DANIELIS SENNERTI,

D. ET MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTEBERGENSI Professoris publici,

MEDICINA PRACTICA.

Olim in Germania; nunc verò de nouo Typis excusa, multisque quibus scatebat erroribus repurgata.

LVGDVNI,
Sumptibus PETRI RAVAVD, in vico Mercuriali, ad insigne S. Petri.

M. DCXXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

NOBILISSIMO, CLARISSIMO, ET AMPLISSIMO VIRO,

D. DOMINO HVMBERTO DE CHAPONAY, D. INSVLÆ Mean, Beauregard, & Chartonniere, Consiliario Regio, & in Præfectura, necnon in Sede Præsidiali Lugdunea Prætori dignissimo.

Petrus Rauaud Bibliopola Lugdunensis, S. D.

CVM apud me statuissem, Domine & vir amplissime, & Prætor dignissime, Danielis Sennerti Celeberrimi Medici VVittebergensis Medicinam practicam typis mandare bona cum Superiorum veniâ, venia & priuilegio à

te potiſſimùm impetrato, in te, Domine, oculos coniicere auſus ſum, cui hanc Editionem inſcriberem & dicarem. Atque ad hoc mihi ſtimulum & animos addidit, ſumma, quæ in te eſt, manſuetudo & humanitas, liberale tuum in re Libraria promouenda ſtudium, celebris tua eruditio, quæ optimorum cuiuſuis diſciplinæ & artis librorum amantiſſimum, curioſum quoque Medicinæ te facit. Ac ſanè in ea tempora incidimus, quibus, ſi vnquam aliàs, morbi vigent periculoſiſſimi, & Medicinæ cognitio omnibus vtilis & iucunda, ne dicam neceſſaria. Medicinam à Deo creatam, & Medico honorem tribuendum, vetus Scripturarum dictum eſt, atque edictum. Inter Dei dona ad hanc

vitam

vitam pertinentia, bona corporis valetudo facilè primum locum obtinet. Magno igitur in pretio debent eſſe doctiſſimorum Medicorum ſcripta, quæ docent rationem depellendorum morborum, & conſeruandæ valetudinis. Maximum quoque Dei donum eſt, felix politiæ bene inſtitutæ gubernatio, quâ Magiſtratus νομοθέται ϗ νομοφύλακες iuſtè & legitimè omnes regunt, & omnia diiudicant, ſicut tu, Prætor celeberrimè, præclarè quotidie facis Legum peritiſſimus, & Iuſtitiæ ſtudioſiſſimus. Quo nomine de bonis omnibus bene mereris, & famæ laudiſque perpetuam tibi, etiam apud poſteros, paras ac ſtatuis memoriam. Sed quamuis ferè totus in eo ſis, nimirum in ſtudio Legum, & Iu-

ſtitiæ iugi exercitio, ſanè libros, qui ad hoc non conferunt, ſúſque déque non habes, imò, vt dixi, eruditos Scriptores in quauis arte & ſcientia, tu vir eruditiſſimus proculdubiò magnipendis. Credo itaque te non neglecturum, imò te libenti animo & oculo aliquando lecturum præclarum illud opus Sennerti, cui, præter reconditam rerum maximè Medicarum cognitionem, ſummum ingenium, & iudicium acerrimum adeſſe comperies, ſed ſatis ſupérque opus Authorem ſuum commendat & deprædicat. Illud, quantùm in me eſt, authoritati tuæ ſubmitto, clientelæ tuæ committo, & nomini tuo demiſſiſſimè deuoueo. Hoc obſeruantiæ, officij, & cultus mei erga te teſtimonium æqui boníque

vt

vt facias vehementer etiam atque etiam peto, tuum aduersus quosuis patrocinium obnixè efflagito, atque vt rem Librariam commendatissimam semper habeas supplex rogo. Vale, Prætor integerrime, Dominus te, & Dignitates tuas diu diúque tueatur & augeat ad publicum Literarum & Iustitiæ decus. Lugduni Francorum, mense Aprili, anno CIↃ. IↃCXXIX.

AD LECTOREM.

Quæ fuerint, quæ sint species, symptomata, caussæ,
Signáque morborum continet istud opus.
Plurima comprendit paucis: Hîc copia rerum,
Hic velut est Medicis abbreuiata manus.
Non modò SENNERTVS *Medicis Theoremata præfert,*
Æquandâ ad scrupulum Pharmaca lance docet.
Ante oculos hoc si quis opus præponat amicus,
Tum sibi, tum sociis Pharmacopæus erit.

L. GARON.

LECTO

LECTORI BENEVOLO, S.

NON eandem, Lector beneuole, qui Medicinam ſcriptis explicandam ſuſceperunt, methodum ſecuti ſunt. Galenus equidem, cùm plures medicinæ partes ſint, ſingulas ſeorſim explicauit, & de ſingulis plurimos libros edidit, de corporis humani, nimirum conſtitutione omnium partium, natura, vſu & actione; de morborum & ſymptomatum differentiis ac cauſſis; de vrinis, pulſibus, morbis & locis affectis cognoſcendis; de prognoſticis; de alimentorum facultatibus; de ſimplicibus & compoſitis medicamentis; de ſanitate tuenda, de methodo medendi, & huius generis alios. Cuius veſtigiis inſiſtentes plurimi ſuperioribus ſeculis & noſtra ætate docti viri, iſta, quæ prolixè & diffuse Galenus ſcripſit, in compendium redigere, quæ obſcurè tradidit, explicare, quæ non ſatis perfecte docuit, ſupplere conati ſunt. Alij verò, præcipuè Arabes & Latini hos ſecuti, prætermiſſis illis generalibus methodis, ſecundùm partium corporis ordinem à capite ad calcem omnes humani corporis præter naturam affectus, cum ſuis cauſſis, ſignis & curatione tradiderunt: quod genus ſcriptorum vulgò Practicos nominant.

Etſi verò vtrique ſuam laudem merentur: tamen non

parum refert, vtrorum ſcripta prius legat, qui ad Medicinam diſcendam accedit. Sunt quidem non pauci, qui ſe operæ compendium facturos putant, ſi neglectis generalibus Methodis mox ad Practicorum lectionem ſeſe conferant. Atque hîc plurimos in deſcribendis & congerendis medicamentorum Formulis præcipuè occupatos videas, qui ſe ſatis inſtructos ad faciendam Medicinam accedere opinantur, ſi magnam farraginem eiuſmodi formularum, Receptas dicunt, congeſſerint. Verùm ſummopere falluntur, neque ſi iſti viæ inſiſtere pergant, vnquam ad ſolidam Medicinæ cognitionem peruenient, ſed cum generalibus methodis deſtituantur, perpetuò fluctuabunt; & cum morbi non ſemper ſimplices facie, qua à Practicis deſcribuntur, ſed compoſiti, variéque complicati ac confuſi ſæpe occurrant incerti hærebunt, & quid agendum ſit ſæpe neſcient. Neque tamen ideò Practicorum libri reiiciendi ſunt. Nam cum ſecundùm partium diuerſitatem ea, quæ in generalibus methodis traduntur, non parum varient, & ſecundùm diuerſas partes limitentur & determinentur, neque eadem planè ſit ratio curandi inflammationem, exempli gratiâ, oculi & pedis: qua ratione generalis illa doctrina & curandi ratio cuilibet parti applicanda ſit, docendum. Quod cum Galenus integrè & abſolutè expeditum non dederit, neque curandi varietatem omnem, quæ à natura partium, ſitu & aliis circumſtantiis oritur, offenderit (etiamſi exempli loco multa attulerit) omninò id tradere & explicare neceſſarium eſt.

Quâ ratione tamen id fieri debeat, non omnes idem ſentiunt. Quidam enim generalem methodum ſecuti, cùm tria ſint morborum genera, & vniuſcuiuſque differentiæ multæ, ſingularum differentiarum curationem per ſe tradendam eſſe cenſent, à prima vſque ad vltimam, indicando ſemper varietatem illam curandi, quæ à natura

partium,

partium, situ & aliis oritur. Et hac via curandi omnes morbos rationem traditurum fuisse, nisi morte præuentus fuisset Franciscum Frisimelicam sui seculi Medicum clarissimum, scribit Comes Montanus, in præfatione de morbis. *Tentârunt idem cùm alij nostro seculo, tum Ioh. Paul. Pernumia, & Godofredus Steeghius Medici clarissimi, etsi non planè eodem modo. Alij verò & plures eam, quæ hodie in Practicorum libris occurrit, Methodum vsurparunt. Est tamen, quod in vtrisque docti viri desiderent. Nam quamuis prior modus μεθοδικώτερος videatur; & in simplicibus quidem morbis satis bene succedat: tamen in compositis & complicatis affectibus, & vbi plures morbi ac symptomata ad vnius affectus naturam constituendam quasi conspirant, nescio quid perplexitatis & obscuritatis habere videtur; cum vnus affectus qui vno nomine in scholis Medicorum notus est in diuersissima sæpe genera distribuendus sit. Vnum enim symptoma sæpissime à plurimis & diuersis caussis oritur; & affectus præter naturā non semper ita simplices, vt in doctrinâ de differentiis morborum ac symptomatum proponuntur, occurrunt, sed compositi & duplicati affectus sese frequenter obiiciunt. Inuenias nimirum morbos & symptomata ab autoribus, qui hanc methodum sequi volunt, in locis diuersissimis posita, & quidem iis, vbi ea, nisi indicis opera adiutus, nunquam quæsiueris: cùm tamen in praxi Medica vtile sit, caussas symptomatum omnes in conspectu & numeratò ac quasi in tabula habere. Altera verò Methodus hoc præcipuè habet incommodi, quod eadem toties repetit, & quæ semel ac generatim præcipi poterant, sæpius in specie iterat, &, quod exempli gratia affero, quæ semel doceri poterat ratio caput alterandi, purgandi, humores ab eo reuellendi, & quæ sunt huius generis alia, in omnibus affectibus capitis ferè repetitur.*

Quæ cùm ita sese habeant, cōmodissima Medicinam & docendi

docendi & discendi ratio videtur illa, si partes Medicinæ omnes ordine primùm ad Galeni exemplum tradantur & cognoscantur, partiúmque corporis humani omnium natura, vsus & officium, morborum & symptomatum differentiæ, caussæ & signa, alimentorúmque ac medicamentorum facultates & præparationes, & per hæc sanitatem præsentem conseruandi, amissam verò restituendi, morbósque omnes, eorum caussas & symptomata è corpore depellendi ratio in genere cognoscatur: deinde verò hæc per vniuersalia theoremata Methodus per omnes corporis humani partes diducatur, & qui in qualibet morbi & à quibus caussis oriri possint, quæque inde symptomata proueniant, inuestigetur, & quæ in singulis partibus ab earum natura, situ, & aliis circumstantiis curandi occurrat varietas, & quomodo vniuersalis methodus singulis partibus applicanda sit, doceatur & discatur.

Priorem illam Medicinæ, seu partem, seu Methodum cùm in Institutionibus tradere studuerim: nunc postquam ad Practicam Medicam scribendam animum adieci, vsitatum equidem Practicorum ordinem obseruabo, &, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ, à capite ad calcem omnes corporis humani præter naturam affectus tradam; ita tamen, vt perpetuò vniuersalis Methodi vestigiis insistens, omnia quantum fieri potest, ad eam reuocem. Ideóque cum symptomata à morbis & eorum causis pleráque dependeant, & remotis, à quibus pendent, causis sponte euanescant: ordine à capite inchoato, quas qualibet pars morbos cùm in similari tum organicâ constitutione, & quæ vtrique communis est, vnitate pati possit, docebo; eorúmque omnium caussas, signa, curandíque rationem tradam. Postea quæ ex his morbis & eorum caussis symptomata in qualibet parte oriantur, monstrabo; & quomodo horum ablatio ab illorum remotione pendeat, docebo. Sicubi tamen symptoma aliquod ob vehementiam ad se curam trahere poterit, quanam eius vel mitigandi,

vel

vel tollendi ſit ratio, non præteribo. Etſi verò vulgò apud Practicos morbi ſolutæ vnitatis, & Chirurgia, quam appellant, planè omittatur: tamen cùm eorum Curatio non minus, quam aliorum, à Medico requiratur, & ad eorum curationem non ſolùm manus opera, ſed & medicamenta plerúmque requirantur, eos omittendos non putaui.

Commodiſſimè autem ſex libris tota hæc tractatio abſolui poſſe videtur: Si nimirum agatur In primo, *de morbis cerebri, & organorum ſenſuum externorum & ſymptomatibus, quæ ſenſibus cùm internis tum externis accidere poſſunt:* In ſecundo, *de Pectoris, pulmonis ac cordis morbis ac ſymptomatibus:* In tertio, *de morbis ac ſymptomatibus, quæ viſceribus infimi ventris accidunt:* In quarto, *de morbis mulierum & infantium:* In quinto, *de partium externarum morbis & ſymptomatibus:* In ſexto, *de venenatis ac malignis morbis.*

Quam methodum & ego ſequar, & iſto ordine in Practico hoc opere ſcribendo progrediar, quoúſque Deus voluerit, vitámque & vires mihi conceſſerit. Tantum autem abeſt, vt hoc meo labore artis Medicinæ Studioſos ab antiquorum & probatorum autorum lectione auocare velim, vt potius ad illam eos adducere cupiam. Ideóque non ſolùm magis neceſſaria è probatioribus autoribus, antiquis & recentioribus ſelegi, ſed etiam autores illos ſubinde citaui, vt vberiorem explicationem ab iis petere poſſint. Atque hîc diſſimulare non debeo, ſocerum meum p. m. Dn. D. And. Schatonem, *olim in hâc Academia Medicinæ Profeſſorem clariſſimum & meum anteceſſorem, non pauca vtilia in lectionibus in 9. Rhaſis, quas tamen morte præuentus non abſoluit, collegiſſe, quâ operâ cum me labore nonnullos autores legendi ſubleuarit, ex iis quædam, quæ meo & aliorum vſui commoda viſa fuerunt, hinc inde inſerui.*

Ex hoc verò meo labore, ſi, quod vnicè opto, aliquid commodi ad aliquos redundauerit, eſt quod gaudeam.

Omni

Omnibus placere impoſſibile eſt. Et licet forſan in reliquis exſpectationi plerorúmque ſatisfacerem: in materia tamen Medica me omnibus non ſatisfacturum, etiam non monitus intelligo. Ita enim hodiè res comparata eſt, vt non ſolùm tot ſint Diſpenſatoria, ſeu Antidotaria, vt appellant, quot Pharmacopolia, ſed ferè quot Medici. Quamuis enim Medici de morbo eodem curando conueniant: tamen de materia medica plerúmque diſſentiunt; cùm quiſque ſua medicamenta quæ aliis præferat, habeat. Quod an cum rei Medicæ incremento ægrorúmque commodo vel damno coniunctum ſit aliis iudicandum relinquo. Deo equidem benigniſſimo debentur gratiæ, quod hâc etiam in parte vberem ſupellectilem materiæ medicæ ſuppeditat: interim ambigo, an neglectis medicamentis, quæ multorum ſeculorum vſu probata ſunt, & multos à grauiſſimis morbis liberarunt, ad noua & ſæpe nondum ſatis probata tam procliues eſſe deceat, & ita materiam medicam mutare, vt ſi Hippocrates & Galenus, imò, qui ante hos quinquaginta annos vixerunt, Medici, ad viuos redirent, vix vnam nonnullorum formulam intelligerent. Rectè & prudenter Foreſtus, lib. 9. obſeru. 23. Temerarium, *inquit,* & inſignis ſtultitiæ argumentum eſt, in ancipiti medicamento periculum facere; cùm nulla cogit neceſſitas, & meliorum copia ſuppetit. *Ideóque adduci non poſſum, vt cum illis ſentiam, qui vbi res etiam foliis ſenæ, vel leni aliquo medicamento tranſigi poteſt, Mercurialia & Antimonialia medicamenta vſurpant.*

Non equidem ſum neſcius, à multis talia commendari, quaſi puerperis & infantibus etiam, innoxia ſint: verùm credat id, qui volet. Manus noſtræ ſunt oculatæ, credunt, quod vident. Me veſtigia terrent, cùm ſciam, quàm multis croci metallorum nominati, & inde aquæ, quam appellant, Benedictæ, Mercurij vitæ dicti, vt horum ſaltem mẽtionem faciam, etiam diligentiſſimè præparatorum, vſus infeliciter

ceſſerit,

cesserit, eorúmque vsu aliquos non solùm in vitæ discrimen coniectos, sed plane vita priuatos mecum multi norint. Ideóque etiamsi interdum in quibusdam grauissimis morbis talia medicamenta locum habere concedam: tamen vt tam familiariter vsurpanda esse credã, sicut folia senæ vel agaricũ, imò manna, quod nonnulli faciunt, persuaderi non possum.

De formulis etiam medicamentorum aliquid monendum videtur. Et licet primò dubius essem, an vllæ vel certè tot formulæ medicamentorũ inserendæ essent; cum qui methodum medendi callet, & materiam medicam simplicem notam habet, facilè cuiuis morbo accommodata remedia parare possit: tamen vt tyronibus inseruirem, non solùm simplicem materiam medicamẽtorum, sed & certis formulis comprehensam addere volui, vt viderent artis Medicæ studiosi, quomodo illa, quæ in Institutionibus de compositione medicamentorum tradidi, in vsum trahi possint. Scio equidem, Practico illi experientissimo Felici Platero vitio à quibusdã versum fuisse, quod tot formulas, & in eodem sæpe morbo varias, suæ Practicæ inseruerit; qui idem proculdubio in me reprehendent. Sed habuit ille proculdubio sui instituti caussas graues, de quibus hîc non disputo. Habui & ego easdem, & exemplum etiam Galeni, qui in libris de cõpositione medicamentorũ sec. loca & genera, *multa antiquorum medicamenta collegit: vt de aliis Græcis, Aëtio, P. Ægineta & reliquis non dicam. Neque enim tot formulæ ideo præscribuntur, vt quilibet quamlibet arripiat, sed vt pro re natâ & ægri conditione formulas variare sciat. Hoc enim præsuppositum volo in Medico, qui vel ipse formulã aliquam medicamenti præscribit, vel ab alio præscriptã mutuari volet, vt materiæ simplicis & methodi medendi cognitionem habeat: quia qui instructus est, non facilè magnis encomiis & titulis medicamẽtorum se falli patietur. Et omninò ægrorum etiam caussa formulas variare opus est. Si enim vnum medicamentum, & quidem eodem modo, sæpius exhibeatur, plerúmque ægris nauseam conciliat.*

Deinde

Deinde non ignoro, non paucos futuros, quibus minus rem gratam fecisse videbor, quod inter medicamenta, cum alterantia tum purgantia pleráque ad Galenicorum & vulgatum modum præparata proposui: cum medicamenta exspectassent, quæ paucorum granorum pondere aut guttarum quantitate sine nausea ægris exhiberi possint. Verùm suauitas, vbi haberi potest, vt non auersanda: ita ob suauitatem solam medicamenta non semper aliis præferenda: sed ad Indicationes semper respiciendum, & videndum, vt iis medicamenta exactè respondeant. Contra quod peccant, qui non ad humoris peccantis naturam respiciunt, & aphorismi illius Hippocratis, qui talia, qualia opus, purgare præcipit, obliti, siue bilis, siue pituita, siue melancholia abundet, sine discrimine gummi Gotte, extractum scammonij, Antimonium, Mercurium exhibent, saltem vt palato ægri blandiantur. Vt & illi, qui vt itidem ægro blandiantur, iulebum aliquem colore rubicundo, sapore acidulo exhibent, etsi ad morbum pellendum nihil faciat, forsan etiam obsit. Et omninò sum in eâ sententia, eos minus peccare, qui medicamenta Indicationibus quidem respondentia, sed paulo ingratiora exhibent, quam eos, qui exhibent quidem medicamenta ægri palato non ingrata, sed suauia, verùm si facultates eorum examines, & cum morbo conferas, parum, vel nihil Indicationibus respondentia: etsi interim non nego, vbi nausea in medicamentis euitari potest, id studiosè faciendum esse. Imò res eò hodie rediit, & quidem medicorum nonnullorum, qui sua medicamenta vltra modum laudant, culpâ, vt ægri, si iis consilium petentibus medicamenta, quæ morbi natura postulat, nomines, ea tanquam vulgaria fastidiant, & in morbis etiam grauissimis, arthritide, affectione hypochondriaca, hydrope specifica saltem expetant, & quidem talia, quæ exiguâ dosi morbum radicitus statim tollant. Cùm tamen si μεθοδικῶς & non empeiricorum more morbos curare libeat, nulla alia

dentur

dentur ſpecifica medicamenta, quàm quæ ſpecificum Indicans ſuggerit. Aut ſi per ſpecifica quis occulta qualitate agentia accipere velit, fruſtra in morbis notis & à manifeſtis cauſis pendentibus ad occultas Qualitates confugimus.

Interim verum eſt, in materia medica, magnam eſſe differentiam, & medicamenta alia aliis eſſe efficaciora: & propterea ſelectiſſima & efficatiſſima ſemper eligenda ſunt. Nec hæc etiam mea mens, quod medicamenta, quæ è vulgatis Practicorum libris, vel etiam eorum obſeruationibus propono ſemper vulgari modo præparata vſurpari velim. Materiam potius medicamentorũ ab antiquis hactenus non infeliciter vſurpatã & certa proportione mixtam propono, quam quilibet, quomodo poteſt artificioſiſſime præparet. Exempli gratia, dum ſcribo, F. Syrupus, non hoc volo, vt neceſſariò vulgari modo id fiat, & magna aquæ quantitas affundatur, & poſtea ad dimidias coquatur. Hoc modo n. & alterantium & purgantium vires coctione euaneſcere ſatis ſcio. Sed longè artificioſius fiunt Syrupi, (vt hunc etiam modum iis, qui in Inſtitutionibus ſunt propoſiti, addamus) præcipuè è plantis calidis & ſiccis, ſi tantum aquæ ſaltem affundatur, vt poſt colaturã ſine coctione factam tantum liquoris relinquatur, quantum aliàs poſt coctionem factam relinqui ſolet; & materia hoc modo infuſa in vitreo, vel alio vaſe idoneo, qualia ſtannea, & fictilia, quibus orificium ex ſtanno orbiculariter ſtriato cum operculo ſimiliter efformato adaptatur, diebus tribus vel quatuor ad digerendum in B. ponatur, & poſtea coletur. Colatura rurſum in Balneum ponatur vel ſola, vel quod temporis compendium facit, cum albumine oui, vt ſi quid feculentum inſit, ſeparetur. Poſtea ſaccharum ſumatur. clarificetur, & ad iuſtam conſiſtentiam, talem ſcilicet ferè, qualis in ſacchari penidij confectione obſeruatur, coquatur, & ſaccharo huic poſtea colatura clarificata admiſceatur.

 Ita

Ita enim fit Syrupus purgantium & alterantium vim integram retinens. Ita qui potiones fastidit, faciat Clareta alterantia & purgantia, quorum formulas in Institut. lib.5. part.3. sect.3. cap. 4.6. *proposui. Ita dum aquas destillatas nomino, non illas intelligo, quæ nihil aliud sunt, quàm aqua ferè communis, à pharmacopœorum pueris negligentissimè destillatæ, sed eas, quæ artificiosè, secundum methodum in Institutionibus & alibi præscriptam paratæ sunt. Ita non nego, essentias, quas appellant, seu tincturas & extracta liquida decoctis & syrupis in multis morbis esse efficaciora. Ideóque, qui volet, decocta illa saltem materiæ medicæ loco habeat, & inde; quælibet medicamenta præparet; modò videat, vt morbo & ægro conueniant. Neque enim, vt hoc etiam addam, Syrupi & similes formulæ planè reiiciendæ sunt: sed sæpe sunt maximè necessariæ, &, ex.gr. in tussi plerumque magis necessarij sunt & vtiles Syrupi & eclegmata, quam spiritus & essentiæ dictæ.*

Exhibeo autem nunc Librum primum huius operis, qui equidem ad nouum annum, quod Poëmata scripturis Horatius præcipit, premendus forsan, & quod ipse agnosco, multis in locis magis exornandus videbatur. Verùm cùm Vitæ summa breuis spes nos vetet inchoare longas; *& soli Deo sit notum, quid post annum nouum vel de me vel de aliis futurum sit, amicorum, qui editionem vrserunt, monitis obsequi volui. Habes, Lector Beneuole, si nihil aliud, tamen Locos communes, in quos, quæ lectio autorum quotidiè suppeditauerit, commodè & ordine referre poteris. Quod meum institutum si tibi non ingratum fore intellexero, paulò pòst etiam librum secundum publici iuris faciam, & nulli labori parcam, vt & reliquos libros, cum Deo, adiiciam. Interim Bene Vale. VVitteberge Cal. Martij, anno Christi* 1628.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI PARTIS I.

De Morbis Capitis.

LIBRI PRIMI
PARTIS II.

De symptomatibus, quæ in sensibus internis & cerebri accidunt.

XI. De

LIBRI PRIMI

PARTIS III.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Tactu læso.

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Morbis & symptomatibus Oculorum.

De

LIBRI PRIMI
PARTIS III.
SECTIONIS TERTIÆ.
De morbis & symptomatibus Aurium.

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIONIS QVARTÆ.

De morbis & symptomatibus Narium.

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIONIS QVINTÆ.

De morbis & symptomatibus Linguæ.

INDEX QVÆSTIONVM.

Quæ

Apo

FINIS.

ΣΥΝ

PERMISSIO.

Practicæ Medicinæ Opus, auctore Daniele Sennerto Professore in Academia Vuittebergensi, sumptibus Petri Rauaud typis mandari, & luce publica frui, ego Regis in Præfectura Lugdunensi Procurator non impedio, 1. Mensis Augusti, 1628.

PVGET.

CONSENSVS.

Librum qui inscribitur, *Practicæ Medicinæ liber primus, authore Daniele Sennerto, D. & Medicinæ in Academia Vuittebergensi Profess.* à Petro Rauaud Bibliopola Lugdunensi typis mandari permittimus, ac simul ne quis citra datam ei facultatem denuò excudat interdicimus. Datum Lugduni 3. die Mensis August. anno 1628.

DECHAPONAY.

ΣΥΝ ΘΕΩ.

PRACTICAE MEDICINAE LIBER PRIMVS.

De Capitis, & sensuum cùm internorum, tùm externorum, motúsque spontanei affectionibus.

PROOEMIVM.

CVM omnium totius corporis humani præter naturam affectuum, morborum nimirum, caussarum morbificarum, & symptomatum, quæ ei præter naturam accidunt, curandi rationem tradere, si Deus voluerit, nobis propositum sit: vsitatum Practicorum ordinem secuti à capite facimus initium. Caput autem, supremo corporis loco positum, sensus & motus organa continet, atque in cerebro, parte eius præcipua, sensuum internorum seu

facultatum principum actiones perficiuntur, ſpirituſque animales elaborantur, & hinc in ſenſuum externorum & motus organa, vtpote ſine quibus ij non perficiuntur, per neruos diſtribuuntur.

Vt ergo delineatam in Præfatione methodum ſequamur, dicendum primò erit, quos morbos cerebrum patiatur, quotque modis ſpiritus animales, qui in eo generantur & continentur, vitientur: quibus etiam morbis, quę cerebro & tegumenti & munimenti loco ſunt, meninges & craniũ affici poſſint; & à quibus cauſſis morbi harum partium omnes proueniant; quâ ratione cognoſci, & quomodo curari queant.

Poſtea explicandum, quæ ab harum partium & ſpirituum vitiis actiones læſæ, & ſymptomata ortum habeant. Et cum in cerebro perficiantur, & ab eo originem habeant omnes ſenſus interni, ſenſus nimirum communis, eiuſque affectiones, ſomnus & vigilia; phantaſia, ratiocinatio, item memoria ac motus animalis: dicendum primò, quæ circa ſomnum & vigiliam, quæ in phantaſia ac ratiocinatione, quæ denique in motu animali ſymptomata & læſæ actiones occurrant, & ſingularum læſarum actionum cauſſæ inueſtigandæ.

Tandem de ſymptomatibus, in quibus

cum

cum ſenſibus internis ac ratiocinatione & motu animali etiam ſenſus externi, & ita omnes vel pleræque actiones animales læduntur, tractandum erit.

Poſt actiones læſas alterum ſymptomatum genus (nam tertium ſymptoma qualitatum mutatarum, locum hîc non habet) explicandum, excretorum ſcilicet & retentorum in cerebro vitium; vbi duo ſymptomata præcipuè occurrunt, prius in excrementorum copiâ, quod vitium vulgò catarrhi nomine venit; & alterum in excrementorum cerebri retentione & ſuppreſſione.

Deinde ſimiliter quot morbis ſenſuum externorum organa, nimirum tactus organum, oculi, aures, nares, lingua, corripi, & qua ratione illi curari poſſint, tradendum. Poſteáque docendum, quæ actiones læſæ in his partibus accidant, & quæ ſint earum cauſſæ. Vbi agendum erit de dolore in genere, & qui inſignis ſæpe eſt, de dolore capitis in ſpecie; de læſionibus actionum, quæ in viſu, auditu, olfactu, guſtu obtingunt, & ſi quæ alia ſunt circa has partes ſymptomata. Ac ſi aliquod ſymptoma ob vehementiam curationem, non minus, vt alia Indicantia poſtulet & ad ſe trahat, quo modo illud tollendum vel mitigandum ſit, monſtrabimus.

Etſi verò & cutis capitis & capilli in eâ ſua vitia habent: tamen quia cutis commune totius corporis tegumentum eſt, de eius & capillorum vitiis ſuo loco inter externos corporis affectus dicemus.

LIBRI PRIMI PARS I.

De morbis capitis.

Cap. I.

De intemperiebus capitis sine materia, & primò de Calidâ.

Cerebrum primaria capitis pars est: id duplex membrana circumdat: Exterior quidem & Cranio propior illa, crassior & durior, quæ vulgò dura mater; Interna verò, & proximè cerebri substantiam ambiens, tenuior, quæ vulgò pia mater nominatur. Membranas Cranium tegit: hoc pericranium: omnes tandem has partes cutis. De cutis morbis & vitiis, vt antea dictum, cùm suo loco acturi simus, de cerebri, membranarum eius, cranij & pericranij morbis hîc agendum, & quos quælibet harum partium morbos pati possit inquirendum.

Morbi intemperiei capitis.

Sunt autem harum partium, vt & aliarum, morbi trium generum, intemperiei seu partium similarium, organici & communes. Et primò quidem quod morbos intemperiei, & qui his partibus, quatenus similares sunt, competunt, attinet, Cranium, vt osseum & durum quódque externas alterationes non ita facilè admittit, vix solum insignem intemperiei morbum patitur: Cerebrum verò & meninges intemperiei morbis sæpè corripiuntur. Etsi verò intemperies aliqua nonnunquam in alterutra harum partium primùm excitari, & vna earum

plus, alia minus affici poſſit, & actionum quoque læſiones aliæ atque aliæ accidant, prout cerebrum & eius membranæ plus afficiuntur: tamen quia tanta eſt harum partium connexio, tantuſque conſenſus, vt ſi vna inſigni aliqua intemperie laboret, fieri nequeat, quin & altera eiuſdem fiat particeps; curandi etiam ratio ferè ſit eadem: de intemperie harum partium coniunctim agemus. Si quid tamen, quod alterutri peculiare ſit, occurret, & illud attendemus.

Cum verò, cum Galeno, *de differ. morb. cap.* 1. docuerimus, *libro* 2. *Inſt. part.* 1. *cap.* 3. quod intemperies alia ſit ſimplex; calida ſcilicet, frigida, humida, ſicca; alia compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca; & hæ omnes rurſus vel ſine, vel cum materiâ: de his intemperiebus omnibus ordine hîc etiam inter morbos capitis dicendum. Quanquam enim intemperies ſine materia rarò dantur; & cum dantur, ferè à cauſſis euidentibus & externis ortum habent; plerumque verò cum intemperie humor ſimilis qualitatis coniunctus eſt: tamen vtile eſt, ſcire, quam curationem intemperies quælibet per ſe & quatenus talis requirat; cum alio modo curetur intemperies ſine materia, quam quæ cum materia coniuncta eſt. Quapropter ordine de iis in ſpecie agemus, ſi pauca quædam de morbis capitis & intemperiei in genere præmiſerimus.

De affectibus capitis in genere notanda.

Signa cerebri p.n. affecti.

Primò omnes cerebri morbi multa ſigna communia habent, quæ Galenus, *in art. Med. c.* 76. deſcripſit: *Quæ ſunt*, inquit, *in cerebro diſpoſitiones, eæ cognoſcuntur aut ex dementiæ ſpeciebus, aut ex ſenſuum vel imaginationum læſionibus, aut ex actionum, quæ ſecundum electionem & voluntatem ſunt, aut ex iis, quæ excernuntur per palatum, aures, nares, aut per differentias dolorum.*

In curatione capitis in genere obſeruãda.

Deinde in curatione affectuum capitis hoc in genere eſt notandum, cùm caput ſupremo corporis loco poſitum ſit, & vapores ab inferioribus partibus adſcendentes facilè ſuſcipiat, in omni affectu capitis eſſe operam dandam, ne id à vaporibus adſcendentibus lædatur.

Ideóque non solum ipsum caput roborandum est; sed inprimis cauendum, ne vapores in partibus inferioribus generentur, aut geniti ad caput eleuentur. Quapropter in capitis affectibus abstineat æger à cibis & potu, qui multum vaporum emittunt, quale est vinum potens, vt & cereuisia multo lupulo condita, & inprimis vitandus talis potus ab exercitio & motu corporis vehementiore. Calefacto enim corpore caput vaporibus repletur. Inter cibos, qui caput replent, est præcipuè lac, quod facilè corrumpitur in ventriculo, vnde etiam Hippocrates, 5. *aph.* 64. Lac nocere caput dolentibus scribit. Caput etiam replent ipsique noxia sunt, *Semen cannabis, Lini, Erucæ, Sinapi, Daucus, Cœpæ, Baccæ Iuniperi, Dactyli.* Et quæ Galenus. 2. *de comp. med. secund. loca cap.* 1. *in fin.* & ex eo Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 2. *cap.* 46. in omnibus capitis affectionibus vitare iubet, quod capitis dolorem inducant; *Viticis semen, absinthij succus, lactis potus, glandes quercinæ comestæ, oliuæ nigræ, arbuti fructus, mæmecylon Græcis appellatus, eruum*, quod etiam articulos exsoluit, *myrrha, thus, hederæ corymbi*, & quæ mentem perturbant, *Lentisci fructus, crocus, peucedanum, cyclaminus sicca cum vino pota, styrax*, qui modicus quidem potus tristitiam discutit: multus autem turbulentos somnos efficit. Alij inter ea, quæ capite laborantibus minus commoda sunt, recensent etiam, *auellanas, nuces iuglandes, castaneas, schœnanthum*, quod capiti multum nocere scribit Sauanorola, *tract.* 1. *cap.* 32. *rubr.* 1. Damnat etiam *columbas* Vega, scribítque se obseruasse, eas peculiari ratione caput affligere, de quibus videatur Valleriola, *Enar. medic. lib.* 5. *Enar.* 10. Caput quoque replet aluus conclusa, inedia. Sicut & noxium capiti est calceatis pedibus dormire.

Capiti nocētia.

Ne autem genitus vapor adscendat, exercitatio vehementior post cibum vitanda, vocis intentio, & spiritus efflatio vehementior, somnus meridianus in non assuetis, & statim à cibo initus, vel longior, vomitus, tussis.

De intemperiebus capitis ſine materiâ in genere.

Intemperies capitis ſine materiâ. Poſteà de intemperiebus ſine materiâ hæc in genere tenẽda: Primò *cauſſæ* intemperiei ſine materiâ omnia eſſe poſſunt, quæ vel extra, vel intus quoquo modo cerebrum calefaciendo, refrigerando, humectando, ſiccando afficere poſſunt, quæ poſtea in ſpecie patebunt.

Signa quod attinet, primò opera danda, vt cognoſcatur, an intemperies ſit cum vel ſine materia. Inueſtigandum nimirum, an cauſſæ aliquæ euidentes præceſſerint: quod ſi factum, intemperies plerumque eſt ſine materiâ. Verum poteſt etiam eſſe cum materiâ. Poteſt, inquam. Nam ſi cauſſa procatarctica plenum corpus inuenerit, aut fundendo humores, aut exprimendo, aut attrahendo, intemperiem cum materia excitare poteſt. Si verò talis cauſſa abſit, coniecturam facere oportet, à cauſſa aliqua interna malum extitiſſe, & ita cum materia coniunctum eſſe. Intemperies quoque ſine materia eſt ſine ſenſu grauitatis, tenſionis, punctionis, morſus.

Tertiò quò ad *curationem*, intemperies ſine materia hanc communem rationem obtinet; quòd ſicut citra materiam eſt, & in ſola qualitatum ac intemperiei mutatione conſiſtit: ita etiam quatenus talis ad priſtinum & naturalem ſtatum reducitur ſola alteratione ſine vlla euacuatione. Etſi verò in intemperiebus capitis ſine materiâ quandoque euacuandum ſit: tamen id non poſtulat intemperies per ſe, & quatenus talis; neque intemperiei opponitur euacuatio: Sed ideo euacuamus, quia *In intẽperie capitis an purgandum.* metuimus, ne, ſi corpus ſanguine aut vitioſis humoribus plenum ſit, caput ex intemperie debilitatum, & imbecillius redditum, abundantes in corpore humores facilè admittat, atque ita affluentibus ad caput humoribus ex intemperie, quæ ſine materia eſt, intemperies cum materia euadat.

De Capitis intemperie calida ſine materia.

Intemperies capitis calida. Intemperies hæc etſi in noſtris regionibus non ita frequens ſit: tamen in regionibus calidioribus non infrequens eſt, ob æſtum ſolis & aërem feruidiorem.

Cauſſæ.

Caussæ.

Quæ autem intemperiei calidæ caussæ sint, *lib. 2. Instit. par. 2. cap. 10.* Galeno *de caus. morb. cap. 2.* docuimus. E quibus patet, cerebrum partesque vicinas in capite præter naturam calefieri posse, si homo in aëre calidiore, sub radiis Solis, præsertim nudo capite, vel in aëre ab igne aut frequentia hominum calefacto commoretur; si calidis tegumentis caput supra modum, vel diutius inuoluerit; si medicamentis caput calefacientibus seu externis, vt fomentis, lotionibus, embrochis, oleis, linimentis, odoramentis & suffitibus calidis, præcipuè ambra & moscho, & huius generis aliis, supra modum vsus fuerit; seu interna vsurpauerit aut cibos & potiones calefacientes, aromatibus multis conditas, vinum antiquum & generosum, Hippocraticum, mulsum & id genus alia immoderatius sumpserit; si perturbationibus animi vehementioribus, vel diuturnioribus, irâ præcipuè, correptus fuerit: si diu vigilauerit; si cogitationes, quæ spiritus ad caput reuocare, eosque variè mouere solent, diu intenderit. Quæ caussæ omnes eo facilius capiti calidam intemperiem inducere possunt, si homo cerebrum sua natura calidius obtineat. *Caussæ.*

Signa Diagnostica.

Percipitur calor tactu in cute capitis, præcipuè in fronte & temporibus, cutisque primâ manus iniectione statim aridior, quam ante apparet; intra cranium agitatio quædam percipitur & pulsatio in temporibus; facies & oculi apparent rubicundiores, lucem & splendorem refugiunt. Somnus est breuis & perturbatus, non profundus, à quo homo facilè excitatur: vel etiam vigiliæ infestant. Æger facilè irascitur. Inquietus est in motibus, in cogitationibus & imaginatione mutabilis; quorum vtrumque ex spirituum leuitate & mobilitate à calore contracta prouenit. Præcesserunt caussæ antea enumeratæ vel omnes, vel vna. Delectant & iuuant, quæ refrigerant: nocent, quæ calefaciunt & excessum caloris augent. A qua verò causa intemperies ista contracta sit, sermones ægri docebunt. *De numero signorum intem-* *Signa Diagnostica.*

periei capitis calidæ controuersiam vide in fine Capitis, quæst. 1.

Prognostica.

Prognostica.

1. Quò minor excessus caloris fuerit, eò malum tutius: quo major, periculosius: & metuendum tunc, ne inflammatio, delirium, aut alia mala attrahantur.

2. Curatio ipsa satis facilis est. In refrigerantibus tamen adhibendis cautè procedendum, ne cerebro aliquid damni afferatur; præsertim in pueris, mulieribus, & iis, qui corpus mollius & tenerius habent, ac in otio viuunt; in senibus item, & iis, qui catarrhis obnoxij sunt. In talibus enim corporibus medicamenta facilè penetrant, & caloris natiui vis non est tanta, vt majori frigori resistere possit: ideóque insigniter refrigerantium vsu cerebrum facilè offenditur, & in contrarium malum deducitur.

Indicationes.

Indicationes.

Intemperies capitis calida refrigerantia indicat; & quidem maior frigidiora, minor mitiora.

Et cum caloris tanta vis sit, vt etiam in corpore puro aliquid ab inferioribus sursum trahat, multóque facilius id præstet, si corpus plenum sit, atque ita caput repleatur, & intemperies, quæ à primo ortu sine materia est, in eam, quæ cum materia est, facilè transeat; ac præterea humiditates, quæ in capite sunt, à calore fundantur, partesque capitis à calore laxiores & imbecilliores reddantur: necessarium est, vt medicamenta, quæ ad refrigerandum caput in principio adhibentur, aliquam adstringendi vim habeant. Adstringendi tamen illa facultas sit moderata. Nam si insignem vim adstringendi haberent talia medicamenta, & topicis vim ad inferiora penetrandi occluderent, & poros ac meatus adstringerent, vaporésq;, qui perspirare deberent, clausis meatibus, retinerent, caput replerent, & malum augerent. Et si refrigerantium, quæ leuiter adstringunt, copia nobis desit, ea sumamus, quæ citra adstrictionem refrigerant, & aliquid adstringentium misceamus. Et cum iste

humo

humorum versus caput raptus ac motus facilius fiat in corpore plethorico vel bilioso, sæpè sola refrigerantia & adstringentia non sufficiunt, sed vt affluxus humorum ad caput præcaueatur, necessarium est, sicut antea etiam dictum, vt sanguis, si is in corpore abundet, imminuatur, & à capite auertatur, venæ sectione vel cucurbitulis: Bilis verò, si adsit, idoneis medicamentis, de quibus postea dicetur in intemperie capitis cum bile, euacuetur.

Quia verò cerebrum membrum nobile est, facultatum principum sedes, sensus & motus fons atque origo, spirituúmque animalium officina; & minimam noxam facilè percipit: non licet tàm audacter refrigerantia, vt in partibus ignobilibus adhibere, calorémque eius obtundere, neque in eorum vsu diu persistere, aut ea frequenter applicare, sed per vices caput linteo sicco abstergere & siccare, aut leniter fricare oportet. Et cum ex refrigerantibus quædam stuporem inducant, iis non vtendum, nisi dolor aut vigiliæ instent. In declinatione quoque sola refrigerantia non vsurpanda, præsertim in corporibus impuris, & quibus grauitatis aliquis sensus in capite percipitur. Cum enim per calorem p. n. vt dictum, caput facilè aliquid superflui ad se, tanquam cucurbita, trahat, illud in fine resoluendum & discutiendum.

Circa Topica caput refrigerantia quæ obseruanda.

Præterea circa externorum & topicorum vsum hîc notandum, quod, cum cerebrum cranio, osse satis crasso, tegatur, 1. ea sunt admiscenda, quæ tenuitate substantiæ facilius penetrant, & alia medicamenta secum rapiunt, qua de caussa acetum plerumque admiscetur. 2. Medicamenta eo loco applicanda, quo faciliùs penetrare ad cerebrum possunt. Ideóque cùm cranium minus crassum sit circa frontem & tempora, & peruium etiam circa suturas: circa frontem, tempora, suturam coronalem & syncipút medicamenta topica applicanda sunt. Posteriori verò capitis parti sine fructu adhibentur refrigerantia; imò si ibi applicentur, neruos lædere possunt. 3. Et vt topica medicamenta suo munere rectiùs fungantur,

tur, abradere pilos sæpe vtile est. Sunt quoque topica, si capitis calor sit insignior, actu frigida applicanda; Et vbi paulum incaluerint, iterum mutanda. Qua de caussa etiam non crassa & multiplicia linteamina, è quibus caput incalescat, vsurpanda. In corporibus verò mollibus, in quibus fortius refrigerantia suspecta esse diximus, aliquid olei chamæmelini, anethini, sambucini admisceri potest.

Neque solùm topica extra applicanda; sed cum per nares rectâ via ad cerebrum aër penetret, odoramenta quoque vsurpare licet. Præterea cum magnus pedum & capitis consensus sit, pedum lotiones vtiles sunt.

Medicamenta simplicia Interna.

Simplicia Medicamēta caput refrigerantia interna.

Folia; *Lactucæ, Portulacæ, Plantaginis, Solani*, quod fortius est, & stuporem facilè inducit.

Flores; *Rosarum, Violarum, Nymphææ, Papau. albi.*

Semina; *Lactucæ, Papaueris albi, Melonum, Cucumeris, Cucurbitæ, Citrulli, Hordei.*

E lignis: *Santalum.*

Quibus & alia refrigerantia commodè admiscere licet, vt: *Acetosam, Endiuiam, Succum citri, acetum.*

Externa.

Eadem & extra adhiberi possunt: Quibus accedunt.

Externa.

Folia; *Semperuiui, Salicis, Vitis, Vmbilici Veneris, Myrti, Cucurbitæ, Nymphææ, Lenticulæ palustris.*

Semen; *Psyllij, lactucæ, papaueris.*

Radix; *Rhodia, Radix & Cortex Mandragoræ.*

Succi; *Foliorum Salicis, Vitis, Semperuiui, Nymphææ, Plantagin. Solani.*

Mucilagines *sem. psyllij*, præcipuè cum aceto paratæ. De qua monet Matthæus de Grad. *lib.1. pract.c. 1.* aduertendum esse, ne semen rumpatur; cum ea saltem pars, quæ in superficie est, & à qua per agitationem cum aceto parum calido prouenit, sit frigida & humida, intima verò acuta & ignea. *Lac.*

E quibus parantur variæ medicamentorum formæ, quæ omnes capiti alterando vtiles sunt, vt *lib. 5. Instit. part.3. sect.3. cap.1.* dictum, è quibus nunc his, nunc illis, prout

prout commodum fuerit, vtemur.

Medicamenta composita Interna.

Aquæ destillatæ; *Rosarum, Violarum, Lactucæ, Portulacæ, Nymphææ, Solani, Cucurbitæ.* **Composita interna.**

Conseruæ; *Rosarum, Violarum, Nymphææ, Citri.*

Syrupi; *Violarum, Rosarum, Nymphææ.*

Condita; *Caules Lactucæ.*

Iulepi & Potiones; *Iulepus rosarum, violarum*; & quæ fiunt ex syr. & aquis modò enumeratis: vt:

♃. *Syr. violat.* ℥. j. ß. *oxysachar. simpl. Iulep. rosar. an.* ℥. ß. *aq. hordei simplicis* ℥. x. *vel aq. Lactucæ, Endiuiæ acetosæ an.* ℥. iij. Misce pro duabus vel tribus dosibus.

Vel ♃. *Syrup. violar.* ℥. j. ß. *nymphææ, de Endiuia an.* ʒ. vj. *aq. Lactucæ, cichor. endiu. an.* ℥. ij. F. Iulep. pro duabus dosibus.

Monet hic rectè Matthæus de Gradibus *pract. li.* 1. *cap.* 1. vt in dolore capitis, & febribus quoque, non simus nimis parci in exhibendis syrupis & potionibus; sed in adultis ad ℥ x. potiones illas ex syrupis & aq. destillatis mixtas exhibeamus: cum in minore quantitate ad omnia membra, & caput, facilè non penetrent. Cui libenter subscribo; modò ægros obsequentes habeamus.

Emulsiones: *ex sem. quatuor frig. major. papau. lactuc. vt:*

♃. *Sem. quatuor frig. maior. excortic.* ℥. ß. *papau. alb.* ʒ. ij. *Aq. hordei s.* ℔. ß. *lact.* ℥. iij. *nymph.* ℥. ij *rosar.* ℥. j. F. Emulsio. Adde *Iulep. vel syr. viol.* ℥. j. ß. M.

Species: *elect. de gemm. frigid. diamargar. frigid. Diatrion santal.*

Electuaria:

♃. *Conseru. violar. rosar. an.* ℥. j. *Nymphææ, Lactuc. conditæ an.* ℥. ß. *Specier. diamarg. frig.* ʒ. ß. *Cum syr violar.* F. Electuar.

Vel ♃. *conseru. rosar. borrag. an.* ℥. ij. *sem. quatuor frig. maior. excortic. an.* ʒ. j. *specier. diamarg. frig.* ʒ. ß. *Cum syr. violar.* F. Electuar.

Rotulæ & morsuli; *Diacodium album solidum Augustanorum: Rotulæ ex speciebus ante enumeratis cum sextuplo sacchar. in aqua conuenienti dissoluto.*

Monet

Monet hic etiam non ſine cauſſa Matth.de Gradib. *part.1. pract. cap.1.* in morbis cerebri calidis, & omnino omnibus morbis, in quibus refrigeratione opus eſt, ſaccharo non niſi albiſſimo vtendum eſſe; cum ſaccharum minus purum & defæcatum multum vnctuoſi vaporabilis & calidi participet.

Externa.

Compoſita Externa. *Epithemata, irrigationes, embrochæ & Lotiones capitis*, fiunt ex ſimplicibus ſupra enumeratis decoctis, vel ſuccis eorum aut aquis, vt & Lacte. Et quidem liquida medicamenta, ſi frigida actu applicentur, plus refrigerant. *Epithemata quomodo capiti applicãda.* Ac licet omnibus formis iam dictis applicari poſſint: tamen ſi à loco altiore decidant, plus refrigerant. Vt autem (vt & oxyrrhodina) non facile diffluant, ſed diutius morentur, corona ex panno lineo vel lanâ conuoluta anteriori capitis parti imponatur, & ita applicetur, vt caput circũdet parte anteriore, vbi capilli deſinunt ex lateribus ſupra aures, in parte autem anteriore verſus occiput; quo modo ſimul partes inferiores facies & oculi non inquinantur, cum caput ſaltem loco intra coronam mediam irrigetur: non verò vt vult Altimarus, *cap.* 10. iuxta frontem vbi pars piloſa deſinit, & iuxta vtrumque eius latus, locum applicandæ coronæ laneæ, pro loco oxyrrhodinis perfundendo ex Galeno malè intellecto accipiens. Exempl. gr.

♃. *Flor. roſar. nymph. an.* M. ß. *ſambuci* P. j. *Fol. ſalicis, vitis, lactucæ, hordei an.* M. j. Coq. ad conſumptionem tertiæ partis. Adde *aceti* ℥ .j.ß.

Colatura frigida vel tepida fronti & ſyncipiti panno lineo imponatur, aut eâ caput perfundatur, aut ex alto irroretur.

Vel ♃. *aq. roſar.* ℥. iiij. *ol. roſar.* ℥. ij. *aceti roſar.* ℥. ß. *alb. ouor.* num. ij.

Conquaſſata miſceantur & linteo multiplicato ſyncipiti & temporib. imponantur.

Vel ♃. *olei viol. roſar. nymph. an.* ℥. ß. *aq. roſar. lact. ſemperu. an.* ℥. ij. *aceti* ℥. ß. Miſce pro epithemate frontis.

Vel ♃. *ſucci lactucæ, portulacæ, ſolani, vmbilici ven. an.* ℥. ij.

℥. ij. *semperuiui* ℥. j. Excipiantur ſpongia, vel linteo, & fronti applicentur.

Vel ♃. *aq. roſar.* ℥. iv. *fol. ſalic. lactuc. an.* ℥. j. *flor. ſambuci* ℥. ß. *olei violar. roſar. an.* ʒ. vj. *aceti* ℥. j. Miſc.

Vel ♃. *mucilag. ſem. pſyll.* ℥. j. *olei roſac.* ℥. j. ß. *aceti* ℥. j. ß. Valeſcus de Taranta *lib. 1. cap. 1.* hoc commendat.

♃. *ſummit. vitis, fol. ſalicis recent. violar. roſar. nymph. ſem. papau. lactuc. portulac. vmbilici vene. an.* ℥. ij. *ol. viol. roſar.* ℔. ß. *vini auſteri* ℥. iij.

Coquantur & colentur ac liquor capiti Epithematis loco imponatur.

Oxyrrhodina hùc pertinent, quæ antiquis in magno vſu fuerunt, & omnibus aliis huius generis topicis præferuntur à Galeno 2. *κατὰ τόπ. cap. 1.* qui ſcribit, ſe vbi eius copiam haberet, nullo alio vſum fuiſſe medicamento, ſed hoc omnes curaſſe. Componuntur autem oxyrrhodina ex oleo roſarũ & parte aliquâ aceti. Oleum autem illud ſit eo anno factum, & omnis alterius miſturæ expers: & ſi ex omphacino componatur, eſt initio morbi, quo tempore nonnihil repellendum, commodius; cum ſit & frigidius, & adſtringendi aliqua facultate præditum magis, quam quod ex maturis conficitur, quod iam caloris alicuius eſt particeps, & in declinatione vtilius adhibetur. Additur autem aceti aliquid, vt partium tenuitate faciliorem roſaceo tranſitum præſtet, quo inprimis indiget omphacinum, quod eſt craſſioris ſubſtantiæ, magíſque adſtringit, & propterea ad penetrandum ineptius eſt. Miſturam autem aceti Galen. *in lib. de med. facil. parab. cap. 1.* definit, vt quarta pars aceti addatur; quæ tamen menſura non eſt ſtrictè obſeruanda; ſed aliquando plus, aliquando minus aceti addendum. Qui enim tenerum & minus ſolidum corpus habent, in iis vehiculo multo oleum non indiget; maiore copia vero quibus corpus denſius eſt. In cerebro quoque humido plus aceti tutius admiſcetur (quia valde ſiccat) minus admiſcendum in ſicco. Siccat enim acetum & vigilias inducit. Dictum etiam de oxyrrhodinis in Inſtitut. *lib. 5. part. & sect. vlt. c. 39.* diceturque etiam de iis aliquid infra *c. 5.* Oxyrrhodina.

Olea

Olea. *Olea*; violarum, rosaceum, nymphææ, myrtinum, cydoniorum, cucurbit. ex floribus mali, sem. papau. quod tutius adhibetur, quam succus papaueris, sem. lactucæ, de salicibus.

Linimẽta. *Linimenta*; vt

℞. *succi lactucæ vel plantag.* ℥. ß. *mucilagin. sem. psyllij aq. lactuc. extr.* ℥. j. *ol. rosar. violar. nymphææ an.* ℥. j. ß. Coquantur ad succorum consumptionem. Fiat linimentum.

Vnguenta. *Vnguenta*; Rosaceum, refrigerans Galeni; populeum; album camphorat.

Vel ℞. *olei violar. rosar. an.* ℥. j. ß. *papau.* ℥. ß. *succi semperuiui, solani an.* ℥. ij.

Coquantur ad succorum consumptionem.

Adde *santali albi, rubri an.* ʒ. ß. *mucilag. sem. psyllij* ℥. ß. *camphoræ in aq. ros. dissol.* g̃. vj. *ceræ q. s.* F. vnguentum.

Vel ℞. *cerati albi Galeni* ℥. ij. *succi solani vel cucum.* ℥. j. Ducantur simul in mortario. F. Vnguentum.

Vel ℞. *ol. rosar.* ℥. j. *mucilag. sem. psyll. cydonior. cum aq. ros. extr. an.* ℥. ß. *ceræ parum liquefactæ* ad ignem. M. F. vnguentum.

Vel ℞. *mucilag. sem. psyllij, malu. succ. portulac. semperuiui an.* ʒ. j. *ol. rosar. nymph. an.* ℥. ij. *ceræ* ʒ. iij. F. Vnguentum.

Vel ℞. *olei rosar. omphacin. an.* ℥. iv. *santali albi, myrtillor. corallor. albor. an.* ʒ. j. *ceræ albæ aq. rosar. lotæ q. s.* F. Vnguentum.

Cataplasmata. *Cataplasmata.* Emplastrum vel potius cataplasma Haly.

℞. *Flor. rosar. rubr. viol. nymph. sem. maluæ, farinæ hordei an.* ʒ. iij. *santal. albi & rubri, sem. papau. & cortic. papau. sem. lactuc. an.* ʒ. ij. *melilot.* ʒ. j. (ad temperandum frigus reliquorum) F. puluis, & incorporetur cum oleo rosaceo, succo lactuc. & aceto.

Vel ℞. *olei violar, rosar. papaueris an.* ℥. ß. *farinæ hordei, sem. papau. albi contusi q. s. camphoræ* ℈. ß.

Misceantur cum albumine oui. Fiat cataplasma. Vel folia psyllij contundantur, & cum oleo rosaceo & pauco aceto in formam cataplasmat. misceantur. Vel flor. viol. purpur.

purpurear. rec. contusi fronti & temporibus imponantur.

Vel ℞. *Sem. papaueris albi* ℥.ß. *Flor. rosar. rubrar.* P. ij. *Farinæ hordei* ℥. j. Cum lacte muliebri & oleo rosaceo, fiat cataplasma, quod inter duo linteamina tenuia applicetur fronti.

Vel ℞. *Fol. lactucæ* M. ij. *Flor. rosar.* M. ß. *Sem. papau. albi.* ℥. ß. Coquantur ad mollitiem. Contusis adde *farinæ hordei* ℥. j. *olei violar. q. s.* Fiat cataplasma.

Vtile est & cataplasma ex foliis salicis & capreolis vitis cum pauco aceto.

Vulgus non incommodè placentas illas post destillationem aq. rosar. in balneo relictas capiti applicat; quod medicamentum fit efficacius, si aq. rosar. vel alia conueniente irroretur. Nonnulli cataplasmatis loco & conseruas refrigerantes vsurpant, vel eas cataplasmat. admiscent: quod eo tempore tamen potest fieri cum herbæ recentes & succi earum desunt.

Cerota & Emplastra, & quæ solidiorem formam habent, applicanda sunt abrasis capillis, & quotiescumque incaluerint, debent permutari. Tale est cerotum santalinum. *Cerota & Emplastra.*

Vt ℞. *ceroti santal. diu cum lactucæ succo in mortar. subacti* ℥. j. ß. F. Emplastrum.

Vel ℞. *pulu. rosar. rubrar. cap. papau. sem. lactucæ an.* ʒ. ij. *camphoræ* g̃. vj. *olei violar. ceræ an. q. s.* Fiat cerotum.

Monet verò Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 10. vt cera semper lauetur aqua frigida adiecta.

Sacculi; qui tamen quia ex herbis & floribus exsiccatis parantur, vbi subita alteratione opus est, non ita efficaces sunt, nisi aquis refrigerantibus conspergantur; Aliàs in diuturnis morbis & Catarrho obnoxiis satis commodi sunt. *Sacculi.*

Vt ℞. *Flor. viol. nymph. rosar. fol. salic. ana* M. ß. *sem. papau. alb. lactucæ, santali citrini an.* ʒ. j. Incisa & contusa crasso modo insuantur sacculo vel pileo linteo, qui capiti imponatur.

Pulueres. Licet quoque à capitis lotione, puluere ex rosis, violis, santalo & similibus parato caput conspergere: *Pulueres*

re: sed & pulueres ob crassitiem tardius operantur.

Odoramenta.

Odoramenta.

℞. *Flor. rosarum* p. ij. *violar. nymph. an.* p. j. *santali citrini* ℈. j.

Ligentur in nodulo ex linteo albo vel sindone rubra, quæ aq. rosar. aut pauco aceto adspergi potest.

Vel ℞. *santal. citrini, flor. rosar. nymph. an.* ʒ. j. *Camphoræ* ℈. ß.

Affundatur in vase angusti orificii aqu. rosar. & supra ignem ebulliant, vaporque naribus excipiatur. Vel in aq. ros. Camphora dissoluatur, & aqua spongiola vel gossipium madefiat, & sæpius naribus admoueatur. Camphora tamen cum per se non frigida sit, sed per accidens refrigeret, eiusque odorem non omnes ferant, & vigilias quandoque excitet, & caput grauet, cautè vsurpanda.

Globuli & Poma odorata.

Globuli quoque & Poma odorata fieri possunt ex *floribus rosarum, nymphææ, sem. papau. lactucæ, hyoscyami, si cum tragacantha in aq. rosar.* soluta excipiantur.

In nares quoque liquores refrigerantes actu tales attrahere vtile est: inter quos præcipuè commendatur lac muliebre cum oleo violar. nymph. vel emulsio sem. lactuc. papauer. facta cum aq. lactucæ.

Oris collutiones.

Oris collutionem fieri iubet Forestus, *lib. 9. obs. 3.* ex lacte ebutyrato acido incoctis prius thyrsis vitis & acetosellæ.

Lotiones extremorum.

Lotiones pedum & manuum.

Vt ℞. *Fol. violar. malu. salic. vitis, nymph. an.* M. ij. *Flor. nymph. rosar. an.* M. j. *cap. papau. num.* x. Coq. pro lotione pedum & manuum.

Olei Chamæmelini vires.

In declinatione, ob caussam supra in indicationibus dictam, addantur ea, quæ modicè resoluunt & discutiunt: vt oleum Chamæmelinum, vel solum, vel cum oleo rosar. mistum. Nam temperatum calorem obtinet, qui etiam calidis non multum obest, si actu frigidum adhibeatur: cum actuali frigiditate calidam intemperiem tollere statim possit: mox autem cum in actum deducitur à calore capitis moderato suo calore, si quid superflui est discutere potest.

Vel ℞. *Mucilag. sem. althææ cum aq. flor. chamæmel. ex-*

tractæ, *olei chamæmel. an.* ℥. j. *rosacei* ʒ. vj. Misce pro linimento.

Vel vnguentum alabastrinum fronti & temporibus illitum. Videatur quoque Galen.2.de compo. med.κατὰ τόπ. cap. 1.

Diæta.

Æger in loco frigidiusculo vel temperato versetur, vel aër, si calidus sit, corrigatur stratis in pauimento *foliis salicis*, *vitis*, *rubi*, *lactucæ*, , *floribus rosarum*, *violar. nymphææ*, & lectulus ramulis earundem circumdetur; vel aq. ros. aut cõmuni frigida pauimentum irroretur; vel lintea-mina aqua frigida vel rosacea madida in cubiculo suspendantur, vel aqua frigida de vase in vas transfundatur, vel flabellis aër ventiletur. Contra vitentur radij solares, balnea, hominum turba, quæ exspiratione & transpiratione aërem calefacit, & omnino aër calidior, & quæ aërem calefacere possunt. Aër non sit lucidus valde, sed tenebricosus nonnihil: Lumen enim humores commouet. Qua de caussa vitetur quoque aspectus rerum rubrarum & aliarum coloribus lucidis præditarum: odor aromatum & ipse noxius est. *Cibi*, sint frigidi vt hordeata, aut frigidis condiantur vt *lactucâ*, *acetosâ*, cuius folia cum butyro cocta gratissimum præbent cibum capiti & cordi, *portulacâ*, *endiuiâ*, *cichorio*, *sem. frig. maioribus*: *succo uuarum immaturarum*, *citri*, *cerasorum*, *ribes*, *aceto*, *aq. rosarum.* Abstineat ab omnibus iis, quæ supra caput replere, eique noxia esse diximus. *Potus* sit aqua simplex assuetis, cui aliquid julepi rosarum & violarum admiscere licet: Aq. hordei, cui etiam sem. quatuor frig. maiora addi possunt, vel cum aq. hordei ex iis emulsio fiat. Adiicere etiam licet sem. papau. si aq. hordei somnifera expetatur, vel cereuisia hordeacea tenuis. Auicennas quoque commendat acetum cum aq. multa mistum, si æger habeat sana viscera, sit sanguineus naturâ, & assuetus aquam frigidam bibere.

Aerem calidum corrigẽdi ratio.

Vt ♃. *aceti vini* ℥. j. *aq. frig.* ℥. v. Misc. pro vno haustu, Commodè aliquid julepi rosar. vel violar. addi potest.

A vino præsertim generoso planè abstinendum, cum præ cæteris caput tentet & calefaciat. *Aluus* sit laxa, ne va-

pores acres ad caput aſcendant, & ſi ſit ignauior vel cibis aluum lenientibus in prima menſa exhibitis, vel clyſteribus laxetur. In ſecunda verò menſa cibi ſumpti aſtringendi aliqua vi præditi ſint, vt aſcenſum vaporum ad caput prohibeant. *Otium, quies ac ſomnus* ægro vtilis eſt. Vitentur omnia, quæ ſpiritus & cerebrum turbant, agitant & calefaciunt, vt animi perturbationes, ira præcipuè, ſtrepitus & clamor, ſonique omnes vehementiores, venus ac corporis motus vehemens, inedia.

QVÆSTIO I.

De Signis.

Videtur quædam diuerſitas in Auctoribus in recenſendis ſignis intemperiei calidæ. Paulus, *lib. 3. cap. 4.* tria tantum ſigna intemperiei calidæ ponit, cutem, prima manus iniectione aridiorem, rubentes oculos, quod iuuentur frigidis, lædantur calidis. *Auicenn. lib. lib. 3. Fen. 1. tract. 1. cap. 19.* & eum ſecuti Practici plura addunt, quæ nos etiam recenſuimus. Neque omnia calori per ſe competere videntur. Verùm etſi Medicus diſtinguere debeat inter communia & propria, & ea quæ per ſe & per accidens fiunt: tamen omnia Medico nota eſſe debent. De quo Coſtæus in annotat. in Auicennam, *lib. 3. Fen. 1. tract. cap. 23.*

QVÆSTIO II.

An in calida Intemperie Capitis, calida extra applicare liceat?

Calida topica an in Intẽperie Capitis cal. conueniunt.

Ab Antiquioribus equidem id tentatum non memini. Sunt verò ex recentioribus Medicis, Chymicis præſertim, qui in doloribus capitis, etiam à cauſſa calida ſpiritum vini ſubtiliſſimum extra adhibere iubent. Quod etſi plurimis abſurdum videatur, quibuſdam tamen non diſplicet; cum hoc modo pori aperiantur, ſpiritúſque feruidi ratione ſimilitũdinis attrahãtur. Neque res videtur eſſe de nihilo; imprimis ſi à cauſſa calida externa intemperies illa inducta ſit (Neque enim in omni intemperie capitis calida ſine periculo id fieri poteſt.) Nam idem de Camphora quæri poteſt, quæ etſi vulgo frigida eſſe ſtatuatur: tamen doctiſſimi hodie Medici rei euidẽtia edocti, quique eius inflammationem, partium tenũitatem, odorem, ſaporem conſiderarunt, calidam eſſe rectè ſtatuerũt. Maximè enim inflammabilis

Camphora temperamentum.

mabilis est Camphora partiumque summa tenuitate prædita, sapore acri, odore maximè penetrante, vigilias inducit: quæ omnia caliditatis argumenta sunt. Quibus omnibus persuasi ad intemperiem calidam refrigerandā nonnulli planè ineptam censent, veteresque de alio succo vel gummi locutos putant; alij verò in capitis intemperie calida corrigenda ideo saltem adhiberi putarunt, vt partium tenuitate reliquis medicamentis viam muniat. Verùm probabilius est, ratione similitudinis calidos vapores euocare; sicut combustis non frigida, sed calida, refrigeratis tempore hyberno membris non calida, sed nix & aqua frigida adhibentur, eadem de caussa. Imo illam ipsam ob caussam etiam humida humiditates è corpore euocare valent, sicut cochlearum caro extra applicata, ex intimis quoque corporis partibus humores euocat, vt Galenus 11. *de simpl. med. facult.* docet; & experientia id testatur.

CAPVT II.

De Intemperie Frigida Capitis sine materia.

Caussæ.

INtemperiem frigidam capiti inducunt, imprimis aër frigidus, siue ob anni tempus talis, siue ob peculiarem constitutionem, vt ventos frigidos, quales sunt boreales, siue ob regionem. Is enim cum & per nares admittatur, & extra caput ambiat, illud, præcipuè nudum, vel non satis coopertum alterare potest. Lotiones item & medicamenta refrigerantia extra immoderatius adhibita: Medicamenta quoque & alimenta refrigerantia, vt lactuca, portulaca, endiuia, papauer, &c. Nimiæ item sanguinis euacuationes, quies nimia & somnus, quæ calorem quasi suffocant, tristitia nimia & timor, quæ spiritus absumunt & suffocant, gaudium nimium, venus immoderata. Nonnulli etiam lacrymarum profusionem nimiam addunt. Et facilius istam intemperiem ij cōtrahunt, *Intemperies Capitis frigida.*

qui antea cerebrum frigidius habent. Reliquæ caussæ refrigerantes vix solam intemperiem inducunt, sed ferè materiam simul accersunt. Et facilius intemperie frigidâ capitis pars posterior afficitur, calidâ contra syncipȗt: Vnde in affectibus capitis frigidis nonnulli maximè occipiti calefacientia medicamenta adhibent.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Caput tangenti frigidius apparet; facies pallet; venæ in fronte & temporibus minus sunt conspicuæ; oculi subtument, non rubent, sed pallore potius deformantur: grauitas tamen capitis manifesta non adest: Alioquin simplex intemperies non esset, sed cum materia coniuncta. Æger ad somnum est propensior, animi vigor minus acris est, & ad timorem æger est propensus; quia spiritus etiam refrigerantur. Eademque de caussa torpor & pigritia quædam in membris motui dicatis percipitur. Præcesserunt caussæ refrigerantes. Nocent frigefacientia; prosunt calefacientia.

Prognostica.

Prognostica. I. Intemperies cerebri frigida sine materia equidem non ita difficulter curatur. Et tutius adhibentur cerebro calefacientia, quàm refrigerantia. Cauendum tamen & hic ne quid in excessu peccetur; cum nimium calefacientia vigilias, deliria, & similia mala inducant.

II. Recens tamen si sit intemperies frigida, facilius curatur, ideoque ei statim occurrendum. Nam si diutius duret, & in habitum quasi conuertatur, curatur difficilius.

Indicationes.

Indicationes. Intemperies cerebri frigida calefacientia indicat: & si hæc recens, leuioribus primò tractanda; Inueterata vero calidioribus.

Si tamen corpus sit impurum, illud prius euacuandum, vt calefacientia medicamenta tutius vsurpentur, & ne à cacochymia alicubi hærente affectus augeatur, & ex intemperie sine materia fiat intemperies cum materia. Quod quomodo fieri debeat, postea de intemperie capitis frigida cum pituita dicetur: Hic intemperiei frigidæ sine materia curationem subiungemus.

Medica

Medicamenta simplicia caput calefacientia interna.

Curatio. Caput calefacientia.

Radices: *Pæoniæ* Lunâ decrescente collectæ, *fæniculi, ireos, caryophyllatæ, helenij, aristolochiæ, angelicæ, dictamni albi, valerianæ.*

Folia: *Rorismarini, maioranæ, rutæ, betonicæ, saluiæ, hyssopi, melissæ calaminthæ, origani, pulegij, primulæ veris, euphrasiæ, satureiæ, scarleæ, centaur. minoris*, quod neruis dicatum est, *mari, chamæpythios, thymi, serpilli, ocymi.*

Flores: *stæchad. Arabica*, quæ vt *Mesue cap. de stæchade*, habet, educit choleram nigram & phlegma, & mundificat cerebrum ac neruos ac organa sensuum, ac confortat ea, & valde confert ægritudinibus factis in ipsis, secundum omnem modum vsus eius, siue in potu, siue in fomentis & lauacris, *Rorismarini, lauendulæ, lilij conuallium, saluiæ, scarleæ, betonicæ, pæoniæ, primulæ veris, tiliæ, tunicis*, qui contra vertiginem, epilepsiam, paralysim, conuulsiones & tremorem commendantur.

Semina: *Pæoniæ, anisi, fæniculi, sileris montani, carui, basilici, coriandri præparati, pastinacæ syluestris.*

Ligna: *Aloes, visci querni, coryli, iuniperi, fraxini, guaiaci.*

Fructus: *Baccæ lauri, iuniperi, anacardia.*

Aromata: *Cubebæ, cardamomum, grana paradisi, nux moschata, macis, calamus aromaticus seu acorus, caryophylli, cinnamomum.*

Succi & liquores: *Opobalsamum, vinum.*

Gummi: *Thus, mastiche.*

Marina: *Succinum, ambra.*

Ab animalibus petita: *Castoreum*, quo vix aliud inter simplicia in calefaciendo cerebro efficacius & potentius est, *moschus, zibethum.*

Externa.

Eadem & extra adhibere licet, quibus addi possunt

Folia: *Verbenacæ rectæ*, quam omnium maximè discutere & perfectè caput roborare, maximè viridem, imò & aridam cum radicibus ac simul cum serpillo oleo incoctam scribit Galenus, *2 de compos. med. sec. loc. c. 2. Lauri, Nicotianæ, asari, absinthij.*

Radices: *Asari.*

Flores: *Chamæmeli, meliloti.*

Semen: *Nigellæ.*

Gummi: *Iuniperi, tacamahaca, euphorbium.*

Succi: *Ladanum.*

Animalia: Asellos quoque sub aquario vase nascentes, qui millepedæ appellantur, maximè prodesse, si oleo incoquantur testatur Galenus *loco allegato.*

Ex quibus parantur & componũtur Interna & Externa.

Composita Medicamenta interna.

Decocta.

Decocta cephalica calida.

℞. *Fol. betonicæ, saluiæ, flor. stœchad. Arab. an. M.* ß. *rad. pœoniæ, sem. fœniculi an.* ʒ iij. *nucis mosch.* ʒ. ß.

Coquantur in aq. simpl. ℔. ij. ad tertiæ partis consumptionem: colatura, si libet, dulcoretur saccharo.

Vel ℞. *rad. poeon. caryophyll. an.* ʒ. ij. *majoranæ, betonicæ, saluiæ an.* M. j. *flor. stœchad Arab.* p. ij. *rorismarin. lauend. an.* p. j. *sem. anisi, fœniculi an.* ʒ. j.

Coquantur in vase clauso in aq. puræ ℔. ij. ad tertiæ partis consumptionem. Post coctionem stent horis tribus in loco calido: deinde colentur.

Colaturæ adde *Sacchar.* ℥. iij.

Clarificentur & ad Iulepi formam coquantur. Atque inter coquendum in nodulo suspendantur, *caryophillorum, macis, cinnamomi, an.* ʒ. ß. *ligni aloës, nucis moschatæ, an.* ℈. j.

Vel ℞. *radic, acori veri, galangæ, an.* ʒ. ij. *pœoniæ* ℥. ß. *primulæ veris, saluiæ minor. majoran. an.* M. j. *hyssopi* M. ß. *sem. anisi. fœnicul. seselios an.* ʒ. ij. *flor. stœch. Arab. rorismarin. salu. an.* p. j. Coq. in aq. s.

℞. *Colaturæ libr.* j. *Sacchar.* ℥. iij. F. potio clarificata, puluer. nuc. mosch. & specier. diamosc. dulcis an. ℥. ß. Sumat æger mane ℥. iv. vel v.

Vina medicata & Clareta.

Vinum & claretum cephalic.

Vinum melissatum, saluiatum, rorismarini, stœchad. Arab. betonic. Claretum *in Instit. lib. 5. part. 3. sect. 3. c. 4.* descriptum.

Vel ℞. *Nucis moschat. macis, caryophyll. an.* ℥. j. *cardamomi, cubebar. an.* ℥. ß. *sem. anisi, fœnic. an.* ʒ. ij. *conseru. rorismarin. bugloss. an.* ℥. j. *spec. arom. rosati. dianthos an.* ʒ. j.

Affunde

Affunde vini albi vel Maluatici menſuras iij.Stent per tres dies in infuſione: poſtea colentur aliquoties per manicam Hippocratis. Fiat Claretum.

Vel ℞. *Cinnamom.* ʒ.vj.*caryophyll. nucis moſch. galangæ,cubebar. cardamom. granor. paradiſi, ſem. fœniculi an.* ℥. ß. *uuarum paſſarum* ℔. j. *roſar. rubrar.* ℥. iij. *roriſmarini, ſerpilli an.* ℥. ij.

Indantur ſacco & ſuſpendantur in vaſe capiente menſuras xx. & affundatur vinum vel muſtum ſi haberi poteſt, quod eſt commodius.

Cereuiſia eodem modo condiri poteſt, *Saluia,meliſſa,roremarino, betonica.*

Vt ℞. *Zinziberis, cinnamom.an.*℥. j. *rad. caryophyll.*℥.ß. *heleny, baccar. lauri an.* ʒ. ij. *macis, nucis moſchat. an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. j. F. puluis, qui ligetur in nodulo raro.

Mulſum & Hydromel.

℞. *cinnamom. elect.* ʒ. j. *caryophyll. nuc. moſch. an.* ʒ. ij. *calami aromatici, cardamomi, granorum paradiſi, coriandri præparat. an* ʒ. j. *Mulſum cephalicum.*

Affunde *vini menſuras* iij. *vel* iiij. *Mellis deſpumati* ℔.j. Bulliant in vaſe clauſo in balneo per dimidiam vel integram horam:poſtea colentur per manicam Hippocratis.

Melicratum aliud.

℞. *Mell. opt.* ℔.x. *aq. puræ* ℔.lx. Coquantur & deſpumentur ſ. a. Poſtea in ſacculo concluſa imponito *Saluiæ, origani, artemiſiæ, hormini, hyſſopi, betonicæ an.* M. j. Item in alio ſacculo, *baccarum lauri conquaſſatarum* ℔. j. *flor. lupuli* M. iij. *hordei integr.* P. ij.

Omnia coquantur & deſpumentur ad tertiæ partis conſumptionem, donec liquor ouum in ſuperficie ſuſtineat. Colentur & in vaſculis liquor concipiatur, in quibus fermentetur. Feruore aliqua parte peracto in nodulo ſuſpendantur hæc aromata.

℞. *Cinna. caryoph. galangæ,piper. granor. paradiſi an.*℥.ß.
Feruore planè abſoluto vaſcula tota repleantur, tribus menſibus elapſis mulſa ad capitis affectus frigidos efficax exhibetur.

Extat etiam hydromel *in Inſtit. lib.* 5. *part.* 3. *ſect. cap.*4.

Aquæ destillatæ & Spiritus.

Aqua destillata cephalica calida.

Simplices: *Rorismarini, saluiæ, maioranæ, betonicæ, lauendulæ, melissæ, primulæ veris, liliĳ conuallium, flor. stœchados Arab. flor. tiliæ, pœoniæ, origani, calaminthæ, iuniperi, serpilli, cinnamomi, tunicis.*

Compositæ: *Cephalicæ duæ in Instit. lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5. Lauendulæ* compos. *ibid.* & *aqua infusionis Lauendulæ Augustini Schurffij*, quæ paucis mutatis ita componitur.

♃. *flor lauendul.* M. ij. *nuc. mosch. zinzib. cubeb. an.* ʒ. iij. *cinnamomi op. galangæ, macis, calami aromatici, sem. crucæ an.* ʒ. j. ß.

Infundantur in vini Rhenani lib. iv. per dies aliquot, postea in arena destillentur.

Aqua Cephalica Langij, quæ hæc est.

♃. *Flor. anthos, rosar. rubrar. majoranæ an.* M. ij. *flor. bugloss.* M. *j. spec. confect. anacardinæ* ℥. ij. *aq. bugloss. betonicæ, flor. tiliæ an.* ℔. j *lauend.* ℔. ß. *spiritus vini* ℔. j. ß.

Infundantur per mensem, postea destillentur.

Aqua Theriacalis Cephalica Quercetani.

Alia ♃. *Flor. primul. veris, rorismarin. majoran. betonic. an.* M. j. *spec. diamosc. dulc. diambræ an.* ʒ. vj. *confectionis anacardinæ* ℥. ß. *Cubebar. ligni aloës, nuc. mosch. caryoph. piperis longi, carpobalsami. an.* ʒ. j. *rad. acori, aristolochiæ rotundæ, ireos, an.* ℥. j. ß. *gran. juniperi* ʒ. ij. *sem siler. montani, anisi, fœniculi an.* ʒ. j. *aq. primul. veris, betonicæ, salu. an. q. s.*

Infundantur diebus 8. postea destillentur in cineribus calidis. Fiat aqua, cuius cochlear vel solius, vel cum spiritu vini exhibeatur.

Vel ♃. *Flor. lilior. conuall.* M. *j. saluiæ* M. ij. *rosar.* M. iij. *lauen. melissæ an.* M. ij. *nuc. mosch.* ʒ. ij. *caryoph.* ℥. j. ß. *macis* ℥. ß.

Affundatur vini q. s. stent in loco frigido tribus septimanis, postea destillentur.

Olea destillata Cephalica.

Olea destillata: *Rorismarini, Majoranæ, Lauendulæ, Melissæ, Saluiæ, Caryoph. Macis, Nuc. mosch. Cinnamom. Fœniculi, Anisi, Rutæ, Carui, Iuniperi, Succini.* E quibus etiam fiunt balsama de quibus infra.

Tinctura Cephalica.

Tincturæ, Extracta, Essentiæ Chymicis dictæ: *Rutæ, Calami*

mi aromatici, Pœoniæ, Rorismarini, Succini, Melissæ, &c. Extractum Cephalicum Quercetani, vel hoc:

℞. *Rad. acori, Pœon. Visc. querc. Lign. aloës, Bacc. Iuniper. an* ℥. j. *Sem. Pœon.* ʒ. vj. *Cinnam. Caryoph. Macis, Cardamom. Fruct. Anacard. an.* ʒ. ij. ß. *Flor. Anthos, Salu. Primul. veris, Pœon. Calendul. Betonic. Lauendul. Stœchad. Arab. Liliy Conuall. Euphras. Tiliæ an.* P. j.

Incidenda incidantur, contundenda contundantur, & affundatur *Spiritus vini, Aquæ saluiæ, Betonicæ an. q. s.* vt digitis quatuor liquor emineat. Digerantur in balneo diebus 8. Inde fiat colatura, liquórque per destillationem ad extracti essentiam separetur, cuius dosis ℥. ß.

Syrupi; *De stœchad. simpl. & compos.* qui epilepsiæ, spasmo, paralysi, tremori & omnibus cerebri & neruorum frigidis affectibus vtilis est; nisi fluxus catarrhi obstet: tunc enim aliquid ex astringentibus addi debet; *Betonicæ, rutæ, pœoniæ, melissæ. de calamintha, mel anthosatum, anacardinum.* *Syrupi Cephalici calidi.*

Conseruæ: *Betonicæ, saluiæ, lauendulæ, melissæ, anthos, majoranæ, flor. tiliæ, lilij conuall. primulæ veris, stœchados, pœoniæ, tunicis.* *Cõseruæ.*

Condita: *Nux mosch. calam. aromaticus, myrobalani chebulæ, nux iuglans, radic. pyrethri, cortic. citri.* *Condita.*

Confecta: *Cubebarum, sem. anisi, fœniculi, coriand. carui, caryoph. cinnamom.* *Confectiones.*

Rob: *Iuniperi.*

Species & Pulueres: *Diambræ, diamos. dulc. aromat. rosat. caryoph. diaxyloaloës, dianisi, lætitiæ Rhasis.* *Pul. Cephalici calidi.*

Vel ℞. *Rad. acori* ʒ. iij. *flor. stœchad. Arabic. coriandri præparati, cinnamom. an.* ʒ. ij. *sem. fœniculi, sileris montani an.* ʒ. j. ß. *corall. rubri præparat.* ʒ. j. *flor. rorismarin.* ʒ. ß. *nuc. mosch. sem. anisi, poeon. cardam. an* ʒ. j. *sacchari anthosati ad pondus omnium.* F. puluis.

Vel qui Langio tribuitur puluis capitalis. *Langij puluis Cephalicus.*

℞. *Majoran. saluiæ, lauendul. stœchad. Arabic. an.* ℈. j. *cinnamom. cubebarum, galang. seminis callitrichi, caryoph. zedoariæ, sem. foeniculi, xyloaloës an.* ʒ. ß. *betonicæ, rorismarini, melissæ, nuc. mosch. coriandri præparat. an.* ʒ. iij.

cardamo

cardamomi, piperis longi, granorum poeon. an ʒ. j. *macis, zinziberis, an.* ʒ. ß. *sacchari* ℔. j. F. puluis.

Puluis ad omnes frigidos capitis affectus habetur apud Quercetanum, *in Pharmacop. dogmat. restit. cap.* 40.

Vel ℞. *Nuc. mosch. macis, zingib. caryoph. galang. sem. anisi, foeniculi, rutæ, carui, thuris, saluiæ minoris, cinnam. an.* ʒ. ij. *sacchar.* ℔. ß. F. puluis.

Vel ℞. *Sem. cumin. coriandr. præpar. an.* ʒ. ß. *foeniculi, macis, zingib. cubebar. radic. poeon. an.* ʒ. ij. *cinnam. an.* ʒ. j. F. puluis.

Vel ℞. *Radic. ireos Florent.* ℥. ß. *zingib. galang. majoran. calam. arom. an.* ʒ. ß. *piper. longi* ℈. j. *sacchari albi ad pondus omnium:* Fiat puluis, non solùm caput calefaciens, siccans acconfortans & catarrhos absumens, sed & reliqua membra roborans.

Vel ℞. *Nuc. mosch. cardamom. cinnamom. ligni aloës, an.* ʒ. j. *sem. poeon. coriand. præpar. an.* ʒ. ij. *specier. diambræ, diamosc. dulcis, an.* ʒ. ij. *succini albi* ʒ. ß. F. puluis.

Boli.

Boli.

℞. *Conseru. betonicæ, saluiæ, an.* ℥. j. *mithridat.* ℈. ij. *cum sacchar.* Fiat Bolus, qui diuisus sumendus in introitu lecti.

Vel ℞. *Conseru. rosar.* ℥. ß. *anthos* ℥. j. *theriacæ, mithridat. an.* ℈. j. *cum sacch.* Fiat Bolus, à cubitum ituro sumendus.

Electuaria cephalica calida.

Electuaria: *Confectio anacardina, theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina, diacorum, diacastoreum*, & quale habetur *in Instit.* lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 11. *confectio alchermes.*

Langij hoc

℞. *Diacori* ℥. j. ß. *conseru. majoran. lauendulæ, rorismarini an.* ℥. j. *stœchad. Arabic.* ℥. ß. *specier. diambræ* ℈. v. *caryoph. cardam. cinnam. an.* ℈. ij. *cubeb. nuc. mosch. galang. an.* ʒ. ß. *visci querni* ℈. ij. *corall. rubr.* ℈. j. Cum saccharo in aqua lauendulæ dissoluto F. Electuarium.

Rotulæ & Morsuli.

Rotulæ & Morsuli, Fiant ex speciebus modò enumeratis. quibus & olea destillata & extracta addi possunt; vt:

℞. *Specier. arom. diamb. rosat. an.* ʒ. j. *olei caryoph.* gutt. iiij. *sacch. in aqua lauendulæ dissoluti* ℥. ij. F. rotulæ.

Vel ♃. *Sacch. in aqua betonicæ dissolut.* ℥. iij. *olei anisi* gutt. vij. *rorismarini* gutt. iij. *saluiæ* gutt. ij. *ambræ griscæ* ǧ. v. F. rotulæ.

Trochisci: *De Gallia moschata, Dianisi, de succino.*

De internorũ medicamẽtorum omniũ vsu & hoc notandum, si totum corpus simul calefacere animus est, ventriculo vacuo ea esse assumenda: ita enim promptius in totum corpus distribuuntur. Si verò tantum caput calefaciendum, commodius sumuntur post cibum: sic enim diutius circa os ventriculi hærentia efficacius caput afficiunt: modò non sint ex iis composita, quæ ad distributionem cibi vehementiorem faciunt. Talia enim post cibum exhibere prohibet Galenus 4. *de sanit. tuend. cap.* 7.

Externa.

Inter quæ liquidiora omnia actu calida admoueantur, & eligantur primò ea, quæ minus calida sunt: quæ verò calidiora sunt admoueantur, dum ventriculus vacuus est; ne, si pleno eo admoueantur, vapores sursum ad caput alliciantur. *Externa medicamẽta caput calefacientia.*

Validiora quoque non tutò, nisi post totius corporis euacuationem, applicantur.

Epithemata, fomenta, embrochæ, lotiones. *Epithemata.*

Exemplum est *in Institut. lib.* 5. *par.* 3. *sect.* 3. *cap.* 41.

Vel ♃. *Flores lauendulæ, chamæmel. an. M.* j. *Folior. Lauri, Hyssopi, Betonic. Maioran. an. M.* ij.

Coquantur in sufficiente q. lixiuij vel aq. pro lotione capitis.

Vel ♃. *Flor. Betonic. Serpilli, Maioranæ, Origani, Lauri, Flor. Chamæmel. an. M.* ij.

Affundatur lixiuij q. s. inter lauandum vsurpetur smegma odoratum:

Vel ♃. *Folia Saluiæ, Maioranæ, Rorismarini, Lauri, Calaminthæ an. M.* ß. *Betonic. M.* jß. *Flor. Chamæm. Melilot. Stœchad. Arabic. Lauendul. an.* P. j. Coquantur in aq. s.

Colatura calida per clepsydram vel gutturnium capiti instilletur vacuo ventriculo. Vel decoctum per pannum linteum vel spongiam capiti calidè applicetur.

Epithema ex cinerib. & aceto ex Auicen. *l.* 3. *fen.* 1. *tract.* 2. *cap.* 12.

cap. 12. commendat Iacobus de Partib. ſcribitque experientia conſtare, illud ſæpe profuiſſe.

℞. *cineris* ℥. ij. *aceti* ℥. vj.

Miſc.in forma lixiuij;in quo calefacto intingantur panni lintei,expreſſique Epithematis loco capiti applicentur.

Aquæ quoque deſtillatæ, & ſpiritus,ſi iis caput irroretur, potenter id alterant. Thermæ quoque ſulphureæ caput calefaciunt. Quæ ſi deſint, ſuccedaneum tale parat Capiuaccius.

℞. *Sulph.viui* ℔.j.*ſalis* ℔.ß.*maiora.ſerpil.ſtœchad.Arabic. calaminth.montan.ſaluiæ,betonicæ,roriſmarini,pulegij, meliſſæ an. M.* j. *aquæ communis* ℔. 100.

Fiat decoctio ad partis tertiæ conſumptionem pro ſtillicidio.

Olea. Olea; præter deſtillata antea inter interna enumerata: *Rutaceum,nardinum,ſerpillinum,coſtinum, ſampſuchinũ,de caſtoreo,de euphorbio,de lateribus, oleum Magni Ducis Hetruriæ,* quod veluti miracula facere videtur, vt ſcribit Capiuaccius,*oleum deſtillatũ de guaiaco & oleum ligni ſaſſafras*,quod admirabile eſt, vt idem Capiuaccius ſcribit, *irinum, laurinum*, cui ob odorem grauem alia admiſcenda, *de pulegio, de ſpica*

Balſama magiſtralia & artificialia, quæ temporibus & vertici illini poſsũt,*Arabicum ſeu Iudaicum*,ſi haberi poteſt *è Peru & Tolu*; *roriſmarini, maioranæ, rutæ,lauẽdulæ, nucis moſchatæ,caryoph.ſuccini.* Compoſitum eſt in Inſtitut. *lib.*5. *part.*3. *ſect.*3. *cap.*31.

Vel ℞. *Stoechad.Arabicæ,lauendul.ſaluiæ,roriſmarini, majoran. beton. fol. lauri, ſerpill. hyſſopi, an.* M. ß. *ſem. pœon. fœnicul. an.* ʒ. j *rad. caryoph. calami vulg.an.* ʒ. ij. Contuſis adde, *ſpiritus terebinthinæ* ℔. j. *aquæ aniſi, caryoph. an.q. ſ.* Deſtillentur per veſicam.

Deſtillatæ aquæ adde *ſtyracis liquidæ* ℥. iij. Iterũmque deſtillentur.

Poſteà ℞. *Styrac. calamitæ* ʒ. ij. *myrrhæ, gummi juniperi, an.* ℥. j. *ſuccini albi, thuris, aſæ dulcis, an.*℥. j. ß.

Quibus affunde aquam & oleum proximè deſtillatum, aut ſi non ſuffecerint, aliquid aq. roriſmarini, granor, iuniperi,

niperi, vel anisi adde, iterúmque destilla:
Aquæ & oleo destillatis adde *Cubebarum, calami aromatici, an.* ʒ. ij. *caryoph. nucis mosch. cinamomi, an.* ℥. ß. *croci* ʒ. ß. Vltimoque destilla.

Tandem separa oleum ab aqua, & serua oleum instar balsami, cuius non solùm in externis vsus est, sed etiam in vino vel alio liquore octo vel decem guttæ exhiberi possunt.

Vel ℞. *Terebinth.* ℔. j. *thuris* ℥. j. ß. *styracis calamitæ,* ℥. j. *ligni aloës* ℥. ß. *nucis mosch.* ℥. j. *cubebarum, galangæ, an.* ℥. ß. *cinamomi, caryoph. sem. carui, an.* ʒ. vj. *flor. lauendulæ* ℥. ij. *croci* ʒ. j. ß. *moschi*, si libet, *& ambræ, an.* ℈. j. vel *trochisc. galliæ moschatæ* ʒ. ß.

Affunde *spiritus vini optimi* ℔. iij. Stent in vase diligenter clauso octo diebus in digestione, postea in cineribus destillentur. Primò destillat aqua cum oleo crocei coloris; continuetur destillatio, donec color ad nigredinem mutari incipiat, & tùm statim mutetur recipiens: Separetur oleum ab aqua & spiritu: vtrumque est magni vsus ad affectus capitis frigidos intra & extra adhibitum.

Vnguenta & linimenta: *Martiatum, Aregon.*

℞. *Olei rutacei, nardini, an.* ℥. ß. *nuc. mosch. express.* ʒ. ß. *pulu. caryoph.* ℈. j. *olei destillati majoran.* gutt. iiij. Fiat linimentum, quo synciput & tempora inungantur.

Vbi maiori calefactione opus est, olea calidiora eligimus, iisque *styracem calamitam, benzoen, euphorbium, mithridatium, theriacam, spir. vini* admiscemus, vt:

℞. *Vnguenti martiati* ℥. ß. *ol. nuc. mosch. express.* ʒ. ß. *destill. lauend.* ℈. ß. *caryoph. an.* gutt. iiij. M.

Cataplasmata:

℞. *Farinæ lupinor. pulu. serpilli, flor. chamæmel. stœchad. Arab. majoran. an.* ʒ. j.

Misc. s. a. cum vino ad ignem. Adde *Olei rutacei, sampsuchini, an.* ℥. ß. F. cataplasma.

Vel ℞. *Farinæ fœnugræci, lupinor. an.* ℥. j. *fol. lauri* ℥. ß.

Coquantur in mulsa, & addatur *olei irini, sampsuchini, an. q. s.* F. cataplasma.

Vel ℞. *Baccarum lauri, origani an.* ℥. j. *thuris, mastich.*

an.

an. ℥. ij. Cum ſucco *betonicæ vel ol. conueniente.* F. Cataplaſma.

Commendatur & radix panacis contuſa, & cum oleo miſta applicata. Guainerius laudat cineres calidos modico vino albo conſperſos cum panno lineo impoſitos. Plura Epithemata & Linimenta videantur apud Auicenn: *lib. 3. fen. 1. tract. 2. c. 13.*

Emplaſtra & Cerota: *De Betonica; de Euphorbio.*

Fortiora tamen medicamenta calefacientia, quale eſt Euphorbium, ſatius eſt adhibere in intemperie cum materia, quàm in intemperie nuda & ſine materia.

Vel ℞. *gummi juniperi, ſtyrac. calamitæ, thuris an.* ʒ. *j. ſtercoris columbini* ʒ. *ij. nigellæ parum torrefactæ* ʒ. *j. nucis moſchat. caryophyl. an.* ℈. *j. olei nardini, terebinthinæ & ceræ q. ſ.* Fiat emplaſtrum bregmati imponendum.

Aliud ℞. *Farinæ lupinorum, pulu. ſerpilli, flor. ſtœch. Arab. majoran. an.* ʒ. *ij. gumm. tacamanacæ* ʒ. *j.* ß. *olei nardini, ceræ an. q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Pulueres: poſt lotionem capitis pulueres rectè & commodè capiti inſperguntur: vt,

℞. *Nucis moſchat. majoran. caryophyl. an.* ʒ. *j. flor. ſtœchad. Arabic. roriſmarini, ligni aloes an.* ℈. *j. moſchi, ambræ an.* g̃. *iij.* Fiat puluis.

Vel ℞. *Nucis moſchat. caryophyll. granorum tinctorum ſeu kermes an.* ʒ. *j. cort. citri* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. *j* F. puluis.

Si pulueres caluariæ affricentur, & poſtea aliquid ſpiritus vini optimi, vel potius aquæ vel ſpiritus cephalici irroretur, facilius ad cerebrum eorum vis penetrabit & id roborabitur.

Sacculi & pilei: *pulueres, ſi linteo aut ſindone aut ſerico includantur*, Fiunt ſacculi & pilei. Guainerius hunc commendat.

℞. *Flor. chamæmel. betonicæ, verbenæ, majoran. abſinthij, roſar. rubr. flor. ſtœchad. Arab. roriſmar. an. P. j. gummi juniperi* ℥. ß. *folliculor. ſenæ, granorum tinctorum an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ʒ. *iij. ambræ quantum libet.* Cum ſindone rubra F. ſacculus vel pileus, qui diu geſtetur.

Vide etiam Fernel. *l. 5. M. M. cap. 19.*

Vel

Vel ℞. *Thuris* ʒ.*j. succini* ℈.*j. maioranæ, rorismarini, betonic.an.* ʒ.*ij.flor.stœchad.Arab.* ʒ.*j.lauendulæ* ʒ.ß.*caryophyllor. nucis moschatæ, an.* ℈. *ij*. Cum sindone rubra fiat sacculus.

℞. *Rutæ, serpilli, hyssopi an.*ʒ.j. *maioran.betonic. an.* ʒ.iij. *flor. stœchad. Arab.lauendulæ, an.*ʒ. *j.ß*. Fiat pileus.

℞. *Flor.stœch. Arab. M. ß. beton. majoran. verbenæ, flor. chamæmel.an. P.ij.lauend.P.j.nucis moschat. caryophyl.an.*ʒ.*ij. gumm.juniperi* ℈.*ij.thur.* ʒ.*ij. gall.mosc.*℈.ß.Contusis omnibus crasso modo, F.sacculus vel pileus.

℞. *Majoran.serpilli, melissæ, rorismarini, stœchad. Arabic. lauendulæ an. M.s. cort. citri, granorum kermes an* ʒ. *ij.cubebar.caryophyl. nucis mosch. an.* ʒ.ß. F. puluis crassus & ex eo pileus.

Smegmata: Smegmatum exempla vide in Institutionibus, *lib.5. part. 3. sect.3.cap.31.*

Vel ℞. *Saponis veneti* ℥.ij.*ladani, styracis calamitæ, ligni aloes,thuris an.*ʒ.j.*pulu.caryophyllor.ireos an,*ʒ.j.ß.*moschi,ambræ* a. q. l. Fiat Smegma.

Pulueres, Trochisci & candelæ ad suffitus; qui tamen in dolore capitis vel intermittendi,vel parcè vsurpandi. Pulueres & trochisci carbonibus accensis insperguntur; candelæ accenduntur. Fumus ex his & naribus attrahi,& pileis nocturnis excipi potest. De quibus tamen omnibus obseruandum,ne accendantur. Sine flamma enim suauiorem & fortiorem odorem spirant: flamma verò eorum vires & odorem facilè absumit & dissipat. Exempla sunt in Institut. *loco modò allegato.*

Vel ℞. *Styracis calamitæ, benzoes, ladan. an.* ʒ.ij. *gummi iuniperi,thuris an.*ʒ.ß.*gran.iuniper.*ʒ.ij.*caryophyll.*ʒ.j.ß.*Pulu. carbonum tiliæ q.s.* Cum mucilagine tragacanthæ aq. rosar. extracta F.candelæ.

Vel ℞.*Gummi hederæ,thuris,gran.iunip.an.*ʒ.j.*nucis mosch. caryoph.styrac.calamit.an.* ℈. ij. *nigellæ parum torrefactæ* ʒ.ß. *galliæ moschatæ* ℈. j. Cum ladano & mastiche dissol. in aq. salu. F.trochisci pro fumo.

Vel ℞. *Gumm.hederæ,coriandri,nigellæ aceto maceratæ & siccatæ an.*ʒ.ß.*thuris,mastiches,granor. iuniperi an.* ʒ. ij. F.

puluis pro suffumig.

Vel ℞. *Saluiæ, maioran. rorismarini, caryoph. cinnamomi, an.* ʒ. j. *fol. lauri* ʒ. ß. *ligni aloës* ℈. j. *thuris* ʒ. j. ß. *galliæ mosch.* ʒ. ß. *F. puluis.*

Pertinent huc & odoramenta, quibus vel vestes conspergi, vel manus & nares illiniri possunt, quæque supra ignem in vaporem resoluuntur, ex aquis & aliis Cephalicis calidis præparata, de quibus etiam in Institut. *l. allegato.*

Balsama. Ex oleis destillatis supra enumeratis, etiam ad odorandum, vt & tempora inungenda, vt antea dictum, balsama parari possunt, *Rorismarini, majoranæ, saluiæ, melissæ, rutæ, lauendulæ, nuc. moschatæ, caryoph. succini.* Compositi exemplum est in Instit. *l. modò allegato.*

Vel ℞. *Olei majoran.* ℈. ß. *saluiæ, macis, caryoph. an.* gutt. vj. *melissæ, lauendulæ, succini, an.* gutt. iij. *ol. nuc. mosch. expressi q. s.* F. balsam.

Pomambræ seu Poma odorata. Exemplum est in Institut. *loco modò allegato.*

Vel ℞. *Ladani* ʒ. ij. *styrac. calamit.* ℥. ß. *nucis moschat. mac. an.* ℈. ij. *rosar.* ʒ. ß. *cinnamomi, ligni aloës, an.* ℈. ß. *zibethi, moschi, an.* g̃. iiij. *ambræ* g̃. ij. *olei destillat. caryoph.* gutt. v. *mucil. tragacanth. aq. rosar. extract. q. s.* Fiat Pomambr.

Vel ℞. *Semin. nigellæ, caryoph. nuc. mosch. rosar. rubrar. an.* ʒ. j. *lauendul.* ʒ. ß. *ladan.* ʒ. iij. *benzoes, styracis calamit. an.* ʒ. ß. *moschi* g̃. v. *zibethi* g̃. iiij. *ambræ* g̃. iij. *mucil. tragacanth. aq. rosar. lauendul. extracta q. s.* F. Pomambr.

Vel ℞. *Benzoes, styrac. calamit. an.* ʒ. ij. *cinnamom. ligni aloës, an.* ʒ. ß. *caryoph.* gutt. iiij. *ol. nuc. moschat. express.* ℈. ij. *olei destillat. major.* gutt. vj. *ambræ, mosc. an.* g̃. iij.

Excipiantur ladano agitato in mortario cum oleo costino vel de spica.

℞. *Styrac. calamit.* ʒ. ij. *caryoph. macis, ligni aloës an.* ʒ. ß. *lauend.* ʒ. ij. *gall. mosch.* ʒ. j. ß. *moschi, ambræ an.* g̃. iij. Cum succo majoranæ & styrac. liquida F. Pomum.

Noduli odorati. Fernelius *lib. 5. method. medend. cap.* 19.

℞. *Caryoph.* ʒ. ß. *macis* ʒ. j. *nigellæ præpar.* ℥. ß. *flor. stoechad.*

chad. Arab. majoran. an. ʒ. ß. Ligentur in nodulo ex ſerico ad odorandum.

Vel ℞. *Troch. galliæ moſch.* ℈. j. *Fol. majoran. roriſmarini, flor. ſtoechad. Arabic. an.* ʒ. ß. *macis* ℈. ß. *nucis moſch. caryoph. cinnamomi, ligni aloës an.* ℈. j. *moſchi, ambræ an.* gr. ij. F. puluis, qui ſindone rubra vel ſerico includatur.

Moſchus tamen, quod ſemel monuiſſe ſufficiat, in mulieribus, quæ hyſtericis affectionibus ſunt obnoxiæ, omittatur.

Maſticatoria: Caput quoque calefaciunt, quæ maſticantur, vt: *Cubebæ, nux moſchata, cardamomum, pyrethrum, ſem. erucæ & ſimilia.* Reſoluuntur enim ex iis halitus, qui ad cerebrum penetrant, idque calefaciunt.

Vt ℞. *Cubebar.* ℥. j. *cinnamomi, caryoph. macis, nucis moſch. an.* ℈. j. *ſemin. carui* ℥. j. *majoran.* ʒ. j. Concidantur & contundantur craſſo modo & maſticet æger tãtum, quantum pugillo comprehendere poteſt.

Auribus immiſſa vel applicata. Cum in auribus in actum deducantur, hæc medicamenta, in vapores reſoluuntur, qui cerebrum calefaciunt; qualia ſunt: *oleum rutaceum, coſtinum, de caſtoreo, moſchus & ſimilia.*

Vel, ſi ſacculi ex calidis cephalicis parati, & vino generoſo calido vel ſpiritu vini adſperſi, auribus applicentur, vapores, qui inde eleuantur, per aures ad cerebrum penetrant.

Inunctiones etiam volarum pedum & manuum cum oleis calidis ad caput calefaciendum proſunt, vt docet Galenus 2. *de comp. med. ſecundum loc. cap.* 1.

Phænigmi tandem in malo contumaci vtiles ſunt, de quibus Galenus, 1. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 2. & nos in Inſtit. lib. 5. Qualis apud Trallian. eſt, *lib.* 1. *cap.* 16.

Vel ℞. *Fimi columbin.* ʒ. ij. ß. *piper. albi* ʒ. ij. *caſtorei* ʒ. ß. *croci* ʒ. j.

Cum aceto & oleo nardino miſceantur.

Præter hæc multa medicamenta ad caput calefaciendum vtilia deſcripſit Galenus 2. *κατὰ τόπ. cap.* 1. & 2.

Diæta.

Vitetur aër frigidus, ſubterraneus, caliginoſus, auſtrinus,

Aër vt arte calefaciendus. aquilonaris:eligatur calidus & purus:vel paretur talis arte stratis per conclaue herbis calidis odoratis, saluia, maiorana, roremarino,lauendula,pulegio,serpillo,vel iunipero, baccis iuniperi: Et modò dictæ plantæ carbonibus iniiciantur:aut suffitus modo antè dicto excitentur:modò his æger non offendatur,sicut hystericæ mulieres non quosuis gratos odores ferre possunt:aut accendatur ignis ex ligno iuniperi,rorismarini, lauri,lauendulæ stipitibus. In nostris regionibus aër sat commodè in hypocaustis igne in fornace accenso alteratur. Diligenter quoque cauendum, ne manus & imprimis pedes refrigerentur.

Cibi condiantur saluia, roremarino, maiorana,hyssopo, satureia,aromatibus. Auicennas,*lib.3. fen.tr.2.cap.12.* etiam allij esum commendat. Vitentur pisces. Vinum bibatur album,tenue,quod caput non replet: Etsi enim antiquum & generosum ad frigidam intemperiem corrigendam esset potentius; tamen quia caput replet & tentat,ab eo abstinendum:vel bibatur tenue vinum medicatum, vel mulsum ac hydromel supra descriptum. Vel paretur talis cereuisia:

℞.cinnamom.zinziber.an.℥.j.galangæ ℥.ß.baccar.lauri ʒ.ß. caryoph.nucis moschatæ,granor. paradisi, cubebarum an.ʒ.j.

Puluerisata includantur linteo raro & in vas cereuisiæ amphoras ij.vel iij. capiens coniiciantur.

Vigiliæ somnum superent, quemadmodum & corporis motus & exercitium quietem.Fricentur manè crura & pedes, ac vesperi cubitum iturus lauet pedes aquâ, in qua herbæ cephalicæ calidæ coctæ sint. Venus, vt & tristitia, timor,ac sollicitudo nocent, gaudium moderatum vtile est. Exemplum talis intemperiei curatæ habetur apud Forestum, *lib.9.obseru.6.7.*

CAPVT III.

De Intemperie Cerebri humida sine materia.

Caussæ.

Intemperies cere- HVmidam cerebri intemperiem excitant mora in aëre humido, pluuia & nix, si iis caput minus probè tectum

ctum obiiciatur: præsertim si caput post lotionem & madefactionem non exsiccetur: Lunæ radij, balneum aquæ dulcis, vita otiosa & quies. Medicamenta humectantia tùm externa, tùm interna: vt & cibus ac potus plurimum humectans: Somnus longus. Atque inducitur hæc intemperies facilius iis, qui cerebrum natura humidius obtinent. *bri humida.*

Verum humida intemperies capitis diu sola non persistit, sed humores superfluos colligit, catarrhisque caput obnoxium reddit.

Signa diagnostica.

Frons & facies est mollis, nares humidæ, & excrementa narium & oculorum plura. Actiones animales omnes hebetantur, præcipue si adsit vnà frigoris excessus: Memoria imprimis est labilis, adestque in somnum propensio, è quo non ita facile expergiscuntur: Humiditas per se nullum delirium parit: Præcesserunt etiam caussæ modò enumeratæ: Delectant & iuuant siccantia, nocent humectãtia.

Prognostica.

Deterior est excessus humiditatis, quàm siccitatis. Facilius verò curatur humiditas cerebri, quàm siccitas. Siccantia enim tutius adhibentur capiti.

Indicatio.

Cerebrum humidum siccantia requirit. Attendendum tamen simul, quæ qualitates humiditati coniungantur. Neque enim siccantia calida semper tuta sunt.

Curatio.

Quia verò humiditas plerúmque frigiditati coniungitur, aut cum materia copulatur, & calefacientia cerebrum supra proposita omnia quoque idem siccare valent: Calefacientia ea etiam hic in intemperie humida prosunt; & quidem omnia, si frigiditas cum humiditate coniungatur. Si verò caliditas coniuncta sit, temperata eligenda, aut caliditas frigidis admixtis, vt, rosis, myrobalanis, coralliis, cornu cerui, smaragdo, radicibus, quinquefol. tormentillæ; santalo, myrtillis, nuce cupressi, & similibus temperanda: Pauca ex iis hic quoque subiungemus. De quibus & hoc notandum: non nimis odorata vsurpanda esse, quæ caput vaporibus replendo καρηβαρείας inducunt. *Cerebrũ siccantia*

Interna.

Medicamenta Interna.

Plurimum hic valet *decoctum ligni Guaiaci & Sassafras & radicis Chinæ* cum modico visci querni. (Alij in capite siccando non minorem efficaciam tribuunt *decocto radic. quinquefolij & tormentillæ*, si ad modum decocti radic. Chinæ paretur & exhibeatur, vt & vino, in quo rad. pentaphylli & tormentillæ maceratæ fuerint) *Castoreum, species diambræ, aromatici rosati, theriaca, mithridat. sales theriacales, confectio anacardina.*

Externa.

Externa. Præter calefacientia supra proposita, herba & semen pastinacæ siluest. radix imperatoriæ, myrtus, myrtilli baccæ, cineres calidi vino madidi commendantur.

Lotiones. Lotiones & embrochæ:

♃. *Betonicæ, majoran. rosar. rubrar. calaminth. an. M.* j. *sem. pastinacæ sylu.* ℥. ß. *radic. cyperi* ʒ. ij. *flor. stoechad. Arab.* P. ij. Concludantur in sacculo, qui coquatur in lixiuio pro lotione capitis.

Embrocha. Imprimis siccant Embrochæ ex thermis sulphureis & bituminosis, quæ non solùm cerebrum siccant, sed & ita roborant, vt superflui aliquid facilè non admittat. Vbi calefacientia minus tuta sunt, caput lixiuio, in quo flores rosar. rubrarum & folia myrti cocta sint, abluatur, & postea pannus fumigatus puluere rosarum rubrarum & styrace imponatur.

Cataplasmata. Vbi ob calorem siccantia calida adhibere non licet, commodissimum est cataplasma ex cochlearum carne (licet & totas cum testis contundere) in mortario minutim contusa, addito momento thuris & myrrhæ. Cochlearum n. caro superfluitatem ab intimis ad externa euocat, & ita internas partes quocumque humore grauatas siccat: vt etiam docuit Galen. 11. *de simp. med. facult.*

Pulueres Cephalici: qui & capiti inspergi, & sacculis conficiendis materiam præbere possunt.

Vt ♃. *Pulegij, calaminthæ. majoran. flor. stoechad. betonic. cortic. citri, gummi juniperi, caryoph. an.* ʒ. j. F. Puluis.

Vel ♃. *Stoechad Arabic. betonic. rad. poeoniæ, majoran. ligni aloës, caryoph. nucis moschat. an.* ʒ. j. ß. *moschi, ambræ, an.*

an. ℥. iij. F. Puluis.

Vel ℞. *Gumm. iuniper. tacamahac. an* ʒ. j. *rosar. rubrar. corticum thuris, citri, caryoph. mastich. santalor. omnium, myrtill. an.* ʒ. ß. F. puluis.

Antequam pulueres inspergantur, commodum est caput prius styrace liquidâ inungere.

Sacculi & Pilei.

℞. *Betonicæ, majoran. rosar. origan. an.* ʒ. ß. *gummi iuniperi, tacamahacæ, thuris, mastich. an.* ʒ. j. *caryoph. nucis mosch. cupressi* ʒ. ß. F. puluis crassus & cum sindone rubrâ cucupha.

Vbi calefacientia locum non habent, fiat sacculus ex rosis rubris, myrto, santalo rubro & coralliis rubris.

℞. *Salis torrefacti* ℥. ij. *milij torrefacti* ℥. iiij. *semin. melanthij* ℥. j. ß. Insuantur duobus sacculis lineis, qui capiti imponantur.

Et reliqua supra de intemper. Cerebri frigidâ proposita olea, linimenta, vnguenta emplastra, imprimis *Emplastrum de Betonica; ceratum cephalicum, de Euphorbio:* Et quæ infra in capite de Intẽperie cum pituita proponẽtur.

Diæta.

Aër eligatur naturâ siccus, qualis est montanus, vel talis arte efficiatur. Idem sit lucidus & serenus: vitetur verò humidus, crassus, nebulosus, qualis est in conuallibus, circa paludes, & in locis subterraneis: caput à ventis muniatur. Inprimis venti australes vitentur, qui caput replent, 3. *aphoris.* 17. Vitentur & lunæ radij.

Cibus vim siccandi habeat: Eliganturque assa potiùs quàm elixa. Condiatur aromatibus & herbis siccantibus cephalicis. Abstinendum à carne vitulina, agnina, & iuniorum animalium, cerebro, fructibus fugacibus.

Potus sit paucissimus. Præstantissima est in tali capitis affectu ea victus ratio, quæ præscribitur iis, qui decocto guaiaci, sarsæparillæ aut sassafras vtuntur. Imò & ipsum decoctum vtile est, cerebrumque valde siccat. Vigiliæ, quæ insigniter siccant, & ea de caussa, edaces ab Hippocrate, 6. *Epid. sect.* 4. *t.* 18. aliis 20. nominantur, somnum, qui corpus & caput humectat, superent. Motus &

exercitium corporis otio præferatur. Caput diu pectinandum. Exemplum talis intemperiei curatæ est apud Forest. *lib. 9. obseru. 9.*

CAPVT IV.

De Intemperie Sicca sine materia, & Intemperiebus Compositis.

Caussæ Intemperiei Siccæ.

Intemperies sicca cerebri. Cerebrum siccant calor solis, ignis, thermarum; cibi siccantes, omnes immoderatæ corporis euacuationes, per hæmorrhagias quascumque, alui fluxum, sudorem, venerem, vigiliæ nimiæ, inedia, animi perturbationes vehementiores, inprimis mœstitia & tristitia, animi intentio & studia nimia, labor, medicamenta siccantia immoderatè adhibita.

Signa diagnostica.

Capitis cutis est aridior, sensus acres, motus celeres, excrementa è naribus vel palato pauca profluunt, oculi caui sunt & aridi, tempora adstricta, frons intenta, facies tota squalidior, adsunt vigiliæ: præcesserunt caussæ cerebrum siccantes, iuuant humectantia, nocent siccantia.

Prognosticum.

Siccitas cerebri, si non multùm à mediocritate recedat, cæteris intemperiebus minus damni infert: si verò magnus sit siccitatis excessus, omnium deterrimus est, & difficulter curatur.

Indicatio.

Cerebri siccitas humectantia requirit. Attendendum tamen an caliditas vel frigiditas siccitati coniungatur, & pro qualitatum harum ratione medicamenta varianda: simul etiam ad caussam à qua siccitas inducta est, respiciendum. Si enim à tristitia & vigiliis ortum habeat, optimè ei opitulabitur somnus & animus hilaris ac curis vacuus: si ab inedia, venere, vel nimia euacuatione, succurret rectissimè plenior & boni succi victus.

Curatio.

Medicamenta interna.

Medicamenta cerebrum humectantia.

Folia, *Borraginis, buglossæ, lactucæ, maluæ.*

Flores, *Violarum, borraginis, buglossæ, nymphææ.*

Semina, *Papaueris, quatuor frigida maiora, lactucæ, maluæ.*

Fructus, *Poma dulcia & dulcacida, amygdalæ dulces.*

Medullæ, *crurum vituli, spuma ex sero lactis, omentum agninum vel veruecinum in oleo chamæm. vel sambucino coctum & capiti impositum, pulmo arietis calens, & catulus dissectus capiti impositus, omentum veruecis.* E quibus liquida tepida applicentur, semel vel bis de die manè & vesperi pluribus diebus, prout ex vigiliis & aliis symptomatibus id opus esse coniicimus.

Externa.

Interna enumerata etiam extra adhibere licet: quibus accedunt folia & semen *Maluæ, violariæ, althææ,* semen *Cydonior. foenugræci, lac, pinguedo gallinæ, butyrum recens sine sale.* E quibus fiunt

Interna.

Decocta è *plantis modo enumeratis.*

Aquæ destillatæ. *Violar. borragin. buglossæ, lactucæ, nymphææ.*

Syrupi: *Violar. Borragin. buglossæ, nymphææ, papaueris.*

Iulepi: *Violarum.*

Conseruæ: *Violar. borragin. buglossæ, nymphææ.*

Condita, *Caules lactucæ, radic. satyrij.*

Emulsiones: *Amygd. dulc. seminum quatuor frigid. maior. papauer.*

Vt ♃. *Amygdal. dulc.* ℥. j. ß. *sem. quatuor frigid. maior. an.* ʒ. j. *papaueris* ʒ. j. ß. *aq. hordei simplicis* ℔. ß. *borragin. bugl. an.* ℥. iij. fiat Emulsio. Cui adde *Iulepi violar.* ℥. j. ß.

Species: *Diamargarit. frigid. diatragacanth. frigid.*

Electuaria.

♃. *Conseru. violar. buglos. an.* ℥. j. *lactucæ Italicæ conditæ* ℥. ß. *specierum diamarg. frigid.* ℈. j. fiat Electuarium.

Externa.

E quibus liquida tepida applicentur.

Epithemata: *Ex succo vel decocto maluæ, althææ, borrag.*

ex emulsione sem.papau. lactucæ,lacte : aquis humectantibus cephalicis

Vt ℞. *Olei viol. amygdal. dulc. lactis muliebris, an.* ʒ. vj. *succi lactucæ* ʒ. iij. Misceantur pro Epithemate frontis.

Vel ℞. *Semin. papauer. albi* ʒ. vj. *lactucæ, cucurb. an.* ʒ. iij. *aq. violar.* ℥. vj. fiat emulsio, cui adde *Mucilag.sem. psyll. aq. violar. & lactucæ extractæ* ℥. ß. Misce.

Vel ℞. *Olei viol.* ℥. ij. *aneth.* ℥. ß. *album. ouorum bene conquassatorum, num.* ij. *lactis muliebris vel alterius* ℥. iv. Misce.

Lotiones & Irrigationes : cum decoctis humectantium herbarum ante propositarum, vel etiam lacte dulci.

Non vtendum hic lixiuio in lotionibus capitis, quia siccat, sed lacte potius, quod humectat.

Vt ℞. *Radic. althææ* ℥. j. *Folior. althææ, maluæ, violarum, lactucæ, an.*M. j. *Flor. violarum, nymph. borragin. chamæmel. an.* p. j. *Semin. lini* ℥. ß. *papauer.* ʒ. vj. Coque in aqua f. pro lotione vel irrigatione capitis.

Oleum, *Oliuarum matur.violar., amygd. dulc. nymphææ, sesaminum.*

Linimenta.

Vt ℞. *Olei violar.* ℥.ß. *amygdal. dulc.*ʒ. ij. *pingued gallin.* ℥. ß. fiat linimentum.

Vel ℞. *Mucilag. sem. malu. lini, foenugræc. psyll. an.* ℥. j. *butyri recentis sine sale* ℥.j.ß. *Medullæ crurum vituli* ℥.ij. *ceræ quantum satis*, fiat vnguentum molle.

Vel ℞. *Radic. althææ* ℥. ß.*Fol violarum, branchæ vrsinæ, maluæ an.*℈.j. *Flor. rosar. albar.violar. nymphææ albæ an.*p.j. *semin cydon.* ʒ.ij. Coquantur in aqua ad mollitiem & probè contusa per setaceum traiiciantur. Adde *medullæ crurum vituli,butyri sine sale, olei violar.an.* ℥.ß.*ceræ parum*.fiat vnguentum molle

Odoramenta : *Ex floribus violarum, rosarum, nymphææ.*

Errhina, *ex iisdem, lacte, ol. violar.*

In aures instillentur : *Oleum violar. rosar. nymphææ, amygd. dulcium, sesaminum.*

Lotiones pedum : Ex simplicibus modò dictis decoctis.

Diæta

Diæta.

Vniuersa Diætæ ratio ad humidum vergat. Aër eligatur humidus, qualis est in conuallib. iuxta flumina, aut si talis natura non detur, plantis humectantibus sparsis concilietur.

Cibi sint boni & facilis concoctionis: oua sorbilia, pinguia iuscula: carnes pullorum gallinaceorum, vitulinæ, hædinæ, elixæ potius, quàm assæ, pisces, butyrum recens: cibique alterentur lactuca, flor. violar. borragin. maluæ & similibus. Salis verò & aromatum condimenta, quantum fieri potest, vitentur. Conueniunt etiam amygdalæ dulces, passulæ, pruna, rapum. Vinum sit tenue & oligophorum, vel decoctum hordei cum glycyrrhiza & iulepo violar. aut cereuisia aliqua humectans.

Somnus sit longior. Vt enim vigiliæ caput & vniuersum corpus siccant: ita somnus illud madefacit & humectat. Hic nón inutile fuerit, in tali intemperie à cœna lenia somnifera exhibere, vt lactucam, amygdalas dulces, vel earum laç, sem. papaueris.

Nec inutile est balneum aquæ dulcis. Vitetur Venus, labores nimij, ira, tristitia, nimiá animi intentio: animum potius laxet æger.

Exemplum talis intemperiei habet Forest. *lib.9.obs.8.*

De intemperiebus capitis compositis sine materia.

De intēperiebus capitis cōpositis sine materia.

Vt de intemperiebus compositis multa in specie addamus opus non est: cum ex iis, quæ de simplicibus dicta sunt, facilè, quæ causæ, signa, curandique ratio compositarum sine materia sit, pateat.

Quæ enim causæ calefaciendi & siccandi vim simul habent, calidam & siccam intemperiem inducunt; quæ refrigerandi & humectandi, frigidam & humidam: quæ refrigerandi & siccandi, frigidam & siccam.

Cognoscuntur quoque hæ Intemperies eodem modo ex effectibus, caussis, quæ præcesserunt, dispositione cerebri naturali, iuuantibus ac lædentibus. Nam si quis cerebrum sua natura frigidum & humidum habeat, eique caussæ amplius refrigerantes & humectantes occurrant, & effectus ac symptomata adsint, quæ seorsim in vtraque intem

intemperie sæpe diximus, verbi gratia ad somnum eumque profundiorem propensio; mentis stupor & ingenij tarditas, sensuumque inertia; calefacientia & siccantia prosint, humectantia & refrigerantia noceant: Ex his facile colligere est, adesse cerebri humidam & frigidam intemperiem. Contraria apparebunt, si calidum & siccum fuerit.

Curandique ratio quoque ex superioribus patet. Prout enim hæ vel illæ qualitates coniunguntur: ita medicamenta contrariis qualitatibus prædita eligenda & miscenda sunt. Et prout vtraque qualitas vel vna magis excedit: ita contraria vsurpanda, quæ vel æqualem vim obtinent, vel ita temperanda, vt medicamenta contra eam qualitatẽ, quæ magis excedit, magis pugnet. Sæpè tamen medicamẽtum vnum duabus qualitatibus resistit simul, & quæ calefaciunt, ferè omnia etiam siccant. Exemplum intemperiei cerebri frigidæ & humidæ, cum pituita habetur apud Solenandr. *sect. 1. consil. 2.*

CAPVT V.

De Intemperiebus capitis cum materia in genere.

Intemperies capitis cum materia.

PLerumque verò cum Intemperie materia coniungitur, quæ eam vel excitat, vel fouet: eaque est vel humor, vel vapor.

Materia autem hæc in capite vel generatur & cumulatur, vel aliundè transmittitur: Cumulatur in capite ex imbecilla vel vitiosa nutrimenti concoctione ob cerebri partium & capitis ἀσθένειαν & δυσκρασίαν, quâ plura, quàm par est, excrementa proueniunt. Nam etsi alimentum, quod ad caput alendum distribuitur, bonum sit; tamen si coctio in capite rectè non fiat, multa excrementa cumulantur. Aut quod excrementa ob crassitiem, copiam, meatuum angustiam, expultricis debilitatem expelli non possint. Materia verò extra caput genita, seu ob cibos vitiosos, seu ob errorem coctionis primæ aut secundæ, ob quem mul-

ta excrementa generantur, ab inferioribus ad caput fertur, vel transmissa à partibus aliis robustioribus ad caput imbecillum, præcipuè frigidum & humidum; vel eò attracta à calore aut dolore, vt & vocis intentione & clamore, tubarum inflatione, vomitu, quæ omnes caussæ humores & vapores ad caput alliciunt idque replent. Nimirum omnes ferè capitis affectus proueniunt, vel à capitis imbecillitate, vel à partium inferiorum repletione & cacochymia. Si enim caput vel à primo ortu imbecillum sit, vel ex aliquo incommodo, vt vulnere, casu, contusione, externisque aliis iniuriis, vigiliis, animi affectibus debilitatum sit: facilè ex affluente alimento etiam bono multa excrementa cumulat.

Deinde ob prauam victus rationem, ob viscerum ventriculi, hepatis, lienis, vteri, &c. intemperiem, & hinc dependentem vitiosam alimentorum concoctionem praui humores in corpore cumulari solent, qui facili de caussa ad caput, præcipuè verò si debile sit, feruntur.

Quò etiam faciunt suppressæ consuetæ euacuationes mensium, hæmorrhoidum, vel quod vlcus, aut fistula aliqua, quæ diu vitiosos humores effuderunt, suppressa est.

Non prætereundum & hoc de morbis intemperiei cum materia, cum ex Astrologorum sententia Luna cerebro maximè præsit, & ipsa experientia teste, secundum luminis Lunæ augmentum & decrementum, humores decrescant, vel augeantur, morbos cerebri secundum Lunæ φάσεις non parum mutari, & nunc augeri, nunc minui. *Luna in cerebri morbis vis.*

Signa Diagnostica.

Qua ratione a. intemperies cum materia ab intemperie sine materia discerni possit, supra *cap.* 1. dictum. Forestus equid. *lib.* 9. *obseru.* 10. etiam quædam signa communia intemperiei cum materia recenset: verùm non capitis illa propria sunt, sed intemperiei cũ materia in toto corpore.

Signa autem, quibus an per se, an verò per consensum afficiatur cerebrum discernere licet, nonnulli ex Galen. 1. *de loc. aff. cap.* 9. *&* 1. *prorrhet. comm.* 1. *text.* 3. ad tria capita redigunt.

Primò

An cerebrum per se, an per consensũ afficiatur.

Primò considerarè iubent, an omnia symptomata quæ affectum illum comitari solent, quæque sunt veluti characteristica, exactè adsint. Si enim adfuerint, proprium esse capitis affectum indicio est: Si non omnia affuerint, per consensum esse argumento est.

Deinde considerare iubent, an ea symptomata quæ affectum illum significant, sint perpetua & continuò molestent. Hoc enim, si fiat, signum est primarium esse capitis affectum: Si verò interdum intermiserint per consensum caput affici significatur.

Tertiò perpendendum monent, an alia pars prius fuerit affecta, antequam caput laborare cœpit. Nam si nullus præcessit alterius partis affectus, primariò caput affici putandum est. His tamen alia quædam addi possunt; & signa, quibus discernitur an caput primariò, an per consensum afficiatur, omnia hæc sunt. Si per se caput afficiatur, natiua ad tale malum est propensio; nullum in aliis partibus, quæ cerebrum in consensum trahere possunt, adest vitium; Antecesserunt caussæ, quæ potissimùm caput afficere aptæ natæ sunt; ea, quæ capiti soli adhibentur, & applicantur, prosunt vel nocent; & symptomata & affectus in cerebro primariò conspiciuntur; affectusque ferè continuus est. Fieri enim potest, vt materia per interualla in capite generetur, atque ita affectus, qui inde dependet; non continuus sit; Contrà continuus esse potest, si genita extra caput in reliquo corpore materia continuò ad caput feratur. Ideoque huic signo soli non fidendum, sed alia etiam coniungenda sunt. Si verò antecesserunt caussæ, quæ vel totum vel partem aliquam læserint, & in toto, vel ventriculo, hepate, corde, vtero vel alia parte aliquis morbus apparet, ad cuius ortum, augmentum & decrementum etiam morbus in capite initium trahit, augetur, & decrescit, ac proinde non semper continuus est, sed si morbus vel remittit vel intermittit, & ipse remittit & minuitur, vel cessat, ac iisdem præsidiis & morbo capitis & parti in reliquo corpore affectæ succurritur, & symptomata non solùm in facultate animali læsa, sed & alia partis illius, à qua cerebrum in consen-

sum

ſum trahitur, adſunt: cerebrum per conſenſum affici indicatur.

Notandum tamen hîc, quoque aliquando fieri poſſe, vt capitis affectus cum alterius partis affectu inualeſcat & cum eo leuetur, nec tamen ab illa parte per conſenſum afficiatur. Quod accidere poteſt, ſi ex eadem parte & fonte materia in partes plures ſimul influat; dolor tamen in parte, quæ materiam mittit, non percipiatur. Ita 6. *Epid. com.* 4. *text.* 4. Ageſij filia cum doleret ipſi coxendix, correpta fuit aſthmate; dolore ſedato ſuſpirium ſedabatur: nulla tamen hic inter thoracem & coxendicem fuit ſympathia, ſed ab eodem loco, eodem tempore, in vtramque partem humor influebat, & ibidem eodem tempore diſſipabatur & retrò cedebat. Ideóque hîc diligenter inquirendum, an pars illa, quæ ſimul cum capite affligitur, primariò affecta ſit, & materiam capiti communicet, an verò illa aliunde eam ſuſcipiat.

Obſeruandum & hoc, non ſemper ſtatim affectu, cuius conſenſu caput afficitur, remittente, etiam materiam & dolorem in capite euaneſcere. In febribus enim intermittentibus quandoque, ceſſante paroxyſmo, nihilominus per aliquot horas adhuc dolor in capite perſeuerat; quod accidit, quod propter cranij denſitatem in capite tardius materia, quàm in reliquo corpore, diſcutitur. Summa: per eſſentiam, vt loquuntur, caput afficitur, ſi nullum extra caput eſt vitium,& adſunt ſigna capitis per ſe affecti; per conſenſum verò ſi nullum vitium ſit in capite,ob quod materia generetur, ſed ſolùm extra caput.

Tranſmittitur autem illa materia, qua cerebrum per conſenſum afficitur, vel à toto corpore, vt in febribus vapores, in plethora ſanguis, in cacochymia praui humores: vel ab aliqua parte, & frequentiſſimè à ventriculo, è quo per œſophagum vapores ſurſum ad caput aſcendunt: ab hepate item; corde, liene, pulmone, vtero, renibus, veſica, inteſtinis; imò externis artubus per venas, arterias, neruos, & occulta quæque corporis ſpiracula. Caput enim veluti tectum fumoſæ domui impoſitum excipit, quæcumque ab imo effumant, ſurſumque feruntur.

tur. Cum autem materia hæc, vt dictum, ſit vel humor, vel vapor, & humor rurſum vel ſanguis vel bilis, vel pituita, vel bilis atra, vel melancholia: de iis ordine dicemus, quatenus quidem intemperiei ſolùm cum materia cauſſæ ſunt.

Humores quot modis cerebrum p. n. afficiãt

Nam humores cerebrum & membranas occupantes duplici ratione iis damnum inferre poſſunt, vel dum ipſa quaſi perfundunt & irrigant, ac hoc modo eorum temperamentum immutant, dum ſcilicet per venas delati cerebro eas, quas habent, qualitates imprimunt; vel dum extra vaſa elapſi, in ſpatia inania & poros ac meatus cerebri & membranas eius effuſi, ea in tumorem attollunt. De poſteriore ſuo loco: iam de intemperie ſolum, quam humores excitant, dicemus.

Prius tamen generatim quædam præmittenda, & primò quidem dicendum, qua ratione, an cum flatu & vapore, an vero cum humore ſit intemperies, cognoſci poſſit, & quæ generalis intemperies capitis cum materia curandi ratio ſit.

Cerebri à flatu affecti ſigna.

Primum quod attinet, ſi cum flatu vel vaporibus ſit intemperies capitis, adeſt tenſio capitis ſine grauitate, & punctio per interualla, ſonitus aurium, & ſæpe vertigo, præceſſit diæta flatus generans, ægerque ab iis, quæ flatus diſcutiunt, emolumentum percipit.

Cerebri ab humore affecti ſigna.

Cum humore ſi ſit intemperies, percipitur ſenſus grauitatis, tenſio eſt ſtabilis, nec ita de loco in locum mouetur.

Si vapore aut flatu caput afficitur, cùm is mobilis ſit, ab inferioribus partibus eum capiti communicari, idque per conſenſum ferè affici ſuſpicio eſt: quamquam interdum etiam flatus in ipſo capite ſine affectu partium inferiorum generari poſſit.

Si caput ab humore craſſo, pituita aut melancholia afficiatur, cum hi humores non ita mobiles ſint, neque ab inferioribus ad ſuperiora facilè adſcendant, in ipſo capite genitos fuiſſe & cumulatos plerumque eſt indicio. Tenues verò, vt ſanguis & bilis, plerumque ab inferioribus tranſmittuntur.

Curatio

Curatio.

Curatur intemperies cerebri cum materia, materiæ euacuatione, & intemperiei, seu simplex sit, seu composita, per contraria alteratione. A materiæ tamen euacuatione semper incipiendum: cum impossibile sit, intemperiem capitis tollere, materia, quæ eam fouet, adhuc in eo hærente. *Curatio intemperiei cerebri cum materia.*

Semper tamen totius corporis prius habenda est ratio, neque caput commodè euacuatur, nisi prius totum corpus euacuatum sit. Ideoque à corporis vniuersi euacuatione, si necessaria ea sit, curatio inchoanda, & vel sanguis, si abundet, imminuendus, vel cacochymia euacuanda, ne materia superflua ad caput affectum, quod facilè fieri potest, affluat. Et Clysteres nunquam in morbis capitis sunt prætermittendi; quia non tantum fumos & vapores reuellunt, sed etiam à cerebro ipso consequutione quadam attrahunt.

De vniuersi tamen corporis purgatione ex iis, quæ in genere de purgatione rectè instituenda præcipi solent, hoc repetimus & monemus, semper attendendum esse, an affectus sit sine febre, an verò cum febre, atque ita cruditatem coniunctam habeat. Nam si sit sine febre, quouis tempore (præparantia tamen quædam præmittere nihil prohibet) purgantia exhibere licet, & quidem etiam paulò fortiora. Si verò febris coniuncta sit, attendendus aphor. Hippocr. 22. *sect.* 1. *Concocta medicari oportet, non cruda, nisi materia turgeat.*

Postea videndum, an materia in cerebro cumulata & genita sit, an verò aliunde trãsmittatur. Quid agendum sit, si aliunde transmittatur materia, sequenti capite dicetur. Si materia in ipso capite cumulata sit, primò ea ipsa euacuanda, postea caput roborandum.

Euacuatur autem caput priuatim; aut per modum & vias sensibus manifestas, aut insensibiliter. Sensibilis euacuatio fit per duas præcipuè vias, per palatum & nares, per quas natura, quam sequi decet, & ipsa caput plerumque expurgare solet. Nam quamuis natura quandoq; etiam per aures caput purget: tamen id rarius est, & non nisi in *Quot modis caput euacuari possit.*

grauissimis morbis accidit, vt in internis inflammationibus, sanguini & pure circa cerebrum collecto. De his viis omnibus Hippocr. *6. aph. 10. Caput,* inquit, *dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum soluit.* Multò minus per oculos euacuare licet; quam viam natura vel errans, vel vt maius malum præcaueat, quandoque eligit, ne cæcitatem, aut aliquod aliud visus vitium inducamus; cerebro verò parum prosimus.

Inter istas tamen duas vias, nisi quid obstet, ea, quæ per palatum fit, commodior est. Natura enim ipsa solam hanc viam molita est, & in sano homine, per infundibulum in palatum euacuatio cerebri ferè sufficere potest. Nasus verò naturæ consilio odoratus & respirationis gratia præcipuè factus est. Vbi tamen maior est excrementorum cerebri copia, natura hac via sæpè abutitur. Præterea per palatum via securior est, neque ita ista euacuatione cerebrum concutitur, ac ea, quæ fit per nares, cerebrumque commotum maioris sæpe mali caussa esse potest, dum in cerebro euacuando aberrans natura, ad partem aliquam principalem humorem transmittit.

Potentius tamen, vbi iis tutò vti licet, errhina humores commouent, cum non solùm medicamenti qualitas, vel vapor, vt in apophlegmatismis, sed & ipsa eius substantia cerebrum stimulet. Neque tamen hi duo modi caput priuatim euacuandi in quouis humore & eadem ratione locum habent. Nam apophlegmatismi, vt ipsum nomen indicat, iis affectibus competunt, qui à pituita & frigido humore ortum habent; non verò iis, qui ex sanguine feruentiore vel bile proueniunt. Ideóque de apophlegmatismis suo loco, vbi de intemperie capitis cum pituita agemus, dicetur. Hoc saltem hic in genere de iis monemus, vt ad masticatoria, sic & ad apophlegmatismos ea eligãtur, quæ nec odore nec sapore sunt insuauia, nihilque maligni habent, ne vel cerebrum vel œsophagum offendant.

Errhina verò in omni humore locum habent: alia tamen in alio, vt suo loco patebit. Quare de Errhinis hîc aliquid addemus.

Errhina.

Errhina.

De Errhinis autem in genere Institut. *lib.5. par.3. sect.3. cap.30.* diximus : hîc saltem de iis, quatenus caput euacuādi vim habent, agendum. Euacuant verò Errhina præcipuè excrementa circa anteriorem cerebri partem hærentia, & quæ circa cerebrum eiusque meninges colliguntur : non verò ea, quæ in posterioribus ventriculis; nisi forsan sternutatoria cerebrū totū vehementius concutiant. Hinc Errhina in omnibus soporosis affectibus & sensuum stupore vtilia sunt, & internis doloribus prosunt, & sternutatoria catarrhos, qui in fauces irruunt, potēter reuellunt. *Errhina.*

Medicamenta autem Errhina duplicia sunt : alia peculiari vi humores trahunt : alia facultatem expultricem solùm irritant, vt ipsa sponte cerebro concusso humores vitiosos eiiciat, quæ in specie ptarmica & sternutatoria dicuntur. Prioris generis rursum duplicia sunt : quædam enim calore aperiunt funduntque humores, ac detergent, vt *succus betæ, succus calaminthæ montanæ, succus hederæ, semen nigellæ, maiorana, pulegium* & alia odorata. Quibus tamen vtendum non est in ea catarrhi specie, quæ coryza appellatur, ne dilatatione maiore partibus, & tenuitate humoribus inducta maior fiat fluxio, humorque tenuior & acrior reddatur. Alia non solùm acrimonia & calore, sed etiam tota substantia excrementa à cerebro alliciunt, vt *agaricus, turbith, colocynth. cyclamen, elaterium, elleborus albus & similia.* Quæ verò cerebrum irritando euacuationis caussa sunt, cum dictis quidem modò multum conueniunt, acriora tamen sunt & tenuiora, vt ad ipsum cerebrum penetrare possint, qualia sunt *saponaria, raidx ari, piper album, zingiber, pyrethrum, castoreum, euphorbium, elleborus albus*, qui vtramque vim habet. Quomodo autem in specie parentur Errhina in Instit. *loc. alleg.* dictum.

Liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel supino corpore naribus infunduntur; ore tamen prius vino vel aqua impleto, ne liquor per palatum in os influat : quanquam, quod sic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit. Formulæ verò posteà suis locis proponētur.

Cauendum tamen ab errhinorum vsu dum oculi sunt

quando abstinendum. affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ (errhinis scilicet, quæ vim euacuandi habent: vlceribus enim dicata tunc prosunt) dum orificia venarum in naribus laxa sunt, vt hæmorrhagia ex irritatione metuenda sit, aut dum vertigini homo est obnoxius: cum sternutatoriis cerebrum vehementius concutiatur & facilè vertigo excitetur; & tunc potius Apophlegmatismis vtendum. Post errhinorum verò vsum lacte vel oleo violarum nares eluere non inutile est, vt tollatur, si quid acredinis & acrimoniæ est relictum.

Nisi tamen hæ viæ sufficiant, & malum pertinacius sit, ad materiam euacuandam adhiberi possunt sinapismi & vesicatoria capiti applicata, quibus cutis exulceratur & sensibiliter humor effunditur. Et tandem vbi reliqua non sufficiunt, cauteria, quæ in vertice ad suturam coronalem, vel inter primam & secundam ceruicis vertebram, vel medicamento caustico, vel ferro ignito excitantur. De quo mox, *quæst.* 3. dicetur. Sunt enim cauteria aut fonticuli potius per cauteria excitati materia auxilij sensibiliter euacuantis, quod indicatur ab humore, qui sensim gignitur & morbum diuturnum excitat. Talem materiam fonticuli continuò euacuant; modò vnus, modò plures, prout materia paucior vel copiosior fuerit. Et quidem prout materia est euacuanda vel reuellenda vel deriuanda: ita etiam in hoc vel illo loco fonticulus excitandus. Nam si simpliciter reuellenda est materia, in partibus infra caput, vt capite sequenti dicetur, fonticulus excitandus. Si euacuanda, reuellēda seu deriuāda, in occipite: si simpliciter euacuanda, in sutura coronali: modò id sine periculo fieri possit, de quo *quæst.* 3. dicetur. Neque solùm è capite materiam euacuat vlcus cauterio in occipite excitatum, sed etiam quæ ad pectus ruit intercipere valet.

Fōticuli in morbis capitis.

Setaceū. Cauterio non minorem vim euacuandi habet setaceum: Imò verò maiorem cum per foramina duo plus euacuet quàm per vnum; neque ita commodè pila eo loci in fonticulo gestari possit. De quo in Inst. *l.* 5. *par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 7. satis dictum. Videatur Hieronym. Fabric. *tit. de setaceo parando.*

Auicennas, *lib.* 3. *fen.* 1. *tract.* 2. *cap.* 33. etiam ad interceptionem vaporum, qui per arterias cum sanguine arterioso adscen

adſcendunt, proponit inciſionem arteriarum in temporibus, vel aduſtionem earum per cauteria, modumque & ea, quæ in tali operatione neceſſaria ſunt pluribus deſcribit. Idem eodem in loco plura cauteria præſcribit, & præcipit vt tria cauteria ſupra medium capitis applicentur, vt è cerebro humores extrahantur: duo ſuper tempora, quibus via humoribus & vaporibus ab inferioribus ad ſuperiora aſcendentibus intercipiatur; Vnum in nucha ſeu poſteriore capitis & colli parte. Verùm non ſine cauſſa addit *in comm.* Iacob. de partibus, cum plerique ægri vix ſuaues medicinas admittant, quis toties ſe vſtulari ſinet? ideóque conſulit, ne medicus tot cauteriis vti attentet, niſi inſtanter ab ægro & amicis poſtulentur: cum incertum ſit, an eorum vſu malum ſit ceſſaturum, & metuendum ſit, ne ſanatis vlceribus malum recrudeſcat. *Arteria inciſio.*

Inſenſibilis capitis euacuatio fit per inconſpicuos tum cutis, tum partium ſubiectarum meatus, præſertim verò per ſuturas. Fitque adhibitis eo loci topicis remediis digerendi, diſcutiendi & exſiccandi vi præditis, quæ ſupra *cap. 3. de Intemperie capitis humida* propoſita ſunt. Eligenda tamen ſemper ea, quæ natura humoris & intemperies coniuncta poſtulat: & in Intemperie humida & frigida; ſiccantia calida: In materia verò calida, quæ ſine calore ſiccant, vſurpanda. Atque ita humor, qui in capite hæret, euacuandus apophlegmatiſmis, errhinis, ſternutatoriis, ſinapiſmis, veſicatoriis, cauteriis, reliquiſque inſenſibiliter diſcutiendus, & exſiccandus.

Tandem dum caput euacuauatum eſt, vel etiam dum euacuatur, intemperies, quæ ſupereſt, vel quæ materiæ coniuncta eſt, corrigenda per contraria. Vbi ſemper cephalica ſupra propoſita in intemperie ſine materia eligenda; ſicut eadem quoque purgantibus immiſcenda ſunt. Quomodo autem capitis per contraria alteratio fieri debeat, ex ſuperioribus, quæ de intemperiebus ſine materia dicta ſunt, patet. Ideoque quæ intemperiei, quatenus talis, debeatur curatio, ex ſuperioribus petatur: In ſequentibus verò præcipuè, quid materia intemperiei coniuncta requirat, docebimus.

Faciemus autem initium de intemperie capitis cum materia per consensum: vbi generales reuellendi, deriuandi, repellendi à capite leges trademus: reliqua, quæ materiæ in capite contentæ debetur curatio, communis est in capite genitæ vel cumulatæ & aliunde communicatæ.

QVÆSTIO I.

An pilulæ commodius, quàm aliæ formæ medicamentorum, ad caput euacuandum vsurpentur.

An pilulæ cõmodius è capite euacuẽt, quã alia medicamẽta.

Vulgata apud plurimos practicos est sententia, pilulas commodius, quàm Electuaria vel potiones, in capite purgando exhiberi, quòd fortius à capite & remotioribus attrahant; idque ideò, quod diutius in ventriculo morentur. Verùm hoc quidem concedimus, pilulas ad caput purgandum efficaciter exhiberi, sed non faciunt hoc propter formam, verùm quia è fortioribus medicamentis constant. Quod autem propter formam ad caput purgandum, quàm aliæ medicamentorum formæ vtiliores sint, parum rationi consentaneum est, & ex falsa hypothesi nata est hæc opinio, quo scilicet medicamenta in ventriculo hærentia vitiosos humores è reliquo corpore ad se trahãt. Neque enim medicamenta purgantia ad se in ventriculo humores trahunt (aliàs enim extrà vmbilico & ventri applicata, manibus tractata aut naribus ad olfaciendum admota non purgarent) sed quia sui aliquid in corpus transmittunt, quod humores peculiari vi & singulos humores determinata fermentat quasi & quietos commouet; vnde facultas expultrix irritata & stimulata humores vitiosos cum medicamento purgante per aluum expurgat. De quo videantur Institut. *lib. 5. par. 1. sect. 1. cap. 11.*

QVÆSTIO II.

Quo tempore pilulæ ad caput purgandum sint vsurpandæ?

Quo tẽpore pilulæ ad caput purgandum exhibendæ.

Non omnium eandem de tempore exhibendi pilulas fortiores ad caput euacuandum esse sententiam, qui scripta Medicorum seculorum superiorum legit, facilè animaduertit. Plerique in ea fuerunt sententia, quam etiam in praxi ipsa secuti sunt, pilulas, quæ ex capite fortius trahere debent (nam de lenioribus, & quæ saltem primas vias

vias euacuant, hîc quæſtio non eſt, eáque citra controuerſiam hora vna ante cibum ſumi debent) vna atque altera hora poſt cœnam, exhibendas eſſe, ea procul dubio ratione perſuaſi, quod crediderunt, cum cibi vaporibus vim medicamenti facilius ad caput adſcendere, atque ita fortius à capite attrahere. Verum poſteriores Medici non ſine cauſa huic opinioni contradixerunt, & rectè olim iam etiam Paulus Ægineta *lib. 7. cap. 4.* ſcripſit; qui veſperi medicamentum purgans exhibent, aut à cibo, noxam inferunt; quippe alimentum corrumpunt, minuſque euacuant. Et reuera ſi coctio nondum ſit abſoluta, alimentumque diſtributum, concoctio turbatur, minuſque, quàm par eſt, operatur medicamentum, cibo, à quo eius vis retunditur, permiſtùm. Cibus quoque nondum integrè coctus ad venas cum medicamento purgante rapitur, humoreſque vitioſi, qui purgante medicamẽto attrahuntur, chylo permiſcentur, eumque inquinant. Ideóque commodiſſimum tempus exhibendi tales pilulas, vt & alia purgantia medicamenta, eſt matutinum, vbi concoctio iam abſoluta eſt. Neque ratio quæ illos mouet alicuius momenti eſt. Nam humores vitioſi à purgante medicamento moti ad vias euacuationis non per œſophagum, per quem vapores ad caput præcipuè adſcendunt, ſed per venas perueniunt: ideóque commodiſſimum purgationis tempus eſt, ſi viæ illæ omnes liberæ ſint, & coctio in ventriculo abſoluta.

QVÆSTIO III.

Cui loco ad caput euacuandum cauteria in capite applicanda ſint?

Duo loca, in quibus cauteria ad materiæ in capite euacuationem applicantur, à pleriſque medicis nominantur, occiput, & ſynciput ſeu ſutura coronalis; & de priore quidem loco nulla lis eſt, etſi vt antea dictum, nõ ita commodus videatur, & ſetaceum ei præferendum ſit. De loco verò in ſyncipite ſeu ſutura coronali Medici diſſentiunt. Plurimi quidem fonticulos, qui in capite ad ſuturam coronalem, qua ſagittali committitur, excitantur, multùm facere ad eliciendos, reuellendos, euacuandóſque humores, qui intus in capite ſunt, ne detenti, aut deorſum deſcen-

An cauteria ſutura coronali adhibenda.

dentes varias corporis partes afficiant,ſtatuunt;& hinc inprimis ad capitis morbos frigidos & humidos,vt dolorem capitis, vertiginem, ſomnum profundum , paralyſin,& ad morbos, qui ex detentis in capite humoribus, & ex fluxu eorum ad oculos,nares,aures, columellam,fauces, dentes, pectus,articulos,vtiles eſſe tradunt,& quidem quinque de cauſſis,vt Hieron. Fabricius ab Aquap. *de operat. Chirurg. cap. de fonticulo in ſutura coronali*, docet. Primò,quia hoc in loco facilius detinentur geſtantúrque fonticuli: Secundò,quia anterior capitis pars humidior eſt poſteriore, & propterea majore humorum euacuatione indiget: Tertiò, quia hic locus minus durus & ad exhalationem humorum aptior eſt: Quartò, quia laxior & rarior eſt quàm cæteræ partes: Quintò, quia ibi adeſt vena interius per ſuturas penetrans, in nonnullis per caluariam inſculpto in ea foraminulo,qua caluaria combuſta & aperta humores multi è penitioribus partibus profluunt: cuius rei exemplum ibidem adducit Fabricius, & propterea de loco illo exactè inueniendo ibidem pluribus agit. Alij inter quos Montanus *conſil.36.* 143.170.Hieron. Mercurialis *tom.3.conſ.* 3.Fab. Pacius *in lib.5.method. medendi ca.13.& in appendice ad lib.7.* Lud. Septalius, *animaduerſ. medic.lib. 6. num.*107. (qui teſtatur,ſe 40.annis,quibus Medicinam Mediolani fecit,nullum vidiſſe, qui ex hac cauterij applicatione quid commodi perceperit, aliquos verò in periculum inflammatione excitata coniectos fuiſſe,) Zechius *in conſultationibus medicis , conſult.* 75. & alij cauteria huic loco applicata improbant,ideò præcipuè, quod cum ſumno periculo coniunctum ſit hoc auxilium. Cum enim os hoc loco ſit tenuiſſimum & durior membrana,per fibras,neruos, arterias, venas, pericranio connectatur, ignito ferro facilè inflammari & cerebrum in conſenſum trahi poſſit. Refert idem Zechius, *conſult. prima*, piſtorem quendam Bononiæ ab inuſtione hoc loco facta in phrenitidem eadem die incidiſſe, ideóque idem in loco cauterij applicandi inueniendo manus radicem ſummis naribus, non autem ad ſuperciliorum inter medium applicare iubet. Secundò, quod difficile ſit,humores in capite latentes,ſuaptè natura

deorſum

deorsum inclinantes sursum per suturas euocare. Et omninò hisce authoribus subscribo, & cum Zechio sentio, si ob euocandam ex alto materiam in cerebro hærentem & cerebrum siccandum roborandumque, destillationem, quæ ἀθρόως in fauces aut thoracem ruit, cohibendam, aut symptoma aliquod, quod subitò exsiccare iubet, quemadmodum in apoplexia & lethargicis affectibus fieri solet, vstio necessaria sit, vnicam eamque superficiariam & cutaneam sufficere; & tum tamen etiam cum summa cautione, ne cerebrum vstione illa lædatur, instituendam esse. Vbi verò fonticulum excitare, eumque diutius apertum seruare animus, quo humores vitiosi à cerebro auertantur, potius in capitis parte posteriore inter secũdam & tertiam vertebram cauterium applicari potest; cum eundem vsum præstare possit; & sanè minore periculo applicari queat. Etenim cauterium anteriori parti capitis applicatum, non tàm ex ipso cerebro, quàm ex illa vena, quæ eo loci ad cerebrum tendit, cuius mentionem fecit Hieron. Fabricius ab Aquapendente, euacuare, atqui ita humorum affluxum ad cerebrum potius impedire, quam è cerebro euacuare videtur. Cum verò idem fonticulus in occipitio vel setaceum excitatum, & quidem sine periculo minore præstare possit: meritò ad ista potius, vbi necessitas postulat, confugiendum videtur.

CAPVT VI.

De Intemperie Capitis cum Materia per Consensum.

SAtis autem frequens est hæc intemperies, & hoc nomine omnem illam intelligimus, vbi caput à materia in partibus inferioribus generata, & ad caput adscendente afficitur. Capiti nimirum supremo corporis loco posito idem accidit, vt supra quoque dictum, quod in tugurij tecto, ad quod fumi & vapores omnes feruntur: & præterea per venas arterias & neruos, quos in omne cor- *Intemperies capitis per consensũ.*

pus distribuit, cum omnibus ferè partibus consentit. Nam quicquid vaporis vel humoris in venis & arteriis est, vel ab aliis partibus hepate, liene, corde, vtero, in eas effunditur, id omne liberè ad caput moueri potest. E ventriculo verò non solùm per latam & patentem viam vapores ad caput adscendunt, sed & per neruos sextæ coniugationis cerebrum cum ventriculo cõsensum habet maximum. Rondeletius, *method. curandi morb. cap. 5.* etiam per arterias & venas, quæ à vena porta originem trahunt, & exteriori ventriculi tunicæ inseruntur, materiam ad caput ferri posse docet. Et quidem cum è ventriculo materia cerebro communicatur, fit hoc, vel quia cibus est copiosus, & crudus, vel corruptus in eo continetur, vel quia humores vitiosi in eo abundant, vel quia venenum sumptum est.

Capitis cum vẽtriculo cõsensus.

Cum intestinis.

Ab intestinis etiam materia quandoque capiti communicatur, cum scilicet vel vermes in iis delitescunt, vel humores vitiosi in iis hærent; vel fœces & excrementa præter modum & tempus retinentur, vnde vapores multi ad caput eleuantur. A liene per arteriam magnam inprimis materia ad caput transmittitur. A renibus per arterias & venas. E pulmone per asperam arteriam halitus & vapores ad caput adscendunt. Vterus quoque, præter vasa, per quæ cum cerebro consentit, vinculis spinæ robustissimis alligatur, & per ea cerebrum facilè in consensum trahit. Consentit quoque cerebrum cum septo transuerso. Ab extremis etiam partibus per neruorum ductum sæpe materia ad caput adscendit. Materiam tamen potius per vasa, venas, & arterias communicari. Qui verò per neruos & spinalem medullam fit consensus, eum potius propter condolentiam fieri nonnulli censent, cum pars ab acrimonia vel multitudine humorum vellicata eam, cum qua communicationem habet, in consensum trahit. Quod vt facilius, & expeditius fieri posse omninò concedendum: ita planè negandum non putarim, aliquid etiam materiæ per neruos sextæ coniugationis & spinalem medullam cerebro quoque communicari: cum manifestè in Epilepsia id fieri videamus, in qua aura venenata sæpe ab extremis

Cum liene.

Cum renibus.

Cũ pulmone.

Cum vtero.

Cũ diaphragmate.

Cum externis partibus.

tremis partibus per neruos vsque ad cerebrum adscendit.

Signa Diagnostica.

Quomodo in genere, an cerebrum per consensum afficiatur cognosci possit, præcedenti cap. explicatum est. In specie, si afficiatur consensu totius corporis, totius corporis affecti signa aderunt, vt plenitudo, & suppressa aliqua euacuatio, febris, crisis, menstrua purgatio. In hisce enim omnibus cum humores in corpore turbentur, caput aut vaporibus, aut sanguine, & sæpè cum eo vitiosis humoribus repletur, & hisce malis sublatis capitis affectus cessat.

Signa capitis per consensum affecti.

Si à ventriculo cerebrum in consensum trahatur, eius affecti signa adsunt; praua concoctio, ob ventriculi debilitatem, aut cibum ac potum vel copiosum, vel vaporosum assumptum, cibi fastidium, nausea, ructus, ventriculi morsus & conturbatio. Interdum diaphragmatis compressio, & anhelitus difficultas ex materia flatulenta in ventriculo contenta. Et quidem si cibus crudus & copiosus sit in vētriculo, ex antecedente diæta id cognoscitur. Si verò cibus corruptus sit in ventriculo, adest nauseabunda satietas, ructus fœtidus, fumosus, acidus, ventriculi morsus & circa præcordia dolor & anxietas, appetitus deiectio. Si materia biliosa sit, & in ventriculum aliunde effundatur, vt in pichrocholis, ascensus ille vaporum in caput sedatur humore prauo benigniore cibo depresso & mitigato. Augetur vero, cum ventriculus cibo est vacuus, & post somnum ac præcipuè inedia, cum tum temporis bilis liberè ad ventriculum effundatur & ad caput fumos mittat; à cibo verò vapores illi deprimantur & acrimonia mitigetur, modo æger, cibis boni succi, non acribus, qui acrimoniam bilis augere possunt, vtatur. Ructus, si accidunt, sunt fumosi & amari, bilis quandoque vomitu reiicitur, oculis μαρμαρυγαὶ interdum obuersantur. Qui verò à pituita excitatur excitatur affectus, ventriculo vacuo & per famem sedatur; cum ventriculus vacuus & à cibo liber frigidos & crudos humores concoquere tentet: post cibum verò magis inualescit cruditate aucta, dum ventriculus

Signa cerebri à ventriculo affecti.

culus ſimul à cibo & pituita grauatur, & dum cibum & pituitam concoquere perfectè non valet, & debiliter in eos agit, multi vapores & flatus ad caput eleuantur, vt dum ignis debilis in viridia ligna agens multos fumos excitat. Quandoque tamen accidit, vt ventriculo vacuo & per inediam plurimi vapores ex pituita in ventriculo excitentur & inde dolor capitis & vētrĭculi generetur: quod fit, quando humor frigidus in ventriculo eſt copioſus, vt calor ipſum vincere & concoquere non poſſit, ſed vapores & flatus multos ex ea excitet. Et tum cibus aſſumptus non integrè ſedat dolorem ventriculi & capitis, vt in bile accidere ſolet, ſed eum potius auget. Ea, quæ ventriculo proſunt, etiam caput iuuant, vt vomitus & alia: & quæ ventriculi affectum augent, ea etiam capitis morbum augent. Et id, quod vomitu reiicitur, qualis humor ſit, qui per conſenſum caput afficit, docet. Interdum tamen accidit, vt cerebrum & ſtomachus ſimul afficiantur, & reciproca quaſi fiat materiæ communicatio. Vbi diligenter attendendum, quæ pars primo afficiatur. Fieri enim poteſt, vt in cerebro leue aliquod, & niſi quis diligenter attendat, ſenſibus vix obuium vitium ſit, & à cerebro debili materia in ſanum ventriculum defluat, cuius continuo affluxu ipſe ventriculus tandem debilitetur, eius coctio lædatur, vnde vapores multi ad caput eleuantur, idque lædunt. In quo caſu licet malo ventriculi remittente etiam caput melius habet: tamen pars primò affecta non eſt vētriculus, ſed cerebrū. Itaq; diligenter perpendendum, an cerebri, an verò ventriculi affecti ſigna prius affuerint. Si enim mali initium in capite eſt, principiò nullum in actionibus ventriculi vitium apparuit, ſed in capite potius ea præceſſerunt & capitis grauitas, ſomnus, vel aliarum capitis actionum debilitas, vel vitium aliquod apparuit. Si venenum ſit in ventriculo, eius ſigna aderunt, quæ ſuo loco proponentur. De quibus omnibus plura, vbi de morbis ventriculi, dicentur. Si ex vermibus caput afficiatur, ſigna vermium adſunt. Si humores vitioſi in inteſtinis hæreant, vel fæces retineantur, etiam ſuis ſignis id facilè cognoſcitur.

Ab vtero. Si ex vtero caput afficiatur, vel menſes ſuppreſſi ſunt, vel

vel viduis ac cœlibem vitam agentibus semen retinetur, & alia signa vteri affecti adsunt. Caput verò inprimis in vertice afficitur, & quæ vtero prosunt vel obsunt, ea etiam capitis affectum minuunt vel augent.

Si ab hepate caput per consensum afficiatur, affectus is plerumque occupat dextram partem capitis, excrementa capitis sunt salsa & calida: hepatis affecti signa adsunt, & ad hepatis morbum curatum vel diminutum capitis affectus imminuitur vel tollitur. *Ab hepate.*

Si à liene, sinistra capitis pars magis afficitur, & dolor, si adest, magis à cibo infestat, & eadem circa lienem occurrunt. *De quo vide quæstionem in fine capitis.* *A liene.*

Si à corde & arteriis caput in consensum trahatur, sanguinis feruidioris in corde & arteriis signa adsunt, & feruor in capite, & rubor in facie atque oculis apparet, & arteriæ in capite vehementius pulsant, & quæ feruorem sanguinis temperant, præcipuè prosunt. *A corde.*

Eodem modò si à pulmone sit affectus capitis, affecti pulmonis signa adsunt, & quæ pulmoni commoda vel incommoda sunt, eadem simul capiti prosunt vel obsunt. Simul etiam si ex vesica vel renibus materia communicetur, earum partium affectarum signa aderunt. *A pulmone.*

Prognosticum.

Facilius curatur, cæteris paribus, Intemperies hæc per consensum, quàm quæ per essentiam.

Indicationes & curatio.

In omni capitis per consensum affectu hoc generale præceptum est, vt partis mandantis, materiæ, quæ transmittitur, & capitis partis recipientis ratio habeatur: nisi à crisi is proueniat. Nam si à critico humorum motu aliquis affectus excitetur, si natura rectè agat & humorem vitiosum è corpore euacuare conetur; non verò errans ad caput transmittat, de consilio Hippocrat. 1. *aphor.* 20. & Galen. 1. *ad Glaucon. c.* 15. nullo modo crisis turbanda, neque repellentia, neque alia adhibenda; sed totum negotium naturæ rectè agenti committendum. Crisi enim absoluta affectus ille facilè euanescit. Nisi forsitan ex vehementi humoris ad caput motu præsentissimum periculum inflamma- *Capitis per consensum affecti curandi ratio.*

flammationis ſcil. cerebri & delirij lethalis immineat, qnod ex vehementiſſimo dolore, calore, & inſtante delirio cognoſcitur. Tum enim ne ob ſanguinis cum impetu ad caput ruentis copiam criſis vel nulla fiat, vel imperfecta, mediocriter repellentia adhibere vtile eſt, quæ affluxum humoris ad caput non tollant penitus, ſed moderentur. Rarius tamen hoc accidit,& cautè hic agendum. Quod ſi criſis nondum ſit præſens; ex motu tamen materiæ, quem natura criſin moliens inſtituit, vapores vel humores ad caput mittantur, perpendendum, per quæ loca natura criſin ſit inſtitutura, de quo in Inſtit. *lib.* 3. *part.* 3. *cap.*16. dictum. Et ſi natura ſit ignauior, ei ſubueniendum, vt per conuenientia loca humores vitioſos facilius expellat.

Si verò extra criſin ſit, & partis mandantis & capitis recipientis habenda eſt ratio. Curandi verò ratio ſemper à parte inchoanda, quæ materiam ad caput tranſmittit, & pars mandans vulgò appellatur; niſi affectus ipſe tantus ſit, vt ad ſe curationem mox ab initio conuertere iubeat. Nam ſi multa materia in toto corpore, vel in parte aliqua contineatur,à qua ea,quæ in capite eſt,foueatur,niſi prius totum vel pars, quæ materiam capitis morbo ſubminiſtrat, euacuetur, fruſtra in capite vel euacuando vel alterando laboratur.

Deinde caput non negligendum, ſed eius ſimul habenda ratio eſt, ne humores ad id affluant, vel ab eo facile recipiantur, vel in eo ſedem figant. Quod fit reuulſione, deriuatione, repulſione, interceptione. Reuulſio fit venæ ſectione in brachiis vel cruribus inſtituta: cucurbitulis, dorſo, ſcapulis, brachiis, coxis ac cruribus admotis, tàm ſcarificatis, quæ fortius reuellunt, quàm non ſcarificatis;vel hirudinibus partibus inferioribus appoſitis: Clyſteribus iniectis, purgantibus exhibitis, frictionibus crurum ante cibum, coxarum, dorſi; vinculis cruribus iniectis, lotionibus extremorum, veſicatoriis; collo ac cubito applicatis; Fonticulis item ſeu cauteriis. Cauteria autem ad excitandum fonticulum applicanda cruribus quatuor digitos infra genua, ſi â toto

Reuellentia à capite.

corpo

corpore materia capiti cōmunicetur. Hoc enim modo & totū corpus euacuatur & à capite materia reuellitur. Quod etiam faciendum, si à partibus infra renes ob mensium vel hæmorrhoidum suppressionem, ad caput materia transmittatur. Nam ita & materia reuellitur, & menstrua ac hæmorrhoides prouocantur. Si verò partes supra renes, vt & hepar & lien capiti materiam suggerant, in brachiis fonticuli excitandi, dextro quidem si ab hepate, in sinistro verò à liene.

Intercipientia & repellentia materiā ad caput tendentem.

Intercipitur materia adstringentibus collo adhibitis.

Repellitur à capite materia, & caput ne facilè admittat, roboratur oxyrrhodinis & aliis repellentibus, refrigerantibus ac adstringentibus adhibitis. Deriuatur materia, quæ in cerebro & eius membranis est, apertis venis post aures, in fronte, sub lingua, in naribus. Si quæ tandem materia in cerebro sedem fixerit, euacuatur ea cum sensibiliter, tum insensibiliter, iis modis, qui capite præcedente propositi sunt.

Repellentia à capite.

Quæ omnia qua ratione fieri debeant, postea in specie patebit: de repellentibus saltem, & quæ humorum ad caput affluxum prohibent, in genere adhuc quædam addemus.

Cum reuellere incipimus seu sanguinis missione, seu quocumque modo alio, statim subiungenda repellentia. Si enim & reuellentia materiam à capite auertant, & repellentia eandem repellant, facilius scopum nostrum assequimur, caputque roboratur, ne tàm facilè affluentem aliunde materiam admittat. Excipiunt tamen aliquos casus Medici, in quibus non liceat adhibere repellentia, nimirum in febribus, cum vaporibus exitum intercludant, & dolorem capitis ita augeant; quando euaporatio fit à toto in corpore plethorico, & quando catarrhus coniungitur, ne repercutientium vsu is augeatur. Matthæus de Grad. tamen, *in 9. Rhasis in fin. cap. 1.* Catarrhum non semper sufficere putat ad prohibendum repellentia, sed monet, si materia biliosa ad caput tendat, vt de phrenesi sit metus, ad prohibendam phrenesin & majus malum, non attendendum esse catarrhum, & minus malum, quod ex repellen

repellentium vſu euenire poſſet, ſed repellentia adhibenda eſſe. Imò & in reliquis caſibus idem obſeruandũ puto: & ſi ex motu materiæ ad caput graue aliquod malum metuendum ſit, non omittenda ſunt repellentia. Præſtant autem hoc medicamenta refrigerantia & nonnihil adſtringentia, qualia ſunt *ſuccus portulacæ, ſemperuiui, polygoni, aqua roſacea, cui oleum roſaceum & aceti aliquid admiſtum ſit, ſuccus cucumeris, cucurbitæ, quibus etiam aliquid aceti, vel alterius adſtringentis medicamenti miſtum ſit.* Vbi nihil aliud ad manum eſt, poſca, id eſt, aqua frigida aceto mixta ſcopo huic ſatisfacere poteſt. In omnibus tamen capitis affectibus hîc commendatur oxyrrhodinum appellatum, quod conficitur ex oleo roſaceo, cui aliquid aceti admiſcetur, & quod ob aſtrictionem commodius ex oleo recenti, & quod annum vnum non exceſſerit de quo *ſupra cap.* 1. plura dicta ſunt, quæ & huc referantur.

De oxyrrhodinis notanda. Hoc ſaltem hîc addimus, in aceti electione hoc attendendum eſſe, vt in bilioſa & calida materia, ac vbi vigiliæ vrgent, acetum minus acre (acre enim caloris particeps eſt) eligatur, aut ſi acre ſit, minor eius portio admiſceatur: ſi autem materia ſit craſſior, acri & copioſiori vti licet.

Hoc quoque monendum ex Galen. 2. *κατὰ τόπ. c.* 1. Si cranium vel cerebrum vel eius membranæ vulnere aliquo detectæ ſint; acetum planè omittendum eſſe; quia cum acre & mordax ſit, excitato dolore maiorem fluxum concitare poteſt. Conueniunt & alia refrigerantia & repellentia ſupra *cap.* 1. propoſita.

Tandem quod in genere alibi in Inſtit. de repellentium vſu dictum, id in affectionibus capitis omnibus quoque obſeruandum, vt inter prima initia ſola repellentia adhibeantur; poſteà verò cum aliquid materiæ affluentis in capite receptum, quod amplius repelli non poteſt, mixta oritur indicatio & materia, quæ adhuc fluit repellenda, quæ vero iam influxit, diſcutienda digerentibus; atque ità mixta remedia adhibenda: & quidem vbi à ſtatu remotior eſt morbus, repellentia præualere debent; vbi ſtatui propinquior, vel in ſtatu eſt, æquales vires habere debent

bent medicamenta, & in declinatione, ac vbi materia iam amplius non affluit, sola laxantia & discutientia adhibenda; atque vbi fluxus iam cessauit, materia, quæ in capite substitit, iis remediis, quæ capite præcedente proposita sunt, tollenda.

Postquam hæc in genere de affectibus capitis per consensum dicta sunt, quædam adhuc in specie addenda. Primò si caput per consensum totius afficiatur, quod sæpè accidit in febribus, vnde dolor capitis & deliria excitãtur: tum quia in capite permanens caussa non est, magis incumbendum euacuationi & reuulsioni affluentis materiæ, caputque per repellentia defendendũ. Ideóque materia ad caput ruens venæ sectione in brachiis, vel talo & pedibus, clysteribus, purgatione, cucurbitulis, frictionibus, ligaturis, cruribus, brachiis, & dorso adhibitis, reuellenda; quem in finem etiam cubito extra applicantur vesicatoria ex cantharidibus & fermento, plantis pedum imponitur raphanus cum sale, ruta item contusa cum sale & fermento applicatur, vt extremitates venarum arteriarumque laxatæ ad se vapores proliciant, & à capite retrahant. *Materia à toto ad caput ruẽs quomodo reuellenda.*

Interim dum hoc modo reuulsioni materiæ à capite studemus, simul repellẽtia & caput roborantia oxyrrhodina, & alia supra *cap.* 1. & modò proposita applicanda. *Repellenda.*

Ad intercipiendam verò materiam collo circa arterias & venas carotidas linteola succo lactucæ, vel aqua rosarum cum aceto madida, vel oleo rosarum, nymphææ, myrtino imbuta apponere licet. *Intercipienda.*

Reliqua curatio ad ipsum principalem morbum dirigẽda. Intus tum ea exhibere vtile est, quæ vapores, qui sursum feruntur, deprimant, conseruam rosarum, rob ribes, succum citri, granatorum, species diamargariti frigidi & similia. Quæ omnia locum habent, si, vt antea dictum, affectus capitis nõ à critica euacuatione proueniat. Tũ enim nihil agẽdum, sed totum negocium naturæ committendũ. Si tamen natura nondum crisin tentaret, sed aliquam eius significationem præmitteret, vnde caput afficiatur, natura adiuuanda est, & leni aliquo medicamento ad conuenientia loca, quò natura tendit, materia ducenda.

Capitis per consensum vẽtriculi affecti curandi ratio.

Si ventriculo affecto caput in consensum trahatur, & quidem si cibus vel potus plus nimio in ventriculo redundet, procuranda eius coctio, & inedia imperanda; Vel si malum vrgeat, cibus vel potus statim vomitorio leni exhibito per os reiiciendus; vel vt maturè per aluum descendat, clystere aluus irritanda. Ita si cibus corruptus sit in ventriculo, similiter vel vomitorio eiiciatur, vel si homo ad vomitum aptus non est, leni purgante exhibito vel clystere iniecto per aluum educatur. Et quantum fieri potest absque cibo æger somno & quieti se dedat, aut si dormire non possit, leniter ambulet, donec cibus vel coquatur & à natura superetur, vel ad intestina descendat. Cibo vomitu eiecto, vel per aluum euacuato ventriculus internis & externis roboretur, &, vt suo loco dicetur, curetur.

Nidorosæ cruditatis remedia.

Inprimis verò considerandum, an in ventriculo cacochymia & cruditas sit nidorosa, vel acida. Si enim nidorosa cruditas & humores biliosi ac mordaces in ventriculo abundent, & vapores congeneres ad caput inde adscendant, euacuandi illi syrup. rosarum solutiu. manna, cassia. Ad vapores verò reprimendos & extinguendos, ac præterea vias coarctandas aq. frigidæ potus in assuetis vtilis est. Item syrupus de rosis siccis, granatorum, acetositatis citri, myrtillorum cum aqua plantagnis lactucæ, portulacæ.

Acidæ cruditatis remedia.

In acida verò cruditate & pituitosis humoribus conuenit mel rosatum solutiuum, hiera simplex Galeni, diaphænicum. Ad flatus verò ab hoc humore natos discutiendos vtile est anisum, cuminum, chamæmelum, mentha, cortices citri, diagalanga, dianisum. Mercatus ad flatus in ventriculo discutiendos commendat aquam calidissimam, quæ præterquam, quod malitiam humorum retundat, coctioni etiam plurimum prosit, ventriculum abluat, & ad euacuationem non parum iuuet, & actuali caliditate flatus, antequam in ventriculum irruant, mirum in modum discutiat. Idem in vtraque caussa, vt à quocumque humore, quæ ex inferiorum viscerum consensu oriuntur, feliciter vsum fuisse his pilulis scribit.

♃. Flo

♃. *Folipor. senæ* ℥. vj. *passular. mundatar.* ʒ. iij. *glycyrrhiz.* ʒ. ij. ß. *folior. fumariæ, borrag. betonic. cichorij, absinthij, an.* ʒ. j. Coque in vase clauso in aqua borragin. fumar. aut absinthij.

Decocti ♃. ℥. viij. in iis macerato *Rhabarbar.* ʒ. j. ß. *schænanth.* ℈. j. Colat. adde *specier. hieræ Galeni* ℥. j. Agitentur donec pulueres humorem absumpserint, & addito syrup. ros. solutiu. s. q. F. Massa.

A cibo exhibeantur, quæ adscendentes vapores reprimunt, os ventriculi claudunt.

Vt ♃. *Coriand. præparat.* ℥. iij. *cinnamom. semin. anisi* ℥. ß. *fœniculi* ʒ. j. ß. *cumin. aceto præparat. carui an.* ʒ. ß. *rosarum rubrar.* ʒ. j. *mastic.* ℈. j. *sacchari albissimi vel manus Christi perlatæ* ℥. j. F. Puluis.

Vel ♃. *Conseru. rosar.* ℥. ij. *betonic. carnis citri conditæ an.* ℥. j. *myrobal. emblic.* ℥. j. *diacydon. sine speciebus, sem. coriand. præpar. an.* ʒ. j. *corall. rubr. præparat.* ℈. ij. *mastic.* ℈. j. Cum syrup. cydoniorum, fiat Electuarium.

♃. *Coriand. præparat.* ℥. ij. *sem. anisi* ℥. ß. *cinnamom. specier. diarrhodi, glycyrrhiz. an.* ʒ. ij. *diacydon. sine specieb.* ʒ. iij. *Sacchar. rosat. tabulat. ad pondus omnium*, fiat puluis post pastum sumendus.

Reliqua, quæ huc faciunt, patebunt ex doctrina de ventriculi intemperie cum materia.

Vermes, si tetros vapores ad caput mittant, interficiantur, & è corpore exturbentur, vt suo loco dicetur.

Eadem ratione & aliæ partes, à quibus cerebrum per consensum afficitur, hepar, lien, renes, vterus curentur, vt de singulis suo loco dicetur. Quod dum fit, id quod antea in genere præceptum est, semper obseruandum, vt caput, quod pars recipiens est, non negligatur, sed ab ipso materia reuellatur, repellatur ipsumque ne humores & vapores admittat facilè, roboretur, & materia, quæ in id affluxit, modis antea dictis euacuetur, tandemque intemperies si quæ reliqua est, contrariis alteretur.

In specie si ab vtero materia cerebro communicetur, cucurbitulis spinæ prope anum & intra coxas versus pudenda admotæ reuellendo plurimum præstant. Si mate- *Ab vtero.*

 ria,

ria, præcipuè vaporosa & calida in vena caua & arteria magna lateat, vel per eam adscendat, spina secundum longitudinem, sub qua trunci venæ cauæ & arteriæ magnæ latent, refrigerantibus inungenda est,

QVÆSTIO.

An cerebro consensu hepatis affecto, dolor & molestia in dextra capitis parte; lienis in sinistra; vteri in vertice & syncipite percipiatur.

Communis ferè Practicorum sententia est, si caput hepatis consensu afficiatur, in dextra parte dolorem & molestiam magis percipi; si ob lienem afficiatur, in sinistra; si ob vterum, magis in vertice. Dissentit verò ab hac sentētia Rondeletius, *meth. cur. morb c.*5. statuitq; dolorē, qui ex consortio hepatis & lienis in capite suboritur, non dextram potius, quàm sinistrā partem occupare, nec aliā partē præter anteriorem ei assignandam, in qua omnis materia, quæ ab inferioribus partibus sursum fertur, subsistit, ob causas, quæ postea ex Galen. 1. *Epid. com.* 1. *text.* 2. afferentur; (quo loco etsi Galenus tantum de dolore per vteri consensum agat, causæ tamen quæ ab eo afferuntur communes sunt omni dolori, qui per materiæ ab inferioribus transmissionem fit.) Etsi enim ab hepate facilius per venam cauam, à liene per arterias materia sursum ad caput feratur: tamen cum vena caua arteriaque magna tantum iuxta iugulum diuidatur, dextramque & sinistram arteriam & venam in caput mittant, causam esse nullam putat, cur quod à iecore & liene demandatur, per hanc potius, quàm per illam viam ad caput perueniat, & in dextra potius quàm in sinistra parte dolorem excitet; nisi forsitan casu vel aliqua alia læsione pars vna debilior sit quàm altera, vt facilius id, quod ab inferioribus transmittitur, suscipiat. In consensu verò per vterum distinctionem adhibet. Caput in vertice & syncipite ab vtero magis affici, tum tantùm verum esse putat, cùm materia per arterias & venas ad caput transmittitur. Nam, vt Galen. 6. *Epid. comm.* 1. *text.* 2. docet, vapores calidi per arterias ad caput eleuantur, arteriæ verò per collum ab vtraque in-

fundibuli parte recta in syncipur discurrunt. Præterea & sanitatis tempore tenuia ac calidiora cerebri excrementa maximè per syncipur difflari solent: siquidem eo loci suturæ sunt laxissimæ & ipsa caluaria subtilissima, plurimisque meatibus peruia. Adhæc multa sensu prædita corpora per suturas euadunt, quæ ad dolorem percipiendum sunt aptissima. Imò non per arterias solùm ad caput vapores mittuntur, sed & per venas, ac in syncipite & vertice sedem figunt, & distensionem faciunt, eò quod venæ, quæ sinus duræ meningis constituunt, ibi desinant, potissimumque tertius & quartus. Si verò cerebrum ab vtero in consensum trahatur, non per fumos & vapores per vasa transmissos, sed per condolentiam, quæ fit ob connexionem spinæ cum vtero, tum dolor & molestia magis in occipite percipitur. Et hoc vnum peculiare habent hi dolores, qui ab vtero per consensum spinæ fiunt, quod in occipite magis percipiuntur & initium faciunt, cum reliqui omnes, qui per fumos & vapores transmissos, imò & per humores in capite collectos, fiunt ob caussas à Galeno modò allegatas, in syncipite & vertice magis percipiantur.

Et quidem vterum quod attinet, facilè Rondeletio assentimur & considerandum putamus, an consensus capitis & vteri fiat per venas & arterias, an per spinam. In priori enim magis verticem & synciput, materia ad caput per venas & arterias transmissa, in posteriore occiput, capite per spinam in consensum tracto, affici putamus. Et quidem cum cerebrum per spinam consentit, quia vterus membranosa constat substantia & neruea natura intexta, seu per condolentiam neruosum genus in consensum trahere potest, seu per materiæ alicuius communicationem. Etsi enim corpus totum est ξύῤῥοον καὶ ξύμπνοον: tamen neruosa neruosis & cerebro facilius aliquid communicant, quàm aliis partibus, vt in Epilepsia, quæ fit à partibus extremis, fieri videmus, vbi aura illa maligna per neruos cerebro, non cordi vel alteri parti communicatur.

Hepar verò & lienem quod attinet, etsi verum esse concedimus plerumque per vasa arterias & venas materiam

ab hisce visceribus communicari, & non magis ad dexträ quàm sinistram ferri, & inde dolorem in syncipite excitari, tamen experientia ipsa testatur, sæpissimè in dolore per consensum, nunc partem dextram, nunc sinistram affici; quod non solùm fit, quod hæc vel illa pars debilior sit, sed ob hepatis & lienis cum dextra & sinistra consensum. Si autem porrò quæratur, quomodo ille consensus fiat, vix alia caussa dari potest, quam ξύῤῥοια & ξύμπνοια Hippocratis, quæ fit κατ' ἴξιν, qua dextra dextris, sinistra sinistris respondent.

CAPVT VII.

De Intemperie cum vapore & spiritu flatulento.

Intemperies capitis à vapore & flatu.

POstquam ista in genere de Intemperie capitis cum materia seu in eo genita & cumulata, seu aliunde transmissa diximus: Proximum est, vt pro diuersitate materiæ caput afficientis, ista in specie explicemus. Initium autem facere libet de intemperie cum vapore & spiritu flatulento.

Caussæ.

Caussa.

Flatus autem & vapores vel in ipso corpore generantur, vel extra in caput admittuntur. Primò si in corpore generatur flatus & vapor, intemperiem hanc excitant quæcumque flatum vel vapores gignendi aut concitandi vim habent. Flatus autem generantes caussæ duæ sunt: Agens, scilicet calor imbecillis, qui materiam quidem rarefacit, discutere verò nequit, & materia ad flatum generandum apta, vt cibi flatulenti & humor pituitosus ac melancholicus. Pro natura tamen humorum, è quibus eleuantur, est flatuum & vaporum differentia. Flatus equidem ex humoribus frigidis, crassis & viscidis, ac glutinosis eleuantur, & propterea difficilius resoluuntur: vapores verò & à frigidis humoribus & à calidis sanguine & bile excitantur. Vapor verò is vel spiritus flatulentus aliquando in ipso cerebro generatur ob aliquam eius intemperiem, ob

quàm

quam alimentum, ex quo alendum erat, ex parte in flatum conuertitur; quò etiam faciunt venti, qui per aures & nares admissi cerebrum afficiunt, vt & frigus externum: vel in reliquo corpore generatus ad caput mittitur, idque fit, vel ex toto corpore, vel aliqua parte. Humores quoque commouet, vt inde vapores ad caput eleuentur, ira, exercitium corporis nimium, aër calidior, balneum à cibo.

Secundò etiam extrinsecus flatus & vapores in caput admitti possunt. Primò quidem venti cùm australes tùm boreales, per aures & nares in caput admissi, id replent. Deinde vapores aliarum rerum frigidi, calidi, humidi, interdum etiam maligni, vt vapores ex locis palustribus & limosis, vapores rerum, quæ suauem quidem habent odorem, sed fortem, vt camphoræ, moschi, croci, scarleæ, menthæ, & similium; vapores rerum fœtidarum, vt allij, caulium, folior. nucum, cannabis, lini & similium; carbonum item fumus, & candelarum extinctarum; maligni, ex cadaueribus.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur flatus vel vapor in cerebro, quod sensus tensionis sine grauitate percipitur; quod affectus, quem excitat, subitò nascitur & remittit, quod facilè de loco in locum mutatur. Vapores etiam & flatus in capite præter dolorem, quem distendendo membranas pariunt, sonitum & sibilum in auribus, vertiginem, incubum, soporem, epilepsiam, apoplexiam etiam excitare possunt. Sæpè quoque venæ in collo intumescunt, & inflatæ apparent, pulsatio arteriarum capitis est fortior, maximè si in arteriis sit materia peccans; quandoque etiam imaginatio, spiritibus turbatis, corrumpitur & deprauatur; Excrementa è capite ferè nulla excernuntur, nisi vapores tandem in humorem degenerent. Præcesserunt caussæ flatus generantes modò dictæ, vt materia crassa & flatulenta, ac calor imbecillis; Vini potentioris, aut cibi flatulenti aut vaporosi vsus; adest febris; instat crisis vel menstrua purgatio. Quod autem flatus vel vapor in ipso capite sit genitus & non aliunde transmissus, ex eo cognoscitur, quod nullus sonitus aut inflatio in ventriculo aut partibus vicinis perci- *Vaporum & flatuũ caput afficiẽtium signa.*

pitur, & neque propter ciborum repletionem, neque inanitionem, vel ſymptomatum, quæ flatus in capite excitant, remiſſio, vel augmentum percipitur. Præceſſit capitis grauitas, & aliquis ſenſuum ſenſim læditur, leuique de cauſſa malum inde excitatum recurrit. Si autem flatus & vapor ab aliis partibus ad caput feratur, partium affectarum notæ indicabunt locum, à quo flatus attollitur. Venæ in collo ſæpè tenduntur, vrinæ in ſuperficie bullis repletæ ſunt.

Et cum flatus non ex ſeipſo originem habeat, videndum, quæ ſit materia, à qua reſoluitur, & an cum caliditate vel frigiditate ſit coniunctus, id quod ex ſignis cognoſcetur, quæ de ipſis humoribus poſtea tradentur. Ipſi tamen vapores etiam, cuius humoris ſoboles ſint, produnt. Pituitoſi enim flatus & vapores tardius mouentur quàm bilioſi, grauitas capitis maior adeſt cum quadam in ſomnum propenſione, tenebræ ſi oculis oboriantur, diutius durant. Bilioſi mordaces ſunt & acres, citò euaneſcunt: melancholici triſtitiam excitant, fixi ſunt. Melancholia enim ad euaporandum minus apta. Qui à ſanguine ſunt, mites ſunt, temperati caloris, & magis quantitate quàm qualitate moleſti, ſomnum excitant.

Sunt quoque ſigna, quæ docent, per quas vias vapor & flatus ad caput adſcendant. Nam ſi per partem anteriorem adſcendunt, percipitur tenſio thoracis, & quidem ſi per arterias latentes in profundo, quaſi chorda cum pulſatione tendens apparet: ſi per venas, ſine pulſatione id fit. Si per partem poſteriorem, tenduntur venæ & arteriæ in eadem parte. Si fiat adſcenſus per venas & arterias manifeſtas in collo vel facie, tenſio vel pulſatio ibi deprehenditur.

Prognoſticum.

Non ægrè curatur à vaporibus & flatibus orta intemperies, modò materia & pars, vnde proueniunt, cognoſcatur, & facilè curari poſſit. Tàm diu enim durant, quàm diu humor à quo attolluntur.

Indicationes.

Materia, è qua flatus eleuatur, ſiue ſit in capite, ſiue in

reliquo corpore, euacuanda; flatus & vapor à capite auertendus, repellendus, intercipiendus, discutiendus; caputque alterandum & roborandum: Si tamen vaporum & flatuum commotio valdè vrgeat, vt ea sedetur quamprimum opera danda: si extra flatus in caput admissus sit, is discutiendus & caput alterandum.

Curatio.

Ideóque primum videndum, qualis materia seu in toto seu in capite abundet, & flatibus ac vaporibus materiam suppeditet, eaque euacuanda, vt seqq. capitibus dicetur, tùm venas secando, tum purgando, tum etiam particulares capitis euacuationes instituendo.

Quibus expeditis, si in capite flatus sit genitus, caput fouendum decocto *florum chamæmeli, anethi, cumini, rutæ, folior. lauri, flor. meliloti, sem. cumini, fœniculi*, vel inungendum *oleo anethino, chamæmelino, irino, rutaceo*: vel imponatur sacculus ex milio, sale & dictis modò plantis. *Vapores in capite discutiēdi.*

Vt ℞. *Milij torrefacti* M. ß. *flor. chamæm. melilot. rorism. stœchad. Arabic. pulegij, an.* P. j. *sem. cumin. anethi, an.* ʒ. j. F. sacculus.

Olfacienda exhibeantur *majorana, rosmarinus, radix ireos, caryoph. castoreum, ol. salu.* Auribus instilletur *oleum rutaceum, saluiæ, chamæmel. anethinum, amygdal. amarar.* vel moschus & castoreum lanæ bombycinæ inuoluta auribus indantur. Et alia, quæ in intemperie cum pituita proponentur, vsurpentur, vbi flatus est à materia frigida.

Si verò aliundè flatus vel vapor ad caput eleuetur, curatio ab iis inchoanda quæ materiam, quæ flatus suppeditant, euacuant, & quæ flatus & horum materiam à capite deorsum trahunt, quæque humores & vapores ad caput tendentes repellunt. Ideóque commodissimè initio vsurpantur clysteres paulò fortiores, qui materiam, quæ in intestinis & circa mesenterium est, euacuant, & ne ad caput feratur, potenter reuellunt. E. g. fiat talis clyster. *Vapores à capite auertentia.*

℞. *Mercurial. beton. an.* M. ij. *flor chamæmel.* M. j. *melilot.* M. ß. *sem. fœnic. cumini, carui, an.* ʒ. ij. Coquantur in aqua simplici.

Colat. ♃. ℔. j. *Benedictæ laxat.* ℥. ß. *elect. diaphœnic. hieræ simpl. an.* ʒ. ij. *olei chamæmel. anethini an.* ℥. i. Fiat clyster.

Si intemperies capitis calida adsit, quæ motum ad caput vaporum adiuuat, eosque attrahit, oxyrrhodina vel alia repellentia supra *cap.* 1. proposita vsurpanda, quæ intemperiem capitis corrigant, idque roborent, ne eos facilè recipiat. Imò collo eadem ad inhibendum vaporum adscensum, applicare vtile est. Vt & ligaturas in partibus adhibere, à quibus vaporem adscendere cognitum est.

Neque inutile fuerit medicamenta, quæ vapores supprimunt, adhibere: inter quæ sunt conseruæ rosarum, rob ribes, myrobal. conditæ, corallia, spiritus vitrioli, salis & similia. Reliqua etiam curatio eo modo, qui mox de humoribus tradetur, perficienda, & humores, qui vel in ventriculo, vel venis mesaraïcis, vel circa vterum, vel in habitu quoque corporis continentur, à quibus vapores hi attolluntur, expurgandi, & vnà cum vaporibus à capite auertendi sunt per venæ sectionem, scarificationem, frictiones, purgationes, vomitus & alia, quæ deinceps proponentur. Hoc saltē obseruato, vt medicamentis ea admisceātur, quæ flatus discutiunt, cuiusmodi sunt *semen anisi, fœnic. carui, cumini, dauci, seseleos, ammeos, anethi, rutæ, acorus conditus, cubebæ, galāga, iuniperi baccæ, leuisticum, baccæ lauri, species diacalaminthæ, diacymini, dianisi, aromatici rosati, diamoschi amari, diagalangæ*, & alia, quæ flatus crassos in intestinis & ventriculo discutiunt.

Videndum tamen, qualis sit materia. Si enim sit calidior, & ab humoribus biliosis & mordacibus vapores eleuentur, à calidis abstinendum & vtendum syrupo granatorum, limonum, citri, acetosellæ, quibus vaporum ad caput adscensus prohibeatur. Caput quoque oxyrrhodino tunc fouendum. Tandem flatus discutiendi medicamentis modò enumeratis.

Et cum ex ventriculo sæpius vapores ad caput adscendant, illudque repleant, eius tum inprimis habenda ratio, ac medicamenta, quæ vapores è ventriculo adscendentes supprimunt, exhibenda: de quo *cap. præcedente* dictum.

ctum. De coriandro ad vapores è ventriculo adscendentes supprimēdos vsurpando vide paulò post *quæstionem*. Auicennas *prima tertij tract. 2. c. 19.* & Mesues *distinct.* 12. antidotarij, si caussa mali sint flatus in ventriculo, valdè commendāt *oleum de kerua*, seu granis cataputiæ maioris, vtpote quod crassos flatus discutit & phlegma crassum attenuat, ac propterea doloribus stomachi, vt & capitis, ex hac causa ortis prodest seu ventri inunctum, seu bibitum, seu clystere iniectum. Auicennas *loc. alleg.* ad flatus discutiendos etiam adhibet balneum siccum, præcipuè ieiuno stomacho vsurpatum.

Tandem si flatus & vapor extrinsecus in caput penetrauerit, & quidem si ventus causa mali sit, considerandum, an fuerit austrinus & calidus, an verò frigidus & borealis; & an per nares, an verò per aures magis ad caput penetrauerit. Si calidus, in aures instilletur oleum chamæm. anethin. cum rosac. mixtum tepidè, vel ex iisdem medicamenta naribus admoueantur. Etsi enim causa sit ventus calidus: tamen cum animus sit flatum discutere, non in aures stipare & concludere, moderatè calidis vtendum. Si verò ventus fuerit frigidus, calidiora adhibenda, ea scilicet, quæ supra in Intemperie capitis frigida, & anteà in hoc ipso capite sunt proposita, & modis ibi explicatis. Si à bonis odoribus caput sit repletum, qualitates odorum perpendendæ, & frigida calidis, humida siccis opponenda. Si verò odores mali & graueolentes fuerint, & si ferè calidi sint; cum euaporabilia ad caliditatem inclinent: tamen simpliciter frigida olfacienda non sunt; cum vapores in capite retineant & eorum discussionem prohibeant: sed moderatam caliditatem habere debent; nisi forsan magnus caloris excessus sit: tum enim oleum cucurbitæ, violar. & similia narib. attrahenda, & aër ipse, qui inspiratur, refrigerandus, vt supra *cap.* 1. dictum. Si vapores maligni sint, non solum contrariis qualitatibus prædita naribus sunt attrahenda, verùm cum maligna qualitas plerumque altius in corpus sese insinuet, ea quoque, quæ peculiari vi malignitati illi resistunt, exhibeantur.

Intemperies capitis à vēto.

Caput ab odoribus repletū.

Contra vapores metallicos, mercuriales & arsenicales

com

Caput à vaporib. metallicis affectum vt curandũ.

commendatur zedoaria; item hoc Electuarium, de quo manè portio auellanæ magnitudine ſumenda, & naribus quoque aliquid illinendum.

℞. *Allij, nucum iuglandium, an.* M. ß. Contundantur & ſuper igne cum melle deſpumato miſceantur; addanturque *Theriac. optimæ* ʒ. ij. *zedoariæ, caryoph. macis, an.* ʒ. j. Fiat Electuarium.

De his vide Auicennam, *prima tertij tract. 2. cap. 20. 22. 23.*

Suffocati à fumo carbonũ.

Tandẽ vapores illos quod attinet, qui ex carbonibus accenſis periculum ſuffocationis inferunt, etſi & illi intemperiem cerebri & ſpirituum etiam aliquando mutant, & proculdubio narcoticam vim coniunctam habent: tamen quia etiam replendo, & anguſtiam pariendo nocent, dicemus de curatione à vapore carbonum penè ſuffocatorum infra *c.* 17. de anguſtia cerebri.

Quantum ad curandi rationem attinet, danda opera, vt quamprimum illi vapores diſcutiantur. Itaque æger ſtatim in aërem liberum deducendus vel deportandus eſt, & aliqua vitæ aqua præſtans, quæ vapores illos diſcutiat, adhibenda, cui aliquid theriacæ addi poteſt. Hinc vomitorium cum oxymelite exhibendum, & tandem ſternutatorium naribus inſufflandum, & oleum deſtillatum vel balſamum rutæ, ſaluiæ, vel aliquid ſimile naribus inungendum; neque omittendæ reuulſiones per clyſteres, frictiones & ſimilia.

Diæta.

Abſtineat æger à cibis flatulentis, & iis omnibus quæ caput replere poſſunt, & ſupra *cap.* 1. propoſita ſunt. Si cauſa aliqua euidens, quæ humoribus & ſpiritibus in capite & corpore commotis, vapores & flatus excitauit adſit, vt ſolis radij & æſtus, motus violentus, ira, vini potentioris vſus, odores vehementes, capitis agitatio, inſpectio rerum, quæ velociter mouentur: cauſæ hæ omnes remouendæ ſunt. Caput muniendum à frigore ne vapores concludantur & retineantur; fugienda crepuſculi aura, & venti auſtrales, aërque nebuloſus & craſſus, lunæ ac ſolis radij. Si à pituita ſit flatus, cibi condiantur flatus diſcutientibus. Aluus ſeruetur aperta, cœna ſit frugalis,

galis, & post cibum non bibatur, nec à cœna statim dormiatur. Nihil enim æquè caput ita replet ac somnus & potus per cibum. A cibo studia grauiaque negotia ac seriæ cogitationes, omittantur, ira & tristitia vitentur. Caput sit quietum, nihilque capite inclinato agendum vel adspiciendum.

QVÆSTIO.

An Coriandrum ad supprimendos vapores è ventriculo adscendentes sit vsurpandum.

An coriandrũ vapores supprimat.

Apud plerosque practicos ad supprimendos vapores è ventriculo adscendentes & coctionem ventriculi adiuuandam coriandrum dari, notissimum est. Sunt tamen quidam, inter quos P. Salius Diuersus *in annotat. in Alt. cap.* 18. qui eius vsum improbant, ideò quod non tantum prohibeat ascensum vaporum ad caput, sed & sua natura maximè caput petat, vapores alios secum ad caput ducat, & si largius sumatur delirium inducat, vt Dioscor. *lib.* 6. *cap.* 9. docet. Et de aliis quoque coriandri facultatibus Medici discrepant, aliique calidum, alij frigidum esse putant: de quo Matthiolus *in Dioscorid. lib.* 3. *capite* 57. Verùm enim verò si quis odorem, saporem, aliasque coriandri qualitates perpendat, facilè animaduertet, non frigidum sed calidum esse; de quo tamen hic controuersia præcipua non est. Verùm eius vim, qua caput petit, quod attinet, est ea, si immoderatè sumatur, cum croco, nuce moscha. thure & similibus ei communis. Moderatè tamen sumptum propterea non reiiciendum, præcipuè præparatum. Vaporosum enim illud & volatile, vt loquuntur Chymici, quod est in coriandro, quodque caput immoderatè sumptum instar veneni lædit, ab aceto figitur & corrigitur, vt vtile ad ventriculum roborandum, concoctionem adiuuandam, cor & cerebrum mundandum fiat remedium, quod ipsa experientia testatur.

CAPVT VIII,

De Intemperie Capitis cum sanguine seu plethora.

Caussæ.

De Intemperie capitis cum sanguine.

INtemperies hæc calida & humida est, qualis sua natura est sanguis. Ad sanguinis autem in capite copiá cumulandam faciunt omnes plethoræ & sanguinis in corpore abundantiæ caussæ, *quas lib. 2. Inst. part. 2. cap. 3.* recensuimus. Ad caput verò copiosius fertur & attrahitur sanguis calore, dolore, ira, mentis nimia intentione, corporis exercitatione nimia, vini generosi potu; acribus calidisque fumis & odoribus; & facilius affluentem sanguinem caput admittit, si laxius sit vel debilius.

Signa Diagnostica.

Signa sãguinis in capite abundantis.

Adest grauitas & tensio, præcipuè flante austro: vasa in capite distenduntur, oculi & facies inflantur, rubent, venæque in iis conspicuæ sunt: calor capitis mitior est: quæ omnia certum signum exhibent, modo non ab alia causa externa proueniant. Nam ira & erubescentia, corporis item motus vehementior, potus vini potentioris, febris, calor externus, balnea, & quæcumque alia sanguinem calefaciunt & fundunt, eum ad exteriora mouere possunt, licet sanguis in corpore non abundet. Contra timor, mœstitia, externum frigus, sanguinem, quamuis ille subsit multus, ad interiora reuocant. Vt igitur certum ex calore & colore corporis & capitis peti possit signum, expectandum, secundum Galeni consilium, donec animi & corporis motus sedentur; antequam feramus inde aliquod iudicium.

Notandum & hoc, etsi interdum sanguis in capite non peccet, sed alius humor, bilis, pituita, melancholia: tamen si à tali humore dolor diuturnior excitetur, fieri potest, vt doloris occasione tenuior sanguinis pars ad caput attrahatur, ad cuius præsentiam rubeat & caleat.

Verùm

hîc locum habet. In acutis morbis eadem die, qua incipiunt, eſſe medendum: Si enim differatur, morbus interim naturam ſuperabit. Non omittantur quoque aliæ reuulſiones per clyſteres, ligaturas & frictiones extremorum, aut per lotiones crurum, & brachiorum ante paſtum inſtitutæ.

Neque inutile fuerit, etiam poſt venæ ſectionem lenes illas purgationes, præcipuè bilem ſpectantes, ex ſyrupo roſarum ſolutiuo, manna, tamarindis, &c. repetere. Etſi enim ſanguinem non euacuent: tamen bilem, in quam ſanguis calidior facilè degenerat, & inteſtina ac primas vias ab excrementis, à quibus vapores ad caput eleuantur, liberat. Inprimis vtiles ſunt myrobalani, cum non ſolum bilem euacuent, ſed & ſanguinem alterent, vtpote quæ ſunt frigidæ in ſecundo, & ſiccæ in tertio. Quod etiam præſtant ſimulque euacuant & alterant tamarindi, qui ſunt frigidi & ſicci in ſecundo.

Deinde ad ſanguinis ad caput motum impediendum vſurpentur repellentia, poteſtate & actu frigida tempore æſtatis, & ſi æger ſit iuuenis: poteſtate verò tantum frigida tempore hyberno & in ſenibus. De quibus cum *cap.1. & c.* 5. dictum ſit, ea hîc non repetimus. ***Repellentia ſanguinẽ ad caput fluentẽ.***

Intercipientia etiam venis & arteriis temporum applicari poſſunt, vt: ***Intercipientia.***

℞. *Maſtich.* ℥. iij. *myrtill. corall. rubr. an.* ℥. ß. *olei myrtini* ℥. ij. *ſucci plantag.* ℥. iij. *ceræ q. ſ.* Fiat Ceratum.

Vel ℞. *Boli armeni* ℥. ij. *maſtic.* ℥. j. *ſanguin. draconis* ℈. ij. *balauſtiorum* ℥. ß. Excipiantur albumine oui & aqua roſarum. Applicentur temporibus.

Si verò ſanguis ad caput iam fluere deſiit, repellentibus opus non eſt; Siquidem illum ibidem figerent & retinerent. Abſtinendum quoque ab iis, ſi catarrhus adſit; quia eiuſdem fluxum per compreſſionem cerebri magis commouent: Atque tunc frictionibus potius à vertice ad humeros deorſum factis vtimur.

Materiam autem, quæ influxit, quod attinet, ea euacuanda eſt ex capite, quod fit vel ſenſibiliter, aut venis narium cum recentib. ramulis herbæ millefolij, flor. graminis vel aliis ***Sanguinẽ è capite euacuã tia.***

aliis foliis nonnihil aſperis, vel ſetis porcinis reſeratis, (nam licet quidam etiam ſcalpello, vel hirudinibus appoſitis eas reſecare iubeant: tamen id tutum non eſt, vt poſtea, *in quæſtione tertia* dicetur) aut vena frontis aperta, aut hirudinibus narium apicibus appoſitis, aut cucurbitulis ceruici affixis: vt & errhinis ex ſucco betæ, majoranæ &c.

Qua vena in ca. affect. aperiẽda. Intereſt tamen aliquid, quæ vena aperiatur. Narium enim venæ apertæ euacuant ex ipſo capite quacumque parte dolor fuerit; ex capitis parte verò poſteriori laboranti, rectè in frontem excurrens vena inciſa prodeſt, vt habet Hippocr. 5. *aph.* 68. quæ vt Galenus habet, *in commentario*, non ſolum vacuat, ſed etiam cum reuulſione vacuat, cum ante & pone opponantur: ſicut cum anterior pars capitis laborat, in occipitio vena aperta vel cucurbitulæ admotæ proſunt. Laudantur & inciſiones venarum, quæ ſunt in temporibus; dextris quidem, ſi ſiniſtra pars ſit affecta; ſiniſtris, ſi dextra. Nonnulli venas, quæ ex vtraque parte colli adſcendunt, & Arabibus *Guidez* dicuntur, aperiunt, & in extremis à ſanguine ortis in capite morbis præſentaneum remedium eſſe ſcribunt. Et proculdubio plurimum commodi afferret harum venarum ſectio, ſi non periculum immineret, quod ob amplitudinem, & quia in valida ſpiritus retentione, & vocis intentione admodum tument, ægrè ſanguis ſiſti poſſit. Itaque tutius eſt, minores ipſius ramos cutem capitis in temporibus & fronte perreptantes, vt modò diximus, aperire, licet venas ſub lingua aperire, quæ iugularis interioris os perreptantis ſunt propagines. Galenus, Aëtius, Paulus Æginet. Auicennas & antiqui plerique ſi ſanguis calidus & vaporoſus in capite morbum diuturnum, qui aliis remediis non cedit, excitet, ſecari iubent arterias, quæ in temporibus, in fronte, & poſt aures ſunt, eas ſcilicet quæ raſo capite ſi tangantur, calidiores apparent; & pulſum maiorem excitant, de quo poſtea, *quæſt.* 3. plura dicentur.

Inſenſibiliter euacuant diſcutientia & reſoluentia. Itaque poſt principium addenda reſoluentia repellentibus vſque ad ſtatum: In declinatione ſola reſoluentia conueniunt.

niunt. Discutiunt autem medicamenta ex flor. chamæm. melilot. sem. althææ, lini, fænugrec. Nonnulli pulmones animalium recens mactatorum in aq. calida vel decocto chamæmel. melilot. aneth. applicant: Alij etiam catulos vel pullos columbarum per medium discissos. Verum hæc sæpius permutanda sunt; cum facilè corrumpantur, & corrupta prauum odorem expirent. Dum hæc fiunt, non negligenda caput alterantia, qualia supra de Intemperie capit. calida sine materia proposita sunt, iisque si intemperies quædam reliqua sit, corrigenda. E quibus eligenda ea, quæ refrigerant & minus humectant, vt rosæ, plantago, santalum, margarita, corallia, & eorum solutiones.

Cæterum si his præstitis capitis grauitas & dolor adhuc perseueret, indicio est sanguinem amplius purum non esse: sed bilem & melancholiam admistam: cum sanguis copia peccans facile inflammetur, & quod subtile est in bilem, quod crassum in melancholiam vertatur: Itaque reliqua curatio ad bilis & melancholiæ præparationem & purgationem dirigenda, de qua postea.

Diæta.

Victus ratio & intemperiei calidæ & humidæ & plenitudini sit contraria. Aër sit moderatè frigidus, in passiuis parum declinans ad siccitatem, qui si talis non detur, parandus vt supra *cap.* 1. dictum. Vitentur venti, præcipuè austrini. Cibus sit refrigerans, & tenuior, vergens ad siccitatem, & vitentur ea vsque ad declinationem, quæ plenius nutriunt, vt oua sorbilia, & carnes, quæ multum nutrimenti præbent, vt pulli gallinacei, gallinæ, capi, carnes vitulinæ, hædinæ, veruecinæ. Vitetur quoque lac & omnia cum lacte parata, ac multò magis ea, quæ ad caput effumant, idque vaporibus replent, quales sunt fructus oleosi, cœpæ & similia, supra *cap.*1. proposita.

Conceduntur hordeata, pisces saxatiles, pruna & huius generis alia: cibi condiantur refrigerantibus, supra *cap.*1. propositis. Vino planè abstinendum, aut tenue, aquosum, oligophorum aut dilutum bibendum, aut aliquid aquæ superbibendum; ita enim vapores supprimuntur: aut bi-

batur cereuiſa tenuis, vel ab aſſuetis aqua. In prima menſa quæ aluum lubricam reddunt, vt pruna damaſcena, iuſcula gallinarum aut pullorum, aut aliarum carnium, cum herbis emollientibus, ſpinachia, malua, borragine, lactuca parata; In ſecunda verò menſa ſumantur, quæ aſcenſum vaporum prohibent, claudendo os ventriculi; vt caro cydoniorum condita ſaccharo, pyra cocta, vel toſta, ſemen coriandi præparat. ſaccharo obductum. Æger non valdè exerceatur, vitetque iram, & animi affectiones vehementiores, & ſtudium atque animi intentionem à cibo, Neque caput multis tegumentis inuoluatur, ne humores & vapores ab inferioribus ad ſuperiora rapiantur. Membra inferiora fricentur, poſt vniuerſales euacuationes, ſomnus non ſit prolixus. Aluus, vt dictum, ſit lubrica, ne ab excrementis in inteſtinis morantibus vapores ad caput eleuentur. Exemplum talis morbi curati eſt apud Foreſtum *lib.3.obſ.9. & ſeqq. vſque ad 13.*

QVÆSTIO I.

Quænam vena in capitis affectibus aperienda ſit?

Quanam vena in affectib. capitis aperieda.

Non idem hac de re ſentiunt Medici. Galenus equidem, quem reliqui Græci ſequuntur, vt è libr. de curand. rat. per venæ ſectionem cap. 7. & alibi paſſim videre eſt, venam humeralem ſeu cephalicam dictam, modò in conſpectum veniat, aperiendam cenſet: Auicennas verò & alij Arabes non ſine diſtinctione hanc rem definiunt. Si enim abundantia ſanguinis, quæ morbum in capite parit, ſolùm in capite ſit, & partibus capiti vicinis, aut etſi in reliquo corpore fuerit, iam tamen ad partem affectam omninò affluxerit, neque metus vllus amplius ſit ex reliquo corpore ſanguinem ad caput affluxurum, ſolas venas capiti proprias incidendas docent, vt venam frontis, vel in occipite, vel poſt aures cucurbitulas apponendas cenſent. Si verò etiam in reliquo corpore ſanguis abundet; & fluxus adhuc duret, vel ſanguinis fluxus metuatur, tunc venam cephalicam aperiendam exiſtimant, qua aperta & partes capiti vicinæ euacuentur, & ſanguinis ad caput affluxus reuellatur: vel etiam ſi viſcera, & partes infimi ventris ſint repletæ, baſilicam aperiendam putant, quæ vt Galen.

len. 4. *de rat. vict. in acutis* docet, præcipua membra, quæ infra collum & clauiculam sunt, facilius & expeditius euacuat. Quod si & caput & inferiora repleta videantur, venam, quæ media seu mediana dicitur, secandam statuunt, quæ ex coalitu humeralis & axillaris fit, & caput, ac sub eo partes euacuare potest. Auicennas hoc præterea addit, si plus euacuare voluerimus, venam propè talum vel saphenā secandā esse. Mesues etiam in omnib. capitis morbis hæmorrhoidū prouocationē plurimū prodesse scribit.

Et omnino distinctione hic quadam opus est, & quid leges euacuationis ex toto, quid reuulsionis, & ex parte affecta euacuationis, requirant attendendum. Etenim in principio morbi non solùm ad caput, sed etiam ad totum corpus & partem, à qua fit affluxus sanguinis, respiciendum, & ita venæ sectio instituenda, vt capiti prosimus, non noceamus, idest, sanguinis ad caput affluxum prohibeamus. Ideoque in principio talis vena aperienda, quæ simul sanguinem abundantem possit euacuare, & à capite revellere: nullo verò modo vena in ipso capite in principio aperienda. Sed si plenitudo proueniat ab hepate, & partibus ad illud attinentibus, & sit in toto corpore, vel interna vel mediana statim aperienda.

Si verò à mensium vel hæmorrhoidum suppressione sanguinis abundantia & capitis morbus proueniat, quæ vena primùm aperienda sit, authores dissentiunt.

Alij enim statim in principio, dum fluit adhuc sanguis, venas in cruribus & pedibus secandas, aut loca illa scarificanda putant: cum si in partibus superioribus vena aperiatur, sanguinis motus ad caput magis concitetur. Alij plenitudinem primò demere vena communi in brachio aperta, postea sanguinis motum ad inferiora reuocare vena in pedibus secta iubent.

Verum hic quantitas sanguinis abundantis, & morbi capitis hinc dependentis magnitudo attendenda. Etenim si sanguinis copia sit minor, & morbus det inducias, venas in pede primùm, & quidem sæpius, si opus sit, aperire licet; cum venæ hæ & sanguinem minuant, & retellāt; siquidem vena vbicunque aperta sanguinem immi-

nuere potest. Cum vero hæ venæ in pedibus, vt minores, sanguinem tardius euacuent: si magna sit eius copia, & morbus vehemens, ac præsens propterea auxilium requiratur, in cubito vena primùm aperiri potest, seu externa, seu mediana. Hinc deinde danda opera, vt naturalis fluxus iterum concilietur. Si verò in toto corpore nulla vel non magna sit sanguinis abundantia, affluxus tamen eius ad caput metuatur, statim cephalica aperiri potest. Tandem verò & corpore euacuato, & fluxu cessante, nisi malum cesset, venas in capite aperire licet. Videatur & Iachin. *in 9. Rhas. cap.* 3. Inualuit quidem apud vulgus & apud tonsores nostros opinio in affectibus capitis plurimùm prodesse venæ, quæ est inter pollicem & indicem, quam ideò cephalicam appellant, sectio. Verùm nullis fundamentis ista opinio nititur. Nam nullus ramus ex cephalica ad manum tendit, sed omnes rami venarum in manu sunt vel rami basilicæ, vel communis.

QVAESTIO II.

An arteriæ in affectibus capitis à sanguine secandæ sint?

An arteria in affectibus capitis aperienda.

Veteres, vt ex Galeno 3. *de loc. affect. cap.* 8. 6. *de tuenda san. cap.* 9. *lib. de curand. rat. par sang. missionem cap. duobus vltimis*, Aëtio, Ægineta, Auicenna, Rhase videre est, vbi sanguis calidior & feruidior ad caput fertur, & in eo abundat, & sæpe diuturnos capitis dolores, vertiginem & alia mala diuturna, quæque aliis remediis non cedunt, excitat, ad arteriarum sectionem, tanquam præsentissimum remedium accedere solebant. Et quidem in temporibus, infestantibus oculos fluxionibus calidis; post aures verò in vertiginosis maximè; & qui diuturnis doloribus capitis ac spirituosis affliguntur. Experientiaque comprobatum est, post varia diu frustra tentata remedia, hoc auxilij genus tandem profuisse. Verùm plerique hodiè eam tentare metuunt. 1. cum nostris Chirurgis ratio eas secandi non sit cognita. 2. (quæ duæ rationes etiam à Galeno, *lib.* 3. *de curandi ratione per sanguinis missionem cap.* 2. attinguntur) quod difficile sit erumpentem ex arteriis sanguinē compescere & supprimere. 3. quod etiamsi sistatur & vulnus ad cicatricē perducatur, nihilominus ἀνεύρυσμα fiat.

Verum

Verùm enim verò periculum & hæmorrhagiæ & aneurismatis vitari potest, si arteria tota præcidatur, vt ex Galeno, *loc. allegat. cap. vlt.* patet. Aliàs enim vt Galenus, *5. meth. med. cap. 7.* docet, difficulter sanguis sisti arteria secta potest. Platerus prius etiam arteriam denudare iubet, vt ligari postea possit. Sed nec planè impossibile est, etiamsi tota non dissecetur, sed vt vena aperiatur, sanguinem sistere, modò deligatio rectè fiat, neque ea citò soluatur, vt Ambrosius Paræus *lib. 16. chirurg. c. 4.* docet: Qui in diuturnis capitis affectibus à sanguine feruido, tenui, vaporoso istam sectionem non solum in seipso, sed & in aliis feliciter & cum commodo instituit. Verùm, nisi aliis omnibus frustra tentatis, ad hanc sectionem non accedendum est. Diligenter etiam perpendendum est, quibus in casibus ea necessaria sit. Plerique statuunt, id tentandum esse, cum certi sumus causam in arteriarum sanguine spirituoso esse, idque ex arteriarum pulsu vehementiore & calore ad tactum agnosci: Idque etiam verum esse credimus. Quanquam enim multa hac de re argutetur Theodorus Collado *in obseru. in Holler. methodum cap. 9.* & probare conetur, primò aliquem dolorem capitis ac oculorum pulsatilem, etiam materia fluente per arterias exteriores, non requirere hoc remedium, imo id si adhibeatur, malum esse; secundò in aliquo affectu seu dolore capitis aut oculorum, cuius materia fertur per venas & arterias internas, arteriotomiam vtilem esse: tamen quæ affert non magni momenti sunt. Ludit enim procul dubio in æquiuocatione doloris pulsatilis. Neque enim credo, Hollerium, cum dicit, in omni dolore capitis pulsatili singulare remedium esse arteriotomiam, dolorem pulsatilem propriè dictum intelligere, qui est proprius partium inflammatarum, vbi ob partes inflammatas tensas pulsatio arteriæ vehementior percipitur, sed eum, qui fit sine inflammatione, cum scilicet ob sanguinem arteriosum, spirituosum & flatulentum, qui dolorem capitis diuturnum excitat, arteriæ in temporibus vehementius pulsant, & tactu calidiores percipiuntur: qui dolor sæpe tam pertinax est, vt nisi secta arteria vix tolli possit.

Neque, quod se demonstraturum promittit, demonstrat Collado, scilicet aliquem dolorem etiam materia fluente per arterias externas non requirere hoc remedium, sed hoc probat aliquem dolorem esse pulsatilem, materia non existente intra arterias, sed etiam aliquando intra venas: & ita concedit materiam tum non existere intra arterias, sed venas; cum tamen se demonstraturum promiserit, materia, intra arterias existente aliquando arteriotomiam non solum inutilem, sed etiam noxiam esse. Alterum quod attinet, contrarium statuit Galenus, & non ob quosuis capitis affectus arteriotomiam instituendam, sed ob eos solùm, cum sanguis feruidus per arterias externas fertur, clarè docet *3. de loc. aff. cap. 8.* cum scribit; *Non omnes huius auxilij beneficio fuisse curatos, eos nimirum vbi vapor ille spirituosus per arterias internas ad caput adscendit.* Addit enim: *Etenim aliæ arteriæ iis maiores ad cerebrum ex ipsius basi per retiformem plexum adscendunt, per quas huiusmodi affectionem fieri consentaneum est, elato per ipsas vaporoso calidoque spiritu.*

QVÆSTIO III.

An venas narium scalpello vel hirudinibus aperire liceat?

An venas narium scalpello vel hirudinibus aperire liceat.

Plurimi quidem Medici eas etiam scalpello & hirudinibus aperire iubent, sed neuter modus tutus est. Nam cum venæ illæ visui non pateant, qua ratione etiam scalpello aperiendæ sint, Chirurgus non videre, & facilè hic aliquid peccare potest; neque etiam vulnus ita obligari potest, sicut in venis subcutaneis. Multò minus tutum est, hirudines naribus immittere; cum facilè penitius irrepere & pertinacius hærere queant, vt non facilè extrahi, ac magnæ hæmorrhagiæ causæ esse queant, cuius rei exemplum annotauit Herc. Saxon. *lib. 1. pract. cap. 2.* de quodam patritio Veneto, cui hirudo naribus apposita adscendit in caput, ita vt nullo modo vel extrahi vel necari posset, vnde æger nimia sanguinis effusione extinctus est. Et simile quid etiam Venetiis accidisse refert.

QVÆSTIO IV.

Cui loco cucurbitulæ reuulsionis gratia sint applicandæ.

Diximus cucurbitulas scarificatas venæ sectionis vicarias

rias primùm lumbis, deinde ſcapulis & brachiis, tandem ceruici imponendas eſſe. Contrarium ſentire videtur Platerus, dum *pract. tract. 2. p. 257.* ſcribit: Cucurbitulas colli lateribus, ſummo humero, ſcapulis, brachiis, coxis, ſuris, natibus quoque applicandas, ſenſim à ſuperioribus verſus inferiora cucurbitularum applicatione procedendo, repetendoque eodem vel etiam ſeqq. diebus, adhibita poſtmodum ſcarificatione, ſi validiùs à parte trahere velimus.

Cui loco cucurbitula in affectibus capitis applicanda.

Verùm nulla eſt hîc repugnantia. Nos enim tantùm de cucurbitulis ſcarificatis locuti ſumus, quas meritò primò partibus remotioribus applicamus. Platerus verò & de ſcarificatis & non ſcarificatis loquitur: & non ſcarificatas primò loco propinquo applicat, hinc ſenſim remotiori, vbi demum & vltimò ſcarificationem adhibet, atque ita non ſcarificatis, ſaltem ſanguinem verſus locum ſcarificandum deducit.

CAPVT IX.

De Intemperie capitis cum bile.

Cauſſæ.

INtemperies hæc calida & ſicca eſt, bilemque coniunctam habet: quam quæ cauſæ generent, in Inſtit. *lib. 2. part. 2. & 5.* explicatum eſt. Eæ autem & hic locum habent, nim. aër calidior, anni tempus calidum; vigiliæ nimiæ, exercitatio corporis nimia, & vitæ genus laborib. deditum; inedia, cibi, qui facilè in bilem vertuntur, vinum potens, medicamenta calida & ſicca, & id genus alia. Idq; facilius iſta præſtant, ſi hominis temperatura ſit calidior & ſiccior, habitus corporis gracilis, ætas iuuenilis.

De intemperie capitis cum bile.

Signa Diagnoſtica.

Senſum mordacitatis, & dolorem acutum, mordacem & pungentem ob acrimoniam, & feruorem totius capitis excitat humor bilioſus; vnde caput totum calidum tangenti deprehenditur, dolórque, etſi vehemens, eſt ſine inſigni grauitate, quia ſua tenuitate, poros ſubit nec inflat,

Signa bilis in capite.

dolórque magis in dextra parte percipitur; quod proculdubio intelligendum eſt, cum caput ab hepate καθ' ἕξιν afficitur. Facies pallet, vel potius flauet, & ad citrinum colorem tẽdit, vt & oculi. Actiones cerebri potiùs deprauantur, quàm abolentur, vel imminuuntur. Aliter enim ſæpè imaginantur, & ratiocinantur quàm par eſt, biliſque in cerebro abundans delirium ſæpè cum quadam ſeueritate & iracundia excitat; vigiliæ infeſtant, quas interdum leuiſſimus & breuiſſimus ſomnus interrumpit, obuerſantur ante oculos, præſertim dum æger obdormiſcit, imagines flammarum & incendij, pugnarum & dimicationis, volatus. Excrementa cerebri ſunt pauca, aurium verò multa, & flaueſcunt, adéſtque linguæ, narium & oculorum ſiccitas, os amareſcit. Non quieſcunt ægri, ſed inæqualiter variè & inordinatè corpus mouent. Pulſus, ſi in corpore reliquo bilis abundet, eſt magnus, velox, frequens. Vrina citrina, ignea & tenuis: ac ſymptomata, quæ coniunguntur, per periodos affligunt, & plerumque circa meridiem ingraueſcunt, refertque Iachinus *in 9. Rhaſ. c.* 4. Iuuenem quendam dolorem capitis ex bile adeò grauem quotidie circa meridiem paſſum eſſe, vt fureret. Solétque tunc accidere, vt etiam in febribus, vt vrinæ tenues & aqueæ quaſi mingantur, bile ad caput tendente; circa veſperam verò iterum tinguntur, dum eadem in venis humoribus permiſcetur, & cum vrina excernitur.

Præceſſerunt cauſſæ bilem generantes, vt hepar calidum & ſiccum, ætas iuuenilis, cibi & potus ad bilis generationem facientes, & reliquæ bilem cumulantes cauſſæ. Iuuant, quæ refrigerant, bilem euacuant, à capite auertunt, alterant, eiuſque generationem prohibent: contra nocent, quæ calefaciunt, bilem generant, retinent, augent, eamque ad caput concitant. Lux etiam vehementior moleſta eſt.

Indicationes.

Humor bilioſus eſt euacuandus, à capite auertendus, repellendus, ſi aliunde affluit. Intemperies verò tàm cerebri quam humorum coniuncta, calida & ſicca contrariis alteranda caputque roborandum. Et quidem ſi febris adſit, coctio prius expectanda; niſi materia turgeat: ſi verò febris

bris absit, quocumque tempore purgationem exhibere licet, modò viæ apertæ sint. Hæ enim si apertæ non sint, aperiendæ prius, de quo in Institut. *lib. 5. part. 2. sect. 1. cap. 6.* & de febribus *lib. 2. cap. 6.* dictum. Ideóque frustra nonnulli ad bilem digerendam multa medicamenta propinant. Etsi enim illa, quæ præscribunt, medicamenta vtilia sint; tamen potius post purgationem, ad intemperiem alterandam, quam ante purgationem ad bilis coctionem, qua hîc in morbo non febrili nihil opus est, conducunt.

Curatio.

Iniiciatur ergo primùm clyster ex refrigerantibus & emollientibus.

Vt ℞. *Fol. malu. violarię, parietarię, mercurialis, betæ, an.* M. j. *prunor. damasc. num.* x. *hordei* M. ß. Coquantur in aq. simplici.

Colat. ℞. ℔. j. *Cassiæ vel elect. lenitiui, aut diacathol.* ℥. j. *olei violar.* ℥. iij. *sacchari rubri* ℥. ß. *salis* ʒ. ß. Fiat clyst.

Vel ℞. *Maluæ, violar. endiu. lactuc. an.* M. j. *flor. nymph.* P. ij. *sem. quatuor frigid. major.* ℥. ß. *prunor. num.* xij. Coque in aq. hord. s.

Colat. ℞. ℔. j. *flor. cassiæ* ʒ. vj. *elect. diacathol.* ℥. ß. *olei violar.* ℥. ij. *mell. rosati colat.* ℥. j. Fiat clyster.

Vel exhibeantur syrup. violar. aut rosar. solutiu. ℥. ij. vel iij. cum aqua vel decoctione endiuiæ, vel decocto florum & fructuum.

Vel ℞ *Cassiæ, elect. lenitiu. an.* ℥. ß. *pulpæ tamarindorum* ʒ. ij. Cum saccharo fiat bolus.

Vel in decocto aut aqua calidos humores alterante dissoluatur *cassiæ* ℥. j. & addatur *syrup. solutiu. rosar. aut viol. solutiu.* ℥. ß. F. haustus.

Postea si bilis mista sit cum sanguine, vtilis est sanguinis missio, sed parcior, ad sanguinis copiam imminuendam, eundemque refrigerandum mittendus etiam reuulsionis gratia sanguis, vbi inflammatio metuitur. Si verò nulla copia sanguinis adsit, nihilque tale metuatur, venæ sectione opus non est. Censent autem Medici venam potius in dextro quàm in sinistro brachio aperiendam esse, quia sedes bilis potissimum sit in dextro latere: & aperienda est vena vel mediana vel humeralis.

Præparantia bilem in affectibus capitis.

Postea bilem præparantia exhibenda, quæ scilicet eius feruorem & acrimoniam attemperant, vt sine molestia per conuenientia loca euacuari possit, refrigerantia scilicet & humectantia, è quibus cephalica eligantur. Si tamen id conditio humoris postulat aliàs, & si bilis sine vllo incommodo euacuari potest, statim ad purgationem accedendum, vt antea dictum. Conueniunt ergò hîc, si opus est, caput humectantia, & refrigerãtia supra proposita; quibus & alia bilem præparantia, vt endiuia, acetosa, cichorium & similia misceantur. Etsi bilis sit tenuior & cum multis vigiliis; lactuca, nymphæa, papauer:

♃. *Syrup. papau.* ℥.j. *de nymphæa* ℥. ß. *aq. lactucæ, viol. nymph. an.* ℥. j. Misce.

Vel ♃. *Syrup. granatorum, de agresta, nymph. an.* ʒ.vj. *aq. portulac. lactuc. rosar. an.* ℥. j. Misce.

Si bilis sit crassior.

♃. *aq. endiu. cichor. an.* ℥. j. ß. *syrup. acetos. s.* ℥. j. *endiu.* ʒ. vj. Misce.

Etenim natura bilis semper perpendenda. Quo enim bilis calidior, fortiora refrigerantia adhibenda. Vt si bilis sit pallida, fiant medicamenta ex hordeo, cichorio, endiuia, rosis, acetosa: Si flaua & præsertim vitellina, illa scilicet ex adustione bilis pallidæ orta, nymphæa, papauer addenda: si sit viscidita tis particeps, vt vitellina illa Guainerij ita dicta, quæ pituitæ aliquid admistum habet, syrup. acetosus & acetum addendum: de qua re prolixius agit Sauanorola *pract. tract.* 4. *cap.* 30.

Obseruandum etiam hîc in vsu istorum medicamentorum, quod aliàs in genere præcipitur, cum dulcia facilè in bilem mutentur, syrupos & alia dulcia in parua quantitate esse vsurpanda, & aquis ac decoctis refrigerantibus benè diluenda. Acida potius præcipuè vbi incisione aliqua opus est, conueniunt etsi bilis sit crassior.

Purgantia bilem in affectibus capitis.

Deinde purgetur humor biliosus, verum non admodum validis & calefacientibus medicamentis, quibus sanguis magis calefit & ad superiora fertur, sed lenioribus, & quæ simul feruorem sanguinis tollunt, blandéque euacuant, qualia sunt *syrup. rosar. & violar. solutiuus, aloë*, cui

vt

vt fortius purget, pauxillum scammonij, ad ℥. j. ß. g̃. viij. vel x. prout natura corporis & humoris copia id requirit, addi potest, & Gal. *hiera picra, myrobalani citrin. tamarindi. manna*, quia facilè bilescit, refrigerantia, & quæ eius in bilem mutationem prohibeant, addi possunt, vt syrup. ros. solutiu. cremor tartari, aqua endiu. violar, &c. *Rhabarbarum*. De quo tamen notandum, quod quidem ad bilem euacuandam vtile, & admodum familiare est medicamentum; quia tamen siccat ac fumosum est, & facilè exhalat, solum non dandum, sed cum aqua endiuiæ, violar. & similibus frigidis, addendusque syrup. rosar. vel violar. solutiuus. *Electuarium lenitiuum, diaprunis lenitiu. diacatholicum.* Et fortiora, *electuar. de psyll. diaprunis solutiuum, de succo rosarum, pilulæ aggregatiuæ, aureæ*, quæ vsurpanda si bilis sit crassior & ob lentorem pertinacius adhærescat, vel pituitæ aliquid admistum habeat.

♃. *Specier. decocti flor. & fructuum* ℥. ß. *sem. quatuor frigid. major. an.* ʒ. j. *tamarind.* ℥. ß. Coquantur in aq. simpl. In colat. s. q. infundant. *Rhabarb.* ʒ. ß. *cinnamomi* ℈. ß. *spicæ* g̃. vj.

Colat. ♃. ℥. iij. In iis dissolue *mannæ* ʒ. vj. vel ℥. j.

Iterum colentur. Adde *syrup. rosar. solutiu.* ℥. ß. F. haustus.

Vel ♃. *Tamarindor.* ʒ. vj. *myrobalan. citrin.* ʒ. ij. *flor. borrag. violar.* M. ß. *sem. quatuor. frigid. major. an* ʒ. j. Coque in aqua hordei.

Colat. ♃. ℥. iij. In iis dissolu. *mannæ* ℥. j. ß. *Elect. diacatholici* ʒ. vj.

Colat. Adde *syrup. viol. solutiu.* ℥. ß. F. haustus.

Decoctum etiam vel syrup. florum & fructuum cordialium bilis feruorem reprimit, sanguinem mundat, & bilem leniter educit.

♃. *Prunor. num.* XL. *iuiubarum, sebesten, an. num.* XXX. Coque in aq. ℔. iij. ad remanentiam ℔. j.

In colatura dissolu. *pulpæ tamarind. cassiæ extract. an.* ℥. iij. *mannæ* ℥. j. Si libet adde saccharum. Fiat syrupus pro iiij. dosibus, quarum quælibet scammonij g̃. iiij. acuatur.

Vel ♃. *Rhabarbari* ℈. iiij. *cinnamomi* ℈. j. *flor. cordial.*

P. ij. Infundantur in aq. endiuiæ

Colat. ♃. ℥. iij. ß. In iis dissolu. *pulpæ tamarind. el. de succo rosar.* ʒ. ij. *syrup. violar. solut.* ℥. ß. M.

Bolus.

Bolus. Delicatis talis bolus exhiberi potest.

♃. *conseru. violar. vel rosar. cum manna paratæ* ℥. ß. *Extracti scammonij* g̃. vj. *vel diagridij* ℈. ß. *cinnamomi, macis, mastiches, an.* g̃. iij. Fiat *bolus.*

Vel ♃. *Cassiæ* ℥. v. *Elect. rosat. Mes.* ʒ. j. *rhabarb. elect.* ℈. ij. *spic.* g̃. vj. *trochisc. de viol. cum scammon.* ℈. j. Cum sacchar. F. bolus.

Puluis. Puluis. ♃. *Turbith elect.* ʒ. ß. *zingiber. stœchad. Arab. an.* ℈. ß. *diagrid.* g̃. vj. *macis, santali rubri an.* g̃. iij. Fiat puluis.

Et quidem bolis & liquidis medicamentis bilis commodius purgatur, cum iis refrigerantia & humectantia commiscere liceat, pilulæ verò magis siccant. Si tamen alicui pilulæ arrident, & præcipuè si bilis sit crassior, tales exhiberi possunt.

Pilulæ. ♃. *Pilul. aggreg.* ℈. ij. *de rhabarb.* ℈. j. *diagrid.* g̃. iiij. *cum aq. endiu.* F. pilul. xxj.

Vel ♃. *Rhabarb.* ʒ. ß. *spicæ* g̃. vj. *specier. hieræ s.* ʒ. ß. *agarici trochisc.* ℈. j. *cum syrup. viol.* F. pilul. xxv.

Notandumque hic illud, quod Galenus, *lib.* 1. *κατ' τόπ. cap.* 2. monet, in omni capitis morbo à quocumque humore fiat, admiscenda esse phlegmagoga.

Clysteres etiam refrigerantes & humorem biliosum euacuantes sæpius iniicere vtile est.

Vt ♃. *Maluæ, althææ, violar. parietariæ an.* M. j. *hordei* M. ß. *semin. quatuor frigid. major. an.* ʒ. iij. *prunor. num.* x. Coquantur in aqua simplici.

Colat. ♃. ℔. j. *Cassiæ pro clysteribus* ℥. j. *elect. de psyll.* ℥. ß. *olei violacei* ℥. ij. *mellis rosati colati* ℥. j. *salis* ʒ. j. Fiat clyster.

Vomitoria. Si bilis ad ventrem confluat, atque inde vapores ad caput eleuentur, ægerque ad vomendum facilis sit, vomitoria etiam lenia exhiberi possunt. Si verò æger ad vomendum difficilis sit, ne caput magis repleatur, omit-

tenda

tenda vomitum cientia, & bilis per aluum educenda.

Neque solum ista electiuè purgatio vsurpanda, sed & ea, quæ abstergendo potius eandem cum per aluum, tum vias vrinæ educunt, qualia sunt decoctum lupuli in sero lactis, & fumaria cum eodem sero exhibita.

Postquam humor biliosus ita euacuatus, qui restat alterandus, & intemperies inducta corrigenda contrariis, frigefacientibus scilicet & humectantibus supra *cap.1.& 4.* propositis, quæ hic repetere opus non est. Quibus & alia ad bilem temperandam vtilia addere licet, tv *dentem leonis, sonchum, portulacam, syrup. de portulaca, de agresta, oxysaccharum* & si vigiliæ infestent, præcipuè vsurpanda *lactuca, nymphæa, papauer* & ex iis parata medicamenta. Simul etiam & postquam humor biliosus per aluum aliquo modo euacuatus fuerit, ab initio etiam hic repellentia conueniunt, quæ supra de intemperie capitis calida & à plethora proposita sunt. Et licet repellentibus opus non sit, refrigerantia tamen adhibeantur tùm interna, tùm externa *cap.1.* proposita. Inter quæ odoramenta reliquis præferuntur, quod satis refrigerent, exitum tamen vaporum è capite non prohibent. Topica, quæ adhibentur, non sint humida & sanguinem ad putrefactionem disponentia, sed eligenda adstringentia, succi granat. berber. Ideoque Forestus *lib. 9. obseru. 12.* sacculis potius quàm lotionibus vtendum censet.

Vrinam cientia.

Camphora tamen hîc, quia siccat, & vigilias inducit, vel omittatur vel cautè adhibeatur; cum somnus in hac intemperie capitis commodissimus sit, ideoque & quia bilis siccat, & plerumque vigilias inducit, somnum conciliantibus sæpe opus est, vt lotionibus pedum, medicamentis, quæ acrimoniam bilis retundunt, & cerebrum humectant, ex foliis lactucæ, flor. violar. capitibus & seminibus papaueris & similibus; de quibus suo loco dicetur.

Căphora ad affectus capitis.

Neque omittantur reuulsiones per cucurbitulas sine scarificatione, per frictiones, ligaturas, lotiones extremorum. Vtile etiam hic est balneum aquæ dulcis.

Hinc particulares euacuationes instituantur. Apophlegmatismi

Euacuã-tia bilem è capite. gmatismi quidem pituitæ propriè conueniunt. Masticari tamen & hîc possunt grana mastiches cum passulis & saliua crebrò expui. Et si aliquid pituitæ admistum sit, aliquot grana piperis vel cubebarum, vel parum cortic. radic. cappar. addi potest. Errhina parentur ex succo betæ, aqua tamen hordei admixta. Vel fiat gargarismus ex decocto hyssop. hordei & oxymel. simpl.

Vel ♃. *Succi rosarum* ℥. ij. *diagrid.* ʒ. j. ß. *succi betæ* ℥. iij. *mellis* q. s. fiat errhinum.

Vel ♃. *Succi rosarum* ℥. ß. *diagrid.* ℈. j. *mellis parum*, Misce.

Vel *Scammonium aut elaterium cum lacte* misceatur, quod naribus attrahatur.

Vel ♃. *Aq. majoran.* ℥. ij. *mannæ* ℥. ß. Misce.

Rhabarbarum quoque vsurpare licet. Sternutatoria cum ex folis frigidis, vtpotè quæ naturam sufficienter non stimulant, parari non possint, parantur, si iis opus, ex frigidis & calidis simul mixtis; vt ex succo violarum vel rosarum, quibus aliquid piperis aut helleb. addi potest. Aut vapor aceti in quo castoreum dissolutum sit, naribus attrahatur.

Et si bilis sanguine permixta sit, sanguisque biliosus, tenuis, feruidus ac vaporosus mali causa sit, ad arteriarum sectionem, aliis remediis non iuuantibus; accedere quoque necessarium est, de qua *capite præcedente* dictum.

Tandem etiam digerentia ex chamæm. meliloto, sem. lini, fœnugræci adhibenda, vt & vnguentum alabastrinum, eodem modo vt in intemperie cum sanguine, *de quo postea etiam in quæstione dicetur*. Et quia cochlearum caro citra calorem redundantem humorem euocat, etiam hic nonnulli cataplasma quod paratur ex cochlearum carne contusa, cum modico thuris commendant.

Diæta.

Aër in quo æger degit, sit frigidus & humidus, vel talis arte paretur, vt supra *cap.* 1. dictum. Victu vtatur æger refrigerante & humectante, supra eodem capite proposito & descripto, quo generatio bilis prohibeatur, & genita temperetur. Abstineat vino, potusque sit assuetis aqua cocta & præparata, vel aqua hordei aut cereuisia tenuis.

Assueti cubitum ituri haustum aquæ frigidæ bibant. Somnus sit longior: Perturbationes animi & corporis motus vehementiores, vt & inedia, vitentur.

QVÆSTIO.

An in intemperie cum humore bilioso etiam locum habeant discutientia & resoluentia?

Videntur quidem minus conuenire discutientia. 1. cum sint calida, & intemperiem augeant, ac facilè putredinem humori inducere possint. 2. quia attrahere valent humores ad caput. 3. quia bilis spontè & facilè exhalat, & vix vllas sui reliquias in capite relinquit.

Verum enim verò in declinatione non sunt planè omittenda discutientia. Si enim locum habent in inflammatione, vt docet Gal. 13. m. m. *cap. 6. 8. & 9. &* 1. ad Glauc. *cap. 15. & 2. κατ' τόπ. cap. 2.* omninò etiam in humore bilioso adhiberi possunt. Tantum verò abest, vt intemperiem augeant, vt potius refrigerent. Digerentia enim, vt vult Galenus, 1. *de simpl. medicam. facult. cap. 4. & 2.* ad Glaucon. *cap. 2.* refrigerant ex accidente, quatenus materiam calidam discutiunt. Neque metus est attractionis: cum non nisi vniuersalibus præmissis, & post vsum repellentium adhibeantur; vbi verò metus adhuc est de affluxu, compositis ex repellentibus & discutientibus vtendum. Et quanquam humor biliosus sit tenuis, & facile exhalet: tamen facilè fieri potest, vt in capite hærens crassescat, & hinc non totus exhalet.

CAPVT X.

De intemperie capitis cum pituita.

Caussæ.

QVæ cum pituita coniuncta est intemperies, frigida & humida est. Generatur autem & cumulatur pituita in cerebro hyeme, & constitutione aëris frigida, locisque palustribus & vliginosis, ætate senili, inprimis vbi cere *De intemperie capitis cum pituita.*

cerebrum frigidius & humidius est, vel à morbo aliquo, aut nimia venere, aut immoderato sanguinis è naribus fluxu, debilitatum est, aut ob meatuum angustiam, excrementorum crassitiem, facultatisque expultricis debilitatem excrementa expellere non valet. Aliundè verò ad caput transmittitur, si in vniuerso corpore, aut determinata aliqua parte abundet, & causæ accedant, quæ ipsam ad caput allicere valent, vt dolor capitis, calor & similia. Non parum etiam sæpè ad hanc intemperiem generandam facit hepar calidum & humidum, à quo sanguis vaporosus materiam multis vaporibus, qui in caput eleuantur, præbet, qui ibi hærentes, cerebrum debilitant, & materiam pituitæ præbent. Et omninò huc faciunt causæ omnes pituitam generantes, lib. 2. Institut. enumeratæ.

Signa Diagnostica.

Signa pituitæ in capite. Adest capitis grauitas & tensio, sensuum cum internorum, tum externorum inertia, mentisque stupor & tarditas, in somnum propensio, idem est longior & profundior. De somno tamen hoc monet Zechius, *consul.72.* fieri posse, vt in cerebro pituitosi humores generentur, & nihilominus vigiliæ ægro sint molestæ, si scilicet pituitosa excrementa statim cum gignuntur, concitato motu delabantur & catarrhum excitent, præcipuè si cerebri calor natiuus absumptus & cerebrum secundum substantiam exsiccatum sit: præterea si mœror & sollicitudines somnum interrumpant ac vigilias excitent. Somnia sunt de rebus albis, aquis, pluuiis. Cœlo sereno melius habent ægri, nubilo & frigido aëre peius habent circa lunæ φάσεις peius, luna ab aspectu solis vacua melius. Si tamen in parte capitis anteriore pituita abundet, soporosus magis affectus extat; si in medio vel posteriore, fatuitas & memoriæ læsio magis excitatur.

Os saliua multa humet, lingua est mollis, sitis adest nulla, & pituita copiosior è naribus & per palatum excernitur, quæ sapore est, vel dulci vel acido, vel salso pro natura & differentia pituitæ. Facies pallet, nisi forsan doloris vehementia aut diuturnitate tenuior sanguinis pars

ad

ad caput rapiatur, cuius præſentia id rubeat & caleat, oculi ſubtument. Caput ſi tangatur non eſt ita calidum, ſed potius frigidum, & quod non niſi tegumentis multis adhibitis caleſieri poteſt. Nonnullique conqueruntur, ſe frigiditatem inſtar niuis & glaciei in capite percipere. Moleſtia, quam parit, ferè magis in occipite ſentitur, præſertim iis horis, quibus pituita dominatur; à tertia ſcilicet hora noctis vſque ad nonam. Vrina, ſi ſimul in reliquo corpore pituita abundet, eſt cruda, craſſa, alba, pulſus paruus, mollis, tardus, rarus; Affectus qui inde excitatur, eſt diuturnus. Quod ſi cum his temperamentum, ægri ætas, anni tempus, aëris conſtitutio, diæta præcedens, & omninò cauſæ, quæ caput frigefacere & humectare ac pituitam in eo cumulare ſolent, conſentiant, certiora omninò erunt iſta ſigna; iuuant quæ pituitam alterant & euacuant, caputque calefaciunt & ſiccant; nocent quæ pituitam nimium augent, caputque frigefaciunt & humectant.

Prognoſtica.

Intemperies hæc curatu non ita facilis eſt, & ſæpè in ſtuporem, paralyſin, apoplexiam, & ſoporoſos affectus degenerat; & quò diuturnior eſt, eò difficiliùs curatur, vt & in corpore ſenili. Tempus hybernum quoque, quod morbum auget, minus aptum eſt ad curationem; commodior eſt calida & ſicca aëris conſtitutio, qualis eſt æſtiua.

Indicationes.

Cum intemperies tolli non poſſit, niſi cauſa prius tollatur, pituita primùm euacuanda, & ſi ad caput moueatur, reuellenda. Intemperies verò frigida & humida per calefacientia & ſiccantia corrigenda.

Auxilia & Curatio.

Itaque ſanguinis euacuatione ob pituitam equidem nulla opus eſt. Si tamen in reliquo corpore, quod fieri impoſſibile non eſt, præcipuè ſi hepar ſit calidius, ſanguis abundet, eum in ætate florente vel conſiſtente etiam detrahere inutile non eſt. Hoc enim modo & vaporum ad caput exhalatio impeditur, & ſuperfluum alimentum

demitur, vt natura postea, quicquid crudum & pituitosum in sanguine est, facilius & exactius concoquere possit, & medicamenta postea tutius vsurpentur. Sanguine euacuato, aut si sanguinis euacuatione opus non sit, statim ad ipsius humoris pituitosi euacuationem se accingat Medicus.

Primò ergo præcipuè si ab inferioribus humor ad caput feratur, iniiciatur clyster. Clysteres enim non solùm ex primis viis materiam superfluam euacuant, sed & à mẽbris principalibus superioribus, & maximè cerebro humores superfluos versus inferiora trahunt.

Primò talis sufficit.

℞. *Maluæ, althææ, betæ, parietar. betonic. hyssopi, an.* M.j. *Flor. stœchad. chamæmel. melilot. an.* p.ij. Coq. in aqua s.

Colat. ℞. ℔.j. in qua dissolue *hieræ simpl.* Galen. *benedict. laxatiu. an.* ℥.ß. *mellis anthosati, rosat. colati an.* ℥.j. *succi betæ* ʒ.x. *oleì lilior. an.* ℥.ij. *salis* ʒ.ß. Fiat clyster.

℞. *Rad. ireos, pæoniæ, an.* ℥.ß. *mercurial. betæ, saluiæ, rutæ, betonicæ, an.* M. j. *rorismarin. flor. chamæmel. an.* p. j. *sem. anisi, fœniculi, an.* ʒ. ij. *agarici albi in petia ligati* ℥.ß. Coquantur in aq. simplici.

Colat. ℞. ℔.j. adde *benedict. laxat.* ℥. ß. *diaphœnici* ʒ.ij. *mellis rosat. solut.* ℥. j. *olei rutacei* ℥.j.ß. *laurini* ℥.j. *salis* ʒ.j. Fiat clyster.

Si in ventriculo sit materia fluitans aut nauseam excitãs, ægerque ad vomitum facilis sit, vomitus concitetur, aliàs vomitus inutilis, cum caput repleat.

Præparantia pituitam in capite.

Præparãtia pituitam in capite. Deinde humor pituitosus, nisi sit salsus, cum magna ex parte sit crassus & viscidus, præparandus & attenuandus incidentibus & abstergentibus, *hyssopo, saluia, origano, maiorana, betonica, verbena,* quæ siue assumpta, siue extra vsurpata in morbis capitis à materia frigida multum prodest, *ruta, roremarino, stœchade, pæonia, matricaria,* in mulieribus, & aliis cephalicis calidis supra *cap.2.* propositis, tùm simplicibus, tùm compositis, quibus & alia medicamenta incidentia & abstergentia addi possunt. Magna ex parte pituitam crassam & viscidam esse diximus. Quando enim

enim pituita fluida est & catarrhus coniunctus ac materia euaporationi apta, quæ nimia attenuatione redderetur fluidior & plures vapores suppeditaret, vsurpanda calefacientia & sistentia nonnihil, atque incrassantia, vt *saluia, mentha, absinthium, mastiche, nux moschata, nuces cupressi, thus, mel rosatum* & similia. Vbi verò materia est frigida, crassa, viscida, ab attenuantibus & mitioribus inchoandum, qualia sunt oxymel simplex, aqua maioranæ, hyssopi, betonicæ; postea ad fortiora ascendendum, qualia sunt oxymel compositum, scylliticum, syrup. stœchad. Arabic. aq. maioranæ, rutæ, rorismarini, decoctum radicum pœoniæ, acori; & prout viscíditas maior vel minor est, ita etiam incidentium & abstergentium, vt oxymel simplic. & compositi plus vel minus admiscendum. Omninò enim in præparantibus istis medicamentis hoc obseruandum, vt à lenioribus incipiamus, ne si nimis calida statim initio vsurpentur, materia fundatur & morbus vehementior reddatur. Ideo Matthæus de Gradibus reprehendit eos, qui in dolore capitis à causa frigida à principio exhibent syrup. de stœchad. qui est valdè calidus. Quapropter rectissimè fit, si cum materia est multa, primò leniora vsurpentur: hinc pars materiæ euacuetur & postea ad fortiora fiat progressus. Si pituita sit salsa, semper addenda cichorium, endiuia, scariola.

Vt ♃. *Radic. fœnicul.* ℥.ß. *Fol. beton. hyssop. an.* M.j. *semin. fœnicul.* ʒ.j. *Flor. rorismarini, stœchad. Arabic. an.* p. ij. Coquantur in aq. simplici.

Colat. ♃. ℥. vij. *syrup. de betonicâ, de stœchad. simplic. an.* ʒ.vj. *oxymelitis simp.* ℥.ß. Misce pro duabus dosibus.

♃. *Radic. calam. aromat. pœoniæ, galangæ ana* ℥.ß. *betonic. saluiæ, rorismar. an.* p.j. *sem. pœon.* ℥.ß. *anisi, fœnicul. an.* ʒ.ij. *Flor. stœchad. Arabic. saluiæ, sambuc. rosarum an.* p.j. Coquantur in aqua pura.

Colat. ♃. ℔. j.ß. *sacchari* ℥. iij. Fiat potio clara.

Quæ aromatizetur *specier. diamosch. dulcis* ʒ. j. pro 3. vel 4. dosibus.

Vel ♃. *Hyssopi, betonicæ, saluiæ an* M.j. *Flor. stœchad. Arabic.* M.ß. Coquantur in aq. simpl.

Colat. ℞. ℥.viij. *Syrup.de hyſſop.de ſtœchad. ſimpl. an.* ℥.j. Miſce pro duabus vel tribus doſibus.

Vel ℞. *Syrup.ſtœchad.* ℥. j. *oxymel. ſimpl.* ℥. ß. *decocti cephalici* ℥. iij. vel iv. F. Hauſtus.

Vel ℞. *Radic.fœnicul.* ℥.j. *pœoniæ, angelic. ireos Florentinæ, an.*℥.ß. *ſaluiæ, maioranæ, betonicæ, calaminthæ, hyſſopi, an.* M.ß. *ſem. fœniculi, ſileris montani an.* ʒ.ij. *carui* ʒ.j. *flor. ſtœchad. Arabic. anthos, lauendulæ an.*p.j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. j.ß. Dulcoretur ſaccharo & clarificetur, add. *aq. cinnamomi* ℥. ß. Fiat potus pro quatuor doſibus.

℞. *Radic. fœnicul. petroſel. an.* ℥. ß. *pœoniæ* ʒ. j. *betonic. hyſſop.calaminth. capill. Veneris, meliſſ. maioran.an.* M.j. *Flor. ſtœchad. Arabic.* p.j. Coq.in aqua ſ.

Colat.℞. ℔.j. *Mellis anthoſati, ſyrup.de betonica, oxymel. ſimpl. an.* ℥. j. Fiat potio pro 4.doſibus, quæ aromatizetur *ſpecier.aromat.roſat.*ʒ.ß.

℞. *Radic.fœnicul. pœoniæ, an.*℥. ß. *hyſſop. calaminth.betonic. capill. Veneris, maioran. roriſmarin. ſtœchad. Arabic. an.* M.j.*flor. ſambuc.* M.ß.Coq.in ſ.q.aq. puræ.

Colat. adde *mellis* ℔. ij. *aceti ſcyllitici* ℔. ß. Fiat Syrupus, qui aromatizetur *pulueris nuc. moſchat.* ʒ. j. *ſem. pœon.* ʒ. ß.

Quæ conquaſſata in nodulo ſub finem decoctionis addantur. Syrupi huius datur ℥.j.ß. cum *aq.betonic.fœnic.hyſſop. an.* ℥.j.

Vel ℞. *Syrup.de ſtœchad. ſimpl.de betonica, de hyſſopo an.* ℥. j.*oxymel. ſcyllit.* ʒ. vj. *aq. betonicæ, roriſmarini,hyſſopi an.* ℥.iij. M.pro tribus doſibus.

Et reliqua, quæ ſupra *cap.*2.de intemperie capitis frigida ſunt propoſita.

Purgantia pituitam è capite.

Purgãtia pituitã è capite. Poſtea purgatio inſtituatur *agarico, turbith, trochiſc. alhandal, foliis ſenæ, aloe, pilulis cochiis Arabicis, lucis, de agarico, aſſajeret, ſpeciebus diaturbith, Electuario diaphœnic.* & ſimilibus.

Pilulæ: ℞. *Aloes lotæ cum aq. maioranæ, agaric.trochiſch. an.*

an. ʒ. j. *mastiches , cubebar. an.* g̃. vj. *trochiscorum albandal* ℈.ß. cum syr. betonicæ , fiant pilulæ ; dosis ʒ.j.

Vel ♃. *Pilul. cochiar.* ℈. ij. *aurearum* ℈. j. *Trochiscorum albandal* g̃. iij. cum aqua betonicæ F.pilul.xvij.

Vel ♃.*Pil. cochiar.*ʒ.j.*aurear.*℈.ß. *trochisc. albandal* g̃. ij. Cum oxymel. syllit. F.pilul.xvij.

Vel ♃. *Pilul. cochiar. aurear.aloephangin. an.*ʒ. ß. *agarici trochischat.* ℈.ij.,*turbith electi* ℈. ß. *mastic. cinnam. cubebar. an.*g̃.vj.*trochisc.albandal* g̃.vij.Cum aq.rorismarini F.pilul. è ʒ.j.xv. vel xvj. vel xvij. detur ʒ. j.

Vel ♃. *Pilul.cochiar.* ℈.ij. *de hiera cum agarico* ℈. j. *Trochiscor. albandal* g̃.iij. Cum aqua maioranæ,fiant pilul.xxj.

Zechius has pilulas laudat.

♃. *Agaric.elect.*ʒ.ij.*colocynth.*ʒ.v.ß. *myrobal.chebulor.*℥.j. *semin. maioran. rutæ, pœoniæ, asari, piperis, zingiber. an.* ℈.j. *nuc.moschat. cubebar.caryoph. xylaloës mastic.cardamom. spicæ nardi, an.*ʒ. ß. *hellebor.nigri* ℈.ij.*salis gemmæ, nitri , an.*g̃.v. *aloës hepaticæ pondus duplum* , fiant pilulæ cum benedict. laxatiu. Quarum ʒ.j.bis terue in mense vel ℈.j. tertio quoque die sumatur.

Boli ♃. *Elect. diaphœnic.*℥.ß.vel ʒ.v.vel vj.*pulu. stœchadis Arabic.radic. pœoniæ an.* ℈.ß. cum saccharo , fiat Bolus.

Vel ♃. *Agarici trochiscat.*℈.iv. *Elect.diaphœnic.*ʒ.ß. *Flor. stœchad. Arabic. sem. anisi an.* ℈. ß. Cum saccharo , fiat Bolus.

Pulu. ♃. *Pulueris senæ præparatæ , mechoacannæ,an.*ʒ. j. *turbith*℈.ß.*crem.tartari rad.ireos florentinæ,diagridij an.*g̃.vj. *ambr.*g̃.ij.F.puluis pro ij.dosibus.

Vel ♃. *Turbith elect.*℈.iv. *zingiber.*℈.j.*flor. stœchad. Arabic.*℈.ß. *sacchari* ad pondus omnium,F.puluis. Vel iste :

♃. *Polypod.quern.*℥.j.*glycyrrh.*ʒ.j.*agaric.trochisc.*ʒ. ß.*turbith gummosi,infusi in lacte & exsiccati* ʒ.j.*zingiber,salis gemmæ, mastiches, an.*ʒ.ß.*cremor.tartar.*ʒ. ij.*cinnamom.cubeb.an.* ℈.ij. *summitat.thymi* ʒ.iij. *sem violar.*ʒ. ß. *medullæ sem. carthami* ʒ.j.*sacchar.candi* parum , fiat puluis.

Simul alterat & purgat dosis ʒ.ij. vel plures.

Si dosis videatur minor , purgantia augeri poterunt.

Potiones ♃. *Agaric.trochisc.*ʒ.ij.*zingib. albissimi* ʒ.j. *salis*

gemmæ ℈. j. Incisa infundantur in ſ.q. oxymelitis ſimplicis per horas octo. Poſtea ebulliant, colentur & exprimantur. Expreſſo liquori adde *decocti foliorum betonicæ, hyſſopi, flor. ſtœchad. Arabic.* pro hauſtu, in quo diſſoluantur *Elect. diaphœnici* ʒ.ij. ß. *mellis anthoſati* ℥.ß. Iterum coletur, fiat hauſtus,

Vel ℞. *Radic. fœnic.* ℥.ß. *pœoniæ* ʒ. ij. *hyſſopi* M.ß. *fol. ſenæ elect.* ʒ.ij. *ſem. carthami contuſi* ʒ.ij. *aniſi, fœniculi, an.* ʒ.j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colaturæ ℞. ℥.iv.ß. *Mellis roſati ſolutiui* ℥.ß. Miſce.

Sed quia humor pituitoſus plerumque contumax eſt, & vna vice vix educi poteſt, ex interuallis repetere vsũ præparantium & purgantium conuenit, ſintque ſemper poſteriora medicamenta prioribus fortiora: Vt ſi primò mel roſatum exhibitum ſit, poſtea vſurpetur ſyrupus de duabus radicibus, de ſtœchade ſimplex, oxymel ſimplex: tandem ſyrup. de ſtœchad. compoſitus, oxymel ſcylliticum cum decoctis & aquis herbarum cephalicarum ſaluiæ, roriſmarini, ſtœchadis. Si primò exhibitæ pilulæ Aſſaieret, poſtea exhibeantur pilulæ aureæ, tandem cochiæ, fœtidæ.

℞. *Rad. fœnic. pœon. an.* ℥.ß. *ireos, calami aromat. an.* ʒ.j.ß. *ſem. carui* ʒ.j. *aniſi, ſileris montani, an.* ʒ.j. ß. *fol. betonic.* M.j. *maioranæ, hyſſopi, rutæ, an.* M.ß. *flor. ſtœchad. roriſmarin. lauendulæ, an.* P.j. Coquantur in aq. ſimplic. ad conſumptionem tertiæ partis pro ℔.j.

Colat. adde *Syrup. de hyſſop. de ſtœchad. compoſ. an.* ʒ.j. ß. *mellis anthoſati* ℥.ij. *oxymel. ſimpl. vel ſcyllit.* ℥.j. *Aq. cinnamom.* ʒ. iij. M. pro quatuor doſibus.

℞. *betonic. menthæ, ſaluiæ, flor. roriſmar. an.* P.j. *caryophyll. cinnamom. an.* ℈.j. *corticum citri* ℥.ij. Coq. in ſ.q. aq. betonicæ ad quartæ partis conſumpt.

Colat. adde *mellis & aceti q.ſ.* Fiat oxymel. De quo manè tribus diebus continuis ſumãtur cochlear. 2. vel 3. Hinc iterum purgatio inſtituatur.

Vt ℞. *Pil. cochiarum, aurearum, fœtidarum, an.* ℈.j. *agarici trochiſcat.* ℈.ß. *trochiſcorum alhandal* g̃. iij. cum aq. ſaluiæ, fiant pil. xxj.

Vel ℞. *Turbith elect.* ℈.iv. *zingiber.* ʒ.ß. Infundantur *in ſ.q.*

hydro

hydromelitis & aq. hyssopi per horas septem.

Colat. expreſſ. ℞. ℥. iv. In iis diſſolue ſuper igne *elect. diacatholic. Indi maior. an.* ʒ. ij. ß. *mellis roſati colati* ℥. ß. Iterum colentur. Fiat hauſtus.

Vel ℞. *Elect. diaphœnic.* ʒ. iij. *Indi* ʒ. ij. ß. *diacarthami* ʒ. ß. *pulu. flor. ſtœchad. Arab. & ſem. pœoniæ, an.* ℈. ß. Cum ſaccharo, fiat bolus.

Vel ℞. *Turbith elect.* ʒ. j. *agaric. trochiſc. flor. anthos, ſtœchad. Arab. zingiber. an.* ℈. ß. Fiat puluis.

Efficax eſt in hunc vſum etiam medicamentum, quod nonnulli Hippocratis Theriacam appellant, & ita paratur:

℞. *Abſinthij, marrubij, ſtœchados, maſtiches, rhabarb. chamæpyth. chamædryos, an.* ʒ. iij. *hyſſopi* ʒ. j. *agarici boni ad pondus omnium*, Pulueriſentur & cum melle cocto excipiantur. Detur mane à ʒ. ij. ad ʒ. iij. in decocto ſtœchadis, vel alio conueniente liquore.

Vtile etiam eſt ſæpè clyſteres repetere & iniicere, & ſi ab inferioribus aliquid adſcendat, frictiones, cucurbitulas & ſimilia reuulſoria auxilia adhibere. clyſter fortior talis prodeſt.

℞. *Rad. ireos recent. ſigill. Salomon. angelic. pœoniæ, an.* ℥. ß. *fol. lauri, rutæ, origani, calaminthæ, an.* M. j. *flor. ſtœchad. Arabic. anthos, an.* p. j. *ſem. carui, fœniculi, an* ʒ. iij. *baccar. lauri, ſem. carthami, an.* ℥. ß. *agaric. in petia ligati* ʒ. ij. Coquantur in aq. pura.

Colat. ℞. ℔. j. *Elect. benedict. laxatiu.* ℥. ß. *hieræ diacolocynth. vel hieræ Logadij* ʒ. ij. *pilul. aurearum* ℈. j. *mellis anthoſati, ſucci betæ vel mercurial. an.* ℥. j. *olei rutacei* ℥. j. ß. *de caſtoreo* ʒ. vj. *ſalis* ʒ. j. Fiat clyſter.

Poſt purgationem, vt & caput alteretur ac roboretur, & purgantium noxa eluatur, ſumat æger *Mithridatij* ℈. ij. *conſeru. roſar. anthos, an.* ʒ. j. Miſce. *Caput confortãtia calida.*

Vel ℞. *Theriac. mithrid. an.* ℈. ij. *conſeru. flor. ſaluiæ* ℥. ß. *roſar.* ℥. j. *cum melle anthoſato* F. electuarium. Doſis ʒ. ij.

Aut alia caput frigidum alterantia ſupra propoſita vſurpentur. Et quia malum hoc ſæpè pertinax eſt, & generoſis etiam remediis non ſemper cedit, non inutile fuerit

corpore purgato aliquot diebus decoctum ligni guaiaci exhibere. Nam corpus & caput calefacit ac ſiccat, & crudos humores in vniuerſo corpore coquit,craſſos attenuat, viſcidos incidit,lentos abſtergit & quicquid aquoſum eſt per vrinam educit,& per habitum corporis digerit & diſcutit: ad quæ omnia multùm etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ cum potu decocti ligni adhiberi ſolet.

Purgationibus vniuerſalibus hiſce ſi materia tota non tollatur,particularibus euacuationibus quod reliquum eſt per conuenientes vias, per nares ſcilicet & palatum, educere,tandem per inſenſibilem perſpirationem reſoluere, & medicamentis, quæ ex alto quoque attrahunt, diſcutere & diſſipare neceſſarium eſt.

Per nares pituitam euacuant errhina,quorum quæ ſimul ſternutationem cient, ptarmica dicuntur.

In os & fauces pituitam proliciunt apophlegmatiſmi in genere dicti, maſticatoria ſcilicet, collutiones oris & gargariſmi, faucium ſeu palati illitus.

Caput euacuãtia medicamenta.

Medicamenta hæc,quæ caput euacuant,ſeu per palatum, ſeu per nares id fiat, ſunt, vt Galen. 2. *κατὰ τόπ. cap.* 2. & 6. *κατὰ τόπ. c.* 1.docet,calida,tenuis ſubſtantiæ,acria,detergentia,odoris & ſaporis non ingrati, & malignitatis ac venenoſitatis expertia. Quatenus autem calida ſunt, attrahunt & fundunt materiam in capite: tenuitate penetrant, acrimonia facultatem expultricem irritant; detergendo faciunt, ne materia viſcida adhæreat; odore & ſapore carere debent ingrato, cum ore & naribus excipiantur. Et eadem de cauſſa,ac quia facilè aliquid ad œſophagum vel aſperam arteriam peruenire poteſt, venenatæ qualitatis expertia ſint: ſi tamen aliqua vel nimia acrimonia, vel ſapore, vel odore inſuaui offendere poſſunt, corrigentia addenda propter acrimoniam, fœnumgræcum, caricæ pingues, paſſulæ, ol. violar. amygdalarum dulcium; propter odorem aromata, moſchus, ambra, gallia moſchata, aſa dulcis, ſtyrax calamita; propter ſaporem dulcia,mel, ſaccharum,vinum dulce, paſſulæ,& caricæ. Commodiſſimum tamen eſt, vt talibus qualitatibus ex ſe iſta medicamenta prædita ſint.

Sunt

Sunt autem horum medicamentorum gradus quidam. Alia ſunt debilia, *vt maſtiche, thus, manna, oxymel ſimplex*: alia mediocria, vt *origanum, hyſſopus, majorana, ſaponaria, naſturtium, ſemen nigellæ, radic. capparum, ſemen erucæ, ſinapi, naſturtij, calaminthæ montanæ, dictamnus creticus, acorus, fol. lauri, piper, zingiber, pyrethrum, ſuccus betæ, iridis, oxymel ſcylliticum*; alia fortia, vt *purgantia, agaricus, ſena, ſcammonium, turbith, colocynthis, helleborus albus, niger, elaterium, euphorbium.*

Quorum omnium cùm alia ſint mitiora, alia valentiora, ſemper à benignioribus inchoandum, & ſubindè paulatim vim medicamenti augendo tentandum, quantum ferre poſſunt ægri: nihilque incommodi habent leniora, quàm quod parum proſunt, quod tamen augendo medicamenti vires corrigere poſſumus. Contrà verò valentiora incautè vſurpata plurimum nocere poſſunt. Senſibiliter quoque euacuant veſicatoria, & cauteria. Ad inſenſibiliter verò reſoluendam & digerendam materiam capiti applicantur lotiones, embrochæ, vnguenta, cerota, emplaſtra, ac denique quæ ex profundo materiam attrahunt dropaces, & ſinapiſmi, vt ſupra etiam dictum.

De tempore autem errhinorum, vt & apophlegmatiſmorum vſurpandorum, notandum hoc in genere: vſurpanda ea eſſe tempore matutino, & ieiuno ſtomacho.

Errhina.

De Errhinorum & Ptarmicorum varietate dictum eſt in Inſtitut. *lib. 5. part. 3. ſ. 3. cap. 39.* vt & in genere ſupra *cap. 5.* *Errhina.*

Materiam errhinis præbent *folia majoranæ, rutæ, nicotianæ, ſem. nigellæ: Rad. betæ, pyrethri, cyclaminis, cucumeris ſylueſtris, hellebori: ſuccus betæ, bliti, braſſicæ, majoranæ, anagallidis, cyclaminis, mel, manna, ſaccharum rubrum: piper, euphorbium, caſtoreum: aqua majoranæ, nicotianæ:* Nonnulli & *fel anſeris*, & aliorum animalium admiſcent.

Vt ♃. *Caulem betæ vel radic. iridis, vel cyclamin. vel gentianæ*, formentur inde ſtyli pyramidali figura, alligentur filo, & macerati in aqua majoranæ indantur in nares manè ieiuno ſtomacho, vel etiam veſperi antè cœnam.

Vt

Vt ℞. *Ladani* ℥.ß. *pulu. majoran.* ʒ. j.ß. *sem. nigellæ* ʒ.ij. *styracis liquidæ q.s.* F. nasalia iustæ magnitudinis & inuoluantur puluere, qui sit *ex majoran.* ʒ. ß. *rad. nigell.* ℈. ß.

Vel ℞. *Succi betæ, majoranæ, rutæ, an.* ℥. ß. *mannæ elect. vel mellis anthosati*, ℥. j. ß. M. attrahatur liquor in nares.

Vel ℞. *Succi betæ, maioranæ, rutæ an.* ℥.j. *vini albi* ℥.iij. *sacchari rubri* ℥. ß. M.

Addi etiam potest semen nigellæ torrefactum.

Vel ℞. *Succi betæ rubræ* ℥.ij. *aqu.mellis* ℥. iij. *vini albi* ℥. ß. *pulu. sem.nigell. macis, cubebar. an* ʒ. ß. Misc. pro Errhino.

Vel ℞. *Succi cyclamin. betæ, brassic. majoran. an.* ℥.ß.M.

Si herbæ vel radices virentes & succulentæ desint, è quibus succi exprimi possint, illorum decoctum vel aqua vsurpetur.

Vt ℞. *Rad. ireos* ℥. ß. *majoranæ, saluiæ, rutæ an.* M. ß. *rad. cyclam.* ʒ. j. Coq. in aq. simplici.

Colat. ℞. ℥.viij. *mellis rosati colati, spiritus vini, an.* ℥.j. Misce.

Vel ℞. *Rad. pyrethri, ireos, an.* ʒ.ij. *pulegij, origani, betonicæ, majoranæ, an.* M.ß. *agarici trochiscati* ʒ. j. *flor. stœchad. Arab.* P. j. Coq. in sufficienti q. aq. simpl.

Colat. ℞. ℥. vj. In iis dissolue *mellis anthosati* ℥.j. *scyllitici* ʒ. ij. Misce.

Vel ℞. *Agaric. trochisc.* ℥.ß.*betonicæ, anagallid. flore rub. an.* P. ij. Coquantur in hydromelite pro Errhino.

Efficacissima etiam sunt Errhina si scammonij modicum admisceatur.

Linimenti forma.

℞. *Sem.nigel. præpa.piper.alb. myrrhæ, an.* ℈.j.*cucu.syl.*℈.j. Trita excipiantur *oleo irino*. F. linimentum.

Vel ℞. *Piperis albi, cubebar. caryoph. nuc. mosch. sem.nigellæ, pyrethri an.* ℈. j. *diagridij, elaterij* ℈.ß.*moschi* g̃. ij. Trita excipiantur s. q. *olei irini*, & ducantur in formam linimenti naribus inungendi, & post illitionem aër attrahatur.

Trallianus, *lib.* I. *cap.* II. ad varios capitis affectus hoc commendat:

℞. *Melanthij* ℨ. viij. *salis ammoniac.* ℨ.j. *elaterij* ℨ. iiij.

Trita excipiantur *oleo sicyonio vel irino*, vt cerati habeant consistentiam, quo nares illinantur.

Loco Errhinorum etiam vsurpari possunt turundæ ex gossipio paratæ, & madefactæ succis, decoctis, vel aquis supradictis, pulueribusque idoneis consperse & naribus immissæ.

Videatur quoque Galenus 2. *κατ' τόπ.* *cap.* 2. *Paul. lib. c.* 3. 3.

Ptarmica.

Ptarmica ex iisdem ferè medicamentis fiunt, ex quibus errhina; acrioribus tamen, quæ suo calore & acrimonia cerebrum ita feriant & percellant, vt ad sensum illum molestiæ, refugiens sese contrahat, suique concussione superuacanea simul cum immisso medicamento à se repellat & extrudat. *Ptarmica.*

Præstat id herba *ptarmica* ab effectu sic dicta, solo etiam odore, si eius flores & folia terantur: Et *ellebori albi* radix in spiritu vini macerata, si sola fibra radicis in nares immittatur, iterúmque extrahatur. Nam puluerem solum insufflare, nisi veterno consopitis, aut apoplexia detentis, tutum non est, ob ingentem, quam efficit in cerebro, agitationem. *Lilij conuallij* radix puluerisata etiam sternutationem ciet.

Exempla: ℞. *Piper. albi, pyrethri, hellebori albi, castorei, caryoph. an.* ℈. j.

Trita macerentur in suff. q. hydromelitis, in quo intinctum linteum naribus indatur.

Vel ℞. *Ellebor. albi* ℨ.j. *piper. longi, sem. staphidis agriæ, nuc. mosch. an.* ℈.j. Cum tragacantha in aq. majoranæ dissolut. F. nasalia.

Vel ℞. *Majoranæ, nigellæ, caryoph. zingib. rad. pyrethri, acori, cyclamin. an.* ℈. ß. F. puluis.

Vel ℞. *sem. nigell.* ℈. ij. *piperis albi, ellebori albi, an.* ℈. ß. *majoran.* ℈. j. F. puluis sternutatorius.

Pertinet hùc & puluis, qui hodie è Nicotiana, macere, majorana, moscho, ambra paratur.

Si catarrhus coniunctus sit, errhina & ptarmica fortiora vitentur; cum caput vehementius agitent, & humores commo

commoueant. Ac tunc potius odoramenta exſiccantia conueniunt.

Si poſt errhinorum & ptarmicorum vſum ardor aliquis intra nares percipitur, aqua tepida ſimplici, vel oleo violarum vel lacte tepido attracto is lenitur.

Apophlegmatiſmi.

Apophlegmatiſmi. De iis actum eſt in Inſtitut. *lib. 5. sect. 3. part. 3. cap.* 28. Detrahunt verò à capite pituitam, & è cerebro per palatum in os alliciunt, gargariſmi, collutiones oris, maſticatoria, inunctiones palati. Quocumque autem modo vſurpentur, duplici ratione vim ſuam exerunt. Vel enim caliditate & acrimonia humores fundendo id præſtant, vel ſimul tota ſubſtantia id perficiunt. Prioris generis ſunt ſemen anethi, hyſſop. rad. capparum, pyrethri, Valerianæ, ſem. erucæ, ſinapis, baccæ lauri, cubebæ, cardamomum, grana paradiſi, galanga, maſtiche, paſſulæ, ficus. Poſterioris generis ſunt quæ purgant, vt radix iridis recens, ſem. ſtaphidis agriæ & ſimilia. Ideóque pro humoris peccantis & affectus natura & differentia, etiam medicamentorum quendam delectum habere oportet.

Prioris generis medicamenta, vt leniora, in affectu leuiori vſurpari poterunt: Vbi vero humores altius in cerebro deliteſcunt, & magnum inſtat periculum, valentiora eligere conuenit.

Cautè tamen vſurpentur apophlegmatiſmi in iis, qui fluxioni ad pectus & tabi ſunt obnoxij. His enim magis conueniunt Errhina, quæ nonnulli caputpurgia in ſpecie appellant: cum tamen hoc nomen iure optimo etiam apophlegmatiſmis competere poſſit.

Maſticatoria.

Maſticatoria. Maſtiche manſa vel ſola, vel cum paſſulis blandè & leniter pituitam è cerebro elicit: Paſſulæ item cum pipere maſticatæ.

Valentiora ſunt radix iridis, agaricus, ſemen ſinapi, & naſturtij, ſtaphidis agriæ, radix pyrethri, & cyclaminis. Vt: ℞. *Maſtiches* ℥. ij. *pyrethri, ſtaphidis agriæ, an.* ℥. ß. contuſa groſſo modo maſticentur, crebrò expuendo, aut cum ſ. q. mellis, vel pulpa caricarum pinguium & cera figurentur

rentur pastilli mansiles instar lupinorum.

Vel ℞. *Pyrethri, cubebar. staphidis agriæ, an.* ʒ. ß. Excipiantur mastiche & cera an.q. f. F. pastilli mansiles.

Vel ℞. *Agaric.* ʒ. ß. *specier. diamb.* ℈ ß. *pyrethri, cubebar. ligni aloes. an.* ℈. j. *mastiches* ℈. ij. Cum aqua iridis fiant trochisci mansiles, & in sole siccentur, qui mansi manè caput purgant & roborant.

Vel ℞. *Piperis longi, nucis moschat. an.* ʒ. ij. *staphidis agriæ, pyrethri, an.* ℈. ij. *sem. sinap.* ℈. j. Cum melle F. trochisci mansiles.

Vel ℞. *Vuarum passarum* ʒ. iij. *hyssopi, pyrethri, an.* ʒ. ij. *mastiches* ʒ. iij. Cum melle & cera fiant trochisci mansiles.

Vel ℞. *Cubebarum, piper. albi an.* ʒ. ß. *pyrethri* ʒ. j. *mastiches* ℥. ß. Contusa & conclusa nodulo vel sacculo linteo raro masticentur.

Vtilissimum etiam est agarici ℈. j. vel ij. diu masticare.

Masticatoria tamen non omnes admittunt, vt quibus dentes cariosi aut exesi sunt, aut exciderunt & masticare non possunt. Non conueniunt quoque, cum adsunt vlcera circa fauces, vel tussis adest aut affectus pulmonum. Nam materiam versus eas partes trahunt. Videatur etiam Galenus 2. κατ' το π. cap. 2.

Inunctiones palati.

℞. *Theriacæ* vel *Mitridatij* q. l. dissoluanturque in oxymelite scyllitico, & addatur aliquid sinapis vel pulueris castorei, & mistura illa palatum inungatur.

Vel ℞. *Pulu. nuc. moschat. caryophyll. sinapis, piper. albi, pyrethri, zingiber. an.* ℈. ß. *mellis anthosati* ℥. ß. M. & inungatur palatum.

Fortius erit medicamentum si aliquid de staphide agria, vel elaterio addatur.

Gargarismi & Collutiones oris.

℞. *Fol. betæ, majoran. hyssopi, calaminthæ, an.* M. ß. *cort. rad. cappar.* ʒ. j. *sem. sinapis, rad. pyrethri, pip. alb. an.* ℈. ij. *caricarum pinguium num.* iij. Coquantur *in suff. qu. aq. vel hydromelitis pro* ℔. j.

Colat. adde *mellis anthosati, oxymelitis an.* ℥. j. ß. *vel oxymel. scyllit.* ℥. ij. Misceantur. Tepidum ore diu contineatur

manè

manè ante paſtum cum vel ſine gargariſatione.

Vel ℞. *Origani, pulegij, majoran, betonicæ, rutæ, zingib. pipe. ſtœchad. Arab. an.* ℥. ß. *maſtich. ſtaphidis agriæ, nuc. moſchat. an.* ʒ. j. ß. *ſem. ſinap.* ʒ. vj. Contuſa coquantur in *ſuff. q. vini* ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura vſurpetur pro gargariſmo.

Vel ℞. *Turbith, agarici trochiſcat. an.* ʒ. ij. *hyſſop. origani, calaminthæ, an.* M. ß. Coquantur in aq.
Colat. ℞. ℔. ß. *oxymel. ſimpl.* ℥. j. fiat gargariſmus.

Dodonæus quoq; lac ex amygdal. amaris aut ex nucleis perſicorum cum aq. pulegij factum non inutiliter apophlegmatiſmi loco vſurpari poſſe ſcribit; cum & pituitam detrahat & eam expediat, præſertim erucæ & ſinapis ſemine addito.

Apophlegmatiſmi etiam in Errhina mutari poſſunt, ſi capite ſupino naribus hauriantur, vt per ſummum palati relabantur in fauces. Hoc enim modo dum baſin cerebri tranſeunt, viam, per quam excrementa cerebri decurrunt, abluunt, & ex ventriculis cerebri excrementa validius extrahunt.

Ad apophlegmatiſmos meritò etiam refertur fumus ille, qui ex Nicotiana accenſa per canalem, à Belgis præcipuè per fauces & palatum attrahi ſolet, & pituitam è capite elicit, de qua re conſulantur libelli à recentioribus de Nicotiana ſcripti. Commodior tamen eſt puluis, cuius ſupra inter ptarmica facta eſt mentio.

De apophlegmatiſmis quoque agit Aëtius *tetrab. 2. ſerm. 2. c. 53.* vbi & ſequentem recenſet, ac de eo ſcribit, quod qui eo vtitur, neque capitis dolore, neque oculorum caligine, neque aurium & dentium affectibus corripitur.

℞. *Sampſuchi, ſucci irid. Illyricæ, pyrethri, hyſſopi, nitri, pip. ſemin. apij, radic. panacis, ſtaphid. agriæ an.* ʒ. iiij. Si vero vim eius intendere voles, adde etiam *myrrhæ* ʒ. iij.

Singula primum ſeorſim, deinde ſimul terito cum aqua & formato paſtillos, pauco melle admixto. Vſus autem tempore melle & aq. diluito, ac pro gargariſmo vtere *Errhina* ſupra *c. 5.* fuerunt enumerata. Recenſet etiam quædam Aëtius *tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 52.*

Topica.

Topica.

Topicorum, quæ vim habent reliquias discutiendi & caput roborandi ac calefaciendi & exsiccandi, formulæ supra de Intemperie capitis frigida & humida traditæ sunt, quæ huc transferantur. Inter quæ cum à Galeno 2. de comp.medicamentor. *sec.loc.cap.2.* tum ab Aëtio *tetrab. 2. serm. 2. cap.* 48. valdè commendatur *verbenaca recta*, vt quæ omnium maximè discutiat & mirificè roboret, omnique capitis dolori ex frigiditate aut crassis humoribus orto medeatur, præsertim viridis, imo & arida cum radicibus & cum serpillo oleo incocta, & imprimis si crocodiliadis maximè circa aquas nascentis radix addatur.

Topica cephalica in pituita.

Fomenta.

℞. *Vini albi fortis* ℥.v. *salis communis* ℥. j. Liquefiat sal cum vino bulliendo, postea adde *spirit. vini vel aq. alicuius cephalicæ* ℥. v. Madefiat eo linteum quod capiti imponatur.

Vel ℞. *Fol. lauri, majoran. Flor stœchad: Arabic. an.*M. j. *chamæmeli, meliloti, fol. senæ, an.*M. j. *agarici albi* ʒ. ij. Coquantur in lixiuio pro lotione capitis.

Vel ℞. Lixiuij ex sarmentis vitis q. s. ad vnam lotionem. In eo coq. *Majoranæ, baccar. lauri, pulegij, calaminthæ, ocymi, an.*M. j. *agaric. elect.* ʒ. ij. addaturque pars tertia vini, & coquatur ad quartæ partis consumptionem. Postea colentur & lixiuio isto ac sapone odorato caput lauetur.

Vnguenta.

Vnguentum, quod recipit *euphorbij* ʒ. j. *ceræ quadrantem, olei dulcis* ℔. j. commendat ad temporum & frontis inunctionem Aëtius *tetrabibl.2. serm.2.cap.49.* & sæpe vnico eius vsu ante balneum frigidas capitis affectiones cessare scribit.

Prodest & *oleum* ex *euphorb.* ʒ. iij. & *olei* ℔. j. paratum, in aurem instillatum. Paul. Æginet. *lib.3.c.5.* valdè laudat vnguentum ex euphorb. & castoreo. Vbi & alia externa medicamenta habet ad capitis affectiones frigidas.

Emplastra & cerota.

Emplastra. ℞. *Radic. cucumer. syluest. minutim concisæ & crasso modo contusæ* ℥. j. Coq. *in olei cheiri* ℥. x. ad consumptionem quintæ partis. Colentur cum forti expressione.

Col. adde *pulu. castorei, absinth. an.* ʒ. ß. *euphorbij* ʒ. j. *spicæ*

nardi ℈.ij.*Ceræ* q.ſ.F. Emplaſtrum. Quo ſolo inueteratos capitis dolores diuturnos internos & externos, etiam contumaciſſimos ſe ſanaſſe ſcribit Zech. conſ.3.

Ceratum eiuſdem.

℞.*Styrac. calamitæ* ℥.j.*olei irini* ℥. ß.*de euphorb.* ʒ.ij.*theriacæ veteris* ʒ.j.*ceræ q.ſ.* Fiat ceratum.

Aliud ceratum eiuſdem Zechij, ad intemperiem cerebri frigidam & humidam & inde pendentes catarrhos diuturnos efficaciſſimum.

℞.*Garyophyll.thuris, macis,an.*℈. ij. *corallior. albor.ſpodij, ambari, an.*ʒ. ß. *nuc. cupreſſi* ʒ.j. *ſtyracis calamitæ, vernicis, an.*ʒ.j. ß. *ladani* ʒ. vj. *reſinæ* ℥. j. Soluantur ladanum cum reſina in vino veteri & coquãtur ad iuſtam conſiſtentiam.

Aqua cephalica adextra. Inprimis verò iſta aqua valdè commendatur ad pituitam & flatus in capite abſumendos & catarrhos exſiccandos, ad cerebrum & memoriam roborandam, ad dolores capitis è cauſſa frigida, ſi cochleare vnum capiti infundatur & tempora ac frons ea illinantur.

℞. *Saluiæ, roriſmarini, betonicæ,ſerpilli,majoran.an.*M. ij. *Flor.chamæmeli, meliloti,an.*M. j. *lilij conual. lauendulæ,ſummit. anethi,an.* ℥. j. *ſem.ſileris montani,carui, cinnamomi,nuc. moſchat. caryophyll. granor. paradiſi,cubebar. baccar. lauri,an.* ℥.ß. Conciſis & contuſis affundantur in vitro vini Rhen. optimi Menſ. ij.Hinc adde *ſucci roſar.alb.plenar.aq.fl. cheir. an.*℔.j.ß. Stent in digeſtione octo diebus, hinc deſtillentur, aut parētur talis ſacculus.

Saccul. ℞.*Milij,furfuris macri,ſalis communis, an.*℥.ij.*ſem fœniculi* ℥.i. *bacc. lauri contuſarum* ℥.ß. Torrefactis omnibus in ſartagine fiant ſacculi duo ex linteo, qui manè capiti calidi applicentur per dimidiam horam,& per vices permutētur.

Pileol. Aut *pileolus* vel cucupha ita fiat.

℞. *Flor. roriſmarin. ſtœchad. Arab. an.* p. j. *Fol.ſaluiæ,majoranæ, verbenæ, origani, an.* M. ß. *macis, nuc. moſchat. caryophyll. an.* ʒ. j. Trita omnia pileolo ex ſindone rubra inſuantur, qui aliquot ſeptimanis in capite geſtetur.

Eadem medicamenta vel his ſimilia ſacculo lineo incluſa in lixiuio coquantur pro capitis lotione.

℞. *Fol. chamæmel. Fol betonic. ſaluiæ aſari an.* M. j. ſubiiciantur

ciantur cineri sarmentorum vitis in fundo vasis, & aq. superfusa fiat lixiuium: Postea, antequam caput lixiuio illo lauetur, madescat eo sacculus lineus continens *fol. major. saluiæ, rorismarin. Flor. lauendul. stœchad. Arab. rosar. rubrar. an.* p.ij. *agarici albi* ℥.ij. Caput manè ante prandium lauetur, adhibito, si placet, sapone odorato.

Commendatur & sequens medicamentum.

℞. *Cucumeris agrestis* q. l. Coqu. in s. q. aq. addita parte vj. olei communis. Colatura caput vngatur, & radices contusæ instar cataplasmatis capiti applicentur.

Guainerius hoc præcipuè laudat.

℞. *Bacc. lauri, origani, an.* ℥. j. Fiat puluis, & cum succo foliorum betonicæ, fiat cataplasma. Si addatur cera & oleum irinum, fit emplastrum.

Puluis pro fumo ad cerebrum siccandum.

℞. *Benzoes, styrac. calamitæ, an.* ʒ. iij. *thuris* ʒ. j. *flor. lauend.* ʒ. ij *caryophyllor.* ʒ. iij *granor. iuniperi* ℥. ß. *trochiscorum galliæ moschatæ*, si libet, ℈. j. (qui in fœminis omittantur.) Fiat puluis crassus carbonibus ignitis inspergendus.

Trochisci.

Vel ℞. *Ligni aloës, costi, an.* ʒ. j. *galliæ mosc. thuris, gummi iuniperi, an.* ℈. ß. Cum styrace liquida fiant pilul. vel trochisci carbonibus iniiciendi.

Odoramentorum tamen vsus nec continuus sit nec frequens, verum moderatus: aliàs enim capitis grauedinem inducunt. Non etiam nisi corpore purgato vsurpentur.

Reliqua etiam topica, quæ supra in intemperie capit. frigida & humida proposita sunt, etiam hic locum habent. Inter quæ magis commendantur sacculi, & pulueres, inunctiones, cerota, emplastra: quam fomenta, embrochæ & lotiones quæ actuali sua humiditate caput offendere possunt. Ideoque si vsurpentur, calefaciendi & siccandi vis humectandi vim actualem superet, & proinde pro aqua simplici vsurpetur lixiuium. Aquarum tamen & spirituum cephalicorum destillatorum vsus nihil incommodi habet, sed potiùs plurimum vtilitatis præstant, si iis caput illinatur. Exempla supra proposita sunt.

Quod si hæc non sufficiant in affectibus grauioribus, vt

lethargo, caro, ad sinapismos ex sinapi, pyrethro, castoreo, euphorbio, columbarum stercore & ficubus paratos adscendendum.

Vt ℞. *Pyrethri, sinapi, scyllæ, an.* ℥.j. *castorei, euphorbij, an.* ℥. ß. Misce omnia cum succo asphodeli & majoranæ, fiat Emplastrum in lethargo & caro vtile, & à somno excitans.

Vel ℞. *Ol. nardini, costin. an.* ℥. ß. *castorei, euphorbij, pyrethri, an.* ʒ. ß. *scyllæ* ℥.j.ß. F. linimentum.

Topica talia etiam proponit Paulus Ægineta *lib.3. cap.5.*

Interna caput roborantia.

Caput calefaciẽtia & roborãtia interna. Neque negligantur medicamenta interna caput calefacientia supra *cap.* 2. enumerata, quæ intemperiem corrigunt, caput roborant, ne aut aliunde transmissa superflua recipiat, aut intra se generet & cumulet, quibusque reliquiæ pituitæ consumuntur & discutiuntur. Inter quæ multum laudatur decoctum rad. sarsæ parillæ, chinæ, & si maiore exsiccatione & calefactione opus sit, ligni guajaci. E. g. paretur tale decoctum.

℞. *Rad. Chinæ transuersim in tenues taleolas incisæ* ℥. ij. *fol. betonicæ, calaminth. an.* M.j. *Flor. stœchad. Arab.* M.ß. *rad. pœon.* ℥.ß. Incisa omnia infundantur *in aq.* ℔.xij. vase clauso horis xiiij. in loco calido. Postea lento igne secundum artem coquantur ad dimidiæ partis consumptionem. Sub finem adde *cinnamomi* ℥.ß. Sumat æger quotidie mane ℥.v. horis v. ante prandium, & ℥. iv. horis ij. ante cœnam.

Benè purgato corpore etiam sudor ægro manè præcipi potest.

Embrocha. Quod si his omnibus tentatis & adhibitis malum perseueret, vt de cæcitate vel aliis grauioribus malis periculum immineat, repetitis euacuationibus vniuersalibus & particularibus, intermixtisque roborantibus, expedit adhibere embrochas ex thermis naturalibus, vel artificialibus actu calidis, quarum aquæ manè ex alto pluuiæ instar demittantur supra suturam coronalem, ad horæ quadrantem vel semissem, continuando per septem aut plures dies, prout vires & vsus ægri postulat.

Sinapismi. Vel Sinapismos ex sinapi, stercore columbino, caprillo,

lo, ruta ſyluestri, radicibus pyrethri, bryoniæ, coſto, euphorbio, incorporatis cum caricis pinguibus, vel alio modo applicentur, inchoando ſemper à mitioribus: de quibus in Inſtitutionibus, *lib.5. p.3. ſect.3. cap.28.*

Vt ℞. *Caricarum pinguium* q. l. macerentur per diem in aqua, deinde addatur dimidium vel æquale pondus vel duplum ſinapis, prout lenior, vel acrior ſinapiſmus expetitur.

Monent hic nonnulli, nec abs re, quod licet antiqui quidam acetum adhibuerint, experientia tamen docuerit, ſinapis vires aceto exoleſcere, quod non aliundè accidit, quàm quod ſal volatilis, à quo tota vis mordicandi in ſinapi & ſimilibus pendet, ab aceto figitur. *Acetum an ſinapi miſcendum.*

Aut applicetur cauterium, vel ad ſuturam coronalem, qua parte extremitas medij digiti verticem capitis attingit, poſita radice manus circa carpum ad radicem naſi, idque exiccationis cauſa; vel quod tutius, ad colli vertebras, qua capiti committitur, deriuationis gratia. Eodem modo ad euacuationem & exiccationem materiæ dropax vſurpari poteſt: & ad ſenſibilem euacuationem ſetaceum in ceruice, quo ſolo ſæpe graues & diuturni capitis affectus curantur. *Cauteriũ* *Setaceũ.*

Diæta.

Victus ratio ad calidum & ſiccum vergat. Itaque aër talis ſit ſiue natura, ſiue paratus arte, iis modis qui ſupra *cap. 2.* ſunt propoſiti. Videndum tamen, ne odore æger offendatur. Valde etiam calidus aër cauendus, cum & caput repleat, & humores in eo contentos liquet & fundat, flatuſque excitet, & ſæpe malum hoc, quod latebat, detegat, Hinc etiam videmus eos, qui hac intemperie cerebri laborant, ſi ſub Solis radiis morentur, vel caput ad ignem calefieri ſinant, peius habere. Ideoque commodiſſimus eſt aër ſiccus, qui in alterutra qualitate actiuarum non multùm excedat, ad calidum tamen plus quàm ad frigidum vergat. Vitandus aër craſſus & nebuloſus circa flumina, ſtagna, lacus, paludes: in locis ſubterraneis non diu morandum.

Caput æſtate leniter tegatur, & radiis Solis nudum non

exponatur,vt nec Lunæ radiis,hyeme bene tegatur,sed nō oneretur. Si aërē morbi caussam fuisse constet,is mutetur.

Victus sit parcus, inprimis cœna sit parca. Alimenta sint boni succi, facilis coctionis, nec frigida, nec excrementitia, nec vaporosa, sed attenuandi vi prædita. Alimentorum diuersitas inprimis vitanda. Abstineat æger à multo piscium esu, præsertim eorum, qui carnem molliorem habent, à lacte item & lacticinijs, carne suillâ & similibus. Leguminibus item,& oleribus & fructibus, præter vuas. Panis sit benè fermentatus, coctus cum semine carui & anisi,& modico salis: vtilis est & bis coctus. Reliqui cibi condiantur saluia, maiorana, roremarino, pipere, caryophyllis, cinnamomo, nuce moschata. Carnes assæ potiùs sint, quàm elixæ. Potus sit parcior. Vinum post corporis purgationem conceditur, sed parcè: Commodissimus potus est hydromel medicatum saluia, hyssopo, roremarino &c. Corporis exercitatio sit paulò vehementior, ieiuno stomacho & excrementis prius depositis. Somnus moderatior, parcior potiùs quàm nimius, qui horas 7. non excedat, nocturnus, non diurnus: nec ineatur, nisi duabus à cœna horis exactis; ante quem leuis deambulatio vtilis. Decubitus in somnno sit in alterutrum latus non supinus. Dormiatque æger capite elato & tecto.

Post somnum antequam æger è lecto surgat, pedes, cruta & brachia diligenter fricentur, qua frictione & calor naturalis excitatur, & fit à capite auersio. Venus vitetur vel sit parcissima, quæ immoderata mirum in modum capiti noxia est. Animi affectus, qui spiritus agitare, & turbidiores reddere possunt, vitandi, & maximè mœror, & tristitia, quæ caput frigidius reddunt, & debilitant. In multam noctem non lucubrandum. Aluus sit laxa, & nisi respondeat, sollicitetur subinde pilula vna, atque altera ex aloë ante cibum assumpta: aut terebinthina Cypria auellanæ magnitudine eodem tempore deglutita, vt primæ viæ mundentur; & vapores ad caput tendentes reuellantur. Commodæ sunt in hunc vsum hæ pilulæ.

℞. *Terebinth. Cypr. vel Venetæ* ℥. ß. *aloes rosat.* ʒ. iij. *agaric. trochisc.* ʒ. j. ß. Fiant pilulæ mediocres.

QVÆ

QVÆSTIO.

An odorata in hoc affectu conueniant?

De aromatum & aliarum rerum bene olentium ad olfaciendum vſu alij aliter ſentiunt: Quidam ea admittunt, quod caput exſiccent; quidam improbant, quòd vaporibus & exhalationibus caput repleant. Meſues vt hanc controuerſiam dirimat, dicit, immoderatum vſum aromatum cerebro nocere, moderatum verò prodeſſe; quia ſiccet. Malim tamen dicere, odoratas res, quæ moderatum odorem ſpirant, prodeſſe; quod cerebrum ſiccant, & ſpiritus animales recreant; quæ verò vehementem odorem ſpirant, nocere; quia caput repleant, & humores ſæpe fundant. Ita ambræ odor frequens capiti non nocet, ſed plurimum prodeſt: Moſchi non item, quia vehementior. Exempla huius intemperiei ſunt apud Montanum, *conſil.* 31. Solenandrum, *ſect.* 1. *conſ.* 2. Foreſtum, *lib.* 9. *obſeru.* 17. 19. Zechium, *conſil.* 2. 72.

CAPVT XI.

De intemperie capitis cum humore ſeroſo.

Intemperies capitis cum humore ſeroſo.

Etſi non leuis pituitæ & humoris ſeroſi ſit cognatio: tamen non planè eiuſdem naturæ eſſe vel ex iis, quæ de natura ſeroſi humoris in Inſtitut. *lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 7. dicta ſunt patet. Pituita enim plerumque craſſior eſt; ſerum verò tenue & aquoſum. Non tamen ſerum pura puta aqua eſt, quod vult Carolus Piſo, qui puram putam aquam ſeu aqueam humiditatem, ſiue cum cibo & potu ingeſtam, ſiue partem chyli aqueam ſerum eſſe dicit, idque ab ichore diſcernit, qui ſcilicet ſit cuiuſque humoris pars fluxa, eiuſdem coloris & naturæ cum propriis humoribus.

Quanquam autem autores quandoque has voces diſcernunt, vt ichor vel ſanguis crudus vel imperfectus ſit, vel tenuior pars maſſæ ſanguineæ corruptæ & colliquatæ; ὀῤῥὸς verò ſeu ſerum ὄχημα τῆς τροφῆς: tamen duo hæc vocabula ſæpe ſunt ſynonyma, vt oſtendit D. Caſpar Hof-

 mannus,

mannus, *in collectaneis de Ichoribus num.*12. & 13.

Duo autem ſeri ſeu ichoroſæ materiæ ſunt genera: vnum mite, quod eſt ſanguis aqueus & dilutior, vel aquea humiditas cibo & potu admixta; alterum acre & ſalſum, quod ſuam acrimoniam ex colliquatis ſeu corruptis, ſeu quacumque de cauſa ſalſis & acribus acquirit. Serum enim quod pura puta aqua ſit, in corpore vix reperitur, ſed quod ipſe Piſo, *in præfatione*, fatetur, dum per vaſa decurrit, ex iis ichoribus, qui in ſanguine redundant, partem aliquam ſecum tranſportat, quocumq; fertur. Neque etiam, vt pituita, in corporibus pituitoſis tantùm reperitur ſerum copioſius, ſed in iis præcipuè, qui corpore ſunt graciliore, & ad caliditatem & ſiccitatem vergunt, & ſanguinē æſtuoſum atq; atreſcentē habent. Atq; ſi quis ea, quæ in nonnullis morbis accidunt, diligenter perpendat, in nullam aliam cauſam, quàm humorem ſeroſum referri poſſe animaduertet. Affectus enim illi ſæpe fugaces, & momentanei ſunt, ac facili de cauſa recurrunt, quod neque ex pituitoſo, neque ex alio humore accidere poteſt, neque aliorum humorum ſigna tum adſunt. Vnicum verò ſerum eius eſt naturæ, vt vbicumque in corpore redundat, facilè hinc illinc moueatur, ab alieno calore efferueſcat & ebulliat, ac feruens atque agitatum in varias partes feratur, eaſque afficiat, facilè tamen etiam diſcutiatur & euaneſcat.

Seri in capite collectionis cauſa.

Vt autem in aliis partibus variorum malorum ſæpe eſt cauſa humor iſte ſeroſus: ita in capite quandoque plura mala excitat; de qua re inter recentiores diligentius monuit Carolus Piſo *in lib. de morbis à colluuie ſeroſa.* Cum enim ad caput venæ & arteriæ plures tēdant, & per id diſſeminentur, ac in primis cum ſpiritu vitali, qui vna cum ſanguine arterioſo ad caput ad ſpiritum animalem generandum mittitur plurimus, etiam ſerum multum, quo ſanguis arterioſus abundat, ad caput mittatur, & ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumatur, ſerum verò ad illud ineptum ſit, neque etiam per vaſa, per quæ aſcendit recurrere, neque per partis calorem debilem tranſpirare inſenſibiliter poſſit, neque ob cranij denſitatem

exſu

exsudare sensibiliter : vel in capite cumulatur, vel pondere suo deorsum secundum ductum membranarum & neruorum descendit, vnde & in capite & partibus capiti subiectis, & cum eo consentientibus variorum affectuum caussa est, doloris capitis, dentium, aurium, & aliarum partium, & præcipuè vagorum illorum in externis partibus, scapulis, dorso, thorace, brachiis, cruribus; epilepsiæ, cōuulsoriorum motuum, paralysis, tussis, thoracis doloris & similium.

Caussæ.

Non generatur autem serum in capite, sed præcipuè in secundæ concoctionis instrumentis, ac inprimis vitio lienis in toto corpore cumulatur, de quo alibi dictum, atq; inde ad caput fertur, ibique cumulatur. Et quo maior serosi huius humoris in toto est abundantia: eò facilius ad caput conuertitur. Colligitur autem in toto vel ob nutrimentum tali humiditate abundans; vel densatis in toto habitu corporis, vt & in capite, poris cutis ab aëre frigidiore, aut alia de caussa, retentoque sudore : vel vitio lienis, vt iam dictum. Corriuatur autem ad caput serum vel sensim, dum cum ipso sanguine, qui nutrimenti gratia attrahitur, & præcipuè cum arterioso affluit, & copiosè ad caput fertur, si accedat hepatis caliditas venosumque genus sit amplum; vel confertim ad caput mouetur ob caussas, quæ feruorem in sanguine excitare possunt, & faciũt, vt tenuior & serosior sanguinis pars sursum feratur; quod fit quando corpus motu, calore febrili, animi affectibus, aëris æstu, vel alia de caussa incalescit, vnde quoque accidere solet, vt plerumque cum catarrhis & morbis à motu serosi humoris ortum habentibus febricula coniungatur, ex agitatione & feruore seri in arteriis proueniens. Facit hùc multum etiam Luna, quæ secundum φάσεις suas humores in corpore mouere solet : præcipuè verò mouent serum radii lunares, si nudo capite excipiantur. Atque hinc accidit, vt perturbationes & commotiones serosi humoris, cùm in toto corporis habitu, tùm in capite præcipuè euenientes, instantium Lunæ φάσεων & mutationum tempestatum mox futurarum sint prænunciæ.

Generatio.

Signa Diagnoſtica.

Dolor qui inde oritur non eſt admodum acris aut pungens, ſed grauis potius cum tenſione. Mala, quæ ab hoc humore oriuntur, non ſunt continua & ſæpe locum mutant. Vapor enim & humor hic quoquo verſum variè moueri & impelli poſſunt. Vaporem tamen à ſero diſcernere non ita difficilè eſt. Vrina plerumque eſt paucior, nec ſudores matutini fiunt. Ea etiam quæ de cauſſis modò tradita ſunt, in notitiam huius humoris deducere poſſunt.

Indicationes.

Humor ſeroſus è toto corpore & capite euacuandus, à capite auertendus & repellendus, intemperies adiuncta corrigenda, & partis quæ eum generat, intemperies emendanda.

Curatio.

Euacuatio humoris ſeroſi.

Primò autem euacuatio eius per aluum inſtituenda eſt: ad quam (modo viæ ſint apertæ) nulla præparatione opus eſt; cum ſerum per ſe ſatis fluidum ſit. Ideóque exhibenda medicamenta ſeroſos & aquoſos humores educentia, qualia ſunt manna, ſyrupus & mel roſarum ſolutiuum, ſyrupus de ſpina ceruina, mechoacanna, agaricus, ſemen, carthami, ebuli, gummi Gotte, extract. eſulæ, cortic. ebuli, ſambuci, flor. perſicorum; pomor. ſylueſtrium, folia ſenæ; quibus quoque rhabarbarum & diagridium addi poſſunt, quæ bilem, ſeri ſtimulum & vehiculum expurgant.

Vt ℞. *Polypod. quern.* ℥. ß. *cuſcutæ, betonicæ, ſummitat. lupuli, hyſſopi, an.* P. ij. *fol. ſenæ elect.* ℥. ß. *ſem. carthami contuſi* ʒ. iij. *rhabarb.* ℈. j. *paſſularum* ℥. ß. Coquantur in aq. ſimp.

In Colat. ℥. iij. diſſolue *mannæ* ℥. ß. Iterum coletur.

Adde *ſyrup. roſar. ſolutiui vel de ſpina ceruina* ℥. ß. Fiat hauſtus.

Vel fiat talis ſyrupus,

℞. *Radic. pœoniæ, ireos Florentinæ, an.* ℥. ß. *mercurialis, cuſcutæ, capillor. Veneris, betonic. ſummitat. lupuli, flor. ſambuci, an.* M. ß. *ſem. ebuli, carthami contuſi, an.* ʒ. vj. *fol. ſenæ elect.* ℥. iij. *ſem. fœnic.* ʒ. ij. *flor. bugloſſ. anthous, an.* P. ij. Coquantur in aq. vel hydromelite.

Colaturæ ℞. ℔. j. Infundantur in ea *agarici* ℥. ß. *mechoacannæ*

cannæ ʒ. iv. *zingib. galang. an.* ʒ. j. Iterum coletur. Adde *sacchari q.s. succi rosarum* ℥.ij. F. secundum artem syrupus, de quo cochlearia tria vel quatuor manè exhibeantur.

Vel ℞. *Mechoacan.* ℈. ij. *specier. diacarthami vel diaturbith cum rhabarb.* ℈. j. *diagridij, gummi Gotte, an.* g̃.ij. Fiat puluis, qui sumatur in iusculo carnis & postea superbibatur serum lactis.

Si tamen feruor aliquis sanguinis percipiatur, qui occasionem præbuerit, vt serum in caput moueretur, aut sanguis copiosior sit, vel consueta euacuatio suppressa sit, præmisso leniente medicamento, venæ sectio primum instituenda, quæ feruorem sanguinis sistit, eiusque copiam imminuit; cum magna serosi humoris copia sæpè cum sanguine educi soleat.

His peractis reliqua serosi humoris copia per vrinas & sudores euacuanda. Eligenda autem hic ex diureticis ea, quæ lieni prosunt, eiusque obstructiones aperiunt, & intemperiem calidam non augent, sed potius corrigunt.

In primis verò vtilia sunt sudorifera, sudoresque certissimum sunt & prophylacticum & curatiuum remedium doloris capitis & aliorum morborum, qui à seroso humore à capite defluente ortum habent. Ideóque danda opera vt æger sæpè manè sponte in lecto sudet, & nisi sudores sponte proueniant, medicamentis prouocandi. In quibus eligendis cauendum ab iis, quæ valde calefaciunt & siccant, cum etiam calidæ & siccæ constitutiones seroso humore abundare possint; sed temperatiora eligenda: aut si ligno guaiaci, sarsa parilla, & similibus vti libeat, cichoracea & humectantia addenda. Vtile est & vinum chamædrytes, antimoniũ diaphoreticũ. Deinde particulares euacuationes fiãt per masticatoria è mastiche & passulis, apophlegmatismos, capite præcedente propositos.

Sudores in morbis à seroso humore vtilissimi.

Vesicantia quoque & cauteria occipiti & brachiis vel setaceum ceruici applicetur.

Ad absumendos quoque & exsiccandos, tum per sudorem & insensibilem transpirationem discutiendos serosos humores non inutiles videntur ij pulueres (qui tamen facilè etiam in pilulas & electuaria redigi possunt) qui

Pulueres arthritici.

qui quidem ad arthritidem præcipuè commendantur, ſed tamen ad omnes generis affectiones ab humoribus ſeroſis ortas vtiles ſunt, & quidem ſub nomine Cratonis, Eraſti, Monauij, Donzellini & aliorum circumferuntur. Sed, vt ex conſiliis Cratonis à Scholzia collectis, *conſil.* 216. patet; medicamenta ſunt à veteribus excogitata, quibus Arthriticos ſanari poſſe affirmant, ſi per integrum annum eorum vſus continuetur, vt per Ianuarium menſem ℈. ij. per 5. dies, in Februario totidem per totidem dies, in Martio & Aprili per duos dies, in Iunio vno die, in Iulio duobus, in Auguſto vno, in Septembri, Octobri, Decembri, duobus ſumantur. Quanquam putarim, neminem ad dies iſtos ita planè adſtrictum eſſe, ſed vel vno menſe, per dies viginti aut plures, prout vſus poſtulat, vſurpari poſſe. Cratonis deſcriptio hæc eſt:

℞. *Ariſtoloc. rotund.* ℥. j. *centaur. minor.* ʒ. iij. *gentianæ* ʒ. vj. *mei* ʒ. v. *hyperici* ʒ. vj. *petroſelini Macedon.* ℥. ß. *agaric. albiſſ.* ʒ. ij. *rhapontic. veri* ℥. j. F. puluis.

Alia antiqua deſcriptio hæc eſt:

℞. *Rhapontic. veri* ʒ. j. *agarici* ℥. ij. *valerian.* ʒ. iij. *petroſelin. Macedonic. mei, an.* ʒ. v. *gentianæ, ariſtolochiæ rotund. an.* ʒ. vij. *chamædryos* ʒ. ix. F. puluis.

Alia. ℞. *Chamædryos, dictamni Cretici, iuæ artheticæ, centaur. minor. gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, an.* ℥. ij. *cort. interior. iuglandium* ℔. j. F. puluis, cuius doſis ʒ. ß. per dies triginta vel quadraginta.

Eiuſdem generis eſt diacorallium Alexandri, quod Capiuac. de *Arthritid.* omnibus in Arthritide curanda anteponendum cenſet.

℞. *Corallij noſtri* ſeu Anagallidis ʒ. ij. (forſan ℥. ij.) *myrrhæ* ℥. iv. *caryoph.* ℥. ß. *rhapontici* ℥. j. *folij* ℥. ß. *ariſtoloch. vtriuſque, an.* ℥. ij. *ſpicænardi* ℥. iv. fiat puluis. Exhibeatur manè hor. 6. ante cibum ℈. j. per centum dies, poſtea triginta diebus intermittitur; rurſum centum diebus exhibetur, iterum 30. dies intermittitur; hinc per dies centum ſexaginta alternis dieb. exhibetur, inde rurſus tertio quoque die: de quo plura in doctrina de Arthritide dicentur.

Cuius generis & alia ad ſeroſos humores abſumendos,

&

& insensibilem transpirationem promouendam, parari possunt, *ex cineribus ossium humanorum, equorum, ceruorum; ex cineribus & sale miluij, ciconiæ, hirundinum, ex herbis primula veris, pilosella, ruta, saluia, asaro, betonica, hyperico, acoro; floribus consolidæ regalis, succino, vngula alcis.* De quibus plura suo loco de Arthritide: qualia etiam habet Platerus, *tract. 2. pract. pag. 721. 722.*

Neque omittantur caput siccantia & roborantia supra proposita. Quibus hoc addi potest.

℞. *Mastich. gummi iuniperi, nuc. mosch. parum tostæ, an.* ℈. j. *caryoph. subtiliter puluerisatorum* ℈. ß. *ladani puri* ʒ. vj. Ducatur ladanum in mortario calido, addanturque pulueres cum pauxillo oleo mastich. F. Massa, quæ extendatur supra alutam, tegatur sindone rubra. F. Emplastrum vertici imponendum.

Pila quoque è succino si manibus gestetur & versetur, vt incalescat, ac subinde naribus admoueatur, sine offensione excrementitios humores in capite absumit, idque roborat.

Diæta.

Victus ratio sit siccans, aër siccus & calidus moderatè, & cibi tales, qui minimum aquosi & serosi humoris suppeditant. Cum autem, vt in Institut. *loc. allegato* dictum, serosus humor partibus duabus constet, vna aquea, altera salsa: quando dicitur cibum siccum esse debere, non tale alimentum intelligendum, quod siccæ & terreæ naturæ sit, quales sunt carnes sale & fumo induratæ, pisces sale conditi, & quæ terrestrem succum generant (hæc enim potius augent salsedinem serosi humoris, quàm minuunt) sed hic eum substantiæ modum intelligimus, & tale alimentum, quod non multum aquosi humoris, nec salsi suppeditat, ideóque bonum & vtilem succum præbet; quales sunt carnes tum quadrupedum animalium, tum auium plerarumque, vt carnes gallinaceæ, hædinæ, vitulinæ, perdicum & similes; quæ & bonum alimentum præbent, & viscerum, præcipuè lienis feruorem & siccitatem corrigere possunt; Imò hac ipsa de caussa, iuscula præcipuè carnium non reiicienda, moderatè sumpta; cum substan-

tiam alimentorum multam participent. De liquidis verò aliis non plus ſumendum, quam diſtributio alimenti in totum corpus, & correctio caloris & ſiccitatis in viſceribus, præſertim liene, ſeri plus, quam par eſt, ad ſe trahente, poſtulat. A fructibus horariis, prunis, pyris, pomis & ſimilibus abſtinendum; cum ſeroſam humiditatem augeant. Paſſulæ verò vtiles ſunt. Vino etiam parcè vtendum, eiuſque non plus, quàm cibi concoctio & diſtributio requirit bibendum. Etſi enim ſpiritum ardentem in ſe contineat: tamen is paucus eſt, maxima verò pars aquea; & præterea vinum ſeroſos humores ſecum ad caput rapit, atque illis, qui iam in capite hærent, feruorem inducit, eóſque commouet. Aluus aperta ſeruetur, & niſi ſponte officium faciat, arte laxetur. Animi motus vehementes & meditationes atque animi intentiones nimiæ vitentur: cum vnà cum ſpiritibus ſanguinem arterioſum, & cum eo ſerum ad caput rapiant, naturáque meditationibus & cogitationibus intenta excrementa minus rectè expellat. Vtilis verò eſt corporis exercitatio ieiuno corpore facta, quæ ſeroſos humores diſcutit & ſenſibiliter ſudoris forma, vel inſenſibiliter per ἄδηλον διαπνοήν. Veſtibus ita corpus tegatur, & muniatur, vt pori cutis aperti ſeruentur, iiſque patentibus, vel ſudor erumpat, vel vapores liberè tranſpirent. Qua de cauſa etiam corpus noctu plumeis culcitris probè tegatur, vt ſub ſomni finem manè ſudor erumpat, quẽ ad præſeruandum à morbis à ſeroſis humoribus ortis, optimum prophylacticum eſſe ſupra diximus, ipſa aſtipulante experientia. Venus vitetur.

CAPVT XII.

De Intemperie capitis cum humore melancholico.

Cauſſæ.

Intemperies capitis cum melăcholia.

INtemperies, quæ cum hoc humore coniungitur, eſt frigida & ſicca. Quæ autem humoris melancholici cauſſæ ſint, *lib. 2. Inſtit. part. 2. c. 6.* dictum, quæ omnes hic

hic locum habent: præcipuè verò in capite ipſam cumulant, & ad id trahunt mœror, triſtitia, animi ſollicitudo, curæ, meditationes nimiæ, vigiliæ immoderatæ, medicamenta deſiccantia nimium capiti adhibita.

Signa Diagnoſtica.

Grauitatis ſenſus eſt cum vigiliis & viſis in ſomno triſtibus, pauores ſine cauſſa; cogitationes ſunt aſſiduæ, ſæpè etiam deliria cum timore & mœſtitia. Punctiones quaſi circa oculos, facies eſt macilenta & horrida, maximè ſi humor melancholicus ad atram bilem vergat: color faciei eſt liuidus & plumbeus: nonnunquam accidit repentina motus amiſſio, in qua ægri oculis apertis fixo obtutu res aſpiciunt, ac licèt taceant ferè omnia animaduertunt, quæ circa ipſos fiũt; excrementa ferè nulla eiiciuntur è capite. Moleſtia, quæ percipitur, magis eſt in parte ſiniſtra, & ſentitur illa magis hora, qua melancholia moueri ſolet, ſcilicet ab hora nona diei vſque ad tertiam noctis. Cum quibus ſi ægri temperamentum, ætas, vitæ ratio præcedens, tempus anni autumnale, & cauſſæ aliæ melancholiam generantes, ſi præceſſerint, conſenſerint, certius de hac intemperie iudicium habetur. Vtilitatem adferunt, quæ melancholiam euacuant, temperant, & à capite auertunt. Nocent, quæ humorem hunc generant & augent.

Prognoſtica.

Longus & curatu difficilis hic morbus eſt: ſicut omnis affectus melancholicus; præcipuè ſi diuturnitate temporis radices egerit: circa initia verò curatu facilior eſt; Ideóque circa initia curatio eius non negligenda, ſed maturè medicamenta adhibenda.

Indicationes.

Melancholicus humor præparandus & euacuandus eſt, & ſi ad caput moueatur, reuellendus. Intemperies frigida & ſicca corrigenda, & ne humor melancholicus iterum generetur, præcauendum.

Curatio.

Itaque ſi cerebrum primariò afficiatur, nihil opus eſt quantum ad ipſam rationem affectus attinet, ſanguinis detractione: quod ſi aliquando mittendus ſanguis, aliqua

alia

alia ratione mittendus est, vt Galen. *de loc. affe.c.7.* scribit. Quæ autem illa sit docet Aëtius ex Posidonio; si scilicet sanguis multus sit in toto aut aliqua euacuatio consueta suppressa fuerit. Quapropter si plenitudinis cuiusdam signa affuerint & cætera consentiant, primæ viæ primùm euacuentur.

Paretur ergo & iniiciatur talis clyster.

♃. *Rad. althææ, polypod. quern. an.* ℥. ß. *maluæ, althææ, mercurial. an.* M. j. *betonicæ, majoran. an.* M. ß. *fol. senæ elect.* ℥. ß. Coquantur in aq. simpl. vel iure carnis:

Colat. ♃. ℔. j. *Cassiæ pro clysteribus* ℥. j. *elect. diacathol.* ℥. ß. *mellis anthosati* ℥. j. *olei chamæmel.* ℥. iij *salis* ʒ. ß. fiat clyster.

Vel exhibeatur hic bolus.

♃. *Cassiæ recens extract.* ʒ.vi. *elect. diacathol.* ʒ.iii. *confect. hamech.* ʒ.ß. Cum saccharo fiat bolus. vel dissoluatur in seri lactis ℥.iiii. fiat haustus.

Vel purgentur primæ viæ cassia, syrup. rosar. vel violar. solutiu. elect lenitiuo, diacathol. fol. senæ secundum Augustanos.

Vel ♃. *Meliss. flor. borrag. buglos. an.* p.ii. *passu.* ℥.ß. *fol. sen. elect.* ʒ. vi. *galangæ* ʒ. ß. Infundantur per noctem in s. q. aq.

♃. Colat. ℥.iii.ß. in quibus dissolue *mannæ* ℥.ß. Iterum coletur. Adde *syrup violar. vel rosar. solutiu.* ℥.i.

Imò etiamsi venæ sectione opus non sit: tamen à primarum viarum eiusmodi euacuatione curam inchoare necessarium est.

Hinc, si opus, aperiatur cephalica sinistri brachii, & sanguis ad ℥.iiii. vel plures educatur, præsertim si niger & purulentus ille fluxerit; alioquin si lucidus & purus, vena citò constringatur, vt Galen. iubet 3. *de loc. aff. cap.*1. Quia autem sanguis melancholicus crassior esse solet, frictio vel corporis exercitatio, vt attenuetur, præmittenda, & vulnus latius infligendum.

Si verò menses vel hæmorrhoides suppressæ sint, vena in talo aperiatur. Postea humor præparetur, & purgetur medicamentis conuenientibus; ita vt attenuantibus semper

addan

addantur humectantia, cum humor melancholicus per se sit siccus & terrestris.

Præparant humorem melancholicum, quæ humectant & calefaciunt, eumque liquant (inprimis victus talis; vt & medicamenta humectantia & calefacientia) atque attenuant, sed non siccant admodum: & talia medicamenta aliquot diebus continuanda.

Humorē melāncholicum in capite præparantia.

Radic. *Buglossi, fœniculi, filic. polypodij, gram. capparis.*

Folia, *Melissæ, lupuli, scolopendrij, cuscutæ, rorismarini.*

Flores, *Borragin. bugloss. stœchad. Arabic. violar. rorismarin.*

Cortices *Citri.*

Serum *Caprinum.*

Vnde fiunt, *Syrupus de melissa, de borragine, de lupulis, de buglossa, tunicis, de thymo, de corticibus citri, de pomis.*

Conseruæ, *Bugloss. borragin. meliss. maluæ.*

Condita, *Cortic. citri, caro citri.*

Confectio, *Alkermes, de hyacintho.*

Vel ℞. *Rad. fœnicul. polypod. querni, an.* ℥. j. *glycyrrhizæ* ℥. ß. *bugloss. cort. rad. cappar. an.* ʒ. ij. *meliss. betonic. summitat. lupuli, an.* M. j. *flor. borrag. bugloss. stœchad. Arabic. an.* P. j. *sem. fœnicul. citri, ocymi, an.* ʒ. j. *passular. exacinat.* ℥. j. Coquantur in aq. simpl.

Colat. ℞. ℔. j. ℥. ij. Dulcoretur saccharo pro quatuor dosibus.

Vel addantur *syrup. de pomis & de borragin. ana* ℥. ij.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. asparag. polypod. quern. glycyrrh. an.* ℥. ß. *capill. Veneris, thymi, an.* M. j. *rorismarin.* M. ß. *flor. borrag. bugloss. an.* M. j. *violar. stœchad. Arab. an.* M. ß. *sant. citrinor. rubror. an.* ʒ. j. *passular. minor.* ℥. Coq. in aq. s. Colentur & cum saccharo, fiat syrupus, cuius ℥. ij. dentur cum sero lactis caprini.

Vel colaturæ clarificatæ dentur ℥. iv. cum syrupo de pomis ℥. j. ß. pro dosi.

Vel *Rad. borrag. fœnicul. cichorij, cortic. radic. cappar. an.* ʒ. ij. *radic. asari* ʒ. j. *fol. meliss. serpill. majoran. betonicæ, chamædryos, pulegij, an.* M. ß. *flor. stœchad. Arab. schænanth. an.* P. j. *fol. senæ, epithymi; an.* ʒ. iij. *sem. anisi, fœnic. cortic. citri. an.* ℈. j. *flor. cordial. an.* P. ij. *passul. major. exacinatar.* ʒ. j.

Affundantur aq. ℔. iiij. & coquantur in vase duplici clauso in aqua. Colaturæ adde succ. fumar. pomor. borrag. rosar. an. ℥. vj. sacchar. albi ℔. j. ß. fiat s. a. potio, de qua sumat æger manè & vesperi ℥. iiij.

Euacuãtia melãcholiã à capite affecto. Purgant, *fol. senæ, polypod. quern. epithym. myrobalani Ind. elleborus niger & albus, lapis armenus & lazuli*, de quibus videatur in Institutionibus *lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 11.* Et cum, vt ibi dictum, Alexand. Trallianus lapidem armenum elleboro albo præferat, authoritate Tralliani confisus Guainerius, sæpissimè eo vsus & diuersimodè quidem, ac nunquam optato fine frustratus est, vt scribit *tract. 15. c. 6.* puluerem que, quem mox subiiciam, inde parat. *Electuarium diacathol. diasenæ, confect. hamech, pilul. de fumar. de quinque generib. myrobalan. Indæ, de lapide lazuli, Extractum hellebori nigri, antimonium.*

In quorum vsu obseruandum, ne in principio fortiora exhibeantur, ne humorem agitent, & per se pertinacem contumaciorem reddant, fortioribusque semper blanda & leniora quædam & humectantia admiscenda. Ideoque medicamenta in forma liquida commodiora sunt. Et omittenda quoque sunt omnia siccantia, vt aloë, hiera, pilulæque rarò vsurpandæ.

Vt ♃. *Rad. fœnicul. polypod. quern. an.* ℥. ß. *beton. meliss. capill. Veneris, an.* M. j. *ceterach, flor. borrag. bugloss. an.* M. ß. *sem. anisi, fœnic. an.* ʒ. j. *fol. senæ. elect.* ʒ. x. *ellebori nigri præp.* ʒ. j. ß. *epithymi* ʒ. ij. *passular. maior. exacinat.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. in s. q. seri lactis.

Colat. ♃. ℔. j. *syrupi è stœchade simpl. violarum solutiui, de pomis, an.* ℥. j. Misce pro tribus dosibus.

Vel ♃. *Fol. senæ elect.* ℥. ß. *polyp. querni, epithymi, rad. gialapa; an.* ʒ. j. *cremor. tartari* ʒ. ij. *diagridij* ℈. j. *sem. anisi, fœn. spicæ, caryoph. macis, an.* ℈. ß.

Dosis

Dosis ℥. j. Si libet, potest addi saccharum.

Vel ℞. *Fol. senæ mundat.* ℥. j. *cremor. tartari* ℥. ß. *cinnamomi* ʒ. ij. *caryoph. diagrid. an.* ʒ. ß. fiat puluis, dosis ʒ. j.

Puluis Guainerij.

℞. *Lapid Armeni* ℈. ij. *croci* ℈. ß. *macis* ℈. *j.* fiat puluis.

Alij de lapide lazuli talem parant.

℞. *Lap. lazuli sæpius loti* ℈. ij. *epithym.* ℈. *j. croci* ℈. ß. *sacch.* ʒ. j. fiat puluis.

Vel ℞. *Elect. diacathol.* ℥. ß. *diasenæ* ʒ. ij. *confect. hamech* ʒ. *j.* cum saccharo fiat bolus.

In morbi progressu hæ pilulæ exhiberi possunt.

℞. *Pilul. Indarum* ℈. ij. *cochiar.* ℈. *j. extracti ellebori nigri* g̃. vj. Cum aq. meliss. F. pilulæ xxiv.

Et quia humor hic pertinax est, & semel nunquam planè euacuatur, præparantia & purgantia repetere & cõtinuare opus est.

Inter omnes Syrupos hîc primas tenere Syrupum de pomis compositum descriptum à Mesue *cap. de soda frigidâ à Melancholia* scribit Rondeletius, *method. curandor. morbor. cap. 9.* vt qui non solùm concoquit, sed & educit humorem melancholicum ac pituitosum, idque sine noxa ventriculi & aliarum partium.

Paratur autem hoc modo:

℞. *Capillor. Veneris, Radicum bugloss. domesticæ & sylu. florum bugloss. polypodij, epithymi, an.* ℥. j. *folior. senæ, chamæmel. stœchad. an.* ʒ. vij. *chamædryos, schenanthi, ellebori nigri, an.* ʒ. iij. *fumi terræ* ʒ. vij. *eupatorij* ʒ. iv. *succi pomor. dulc.* ʒ. viij.

Omnia præter epithymum & succum pomorum bulliant in ℔. iij. aquæ vsque ad ℔. ij.

Deinde bulliat in eo ebullitione vna epithymum, & coletur, & cum succo pomorum ℔. ij. *sacchar. q. s.* fiat Syrupus.

Non tamen vsurpari debet in principio, sed in progressu morbi, & præcedente totius capitis vniuersali purgatione.

Iachinus decocto ellebori nigri vtitur, hoc modo

℞. *Cortic. elleb. nigri* ℥. ß.

Contusi leniter infundantur in ℔.ij.aq.horis sex,postea adde *cinnamomi, sem. dauci, epithymi, an.* ʒ. j. *passular.* ℥.ß. *flor. buglos.* M. j. Coq. ad dimidiæ partis consumptionem, dulcorentur saccharo , propinentur pro duabus dosibus.

Post vniuersales istas corporis euacuationes, particulares euacuationes per errhina & gargarismos supra propositos instituendæ,quibus hîc polypodium,thymum,epithymum,elleborum addere commodum est.

Si morbus sit pertinax,& æger sanguine simul abundet, etiam frontis vel narium venas aperire vtile est.

Per insensibilem etiam transpirationem discutienda materia : medicamentis verò, quæ hoc præstant , semper admiscenda humectantia. Vtendum nimirum *oleo irino, anethino , liliot. albor. amygd. dulc. chamæmelino, vnguento alabastrino, vel lotione ex decocto florum chamæmeli, borraginis , rosarum, flor. stœch. Arab. betonicæ, melissæ, sem.anethi, fol. senæ adiectis.*

Decoctum hoc embrochæ modo per plures dies capiti instillare commodum est.

℞. *Folior. maluæ, althææ , bugloss. summ. aneth. an.* M. ij. *flor.chamæm. viol.an.* M.j. *sambuci* P. j. *capit.papau. num.* vj. Coquantur in aquæ ℔. xxj.

Si humor melancholicus ab inferioribus, præcipuè liene & hypochondriis, communicetur,frictiones & alia reuulsionis media non omittenda , de quo plura dicentur suo loco de melancholia hypochondriaca.

Caput & cor roborantia in melãcholia.

Peracta purgatione, imò dum adhuc peragitur , ea exhibenda,quæ caput & cor alterant, roborant & simul exhilarant , *ex conseruis borraginis, bugloss. violarum , melissæ, anthous,Cort. citri conditis, radic.condit. helenij,* quod Rondeletius *in method. morbor. c. 9.* miram vim & proprietatem ad hilaritatem & gaudium excitandum habere , & à nonnullis pro secreto haberi scribit , *Confect. alkermes , de hyacintho,elect. de gemmis, lætificante Rhasis & Galeni,dianthous , diamoschi dulcis , item lapid. Bezoar* aduersus omnes melancholicos morbos valde vtili , *coralliis , margaritis.*

Vt ℞. *Conseru. bugl. borraginis , an.* ℥.j. *rosar.* ℥. ß. *margarit.*

rit. præp. ʒ. ß. *hyacinthi, sapphiri, smaragdi, corallij vtriusq. an.* ℈. ß. *cinnamomi, macis, galangæ, nuc. mosch. an.* ℈. j. *caryophyl. cubebar. ligni aloës, styrac. calamitæ, sem. basilici, an.* ℈. ß. *croci* ℈. j. *moschi, ambræ, an.* g. iv. *carnis vuar. passar.* ℥. ij. *aq. rosarum moschatæ* ℥. j. *sacchari q. s.* fiat Electuarium, de quo mane sumat ʒ. iij. cum aq. bugloss. ℥. iij.

Vel ℞. *Conseru. bugloss. borragin. melissæ, an* ℥. j. *anthous, violar. an.* ℥. ß. *cort. citri cond.* ʒ. iij. *specier. diamoschi dulcis, lætitiæ* Galen. *an.* ℈. j. *confect. alkermes* ʒ. ß. cum syrupo tunicis fiat Electuarium.

℞. *Conseru. bugloss. violar. rosar. an.* ℥. j. ß. *tunicis* ℥. j. *specier. dianthos, diambr. diamarg. frigid. an.* ʒ. ß. cum syrupo de pomis & corticib. citri fiat Electuarium.

Vtile est & semel in septimana sumere ʒ. ß. vel ℈. ij. mithridatij cum ℥. ß. conseru. flor. borragin. vel buglossæ.

Vel ℞. *Conseru. bugloss. violar. an.* ℥. j. ß. *meliss. cortic. citri conditorum, an.* ℥. ß. *specier. diambr. diamosch. dulc. diamargar. frigid. an.* ʒ. ß. *lapid. Bezoar.* ℈. ß. cum syrupo de pomis fiat Electuar.

℞. *Conseru. bugloss. meliss. violar. an.* ℥. ij. *cortic. citri conditor.* ℥. j. *specier. diambr. diamosch. dulc. diamarg. calid. an.* ʒ. ß. *confect. alkermes* ʒ. j. *lapid. Bezoar.* ℈. j. cum syrupo de pomis, fiat Electuarium.

Diæta.

Aër ad calidum & humidum vergat; sit lucidus, non tenebricosus, non fœtidus, sed suaueolens. Victus ratio instituatur ita, vt præter caliditatem magis inclinet ad humidum: Cibusque talis sit, vt bonum sanguinem suppeditet. Sæpe enim, præcipuè si malum recens sit, sola victus ratione bona, qua probus, tenuis & clarus sanguis, qui omnem humorum malitiam corrigit, gignitur, & corporis humectatione malũ hoc curatur. Ad bonum sanguinem gignendum faciunt panis ex bono frumento, bene coctus, oua recentia, carnes animalium iuuenum, præsertim pullorum gallinaceorum, hædorum, vinum bonum & similia. Conuenit & ptisana hordeacea. Ex oleribus conueniunt, malua, buglossa, borrago. Ex fructibus, vuæ &

mala dulcia, vuæ passæ. Vitet æger omnem cibum, qui succo melancholico materiam præbet, qualia sunt legumina, porrum, cæpæ, caules, & similia, quæ Galenus 3. *de loc.affect.cap.9.* recensuit. Cibi quantitas etiam moderata sit, nec abstinentia se maceret æger. Vinum tenue bibat conditum melissa, flor.buglos. borrag. cort. citri. Motus & exercitatio corporis sint moderata,& quæ ad excrementa discutienda sufficiant, non verò corpus resoluant & exsiccent: animus à mœrore abducatur, & omnibus, quantum fieri potest, modis ad lætitiam componatur. Somnus sit longior, omnique modo prouocandus; cum in eo maxima curationis spes sit, vtpote qui cerebrum maximè humectat: vigiliæ verò nimiæ sunt interdicendæ. Balneum aquæ dulcis in hac intemperie vtile est. Omnia, quæ metum & tristitiam conciliare possunt, vitentur. Animus contra, quibus potest modis, ad hilaritatem componatur.

QVÆSTIO.

An acetum melancholicis vtile sit?

Donatus Antonius ab alto mari *de medend.corp. human. morb. cap.* 7. ex Aëtio & Paulo Ægineta, qui hoc ipsum è Posidonio mutuati sunt, extollit aceti acerrimi sorbitionem post omnem cibum, vbi iam dormire velit æger, vel quod attenuet, succumque melancholicum discutiat; vel quod sumptorum ciborum vapores humidos confestim ad caput deferat, somnumque propterea conciliet: tantorumque virorum, siue his siue aliis rationibus moti fuerint, consilium sequendum censet. Verùm maioris ponderis nobis sit Hippocratis & Galeni autoritas, ratione & experientia munita, qui in affectibus melancholicis aceti vsum improbant. Hippocrates, 3. *de ratione victus in acut.*38. scribit; *Nigra ab aceto fermentantur, attolluntur & multiplicantur, & exaltat nigra acetum*; & Galenus *ibidem* acetum melancholiæ aduersissimum esse dicit. Qua de re etiam diximus *de Febrib. lib.* 2. *cap.* 19. vide etiam infra *part.* 2. *cap.* 8.

CAPVT XIII.

De intemperie capitis cum bile atra.

Caussæ.

BILEM atram è ſanguine, bile flaua, vel humore melancholico aduſtis prouenire *l.2. Inſtit. p.2. cap.6.* dictum. Eædem cauſæ & hic locum habent. Cauſæque, quæ ſanguinem vel bilem, vel melancholiam ſeu in capite, ſeu in hypochondriis, ſeu in toto adurunt, vbi ille humor aduſtus capiti communicatur, intemperiei calidæ & ſiccæ cum materia, quæ eſt atra bilis, cauſa eſſe poſſunt. Vnde malum hoc (quæ remotiores cauſæ ſunt) ſæpe incaleſcenti melancholiæ ſuccedit, & ira, mœſtitia, nimia animi intentio ac ſtudia, ſollicitudo, vigiliæ, præcedentes capitis diſpoſitiones calidæ, inflammatioque, vini potentis nimius vſus, medicamenta immoderatè calefacientia, intemperiem hanc producere poſſunt. Præcipuè verò in bilioſis, extenuatis & iis, qui hepate ac corde calido & ſicco præditi ſunt: obeſi verò & pituitoſi ad hunc morbum minus ſunt diſpoſiti. *Intemperies capitis cum atrâ bile.*

Signa Diagnoſtica.

Adeſt dormiendi impotentia, & vigiliæ pertinaciſſimæ, ſæpe etiam accedit delirium. Pro humorum tamen, è quibus atra bilis gignitur, hîc etiam eſt quædam differentia. Nam ſi ex ſanguine aduſto bilis atra ſit generata, hilariores nonnihil ſunt, & ad riſum procliues, ac præceſſerunt ſigna ſanguinis abundantis. Si ex bile flaua profecta ſit, ferinum eſt delirium, cùm iracundia & temeritate, ac quod Hippoc. *6. aphor. 23.* μετὰ σπουδῆς appellat, audaces ſunt & violenti: Si ab humore melancholico ſit atra bilis, mœſti ſunt & taciturni, & cum per interualla loqui incipiunt, garruli ſunt, neque loquendi finem faciunt. Omnibus tamen ferè hoc commune eſt, vt aſpectus ſit horridior, & truculentior; de quo ſuo loco de mania plura.

Prognostica.

1. Curatu difficile hoc malum eſt, & tempus ad curationem ſatis longum requiritur. Cum enim cerebrum natura frigidum & humidum, longè à naturali ſua conſtitutione receſſit, & valentiora medicamenta ac longius tempus, vt ad priſtinum ſtatum reducatur poſtulat.

2. Facilior curatu eſt in iuuenibus, ac mediæ ætatis hominibus; difficilis verò in ſenibus.

3. Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes bono ſunt.

Indicationes.

Intẽperies hæc calida & ſicca refrigeranda & humectanda eſt. Materia ipſa eodem modo alteranda, temperanda, attenuanda & euacuanda eſt, eiuſque generatio inhibenda. Et quidem ſi humor ater proueniat à bile flaua exuſta, calidior eſt, & magis refrigerantibus indiget: Si verò ab humore melancholico, minus calidus eſt, minuſque reſrigerantia requirit; vterque tamen humida poſtulat. Qui autem è ſanguine exuſto eſt, mediocrem conditionem obtinet. Et ſi in toto vel partibus inferioribus generetur, & ad caput tranſmittatur, euacuetur, à capite reuellatur, repellatur & quod reliquum. Et quò eius generatio prohibeatur, intemperies viſceris, à qua producitur, corrigenda, & cùm plerumque à caliditate, & ſiccitate hepatis, vt & lienis ortum habeat, ea viſcerum intemperies refrigerantibus & humectantibus alteranda. Et quia vigiliæ in hoc morbo vrgent, eumque augent, danda diligenter opera, vt ſomnus omnimodo concilietur.

Curatio.

Itaque primò clyſter aliquis humectans ex althæa, malua, parietaria, borrag. bugloſſ. violis cum caſſia & Electuario Diacacathol. paratus iniiciendus.

Vt ℞. *Rad. althææ, polypod. querni, an.* ℥. ß. *parietariæ, brancæ vrſin. fumariæ, lactucæ, borrag. an.* M. j. *Fol. ſenæ* ʒ. vj. *prunor. num. xij.* Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. 1. *caſſiæ pro clyſteribus* ℥. j. *elect. diacathol.* ʒ. vj. *olei*

olei oliuar.chamæmel.an. ℥.ß. F.clyster.

Hinc si ex sanguine adusto bilis atra prouenerit, vel in capite aut toto sanguis adustus & feruidus redūdet, communis, basilica, vel cephalica vena, prout opus, aperiatur: sanguinisque missio præsentissimum in hoc morbo est remedium. Et quidem si in capite redundat sanguis, statim cephalica aperiatur; si in toto simul, primò communis vel basilica, deinde cephalica secetur, & præcipuè in sinistro latere. Reuulsionis quoque gratia Saphena aperiri potest; præsertim in mulieribus, cum menses suppressi huic malo originem dederunt, & vt si hæmorrhoides suppressæ morbi caussa sint. Quandoque etiam in viris natura κατὰ μετάστασιν humorē huius morbi causam & à capite & nobilioribus partibus ad crurales venas detrudere, & varices in cruribus excitare, morbumque hoc modo dissoluere solet.

Neque inutile fuerit, hirudines circa tempora & post aures, vel etiam ani venis applicare, si hæmorrhoides suppressæ sint.

Hinc materia præparanda refrigerantibus & humectantibus, vt: *Atrā bilē in capite præparātia.*

Radicibus, *Borrag. bugloss. gramin. asparagi, polypod. glycyrrhizæ.*

Floribus, *Borrag. bugloss. violar. nymphææ, rosarum.*

Foliis, *Lactucæ, borrag. endiu.*

Seminibus, *quatuor frigid. maior. papau. lactuc.*

Fructibus, *Passul. jujubar. sebesten, pomor. prunor.*

Et quæ hinc fiunt.

Aquis, *Borrag. bugloss. violar. rosar. endiu. fumariæ.*

Syrupis, *Violar. de borrag. bugloss. nymphææ, byzantin. simpl.*

Conseruis, *Borrag. buglos. rosar. violar. nymphææ*, quibus cordialia ob affinitatem adiicere licet. Conseru. *Anthous, meliss. cortic. citri.*

Et quidem medicamenta ex his, prout natura humoris, è quo humor hic ater est generatus, eligenda sunt. Nam si ex sanguine feruido atra bilis sit genita ea eligenda, quæ de intēperie capitis cum bile proposuimus; si ex humore

melancholico, ea ferè conueniunt, quæ capite præcedente de intemperie cum humore melancholico tradita sunt.

℞. *Aquar.borrag.bugloss.fumar.an.*℥.ij.*Syrup.borrag.buglos.viol.an.*℥.j.ß. M.F.potio pro ij.dosibus.

Vel ℞. *Radic.bugloss.glycyrrh.polypod. querni,an.*ʒ.vj. *fumar.ceterach.an.*M.ß. *Flor.cordial.* M.j. *epithym.* ʒ.ij. Coq.in aqua pura.

Colat. ℞. ℔. ij. Adde *succi pomor.* ℥. vij. *sacchari* ℥.j.ß. Ebulliant, & depurentur, vel addatur *Syrup. de pomis, violis, an.*℥.j.

Vel ℞. *Conseru.bugloss.borrag.violar. an.*℥.j. *nymph. rosar. an.*℥.ß.*specier.diamarg. frigid.* ʒ. ß. Cum syrupo de pomis, fiat Electuarium.

Atrã bilem è capite purgantia. Purganda postea est materia *Syrup. violar.solut.diapruno solutiu.decocto senæ, epithymo,polypod.diacathol.quibus deinde elleb.niger* adiici potest, *Confect.hamech & diasenæ,de lapide armeno, lazuli, pilulis de fumaria, de lapide lazuli.* Vbi notandum, vt purgantibus istis semper ex humectantibus & præparantibus antea enumeratis aliquid admisceatur, & purgantia non vsurpanda, nisi corpus prius humectatum fuerit:

Vt ℞. *Flor.cass.elect.diacathol. an.*℥.ß.*confect.hamech* ʒ. j. Cum saccharo. F.bolus, vel dissoluantur in aq. fumariæ & bugloss.an.℥. ij. & addatur Syrup. violar. ℥.ß. F.haustus.

℞. *fol.senæ* ℥.ß. *epithym.*ʒ.ij. *flos. violar. borrag. fumariæ an.*P.ij. *passular. exacinat.glycyrrh.an.*℥.ß. Coq.in aq.hordei simplici.

Colat. ℞. ℥. iv. In iis dissolue *mannæ elect.* ℥. j. Colentur, adde *Syrup.violar.solutiu.*℥.ß.

Vel ℞.*Radic. buglos.graminis an.*℥.ß.*polypod. querni* ʒ.ij. *glycyrr.*℥.ß. M.*corticum fraxin.tamarisc.an.*ʒ.iij.*meliss.linguæ ceruinæ, ceterach, capillor. Veneris, an.*M.j. *Flor.sen.elect.*℥.ij. *epithym.*℥.ʒ.*elleb.nigri præp.* ʒ.ij.*sem. 4.frigid. major.an.*ʒ.j. *sem.portul.ocymi, fœnicul.zedoar. an.*ʒ.j. *jujubar. sebesten, an. num.*x.*passul.exacinatar.tamarind. an.*℥.j.ß. Infundantur per noctem in aq. pura, postea ebulliant & colentur.

In colat.℔.ij. infundantur *rhabarbar.*ʒ.ß. *cinnamom.*℈.iv. *flor.cordial.an.*P.ij.

Colat.

Colat. adde *ſucci pomor. Borſtorſianor. vel aliorum odoratorum* ℔ j.

Iterum parum coquantur, ſaccharique q. ſ. ad dulcorandum addatur, & clarificentur. Fiat potus ad dies 5. vel 6.

Vel addatur ſacchari q. ſ. Coquantur ad ſyrupi conſiſtentiam, de quo 2. vel 3. cochlearia propinantur.

Licet & in grauioribus malis antimonio & medicamentis ex eo præparatis vti.

Poſt purgationem alterantia ſupra propoſita repetenda, quibus addi poſſunt margaritæ, fragmenta lapidum pretioſorum, lapis bezoar, corallium, bolus armenus, quæ non ſolùm vt nonnulli putant, exſiccandi ichores, qui in arterias penetrarunt, ſed etiam peculiari vi ſpiritus defæcandi & illuſtrandi præditi ſunt. *Atrã bilẽ in capite alterantia topica.*

Poſt ſanguinis miſſionem & purgationem, fronti & ſuturæ coronali frigida humectantia applicanda ſunt.

Vt oleum *roſac. violaceum, nymph. amygdal. dulc.* quibus oleum *anethinum & chamæmel.* admiſceri poteſt.

Aqua *roſarum, lactucar. violar. & aliarum plantarum refrigerantium.*

Epithemata *è refrigerantium & humectantium aquis & decoctis,*

Vt ℞. *Olei violar. nymphææ, roſar. an.* ℥.j. *aq. lactucæ, ſolani, roſar. aceti, an.* ℥.ß.M.

Vel ℞. *Fol. lactucæ, borrag. endiu. an.* M.j. *flor. violar. roſar. borrag. bugloſſ. nymph. an.* P.ij. *capit. papau. cum ſemine* num.x. Coq. in aq.

Colat. ℞. ℔.j. Adde *Ol. viol. roſar. an.* ℥.ij. M. pro Epithemate.

℞. *Fol. malu. flor. violar. nymph. an.* M.ij. *capit. papau. albi cum ſeminib.* num.vj. *flor. chamæmel. melilot. ſummitat. anethi, an.* M.j. *fol. ſenæ* ʒ.ij. Coq. & decocto caput abluatur, & hinc ol. viol. & de nymphæa cum lacte muliebri irrigetur. Vel ſi aſcenſus vaporum metuatur, cum ol. roſaceo fiat linimentum.

℞. *Ol. violar. ſem. cucurbitæ, an.* ℥.j. *papau. aneth. an.* ℥.ß. *mucilag. ſem. pſyllij, aq. viol. extractæ* ʒ.v. *ſem. lactucæ, hyoſcyam.*

an.

an. ℥.ß.*croci* ℈.ß. Misce.

Emulsiones: *sem. papau. lactuc. amygdal. dulc.*

Sacculi: *fiunt ex rosis, flor. violarum, nymph. sem. papauer.*

Lotiones pedum & manuum *ex refrigerantibus & humectantibus supra positis.*

Balneum aq. dulc. vtile est cum decocto earundem plantarum paratum.

Tandem post euacuationes vniuersales institutas & absolutas ad particulares cerebri euacuationes perueniendum, quæ fiunt apertione venarum, frontis, narium, aut sub lingua, aut applicatione hirudinum ad venas post aures, errhinis item, vt capite præcedente dictum.

Si malum non cedat, Zechius *Consult.* 80. ad tria tanquã generosa remedia confugiendum censet si humor adustus in toto corpore simul redundet. Sunt autem ea, lactis serum, cum succo cichorij & fumariæ larga copia quindecim diebus hor. 5. ante prandium haustum; aquæ thermales, quarum minera sit ferrum, epotæ; & aquæ dulcis tepidæ balneum, pluribus diebus vespere duabus horis ante cœnam vsurpatum, cuius vsu & vniuersum corpus humectatur, & obstructi & adstricti meatus aperiuntur.

Cauterium in melancholia. Si reliqua non prosint etiam ad cauteria bregmati, modo supra explicato, nonnulli deueniendum & cauterium per menses aliquot apertum tenendum censent. Scribitq; Guainerius, *tract.* 11. *c.* 9. se nobili cuidam fœminæ mania laboranti cauterium potentiale syncipiti applicasse, quo cutis ad cranium vsque absumpta sit: hinc in coniunctione Lunæ & Solis cranium trepano aperuisse, & foramen per mensem apertum seruasse, atque ita fœminam illam, quæ plus quàm duobus annis mania laborauerat, sanitati restitutam fuisse. Vtilissimum etiam est ægrum in balneum aq. dulcis calidæ sæpius inducere.

Diæta.

Aër in caliditate sit temperatus, ad humiditatem vergens. Cibus sit in quantitate mediocris, refrigerans & humectans, vt ptisana, iuscula carnium, carnes pullorum gallinaceorum, gallinar. agninæ, hædinæ, vitulinæ, perdicum,

cum, oua sorbilia. Abstinendum verò ab iis, quæ bilem gignunt, iisque, quæ crassum succum suppeditant, quales sunt caro bubula, ceruina, hircina, & fumo indurata. Ex piscibus conueniunt saxatiles & friabiles. Grandes verò pisces, duri & viscidi, salsi & fumo vel aëre indurati nocent. Cibi condiantur borrag. malua, lactuca, asparago. Panis sit similagineus. Vino æger planè abstineat, nisi à metu aut melancholia adusta hoc malum originem habeat: Tum enim vinum album tenue concedendum, aut si fortius sit, diluendum aq. borrag. violar. endiuiæ & cichorij. Huiusmodi enim vinum ad excrementa biliosa temperanda & expellenda, partiumque solidarum siccitatem corrigendam est aptissimum. Vel bibat æger aquam hordei cum succo granatorum dulcium, aut serum lactis, in quo epithymum maceratum sit, vel etiam lac calidè emulsum cum saccharo bibat. Exercitium sit mediocre. Somnus sit consueto longior, qui propterea medicamentis tum externis, tum internis conciliandus. Aluus laxa sit, & nisi sponte officium faciat, clysteribus vel lenientibus medicamentis aperta seruetur: Animus ad hilaritatem componatur, & omnes, quæ iram & tristitiam commouere possunt, occasiones vitentur.

CAPVT XIV.

De venenatis & malignis & tota substantia cerebro contrariis morbis.

PRæter intemperies hactenus enumeratas, cerebrum quoq; morbos quosdam malignos & venenatos, quos totius substantiæ vocant, quandoque patitur. Talis est illa διάθεσις, quam imprimit aura vel vapor, vel materia venenata, quæ epilepsiam excitat, seu ea in cerebro generetur, seu ab inferioribus transmittatur. Tales sunt dispositiones, quas imprimunt venena cerebro peculiariter infensa; solanum furiosum, hyoscyamus, herba Sardonia, seu apium risus, virus caninum, cerebrum & sanguis, *Venena cerebro aduersa.*

felis

felis, de quo memorabilis historia est apud Vveinrichium, *de monstris cap.* 15. Torpedo, menstruus sanguis, vinum fulmine tactum, cicuta, napellus, vmbra arboris iuglandis, taxi, cocculi de Leuante & pisces iis capti, aconitum, thus cum vino, sanguis humanus potus, lolij semen, flores colchici, crocus ʒ. ij. pondere: quorum alia somnum p. n. inducunt, alia imaginationem & ratiocinationem lædunt, ac deliria excitant; nonnulla conuulsiones aut paralysin indúcunt. Ita in maniâ peculiarem malignitatem statuit Platerus.

Verum enim verò cum, vt modo dictum, alia alias actiones lædant, ac de epilepsia, sopore graui & deliriis, quæ ab huiusmodi venenis proueniunt, suo loco dicendum sit, & vix aliquod venenum sit, quod etiamsi cerebrum primò afficiendi vim habeat, non tamen reliqua membra in consensum trahat, in enumeratis symptomatibus de iis aliquid dicetur; reliqua suo loco, vbi de venenis in specie dicetur, explicabuntur.

CAPVT XV.

De vitiis spirituum animalium.

AN spiritus animales partes sint corporis nec ne hic non disquirimus, satis est si sciamus, eos ad actiones animales omninò necessarios esse, neque sine iis eas perfici, & si actiones hæ rectè perfici debent, requiri, vt ipsi non minus quam cerebrum suam naturalem temperiem & constitutionem habeant.

Spirituum animaliũ vitia.

Generatur spiritus animalis in cerebro, quod eius fons & origo est, & ea de caussa præter facultatem altricem, quæ ipsi cum omnibus partibus viuentibus communis est, peculiarem substantiam ab omnibus aliis corporis partibus diuersam habet, & potentias, quibus & retinet materiam, è qua spiritus animalis generatur, eamque alterat & coquit, & in spiritum animalem mutat.

Generatur autem spiritus animalis ex subtilissima spiritus

ritus vitalis parte & aëre attracto, ab ipsa cerebri substantia, quæ animæ, vt agentis principalis, proximum instrumentum est, cui in toto corpore similem reperire non est. Ea enim animæ sedes est, non verò ventriculi, & ab ea spiritus animales elaborantur, atque in ea, non verò in ventriculis, quorum alius vsus est, vt alibi dictum, continentur. Cerebri verò substantia ad actionem hanc concurrit præcipuè per suum calidum innatum & peculiarem temperiem, ac pro huius variatione etiam spiritus animales variant. Est tamen etiam necessaria peculiaris cerebri conformatio, quæ in magnitudine, figura & cauitatibus consistit, quæ non solùm ad spirituum generationem vel ad conseruationem necessaria est, cerebrumque suam substantiam, calidum natiuum, temperiem & conformationem obtinens spiritus animalis origo, fons & domicilium est. *Spiritalis animus generatio.*

Plura autem ad naturalem constitutionem spirituum requiruntur. Primò vt habeant suam temperiem, quæ est quidem calida; sed longè temperatior, quam spirituum vitalium. Secundò vt sint tenuissimi & subtilissimi: qua de caussa rerum Creator sapientissimus innumeros arteriarum plexus in cerebro collocauit; vt per minutissimarũ arteriarum insensibilia orificia spiritus vitalis in cerebrum exacte tenuissimus quasi percolaretur & à sanguine arterioso separaretur. Tertio vt sit purissimus, lucidissimus & splendidissimus. Qua de caussa spiritus animalis è spiritu vitali à sanguine arterioso separato, & in cerebro, omnis fere coloris experte recepto gignitur, & ibi vlteriorem elaborationem adsequitur. Idem nimirum hic fieri credendum est, quod in igne, qui quò magis in flamma à fumo separatur, eo fit clarior & lucidior. Quartò vt sit copiosissimus: quam ob caussam cerebrum amplissimum, mollissimum, innumerisque poris & cauitatibus præditum est, & ad illud innumeræ ferè arteriæ decurrunt. Quintò, vt naturalem suum motum in cerebro habeant. *Spirituũ animalium naturalis constitutio.*

Quæ naturalis spirituum animalium constitutio si lædatur quocumque modo, etiam actiones animales, quæ per ipsos, vt instrumentum proprium, obeuntur, vitiari

Spiritus animales calidiores. ri necesse est. Etenim si spiritus animales nimium incalescant & feruidiores reddantur, id quod fit in febribus acutis & partium internarum inflãmationibus, vaporibus calidis caput petentibus spiritibusq; sese permiscentibus, item in cerebri & membranarum inflammationibus & intẽperie calida p.n. in phrenitide, in mania, aut dum à caussis externis, vt æstu Solis, Syrij, aliisque supra *cap.* 1. enumeratis cerebrum incalescit: vigiliæ immodicæ & deliria accedere solent. *Frigidiores.* Frigidus contra spiritus animales actiones omnes hebetat, stoliditatis ac amentiæ caussa est.

Si spiritus animales suam naturalem tenuitatem non obtineant, sed crassiores iusto sint, animales actiones quoque rectè sese non habent, sed torpidiores quasi sunt. Negat quidem Platerus planè, vbi de læsa visione tractat, spiritus animales crassescere; cum sint ætherei penè, & tales mutationes non patiantur, verùm id ita simpliciter admitti non potest. Etenim spiritus animales duobus modis crassiores esse possunt, vel dum tales generantur, vel dum vapores aliqui ipsis admiscentur. Primò enim si spiritus vitalis & aër, è quibus spiritus animales generantur. *Crassiores.* crassiores sint, spiritus etiam animales inde crassiores fiunt. Atque inde accidit, vt ob aëris & spirituum vitalium subtilitatem nonnullarum regionum incolæ ingeniosiores sint, quam in aliis, aliarum verò stupidiores, ob aërem, in quo viuunt, crassiorem. Sic Bœoti apud antiquos stolitatis & stupiditatis nomine male audierunt; de quo Horatius in Epistolis.

Bœotum in crasso iurares aëre natum.

Impuriores. Si spiritus animalis tenuitas & puritas propter vaporis alieni admistionem perturbetur, actiones animales etiam variè læduntur. Si enim vapor frigidus & humidus ipsi admisceatur, spiritus animalis quasi feruidus & iners redditur, vndè sæpè post cibum, propter vaporum ad cerebrum adscensum, hominem ad actiones illas cerebro proprias minus aptum esse animaduertimus. Si vapor sit obscurus & nebulosus, qualis cum ab internis humoribus, tùm ab aëre externo cerebro communicatur, & spiritui animali permiscetur, homines non ita alacres, sed quodammodo tristes

tristes esse animaduertimus. Si vapores sunt calidi, quales in ebriis à vino, vel potus alterius largiore vsu eleuari solent, variæ animi mutationes, & quasi deliria, pro cerebri & humorum in corpore varia dispositione excitantur, de quo Horat. *lib.* 3. *Carm. Od.* 21.

O nata mecum Consule Manlio,
Seu tu querelas, siue geris iocos:
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum.

Si enim vini vel alterius potus vim inebriandi habentis vapor cum sanguinis abundantis vapore permiscetur, iocos & hilaritatem excitat; si caput humidum sit, propensionem in somnum inducit; si vasa seminaria semine sint referta, insanum amorem producit; si pituita caput refertum, somnum: si bilis vapor permiscetur, rixas & iram excitat; si melancholiæ vapor, tristitiam & querelas.

Si spiritus animalis naturalem illam luciditatem & splendorem amittat, & opacus, tenebricosus, ac niger quasi euadat, quod præcipuè fit à vaporis melancholici admistione, metus & tristitia sine caussa, & affectus melancholici excitantur. Nam vt Galenus, 2. *de sympt. caus. cap. vlt.* scribit, cum nihil eorum, quæ extra corpus sunt, nos æquè perterreat ac tenebræ, si eæ ipsi rationalis animi parti sint circumfusæ, necesse est, hominem timere, vt qui semper vna cum corpore timoris causam circumferat. *Tenebricosi.*

Si spiritus animales sint pauciores, quàm par est, & deficiant, omnes animales actiones languent, & ex defectu spirituum, & caussis spiritus dissipantibus, actiones principis facultatis non solùm imminuuntur & abolentur, sed & deprauantur quandoque & delirium excitatur, vt docet Galenus, 7. *aphor.* 9. eodem modo quo tremores artuum. Vt enim dum pondus nimium facultati mouenti imbecilli offertur, tremor excitatur: ita dum obiectum sensibile principi facultati debili offertur, imaginatio & ratiocinatio obiecto non satis proportionatæ & debiles vacillant. *Pauci.*

Deficiunt autem in cerebro spiritus animales, vel quia absumuntur, & non generantur in cerebro, vel quia in *Defectus spiritu[um]*

K reli

anima-lium caussa. reliquum corpus diffunduntur. Absumunt spiritus in cerebro sanguinis nimia profusio, nimia euacuatio, venus nimia, morbi diuturni, præsertim maligni, nimia animi intentio & studia, vigiliæ, curæ. Non verò generantur, si spiritus vitales non suppeditentur. Effunduntur etiam nonnumquam spiritus in sensuum externorum organa, vt in cerebro deficiant. Vt enim in magnis animi affectibus spiritus vitales è corde in reliquum corpus ita interdum effunduntur, vt animi deliquium inde accidat: ita quoque spiritus animales in externorum sensuum organa effundi possunt, vt veluti attoniti homines fiant.

Præter has caussas & sæpe aliæ dantur, occultæ nimirum, spiritus maligna vi afficientes; quales sunt venena, quæ cerebro tota substantia infesta esse antea diximus, & inter ea, quæcumque narcosin quandam & temulentiam quasi inducunt, vt lolium, semen hyoscyami, cortex mandragoræ, solanum, venenum canis rabidi, & quod ab aliarum quoque bestiarum venenatarum ictu communicatur.

Imò etiam vapores maligni spiritus animales afficienres intra corpus generantur: hinc in Epilepsia ægri in fine paroxysmi sopore corripiuntur, & stupidi aliquandiu iacent, quod, vt Platerus docet, non accidit, quia cerebrum nimia agitatione defatigatum est, sed quia vapores maligni, qui prius neruosum genus afficiendo conuulsiuos motus excitabant, cerebrum & spiritus iam labefactant, soporemque & stupiditatem, donec discussi sint, excitant.

Agitati & moti. Si tandem spiritus nimium agitentur, per iram, gaudium, terrorem, & alios animi affectus, vel à vaporibus ab inferioribus partibus ascendentibus, vel etiam in ipso capite è putridis humoribus, vt in membranarum corruptione & vermibus in capite, eleuatis perturbentur, aut à nimia corporis circumgyratione & agitatione, aut rerum motarum aspectu, casu & ictu vehementi cranij, depressione, calore & Lunæ radiis, doloribus vehementioribus cerebri intemperie calida, & ipsi agitentur, & motu quodam inordinato cieantur, vertigo & alia symptomata oriuntur.

Facit huc & simulata ac diu continuata stultitia, quæ spiritus continuò & deprauatè agitans prauam dispositionem ad continuum talem motum per consuetudinem inducit, vt suo loco dicetur. Contra si non moueantur, & vt debent in organa sensuum non influant, etiam animales actiones læduntur, quod fit in affectibus soporosis & catalepsi.

Curatio.

Cum ergo tot sint spirituum vitia, quæ ex affectibus & symptomatibus modò enumeratis, & signis etiam humorum cognoscuntur, non vna erit spirituum vitia emendandi ratio, sed quodlibet vitium peculiari modo ad naturalem constitutionem reduci postulat. Si enim sint nimis calidi spiritus, sunt refrigerandi; si frigidi, calefaciendi; si crassi & impuri, attenuandi & purificandi, iisque naturalis tenuitas & claritas restituenda, & vapores, qui eos inquinant, discutiendi & ab iis separandi. Si malignis qualitatibus inficiantur, iis resistendum. Si desint, reficiendi.

Verùm cum ista vitia spiritibus cum cerebro sint communia, & ab humorum vitiis pendeant: plura de curatione non addimus: cum materia medica, quibus hisce indicationibus satisfieri potest, præcedentibus capitibus proposita sit. Si quæ tamen restant peculiaria, ea postea explicabuntur, vbi de actionibus læsis, quæ à spirituum horum vitio proueniunt, agetur.

Spiritus animales roborantia & augētia.

Hoc saltem addimus, ad cerebrum roborandum, spiritus reficiendos & augendos plurimum posse vinum, vt & oua sorbilia, cum saccharo & cinnamomo, si bonum vinum superbibatur, Plurimum etiam ambram griseam orientalem cum saccharo in iusculo vel ouo sorbili sumptam; si scilicet ad ʒ. ß. ambræ addatur ℔. ß. sacchari, vel rotularum manus Christi perlat. vt & moschum, hyacinthum, margaritas, & aromata pleraque. Commendantur & lapis armenus ac lazuli, vt fuligines, quibus spiritus inquinantur, discutiant; item myrobalani emblicæ & chebulæ, quod spirituum dissipationem prohibeant.

Spiritus quoque instaurat confectio alchermes. Ad eosdem confortandos commendatur succinum, & præci-

puè eius oleum. Magna quoque vis est ad spiritus instaurandos & reficiendos spiritus ex vino maluatico vel alio optimo destillati. Et maior adhuc aquæ vitæ dictæ, quæ si rectè paretur, sæpe cum admiratione vires languentes & iam ferè collabentes reficit: quarum passim multæ extant descriptiones. Nobilis est illa, quæ vulgo aqua Carbunculi dicitur, cuius descriptio in Institutionibus, *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5.* habetur.

Aqua Carbunculi.

Vt & illa aqua quam Mathiolus *lib. 5. in Dioscorid. cap. 7.* describit. Alia minus sumptuosa

Aqua vitæ Mathioli.

℞. *Granorum Paradisi, cinnamom. cubebar. styrac. calamitæ an.* ℥. j. *macis, nucis moschatæ, cardamomi, caryoph. an.* ℥. ß. *flor. lilior. conual.* M. ij. *rosar. rubrar.* M. vj. *lauendulæ* M. j. *borrag. bugloss. an.* M. ij. *Melissæ, saluiæ, an.* M. j. *menthæ crispæ* M. ß. Contusis adde *vini maluatici, aqu. rosar. an.* Canth. ij.

Digerantur & destillentur suspendendo in nodulo in collo alembici Ambræ & moschi *an.* ℈. j. vel quantumlibet.

Extant passim etiam multa Electuaria ad spiritus multiplicandos & confortandos vtilia: Vt illud Mesue, quod ad lætificandum, gaudium generandum, iuuentutem conseruandam, coloris pulchritudinem & odoris bonitatem conciliandam prædicatur, & ita paratur.

℞. *Rosar.* ʒ. iij. *cyper.* ʒ. ij. *caryoph. mastiches, ligni aloes, spicæ, asari, an.* ʒ. j. ß. *cinnam. croci, melissophylli, ocymi minor. Margar. fol. Indi,* vel spicæ Indicæ, *mac. cardam. minor. nuc. mosch. cortic. citri, galliæ mosch. doronici, ocymi maioris, an.* ʒ. j. *moschi* ℈. ß. Cum mellis myrobalan. emblicor. vel bellíricorum quantitate ad species quadrupla, fiat Electuarium, hyeme præsertim vtile.

Vel ℞. *Hyacinth. sapphir. smarag. doronici, coral. alb. rubri, an.* ℈. j. *cinnam. macis, galangæ, nuc. mosc. an.* ʒ. ß. *caryoph. cubeb. ligni aloes, styrac. calam. sem. ocym. an.* ℈. ß. *croc.* ʒ. ß. *mosch. amb. an.* g̃. vj. *cortic. citri condit.* ℥. ß. *glycyrrh.* ℈. ij. *pass. ping. sacch. cand. an.* ℥. j. *conseru. bugloss. borrag. an.* ℥. j. ß. *succi pomor. dulc. depur.* ℥. ij. *aq. rosar. moschatæ, an.* ℥. j. *sacchari optimi* ℔. j. Fiat secundum artem Electuarium.

Videantur etiam Actuarij *de spiritu animali libri duo.*

CAPVT

CAPVT XVI.

De Morbis conformationis, & primò de morbis figura.

CVm hactenus morbos, qui cerebro quatenus similare est, competunt, explicauerimus: proximum iam est, vt de morbis organicis eiusdem dicamus. Cum verò, vt ex Galen.*lib.de morb.differ.& lib.2.Inst.par.1.cap.5.* patet, morbi organici in morbos numeri, magnitudinis, conformationis, compositionis & situs diuidantur: quinam ex his in cerebro & capite inueniantur, videndum.

Et primò figuram quod attinet, naturalis capitis figura, quæ optima est, vt eam Galenus *lib. de ossibus 9. de vsu part. cap. 17. & art. med. c. 11.* describit, sphæræ assimilatur ad latera, vtrinque leniter compressæ, quæque in temporibus rectior, & quodammodo plana; in parte verò antica & postica plus, quàm in sphæra, prominet: hac tamen plus protuberat, quàm illa: in vertice verò sphæræ curuitatem seruat. Quibus ergo hæc capitis figura cum decente magnitudine obtigit, ij vigorem & alacritatem habent sensuum, pollent ingenio, iudicio & memoria, & robore corporis præstant. *Capitis figura optima.*

Quæ verò capita à naturali figura recedunt, ea φοξὰ generaliter à Galeno vocantur, dicunturque ita non solùm ea quæ fastigiata sunt, sed etiam in quibus vel antica, vel postica, vel vtraque ἐξοχὴ seu eminentia deest, vel plusquàm par est, eminet, vt vel retrò solùm, vel ante, vel sursum fastigiata capita appareant. Etenim vel synciput seu anterior cranij pars plus iusto eminet, occipite cõtra quasi euanescente & nõ extuberante, vel occiput p.n. prominet, vel neque antica, neque postica eminentia protuberat, & si in lateribus depressum non sit, quasi perfectam sphæram exhibet, quod si in temporibus depressum sit, in vertice caput eminere potest, & acuminatum esse. Cuiusmodi Thersitæ caput fuit, quod, vt Homerus *Iliad. β.* scribit, ὕπερθεν φοξὸς ἔην κεφαλὴν, quod interpretes per ὀξυκέφαλον *Figura capitis vitiosa.*

rectè explicant. Galenus eam capitis figuram, qua longitudo in latitudinem, & latitudo in longitudinem mutetur, dari negat, & propter deprauatam cerebri constitutionem talem hominem viuere posse negat, quod in ea tota cerebri constitutio peruertatur, eaque à paucis, cum rarissima sit, animaduersa. Vesalius tamen illam se vidisse, *lib.* 1. *anatom. cap.*5. testatur, & ante eum Conciliator *diff.* 79. & Hugo Senens.*in com. in art. med. Galen.*

Caussæ.

Ortum habent figuræ hæc vitia plerumque in vtero ante natiuitatem, vel ob materiæ vitium, vel ob facultatis formatricis errorem; nonnunquam & post ortum inducuntur, dum tenella infantium capita ab obstetricibus & nutricibus vario modo formantur, dum fasciis inuoluuntur, & manibus tractantur, aut dum, quæ in vtero vel partu contracta sunt vitia, ab iis non rectè emendantur. Nonnunquam tamen tum pueris, tum adultis figura capitis vitiatur, dum ex casu vel percussione caput deprimitur; quod & cũ & sine fractura fieri potest. De quo vitio emendando cum in Institut. *lib.*5. *part.*1. *sect.*2. *cap.*5. sit dictum, & suo etiam loco de fracturis cranij eius mentio sit facienda, de eo hîc nihil addimus.

Signa Diagnostica.

Figura vitiosa visu cognoscitur, quæ etsi cranij conformationem præcipuè indicet: tamen & cerebrum, quod cranio concluditur, eandem figuram participare vero consentaneum est. Effectibus tamen sese etiam prodit, & stultitiam quibusdam innatam facile ex capitis figura vitiosa cognoscere est.

Prognostica.

Figuræ vitium, quod vel à conformatione praua, vel ex partu difficili, vel obstetricum imperitia inductum est, si recens sit, & non procul ab ortu, aliquantisper corrigi potest, dum adhuc ossa mollia & flexibilia sunt. In adultis verò, vbi ossa iam induruerunt, incurabile est.

Indicatio & Curatio.

Si qua parte caput præter naturam eminet, ibi deprimendum; quod nullo alio modo fieri potest, nisi manuum opera,

opera, vt ſcilicet obſtetrix vel nutrix manibus caput ſæpius leniter tractando,& faſciis inuoluendo,eam figuram, quæ præternaturalis eſt, aboleat, & eam, quæ expetitur, ipſi inducat.

De Suturis Capitis.

Suturas capitis, quarum tres eſſe, coronalem,lambdoidem & ſagittalem,vt ex atonomicis patet,pro varietate figurarum capitis variare docet Hippocrates *in initio libri de vulneribus capitis.* Idque aliquando quidem verum eſſe obſeruationes docent, qualem & Volcherus Coiter. *in obſeru. anatom.* habet. Non tamen ſemper ſuturas variare propter eminentiarum cranij defectum vel exceſſum doctiſſimi Anatomici teſtantur. Reperta quoque capita eſſe, quæ omnibus ſuturis deſtituta fuerunt, obſeruatum eſt. Verùm quia iſta ipſam conformationem ſequuntur,neque à Medico corrigi poſſunt, plura hîc addere ea de re non libet. Videantur Veſal.*huma.corp.fabr.l.1.cap.6.*Sylu.*in comment.ad lib.Galen.de oſſ.*Columb.*lib.1.anatom.c.6.& l.15.*Euſtachius *de oſſ.*Ambroſ.Paræus *l.4.Chirurg.cap.3.*Riolan.*anatom.cap.*18.Bauhinus. *Suturæ capitis.*

CAPVT XVII.

De Morbis meatuum & cauitatum cerebri.

IN ſuperficie cerebri nulli morbi occurrunt, & ſi qui in cranio interdum reperiuntur,cum in fracturis interdum exaſperatur, & feſtucæ quaſi prominentes membranas comprimunt, de eo ſuo loco, cum de vulneribus capitis & fracturis cranij agetur, mentio fiet. Sequuntur ergo morbi in meatibus cerebri.

Sunt autem cauitates & meatus hi triplices: Alij in cerebro, alij ad cerebrum, alij à cerebro. *Meatus & cauitates in capite.*

Primò enim cerebrum ipſum poroſum eſt, & in poroſa & fungoſa quaſi eius ſubſtantia ſpiritus animales generantur, continentur & mouentur, quod vel ſpatium illud docet, quod in mortuis inter tenuem & craſſam menin- *Cerebrũ eſt poroſum.*

gem interiectum est satis magnum.

Cerebri ventriculi. Deinde sunt in cerebro ventriculi, excrementis eius euacuandis parati, qua de caussa in iis etiam glandulæ quædam locatæ sunt, quæ veluti spongiæ per vasa à cerebro vel cerebello eò transmissa excrementa cerebri exsugunt, ideoque omnes etiam in infundibulum, cui glandula pituitaria substrata est, desinunt. Ad corporis enim callosi latera duo superiores ventriculi cerebri tenui quodam corpore, quod speculum lucidum dicitur, inferius distincti positi sunt. Ab horum tergo apparet corpus concameratum seu fornix, sub quo tertius est ventriculus, ex priorum concursu proueniens, in quo duplex est meatus: anterior desinit in palatum, seu infundibulum dictum, quod finit in sellam ossis sphenoidis, vbi glandula pituitaria est & plexus retiformis, seu rete mirabile, vt Galen. vocat.

Posterior verò quartum ventriculum constituit. Cerebello etiam suum ventriculum recentiores quidam attribuunt.

Ad cerebrũ tendentia vasa. Ad cerebrum tendunt, quæ è sinubus cerebri egrediuntur venæ & arteriæ, quas ὀχετὺς, ductus, vulgò vocant, quæ à tenui meninge susceptæ, in ipsam cerebri substantiam disperguntur, quæque rubra illa puncta, quæ dissecto cerebro conspiciuntur, constituunt, & sanguinem arteriosum, ac venosum, spiritusque vitales, cùm ad cerebri nutritiontm, tum ad spirituum animalium generationem aduehunt.

A cerebro & spinali medulla, quæ & ipsa à cerebro ortum habet, nerui omnes suam originem habent, quorum συζυγίαι seu paria triginta septem secundum vulgatam opinionem recensentur: septem scilicet à cerebro orta, triginta à spinali medulla. Recentiores verò quadraginta numerant, decem à medulla oblongata intra cranium, triginta à spinali medulla, vulgo ita dicta, extra cranium ortum ducentia, de quibus consulantur Anatomici.

Pertinent & ad vias è cerebro suturæ cranij, per quas vapores & fuligines è cerebro exhalant.

Caussæ.

Hi ergo meatus & cauitates vt ad cerebri nutritionem, ſpirituũ animalium generationẽ, cõſeruationem, motum, & in totũ corpus diſtributionem neceſſariæ ſunt: ita iis anguſtioribus redditis iſtas actiones lædi neceſſe eſt. Etſi verò anguſtiæ plures cauſæ ſint: tamen anguſtia meatuum horũ omnium prouenit vel ab obſtructione, vel à compreſſione.

Obſtructio fit à vaporibus vel humoribus. Compreſſio vel à cranio depreſſo, vel à ſanguine, aut humore, aut tumore, aut ipſa cerebri ſubſtantia anfractus eius & neruorum principia comprimente.

Obſtructionem quod attinet, fit illa primò à vaporibus craſſis. Si enim hi confertim & copiosè ad caput ferantur, meatus cerebri opplere, & obſtruere poſſunt. Tales vapores eleuantur à cibo vel potu pleniore, vel vaporoſo, vel humidiore; Ab humoribus item & excrementis vaporoſis in ventriculo, inteſtinis, à vermibus in vtero, in venis cùm meſaraicis, tum venæ cauæ ramis, quod non rarò in principiis & inuaſione febrium cùm intermittentium, tum cõtinuarũ fieri ſolet, vbi à materia calore attenuata & agitata vapores ad caput copioſi ferũtur, meatúſque obſtruũt, & ſomnum inducunt. Poſſunt quoque meatus cerebri obſtruere fumi & vapores craſſi extra admiſſi, id quod ij, qui ex carbonibus accenſis in conclauibus concluſis exhalant, præſtare poſſunt; qnibus non diſſimiles ſunt, qui à muſto & cereuiſia feruente attolluntur. Cuius rei exempla habet Marcel. Donatus *de hiſtor. medic. mirab. lib. 1. cap. 6.* & Platerus, *obſeruat. lib. 1. pag. 16. 17.* *Meatuũ cerebri obſtructio eiuſque cauſſæ.*

Deinde idem præſtant humores craſſi, qui in ipſa ſubſtantia cerebri cumulati eius meatus obſtruunt, & præcipuè ſi exortum neruorum, & vias illas, per quas ſpiritus animales in totum corpus influunt, occupant, & varia, pro modo obſtructionis & natura humorum, actionum læſarum genera inducunt. Si enim obſtructio illa ſit leuior, affectus ſoporoſi excitantur; ſi verò grauior & integra, apoplexia generatur.

Tertiò idem fieri poteſt à ſanguine extra vaſa ſua effuſo, ſi non inflammationem parit, ſed anfractus eius obſtruit,

id quod non solùm in percussionibus & lapsu fieri potest, vbi interdum, cerebri substantia etiam non vulnerata, vasa aperiuntur & rumpuntur, sed etiam interdum ob plethoram quoad vasa, vnde & viuentibus & mortuis quandoque magna sanguinis copia per os & nares erumpit.

Angustiores etiam redduntur illi meatus ad cerebrum tendentes in φλεγμονώδει illa diathesi, de qua postea.

Compressio meatuũ cerebri eiusq; caussa.

Compressio fit à causis vel internis vel externis. Inter internas sunt primò humores crassi & pituitosi, qui basin cerebri, vbi neruorum principium est, occludere, & spirituum animalium in corpus reliquum distributionem impedire possunt.

Deinde sanguis ex vulnere vel contusione, vel etiam sine cerebri vulnere ex eius vehementi concussione, vel ex venæ alicuius ob plethoram ad vasa & ob sanguinis per menses, hemorrhoides, nares, euacuationem suppressam, ruptione, aut in cerebri substantiam eiusque poros, anfractus & meatus, aut ad basin cerebri effusus, comprimendo sensum & motum omnem abolere potest.

Tertiò idem accidere potest, vbi vasa ad cerebrum tendentia φλεγμονώδει διαθέσει laborant, & ita replentur ac distenduntur, vt sanguis ab iis vix capi queat, & propterea substantiam cerebri, eiusque meatus grauet, comprimat, ac angustiores reddat, vt nec spiritus vitales liberè à corde adscendere, & in cerebrum distribui, nec animales liberè in cerebro moueri, & in neruos influere possint.

Quartò Platerus neruorum principium seu basin cerebri ab ipso etiam cerebro comprimi posse statuit, dum scilicet vel eius substantia ab humore pituitoso in eo immoderatius cumulato, vel etiam ab aëre humido & crasso, vt vult Matth. de Grad. ita irrigatur, vt mollior laxiorque facta subitò subsidat, neruorumque principia comprimat, vel ventriculi seu cauitates cerebri ita subitò replentur, vt non ob obstructionem spiritibus animalibus transitum denegent (neque enim spiritus animales in ventriculis cerebri, sed in cerebri substantia & neruis sedem suam habere statuit) sed basin cerebri grauent, & principium neruorum

uorum comprimant.

Quintò idem addit tumorem durum, qui pondere suo meatus cerebri comprimat & angustiores reddat.

Inter externas verò causas est cranij cerebrique à causis externis compressio. Si enim ictu vel casu vehementiore fracta vel depressa caluaria cerebrum simul comprimatur, poros & meatus in eo angustiores fieri, & hominem subitò sensu & motu priuatum concidere necesse est.

Suturarum angustiam quod attinet, potest illa fieri à vaporibus multis & lentis eò loci hærentibus. Interdum etiam planè deficiunt suturæ, & inuenta sunt capita omnibus suturis carentia. Quod cum antiquis, Aristoteli *de hist. anim. l.3.c.7.* Herodoto & Arato notum fuit, tum recentiores plures idem obseruarunt. Fallop. *in com. in lib. Gal. de oss.* & in obseru. anat. Volcher. Coiter. *in obseru. anatom. & Chirurg.* Reald. Columb. *l.1. anat. c.5.* Ioan. Andreas à Cruce *l.1. Chirurg. sect. 1. c. 2.* *Suturarũ capitis defectus.*

Capita talia sanè firmissima & à dolore tutissima esse, & quo suturæ sunt pauciores, eò capitis valetudinem commodiorem esse, scribit, Cels. *lib. 8. de med. c.1.* Verùm etsi hæc Celsi sententia vera sit, de externis iniuriis, quæ capiti occurrere possunt: tamen vaporibus & fuliginibus retentis multa incommoda cerebro accidere possunt, ac si de iis etiam accipiatur, falsissima est. *An valetudini cõmodus sit.*

Obseruationes enim (qualē etiam habet Reald. Columb. *loc. alleg.*) docent, nonnullos diuturno & incurabili capitis dolore fuisse vexatos, non alia de causa, quàm à suturarum defectu, ob quem vaporibus & exhalationibus nullus datur exitus.

Signa Diagnostica.

Cognoscuntur hæc meatuum cerebri vitia ex operationibus cerebri læsis, præcipuè imminutis & abolitis. Cum enim ad actiones animales obeundas spiritus animales liberè per cerebri substantiam moueri & in neruos influere debeant: si angustioribus illis meatibus redditis & occlusis liberè moueri, & in neruos influere non possint, fit inde somnus nimius, stupor, apoplexia, paralysis, pro vitij magnitudine. Nam si vitium sit leuius, ob id sensus saltem *Angustia meatuum cerebri signa.*

aggra

aggrauantur, quod fit in sopore, vel in stupore leuiore, motusque tunc manet, etiamsi in sopore quiescat. Si verò vitium hoc magnum sit, & sensus omnes & motus abolentur, vt in sopore & stupore grauiore, caro, aphonia & apoplexia accidere solet. A quibus verò causis meatuum hæc angustia proueniat, porrò inquirendum.

Causæ externæ, ictus, percussio, lapsus, ex aliorum relatione cognoscuntur: quæ eadem etiam an sanguis extra vasa sua effusus mali hujus causa sit docere potest.

Internas causas quod attinet, patent eæ ex iis, quæ antea de signis intemperierum capitis cum materia diximus. Si à vapore, eius signa aderunt, & cibus ac potus vel copiosus vel vaporosus adsumptus est, vel alius morbus vel in toto, vel parte aliqua deprehenditur, ex cuius causa agitata sursum multi vapores ferri possunt. Vapores soli nisi narcoticam vim habeant, stuporem vix excitant, soporem verò frequenter pariunt, imò & apoplexiam excitare possunt, sed quæ leuior est, & quæ sola corporis agitatione & concussione sanatur. Si à pituita proueniat angustia cerebri, cognoscitur ex præsente corporis constitutione, ætate senili, ex anni tempore, cœlique constitutione, & aliæ causæ pituitam generantes præcesserunt. Pituitæ per nares, faucesque euacuationes consuetæ suppressæ sunt, ægerque prius de capitis grauitate ac pondere, pigritia in motu, oculorum obtenebratione est conquestus & cum multo stertore dormiuit.

A sanguine si ortum habeat, dolor capitis plerumque præcessit, & rubor in facie, atque alia plethoræ tum in toto, tum in capite præcipuè signa adsunt sanguisque per os & nares interdum erumpit. Cum à tumore est angustia, vix viuente homine is satis cognoscitur; diuturnus tamen stupor adest.

Prognostica.

1. Quo minor causæ seu obstruendo seu comprimendo angustiam parientis vis est, eo malum leuius est: quo potentior; eò grauius.

2. Hinc quæ à vapore fit obstructio leuior est, & facilius vapore discusso curatur, quàm quæ ab humore.

3. Et quo maior humoris copia, eo malum periculosius est. Hinc nisi pituita per emunctoria sua euacuetur, & è meatibus, quos obstruit, aut comprimit, excutiatur, vel in spinalis medullæ principium delapsa paralysin excitat; vel circa principium neruorum hærens, motúmque auferens, cessante tandem etiam thoracis motu & respiratione penitus sublata ægrum suffocat.

4. Quæ à sanguine prouenit angustia, si sanguis adhuc in vasis suis hæreat, facilè curatur: si verò è vasis effusus sit, nisi per aures, nares, & os effundatur, aut tanta eius saltem copia sit, quæ insensibiliter discuti possit; putrescit, & inflammationem, febrem, conuulsionem, & tandem mortem accersit.

5. Quæ à tumore est angustia, incurabilis est; cum tumor in cerebro abditus emolliri & discuti non possit, & si quid curationis admittit, ea non alia erit, quàm quæ intemperiei cum pituita debetur.

6. Quæ à compressione cranij fit angustia, prout ea vel maior, vel minor, & cum minore, vel maiore cerebri & vasorum eius læsione coniuncta est, & prout facilius cranium eleuari potest, vel non potest, eò periculosior, & difficilior, vel minus periculosa, & curatio facilior est.

7. Defectus suturarum est incurabilis.

Curatio angustiæ cerebri à vapore.

Vapor, qui continens obstructionis meatuum cerebri causa est, discutiendus, & ne extra cerebrum generetur, & ad caput mittatur, præcauendum. Itaque materia, à qua suppeditatur, euacuanda & partis mittentis ratio habenda, vt supra, *cap.* 7. dictum. Proinde si à venoso genere, quod in febribus accidit, & quidem si mox cum febre incipiat, ad febrem præcipuè curatio dirigenda: capitis tamen & cerebri, quod vapores recipit, ratio habenda, & ea, quæ vaporum ascensum impedire possunt, eosque deprimere, repellere, discutere valent, vsurpanda, vt supra de intemperie capitis per consensum *c.6.&* 7. dictum. Si à ventriculo, vel vtero, vel alia parte vapor ille eleuetur, pars illa euacuanda, roboranda, & vapores à capite reuellendi, atque in eo discutiendi.

Vapores caput infestantes vt emolliendi.

Cura

Curatio eorum, qui à carbonum fumis & similibus vaporibus suffocantur.

A carbonũ fumis suffocatio vt curanda.

Pertinent huc & vapores illi, qui ex carbonibus accensis, vt & illi, qui è musto ac cereuisia feruescente attolluntur, & quibusdam periculum suffocationis intentarunt, quosdam planè suffocarunt. Qui qua ratione noceant, alij aliter sentiunt, vt apud Donatum Marcell. *de hist.med.mirab.l.2.c.6.* Forestum *l.15.obseru.26.* Paræum *tract. de renunciationibus, & lib.2. Instit. par.3. sect.2.c.6.* videre est. Quin tamen etiam crassitie sua cerebri meatus oppleant, negari non potest.

Quantum ad curandi rationem, danda opera, vt quamprimum vapores illi discutiantur. Itaque ægri statim in aërem liberum deducendi vel deportandi sunt, & aqua vitæ aliqua præstans, quod vapores illos discutere potest, instillanda, cui aliquid theriacæ addi potest. Hinc vomitorium cum oxymelite exhibendum, & sternutatorium naribus insufflandum, atque oleum destillatum, vel balsamus rutæ, saluiæ, vel simile quid naribus inungendum. Neque omittendæ reuulsiones per clysteres, frictiones, & similia.

Curatio angustiæ cerebri à pituita.

Angustia cerebri à pituitu curatio.

Si à pituita cerebri meatus obstruente siue comprimente angustia in eo fiat, & inde seu somnus grauis, seu stupor, seu apoplexia, seu paralysis fiat, eo modo curanda, qui supra *c.9. de intemperie capitis cum pituita,* propositus est, nimirum ex vniuerso corpore pituita euacuanda, eadem à capite reuellenda, per os & nares euacuanda, & medicamentis tum internis sumptis, tum extra adhibitis discutienda, caputque calefaciendum & roborandum, vt ib. dictum.

Curatio angustiæ cerebri à sanguine.

Angustiæ cerebri à sanguine curatio.

Ita si à sanguine siue obstruente siue comprimente angustia est, sanguis venæ sectione, cucurbitulis & aliis modis euacuandus & reuellendus ac repellendus, vt cap. 8. supra de intemper. cum sanguine dictum. Et quidem si sanguis extra venas illapsus sit, & vena aliqua seu causa violen

violenta, seu quocumque modo aperta, præter ea, quæ ibi tradita sunt, & venæ frontis, & nasi, & sub lingua deriuationis gratia aperiri possunt, sanguisque ne confertim affluat, repellendus, & qui iam extra vasa extitit, euacuandus & discutiendus, vt postea cap. 20. dicetur.

Curatio angustiæ à crany compressione.

Si à cranij depressione sit angustia, cranium eleuandum, vt Instit. *lib.5.part.1. sect.2.c.6.* dictum, & postea etiam suo loco de fracturis & compressione cranij dicetur: quamuis verò in infantibus etiam sine fractura deprimi possit, curandi tamen ratio est eadem.

Caratio angustiæ suturarum.

Si suturæ à vaporibus vel humoribus obstructæ sint, discutiendi illi fomentis ex chamæm. meliloto, betonica, stœchade, serpillo & similibus, quæ ex superioribus nota sunt. Cauendum verò hîc à repellentibus & adstringentibus, quæ malum augent.

Vt meatus & cauitates in cerebro & capite plures sint vel maiores, id non facilè accidit, nisi forsan à prima conformatione; quæ mala incurabilia sunt: quale exemplum An. 1622. Mense Augusto in oppido vicino Kemberga sese obtulit, vbi infans natus est, qui in capite foramen habebat, quod ab ore sursum ad occiput patebat, ita vt ore aperto per totum caput quasi tubum vel canalem transpicere liceret

CAPVT XVIII.

De Morbis in numero, & de vermibus ac calculis in capite.

MOrbos numeri quod attinet, etsi nullos in cerebro statui vel dari nonnulli statuant; suo tamen modo dari & concedi possunt. Nam vt de iis, qui bicipites nati sunt, quorum historias recenset Schenckius, *lib. 1. obseru. 15. & 16.* Plater. *obseru. l.3. p.550.* nihil iam dicam: Cornutos etiam natos fuisse, atque ita hac parte in capite quosdam abun

Bicipites

Cornuti.

abundaſſe, idem Schenck. *lib.* 1. *obſeru.* 24. & Guilelmus Fabricius, *cent.* 2. *obſeru.*25. teſtantur. Verùm cum hæ monſtroſæ ſint à primo ortu capitis conſtitutiones, nec curationem admittant, eas prætermittimus. Hoc tamen prætereundum non cenſemus, Bartholomæum Cabrolium *obſeru.*11. referre, ſe cuidam cornu in fronte natum, cuius longitudo erat dimidiati pedis, craſſities pollicis, ſerra reſecuiſſe.

Quoniam verò Galen. *lib. de differ. morb.* inter morbos numeri refert non ſolùm id vitium, quod à rerum naturalium, verùm etiam illud, quod à præter naturalium abundantia accidit, atque inter ea etiam vermes recenſet, eum ſecuti inter morbos in numero ſeu rerum p.n. in cerebro abundantium hîc vermes recenſebimus. Etſi enim alij aliter hac de re ſentiant, vt Inſtit. *l.* 2. *part.* 1. *c.* 7. dictum, & in re obſcura quiuis per me quidlibet ſentire poſſit: tamen quia de vermibus capitis commodiore loco, quàm iſto, tractari vix poteſt; hoc capite de vermibus agemus.

Vermes in capite geniti. Vermes in capitis parte anteriore ad naſi radicem, vbi oues & capræ frequenter eos habent, naſci Auicennas *lib.* 3. *fen.* 1. *tract.* 2. *c.* 3. ex Medicorum Indorum relatione narrat. Idem tamen & in aliis regionibus ac ſeculis accidere annotatum, & cuidam Italo ex frequenti odoratu baſilicæ herbæ natum ſcorpionem in cerebro dolores vehementes & longos, & mortem denique attuliſſe, Holler. *l.* 1. *de morb. inter. cap.* 1. refert. Et è capitibus eorum, qui febre Vngarica theriode mortui ſunt, vermes confertim prorupiſſe teſtatur Conradinus, *cap.* 11. *de febr. malig.* Quod confirmat Volcherus Coiter. *in append. obſeru. Anatom. & Chirurg.* Et Cornel. Gemm. *in append. oper. Coſmocritici*, in matronæ cuiuſdam peſtilenti hemitritæo extinctæ capite aperto magnam putredinem circa cerebri ſubſtantiam, & inter meninges cum vermiculos, tum cimicum copiam incredibilem repertam fuiſſe. Valeſcus quoque de Taranta, *l.* 4. *c.* 30. refert, ſe vidiſſe in iuuene febrem habente acutam duos treſve ad formam granorum pini expulſos, & iuuenem ſanatum fuiſſe. Narrat quoque Foreſtus, *lib.* 9. *obſeru. in*

ſchol.

schol. Beniuentis cum multi morbo quodam ignoto è vita decederent, tandem Medicos hoc morbo interemptum incidiſſe, & in eius cerebro inueniſſe vermem rubrum breuem, quem cum multis medicamentis vermes occidendi vim habentibus occidere non poſſent, tandem fruſtra raphani inciſa in vino maluatico coxiſſe, quo medicamento vermis occidebatur, atque hoc remedio poſtea ſimili morbo quaſi epidemio affectos omnes curaſſe. Refert *ibidem* Foreſtus ſe quendam nouiſſe lue venerea infectum, qui cum longo & diuturno capitis dolore affligeretur, nec vllis remediis curari poſſet, tandem Bononiæ cranium eius in frontis parte ſuperiore, qua dolor hærebat, perruptum & vermem ſub eo ſupra duram matrem nigriuſculum inſtar gurgulionis, inuentum eſſe, quo ablato dolor ceſſauit. Ita narrat Ambr. Paræus *libr. 9. capit. 20.* cuidam ex cranij putredine & carie ſupra ipſam craſſam meningem vermes plures natos fuiſſe. Notabilis quoque eſt hiſtoria, quam Franciſcus Hildesheim. *ſpiceleg. l.1. p.41.* recitat, de quodam, qui vermes tredecim oblongos lanuginoſos viuos inſtar erucarum ſeu oniſcorum, quos auriculares vocant, in capite continuit, quique per fauces, nares & aures prodierunt.

Cauſſæ.

Poſſunt quandoque in caput irrepere eiuſmodi vermes, id quod ſeruus ille apud Hildesheimiũ ſuſpicatus eſt, qui cum ſæpius benè potus in gramine dormiuiſſet, vermem eiuſmodi vnum atque alterum in aurem irrepſiſſe, à quo reliqui deinceps generati fuerint, credidit. In capite tamen etiam generari ex corruptione humorum, præcipuè malignorum, certum eſt, id quod in malignis & peſtilentibus febribus, & nonnunquam in putredine ac corruptione cranij accidit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcuntur vermes ex dolore diuturno, qui nullis remediis cedit, vehementi, maximo; præſertim cum caput mouetur, & ferè lancinante fœtore, qui per nares & os exhalat, ſternutatione & frequenti vertigine quæ ægrum corripit. *Vermiũ in capite ſigna.*

Prognosticum.

Malum hoc satis periculosum est,& curatu difficile, ac quod sæpissimè ægris exitium affert.

Indicationes.

Vermes seu viui seu mortui exturbandi sunt ex capite. Ideóque præmissis vniuersalibus, vermibus aduersantia, eosque necantia & errhina & sternutatoria ad eorum expulsionem vsurpanda.

Curatio.

Vermes è capite tollentia. Errhina & sternutatoria ex superioribus nota sunt: iis tamen talia admiscenda,quæ vermes hos necare, vi peculiari, comperta sunt; vt *succus raphani,hiera picra,aloë,succus mal. persicor.abrotani,absinthij,ol. amygd.amarar. ol. persicorum.*

Vel excipiatur naribus & ore hiante talis fumus.

℞. *Centaur. minor. marrub.betonicæ,an.*ʒ.ij. *zedoariæ* ʒ.ß. *angelic.succini,an.*ʒ.ij.*antimon. crudi* ℥.j. *minij.*ʒ.j.ß. *boli armeni* ʒ.j.*aristolochiæ rotundæ* ʒ.ij.*absinthij* ʒ.iij.F.puluis carbonibus inspergendus.

Loco verò dolenti applicetur hoc emplastrum.

℞. *Aloës, puluer. lumbricor. cuiuscumque descrip.an.*ʒ.ij. *fellis taurini* ʒ. j. *olei absinth. ceræ, an. q.s.* F. cerotum

Quod Emplastrum cum applicauisset & fumum naribus ter quatérue excepisset seruus ille apud Hildesheimium, vermes lanuginosi viui tredecim per fauces,nares, & aures prodierunt, atque dolores remiserunt, post menses tamen aliquot adhuc duo prodierunt. Marquardo tamen *pract. l. 1.c. corollar.* 64. suspecta est vermium interfectio. Ideòque hoc emplastrum imponit capiti raso.

℞. *Amygd.amarar.contusar.succi folior. persicor. abrotani, absinthij, an.* ℥. j. Misce & capiti imponatur. Per nares verò excipiatur vapor è lacte vt ita vermes exeant. Commendatur & Tabaci succus & fumus naribus attractus ad vermes in capite occidendos.

Calculi in capite geniti. Calculos etiam quandoque in cerebro nasci obseruatum est à Medicis,cuius rei historias collegit Schenck. *l.1. obseru.*81.Exemplum etiam extat apud Guilelmum Fabric. *centu. 1. obseru.* 11. Cognoscunturque ex dolore, qui est fixus

fixus & nullis cedit remediis, adest grauitas, sine excrementis tamen. Sed malum id incurabile est. Annotauit etiam Guilelm. Fabric. *cent. 2. obseru. 2.* Globulum plumbeum sclopeto emissum in caput iuuenis adactum fuisse, ibique vulnere etiam sanato sex mensibus inter cranium & duram matrem ad latus suturæ rectæ nullo superueniente symptomate remansisse.

Possent & huc referri fungi cerebri: verùm cum ij saltem in vulneribus cerebri nascantur, suo loco, vbi de vulneribus cerebri agemus, de iis dicemus.

CAPVT XIX.

De morbis magnitudinis in capite.

AD morbos magnitudinis vitiatæ in capite pertinet hydrocephalus,& tumores cerebri ac membranarum eius. Verùm cum ij morbi compositi sint, & cum magnitudine aucta concurrat intemperies cum materia, de iis seorsum in fine huius libri dicemus.Pertinet hûc & illa prodigiosa capitis magnitudo, quam ex Fincelio de miracul. refert Schenck. *l.1.obseru.32.* de infante quodam,cui ad quintum mensem capitis magnitudo ita aucta est,vt in circumferentia vlnam æquaret. Et occurrunt similia interdum etiam,& capita prodigiosæ magnitudinis:sed cum ista vitia à prima conformatione sint, incurabilia sunt. Eodem modo sese res habet de nimia capitis paruitate. *Capitis magnitudo vitiosa.*

CAPVT XX.

De commotione cerebri.

SItus totius cerebri in homine viuente mutuari non potest: in partibus verò cerebri eiusmodi affectio fieri potest, vbi ob depressionem ossis ab ictu aliquo validiore, vel etiam sine ossis depressione,ab ictu vel collisio- *Cõmotio cerebri.*

ne capitis quacumque vehementiore partes cerebri, præcipuè ſuperiores, quæ alioquin ab inferioribus diſiunctæ ſeruari debent,p.n.cum ipſis coniunguntur,cerebriq; partes quaſi loco naturali dimouentur.Agendum ergo hic de illa affectione, quæ vulgo cerebri commotio nominatur. Etſi verò & anguſtia ferè in ea coniungatur, & nonunquã etiam vaſa quædam rumpantur,& proinde in diuerſis locis de ea agi poſſet:tamen non incommodè inter morbos in ſitu,& ante vulnera capitis hoc loco de ea agi poſſe videtur.

Facit huius affectionis mentionem Hippocr.*7. aph.*58.& Gal.*in comm.*Paræus *l.9.Chir.c.9.&* 22.Guil.Fabri.*cent.1.obſ.* 11.12.*cent.* 3.*obſ.9.* & alij. Hippocr. de ea ita ſcribit: Quibus occaſione aliqua cerebrum vehemẽtius fuerit concuſſum,mutos protinus fieri neceſſum eſt.Recentiores appellant cerebri commotionem,quo nomine malum id præcipuè intelligunt, vbi ſine externo aliquo vulnere, ſine cranij fractura,vel depreſſione, ex percuſſione vel lapſu vehementiore, vel cranij modiolo perforatione, vel manus illiſione,vel bombardarum & tonitrui fragore talis conſternatio accidit,vt ægri neque loquantur,neque agãt aliquid, ſed ferè apertis oculis immoti maneant, ſimiles iis, qui motu & conſternatione perculſi ſunt, atque attoniti. Accidere iſta ſymptomata ſtatuit Galen. *loc.allegat.* quia virtus animalis retracta in cerebrum cogatur per tales affectiones commotione vehementiore offenſa,& propterea quietem agat,& ferietur,atque inde organa ſenſuum & motus ſuo officio non fungantur. Et quidem hoc ita ſeſe habere in leuiore modo facilè concedi poteſt; in grauiore tamen credibile eſt,non ſolùm ſpiritus in cerebrum reuocari,ſed & conturbari,& ob cerebri ſitum mutatum, & anguſtiam motu eorum impedito ſymptoma eiuſmodi excitari. Vbi enim cerebrum vehementius concutitur,non ſolùm ſpiritus commouentur & cõturbantur, ſed & cerebri partes à naturali ſitu dimouentur;& meatus cerebri concutiuntur; imò vaſa ad cerebrum tendentia & per eius ſubſtantiam ſparſa, vt & nerui, non ſolùm comprimi & contorqueri, ſed & rumpi poſſunt, ſi vis maior ſit, & inde ſanguis

in

in cerebrum effundi poteſt. Quod ſanguis per os & nares ſæpè effuſus teſtatur, à quo meatus cerebri tum obſtrui, tum comprimi poſſunt. Et quidem vbi cranium frangitur vel deprimitur, fit hoc facilius. Integro tamen etiam eodem manente, imo capite galea ferrea tecto vehementiore ictu cerebrum grauiſſimè concuti, & venæ ac arteriæ in eo rumpi poſſunt. Ideoque quæ hic de iſto malo dicentur, tam in commotione cerebri cum fractura cranei, quàm ſine fractura eiuſdem locum habent. Facilius autem iſta commotio fit ſyncipite percuſſo, quam alia capitis parte, vt hiſtoria de Nerei filia, quæ mox recitabitur, docet.

Signa Diagnoſtica.

Ad adſtantium relationem, an æger grauiter percuſſus vel lapſus, vel ſimile quid paſſus fuerit cognoſcitur. Symptomata autem, quæ ex cerebri commotione ſequuntur, hæc ſunt: Si concuſſio minus violenta eſt, non ſtatim muti redduntur, ſed ſopore quaſi corripiuntur, non adeò tamen profundo, quin excitari poſſint; vel vertigo corripit: ſin concuſſio ſit vehementior, ἀφωνία & ἔκπληξις, vt Hipp. 7. *aphor.* 14. nominat, accidit, & auditus, viſus, motuſque aboletur; delirium etiam quandoque accedit, ſanguis per os & nares effunditur, oculi inflãmantur & ſæpè inflantur; plerique hoc modo affecti vomunt compatiente cerebro ventriculi orificio per neruos ſextæ coniugationis. Et primò quidem quicquid in eius capacitate reperitur, euomitur, hinc quicquid à vicinis partibus affluit, in primis bilis flaua, quæ ad motum aptior, veſicula fellis laceſſita, in ventriculum infunditur. Vbi ſanguis corruptus putreſcere circa cerebrum & membranas eius incipit, cerebri & membranarum eius inflammatio excitatur, calorque cordi communicatur, vnde febris continua oritur, delirium, conuulſiones, & tandem, niſi materia euacuetur, cerebri corruptio & ſphacelus.

Rei huius hiſtoriam narrat Hippocrates, 5. *Epidem. Pulchra*, inquit, *erat virgo Nerei filia, & fere annos nata viginti, cui à fœmina ludente, latâ manu ſynciput percuſſum eſt. Ac tum quidem oculorum caligo corripuit, & ſine reſpira-*

tione erat, cumque domum peruenisset, ilico febri vehementi correpta & capitis dolore tentata est cum faciei rubore. Septimo autem die ad aurem dextram pus graueolens aliquantum rubrum cyatho vno amplius prodiit, meliusque habere & alleuari visa est. Rursus inualescente febre in somnum propensa erat, neque loqui poterat; faciei pars dextra contrahebatur, difficultas spirandi & conuulsio cum tremore aderat, & lingua impediebatur, oculusque stupidus factus est; nono mortua est.

Prognostica.

Prognostica. 1. Duplicem hic affectus euentum habet. Aut enim redeunt ad se ægri; aut non redeunt, sed moriuntur.

2. Et quidem dum ad se redeunt, atque iterum loqui & moueri incipiunt, id fit quandoque sine grauibus symptomatibus, postquam facultas animalis ad se redit, spiritusque explicando partibus communicat, meatus aperiuntur, spiritibusque naturalis motus restituitur, præcedente interdum quodam leui delirio, quod accidit, vbi nulla vasorum, neruorum aut membranarum cerebri facta est disruptio.

3. Quandoque verò ad se quidem redeunt, & loqui incipiunt ægri, sed grauissima tamen patiuntur symptomata. Vasis enim ruptis & sanguine circa cerebrum vel in cerebri substantiam effuso, febris acuta, delirium, vel cerebro repleto sopor grauis, stupor & paralysis sequitur. De quo Hippocr. *7. aph. 14.* Ex ictu capitis ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, stupor aut desipientia malum. Si materia è capite eiiciatur, & ad neruos detrudatur, sequuntur & alia interdum symptomata, vt colli relaxatio, tumores periculosi in capite, cæcitas ab obstructione neruorum opticorum, conuulsiones. Cuius rei historias habet Guilel. Fabr. *Cent. 1. obseru. 11. & cent. 3. obseru. 9. 36.*

4. Interdum verò ægri ad se non redeunt, sed moriuntur; & si symptomata enumerata permaneant, vel alia accedant, quo tempore omnia remittere oportebat, periculũ portenditur, & ob inflãmationem, putrediné & gangrænam ac sphacelum cerebri conulsio & apoplexia, & tádem mors sequitur. Quod si cerebri portione abrupta, vel

nerui,

nerui, vel membranæ auulsæ, vel vasa dirupta insignia sint; quod in corporibus senilibus facilius accidit, in quorum capite minor est cerebri motus, spatiumque inter cerebrum & cranium maius, qua de causa cerebrum magis concuti potest: Sic affecti breui, & plerunque intra triduum moriuntur. Eius rei historia fuit modò ex Hippocr. 5. *epid.* relata. Habet etiam similes *Valleriola libr.* 3. *obseru.* 1. *&* 8. Dodonæus *obseru. med.cap.*12. Guilelm. Fabric. *loc. alleg.*

5. Si cerebrum vehementius loco suo motum sit; nihil tamen in eo ruptum, fatuos reddit, qui nullo modo restitui possunt.

Indicationes.

Principio curandum, ne sanguis ad caput affluat, quod expeditur reuellentibus & repellentibus. Sanguis è vasis effusus, saniesque ex eo genita, circa membranas cerebri hærens euacuanda; quod fit vel sensibiliter, cranio aperto; vel insensibiliter, dum medicamentis attractiuis foras elicitur, & discutitur. Si quid verò læsum est, sanandum.

Curatio.

Ideoque statim vena in brachio aperienda; simulque caput, crinibus abrasis, oleo rosaceo, vel myrtino inungendum, aut tale cataplasma capiti imponendum. *Curatio cõmotionis cerebri.*

℞. *Farin. hordei, fabarum, an.* ℥.vj. *olei rosar.* ℥.iij. *aceti q.s.* Fiat cataplasma; quod capiti applicetur, & sæpius renouetur. Sicca verò & vehementius adstringentia vitanda sunt, cum poros obstruant, & transpirationem prohibeant, ac proinde inflammationem non arceant, sed potius accersant.

Clysteres quoque iniiciendi, & repetendi, & vapores à capite auertendi, atque aliæ reuulsiones per frictiones partium extremarum, cucurbitulas scapulis appositas, instituendæ.

Die altero Paræus venam puppis, quæ supra lambdoidem est, aperit, obturatis, vt id commodius fiat, ore & naribus, & spiritu magno conatu eliso, vt membranæ cerebri hoc modo intumescant, & sanguis extrudatur; Et paucis diebus post & venam frontis & sub lingua, vt

ſanguis omnibus viis è capite eliciatur.

Poſt quartum diem repellentibus diſcutientia admiſcenda ſunt; quale eſt hoc cataplaſma.

℞. *Abſinthij* M.j. *flor.roſar.rubr. chamæmel.an.* P.j. *farinæ fabarum* ℥.j. *ſanguinis draconis* ʒ.ij. *mumiæ* ʒ.iij. Cum *oleo roſaceo* F. ſ.a.cataplaſma. Vel hoc fomentum.

℞. *Rad.althææ* ℥.iij. *ireos, cyperi, calami aromatici,an.*℥.j. *fol.ſaluiæ , maioran.betonic. flor. roſar.rubr.ſtœchad.Arab. an.* M. ß.*ſalis communis* ℥. j. Coquantur in vino rubro & aqua fabrorum.

Decocto ſpongia excepto foueatur caput, vt tamen non nimis incaleſcat.

Ceratum Vigonis. Inſeruit etiam huic ſcopo *ceratum Vigonis* vſu comprobatum, quod ita paratur,

℞.*Furfuris* ℥.iij. *farinæ lentium* ℥. ij. *roſarum , fol.& granor.myrti, an.*℥.j. *calami aromat.* ʒ.x. *chamæmel. meliloti, an.* M.ß. *nuc.cupreſſ.* num.vj. *olei roſacei, chamæmel. an.*℥.iij.*ceræ albæ* ℥. ij. ß. *thuris , maſtiches , an.*ʒ.iij.*myrrhæ* ʒ. ij. Pulueriſandis pulueriſatis & liquefactis oleis cum cera, fiat Emplaſtrum.

Tandem ſola diſcutientia vſurpanda ex radicibus althææ, cyperi, calami aromatici, fol. ſaluiæ, maioran. betonic. flor. ſtœchad. chamæmel. quibus ad caput roborandum flores roſarum rubrarum addantur.

Emplaſtrum è gũmi hedera. Alexander Benedictus, *lib.*1. *meth. med.morb. cap.*5. *Emplaſtrum ex gummi hederæ* valde commendat, eoque ſenem decrepitum octogenarium, qui ex capitis percuſſione obmutuerat, præter omnem opinionem, ſe ſanaſſe refert, idque etiam fracta caluariæ oſſa pluſquàm credibile ferruminare ſcribit. Paratur autem hoc modo.

℞.*Gummi hederæ* ℥.iij.*reſinæ puræ* ℥. ß. *ceræ* ℥.iij.*olei roſacei* ℥.ij.ß.*ammoniaci* ℥.ij. *terebinth.*℥.iij.*ſucci corymb.hederæ* ℥.iij.*farinæ fabarum q. ſ.* Miſceantur.

Pulli quoque columbini vel gallinacei, vel catuli per medium diſſecti, vel pulmones animalium calidi capiti admoti inſignem diſcutiendi vim habent.

Diæta.

Diæta ſit tenuis & æger vino ad diem 14.abſtineat,vt & carne

carne ferè, & pane ac ptisana vel alio tenuiore cibo sit contentus. Acida, salsa, & acria vitanda; ægerque in quiete & tranquillitate continendus.

Exempla videantur apud Hippocratem, 5. *Epid. num.* 55. *& 7. Epid. num.* 85. Forestum, *lib.* 9. *obseru.* 30. 32. Exempla commotionis cerebri etiam habet Schenck. *libr.* 1. *obseru.* 47.

De Cranij depressione sine fractura.

Cum hactenus depressionis cranij aliquoties mentio facta sit, & si cranium deprimatur, cerebri, quod vna comprimitur, meatus angustiores reddantur, capitis figura vitietur, & in situ etiam vitium accidat, de ea etiam aliquid hoc loco dicendum. *Craniū depressū.*

Caussæ.

Fit autem compressio illa à caussa violenta, percussione, casu; & quidem nunc cum fractura cranij, de qua suo loco, vbi de fracturis cranij agemur, dicetur, nunc sine fractura, de qua hoc loco. In infantibus enim & qui ossa cranij molliora habent, caluariæ ossa absque vlla fractura comprimi possunt, idemque patiuntur, quod plumbea, stannea & cuprea vasa.

Signa.

Digitis fouea & depressura deprehenditur; & si depressio paulò sit maior, muti fiunt, vomitus bilis adest.

Modum curandi tradidimus in Institut. *lib.* 5. *part.* 1. *sect.* 2. *cap.* 6. quibus hoc addimus, in infantibus nulla violentia opus esse, nec aliam curam requiri, quàm vt derasis capillis ceratum aliquod cephalicum ad depressa ossa eleuanda idoneum adhibeatur. Mollia enim infantium ossa, natura cooperante, facilè iis in pristinam sedem restituuntur. *Quomodo sit curādum.*

Vt ♃. *Resinæ pini. ceræ flauæ, an.* ℥. iv. *terebinth. claræ, gummi elemi, an.* ℥. iij. *olei rosacei* ℥. ij. *ammoniaci* ℥. j. ß. *farinæ volatilis* ℥. j. *vini nigri q. s.* Fiat Emplastrum.

Vel applicetur *Emplastrum de gummi elemi Conciliatoris aut Guidonis de centaureo.*

Vel hoc: ♃. *Mastiches, terebinth. an.* ℥. j. *gummi elemi* ʒ. x. *colophoniæ, resinæ pini rec. an.* ℥. ß. *ammom.* ʒ. j. *succi betonicæ,*

consolidæ maioris, minoris, an. ℥.j.*apij*.ʒ.vj. *vini odorati* ℔.ß.

Bulliant ad consumptionem succorum & vini; Postea fortiter colentur:

Siriasis. Colaturæ adde *ceræ albæ, olei mastich.an.q.s.*F.ceratũ super ignem, quod cranium depressum suum in locum reducit.

Præter hanc, quæ à causa violenta fit, cranij depressionem, alterius adhuc mentionem faciunt autores, quæ à causa interna ortum habet in infantibus. Aëtius *tetrab.* 1.*serm.*4.*cap.*13. Siriasin appellat, quod in syncipite cauitas quædam apparet. Σιρὸς enim, & vt nonnulli legunt, σειρὸς, apud Græcos dicitur fossa ac fouea, in qua semina seruntur. Etsi verò Aëtius, *loco allegato*, saltem ab inflammatione cerebri ac membranarum id accidere dicit: tamen & in aliis morbis os bregmatis in infantibus nonnunquam subsidet. In Germania mulieres appellant *das Blat fallen oder schiessen.* Ossa enim syncipitis parte superiore, vbi coronalis & sagittalis sutura coëunt, in infantibus non dura sunt, sed cauitatem quandam efformant, quam membrana quædam, quæ omnium postrema siccescit, & ossea euadit, quamque Arabes Zeudech, nonnulli Fontanellam, Germani *das Blat* appellant, tegit. Id os seu mẽbrana potius, vt diximus, interdũ in infantibus subsidet, & à mulieribus pro lethali plerunque signo habetur, quod proculdubio accidit, cum ipsum cerebrum in morbo aliquo graui in motu deficere incipit, nec satis dilatatur.

CAPVT XXI.

De Morbis solutæ vnitatis in Capite & cerebro; & primò de Contusione capitis.

Suturarũ cranij ßidus. RESTAT tertium morbi genus soluta vnitas, quæ vt plurimum à causis externis & violentis accidit: Aliquando tamen à causis internis suturæ capitis, quæ aliàs contiguæ sunt, disiunguntur, vt euidens inter eas sit distantia (nisi quis hanc suturarum distantiam ad morbos compositionis referre malit) quod euenit ab humorum copia, quæ

quæ diſtendendo faciunt, vt ſuturæ magno ſpatio diſtent, vt docet Paulus Ægineta, & tale exemplum recitat Iacob. Fontan. *pract.l.1.cap.3.* de quodam iuuene Aquenſi, in cuius capite diſſecto ſuturæ fere quatuor digitis inuicem diſtabant, & è quo ingens copia ſeroſi humoris, qui in vētriculis & tota ſubſtantia cerebri cōtinebatur, effluebat. Scripſit etiam nuper ad me Medicus quidam è Sileſia, Peſtis, quæ anno 1622. in Polonia graſſata eſt, tantam fuiſſe ſæuitiem, vt ea extinctis cranium rumperetur. Verum rariora hæc ſunt, & incurabilia. Itaque de ea vnitatis ſolutione, quæ à cauſis externis & violentis accidit, dicamus.

Sunt autem ſolutæ vnitatis plures differentiæ, de quibus in Inſtit. *lib. 2. part.* 1. *cap.* 10. dictum: hic inprimis dicendum erir de contuſione, vulnere, fractura, & carie. Et quidem ſoluta vnitas in capite eſt, vel in cute tantum & carne, vel ſimul in pericranio, vel etiam cranio. Et quæ in cranio eſt, vel cranium totum penetrat, vel non; & quæ penetrat, eſt vel ſine duræ matris læſione, vel cum ea; & quæ cum duræ matris læſione eſt, aliquando ad piam matrem, & cerebrum penetrat, aliquando non.

Non autem hic dicemus de vulnere in genere, ſed quæ de eo dicenda ſunt, ſuo loco, vbi de partium externarum & habitus corporis morbis agetur, explicabuntur. Hic ſaltem ea, quæ capiti propria ſunt, perſequemur, ſicut & Hippoc. *in lib. de vulneribus cap.* de iis agit. Dicemus autem primò.

De Contuſione.

Contuſio capitis

Contuſio autem eſt interna membri continui ſolutio & colliſio, extrinſeco plerumque integro apparente, quæ fit à re graui, dura & obtuſa, quam ſequitur ἐκχύμωσις, ſeu ἐκχύμωμα, ſanguinis ſcilicet ſubter cutem effuſio.

Cauſſæ.

Hæc fit, cum caput vel fuſte, vel alia re obtuſa percutitur, vel ex lapſu caput rei duræ non acutæ alliditur, & cute plerumque integra venæ exiguæ ſub cute aperiuntur, ſanguiſque ex iis effunditur, & inde tumor mollis, liuidus abſque magno dolore excitatur.

Fit autem duplici modo, vel cum cutis vulnere, vel ſine

ne eo. De ea, quæ fit cute integra, primo dicemus, de altera capit.seq.

Prognostica.

1. Malum hoc si nimirum & cutis & cranium salua sint si rectè tractetur, periculo vacat.

2. Si tamen musculi temporales contundantur, delirium paralysis, conuulsio & mors inde sequi potest. Cuius rei exẽpla sunt apud Glandorpũ *in speculo Chirurgor.c.*10.11.12.

Indicationes.

Danda autem opera, vt humorum affluxus prohibeatur dolorque si adsit mitigetur, & sanguis qui sub cutem effusus est, euacuetur, & vasorum orificia iterum claudantur.

Curatio.

Curatio. Ideóque statim initio repellentia & adstringentia adhibenda, eaque sæpius, ne incalescant, remouenda. Ac proinde statim capillis, si in loco capillato contusio sit, prius abrasis adstringentia supra *cap.*1.*& cap.* 8. proposita applicanda, & oleo rosaceo locus inungendus: deinde oui albumen bene conquassatum, vel solum, vel aqua rosacea & aceto mistum, & stuppa exceptum imponendum.

Vel tale repellens applicetur.

℞. *Olei rosacei* ℥. iij. *album. ouor.* ℥. ij. *pulu. nuc. cupressi, balaustiorum, alum. rochæ, rosarum rubrarum, an.*ʒ. j. M.& imponatur.

Vel ℞. *Farinæ hordei, fabarum an.* ℥. vj. *olei rosacei* ℥. iij. *aceti* q. s. fiat Cataplasma.

Locus ipse paulò arctius ligetur, sitque ligaturæ initium in loco affecto, & desinat eo loco, è quo fluxum imminere metus est. Ligatura enim arcta fluxiones arcet. Medicamenta autem talia sæpius renouentur.

Secundo die vinum austerum, in quo rosæ, myrtus, betonica, & aliquid florum chamæmel. cocta sint, tepidum imponatur, & si dolor aliquis appareat, medicamentum bis de die mutetur, & locus oleo rosaceo tepido foueatur: Si contusio maior sit, & ob dolorem affluxus maior metuatur, vena statim aperienda, & si corpus impurum sit,

medica

medicamentum bilem purgans, exhibendum, vel etiam clyster iniiciendus, & tenuis victus imperandus. Et si dolor vehemētior sit, lana oleo rosaneo & chamæmelino madida locus fouendus, vel decocto rosarum, radicis althææ, lini, fœnugræci, betonicæ, vel vnguento Alabastrino inungendus.

Vbi iam dolor sedatus, & de affluxu amplius non metus est, danda opera, vt sanguis extra vasa effusus euacuetur: quod fit vel insensibiliter per ἄδηλον διαπνοὴν, vel sensibiliter materia in pus conuersa & tumore aperto. Tutius verò longè est materiam insensibiliter discutere, quàm permittere, vt in pus vertatur.

Quapropter paretur tale cataplasma.

℞. *Summ. absinthij* M. j. ß. *rosar. rubrar. flor. chamæm. betonicæ, sertulæ campanæ, an.* M. ß. Coquantur in vino ad mollitiem. Postea contundantur & addatur *Farinæ hordei, fabarum an.* ℥. j. ß. *pulu. sem. cumin.* ʒ. ij. *olei rosar.* q. s. fiat cataplasma

Vel imponatur emplastrum, quod capite præcedente ex Alexandro Benedicto recensuimus: aut *emplastrum de betonica, aut de gummi elemi. Aut Ceratum Isidis descriptum à Galeno.* κτ̀ γέν *cap. 2. matrisylua, Emplastrum de Janua Fernelij, Emplastrum de gratia Dei Fernel. lib. 7. method.*

Vel ℞. *Emplastr. diachyl.* ℥. ij. *oxycrocei, de meliloto, an.* ℥. j. *olei chamæmel. anethini an.* ℥. ß. *Malaxentur.* fiat Emplastrum

Vel vsurpetur *Cerotum Vigonis de minio*, quod emollit & discutit, & ita paratur: *Cerotum Vigonis de minio.*

℞. *Olei chamæmel. lilior. albor. an.* ℥. x. *mastichini* ℥. ij. *pingued. veruecis* ℔. j. ß. *lithargyri auri* ℥. viij. *minij* ℥. ij. *vini boni cyathum vnum.* Bulliant omnia simul agitando primum lento, hinc fortiore igne, donec massa colorem subnigrum contraxerit, tum adde *terebinthinæ* ℔. iij. *pulu. mastiches* ℥. ij. *gummi elemi* ℥. j. *ceræ* q. s. Iterum coquantur: fiat Emplastrum.

Vel fomentum tale paretur.

℞. *Nuc. cupressi contusar.* num. x. *myrtil.* ℥. j. *rosar. rubr. absinthij, Fol. salu. majoranæ, stœchad. flor. chamæmel. an.* M. ß.

M. ß. *aluminis rochæ, rad. cyperi, calam. aromatic. an.* ℥. ß. Coquantur *in vini rubri* ℔. iv. *lixiuij communis* ℔. ij.

Decocto caput foueatur, & post fomentationem exsiccetur & emplastrum aliquod imponatur. Forestus *lib. 9. obseru. 32.* hoc Emplastrum Helidei, quod mirum in modum humiditatem in contusionibus discutiat, commendat.

℞. *Flor. rosar. rubrar. chamæmeli, absinthij, betonicæ, an.* M. j. Coque ad mollitiem & contundantur: adde *farin. fabar.* ℥. iij. *ol. rosac. vini nigr. styptici, an.* q. s. fiat Emplastrum, seu potius Cataplasma.

Si vero ob humoris effusi copiam is totus discuti nequeat, & suppuratio impediri non possit, medicamentis maturantibus suppuratio promouenda, vt oleo dulci tepido, vel decocto maluæ, althææ, caricarum, vel parando ex his cataplasma cum farina hordei, adipe gallinæ & oleo communi, vel imponendo emplastrum tria pharmacum, quod fit ex olei dulcis parte vna, aquæ communis partibus duabus, & triticeæ farinæ s. q. quibus vitellum oui addere licet.

Vbi ex dolore & loci mollitie materiam in pus conuersam esse cognitum fuerit, extrahenda ea, idque ocyus faciendum, ne pericranium, & quæ ei connectitur, duram matrem corrumpat. Quod fit sectione facta in loco decliuiore, & ad materiæ euacuationem commodiore. Si temporalis musculus est contusus, sectio non in ipso musculo, sed in loco propinquo instituenda. Vitandi tamen musculi caput mouentes.

Abcessu aperto & materia euacuata, vlcus detergendum tali, vel simili medicamento:

℞. *Syrup. de absinth. simplic. rosarum an.* ℥. j. *terebinthin.* ℥. j. ß. *pilu. ireos, aloes, mastiches, myrrhæ, farinæ hordei an.* ʒ. ß.

Vlcere mundato cauitas implenda & cicatrix inducenda. Carnis tamen excrescentia, seu ὑπερσάρκωσις, quæ in hisce contusionibus frequenter suppullulat, depascenda, pulueribus καθαιρετικοῖς, aut liquore illo viridi, qui in ὑπερσαρκώσει quacumque vtiliter & sine omni dolore

lore adhibetur, qui *Institution. lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 13.* describitur.

De Contusione Capitum puerorum.

Quia verò in primis pueri & infantes propter capitis molem tibiarumque imbecillitatem sæpiùs labuntur, caputque grauiter offendunt & contundunt, sanguisque ex contusione collectus sub cute tumorem excitat. De hac in puerorum capitibus contusione in specie aliquid addemus, ex Iulio Cæsare Arantio, qui *in fine comment. l. Hippocr. de vulnerib. cap.* scribit: Si iuniorem, minúsque exercitatum metuisse, ne sanguis sub cutem effusus ibi putresceret, & ad membranam descenderet, & idcirco sectionem cuti adhibuisse, vt sanguis educeretur, sed hoc modo in maximum discrimen infantes adduxisse; cum & ob sanguinem effluentem vires resoluerétur, & dolore ac clamore & eiulatu infantum fluxio, & tandem inflammatio excitaretur: Ideoque longo rerum vsu se oculatiorem factum, tandem à sectione planè abstinuisse, ac sequenti curandi modo, graues etiam contusiones feliciter curasse. ***Contusio capitum puerorũ.***

Ab accepta contusione protinus, vbi opus, abraso, aut si rasio ob dolorem fieri non possit, forfice detonso capillo, linteum vel stuppa oui albumine, & aceto rosaceo madida imponenda, & deligatione facta integro die naturali, linteum extrinsecum iisdem madefaciendum, ne exsiccetur. Ita enim humorum confluentium impetus prohibetur, & aliqua pars resoluitur. ***Curatio.***

Sequenti die sequens cataplasma imponendum.

℞. *Pulu. rosar. rubrar. fol. & baccar. myrti, ana* ℥. ij. *farinæ fabarum, bordei, ana* ℥. j. *absinthÿ, betonicæ, an.* ℥. ß. *sem. cumini* ʒ. j. *mellis albi* ℥. ij. Cum vino nigro austero, fiat cataplasma, cui adde *olei rosar. Chamæmel. an.* ℥. j.

Hoc medicamentum, quod appellat benedictum, bis singulis diebus tepidè imponendum est, vt non solùm contusam partem, sed circum sitas complectatur: sitque eius quantitas, quæ vna vice adhibetur mediocris. Si enim sit exigua, parum habet virium, & à partis calore facilè exsiccatur: Si nimia, locus affectus comprimitur. Atque in

in iſtius medicamenti vſu ad diem vſque nonum vel decimum perſeuerandum eſt. In dies enim partem detumeſcere, & collectum ſanguinem reſolui, ac per poros cutis euaporare animaduertetur: ac ſi caluaria etiam contuſa ſit, ad priſtinum ſtatum reducetur.

Cùm verò dies vndecimus præterierit, emplaſtrum diapalma Galeni, corio tenuiſſimo illitum, imponendum, & tertio quoque die immutandum.

Poſt vigeſimum diem ad reliquias humorum abſumendas, & colliſam caluariam in ſuum naturalem ſtatum reducendum emplaſtrum barbarum corio illitum applicandum. Et quamuis curatio protrahatur, & collecti & effuſi ſub cutem humores tardius diſſipentur; tamen curatio hoc modo feliciter expeditur. Foreſtus ad tumores, qui pueris ex lapſu in capite oboriuntur, oleum aniſi commendat, ſi eo tumor illinatur. Victus interim ætati ſit ſufficiens non nimis tenuis.

Eadem curatio adhiberi poteſt, ſi infanti recens nato in partu difficili, caput contuſum & tumidum ob ſanguinem effuſum ſit: ſed ſimplicior. Solum enim diaphænicinum ex roſaceo confectum tumores hos diſcutit.

CAPVT XXII.

De Vulneribus Capitis ſine cranij, membranarum & cerebri læſione.

Et primò de Vulnere ſine Contuſione.

Vulnus cutis capitis ſimplex.

PRIMÒ vulneratur caput ſæpe cranio integro manente, vbi ſcilicet ſolùm cutis, panniculus carnoſus, muſculi & nonnunquam etiam pericranium vulneratur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica.

Signa diagnoſtica quod attinet, vulnera capitis, quæ partibus cranio ſuperpoſitis accedunt, & cutis carniſue vulnera dicuntur, vel ipſo obtutu vel ſaltem ſpecilli indagi

indagine patefiunt. Cæterarum verò partium læsiones, non ita facilè innotescunt.

Prognostica.

Quæ vulnera etsi per se periculosa non sunt; præcipuè cuti & panniculo carnoso inflicta, nemoque ex iis, si rectè tractentur moriatur: tamen nec illud malè dicitur: nullum capitis vulnus contemnendum esse: quod Hippocrates *in procemio libr. de vulner. cap.* monuit. Ideóque in iis curandis, quàm in aliarum partium cutaneis & non profundis vulneribus, plus diligentiæ adhibendum; cum si quid negligatur, sæpè magnum periculum accersatur. Etenim etsi cutis solùm vulnerata sit: tamen nisi diligentia debita adhibeatur, vlcus incrudescens nō parùm molestiæ exhibet, & à pure partes subiectæ corrumpuntur; aliquando febris inducitur, vnde Medico quidem negocium; ægro verò periculum affertur. Exemplum notabile est apud Schenck. *l.1.obseru.35.* de Carolo Regis Hispaniæ filio, qui ob vulnus capitis non periculosum negligenter tractatum, in vitæ periculum adductus est: & alterum, *ib.obs.36.* de quodam, cui ob vulnus capitis etiam non graue, sed non rectè curatum, cranij os vitiatum fuit, & hinc diuturnus & longus capitis dolor exortus vt & apud Valeriolam *l.3.obseru.1.* Guilelm. Fabric. *cent.* 1. *obs.* 21.

Curatio.

Primò ergo videndum, quousque vulnus penetret. Nam si cutis sola læsa sit, nulla alia curandi ratio est, quàm quæ aliis cutaneis vulneribus debetur. Nimirum sanguis, si copiosius fluat, sistendus, capilli circa vulnus abradendi, & labia vulneris coniungenda ac coniuncta seruanda, & ne quid labiis vulneris intercidat, neque accidens aliquod superueniat, cauendum. Quod potissimum fit, si interna caussa, quæ est δυσκρασία partis calida & dolorifica, quæ grauia concitare symptomata, cùm caloris, tum doloris vi, & humores tenues ac mobiles, à quibus φλεγμονῆς metus imminet præsentissimus attrahit submoueatur. Submouetur autem, si dolori & calori attractionis causis resistamus. Dolori succurrimus eo, *Eius curatio.*

qui infra exponetur, modo. Calida verò & flammea partis affectæ intemperies corrigitur refrigerantibus, nempè rosis rubris, plantagine, albumine oui. E compositis autem, vnguento de cerussa, vnguento de alabastro, vnguento rosacei Mes. vnguento infrigidante Galeni, vel linimento simplici, quod conficitur ex æquali portione vnguenti rosacei Mes. & ceroti de succo solatri. Labia vulneris sola deligatione hîc facilè coniunguntur. Si enim capitis cutis sola incisa sit, propter capitis rotunditatem vulnus non est adeò longum (nam si longum fuerit, proculdubio cranium simul læsum erit) neque labia eius ita distant, vt non facilè vniri possint. Si tamen sola deligatione hiantia vulneris labia satis coniungi non possunt, sutura cruenta vel sicca ad mutuum contactum adducenda. Vulneri verò vsitatum aliquod medicamentum, digestiuum quod vocant, imponendum; quale fit ex *terebinth.* ʒ. vj. *olei hyperic.* ʒ. iij. *thuris pulu.* ʒ. j. *oui vitello.*

Vel ℞. *Resinæ abietinæ* ʒ. vj. *vitellum oui* j. Misce. Vel hoc, quod valdè efficax.

℞. *Terebinth. claræ, gum. elemi, an.* ℥. j. ß. *pingued. castrati* ℥. ij. *porci antiquæ* ℥. j. Liquefiant ad ignem, fiat vnguentum.

Pure bono apparente, quod tridui vel quatridui spacio accidit, digestiuo addi potest aliquid mellis ad vulnus detergendum. Vel etiam mel crudum aut de rosati colati spumatum vel resinarum & thuris dosis augeri.

Vel tale vnguentum vsurpetur.

℞. *Terebinth. Venetæ* ℥. ij. *syrup. rosar. vel mellis rosarum* ℥. j. *pulu. aloës, myrrh. mastich. an.* ʒ. ß. Misc. fiat vnguentum.

Hinc sarcoticis & epuloticis vulnus claudendum.

Interdum tamen accidit, vt capitis cuti vulnus non punctim vel cœsim infligatur, sed lapsu, vel simili violentia cutis pars maxima à cranio sine eius læsione auellatur, vt in frontem vel latera dependeat: atque tum nisi alio modo, suo in loco contineri possit, cutem suere nihil prohibet, vt cranium ab aëre defendatur. Toti verò capiti

ti repellens cataplasma, quale capite præcedente propositum imponere necessum.

Vulnus cutis capitis, cũ pericranij læsione.

Si verò vulnus vsque ad pericranium penetrauerit, illudque læserit, danda & tunc quidem opera, vt labia vulneris coniugantur. Quoniam quæcumque cute deteguntur & denudantur, ægrè ad curationem perducuntur, & sæpè accidit, vt si vel pericranium vel cranium denudetur, etsi primò simplex fuerit vulnus: partibus tamen subiectis alteratis à sua natura degeneret, & facultate alteratrice læsa humiditates crudæ in vulnere generentur, & postea maiore labore ad pus generandum opus sit. Potest tamen & hic labiorum vulneris coniunctio sola deligatione fieri, nec facilè sutura instituenda. Cum enim pericranium arctissimè cranio cohæreat, fieri vix potest, quin læso pericranio & cranium lædatur, & vulnerato pericranio os ab aëre alteretur. Ideoque cum cranium deradendum sit, tum ob has caussas, tum vt cranio ad exsudationem sanguinis vsque deraso, sanguis ad carnis generationem facilè suppeditetur, sutura ob quam derasio cranij impeditur, vix hic locum habet. Si tamen vulnus tam amplúm sit & labia latius distent, ac magna cutis pars, siue sola, siue cum subiectis partibus, vt temporali musculo, resecta & auulsa sit, si cui vulnus tale suere libeat, videat tamen, vt solam cutem suat: non verò simul subiectum pericranium. Nam cum pericranium sit membranosum, & sensus maximè particeps, magnus dolor ex sutura ista excitaretur, & facilè inflammatio suboriri, ac dura mater in consensum trahi posset. Cauendum quoque ne labia vulneris cum violentia attrahantur: quod si faciendum esset, & cum labia vulneris sint tumida, potius sutura omittenda.

Cutis capitis vulnerata non facilè suẽda.

Pericranium nõ suẽdum.

Attendendum & hoc in sutura, vt ita instituatur, vt saniei detur liber exitus, ne supra cranium colligatur & cranium corrumpat. *De sutura in vulneribus capitis, vide cap. 24. quæst. 1.*

Verùm siue vulnus suatur, siue non suatur, pericranij diligens habenda est ratio. Cum enim sit substantiæ membraneæ, & per suturas duræ meningi adnexum, dolorem,

inflammationem, febrem, conuulsionem, si malè habeat, accersere potest. Ideoque vniuersalibus corporis euacuationibus, si opus, præmissis, & circa vulnus capillis, vt antea dictum, derasis, si dolor adsit, vulnus oleo rosaceo circum circa inungendum. Vel cataplasma ex vitello oui & oleo rosaceo imponendum. Et cum dolor ex pericranij læsione excitari, & sanies sub eo colligi, ac cranium corrumpere possit, pericranium, nisi satis pateat, incidendum & os radendum, vt sanguine quasi extillante idonea carni generandæ suppeditetur materia. Temerè tamen & sine necessitate pericranium non secandum, neque sine caussa doloribus æger infestandus, sed tum solum cum suspicio est læsi cranij, aut insignis est contusio sanguinem cruentum continens. In primis in pueris non facilè ad hanc sectionem veniendum, ne vires, in ea ætate imbeciliores dolore & sanguinis profusione deiiciantur, & vasa capitis clamore & eiulatu distendantur, vnde inflammatio & alia symptomata oriri possunt, sed potius Topicis materiam resoluere conandum.

Cranio denudato quæ medicamēta imponenda.

Cranio verò ipsi denudato & raso, non vnguenta imponenda, sed medicamenta actu & potentia sicca cum linamentis siccis imponenda, vt temperamento ossis simillima, ex doctrina Galeni, *6. meth. med. cap. 6.* Pulueres nimirum cephalici dicti, qui parantur *ex aloe, thure, cortic. thuris, mastiche, myrrha, sarcocolla, bolo armeno, sangu. dracon. farina hordei, orobi rad. irid. florent. vel Ilyricæ, aristolochiæ.* Et quidem in molioribus corporibus minus sicca eligenda sunt, potestque solum thus sufficere: in siccioribus magis siccantia vsurpentur.

Vt ♃. *Aloes, sarcocollæ, myrrhæ, an.* ʒ. iij. *thuris* ʒ. ij. *sang. dracon.* ʒ. ß. fiat puluis.

Vel ♃. *Myrrhæ, aloes cortic. thuris, aristoloch. ireos, sarcocollæ, an.* ʒ. j. fiat puluis.

Vel ♃. *Aloes hepaticæ* ʒ. iij. *myrrhæ* ʒ. j. *thuris* ʒ. ß. fiat puluis.

Vel ♃. *Aloes hepaticæ, rad. irid. aristoloch. rotundæ, an.* ʒ. jj. *myrrhæ, thuris, an.* ʒ. j. *sang. dracon.* ʒ. ß. fiat puluis.

Ipsis verò vulneris labiis vnguentum aliquod digesti-

num & sarcoticum adhibendum, qualia paulò ante proposuimus. Omninò enim primis diebus, vt pericranij dolor sedetur, illicò pus mouendum vnguentis, quæ Chirurgi digestiua vocant. Eorum tamen vsus cum in omnibus, tum vel maximè capitis vulneribus ita moderandus est, ne vulnus recens & ἀπείριπλωτον in vlcus diutinum & sordidum facessat. Postea vulnere satis purgato protinus ad σαρκωτικὰ deueniendum, qualia fiunt è thure & cortice thuris, myrrha, radic. aristolochiæ, ireos Illyricæ, aloë, sanguine draconis, & vulnus vt dictum consolidandum, & cicatrice claudendum. Inseruit huic vsui & hoc emplastrum.

℞. *olei rosacei omphacini completi* ℥. iij. *olei masticbini, myrtini, an.* ℥. j. *pingued. hircin.* ℥. j. ß. Coquantur ad succi consumptionem, & postea colentur.

Colat. adde *Mastiches* ʒ. x. *gummi elemi* ʒ. vj. *terebinth.* ℥. ij. ß. *ceræ albæ q. s.* Iterum ebulliant, & fiat cerotum.

Historia curati vulneris, in quo tota musculosa capitis cutis vsque ad pericranium diuulsa erat, vt tota ab occipitis initio, in frontem & faciem dependeret extat apud Ambros. Paræum, *l. 9. cap. 15.*

In omnibus autem capitis vulneribus & hoc attendendum, an vulnus telo venenato inflictum sit. Si enim venenum telo vulneri illatum sit, illud extrahendum & alexipharmacis oppugnandum & infringendum, vt suo loco de vulneribus in genere dicetur.

De vulnere cum partium externarum contusione.

Sæpè etiam accidit, vt telum, vel aliud quid, quo æger vulneratur simul obtusum & inæquale sit, & tum vulnus quidem infligitur, sed cum partium subiectarum, cranio tamen integro manente contusione, quæ cum in pus abeat, paulo post vlcus latum & profundum efficitur: quod genus vulneris ita curandum. *Vulnus capitis cum cutis contusione.*

Primò diligenter despiciendum, ne in vulnere lapillus, festuca, capilli vel simile quid insit & relinquatur, & an cranium saluum sit. Etsi cranium sit saluum, abrasis per vulneris ambitum capillis, sanguis si immoderatiùs fluat, sistendus, atque opera danda, ne pars vel dolore, vel in-

flammatione corripiatur; cum hoc generale axioma sit: Nullum vulnus sanari posse, nisi partis, quæ vulnerata est, temperies sese rectè habeat. Itaque, si opus est, sanguis euacuandus, humores vitiosi expurgandi, & fluxio à capite auertenda, victusque tenuis imperandus, neque ægro, oua, carnes, vinum concedenda, vulnusque in ambitu, vt dolor arceatur, oleo rosaceo inungendum.

In ipsum verò vulnus, quæ pus mouent, digestiua appellata imponenda, (cum carnes contusas in pus mutari sit necessarium) vt suppuratio quamprimum promoueatur, & cruditas illa in labiis vulneris, quæ ab aëre alterante inducta est, quæque Medico molestiam sæpè exhibet, ægro verò periculum affert, auertatur. Omne enim vlcus exsiccationem requirit, præter id, quod contusum, quod humectari & emolliri postulat. videndum tamen, ne medicamenta illa sint nimis humectantia & putrefacientia; sed ita constituta, vt partis calorem naturalem à contusione, externo aëre, medicamentis debilitatum, foueant, & humores in labiis vulneris congestos attenuent, quod præstant temperatæ caliditatis & paucæ humiditatis medicamenta & quæ alicuius abstersionis participes sunt, ac dolorem leniendi vim habent. In quem finem in principio vtendum oleo rosaceo maturo, vel solo vel cum vitello oui in corporibus mollioribus, quod præstantissimum est medicamentum & requisitas conditiones omnes obtinet. In durioribus verò corporibus resina laricina vel aliud digestiuum vsurpandum.

Terebinthinæ vsus in vulneribus.

Et omninò hic vtilissimum medicamentum est terebinthina, omnibus vulneribus commoda, præsertim partium neruosarum, qualis pericranium est. Præseruat enim contusa à corruptione & putredine, ea corroborat, obstructiones aperit, dolores sedat, vlcera mundat, & si acrimoniam aliquam præ se ferat, ea facilè tollitur ablutione, cum aqua betonicæ vel consolidæ. Et cum in passiuis sicca sit, siccitas temperatur humidis, vt oui vitello & olei rosacei modico adiecto. Efficax est & hoc:

℞. olei rosacei, terebinthinæ, ana ℥. j. ß. ceræ ℥. ß. croci ℈. ß.

Si

Si inflammationis metus adsit, addatur *farinæ hordei* ℥. ß. Et vt fiat sarcoticum addatur *corticum thuris* ℥. j. *Aloes* ʒ. ß.

Si dolor vrgeat, reliquis medicamentis cataplasma ex radicibus althææ, hordei farinæ, floribus meliloti, oleo rolaceo, vitello oui, & croci momento paratum imponatur,

Coctione sese ostendente, & pure optimo apparente, quod fit circa diem septimum, vulnus abstergatur melle rosato, terebinthina, succo apij & similibus, vel per se, vel cum digestiuis mixtis. Vlcere purgato; sarcotica adhibenda, & humida omnia dimittenda. Cui vsui inseruiunt pulueres cephalici. Vel vsurpetur hoc vnguentum in vulneribus capitis vtile.

℞. *Artemis. betonicæ, scabiosæ, caudæ equinæ, pimpinellæ, an.* M. j. Contundantur & succus exprimatur.

Cuius ℞. ℥. vj. *Olei rosacei, masticbini, myrthini, an.* ℥. ij. Coquantur ad succorum consumptionem. Postea adde *aloes, thuris, mastiches, sangninis draconis, gummi elemi myrrhæ, an* ʒ. ij. *ceræ q. s.* fiat vnguentum

Cicatrix tandem emplastro diapalma, vel de betonica inducatur. Si os caluariæ detectum sit, diligenter inquirendum, an & ipsum aliquid damni acceperit. Etsi enim fractum non sit: tamen contundi potest; vndè paulò post cum sanies in eo colligitur, maculæ & puncta subrubea in eo apparent, quæ postea in colorem liuidum & plumbeum mutantur, ipsumque cranium deinde nigrescit, non nutritur, & emoritur, vt cum eo pericranium vniri, & caro super eo generari non possit. Tum ergo abradendum os est, eousque donec rubeus color appareat, & sanguis instar lachrimarum rubearum extillet.

Tandem vnum adhuc circa ista cutis capitis vulnera monet Paræus *lib. 9. cap. 15.* nimirum, si à ferarum, vel hominis etiam morsibus tale vulnus infligatur, aliter tractandum esse, quàm si à gladio vel alio telo inferatur, & qua ratione tractandum sit exemplis ibidem docet. Statuit scilicet, omnia ferarum, imò & hominis morsu inflicta vulnera, veneni aliquid coniunctum habere, quod nisi ali-

quis in contusionem, quæ à dentibus fit, referre velit, procul dubio à saliua coniuncta eueniet & proinde eius etiam rationem habendam. Quapropter etiam labia vulneris scarificat, & saniem sanguisugis extrahit, vlcusque abluit medicamento:

℞. Mithridatij, ℥. j. *theriacæ*, ℥. ij. *vnguenti ægipriaci*, ʒ. ß. *aq. vitæ*, *cardui benedict. an. q. s.* M.

CAPVT XXIII.

De soluta vnitate cranij sine meningum & cerebri vulnere.

Cranij vulnera sine meningum & cerebri læsione.

HActenus de ea continui solutione in capite egimus, in qua tantum cutis & pericranium, cranio integro & saluo læsa sunt: iam de ea agendum, in qua cranium læsum est, & primò quidem de ea vnitate soluta, in qua cranio læso meninges & cerebrum salua manent.

Differentiæ.

Fractura cranij quot.

Authores autem alij aliter solutæ vnitatis in cranio differentias recensent, & alij aliis nominibus vtuntur: nos Hippocratem, *in libro de vulneribus cap.* secuti, qui ante omnia hac de re diligenter cognoscendus; siquidem neque superfluas & minus vtiles recensuit, nec necessarias, & quæ frequenter accidunt omisit, quinque & quidem Hippocratis nominibus recensebimus, aliis tamen aliorum authorum appellationibus non omissis, ἕδρην nimirum, ῥωγμὴν, Φλάσιν, ἔσφλασιν, ξυμφορὴν. Ægineta *lib. 6. cap. 90.* plures habet differentias.

Fissura.

Fissura cranij.

Fissura & fissio ῥωγμὴ & ῥηγμὴ ῥῆξις Latinis etiã rima dicitur. Accidit autem fissura vel fissio cum à graui & contundente telo, vt lapide, ligno, casu ab alto, & in rem duram impulsu, cranium ita læditur, vt vasis testacei in modum findatur, seu rimam agat, ita tamen, vt cranium situm suum naturalem seruet, & partes eius loco non moueantur. Et remper quidem à re graui & contundente

rima

rima prouenit; nonnunquam tamen simul ab incidente & acuto, vt gladio acuto sed graui simul. Quãto vero ossa sunt duriora, tantò sunt aptiora ad rimam contrahendam; quanto molliora, ad contusionem sunt aptiora. Sunt tamen qui rimam à fissura distinguunt & sub rima fracturam, sub fissura sedem comprehendunt.

Fissurarum autem seu rimarum rursus sunt differentiæ seu modi & quatuor præcipuè; à latitudine seu angustia: à longitudine vel breuitate: à rectitudine & curuitate: à profunditate desumpti. Aliæ enim fissuræ conspicuæ sunt, quæ osse denudato oculis conspici & specillo tangi possunt; Aliæ verò inconspicuæ & cœcæ, quæ visui obuiæ non sunt, præcipuè circa initium, antequam saniem contraxerunt. non verò cœcæ eæ dicuntur, vt nonnulli putant, quando non is, in quem ictus incidit locus, sed alius in cranio finditur. Hæc enim alia fracturæ differentia est, vt mox dicetur. Alia media quæ capillaris τριχοειδὴς ῥωγμὴ & τριχισμὸς appellatur, angustissima & arctissima fissura, & instar capillorum sese habens, sensumque ferè latens, quæ tamen si ad interiora penetret, grauissimorum symptomatum & mortis sæpe caussa est. Cum enim & oculorum obtutum effugiat, nec specillo inuestigari queat, læsi ossis abrasio aut perforatio negliguntur, sanguis contra ruptis effusus vasis intus coërcitus putrescit. *Fissuræ cranij quot.*

Aliæ rursus fissuræ non per totum cranium, sed vtramque laminam penetrant: aliæ totum penetrant, vbi scilicet vtraque lamina ad meningem duram vsque finditur: cui fissuræ interdum & hoc accedit, quod meninx ab interna caluaria separatur, ex qua separatione vasa diuulsa sanguinem effundunt, qui sub cranio collectus, nisi ipsi via ad exitum patefiat, ægro exitium affert, Aliquando solum externa lamina finditur, interna integra manente: Aliquando contra accidit, vt externa lamina integra maneat, interna verò rimam seu fissuram contra. Cuius rei exemplum recitat Fallopius in *lib. Hippocrat. de vuln. cap.* 13.

Aliæ rursum fissuræ breues sunt, aliæ longæ: aliæ rectæ, aliæ curuæ. Quibus addere possumus differentiam

à numero, quod nunc vna rima eſt,nunc duæ vel plures.

Contuſio.

Contuſio cranij. Secunda differentia eſt φλάσις, Galeno & Paulo Æginetæ, θλάσις, contuſio & colliſio, cum ſine rima & fiſſura, ab irruente & illiſo extrinſecus violenter aut obſtante duro aliquo & obtuſo corpore os ita contunditur, vt etſi externa eius facies ad ſenſum permaneat integra; in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum os intus deprimitur, & in ſe cogitur, vt idem fere oſſi contingat, quod carnibus, dum à re dura non acuta læduntur, accidere ſolet, φλᾶν enim contundere & contundendo emollire ſignificat: & vſurpatur hoc vocabulum de piſcibus & carnibus duris, quæ plagis emolliuntur. Et neceſſarium omninò eſt, vt ſub ipſo ictu os in ſeipſum impellatur & cauum fiat id, quod colliditur; alioquin non collideretur: Vt verò ceſſante ictu cauum & compreſſum maneat non eſt neceſſarium. Maxima enim ex parte mollia ad naturalem ſitum regrediuntur, vbi percuſſio & vis externa ceſſauerit. Itaque eorum ſententia mihi non videtur probabilis, qui φλάσιν per depreſſionem cranij explicant, ita vt tangentibus & intuentibus fouea appareat, remque explicant ſimilitudine vaſorum cupreorum, ſtanneorum, plumbeorum, quæ rebus duris alliſa introrſum pelluntur, abſque ſolutione continui, & foueam contrahunt. Hæc enim fracturæ cranij ſpecies non eſt, neque ad fracturas pertinet, ſed figuræ ſaltem ſit vitium, cum nihil neque fiſſum, neque fractum, neque colliſum ſit, ſed os ſolummodò depreſſum. Etſi quandoque fractura coniungi poſſit. Clarum verò eſt, & ex Hippocrate apparet, eum de contuſione loqui, quando os nunc plus, nunc minus collidi, & nunc altius ac totum os, nunc ſaltem in ſummo ſtatuit; quod depreſſioni non competit, ſed contuſioni. Niſi quis fortè Hippocratem vtramque cranij læſionem, depreſſionemque & contuſionem ſub nomine φλάσεως comprehendiſſe dicere velit. Vtrumque enim fieri poteſt,vt ſcilicet cranium contundatur, ſimulque deprimatur.

Atque ita duæ contuſionis ſeu colliſionis ſpecies cranij conſti-

constitui possunt: Vna cum cranium solummodò in seipsum cadit, ac subsidet, sicut spongia vel caro compressa, & locum ac figuram naturalem non mutat: Altera, cum cranium simul deprimitur & figuram mutat, ac foueam acquirit. Verum contusio hæc simplex non est, sicut & reliquæ, cum quibus aliæ læsiones concurrunt, & cum fractura hæc species sæpè coincidit. Interdum enim cranium contunditur sine rima & fissura, quod in puerorum capitibus, quorum ossa sunt molliora, ferè accidit; aliquando rimam contrahit. Quorum enim ossa sunt duriora, in iis vix contundi potest cranium, quin simul frangatur. Contusio rursum aliquando est sine eorum, quæ sunt intra cranium, læsione; aliquando verò cum eorum læsione. Etenim nonnunquam ex graui capitis contusione, non solùm venæ, sed & arteriæ ac nerui, qui sunt intra cranium, rumpuntur, quæ contusio periculosissima est. Et quidem venulæ & arteriæ, quæ sub cranio, rumpuntur, non semper sub loco cranij, in quo fit contusio, rumpuntur, sed etiam in parte contusioni opposita vel vicina. Fieri quoque potest, vt cranio in vna parte contuso vel percusso, in alia parte aliqua, sutura dissoluatur, & ossa, quæ per suturam vnita erant, disiungantur & hient; imò etiam cranium integrum in alia parte rumpatur & rimam contrahat.

Cõtusionis cranij species.

Depressio.

Tertius modus seu differentia est ἴσφλασις, Latinis depressio, desessio, introcessio, contrusio, effractura Paræo, cum scilicet os finditur, sed non, vt in fissura simplici, in suo loco manet, verùm intrò cedit; id quod fit ex validis telorum obtusorum, lapidum, fustium ictibus, vel capitis ex lapsu ad rem duram obtusam vehementiore allisione. Quanquam enim depressio cranij etiam dicatur, cum cranium integrum manens intrò saltem deprimitur, sicut dum cuprea, vel stannea vasa comprimuntur: tamen inter vulnera & vnitatem solutam illa læsio non est referenda, ac osse in suum locum reducto nihil mali amplius superest. Hîc verò de ea saltem compressione loquimur, quæ cum fractura & ossis comminutione est coniuncta, atque

Depressio cranij.

ita

ita non simplex fractura est, sed coniuncta cum rima vel sede.

Differentiam hanc fracturæ aliqui non rectè explicant, & plurimi ita solùm fieri docent, cum os præ ictus vehementia non solùm finditur, ac intrò truditur; verùm insuper frangitur, fragmentumque cranij secedens sub oram siue limbum ossis vicini integri truditur. Quod vt aliquando fieri posse putamus, & vnum ἐσφλάσεως modum hunc esse admittimus: ita non semper necessarium esse putamus, vt particula ossis effracti sub os, quod integrum manet, detrudatur, & sub eo lateat. Sufficit enim ad ἔσφλασιν constituendam, vt aliquod ossis fragmentum à toto separatum, interiora & cerebri membranas versum detrudatur, & vel aliquibus angulis & extremitatibus acutis, quasi spiculis meningem lædat, vel plana superficie seruata cerebrum comprimat, eiusque motum impediat. Ego hanc læsi cranij differentiam commodissimè fracturam in specie appellari posse existimo.

Ἐσφλάσεως etiam peculiaris differentia est, quæ Galeno, *6. method. medend. cap. 6.* & Paulo Ægin. *libr. 6. c. 9.* καμάρωσις & καμάρωμα dicitur, cum scilicet fragmẽta cranij deorsum compulsa simul cum telo feriente, dum illud educitur, sursum trahuntur ac reliquis sublimiora fiunt, ita tamen, vt Galenus, *loco allegato* scribit, vt qua primum ab integris fracturæ partibus deduci cœpit ægra, intrò magis recedat & membranæ initantur.

Sedes.

Sedes fractura cranij species. Quarta solutæ in cranio vnitatis species est ἕδρη, Latinis sedes, sessio, vestigium. Erotianus per διακοπὴν explicat, & alij ἐγκοπὴν, διακοπὴν καὶ ἕδρην pro eodem habent. Incisio etiam Latinis commodè dici potest. Intepretes Hippocratis etiam hîc varij sunt. Planissimè rem explicari posse puto, si dicatur ἕδρην, seu sedem & vestigium esse, cum à telo acuto cranium læditur, ita vt aciei teli impressi vestigium & sedes, qua scilicet parte telum insedit manifestè appareat. Aduenit autem ἕδρη perpetuò cum cutis & pericranij vulnere.

Verùm varij huius læsionis rursum modi sunt. Primò enim

enim huc pertinet ſimplex illud vulnus, cum pugione, cultro, ſtylo, vel alterius rei acutæ cuſpide cranium læditur, quæ punctura rectè appellatur, quæque nunc externam ſolùm, nunc vtramque tabulam cranij penetrat. Deinde illud ſimplex vulnus, cum à telo leui acuto, & bene ſcindente ſecundum longitudinem ſcinditur, ita vt ſuum naturalem ſitum adhuc retineat, & veſtigium in oſſe inciſo appareat, quæ inciſio appellari poteſt: fitque ea nunc ita, vt extrema ſaltem lamina, nunc verò vt vtraque diſcindatur.

Tertius ſimplex modus eſt, ſi cum inciſione aliquid oſſis deperdatur, quàm διακοπὴν καὶ ἐκκοπὴν in ſpecie & dedolationem ſiue exciſionem nominant, dum ſcilicet ſicut aſſeres aſcia, vel dolabella complanantur aliquid ligni abſcinditur: ita hîc etiam aliquid de ſuperficie cranij abſcinditur. Huc referuut nonnulli etiam id vulnus, quando bombardarum & ſclopetorum glandibus aliquid cranij interdum aufertur.

Compoſiti modi ſunt, cum quidem ipſum telum acutum eſt, ſed non ſatis acutum; nec leue, ſed aliquo modo obtuſum, vel graue, vnde accidit, vt cranium non ſolum ſcindatur, ſed etiam rimam contrahat, aut contundatur, imò deprimatur, & cranium effringatur. Et quidem ſi cranium ſit durius, cum inciſione facilius fractura coniungitur; ſi verò ſit mollius, contuſio.

Fieri quoque poteſt, vt in exteriore cranij ſuperficie ſolum inciſionis veſtigium ſeſe oſtendat; intus tamen rima ſit.

Contrafiſſura.

Vltima differentia eſt, quam Hippocrates ξυμφορὰν ſeu infortunium, Paul. Ægineta ἀπήχημα, Latini contrafiſſuram, ſeu reſonitum appellant. Neque ſine cauſſa hoc nomen indidit huic malo Hippocrates. Reuera enim infelices & infortunati ſunt, qui nec ipſi ſciunt, quo loco læſi ſint, neque medicus ſatis certus hac de re fieri poteſt, niſi cum res ferè iam deſperata eſt. Accidit autem contrafiſſura ex reſultu ictus in partem à plaga diſtantem & ad reſiſtendum minns aptam. Dum enim aër in diploë vocata, hoc eſt,

Cōtrafiſſura cranij.

est, in meditullio cranij seu inter vtramque laminam conclusus vehementer ex ictu alterius loci agitatur & impellitur vndique, fit, vt loco alteri allisus caluæ solidæ ipsam perfringat.

Cõtrafissura quo loco fiat. Etsi verò hac de specie fracturæ, alij aliter sentiunt, & nonnulli eam ad oppositam plagæ partem simpliciter restringant: alij verò, vt Paulus Ægineta *lib. 6. cap.* 90. hoc negent, & si quid tale accidat, etiam in contraria parte cranium collisum esse dicant, similitudinemque vitri, vtpote quod vacuum est, reiiciant: Tamen controuersia hæc facilè decidi potest, si verbis Hippocratis adhæreamus, qui non in parte opposita semper cranium frangi dicit, sed alio, quàm quo vulnus est, osque nudatum fuit, loco: & addit; non scire posse Medicum vbinam malum hæreat, & quanam parte vulneratus sit æger: cum tamen facilè id sciri posset, si in contraria semper parte læsio esset, siquidem æger facilè significare potest, quo loco percussus & læsus sit. Itaque satis est, ad hanc differentiam constituendam, si rima non in loco sit, cui ictus inflictus est, sed alio, seu vicino seu opposito. Sunt quidem nonnulli in ea sententia, rimam nunquam egredi extra os, in qua plaga facta est, sed contrarium docet experientia. Testatur enim Nicolaus Florentin. *serm. 7. sum. 2. tract. 4. cap.* 1. se hoc obseruasse in quodam artifice, qui funes faciebat, qui cum in capite fuisset percussus, facta in loco contusionis incisione, nihil læsum repertum fuit; tertia postea die cum febris fuisset subsecuta, aperta parte opposita copiosa sanies fuit inuenta. Refert quoque Petrus Pavv, *in anatomico succenturiato*, se vidisse ictum bregmatis os sinistrum, quo loco λαμβοειδεῖ iungitur, fisso syncipitis osse dextro, idque propè bregma, loco ita vicino coronariæ suturæ, vt in ipsam rimæ pars sese extenderet.

Præterea interdum accidit, vt in externam laminam cranij ictus incidat, eaque integra maneat; altera verò non solum rimam contrahat, sed & fragmenta, quæ meningem & cerebrum pungunt, de se emittat, quod malum longè periculosissimum est; imò præter cranium & venulæ

læ cerebrum ambientes ex aduersa ictus parte rumpi & aperiri possunt. Inde sanguis effluit, & breui in pus mutatus cerebri substantiam putrefacit & corrumpit; id quod se deprehendisse testatur Amatus Lusitanus, *centur. 6. curat.* 110.

Ex his, quæ dicta sunt, tres patet posse constitui contrafissuræ modos. Primus est, locus fissus & locus percussus sunt in vno eodemque osse. Secundus, cum eiusdem ossis percussa tabula externa eaque integra manente, interior dehiscit. Tertius modus est, vbi os percussum ab osse fisso sutura disterminatum est.

Potest huc & alius casus referri, vt ictus scilicet in aliqua parte capitis infligatur, vas autem aliquod in meningum alterutra (sæpius autem in pia matre ob vasorum eius tenuitatem) non ea regione, qua ictus illatus est, sed alia etiam, ad quam ictus non pertigerit, disrumpatur ob concussionis vehementiam. Sic vbi occipitio grauiter percusso sanguis manasset è naribus, conualuisse percussos obseruauit Fallopius. Et contra fronte percussa sanguis sub occiput, ruptis vasis, effundi, ægroque malum lethale afferre potest. Exempla contrafissuræ recensent Nicol. Florent. *serm. 7. sum. 7. tract. 4. Cap. 1.* Fallopius *in com. in lib. Hippocr. de vuln. cap.* 14. Paræus *lib. 9. cap.* 8. *De loco contrafissuræ vide cap. seq. quæst. 2.*

Fracturarũ cranij differẽtia vnde.

Atque hæ sunt differentiæ fracturarum Cranij; quas licet alij aliter recensent & explicant: tamen si Hippocratem & ipsam rei euidentiam consulimus, res plana est.

Pendent enim, vt breuiter ista contrahamus, omnes vulnerati & fracti cranij differentiæ, tum à telorum, quibus cranium læditur, varietate, tum ab ossis, quod læditur, ratione.

Etenim si telum acutum sit & leue, eoque, seu punctim seu cæsim cranium vulneretur, fit simplex incisio, quæ ἕδρη & vestigium dicitur, qua nunc cranium perforatur, quæ in specie punctura dici potest; nunc cæsim læditur, quæ incisio dicitur, nunc etiam particula, si ad angulum obliquum vulnus infligatur, abscinditur, quam dedolationem

tionem appellant;cui læsioni vicina est ea,quæ sclopetorũ & bombardarum fit glandibus, quibus interdum aliquid de externa lamina tollitur. Si verò telum sit obtusum & graue, idque incidat in cranium mollius, vel ictus non sit admodum vehemens, cranij contusio accidit. Si verò cranium sit solidius & durius,& ictus grauior,vel rimam contrahit cranium, vel frangitur,& pars aliqua de eo abrumpitur : Si verò telum non admodum acutum sit, simulque graue,potest fieri aliqua incisio,simulque cranium contundi, deprimi, frangi.

Caussæ.

Fracturarum cranij caussa.

Cranij istæ fracturæ & læsionis omnes à causis euidentibus & violentis ortum habent, quæ etsi in Indicationibus non considerentur : nonnihil tamen in fracturis determinandis, & ad earum quantitatem & qualitatem definiendam faciunt.

Cum enim istæ, de quibus hactenus diximus, læsiones omnes sectione, contusione, tensione fiant, in telo considerandum pondus, prout graue vel leue : figura,prout latum vel angustum,acutum vel obtusum est.Ab acuto enim fit incisio vel punctura ; à lato & obtuso contusio vel fractura ; quæ omnia curiosè planè persequitur Paulus Ægineta, *lib.6.cap.88.*

Considerãdus etiam est modus ictus & læsionis,& quod de telo dictum, idem etiam fit, si lapso ab alto caput rebus duris illidatur.Si enim id acutum est,incisio fit ; si obtusum,fractura, rima vel contusio. Etplerumque à lapsu fit contusio, rima vel fractura, eaque maior vel minor, prout casus ex loco alto vel humiliore est,resque cui caput alliditur,dura vel minus dura. Modus,vt dictum,ictus læsionem variat. Si enim æger rectà telo occurrat, siue manu iaciatur siue feriatur, siue quid in ipsum illabatur, siue lapsus offendatur, grauius læditur ; minus verò grauiter, si ictus obliquus sit.

Neque hîc solum teli & ictus conditio,sed & ossis habilitas consideranda. Nam licet nullum os tam firmum sit, quin à causa violenta possit frangi : plurimum tamen interest, an sit validum vel infirmum, durum vel molle.

Quod enim validum est, non nisi ab ictu vehementiore & telo grauiore frangitur; quod infirmum, etiam ab ictu & telo non admodum graui læditur; quod molle, facilius comprimitur; difficilius, quod durum. Consistit autem ossis robur in crassitie, duritie, soliditate, tegumento: quæ omnia cum clarissime Hippocrates explicet, ex libro de vulneribus capitis hic recitare libet. *Caluaria*, inquit, *media duplex est; ossaque eius & in summa parte qua carne tegitur, & ab ima, qua cerebrum membrana contegit, durissima sunt, maximè densa & leuia, sed cum à summo ad ima discedis ex durissimis & maximè densis minus densa, mollia magis & caua inuenies, vsque ad interiorem partem, qua inter se connectuntur. Hæc autem maximè caua est, mollissima & spongiæ similis. Quin & vniuersa caluaria à summo & ab imo parte exigua excepta, spongiam repræsentat, plenaque est carunculæ similis, madentisque, quæ ne si digitis teratur, in sanguinem vertitur. Discurrunt etiam in osse venulæ tenues sanguinis plenæ. Quod igitur ad duritiem, mollitudinem & cauitatem, caluaria sic se habet. Quod verò ad crassitudinem & tenuitatem ex vniuerso caluariæ osse id tenuissimum est & infirmissimum, quod inter frontem & verticem est, idemque paucissima & tenuissima carne tegitur: Hac etiam parte plurimum cerebri subest: Quamobrem vbi vulnus & telum æquale sit vel etiam minus, ab hac parte magis colliditur, finditur ac desidet, in quo casu res magis ad interitum præcipitat, maiori negotio curatur & vitatur mors, quàm cum id incidit qualibet alia capitis parte. Ex pari item vulnere, pari ictu, vbi alioquin plaga lethalis sit, homo celerius moritur, cum hac parte caluariæ percussus est, quàm cum alia quauis, quoniam cerebrum inter frontem & verticem celerrimè ac maximè sentit id malum, quod accepit os & caro. ex cæteris os temporis infirmissimum est, quod maxilla in tempore cum caluaria committatur, & sursum ac deorsum moueatur articuli modo, quod iuxta sit item, per quod facultas audiendi est, quod vena caua & valida per tempus transit. Ex vniuersa caluaria id, quod post aures & verticem est, robustius est, & carne continetur copiosiore & altiore, quàm omne id quod à parte priore est. Quocirca, vbi vulnera ac tela paria similiaque*

omnino sint, atque homo æqualiter vel etiam grauius percutitur hac parte caluaria minus finditur & colliditur. Ac si alioquin ex vulnere homini intereundum sit, noxa in posteriore parte existente diutius trahitur, cum os ob crassitudinem diuturniore tempore pus contrahat, & inferius ad cerebrum transfundat. Præterea hac parte minus cerebri subest, & plerique ex iis, qui posteriore caluariæ parte vulnerantur, plures mortem euadunt, quàm ex iis, qui priori. Hactenus Hippocrates.

Neque solùm ossa pro diuerso situ, verùm ætatis etiam & temperamenti ratione differunt, & in alia ætate & temperamento molliora, in alio duriora & solidiora sunt, atque hinc facilius contunduntur & franguntur.

Signa Diagnostica.

Fracti cranij signa & exploratio à symptomatibus.

Signa hic petuntur primo ab effectibus seu symptomatibus, quæ plagæ superuenire statim solent; secundò à causis: tertiò ipse sensus consulendus. Primùm frontem quod attinet, caluaria ipsa cum ossea planè sit, sensusque per se expers, neque dolorem, neque aliud graue symptoma excitare potest, sed tantum è membranarum & cerebri compressione, punctura, lancinatione grauia symptomata oboriri solent, de quibus Celsus *lib.* 8. *cap.* 4. *Pertusa*, inquit, *caluaria protinus requirendum est, num bilem vomuerit, num oculi eius obscœcati sint, num obmutuerit. num per nares aures ue sanguis ei effluxerit, num conciderit, num sine sensu quasi dormiens iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt.* Quibus addi potest oculorum rubedo, vertigo tenebricosa. Augetur suspicio, si æger in percussionis actu stridorem quasi fracti ossis perceperit. De his sunt aphorismi Hippocrat. *quibus diuisum est cerebrum, his febrem & biliosum vomitum superuenire necesse est* 6. aph. 50. *Quibus occasione aliqua cerebrum vehementer fuerit cõcussum, mutos protinus fieri necesse est.* 8. aphor. 58. *propter plagã in capite acceptam, stupor & desipientia malum,* 7. aphor. 14. *Ab ossis vulnere desipientia, si in vacuũ vsq; penetrauerit* 7. aphor. 24. Quæ symptomata omnia eueniũt cerebro & eius mẽbranis affectis. Etenim cũ cerebrum facultatis animalis sedes sit & ab eo spiritus animales omnia sensus & motus organa accipiant, si cerebrũ comprimatur & concutiatur, & spiritus

animalis motum turbari eiusq; in organa sensus & motus influxū inhiberi necesse est. Hinc ex spirituū animaliū perturbatione vertiginē, ex influxu ac motu denegato lapsū & spontanei motus abolitionem, obcæcationē, obmutescentiā, stuporem, somnumque quasi profundū fieri necesse est. Atq; vbi membranæ cerebri lancinantur, trahitur ventriculus in consensum ob neruos sextæ coniugationis, atque facultas eius expultrix irritatur, vt primum ea, quæ in ipso continentur, deinde bilis, quæ ad motum aptissima est, & vesicula fellis membranacea eadem de caussa in consensum tracta facile reiicitur, euomantur. Et cum venæ & arteriæ ad cerebrum tendentes violenter rumpuntur, sanguis ex iis effunditur, qui interdum per os, aures, nares effluit. Signa tamen hæc etsi propria sint, non tamen semper sunt inseparabilia, atque accidere potest, vt etsi cranium fractum sit, nihil tamen istorum appareat; si scilicet fractura sit parua, caput robustum. Quædam etiam horum symptomatum statim inuadunt, vt subitus in terram lapsus, vertigo, caligo oculorum, biliosus vomitus, sanguis è naribus, auribus, palato fluens, ἀφωνία: alia postea superueniunt, vt conuulsiones & epilepsia, febris, delirium, torpor, paralysis.

Ab ictus conditione.

Ideoque etiam secundus fons signorum consulendus & ictus conditio perpendenda. In quo consideranda, Percutiens, capitis ictum recipientis dispositio & instrumenti conditio. Inquirendum nimirum an is, à quo percussus fuit æger, robustus vel imbecillis fuerit, num de industria vel de improuiso, cum vehementia vel absque ea percusserit; an directè vel obliquè ictum intulerit; num ex alto vel minus alto loco, num ex propinquo, vel minus propinquo loco percusserit. Nam si qui vulnerat, est fortior, & de industria ac præmeditatus, aut ex loco altiore & recta percutit, is grauius ferit, & os facilè rumpit, contundit & intrò deprimit. Et qui ex loco altiore in rem duram cadentes impingunt, iis & facilè os rumpitur & contunditur & introcedit. Qui verò in loco plano cadit, & in rem minus duram impingit, cranium minus affligit.

In eius verò, qui percussus est, capite perpendendum, an debile & robustum sit, durum vel molle, sanum, antequam percuteretur, vel morbosum fuerit, an æger sit senex vel iuuenis: item, qua parte vulnus inflictum sit, & inde de læsionis vehementia coniectandum, vt modò in causis dictum fuit.

Instrumentum tandem considerandum. an nimirum lapide, ligno, ferro, telo percussus sit; & an telum leue vel graue, acutum vel obtusum, durum vel minus durum, æquale vel asperum fuerit. Tela enim rotunda, orbiculata, & plana, obtusa, dura, grauia cranium maximè rumpunt, contundunt, & intrò deprimunt. Tela verò oblonga, tenuia, acuta & leuia magis secant, quàm contundunt.

Per visum. Tertiò sensus ipse fidissimus testis fracturas detegit, & hic Hippocrates iubet, vt Medicus, antequàm quid tentetur, quo ægrum & adstantes sibi confidentiores reddat, primò capillos consideret. Si enim hi telo sunt dissecti, & in vulnere ipso contineantur, ossis denudati & læsi signum id esse docet. Etenim à lapide vel alio telo cadente proiecto, si extremitas eius in angulum acutum abierit, pili sæpè & conscinduntur, & in ipsam ossis substantiam impinguntur, vt citra rimæ abrasionem euelli non possint. Deinde vulneris conditio attendenda. Nam si vulnus longum sit in syncipite, quia ibi cutis est tenuis & os rotundum, de cranij fractura meritò suspicio suboritur. In temporibus verò etsi vulnus sit longius, tamen quia os ibi depressum & planum est & caro multa, os ibi fractum esse non ita facilè suspicandum.

Per specillum. Verum certior explorandi modus est per specillum. Itaque quà plaga est specillum immittere oportet, neque nimis tenue & acutum, ne cum in naturalem quandam foueam inciderit, opinionem fracti ossis frustra exhibeat, neque nimis crassum, ne exiguæ rimulæ fallant. Vbi specillum os attigit, si nihil asperum, sed omnia leuia apparent, integrum os habetur. Si verò loco extra suturas asperi quid occurrat, fractum os esse indicio est. Sutura verò, quæ & ipsa aspera est, fallere potest & pro rima haberi,

Et

Et quamuis ſuturæ plerumque naturalem ſuum locum habeant: tamen cum is non ſemper ſit ita planè certus, ne fallamur, & ſuturam pro rima vel contra habeamus, tutiſſimum eſt, os nudare, & plagam diligenter explorare. Verùm ſi in ipſis ſuturis ſit vulnus, longè difficillimum eſt fiſſuram cognoſcere, vt pluribus docet Hippocrates, *l. de vulner.cap.* & ſuo exemplo, qui *l.5.epidem.* ſe hoc modo deceptum, idque cum vulnerati pernicie ingenuè fatetur. Suturarum enim loco cranium natura ſua fiſſum eſt. Itaque ſi his locis leuior inciderit fiſſura, facilè pro naturali fiſſurę plaga habetur, ſeu viſu, ſeu ſpecillo id explores; ideoque diligenter omnia animaduertere oportet, & teli conditionem attendere; cum à ſimili telo eiuſdemque magnitudinis, aut etiam minori ictu atque graui vel etiam leuiori multò magis homo lædatur, ſi telum ſuturas attigerit, quam ſi alias partes.

Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licet nec minima rima appareat, tamen ſi ex tali vel ictus conditione & ſymptomatibus ſuperuenientibus de fractura cranij ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptorium (quod ex ſola galla fieri poteſt, ſi vitrioli acrimonia metuatur) medicamento miſtũ inducere iubet, & poſtea os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recipit, nigrum manet, reliquum album naturalem colorem raſura adquirit. *Per atramentum ſcriptorium.*

Hanc autem fiſſuram hoc modo deprehenſam porrò ſecundum profunditatem radere oportet. Si enim raſione nigredo omnis eximitur, indicio eſt, fiſſuram minorem eſſe: Si verò deleri poteſt, ad profundiora peruenit. Quæ ex Hippocrate mutuatus eſt Celſus *l.8.c.4.* qui vult, vt primò oſſi nigrum aliquod medicamentum imponatur, ſecundò linteum oleo imbutum ſupra extendatur, tertiò cataplaſma ex maza ſuperponatur, & poſtridiè reſoluto vulnere caluaria radatur. Nonnulli hoc modo fracturam explorant.

℞. *Thuris, ladani, ceræ, an.* ℥.iv. *terebinthinæ, farinæ fabarum an.* ℥.ij. Omnia ſimul imponantur. Si poſtridie aliquo in loco medicamentum fuit exſiccatum, ibi fracturam

esse censent. Alij hoc imponunt.

℞. *Ceræ nouæ, flauæ, thuris, santali, an.* ℥. ij. *terebinth. aceti, farinæ fabarum, an.* ℥. j. M. ad ignem fiat emplastrum.

Fallopius scribit, eo loci vbi cranium contusum est, quasdam maculas seu puncta alba instar eorum, qui in vnguibus apparent, conspici. Os enim contusum post duos vel tres dies adhuc viuit & nutritur. Post tertium autem diem sanguis, qui in partibus contusis est, exhalat, ideoque cessat rubedo.

His addiderunt alij & alia. Iubent nimirum vt æger filum vel funiculum dentibus apprehensum altera extremitate teneat, altera verò Chirurgus eum fortiter intendat, & intentum manu percutiat, aut vt aliquid, quod durum est, frangi tamen facilè non potest, dentibus frangere conetur (Hippocrates *in Coacis* caulem asphodeli vel ferulam masticare iubet. Videatur Duretus in Coacis *l.3.tract. 2.aphor.6.*) Dum enim hoc modo vel funiculus percutitur, vel in frangendo dentibus re dura laborat æger, ipsum facilè locum affectum & cranij partem fractam deprehensurum, atque ibi stridorem vel strepitum percepturum existimant. Scribit tamen Ambros. Paræus *l.9.c.2.* etsi vtrumque sæpius tentauerit, signorum tamen horum veritatem experientia comprobare non potuisse.

Signa contrafissuræ. Signa verò Infortunij ab Hippocrate appellati seu contrafissuræ quod attinet, si quis grauiter percussus vel lapsus sit, & symptomata suprà enumrata adsint, rima tamen nulla in parte læsa appareat; in parte vicina vel opposita diligenter inquirendum. Etenim in aliis partibus vulnus cicatrice obducitur, in ea verò, in qua est latens fractura, nullo modo: Caro quoque ibi mollior, tumidior & flaccidior apparet; sanies, quæ è vulnere effluit, copiosior est, quàm pro vulneris magnitudine. Per interualla febricula quædam percipitur; & si stylus immittatur, cutis à cranio separata reperitur. Imò etsi cutis sub loco fracto integra sit: tamen si raso diligenter capiti emplastrum ex pice cum liquida tum nigra, cera, terebinthina, puluere ireos & mastiches imponatur, locus cutis in quo fractura est,

eſt,humidior & mollior apparet: æger etiam nihil tale cogitans cogitur ſubinde manus ei cranij parti admouere.

An autem vtraque lamina cranij fiſſa ſit, vel externa ſolum, hoc modo præter raſuram deprehenditur. Primò æger ore ac naribus obturatis,ſpiritum comprimat;ſi vtraque lamina eſt fiſſa & fracta, humor vel ſpiritus cum ipſo mixtus per rimam egreditur. Quod tamen in oſſe nudo ſaltem locum habet. In tecto verò ex auditu id cognoſcitur, cum mandendo fortiter ſtrepitus exauditur, vtraque oſſis parte diuiſa.

Deinde iubent, vt puluis maſtiches albumine oui excipiatur, & in linteo extenſus rimæ applicetur. Si enim poſtridiè medicamentum ea parte, qua rima eſt, ſit magis, quam alibi, ſiccum; indicio eſt, rimam ad membranas cerebri penetrare; cum calor expirans medicamentum ſiccet. Si non penetret,etiam tale nihil adeſt. Tandem, ſi vt dictum, atramentum ſcriptorium rimæ illinatur, & cranium abradatur, quamdiu nigredo apparet, facilè quouſque rima penetrat, deprehenditur.

Si dura mater ſit vulnerata, aut ab aliquo oſſiculi fragmento pungatur, præter bilis vomitum, caſum, occœcationem, vertiginem, torpor accidit, mens non conſtat, neruorum reſolutio vel conuulſio ſequitur, febris adeſt continua. Videatur etiam Celſus *l.5.c.26.*

Prognoſtica.

1. Si cranium quocumque modo læſum ſit, periculo non vacat, nec contemni vulnus debet; etiam vbi omnia benè ſeſe habere videntur.Scribitque Ambroſ. Paræus,*l.9. c.* 13. & à veteribus proditum & experientia confirmatum eſſe, in cranij fractura neminem extra periculum poſitum cenſeri debere,niſi poſt exactum diem centeſimum. Quod & Hippocrates *in procemio lib. de Vulner.* capitis monuit. Minus tamen periculi eſt, ſi externa ſaltem tabula læſa ſit; & minus adhuc, ſi inciſa ſolum: contuſio verò magis periculum coniunctum habet. *Fracturarum cranij prognoſtica.*

2. Si verò vtraque lamina diuiſa ſit, & tota caluaria aperta, magis periculum adeſt. Minus tamen periculi eſt, ſi ſedes ſit aut fiſſura lata & ampla: maius, ſi ſit anguſta:

adhuc maius, si sit contusio & rima; & præcipuè si sit rima angusta: maximum, si rima sit in alia parte ab ea quæ ictum excepit. Etenim etsi rima sæpè sit tam angusta, vt sensum exiguitate fallat, tamen pluribus mortis causa fuit, teste Ægineta: cuius rei historiam recitat Valleriola *in append. loc. com. c.*15. Quanquam non tam ob rimam ipsam, quam ob sanguinem suprà cerebrum effusum ægri periclitentur. Periculumque auget, si non constet, qua in parte fractura sit, & quod sæpè osse extra integro, nihilominus ossis aliquod fragmentum ab interna tabula separatum sit, quod dum membranas pungit, grauissimorum symptomatum & sæpè mortis causa est.

3. Maius adhuc periculum est, si præter cranium & dura mater, maximum si simul tenuis membrana & cerebrũ læsa sint, & quo vulnus profundius penetrat, eo periculosius est.

4. Vt autem hæc clarius pateant, & quantum periculi quodque vulnus habeat, appareat, aëris ambientis conditio & regio, locus vulneris, conditio, capitis dispositio, & ea, quæ superueniunt, symptomata consideranda. Et aërem quidem quod attinet æstate capitis vulnera sunt periculosiora, propter inflammationis imminentis metum. Hieme quidem etiam ob frigus, quod tamen aëre igne temperato facilè euitari potest. Etsi homini ex vulnere moriendum est, hyeme, quàm æstate, viuet diutius. Calor enim tempore hyberno vegetior est, ac æstate humores citius incalescunt & putredinem concipiunt.

5. In humida regione plus periclitantur ægri, quàm in sicca; cum cerebrum ab humidis facilè offendatur. Hinc in nonnullis regionibus vulnera capitis etiam à Chirurgis non satis peritis feliciter curantur. Id quod sæpè in Germania accidit. In aliis verò etiam à peritissimis Chirurgis tractata ferè omnia sunt lethalia: Id quod Neapoli, Florentiæ, & Bononiæ accidere solet. Fracturæ etiam & vulnera capitis in plenilunio inflicta periculosiora sunt; cùm tum corpus & caput magis humoribus abundet.

6. Vulnus, quo cerebro vicinius eo periculosius, & ex

ex cerebro vulnerato maius, quàm ex vlla capitis parte, periculum imminet.

7. In occultis rimis & contusionibus etiam non parum periculi affert, quod quæ inter duas tabulas est medulla compressa, aliquid sanguinis effundit, qui eo loci putrescens, ossis inflammationem & corruptionem affert, vt interdum non solum aliquot post acceptum ictum septimanis, sed & mensibus nihil malè suspicans æger moriatur; cuius rei notabile exemplum habet Petrus Pavv. *in comment. in libro Hippocrat. de vulnerib. cap.* de quodam poculo stanneo in capite percusso, in quo nihil fissi deprehensum est, consolidatoque vulnere æger bene se habere persuasum habens, post decimum mensem inter deambulandum vertigine correptus concidit, neque diu post obiit. Aperto cranio deprehensum est, os loco ictus planè computruisse, & meningem in consensum traxisse.

8. Vulnera in syncipite & bregmate valde periculosa sunt. Nam os illud debilius & tenuissimum est, carne tegitur paucissima, & cerebrum eo loci copiosius; vt Hippocrates, *lib. de vuln. cap.* habet. Reuera tamen cerebrum hoc loco, quam alio magis abundare non videtur: Sed cerebrum hic magis arcuatur & attollitur, vt conuexam cranij partem repleat (quod forsan etiam intellexit Hippocrates) vicinius etiam cranio, ac proinde hoc loco facilius, quam aliis ab externa violentia lædi potest. Præterea quocumque modo æger decumbat, saniei non datur commodus effluxus. In posteriore capitis parte vulnera se contrario modo habent: quia ibi os est firmius. Quæ in anteriore sunt parte, medio modo sese habent, cæteris paribus. Licet enim & ibi cerebrum sit copiosum; os tamen satis crassum est, & præterea viæ adsunt expurgandæ materiæ per nares & aures. Ideoque dum tela æqualia sunt & vis æqualis: tamen semper grauius afficitur os capitis anterius, quàm occiput. Et vulnerato occipite plures euadunt, quàm in aliis capitis partibus. Et si ex occipitis vulnere homini moriendum est, vitam diutius trahit. Nam propter ossis crassitiem noxa tardius cerebro commu-

nicatur,& longiore interuallo pus generatur & colligitur.

9. Sicut ipsius ossis læsi ratione nulla periculosiora sunt vulnera, quam quæ bregmati infliguntur : ita in temporibus vulnera valdè periculosa sunt, ob musculos temporales, in quibus venæ, arteriæ & nerui disseminantur, quibus arctè cerebro tempora connectuntur, & propterea iis læsis, hæmorrhagia, conuulsiones, deliria, carus & alia symptomata accidunt. Neque propter musculos os ibi commodè nudari & secari potest. Quibus accedit, quod maxillæ inferiori detrimentum affertur, eiusque motus impeditur ob læsum temporalem musculum, qui maxillæ motui addictus est, & auditus organo vicino damnum facilè afferre potest. Videatur historia huius rei apud Guilelm. Fabric. *cent. 2. obseru.* 8.

10. Sunt quoque vulnera periculosa in suturis, cùm propter cranij eo loci imbecillitatem, tum propter duram meningem, quæ fibris ibi annectitur. Et sanies per suturas è vulnere facilè in duram matrem destillat.

11. Minus periculosum vulnus est, quod cæsim factum; magis, quod punctim; maximè, quod cum contusione. Contundentia enim præterquam, quod osse depresso cauitates cerebri comprimunt, etiam complura alia mala inferunt, quæ ob cutis integritatem oculis non sunt obuia, qualia sunt, totius medullaris cerebri substantiæ concussio, squammulæ alicuius ex cranij interna parte membranas cerebri pungentis abscessus, ruptio denique nerui alicuius molliusculi, vel venæ vel arteriæ.

12. Rima quò latior est, & statim primis diebus apparet, eo minus periculosa: Angustæ verò rimæ, & quæ non apparent, magis periculosæ sunt. Etsi externa saltem lamina findatur, rima periculo vacat: periculosum verò est, vbi vtraque lamina fissa est; cum sanies tum in duram matrem decidere possit: periculosissimum est, si solũ interna lamina findatur; cum rima illa lateat & in conspectũ non veniat, præcipuè si festuca aliqua mēbranas pungat. Valdè etiã periculosa est fissura, si cum depressione coniuncta sit, & ossis pars auulsa subiectum cerebrũ premat.

Pericu

Periculosissimum vulnus est, si rima in alia parte sit, quàm qua percussa est, & vas aliquod intus in parte aliqua, quam ignoramus, rumpatur.

13. Periculosæ etiam sunt cranij depressiones, & sæpe neglectæ mortem afferunt, cuius rei exempla annotauit Guilelm. Fabric. *cent. 2. obseru. 3.* vbi etiam rectè Felicem Vvirtz refutat, qui in sua Chirurgia *cap. 7.* statuit, non multum laborandum esse in cranio depresso eleuando, sed negotium totum naturæ committendum esse, & parum referre, etiamsi fouea remaneat. Etsi enim in infantium & mollioribus capitibus hoc locum habere possit, & idoneis emplastris adhibitis, vt supra dictum, cranium natura coopitulante restituatur: tamen in siccioribus & durioribus ossibus omninò eleuatione cranij opus est. Spatium enim inter cranium & mumbranam est satis exiguum, vt eo depresso & cerebrum lædi, & motus eius impediri possit. Imò etsi ab initio grauiora symptomata non superueniant: tamen curatione neglecta, & cranio depresso incuruato manente, stupiditas ingenij incurabilis sequi potest, vt id obseruatione peculiari docuit Guilelm. Fabric. *cent. 3. obseru. 21.*

14. Maius adhuc periculum est, si præter cranium etiam dura membrana, quacumque sui parte (præcipuè autem media capitis parte,) vbi sinum illum sanguine refertissimum (torcular vocant) constituit, quo loco sauciata omnem illam intercapedinem, quæ inter cerebrum & duram matrem interiacet, adimplet, cum præsentaneo mortis periculo. Maximum periculum est, si simul tenuis membrana & cerebrum læsa sint: & quo vulnus profundius penetrat, eò periculosius est. Cerebrum enim aëri expositum facilè corrumpitur, & à sanie defluente læditur ac putrescit. De quo Hippocr. *6. aph.* 18. Vesica discissa aut cerebro, aut corde, aut septo transverso, aut aliquo ex tenuibus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est. Vbi, vt Galenus in comment. monet, lethale non mortem necessariò inferens significat, sed etiam periculosum.

Neque enim omnia vulnera cerebri necessariò mortem affe

An cerebri vulnera omnia sint lethalia.

afferunt; sed ea solùm, quæ profundiora sunt. Ac vt in aliis, ita etiam in capitis vulneribus sæpe quasi miracula fiunt,& qui planè desperati videbantur, præter spem conualescunt. Ideoque vulnerati sine auxilio nunquam relinquendi nec deserendi. Vidit ipse Galenus vulnera talia curari 8.*de vsu part*. 10.6. *aph.* 18. Exempla quoque habentur Valleriolam,*l.4.obseru.*10.*l.5.obser.9. l.6.obseru.*4.Guilel. Fabric.*cent.4.obseru.*1.2.3. & longum catalogũ medicorum, qui vulnera cerebri sanata viderunt, recenset Ioan. Andr. à Cruce *de vulner.lib.*1. *tract.*2.*cap.*14. de cerebro sauciato. Imò obseruatum est, particula cerebri amissa ægrum nihilominus conualuisse: cuius rei historiæ variæ annotatæ à Medicis, Anton. Musa Brassa vola *com. in Hipp. aph.* 18. *l.6.* Nicolao Massa *l.1.epist.* 11. Fallop. *de curand. vuln.* 45. Francisco Arcæo *de curand. vulner. l.1. c.6.* Ioan. Andrea à Cruce *l.* 1. *de vulner. tr.* 2. *cap.* 14. Ambrosio Paræo *lib.9. cap.* 22. & aliis, quæ pleraque collegit Schenck. *lib.* 1.*obs.* 40.42. Notatu etiam dignæ sunt historiæ de priculosissimis cerebri vulneribus, quæ extant apud Cabrolium *obseru.* 16. 22. *&* 34. Henric. Petræum *tom.* 2. *Disp. harmonic. disp.* 36. *quæst.*10. Dum hæc scribo, offertur mihi & cheirurgo faber lignaritus curandus, qui in osse sinistro ad suturam coronalem securis ex alto proiectæ acie vulnus pollicis ferè longitudine in cerebrum penetrans acceperat, ita vt particula cranij effracta statim eximi posset, & cerebri portio nucis iuglandis ferè magnitudine propenderet. Conualuit tamen, cerebri illa portione extra propendente sensim abscendente. Et quod mirum est,toto morbi decursu nec de dolore capitis, nec de vllo symptomate conquestus est, & ambulare sine vllo impedimento potuit. Ad vulnus curandum vsurpatum vnguentum Guilelmi Fabricij, quod infra describetur, cui Chirurgus aliquid interdum pulueris cephalici admiscuit, & Emplastrum de betonica,

15. An autem ex vulnere cerebri conualiturus sit æger, ex virtutis robore & morbi vehementia diiudicandum. Si enim naturæ robur sit magnum, & calor innatus sese rectè habeat, sæpe etiam periculosa capitis valnera præter spem

sanan

sanantur: Contra vbi vires deficiunt,& calor est imbecillis, malum est indicium, præsertim si praua symptomata statim accedant. Et quo pars, quæ læditur est nobilior, & quo læsio maior est,eò vulnus periculosius est.

16. Quo caput vel natura vel ex morbo; vel ex ætate est debilius, eò vulnus periculosius est. Hinc in senibus vulnera capitis sunt periculosiora; minus iuuenes & mediæ ætates periclitantur. Nam & calor in senibus est debilior, sanguisque minus laudabilis & serosus,minus aptam vnioni & adglutinationi materiam præbet. Infantes verò & pueri etsi ossa habeant molliora & sanguine bono humentia, ac propterea ex sese facilius sanentur: superuenientium tamen symptomatum ratione, & quod putredo in corpore calido ac humido facilè excitatur,satis suspecta sunt.

17. Si caput destillationibus obnoxium, aut æger erysypelata in capite pati soleat, aut corpus lue venerea infectum aut omninò cacochymicum,aut hectica febre, vel tabe, vel alio morbo consumptum, vulnus periculo non vacat. Cum enim ad vulnus vniendum naturæ robur & bonus sanguis requiratur, vtrumque deest in hecticis, & morbo vel tabe consumptis; bonus verò sanguis in cacochymicis. Periculosum etiam est, si quis in capite post veneris actum vulneretur.

18. Symptomata quod attinet, duo eorum genera sequi solent, vnum eorum, quæ affectus cerebri substantiæ & partium vicinarum sequuntur, qualia sunt,conuulsio, paralysis, delirium, sopor, stupor, febris & similia, quæ in toto apparent; alterum eorum, quæ ob repentinam spirituum animalium agitationem, turbationem, & dissipationem proueniunt,qualia sunt voce priuari,non videre,non audire. A quibus symptomatibus aliquando ad se redeunt ægri, sine vllis grauibus symptomatibus superuenientibus, quando scilicet, nec cranium fractum, nec neruus, venæ aut membrana aliqua cerebri rupta est:aliquando verò ad se non redeunt, vel si ad se redierint, in grauissima symptomata incidunt, vbi nimirum partium harum aliqua læsa est.

19. Ita

19. Itaque quæ initio vulneratis accidunt ſymptomata, minus terrere debent quàm quæ perſeuerant, vel poſtea ſuperueniunt. Cum enim fiant ſaltem ob dolorem, hæmorrhagiam, aut ſpirituum animalium turbationem, lethale vulnus non ſignificant. Quæ verò vel permanent, vel quarto, ſeptimo die aut deinceps, quo tempore omnia in melius mutari oportebat, accidunt, periculum portendunt, & ſaniei collectionem, putredinem vel ſimile quid adeſſe ſignificant.

20. Si nullum prauum ſymptoma adſit, vulnus quidem periculoſum dicendum eſt, non tamen lethale, modo medicus & ægro adſtantes ſinguli ſuum officium faciant: Et quod de aliis morbis acutis dicitur, id & hîc locum habet. Si æger quieſcat, mente conſtet, ſomnum capiat, facilè ſpiret, ſiti non vrgeatur, cibum non faſtidiat, non doleat, ſi febris abſit vel deſierit, pus album ſit, leue, æquale, non fœtidi odoris, conuenientis quantitatis, ſi ægri facies ſit ſimilis bene valentis & ſui potiſſimum, ſi membrana ſit mollis, ſui coloris, liberè moueatur, caro increſcens rubicunda, ac ceruicis & maxillæ quietus & facilis motus bene præſagire licet, etſi vulnus magnum ſit.

21. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur quarto aut ſeptimo die, id à puris generatione fieri putandum eſt, nec adeò periculoſum eſt. Dum enim pus fit, dolores ac febres accidunt, 2. *aph.* 47. Si verò poſt ſeptimum & eo tempore, quo iam terminari debet, incidat; periculoſum; cum putredinis in cerebro, meningibus aut cranio ſit indicium. Præcipuè ſi alia etiam adſunt ſigna, quæ putredinem adeſſe ſimul atteſtentur, vt pallidus & ſubflauus vulneris color. Perpendendum tamen hîc, an febris ſit ab Eryſipelate: tum enim minus periculum coniunctum. Cognoſcitur autem ab Eryſipelate & bilioſæ materiæ cõfluxu febrē ortam eſſe, ſi cum rigore inuadat, tertianæ typum obſeruet, atque ſudore terminetur paroxyſmus; Si vulneris labia ſubtumida ſint, vnaq; tota facies, ſi ceruix & maxilla adeò rigeant, vt vix caput moueri & os diduci poſſit, ſi mordicans & pungens dolor & calor maior, quàm ab inflammatione.

22. Si

22. Si vulnus aridum & siccum salitarum carnium instar appareat, & vulneris labia depressa & non tumida sint, nihilque saniei vulnus emittat, & liuidum ac citrinum appareat, periculosum est. In vulneribus enim magnis si tumores non superueniant, malum: Hippocrat. 5. *aph.* 66.

23. Si capitis vulneri tumor superueniens statim euanescat; malum: nisi fiat id ob euacuationem aliquam per purgationem, phlebotomiam aut resolutionem. Hippocr. 5. *aph.* 56.

24. Si os initio nigrum euadat, mors prædicenda & timenda.

25. Propter plagam in capite acceptam stupor aut desipientia malum, 7. *aph.* 14.

26. Si os purulentum euadit & pustulæ per linguam exoriuntur, & lingua præ siccitate finditur & denigratur ex acris saniei per palati foramina in linguam delapsu, rarò euadunt ægri.

27. Si æger delirat, si memoria aboletur, si lingua est incõtinens, si caligãt & obscurantur oculi, si aures obsurdescunt, si æger in lecto iacet immobilis vel ex eo se præcipitem vult dare, si vrina & alui excrementa supprimuntur, si paralysis aut conuulsio accedit: omnia ista vulnus lethale indicant.

28. In omnibus capitis partibus facilè caro regeneratur & inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum est super interstitium superciliorum, vt interdum per omnem ætatem vlcus ibi maneat. Est enim eò loci cauitas, quæ ad nasi cribrosa ossa pertingit, & excrementa, quæ alioquin per nares & oculos efferuntur, eò confluunt. Ambr. Paræus *lib. 9. c. 12.*

29. Vrinæ quoque perturbatæ, quales iumentorum, cum maximam humorum corruptionem ostendant; nec non albæ & perspicuæ, vtpote bilis flauæ ad caput motum significantes, periculosæ sunt. Obseruauit etiam Ioa. And. à Cruce, vt *tract. 2. de vuln. lib. 1. cap.* 5. refert, eos, quibus diarrhœa, dysenteria spõte superuenerit, ferè omnes periclitatos fuisse, ac quàm plures etiã, qui pollutione vexãtur.

Curatio.

Curatio.

Cranij fracti curatio. Si cranium læſum ſit, quocumque etiam modo, corpus euacuandum in corporibus plethoricis & cacochymicis. In eiuſmodi enim corporibus etiam, quæ leuia ſunt vulnera ob humorum copiam praua attrahunt ſymptomata; multò magis verò id accidit, in magnis. Imò in omnibus vulneribus capitis euacuatio neceſſaria eſt, in quibus ſectione, dilatatione, oſſis abraſione opus eſt, & cauſa adeſt, ob quam affluxus humorum metuatur.

Ideoque primum & protinus prima die vena aperienda, cephalica vel communis, modo vires id permittant, vt affluxus tenuioris ſanguinis ad caput impediatur, & ſanguinis tantum euacuandum, quantum eius copia requirit, & vires ferunt, & prout ex vulnere, parcè & copioſè effluxit; aut ſi venam aperire non liceat, cucurbitæ ſcarificatæ dorſo applicentur, & ſcapulis, vel etiam lumbis.

Deinde corpus euacuandum medicamentis idoneis; & in primis bilem ac ſerum, quæ vt mobiliora facilè ad caput feruntur, purgantibus, plurimumque omninò vtilitatis in vulneribus capitis purgatio rectè inſtituta habet. Conueniunt hîc ſyr. roſar. & violar. ſolutiuus, pulpa tamarindor. myrobolani, præſertim citrinæ infuſæ vel decoctæ, cum humorum ad caput motum impediant & caput roborent. Neque inutile eſt Rhabarb. (alioquin quidem vaporoſum & capitis affectibus minus commodum) infuſum in decocto myrobolan. citrinar. & admiſto ſyrupo roſarum ſolutiuo, vel pulpa tamarindorum. Vel iniiciatur hîc clyſter.

℞. *Rad. pæon.* ℥.j. *parietar. maluæ, althææ, betonic. maior. hyſſopi, an.* M.j. *ſem. aniſi, rutæ, pæoniæ, an.* ʒ.ij. *flor. ſtœchad. Arab. chamæmel. an.* P.j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. *l.*j. *elect. diacathol. Indi maioris an.* ʒ.vj. *olei liliorum alborum* ℥.ij. *rutacei, mellis anthoſati, an.* ℥.j. *ſalis* ʒ.ß. F. clyſter.

Non tamen medicamenta purgantia ſint nimis lenia; cum ob humorum ad caput motum in vulneribus capitis aluus plerumque adſtricta ſit. Ideoque ſyrupo roſarum vel viola

violarum solutiuo & lenibus istis medicamentus in robustioribus ʒ. j. vel ʒ. ij. Electuarij rosati Mesuæ vel de succo rosarum addere vtile est, cum aqua vel decocto cichorei.

Clysteres quoque sæpius repetere conuenit, vt vapores à capite reuellantur.

Exhibenda præterea biliosos humores alterantia, & quę calidorum vaporum ad caput motum impediunt, caputque roborant. Vt *syrup. rosac. myrtinus, de endiuia, granatorum, de betonica*, quæ simul serum sanguinis subducit, vrinamque mouet, *cum aquis vel decocto hordei, betonicæ, cichorij, plantaginis, conserua iterum rosarum.*

Ipsum verò vulnus quod attinet, potest, vt ex superioribus patet, id variis modis fieri. Si enim vulnus fiat ab instrumento incidente vel pungente, non potest cranium lædi, nisi cum vulnere cutis: Si verò à contundente, potest id fieri etiam sine cutis capitis vulnere, & cum eo. potest quoque vulnus vtramque laminam penetrare, vel alteram tantum. De his ergo ordine dicendum.

Et primò quidem si cutis vulnerata sit & satis pateat, labiaque, quantum opus, diduci possint, sectione nulla opus est; sed aut digito, aut vnguibus, aut instrumento obtusam aciem ex altera parte habente membrana ab osse diuellenda, sic vt labia æqualiter, & quantum satis distent.

Si verò cutis non satis pateat, latius aperienda, donec fissura tota in conspectum veniat, & in primis hîc cauendum, ne quid de pericranio integrum relinquatur. Terebra enim vel scalpello postea laceratum dolores & inflammationem excitat, & malum facilè cerebro communicat. In pericranij autem sectione id monendum, tunc eam solum tentandam, cum suspicio est læsi cranij, aut insignis est contusio sanguinem concretum continens. Aliàs verò non sine causa doloribus affligi æger debet. In pueris etiã non facilè hæc sectio tentanda & sanguinis profusione ac dolore vires ea ætate debiles deiiciendæ, sed potius opera danda, vt conuenientibus topicis materia discutiatur. *Pericranij sectio.*

Sectio verò cutis ea plerúmque commodissima est, si *Sectio cu-*

tis capitis quomodo instituẽda.

chirurgi opera fieri debet (Nam quæ ex vulnere est, necessario talem habemus, qualem accipimus) quæ duabus transuersis lineis crucis, siue litteræ X. figuram exprimit, præsertim cum fractura aut depressio magna est. Aliàs hæc sectio non semper necessaria est, sed etiam rectam à latere vulneris ipsum vulnus, ita vt anguli recti constituantur, ex linea recta ducta supra rectam, inprimis si vulnus sit rectum vel oblongum instituere licet, hoc modo ⊢| vel trigonam ⊢<. Sanguinis postea fluxui & dolori succurrendum lineamentis vel albumine oui, vel vino austero madidis.

In sectione autem musculi temporales vitandi, quantum fieri potest, cum & neruosissimi sint, & cerebro vicini, & inflammationes, deliria & conuulsiones afferre solent. Vitandæ quoque sunt suturæ, cum eo loci fibræ duræ matris pertranseant, & ad latera suturarum sectio facienda. Scribit tamen Ioannes Andr. à Cruce *tráct. 2. de vuln. lib. 1. c. 11.* se necessitate cogente & in temporibus & in suturis felici euentu sæpè sectiones molitum esse, statuitque consultius esse, aliquid nonnulla cum fiducia vel cum periculo facere, secutusque est hac in re Celsum qui scribit, vrgente necessitate, & si accidentiũ magnitudo impellat, etiam temporum incisionem faciendam, sed iuxta villorum progressum.

In vulnere etiam frontis cauendum, ne sectio fiat per transuersum. Etenim si musculus, qui palpebram attollit, per transuersum secetur, palpebra decidit, nec oculus aperiri potest, atque hoc modo visio læditur: sed sectio à parte inferiore sursum versus facienda. Neque etiam sectio nimis ampla facienda; non solum quia turpitudo ex cicatrice maiore oritur, sed pars denudata etiam imbecilla redditur. Ideoque tanta solum, quanta ad plagam detegendam opus est, sectio facienda.

Hinc ad os læsum accedendum. Cum verò cranium variis modis lædi possit, vt supra dictum, de iis ordine dicemus.

Et

Et primò de fissura, in qua externa solum lamina læsa, interna integra manente.

Fractura detecta & denudata, scalpro, seu plano seu incuruo, seu cauo os deradendum, quamdiu vestigium aliquod fracturæ apparet, de quo *in lib. 5. Inst. part. 1. sect. 2. c. 8.* dictum. Quia enim in rima necessario aliqua sanies colligitur, quæ è super positis partibus defluit, & os atque subiectam membranam facilè corrumpere potest, derasione ossis eiusmodi saniei collectio impeditur. Deindè quia labia in osse plerumque inæqualia & aspera sunt, ac dolorem pariunt, neque caro cum iis facilè vnitur: asperitas omnis deradendo tollitur. Tertiò etiam in cognitionem fracturæ peruenimus & quam profunda sit radendo cognoscimus. *Fissura cranij in externa solum lamina.*

Vt autem de profunditate fissuræ certius constet, primò super os alquid nigri coloris medicamentum liquidum, vel atramentum scriptorium imponendum, ac vulnus siccis lineamentis implendum, & cataplasma dolorem leniens imponendum. Postridie soluto & purgato vulnere os deradendum. Tum enim fissura, quæ nigrum medicamentum in se suscepit, nigra apparet, os verò reliquum album. Os ergo tamdiu vel vna vice, vel pluribus vicibus deradendum, donec tota rima aboleatur, & os totum album appareat, & sanguis instar lacrymarum extillare incipiat. Non tamen sine caussa quis hic dubitare posset; An opus sit (præcipuè in nostris regionibus, in quibus capitis vulnera non ita periculosa sunt, vt in multis locis in Italia) ita curiosè semper fracturas rimari, præcipuè non penetrantes, & tam accuratè radere. Si enim, vt postea dicetur, Galenus, *6. Method. med. c. 6.* rectè monet, & ipsa experientia confirmat, fragmenta ossium longius excurrentia, vsque ad finem prosequenda non esse, cum nulla inde noxa sequatur & tales ossium rimas natura sponte, vt in aliis ossium fracturis consolidare soleat: cur non etiam in his fracturis, vbi non totum cranium, sed superior saltem lamina fracta est, idem fieri possit? *Cranij infractũ quomodo radendũ.*

Vid. quæst. 3. cap. seq.

Figuræ scalprorum videantur apud Ioan. Andr. à Cru-

ce, & Ambros. Paræum, *l.9. c.4.* Antequam autem os radere incipimus, vulnerati aures aut lana, aut gossypio aut carptis linamentis obturandæ sunt, ne ex rasura molestiam aut strepitum æger percipiat; ægri quoque caput ab astantibus immobile tenendum.

Dum verò raditur, vulneris labia puris linamentis munienda, ne à scalpro vel aëre lædantur.

Scalprum verò, ne attritu longo incalescat & os inflammet, vel in oleum rosaceum, vel aquam rosaceã sæpius immittere, vel quod commodius, immutare oportet; cum aliàs etiam scalpra permutanda sint. Ideoque scalpella & numero multa & magnitudine differentia in promptu habere oportet.

Post rasuram & ossis & cutis vulneratæ ratio habenda. Etsi verò & regeneratio partis deficientis, & rimæ & cutis coalitus naturæ opus sit, adiuuanda tamen ea medicamentis. Et primò quidem pulueres cephalici supra propositi imponendi, nec pingue quid cranio imponendum. Delectus tamen hîc medicamentorum habendus. In vulnere enim exiguo & corpore humidiore & molliore sufficit thus: in maiore & ficciore manna thuris vsurpanda: Si vulnus sit sordidum, & corpus valdè siccum, myrrha & alia valentius siccantia vsurpanda. Et tempore quidem frigido calida vsurpanda, iris, aristolochia: Tempore verò æstiuo sanguis draconis, cornu cerui. Supra os pulueres, linamenta sicca imponenda (quæ etiam in principio, si pulueres illi non in promptu sint, semper cranio imponenda) supra linamenta verò tandem digestiua vnguenta dicta, cutis & labiorum vulneris gratia applicanda; In primis verò in capitis vulneribus laudatur resina abietina cum modico oleo rosaceo, & sunt supra etiam talia proposita.

Vt verò post rasionem inflammatio aliqua non excitetur, interdum anodynis vti oportet, & proinde partes circa vulnus oleo rosaceo calido fouere; deinde linteum vino calido, in quo rosæ & betonica cocta sint, madidum imponendum, quod totam partem oleo inunctam complectatur. Aut si inflammatio iam immineat, cataplasma

ma ex farina hordei & rosis cum posca imponendum. Apparente iam pure ad detergendum vna & altera vice melle rosaceo vel solo, vel cum dicto vnguento misto, vtendum, prout puris maior, vel minor copia est. Nam si copiosum sit pus, solo melle rosaceo vtendum. Vulnere deterso sarcoticum medicamentum supra pulueres imponendum, vt vnguentum Basilic. de betonica, de matrisyluia.

Tandem vulnere carne repleto vel siccis linamentis, vel emplastro diapalma, vel alio conuenienti cicatrix inducenda.

Curatio fracturæ cranij, quæ vtramque laminam penetrat, sine tamen membranarum læsione.

Si verò maior sit cranij læsio, quam vt externa solùm lamina fissa sit, videndum, qualis sit fractura. Potest enim tantum esse fissura, vel simul ossis depressio & fractura; vel etiam contusio. Si sit simplex vtriusque laminæ fissura, sed sine membranarum & cerebri læsione, curanda est, vt mox dicetur. Si verò cranium simul depressum sit, eleuandum, vt in Instit.*lib.5.part.1.sect.2.cap.5.*dictum, & Ambros. Paræus *lib.9.cap.5.*tradit. Si ossis aliquid effractum, & in multas testas defractum sit, & ita auulsum, vt facilè eximi possit, forcipe vel volsella extrahendum; si pertinacius autem adhæreat, & præcipuè si membranas pungat, vel premat, vectibus, forcipibus excisoriis, scalpris eximendum, de quibus Paræus *lib.9.cap.6.* *Fractura cranij lamina vtriusq.*

In ossibus tamen extrahendis nulla violentia adhibenda; sed si extractioni resistant, opus totum naturæ committendum, (modo ab iis membranæ non lædantur) quæ id, quod instrumentis nullis consequi licet, facilè suo tempore expedit. Multò minus cranij pars quæ cuti vel pericranio adhuc cohæret (etsi à reliquo cranio auulsa sit) extrahenda & cerebrum & membranæ eius suo tegumento spoliata nuda relinquenda, sed suo loco restituenda, & naturæ negocium committendum, quæ ipsa vel separabit, vel reliquis ea agglutinabit, vt Paræus *l.9.c.7.* monet, & historia curationis comprobat.

Si verò simplex rima sit, sed sine cerebri & membranarum læsione, ita curatio instituenda. Duo pericula hîc *A fractura cranij quæ pericula immineant.*

 præci

præcipuè imminent. Primum eſt, quod ſanies ad duram matrem deſtillat. Cum enim ex fractura os debile effectum ſit, alimentum affluens debito modo concoquere non poteſt, vnde excrementitia quædam humiditas in loco fiſſuræ naſcitur, & etiam ex partibus incumbentibus per rimam in membranam duram deſtillat, vnde metuendum, ne humor hic putreſcens membranam corrumpat, & inflammet, vnde febres, conuulſiones, deliria, & ſæpè mors ipſa ſequitur: atque hæc vulgatiſſima interitus eorum, qui ex vulneribus capitis moriuntur, cauſa eſt. Secundò interdum accidit, vt feſtuca quaſi & fruſtulum oſſis intus ſeparetur ac duram membranam pungat, vnde dolores acutiſſimi & conuulſiones oriri poſſunt. Itaque præcipuus hic curationis ſcopus eſt, vt saniei huic exitus pateat, vel paretur, & ſi feſtuca aliqua cerebrum pungat, illa dematur. Ac proinde ſi foramen inflictum vulneri expurgando & curando non ſufficiat, vel quia ex depreſſione oſſis nimium comprimitur membrana dura, vel quia nigreſcit, alterum foramen adhuc priori vicinum moliendum eſt, prominentibus interſtitiis cuſpidibus reſectis.

Quapropter curandum, vt cutis loco affecto, vel ex vulnere pateat; vel dicto antea modo aperiatur. Si verò fractura tam ampla non ſit, vt per eam ſanguis vel ſanies, quæ ab oſſe & cute continuò ſeparantur, inque duram matrem deſtillant, euacuari poſſint; cranium maturè, & quàm poteſt fieri citiſſimè aperiendum, vt ſaniem expurgare, & duram membranam ab ea mundare liceat.

Cranium quomodo aperiendum. Quomodo verò cranium aperiendum ſit, *lib.5. Inſtitut. part.1. ſect.2. cap.8.* dictum, & tractat hac de re diligenter Ioan. Andr. de Cruc. *de vuln. lib.1. tract.2. cap.13.* Aperitur autem cranium vel ſcalpris, vel terebra, vel modiolis. Neque enim, vt verbis Petri Pavv *in comment. in Hippocr. de vuln. capit.* vtar, ſemper per priſin exſectio quæ trepano fit, intelligenda. Tentandum delere fiſſuram; planandæ oſſis fracti oræ, ſi anguſtæ ſint valdè rimæ, dilatandæ, vt ſuperfluis exitus detur, idque accommodatorum ſcalprorum vſu. Abradentes ſcalpri ſi non ſuffecerint

etiam

etiam ad cycliscum accedendum. Breuiter, omnia tentanda, priusquam modiolus in vsum trahatur. Periculo enim non vacat. Vnde nisi summa vrgente necessitate eo vtendum. Nimirum scalpra locum habent, vbi magna fractura est: & ossa fracta vacillant, vt & in ossibus mollioribus: si verò os firmius sit, terebra vel modiolo opus est. Si enim os non solum fractum, sed & effractum & depressum sit, nec terebram nec modiolum adhibere conuenit, ne osse magis compresso subiectæ membranæ lædantur; sed sano ossi tunc, proximè tamen, quantum fieri potest versus fracturam, imponenda, & cranium, quantum ad saniei exitum necessarium est aperiendum, ossisque quam minimum eximendum, ne membranæ valdè denudatæ aliquid incommodi patiantur, sed satis est, si quod membranas pungebat, eximatur.

Monet & hoc hic Galenus, *6. m. m. cap. 6.* Si ossium fragmenta quædam longius excurrant, ne ea vsque ad finem prosequamur, cum nulla ex eo, modo reliqua rectè peragantur, noxa sequatur, ipsa experientia teste, ad quam etiam prouocat Amatus Lusitanus, *cent. 6. curat.* 100. qui tales ossium rimas longius procurrentes consolidari & ferruminari vidit. Vt enim in aliis ossibus, ita etiam in cranio natura callum obducere solet.

In scalpris verò eligendis hic alio modo res sese habet ac in rima, quæ externam tentum cranij laminam penetrat. Ibi enim latiora scalpra primo vsurpanda, deinde strictiora & angustiora: Hic verò ab angustioribus incipiendum & ad latiora progrediendum.

Notandum etiam hic, quod obseruauit Guillelmus Fabricius *1. obseru. 7.* duram matrem, inter quam & cranium plerunque spacium est, quandoque arctè totam cranio adhærere; quo in casu perforatio ferè inutilis est, cum sanguis non inter ipsum & membranam duram, sed infra duram membranam seu matrem quam vulnerare ita non licet, contineatur. Si tamen necessitas id postulet, ea ipsa potius aperienda, quam permittendum, vt æger sine auxilio moriatur. Cuius rei historia extat apud Glandorpium *in specul. chirurg. obser. 4.* de quodam pugili, cui *Dura mater quandoque aperienda.*

O 4 cum

cum grauiter in capite vulnerato tertia die grauia symptomata superuenirent, vt suspicio esset, materiam intra cranium collectam esse, cranium apertum est, verum nihil effluxit, sed dura mater in tumorem elata, in conspectum venit, quæ cum scalpello incuruato, ne pia mater læderetur, aperiretur, maxima copia saniei effluxit, quæ non intra cranium & piam matrem, sed intra duram & piam matrem, latuerat; qua euacuata & idoneis medicamentis adhibitis æger sanitatem recuperauit.

Quo loco aperiendum. In apertione cranij & hoc obseruandum, vt in decliuiori, quantum licet, parte apertio fiat (modo per suturas aut per ossis tenuitatem aut crassitiem liceat, & cerebrum vulneratum non sit, quod tunc per decliuiora loca aperta exire solet) vt saniei facilius exitus detur. Neque etiam perforatio in suturis facienda est; nam quia eo loci venæ & membranæ transeunt, ferro facilè lædi possunt. Et quia cranium ibi imbecillius est, facilè fieri posset, vt in terebrando ferrum præter opinionem descenderet & membranam ac cerebrum læderet. Præterea suturæ factæ sunt, vt per eas vapores capitis exhalarent: Si ergò callus ibi post apertionem generetur, exspiratio impediretur. Si tamen aliter euacuatio saniei fieri non posset, minus periculi à suturarum apertione, quam ex retentione saniei est. Nec etiam in osse temporum etsi id læsum sit, perforatio instituenda; cum musculos temporales secare non liceat, ob pericula *prognost. 9.* proposita. Nec tamen æger sine auxilio relinquendus, sed si necessitas id postulet, loco vicino in osse syncipitis sectio instituenda, vt docet Galenus, *6. m. m. cap. vlt.* & Ambros. Paræus *lib. 9. cap. 15.* Imo si necessitas summa expostulet, etiam tempora diuidere & ægrum omni ope non destituere iubet Petr. Pavv. *in com. in Hippoc. de vuln. cap.* refertque se vidisse alà molæ puero ita contusum tempus dextrum, vt aliquot ossis pertusi fragmenta per vulnus eximerentur, nihil tamen incommodi toto curationis tempore patiente puero tempora aperiri manu Chirurgi non semel vidisse absque vllo symptomate. Duo tamen monet, primum vt non nisi summa exposcente necessitate tempora diui-

diuidantur; deinde vt nouacula semper secundum ductum fibrarum temporalis musculi ducatur.

Tempus aperiendi quod attinet, dierum numero id definiri non potest, sed quo citius, eo melius, & fieri potest, ante quartum aperiatur. Neque exspectandum, donec grauia symptomata superueniant, sed si malum tantum sit, vt grauia superuentura symptomata metuendum sit, quamprimum apertio cranij instituenda. Si tamen Medicus in principio vocatus non sit, vel alia de causa apertio dilata sit, quandocumque opus & necessitas id postulat, apertio instituenda; cum experientia docuerit, sæpè satis longo, ab accepto vulnere, tempore cranium feliciter fuisse apertum & ægros à grauissimis symptomatibus liberatos. Et satius est, citiùs occurrere remediis malo, quam iis omissis sine auxilio ægrum mori sinere. Itaque quantum fieri potest citissimè, vel ante quartum diem apertio instituatur, præcipuè tempore æstiuo, quo humores facilius putredinem concipiunt. Imo Celsus nec tertium diem expectari voluit, cum humores interea temporis ad membranam descendentes & exitum non habentes grauissima symptomata excitent. *Tempus aperiendi cranij.*

Si tamen fractura ita pateat, vt saniem per eam euacuari posse spes sit: vel si materia exigua & benigna fuerit, quæque à calore natiuo facilè regi & discuti possit, regioque sit temperata, aër non æstuans, ægri constitutio robusta, nec is prauis humoribus scateat; neque accidens vllum appareat, potest apertio nonnihil differri, an forsan naturæ opera sine sectione æger conualescere possit.

Post perforationem si sanguis copiosus fluat, medicamento aliquo sanguini sistendo apto cohibendus: Quale est, quod à Galen. 5. *m. m. cap.* 4. describitur, quod paratur ex thuris parte vna, aloës parte vna & dimidia, & cum vtendi tempus instat oui albumine ad mellis crassitiem subigitur, & mollissimis leporis pilis excipitur ac vulneri imponitur. Et oræ foraminis radendæ ac læuigandæ sunt instrumento lenticulari, ne asperitas in carne succrescente aliquem dolorem excitet; & si quid scobis in dura membrana collectum est, id omne detergendum.

Capitis vulnera, patente membrana, quomodo curanda.

Osse patente vel aperto, vt iam saniei exitus dari possit, de medicamentis idoneis dispiciendum, quæ patenti iam duræ membranæ imponenda sint. De quibus Medici cum antiqui tum recentiores valdè dissentiunt, vt postea in quæstione 4. post caput sequens dicetur. Vt rem igitur in pauca contrahamus, feliciter vulnera talia curantur, ipsa experientia teste, vt ex Valeriol. *lib. 4. obseru. 19. lib. 5. obseru. 9. lib. 6. obseru.* 4. Guilelm. Fabric. *cent. 4. obseru. 4.* & aliis, videre est, si mel vel syrupum rosaceum (pauxillo olei rosacei addito, si dolor vrgeat) panno sericeo vel syndoni illitum membranæ imponamus: Vulnus verò cephalico aliquo vnguento repleamus, cranioque puluerem cephalicum imponamus, tandemque emplastro de betonica, vel simili cephalico id muniamus, caput verò totum oleo rosaceo inungamus. Sedato dolore & inflammatione, melli rosaceo, quod membranæ imponendum, guttula vna atque altera aquæ vitæ admisceri potest.

Vnguenta & Emplastra ad vulnera capitis.

Cephalicum Conciliatoris celebre, quod different. 181. descripsit vnguentum ita paratur.

℞ *Gumm. elem.* ℥. iij. *resin. puriss.* ℥. iv. *ceræ* ℥. vj. *ol. rosac.* ℥. iij. ß. *ammon.* ℥. ij. *tereb.* ℥. iij. fiat vngueutum. Aliud eiusdem,

℞. *Gummi elem.* ℥. iij. *opopanac.* ℥. ij. *bdelly* ℥. ß. *resinæ pini* ℥. j. *ceræ* q. s. fiat vnguentum.

Gummi elemi vtilitas

In primis enim in capitis vulneribus vtile est *gummi elemi*, quod, vt ibidem Conciliator scribit, attrahit, dolorem mitigat, malam intemperiem propter familiaritatem, quam cum corpore habet corrigit.

Guil. Fabricius hoc primo vtitur.

℞. *Terebinth. aq. beton. & salu. lotæ* ℥. j. *olei rosac.* ℥. j. ß. *è vitell. ouorum* ʒ. j. *gumm. elemi cum oleo super igne lento dissoluti & colati* ℥. ß. *croci* ℈. j. *vitellos ouorum* num. ij. M.

Vtile est & hoc.

℞. *Resinæ pini* ℔. ß. *terebint.* ℥. iij. *ceræ, thuris, gumm. elem. an* ℥. ß. Misce, fiat vnguentum.

Dolore sedato ad mundificationem hoc vtitur.

℞. *pulu. caryoph. angel. Arist. rot. ireos Florent. an.* ʒ. j. *extract. salu. beton. an.* ʒij. *gumm. elem. ol. rosac. diss.* ʒ. ij. *mell. ros. q. s. aq. vitæ parum.* M. in mortario, fiat vnguentum.

Em

Emplastrum de Betonica ita paratur. *Emplastrum de Betonica.*

℞. *Betonicæ* M.ij.*matrisyl.saluiæ,hyperici,millefol.pilosellæ, consolid. minor. an.* M.j. *centaur. minor. maior. pimpinell. verbenæ, an.*M.ß. *terebinth.claræ* ℥.xx. *olei rosat.* ℥. x. *resinæ pini, gummi elemi an.*℥.j.ß.

Herbæ contundantur & terantur ac affundantur vini albi ℔. ij. Aliquantum bulliant, & inde Soli exponantur per dies viij. vel plures, ac quotidie agitentur. Hinc colentur, exprimantur, & addito ceræ q.s. Fiat Emplastrum.

Alij hac descriptione Emplastri de betonica vtuntur.

℞. *Betonicæ viridis, pimpinellæ, agrimon. saluiæ, pulegij, millefol. consolidæ maioris, matrisyluiæ, an.* ℥. vj. *thuris, mastich.an.*ʒ.iij. *ireos, aristoch. rotund. an.* ʒ.vj. *ceræ albæ, terebinth. an.*℥.viij. *gummi elem.* ℥.ij. *resinæ pini* ℥.vj.*ol.abietini, vini albi, an. q.s.*

Herbæ in mortario contusæ octo diebus in vino albo macerentur & sæpius agitentur, tandemque ebulliant. Expressum & colatum vinum coquatur ad tertiæ partis consumptionem & addatur ol. abietinum, postea cera liquata & hac fusa resina & gummi, deinde terebinthina. Quibus paulum refrigeratis reliqua trita & creta; & manibus assiduè subigantur, dum totus humor exeat. Tandem ad formandam massam additur lac caprillum iterumque manibus continenter medicamentum subigitur.

Emplastrum cephalicum Basilicum ita paratur: *Emplastrum cephalicum Basilicũ.*

℞. *Herbarum viridium, betonicæ, plantag. matrisylu. pimpinell.rorismarin.an.*M.ß.Contusa macerentur per diem. In *oleo rosac.*℥.iij. *mastich.* ℥. j. *pinguedinis recentis vitulinæ, porcinæ,an.*℥.ij.Deinde coquantur ad vini consumptionem. Colentur. Postea adde *Mastich. gummi elemi, resinæ pini, lithargyri an.*℥.ß.

Rursum coquantur, donec subnigrum acquirant colorem, semper agitando, tandemque addantur *Terebinth. claræ* ℥. ij. *ceræ q.s.* Fiat Emplastrum.

Guilelm. Fabric. tale parat:

℞. *Emplastri de betonica* ℥.iv. *gum. elemi oleo rosaceo dissol.*℥.j.*pulu.rosar.rubr. myrtillor. an.*ʒ.j.*mastiches, calami aromatici,angelicæ,caryoph.an.*℥.j.*olei & ceræ q.s.*F.Emplastrum.

Empla

Emplaſtrum Fr. Arcæi.

℞. *Ol. roſac. omphacini & completi* ℥. ij. *maſtich. myrtin. an.* ℥. j. *pingu. hirci* ℥. j. ß. *ſucci betonic.* ℥. j. Coq. ad cõſumptionem ſucci, adde *maſtiches* ʒ. x. *gummi elemi* ʒ. vj. *terebinth.* ℥. ij. ß. *ceræ alb. q. ſ.* Iterum ebulliant, fiat emplaſtrum. Eſt & hoc vtile.

℞. *Gummi elemi, reſinæ puræ, an.* ʒ. ij. *ceræ* j. ß. *ol. roſac.* ʒ. vij. *ammoniac.* ℥. ß. *terebinth.* ʒ. vj. *ſucci betonic.* ʒ. x. F. ſ. a. emplaſtrum.

Habet & hîc locum Emplaſtrum Alexandri Benedict. quod *lib.* 1. *cap.* 5. deſcribit, quod ſupra *cap.* 20. propoſuimus.

Felix Vvirts hoc ſuum laudat vnguentum.

℞. *Seui ceruini, mellis deſpumati, an.* ℥. ß. *aloes hepaticæ pulueriſat.* ʒ. j. Miſce. Ioan. Andr. à Cruce hoc feliciter vſus eſt.

℞. *Vini* ℥. xx. *ſucci betonic.* ℥. iv. *calaminthæ* ℥. ij. *myrrhæ, thuris, aloes, ſanguinis draconis, centaur. minor. granor. hyperic. ana* ʒ. j. Pulueriſanda pulueriſentur ac omnia miſceantur, & per biduum macerentur. Poſtea lonto igne ad tertiæ partis conſumptionem coquantur, addantur *mellis roſac.* ℥. iv. Iterum parum bulliant: vaſe ab igne remoto adde *Aquæ vitæ vel ſpiritus vini* ℥. vj. Colentur: Tandem adde *olei terebinthin.* ℥. iv. & in vaſe vitreo clauſo ſeruentur.

De betonica Vnguentum Hieronym. Fabric. ab Aquapendente:

℞. *Betonic. viridis* M. viij. Contundantur, contuſis addantur, *ol. communis* ℔. iv. *ceræ, terebinth. an.* ℔. j. Coquanquantur & exprimantur: Expreſſo ſucco iterum adde *betonic. viridis contuſæ* M. viij. Iterum coquantur & exprimantur.

Plura talia vnguenta & emplaſtra videantur apud Andræam à Cruce, *lib.* 1. *de vln. tract.* 2. *cap.* 16.

Aquæ & ſpiritus ad vulnera capitis.

Sunt nonnullis, præcipuè vbi dolor & inflammatio non adeſt, (nam dum pars præter naturam calet, & ſanguis ac ſpiritus ad locum affectum confluunt, non ita tuto adhibetur,) aquæ vitæ in vſu, & quod Galenus de Eudemi medi-

medicamento testatur, idem etiam multi de aquis & spiritibus istis prædicant, quæ propterea apud plures nationes in vsu sunt, videnturque membranarum cerebri naturæ siccæ, optimè conuenire: Ideoque vnam & alteram formam adscribemus. Ioannis de Vigo hæc est:

℞. *Aq. ardentis seu spiritus vini* ℥. x. *myrrhæ* ℥. j. *aloes* ℥. ij. *sarcocollæ, thuris, an.* ʒ. ij. *croci* ℈. j. Misce. Imum vulneris linamento isto liquore imbuto repleatur; & hinc emplastrum de betonica vel aliud applicetur. Iacob. Carpensis hæc est.

℞. *Aq. vitæ* ℔. v. *vini maluatici* ℔. ij. ß. *aloes, myrrh. thuris, an.* ℥. j. ß. *pulu. rad. consol. maior.* ℥. ij. *centaur. minor.* ℥. j. ß. *hyperici* ℥. ß. *terebinth. claræ* ℔. j. Omnia misceantur, & per mensem stent in vase vitreo optimè obturato; Postea colentur & exprimantur. Expressum vsui seruetur, in quo lintea pura madefiant, & vulneri imponantur.

Alia. ℞. *Spiritus vini* ℥. j. ß. *aloes hepatic.* ℥. j. *myrrhæ* ʒ. iij. Super lento igne misceantur.

Alia. ℞. *Spiritus vini rectificati* ℔. ij. *mastiches, myrrh. thuris, gummi elemi, hederæ, ammoniac. opopanac. bdellij, matrisylu. betonic. an.* ʒ. j. *theriacæ* ℥. ij.

Contundenda contundantur & omnia misceantur, simulque stent in infusione vitro clauso per triduum, inde destillentur in B. M. Distillatum vsui seruetur, in quo linteamina pura madefiant, iisque vulnus repleatur; & deinde emplastrum de betonica, aut de matrisylu. imponatur. Monet hîc etiam Ambrosius Paræus, *lib.* 9. *cap.* 18. quod os, quod terebra attigit, vel aër afflauit, squammas semper emittit, ad quam desquammationem celerius promouendam aspergit puluerem ex eruca, pœonia, cucumere syluestri & aristolochia. Prohibet verò, ne squammam detrahat Chirurgus, sed totum negotium naturæ committat. Desquammato ossi cephalicum puluerem adspergit.

Neque solum vulneris, sed & partium vicinarum babenda ratio est. Ideoque in principio opus est repellentibus & exsiccantibus, vt materiæ influxus prohibeatur, & quod influxit exsiccetur, partesque vicinæ roborentur. *Defensiua in vulneribus capitis.*

In hunc vsum Hippocr. *lib. de vulner. cap.* cataplasma componit ex farina hordei & oleo rosaceo, quod omnibus medicamentis reliquis vltimò, vt & vulnus, & partes vicinas complectatur, superponendum. Vel fiat tale tempore æstatis.

℞. *Farin. hord* ℥.viij. *olei rosacei* ℥.iv. *poscæ seu oxycrati q. s.* Fiat cataplasma.

Hyeme verò farinæ hordei & oleo rosar. addendæ *pulu. rosar.* ℥.ij. & cum vino formetur cataplasma.

Si contusio aliqua adsit, ea, quæ supra proposita, vsurpanda, vel tale cataplasma:

℞. *Farin. hord.* ℥.vj. *myrtill.* ℥.ij. *olei rosac.* ℥.iv. *pulu. betonic.* ʒ.vj. *oxymel. simpl.* ℥.iij. *vini albi generosi q. s.* Fiat cataplasma.

Simul vtile fuerit caput magna ex parte, vt & ceruicem & collum, & in primis venas iugulares oleo rosaceo calido inungere, ad dolorem, si adsit, leniendum, & ad sanguinem, qui ad caput affluit, moderatè refrigerandum & repellendum.

Duram meningẽ mundificantia.

Notandum & hoc, quod monet Ioan. Andreas à Cruce, quod post caluariæ perforationem membrana intacta colorem & motum naturalem seruare solet, postmodum eo amisso, amplius non mouetur, nec ob id aliud nouum symptoma superuenit; paucis post diebus superficies eius alba & tenuis admodum in squãmas resolui incipit, & pellicula quædam prætenuis araneæ telæ modo eleuatur, & inde noua caro oriri incipit. Vt enim ob aëris externi & medicamentorum topicorum contactum externa cranij superficies emoritur, & ab humido suo natiuo derelictum, ab osse reliquo separatur, & quasi piscium squamas de se emittit: Ita duræ matri idẽ iisdem de causis euenit; & chirurgos non exercitatos sæpe timidos reddit, vt membranam illam corruptum iri metuant; cum tamen nihil periculi subsit, sed superficialis illa corruptio solo melle rosaceo amoueatur. Cui si non cedit, hoc vnguentum imponendum.

℞. *Terebinth. claræ, vin. alb. lotæ* ℥. ij. *mellis rosati, aq. vitæ, farin. hordei cribratæ an.* ℥.j. *myrrhæ, aloes, sacchari fini, an.*

an. ℥.ij. M. Fiat vnguentum; quo vtere donec membrana iterum pura & sui coloris appareat.

Solet interdum & fœtor quidam in separatione istius membranæ apparere, qui tamen nihil periculi coniunctum habet, cum saltem in externa superficie sit vitium, nisi alia praua symptomata adsint.

Neque sine fructu est, si cephalica interna etiam exhibeantur, nunc calidiora, nunc frigidiora, & temperatiora, prout febris & alia quæ coniuncta sunt, id requirunt. Valeriola etiam aureæ Alexandrinæ vel Mithridatij ʒ.j. cum diamoscho dulci & pœoniæ semine exhibet. Ipsum verò cranium quod attinet, etsi rimæ coalitus & cranij per callum ferruminatio, vt capite præcedente dictum, naturæ opus est, adiuuanda tamen ea & medicamentis, & cranio pulueres cephalici, ita veteribus dicti, quod cranij fracturis sint idonei, supra enumerati, huc referantur, inspergantur & imponantur. Callus autem, quo cranij ossa ferruminantur, ferè 40. aut 50. dierum spatio perfectionem suam acquirit; quamquam propter corporum diuersam constitutionem ita certus dierum numerus definiri non possit, cum in iuuenibus citius, in senioribus tardius absoluatur.

Exemplum talis vulneris curati est apud Guilel. Fabric. *cent.* 4. *obseruat.* 4. Glandorp. *spec. chirurgor, cap.* 20. *obseruat.* 3. ***Calli in cranio generatio.***

De Cranij fractura cute integra manente.

Interdum accidit, vt cranium frangatur, cute ad sensum integra manente. Etsi enim contusio etiam tum in cute sit; eius tamen externa superficies est integra, nullumque vulnus in ea apparet. Nam cum sit mollior, cedere potest, vt non vulneretur: Os verò subiectum, quia durum, ictui resistit, & ab impetu eius frangitur; id quod ex ictus ratione, superuenientibus symptomatibus, tactu dignoscitur. Tum ergo inquirendum, an fracturæ cranij aliquid annexum sit, quod neque à natura, neque à medicamentis curari possit: quorum tria præcipuè sunt; nimirum magna sanguinis copia intra cranium & membranam cerebri effusa, ossis particula vel festuca membranam pungens, ***Cranij fractura cute integra manente.***

&

& ossis depressio cerebrum comprimens. Sanguinis effusi copia cognoscitur ex sanguine per nares & aures etiam effuso, ex capitis grauitate, ex sopore, stupore. Os depressum tactu cognoscitur & fouea digito deprehenditur: Cerebrum comprimi & pungi ex eo colligitur, quod dum æger nasum emungit, puncturam percipit: aut post puncturæ signum succedit delirium.

Nota.

Si itaque horum aliquod adsit, omninò cranium aperiendum, & si depressum sit, eleuandum: & sanguis è venis effusus euacuandus, ac fragmentum cranij eximendum. Si verò horum nihil adsit, & symptomata mala absint, præmissa venæ sectione, & medicamento purgante bilem exhibito, ea ferè curatio instituenda, quæ *cap. 21. de contusione cap.* proposita est. Nimirum capite raso tale repellens imponendum.

℞. *Farin. hordei* ℔. ß. *ladani, pulu. rosar. myrtill. mastiches, an.* ʒ. j. *olei rosac. oxycrati, an. q. s.* Fiat cataplasma, quod mane & vesperi renouetur.

Particulares quoque capitis euacuationes instituantur: quarto die gargarismus paretur ex decocto hordei, in quo passulæ & hyssopus cocta sint & mel rosarum dissolutum. Nares quoque intus oleo amygdal. dulcium inungantur. Post quartum diem vsque ad septimum caput hoc vnguento illinatur.

℞. *Pulu. rosar. rubrar. myrtill. nuc. cupressi, santal. rurbr. albi, absinth. ladani, schœnanthi, asari, an.* ʒ. j. *olei rosati completi, myrtini, an.* ℥. iij. *ceræ* ℥. ij. ß. Fiat vnguentum.

Post septimum vel nonum dissoluentia siue discutientia applicentur, vt Emplastrum de betonica, cerot. de gummi elemi, Emplastrum sacrum cum æquali portione diapalmæ. Vtile est & hoc Emplastrum.

℞. *Opopanac.* ℥. ß. *gummi hederæ* ʒ. vj. *bdellij* ℥. iij. *resinæ* ℥. ij. *ol. rosar.* ℥. iv. *terebinth.* ℥. vj. *ammoniaci* ℥. ij. *ceræ q. s.* Fiat s. a. Emplastrum.

Linimentum extrahens saniem & materiam contentam sub cranio.

Vel ℞. *Ol. lentisci laurini, gummi elemi resinæ pini, an* ℥. iij. *succi*

succi saluiæ ℥.ij. *ammoniaci, opopanac. galbani, an.* ℥.ß. Dissoluantur gummi in aceto, postea bulliant in succo saluiæ ad succi consumptionem & refrigerentur.

Si verò post septimum mala accidentia superueniant, quæ saniem collectam indicent, tunc cranium aperiendum, & procedendum, vt supra dictum. Videatur etiam infra *post cap. seq. quæst.* 5.

Facta etiam inter solutæ vnitatis in cranio differentias contusionis mentio. Verùm ad eam curandam eadem ferè medicamenta vsurpanda, quæ supra de contusione capitis proposuimus: quibus saltem hoc multiplici vsu probatum è 59. *Epist. à Scholtz collect.* addimus. *Contusi cranij curatio.*

℞. *Farinæ hordei, fabarum, an.* ℥. ij. *pulu. betonicæ, chamæmeli, meliloti, rosar. an.* ʒ. j. *calami aromat.* ʒ. ß. *oxymel.* ℥.j. *olei rosar. hyperici, an.* ℥. ß. *vini boni q. s.* Misce fiat cataplasma.

CAPVT XXIV.

De cranij fractura cum meningum & cerebri læsione: Et primò

De vulnere meningis duræ saltem.

SI vulnus tam altum sit, vt etiam simul dura meninx sit læsa, vulnus hoc id peculiare habet, vt sanguis copiosè effluat, cum plurima vasa per eam disseminentur, & dolor in parte membranosa valdè vrgeat; ac proinde sanguis sistendus & dolor leniendus: Et quia cùm membrana & cranium & cutis læsa sunt, quæ & cutis & cranij vulnus requirunt, peragenda, & videndum, ne membrana ex sanie ab hisce partibus destillante lædatur, tandemque vulnus duræ matris sanandum. *Vulnus duræ meningis.*

Ideoque si sanguis copiosè fluat, os nisi antea ex vulnere pateat, statim aperiendum, & membrana detegenda. Osse aperto, statim imponendum aliquod medicamentum sanguinem sistens, in primis illud celebre Galeni, quo 5. *m. m. c.* 4. se ad sistendum sanguinem etiam in vulnere capitis,

& sanguine è dura matre fluente feliciter vsum scribit: quod ex aloë, thure, & oui albumine, mollissimisque pilis leporis componitur.

Nonnulli tamen ante hoc medicamentum imponunt prius puluerem ex aloë & manna thuris compositum.

Dolorem lenientia in vulneribus meningis. Ad dolorem leniendum, ne inflammatio & conuulsio excitetur, nihil commodius est oleo rosarum tepido, quod & leniendi & repellendi vim habet. Alij instillant sanguinem ex ala turturis & columbæ recens effusum, in quibus sanguinibus præter doloris mitigationem etiam vis detersoria inesse deprehenditur, & illam curationem ad septimum diem continuant.

Ioan. Andr. à Cruce ita in curando progreditur. Præmissis vniuersalibus in secunda visitatione hoc medicamentum imponit.

℞. *Olei terebinth.* ℥.ij. *spiritus vini, syr. de rosis sic. an.* ℥.j. M. Post totum vulnus tali puluere replet.

℞. *Myrrh. aloës, mastich. sang. dracon. rhabarb. corall. rubr. an.* ʒ.ij. fiat puluis subtilis, qui per pannum lineum rarum traiiciatur, & imponatur emplastrum de betonica: Et quia hîc autor oleo terebinthinæ spiritum vini miscet, possent etiam hîc aquæ cephalicæ, *cap. præcedente* descriptæ, locum habere, vt & vnguenta cephalica ibidem proposita.

Duræ meningis corruptio. Si autem corrumpi & purulenta euadere incipiat membrana, detergenda, ne putrescat, melle rosato, vel melle cum farina hordei & succo apij. Ioan. And. à Cruce etiam Isidis medicamento vtitur ad incipiẽtem membranæ corruptionem, vt & Ægyptiaco vnguento initium sphaceli feliciter curasse se scribit.

Matthiolus oleum è vitellis ouorum ad membranas cerebri putrescentes commendat, & eas putrilagine confectas à sanis mirum in modum separare, idque se in quam plurimis magno cum honore expertum esse testatur. Amb. Paræus, *l.9.c.2.* hoc Ioan. de Vigo proponit.

℞. *Aquæ vitæ* ℥.ij. *mell. rosar.* ʒ.ß.

Quod si leniore isto remedio contumacius malum corrigi nequeat, hoc vtitur:

℞. *Aq. vitæ* ℥.iij. *mell. rosar.* ℥.j. *puluer. mercurial.* ʒ.ij.

Misce

Misce super ignem.

℞. Aq.vitæ ℥.j.ß.syr.absin.mell.ros.an.ʒ.ij.vnguent.Aegyp. *ʒ.ij.ß. sarcocollæ,myrrh.aloes,an.ʒ.j.vini alb.boni* ℥.j.Bulliant leniter & colentur.

Quod si putredinis tanta vis sit, vt istis remediis non cedat,Ægyptiac. cum aqua plantaginis aceti loco composito solo ad id profligandum vtitur,vel solo Mercurij puluere, vel cum alumine misto.

Quod si dolor non valdè vrgeat, aut iam mitigatus sit, vt materia, quæ è vulnere segregatur, rectè concoquatur, oleum hyperici, mastichinum, vel abietinum imponendum, vel cephalicum aliquod vnguentum.

Pure laudabili apparente olea omittenda, & ad detergendum syrupo vel melle rosato vtendum.

Tandem ipsam duram matrem quod attinet, vulnus quidem eius vnionem postulat, sed quia & dura est, & labia eius adduci nequeunt, vnio eius per carnis, vel substantiæ ei analogæ generationem procuranda. Archigenes in hunc vsum succum calaminthæ supra duram matrem effundit, & farinam milij inspergit, vt vulnus siccetur, detergatur & caro generetur. Habent & hic locum medicamenta cephalica.Reliquis partibus vulneratis pulueres, vnguenta & emplastra cephalica imponenda.

Pertinet & duræ matris contusio. Nonnunquam enim membrana dura, vt crassior,contusa & concreto sanguine respersa est. Et tum sanguis concretus abstergendus est *oxymelite s.syrup.rosato,melle rosato, syrup.de absinthio, syrup. de marrub.*quibus *resina terebinthina aut abietina,vel sanguis columbinus* immisceri queunt. ***Duræ meningis contusio.***

De vulnere tenuis meningis & cerebri.

Tandem si pia mater, seu tenuis membrana cum cerebro, cui arctissimè annexa est, vulneretur, & sanguinis profluuium & inflammatio metuenda est, propter innumera vasa, quæ per tenuem meningem disseminantur, & propter vtriusque membranæ sensum exquisitum;ideoque vt sanguis sistatur, medicamentum ex Galen. *5. meth. c.4.* antea propositum, cui bolus Armenus addi potest, vel aliud conueniens vsurpandum. Et si quid cranij fractum, ***Cerebri & tenuis meningis vulnus.***

 quod

quod euelli queat, maturè extrahendum; Si verò sine violentia euelli nequeat, naturæ totum negotium committẽdum, ne si violentia aliqua adhibeatur, æger in manibus Chirurgi moriatur, atque ita ægro Medicus nihil prosit, sibi verò infamiam pariat.

Hinc cauendum, ne sanies ex partibus cerebro incumbentibus vulneratis in cerebrum descendens, illud, vtpote frigidum & humidum, labefactet, alteret, & corrumpat: Ideoque sanies illa quamprimum absumenda & exsiccanda, ad quam rem calore & siccitate opus est, & proinde digestiua humida hic locum non habent, & omnia oleaginosa, vnctuosa, pinguia, etsi potentia sicca sint, fugienda, cum cerebri corpus molle ab iis facilè corrumpatur; sed siccantia vsurpanda. Nonnulli quidem oleum abietis, ol. terebinthinæ destillatum, balsamum orientalem adhibere solent: sed ista propriè pinguia non sunt.

Quapropter dum vulnus soluitur, aër cubiculi calidus sit, vel candelis circa ægrum accensis, aut simili modo alteretur, & linteola vino Cretico vel alio potenti, in quo rosæ & betonica cocta sint, imponenda aut sanguis columbæ calidus instillandus. In siccioribus etiam corporibus & tempore hyberno aquis vitæ supra descriptis vti licet. Alij succum nepethæ laudant: alij thuris purissimi puluere vtũtur, vsq; ad septimum, donec caro incipiat succrescere.

Hieron. Fabric. ab Aquapend. se in magno cerebri vulnere felicissimo successu hoc vsum scribit *lib. 2. Chirurg. cap. 20.*

℞. *Farin. milij* ℥. ß. *olei Hispani* ℥. j. *mithridatij* ʒ. vj. *balsam. nigri, quod è Portugallia affertur.* ʒ. iij. *aq. vitæ* ʒ. v. *olei de Calchanto* ʒ. j. ß. (quod ego tamen non facilè adderem) Misce.

Supra verò imponit hoc emplastrum.

℞. *Farinæ hord.* ℥. viij. *pulu. flor. chamæm.* ℥. iv. *spicæ, schœnanth. an.* ʒ. iij. *betonic. stœchad. an.* ℥. ß. *olei mastich.* ℔. ß. *rosac. compl.* ℥. iij. *oxymelit. simp.* ℥. v. *vini albi. q. s.* ad emplastrum formandum.

Oleum autem Hispanum, quod ad vulnera breuissimo tempore sananda valdè commendatur, ita paratur.

℞. *olei*

℞. *Olei vetustissimi* ℥.iij. *terebin. puræ* ℥.iij. *frument. integr.* ℥.j.ß. *hyper.* ℥.ij. *rad. card. bened. valer. an.* ℥.j. *thuris puluer.* ℥.ij. *Rad. & herb. crasso modo* contundantur, & in vino immergantur, & per biduum macerentur. Hinc oleum & frumentum adiiciatur, & coquantur ad vini consumptionem & colentur: Colaturæ addantur terebinth. & thus, & iterum parum ebulliant.

Ioan. And. à Cruce cum syndone rubro imponit oleum terebinth. cum melle rosato misto. Reliquum vulneris replet tali medicamento.

℞. *Myrrh. aloes, mastic. sang. drac. an.* ʒ.ij. *tereb.* ℥.ij. *spiri. vin.* ℥.j. M.

Vel ℞. *Tereb. aq. consol. lotæ* ℥.ij. *spir. vin. syr. ros. an.* ℥.j. *pulu. thur. mastich. myrrhæ, an.* ʒ.ij. *mumiæ, ex cranio, sem. hyper. sang. dracon. an.* ʒ. ij. Misce.

His emplastrum de betonica, vel gummi elemi imposuit, totumq; caput oleo rosaceo ompha. inunxit; superpositis spleniis vino, in quo rosæ & beton. cocta fuêre madidis. Puellam quoq; quę cuspide falcis vulnus in capite cum cerebri læsione acceperat, atque è cuius capite cranio aperto notabilis portio cerebri exierat, curauit ad diem vsque 14. solo oleo tereb. & aq. vitæ vel spirit. vin. mistis: Inde in vulnus guttatim instillauit istum liquorem.

℞. *Vini* ℥.xx. *succi betonic.* ℥.iv. *calamint.* ℥.ij. *myrrh. thuris, aloes, sang. dracon. centaur. minor. minor. granor. hyperici, an.* ʒ.j.

Contusis contundendis infundantur per triduum vase clauso: Postea coquantur ad tertiæ partis consumptioné, & addantur *Mellis rosacei* ℥. iv. iterumq; parùm ebulliant. Ab igne remotis addatur *spirit. vini* ℥.j. Colentur: colaturæ addantur *ol. tereb.* ʒ.iv. & in vase vitreo diligenter clauso vsui seruentur.

Reliquum vulnus repleuit puluere cephalico, & emplastrum cephalicum imposuit. Feliciter etiam ad vulnera cerebri sananda vsurpatur balsamum Orientale: cui & artificiale hoc substitui potest, quod describit Vidius *de curat. membr. lib. 6. cap. 3.*

℞. *Ol. abietini, album. ouor. ad duritiem coctorum, an.* ℔.i. *resinæ pini* ℔. ß. *gummi elemi* ℥. ij.

Coniiciantur omnia in retortam vitream perlutatam, quæ in cinere ponatur, & destillatio 36. horarum spatio absoluatur.

Quod si dolor & hic vrgeat, oleum rosaceum cum vino miscendum & imponendum. Extra verò, dum dolor molestus est, conuenientia fomenta imponenda, imprimis Emplastrum vel Cataplasma de farina hordei.

Potiones vulnerariæ in capitis vulneribus.

Potiones vulnerariæ in vulneribus capitis.

Potionum vulnerariarum nonnullum vsum esse in Instit. *lib. 5. part. 1 s. 1 c. 9.* dictum, & docet id experientia. Non tamen eædem in omnibus partibus æquè conueniunt; sed secundùm partium diuersam materiam variandæ. In vulneribus ergo capitis, si cranium vel cerebrum, aut eius mẽbranæ vulneratæ sint, eligendæ plantæ, quæ alias capiti conueniunt, *vt betonica, primula veris, artemisia, lilium conuallium, caryophyll. saluia, carduus benedictus, hipericum, nux moschata,* quibus *plantago, veronica,* & alia loco allegato enumerata addi possunt: quæ coquenda sunt in vino; vel si vinum locum non habet, in vino & aqua, aut cereuisia, & sumitur plerumque pulueris ex plantis ℥. ß. vel paulò plus, & coquitur in vini, vel cereuisiæ mens. I. ad tertiæ vel quartæ partis consumptionem. Et colat. si libet melle vel saccharo edulcoratur, & exhibentur manè & vesperi ℥. ij. vel paulò plus.

Vt ♃. *Betonicæ, primul. veris, cardui benedicti, pyrolæ, consolid. sarracenic. artemisiæ rubræ, saniculæ, an* ℥. ß. Puluerisatis omnibus, ♃. tantum quantum cochleari capi potest, coquantur in vini vel cereuisiæ mens. I. ad partis tertiæ consumptionem, dulcorentur melle vel saccharo, & vesperi & manè ℥. ij. propinentur.

Vel ♃. *Plantag. rosar. rubrar. caryophyl. hyperic. veronicæ, an.* ℥. ß. Coquantur in vino.

Colaturæ addatur *magisterij oculorum Cancri* ℈. ij.

Vel ♃. *Artemisiæ rubræ, betonicæ, primulæ veris, verbenæ, radic. caryophyllat. an* ℥. ß. Coquantur in mensura vini vna.

Vel ♃. *Saniculæ, artemis. betonic. veronicæ, an.* ℥. *j. conseru. ros. rub.* ℥. *ij. caryoph.* ℥. *ß. torment.* ʒ. *ij.* Coq. in aq. puræ & vini

Rhena

Rhenani an. ℔. ij. vase clauso in B. M. Colentur per manicam Hippocrat.

Vel ℞. *Fol. aquilegæ* M. vj. *consolidæ sarracenic.* M. iv. *betæ* M. iij. *betonicæ* M. ij.

Omnia viridia conscindantur & contundantur, & in vase duplici clauso, nullo liquore addito, in balneo bulliente coquantur horis 4. Postea spontè sinantur refrigerari & liquor percoletur: de quo manè & vesperi ægro duo cochlearia exhibeantur.

Potionum loco quoque conseruæ exhiberi possunt, vel pulueres.

Vt℞. *Conseru.beton.primul. veris, ros. rubr. an.* ℥. j. *margar. præp. ocul. cancri præp. macis an* ℈. j. Cum syrupo betonicæ fiat Eelectuar. de quo mane & vesperi ℥. ß. detur.

Vel℞. *Nuc. mosch.* ℥. ß. *oculor. cancri præpar.* ℥. iij. F. puluis detur ʒ. j.

Vel ℞. *Coral. rub. præpar. margar. præpar. an.* ʒ. j. *spodij* ʒ. ij. *oculor. cancr.* ʒ. j. fiat puluis, cuius dosis ʒ. j.

Diæta.

Diæta in vulneribus capitis.

Aër sit temperatus ad calidum vergens, & nisi talis sit, arte paretur; ita tamen, vt ignis longius ab ægro accendatur. Calidum enim, vt est 5. *aphor. s.* 2. in vlcere pus mouet, & maximum securitatis præbet indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones mitigat, capitis grauitatem soluit, ossibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata, multoque magis, si in capite. Aër verò frigidus in vulneribus capitis, præsertim cum cranij fractura & meningum læsione vitandus: Frigus enim conuulsiones, tetanos, rigores ac horrores febriles affert. Hippoc, 5. *aphor.* 17. Proinde vulnus diligenter tegendum, aër cubiculi temperandus, & dum vulnus detegitur, calefaciendus. Imò vt Ambros. Paræus *lib.* 9. *c.* 13. *testatur*, multi ex vulneribus capitis sauciati frigore imprudenter admisso in discrimen vitæ adducti sunt.

Aër tamen nimis calidus, æque ac frigidus, vulneribus capitis inimicus. Ideóque etiam plumis, linteaminibus, fasciis, pellibus, medicamentis calidis, aliisque calorem augentibus caput non est onerandum, sed vt Hippocrat.

de offic. Medici ait, fasciæ mundæ sint,leues,molles,tenues ne locus vulneratus oneretur, néue vaporum transpiratio prohibeatur, & calor augeatur. Imò si magnus æstus sit qualis sub cane & tempore æstiuo, aër etiam refrigerandus, vt supra *cap.*1.dictum. Aër quoque sit obscurior;non valdè lucidus, qui spiritus commouet,& dolorem auget.

Victus sit tenuior, ne vapores multi ad caput adscendant,& humores ad caput moueantur.Et si sanguinem humoresque tenues ad partem vulneratam affluxuros metus sit,cibus refrigerans, & sanguinem nonnihil incrassans, ac vasa constringens esse debet. Ideoque ægri primum panatella, vel ptisana hordeacea sunt alendi. Non improbantur tamen etiam cichoracea, malua, lactuca, quæ & somnum conciliant, & vapores calidos caput petentes temperant ac incrassant.

Cerebri gallinorum in vulneribus capitis vsus.

In mensa vltima Cydonia vtilia sunt. Nonnulli hic cerebrum gallinarum commendant, vt quod ob substantiæ similitudinem cerebro vulnerato multùm prosit. Scribit quidem Ioan. Andr. à cruce *de vulnerib. lib.* 1. *tract.* 2.*cap.* 6. se nunquam ob cerebri gallinarum exhibitionemcerebrum vulneratum sanitati restitutum videre potuisse;licet interdum ob tenuem victum & medicamenta idonea id acciderit. Ad negandum tamen hoc non sufficit. Scribit contra Cardanus, gallinæ cerebrum & memoriam iuuare, adeoque vt aliquos, qui delirare inceperint, resipiscere fecerit. Amygdalas dulces quidam etiam non exhibendas censent quod caput grauent.

Vini potus ad diem 14.vsque planè intermittendus;cum caput petat & vaporibus repleat, neruisque noceat, sed cereuisia tenuis & aq. hordei bibenda. Si sitis molesta est, succus malorum granatorum vtilis est; feruorem enim bilis reprimit. Somnus sit moderatus. Interdiu æger non dormiat: quoniam caput somnus diuturnus replet; nisi noctu non dormiuerit. Si tamen phlegmone cerebrum aut meninges inuaserit, etiam interdiu, præsertim ab aurora ad meridiem, somnum inire suadet Ambrosius Paræus, *lib.* 9. *cap.* 14.cum ea diei parte sanguis in corpore dominetur, qui cum per vigilias in habitum & superficiem

cor

corporis effundatur, somno contra intrò ad partes corporis nobiles, cor & hepar reuocetur, si cum ortu Solis in habitum corporis effunditur, etiam vigiliarum motu magis magisque effunderetur, inflammatioque augeretur. Si vigiliæ sint immoderatæ, somnus concilietur lenioribus medicamentis, vt *part. 2. cap. 1.* dicetur, decubitus sit in ea parte quæ minus dolet, donec pus sit genitum; postea in affecta parte æger iaceat, vt pus effluat, nisi dolor prohibeat. Quies animi & corporis imperanda. Exercitij tamen loco lenes frictiones in partibus inferioribus ante cibum instituantur. Oculorum acies non intendenda; & proinde, vt dictum, lumen intensum vitandum, & potius mediocres tenebræ eligendæ.

Vitandus quoque sonus & strepitus vehemens, vt tympanorum, tubarum, serrarum & similes. Compertum enim est & hunc quibusdam mortem attulisse, vt refert Guil. Fabric. *cent* 1. *obseru.* 20. Æger pauca loquatur, abstineat risu, clamore, & in primis sternutationem cauendum ne duri etiam masticandum.

Animi symptomata, vehementiora præsertim, ira & metus, valdè capite vulneratis noxia sunt, vt mortem quandoque afferant, sicut id obseru. Guillelmus Fabric. *cent.* 1. *obseru.* 17.

Nocentissima quoque est Venus, adeò vt quidam penè sanitati restituti ex vsu Veneris mortui sint. Exemplum annotauit idem Fabric. *cent.* 1. *obseru.* 84.

Aluus singulis diebus reddatur, & nisi sponte officium faciat, arte mouenda, ne fæces retentæ vapores ad caput mittant.

QVÆSTIO I.

An vulnera capitis per agglutinationem seu suturam, an vero per carnis generationem sananda sint.

Inter chirurgos agitatur Controuersia de curatione vulnerum capitis sine cranij fractura, an capitis cutis vulnerata per suturam & agglutinationem, vt loquuntur; an verò per carnis generationem curanda sit. Alij enim per agglutinationem curari volunt, ea de causa, ne caput ab externo aëre offendatur: Alij verò vulnera capitis consui *An vulnera capitis sananda sint.*

 nolunt

nolunt: 1. quia cutis capitis durior, vt aliarum partium non agglutinatur. 2. quod periculum immineat, ne sanies sub sutura retineatur, & retenta pericranium & cranium corrumpat, & dolorem, inflammationem & alia mala excitet. 3. quod metuendum sit, ne suendo pericranium lædatur. Ab externis verò aëris iniuriis, etiam sine sutura, tegumentis caput defendi posse aiunt.

Verùm enimuerò quod ipsam suturam attinet, dictum iam ante est, omittendam omnino esse, nisi necessitas summa id postulet, & vbi necessaria est, ne pericranium simul lædatur. Et præstantissimi chirurgi ferè eam omittunt: Potestque alteratio capitis ab aëre frigido tegumentis caueri. Et si tota cutis incisa est, omnino metuendum pericranium simul læsum esse, quo vulnerato, tutius est suturam omittere quam adhibere. Malè verò puto opponi suturam carnis generationi, atque curationem per agglutinationem & suturam pro eodem haberi. Etsi enim negandum non sit, cum experientia id testetur, etiã cutem capitis (quamuis tardius, cum crassior sit & siccior) conglutinari: tamen vix fieri posse puto, vt illa agglutinatio fiat sine omnis carnis generatione, præsertim cum longiore tempore ad cutis agglutinationem opus sit. Et licet tardè generetur; omninò tamen & conglutinationem cutis fieri necessarium est, cum non ex carne cutis, neque ex cute caro crescat, aut cutis per carnem conglutinetur; sed ex cute solum cutis generetur, & cutis per cutem, seu cicatricem coalescat. Ideóque satis esse puto, si chirurgus de hoc primum sollicitus sit, vt necessaria medicamenta adhibeat, & vulneris labia per deligationem coniungat, reliquum naturæ committat. Nam vt simul aliquid carnis succrescat, ipse vix prohibere poterit, cum non sit possibile, vt sine omnis puris generatione & prouentu tale vulnus sanetur. Alteratur enim tum à telo, tum ab aëre externo, cruditatemque quandam contrahit, quæ non nisi coctione, & puris aliqua generatione emendatur. Vnde in eius, quæ in pus vertitur, locum alia noua succrescat necesse est.

Vulnera frontis an sint suenda.

Vulnera frontis nonnulli etiam per suturam coniungi debere docent, vt deformitas vitetur; idque ideo quod pri

primò statim sutura sicca, vel per glutinum adhiberi non possit; quapropter suendum censent vulnus, & secundo & tertio die suturam remouendam & glutinum adhibendum putant. Verùm hoc modo deformitas non euitatur: Puncta enim semel facta conspiciuntur: neque sutura vsque ad vulneris consolidationem durat. Neque refert, etiamsi in prima deligatione sutura sicca non adhibeatur. Sufficit si in secunda id fiat.

QVAESTIO II.

Quo in loco contrafissura fiat.

De contrafissuræ loco non omnes idem scribere supra dictum est. Nonnulli in ea sunt sententia, fieri hanc fracturam in alia quidem ossis parte ab ea, quæ ictum excepit, in eodem tamen osse, nullo modo in opposita parte. Sententiæ huius est Paulus Ægineta, *lib.60.cap.90.* vbi aduersus Soranum disputat: cui assentiuntur Guido de Cauliaco, Vidus Vidius, Gabriel Fallopius. Idque ex vsu suturarum probare conantur, quas inter alias causas ideò etiam datas volunt, vt si parte aliqua cranium frangeretur, reliqua indemnis seruaretur, terminusque læsionis esset sutura ipsa. Ideoq; etsi vitra & cucurbita exsiccata in parte opposita frangantur, in cranio tamen aliter se rem habere statuunt. Vitrea enim vasa & cucurbitæ exsiccatæ vacuæ sunt, & agitato ex percussione in iis aëre, nec exitum inueniente in alia vel opposita parte fit fractura: cranium verò vacuum non est. Vitrea etiam & cucurbitæ cõtinua corpora sunt, cranij verò partes inter se saltem contiguæ & suturis distinctæ.

Alij verò, & quidem ipsa experientia edocti, in alia cranij, quam quæ percussa est parte, imò in opposita fracturam fieri posse statuunt. Dux horum procul dubio Hippocrates, qui *in lib. de vulnerib. capitis*, scribit: Frangitur caluaria sub vulnere alia parte, quàm vbi plaga est. Idem post Hippocratem Soranus *lib.8. de affect. cap.4.* & Cornelius Celsus, *lib. 8. cap. 4.* Galenus, *lib. 6. m.m. cap. vltimo*, Auicennas *quinta quarti, tract.3.* Nicol. Florentin. Ioan. de Vigo, Ioan. Andr. à Cruce, statuunt, qui omnes in alia, quàm vbi plaga est, cranij parte fracturam fieri posse

asserunt

asserunt & obseruarunt. Ideoque ob rationes quasdam sensum dimittere non licet, vt Aristotel. 1. *de generat. & corrupt. text.*58. habet, & in morbis externis sensus omnibus rationibus præferendus. Neque experientia hæc elidi potest, quod Amatus Lusitanus, *cent.3.curat.*42. & alij quidam asserunt, fieri posse, vt vna parte caluariæ læsa, cum alia longè distans afficiatur, non quod os fissum sit, sed quod sub eo cerebri meningum venula aliqua rupta sit, ex qua sanguis effluit & sanies fit ac putredo oritur. Experientia enim contrarium docet, obseruatumque, vt ex locis allegatis patet, non solùm venas, sed ipsum cranium in parte opposita, vel distanti ruptum fuisse. Et quamuis cranij ossa non continua sint, sed contigua saltem: tamen quod aliis corporibus accidit, & cranio accidere potest. Dum enim aër in cranio ex ictu commouetur, & per totam cranij substantiam fertur, vbi in concursu cranij parti oppositæ alliditur, renitens frangit. Et sit sanè, quod etiam Galenus, *9. de vsu partium, cap.* 17. vult, vt hanc quoque suturæ vtilitatem habeant, ne si fractura accidat, ea nimis longè protrahatur, sed ad suturam terminetur: tamen nihil obstat, quin in opposita etiam alia parte fractura fieri possit ob causam modo dictam. Fracturæ quidem ad proximum os continuationem prohibent suturæ: vt verò in alio osse fractura peculiaris fiat, prohibere non possunt. Non tamen necessarium est, vt quoque supra diximus, vt contrafissura semper fiat in parte opposita, sed satis est si fiat in alia, quam quæ percussa est.

QVÆSTIO. III.

An cranium fissum statim & semper radendum sit?

Cranium fissum an semper radendũ sit?

Celsus *lib.*8. *cap.*4. quo de vulneribus capitis diligenter tractat, antiquiores quidem Medicos in omni fisso fractóue osse protinus ad ferramenta, quibus id exciderent, venisse scribit. Ipse verò melius esse putat ante emplastra experiri, quæ caluariæ causa componuntur, eorumque aliquod ex aceto mollitum per supra fissum, fractumque os imponere, deinde super id aliquanto latius, quàm vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam lanam aceto tinctam imponere iubet, & hoc modo

modo vſque ad dié quintum curare.Quod ſi caruncula increſcere cœperit, & febricula, aut ſoluta erit,aut leuior, & cupiditas cibi reuerterit, ſatiſque ſomni accedat,in eodem medicamento perſeuerandum eſſe cenſet. Hac enim ratione ſæpe rimas callo quodam, qui veluti oſſis cicatrix eſt, impleri ſcribit, qui callus aliquanto melius ſit velamentum cerebro,quàm caro, quæ exſciſo eſſe increſcit. Si verò ſub prima curatione febris intenditur, breueſque ſomni, & iidem per inſomnia tumultuoſi ſunt, vlcus madet, neque alitur, & in ceruicibus glandulæ oboriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſemper faſtidium increſcit: tum demum ad manum ſcalprumque veniendum cenſet.

Hierouymus Fabric. ab Aquapendente verò *l.2.chirurg. cap.17.* Celſi ſententiam, quam etiam Petrus Pavv. *in com. in hunc locum* paradoxam appellat, improbat ob ſequentes rationes. 1. quia in vulneribus capitis, quæ ſua natura admodum periculoſa ſunt,peſſimum eſt, exſpectare praua ſymptomata, ac tum demum prouidere, cum forſan occaſiò præteriit. 2. quia ſi rima non deradatur, vt plurimum nigritiem contrahit, ob quam deinde ad os radendum cogimur. 3. quia cranium etiam non læſum, ſi denudatum ſit, deradendum eſt, vt raſura ſaniei collectio, quam ad ſubiectam membranam deſtillare poteſt, & eam corrumpere, præcaueatur: Labia, quæ in oſſe inciſa ſunt, inæqualia & aſpera læuiganda ſunt, & raſura in exactam cognitionem profunditatis rimæ perueniendum.

Verum enim verò Celſi, vtpote viri in Chirurgia periſſimi ſententia, præſertim vbi externa ſaltem lamina fiſſa eſt, non planè reiiciendam puto: Etſi enim in iis regionibus,vbi periculoſa ſunt capitis vulnera,nemini ſuaſerim, vt raſioné differat; tamen in noſtris & aliis regionibus,vbi minus periculoſa ſunt capitis vulnera, ex Celſi ſententia curationem inſtitui poſſe puto; cum certum ſit & experientia id teſtetur, naturam vt in aliis partibus, ita & in capite ſæpe oſſa conſolidare, ſi omni raſura, quod vel fiſſuræ illæ, quæ longius procedunt, teſtantur, quas ad extre

extremum vſque inueſtigare Galenus *6. m.m.cap.6.* & omnes Medici prohibent, quaſque natura ſine raſura ſanat. Itaque hîc vulneris conditio diligenter perpendenda. Si enim eius labra non ſint aſpera & inæqualia, & vulnus tale ſit, vt non ſit metuendum, grauia ſymptomata superuentura; naturæ negotium committere, & pulueres cephalicos, atque alia neceſſaria medicamenta adhibere licet. Et quamuis negari non poſſit multos ſatis commodè viuere, quibus magna pars cranij dempta eſt: tamen quod Celſus habet, negari non poteſt, melius & fortius velamen cerebro eſſe callum, qui in rima concreſcit, quàm carnem, quæ concreſcit, vbi os deraſum eſt. Poteſt etiam ſine raſione vulnus mundari. Si verò vulnus ſit inæquale & aſperum, aut ob grauia ſymptomata imminentia malum metuimus, ad raſuram ſtatim accedendum. Neque hic ſemper ad ſeptimum vel octauum vſque diem naturæ negotium committendum, & grauiſſima ſymptomata expectanda ſunt, ſed quid ſub prima curatione, vt Celſus loquitur, & primis ſtatim diebus fiat, attendendum. Facilè enim ex ſignis à Celſo traditis cognoſci poteſt, an morbus in peius vel melius vergat.

QVÆSTIO. IV.

An duræ meningi denudatæ ſiccantia, an verò humectantia medicamenta imponenda ſint.

An duræ meningi ſiccantia an humectãtia imponenda.

Non eadem medicamenta membranæ duræ denudatæ chirurgos, vel olim impoſuiſſe *ex Galen. 6. m. m. cap.6.* patet: ſed aliquos blandiſſima, quæ hodie digeſtiua vocantur, alios vehementer ſiccantia. Meges Sidonius, vt *ibidem* refert Galenus vehementiſſimis ſiccantibus vtebatur, vt & ciuis quidam ipſius Eudemus, vir ſatis exercitatus in hac artis parte, ſic vt emplaſtrum, quod Iſin vocant, nudatæ membranæ imponerent, & ſuper hanc foris oxymel. Emplaſtrum autem Iſis cephalicum *lib. 5. de comp. medicamentorum 5.gener.cap.2.* deſcribitur; paraturque *ex ceræ* ʒ. 100. *Terebinth.* ʒ. 200. *ſquammæ æris rubri, æruginis raſæ, ariſtoloch. rotund. thuris, ſalis Ammoniac. æris vſti, rad Dracunculi, an.* ʒ. viij. *Aluminis vſti* ʒ. xij. *olei veter.* ℥. x. Terenda terantur, adiecto aceto acerrimo, & vt conuenit, coquantur

tur quousque non inquinentur manus, & fiant pastilli manibus aceto acerrimo intinctis, qui per x. dies in aceto acerrimo macerentur. Nullum verò alium his vsum se vidisse scribit Galenus: hoc tamen testatur, magis sanatos fuisse eos, qui ab Eudemio illo curabantur, quàm aliis qui blandis vtebantur. Neque ea curandi ratio Galeno displicet hanc ob causam, quàm ab aliis qui blandis vtebantur. Neque ea curandi ratio Galeno displicet hanc ob causam, quod auditorius meatus, qui non solum vsque ad duram cerebri membranam pertingit, sed etiam neruum attingit, qui ipsum à cerebro descendit, tamen vehementissima medicamenta tolerat: qualia propterea etiam duræ membranæ, vt natura siccissimæ, conuenire possunt: Atque ita Eudemio curationem approbare videtur Galenus. Eandem curandi rationem & Celsus obseruauit, qui perforatione peracta duram matrem aceto acerrimo vult inspergi, vt si cruor aliquis super ipsam sit concretus discutiatur. Deinde vsurpat emplastrum viride, vel Iudæum, quæ valde siccant, & ab eo *lib.5. cap.19.* describuntur. Atque hæc curandi ratio petita videtur ab Hippocrate, qui *lib. de vuln. cap.* iubet, vt exciso osse & membrana patefacta, valde siccantibus & detergentibus ea purgetur, ne diutius madens sub aliis medicamentis hebes fiat & putrescat.

Ex posterioribus verò Medicis sunt, qui membranæ duræ denudatæ spiritum vini, seu aquam vitæ aliquam, præcipuè cum cephalicis, vel solam, vel cum melle rosaceo, aut terebenthina, aut vnguentis cephalicis siccis mistam imponunt. Neque hic curandi modus per siccantia rationibus destitui videtur. Primò enim vlcera omnia exsiccatione indigent; anodyna verò & humida facilè putredinem excitant. 2. Oleum est neruis inimicum. Meninx autem dura est neruosæ substantiæ. 3. Frigida sunt neruis inimica, quale est oleum rosaceum, quod plerique adhibent.

Qui verò Romæ viuebant Medici tempore Galeni contrariam rationem sequebantur, ac humectantibus & præcipuè oleo rosaceo vtebantur: alij columbæ sanguinem

cali

calidum ſupra membranam inſtillabant. Et de oleo roſaceo quidem ſcribit Galenus 11. *de ſimpl. med. ſac. cap. 2. de ſangu. columb.* ſeſe ſexcetos nouiſſe eorum quibus Romæ perſanata fuerint capitis oſſa, nec quidquam ab vſu roſacei citra columbæ ſanguinem offenſos, ſtatuitque nihil melius inueniri poſſe, quàm vt oſſe perforato optimo roſaceo vtaris. Galeno adſtipulatur Aëtius *lib. 2. cap. 85.* & Paulus Ægineta *lib. 6. cap. 90.* Sequuntur hanc curandi rationem & hodie plurimi, qui tum oleo roſaceo, tum digeſtiuis medicamentis vtuntur, ſcribuntque non dari aliquod medicamentum, quod ita nobis ſimilis temperaturæ naturalem & innatum calorem foueat & corroboret, fluxiones inhibeat, intemperiem remoueat, cauſis dolorem parientibus reſiſtat: Et proinde cum præcipua cura Medici eſſe debeat, inflammationem prohibere; nihil verò magis ad inflammationem excitandam faciat, quàm dolor, medicamenta dolorem ſedantia, & præcipuè oleum roſaceum, ſemper eſſe neceſſaria. Præterea quia vulnus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet; incrudeſcit autem ſiccis medicamentis: potiora putant humectantia & lenientia. Sunt tandem qui vtramque curandi rationem probant, ac parum referre putant vtram ſequamur.

Verum enim verò cũ ſiccantia & humectantia medicamenta valdè differant, & contrarios planè effectus edant, non parum refert, an his, an verò illis vtaris. Itaque hac in re & vulneris & corporis & regionis conditio conſideranda. Etenim ſi membrana ſine inflammatione ſit alba, illæſa ac pura appareat, dolorque abſit, medicamenta ſicca cephalica vſurpanda. Accidit verò ſæpè hoc, vbi à telo membrana detecta eſt: quæ ſi mollis, illæſa, alba & pura appareat, mel roſatum vel ſolum, vel cum ſiccante aliquo miſtum adhiberi poteſt. Scribitque Ioan. Andreas à Cruce, ſe longo experimento compertum habere, in Athletis & exercitatis corporibus mel roſatum cum guttis iv. aquæ vitæ, imò vulneri, ſeu membranæ detectæ feliciter cum ſypone imponi, & reſiduum vulnus puluere vel vnguento cephalico repleri. Neque omninò aquæ vitæ illæ in tali vulnere planè reiiciendæ videtur, cum neruoſis partibus amicæ

Spiritus vini in vulneribus vlceribus à

amicæ ſint, à putredine præſeruent, & in omnibus vulneribus vlceribuſque detergendis, ſiccandis, & ad bonum exitum perducendis mirabilem vim habeant, id quod quadraginta annorum experientia ſe obſeruaſſe ſcribit Valeriol. *l.5. obſ.8.* Si verò dolor & inflammatio metuatur & membrana non planè illæſa ſit, id quod plerumque accidit, cum artificis manu, ac inſtrumentis cranium aperitur, & vel agitatione nimia, vel oſſis eminentia, vel quocumque modo membrana læditur, & nõ rectè ſeſe habet, commodiſſium eſt oleum roſaceum omphacinum, quod ex immaturis oliuis expreſſum eſt, & cum roſis non planè apertis paratur, quod & adſtringendi vi aliqua roborat, & temperata frigiditate inflammationes prohibet & ſuppurationem, quæ in principio vulneris ſtatim procuranda citat. Cum enim inflammationem penitus euitare non poſſimus, mitiorem eam fore docet Hippocrates, *lib. de vlcer.* ſi quam celerrimè vulnus ſuppurare fecerimus. Non tamen nimis diu, & vltra ſeptimam præter, propter quod fit tertio die deligationem, (neque enim certo dierum numero hoc definiri poteſt) in huius vſu perſiſtendum, ne putredo aliqua excitetur, & membrana tum à frequenti oleorum impoſitione, tum è puris longiore mora hebes fiat; præſertim æſtate, quo tempore citius pars generatur; hyeme autem ad ſeptimum vſque diem nonnunquam medicamentis ſuppuratoriis vtendum. Ideoque quamprimum pus bonum apparere incipit, oleo roſaceo, mel roſaceum addendum, aut ſyrupus roſaceus, vel etiam oleum de vitellis ouorum. Hinc ad magis ſiccantia accedendum, & cranio puluer es cephalici inſpergendi. Ad quam rem Meges Sidonius Iſide ſolo vtebatur in capitibus Perſarum duriſſimis & robuſtiſſimis, & his, qui in Aſia degebant. Itali non niſi duplo roſaceo abiecto vti audent. Neque verò ſiccantia eiuſdem planè modi in omnibus corporibus vſurparunt antiqui; ſed in mollioribus corporibus vtebantur emplaſtro, ſeu vnguento Iſidis à Galeno deſcripto, quod fit ex vna parte emplaſtri Iſidis, & duabus partibus cerati roſacei: In mediocri temperamento vnguento compoſito ex æquali horum portione. In robuſtiſſimis

putredine præſeruandis vtilitas.

corporibus, qualia ſunt nautarum, agricolarum, Emplaſtrum Iſidis ſolum locum habere poteſt.

Eodem modo temperaturæ & corporis conſtitutionis ratio habenda eſt in lenioribus & anodynis illis adhibendis. Etenim in corpore molliore, & humidiore, qualia puerorum, ſufficit ſolùm oleum roſaceum. Sin caput ſit ſiccius, vt in adultis & præcipuè criſpos capillos habentibus, reſina abietina admiſcenda, vel oleum hyperici. Sin adhuc ſiccius plus reſinæ quam olei roſarum ſumendum. Ita & æſtate vtilius eſt oleum roſaceum, hyeme reſina abietina.

Hodie ferè vtuntur vnguentis cephalicis de gummi elemi, de betonic. de matriſylu. quæ ita pleraque ſunt compoſita, aut aliorum admiſtione ita facile temperari poſſunt, vt & dolorem leniant, inflammationem prohibeant, putredinem arceant. Vbi maiore ſiccatione opus eſt, adhibent, vel admiſcent aquas vitæ ſupra propoſitas. Exempla talium curationum videantur in locis ſupra allegatis.

QVÆSTIO. V.

An cranio fracto, cute verò integra manente, cutis ſecanda ſit.

An cranio fracto cutis integra ſecãda ſit.

Eſt Pauli Æginetæ, Celſi & plerorumque Chirurgicorum opinio, ſi cranium fractum, cutis verò integra ſit, cutem capitis ſecandam eſſe, vt fractura pateat, & reliqua, quæ debent, commodè peragi poſſint. Refert tamen Vidus Vidius in *comment. in lib. Hippocr. de vulnerib. capit.* Iacobum Peruſinum; Romæ Medicum & Chirurgum ſuo tempore celebrem, longo vſu obſeruaſſe, eos magis ſeruari, qui ſine cutis inciſione partim lenientibus, partim ſiccantibus medicamentis curantur, quam quibus cutis inciditur, & os aperitur, atque his longè aliam eſſe rationem cranij fracti denudati, quam cute intecti docet. Etenim ſi cranium detectum ſit, ſi abſque ſectione relinquatur, humor, qui ſupra membranam cerebri delapſus eſt à calore, qui exſpirat, diſcuti non poteſt; quo circa putreſcens hominem iugulat.

Vbi

Vbi verò cutis integra est,calor non expirat,ideoque saniē digerere, & ossa solidare potest; id quod in aliis etiam fracturis, quæ carne & cute teguntur, quotidie fieri videmus.

Verùm sentētia hęc absolutè vera non est.Facilè quidem eam recipimus,si neq; magna sanguinis copia sub cranium effusa sit,neq; os fractum mēbranas pungat, neq; cranium depressum cerebrum comprimat,vt supra dictum.Vt enim alia ossa fracta à natura consolidantur:ita in cranio idem accidit,sicut manifestè in fracturis longius progredientib. euenit,quas ad extremum vsque inuestigare Galenus prohibet. Etsi nec vasa, nec cutis valdè læsa sit, sanies illa exigua à natura facilè discutitur.

Verùm si sanguinis magna copia sub cranium effusa sit, & partium subditarum corruptio à pure metuatur, membrana ab osse fracto vel depresso pungatur,aut comprimatur,id quod ex signis supra traditis & symptomatib. grauibus superuenientibus apparet. Cùm natura ista vitia corrigere non possit, omninò cutis sectio & cranij apertio necessaria est. Præterea cùm cutis sectione neglecta, nec fractura ossis,neque modus eius,neque terminus satis cognosci possit, cautus hic sit medicus, ne in aliquod periculum ægrum coniiciat.Et sit,vt saniem per cutem exhaurire possit:officula tamen & squammæ in profundo hærentes non ita facilè extrahuntur.

QVÆSTIO VI.

An in cranij fractura etiam internam laminam penetrante semper cranium aperiendum sit.

Communis est opinio,quam suprà proposuimus,si cranij vtraque lamina fissa sit,cranium aperiendum esse,vt saniei,quæ colligitur,& deligatione exprimi, nec alio modo enacuari potest, exitus patefiat. Sunt tamen nonnulli, qui contrarium sentiunt,& breuius ac tutius emplastris,ceratis & aliis medicamentis extra appositis, quàm manuum & ferri opera cranium hoc modo fractum curari posse putant:Ideò,quod 1.per medicamenta nihil amplius destruitur, quod fit manuum opera, sed quod fractum est statim reficitur: 2. quod cranij apertione sæpè inflammatio-

An in cranij fractura cranium semper aperiendum sit.

nes & alia ſyptomata accerſuntur. 3. quod membranarum cerebri inflammationes ſolis medicamentis;non verò manuum opera ſanantur. 4. quod dantur medicamenta, quæ ſagittas, ſpinas,& alia è corpore extrahunt, quorum ſylua eſt apud Galen. *6. de comp.med. ſec. gren.* Scribonium Largum *decomp.med.cap.*201. Celſum *lib.5.cap.19.* quibus etiam ſanies ſub cranio contenta extrahi poſſe videtur. Et 5. tandem,quod ipſa experientia teſtatur,plurimos ſola medicamentorum applicatione ſine manuum opera ſanatos fuiſſe.

Verum enimverò eadem ferè huius quæſtionis ſolutio eſt, quæ tertiæ. Etenim ſi certò conſtet, neque cranium depreſſum eſſe, neque quicquam effractum,à quo cerebrũ lædatur; & ſanies tàm paruam copiam eſſe,ac naturæ robur tantum, vt medicamentis adiuta ſaniem abſumere & diſſipare poſſit,id quod ex ſymptomatibus apparet, apertione cranij opus non eſt. Verùm ſi ſanies ſit paulò copioſior,aut à cranio cerebrum, aut membranæ eius lædantur, nullo modo omittenda ſectio. Et cùm ſemper ſatis certi eſſe non poſſimus,quanta ſaniei copia collecta ſit ſub cranio,& quantum naturæ robur ſit: tutiùs ferè ſemper videtur maturè cranium aperire,antequam ſymptomata grauia ſuperueniant,quæ poſtea apertionem difficiliorem & periculoſiorem reddunt. Neque enim,ſi vtraque lamina rupta ſit, per medicamenta ſemper ſanies omnis diſcuti,neque membrana abſtergi,à corruptione ſeruari poteſt.Et quamuis in partibus carnoſis ad extrahendum aliena talia medicamenta adhibeantur: tamen quia id tardius præſtant, & interea temporis inflammatio & alia mala excitari poſſunt, his ſolis non fidendum. Inflammationum etiam mẽbranarum cerebri ſine vulnere & fractura cranij alia ratio eſt,quam eius,quam hîc metuimus:ibi enim humor adhuc in venis & partium poris eſt, non verò extra parti incumbit, & propterea facilius à natura regi poteſt: hic verò extra parti incumbens ſi putreſcat eam neceſſariò corrumpit. Neque etiam omnes à membranarum cerebri inflammationibus conualeſcunt. Et quamuis interdum in robuſtioribus naturis, in quibus ſæpè in vulneribus quaſi miracula

racula fiunt, fracturæ tales ſine cranij apertione curentur: tamen idem de aliis omnibus polliceri non licet.

CAPVT XXV.

De fungis cerebri.

Membranis cerebri vulneratis interdum caro quædam mollis, & radice ſubnixa inſtar fungi quandoque pullulat, quæ idcircò etiam fungus appellatur. Vt enim per arborum cortices interdum humor quidam vitioſus exſtillat, qui in fungum concreſcit: ita ſi membranæ cerebri lædantur, humor quidam exſtillans in carnem mollem, quæ fungi inſtar eſt, mutatur, & breui tempore ſæpè magnum incrementum ſumit. Natura enim nunquam otioſa eſt, ac ſi humores affluentes ob eorum ineptitudinem, vel etiam partis debilitatem in eius alimentum vertere non poſſit, in eam, quam poteſt, naturam conuertit, quomodo etiam alibi in corpore verrucæ & ſimilia generantur. **Fungi cerebri.**

Subiectum, vt *in Epiſt. ad Gulielm. Fabr. cent. 2. obſeru. 35.* ſcripſi, membranam eſſe puto, eamque non integram, ſed vulneratam, ſeu contuſam, ita vt humores affluentes ex ea læſa exſtillent, & in talem fungoſam ac mollem ſubſtantiam conuertantur. Ideoque non ſolùm in cerebro, ſed etiam in aliis partibus membranoſis contuſis, tales fungi oriuntur, quos Chirurgi antiqui Nattas & Naptas appellant.

Diſcernendos autem eſſe puto iſtos fungos, propriè ita dictos, à carne illa vtili, quam natura prouida interdum ad cerebrum & mēbranas nudatas interdum tegendas ex vtili alimento ex humoribus ſecundariis, quos vocant, generat, quamq; nonnulli etiam fungum appellant. De quo proculdubio intelligendum eſt, quod Volcherus Coiter *in obſeru. anat.* ſcribit ſe in omnib. capitis vulnerib. quæ tùm ipſe curauit, tum à Fallopio & Iulio Cæſare Arantio curata vidit, animaduertiſſe, ſubſtantiam quandam fungoſam, duram, &

ita tenaciter partibus subiectis annexam,vt spatula auferri nequiuerit,suppullulasse. Fungos enim propriè dictos,qui plerunque lethales sunt,in capitis vulneribus ita frequenter nasci credibile non est.Ita quoque caro non ita subitò generatur,nec valdè extuberat.Fungi verò propriè dicti ex humoribus vitiosis affluentibus instar fungorum citissimè generantur, vt sæpè vno die magnitudine oui gallinacei excrescant, & licet aliqua pars dematur,paulò post maior repullulat.

Signa Diagnostica.

Visu facilè huiusmodi vitium cognoscitur. Ex contusa enim, seu vulnerata membrana cerebri breui tẽporis spatio fungosa pallida caro subitò excrescit & pullulat,vt sæpè etiam supra cranium & cutem emineat.

Prognosticum.

Fungi hi periculosi sunt, & plerumque lethales: cùm ab humorum vitiosorum ad cerebrum affluxu proueniant, & tandem putrescentes gangrænam attrahant.

Indicationes.

Cùm ab humorum vitiosorum ad cerebrum affluxu gignantur fungi,humores illi è corpore euacuandi,& à capite reuellendi sunt. Ipse verò fungus siccãtibus,& ex edentibus medicamentis absumendus;acriora tamen hic vitanda. Excisio verò, quæ ferro fit, vt & quæ ligatura & filo serico, adeò tuta nõ est;cùm grauia symptomata superueniente soleant.Si tamen fungus nimium incrementum sumat,filo serico ad radicem ligandus arctius,vt decidat, reliquum medicamentis siccantibus absumendum. Si etiam durities aliqua & malignitas adsit, quæ cancri naturam referat, tum lenioribus medicamentis non cedit fungus; acrioribus verò magis irritatur, & proindè nisi radicitus exscindatur, vix tuto, citò & sine dolore curari potest, vt sentit Guilelm. Fabricius.

Curatio.

Fungorũ cerebri curatio. Qua ratione corpus vniuersum à vitiosis humoribus euacuari debeat,ex superioribus patet. Ad fungum verò exsiccandũ & absumendũ inseruiunt Sabina,hermod.cõb. rad.caryoph.angel.aristol.rotund.irid.Florent.rosmarin.

Ambro

Ambrosius Paræus hoc puluere vtitur.

℞. *Sabinæ* ℨ.ij. *ochræ* ℨ. j. fiat puluis. Guillelm. Fabric. isto.

℞. *Rad. caryophyll. angelic. calami arom. an.* ℨ. ß. *aristolochiæ rotundæ, iridis Florentin. ligni guaiaci an.* ℨ. ij. *flor. salu. summ. maioran. flor. rorismarin. an.* P. j. fiat puluis subtilissimus. Deinde hoc Emplastrum imponit.

℞. *Emplastrum de betonic.* ℥.iv. *gumm. elem. dissolut. in ol. rosar.* ℥. j. *pulu. rosar. myrtil. masticbes, calami arom. an.* ℨ.j. ß. *Cum s.q. olei rosarum.*

Videatur Paræus *lib.* 9. *Cap.* 19. Guilelm. Fabric. *cent.* 1. *obseru.* 14. 15. *cent.* 2. *obser.* 35. 36.

CAPVT XXVI.

De carie Cranij.

Continui solutio in ossibus, quàm erosio ab humoribus acribus gignit, caries appellatur. Ea quandoque etiam cranio accidit; cùm scilicet per vulnera aut vlcera sanies defluens ossis substantiam corrumpit. In quo humore interdum est peculiaris proprietas, quæ ossi aduersatur, vt obseruatum sit cranium corruptum & cariosum euasisse cute capitis integra manente. *Cranij caries.*

Signa Diagnostica.

Cognoscitur visu, & os nudatum à naturali colore in liuidum & nigrum mutatum est, tactu quoque, specillo immisso deprehenditur, cum scilicet inæquale & asperum quid occurrit, & specillum leuiter adactum in ossis substantiam, tanquam lignum cariosum penetrat. Cariem ossis indicat etiã sanies liquidior, tenuior & fœtidior, quàm quę à simplice carnis vlcere prouenire possit. Caro insuper est laxa & mollis, vlcusque, sicut accidit, est rebelle, nec facilè cicatricem contrahit.

Prognosticum.

Si caries non admodum magna sit, & medicamenta, vel ferrum commodè adhiberi possit, malũ incurabile non est.

Curatio.

Quicquid oſſis corruptum eſt, à ſano ſeparandum. Fit hoc dupliciter: medicamentis, vel manus opera. Si enim caries minus profunda ſit, ſufficiunt medicamenta, quæ inſigniter exſiccant, quo fit vt glutine, quo cum oſſe ſano cohærebat, abſumpto abſcedat & ſeparetur, vel natura roborata & vitioſo humore abſumpto ſponte, quod corruptum eſt, ſeparat. Inſeruiunt huic vſui pulueres cephalici dicti ſupra enumerati, quibus & alia exſiccantia addi poſſunt. Ex iis ſunt alia mitiora, alia fortiora.

Mitiora quæ in corporibus mollioribus, & ſi corruptio oſſis non ſit magna, vſurpanda ſunt, *radix ireos, ariſtolochiæ rotund. peucedan. myrrha.*

Fortiora, quæ in corporibus durioribus, & ſi corruptio maior ſit, locum habent, *rad. dracontij, cortices pini, ſcoria æris*; inter fortiſſimum eſt, *euphorbium & vitriolum*. Exempli gratia.

℞. *Pulu. aloes, pumic. vſti, pompholyg. an.* ℨ. ij. *rad. ireos Florentin. ariſtoloch. rotund. myrrhæ, an.* ℨ. j. *oſtreæ combuſtæ* ℨ. ß. fiat puluis ſubtiliſſimus, qui vel ſolus, vel melle roſato & ſpiritu vini mixtus applicetur, & hoc emplaſtrum apponatur.

℞. *Ceræ nouæ, reſinæ pini, gummi ammoniac. elemi an.* ℨ. vj. *terebinth.* ℥. iij. *pulu. maſtiches, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, ireos Florentin. aloes, opopanac. euphorbij, an.* ℨ. j. *olei roſacei q. ſ.* fiat emplaſtrum. Vel imponatur emplaſtrum de Betonica.

Quod ſi maior ſit oſſis corruptio, quam vt medicamentis emendari poſſit, os radendum, donec integrum & album appareat, ac aliquid ſanguinis extillet, vel ſcalpro, aut alio inſtrumento carioſum exſcindendum: Aut ſi corruptio maior ſit, & maligna, vt nec ferro tolli poſſit, cauterio os adurendum, de quibus plura dicentur, vbi in genere de oſſium carie curanda tractabitur. Videatur interim Celſus *lib.* 8. *cap.* 2. Ambroſ. Paræus *lib* 9. *cap.* 20. & *lib.* 18. *cap.* 26. 27. Hieron Fabric. ab Aquap. *lib.* 3. *cap.* 10. Chalmætæus *ench. chirurg. cap.* 8.

CAPVT

CAPVT XXVII.

De tumoribus Cerebri: & primò de cerebri & meningum eius inflammatione.

ABſoluimus hactenus tria morborum ſimplicium, quæ capiti accidere poſſunt genera: Superſunt quidam morbi compoſiti, tumores nimirum in quibus intemperies cum materia coiungitur cum magnitudine aucta, & quandoque etiam cum vnitate ſoluta: quorum duo explicanda ſunt, inflammatio ſcilicet & hydrocephalon.

Et primò quidem inflammationem quod attinet, cùm ad cerebrum & eius membranas plurima vaſa ſanguinem vehentia tendant, & per has partes diſſeminentur, ſi ſanguis ex iis excidat, & in poros & ſpatia partis effundatur, atque ibi corrumpi, & putreſcere incipiat, inflammatio excitatur. *Cerebri & meningum eius inflammatio.*

Cauſſæ.

Cauſſa nimirum inflammationis cerebri eſt ſanguis, iſq; vel purus, vel pituitoſus, vel bilioſus. Vt autem ſanguis ille p. n. ad cerebrum & membranas eius effundatur, faciunt, quæcumque ſanguinem nimis calefacere, & ad caput conuertere poſſunt, vt aëris feruor, quo cerebrum incaleſcit, humoreſque feruidi è toto corpore ſurſum trahuntur, ictus & capitis vulnera, ac dolor inde ſequens, vigiliæ diuturnæ, ira, victus ratio calidior, ac in primis vini meracioris potus, à quo ſanguis accenditur, & ad caput mouetur, tandemque motus humorum ſymptomaticus in febribus. *Cauſſa inflammationis in cerebro.*

In primis verò duobus modis cerebri & membranarum eius inflammatio generatur, vel febre præcedente, vel ſine febre ex cerebri & membranarum eius læſione, aut nimia calefactione.

Primò enim vt in febribus quibuſdam continuis, ſæpe malignis, materiæ febrem parientis pars aliqua à natura mox ſub initium ad partem aliquam, vt pleuram, pulmo-

nes, fauces detrudi solet, vnde pleuritis, peripneumonia, angina oritur: Ita si eadem ad cerebrum, aut membranas eius detrudatur, inde inflammatio cerebri & membranarum eius excitatur; quæ febris propterea vulgo quidem symptomatica appellatur, sed rectius à Platero comitata dicitur: cùm febris ista non inflammationem cerebri, sed inflammatio cerebri febrem sequatur, & à febrili natura ortum habeat.

Deinde aliquando ex causis euidentibus, vt vulnere, percussione, contusione capitis, mora sub radiis solaribus, & similibus causis sanguis ad cerebrum, eiusque membranas concitatur & confluit, ibique inflammationem excitat.

Pars affecta nunc est cerebrũ secundùm inflãmatio eius: aliquando cerebrũ ipsũ. Etenim cùm vasa, quę sanguinẽ ad cerebrum deferunt, membranis cerebrum inuestientibus inserantur, si sanguis eo effundatur, ipsæ inflammationem concipiunt, & sanguinis parte in cerebrum effusa, & ob vicinitatem ipsum quoque calorem concipit & inflammatur. Et cùm cerebrum ipsum etiam alatur, & ad spirituum animalium generationem arteriæ sanguinem aduehant, si sanguis confertim in eius substantiam & poros effundatur, ibi calorem p. n. concipit, putrescit, & inflammationem parit.

An cerebrum inflammari possit.

Vocatur quidem à nonnullis in dubium, an cerebri substantia inflammari possit; sed nihil obstat, quin id accidat, cùm & illud sanguine nutriatur, de quo plura in Institut. *lib. 2. part. 2. sect. 2. capit. 4. de phrenitide* dicta sunt. Videatur etiam Petrus Salius diuersus *de affect. partic. cap. 1.*

Siue autem cerebrum, siue membranæ eius inflammentur, & generationis ratio, & curãdi modus idem est; quamuis, si cerebrum inflãmmetur, cum maiori periculo cõiunctus morbus sit; cùm phlegmonis magnitudinem gangræna sequi soleat, de qua interpretatur Galenus aphorismum 50. sect. 7. *Quibus cerebrum syderatum est intra tres dies pereunt: si verò hos superuenerint sani fiunt.* Et cùm ininflammatio cerebri plerumque in gangrænam abire soleat, inflammatio ista cerebri sub nomine sphaceli

cere

cerebri plerumque à Medicis proponitur, de quo etiam Hippocrates, *3. de morb. in init. & 2. de morb.*

Etsi verò curandi ratio parum aut nihil variet, siue cerebrum, siue membranæ eius inflammentur; tamen symptomatibus non parum differunt, de quo mox in signis dicetur.

Differentiæ.

Differt hæc inflammatio, I. vt dictum, ratione subiecti, quod nunc sunt membranæ solùm, nunc verò ipsum etiam cerebrum. II. ratione causæ, quæ nunc est sanguis purus, nunc sanguis cum multa bile mistus, vel etiam sanguis serosæ humiditatis, aut pituitæ aliquid participans. Etsi verò sanguis & bilis aduri possint, vt in atrâ bilem vergere incipiant, & tum etiam grauiora deliria excitentur: tamen cum bilis in atram bilem iam abiit, potius mania, quàm phrenitis oritur, & vix atra bilis putrescere, ac febrem excitare potest, sicut id in cancro videmus.

Verum differentiæ hæ cum nisi quantum ad causas nonnihil, curationem diuersam non habeant, inflammationes cerebri & membranarum eius simul proponere voluimus: quia tamen signis & symptomatibus non parum discrepat inflammatio cerebri ab inflammatione membranarum eius, signa vtriusque seorsim proponemus.

Signa inflammationis membranarum cerebri.

Inflammatis cerebri membranis, adest febris continua, & delirium perpetuum ac vigiliæ, quæ propterea signa inflammationis membranarum cerebri sunt pathognomonica. *Membranarum cerebri & inflammatarum signa.*

I. Febris acuta & continua semper coniuncta est: siquidem aliquando febris inflammationem præcedit, aliquando ob magnum cordis & cerebri consensum statim inflammationem cerebri febri sequitur, quæ de tertio in tertium exacerbatur, vt etiam in pleuritide accidere solet, quod bilis ferè semper coniuncta sit. Et licet prior differentia inflammationis cerebri à febre ortum habeat: tamen rursus inflammatio capitis & cordis consensum augere potest.

II. Adeſt delirium perpetuum; ſed id ſenſim & paulatim inchoat, & inflammationis huius præludium eſſe ſolet: quoniam in incendio illo, ſpiritibus animalibus continuò agitatis & impulſis, mentiſque officina turbata, imaginatio & ratio ſuo munere, vt par eſt, fungi non poſſunt.

III. Præterea cùm cutis ſectione neglecta, nec fractura oſſis, neque modus eius, neque terminus ſatis cognoſci poſſit, cautus hîc ſit medicus, ne in aliquod periculum ægrum coniiciat. Et ſit, vt ſaniem per cutem exhaurire poſſit: oſſicula tamen & ſquammæ in profundo hærentes non ita facilè extrahuntur.

His accedunt & alia: ſæpe ægri floccos & feſtucas legunt, ob turbatam ſpectris inanibus phantaſiam. Dolor capitis & ceruicis percipitur, quem ſucceſſu temporis ægri non percipiunt; quoniam mens ægrotat: Ægri ad iram proni ſunt, ſtrident dentibus, oculi rigent, accidunt tremores, & totum corpus inordinatis motibus concutitur: Obliuiſcuntur ægri meiere petita matula, vel linguam intra os retrahere, vbi exeruerint, memoria varietate ſpectrorum & imaginum à munere ſuo auocata. Pulſus eſt tardus, durus & celer. Reſpiratio magna & rara; quia ſpiritum etiam ægri ducere obliuiſcuntur, & raritas magnitudine in illo febrili incendio ſuppletur. Æger fit βραχυπότης, id eſt, ſitim etiam præſentem non ſentit; quia mens læſa eſt. Facies & oculi rubent, attracto per calorem ſanguine ad caput, oculi ſqualent ob ſiccitatem cerebri, viuidi amplius non ſunt, quod ſpirituum animalium vigore deſtituuntur, & lumen refugiunt, quo ſpiritus agitati magis diſſipantur: Aſpectus eſt toruus ob conceptam animi ferocitatem, lachrymæ excernuntur acres, paucæ, oculorum angulis adhærentes. Lingua aſpera eſt, citrina vel nigra, vaporibus feruidis humiditatem linguæ abſorbentibus; eiuſque tunicam corrumpentibus: ſanguinis ſtilla fit è naribus, natura conante quod moleſtum eſt expellere, ſed præ virium imbecillitate ſuccumbente: quod ſi ſtilla nigra ſit, lethale eſt, ob exuſtum in venis cerebri ſanguinem. Interdum lachryma acris ex altero oculorum fluit,

fluit, ob dissolutionem humorum ab immodico calore, vnde & lemæ siue sordes in oculis existunt. Vrina supprimitur: quia sensus interiores laborant, & ægri neque pondus, neque acrimoniam vrinæ percipiunt. Dum autem emittitur, alba plerumque est & perspicua; quod bilis quæ vrinam tingere solet, ad caput rapiatur. Imminentis quoque inflammationis cerebri signum ex vrina haberi potest. Si enim circularis spuma in vrina appareat, in morbo, qui in inflammationem cerebri abire potest, flatuum copiam significat, qui humores secum ad caput rapere, & inflammationem ibi parere possunt. Vbi verò iam vrina, quæ antea erat, valde tincta, vel etiam turbida, clarior & remissè colorata apparet, sine signis coctionis & morbi diminutione, moueri humores ad caput, & iam iam instantis cerebri inflammationis indicium est, præcipuè si vigiliæ infestare, & æger delirare incipiat. Aluus est adstrictior. An autem inflammatio sit à sanguine puro vel bilioso, ex signis intemperierum capitis supra traditis cognoscendum. Hoc saltem hîc addimus, si ex sanguine puro sit inflammatio, vel cum humore seroso aut pituitoso misto; deliria snnt mitiora, & cum risu: Si verò à flaua bile, delirium est grauius, & cum iracundia & truculentia: quæ si aduratur, grauissimum fit delirium.

Signa inflammationis cerebri.

Si verò sanguis confertim & subitò in ipsum cerebrum effundatur, symptomata non parum variant. Febris quidem continua vtrique inflammationi communis est: reliqua tamen non parum differunt. Nam inflammatione cerebri primò quidem ægrum apprehendit ingens capitis dolor, qui per occiput collo & vniuersæ spinæ communicatur. Hinc sensus omnes amittuntur, tum externi, tum interni. Et ægri nec dolorem, nec quicquam molestiæ percipiunt, nec delirant, & interrogati non respondent, & parum aut prorsus non loquuntur; quod non accidit in inflammatione membranarum cerebri, in qua adest delirium, & sensus non amittuntur, sed solum deprauantur, solusque motus in inflammatione cerebri remanet, *Cerebri inflãmati signa.*

qui

qui adeò interdum validus est, vt vix loco contineri queant ægri, qui nonnunquam etiam in proprium corpus sæuiunt, & capillos sibi euellunt, vel vnguibus faciem dilaniant; quod procul dubio prouenit irritata natura, & æstuante intra corpus maximo incendio. Facies in principio rubet, vt & oculi. Morbo verò præcedente, corpus languescit, ad motum impotens redditur, decubitum raro mutent ægri, ac dormitare quasi videantur; manus tamen sæpiùs mouent, quasi aliquid quærere vel apprehendere velint, manus etiam sunt tremulæ.

Prognostica.

Inflãmatio cerebri quot diebus terminetur.

1. Inflammatio cerebri & membranarum eius morbus est acutus & periculosissimus, quæ si sit acutissima, quale exemplum est, 3.*Epidem. comm.* 3. *ægrot.* 4. tertiò die hominem iugulare potest. Plerique ita affecti, inter septimum diem moriuntur, perpauci, hique rari hunc superant. Galenus, vt *loc. allegat.* testatur, quarto die & quinto acuta à prima die statim phrenitide correptos vidit exanimatos fuisse, tertio non vidit. Auicennas *libr.* 3. *centur.* 1. *tract.* 3. vnica die phrenitide extinctos narrat. Prosper Alpinus *lib.* 1. *de med. Aegypt. cap.* 13. refert in Ægypto se vidisse phreneticos mortuos trib. vel quatuor diebus. Nonnunquam tamen ad diem 23. & 24. & plures extenditur: mutata morbi natura ex acuto simpliciter in acutum ex decidentia, vt ex Hippocrat. *loc. allegat. t.* 84. *& seqq.* videre est.

2. Longè tamen periculosius malum est, si ipsum cerebrum, quàm si membranæ tantùm inflammentur. Cerebri enim inflammatio plerumque in gangrænam & sphacelum desinere solet, de quo Hippocrat. 7. *aphor.* 50. *Quibus cerebrum sphacelo correptum est, intra dies tres moriuntur. Si verò hos superant sani fiunt*: qui verò conualescunt, nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis recordantur.

3. Inflãmatio cerebri & mẽbranarũ eius, quæ à puro sanguine est, minus periculosa est, quá cũ bilis simul mista est.

4. Quò functiones plures sunt læsæ, & grauiora sunt symptomata, eò malum periculosius est.

5. Lin

5. Lingua contremiſcens hic malum. Significatur enim magna animalis facultatis imbecillitas ex immoderata cerebri caliditate & ſiccitate.

6. In inflammatione membranarum cerebri alba deiectio mala; quia ſignificat motum bilis ad caput. Galenus, 1. *prorrhet. com.* 1. *t.* 12.

7. Vrina pellucida & alba veluti aqua in inflammatione cerebri & membranarum eius malum: quia morbum maximè crudum eſſe, bilemque omnem ſurſum rapi oſtendit. De quo Hippocrates 4. *aphoriſm.* 72. quibus pellucidæ & albæ ſunt vrinæ, malum: maximè verò ſi in phreniticis appareant; ſcribitque Galenus *in commenta.* nullum ſe phreniticum ſeruatum vidiſſe, in quo talis apparuiſſet vrina.

8. In inflammatione adhuc cruda rigor ſignum peſſimũ eſt, id eſt, ſi acidat rigor ille materia bilioſa adhuc in corpore exiſtente: quod ex eo cognoſcitur, quod alba per aluum deiiciuntur. Eſt enim rigor ille ſymptomaticus. 1. *prorrhet. com.* 1. *aph.* 13.

9. Vt in aliis febribus acutis, ita in inflammatione cerebri & membranarum eius ſanguinis è naribus ſtilla mera; id eſt, nigra ſincera peſſima eſt, exuſtionem ſcilicet ſanguinis in cerebri venis ſignificans, quem natura morbo ſuccumbens fruſtra expellere nititur. Nam, vt Galenus addit, rubri ſanguinis ſtilla in morbo exitiali haud vnquam viſa eſt, ſed nigri ſemper. 1. *Epid. com.* 3. *ægroto.* 1. Si verò copioſius ſanguis fluat, indicio eſt ægrum ex morbo conualiturum.

10. Si quis in tali morbo dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt: Quod ſi verò iam deliret æger, & ſimul ſtridat dentibus, mors in propinquo eſt. Nam conuulſio ſignificatur muſculorum in temporibus & maxillis; 1. *progn.* 1. & 1. *Epidem. com.* 2. *t.* 53.

11. In inflammationibus cerebri, in quibus tremulæ, obſcuræ & contrectabiles deſipientiæ ſunt, vt Hippocrat. 1. *prorrhet.* 33. nominat, longè periculoſiores ſunt, quam quæ ſunt τρομώδεις & tumultuoſæ, ob membranarum inflamma- *Deliria in inflãmatione cerebri qualia.*

flamma

flammationem, & ob simulatam mansuetudinem minimè contemnendæ, quod tam cerebrum ipsum, quàm membranæ ipsæ inflammatæ sint. Non rarò enim accidit, vt Galenus *in comment.* ait, vt ægri tales quieti iaceant, neque solùm non tumultuosè exclament exsiliantque, vt antea vel aliàs fieri videmus, sed neque prorsus loquantur, neque figuram decubitus permutent, ita vt familiaribus præbeant opinionem quod mox sint dormituri; imò dormire putentur, quod neque loquantur, neque moueantur, & clausas etiam palpebras quidam habeant, & si quis accedens, cum iis colloquatur; alij palpebras non aperiunt, alij postquam aperiunt, statim claudunt. Vnde Hippocr. obscuras desipientias appellat, quod non solum Idiotis, sed etiam Medicis cognitu sint difficiles. Galenus tales φρενίτιδες hecticas appellat, quod ipsum cerebrum humorem acceperit, & quasi imbiberit.

12. Pessimum etiam signum est si phrenitidi superueniat conuulsio, vt Galen. 12. *method. medend. cap.* 8. testatur se nullum vidisse, aut audiuisse vnquam qui hoc modo affectus euaserit.

13. Qui in febre acuta, aut phrenitide (quæ omnis est, vel inflammatio cerebri, vel membranarum eius) aut peripneumonia, aut capitis dolore manus ad faciem subinde ferunt, aut frustra venantur muscas, aut colligunt festucas, aut de veste pilos euellunt, aut de pariete festucas carpunt, id omne malum exitiale est. Affectus enim tanta vis significatur, vt mentis etiam sedem inuaserit & perturbauerit. 1. *progn. t.* 23.

14. A peripneumonia inflammatio cerebri, malum. Nam materiæ ab ignobiliore ad nobiliorem translatio significatur ob morbi magnitudinem & virium imbecillitatem. 7. *aphor.* 12.

15. Inflammationem cerebri & membranarum eius, & inde prouenientem phrenitidem indicat sudor bonus, & præcipuè si à capite multus & calidus fluxerit, sudante simul reliquo corpore. Contingit autem nonnunquam etiam per sanguinis è naribus fluxum eandem iudicari. Galenus, 3. *de crisib. cap.* 3. Nonnunquam & per aluum ingens copia bilis

bilis post summum morbi vigorem à natura euacuatur.

16. Quæ verò ad suppurationem tendunt, omnes ferè sunt lethales; cum pus intra membranam & cranium euacuari non possit. Refert tamen Hercul. Saxonia, *capite proprio*, se vidisse seruatum, cui sanies erumpebat per os & aures, sed ipse hoc pro raro & tantum non pro miraculo habet. Ducit autem morbus ad interitum per virium resolutionem, tremorem, conuulsionem, veternum.

Indicationes.

Cerebri inflãmatio quomodo curanda.

Quæ in aliis inflammationibus dantur indicationes, eæ & hic locum habent: nimirum sanguis & humor, qui ad caput affluit, euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus: Qui verò iam affluxit, & in capite hæret, vel sensibiliter euacuandus, vel insensibiliter discutiendus. Etsi per attractionem ipsius capitis eò confluat, ob intemperiem capitis calidam, refrigeranda illa est; si ob dolorem, is mitigandus. Si verò per transmissionem eò feratur materia, siue à toto, siue à parte aliqua, ratio habenda cùm mittentis, siue sit pars aliqua, siue totum corpus, & ea euacuanda, & alteranda; tum recipientis, hoc est, capitis, quod propterea roborandum, ne materiam affluentem admittat. Et cum febris semper coniungatur, totius corporis simul ratio habenda, & in primis si à febre ortum habeat hæc inflammatio: curatio febris, vt decet, instituenda. Ipsa tandem intemperies capitis alteranda. Vires quoque corporis custodiendæ alimento iusto modo, & quantitate adhibito, & somno ac quiete conciliata.

Curatio.

Qua ratione autem istis indicationibus satisfieri possit, maximam partem ex iis, quæ supra *cap. 8. de intemp. cap. cum sanguine curanda* dicta sunt, patet: Nimirum cum inflammatio cerebri sit morbus valdè acutus, & breui tempore ita inualescat, vt curationem postea non admittat, subitum auxilium requirit, quale est venæ sectio, quæ sanguinem inflammationis causam euacuat, alio reuellit, deriuat, atque ita quod in inflammatione adhuc fit, prohibet, quod verò factum est, tollit.

Quæ vena aperienda. Itaque si vires id ferant, præmisso leni clystere, sanguis mox detrahatur ex cephalica, aut si magna adsit sanguinis copia, ex hepatica vel mediana primum, & post aliquot horas è cephalica, quæ non solùm reuellit, sed etiam deriuat, & è venis, per quas sanguis ad caput proximè fluit, euacuat. Si tamen ex mensium vel purgationis post partum, vel hæmorrhoidum suppressione malum originem habeat, saphena in pede aperienda. Quia tamen verò consentaneum est, iam liquid in capite receptum esse, vel proximè in id moueri, nec cephalicæ sectio postea omittenda. Nisi enim sanguinis ad caput fluentis impetus sistatur, & ille, qui in venis, per quas ad caput defertur, fluctuat, deriuetur, sine fructu repellentia adhibentur, cum humores, dum vasa plena sunt, repellentibus non cedant. Etsi verò nonnulli dubitant, an in inflammatione cerebri & membranarum eius, præsertim à sanguine bilioso, sanguis mittendus sit: tamen caussas dubitandi sufficientes non habent; Cum certum sit, bilem sine sanguine inflammationem non parere, & nō nisi sanguine commixtam ad cerebrum ascendere: idque in primis verum est, si inflammatio cerebri per se sine febre incipiat. Etsi verò quandoque accidat, vt natura errans vel in augmento, vel in statu febrium, biliosos & vitiosos humores à sanguine separare conetur, eosque ad caput mittat: tamen nec tunc id sine sanguine fit, & tunc vena, vt mox dicetur, aperienda.

Quando vena aperienda. Aperiatur autem statim ab initio quacumque etiam diei hora; cum tutum non sit in inflammatione cerebri phlebotomiam ad tertium diem differre, donec tota materia influat, & in capite figatur. Si verò febris inflammationem aliquandiu præcesserit, nec ab inflammatione febris illa ortum habeat, & iam ratione febris sanguis missus sit; nihilominus repetenda venæ sectio, & pro virium, quæ proculdubio febre iam debilitatę sunt, ratione parcius sanguis mittendus. Si verò sanguis antea non sit missus, & vires constiterint, audacius sanguis emittendus. Itaque tunc cephalica mox aperiatur, vel si vires id non ferant, vena in manu, aut quod commodissimum

mum eſt; ſaphena in pede vno, vel vtroque; cuius venæ in talibus morbis apertio plurimum vtilitatis affert. Cum verò delirium aut immineat, aut iam adſit, foramen non amplum fiat, vt vulnus citò coaleſcat: accuratè quoque vulnus obligetur, ne ab ægro reuellatur. Quam ad rem linimentum vtile ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum.

Quantum ſanguinis euacuandum ſit, tum ex viribus ægri, tum ex humoris inflammationem parientis copia & conditione æſtimatur. Minus enim educitur, ſi humor ad bilis naturam propius accedat: plus ſi à ſanguinis, & ſi ſanguis ſit copioſior & inflammatio incipiens, nec ex alio morbo orta. Non tamen, vt Arabes quidam volunt, vſque ad deliquium animi ſanguis emitti debet, ne vires collabantur, quæ per ſe ob vigilias & iactationes perpetuas, mentemque turbatam imbecilliores ſunt, & à victu paulò pleniore auxilium in hoc morbo exſpectare non poſſunt. Et tutius eſt, bis potius eodem die, vel bidui ſpatio venam aperire, quàm ſemel copioſa nimis euacuatione vires deiicere. *Quantũ ſanguinis euacuãdum.*

Si verò venam aperire non liceat, cucurbitulæ cum ſcarificatione iterata & profunda, applicentur primò partibus inferioribus, poſtea ſuperioribus; nec omittantur alia reuulſionum genera, per frictiones crurum, cucurbitulas etiam non ſcarificatas cruribus applicatas, vbi ſanguinis euacuatione ita non opus eſt. Nam ſi plenitudo ita adhuc adſit ſcarificatio, vt dictum, ſimul adhibenda: quod in primis faciendum, vbi ex ſuppreſſis menſibus vel hemorrhoidibus malum originem ducit. Vtile quoque fuerit, veſicatoria ex cantharidibus ſcapulis & brachiis apponere. *Cucurbitula.*

Clyſterum vſus etiam poſt phlebotomiam conuenit; ac in primis ſi phlebotomia omiſſa ſit frequentius iniiciantur, ex humectantibus & refrigerantibus parati, quibus præter quam quod aluus emollitur (ventris enim adſtrictio hic ſummoperè cauenda eſt, vt quæ malum & cauſam eius auget & confirmat) humorum etiam acrimonia temperatur.

Vt ℞. *Radic. althææ* ℥. j. *folior. maluæ, violarum, lactuc. parietar. betæ, an.* M. j. *centaur. minor. flor. nympheæ, an.* p. j. *prunorum Damascen.* num. x. Coquantur in aqua hordei simpl.

Colat. ℞. ℔. j. adde *Electuar. lenitiu. simplic. vel diacatholic. cassiæ pro clysteribus, an.* ʒ. vj. *olei violarum* ℥. ij. *syrup. rosarum solutiu.* ℥. j. *salis* ʒ ß. fiat clyster.

Et quod clysteres præstant, idem commodè mitiora lenientia efficere possunt, quæ propterea commodè intrò exhibentur; cum non solùm primas vias euacuent, sed & feruorem humorum temperent, ac refrigerent, qualia sunt *syrup. rosar. & violar. solutiu. cassia, tamarind. diaprun. simplex, lenitiu.*

An electiuè purgantia inflãmationi cerebri conueniant.

An autem electiuè purgantia inter initia exhibere liceat, de eo inter Medicos non conuenit, vt postea in quæstione prima dicetur, quorum summa hæc est. Si inflammatio hæc febrem sequatur & materia errabunda sit, vt pro turgente haberi possit, & magna sit cacochymia, vt sanguinem copiosius mittere non liceat, lenientibus antè enumeratis rhabarbarum, vel etiam aliquid Trypheræ, Persicæ, Electuar. rosat. Mesue, de succo rosarum, aut aliquot grana diagrydij addere licet.

Vt ℞. *Rhabarb. optim.* ℥. j. ß. *flor. cordial. an.* P. j. *cinnamomi, spicæ, an.* ℈. ß. Infundantur in aqua endiuiæ.

Colaturæ ℞. ℥. iij. in quibus dissolue *Electuar. rosati Mes.* ʒ. ij.

Iterum colentur.

Adde *pulpæ tamarind. syrup. rosarum solutiu. an.* ℥. ß. Misce.

Si verò inflammatio sine febre ex vulnere, vel simili causa inceperit, quamdiu febris abest, purgare licet: vbi verò febris accidit, à purgantibus abstinendum.

Videndum tamen hic, an maior sit sanguinis copia, an verò cacochymia. Cùm enim in tali casu vtroque auxilio sit opus, si sanguinis maior copia adsit, liberalius is euacuandus. Et tunc leniora purgantia exhibenda, sufficitque in tali inflammatione rhabarbarum. Si verò maior adsit cacochymia, & ideò sanguinem copiosius emittere non liceat,

liceat, copiosius purgandum, & tum rhabarbaro, vt dictum, aliquid Trypheræ Persicæ, vel Elect. rosati Mesue, vel de succo rosarum addendum.

Quamprimum autem vena aperta est, ad sanguinis motum in caput impediendum, & caput, ne nimis incalescat, temperandum, vsurpanda repellentia, de quibus supra *cap.* 1.5.8. dictum est.

Repellentia in inflammatione cerebri.

An verò tepida.

An verò vel tepida vel frigida sint, adhibenda morbi, natura & tempus, ætas & anni constitutio definient. Nam in inflammatione legitima incipiente, si æger sit iuuenis & anni tempus calidum, refrigerantia actu frigida adhibeantur. Imò Auicennas niue ea refrigerare iubet: si verò inflammatio sit nota, æger senex, tempus anni frigidum, tepida admoueantur. Ita Galenus 2. *de compos. medic.* 1. hyeme actu calida, vel tepida; æstate frigida applicare iubet.

Si etiam æstus sit vehemens & ipsum cerebrum inflammatum, actu frigida adhibeantur, & quoties incaluerunt, renouentur. Et raso ea parte capiti hæc topica imponantur, cùm vt vis medicamenti melius penetret, tum vt capite onere capillorum leuato fumi facilius discutiantur. Non enim, quod Archigenes metuit, tam breui tempore detonsa capillorum seges ita largè fruticare potest, vt plus materiæ hac ratione ad caput trahatur. Vbi autem capilli per se breues aut rariores sunt, etiam intonso capiti rectè applicari ista medicamenta possunt.

Non quoque nimis diu horum. vsus continuetur, sed circiter dies tres saltem. Aceti etiam portio minor sit, propter vigilias, quæ vrgent.

Si verò quod nonnunquam accidere solet, inflammatio ad cutem & versus capitis partes exteriores vergere videatur, ne materia intrò & ad cerebrum repulsa grauius malum inducat, à repellentibus in primis fortioribus, abstinendum.

Odoramenta quoque vtilia sunt, quæ supra *cap.* 1. proposita ex flor. rosarum, violarum, nymphææ, aqu. rosarum. Nec omittantur lotiones crurum ex decoctis herbarum refrigerantium cephalicarum: sed quæ actu cali-

dæ vſurpentur. Ita enim actuali caliditate reuellunt: potentiali autem frigiditate refrigerant, humores temperant; quibus aliquid florum chamæmeli, & meliloti addi poteſt, ad aliquam diſcuſſionem.

Vt quoque impetus humoris ad caput fluentis intercipiatur, inter initia faſciæ aqua roſarum, & aceto madidæ collo circumiiciendæ. Imò nec abs re fuerit, deorſum vnguento roſaceo, aut aceto, ad feruorem humorum in vaſis temperandum inungere.

Dum hæc peraguntur & capiti extra applicantur, non omittenda interna medicamenta, quæ humores alterant, eorumque calorem remittunt, ſupra, *cap.* 1. propoſita.

Et quia æſtus non ſolùm eſt in cerebro, ſed in toto ſimul corpore, nonnulli epithemata ex refrigerantibus aquis & aliis medicamentis imponunt.

Somnum cōcilian-tia in in-flamma-tione ce-rebri.

Quia etiam in hoc morbo vigiliæ pertinaces ſunt, quæ morbum miris modis augent, vires deiiciunt, coctionemque humorum, quæ in ſomno fit, impediunt, mox ab initio medicamenta ſomnum conciliantia, vel repellentibus miſcenda, vel ſeorſum adhibenda, forma epithematum, inunctionum, lotionum, odoramentorum. Pleraque tamen ex iis, quæ ſomnum conciliant etiam repellendi & calorem cerebri temperandi vim habent.

Vt ℞. *Folior. lactucæ, ſalicis, vitis, an.* M. ij. *flor. nymphææ, violarum, roſarum albarum, an.* M. j. *chamæmeli,* M. ß. *capit. papaueris albi cum ſemin. num.* xv. Coqu. in aqu. q. ſ.

Decocto tepido ſpongia imbuatur, quæ capiti applicetur, atque eodem extrema abluantur; cum lotiones extremorum magnam ad ſomnum conciliandum vim habeant.

Vel ℞. *Capit. papau. alb. cum ſemin. num.* vj. *flor. nymphææ, lutææ* P. ij. *ſem. lactucæ* ʒ. ij. Contundantur minutim & affundendo *aquam anethi* ℥. ß. *aqu. roſar. lactucæ, an. q. ſ.*

Miſceantur in formam pultis, ſeu cataplaſmatis & fronti imponantur.

Poſt

Post lotiones inungantur frons & tempora tali linimento:

℞. Olei violar. nymph. vnguenti populei an. ℥. iij. *opij ol. nuc. mosch. express. an.* g̃. iij. Misce.

Vel *℞. Fol. lactuc.* M. j. ß. *flor. rosar.* M. ß. *sem. papau. alb.* ℥. ß. Coquantur in aq. ad mollitiem. Contusis adde *farinæ hordei, lactis muliebris an.* ℥. ß. *olei violacei q. s.* fiat cataplasma ad frontem.

Si delirium & vigiliæ valdè vrgeant, quomodo iis occurrendum sit, dicetur *part. 3. cap. 1.* Exhibeantur laudani opiati g̃. ij. vel iij. in opiatorum tamen vsu Medicus cautus sit & circumspectus, ne exhibeantur, si vires valdè debiles sint, ne spiritus ac calor ab iis extinguantur.

Vt autem materia quæ influxit, euacuetur, cum sensibiles, tum insensibiles euacuationes instituendæ. Sensibiliter euacuetur sanguis, qui influxit, venis in capite apertis, de quibus supra *cap. 8.* dictum. Inter eas verò maxima cum vtilitate aperiuntur venæ narium, & si vllo modo morbus est sanabilis, hoc modo curari poterit, sanguisque satis copiosè per eas emittendus. Idque satis maturè, & statim post vniuersales euacuationes faciendum. Suadent quidem nonnulli etiam, vt venæ sub lingua aperiantur; neque sine fructu id foret. Verùm in iis, qui mente non constant, id præstare non ita facilè est. Possunt & hirudines post aures applicari, vt & cucurbitulæ cum scarificatione occipiti apponi.

Sanguinem è capite euacuantia.

Vena narium aperienda.

Vena sub lingua an hic aperienda.

Discutientia.

Quo tempore & dum hæc fiunt remittantur illa repellentia & refrigerantia, & quoad actualem, & quoad potentialem frigiditatem. Itaque in morbi progressu repellentibus aliquid discutientium addendum, secundum notissimam communem illam curãdi inflammationes legem. Et primò quidem parum addatur de resoluentibus: quo verò morbus ad declinationem propius accedit, eò plus addatur: & tandem in declinatione resoluentia sola vsurpentur, vt reliquiæ humorum in cerebro discutiantur. Ideóque oleo rosaceo addatur ol. Chamæm. vel anethin.

Vel *℞. Flor. rosar. rubrar.* M. j. *summ. anethi, flor. chamæmel. an.* M. ß. Coquantur & loco fomenti adhibeantur.

Eſt & vtile tum vnguentum Alabaſtrinum.

Applicantur quoque ſuturæ coronali pulli columbarum, vel catuli per medium diſſecti: vel pulmones agnorum calentes, quæ omnia efficaciter roſoluunt, ſine nouæ materiæ attractione, vt etiam ſupra *cap.* 8. dictum. Et quidem à lenioribus ad efficaciora ſenſim adſcendendum, nec fortiota primò adhibenda, ne tenuior pars humoris diſcutiatur, & craſſa relinquatur, & graue aliquod delirium excitetur.

Cucurbitula an vertici affingenda. Si vero ex hiſce medicamentis parum commodi ſequatur, conſultiſſimum cenſet Ludouicus Mercatus, ſummo capiti cucurbitulas affigere, quibus per ſuturas aliquid extrahatur & euocetur, & ſi rubor ac tumor appareat, cutem ſcarificare: ſcribitque hoc auxilio Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè ſi mox adhibeatur lauacrum aq. dulcis, in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Monet tamen, hoc ſaltem in ea inflammatione eſſe faciendum, quæ ſine febre per ſe incepit: In febribus verò malignis & acutis id non tentandum eſſe, niſi multæ euacuationem præceſſerint, vt nulla plenitudo, vel vitioſi humoris in corpore ſit redundantia, ſed materia ſolum in capite hæreat.

Alterantia. Interea verò & toto morbi tempore alterantia, quæ calorem in cerebro & toto corpore temperant, ſimulque vires conſeruant, vſurpanda & continuanda; qualia ſupra *cap.* 1. propoſita ſunt; Præcipue in ea inflammatione, quæ à febre continua, vt morbo primario ortum habet.

Vt ℞. *Conſeru. roſar. violar. borragin. nimph. acetoſ. an.* ℥. j. *ſpec. diamargar. frigid.* ℈. ij. *fragmentorum* 5. *lapid. pretioſor. an.* ℥. iij. *ſem. acetoſæ, portulac. an.* ℈. j. Cum ſyrup. acetoſit. citri, vel granat. fiat Electuarium.

Diæta.

Diæta. Aër, in quo continetur æger, ſit temperatè frigidus. Calidior enim morbum auget. Nimis verò frigidus cutem denſando, & inſenſibilem tranſpirationem prohibendo nocet. Æſtate ergo vbi calidus eſt nimis, refrigeretur iis modis, qui ſupra *cap.* 1. ſunt propoſiti.

Victus ſit tenuis & refrigerans, ac quo morbus eſt acutior

tior, eò sit victus tenuior. Conuenit autem, vt in aliis calidis, & acutis morbis, Ptisanæ cremor. Olera item, quæ refrigerandi vim habent, vt lactuca, endiuia & alia *supra cap. 1.* proposita. Non diu ieiunet æger. Cibus enim acrimoniam humorum demulcet. Cibusque paucus, sed sæpius offeratur. Potus sit aqua hordei, vel Iulepus ex *aqua fragorum sine vino, endiuiæ, acetosæ, violarum, Iulepo rosar. violar. vino granatorum*, aut decoctum radic. acetosæ cum syrupo violarum. Nec inutilis est emulsio semin. quatuor frigid. maior. & papaueris albi: vel coquantur sem. quatuor frigid maior, nodulo inclusa in aqua, & colatura vel sola, vel cum iulepo rosarum, vel violarum exhibeatur. In nostris regionibus commodus potus est cereuisia tenuis, quæ non multum lupuli habet: Vino omninò abstinendum in principio, ne malum exasperet, vt postea, *quæst. 2.* dicetur. Æger, quibus fieri potest modis, in quiete contineatur; cum motus ille varius & vires deiiciat, & impediat. Somnus verò omnibus modis concilietur.

De sphacelo cerebri extat historia apud Amat. Lusitan. *cent. 1. curat.* *Cerebri sphacelus.*

QVÆSTIO I.

An electiue purgantia in principio inflammationis cerebri aut membranarum eius exhibenda sint.

De hac re inter medicos non conuenit, aliique ea vsurpanda: alii verò ab iis astinendum censent. Qui ab iis abstinendum putant, ea ratione ducuntur, Quod materia cruda sit, humorque vitiosus à bono nondum separatus: Ideóque si agitetur purgantibus, futurum existimant, vt citius & maiore cum impetu ad caput affectum ruat. *An electiue puragntia in inflammationem cerebri conueniant.*

Alij contra plus commodi sperant ex humorum euacuatione, quam damni ex agitatione. Quanquam enim negare non possint, humorem plerumque adhuc esse crudum; tamen eandem conditionem turgentis materiæ habere existimant, & errabundum caput petere, ideoque quamprimum purgandum esse, ne ad caput ruat, & malum tam periculosum generet. In primis cum venæ sectione totus euacuari non possit.

Verùm distinctione hic opus est, & perpendendum, vt

ſupra dictum, an inflammatio ortum habeat à febre, an febris ab inflammatione, vt morbo primario, proueniat. Si enim morbus primarius febris ſit, atque ex humorum vitioſorum qui per eam in venis agitantur, motu excitetur inflammatio, non immeritò talis materia ad turgentem refertur. Ideoque de conſilio Hippocratis, 1. *aphor.* 22. per initia ſtatim euacuanda eſt. Etenim errabunda eſt materia, & natura ea liberari cupit, eamque propterea è venis expellere conatur; quod non facit in materia quieta & non turgente. Et quanquam natura ad certam partem eam pellat: tamen tam immobilis non eſt materia, quin ductus medicamenti purgantis facilè ſequatur. Atque errabundam eſſe & turgentem, vel ex eo patet, quod materia talis primo in hanc partem moueri videtur, mox ad aliam fertur. Vnde ex pleuritide fit nonnunquam angina vel peripneumonia, ex peripneumonia phrenitis. Si verò materia iam fuerit in cerebrum recepta, & principium morbi præterierit, fruſtra adhibentur purgantia. Ad declinationem etiam, quod vult Maſſarias, cum periculo differtur purgatio; cum hic morbus occidat, vel in principio, vel in augmento, vel ſtatu: ſi verò conualeſcat æger, ad periculum auertendum poſt ſtatum purgatione amplius opus non ſit. Alia verò longè eſt ratio inflammationis, quæ ſine febre præcedente à cerebri, vel membranarum eius læſione, aut ab efferueſcentia ſanguinis in capitis venis prouenit. Ibi enim omninò Hippocratis conſilium 2. *de fract. t.* 20. *&* 22. ſequendum, qui in talibus inflammationibus purgat quidem in principio, dum febris abeſt; ſi verò febris accedat, amplius non purgat. Non enim tum turgens eſt materia, qualis eſt quæ per febrium initia ad partem aliquam ruit, neque morbi initium eſt ex venis totius, ſed ex peculiari parte incipit.

An vini potus in cerebri inflammatione conueniat.

QVÆSTIO II.

An vini potus in inflammatione cerebri & membranarum eius conueniat.

De hoc etiam Medici non conſentiunt. Nonnulli à vino in hoc morbo omnino abſtinendum eſſe, atque id tanquam venenum fugiendum cenſent: cum humorum ad

capu

caput motum adiuuet, & delirium, quod coniunctum est, augeat. Alij verò vinum concedunt, si vigilæ pertinaces sint, viresque concidant, vtpote quod vires instaurat, vigilias temperat, & insaniam demulcet.

Verùm prior sententia vero magis consentanea est ob rationes allegatas. Nam quod vigilias moderari, & animum demulcere dicitur vinum, hoc de melancholicis, deliriis & vigiliis potius verum est, quàm isto, quod ex humore calido & inflammatione oritur, quæ vini vsu potius exasperantur. Ideoque in principio à vini vsu planè abstinendum. Postea verò, vbi morbus id admittit, viresque requirunt, in assuetis ὀλιγοφόρον saltem concedendum, præcipuè iis, qui aliàs meraciore vti consueuêre.

De hydrocephalo.

CAPVT XXVIII.

Aliquando serosus humor in capite tanta copia colligitur, vt illud in tumorem attollat, qui affectus Græcis ὑδροκέφαλον & Hippocrati *2. de morb.* ὕδωρ ἐπὶ τῷ ἐγκεφάλῳ, Latinis hydrops capitis appellatur: magnitudo scilicet capitis aucta ab humore seroso. Autor defin. med. definit hydrocephalum, quod sit collectio humoris aquosi, vel cruenti, vel feculenti in parte aliqua corporum eorum, quæ caput constituunt. Ita enim legendum videtur, ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ὑδατώδους ἢ αἱματώδους ἢ τρυγώδους. Nam sic etiam Aëtius habet, qui procul dubio hunc locum in sua scripta transtulit. *Hydrocephalon.*

Caussæ.

Caussa huius morbi continens est humor serosus, quo nomine omnes humores, quos Medici inter caussas hidrocephali ponunt, complectimur. Celsus solùm ab aqua fieri, Autor definit. Med. vt & Aëtius *tetrabibl. 2. serm. cap. 1.* ab humore aquoso, vel cruento, vel feculento fieri scribit; vbi malè Cornarius vertit fieri ab humore lento: Cum hoc saltem velit Aëtius, tardè & lentè, non subitò hunc *Hydrocephali caussæ.*

hunc tumorem generari; non verò ab humore crasso vel lento. Auicennas non solùm ab aqua, sed aliis humoribus fieri scribit. Nimirum vt serum, à quo hydrops in abdomine generatur, non semper est eiusdem modi, sed nunc simplici aquæ planè respondet; nunc feculentum est, & plus de hoc vel illo humore participat: Ita quoque se res habet in hydrocephalo, in quo aqua illa nunc pura & limpida est, nunc feculenta; nunc etiam cruenta sanguine tenuiore ex venarum orificiis apertis effluente permisto.

Quo loco aqua in capite colligatur.

Locum affectum quod attinet, non semper vno in capitis loco serosus ille humor colligitur, sed coarceuatur nunc inter cutē & pericranium; nunc inter pericraniū & craniū; nunc inter cranium & cerebri membranas; nunc inter mēbranas & cerebrum: & tum, vbi scilicet aqua est intra craniū, suturæ cranij sæpe dilatantur, ipsumque cranium, quod in infantibus adhuc molle est, distenditur. Vesalius *de corp. hum. Fabric. lib. 1. cap. 5.* aliam adhuc differentiam obseruauit in puella bienni Augustana, cuius caput in mensibus plus minus septem ita increuit, vt viri caput quoduis mole excederet, ob aquæ nouem libras in ipsius cerebri cauitate, & quidem dextro sinistroque ventriculo collectas, quorum amplitudo & cauitas valde extensa erat, cerebrum verò in capitis vertice, membranæ quasi modo tenue & quodammodo continuum cum sua tenui membrana corpus: caluaria quoque prorsus membrana erat; in reliquo capite nihil aquæ erat. Et quod mirum ad mortem vsque sensibus integris vsa est. Qualis historia etiam est apud Guilelm. Fabric. *Cent. 1. obseru. 12.*

Colligitur ista etiam aqua nunc in toto capite, nunc in parte aliqua præcipua, sicut in anteriore id obseruauit Epiphan. Ferdinand. *hist. med. 21.* Quocumque autem in loco aqua contineatur, effunditur in eum, cum è venis vel anastomosi, vel diapedesi patefactis effluit, idque quod vel à reliquo corpore ad caput mittitur, vel quod frequentius accidit, quia ibi sensim coaceruatur. Cuius rei caussa est calor cerebri debilis, & cerebrum nimis refrigeratum & humectatum, quod alimentum rectè elaborare, vel ab

inferioribus transmissos humores discutere nequit. Facit huc in primis sanguis, quo infans in vtero alitur, aquosus & serosus, quem mater vel ex nimio aquæ potu, vel ex visu fructuum, aliorumque ciborum, qui copiosum serum gignunt, cumulauit.

Accidit autem malum hoc frequentius infantibus, quàm adultis; & quidem vel in vtero, vt obseruauit Epiphan. Ferd. *hist. med.* 21. vel extra vterum, dum circa partum caput ab obstetricibus incautè comprimitur, vel etiam sine errore obstetricis natura serosum humorem multum in capite collectum ex venis pellit. Nonnunquam tamen & adultiores hoc morbo corripiuntur, sicut rei huius historiā habet Carolus Piso, *de morbis à collu. serosi humor. obser.* 1. de quadam puella temperamenti calidi & sicci (in quo serosis humores facilius colliguntur) quæ ex menstrua purgatione suppressa, & aquæ liberaliore potu hoc malum contraxerat; vt & alterum viri cuiusdam *obseru.* 2. Guilel. Fabr. etiam iuuenis 18. annorum hydrocephalo laborantis historiam annotauit, *cent.* 3. *obseru.* 19.

Hydrocephalo infantibus frequentius obtingit.

Signa Diagnostica.

Facilè visu hoc malum cognoscitur. Quo autem capitis loco serosus humor contineatur, ex signis discendum. Si extra cranium, & quidem inter cutem & pericranium contineatur humor, tumor est euidens, mollis, eiusdem vbique coloris, pellucidus plerumque, vt posita ex aduersò candela, vel ad radios Solis capite collocato, aqua conspici possit: tumor est doloris expers, in altum incuruatur, qui tactui cedit, & rursus assurgit, compressusque aquæ fluctuantis motum exhibet. Atque ista signa apparent, vbi per se incepit hic tumor: At si ex contusione vel percussione prouenit, initio quidem rubet & dolet tumor, postea verò concolor & sine dolore euadit. Cum autem inter cranium & pericranium aqua continetur, cætera quidem eodem modo sese habent, & signa ferè sunt eadem, nisi quod doloris aliquis sensus adest, propter pericranij distensionem, tumorque est durior.

Signa diagnostica.

Si verò inter cranium & cerebri membranas aqua contineatur, tumoris ad tactum mollis non est, nisi valida

fiat compressio. Tum enim impulsus cedit; cum cranium infantũ adhuc sit mollius, & maximè suturis dilatatis. Dolor etiam in iis maior est, & totum caput tumidius, & frons ipsis extra proiecta est, ac intẽtis oculis vident, & frequentius lachrymantur, sensus ferè hebetantur, ac sopore afficiuntur.

Prognostica.

I. Si aqua extra cranium contineatur, affectus curationem recipit. Neque tamen etiam tum periculo vacat, cum adsit magna intemperies, & ætas plerumque tenera sit, quæ neque morbum, neque remedium sustinere potest, præcipuè si aqua sit, quæ neque morbum, neque remedium sustinere potest, præcipuè si aqua sit copiosa. Cum enim lenia medicamenta parum iuuant, fortia ætas non fert. Si verò aqua intra cranium collecta sit, plerumque incurabile malum est. Nec tamen tum planè æger deserendus, sed exsiccantia medicamenta vsurpanda, & cauteria applicanda.

II. Si lethargus vel apoplexia accedat, mors in propinquo est.

Indicationes.

Aqua, quæ in capite quocumque loco continentur, euacuanda, & vt in ea amplius non colligatur, præcauendum; quod fit totum corpus, si opus est, euacuando, cerebrumque frigidum & humidum calefaciendo & siccando, & vitium, cuius ratione generatur & colligitur aqua, corrigendo.

Curatio.

Aquam è capite euacuantia. Euacuatur autem aqua è toto corpore hydragogis, sudores & vrinam mouentibus. E capite verò vel insensibiliter per medicamenta discutientia & exsiccantia; vel sensibiliter vesicatoriis, cauteriis, cutis capitis sectione. Humor, qui paucus est, insensibiliter discuti potest; qui verò multus, sensibiliter educendus. Nihil tamen tum prohibet, quin cum euacuatione sensibili etiam discutientia & exsiccantia adhibeantur.

Vniuersalem corporis euacuationem quod attinet, infantibus vix tutò hydragoga dantur, & alia remedia, quàm

nũquàm externa, vix iis commodè adhibentur. Si verò nutrix prauis humoribus ſcateat, corpus eius purgandum. Si tamen puer tam adultus eſt, vt ſuſtinere medicamenta poſſit, exhibendum mel roſar. ſolutiu. vel ſuccus Irid. & ſambuc. ſed pauca quantitate, & cum ſyrupo roſar. ſolutiuo.

Vel ♃. *Rad. Ireos* ʒ.vj. *ſem. fænicul. aniſi, coriand. an.* ʒ.ß. *paſſular.* ℥.ß. Coq. in aq. pura. In colatura infunde *mechaocan, agarici an.* ʒ. ij. Colat. addde *mellis roſat. ſolutiu.* ℥. ij. Detur cochlear.

Adultioribus pil. cochiæ exhiberi poſſunt; vel ſuccus Iridis, vel ℈.ij. Elaterij cum pil. conuenientibus.

Per ſudorem ſeroſum humorem euacuant decoctum Ligni Guajac. Sarſæ parill. Saſſafras, vel balneum Laconicum & ſudatorium.

Per vrinam euacuant decoctum betonicæ, rad. fœniculi, aſparagi, ſem. aniſi, & alia.

Vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, ſi opus eſt, prius tentanda inſenſibilis euacuatio, quæ tutior eſt, quàm ſenſibilis. Quia autem cutis denſitas ad aquæ retentionem & collectionem non parum facit, primò cutis rarefacienda & mollienda decocto maluæ, chamæmeli, meliloti, parietariæ. Hinc exſiccantia & diſcutientia vſurpanda, in quem finem vſurpari poſſunt, *oleum chamæmel. aneth. laurinum. irinum.*

Cataplaſma item *ex farina fabarum, lupinorum, orobi, rad. Iridis, abſinthio ac melle.*

Ceratum *de betonica, emplaſtrum ex ſtercore columbino, caprino, tapſia.*

Auicennas vſurpat cochleas, quas coquit, in decocto artemiſiæ; ſtœchadis, calaminth. montan. vel cucum. aſinini, vel ebuli, eaſque ita coctas contundit, & calidè capiti raſo applicat. *Cochlearum in hydrocephalo vſus.*

Amatus Luſitan. *Cent. 1. cur. 69.* infantem hydrocephalo laborantem intra tres dies hoc medicamento ſe curaſſe ſcribit.

♃. *Pulu. abſinthij, chamæmel. meliloti an.* ℥. ij. *butyri recentis, olei chamæmel. an.* ℥. iv. *ceræ parum.* Fiat ad ignem vnguentum.

guentum. Idem & hoc, vt vsu comprobatum, laudat.

♃. *Mell.* ℔.ß.*salis* ℥.ß. *pulu. origani* ℥. iij. Misce & calidè caput inungatur.

Exsiccant & thermæ sulphureæ, vbi earum est copia, si spongia in iis madefiat, & capiti imponatur. In defectu verò coquantur in aqua sal, Sulphur & alumen, & eodem modo applicentur.

Vel ♃. *Sem. coriandr. anisi an.* ʒ.ij. *artemisiæ, origani, pulegij an.* M.ß.*sulphur.* ℥.ß.

Coquantur in lixiuio: In colatura spongia madefiat & calida capiti applicetur.

Aqua calcis viua in hydrocephalo. Nota.

Hieronym. Fabric. ab Aquapend. in pueris, qui infantiam excesserunt, & in hydrocephalo maximo, vt remedium efficacissimum laudat aquam calcis viuæ (abiecta calce) si ea spongia imbuatur & capiti imponatur, ac hoc solo remedio se hydrocephalum curasse scribit.

Idem commendat spiritum viui primæ destillationis cũ parte quarta aquæ scabiosæ cum spongia impositum. Moneta. hîc spongiam nouam esse recipiendam, & arctè fascia capiti alligandum, ac ne refrigeretur calido linteo superposito moderatè calefaciendam esse.

Vel ♃. *Ole. Irini rutac. chamæmel. an.* ℥. j. ß. *pulu. rad. Ireos, sulphur, an.* ʒ. ij. *ceræ parum.* Fiat linimentum.

Vel ♃. *Ol. chamæmel. vel rutac.* ℥.iv. *sulphuris* ℥.j. M.F. vnguentum, quod diu continuetur.

Potest & hîc locum habere balsamus sulphuris cum aliis mixtus.

Vel ♃. *Emplastri cephal.* ℥. ij. *pulu. cumini* ʒ. j. *absinth. aneth. specier. aromat. rosat. an.* ʒ.ß. *olei chamæmel. parum.* Misce. Fiat emplastrum.

Vel ♃. *Farinæ fabar. lupinor. an.* M.ij. *sulphur. flaui* ℥.j.ß. *cumini* ℥.ß. Coquantur in suff. q. lixiuij non fortis, addatur *olei aneth. vel rutac.* ℥.ij. Fiat Cataplasma.

Carolus Piso ægram illam puellam hoc modo curauit: Primò Syr. rosat. solutiu. cum diacatholico exhibuit: Hinc sanguinem è talo detraxit, pillulas aggregatiuas septimo quoque die exhibuit; caput verò fouit lixiuio cum herbis cephalicis, semine carthami & agarico parato. Atque

impofuit

impoſuit cataplaſma ex abſinthio in vino coĉto, & emplaſtro è cochleis ſupra propoſito.

Quod ſi ex vaſorum contuſione non ſolum aquoſus humor, ſed & feculentus ſanguis collectus ſit, ſanguinem primo incidere & attenuare, inde diſcutere & euacuare oportet.

Quod præſtat ſpongia aut ſtuppa poſca madida in æſtate; vino verò cum aceto miſto in hyeme. Vtilis eſt & farina hordei cum oxymelite.

Si his remediis non cedat malum, ad ſenſibilem euacuationem accedendum. Celſus antequam ad ſectionem accedit, prius ſinapiſmo rem tentandam ſuadet, dum *l.* 4. *cap.* 2. ſcribit: in Hydrocephalo tonderi ad cutem neceſſarium eſt: deinde imponere ſinapi, ſic vt exulceret. Si id parum proficit, ſcalpello vtendum eſt. Euacuant & cauteria aquam ſenſibiliter. Ita Carolus Piſo virum illum curauit, cauterio occipiti impoſito, quo aqua ſubviridis quædam per multos dies euacuata eſt, ægerque inde conualuit.

Sectio in hydrocephalo.

Sectionem tandem quod attinet, ſi reliqua non proſint, in ea, modo morbus ſit curabilis, maxima ſalutis ſpes eſt. Paulus Æginet. *lib.* 6. *cap.* 3. Si inter cutem & pericranium aqua ſit, vnam diſſectionem per medium tranſuerſam facere iubet: Si verò inter pericranium & cranium, & tumor ſit maior, duabus diſſectionibus per medium ſeſe mutuò ſecantibus vtitur. Si maximus ſit tumor, tribus vtitur litteram H. referentibus. Facienda autem eſt ſectio in loco vbi maior eſt aquæ copia, & in loco decliui. Vitandi tamen ſunt muſculi temporales. Aëtius tetrab. 2. *ſerm.* 2. *c.* 1. Si paruus eſt tumor, apicem ipſius vnica ſectione diuidit; ſi verò magnus, duas aut tres, aut plures ſectiones facit iuxta magnitudinis proportionem in locis ad effluxum commodis. Vbi autem ſub cranio hæſerit humor, tamdiu exſpectandum eſt, donec è capite per cranium redundet humor, ſuturæque diſtendantur, & tumor appareat.

Aquæ ex hydrocephalo eductio.

Sectione peracta aqua non ſemel, ſed paulatim euacuanda. Si enim confertim educatur, non minus periculo id vacat, quam ſi hydropicorum aqua ἀθρόως euacuetur, cu-

ius rei historia est apud Guilelm. Fabricium, *cent. 3. obseruatione 17.*

Hinc Hieronim. Fabric. cum sensibilem euacuationem propter infelicem, qui sæpè accidit, euentum pertimescat, vtramque euacuationem instituit, & sensibilem & insensibilem. Facit primò exiguum vulnus, cui immittit cannulam argenteam nonnihil incuruam exactè vulneri respondentem, ita vt nihil humoris effluere possit, nisi cannula sit aperta. Hinc parum humoris emittit & cannulam ligno stuppa inuoluto obstruit, ac capiti medicamentum aliquod siccans & discutiens imponit, & ita sensim humorem tùm sensibiliter emittit tùm discutit. Euacuata aqua vulnus debito modo, & vt aliàs fieri solet, ac de cutis capitis vulnere dictum est, conglutinandum & sanandum.

Tandem cerebrum refrigeratum & humectatum calefaciendum & siccandum. Verùm eadem opera id per medicamenta aquam exsiccantia & discutientia expediri potest: possuntque medicamenta calefacientia & siccantia etiam post aquæ absumptionem & euacuationem aliquandiu continuari, vt cerebro sua temperies restituatur. Hoc saltem attendendum, facilius in calefaciendo, errorem, quam in siccando committi posse.

Historia Hydrocephali etiam exstat in Spicileg. Fr. Hildesheimij *pag.* 780.

LIBRI

LIBRI I.

PARS II.

DE ACTIONIBVS CEREBRI LAEſis, ſenſuum internorum ſcilicet, & ratiocinationis, motus item animalis ſymptomatibus, ac excretorum & retentorum in cerebro vitiis.

PRÆFATIO ET SVMMA HVIVS PARTIS.

ABSOLVIMVS hactenus omnes cerebri, vt & partium, quæ cerebrum muniunt & tegunt, morbos: proximum iam eſt, vt de ſymptomatibus, quæ homini, cerebri ratione accidunt, dicamus. Etenim ex morbis his, & eorum cauſis, ſymptomata omnia, de quibus dicemus, originem habent, iiſque ſublatis euaneſcunt. Nam cum ad actiones, quæ à cerebro & in cerebro fiunt, cerebrum benè & naturaliter conſtitutum, ac diſpoſitum, id eſt, ſuam temperiem, calorem innatum, & ſpiritus, & præterea ſtructuram, ac naturalem conformationem, ac vnitatem obtinens requiratur: ſi quid horum à naturali conſtitutione degenerat, actiones, quæ à cerebro, & in cerebro eduntur, lædi neceſſe eſt, & varia ſymptomata excitari.

Sunt autem illa ſymptomata duorum generum, Actio-

nes læsæ, & retentorum ac excretorum à cerebro vitia. Symptomata enim qualitatum mutatarum hîc vix vlla Medico occurrentia dantur.

Actiones cerebri, præter nutritionem priuatam, quæ ipsi cum omnibus partibus est communis, duæ sunt: Vna, quæ ab ipso fit, cerebroque propria est, spiritus nimirum animalis generatio; Altera, quæ in ipso perficitur, sensus nimirum interni & ratiocinatio. Spiritus animalis generationem quod attinet, cum ille à cerebro, quatenus calido innato & propria temperie præditum perficiatur, & vix alia, quàm quæ supra de Intemperiebus cerebri dicta sunt, hîc dici possint; vitiis, quæ circa spiritus animalis generationem accidunt, de quibus etiam *part.1. cap.5.* dictum est, missis, saltem hîc de symptomatibus sensuum internorum, ac Ratiocinationis agemus: quibus coniungemus motus animalis, qui quoque à cerebro prouenit, vitia.

Et proinde hîc agendum erit.

1. De Symptomatibus, quæ in sensu communi accidunt, nimirum de Vigiliis nimiis, de somno p.n. cataphora, & comate, de Insomniis p.n. immoderatis & grauibus.

2. De Imaginationis symptomatibus; vbi dicendum erit de Vertigine.

3. De Symptomatibus, in quibus Imaginatio & Ratiocinatio læditur, siue imminuatur, siue deprauetur: cuiusmodi affectus sunt, mentis imbecillitas & hebetudo, tarditas ingenij, stupiditas & torpor mentis, fatuitas, stultitia & amentia (vbi simul de memoria imminuta & abolita, seu obliuione agetur) temulẽtia, deliriũ, παραφροσύνη, Phrenitis, & Sabare Arabibus dicta affectio, Melancholia, Amor insanus, Melancholia errabunda, Arabibus cutubuth, Lycanthrophia, Rabies, quo pertinet insania canina, Lupina, Felina, Tarantati, Chorea S. Viti.

4. De symptomatibus, in quibus plures sensus interni læduntur: qualia sunt Coma Vigil, Typhomania, sopor grauis, dæmoniacus, sopor Ecstaticus, Somnambulatio, Lethargus.

5. De motus animalis symptomatibus, & læsionibus, quales sunt Lassitudo, Pandiculatio, Inquietudo, Horror,

Rigor,

Rigor, Tremor, & motus impotentia, ac paralysis, conuulsio & motus conuulsiui.

6. Tandem de symptomatibus in quibus sensus Interni & Ratiocinatio, & motus ac sensus Externi simul læduntur, vel certè plures animalis facultatis actiones; qualia symptomata sunt Incubus, Catoche, & Catalepsis, stupor manente auditu, vel motu, Ecstaticus, Epilepsia, Carus, apoplexia.

Quæ verò sensibus externis seorsim & priuatim, sine superiorum facultatum læsione, accidunt symptomata, de iis parte sequenti tractabimus.

Tandem explicandum erit & alterum symptomatum genus in Excretis & Retentis, vbi dicetur de catarrho, & excrementis cerebri p. n. retentis, & sternutatione.

CAPVT I.

De Vigiliis nimiis, & primò in genere.

Vt ergò de symptomatibus, quæ sensui communi accidunt, primò agamus, affectiones sensus communis sunt Somnus & Vigiliæ atque ita animalia, & inter ea homo, comparata sunt, vt per vices vigilent, & dormiant. Etsi enim ad actiones, quæ per vigilias fiunt, condita sunt: tamen quia spiritus animales, & consequenter etiam Vitales, ac calor innatus per eas absumuntur, eorum instauratio, quæ in somno fit, necessaria est. Itaque homo sanus actiones suas per vigilias quidem obire; vbi verò spiritus aliquo modo absumpti sunt, se quieti dare, somnumque capere debet, id quod commodissimè fit horis duabus vel tribus post cœnam exactis. Quod vbi fit, corpus ad actiones per vigilias rursum obeundas redditur vegetius, alacrius, mens acuitur, & ad omnia peragenda habilior redditur homo; cum per somnum spiritus absumpti instaurentur, calor augeatur, cibi crudi & humores concoquantur, corpus humectetur, & ita in sanitate conseruetur, atque ad senectutem traducitur.

Somni finis & vtilitas.

Vigiliæ nimiæ.

Si verò modum somnus & vigiliæ excedant, malum, vt est 2. *aphor.* 3. Et vt Galenus, 2. *de sympt. diff. cap.* 3. scribit: Duo egregia circa primum sensorium, quod omnium sensuum est commune, adsunt symptomata, sopor, & peruigilium.

Vigiliarum nimiarum incommodum.

Et primò quidem vigilias quod attinet, si eæ modum excedant, quando nimirum omninò homo non dormit per aliquot dies, vel non satis diu scilicet non 7. vel 8. horarum, vel plurium spatio pro naturæ constitutione (Infantes enim diutius dormiunt, quàm senes) noxa corpori infertur. Cum enim in iis calor ad exteriora moueatur, sensusque sint in continuo exercitio, spiriritus, ac tenuior sanguinis pars absumuntur, carnes colliquantur, corpus & præsertim cerebrum siccatur; vnde plurima incommoda oriuntur. Spiritibus enim animalibus absumptis, & cerebro exsiccato spiritus obtunduntur, mens perturbatur: & cum consequenter etiam spiritus vitales, qui animalibus præbent materiam, absumantur, & dissipentur, languor totius corporis sequitur, naturalesq; actiones, quæ vt rectè perficiantur, spiritu & calore plurimo indigent, simul offenduntur. Et si homo vtatur alimento solido, aut copioso, corpus cruditatibus & superfluis humoribus repletur, & ad cachexiam deducitur; si verò minore & tenuiore victu vtatur, ad tabem disponitur, senectusque acceleratur. Et quia spiritus ac humores, præcipuè sanguis & bilis per vigilias incalescunt & accenduntur, dolor capitis, oculorum rubedo, ventriculi rosiones, vertigo, febres, & deliria excitantur, variisque malis corpus obnoxium redditur. Ideoque etsi vigiliæ nimiæ in symptomatum numero sint, ac sublatis causis, à quibus pendent, tollantur: tamen si nimiæ sint, ita interdum vires deiiciunt, & tot incommoda secum afferunt, vt Medici in iis temperandis, & inducendo somno, qui auxilium est in multis morbis, supra gemmas & lapides pretiosos æstimandum, vt quidam ait, opera necessaria sit.

Cum autem somnus & vigiliæ contrario modo sese habeant; & somnus naturalis sit cessatio naturalis sensus communis & primi, ac sensuum externorum, salutis animalis

malis gratia facta; Vigiliæ contrà ἐνέργεια seu λύσις sensus communis & externorum: vigiliæ immodicæ, & p. n. Græcis ἀγρυπνία, sunt sensus communis, & externorum præter modum, ac tempus constitutum solutio, ac exercitium, & durans ἐνεργεία. Nihil enim in vigiliis, quæ in symptomatum numerum veniunt, p. n. est, quàm quod vltra debitum tempus extenduntur, & dum dormiendi tempus est, in officio & ἐνεργείᾳ sensus persistunt. Quod tamen non de iis vigiliis intelligendum est, quando homines ex proposito, & de industria, negotij alicuius expediendi gratiâ, vigilias protrahunt, & somnum quasi arcent; sed iis, cum homo, qui dormire debet ac cupit, dormire non potest, sensuumque externorum actiones præter voluntatem persistunt, atque ita vigiliæ homini molestæ sunt. *Vigiliæ nimiæ quid.*

Caussæ.

Cùm verò hæ vigiliæ somno naturali contrariæ sint, somnique naturalis defectus sint, contrarias somno naturali caussas habebunt. Cum autem, vt Institut. *l.1.c.*14. dictum est, somni proxima causa sit spirituum animalium à cerebro in organa sensuum influentium in cerebro detentio & quies, ac quasi feriatio: vigiliarum nimiarum caussa proxima erit quies eorundem denegata, & continuus in organa sensuum externorum influxus. *Vigiliarū nimiarū caussæ.*

Caussæ verò mediatæ variæ esse possunt. Auicennas *fen.* 1. 3. *tract.* 4. *cap.* 4. ponit octo. 1. Intemperiem simplicem calid. vel siccam, vel intemperiem compositam calidam & siccam, & quidem cum, vel sine materia. 2. Salsedinem, seu nitrositatem humoris serosi misti cum sanguine & salsa pituita, vellicantem cerebri membranas. 3. Dolorem. 4. Intentam cogitationem & curas. 5. Lucem nimiam & splendorem. 6. Apostema aliquod in partibus cerebri, aut cerebro propinquis, à quo eleuantur vapores sicci & mali 7. Malam digestionem & repletionem, ex acribus, vel corruptis cibis, aut multo potu. 8. Febrem putridam, è qua vapores multi eleuantur.: quas tamen ita ad methodum commodissimè redigi posse putamus.

Vigiliæ p. n. accidunt vel quia vapores illi qui spiritus

animales in ſtatu ſ.n. ſopiunt,aut,vti aliis placet,qui principia neruorum obſtruunt, deſunt; vel quia ſpiritus in cerebro turbantur,agitantur,commouentur.Ob vaporum illorum,qui ſpiritus ſopiunt, vel principia neruorum obſtruere dicuntur, defectum vigiliæ p.n.accidunt in inedia nimia, aut cum cibi, qui aſſumuntur nullum ferè talem exhalationem ſuauem præbent, aut quod vapores à cauſſa calida vel ſicca abſumuntur. In ſenibus & decrepitis vigiliæ accidunt ob cerebri ſiccitatem, &, vt practici quidam loquuntur, humoris nitroſitatem, nimirum pituitam ſalſam.Vide Langium *l.1.epiſt.26.* ſpiritus turbantur,commouentur, & inquietiores redduntur variis modis. 1. Intemperie cerebri calida vel ſicca, vel calida & ſicca; cum, vel ſine materia. 2. ab externis ſenſuum obiectis vehementioribus, vt ſtrepitu, ſono, punctionibus. 3. In ſpecie ab obiectis tactus vehementioribus dolorem parientibus, ſeu doloribus magnis, quacunque in parte. Quò pertinent eorum affectus, qui diſpnæam in morbis pectoris, vel hydropem patiuntur. Hi enim vel dormire nequeunt, vel ſi obdormiant, ſuffocationis periculum incurrunt. 4. In animi affectibus nimiis, ira, mœſtitia, ſollicitudine & curis, timore, gaudio,amore, inſomniis grauioribus. 5. A vaporibus acribus,in primis bilioſis, & melancholicis.

Differentiæ.

Differentia vigiliarum.

Vt ita cauſſæ omnes, quæ vigilias p. n. excitare, quæque curationem variare poſſunt, & hîc vigiliarum p. n. aliquot differentias conſtituunt, hæ ſint.

1. Vaporum ſpiritus animales ſopientium, vel vt alij loquuntur,principia neruorum obſtruentium defectus.

2. Cerebri intemperies calida vel ſicca: vel calida & ſicca; cum,vel ſine materia,vt bile, pituita ſalſa, humore melancholico, atra bile.

3. Dolor vehemens in quacunque corporis parte, diſpnœa, & omninò omnium ſenſuum externorum obiecta vehementia.

4. Vapores acres turbantes ſpiritus.

5. Animi affectus nimij. De quibus iam ordine dicemus:

ſi

si prius quæ in genere de vigiliis p. n. dicenda sunt, expediuerimus.

Signa Diagnostica.

Qua ratione vigiliæ cognoscendæ sint, signis opus non est: cum ipsæ sese satis manifestent, & ægri de iis conquerantur. & quamuis ægri id non referant, tamen, vt Galenus 1. *prognost. t.* 8. docet, vigilias longiores præcessisse cognoscitur ex eo, quod oculi apparent squallidi, licet nulla immodica euacuatio præcesserit, ægri palpebras difficulter attollunt, eæque instabiles sunt. Qua ratione autem causæ cognoscendæ sint, postea in specie de singulis dicetur.

Prognostica.

1. Vigiliæ nimiæ non contemnendum malum sunt, quæ præter id, quod homini eam, quæ ipsi naturaliter ex somno debetur, refectionem subtrahunt, etiam vt Galen. 1. *prognost.* 8. *&* 12. *meth. med. cap.* 1. *&* 5. docet non minus vires exoluunt, ac deiiciunt, quam sensibiles euacuationes. Vnde ab Hippocrate, 6. *Epid. comm.* 4. *t.* 20. vigiliæ edaces appellantur. Et quot incommoda immodicæ vigiliæ homini afferant, antea in initio huius capitis dictum.

2. Vigiliis qui sunt ætate consistente, plus offenduntur quam iuuenes. Galen. 3. *aphor.* 30.

3. Corpora vigiliis assueta minus læduntur 2. *aph.* 50.

4. Quo maior caussarum, à quibus vigiliæ p. n. excitantur, vis est, eò periculosiores sunt vigiliæ, & quò facilius caussæ tolli possunt, eò etiam minus periculi coniunctum habent vigiliæ. Atque ideò à caussa interna periculosiores sunt vigiliæ, quam ab externa, & euidente.

5. A vigiliis conuulsio aut delirium, malum 7. *aph.* 18. Videatur Galenus & alij cõmentatores in hunc aphorismum.

6. Si à vigiliis nimiis proueniat tussis malum. Siccitatem enim organis respirationis cõmunicari significat.

6. Breue autem plerumque tempus est, quo siue ad salutem, siue ad mortem vigiliæ terminantur: cum vires diu sine somno consistere non possint. Et quidem via ad mortem est per virium dissolutionem, via verò ad salutem & sanitatem per somni restitutionem.

Vigiliarum diuturnarum historia.

Obseruatum tamen est, nonnullos satis diu sine vitæ dispendio vigilasse. Seneca, *in lib. de prouident.* refert, Mœcenatem tribus annis integris sine somno permansisse, & tandem ab hac ægritudine liberatum fuisse sola placida & leni harmonia. Sic vt & de eodem Plinius, *lib. 7. natural. hist. cap. 51.* narrat quod ei triennio supremo nullo horæ momento contigerit somnus. Fernelius, *Patholog. lib. 9. cap. 2.* mente quendam captum menses 14. insomnes duxisse refert. Montuus *de morbis lib. 1. cap. 27.* scribit se nouisse mulierem, quæ per 35. annos insomnis permansit sana, & citra noxam. Heurnius *de morb. capit. cap. 16.* refert, sibi in Italia narratum esse, Nizolium illum Ciceronianum decennium somnum non vidisse.

Indicationes.

Vigiliis nimiis quidem cõmodissimè succurritur, si caussæ à quibus eæ pendent, tollantur: quod quomodo fieri debeat, postea in specie dicetur. Verùm cum caussæ illæ sæpe statim, & breui tempore tolli non possint, ac interim vigiliæ vrgeant, & vires deiiciant, atque ob vigilias tum periclitetur æger: vigiliæ tunc curam ad se trahunt, & remedia postulant. Vigiliæ autem nimiæ somnum indicant, vt sibi contrarium, seu remedium somnum concilians.

Interim si etiam caussæ succurri possit, facilius somnus conciliabitur. Et quia plerumqne vigiliæ nimiæ fiunt à vaporibus biliosis, bilis euacuanda, si morbi natura id admittat; & temperanda. Venæ sectioni verò hic nullus per se locus est: cum sanguis per se non inducat vigilias. Et si interdum, vbi vigiliæ vrgent, venæ sectio requiritur, id non fit ob vigilias, sed ob adiunctum alium affectum. Vide Benedic. Victor. Fauentinum *tom. 1. cap. de vigiliis.* Forest. *lib. 10 obseru. 36. in scol.*

Curatio.

Quia verò somnus conciliatur, cum spiritus animales ad sensus necessarij sopiuntur, vt quiescant, & in organa sensuũ non influant, seu vt alij volũt cum meatus per quos in organa sensuũ spiritus animales influunt, clauduntur, & nullum obiectum vehementius in sensuum organa agat (cum vnus saltem sensus excitatus vigilias excitare possit)

fit) quatuor modis somnus conciliari potest: Si 1. remoueantur omnia, quæcumque sensum aliquem ad operandum excitare possunt. 2. Si ab externorum sensuum actione animus auocetur, & spiritus animales à motu ad quietem placidè inuitentur. 3. Si ea exhibeantur, quæ calidos, siccos & acres vapores temperant, & suaues vapores, ac ἀναθυμιάσεις in cerebrum mittunt, quibus id humectatur, & spiritus Animales quasi sopiuntur, quæque vapores acres à cerebro auocant, vt frictiones extremorum. 4. Si ea exhibeantur, quæ peculiari vi spiritus Animales sopiunt, ac torpidos reddunt quæ in specie ὑπνωτικὰ, & ναρκωτικὰ dicuntur. De quibus ordine dicendum. *Somnus qua modis concilietur.*

Primò ergo danda opera, vt omnia obiecta, quæ sensum quemcumque excitare possunt, remoueantur: lux nimia, strepitus, & sonus vehementior omnis, odores item fortes, & in primis, quæ tactum afficiunt. Ideóque æger in molli lecto cubet, à quo absint culices, & pulices, claudantur fenestræ; æger ipse oculos claudat, omnis strepitus & sonus vehementior absit, ac silentium adstantibus imperetur.

Secundò facultas ad vnum aliquem sensum blandè diuertatur, & ab aliis auocetur blando aliquo, non vehementi obiecto (cum vehemens obiectum potius excitet sensus, quam sopiat) vt spiritus à reliquis sensibus auocati blandè sopiantur, & quieti tradantur; id quod fit cantu suaui, & Musica vniformem sonum edente, auium cantilatione, susurratione submissè loquentium, strepitu aquæ ad modum riui blandè fluentis, vel aquæ in peluim per gutturnium, vel filtrum, quod Chymicis dicitur, stillantis sonitu, motu in lecto pensili, scalptura cutis capitis leni, plantarumque pedum blanda titillatione.

Tertiò somnum conciliant, quæ suaues ἀναθυμιάσεις ad caput mittunt, & calidos, siccos, atque acres vapores temperant, & tum maximè conueniunt, vbi à vaporibus calidis, siccis & acribus vigiliæ proueniunt. Quæ tamen ipsa pleraque peculiarem aliquam, sed leuem omninò spiritus animales sopiendi quasi vim habere credibile est. Cuiusmodi sunt: *fol. & sem. lactuc.* cuius frequens tempore *Somnum conciliãtia medicamẽtis.*

vesper

vespertino comestio familiare antiquis erat ad somnu[m] conciliandum remedium; *flores violar. nymph. rosar. sem. frigid. maiorana, anethum, amygdal. dulc. nuclei persicor. quibus &* *sem. papau. alb. addere licet.* E quibus fiunt.

Interna.

AQVÆ *viol. nymph. lactuc. portulacæ, solani, rosat. Hypnotica Dorncreilij.*

EMVLSIONES.

Vt ♃. *Amygdal. dulc.* ℥. ß. *sem. papau. alb.* ʒ. iij. *aq. rosar.* ℥. j. *lactuc.* ℥. vj. F. s. a. emulsio. Cui adde *Iulepi, vel syrup. violar.* ℥. j. Misce.

Vel ♃. *Sem. papau. alb.* ℥. ß. *lactuc.* ʒ. j. *amygd. dulc. excort.* num. vij. *aq. lactuc.* ℥. iij. *nymph. violar. an.* ℥. ij. Fiat s. a. emulsio. Cui adde *Iulepi violar. rosar. an.* ℥. ß.

Possunt etiam addi species Diamarg. frigid. vel aliæ pro morbi naturâ.

SYRVPI, *violarum, nymph. papau.* qui ad ℥. j. & plus post cænam exhibetur. CONSERVÆ, *violar. nymphææ.* CONDITA; *caules lactucæ Italicæ conditi.*

POTIONES vel IVLEPI.

Vt ♃. *Syr. violar.* ℥. j. *nymph. papau. an.* ℥. ß. *aq. lactuc. nymph. an.* ℥. iij. *rosar.* j. Misce pro 2. vel 3. dosibus.

Vel ♃. *Syr. de papau. de nymph. an.* ʒ. vj. *aq. lactuc. portulac. an.* ℥. j. ß. *specier. diamarg. frigid.* ℈. ß. Misce.

Vel ♃. *Syr. de papau. de nymph. an.* ʒ. vj. *aq. lact. portul. an.* ℥. j. ß. *specier. diamarg. frig.* ℈. ß. Misce.

Vel ♃. *Syr. papau.* ℥. j. ß. *aq. lactuc.* ℥. ij. *vini albi* ℥. j. Misce.

Vel ♃. *Aq. violar. lactuc. an.* ℥. j. ß. *confect. alkerm.* ℈. ß. *spec. diamarg. frig.* ℈. j. *syr. de papau. de violis, an.* ʒ. ij. Misce pro haustu.

DECOCTA.

Vt ♃. *Fol. lactuc.* M. j. *flor. violar. borrag. bugloss. nymph. an.* M. ß. *passular.* ℥. ß. Coq. in aq. s.

Colaturæ ♃. ℔. ß. add. *syrup. viol.* ℥. j. ß. *nymph.* ℥. j. Misce pro duabus dosibus. Vel coq. in iure pulli, vel gallinæ iij. vel iv. capita papau. aut folia aliquot lactuc. iusculũ hoc detur sub horam somni. Cum quo etiam hordeatum fieri potest.

ELE

ELECTVARIA. *Diacodium simpl.* ℥.j. exhibitum.

Vel ♃. *Conseru. violar. rosar. nymph. caulium lactuc. condit. an.* ℥.ß. *Cum syrup. de papau.* Fiat Electuarium, de quo datur ℥.ß. vel ʒ.vj.

Vel ♃. *Conseru. nymph.* ℥.j. *violar. syrup. papau. an.* ℥.ß. Misce. PVLVIS; *ex semine papau. & saccharo.* ROTVLÆ; *Diacoedium album* in forma solida, de quo ℥.ß. exhibetur.

Sunt autem ista omnia medicamenta exhibenda sub tempus somni.

Externa.

Quæ fronti, temporibus, naribus, suturæ coronali, vel toti capiti, pedibus item, ac manibus applicantur. *Externa.*

LOTIO CAPITIS, fiat cum decocto *fol. lactuc.* & imponantur fol. lactucæ, quibus sæpe renouatis in febribus, vbi ne opiata quidem contulerunt, somnum se conciliasse scribit Nicol. Massa. Possunt & addi *fol. nymph. solani, vitis, violar.* & alia, quæ suprà *part.* I. *cap.* I. sunt proposita. *Nota.*

EPITHEMATA fiant ex earundem plantarum decoctis, *succo lactucæ, nymphææ, solani; lacte muliebri, emulsione sem. papau. alb. & lactuc.*

Vt ♃. *Sem. lactuc.* ʒ.ij. *papau. alb.* ʒ.v. *nucleor. Persicor.* ʒ.ij. *aq. lactucæ, papau. an.* ℥.ij.ß. *anethi.* ℥.j. Fiat emulsio pro Epithemate.

Vel ♃. *Nucleor. Persicor.* ℥.ß. *sem. papau. albi* ʒ.ij. *aq. solani* ℥.iij. *rosar.* ʒ.j. Fiat emulsio pro Epithemate.

Nonnulli aq. anethi cum zedoaria puluerisata vtuntur, eamque temporibus apponunt.

Vel ♃. *Mucilag. sem. psyllij aq. violar. extract. emuls. sem. papau. albi an.* ℥.ß. *nucum iugland. nucl. Persicor. an.* ʒ.j.ß. *lapid. albastr. præparat.* ʒ.ß. Misce. Parari etiam possunt SACCVLI ad tempora. E.G.

♃. *Flor. violar. rosar. nymph. an.* ʒ.j. Fiant sacculi duo ex syndone rubr. qui in Epithemate aliquo humectentur & temporibus applicentur.

Vel ♃. *Flor. betonic. verben. an.* P. *fol. salicis persicor. an.* P.iij. *solani* P.ij. *sem. papau. albi* ℥.j. *nucl. persicor.* num. xv. *flor. rosar.*

rosat. M.j. *nymph.* M.ß. Concidantur & indantur sacculo qui ebulliat in aqua & expressus capiti imponatur.

CATAPLASMATA.

℞. *Amygd.dulc.* num.vj. *nucleor.Persicor. num.* v. *sem.papau.albi* ℥.ß.*thuris* ʒ.j. *nuc.moschat.* num. j. Omnia contusa cum medulla panis albi, aq. rosar. & lacte muliebri subigantur, & misceantur: Vide *Instit.lib.5.part.3.sect.3. cap.3. in fine.*

OLEA, ad inungendum frontem, tempora, & plantas pedum. *Ol. violar. nymph. papau.alb. Amygd. dulc. anthinum, salicis, mandragoræ.* MEDVLLA crurum vituli, ceruii. VNGVENTA, *Populeum recens, somniferum.* Vnde variæ illitiones, & inunctiones fiunt.

℞. *Ol.amygd.dulc.*℥.j.*viol.nymph.papau.an.* ʒ.vj. *vnguent. populei* ℥.ß. Misce.

ERRHINA, & quæ naribus admouentur, vel naribus attrahuntur, iisque illinuntur; vt *aquæ destill. rosar.lactuc. solani,nymph. lac muliebre, ol. papau. violarum, nymph.* Vel odoranda exhibentur ex *flor. rosar. violar. nymphææ papau.*

Vt ℞. *Papau. alb.cap.*ij. *flor. rosar. alb.violar.nymph. sem. lactuc. coriand.non præparati an.* ʒ.j.ß. *oculor. populi, santal. rubr.an.*j. Conquassentur, & ligentur in nodulo, qui irroretur aq.rosar.& lactuc. & sæpius naribus admoueatur. Flores quoque ligustri odore somnum conciliant.

LOTIONES extremorum cum *decocto fol. lactuc. malu. violar. althææ, salicis, vitis,flor. nymph.summit.aneth. flor. chamæmel.* quæ actu calida adhibeantur, vt facilius penetrent.

Vt ℞. *Fol.lactuc. salicis, violariæ, maluæ, vitis, an.*M. iv. *flor. nymph.summit.aneth.an.* M.ij. *capit.papau. albi cum sem. incisor.*num.xij.vel xv. Coq.pro lotione pedum.

Vel ℞.*Fol. maluæ,violar.lactuc. an.* M.ij. *flor. chamæmel. fol.lactuc. an.* M.j.*summit.anethi* M.ij. Incisa coquantur pro lotione pedum.

Vel ℞. *Flor.nymph.* M.iij. *rosar.alb.fol. vitis, violar, lactucæ, summit. anethi, an.*M.j. Coquantur in aq. pro lotione pedum.

PVL

PVLVINARIA quoque è plantis viridibus, vt *fol. lactucæ, salicis, vitis, flor. nymph. violar. parare licet*: quibus ob odorem suauem, & penetrationis gratia aliquid melissæ addere commodum est.

Quartò somnum conciliant, quæ spiritus animales torpidos reddunt, & sopiunt quasi. Quod (etiam si calida sint) peculiari vi præstant, & idcircò ὑπνωτικὰ, aut potius ναρκωτικὰ dicuntur: quem effectum hactenus malè nimiæ frigiditati attribuerunt. De quo quæst. 1. dicetur. *Narcotica & Hypnotica.*

Talia sunt.

RAD. *Mandragor. hyoscyasmi.* FOL. *Solani hyoscyami, mandragoræ, tabaci.* FLOR. *Hyoscyami, papaueris, croci.* SEM. *Papau. albi, nigri, hyoscyami, lolij.* FRVCT. *Mandragoræ.* CORTIC. *Papau. & mandragoræ.* SVCC. *Mandragoræ, hyoscyami, opium.* GVMM. *Styrax.* Neque refert, quod styrax aliàs inter calida medicamenta refertur. Est enim ipsi hoc cum opio commune: Interim experientia edocti styracem ad somnifera medicamenta referunt Dioscorid. *lib. 1. cap. 69.* & Galen. *2. de compos. medic. s. loco cap. 1. in fine.* *Nota.*

E quibus leniora sunt *sem. & cort. papau. solanum*: quo etiam referri possunt (nisi quis in tertiam classem ea referre velit,) absinthium, sem. coriand. crocum. Fortiora *Hyoscyamus, Mandragora; fortissimum, Opium*, quod hactenus 4. gradu frigidum habitum est. Vnde autem reuera ea efficacia proueniat, dicetur *quæst.* 1. Ex his parantur varia medicamenta somnifera.

Interna.

AQVÆ DESTILLAT.

♃. *Allij, opij, an.* ℥. ij. *aq. solani* ℔. j. Destillentur, & aliquot guttæ aquæ exhibeantur.

Alia ♃. *Opij* ℥. j. *allij capit.* ij. Simul contundantur, & in B. M. per alembicum destillentur. Aquæ vna, vel altera gutta in vino data somnum mirabiliter prouocat, Langius *lib. 3. Epist. 1. cap. 1.* *Nota.*

Alia ♃. *Sem. papau. alb. nigri, an.* ℥. ß. *vini albi, fellis leporin. an.* ʒ. ij. *aq. lactuc.* ℥. iv. Macerentur per 3. dies, postea destillentur in B. M. Huius aquæ gutta vna somnum ad horam

horam 1. conciliare dicitur. Alia, quæ Helidæo Paduano attribuitur.

℞. *Lolly* ℔.j. *opij* ℥.j. Infund. *in vini Maluat.* ℔.vj.add. *ſalis commun.* ʒ.ij. *papau.* ℥.ß.*hyoſcyam.alb.lactuc.an.*M.ß.Deſtillentur, & aqua à ʒ.ß. ad ʒ. j. exhibeatur.

PILVLÆ, *de cynogloſſo*, quæ dantur à ℈. ß. ad ℈.j. *Pilulæ Narcoticæ Plateri*, quæ parantur hoc modo.

℞. *Opij* ʒ. j. Infund. in ſpirit.vini ℥.ß. Diſſoluatur ſenſim & rurſum exſiccetur: Deinde nouo ſpiritu vini affuſo Opium diſſoluatur, & add.*ol.cinnamomi gutt.*ij.

Poſtea ℞. *Cinnamom.* ʒ. ij. *ſacchari candi* ℥. j. *piper.* ʒ. j. *ſem. coriandr.* ℈. ij. *croci* ʒ. ß. Subtiliſſimè pulueriſatis addatur opium diſſolutum, & ſenſim miſceantur, ac cum ſyrupo papau. redigantur in maſſam, addendo *moſchi* ℈. ß.Maſſa diligenter in mortario agitetur. Ne verò maſſa exſiccetur, oleo de been ſubigatur: Doſis pilulæ duæ paruæ.

Poſſunt inde etiam fieri tabulæ, ſi ſaccari doſis augeatur, & maſſa infuſione tragacant.excipiatur: ſed tum doſis etiam eſt augenda. Aliæ eiuſdem.

℞. *Opij* ℈. j. *ſem.hyoſcyam. alb.*℈.ij. *piper.*ʒ.ij. *caſtor.* ʒ.ß. *croci* ℈. j. Diſſoluatur Opium in vino maluatic.vt fiat maſſa, quæ exſiccetur, rurſumque pulueriſata cum ſyrup. papau.redigatur in maſſam,de qua in forma pilular.detur ℈.ß. vel ſi parum operetur, plus. Sequentes Dorncreilio attribuuntur.

℞. *Opij* ʒ.j. *magiſt.perlar. corall.an.* ℈.j. *ſal.ſalu. maioran. an.*℈.ß. *cum confect. alkerm.* Fiant pilulæ num. XVIII. inaurandæ.

Doſis pilulæ ij.vel ſola, vel cum aq. lactuc.℥.ij. & ſyrup. de papau. ℥. ß. Sal. Albertus ſequentibus frequentiſſimè vſus eſſe dicitur.

℞. *Philon.Rom. confect. alkerm. an.* ℈. ß. *pulu. croci* ℈. j. F. pilulæ xviij.quæ diuidantur in duas partes, & vna pars circa medium noctis ſumatur.

TROCHISCI ex Meſue laudati ad vigilias & delirium in febre.

℞. *Sem. lactuc. portulac. papau. cucurbit. melon. cucumer. an.*

an. ʒ. v. ſucci glycyrrh. amylli, tragacanth. opij, an. ʒ. j.ß.
Terantur omnia ſubtiliter, & cum mucilag. ſem. pſyl. F. trochiſci. Dantur ad ʒ. ij. Plateri.

℞. *Species pro electuario opiato,* (cuius deſcriptio paulo poſt proponitur.) adde *gumm. tragacanth. in vino maluat.* diſſolut.& cum ſaccharo. F. Trochiſci à ʒ.ß. exhibendi.

Alij, qui etiam Tabularum narcoticarum Plateri nomine circumferuntur.

℞. *Opij* ʒ. ij. Infund. in vin. maluat. ℥. iij. & poſtquam diſſolutum, ac benè agitatum fuerit, rurſumque ſubſederit, liquor clarus à fecibus effundatur, & filtretur. cui add.*ſacchari* ℥.ij.*cinnamo.*ʒ.ij.*moſchi* ℈.ß.*mucilag. tragacant. cum aqu.roſar. factæ q.ſ.* Miſce inſtar paſtæ, ſiccenturque, donec in tabulas formari queant, quæ exhibentur à ℈. ß.

Habuit & ſequentes alias in vſu, quas etiam ad ſedandam tuſſim vehementem exhibuit.

℞. *ſpecier. diatragac. frig.* ʒ. j. ß. *pulu.ſem. hyoſciam. albi* ℈.j. *opij vino diſſoluti* g̃.vj. *ſacchar.penidij* ℥.j. *gum.tragacan. aqu.roſar. diſſol. q. ſ.* F. Trochiſci parui.

PVLVIS. ℞. *cinnamom. myrrh.an.*g̃.vj.*opij,croci,an.* g̃.iv. F. puluis, qui diuidatur in partes 3.

LAVDANA, quæ ferè reliquorum omnium inſtar eſſe poſſunt, de quorum compoſitione, & variis variorum Authorum deſcriptionibus prolixè agit Libav.*ſyntagm. arcanorum Chymicor. lib.8. cap. 44.* *Laudanum.*

Noſtrum, quo hactenus vſi ſumus, hoc eſt:

℞. *Opij puri* ℥. j. Affunde *ſpir. vin. optimè rectif.* vt digitis tribus ſupereminеat, ſtent diebus 14. ſæpius agitando: Poſtea quod clarum eſt, ſenſim effundatur, & ſpirit. vin. lento calore ſeparetur ad ſyrup.liquidioris conſiſtentiam. Seorſim infundatur in ſpir. vin. etiam diebus 14. *ſpecier. diambr.* ℥. ij. Et tinctura clara ſeparetur.

Hinc extracto Opij tincturæ diãbræ pars dimidia affundatur, ſtentque in digeſtione ſeu calore tepido per dies 20. ſæpiuſque agitentur. Vbi ſpirit.vin. maxima pars exhalauerit, adde *ſolut. corallor.perlar. an.* ʒ. ß. *eſſent. croci* ℈.j.

Affunde tincturæ ſpec. diambr. reliquum in lento igne ſpiritus vin. exhalet. Sub finem adde *ol. citri, cinnamomi,*

*caryoph.an.*gr.iij. F.Massa instar extracti: Dimidiæ parti add. *Moschi, ambr. an.*gr.vj. Reliquum reseruetur pro Fœminis.

Laudanum Opiatum D. Andr. Doreri.

℞. *Essent. Opij debito modo purgati, atque aceto opt. extr.* ℥. j. *croci aq. limonum stillat. extr.* ℥. ß. *styrac. liquid. puriss.* ℈. j. *spec. diambr. diamosch. d.an.* ʒ.iij. *terr.sigill. turc.* ℈. ij. *pulu. oss. de* C.C. *magist. succini, an.*ʒ.ß. *corall. perlar.an.*℈.ß. *ol. anisi* ʒ.ß. *nuc. mosch. express.*℈. j. *citri, aurantior.an.gut.*v.

Essentiæ cum styrace primò vniantur ad lentum ignem. Postea addantur species cum reliquis speciebus atque oleis: Diuidantur in partes duas æquales,

Vni part. add. *Essent. castorei* ℈. j. atque cum *syrup. papau.simpl.q.s.*Redigatur in iustam Electuarij consistentiam, S. Laudanum Opiatum pro mulieribus.

Parti alteri add. *Ambr. mosch. an.* gr. vj. *cum syrup.papau. simp. q. s.* fiat Electuarium.S.Laudanum opiatum pro viris.

Possunt tamen ista laudana etiam forma liquida,seu extracti liquidi exhiberi; quale est illud, quod in *Epistol. à Scholtzio Collect.epist.*61.cõmendatur,& in mania,in vigiliis extremis,colica,in febribus ardentibus,phrenesi,peripneumonia desperata cum cõmodo exhibitũ fuisse prædicatur.

℞. *spec.diambr.*℥.ij. Infundantur in vino destillato quatuordecim diebus vt latum digitum supereminеat.

Adde *Opij* ʒ. vj. *mumiæ* ʒ. ß. *succi hyoscyami* ℥. j. *corallor. rubr. carabæ, an.*ʒ. ij. *croci* ℈. j. *moschi* gr. xvj. *ambræ* gr. xij.

Affuso rursus spiritu vini, vt supereminеat latum digitum, digerantur per mensem quotidie agitando: dosis ℈. ß. pro ægri constitutione.

Et quia Laudanum Opiatum instar omnium, vt diximus, esse potest & frequentissimè vsurpatur, varium eius vsum monstrare libet.

Potiones.

℞. *Aq. rosar. borragin. an.* ℥.j. *cinnamom.* ʒ. ij. *margarit. præparat.* ℈.ß. *Laudani opiati* gr.ij. vel iij. Misce.

Vel ℞. *aq. papau. solani, an.* ℥. j. *succini præparat.* ℈. ß. *essent. papau.* ʒ.ij. *Laudan. opiat.*gr.ij. *syrup. violar.* ʒ.iij. M.

Syrupus. ℞. *Syrup.de papau.*℥.ß.*de nymph.*ʒ.ij. *pulu. croci* gr.iij. *Laudan. opiati* gr. ij. Misce.

Emulsiones. ℞. *Amyg.dulc.*ʒ.ij.*sem.papa.alb.*ʒ.j. *aq. viol. nymph.*

nymph.an.℥.j.ß.F. l.a.Emulſio,in qua diſſolue.*Laudan. opiat.* g̃. iij. addendo *margarit. præparat.* g̃. v. Miſce.

Pilulæ. ℞. *Laudan. opiat.*g̃.ij.vel iij.*magiſt.perl.*g̃.ij.cum *aqu. violar.* F. pilulæ ij. inaurandæ.

Vel ℞. *Laudan. opiati* g̃.ij. ß. vel iij. *Magiſt. coral. rubr.* g̃.iij. F. pilulæ num. iij.

Electuaria vel miſturæ. ℞. *conſeru. violar.* ʒ.ij. *Laudan. opiati* g̃.iij. Miſce.

Vel ℞. *Conſeru. flor. nymph.* ʒ. ij. vel iij. *Laudan. opiati* g̃.ij. *ſpecier. diamarg.frig.* ℈. ß. cum *ſyrup. de papau.* Miſce.

Vel ℞. *conſeru. roſar.albar.*ʒ.ij. *Laudan.opiati, magiſt.perlarum. an.* g̃.ij. Miſce.

E L E C T V A R I A. Philonium à Philone Medico Tarſenſi ita dictum, cuius deſcriptionem habet Galenus *5.de comp. med. ſec. loc. c.4.* Aëtius *tetrab.3. ſerm. 1.c.37.* Æginet. *l.7.c.11.* & alterũ,quod maius,ſeu Romanum(Arabes enim res Græcas Romanas appellare ſolẽt)appellatur,deſcriptũ à Nicolao, quæ à ℈.j.ad ʒ.j.ad ſummum exhibentur.*Requies Nicol.theriaca recens*,& aliæ antiquis vſitatæ compoſitiones.

Plateri Electuariũ Opiatum. ℞. *Spec.diamb.vel diamoſc. vel aromat.roſat.*ʒ.ij.*cinam.*ʒ.j.ß.*ſantal.rub.*ʒ.ß.*ſacch.*℥.ß.*opij in vino malu.diſſolu.* ʒ.ß.*ol. caryoph. vel cinnamom.*gutt. aliquot, additaque *ſyrupi cydonior. vel conſeruat. citri ſ.q.* fiat electuarium, quod exhibetur à ʒ. ß. Commendatur & hoc.

℞. *Conſer.nymph.viol.an.*℥.j.*diacodij* ℈.ij.*requ.Nicol.an.*ʒ. iij.*ſpecier.diarrhod.abbat.*℈.ij. *ſem.majoran. frigid. papau.alb. an.*℈.j. *lactuc. ſcaryolæ, coriandr.an.*℈.ß.*croci* g̃.v. *cum ſyrup. de papau.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Spec.pill. de cynogloſſa* ℈.j. *philon.Meſ.*ʒ.j. *requiei Nicol.*ʒ.j.ß. *conſeru.roſar.*℥.iij.*violar.*℥.ij. *borragin.bugloſſ.an.* ℥. j. *mithridat.optim. recent.*℥.ß. cum *ſyru.de papau. q.ſ.* fiat Electuarium, cuius doſis ℥.ß.

Externa.

Quæ vt antea etiam dictum, vel temporibus, ſyncipiti & fronti imponuntur,aut inungũtur,aut in lotionibus capitis adhibẽtur,vel naribus odoranda admouentur,vel etiã volis manuũ & pedum inunguntur.Mitiora equidem ſuturæ coronali applicari poſſunt: Opiata verò non item.

EPITHEMATA, & CATAPLASMATA ad tempora, & frontem:

℞. *Rad. mandragor. aut hyosciam. capit. papau. alb. an.* part. æq. Torreantur, & deinde terantur cum vino, & ol. rosacei q. s. apponanturque fronti, & temporibus.

Vel hoc Dominici Leoni.

℞. *Farin. hordei* ℥. j. ß. *cort. rad. mandrag. sem. hyoscyam. alb. cort. papau. an.* ℥. j. *sem. lactuc. portulac. flor. violar. nymphææ, an.* ʒ. ß. Coquantur omnia *in succo solani, hyoscya. & mucil. sem. psyll.* Deinde addatur *ol. de mandrag. de nymph. de pap. amyg. dulc. an.* ℥. ß. Iterum coq. ad formam pultis, & tandem addatur *lac mulieb.* in quo *opij* ʒ. j. fuerit dissoluta. F. cataplasma.

Vel. ℞ *Sem. papa. alb.* ℥. j. *opij* g. iv. *croci* g. vj. *nucl. persi.* nu. x. Contusa cum aqu. anethi misceantur in formam pultis, vel cataplasmatis, ac extendantur super pannum lineum, qui fronti & temporibus applicetur.

Vel ℞. *Sem. papau. alb.* ℥. ß. *lactu.* ʒ. iij. *nucl. persi.* ʒ. j. *aq. papa. alb.* ℥. ß. *lactuc. anethi, an.* ʒ. j. ß, F. emulsio, cui add. *requ. Nicol.* ʒ. j. Epithematis loco capiti applicetur.

Fieri quoque possunt *sacculi* ad tempora.

Vt ℞. *flor. nymp. viol. enulæ. an.* ʒ. j. *sem. hyoscyam. croci, an.* ℈. j. F. sacculi duo interpassati temporibus admouendi.

INVNCTIONES, quibus non solùm tempora, sed & plantæ pedum, volæ manuum, pulsus, nares inungi possunt.

Vt ℞. *Ol. violar. nymph. vnguenti popul. an.* ʒ. j *opij, croci, an.* g. vj. Misce.

Vel ℞. *Ol. violar. vnguenti popul. an.* ʒ. j. *ol. hyoscyam. mandragor. an.* ʒ. ß. *opij, croci, an.* g. vj. *ceræ parùm.* F. vnguentum.

Vel ℞. *Nucleor. persiccor. sem. aneth. an.* ʒ. j. *contusis affund. aq. lactuc.* ʒ. iij. Exprimatur succus, in quo dissolue *opij* g. vj. add. *ol. papau. vnguent. popul. an.* ʒ. ij. *ceræ parum.* F. Vnguentum.

Vel ℞. *vnguent. popul.* ʒ. ij. *sem. hyoscyam. cort. mandra. an.* ℈. j. *ol. nuc. mosch. express.* ʒ. ß. *opij* ℈. ß. Misce cum ol. papau. F. vnguentum.

Aliud

Aliud. ℞. *Vnguenti rosac. alabastr. an.* ʒ.iij. *croci* g̃.v. *opij* g̃.iij. Cum *oleo rosar.* F. linimentum.

Aliud. ℞. *Vnguent. popul.* ʒ.iij. *ol. nuc. moschat. express.* ℈.j. *laudani opiati* g̃. vj. *extr. croci* g̃. iv. *specier. diambræ* g̃. iij. Misce.

Vel ℞. *Vnguenti popul. rec.* ʒ.ij. *ol. papau.* ʒ.iij. *sem. hyoscyami* g̃.v. *cort. mandragor.* g̃.x. *opij* g̃. iij *croci* g̃. vij. *ceræ* ℈.ß. *styracis* ℈.j Misce. Et fiat vnguentum molle.

℞. *Ol. violar. nymph. vnguenti popul. an.* ℥.ij.ß. *cort. mandragor.* ʒ.ij. *croci* ℈.ij. *opij* ℈. j. *ceræ* ʒ. vj. Misce & fiat s. a. vnguentum.

℞. *Ol. hyosciam. papau. nymph. mandragor. violar. an.* ℥.j. *vnguenti popul.* ℥.iij. *pulu. cortic. mandragor. opij, an.* ʒ. ij. *croci* ʒ. ß. *ceræ q. s.* Misce & fiat vnguentum.

Hisce addenda sunt *Balsama*, quæ pro delicatioribus, vt qui grauem & ingratum vnguentorum istorum odorem ferre non possunt vel nolunt, adhiberi solent.

℞. *Ol. nuc. mosch. express.* ʒ.j. *extract. croci* g̃. iij. *laudan. opiati* g̃.iv. *styracis calaminth.* ℈. ß. Misce.

Aliud ℞. *Balsam. anethi* ʒ.j.ß. *ol. nuc. mosch. express.* ʒ.ß. *tinct. croci, gutt.* v. *extract. opij* g̃. vj. *moschi* g̃. ij. *camphor.* g̃. j. Misce.

Vel ℞. *Balsam. chamæm.* ʒ. j. *anethi* ʒ.ß. *ol. thuris destill.* g̃. v. *opij, croci, an.* g̃.vj. Misce.

EMPLASTRA

℞. *Capit. papau. alb. cum sem.* ℥ij. *cort. mandrag. hyosciam. an.* ʒ.vj. *fol. lactuc. salicis, flor. nymph. rosar. an.* M.j. *ol.* ℔.j. *vini* ℔.ß. Coq. ad vini consumptionem.

Colat. ℞. ℔. ß. *sem. lactuc.* ʒ.ij. *opij* ʒ. j.ß. *croci* ℈.ij. *ceræ q. s.* F. Emplastrum pro fronte, & temporibus.

Aliud ℞. *Vnguenti popul.* ℥.j. *sem. hyoscyam.* ℈.iv. *opij, croci, ol. nuc. moschat. express.* ℈.ß. *rad. mandrag.* ℈.ij. *ol. de papau.* ℥.ß. *ceræ q. s.* F. Emplastrum.

PEDVM LOTIONES.

Vt ℞. *Herb. violar. lactuc. an.* M.iv. *solani, nymph. an.* M.ij. *capit. papauer. alb. cum semin.* num. iv. *flor. verbasci, melilot. rosarum, hyoscyam. cum sem. an.* M.j. *radic. hyoscyami*, ℥. j. Coquantur in aqua pro pedum lotione.

Vel ℞. *Fol. lactuc. alkakeng. solani, malu. violarum. an.* M. ij. *flor. rosarum, nymph. an* M. j. *melilot.* M. ß. *Capit. papau. alb.* num. xij. *summitt. anethi* M. j. *cortic. mandragoræ* ℥. j. Coquantur in aqua pro lotione pedum.

Vel ℞. *Folior. salic. lactucar. cucurbitul. vitis, an.* M. ij. *flor. nymph. summitat. anethi, an.* M. j. *capit. papau. alb. viridium cum sem. concisor.* numer. vij. *cortic. mandragor.* ℥. ij. Coquantur pro lotione pedum.

Vel ℞. *Folior. salic. solani, lactucar. an.* M. j. *flor. anethi, Chamemeli, an.* M. j. ß. *cortic. mandragor.* ℥. j. *capit. papau.* num. vj. Coquantur pro lotione pedum.

Errhina, quæ fiunt ex opio, & croco dissolutis in ol. violar. mandragor.

Odoramenta & Svffitvs ex styrace, & opio.

Nodvli ad odorandum.

℞. *Flor. violarum, nymphææ, rosarum, an.* P. j. *sem. lactucarum, papau. alb. an.* ʒ. j. *hyoscyam.* ʒ. ß. *cortic. papau. alb. mandragor. an.* ʒ. ß. *opij* g̃. iv. *croci* ℈. ß. cum syndone rubro, vel linteo albo. F. Nodulus naribus sæpius admouendus, qui etiam intingi potest in aqu. rosarum, lactuc. solani.

Vel ℞. *Flor. nymphææ, violarum, an.* P. j. *cortic. papau. mandragor. an.* ʒ. j. *opij* ℈. j. *croci* ℈. ß. Cum linteo, vel syndone rubro F. Nodulus.

Alias ℞. *Flor. nymphææ, violarum, an.* P. ij. *sem. lactucarum* ℈. ß. *cortic. mandragor.* ℈. j. ß. *sem. anethi* ℈. j. *croci* g̃. viij. Ex concisis fiat Nodulus.

Alius ℞. *capit. papau. flor. violarum, nymphææ, an.* P. j. *sem. lactucarum, portulacarum, an.* ʒ. j. *cortic. mandragor. sem. hyoscyami, an.* ℈. ß. *anethi, croci, an.* g̃. iij. vel iv. M. & fiat nodulus. Parari etiam possunt.

Poma somnifera.

℞. *Flor. violar. sem. cicutæ, hyoscyam. an.* ʒ. j. *opij* ℈. j. *camphor.* ℈. ß. *cinnamomi, caryoph. an.* ʒ. ß. *asæ dulcis* ℈. ij. *ladani, styrac. liquid. an.* ʒ. ij. Cum aq. hyoscyami. Fiat s. a. Pomum.

Commodum quoque est, vt plantis hactenus enumeratis,

tis,& odorem ſpirantibus pauimentum conſpergatur.

GLANDES ex Opio, & ol.violac. ac melle. Verùm cum facilè ex his damnum aliquod ægro afferri queat, filum alligandum, ſi iis vti placet, vt, quando libet, extrahi poſſint. Tutius eſt glandem parare ex cort. mandragor. & melle.

De vigiliis ſenum hoc in ſpecie Crato *Conſil.* 118. monet illorum, ac præcipuè eorum, qui in ſummis curis verſantur, & quos iam diu hoc malum vexat, vigiliis mederi, difficile eſſe. Lotiones, inunctiones, præſertim frigidas nihil prodeſſe; imò frigida plurimum lædere. Itaque calidis & odoratis vapores potius contemperandos eſſe, & propterea hora decubitus vnam alteram pilulam ex ſequentibus ſumendam. *De vigiliis ſenũ.*

℞. *Spec. diambræ* ℈. ij. *diamoſchi dulcis* ʒ. ß. *ſuccini albi* ʒ. j. *ambræ gryſeæ* g̃. iij. Cum ſyr. de cortic.citri, fiant pilul. xxiv.

Vide etiam *cap.*3. puluerem ad inſomnia.

De vſu Opij & Opiatorum Medicamentorum.

De vſu tamen Opij, & Opiatorum quædam monenda ſunt. Magnam omninò Opiatorum medicamentorum eſſe vim, certum eſt. Cum enim vix aliud vires corporis humani magis deiiciat, quàm dolor, & vigiliæ nimiæ; ſomnus contrà vires reficiat, & calorem ac ſpiritus inſtauret: Opiata certè, quæ vnà opera & ſomnum conciliant, & dolorem tollunt, vtiliſſima ſunt, & propterea valde à Medicis commendantur. *De vſu opij & opiatorũ medicamentorũ.*

Aëtius, *tetrab.* 4. *ſerm.*1. *cap*, 102. Antidotum Pæoniam opiatam valde commendat, & multos ex ægris ab eius vſu à ſomno ſurrexiſſe ſcribit, adeò concoquendi facultate præſtantes, vt obliti ſint, an vnquam aliquid à principio doluerint. Noſtro verò ſeculo in opiatorum vſu, & laudibus multus fuit Felix Platerus, Medicus experientiſſimus. Interim cum plurimũ etiã opiata nocere poſſint, nõ equidem, vt antiqui crediderunt, refrigerandi ſupra modum vi, ſed quia ſpiritus torpidos reddunt, ſoporemque ſæpe grauem, ſtuporem, ſpiritus difficultatem inducunt, & interdum ipſam mortem afferunt, vt videre eſt apud

Schenck *lib.7.obseru.*186.Foreſt.*lib.*10.*obſer.6.in Schol.& obſeru.*35. *in fine Scholij*, Platerum *lib.*1.*obſeru.*15. Guil.Fabric. *in reſponſoria ad D. Donringium Epiſtola de Hernia vterina*, cautus omninò in opij, & opiatorum vſu ſit Medicus. Tutiuſque eſt extra primò ea capiti adhibere, & videre, an extra applicatorum vſus ſufficiat, antequam intra corpus exhibeantur. Sunt tamen & ipſa topica cautè adhibenda, ita vt & morbi & naturarum ratio habeatur, ne ſcilicet ea ante vſum vniuerſalium applicemus, vel fortiora pueris & mollioribus corporibus adhibeamus.In hiſce enim ſtuporem inferunt,memoriamque lædunt in reliquam vitam, vel alios affectus procreant. Sic refert Foreſtus,*lib.7.obſer.* 22.de ſorore ſua Gertrude, quod ex morbo cõualeſcens ab vnctione opij ad vigilias vrgentes adhibitam, circa tempora perpetuò vrgens frigus ſenſerit,tanquam gelu fuiſſet. Multos quoque ob intempeſtiuum ſtupefacientium tam applicationem quàm exhibitionem Lethargum incurriſſe, idem Foreſtus obſeruauit, ita vt illi, qui prius vigiliis vexati fuerant, poſtea ſomnolenti & lethargici euaſerint, vt videre eſt ex *ſcholio obſeruationis ſequentis* 23. citati *libr. 7.*

Quæ autem cautio hic neceſſaria ſit, docet Galenus 12. *meth. med.cap*,1. *Committunt*, inquir, *Medici eiuſmodi exceſſus cum in aliis quoque remediorum generibus non paucis,tum vel maximè in iis vocatis Anodynis, quæ ex papau.ſucco, vel alterci ſemine, vel mandragoræ rad. vel ſtyrace, vel tali quopiam fiunt. Nam & qui ægris gratificantur, in eorum medicamentorum vſu modum excedunt; & qui intempeſtiuè immodiceque ſunt animoſi, dum prorſus horum vſum refugiunt, doloribus ægros iugulant. Ergò veluti in omni totius vitæ tum habitudine,cũ actione:ita hîc quoque conſiliũ illud ſapiẽtis,qui, Ne quid nimis,dixit,amplectimur habentes pro fine,quò tendamus,ægri vtilitatem. Quippe ſi fas eſt,iis remedis,quæ morbum ſanent vtendo, quod optamus efficere, abſtinendum à ſopientibus medicamentis. Sin ex vigiliis, & viribus reſoluendis ad mortis diſcrimen æger tendat, tum profectò tempeſtiuè eiuſmodi medicamentis vtare, ſcilicet non ignarus corporis habitum nonnihil ex iis lædendum, læſionem tamen, quàm mortem*

potius

potius eligendam. Hæc Galenus. Omninò enim hoc præcipuè attendendum, an vires tam diu morbum ſuſtinere poſſint, donec cauſſa vigiliarum, vel doloris ordinariis medicamentis tolli poſſit; neque prius ad Opiata accedendum, antequam periculum aliquod ægro ex vigiliis, vel dolore imminere videatur. Perpendendum & hoc, an vires à morbo nondum valde deiectæ ſint, ſed ſaltem ob dolorem, vel vigilias periclitari incipiant. Tum enim tutò, reliquis nihil iuuantibus, opiata exhibere licere; quæ cum ſomnum inducunt, fit, vt dolor etiam non percipiatur, & in ſomno ſpiritus, ac calor reficiantur, ac materia morbifica rectius concoquatur, & vincatur. Verùm, reliquis nihil iuuantibus, dixi.

Primò enim ſemper leniora vſurpanda, & primò quidem cibi Medicinales ſomnum inducentes, hinc medicamenta leniora, & tandem ad opiata adſcendendum. Si verò non ſolùm ob vigilias & dolorem æger periclitetur, ſed ab ipſo quoque morbo vires iam deiectæ ſint, vt ferè de ægri vita dubitetur, tum non facilè opiata exhibenda, quæ eo in caſu nihil aliud efficiunt, quàm dum ſpiritus ſopiunt, torpidoſque reddunt & ignauos, vt mortem accelerent, & ſoporem perpetuum inducant. Quod innuere videtur Auicennas, dum *lib. 5. ſumm. 1. tract. 1.* quaſi ſub perſona Philonij loquens ſcribit: Et meum iuuamentum ad eum, cui dimiſſa mors eſt, eſt iuuamentum maximum. Frequens etiam nimis opiatorum vſus fugiendus, ne cerebrum lædant, & ipſi diſpoſitionem prauam inducant, vel etiam ventriculo noceant.

Infantibus quoque & pueris parcè admodum ſomnifera, præſertim Opiata, exhibenda. Solent enim ingenium & memoriam labefactare. Imò nec concedendum nutricibus, vt ſæpe ſyrupum papaueris infantibus nimis vigilantibus exhibeant, vt & infantibus, & ſibi in primis quietem concilient. Hebetat enim & is ſæpius ſumptus ingenium ac memoriam.

Tempus exhibendi ſomnifera medicamenta quod attinet, ſi leuiora ſint, ex violis nymph. lactuc. ſem. papau. alb. amygd. cum cibis exhiberi poſſunt. Ita enim ſuauis illa *Tempus exhibēdi opiata.*

exhalatio cum cibi euaporatione permista in caput fertur, & exhalationes calidas & ſiccas in eo, ac ſiccam cerebri intemperiem temperat ad demulcet. Quæ verò fortiora ſunt, vt opiata, cum planè medicamentoſa ſint, cibo permiſceri non debent, ſed vel cibo concocto, vel vna atque altera hora poſt cibum ſumptum exhiberi.

Non etiam in principio paroxyſmorum, aut criſi inſtante exhibenda. Cum enim tum calor expandi ad exteriora debeat; & expulſio ſpirituum beneficio fiat; in ſomno verò calor ad interiora reuocetur, & ſpiritus ſopiantur: Naturæ ille conatus, ac motus impediretur.

Læſio à Narcoticis inducta vt corrigenda.

Si quis etiam torpor Capiti, & læſio aliqua inducta videatur, corrigatur lotione cum decocto fol. beton. maluæ, flor. chamæmeli: & ſi præter opinionem æger profundius ac diutius dormiat, naribus admoueatur ſpongia, vel linteolum aceto acerrimo madidum, vel puluis nigellæ & rutæ aceto maceratus naribus indatur.

Diæta.

Cibus ſit talis, qui ſuaues vapores generet, & qui vim habeat vapore ex alimento adſcendentes denſandi, vt ſpiritus ſopiantur. Talis eſt ptiſana hordeacea, in primis ſi alteretur lactuca cocta, oua ſorbilia, carnes gallinar. vitulina, hœdina, panis cum amygdalis & ſem. papau. alb. paratus, iuſcula & alij cibi ex amygdalis parati. Ex oleribus vtilia ſunt lactuca, malua. Vinum ſi morbus id ferat, dilutum liberalius bibatur. Antiquum verò, & generoſum potius vigilias excitat. Neque inutile fuerit, antequam quis cubitum eat, hauſtum aquæ deſtillatæ lactuc. aut violar. bibere. Si morbus id ferat, ad ſomnum conciliandum etiam valet aqua dulcis tepida bibita. Nam & corpus vniuerſum refrigerat; & ſuccos acres temperat. Antiqui ad ſomnum conciliandum poſt cœnam lactuca frequenter vtebantur: cum hodie, imò & apud Romanos iam appetitus potiùs excitandi gratia ante cibum, vel cum cibo exhibeatur, de quo Martial. *lib. 3. Epigram.*

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoet illa dapes?

Abſtineat æger à cibis ſalſis, acribus, acidis, exſiccantibus

bus. Reliqua quod attinet, vt ſupra de ſomnum conciliantibus dictum, cubile non ſit lucidum, abſit omnis ſtrepitus, & ſonus vehementior, æger ipſe quietus ſit, & taciturnus, oculos clauſos habeat. Hoc non prætereundum, quod Galenus ad ſomnum conciliandum habet, *6. Epid. comm. 4. tit. 17. Quos arctè dormire volumus, eos eatenus vigiles ſeruare debemus, quatenus ſtare iam niſi conniuentes non poſſunt. Ego enim multis, qui ſe celeriùs quieti dederant, cum vigiliare diutius eos coëgiſſent ſuauem ſomnum conciliant.*

De vigiliis præter naturam in ſpecie. Et primò

De vigiliis nimiis ob vaporum Spiritus ſopientium defectum.

Poſtquam hæc ita in genere de Vigiliis p. n. dicta ſunt, iam in ſpecie de iiſdem ſecũdum cauſſarum ſupra enumeratarum differentias dicemus. Et primò quidem Vigilias, quæ ob vapores ad ſomnum neceſſarios deficientes fiunt, quod attinet, ſuaues illi vapores ſomno conciliando neceſſarij deficiunt, vel quia ad cerebrum non feruntur, vel quia ad cerebrum eleuati ibi non conſeruantur, ſed diſſipantur. Non feruntur ad caput, non ſolum cum non generantur, vt in inedia, & dum cibus, qui tales vapores non ſuppeditat eſt aſſumptus, aut ob nimiam copiam non coquitur, aut quia coctio debilis eſt, quod in ſenibus & frigidum ventriculum habentibus fieri ſolet: verùm etiam quia à calore p. n. abſumuntur, & diſſipantur vapores, in intemperie totius corporis, calida præcipuè, vt & ſicca, quod fit in febribus acutis & bilioſis, aliiſque ægritudinibus bilioſis; aut tales vapores generantur, qui ad ſpiritus ſopiendos idonei non ſunt, ſed potius eos turbant, de quo mox dicetur. Ad Cerebrum verò eleuati vapores non conſeruantur, ſed diſſipantur ab intemperie cerebri calida & ſicca, quod in inflammatione cerebri præcipuè accidere ſolet.

Ideóque febres pluribus modis vigilias inducere poſſunt, nimirum quia nec vapores idonei ad ſomnum inducendum in iis ad caput eleuantur, ſed tales, qui ſpiritus potius turbant, & agitant. Et ſi qui blandi vapores *Febres quomodo vigilias inducãt.*

è ci

è cibis eleuantur, à calore febrili absumuntur.

Signa Diagnostica.

Vapores somno conciliando necessarios deficere ob inediam, cibum iis suppeditandis ineptum, copiam cibi & cruditatem, ex diæta ægri, quæ præcessit, & ætate senili cognoscitur.

Absumptos ac dissipatos esse, & adhuc dissipari cognoscitur ex intemperie calida, & sicca totius corporis, ex febre acuta & biliosa, ex immoderato vini generosi potu, aut medicamentorum calefacientium & siccantium vsu.

Prognostica.

1. Si ex inedia, vel diætæ vitio vigiliæ proueniant, cibo exhibito & diætæ errore correcto vigiliæ facilè tolluntur.

2. Prout febris est vehementior, vel minus vehemens, ita etiam vigiliæ magis vel minus pertinaces sunt.

Indicationes.

Si ob inediam sit hic vaporum defectus, vel in diæta aliquem errorem, vt multum nocet perseuerantia in iisdem caussis: ita plurimum prodest transitus ad contrarias. Et proinde cibus boni succi suppeditandus, vt & potus, qui multos suaues, & benignos somno conciliando aptos vapores suppeditat. Si cibus minus commodus sit, melior substituendus; si copiosius sumptus, paucior præbendus, & cruditas corrigenda, vt de morbis ventriculi dicetur. Si calor febrilis vapores illos absumat, curatio ex doctrina de febribus petenda.

Curatio.

Materia remediorum ex iisdem locis depromenda. Hoc saltem hîc monendum, vt ex medicamentis, quæ ad calorem febrilem alterandum vsurpantur, ea eligantur, quæ simul suaues & somniferos vapores ad caput mittunt, & calidos vapores temperant, qualia sunt *lactuca, nymphæa, violæ, sem. papau. alb. lactuc. quatuor frigid. maiora. amyd. dulc.* & quæ ex his fiunt.

Ex cibis similiter eligendi, qui probe coquuntur in ventriculo, suaues illos vapores plurimos suppeditant, quales

quales antea in diæta in genere enumerauimus.

Secundò.

De Vigiliis ex caliditate & siccitate cerebri.

Etsi verò idonei vapores ad caput eleuantur: tamen ibi dissipantur ab intemperie cerebri calida, vel sicca, vt Galenus 1. *prorhet. comm. 2. t. 29. & 2. aphor. 3.* docet. In vigiliis vero producendis primas tenet caliditas, secunda siccitas. Caliditas enim maioris actiuitatis est, & vapores ab inferioribus adscendentes facile dissipat, ipsosque spiritus agitat, ita vt caliditas duobus modis ad vigilias producendas concurrat. Siccitas tamen eosdem etiam absumit, & maximè hoc fit, si caliditas & siccitas coniungantur. Nonnulli tamen etiam ab intemperie frigida & sicca vigilias prouenire posse statuunt, quale quid in melancholicis & senibus accidere potest *Vigiliæ ex caliditate & siccitate cerebri.*

Intemperies autem hæc vel est cum materia, vel sine materia: quorum posterius sæpe accidit in febribus putridis, ardentibus, inflammatione cerebri & membranarum eius, Melancholia, Mania, Intemperie cum pituita salsa & humore seroso. Nonnumquam & à potu, vel medicamentis calidis & siccis contrahitur. Ita Galenus 2. *de loc. affect. cap. 9.* refert, puerum apud Grammaticum agentem ex meraci vini potu vigilem permansisse, ac postea febre correptum periisse.

Vnde autem Intemperies istæ cerebri originem habeant quomodo cognoscantur, quid periculi portendant, quid indicent, & quomodo curandæ sint, dictum est parte 1. huius libri, quæ omnia inde petenda. Hoc saltem hic iterum repetimus, quod antea etiam monuimus, vt ex medicamentis, quæ ad intemperiem cerebri corrigendam vsurpantur, ea eligantur, quæ simul suaues vapores ad caput mittunt, & vim aliquam soporiferam obtinent.

Interna.

E. G. ℞. *Conseru. nymph. violar. an.* ℥. j. ß. *lactuc. Italic. condit.* ℥. ß. *cum syrup. de nymp. vel papau.* fiat Electuarium in vigiliis ab intemperie calida & sicca.

Vel ℞. *Aqua lactuc. viol an* ℥. iij. *syrup. violar. papau. an.* ℥. j. ß. fiat potus pro 2. dosibus.

Externa.

Externa.

Si intemperies ſit calida, vſurpentur *Ol. violar. roſar. nymph. papau. mucilago ſem. pſyllij, ſemperuiuum, lactuca, pauer.* è quibus vel Epithemata vel lotiones capitis fiant. Si Intemperies ſit ſicca, conuenit *ol. amyd. dulc. lac.* Si ſiccitati iungatur frigiditas, quod in melancholia accidit, proſunt *chamæmel. aneth. fœnugræcum, malua althæa, melilotus, & ea* quæ ſupra *cap.* 12. ſunt propoſita.

Si peccet bilis, humectantia & refrigerantia conueniunt, quæ ſupra *cap.* 1. *& cap.* 9. *de intemperie capitis cum bile* ſunt propoſita, in primis, *lactuca, violæ, papauer, nymphæa, cucurbita.*

Si cauſſa vigiliarum ſit pituita ſalſa, calida ſimul admiſcēda, & attenuantia, vt *aneth. chamæ. melilo.* & vſurpanda *ol. amyg. dulc. commune*, in quo cum aq. hordei, & vino albo ſubdulci ſit parum chamæm. melilot. ſerpill. coctum. Exempli grat.

℞. *Flor. roſar. violar. nymp. fol. ſalicis an.* ℥. j. *ſantali* ℥. ß. *cort. papau.* ʒ. vij.

Iniiciantur in vas vitreum, & affundatur aq. roſar. q. ſ. Bulliant in cineribus calidis, vaporeſque exhalantes ore & naribus excipiantur in vigiliis ex intemperie cerebri calida & ſicca.

Exemplum vigiliarum ex intemperie cerebri calida & ſicca ſine materia eſt apud Foreſtum, *lib.* 10. *obſeru.* 35.

Tertiò

De vigiliis à dolore, pectoris anguſtia, ac ſenſuum externorum obiectis.

Vigiliæ dolore. Cum cuiuſque ſenſus externi obiectum vehemens ſenſum communem in conſenſum trahat, vnuſque ſenſus excitatus reliquos commouere, ac vigilias excitare poſſit: Frequentiſſime vigilias excitant tactus obiecta, quæ dolorem gignunt, dolorque in quacumque parte corporis ſi ſit magnus vigilias excitet.

Quomodo à dolore vigiliæ fiant. Cum enim ſenſus communis ſimul afficiatur, eo commoto omnes reliqui ſenſus commouentur, atque ita vigiliæ ſuboriuntur. Capiuacius quidem exiſtimat, dolorem excitare vigilias, quia non permittat alimenti vaporem in caput

caput ferri; cum propter dolorem fluat materia in partem, quæ primò afficitur. Verùm ratio prior probabilior est. Neque enim omnes vapores à cibo ad partem dolentem confluunt. Et licet vaporum satis sit in capite, ægerque dormire incipiat; tamen ab obiecti vehementia iterum excitatur, non secus ac si æger vellicetur, aut pungatur aut clamore excitetur.

Quomodo autem dolori succurrendum sit, dicetur *in part.* 3. huius libri *cap.* 2. vbi de symptomatibus tactus agetur. Hoc saltem hic addimus, si dolor grauis somnum turbet, neque alia ratione leniri possit, narcotica vsurpanda esse, quæ vna opera & somnum conciliant, & dolorem leniunt, de quibus antea de vigiliis in genere diximus.

Pertinent huc & illæ vigiliæ, quæ sitientibus accidunt, vt & quæ fluxu alui, & dysenteria laborantes infestant; vt & quæ dispnœa in morbis pectoris, & hydrope laborantibus molestæ sunt, quibus accidit, vt dormire nequeant; vel si dormire incipiant, suffocationis periculum immineat. Ideoque sitis lenienda, & morbi, à quibus vigiliæ pendent, tollendi.

Et quod obiecta tactus præstant, idem & aliorum sensuum symptomata præstare valent, vt lux nimia, strepitus & sonus, quæ omnia dormientes inquietos reddunt & excitant; ideoque amouenda sunt.

Quartò

De vigiliis à vaporibus calidis, siccis, acribus & acidis.

Si vapores calidi, sicci, acres, ab humoribus biliosis, salsis, melancholicis, prauis ad cerebrum attolluntur, spiritus etiam turbantur, & vigiliæ excitantur. *Vigiliæ à vaporibus calidis & siccis.*

Attolluntur autem illi vel à toto vt in febribus ardentibus, vel ab epate, liene, vtero, vt supra *cap.* 6. *part.* 1. dictum. Accidit etiam hoc sæpissimè à generoso vini potu, à calidis & siccis medicamentis, aut cum in ventriculo fit praua concoctio, & à cibo vel à potu copioso, aut corrupto, aut cibis flatulentis, & prauis, quales sunt lentes, fabæ, fungi & tubera.

Fit hoc etiam quandoque à serosis humoribus, & pituita salsa, qui humores & ipsi membranas cerebri vellicant,

&

& ſui generis vapores emittunt, quibus ſpiritus turbantur, quæ non minima cauſſa eſt vigiliarum in ſenibus; etſi & aliæ concurrant, quod ſcilicet cerebrum ipſum euadat ſiccius, coctio debilior, & pauci ſuaues vapores in cerebrum eleuantur, de quo vide Lang. *lib.* 1. *epiſt.* 26. vbi de ſenum vigilia agit. Neque ſolum in ſenibus, ſed & aliis vigiliæ ab humoribus, ſeu ſalſis, ſeu acidis generantur. Dum enim vel ob cibi copiam vel calorem debilem fit cruditas acida in ventriculo, vapores & fumi ſimiles in cerebrum eleuantur & vigiliarum cauſſa ſunt.

Neque ſolùm à reliquo corpore vapores illi in caput mittuntur, ſed ſæpè etiam in ipſo capite ex apoſtemate aliquo, vel vlcere in partibus cerebro propinquis ad cerebrum eleuantur; ſicut & in inflammatione cerebri, & membranarum eius vapores tales calidi attolluntur, & ſpiritus animales agitant.

Signa Diagnoſtica.

Signa humorum & vaporum caput moleſtantium ſupra *part.* 1. tradita ſunt. Pituita ſalſa, & ventriculi debilitas plerumque in ſenibus vigiliarum cauſſa eſt.

Prognoſtica.

1. Quantum periculi hoc genus vigiliarum habeat, ex morbificis humoribus, à quibus pendent, coniectandum.

2. Vigiliæ, quæ ſenibus ab humoribus ſalſis eueniunt, difficulter curantur; cum materiæ iſtius generatio ob ætatis conſtitutionem præcaueri non poſſit, nec ætas fortiora, vel crebriora purgantia ſuſtineat.

Indicationes & curatio.

Parti, quæ vapores ad cerebrum mittit, conuenientibus medicamentis ſuccurrendum, humorque peccans euacuandus, & poſt cœnam exhibenda ea, quæ vapores illos demulceant, qualia ſupra de curatione vigiliarum in genere, numero 3. recenſuimus. Febrem quod attinet, & totius corporis Intemperiem calidam, temperanda ea refrigerantibus, aq. hordei, lactuc. ſero lactis caprin. cum emulſione ſem. papau. & melon. Opiata verò cum cautione ſupra propoſita exhibenda.

Ad intemperiem frigidam, & ſiccam hoc commendatur.

℞. ſpec.

℞. spec. diambræ ℈. ij. *diamosch. dulc.* ʒ. ß. *succini alb.* ℈. j. *ambræ gryseæ* g̃. iij. *cum syrupo de cort. citri.* F. Pilulæ num. xxiv. Capiantur tres hora somni.

Quintò

De vigiliis ab animi affectibus.

Tandem etiam animi affectus vehementes, ira, timor, mœror, curæ, & sollicitudines, amor, gaudium, spiritus concitare, & vigiliarum causæ esse possunt. Quò referenda & consuetudo. Vt enim excrementis reddendis natura sua tempora obseruat: ita consuetudo facit, vt homines certis horis noctu excitentur & vigilent; in primis si curæ, & cogitationes variæ accedant, quod senibus familiare est. *Vigilia ab animi affectibus.*

Caussæ hæ ex ægris, vel adstantibus facilè cognoscuntur.

Prognostica.

1. Ab animi affectibus, & caussis euidentibus vigiliæ non sunt ita periculosæ, quàm quæ ab internis proueniunt.

2. Consuetudo tanquã altera natura non facilè mutatur.

Curatio.

Animi affectus corrigantur, & ad lætitiam moderatam æger disponatur, quæque eam excitant, & somnum conciliant, exhibeantur; vt vinum, sed moderatum. At si de re aliqua intenta cogitatio vigiliarum caussa sit, mens aliò auocanda. Et cum affectus, si diu durent, tandem intemperiem aliquam capiti concilient, ei occurrendum, & biliosorum, ac melancholicorum humorum prouentus præcauendus, & si quid eorum genitum iam est, euacuandum, vt part. 1. diximus. Consuetudo contraria consuetudine sensim mutanda, & cogitationes omnes à cubitum ituris seponendæ.

QVÆSTIO. I.

Qua vi ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ somnum concilient.

Qua vi medicamenta, quæ somnum conciliant, id præstent, Autores non parùm dissentiunt. Nonnulli in ea sunt sententia, caussam vigiliarum proximam esse immoderatam canalium, per quos spiritus animalis ad singula orga- *De vi Narcoticorum.*

na sensuum influit, apertionem, ob defectum vaporum, qui eosdem canales certis quibusdam horis obstruere debebant. Ideoque eorum occlusionem per tales vapores esse proximam somni caussam: & propterea ad somnum conciliandum si vigiliæ vrgeant, requiri medicamenta frigida, crassos ac frigidos vapores, eosque plurimos ad caput exhalantia. Capiuaccius verò statuit, quod talia medicamenta natiuum calorem sensorij iudicantis dissipent. Atq; ita existimat, talia soporifera & anodyna non reuera talia esse, sed saltem secundũ quid dici, quod partem quasi sensu priuent. Cum enim quò pars calidior est, eò sensum habeat exquisitiorem, si medicamentum calorem natiuum sensorij dissipet & remoueat, & stuporem induci, & somnum conciliari necesse est.

Alij frigoris excessu spiritui animali ad partem aditum intercludi dicunt. Atq; ita secundũ has opiniones ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ valdè frigida statuuntur. Vnde etiam secundum hanc communem opinionem ad narcoticorum correctionem adhibentur calida, piper, cinnamomũ, pyrethrũ, costus, euphorbium, castorium, crocus, nux moschata, semen petroselini, dauci, fœniculi.

Verùm, vt liberè dicam, quod sentio, nulla vnquam in Physicis introducta fuit perniciosior opinio, quàm eorum, qui omnia ad qualitates primas reducere conantur; qui error hactenus & in ista cõtrouersia cõmissus est, dum omnes ferè Medici facultatem somnum inducendi frigiditati principaliter attribuerunt: cũ tamen, si rem diligenter perpendamus, longè aliter sese res habeat. Nam tantũ abest, vt ὑπνωτικὰ illa, & ναρκωτικὰ medicamenta propriè dicta valdè frigida sint, vt contrarium potius verùm sit, & calida deprehendantur. Vinum vim narcoticam habere rectè statuit Platerus, *prax. tr. 1. l. 1. c. 2. p. 31. & 107.* & testatur id experientia. Eadem vis inest lolio, quosdamq; è panis è lolio confecti esu primò in leué quandã amentiã, hinc in somnũ profundũ, longũq; incidisse refert Vvierus, *de præstig. Dæmon. li. 7. c. 13.* Styracẽ calefacere extra controuersiã est; & tamẽ soporẽ afferre docet Diosc. *l. 1. de mat. Med. c. 68. &* Gal. *20. de comp. med. sec. loc. c. 1. in fin. & 6. Epid. com. 5. t. 13.* Anethum calidum

Narcotica sunt calida.

Nota.

lidum

lidum est; & nihilominus somnum conciliat, teste Galeno, *6. de simp. med. facult.* Eodem modo sese res habet de sem. cannabis, nuce moschat. nucleis persicor. amygdalis amaris, absinthio, lupulo, allio,; quæ omnia calida sunt omnium confessione, & tamen somnum conciliant. Reliqua etiam, quæ frigiditate somnum inducere creduntur, omnia frigida non sunt. Nam vt de papauere vulgari, cuius semen frigidum esse creditur, cùm tamen oleum ex eodem exprimatur, quod flammam alit, & ad lucernas eodem modo, vt ol. oliuarum, lini, cannabis adhiberi potest, nihil dicam: opium vulgò frigidum, & quidem vltra 3. gradum statuitur. Verùm si eius qualitates, & vires diligenter perpendamus, calidum esse animaduertemus, vt prolixè & accuratè id demonstrauit Cl. D. D. Doringius, *tract. de opio sect. 2.* Est enim amarum, acre, vt linguam vellicet, fauces incendit, sitim excitat, odorem grauem habet, facilè inflammatur, animum efferat. Venerem concitat, pruritum excitat, sudorem ciet, dura emollit & discutit, de quibus omnibus D. Doringius, *loc. alleg.* videatur, ne actum agere hic opus sit

Opiũ est calidum.

Opij vires.

Ex quibus omnibus patet, frigida non esse, quæ ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ dicuntur. Quibus accedit & hoc, quod tantula quantitate, gran. scilicet ij. vel iij. pondere, quo opium, & laudanum opiatum (quod tamen purum putum opium non est) exhibentur, qua certè corpus tam insigniter refrigerare, & tot crassos ac frigidos vapores, qui ad meatus cerebri omnes obstruendos sufficiant, emittere non potest. Quis enim, nisi qui opinionibus præconceptis obcœcatus est, credat, ab opij g̃. ij. vel iij. assumtis corpus etiam febre æstuans ita refrigerari posse, vt illa refrigeratio vsque ad cerebrum penetret, quod ne à satis magna aquæ quantitate fieri potest? Cùm ergo in tam parua quantitate exhibitum non solùm somnum profundum, & stuporem inducat, sed & paulò liberalius exhibitum enecet: rectius qualitati alicui occultæ & peculiari proprietati, quæ in spiritu quodam sulphureo consistit, vt ex odore, inflammabilitate ac resolutione patet, vim hanc tribuimus. Hic enim spiritus seu odore in cerebrum admissus, seu per

poros cutis penetrans, ſeu intra corpus ſumptus, in cerebro vi ſpiritus peculiari ſopit, & torpidos, ac quaſi immobiles, atque ita ad actiones animales edendas ineptos reddit. Quod id etiam confirmat quod Platerus, *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *p.* 185. ſcribit, ſe nunquam deprehendere potuiſſe, quod à Narcotico extrà cuti applicato ea ſtupida, & indolens reddatur; licet, vt certi aliquid cognoſceret, maſſam opij emollitam podagra laboranti extrà applicarit.

QVÆSTIO II.

Quomodo opium præparandum & corrigendum.

Opium quomodo corrigendum.

Antiquos, qui Opium frigiditate excedere & nocere putabant, calidis planè medicamentis, pipere, pyrethro, croco, caſtoreo, euphorbio & ſimilibus ad eius correctionem vſos fuiſſe anteà dictum. Verùm falſa hypotheſi ad iſtam opium corrigendi rationem adducti ſunt; & medicamenta non ſatis commoda præpararunt. Vt ſaltem de Philonio Romano dicam, olim ſatis vſitato medicamento experientia docuit, ob tot medicamentorum calidorum admiſtionem vix poſſe deglutiri, quin fauces accendat, & in iis ardorem excitet; clyſteribus etiam vel pondere ſeſquidrachmæ admiſtum nonnullis ingentem ardorem in imo ventre & inteſtinis recto excitaſſe.

Hodie ſatis vſitatum eſt, vt opium cum ſpiritu vini, ſpec. diambr. aromat. roſat. vel ſimilibus imprægnato extrahatur, vel ſpiritus vini eiuſmodi extracto opij addatur, vt & olea deſtillata, atque alia cordialia, vt ex variis Ludani Opiati(ita enim medicamentum hoc appellare libuit Paracelſo) deſcriptionibus, quas collegit Libav. *Syntagm. arcan. Chymicorum lib.* 8. *cap.*84. videre eſt.

Reprehendunt tamen hanc Opij præparationem Recentiores quidam, quod, vt Petræus *in Noſolog. Harm. tom.* 1. *diſput.* 5. *quæſt.* 9. habet, fœtidum, & venenoſum ſuum Sulphur, quod etiam poſt ignis examen adhuc ſuperſit in Opio, in ſpiritum vini æquè deponat, imò à ſpiritu Vini magis attenuatum malgnitatem ſuam citius exſerat, & in partes penitius inſinuet: Quibus addunt & hoc, quod vino vis quædam Nercotica ineſt, qua de

cauſſa

caussa Platerus, *Pract.tr.l.1.c.2.p.66.* in sopore, & stupore, vini vsum improbat. Præterea Turcos & Ægyptios vino quasi opij succedaneo, in eius defectu, vti patet ex Christoph. à Costa *de arom.l.1.c. de Opio*, & Prosp. Alpino *de Medic. Aegypt. lib. 4. cap. 1.*

Isti igitur aliam Opium præparandi & corrigendi rationem ineunt. Opium in exigua frustula concidunt, & in patellis aliquot super leni cinerum, vel alio calore tam diu siccant, donec sulphur fœtidum exhalet, ac Opium suauiorem, & gratiorem odorem spiret, ac digitis in puluerem teri possit; quod ferè 6. vel 7. dierum spatio accidit. Inde tincturam aceto destillato extrahunt. Acida autem, vt acetum, succus citri, & limon. ea de caussa eligunt, quod sicut acrimoniam humorum, ita & Narcoticam vim acida hebetant; & spiritus Narcoticos figunt, ac supprimunt: Vndè in soporiferis affectibus, venenisque soporiferis commodus est aceti vsus, ipsiusque ebrietatis acetum & acida sunt remedium. *Acetum ebrietatis remedium.*

Verùm enimverò, vt quid mihi hac de re videatur, liberè aperiam: Primò illam Opij siccationem, & leuem quasi tostionem quod attinet, si, de quo tamen certò constare prius debet, quædam heterogeneæ partes sunt in opio, quarum aliæ aliis magis sunt noxiæ, torreatur sanè, me non obstante, Opium, sed ita, ne illud sulphur Narcoticum, cuius vis expetitur, dissipetur, & corpus inefficax relinquatur. Ipse tamen Petræus, vt antea dictũ, etiam post ignis examen sulphur illud fœtidum, & malignum superesse scribit.

Quantum ad reliquam correctionem, illa antiquorum per calida, & quidem vehementer calefacientia falsâ nititur hypothesi, vt antea monstratum. Quæ verò per acida fit, an eas, quas Recentiores ipsi attribuunt, laudes mereatur, dubito. Licet enim hoc facilè concedam, acida Narcoticorũ vim infringere, & soporosis affectibus prodesse: tamen id hîc non expetitur, sed vis soporifera quæritur, quæ modò aliud incommodi non subsit, omninò integra relinquenda, & propterea aceto non infringenda videtur.

Ideoque cur eam, quæ spiritu vini aromatib. imprægna-

to fit, præparationem reiiciamus, nondum video; quoniam malignitas illa, quam Narcotica participant, ea satis corrigitur, quamq; ij ipsi, qui aceto Opium extrahunt, vsurpant, dum extracto suo magisterium perl. corall. extract. croci, & alia similia addunt. Neque quenquāuis quæcunque etiam Narcotica in spirit. vini offendat. Totus enim separatur, & ad sulphur illud, seu partem Narcoticam à fecibus & impuritatibus separandam eo vtimur; eoque separato spec. aromat. rosati, quibus spiritus ille vini imbutus est, vis cum Opio coniuncta manet, quæ malignitatem, quæ Opio inest, corrigit, & cor atque alia viscera roborat.

CAPVT II.

De somno p. n. ac comate, & cataphora.

Vigiliis opponitur somnus, qui & ipse nimius esse potest, si nimirum homo diutius, quàm par est, & profundius dormiat, quam s. n. solet. Vt autem somni nimij natura & causæ rectius cognoscantur, afferenda ex Auicenna 3. *Can. fen.* 1. *tract.* 4. *cap. de Suboeth & Caro*, somni distinctio, qua aliū naturalē facit, eumq; vel absolutè talē, vel non absolutè: alium p. n. Absolutè naturalis est, qui post moderatas & vsitatas vigilias quotidie hominem apprehendit noctu, à cibo, vt calore & spiritibus intrò reuocatis alimentum rectius concoquatur, spiritusque per vigilias dissipati instaurentur. Non absolutè Naturalis est, qui & Naturalis grauior dicitur, qui nimiā corporis exercitationem, & laborem, sanguinis vel alui profluuium, dolorem, similesque causas sequitur, calore naturali, & spiritibus supra modum absumptis, vel vbi halituoso quodam vapore caput repletur, id quod ebriis euenit. Diuturnior enim, & profundior somnus ex his caussis absolutè quidem naturalis non est, non tamen etiam p. n. Pertinet huc & ille somnus profundus, cuius Galenus, 2. *Prorhet. t.* 29. mentionem facit, qui ægrotantes interdum prehendit post tridui, vel quatridui vigilias, ma-

Somnus quotuplex.

gno

gno cum ipsorum commodo, sicut & pueris interdum idem accidit, eosque à morbis tum præseruat, tum liberat. Hic enim somnus à spirituum & caloris ad interiora retractione saltem ortum habet. Nam natura defectum spirituum sentiens, tam diu calorem & spiritus animales in cerebro retinet, donec reparati sufficienter fuerint, & calore ad interiora retracto coctio fit felicior. Vnde multi suaues & alituosi vapores ad cerebrum adscendunt, sõnumque longiorem, & profundiorem parant.

Præternaturalis tandem & morbosus, vt apellant, somnus, de quo hoc loco nobis agendum est, qui à caussa p. n. & morbifica prouenit, spiritusque ita vincit, & detinet, vt difficilis ab eo fiat expergefactio, neque ad spirituum & virium instaurationem, sanitatisque commodum aliquod emolumenti affert. Is autem etsi varius sit, & sub se complectatur Cataphoram & coma, Lethargum, ac Carum, & nonnulli coniunctim de his agant: tamen, quia in comate vigili, Lethargo, Caro, non solum sensus cõmunis, sed & aliæ actiones animales læduntur, de his suo loco agemus: hic verò, vbi de symptomatib. sensus cõmunis tractamus, saltem de Cataphora, & Comate somnolento, in quibus sensus communis primariò afficitur, agemus.

Nomen.

Quod malum Mauritani sua lingua Subeth nominant, id Græcis est κῶμα, vel καταφορά. Etsi enim Galenus, 4. *de sanit. tuend. cap.* 4. etiam sanis Comata accidere scribat: tamen non propriè Comatis voce tum vtitur, sed abusiuè pro somno naturali profundiore. Et quidem κῶμα dicitur quasi κοίμημα à κοιμᾶν, quod est profundius, & prolixè dormire. Alij ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, id est, commessationibus indulgere, deducunt hanc vocem, siue quod tales communiter symptomate soporis profundi teneantur, siue quod κωμάζοντες omnium facillimè in hunc morbum incidant. *Coma de Cataphora.* Καταφορά verò dicitur, quod vehemens sit in somnum propensio. Vocabulum enim καταφορᾶς & κώματος, vt mox dicetur, non solum de somno profundo accipitur, sed etiam de propensione in somnum, qualis est in comate vigili. Etsi autem nonnullis καταφορά minus malum est, quam κῶμα,

ſicut κῶμα minus rurſum, quam Carus: tamen exquiſita hac vocabulorum diſtinctione opus non eſſe, ex Galeno intelligimus, qui *in libel. de Comate & in 1. prorhet. comm. 1.* affirmat, ab Hippocrate quamlibet καταφορὰν Coma nuncupari, vt promiſcuè his vocabulis ille vſus fuerit. De quo etiam vide Anut. Foëſius *in Oecum. Hippocrat. ad vocem* κῶμα. Interdum & Carus nominatur; ſed non propriè: quoniam hoc vocabulo malum multo grauius ſignificatur, quod à leui apoplexia non multum diſtat.

Eſt autem Coma duplex, ὑπνῶδες, ſeu ſomnolentum, & ἄγρυπνον ſeu vigil. Coma ὑπνῶδες, quod & ſæpè abſolutè Coma appellatur, eſt, cum ægri oculos aperire nequeunt, & non ſolum in ſomnum propenſionem continuam habent, ſed & profundius dormiunt. Coma verò οὐκ ὑπνῶδες, ſeu non ſomnolentum, & ἄγρυπνον ſeu vigil, eſt, cum ægri quidem in* ſomnum perpenſionem habent, nihilominus dormire non poſſunt, ſed ſaltem oculis clauſis, & conniuentibus inani dormiendi cupidine tenentur, ipſiſque variæ imagines obſeruantur, quæ & ſomnum impediunt, & vt nonnihil delirent ægri in cauſſa ſunt. In Comate Vigili cum plures actiones animales lædantur, dicetur de eo ſuo loco: hoc capite ſaltem de Comate ſomnolento nobis agere propoſitum eſt.

Definitio.

Coma quid.

Eſt autem Cataphora ſeu Coma ſomnolentum ſopor grauis, ſeu ſenſus communis quies, à cauſſa, quæ ſpiritus animales ad ſenſuum organa ſine difficultate influere non ſinit, ortum habens: ſeu ſymptoma in imminuta actione ſenſus communis, qui veluti torpens neque ſpiritus animales ad externos ſenſus diffundi ſinit, neque ab iis accepta obiecta agnoſcit, & diiudicat.

Cauſſæ.

Cauſſam huius mali eſſe ea, quæ ſpirituum animalium ad ſenſus organa influxum prohibent, eoſque ad actiones animales ineptiores reddunt, iam ante dictum. Etſi verò à frigiditate & humiditate, vel à repletione & obſtructione canalium, per quos ſpiritus animales influunt, id fieri plerique doceant, vt ex Galeno, *3. Epid. comm. 1.*

aphor.

aphor. 7. 2. prorhet. t. 29. 3. Prorhet. t. 1. videre est: tamen, vt postea dicetur in quæstione, probabilius est, à peculiari vi narcotica spiritus animales torpidos, & ad actiones animales ineptos reddente, ac in vapore quodam residente, id fieri, qui à venis, & toto in febribus, malignis præcipuè, & quæ καυματώδεις appellantur, vel à parte aliqua, vt à ventriculo, ab humoribus vitiosis, vini nimio potu (cuius rei exemplum est apud Forest. *lib. 10. obseru. 34. & tria in Scholio*) intestinis & vermibus in his, vtero, vt in hystericis sæpe euenit, ad caput eleuantur: pertinent & huc medicamenta, ac venena Narcotica vi prædita, vt lactuca, papauer, solanum, lolium, fungi quidam, Opium. Si tamen vapores sunt crassiores, & copiosiores, vel vapores qui ad caput exhalant, in crassum & lentum humorem conuertantur, meatus cerebri ab iis obstrui posse, non negauerim, quæ si fit leuior, Coma esse potest; si vero grauior, Carum vel Lethargum excitat: Vapores tamen illi vix qualitatis Narcoticæ expertes sunt. Ita etiam compressio cranij à percussione, & percussio in temporibus coma inducere potest.

Signa Diagnostica.

Æger diu & profūdè dormit, demissa ferè inferiore maxilla, & hiante ore, cum difficultate excitatur, oculos, si excitetur, aperit, sed mox iterum profundè dormit, & palpebras non sine difficultate attollit. Quis autem humor peccet, ex febre præsente, vel aliis indiciis, quæ supra *part. 1.* tradita sunt, patebit. *Signa Diagnostica.*

Differt à Comate Vigili, quòd in Comate Vigili solum est in somnum propensio, non vero dormiunt ægri: à Caro, quod in comate interrogati respondent, in caro vero non respondent: ab Apoplexia; quod in hac non sentiunt, immoti iacent & stertunt: à syncope, quod in hac facies est mortuis similis, & pulsus paruus & languidus: ab vteri suffocatione, quod ad interogata ferè non respondent, & oculos non aperiunt, licet interdum audiant: in graui verò somno omnibus his contraria accidunt.

Prognostica.

1. Somnus & vigiliæ vtraque si modum excesserint, ma-

 lum

lum 2. *aph.*3. At somnus immoderatus malus est, non solum vt signum, quod scilicet cerebrum p. n. affectum significat, sed etiam vt caussa, eo quod spiritus & calorem naturalem obtundit, actiones Animales torpidas reddit, cruda excrementa in capite & toto corpore cumulat, & denique destillationum ac frigidorũ morborum autor est.

2. In quo morbo somnus laborem facit, malum est 2. *ap.* 1. Cum enim somnus naturaliter vires instaurare debeat, si id non fiat, malum indicium est, tantumque humorum vitiosorum ac prauorum copiam adesse significat, quam calor in somno retractus & collectus concoquere, & superare non potuerit: aut somnum illum non à naturali, sed maligna causa inductum esse indicio est. Contra si delirium adsit, illudque somnus sedet, bonum.

3. Exitiosum est coma, cuius morbi calidi & sicci Autores sunt, teste Galeno 3. *Epid. comm.* 1. *t.* 7. cuius caussam esse putant vulgo, quod insignem in cerebro refrigerationem in morbo calido esse oporteat. Sed cum in morbo calido & sicco simul insignis intemperies frigida adesse non possit, probabilius est potius à maligno & Narcotico vapore, in eiusmodi febribus talem somnum nimium excitari.

4. Periculosum quoque est, quod virium magnam imbecillitatem sequitur, ex acutissimo aliquo morbo, vel graui cerebri affectione, Galen. *ibid.*

5. Minus periculosum est, quod ob consẽsum fit siue ventriculi, siue intestinorum, siue vteri, modo caussa tolli possit. Sublatis enim illis caussis, coma etiã tollitur: Si tamẽ caussa illa maligna sit, etiam suo periculo nõ vacat. Magis verò periculosum est, quod ipsius cerebri affectus sequitur.

6. Periculosius coma est, quod in continuis febribus accidit, quam quod ab intermittentibus. In intermittentibus enim ad remissionem, aut intermissionem cum ipso paroxysmo desinit. In continuis vero etiamsi primo accessu leue, & non magni momenti videatur, tamen in dies crescit, & sæpè in Carum ac Lethargum permutatur.

7. Tempus quo siue ad salutẽ, siue ad mortem terminatur, semper breue est. Neque enim cerebrum membrum nobile tamdiu grauem affectum tolerare potest.

8. Ad

8. Ad salutem terminatur per discussionem caussarum, à quibus prouenit, quando Natura per hæmorrhagiam narium, alui fluxum, sudorem, sæpe etiam insensibilem transpirationem, nonnunquam & per abscessus, & tumores, præcipuè post aures, materiam euacuat: Artis v. beneficio, cum medicamẽtis euacuatur. Ad mortem verò terminatur, per virium dissolutioné, reliquis viscerib. in consensum tractis, vel suffocationem, vbi malum ita ingrauescit, vt sensus & motus, atque ipsa adeo respiratio tollatur.

Indicationes.

Intemperies cerebri, humoris & vaporis alteranda, aut potius vis ὑπνωτικὴ, & ναρκωτικὴ per contraria expugnanda. Materia, quæ in capite proxima Comatis caussa est, euacuanda, & discutienda; si aliunde capiti communicetur, reuellenda; è toto, vel parte, è qua communicatur, tollenda, ne amplius generetur, præcauendum. Sensibus v. omnibus obiecta vehementiora, quæ ipsos excitent, offerenda, viresque simul alimentis instaurandæ.

Curatio.

Qua ratione totius ratio habenda, & quomodo vapores ad caput adscendentes reuellendi & repellendi sint, patet, ex iis, quæ suprà *part.* 1. diximus. Et cum plerumque Coma in febribus accidat, ad duo tum omninò respiciendum, ad ipsam febrim, quæ caussæ rationem habet, & ad somnum, atque ita curatio instituenda, ne ea, quæ somño depellendo exhibentur, febrem augeant. Hoc tamen cum febris, tum Coma requirit, vt humor vitiosus & febris, & somni p.n. causa euacuetur. Ideoque etsi febris causa iam sanguis euacuatus sit: nihilominus venæ sectionem, si opus sit, repetere licet, vt fluxio inhibeatur, & materia à capite auertatur; quod commodissimè fiet vena in cruribus aperta. Sicut & clysteres sæpius iniicere, aut materiam leniter euacuare vtile est. *Curatio Comatis.*

Et licet coctionis perfectæ signa non adsint: tamen si magis magisque materia in caput repere videatur, vt malum maius præcaueatur, materia vitiosa euacuanda est. Et aliis quoque modis, frictionibus, cucurbitulis, vinculis reuellenda. Quod etiam faciendum, si à ventriculo, vtero,

vel

vel alia parte inferiore materia ad caput adſcendat; & partium, à quibus vapores eleuantur, curatio debito modo inſtituenda.

Si à nimio vini potu, eoque adhuc in ventriculo hærente ſit coma, oxymelite in os infuſo, & penna oxymelite ac oleo intincta in fauces demiſſa vomitus excitandus.

Oxyrhodina, quæ repellendi gratia, & ne vapores in caput admittantur, ſi materia per partes externas fluat, vſurpantur, actu calida vſurpentur, & ſuturæ coronali applicentur, ac liberalius acetum iis admiſceatur, ita vt ad vnam partem olei roſac. aceti partes duæ ſumantur. Quia tamen vapores, vtpote tenuiores, repellentium medicamentorum vim ſæpius ſubterfugiunt, diſcutienda potius vſurpanda, poſt capitis vniuerſalem euacuationem.

Cauſſam ſomni proximam quod attinet, cùm eam frigidam eſſe hactenus creditum ſit, ad eam expugnandam etiam calida exhibenda eſſe traditum. Verùm etſi quædam calida ad Somnum p. n. expugnandum vtilia eſſe certum ſit: tamen cum non omnia id præſtent, & vis illa Narcotica à peculiari proprietate, quæ etiam in minima potione maxima eſt, conſiſtat: ea medicamenta eligenda, quæ peculiari proprietate hypnoticorum vim expugnare obſeruatum eſt: qualia ſunt ruta, nigella, caſtorium, acetum & acida. Neque hîc (etſi aliâs de vi Narcotica & Hypnotica ipſi aſſentiamur) Platero planè adſtipulari poſſumus, dum ſcribit Narcoticorum vires debilitare ea, quæ leniendo temperie quadam ipſorum caliditatem potius, quàm frigiditate emendant. Quamquam enim in parte ſulphurea ea vis narcotica hæreat: tamen tota eius potentia non à caliditate, ſed à peculiari, & occulta qualitate dependet.

Narcoticorũ vim quæ infringant. Ideóque acetum, & acida, vt ſuccus citri, limonum, ruta, caſtoreum & ex his parata exhibenda, atque aliis medicamentis morbo conuenientibus admiſcenda, & naribus admouenda ruta cum aceto, vel balſamum rutæ, caſtorium cum aceto, nigella cum aceto. Efficax etiam

reme

remedium est in Comate ac cataphora, si acetum acerrimum supra laminam ferream ignitam fundatur, & vapor aceti ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, si aceto addatur sem.nigell.rutæ, & castorium.Excitat etiam à somno suffitus 🜍.Nonnulli theriacam exhibent:sed cum theriaca ob opium vim Narcoticam potius augeat, ab ea abstinendum, præcipuè si non planè verus sit.

Apophlegmatismis, & Errhinis, quæ ad particulares capitis euacuationes adhibentur, & Topicis, quæ ad vapores in capite discutiendos vsurpantur, addantur etiam ruta, castorium, acetum. Sternutatoria quoque adhibere licet. Sicut & alia medicamenta, quæ ad vapores illos discutiendos ab antiquis vsurpata sunt, eaque pleraque calida, quod somnum nimium & p.n. ab humore frigido semper prouenire crediderunt. Verùm cum & calidi humores, ac vapores somnum talem inducere possint, videndum, an natura ista medicamenta admittat. Si ergo humor pituitosus peccet, exhibeantur diambra,diamosch. conserua betonic.& vngatur caput ol.rutac.laurino, costino,de castoreo,vel foueatur decocto serpill.rutæ, pulegij, calaminth.betonic.& aliis,quæ supra *par.1.cap.2.& 10.*sunt proposita.

Diæta.

Diæta caussæ respondeat. Aër sit lucidus. Potus diluatur aceto, & acidis. Cogitationis, & ratiocinationis exercitium in soporosis affectibus, quæ πάθη sunt ναρκοῦντα τὸ λογικὸν, καὶ τὸ μνημονευτικὸν vtile esse docet Galen. *Epid. comm. 5. aphor. 11.* Vt enim Hippocr.ibid.habet: ψυχῆς περίπατος, φροντὶς ἀνθρώποις, Animæ quasi deambulatio est cogitatio, & meditatio hominibus. Ideóque ægris subito iocunda vel molesta nuncianda sunt. De quo Horatius *sermon. libr. 2.satyr.3.* de quodam auaro Opimio scribit, qui

Quondam lethargo grandi est oppressus, vt hæres
Jam circum loculos,& claues lætus ouansque
Curreret: hunc Medicus multum celer,atque fidelis
Excitat hoc pacto. Mensam poni iubet, atque.
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit: addit & illud:

Ni tua custodis, auidus iam hoc auferet hæres.
Men' viuo? vt viuas igitur, vigila.

Et omninò sensibus omnibus obiecta vehementiora, & quæ iis molestiam aliquam exhibent, offerenda. Excitandus æger, clamore, sonitu & strepitu, in primis proprio nomine magna voce sæpe appelletur: naribus acria, vt ruta, castorium, acetum, vt modo diximus, obiicienda. Ori & palato itidem acria iniicienda. Oculi radiis solaribus, & luci splendidæ obiiciendi. Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum euulsionibus, & aliis huiusmodi irritandus.

Historia huius mali curati habetur apud Forest. *lib.* 10. *obseru.*33.*&* 34.

QVÆSTIO.

Quænam Comatis, & cataphoræ caussa sit.

Caussa comatis & cataphoræ.

Caussam Comatis & cataphoræ esse ea, quæ spirituum animalium ad sensum organa influxum prohibent, iam dictum: quænam autem caussæ id præstent, non ita planum, nec omnes eodem modo hîc sentiunt, vt in Instit. *lib.*2.*part.*3.*sect.*2. *cap.*4. vbi de caussa Comatis & cataphoræ egimus. Vt rem breuiter hîc complectamus, caussæ Comatis somnolenti non sunt, quæ calorem, & spiritum ad interora, reuocant, ibique detinent, donec instaurati sint: sed quæ prohibent, ne iterum iusto tempore, imò etiam externa vi stimulati ad organa sensum influere possint.

Caussas huius rei antiqui duas posuerunt, vel Intemperiem frigidam & humidam, spiritus Animales quasi stupidos reddentem, vel materiam, canales, per quos spiritus animales ad organa sensuum influunt, obstruentem, caussamque comati somnolenti & cataphoræ posuerunt Intemperiem frigidam aut humidam, vel frigidam & humidam cum, vel sine materia: refrigerationem & humectationem, nunc à caussa externa, vt aëre ambiente, pluuiis, medicamentis, & alimentis tali qualitate præditis, præsertim vaporosis prouenire, nunc ab interna, vt humoribus, & vaporibus in corpore. Plerique tamen statuunt, Intemperiem esse cum materia

coniun

coniunctam, quæ vapor sit (nam si sit humor, iam grauiorem affectum, carum scilicet sequi) ab humore sui generis ad caput eleuatus. Vtramque enim enumeratam qualitatem vim habere calorem & spiritus densandi, cohibendi, & ad motum, actionesque minus idoneas reddendi; (quanquam frigiditas id magis præstet) non tamen solum à refrigeratione & humectatione cerebri coma produci, sed & à repletione, quæ etiam fiat à copia calidorum & putridorum vaporum exhalantium, vel à toto, vt in febrium, præsertim pituitosarum accessionibus, & in primis iis, quæ propterea κωματώδεις nominantur; vel à parte aliqua, vt ventriculo, intestinis; & vermibus in iis. Sunt tamen quidam, qui negant, coma produci à materia meatus cerebri angustiores reddente, & obstruente (hanc enim non coma sed carum producere) sed solum cerebrum irrorando & refrigerando. Ideoque soporem illum profundum, qui vel ictum capitis grauiorem, vel cerebri compressionem in cranij perforatione minus dextrè instituta, vel musculi temporalis inflammationem sequitur, potius ad Carum, quam Coma referendum censent.

Hypnotica qualia.

Recentiores verò & Galenici, & Chymici rem clarius explicare videntur. Nam in hoc quidem cum antiquis consentiunt, quod ea, quæ vim habent spiritus cohibendi, torpidos & ad motus actionesque animales minus idoneos reddendi, Coma producant; verùm quænam vis id præstet, in eo ab antiquis dissentiunt, neque solum in frigiditate & humiditate acquiescendum esse censent; cum multa sint frigida, quæ somnum non inducunt: contrà verò etiam calida, quæ sunt Hypnotica. Ideoque etsi non planè negent, frigiditatem cum humiditate ad somnum facere posse: non tamen hanc solam & vnicam huius mali causam esse, & qualitates has somnum aliquem naturalem profundiorem paulò, quàm illum p. n. de quo hic sermo est, inducere, sed malum hoc à peculiari qualitate ὑπνωτικῇ & ναρκωτικῇ prouenire putant. Et videtur eorum sententia rationi consentanea. Etenim videmus eos, qui Vinum fortius, aut spiritum vini immoderatius biberunt,

quasi

quasi soporiferum medicamentum sumpsissent, profundius dormire. Et vt cap. præced. *quæst.*1. demonstrauimus, medicamenta, quæ somnum grauem conciliant, non frigiditate, sed peculiari vi Hypnotica & Narcotica id præstant; qua & venena quædam prædita sunt, eaque procul dubio non carent humores, qui in febribus malignis, & iis, quæ κωματώδεις nominantur, somnum profundum inducunt. Cum enim humores sæpe satis calidi in iis sunt, frigiditate id præstare credibile nõ est. Et sunt multæ febres, in quibus longè maior vaporum, & quidem crassiorum copia in cerebro est, quæ tamen κωματώδεις non sunt. Non tamen planè negauerim, vapores interdum posse tam crassos & copiosos, aut in humorem crassum degenerare, vt angustiam aliquam, & obstructionem in meatibus, per quos spiritus animales in organa sensuum influunt, excitare possint: verùm tũ plerumque Carus vel Lethargus sequitur.

CAPVT III.

De insomniis immoderatis.

Insomnia immoderata. ETsi in somno profundiore, qui ex copiosiore alimenti vapore excitatur, sensus & Externi & Interni quiescunt; vnde statim à cibo, vt sensus externi fortius ligantur, ita etiam somnia rarius obueniunt: tamen in somno ex moderatis vaporibus obrepente, etsi sensus Externi quiescant, Interni tamen sæpè sese exserunt, & phantasia quidem ex parte libera manet, vt ex rebus, quas vigilans gesserit, senserit, cogitaueritque, spectra plurima compareant, quæ ceu vera intuetur, iisque fidem adhibet, nesciens se dormire, quæ operatio in somno somnium appellari solet. Ista tamen operatio minus perfecta est, sed vt in delirantibus, Phantasia malè cohærentia coniungit: ita & in somno minimè cohærentia coniunguntur. *Nota.* Vnde rectè dicitur, quod somnia sint dormientium deliria, deliria verò vigilantium somnia. Et ad istam inconcinnam & ineptam imaginum coaptationem non parum

parùm faciunt vapores mobiles, spiritusque turbantes, quales cum in febribus sæpe sint satis copiosi, etiam febricitantes in somniis huiusmodi maximè molestantur, vnde etiam Prouerbium natum, per febrem somniare.

Compertum tamen est, vt Aristot. *de historia animal. li.* 4. *cap.* 10. & Plinius *libr.* 10. *histor. nat. in fine* refert, & mulieres & viros fuisse, qui nunquam quicquam somniauerint, quorum nonnullis in processu ætatis accidit, vt viso somnio mutarentur habitu sui corporis, vel in morbum, vel in mortem. Atlantes etiam non somniare fertur. Etsi verò plerumque insomnia sine hominis incommodo sint, & propterea Naturalia habeantur: tamen si immoderata, grauia, & cum terrore sint, cum spiritus exagitent, hominesque delassent, vt excitati plus defatigationis, quàm refectionis & refocillationis à somno percipiant, & ita plus incommodi, quam commodi à somno habeant: de hisce insomniis inter actiones sensus communis læsas agendum. Etsi enim phantasiæ, ac memoriæ propria sint: tamen quia non vigilantibus, vt alia deliria, sed dormientibus accidunt, & cum vigiliis p. n. ferè communes caussas habeant, de iis hoc loco dicemus.

Cum autem somnia naturalia nihil aliud sint, quam visa homini in somno apparentia, seu oberratio imaginis circa phantasmata per somnum oblata: insomnia illa, de quibus hîc agendum, sunt ea, quæ vel præter consuetudinem longiùs, & totam ferè noctem durant, aut animum ita exercent, spiritusque exagitant, vt quamuis omnia falsa & ficta sint, tamen non minus hominem moueant & turbent, ac si verè acciderint. Vndè vel subito terrore perculsi homines excitantur, & si euigilare non possunt, in somno anxietatem summam percipiunt, corpus variè iactant, præ angore sudant, vt excitati ita lassi sint, ac si maximos labores sustinuissent.

Caussæ.

Etsi verò & à Deo, & à Dæmone, qui permittente Deo falsis spectris etiam per somnum homines terret, talia somnia immitti extra dubium sit; atque illud etiam sit certum, ab actionibus diurnis, quas Memoria per somnum *Insomnia grauia quæ excitent.*

 sugge

ſuggerit, ſomnia multa excitari, de quibus Claudianus:

Omnia, quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies:

Tamen illa non ſunt ea, quæ Medico conſideranda veniunt, ſed illa, cum à cauſſa interna homo grauioribus & immoderatis ſomniis vexatur. Vnde nec hûc partinent inſomnia illa grauia, quæ à mœrore, timore, ſollicitudine, & ſimilibus cauſſis ortum habent, illiſque ſublatis ceſſant.

Cauſſæ autem illæ ſunt vapores impuri, tetri, melancholici, à cibis vel humoribus eiuſdem naturæ copioſius exhalantes, ſpirituſque animales inquinantes, & exagitantes; vel intemperies cerebri, vapores ab inferioribus adſcendentes & ſpiritus in cerebro agitans.

Primò enim cibi, & aſſumpta quædam terribilia ſomnia faciunt, vt fabæ, lentes, lolium, phaſeoli, bráſſica, paſtinaca, ſ. erucæ, allium, ſmilacis ſemina. Pertinet hûc & vinum quod ſæpè copioſius ſumptum ſomnum inquietum, & ſomnia grauia facit, vt & narcotica pleraque. Vide Proſper. Alpin. *de med. Aegypt. lib.* 4. *cap.* 2.

Secundò humores praui corrupti melancholici. Hinc ii, quibus cibo ventriculus nimium repletur, vel quibus cibus in ventriculo corrumpitur, vt inde multi vapores ad caput adſcendant, inquietè dormiunt. Accidit hoc ſæpiſſimè infantibus, qui cum lac copioſius, quàm par eſt, ſugunt, id ipſis in ventriculo corrumpitur, vnde vapores praui & acres ad caput eleuantur, ſpiritibuſque permiſti eos turbant, vnde vel excitantur, & nimis vigilant, vel grauibus inſomniis terrentur. Quandoque etiam ex toto corpore & venis vapores tales ad caput copioſius attolluntur, id quod ſæpè accidit in febribus, vnde prouerbium ortum, per febrem ſomniare, quod ſcilicet plura abſurda febricitantibus in ſomno, quàm ſanis occurrant. Idque hominibus magis in ſupino decubitu accidit; cum in eo vaſa magna in dorſo incaleſcant, & vapores copioſos ad caput mittant. Nonnunquam ex parte aliqua priuata tales vapores eleuantur, quod ex liene & hypochondriis fit frequenter in melancholicis, nonnunquam ex vtero.

Tertiò

Tertiò si cerebrum sit calidum, vapores adſcendentes & ipſos ſpiritus animales turbat. Vnde homo vel vigiliis p. n. vel inſomniis grauibus vexatur.

Signa Diagnoſtica.

Ipſi homines hac de re, & de ſomniorum grauitate conqueruntur, & à ſomno laſſitudinem percipiunt. In infantibus ex eo id cognoſcitur, quod inter dormiẽdum gemunt & concutiuntur, excitati clamant & plorant, nec placari poſſunt, fœtidus odor ſæpè ex ore exhalat, calor percipitur in iis. *Signa diagnoſtica.*

Cauſſæ etiam ſuis ſignis facilè cognoſcuntur. Si è ciborum vel copia, vel qualitate malum proueniat, id ex diæta, & cibis, quibus æger vſus eſt, cognoſcitur. Humores ſeu in toto, ſeu in parte aliqua abundantes etiam ſuis ſignis deprehenduntur. Cerebrum nimis calidum ex ſignis ſupra *part.*1.*c.*1. propoſitis innoteſcit.

Prognoſtica.

1. Vt iucunda & læta ſomnia hominis ſanum & bonum ſtatum indicant: ita triſtia & horrenda plerumque morbi imminentis ſunt indicia & melancholicam conſtitutionem ſignificant. *Prognoſtica.*

2. Somnia grauia & terribilia corpus debilitant.

Indicationes & Curatio.

Si æger cibis vel flatulentis, vel prauis vſus eſt, pro iis melioris ſucci ſubſtituendi. Si nimia copia ſint ingeſti, cœna parca & ſobria vitium hoc emendat, in primis ſi æger non ſtatim à cœna ſe cubitum conferat. *Curatio inſomniorũ grauiũ.*

Humores vel in toto, vel in parte aliqua abundantes, & vapores, qui ſpiritus turbant, ſuppeditantes, euacuandi, vel venæ ſectione, vel purgatione, & diſpoſitio vitioſa corporis, quæ humores illos generat, emendanda, de quo ſupra *part.* 1. *cap.* 5. *& ſeq.* dictum.

Poſt cœnam etiam exhibenda ea, quæ vaporum ad caput adſcenſum prohibent, quæ etiam ſupra *part.*1.*c.*6. ſunt propoſita.

Calida euaporatio à cibo vel potu, vino præſertim adſcendens inſomniorum cauſſa, frigidæ in fine cœnæ, vel aceti potu ſupprimenda. Vnde nonnulli ſi dormitum

ituri haustum aquæ frigidæ sumant; præsertim post vini vsum, suauius dormiunt. Vitandus quoque decubitus supinus.

Si ab intemperie cerebri calida sit malum, alteranda ea, & curanda, vt supra *part.* 1. *cap.* 1. dictum.

Simul ea vsurpanda, quæ tetros illos vapores spiritus turbantes discutiant. Melissa in cœna comesta contra molesta insomnia commendatur; vt & rad. bugloss. puluerisata cum aq. flor. tiliæ. Laudatur etiam oleum anisi, si eius gutta vna atque altera linguæ vel naribus illinatur; modò malum non sit ab intemperie cerebri calida. Puluis, qui somnia horribilia arcet & somnum inducit.

℞. *Smaragd. hyascinth. margarit. corall. an.* q. l. F. puluis. Sub noctem detur ℈. j.

Si in Infante malum proueniat à lactis in ventriculo corruptione, videndum, an lac à nutrice non bonum suppeditetur, ideoque vel nutrix mutanda, vel danda opera, vt lac corrigatur. Si copiosiùs sumpserit infans lac, parciùs præbendum. Si ob ventriculi debilitatem corrumpatur, extrà oleo absinth. menthæ, mastichino ventriculus inungendus, vel emplastrum aliquod stomachale imponendum. Lac verò corruptum è ventriculo abstergendum melle vel simplici, vel rosarum solutiuo.

CAPVT IV.

De Vertigine & primò in genere.

Nomen.

Vertigo. VErtigo affectus est à symptomate sic denominatus. Qui enim hoc malo corripiuntur, iis omnia in gyrum circumagi videtur. Diciturque Latinis Vertigo, Græcis δῖνος παρὰ δινεῖσθαι, ἴλιγγος item & ἴλιγξ, σκότωμα, σκοτώδινος, σκοτωδινία, σκοτωματικὸν πάθος: quibus nominibus non species distinctæ, sed mali eiusdem diuersi gradus significantur, ac discernuntur. Nam cum solum circumagi corpus, vel exteriora videntur, δῖνος & ἴλιγγος vocatur: quando verò

verò simul oculi veluti ex offusa caligine obscurantur, σκότωμα & σκοτώδινος, seu vertigo tenebricosa appellatur, quæ sæpè ita ingrauescit, vt æger protinus concidat, nisi prehensis proximis adminiculis sese fulciat, ac sustentet. Barbari verò Scotomiam appellant, & hoc nomine etiam in genere vertiginem intelligunt, sed minus rectè. Neque enim omnibus, qui vertigine laborant, tenebræ (quod σκοτώματος vox propriè innuit) offunduntur; etsi omnes, qui σκότωμα patiuntur, etiam vertigine laborent. Nonnulli tamen inter σκότωμα & σκοτόδινον distingunt, & σκότωμα adhuc lenius malum, quam sit σκοτόδινον, esse volunt, ita vt σκότωμα sit, cum sine circumactione aut illa sanè leui tenebræ offundi videntur, aut solum fumi, nubes, muscæ volitare ob oculos putantur; vt ita σκότωμα sit σκοτόδινος incipiens. Σκότωμα

Aliud verò à scotomate malum est ὑπόχυμα impropriè sic dictum, quando è ventriculo fumis ad caput adscendentibus, aut per ardentium febrium vigorem, aut phrenitidem, fumis è calido humore elatis & spiritui optico permistis, pupilla nonnihil occluditur, visusque obtenebratur, quod etiam instante crisi per hæmorrhagiam narium fieri consueuit. Illud enim omne absque circumgyrationis phantasia accidit.

Definitio.

Etsi verò certum sit, animalis functionis læsionem in vertigine accidere: tamen quæ actio lædatur, non ita planum est. Alij enim visum, alij sensum communem, alij imaginationem, alij motum & sensum deprauari existimant. Verùm cum ista controuersia in Instit. *l.2.par.3.sect.1.c.9.* explicata sit, breuiter hîc omnia complectimur, statuimusque principaliter, & semper imaginationem & sensum communem in vertigine lædi. A visu quidem plerumque huic malo occasio primùm præbetur, & tum sensus communis, & hinc phantasia etiam afficitur: attamen & oculis clausis à motu vertigo excitatur: Imò ebriis idem accidit. Et vertigine nonnunquam homo corripitur, etsi nulla vel à visu vel à motu, aut certè leuis occasio præbeatur. Et præcipua læsio est phãtasiæ, ac vertiginosi ea, quę *In vertigine quæ actiones animales lædãtur.*

 quies

quiescunt, in orbem circumgyrari existimant, idq; in omni vertigine accidit, siue occasio per visum præbeatur, siue absq; tali occasione ab interna causa excitetur. Neque tamen hinc sequitur, quod vertigo sit delirium, de quo cum Altimaro disputat Massarias, *c. de Vertigine*; cum non quælibet functionum principum deprauatio delirium sit, sed solum, quæ in compositione aberrat, non verò quæ in apprehensione simplici; id quod hic accidit, cum obiectum quietum pro moto apprehenditur.

Et quidem si à visu occasio vertigini præbeatur: & sensus communis ac phantasia afficitur, & vterque rem, quæ quiescit, quasi motu agitatam apprehendit. Cum enim spiritus animalis obiecta sensuũ recipiat, & ad sensum communem ac phantasiam deferat, si ille p.n. moueatur, obiecta quoq; moueri videntur. Habetque se res, vt in aliis rebus visibilibus. Etenim vt si rei albæ species per vitrũ flauum, aut rubeum in oculum admittatur, res rubra, vel flaua apparet: ita etiam res quiescentes moueri videntur, si spiritus animales non rectè in oculos, sed circulariter agitati influant. Si verò ab interna tantùm causa excitetur vertigo, & oculi sint clausi, solùm imaginatio afficitur, non verò simul sensus communis, vtpote qui non agit, nisi ab externo sensu motus, & externorum sẽsuum obiecta mediis sensibus exterioribus percipit. Secundariò postea motus & visus sæpè læditur. Cum enim à phantasia gressus animalis regatur, accidit, vt læsa imaginatione consequenter lædatur motus, & ægri concidant: aut quia spiritus animales in anteriore cerebri parte p.n. moti etiam eos, qui ad organa motus influunt, turbant, ac, vt inordinatè moueantur, efficiunt, vnde fit vt spiritibus animalibus non, vt par est, in organa motus influentibus, ægri collabantur; aut, vt aliis placet, cum omnia circumagi videantur, non habent, vbi gressum figant ægri.

Et quia spirituum hoc vitium oculis quoque communicetur, tenebræ simul oculis oboriuntur. Vtrumque tamen etiam euenire potest: vt & aliorum sensuum læsio, quod spiritus animales in organa sensus ac motus non influant. Etenim cum spiritus animales recta linea in ner-

uos influant, si hi circulariter moueantur, neruos præterlabuntur; sicut aqua, quæ in vase aliquo circulariter mouetur, è vase non effluit, etsi illud perforatum sit.

Sed & auditus nonnihil deprauatur interdum, vt leuis fluctuatio obaudiatur, spirituum commotione ad porum ἀκουστικὸν pertingente.

In nonnullis etiam olfactus, in aliis gustus læditur, teste Ægineta *lib. 3. cap. 12.*

Ratiocinatio autem, & Memoria salua est, cum Vertiginosi in ipso paroxysmo agnoscunt se errare, & post paroxysmum omnium recordantur.

Quandoque tamen etiam sine Vertigine oculi obtenebrantur, & varia corpuscula, ac colores iis falsò offeruntur, & in auribus sibilus, & motus quidam percipitur, si agitatio & circumgyratio ea spirituum in cerebro non fiat, sed sola vaporum cum illis permistio. Quæ symptomata cum veram vertiginem præcedere soleant, vt docet Aëtius, *tetrab. 2. serm. 2. in princ. cap. 7.* Rhases *cap. 3.* sub nomine Vertiginis hunc affectum comprehendit, eundemque describit Auicenna *prima tert. tr. 5.*

Locus affectus est Cerebrum, & quidem quatenus pars organica, & spiritus animales continet, ac quibusdam meatibus, in quibus illi mouentur, est præditum, & quidem secundum partem potissimum anteriorem, quæ organis sensuum externorum propior est. Quanquam & reliquis postea communicetur, quod ex motu deprauato colligitur. *Locus affectus in vertigine.*

Caussam huius mali proximam quod attinet, etsi de ea aliter sentiant: tamen si non solùm perpendamus, quod vertiginosi omnia in gyrum circumagi imaginantur, sed & quod ex corporis circumgyratione Vertigo sanis quoque oboritur, facile colligere est, immediatam & proximam caussam esse inordinatum, & quidem circularem spirituum Animalium motum, quem alij vndosum appellant, quod tale quid in spiritibus in cerebro fiat, quale in vorticibus aquarum. Cum enim visio fiat spiritibus non solum colorum, sed & reliquorum sensibilium, *Caussa proxima vertiginis.*

vt quietis, motus, & huiusmodi speciebus per oculos receptis, atque à spiritu animali ad sensum communem, & phantasiam deductis: si spiritus illi, qui species oculo receptas ad sensum communem, & imaginationem deferunt, p. n. & circulariter moueantur, motus ille speciei imprimitur, non aliter, vt antea etiam dictum, ac dum res alba per vitrum coloratum adspicitur, atque ita res quiescens moueri putatur. Omne enim quod recipitur, per modum recipientis recipitur.

Vertiginis. definitio.

Atque ita Vertigo est Imaginationis ac sensus communis læsio, ac deprauatio talis, vt omnia in gyrum circumagi videâtur, à circulari spirituum animalium motu in cerebro ortum habens. Nonnumquam tamen, vt dictum etiam, sensus externi simul afficiuntur.

Caussæ.

Caussa Vertiginis.

Inordinatus ille, & circularis spirituum animalium motus, quem modo Vertiginis caussam proximam & continentem esse diximus, non ab vna caussa proficiscitur, vnde accidit, vt alij aliter de caussis vertiginis sentiant. Commodissimè autem caussæ hæ ita diuidi possunt; Caussæ circularis & inordinati spirituum animalium motus sunt vel internæ, vel externæ; Internæ vel in capite hærent, & vertiginem per essentiam pariunt, vel aliundè adueniunt, & vertiginem per consensum pariunt, qui fit ratione totius, vel partis alicuius, vt ventriculi, intestinorum, epatis, lienis, vteri.

Primo nimirum, & plerumque illam circumgyrationem parit κίνησις ἄτακτος φυσώδους πνεύματος, inordinata motio spiritus flatuosi per venas, & potissimum per arterias in cerebrum effusi. Πνεῦμα enim hoc ἀτμῶδες καὶ φυσῶδες cum ἀτάκτως in cerebro mouetur, spiritus animales quoque agitat & impedit, vt in illis angustis occlusi in sese motu circulari conuertantur, & Phantasiæ falsam hanc rerum externarum, vel proprij etiam corporis speciem exhibeant. Atque hinc, qui imbecillo sunt capite, & qui flatibus abundant, facilè vertigine tentantur, etiam ob externam aliquam leuem caussam, & propterea Vertigo malum est senibus familiare, ob spiritum vaporosum ex

imbe

imbecillitate caloris naturalis, & pituitæ copiam redundantē, motuque inordinato impulſum 3.*aphor.vlt.* Chymici quidam vapores hos reſinoſos ac ſulphureos eſſe ſtatuunt, non ſalinos, qui dolores capitis, vigilias, epilepſiam & deliria excitant, ac proinde citra acrimoniam eſſe, & nullos dolores inferre, ſed ſaltem ſpiritus turbare, iiſque tenebras offundere.

Initium autem motionis ſumit πνεῦμα φυσῶδες vel extrinſecus à leui aliqua occaſione, vel intus à ſeipſo, vt eſt vaporis & ſpiritus omnis natura fluxa, ac mobilis, præſertim calidi ac tenuis. Hinc accidit, vt qui in arteriis cerebri ſpiritus feruidiores habent, facilè per ſe, vel etiam leui accedente occaſione, vertigine corripiantur, quandiu multumque & facili de cauſſa, ſæpè etiam cum dolore capitis hominem infeſtat, vt & aurium tinnitu, & arteriarum in capite, & auribus præcipuè pulſu, ac vix niſi arteriarum apertione, curatur.

Hinc cauſſæ antecedentes ſunt omnes humores, è quibus vapor ſuſcitari poteſt, ſanguis nimirum, bilis, pituita, melancholia & humor ſeroſus, cum tam calidus quam frigidus vapor vertiginem excitare poſſit, vt docet Galen. *3. de loc. affect. cap. 8. & 3. aphor. 23.*

Cauſſæ iſtæ, & humores vel in cerebro hærent, & calefacti, vel agitati vertiginem per eſſentiam ganerant; vel extra cerebrum geniti & aliundè ei communicantur, ac vertiginem per συμπάθειαν excitant, quo pertinet & Ebrietas, quæ corpus vaporibus replet; vnde ebrij non rarò vertigine corripiuntur, & ebrioſi vertigini ſunt obnoxij.

Cauſſæ verò προκαταρκτικαὶ ſunt omnes aëris in qualitatibus exceſſus, præcipuè Auſtrina conſtitutio, teſte Hippocrate, 3. *aphor.* 17. æſtus & mora ſub Sole. Et quæcumque alia foris incidentia ſubitò humores fundere, agitare, & in vaporem diſſoluere poſſunt, vt immoderata corporis exercitatio, præſertim à repletione, balneum, ira, & aliæ animi perturbationes, Venus nimia, inedia in iis, qui eam ferre non poſſunt, ob bilem in ventriculo, qui ab Hippocrate πικρόχολοι ἄσιτοι dicuntur, corporis item in gyrum conuerſio, vel rerum externarum

circumrotatarum adſpectus, aut velox motus, vel aquarum vorticoſarum adſpectus, proſpectus ab alto, adſpectus rerum lucidarum, & Solis in primis, ſonus vehemens vt tonitru, & bombardarum, percuſſio capitis & dorſi. Quorum quædam cum tam potentia ſint, vt in ſanis etiam vertiginem excitare poſſint, multo magis in ægris, & iis, quibus caput ab internis cauſis male diſpoſitum eſt, præſtare valent. Inducit & vertiginem nonnunquam purgatio. Nam à medicamento purgante humores vitioſi, ſi adſint, agitantur; & qui ſani purgantur, vertigine corripi ſolent, teſte Galeno, *2. aphor. 22. & in libell. quos purgare oporteat.* Vapores enim ex colliquatione humorum etiam bonorum excitati ſpiritus animales in cerebro motu inordinato turbare poſſunt.

II. Eandem ſpirituum circumgyrationem producit vaſorum, & meatuum cerebri anguſtia. Nam ſi ſpiritus animales per loca impedita moueantur, retrocedunt, ex qua retroceſſione fit motus circularis.

III. Spirituum illam circumgyrationem excitant omnia illa, quæ ſpiritus etiam ſine vaporis admiſtione agitare, mouere, ac perturbare poſſunt. A cauſſis tamen his facilius excitatur vertigo, ſi cerebrum ſit debile, quod ſpiritus animales continere, & vt par eſt, ac ſ. n. fieri aſſolet, diſtribuere non poteſt, ſed cauſarum violẽtiæ facilè cedit.

Differentiæ.

Vertiginis. differentia.

Eſt quidem aliqua Vertiginis ſecundum gradus differentia, vt ex iis, quæ antea dicta ſunt, patet, quod nunc περιστροφῆς ſeu circũgyrationis ſpecies offertur ſiue viſus obtenebratione: nunc viſus ſimul quaſi caligine offuſa hebetatur, nunc malum adeo inualeſcit, vt ſpiritus animalis, in organa ſenſus ac motus voluntarij diſtributio impediatur, atque ita homo concidat. Maximi verò momenti eſt illa differentia, quæ à cauſſarum modo enumeratarum varietate ſumitur, quod ſc. vertigo generatur: 1. à vapore ſpiritus animales turbante, qui quidem ſi in ipſo cerebro generetur, Vertiginem per primarium cerebri affectum conſtituit: ſi vero aliunde in cerebrum eleuetur, per συμπάθειαν; quæ rurſus varia eſt, pro locorum, quæ vaporem illum

ſub

subministrant, varietate. 2. à vasorum & meatuum cerebri angustia, quæ fit ab eorum compressione, obstructione, coalitu. 3. à spirituum, siue vaporum permistione, à caussis euidentibus & externis agitatione. Quæ differentiæ cum ob curationem attendendæ sint, de singulis in specie agemus: prius tamen de vertiginis signis diagnosticis, prognosticis, & curatione in genere dicemus.

Signa Diagnostica.

Si cui omnia in gyrum circumagi videntur, quæ reuera quiescunt, aut homo ipse circumrotari videatur, is vertigine laborat: quod tamen pluribus modis accidit. Aliis enim hoc solùm contingit: aliis præterea & visus obscuratur; nonnullis sibilus quidam, vel tinnitus in auribus percipitur, vel quidam, nisi proxima adminicula prehendant, planè concidunt. Non tamen vlli, qui vertigine saltem laborant, voce & sensibus priuantur, neque conuulsione tentantur: qua ratione ab apoplexia & epilepsia vertigo differt. *Vertiginis signa.*

Prognostica.

1. Vertigo, quæ citra externam & euidentem caussam non accidit, leuior est, quam quæ etiam sine euidente caussa inuadit. *Prognostica.*

2. Vertigo, præcipuè grauior & diuturnior, est affectio Epilepsiæ & Apoplexiæ proxima, & ad has quasi via teste Galeno, *2. aph.* 17. *&* 23. Si enim caussa illa augetur, tandem grauissima ipsa symptomata accersit.

3. Vertigo in senibus magis periculosa, quia ipsorum cerebrum debile est, & calor in eo paucus, pituita verò abundans. Et si frequentius senibus malum accidat, præsertim cum magna sensuum perturbatione, Apoplexiam tandem affert.

4. Periculosior est Vertigo, in qua caput, vel corpus circumagi videtur, quàm in qua saltem externa, & in qua fit vehemens visus læsio, ob caussæ vehementiam. Et si Vertigo adeo inualescat, vt homo concidat, Apoplexiæ & Epilepsiæ prænuncia est.

5. Vertigo à calidis humoribus citius soluitur, quàm à frigidis.

6. Qui

Nota. 6. Quibus in Vertigine viridis, aut purpureus color obuersatur, ad epilepsiam; quibus ater, ad apoplexiam; quibus rubeus, ad maniam magis proni censentur.

Indicationes.

Indicationes. Cum vertigo fiat ab inordinato, & circulari spirituum animalium motu, danda opera in paroxysmo, vt spirituum animalium motus ille sedetur, & caussæ, quæ spiritus agitarunt, si adhuc præsentes sint, tollantur. Extra verò paroxysmum ad præcauendum, ne malum recurrat, singulæ caussæ, prout natura earum id requirit, & postulat, tollendæ. Diæta quoque pro varietate caussarum idonea instituenda, ac vitanda omnia, quæ caput replent.

Cura in Paroxysmo.

Cura vertiginis in paroxysmo. Itaque vt in Paroxysmo inordinatus spirituum animalium motus sedetur, æger ad quietem componatur: & si ab inferioribus humores & vapores ad caput tendant, reuulsiones ac diuersiones instituendæ, & proinde inferiores partes ligandæ, & fricandæ, quod in plantis pedum, sale & aceto fieri potest, donec, si fieri possit, somnus superueniat; facies vino adspergenda. Si insignis sit Vertigo, non solùm frictiones instituendæ, sed & glandes, ac clysteres indendi. Hinc odoramentis vtendum, caussæ tamen adhibita distinctione. In calido ex aceto cum aq. rosar. In frigida fiant odoramenta ex aceto cum moscho, ambr. spec. diambr. sem. nigellæ. Narium foramina inungantur oleo destillato nucis moschatæ, aut maioranæ, aut galbani. Tempora & manuum carpi fortiter fricentur aqua & aceto rosaceo, addita paucula aqua cinnamomi, ori indatur momentum salis, aut cinnamomum & macis masticanda dentur. Si ex fame sit Vertigo, quod in Picrocholis fieri solet, mica panis in succo cydonior. granator. vel vino austero intincta exhibenda. Marcell. *de medic. c.3.* scribit: Vertiginem citò tolli, si betæ nigræ succo tempora illinantur; Item, si abrotanum tritum in vino tepido bibatur, vel cum oxymelite non acri exhibeatur: vel applicetur fronti serpillum aut aqua eius; temporibus ac ceruici affricetur. Aqua rorismarini.

Interdum tam vehemens est vertigo, & tam diu durat,

vt Apoplexia & Epilepsia metuenda sit. Ideóque tum ægro reclinato, & clystere præmisso venam aperire, aut cucurbitulas cum scarificatione applicare, & palatum theriaca vel mithridatio inungere opus est.

Etsi verò de venæ sectione in tempore paroxysmi instituenda in vertigine controuersia sit, atque eandem nonnulli dissuadeant, metuantque, ne vires, quæ tum debiliores sunt, magis debilitentur, tamen si diuturna, & vehemens sit vertigo, & ea sit ægri constitutio, vt omninò, si Apoplexia illum inuadat, Venæ sectio instituenda sit; hîc verò Apoplexiæ periculum immineat: caussa nulla est, cur non admitti debeat venæ sectiò, si adsint Indicantia, quæ eam postulent.

Nonnulli si vertigo per consensum à partibus inferioribus fiat, intercipientia quoque vsurpant, & medicamenta siccantia, atque adstringentia venis atque arteriis iugularibus apponunt.

Quæ verò extra paroxysmum instituitur curatio, tota ad præseruationem, ne malum recurrat, dirigenda: quæ cum varia sit pro causarum varietate, de ea postea in specie dicetur. *Præseruatio à vertigine.*

Hic saltem duo addo, ad præseruationem commendari semen carui maceratum in vino, & postea siccatum, si quotidie sub horam decubitus cochlear dimidium diu masticetur, tandemque deglutiatur, idque per dies aliquot continuetur.

Diæta.

In diæta ea conferunt, quæ humorum & spirituum inordinatum motum sistunt, & nullo modo motui isti caussam præbent. Aër sit temperatus, non admodum lucidus tempore paroxysmi: fugiendus crassus, humidus, nebulosus, qui vertiginem excitat, vt est apud Hippocratem 3. *aphorism.* 17. Caueat æger ventos, vitet quoque radios Solis & Lunæ: cibus sit caussæ vertigini aduersus: nocent omnia alimenta difficilis coctionis, & praui succi, ac quæ vapores & fumos multos ad caput mittunt, vt fabæ, pisa, & alia legumina, lac, pisces viscosi, conchylia omnia, castaneæ, auellanæ, nuces rancidæ, allium, porrum, cepæ, *Diæta in vertigine.*

ſinapi, raphanus, & omnia huiuſmodi ſuprà *part.* 1. *cap.* 1. propoſita. Vitet æger etiam ciborum varietatem & nimiam repletionem. Potus non ſit vaporoſus; ideóque vinum non bibendum, niſi ventriculus ſit imbecillis ex frigiditate, aut vires in toto corpore deficiant: vel parce bibatur, & tenuius non vinoſum.

Cereuiſia non multo lupulo ſit condita, quæ caput replet. Poſt cibum ſumenda, quæ os ventriculi claudant, & adſcenſum vaporum ad caput impediunt, vt Coriandr. præpar. cum nuce moſch. cydonia condita vel diacydonium. Nonnulli cryſtallum appenſum Vertiginoſis prodeſſe cenſent, atque ex poculo inde parato bibere, vel potui cryſtallum imponere iubent.

Motus, qui fit ventriculo vacuo, moderatns non eſt incommodus, modo non fiat capite vel dorſo inclinato: vice exercitij ſint frictiones, quæ à ſupernis partibus ceptæ deſinunt in inferiores.

A cibo non ſtatim dormiendum. Vitandus adſpectus rerum, quæ circumrotantur, & in gyrum aguntur, vel celeriter mouentur, vt rotæ, & impetuoſa flumina. Æger ex alto non deſpiciat, turbam etiam hominum, qui hinc inde ambulant, & mouentur, vitet. A Venere abſtinendum, niſi à menſibus ſuppreſſis, vel ſemine retento fiat vertigo. Cauendæ animi perturbationes nimiæ, ira, mœſtitia, aluus ſit aperta, & niſi ſingulis diebus officium faciat, arte irritetur.

Secundò.

De Vertigine in ſpecie, &

I. De Vertigine à Flatu, ſeu Vapore ſpirituoſo, & quidem per eſſentiam.

Cauſſæ.

Vertigo à flatu. Si in capite flatus ille, vel vapor generetur, fit vertigo κατ᾽ ἰδιοπάθειαν, eaque ab omnibus cauſſis, quæ flatus & flatuum materiam in capite generare poſſunt, quales ſunt ſanguis ſpirituoſus, & feruidus, ac alij humores, è quibus flatus & ſpiritus eiuſmodi eleuantur in capite cumulati: plerumque verò iis accidit, quibus conſuetæ cerebri euacuationes ſupprimuntur; idque Galenus exemplo oſtendit

eorum,

eorum, qui cum soliti essent purgari per aures ab excrementis cerebri, euacuatione illa suppressa facti sunt Vertiginosi, & auribus reclusis, exituque iterum patefacto à vertigine liberati sunt, *comm.2.in 6.epid.t.29.*

Carolus Piso, *in libr.de morb.ex collu. serosa* in Vertigine animalem spiritum tumultuari ac moueri scribit à feruente sero in capite, & ad suam sententiam probandam affert locum Hippocrat.2.*de morb.*vbi hæc habentur: Aqua si in cerebro oborta fuerit, dolor acutus syncipur, & tempora, interdumque alias capitis partes detinet, subindeque rigor, ac febris oculorum regiones dolor occupat, iique caligant, pupilla scinditur, ac si surrexit,ipsum Vertigo tenebricosa prehendit, &c. Neque hîc de Hydrophobia, quæ Mercati sententia est, sed de Hemicrania Vertiginosa agere Hippocratem statuit. Quod vt sæpissime verum esse existimo: ita nihil obstare puto, quin & ex aliis humoribus eiusmodi vapores eleuari possint: sicut & Vapores ex inferioribus adscendentes, ac vertiginem excitantes non omnes à serosis,sed & ab aliis humoribus proueniunt.

Signa Diagnostica.

Per affectum primarium, & à spiritu flatulento in ipso cerebro genito Vertiginem produci, cognoscitur ex præcedente capitis dolore, & grauitate, ex aurium tinnitu diuturno, ac sensuum externorum quadam læsione;in nulla verò alia corporis parte aliquid mali, quod vertigini caussam præbere possit, deprehenditur. Malum ipsum frequens est vel continuum; nec citò discutitur: & ex leui caussa,atque ἀφορμῇ homo vertigine corripitur,& præcipuè cum imaginationem in aliquid intendit: Vide Galen.3. *de loc.affect.cap.*8.Et quidem si vapor ille(quod plerumque fit, imò à nonnullis semper fieri creditur)sit calidus, & à sanguine feruidiore ortum habet, cognoscitur, id ex temperamento corporis calido, ex tumore & pulsatione arteriarum in capite, ex rubore, & colore faciei & signis aliis *part.1.cap.*8. supra propositis. Alij etiam humores, qui flatibus & vaporibus præbent materiam, in capite abundantes signis *ibid.cap.seq.* propositis cognoscuntur.

Signa vertiginis flatulenti.

Progno

Prognostica.

Prognostica.

1. Periculosior est Vertigo, quæ fit per ἰδιοπάθειαν, quàm quæ per συμπάθειαν.

2. Si vertigo hæc adeo inualescat, vt homo concidat, Apoplexiæ prænuncia esse solet, vt antea dictum.

Indicationes.

Curatio vertiginis à flatu.

Quid in paroxysmo agendum sit, antea in genere dictum. Extra paroxysmum verò primò materia illa, è qua vapores illi generantur, conuenienti modo tollenda, & euacuanda: Deinde vapores discutiendi: Tandem ille cerebri morbus, ob quem materia, & vapores illi generantur, tollendus, & cerebrum roborandum.

Auxilia.

Itaque si sanguis siue in toto, siue in capite abundet, Vena aperiatur, & sanguis per interualla educatur, capite reclinato; cum vertiginosi facilè ex qualibet occasione vertigine corripiantur, & concidant. Aperiatur autem, si sanguis in toto simul abundat, primò basilica, vel communis, hinc cephalica: si verò in capite præcipuè statim cephalica. Et omninò in venæ sectione, si caussa mali sit sanguis nimis spirituosus, aut flatuosus, curationis maxma spes est sita; cum sanguis arteriarum & venarum in cerebri sinubus confundatur, atque ita vena aperta sanguis spirituosus euacuari possit.

Nota.

Post cephalicam Rhases, & Auicennas venas post aures incidunt. Non incommodè quoque vena in fronte aperiri potest. Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 8. *&* 6. *de tuend. sanit. cap.* 9. arterias quoque aperit, si scilicet vasa illa multo sanguine calido turgeant, & malum vehemens sit. Verùm quid de arteriarum sectione statuendum sit, suprà *part.* 1. *cap.* 6. *quæst.* 2. dictum: hoc saltem hîc repetimus, experientiam non raró docuisse, post varia remedia frustra adhibita arteriarum apertionem tandem profuisse, vbi scilicet in spirituoso sanguine in arteriis caussa mali hæret. Res igitur diligenter exploranda, & si certi simus sanguinem in arteriis caussam mali esse, sectio arteriarum nonnunquam necessariò instituenda. Præcauetur autem omne periculum, si tota arteria transuersim incidatur.

Reuul

Reuulſis enim vtriuſque partibus diſſectis, ad ſibi continuas vulnus facilius coaleſcit. Quod tamen ſuprà etiam monuimus, diligenter hîc perpendendum, quænam arteriæ vapores & humores ad caput deferant. Deraſo nimirum capite, vbi opus eſt, arteriæ tum quæ retrò, tum quæ ſecundum vtramque aurem ſunt; præterea in fronte, & temporibus, curiosè tangendæ ſunt, quarum quæ calidiores aliis apparent, & maiorem pulſum exhibent, incidendæ ſunt.

Si enim in arteriis internis ſpiritus ille flatulentus contineatur, (id quod ex eo cognoſcitur, quod abeſt tenſio & pulſatio vaſorum externorum; adeſt verò colli dolor fortis, non tamen ex neruis affectis: nec vertigo remittitur per compreſſionem vaſorum externorum, ſiue per faſcias, ſiue per laminam plumbeam, ſiue digitis factam; neque per compreſſionem adſtringentium) fruſtrà externæ ſecantur. Atque in eo caſu Rhaſes iubet cucurbitulas ſcapulis apponere, quæ ſint quaſi vicariæ ſectionis vaſorum internorum latentium. Vide Galenum 13.*m.m.cap.vlt.* Scarificationes etiam loco venæ ſectionis, vel poſt illam ad deriuationem faciendam in ſcapulis, & collo cucurbitulis applicatis proſunt.

Si verò alij humores abundent, purgatio conueniens ſecundum ſingulas humorum ſpecies inſtituenda: quod quomodo fieri debeat, ſuprà *par.*1. propoſitum. Et in primis in humore pituitoſo vtile eſt electuarium ſuprà *part.* 1.*cap.*10. propoſitum, quod nonnulli Theriacam Hippocratis nominant, de quo hoc notandum. Nonnullos pro abſinthio, marrubio, ſtœchade ſiccis eorum ſuccum ſumere.

Medicamẽtis ſuprà enumeratis pilulas iſtas addere libet.

℞. *Agaric.elect.*ʒ.j. *myrobal. chebul. cubebar.an.*ʒ.ij. *rad. aſari, ſem. pœon. ligni aloes, zingib. an.* ℈.ß. *maſtich. cardam. ſpicæ nard. an.* g̃.xv. *trochiſcor. olbandal.*ʒ.ß. g̃. xv. *extract. hellebor. nigr. pœon. an.*g̃.v. *ol. maioran. rutæ, caryophyllat. an.*g̃. j. *aloes roſat.* ℥. j.ß. Cum *benedict. laxatiu.* fi. pilulæ, quarum ℈. ij. vel ʒ. j. bis in menſe vel ſingulis ſeptimanis ſumatur.

Aliæ ℞. *Pilul. cochiar. ʃ.*℈.ij. *extr. ſolutor.* ℈.ß.*pulu. cubebar..* g̃.iij. Cum *aq. ſalu.* F. Pil. num. xxi.

Vel hoc decoctum propinetur.

℞. *Rhabarb. elect.* ℈.ij *agaric. alb.*ʒ.j. *fol. ſenæ elect.* ʒ.iij. *ſem. fœnicul.* ℈.j. *carui* ʒ.ß. *zingiberis* ℈. ß. *ſchœnanth.* g̃.vij. *herbar. beton. meliſſ. an.*P.ij. Infunde per noctem in aq.betonic. mane decoq. pro ℥. j. ß. in quibus diſſolue ſyrup. roſar. ſol. ℥. ß. *extract. panchymag.* g̃. v. *aq.cubebar.* ʒ.j. M.

Vel hæc potio.

℞. *Aq. roriſmarin. meliſſ. an.*℥. j. *flor. lauendul.* ʒ.ij. *extract. helleb. nigri* ℈.ß. *panchymag.* g̃.xij. *ſyrup. cichorij cum rhabarb.* ʒ. iij. *ſpirit.* ⊖ *gutt.* ij. *aq. pæon.* ʒ. j. Miſce.

Poſtea ad particulares capitis euacuationes per ſternutatoria, errhina, maſticatoria, apophlegmatiſmos deueniendum, quæ etiam ſuprà ſunt propoſitæ. Errhina quidem nonnullis ſuſpecta ſunt, quod metuunt, ne eo motu humores & ſpiritus in cerebro magis agitentur, & vertigo excitetur. Verùm ſi capitis euacuationes conuenientes præceſſerint, nihil tale metuendum.

Fiant & deriuationes omnis generis,per veſicatoria, ſetacea, cauteria, ſi opus ſit, de quibus etiam ſupra dictum.

Vaporum quoque impetus reuellendus eſt frictionibus à collo per ſpinam ad inferiora ſenſim ad extremitates perueniendo eaque fricando. Poſt has frictiones, quod in capite collectum eſt,diſcutiatur,caput panno fricetur,non tamen calefacto. Tandemque adhibenda, quæ vapores illos diſcutiunt, & caput roborant, tam interna, quàm externa medicamenta.

Inter interna ſunt cephalica calida ſuprà propoſita,*part. 1.c.2.*& ex iis præcipuè *Roſmarinus, betonica, ſaluia, meliſſa, majoran. euphraſia,flor.ſtœchad. Arabic. lauendul. ſem. paſtinac.ſylueſtr.*In primis verò commendantur *radices doronici*, quas comedere ſolent cõtra vertiginẽ, qui in Alpibus Damas perſequuntur. Vt & *auricula vrſi*,quam ſimiliter venatores contra vertiginem vſurpant, & inde *Schroinde oder Scraffirourkel* nominant, teſte Bauhino, *in Tabernæmont. tom.2.pag.40.* Commendant etiam nonnulli ſtercus pauonis,

nis,idque; (& quidẽ masculis masculi,fœminis fœmellæ) pulueriſatũ, à ℈.vno,ad ʒ.ß. cum ſaccharo forma pulueris mixtum exhibent: alij ʒ.j.per noctem vino albo macerant & per linteum colant & propinant; Huiuſque vſu etiam inueteratam vertiginem curatam fuiſſe teſtantur. Exhibentur etiam *Marguaritæ*, *ſuccinum*, *corallium*.

Chymici *oleum ſuccini*, *aniſi*, *fœniculi*, *cumini*, *caryoph. lauendul. nucis moſch. maioran. roſmarin. balſama* ex iiſdem commendant; vt & *Spiritum ſeu oleum* ⊖, *ſicut &* 🜔 *guttarum aliquot quantitate*, *quod cum aqua pœoniæ*, alternis diebus per plures dies exhibent. Compoſita: *Diambræ, diamoſch. theriacæ*, *mithridatium*. Vtilis eſt & hic puluis.

℞. *Macis* ʒ. ij. *cinnamom.* ʒ j. *fol. euphragiæ* ℥. j. *ſtœchad. Arab. flor. lauendul. an.* ʒ. ij. *ſacchar. ad pondus omnium.* fiat puluis, cuius doſis ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Sem. cumini*, *carui*, *aniſi*, *fœnicul. an.* ʒ. ij. *flor. lauendul.* ʒ. j.ß. fiat puluis.

Vel ℞. *Euphragiæ cum floribus* ℥.ß.*macis aceto præpar.* ʒ.j. *coriand. præpar.* ℈. iij. *cubebar.* ʒ. ß. *ſacchari candi* ʒ.vj. fiat puluis, de quo ſumatur ʒ. j. Nec inefficaces ſunt ſequentes pulueres.

℞. *Cardamomi vtriuſque* ʒ. j. ß. *cubebar.* ℈.ij. *carui* ℈.iv. *cumini* ʒ.j.ß. *cinnamom.* ʒ. iij. *cortic. myrobal. chebul.* ʒ.ij.ß. *rad. bryon.* ʒ. iij. *ſem. papau.alb.* ʒ. ij. *fol. veronic. euphrag. lauendul. an.* P. j.*capit. ſtœchad. Arabic. num.* iij. *ſacchari albi* ℥. ij.ß. F. ex omnibus puluis tenuiſſimus, qui Dreſdæ in vſu eſt.

Vel ℞. *Cubebar.*ʒ.ij.*cardam.ſem.ſinapi,cinnam.macis, ligni aloes,an.*ʒ.iij.*ſpec.dianth.*℈.j. *diamoſch.*℈.ij.*ambr. gryſeæ.ver. zingiber.alb. maioran.an.* ʒ.ß.*ſacchar. albiſſ.*℥.v. M. F.Puluis.

Vel ℞. *Sem. pœon.nuc. moſch.coriand. præpar. viſci.q.an.* ʒ.j.ß.*cubebar.galang.piperis,torment. zingib.an.*ʒ.ß.*flor.roriſmarin.* ʒ.j. adde *ſacchari* ℥.iij. F. puluis ſubtiliſſimus.

Vel ℞. *ſpec.arom.*ʒ.ß. *pulu.nuc.moſch. ſuccin. albi præpar. margar.præp.an.*ʒ.j.*macis* ʒ.ß. *ligni aloes* ℈.ß.*ol. coriand. fœnic.an.gut.*iij.*nuc.moſch.gut.*ij.*ſacchar.*ʒ.iij.ß. M. pro Tragea.

Commendatur à nonnullis etiam contra vertiginem, vt & contra epilepſiam (etenim epilepſiæ ac vertiginis ferè

 eandem

eandem curandi rationem statuit Rondeletius) puluis ex cinnabari natiua.

℞. *Cinnabaris mineral. ver.* ℥.ß. *margar. corall. an.* ℈.ij. *croci* ℈.j. *fol. auri* x. F. puluis subtilissimus, cuius ℈.ß. vel ℈.j. detur cum aqu. lilior. conuall.

Vel ℞. *Nucis moschatæ* ℥. ß. *euphragiæ* ℥. ij. F. puluis magnæ in vertigine efficaciæ, qui detur manè à ʒ. j. ad ʒ. iij.

Efficax est etiam confectio capitalis contra vertiginem D. Casp. Kegeleri.

℞. *Sem. pæon.* ℥.j.ß. *nucl. auellanar. Lampert.* vtrinque excort. & parum incisar. prius in aqua maceratar. & lotar. postea exsiccat. ℥. iv. *granor. Paradisi, cardamomi ; an.* ℥.ij. *cubebar.* ℥.iv. *sem. anisi, fœnicul. an.* ℥.iv. *carui, sem. cumini aceto macerat. erucæ, acori, siler. montan. nuc. moschat. macis, an.* ℥. ij. ß. *caryoph. cinnamom. optim. an.* ʒ.j.ß. *zingiber.* ℥.ß. *flor. tiliæ. rorismarin. lauendul. an.* ʒ.iij. *stœchad. Arab.* ℥.ß. Cum *saccharo albissimo* F. s.a. Confectio.

Vel ℞. *Granor. pæon. excort. coriandr. præp. nuc. mosch. galang. visci quern. cubebar. piper. long. cardamom. an.* ʒ.ij. *zingib. rorismarin. an.* ʒ.j. *sacchar. alb.* ℥.j.ß. F. Tragæa.

Possunt etiam ex pulueribus rotulæ fieri.

Vel ℞. *Zingiber. alb. caryophyll. an.* ʒ.j. ß. *cubebar. cardamom. macis, an.* ʒ. j. *sem. pæon. excort. nucis moschat. an.* ʒ. ß. *sem. ocymi, caryophyllor. maioran. spicæ Indicæ, galang. an.* ʒ.j. *sacchar. albi* ℥. viij. Dissoluatur saccharum cum *syrup. stœchad.* & add. *conseru. lauendul.* ℥.j. Misce. F. Electuarium.

Vel ℞. *Conseru. stœchad. betonic. an.* ℥. j. *tunicis, anthos, an.* ℥. ß. *spec. diambr. diapliris, theriacæ, an.* ʒ.j. Cum *syrupo de stœchade.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conseru. anthos, lauendul. an.* ℥. ß. *maioran.* ℥. ij. *euphrag. rosar. an.* ℥. j. *calam. aromat. condit. myrobalanor. chebul. condit. an.* ℥.ß. *specier. diambr.* ʒ.j. *ol. destill. fœnicul. carui, an.* g̃. vj. *caryophyll. nuc. moschat. an.* g̃. ij. *cum syrup. de stœchad.* F. Electuarium.

℞. *Conseru. flor. rorismarin. lauend. betonic. an.* ℥. ß. *mithrid.* ʒ.ß. *elect. diacor.* ʒ.ß. *pulu. nuc. mosch. macis, caryophyllor.* cube

cubebar. cardamomi, an. ʒ. ß. *sem. carui, fœniculi, seselios. eruc. an.* ℈. j. *extract. pœon. visci querni* g̃. v. *enulæ* g̃. viij. *spec. diaplir.* ℈. ij. *diamosch. d.* ʒ. j. *diagalangæ* ʒ. ß. *aq. theriac. apoplect. an.* ℥. ß. *spec.* ⊖ ʒ. ß. *cum syrupo de cortic. citri & miua cydonior. arom. an. q. s.* F. Electuarium seu conditum, de quo mane & sero dosis nucis moschatæ magnitudine capiatur.

Aut sumantur mane sem. fœnic. carui, grana iuniperi, cubebæ, vel horum condita & confectiones: præcipuè commendatur sem. pastinac. syluest. & aquilegiæ saccharo obductum.

Vel ♃. *Pulu. rad. pœoniæ, ireos, margarit. præparat. an.* ℈. j. *ol. destillat. succin. cinnamom. caryophyll. carui, nucis moschat. an.* g̃. iij. *sacchar. in aq. lauendul. dissolut.* ℥. iij. F. rotulæ.

Vel ♃. *spec. diambr. diamosch. dulc. an.* ℈. j. *aromat. rosat.* ℈. ij. *corall. rubr. succic. alb. an.* g̃. xvj. *cardamom. nucis moschat. santali citrini, an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *cinnamom. macis., an.* ʒ. ß. *sacchar.* ℥. vj. Dissolu. in aqu. rosar. & fiant rotulæ, quæ inungantur ol. anisi vel fœniculi.

Vel ♃. *Margarit. præparat. corall. rubr. præparat. an.* ℈. j. *ol. caryophyll. nuc. mosch. anisi, an.* g̃. iv. *sacchari in aq. ros. dissol.* ℥. ij. F. rotulæ.

Vel ♃. *Spec. dianth. diamo. dulc. arom. ros. Gall. an.* ʒ. ß. *extr. pœon.* ℈. j. *ol. nuc. mos. dest.* g̃. x. *fœnic.* g̃. vj. *sacch. in aq. lauendul. dissol.* ℥. iij. F. rotulæ.

Vel ♃. *sem. pœon. pastinac. sylu. carui, an.* ℈. j. *rad. pœon. visci quer. cubeb. cranij hum. præp. granor. Parad. an.* ʒ. ß. *spec. diamosc. dulc.* ℈. ij. *sacch. albiss. in aq. ros. & rorism. dissol. q. s.* F. Morsuli.

Alij ♃. *Conser. flor. beton.* ʒ. ij. *myrob. chebul. condit.* ʒ. j. *cort. citri condit.* ʒ. ij. *spec. diambr.* ℈. j. *dianthos.* ℈. ß. *pulu. puleg.* ℈. ij. *cubebar. caryoph. card. an.* ʒ. ß. *calam. arom.* ℈. j. *extr. pœon.* ℈. ß. *galang.* g̃. vij. *smaragdi. præp.* ℈. ß. *solut. margar.* ℈. ij. *corall. rub.* ℈. j. *ol. carui, macis, an.* g̃. v. *destill. nuc. mosch.* g̃. viij. *sacch. opt. in aq. lilior. conuall. dissol. q. s.* F. Morsuli ʒ. ij. pendentes, de quibus mane & sero vnus atque alter capiatur.

Vel ♃. *spec. diamosch. dulc.* ℈. ij. *diambr. dianth. diagalang. diaplir. an.* ʒ. ß. *pulu. cubebar. cinnamom. an.* ℈. j. *cardamomi,*

conseru. anthos ℥.ß. *sacchar. albiss.* ℥.iv.ß. *in aq. beton. dissol.* In fine adde *ol. caryoph.* g̃.iij. F. Confectio in morsulis.

Vel ♃. *sacch. ros. tabul. in aq. scorzon. dissolu.* ℥.iv. *rad. pœon. ireos, scorzoner. an.* ℈.ß. *doronici* ʒ. j. *spec. dianthos, arom. rosat. diatrion santal. an.* ℈.j. *extr. pœon.* g̃.x. *ol. nuc. mosch. macis, an.* g̃.iv. *cortic. citri, fœnic. an. gutt.* ij. F. morsuli.

Alij ♃. *Sacchar. albi* ℔. j. *cinnamomi, zingiberis, ireos, macis, nucis moschat. cardamomi, cubebar. caryophyll. an.* ʒ.j. *fol. euphrag.* ℥.ß. *amygdal. dulc. mundat.* ℥. j. Cum *aqu. euphras. q. s.* F. s.a. morsuli.

Vel ♃. *Cubebar. cardamom. flor. lauendul. an.* ʒ. ß. *macis, piper. longi, pyrethr. an.* ℈. ß. *mosch. ambræ, an.* g̃. ii. Cum *mucilag. tragacanth. aqu. cinnamom. facta, fiant trochisci, qui in ore detineantur, & sensim deglutiantur.*

Efficax est ad vertiginem depellendam aqua vitæ rubra Electoris Saxoniæ vulgo dicta, quæ hoc modo paratur:

♃. *Cinnamom. opt.* ℥.j. ß. *zingiber. alb. caryophyll. santal. rubr. an.* ℥. ß. *macis, nucis moschat. piperis, galangæ, cardamom. cubebar. specier. aromat. rosat. diambr. dianthos an.* ʒ.ij. *sem. anisi, coriandr. præpar. maioran. basilici. flor. lauend. anthos. spicæ nardi, an.* ʒ. ij. *rosar. rubr.* M. j. Incisa crasso modo infund. *in spirit. vini optim.* ℔.v. *aq. rosar. moschat.* ℥.ix. *caryophyll. cinnam. an.* ℥.j. (Caryophyll. aqu. borrag. macerantur, & postea destillantur, hæc est aq. caryoph.) *vini maluatic.* ℔.j.ß. Macerentur omnia per dies iv. postea exprimantur, & colentur per manicam Hippocratis.

Colaturæ add. *sacchar. cand.* ℔. ij. Sinantur per biduum ita stare, deindè bis vel ter colentur, donec liquor clarescat.

Commendatur etiam valdè aquà vel spiritus rorismarini in vertigine continua, præcipuè à caussa frigida & hyeme, ac aëre frigido, cuius ℥. ß. exhibeatur: vt & aqu. cinnamomi, vel aqu. & extract. scorzoneræ, quæ peculiari proprietate contra vertiginem opitulatur. Est & hæc aqua efficax.

♃. *Salu. menthæ crispæ, an.* M.j. *flor. lauend.* M.ij. *maioran. rutæ, rorism. an.* M.ß. *nucis mosch. caryophyll. macis, an.* ℥.ß. *granor. Paradis. cinnamom. granorum iunip. sem. pœon.* ℥. ß.

Infun

Infunditur in ſ. q. vini Rhenani vel Maluatici per dies aliquot, poſtea deſtillentur. Aqua hæc ad vſus tam Internos, quàm Externos commoda eſt.

Aliæ aquæ compoſitæ ad vertiginem deſcriptæ habentur in Inſtit. Efficaces ſunt & ſequentes, quarum prior Dreſdæ in vſu eſt.

♃. *Veronic.* M.iv. *euphrag.* M.iij. *flor.maluæ* M.ij. *lauend. roriſm.card.bened.an.*M.ß.*ſtœc.Arab.*M.j.*rad.bryon.*℥.iij.*caſtorei* ʒ.ß.*cinnamom.*ʒ.j.ß.*vini veteris optim.* ℔.iij. *aq. lauend. veronic. tiliæ, lilior. conuall. betonic. an.* ℔. ß. Stent infuſa in loco calido per biduum, poſtea ſ.a. deſtillentur. Doſis cochleare mane & veſperi, vel per ſe, vel cum pulueris contra vertiginem Dreſdenſis ſupra deſcripti ʒ. j.

♃. *Radic. bryoniæ, ſcorzoneræ, an.* ℥.ij. ß. *pœon. Imperat. an.*ʒ.vj.*herb. veronic.beton.ſalu. card. bened. an.*M.ij.ß.*maioran.* M.j. ß. *flor. anthos, lauendul. euphragiæ.an.* M.ß.*confect. anacardin.* ʒ.vj. *cinnamomi elect.*℥. j. *cubebar.* ʒ.ij.*ligni aloes* ʒ.j.ß. *caſtor.elect.*ʒ.ß.*aq. veronic. lauendul. flor.tiliæ an.*℥.x. *ſcorzoner. vel ſaluiæ* ℔. ß. *vini Hiſpan.* ℔.ij. M. & infunde per dies 14. in loco calido, poſtea deſtillentur.

Vel ♃. *flor.lilior. conuall.*℔.j. ß. *lauendul. tiliæ, an.*℔.ß. *pæon.*ʒ.iij. *fol. beton.* ʒ.ij. *viſci querni* ʒ.j. ß. *rad. pœon.* ʒ. ij. *cubebar. caſtorei, an.*ʒ. ß. *macis, cardamomi, cinnamomi, an.* ʒ.iij. *vini generoſi Rhenani* ℔.v. Macerentur per dies 7. vel 8. inde deſtillentur per B. Et ne poſt paſtum vapores multi ad caput adſcendant, idque debilitent, talis Tragæa parari poteſt.

♃. *Confect.ſem.coriand.aniſi,fœnicul.carui, cubebar.an.*℥.ß. *cinnamomi* ʒ. ij. *macis* ʒ. j. *ſacchar. roſar. tabulat.* ʒ. j. Fiat Tragæa.

Vel ♃. *Pulu.cydonior. exſicc.* ʒ.j.*ſem. coriandr.* ʒ. ß. *nuc. moſchat.macis, an.*ʒ.j. *maſtich.ſem. aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ß. *cinnamom. cortic. citri. an.* ʒ. j. *ſacchar. roſat. tabul.* ℥. v. M.

Inter Externa ſunt odoramenta *ex nigella, maioran. caſtor. menth.& puleg.cum aceto.*Vel fiat tale pomum.

♃. *Ladani puri* ʒ.ij. *ſtyracis calamit.* ʒ.ß. *benzoin.* ℈.j. *ol. deſtillat. caryophyll. macis, an. gutt.* iv. *gallæ moſchat.* ℈. j. Fiat Pomum.

Vel præparetur ſequens nodulus, & odorandus in manibus teneatur.

℞. *Summit. maioran. ſtœchad. Arab. an.* P. j. *flor. lauendul. roriſmarini an.* P. ß. *nucis moſchat.* ʒ. ß. *caryoph. cubebarum, an.* ℈. ß. *ſem. nigell. in aceto quinquies macerati* ʒ. ij. *erucæ* ʒ. ij. *caſtor.* g̃. iij. Ex conciſis fiat Nodulus rotundus ex ſerico rubeo cum ſtylo, qui manibus, vti dictum, teneatur. Vel in aqua ſequenti intingatur, naribuſque ſæpius admoueatur.

℞. *Aq. multipl. infuſ. flor. lauendul.* ℥. ij. *apoplect.* ℥. ij. *maioran. rutæ, ſaluiæ, an.* ℥. j. *cinnamom.* ʒ. ij.

BALSAMVM.

℞. *Nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ſtyrac. calaminth.* g̃. v. *ladani* g̃. iij. *ligni aloes* g̃. ij. *moſchi* g̃. iij. *ambræ* g̃. j. *ol. lauendul. maioran. an. gutt.* ij. *croci, caryoph. an. gutt.* j. Cum *aq. roſar.* q. ſ. Fiat Balſamum. Inunctiones fiant *ol. rutac. laurin. nucis moſchat. ſuccin. balſam. apoplect.*

Vel ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ol. deſtill. caryoph. maioran. roriſmar. an.* g̃ iij. *ſuccini* g̃. ij. Miſce & eo tempora, nares, occiput inungantur, vel exceptum goſſypio auribus indatur.

Vel ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ℈. ß. *ol. ſuccini,* g̃. vj. *moſchi,* g̃. ij. M.

℞. *Balſami, ſaluiæ, roriſmarin. an.* ℈. ß. *caryoph.* g̃. vij. *ol. nucis moſch. expreſſ.* ʒ. j. *lauendul. gutt.* iv. *ſuccini gutt.* ij. *ambræ* g̃. iij. *moſchi* g̃. iv. *zibeth.* g̃. v. Miſce pro Balſamo, quo nares & tempora ſæpius inungantur.

Nonnulli commendant pinguedinem Damarum temporibus illitam.

Lotiones fiant ex decocto *Pulegij, hyſſop. ſerpilli, roſar. betonic. ſtœchad. maioran. ſaluiæ, rad. Ireos, bacc. lauri.*

Valde commendatur bombyx exſiccatus, & pulueriſatus Vertici inſperſus, quo Carolum V. frequentiſſimè vſum ferunt.

Puluis etiam ſequens capiti inſpergi, vel cucupha inde parata capiti imponi poteſt.

℞. *Herb. roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, an.* P. iij. *flor. chamæmel.* P. ij. *ſerici crudi* ʒ. ß. *rad. Imperat.* ʒ. j. M. F. puluis groſſus.

Poſſunt

Possunt & sacculi capiti imponi ex plantis modo enumeratis parati. Auribus immittatur *ol. caryophyllor. cinnamom.*

Ex periaptis commendantur, præter crystallum, corallia rubra, vt & succinum, siue de collo gestetur, siue pocula inde parentur, siue in potu suspendatur. Montuus, *in anasc. morb. lib. 1. cap. 12.* ex Nicolao virgam vulpis capiti alligatam vertiginem tollere scribit. Ruellius corollam ex foliis vlmi paratam capiti imponi iubet.

Et cum vertigo ista per essentiam sæpe in Apoplexiam degeneret, ad præseruandum ab Apoplexia apud multos in vsu est hic puluis; cuius ʒ. j. singulis mensibus ante nouilunium cum aqua Lauendul. aut cerasorum datur. *Puluis ab Apoplexia præseruans.*

℞. *Succin. præpar.* ʒ. ij. *spec. diarrhod. abbat.* ʒ. ß. *rad. pæon.* ℈. ij. Fiat Puluis.

Exemplum eiusmodi vertiginis exstat apud Solenand. *sect. 1. consil. 2.* Forest. *lib. 10. obseru.*

Tertiò.

De Vertigine per Consensum orta.

Caussæ.

Vapor verò, qui vertiginem per consensum excitat, ex variis locis eleuari potest. Frequêter excitatur vertigo per consensum è Ventriculo vaporibus ab humore bilioso, vel pituitoso, vel cibis corruptis ad caput adscendentibus. *Vertiginis per cõsensum caussa.*

Primò enim cum bilis per inediam in eo efferuescit, & Epar excrementa sua ad ventriculũ mittit, vapores copiosi ad caput eleuantur, & vertiginem excitant, quod picrocholis in primis accidere solet: Deinde idem ex pituita interdum euenit: vt & ob ventriculi imbecillitatem, propter quam ex cibo, & potu vaporosus & flatulentus spiritus gignitur, & cibus in eo corrumpitur. Feruntur autem hi vapores ad caput facilius, cum agitantur; id quod fit ab inedia, motu nimio, vt vectione, aut nauigatione, cuius rei exemplum habet Forestus, *lib. 10. obser. 49. in Schol.* de quodam Iuuene, qui si curru veheretur, vertigine, nonnunquam & syncope, corripiebatur; cum pedes sine incommodo magnum iter conficere posset.

Iidem vapores ab aliis quoque partibus, Epate, Liene, Vtero, venis Meſaraicis, inteſtinis, item & vermibus in iis communicari poſſunt: ſicut & à parte aliqua externa. Vt enim vapor malignus à pede, vel alio membro externo auræ alicuius inſtar eleuatus Epilepſiam quandoq; excitat: ita & ab eodem vertigo generari poteſt. Vnde & vertigo interdum Epilepſiam præcedit, eiuſque mox ſecuturæ præſagium eſt.

Aliquando & per totius corporis & venoſi generis conſenſum accidit vertigo, vt in febribus, quæ ἠπιαλώδεις ab Hippocrate *in Coac.* dicuntur. Vbicumque enim in corpore tales vapores generantur, ſi per venas & arterias, vel etiam per vias apertas, vt œſophagum, & aſperam arteriam, ſurſum adſcendunt, & ad cerebrum penetrant, ſpirituſque agitant, vertiginẽ excitare ſolent. Id quod & ebriis interdum euenire ſolet, quibus à potu vel multo, vel potenti, & ſpirituoſo caput vaporibus repletur.

Signa Diagnoſtica.

Vertiginis per cõſenſum ſigna.

Si per conſenſum oriatur vertigo, malum per vices affligit: nulla capitis p.n. affectio, aut ſenſuum læſio præceſſit, aliarumque partium affectarum ſigna adſunt; & vertigo creſcit, aut imminuitur, prout ipſe affectus partis, quem ſequitur, minuitur vel augetur.

Et quidem ſi ſit à Ventriculo; aderit cruditas, nauſea, oris amaritudo; quia linguæ tunica ventriculi tunicæ continua eſt; καρδιογμὸς teſte Hippocrate, 4. *aphor*. 17. & ieiunos maximè hoc ſymptoma infeſtat; quia bilis in eo tum efferueſcit, & ad eum vndique alimentum attrahentem Epar excrementa ſua tranſmittere ſolet. Sumpto cibo minuitur, vel ceſſat; ceſſat quoque poſt vomitionem, & alia affecti ventriculi ſigna adſunt.

Si ab aliis partibus malum originem habeat, earundem affectarum ſigna aderunt, vt ſi ab vtero vertigo proueniat, menſium ſuppreſſio, vteri ſtrangulatio, vel alia eiuſmodi aderunt.

Si per conſenſum totius vertigo accidat, affecti quoque totius corporis ſigna aderunt, vt in febribus fieri ſolet.

Et quidem si signa coctionis præcesserint, hæmorrhagia Critica sequitur; si nulla, à febris potius malignitate prouenit.

Si verò absque febre sit, & à sanguine calido & flatuoso in venis proueniat, in primis post motum corporis vehementem, vertigo excitari solet. De quibus omnibus etiam suprà *part.*1. *cap.*6. dictum.

Prognostica.

1. Vertigo, quæ accidit per consensum alicuius membri stupore affecti, Epilepsiæ, vel Apoplexiæ indicium est.

2. Si vertigo accidat in febre ob crisin instantem, salutem indicat; modo vires constent. Si ante signa coctionis accidat, periculum portendit. Si medio modo sese res habet, crisin imperfectam, & malam denunciat.

Indicationes.

Vt vertigo per consensum rectè tollatur, necessarium est, humorem, qui vaporem illum subministrat, præparare, si opus sit, & euacuare; vaporem ipsum, qui ad caput adscendit, reuellere, intercipere (quam ad rem clysteres vtilissimi sunt,) & repellere, si per vasa externa feratur; eum verò, qui iam caput occupauit, discutere, & partem ipsam mittentem roborare, eique naturalem dispositionem restituere, ne in ea materia vitiosa vapores transmittens generetur; simul & ipsum caput roborare, ne vapores suscipiat, aut facilè discutiat, & ij, qui adscendunt, non ita facilè spiritus commouere possint. Et quidem si affectus non vrget, à causæ, à qua is pendet, remotione curatio inchoanda: si verò malum vrgeat, ipsi primò prouidendum, vt suprà de curatione paroxysmi dictum. *Vertiginis per cõsensum curatio.*

Auxilia.

In sanguinis missione, si ille euacuandus sit, attendendum, vt præseruationis gratia venæ in cruribus potius aperiantur, quàm in brachio, vt Galenus *de missione sangu. cap.*19. docet, vtpote, quæ non solùm sanguinem euacuare, sed & reuellere, & ad partem contrariam trahere potest. Atque id præcipuè faciendum, si menses vel hæmorrhoides suppressæ vertiginis caussam præbeant.

Si

Si à ventriculo sit vertigo.

Vertiginis à ventriculo curatio.

Humor in ventriculo contentus, vomitu, nisi quid prohibeat, aut purgatione per aluum euacuandus, præmissa, si opus est, præparatione. Quanquam enim Hippocrates, *in libr. de loc. in homin.* Vomitum, vbi oculi affecti sunt, damnat: tamen de eo solum oculorum affectu id intelligendum est, qui ex primaria in cerebro caussa est, non verò per consensum ventriculi ortus. Et ne in vomitu æger vertigine corripiatur caputque lædatur, vtile fuerit, fascia caput, dum æger vomit, constringere, aut oculos obuoluere, & ad suturam coronalem aliqua medicamenta adstringentia adhibere, quæ cerebrum à vaporibus adscendentibus tueantur, qualia sunt flor. rosar. rubrar. myrtil. balaust. nux moschat. caryophyll. vel vaporum ad caput adscensus clystere iniecto prohibendus. A vomitu verò statim aliquid aromatici rosati, vel myrrhæ, vel syrup. de mentha vel de cortic. citri propinandum & ad ventriculum roborandum vaporum adscensum prohibendum. Si verò euacuatis cruditatibus affectio non cessat, aluus leniter purganda, & quidem in purgatione inchoandum à lenioribus, vt manna, syrup. rosar. solut. pilul. ex aloë parat. & similibus; quæ si non suffecerint, humore præparato ad fortiora deueniendum.

Si æger sit Picrocholus, non diu ieiunet, sed cibum sumat maturius, vt vertiginem præcaueat, aut si ieiunum paroxysmus inuadat, statim cibus exhibeatur.

Tandem quæ ventriculum roborant, & confortant, & halitus adscendentes compescunt, aut in ventriculo discutiunt, vsurpanda, cum Interna, tum Externa. Et quidem considerandum, an cruditas sit nidorosa & humores calidi & acres in ventriculo abundent, an verò acida, & prout opus, cura instituenda: sicut hac de re supra *part.* 1. *cap.6.* dictum, ne post cibum etiam sumptum multi vapores ad caput adscendant, vertiginemque renouent, tragææ antea propositæ vsurpandæ, quæ hic vtilissimæ sunt, vel hoc electuarium.

℞. Conseru. rosar. ℥.ij. *maioran.* ℥.j.ß. *cydonior. condit.* ℥.j. *cort. citri condit.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. condit.* N. ij. *sem. coriand.*

coriand. præpar. corallor. rubr. præpar. an. ℥. j. *mastich.* ℥. ß. Cum *syrup. cydonior.* fiat Electuarium.

Si ab Epate, Liene, vtero, vel toto corpore

Vertigo ortum habeat; curatio & ad partem mittentem, & recipientem dirigatur. Pars nimirum, cuius συμπαθείᾳ vertigo oritur, euacuetur seu venæ sectione, seu purgatione, prout natura humoris peccantis requirit: Per venæ sectionem, cucurbitulas, scarificationes, frictiones reuulsio instituatur: si consueta aliqua euacuatio suppressa sit, reuocanda ea, & pars cùm mittens, tum recipiens roboranda. Si reliqua auxilia non prosint, nonnulli arterias post aures scindere iubent, vt ita via, per quam à toto, vel ab aliqua parte ad caput feruntur vapores, intercludatur. *Vertiginis ab Epate, liene, vtero, toto curatio.*

Verum de arteriarum sectione antea, vbi de Vertigine per primarium capitis affectum, cui præcipuè competit egimus, dictum. Tutius hic venæ frontis, vel temporum, si eæ turgeant, vel venæ sub lingua aperiuntur; vel in brachio fonticulus excitatur. Si tamen ex Epate, Vtero, suppressis hæmorrhoidibus, vlcere aut fistula aliqua in locis inferioribus malum originem habeat, fluxio antiqua reuocanda, vel loco eius fonticulus in cruribus aperiendus.

Vteri etiam regioni applicari potest *Emplastrum de galbano seu matricale, & de Emplastr. de mastich.* modo retentio mensium id non prohibeat.

In critica in febribus Vertigine nihil agendum, capitique nihil applicandum, neque natura in opere suo turbanda. Si tamen crisis non rectè procedat, primò promoueri potest, vt alibi dictum.

Quartò.

De Vertigine à meatuum cerebri angustia.

Caussæ.

Non solùm verò à vaporibus spiritus animales in cerebro agitantur, sed & cerebri meatuum angustia eiusdem motus caussa esse potest; cum scilicet spiritus animalis per loca impedita mouetur, & retrocedit. Angustia tamen hæc non est integra. Aliàs enim Apoplexia sequeretur. Fit autem hæc angustia.

1. Ab

1. Ab obstructione, quam pariunt vapores crassi, quæ non diu durat. Vt enim subito oritur: ita etiam subitò resoluitur vapor. Quandoque & aqueus, serosus atque pituitosus humor, qui cerebri anfractus, spatiaque adimplens, & flatuum copiam simul generans, in eo fluctuat, & Vertiginem illam quæ Apoplexiam & Carum præcedere, ac minari solet, & frequens ac diuturnior est, excitat vt hac de re Platerus docet.

2. Ex cranij fractura, ac cerebri compressione eadem angustia, & hinc sequens Vertigo excitari potest.

3. Angustiam hanc productã fuisse à vase venoso cerebri omnibus illius arteriis ab exortu & ingressu in caluariam vniuerso per cerebrum ductu coalitis, induratisque, glandulisque paruis toto processu distinctis, obseruauit Platerus sectione in quodam mercatore, qui multis annis Vertigine laborans nec ambulare, nec è lecto amplius surgere, quin corrueret, poterat. Ab angustia enim vasorum cerebri spiritus impediti retentique in cerebro ex leui corporis motu circumducti incurabilem Vertiginem pepererant.

Nonnulli & subsidentiam addunt, eamque fieri statuunt à veneno aut humore acri vellicante ventriculos cerebri, aut ex nimio dolore in quacumque corporis parte, vt in morsu oris ventriculi, in fame item sine vapore aliquo sursum misso. Verùm non probabile est, ex istis caussis cerebrum ita moueri posse, vt subsideat: & licet subsideret, quomodo motus circularis spirituum excitaretur?

Verò magis consentaneum est, à spirituum perturbatione & agitatione ex istis caussis, quæ & materia aliqua communicata, & sine materiæ communicatione fieri potest, Vertiginem produci.

Signa Diagnostica.

Si Vertigo sit ab obstructione, signa adsunt vaporum, & humorum illam inducentium, & pituitæ præcipuè in cerebro redundantis. Et quidem quæ ex vapore obstruente fit Vertigo, citò soluitur: quæ verò ab humore, pertinacior est; quandoque etiam ægri de fluctuationis quodam sensu in capite conqueruntur: estque hæc etiam vertigo frequens,

frequens, & diuturna,

Si à compressione ictus, aut compressio, aut fractura cranij præcessit.

Si à coalitu vasorum sit vertigo, grauissima illa est, & diuturna, vt historia antea à Platero adducta docet. Vix tamen in viuente homine de caussa hac aliquid certi statui potest, sed sectio demum post mortem Medici coniecturam confirmat.

Prognostica.

Difficilis curatu est Vertigo, quæ à compressione, ac obstructione prouenit, & Apoplexiam, aut Carum præcedere, ac minari, & nisi præcaueatur, tandem in hæc mala terminari solet. Coalescentia verò vasorum cerebri incurabilem vertiginem gignit.

Curatio.

Cum autem qua ratione angustia cerebri à quacumque caussa curanda sit, supra *part.* 1. *cap.* 17. dictum sit, nihil amplius hic de ea addere opus est, sed quæ ibi dicta sunt, in vertigine ex angustia meatuum cerebri curanda, omnia locum habent.

Quinto.

De Vertigine à Spirituum ex caussis euidentibus agitatione.

Caussæ.

De vertigine à spirituũ à caussis euidentibus.

Spiritus, præter dictas hactenus caussas, etiam euidentes caussæ agitare possunt. Facilius tamen id præstant, si interna dispositio. & debilitas cerebri adsit.

Et primo quidem spirituum circumrotationem excitant caussæ externæ, vt corporis in gyrum conuersio, rerum externarum circumrotatarum, & variè motarum, vel aquarum vorticosarum adspectus; ab alto prospectus, item ambulatio per pontem angustum, & tremulum, adspectus rerum insigniter splendidarum vt Solis, exercitium intempestiuum, & motus corporis, vnde conualescentibus surgentibus, vel se mouentibus vertigo obrepere solet, vehemens fragor tonitrui, bombardarum capitis percussio, & casus in caput, percussio in dorso, quæ & ipsa quandoque ob consensum spinalis medullæ vertiginem excitat.

Deinde Internæ, vt Imaginatio. Si quis enim fortiter imaginetur obiectum in gyrum motum, spiritibus animalibus, vt etiam in gyrum moueantur, occasio potest præberi. Ita animi perseuerantes, vel inhærentes commotiones spiritibus, sæpe, & validè in cogitationibus illis profundis, & assiduis, vt & vigiliis, exagitatis vertiginem pariunt.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur hæc vertigo facilè ex ægri & adstantium relatione, qui caussas, quæ præcesserunt, & vertiginem inducere valent, patefaciunt.

Prognostica.

Non adeo periculosa hæc est vertigo, nec diuturna, vt reliquæ differentiæ.

Curatio.

Caussis enim illis cessantibus, cessat vertigo; accedente in primis quiete, & somno: ac proinde alia curatione opus non est. Si tamen non planè cesset, frictiones extremorum vtiles sunt.

QVAESTIO I.

An temperies, vel humor sine vapore Vertiginem producere possit.

An sine vapore possit vertigo excitari.

Dubitant equidem nonnulli, an solus vapor, an verò etiam humor possit inordinatum hunc motum spirituum inducere: imò nonnulli affirmant, solam intemperiem calidam sine humore & flatu vertiginem inducere posse, atque exemplo aquæ feruentis id probare conantur, quæ mouetur in gyrum à calore ignis. Rem tamen planam esse puto. Humor certè, nisi ex eo flatus excitetur, spiritus ita agitare non potest. Neque caliditas id per se præstat: cum in multis affectibus capitis spiritus incalescant sine vertigine. Neque exemplum aquæ feruentis id probat. Quod enim aqua feruens agitatur, & mouetur, caussa sunt partes illæ aquæ, quæ vi caloris aërescunt, aut, vt aliis placet, partes ignis permistæ, quæ cum, vtpote leuiores, sursum tendant, & exitum quærant, aquam simul mouent.

QVÆSTIO II.

An Repellentia locum habeant in Vertigine per consensum partium inferiorum.

Respondet quidem Massarias, quamlibet materiam repellendam esse; & quanquam huiusmodi repellentia præsidia aliquo incommodo non careant: tamen longè maiorem vtilitatem afferre. Verùm hoc ipsum in quæstione est, an repellentia tum plus commodi, quàm damni afferant. Mihi distictione vtendum videtur. Si enim per vasa externa vapor adscendat, locum omnino habent, & multùm commodi afferunt, cum vaporem sine incommodo possint reprimere. Si verò per interna adscendat, tantum abest, vt prosint, vt nocere etiam queant; cum vaporem reprimere non valeant, & in caput eleuatum in eo retineant. *An repellentia in vertigine locū habeant.*

QVÆSTIO III.

Qua ratione prospectus ab alto, & in profundum vertiginem excitet.

Cur ab obiectis externis circumrotatis, & variè motis vertigo excitetur, res non ita difficilis est. Ad obiecti enim talem motum per species visibiles spiritus visionis celeritatem veluti sequentes simili modo concitantur & agitantur. Hinc ij, qui vertigini sunt obnoxij, ad rerum talium adspectum oculos claudunt, vel obuelant, & iumentis, quæ molas in orbem circumducunt, oculi obuelari solent, aut cęca in hanc operam eligi. Quomodo verò rerum profundarum & ab alto prospectus vertiginem generet, non ita planum est. Theophrastus caussam refert in titubationem, & dissipationem spirituum externorum, qui interiores agitent. *Quomodo perspectus ab alto vertiginem excitet.*

Cum enim spiritus visorij, vbi res profundæ spectantur, in immensum quasi protendantur, in tanta spatij longitudine firmos manere non posse, sed titubare quasi, & tremere, eumque tremorem radiorum communicatum spiritibus cerebri eos similiter mouere existimat. Verùm malè præsupponit visionem fieri radiorum & spirituum emissione, & spiritus continuo ab oculo ad rem visam extendi, & quasi baculum vel funem tremere posse. Et si saltem

longitudo ſpatij eſſet in cauſſa, cur non etiam proſpectus in altum & ſtellarum adſpectus vertiginem moueret? Hercul. Saxonia ex adſpectu rei profundæ ſpiritum animalem ita conſumi putat, vt propter eius defectum, nec vacuum detur, poſtea attrahantur vapores, qui vertiginem excitent. Verùm enimuerò non plus ſpirituum in rei profundæ, quam propiori adſpectu conſumitur. Et ſi hæc huius rei cauſſa eſſet, etiam res lõginquæ è directo in plano, vel alto poſitæ æquè, ac res profundæ vertiginẽ excitare deberent.

Nota. Probabilius eſt, ex rei quaſi horrendæ, & metuendæ, ac periculoſæ adſpectione ſpiritus diffundi & moueri, atq; ex terrore rurſum retrahi, & ſic inordinato motu moueri. Vnde qui aſſueti ſunt in alto verſari, neque metuunt ſibi, ſi ex alto proſpiciant, vertigine facilè corripi non ſolent. Ita capite deorſum inclinato, ſpiritibuſque tunc ab eo ad principium neruorum vergentibus, cùm illud rurſum erigitur, iiſdem ſpiritibus impetu ad propriam ſedem remeantibus, vertigo excitari ſolet.

CAPVT V.

De Phantaſia, ratiocinatione, & memoria imminuta, atque abolita.

Poſt ſenſus cõmunis ſymptomata, de quibus hactenus egimus, explicanda veniunt ſymptomata, quæ phantaſiæ, ratiocinationi & Memoriæ accidunt, de quibus in Inſtit. *l.2. p.1. ſect. 1. c. 7. & ſect. 2. cap. 4.* tractauimus.

Phantaſia ratiocinatio, memoria læſa. Læduntur autem functiones iſtæ triplici modo: vel dum imminuuntur, vel dum abolentur, vel dum deprauantur. Imminutæ phantaſiæ & ratiocinationis ſymptomata ſunt, mentis imbecillitas, & hebetudo, tarditas ingenij, ſtupiditas, & torpor mentis: abolitæ, amentia. Ad deprauatas has actiones pertinent omnia deliriorum genera. Memoria verò, cuius officium eſt non iudicare, ſed ſaltem imagines recipere, & retinere, debilitari & aboleri, deprauari non poteſt, vt plerique ſentiunt.

De

De his itaque actionum principum læsionibus, quæ sine aliis, vt soporosis, & aliis, in quibus omnes animales functiones læduntur, affectibus contingunt, iam dicendum. Et primò quidem de imminutis & abolitis. Agemus autem de his coniunctim; quia communes caussas & communem curandi rationem habent. Præterea læsa memoria plerunque stoliditatis caussa est. Cum enim memoria species rerum non retinet, neque eas, vt debet, phantasiæ, & intellectui suggerit, facultates hæ obiecta, quibus exerceantur, non habent. Atque ita solùm occupantur circa species ab externis obiectis oblatas, atque in operatione non persistunt, & homines dicuntur stolidis infantibus similes, qui non discurrunt circa species reseruatas, sed prout hoc vel illud ipsis offertur, ita iudicant, statimque & rei & iudicij facti obliuiscuntur, & modò vnum, modò alterum appetunt & statuunt.

Phantasia & ratiocinatio, imminuta & abolita.

Primò ergo quod imminutas & aboliatas has functiones attinet, pertinent hûc omnes, qui adultiores facti, istas actiones, quæ homini maximè propriæ sunt, vel nullo ferè modo vel debiliter certè exercent. Quod malum longè maximum est. Cum enim solis hisce functionibus homo à brutis differat, si iis destituatur & priuetur, ferè ad brutorum classem detruditur. Sunt tamen talium quidam gradus.

Quidam enim omni ferè ingenio destituuntur, & facultas imaginatrix, præcipuè verò ratiocinatrix, ita à caussis p.n. impedita est, vt nullos conceptus gignere possit, qui ad sapientiam spectent, nec illa ipsa principia, quæ ad disciplinas omnes in vniuersum discendas præsupponuntur, & præcognoscenda sunt, assequi queant. Qua de caussa omnis via, & ad sapientiam aditus ipsis præcluditur, atque in istis instituendis oleum & opera perditur: qui amentes & stolidi dicuntur; vitium ipsum ἄνοια, Amentia, & μώρωσις stultitia nominatur. Alij sunt, qui primorum quidem principiorum cognitionem assequuntur, atque hinc aliquas conclussiones deducunt, sed magno cum labore: qui ingenio tardi, hebetes, stupidi appellantur; vitium ipsum mentis hebetudo, stupiditas, torpor ingenij. Etsi enim

ſymptomata iſta, præcipuè apud Latinos nominibus non ſemper accuratè diſtinguantur; vſus tamen ferè obtinuit, vt in Inſtitut. *loc. alleg.* dictum, vt ἄνοια dicatur, cum imaginatio, ratiocinatio & memoria ferè abolentur: μώρωσις, vt ex Galen. 1. *prorhet. comm.* 2. *t. vlt.* patet, cum ſine delirio homo parùm ratiocinatur; à quo vitio gradibus ſaltem differunt, ſtupiditas, tarditas, & torpor ingenij. Cum verò actio imminuta, & deprauata concurrunt, & homo parùm ac malè iudicat, ſtultitia appellari poteſt. Memoria, vt diximus, non deprauatur, ſed vel imminuitur, vel aboletur. Læduntur autem actiones hæ vel ſeorſim, vt ſola interdum ratiocinatio, interdum ſola phantaſia, interdum ſola memoria; vel plures ſimul.

Dicemus verò in primis de memoriæ læſione. Hâc enim læſa, vti diximus, læditur conſequenter phantaſia & ratiocinatio; & læſæ memoriæ exempla ſæpius offeruntur. Phantaſia verò & ratiocinatio cum plerunque vel à primo ortu lædantur, & homo ſtupidus vel fatuus naſcatur, vel ætate aboleantur, aut debilitentur, vt fit in ſenibus, vitia ea ferè incurabilia ſunt.

Memoria læſa exēpla. Paſſim autem memoriæ læſæ notabilia exempla occurrunt, quæ collegit Schenckius, *lib.* 1. *obſeru.* 128. *& ſequ.* Inter reliqua notatu digna ſunt, quod Plinius *natur. hiſtor. lib.* 7. *cap.* 34. narrat, quendam ex præalto tecto lapſum, matris, & affinium, propinquorumque cœpiſſe obliuionem. Alium ægrotum, ſeruorum etiam; ſui verò nominis Meſſalam Coruinum Oratorem. Et Chriſtoph. à Vega *lib.* 3. *art. Med. cap.* 10. refert, Franciſcanum quendam ex acuta febre ita memoriam amiſiſſe, vt etſi prius peritus eſſet Theologus, nec literas agnoſceret, neque nomina rerum, quæ ſibi aſſiduè in vſu erant, memoria teneret. Et quod Baſſianus Landus *de human. hiſtoria* recitat; Franciſcum Barbarum Hermolai amicum Græcarum litterarum, quarum erat doctiſſimus, in extrema ſenectute oblitum eſſe: quanquam diiudicandi, & commentandi facultate polleret. Et quod de ſtudioſo quodam Monſpelienſi ex Rondeletij narratione Thom. Iordan. *de peſt. Phœnom. tr.* 2. *cap.* 2. habet,

habet, qui ex vulnere ita rerum omnium oblitus eſt, vt inſtar infantum Lutetias retrogredi, & prima pueris tradi ſolita Elementa diſcere denuò neceſſe habuerit.

Cauſſæ.

Ad cauſſas horum ſymptomatum rectè inueſtigandas neceſſarium eſt, quærere, quomodo, & quibus inſtrumentis hæ actiones in ſanis perficiantur. Videmus enim homines etiam ſanos ſecundum ætatis differentias diuerſimodè has actiones edere. Primo enim infantes parùm valent hiſce functionibus, & à brutis non multum differunt: poſtea ætatis progreſſu magis magiſque & memoria & ratiocinatio, & phantaſia ſeſe exerunt, donec in adoleſcentia & virili ætate ad ἀκμὴν perueniant, & quidem mirabiles & ſtupendos affectus homo edat. Hinc rurſum declinante ætate vigor ingenij & memoriæ imminuitur, & tandem in decrepita ætate quaſi repueraſcunt plerique ſenes. Hæc in hiſce ætatibus actionibus iſtarum varietas animę adſcribi non poteſt, quę ipſa ſemper eadem manet, nullamque alterationem, & mutationem recipit, ſed diuerſitas iſta omnis ex organorum, cerebri puta, & ſpirituum animalium diuerſa diſpoſitione prouenit. Cerebrum caliditatis & humiditatis gradum requirere ad has actiones, extra controuerſiam eſt, idque vel ex eo patet, quod infantes ob nimiam humiditatem in hiſce actionibus minus valent, qua abſumpta, & corpore indies ſicciore euadente facultates hę magis ſeſe exſerere incipiunt. *Cauſſæ læſæ phãtaſiæ, ratiocinationis & memoriæ.*

Quis autem ille gradus ſit, in hac humanę mentis caligine determinare difficilè eſt, imò impoſſibile. Ne dicam de occultis illis qualitatibus, quæ cerebro non denegandæ, ac modo ſubſtantiæ; vt nec de eo quænam diſpoſitio ad memoriam, quæ ad phantaſiam, quæ ad ratiocinationem neceſſaria, & aptior ſit. Videmus enim homines ſecundum has facultates variare, & rariſſimè vnum aliquem hiſce omnibus eminere. Id quod proculdubio à cerebri & ſpirituum conſtitutione peculiari prouenit. Neque enim eadem omnibus actionibus æquè apta eſt. Primę ætatis conſtitutio vegetatiuæ, ac ſenſitiuæ actionibus apta eſt, non verò actionibus mentis; contra ſenum conſtitutio

ad has apta, ad illas verò inepta. Atque inde etiam accidit, vt in affectibus p.n. qui dispositionem cerebri, & spirituum mutant, quales sunt phrenitis, melancholia, mania, in momento quasi omni sapientia, & scientia, qua antea præditus fuit homo, priuetur. Contra etiam obseruatum, stolidos & stupidos plus ingenij ex morbo acquisiuisse. Aristoteles *sect.30. problem.2.* refert de Marco quodam Syracusano, quod dum mente alienaretur, præstantior Poëta erat. Notabilia verò huius rei exempla duo recitat Ianus Huartus, *Scrutinij ingenior. cap.7.* Primum: Cordubæ anno 1570. in aula Regia fatuus quidam erat, Ludouicus Lopezius, qui ob iocos & sales in gratia Aulicorum erat. Is cum febre maligna corriperetur, in medio morbo ad tantum iudicij & discretionis acumen peruenit, vt vniuersam aulam in admirationem raperet, & toto vitæ, quod reliquum habuit, tempore prudentissimus perstitit. Alterum est hoc. Puer nobilis satrapæ cuiusdam in Hispania pedissequus, sanus, ingenij stupidi, & pauci intellectus, postquam in Maniam (melancholiam fuisse existimo) incidisset, tam aptè, tam prudenter ad interrogata respondit, tamque acutas & ingeniosas edidit regulas de administrando regno, cuius ipse se Dominum esse imaginabatur, vt prodigij instar videndi, audiendique eius caussa complures confluerent. Ille ipse, cui inseruiebat, herus rarò à lecto discedebat, DEVM rogans, ne mentis ipsi restitueret Medicus sanitatem. Et cum ipsum pristinæ sanitati restituisset, malè id habuit herum, doluitque, ex sapienti, & ingenioso rursum stolidum reddidisse. Imò ipse puer ægrè tulit, se pristinam sanitatem recuperasse. Cum enim in delirio viueret, eius animus subtilissimis mundi cogitationibus pascebatur, cuius Monarcham se esse imaginabatur, omnesque Reges quasi vasallos se dominum agnoscere credebat. Quod licet falsum esset, nihilominus tantam inde delectationem habebat, ac si reuera talis esset. Gal. hac de re peculiarem libellum scripsit, quo monstrat quod animi mores temperamentum corporis sequantur. Cui ipsa experientia adstipulatur, quæ ingens discrimen ingeniorum secundum regiones, & in singulis regionibus

Ex morbo acquisitum ingenium.

secun

secundum temperamentorum varietatem nobis ostendit.

Naturalis autem hæc constitutio requirit tria: 1. bonam temperiem, quo & occultas qualitates, & modum substantiæ referimus. Cerebrum enim non solum bonam temperiem habere debet, sed & constare substantia tenui, ac subtili, non crassa. 2. debet habere iustam quantitatem, figuram & conformationem. 3. Vnitatem. In his si quid mutetur, actiones, quæ in eo, & ab eo fiunt, mutari necesse est.

Neque solum ipsum Cerebrum bene dispositum sit oportet, sed & spiritus animales, qui proximum Animæ in hisce actionibus obeundis sunt instrumentum. Et cum spiritus Animales ex Vitalibus fiant, & hos bene dispositos, subtiles, rectè temperatos esse oportet.

Cum autem diuersæ sint facultates, Phantasia, Ratiocinatio, & Memoria, & videamus etiam homines sanos alios memoria, alios phantasia, alios intellectu pollere: si quæ constitutio Memoriæ, quæ phantasiæ, quæ Ratiocinationi in specie magis inseruiret, notum haberemus, & in caussis harum læsarum functionum inuestigandis facilius progredi possemus.

Tentarunt id quidem cùm alij tum Ianus Huartus, *in scrutinio ingenior.* Et Memoriam quod attinet, vulgata equidem sententia est, ad apprehensionem vtilem esse humiditatem, cuius rei signum sit in pueris, qui felicius res memoria apprehendant, quam senes, cum cerebrum habeant humidius. Idque ideo, quod cum memoria per viam quandam impressionis fiat in cerebro molli facilius figuræ imprimantur; in duro difficilius. Ad species verò firmiter retinendas, necessariam esse cerebri duritiem, & siccitatem statuunt, & exemplo rerum externarum, ceræ præcipue, id declarant, quibus si molles sint facilius figuræ imprimuntur, facilè tamen obliterantur: si verò duriores, difficilius quidem signa imprimenda recipiunt, impressa verò fortiter retinent. Verùm si ea quæ I. C. Scaliger, *exer. 307. s. 28.* hac de re habet, diligenter consideremus, vix admitti potest hic memoriæ modus. Cum

Ad memoriam qua cerebri cõstitutio sit commoda.

enim memoria ſit penè infinita, quibus ſpatiis continentur illa, quibus ſedibus ita diſpoſita, atque etiam ordinata, vt & vnumquodque ſeparatim, & cuncta confertim, & ſingula ordinatim promere, ſtatuere, digerere poſſimus. Et ſi qua ratione actiones ſenſuum Externorum, vt & Internorum perficiantur, diligenter conſideremus, atque attendamus, ſpecies illas ſenſibiles non recipi in materia, ſed à ſpiritibus ad animam deferri: tota huius rei cauſſa in ſpiritibus proximè quærenda videtur, ſecundariò verò in cerebro.

Læſæ Memoriæ cauſſæ. Ac ſi porro cauſſas omnes, quæ Memoriam, & intellectum tardant & iuuant, perpendamus, inueniemus, ſiccitatem cum moderato calore coniunctam Memoriæ & intellectui eſſe aptiſſimam, ideſt, cerebrum quod nec calore deſtituitur, nec humiditate abundat, eſſe ad has actiones aptiſſimum. Vnde Heracliti illud, quod Galen. *in lib. quod Anim. mores, cap.* 5. recenſet: *ſplendor ſiccus, Animus ſapientiſſimus*, ideſt, ſpiritus calidi & ſicci, ſed moderatè tam ad memorandum, quam ad ratiocinandum ſunt aptiſſimi. Ideoque contra & frigidum & humidum & ſiccum cerebrum ad has actiones ineptum redditur. Abolet memoriam frigiditas, imminuit frigiditas aut ſiccitas. Et quidem frigiditas vel ſola, vel cum humiditate aut ſiccitate coniuncta. Hinc cum infantes, tum decrepiti ſenes parum hiſce actionibus valent. In infantibus quidem calor eſt copioſiſſimus: verùm multa humiditate obruitur. In ſenibus & calòr deeſt, & multa adſunt excrementa, ſeu, vt Scaliger *loc. alleg.* loquitur: In puero ſunt multa excrementa; in ſene etiam aliena. Et in humido cerebro multi ſpiritus commeantes ſeſe tanquam circuli in aqua ſecant; & humido cerebro multa inter intellectum, & ſpecies ſeruatas interponuntur, quæ ſi fuerint craſſa, fit obliuio, ſi mobilia, dilatio recordationis, atque ibi reminiſcentia, cum remouentur intercedentia impedimenta. Ideoque cum à frigiditate & humiditate cerebri Spiritus animales ad has actiones inepti reddantur, frigiditas & quæ hanc ferè, vt indiuidua comes ſequi ſolet, humiditas, & excrementorum copia, imminutæ & abolitæ phantaſiæ, Memoriæ

moriæ ac Ratiocinationis cauſſa meritò ſtatuitur. Sufficit tamen etiam ſolà frigiditas, & calidi natiui defectus, vt Galen. *2. de loc. aff. cap. 7. & 3. de loc. aff. cap. 5.* docet.

Calida tamen & ſicca etiam intemperies, vt dicetur, Memoriæ obeſſe poteſt. Sicut & conformatio cerebri vitioſa hiſce actionibus impedimento eſſe poteſt.

Et quod frigiditatem, quam plerumque humiditas ſequitur, attinet, ad eam producendam faciunt omnes cauſſæ, quæ ſupra *part. 1. cap. 2. 3. 10.* ſunt propoſitæ. Quas vt hic coniungamus, & huic loco applicemus, ſciendum, quod frigiditas cerebri eſt vel poſitiua, eaque vel ſimplex, vel compoſita, cum, vel ſine materia, à cauſſis *loc. allegat.* propoſitis inducta: vel priuatiua, quæ eſt caliditatis natiuæ defectus, iſque à primo ortu, vel poſt ortum contractus. Calor natiuus à primo ortu deficit vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate deeſt, dum cerebrum eſt nimis paruum, & ita in paruo cerebro paucus calor, aut dum cerebrum eſt nimis magnum, cui caloris innati quantitas non reſpondet, ſed, propter magnam cerebri molem, exiguus calor quaſi diſpergitur. Vnde plerumque Capitones parum ingenio valent. De quo vide Inſtitut. *lib. 3. part. 1. ſect. 2. cap. 3.* Qualitate deficit in Infantibus. Etſi enim hi quoad molem, & quantitatem ſatis caloris habeant: tamen ad ratiocinandum non apta eſt eorum cerebri diſpoſitio: quia calor iſte non eum gradum habet, qui ad has functiones requiritur, ſed à nimia humiditate obtunditur, qua poſtea aſſumpta calor acrior & efficacior redditur, & in dies homo ad has actiones aptior euadit. Siccitas enim ad prudentiam, humiditas ad dementiam animum deducit, vt Galen. *in lib. quod Animi mores, cap. 7* ſcribit. Transfertur autem hoc vitium ſæpè à parentibus in liberos, & vt aliarum partium imbecillitas ſæpè hæreditaria eſt, ita & cerebri vitium iſtud in ſobolem tranſit. Et quod in infantibus accidit, idem etiam in adultis poteſt fieri, vt in iis nimia humiditate calor obruatur vel etiam à primo ortu nimis paucus ſit, vnde homines cum adoleſcunt, ſtupidi, vel amentes manent.

Si autem poſt ortum calor natiuus deficiat, vel ab hu-

mido obruatur, caussæ eius rei variæ esse possunt. Primò est ætas, ob quam in senectute calidum deficit, senesque etsi siccissimi sint, tamen quia humidum radicale & calidum innatum in iis ferè absumptum fuit, ideò & ad ratiocinandum, & memorandum minus apti sunt, & vt Galen. *in lib. quod anim. mores, cap.* 5. habet, multi decrepiti senes amẽtes fiũt, seu, vt in prouerbio dici solet, bis pueri senes.

Deinde Aër. Vt enim aër tenuis, & purus subtilia reddit ingenia, ita crassus & impurus contra tarda ac obtusa. Hinc vt Galenus 6. *Epid. com.* 6. *t.* 8. scribit, Athenienses acuto sunt ingenio, propter aërem tenuem in quo degunt: Thebani verò stupidi, quia Thebis, & in tota Bœotia crassum est cœlum; vnde Horatius *in Epist.*

Bœotum in crasso iurares aëre natum.

Tertiò ciborũ, & potus frigidi, ac humidi frequens vsus, & præcipuè eorum quæ vim quandam stupefacientem habent, vt papau. vsus frequens, crapula & ebrietas, quæ maximæ ingenij & memoriæ pestes sunt. Et in primis si duæ hæ caussæ, aëris nimirum, & cibi ac potus vitium concurrant, ingenium ac memoriam valdè debilitare solent. Ita refert Eustach. Rudius *lib.* 1. *Pract. cap.* 6. se in Tirolensi quodam comitatu amentium, stultorum, fatuorumque frequentissimum numerum vidisse; caussamque mali agnouisse; aëris frigiditatem & humiditatem, aquarum cruditatem, id quod ex gutturis bociis deprehendit; vini penuriam, & vsum frequentem panis cum semine papau. confecti. Quod etiam obseruauit Platerus, vt refert *tr.* 1. *Pract. cap.* 3. in Carinthiæ valle, *Vinkgerthale* dicta, in qua multi reperiuntur stulti & stupidi, capite informi, lingua magna, & tumida, muti, strumoso gutture, aspectu deformi.

Quartò morbi, & caussæ morbificæ eorundem symptomatum caussæ esse possunt, si calidum innatum cerebri destruant, idque humidius reddant. Ita post morbos diuturnos, malignos cerebri abscessus, vulnera, contusiones capitis, stupiditas & stoliditas interdum sequi, ac memoria amitti potest. Sic in peste illa famosa Attica quam Thucidides *lib.* 2. & Lucretius *in fine lib.* 6. describunt, homines tanta omnium rerum cæpit obliuio, vt & necessarios

&

& seipsos non agnoscerent; & Memoriæ ex febre, & vulnere, ac capitis percussione amissæ exempla suprà recensuimus.

Venena quoque, & philtra ex ingeniosis stolidos, & amentes reddidisse notum est. Et inter ea Cerebrum felis comestum memoriam abolere dicitur. Quò pertinent & Narcotica capiti & ceruici incautè applicata. Idem præstare possunt medicamenta calidum natiuum absumentia, vel extinguentia. Humores etiam vitiosi Intemperiem frigidam, vel frigidam & humidam cerebro inducentes, calorem natiuum suffocant, spiritusque ineptos ad hasce functiones reddunt. Pertinent huc & nimia sanguinis profusio, labores nimij, vigiliæ immodicæ, studia nimia, & omnia huiusmodi, quæ calidum natiuum cerebri possunt absumere.

Calida tamen & sicca Intemperies etiam memoriam labefactare potest, dum inordinatum spirituum Animalium motum facit, vt testatur Galen. *3. de loc. affect. cap. 5.* vbi scribit, nouisse se quendam, qui ob labores in studiis, atque vigilias memoriam penè amiserat, læsa etiam Ratiocinatione: item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo subierat, ac tenuem victum eodem malo affectum esse. Et Scaliger, *loc. alleg.* scribit, quod etiam in siccis cerebris, si sint biliosi, propter spirituum mobilitatem, Memoria lædatur. Quæ intemperies etiam à Medicamentis induci potest, nouimusque aliquos, qui dum medicamentis calefacientibus, & siccantibus memoriam roborare vellent, cerebro nimium exsiccato, & calido natiuo absumpto, fatui ferè euaserunt.

Nocet quoque memoriæ & ingenio, si mens diuersis studiis distrahatur, & pluribus intentus minor est ad singula sensus, dum plurimæ imagines sese inuicem turbant, obfuscant ac confundunt.

Præter intemperiem etiam Conformatio, quæ ad spiritus capiendos, eorumque motum necessaria est, ingenio, ac memoriæ obesse potest. Quò referri potest & substantiæ cerebri modus, de quo in Instit. *lib. 3. part. 1. sect. 2. cap. 3.* Qui enim tenuitate cerebri destituuntur, & cerebrum

crassius

crassius habent, ij procul dubio ad has actiones omnes non ita apti sunt. Etenim in tenui substantia cerebri spiritus Animales mouentur expeditius, in crassa verò impediuntur. Et quo cerebri substantia ac calidum, & spiritus innatus sunt tenuiora, & puriora, eò etiam puriores & tenuiores spiritus in eo generantur. Figura cerebri imitatur cranij figuram, & plerique qui minus decentem capitis figuram habent, stupidi sunt, aut malitiosi, quale caput Thersites, ob id famosus, habuit. Quò pertinet & casus ex alto, percussio; quibus procul dubio cerebri conformatio læditur; vndè quosdam memoriam amisisse suprà ex Plinio diximus. Et Guilel. Rondel. *in fin. libr. 1. meth. cur. morb.* refert, quendam valdè eruditum cui gladius in oculum altius adactus fuerat, ob vulnus illud memoriam ita amisisse, & rerum omnium ita oblitum fuisse, vt Lutetias repetere, & prima literarum elementa iterum discere coactus fuerit.

Signa Diagnostica.

Læsæ memoriæ signa. Ipsum malum ex actionibus ægri læsis facilè cognoscitur. Cum enim memoriæ officia sint, facilè arripere, fideliter retinere, expeditè expromere & reddere, si horum aliquid desit, & in primis, si imagines sensibilium rerum, quæ prius animum mouerunt, in mentem, vbi opus est, non veniant, imaginatione & ratiocinatione salua potissimum memoriæ vitiatæ signum est.

Caussas quod attinet, si conformatio cerebri, & capitis vitiosa horum malorum caussa sit, ea in oculos incurrit, & vel ab ortu homini contigit, vel homo percussus & lapsus est.

Hæc si absit, defectus calidi natiui & frigiditas ac humiditas abundans ex caussis calidum innatum cerebri absumentibus, & cerebrum refrigerantibus ac humectantibus, vel etiam siccantibus (quæ & ipsæ consequenter calidum natiuum absumunt) aut ex actionibus læsis vel excretis, iuuantibus item, & nocentibus cognoscitur, vt suprà *part. 1. cap. 2. 3. 10.* dictum. Nimirum si intemperies cerebri sit frigida & humida, somnus est longus & profundus: si humida tantùm est, somnus longus, sed non profundus

fundus : si frigida tantùm, moderatè somnolenti sunt : si frigida & sicca ; non sunt somnolenti. Ita & copia, vel paucitate excretorum frigiditas vel sola, vel cum humiditate aut siccitate coniuncta cognoscitur. Qui enim frigidum & humidum habent cerebrum, multa excrementa per palatum & nares emittunt ; qui frigidum & siccum, pauca ; si frigidum tantùm moderata ; si cerebrum sit calidum & siccum, cum memoria læsa adest delirium ac rationis læsio.

Prognostica.

1. Euentus mali talis exspectandus, qualem caussæ promittunt. Ipsa enim symptomata ex se eum non indicant : sed vt à caussis suis pendent, ita non tolluntur, nisi iis ablatis. *Prognost.*

2. Si absque caussa externa memoria subitò lædatur, imminentis apoplexiæ, Epilepsiæ, Paralysis est indicium, si homini saluo aliàs id accidat. Si verò ægroto viribus destituto memoria deficiat, certissimum est propinquæ mortis indicium.

3. Mentis imbecillitas & stupiditas ab ortu contracta, & quæ à conformatione prima capitis vitiosa prouenit, incurabilis est.

4. Incurabilis est & illa, quæ ætatis ratione accidit.

5. Nec curatur, quæ ab inueterata Epilepsia pendet. Vt enim illa vix curatur : ita & symptoma inde excitatum.

6. Difficulter & illa curatur mentis imbecillitas, & memoriæ læsio, imò plerumque incurabilis est, quæ à malignis morbis, venenis, ac philtris ortum habet.

7. Quæ à frigiditate & humiditate, ac humore pituitoso ortum habet, & cum Lethargo, Caro, Apoplexia accidit, etsi & ipsa curatu sit difficilis : tamen interdum curatur, præcipuè dum ætas viget, & vires constant.

8. Obliuio à caliditate, & siccitate contracta curatu difficilior, quàm à frigiditate, & humiditate, quia facilius & tutius est caput calefacere & siccare, quàm frigefacere & humectare.

9. Obliuio sub accessiones periculosa. Hippocr. 3. *epid. comm.* 3. *t.* 37.

Indicationes.

Memoriæ læsæ & Ingenij debilitatis curatio.

Intemperies cerebri & spirituum, quæ adest, & caussa horum malorum est, corrigenda per contraria, & materia, quæ cum ea coniuncta est, euacuanda, vt *part.* 1. dictum; calidum natiuum instaurandum, & spiritus torpidi excitandi. Quæ tamen immodicas corporis euacuationes & inanitiones sequitur memoriæ læsio, requirit tantum commodam refectionem per cibum, & calidum natiuum ac spiritus instaurantia ac roborantia; sicut & illa, quæ senibus accidit,

Auxilia.

Qua ratione autem hisce Indicationibus possit satisfieri, dictum etiam suprà *part.* 1. *cap.* 2. 3. 10. vbi monstratum, qua ratione intemperies frigida & humida calefacienda & siccanda sit, & pituita caput obsidens præparanda & euacuanda. Pauca saltem hîc illis adiungimus.

Alterantia quod attinet, quæ eadem humorem pituitosum præparant, proponentur etiam postea inter roborantia v.g. Materia pituitosa sic præparanda.

♃. *Rad. Ireos, Flor. acori veri, valerian. pyrethr. an.* ʒ. ß. *galang.* ʒ.ij. *betonic. maioran. meliss. thymi. flor. lilij conuall. an.* M. ß. *lauendul. saluiæ, stœchad. Arab. an.* M. ij. *sem. fœnicul.* ℥ ß. Coq. in suf. aq. q.

Colat. ♃. ℔. j. ß. adde *mellis* q. f. despumentur, & aromatisentur *nuc. moschat. & cinnamom.* pro 4. vel 5. dosibus.

Vel ♃. *Rad. pœon. acori veri, an.* ℥. ß. *betonic. maioran. serpill. hyssop. saluiæ, stœchad. Arab. rorismarin. an.* M. ß. *sem. carui. fœnicul. sileris montan. an.* ℥. ß. *cinnamom. nuc. moschat. macis an.* ʒ. ij. Concisa & contusa indantur in vas vitreum, & affund. *hydromelit.* ℔. iij. *vel q. s.* & vase clauso in B. horis 2. coq. postea colentur.

Colaturæ, si libet, addantur *oxymelit. stillit.* ℥ iij. Dentur singulis diebus manè & vesperi ℥. iv.

Vel ♃. *Aq. beton. salu. an.* ℥. j. ß. *essent. salu. meliss. an.* ℈. ß. *syrup. de stœchad.* ʒ. j. *aq. cinnamom.* ʒ. ij. Misce pro haustu, qui cubitum ituro exhibeatur.

Purgantia.

Purgantia ex prima parte nota sunt Ex.g.

℞. *Pilular. aurear. Arabic. an.* ʒ.ß. *trochisc. alhandal.* g̃.iij. *extract. castor.* g̃. ii. F. pilulæ xxv.

Vel ℞. *Extract. solut. Andern.* ℈.j. *hellebor. nigri* ℈.ß. *gummi gutt.* g̃.j. vel ij. *extract. castor.* g̃.ij. *Cum aq. lauendulæ.* F. Pilulæ xxi.

Commendantur & hæ, quæ tamen potius caput roborant, quàm purgant.

℞. *Aloes, agaric. an.* ʒ.ij. *sal. gemmæ* ʒ.j.ß. *caryophyllor. cinnamomi, macis, nuc. condit. ligni aloes, thuris, mastich. myrrh. el. cubebar. absinth. croci, bacc. lauri, iuniperi, stœchad. Arab. calam. arom. an.* ʒ.ß. Puluerisata cum vino odorifero. Misc. & F. Massa Pilul. Dosis ʒ.j.

Vel ℞. *Agaric. albiss.* ʒ.j.ß. *fol. senæ el.* ʒ. ij. *zingiber. alb. sem. carui an.* ℈.j. Macerentur per noctem in *aq. beton. & hydromelit. an.* ℥.iij. In Colatura dissolu. super igne *diaphœnic.* ʒ.iij. vel ℥.ß. Iterum coletur. F. Haustus.

Vel ℞. *Aq. betonic.* ℥.j.ß. *saluiæ, lauendul. an.* ℥.ß. *extr. panchymag.* ℈.ß. vel j. *turbith.* g̃.vij. *helleb. nigri* g̃.v. *diagryd.* g̃.iij. *syrup. rosar. solut.* ʒ. iij. *essent. cinnamom.* ℈.ß. M. pro haustu.

Antiqui fortioribus, vt hiera compos. hiera Logadij, hiera Ruffi vtebantur.

Si ex Intemperie frigida & sicca sit vitium, pręparatio & purgatio fit, vt suprà *part. 1. de Melancholia* dictum.

Particulares quoque euacuationes per Errhina, masticatoria, Gargarismos, Apophlegmatismos fiant, de quibus etiam supra dictum.

Vtiles quoque sunt reuulsiones per Cauteria & Fonticulos, qui in cruribus, vel brachiis excitari possunt.

Roborantia.

Roborantia, quæ scilicet Intemperiem cerebri emendant, & reliquias materiæ absumunt, cerebrumque confortant, etiam ex superioribus patent.

Sint autem fortiora: cum temperamentum cerebri hisce affectibus valde mutatum sit, & difficulter in pristinum statum reducatur.

Interna.

Medicamenta memoriã & ingenium cõseruãtia.

Inter simplicia Cephalica hîc magis vtilia sunt: *lilium conuall. melissa*, quæ memoriam confortat, ingenium acuit, & animi tranquilitatem, ac hilaritatem præstat, & ad curas pellendas vtilis est, *betonic. flor. stœchad. Arab. lauend. primulæ veris, maiorana, saluia, rorismarin. rad. acori veri, pyrethr. semen. hormini, zingiber, nux moschata*, quæ non tantum ob manifestas, sed & occultas qualitates ad caput roborandum, & memoriam confortandam commendatur: si sæpe ieiuno stomacho masticetur, vel alio modo vsurpetur, *cubebæ; thus item* ℈. ß pondere cum vino, aut liquore conueniente sumptum, *sem. sinapi, myrobalan. castoreum, ebur*, & alia suprà *part. 1. cap. 2.* proposita. Ex quibus parantur.

Aqua *lilij conuall. meliss. primulæ Veris, maioran. saluiæ, rorismarin.* Conseruæ *lilij conuall. meliss. lauendul. betonic. stœchad. Arab. anthos.* Syrup. *stœchad. simpl. & comp. de betonica, mel anacardinum.*

Benedict. Victor. Fauentin. syrupum suum de aromatibus commendat, quem ita describit.

℞. *Herb. & flor. Sampsuchi, thymi, pulegij, serpilli, menthæ, calaminth. hortens. sysimbrij, rorismarini, saluiæ, beton. an.* M. ij. Coquantur in suffic. quant. aquæ ad consumptionem tertiæ partis.

Colat. in syndone ligata infunde *cinnamom. nuc. mosch. macis, spicæ nardi, Celticæ Folij zingiberis, an.* ℈. j. *ambræ, moschi, an.* g. ij. Bulliant ad 4. partis consumptionem & cum s. q. sacchari, F. s. a. Syrupus. Cuius ℥. j. ß. aquæ flor. citri ℥. iij. misceantur pro dosi vna, & sic pro aliis 5. vel 6. Extracta & Essentiæ *Melissæ, saluiæ, rorismarini, ligni aloes, cinnamomi.* Condita; *Zingiber*, præsertim si cum modico thure sumatur, *rad. pyrethr. acori, myrobolani*, Confectio *Sem. Sinapi.* Olea destillata *nucis moschat. meliss. maioran. saluiæ, rorismarin.* Extracta & Essentiæ *melissæ, saluiæ, rorismarini, ligni aloes, cinnamomi.* Species aromaticæ; *diambr. aromatic. rosat. diamosch. dulc.* Vina medicata:

℞. *Ligni aloes, zingiberis, piper. long. galang. an.* ℥. j. *caryophyll. cubebar. an.* ℥. ß. *nuc. moschat.* ℥. ij. In sacculum

inclu

includantur, & affund. muſti ℔. xij. vel etiam plures. F. vinum medicatum.

Electuaria: *Confectio anacardina*, quæ ad frigidam & humidam intemperiem cerebri corrigendam eſt efficaciſſima, vnde etiam confectio ſapientum appellatur, quæ vt gratior ſit, ſine caſtorio parari poteſt. Scribit tamen de ea Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingeniorum, cap. 12.* compoſitione iſta, quia valdè calida & ſicca, intellectum & memoriam perire, etſi imaginationem exacuat, vt quis loquendo & reſpondendo per dicteria & comparationes excellat, & malitias ac dolos fingere calleat. Verùm præſupponit ille vulgarem doctrinam, nimirum ad memoriam opus eſſe cerebro molli. Cum autem certum ſit ſiccitatem cum moderato calore ingenium ac memoriã acuere, non eſt de nihilo, quod de compoſitionis huius efficacia dicitur, & obſeruatum, quoſdam ea mirabilem ſibi memoriam comparaſſe, & proinde etiam in imminuta à cauſſis p.n. memoria vſurpari poteſt.

Confectio anacardina.

Cautè tamen ea exhibenda, præcipuè in ſanis, ad memoriam roborandam. Vnde nonnulli eius ʒ.ß. vel minus cum aq. calida exhibent, vt nimia eius exſiccatio remittatur. Iis verò, qui membra principalia calida habent, nullo modo exhibenda. Docuit enim & hoc experientia, nonnullos quidem memoriam admirabilem ſibi hac confectione comparaſſe, ſed parum vitales fuiſſe, & in ipſo ætatis flore, corpore nimis exſiccato, extinctos.

Et rectè de hac confectione hoc etiam monet Mercatus, prodeſſe quidem eam ſæpe iis, qui memoriam, quam à natura felicem obtinuerunt, vi cauſarum præter naturalium læſam habent: iis verò, qui à natiua conſtitutione debilem memoriam habent, maximopere obeſſe, & ex eius vſu nonnullos iudicium, alios memoriam planè amiſiſſe & capitis dolores ingentes contraxiſſe. Natiua enim partium temperies, ſi in meliorem ſtatum mutari debet, ſenſim & paulatim mutanda eſt, non vehementibus medicamentis, quale eſt Confect. anacardina, calidumque & humidum natiuum abſumendum & exſiccandum eſt. Ideoque iis qui debilem habent à natura me-

moriam, victu idoneo & imprimis frequentioribus studiis, & memoriæ exercitatione subueniendum. Abs quo si sit, medicamenta parum proderunt.

Forestus hoc Electuario in muliere, quæ post Apoplexiam memoriam ferè amiserat, feliciter vsus est.

℞. *Rad. acori veri, seu galang. minor. condit. conseru. flor. betonic. rorismarin. an.* ℥. j. *flor. herbæ paralysis* ℥. ß. *cubebar. nucis moschat. cinnamom. puluerisat. an.* ʒ. j. Cum *syrupo de stœchad.* F. Electuarium, de quo singulis diebus manè sumebat instar castaneæ, & nucham, occiput, & frontem aqu. hederæ arboreæ, ter, vel quater in alembico destillatæ inungebat.

Laudatur & hoc Mesuæ tanquam expertum, & satis vtile.

℞. *Mellis anacard. thuris, rad. cyperi, acori, an.* ℥. j. *piperis, macropiper. an.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. Indor. an.* ℥. j. *mellis q. s.* F. Electuarium, cuius dosis à ʒ. j. ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Conseru. lilij conuall. betonic. saluiæ, rorismarin. an.* ℥. j. *lauendul.* ℥. ß. *spec. diambr. diamosch. dulc. an.* ʒ. ß. *sem. carui, caryophyll. cubebar. nuc. moschat. an.* ʒ. ß. *ol. cinnam. gutt.* vj. *cum syrup. de stœchad. vel* s. q. *sacchari in aq. rosar. dissolut.* F. Electuarium.

℞. *Conser. beton. meliss. lilij conuall. anthos, an.* ℥. j. *mell. anacard.* ℥. ß. *spec. diambr. diamosc. dul. an.* ʒ. j. *cum syrup. stœch. vel conseru. myrobalan. chebullor.* F. Electuarium.

℞. *Cinnam. spicænard. caryoph. an.* ℥. ß. *macis, zedoar. an.* ʒ. ij. ℈. ij. *moschi* g. v. *ambræ* g. vj. *confect. anacard.* ʒ. ij. *ol. nuc. mosc.* ʒ. ij. *cum syrup. de beton. q. s.* F. Electuarium.

Platerus hoc præscribit.

℞. *Confect. anacardin.* ʒ. ij. *conseru. maioran. rorismar. an.* ℥. ß. M. & fiat Electuarium, de quo quantitas nuc. moschat. mane & vesperi sumi potest.

AQVÆ COMPOSITÆ.

℞. *Rad. ireos, valerian. an.* ʒ. ß. *meliss. beton. origan, rorismar. an.* M. j. ß. *flor. primulæ Veris, lilij conuall. lauend. rosar. rubr. an.* M. ij. *stœch. Arab.* ℥. ß. *cinam. opt.* ℥. ij. *galang. macis, caryoph. nuc. mosch. an.* ℥. ß. *cubeb. cardam. an.* ʒ. vj. *ligni aloes* ℥. ß. *spec. diamb.* ℥. j. *asæ dulcis* ℥. ß. *Incisis & crasso modo contusis affund. vini*

malu.

maluatic. vel rhenani, & aq. roſar. an. ℔. iij. *vel* iv.

Stent in digeſtione per octiduum, poſtea deſtillentur.

Alia ℞. *Aq. betonic. bugloſſ. flor. tiliæ, an.* ℔. j. *ſpirit. vini opt.* ℔. ß. *flor. roriſmar. roſat. rubr. maioran. flor. bugloſſ. an.* M. j. *ſpec. confect. anacardin.* ℥. ij. Sent in digeſtione per menſem, hinc deſtillentur.

Vel ℞. *Flor. lilij conuall.* M. ij. *ſpirit. ſeu aq. deſtillat. de baccis juniper.* ℔. iv. Stent in digeſtione per dies 14. Hinc colentur, & exprimantur. Suo tempore adde *flor. ſalu. roriſmar. lauend. an.* M. j. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. an.* ʒ. ij. Macerentur per menſem, & hinc in vitro per cineres deſtillentur. Huius aq. cochl. j. ter in ſeptimana ſumptum memoriam roborat, ſpiritus animales illuſtrat, & ab apoplexia & epilepſia præſeruat.

Vel ℞. *Flor. roriſmarin. bugloſſ. meliſſ. an.* q. v. Minutim incidantur & add. ſacchar. alb. q. ſ. & in ſole aqua ſucculenta deſtilletur, de qua ſingulis diebus mane cochlear. j. hauriatur.

Præſtat tamen hanc aquam tribus cohobiis in M. B. aut cineribus parare.

Vtilis eſt & aqua ſophorum Dorncreilij, vt & aqu. ſequens Vid. Vidij, quam *l. 7. de M. cap. 5.* deſcribit & mirificè memoriam confortare & ingenium acuere ſcribit, ſi mane ʒ. ij. ſumantur.

℞. *Spirit. vin. opt.* ℔. v. *aq. bugloſſ. meliſſ. betonic. ſtœchad. flor. lilij conuall. an.* ℔. ß. *flor. anthos. roſar. rubr. bugloſſ. maioran. an.* M. j. *ſpec. diaplir. diacaſtor. an.* ʒ. iij. *confect. anacard.* ℥. j. Infundantur prius flores, poſt ſpecies: Stent in digeſtione per menſem 1. poſtea deſtillentur.

Sequens aq. ſapientiæ nonnullis dicta etiã cõmendatur.

℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ij. *coſti amari & cand.* ℥. j. *cyperi rotund.* ʒ. ij. *pœon. maris* ʒ. iij. *ſummitat. maioran. verbenæ, euphraſ. flor. anthos, betonicæ, primulæ veris, an.* M. iij. *meliſſ.* M. ij. *lauendul.* M. j. ß. *ſtœchad. Arab.* ʒ. vj. *ſantal. albi, rubri, citrini, an.* ʒ. v. *chebulor. bellirici myrobal. chebul. Indor. citrinor. piperis longi, & nigri, caſtorei, cardamomi, nuc. anacard. an.* ʒ. j. *cubebar.* ʒ ij. *baccar. lauri exc. an.* ʒ. iij. *nuc. moſch.* ʒ. ij. Pulueriſentur ſubtiliſſimè, flores autem incidantur.

Affunde *Aq. lilij conuall. vel bugloss. Italic. flor. tiliæ, rorismarini, aqu. aureæ Langij, an.* ℥. ix. *vini maluatici* ℔. xj. Adde *spec. lætif. Rhasis, lætif. Galeni, an.* ʒ. j. *trochisc. Galliæ moschat.* ℈. ij. Stent in infusione in loco calido per 8. dies, deinde distillentur igne lentissimo in M. B. addendo posteà *Magister. perlar.* ʒ. ij. *tinctur. corall.* ʒ. j. *essent. croci* ℈. ß. *solut. sapphiri* ℈. j. *tinctur.* ☽. ℈. j. Misce.

Vsus. Hæc aqua ingenium ob nimiam humiditatem & frigiditatem stupidum acuit, memoriam eandem ob caussam labilem debilemque mirificè confortat, sensus omnes spiritusque viuificat, atque exhilarat, melancholiam reprimit. Dosis est ℥. j. alternis diebus.

Aquæ vitæ duæ preciosissimæ, quas Casparus Peucerus describit in suo Tractatu de memoria, & ex aulis principum accepit.

Prima.

℞. Vuarum Creticar. vel Damascen. grand. (officinæ Cybebas vocant) ℥. ij. Concid. minutim & infund. vini sublimati ℔. j. ß. aut dimid. canthar. Insolentur autem calido loco, reponanturque octiduum vase vitreo benè obturato, adde *flor. salu. minoris, rorismarin. borraginis, bugloss. an.* ʒ. ij. *rosar. rub. exarefact. lilior. conuall. an.* ℥. ß. *meliss. cortic. citri. recent. betonicæ, flor. tunicis an.* ʒ. ß. *santal. citrin. rubr. an.* ʒ. ij. Deducantur omnia in tenuissimum puluerem, & sic infusa tepido loco asseruentur, macerenturque tamdiu, donec liquor iniectorum vires omni ex parte exsorbuerit ac combiberit, quod sapore deprehenditur, fitque ferè spacio 2. mens. Nihil obfuerit, si integram æstatem Solis radiis exposueris. Tandem per manicam Hippocrat. traiiciantur. Si libet, adiici possunt, *moschus, ambra, lapides pretiosi, margaritæ orientales, vnicornu*, vt aqua tantò fiat fortior. Dosis cochlear j. aut ß. ieiuno stomacho.

Altera aqua.

℞. *Cinnamomi* ℥. ß. *zingiberis* ʒ. ij. *santal. omnium, an.* ʒ. iij. *caryophyll. galangæ, nucis moschat. an.* ℈. iv. *macis, cubebarum, an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. j. ß. *zedoariæ, sem. nigellæ, an.* ℥. j. ß. *anisi, fœniculi, pastinac. syluestr. ocymi, radic.* ange

angelic. caryophyllat. glycyrrhiz. calami aromat. valerianæ minor. fol. scarleæ, thymi, calaminth. puleg. menthæ, serpill. maioran. an. ʒ. j. *flor. rosar. rubr. saluiæ, betonicæ, rorismarini, stœchados, bugloss. borraginis, an.* ʒ. ij. *cortic. citri* ʒ. j. ß. *spec. diambræ, aromat. rosat. diamosch. dulc. diamargarit. diarrhod. Abbat. Elect. de gemmis, an.* ʒ. j. ß.

Terenda terantur, & infund. libris aquæ vitæ præstant. vj. hoc est, duobus canthar. sinantur in vitreo vase 15. dies continuos stare occluso subinde vasis osculo. Deinde destillentur per alembic. in B.M. arctè occlusis commissuris. In aqu. extillatam ponantur santal. tesseratim incis. ʒ. j. *mosch. ambræ, in pet. illig. an.* g̃. iij. *vel.*v. *iulepi rosati clariss.* ℔. ß. Stentque ita per dies 15. postea aqua separetur. Præsentanea auxilia sunt aquæ hæ ad reparandam memoriam.

Pulueres. ℞. *Rad. cyperi, croci, myrrhæ, thuris, piper. alb. an.* ʒ. j. F. puluis, detur à ℈. j. ad ʒ. j.

Vel ℞. *Rasur. eboris. C. C. castorei, an.* ʒ. j. *mosch. ambr. an.* g̃. iij. F. puluis.

Antiquitus valdè celebratus est puluis sequens.

℞. *Thuris masculi* ʒ. j. *piper. longi vel albi* ℈. ß.

Deducta in puluerem propinentur ieiuno stomacho, aliquot diebus sub auroram cum vino vel aqua mellis.

Marsilius Ficinus *libr. 2. de studios. sanit. capit. 9.* è tribus illis muneribus, quæ Magi Christo obtulerunt, confectionem auream parat memoriæ conseruandæ, ingenio acuendo, sensibus vegetandis spiritibusque fouendis & roborandis vtilem.

℞. *Thuris* ℥. ij. *myrrhæ* ℥. j. *auri foliat.* ʒ. ß. Cum vino fiant pilulæ, quarum aliquot sub auroram sumantur.

℞. *Succini odorati* ʒ. j. (posset etiam ambra sumi) *cubebarum, thuris, myrrhæ, an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. j. Cum vino F. pilulæ mediocres, quarum duæ vel tres alternis diebus ante decubitum dentur.

℞. *Nuc. moschat. thuris, ligni aloes, rasur. ebor. an.* ʒ. ß. *sem. anisi, sinapi, coriandr. præparat. cubebar. an.* ℈. j. *cin-*

 namom

namom. ʒ. ij. *margaritar. præparat.* ʒ. ß. *moſch. ambr. an.* ğ. vj. *manus Chriſti perlat.* ʒ. vj. F. puluis, de quo cum pane albo vino ſubdulci madido cubitum iturus bis in ſeptimana ʒ. j. vel ʒ. j. ß. ſumat. Multum etiam prodeſt, præſertim apud ſenes, in memoria deperdita inſtauranda puluis Trithemij, qui ita paratur.

℞. *Macis, cubebar. caryophyll. an.* ʒ. vj. *fol. ſenæ elect. chamæpyt. zingiber. albi, cryſtallor. tartari, an.* ʒ. v. *radic. calami aromat. gentianæ, ſem. cumini, ſileris montani. aniſi, petroſelini, ſpicæ Indic. ſpicæ nardi, an.* ℥. ß. *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ. ij. Redigantur ſecundum artem in pulueream. Doſis eſt ʒ. j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio: ſecundo menſe tantum mane: tertio menſe mane ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valdè commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum, quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. leuiſtici, petroſelini, ammios, aniſi, apij, an.* ʒ. ß. *thimi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* ʒ. j. *ſpic. Celt. cinnamomi, ſem. rutæ an.* ʒ. ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ. j. ß. *myrobal. omnium, an.* ℈. ij. *ſal gemmæ, chamædryos, centaur. vtriuſque, marathri, an.* ʒ. ij. *cum pauco ſaccharo* F. Tragæa.

PILVLÆ.

℞. *Pilu. cubebar. calament. nuc. moſchat. caryophyll. thuris, an.* ʒ. ß. *ambræ,* ℈. j. *moſchi* ğ. v. *Cum ſucco, & aqu. maioran. vel ſaluiæ, aut ſyrup. de ſtœchad.* F. pilulæ è ʒ. xij. & conſpergantur ſpec. diambr. & ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

ROTVLÆ & MORSVLI.

℞. *Nucis moſchat. num.* ij. *caryophyll. num.* vj. *ligni aloes* ʒ. j. *ſacchar. in aqu. maioran. diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *Spec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ. ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloes, an.* ℈. j. *ſpect. confect. anacardin.* ʒ. j. *moſchi, ambr. an.* ℈. ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat.*

chat. caryophyll. an. ℥. iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈.ij. *cardamomi, galangæ, vn.* ʒ.j. *cinnamomi* ʒ.ß. *galliæ moſchat.* ℈.j. *ſacchari* ℥.vj. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. manè ſumantur. Vel parentur hi morſuli.

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔.ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥.j.ß. Coq. ad conſumpt. aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈.j. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈.ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.j. F. ſ. a. Confectio in morſulis, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hîc commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & coralliorum, oleum* ♄. *cum aqua fœniculi, eſſentiam meliſſæ, medicamenta ex* ☽ *parata.*

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciunt, & humectant, requirnntur. Paretur ergo tale Electuarium.

℞. *Conſeru. flor. borrag. bugloſſ. betonic. lilij conu. an.* ℥. ß. *ſpec. diamargar. frigid.* ʒ.ß. *cum ſyrupo de tunicis, vel ſtœchad.* F. Electuarium.

Externa.

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap. 2. 3. part. 1.* propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hîc ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel ℞. *Spirit. vini opt.* ℔.ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor ſtœchad. an.* ʒ.ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt quæ ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar. cardamomi, croci, confect. anacardinæ, an.* ℥. ß. Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. Hinc effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illinantur.

Vel abluatur caput lixiuio, in quo radices aſari, lauri

folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput lotionibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, vt octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem indatur ſacculor. alteruter, qui

℞. *Macis* ʒ.j. *caryophyl. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ.ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ.j. *ſpic. celtic.* ʒ.ß. Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spicæ celticæ* ʒ.ij. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P.j. *maioran. roriſmarini, an.* M.j.ß. *rad. irid.* ʒ.j. Concidantur & panno laneo inſuantur, fingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probè exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprimè confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus, qui

℞. *Saponis Veneti* ℔.ß. *rad. irid. odorat.* ʒ. ij. *calami aromat.* ʒ.ij.ß. *fol. hederæ, caryophyl. cardamom. maioran. thym. ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈.j.ß. Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. benedict. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti inunctum in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitellóque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhæ impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluatur. Vt & myrrha, maioran. ſaluiæ, roriſmar. nucis moſchat. caryophyllor. Laudatur & fel perdicis arteriis temporum ſemel in menſe illitum.

LINIMENTA & VNGVENTA.

℞. *Ol. de lateribus, nardin. an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.ij. *ol. deſtill. ſaluiæ, maioran. nucis moſchat. an.* g̃.vj. *moſch.* g̃.ij. Miſce.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.*

preſſ. ʒ.j.*ol.deſtill.caryophyl.* ʒ.ß.*thuris*, ℈.ß.*benzoin.* ℈.j. *ceræ parum.* F.Linimentum.

Vel ℞. *Ol.de lateribus, caſtor.an.* ℥.ß. *deſtill. nucis moſch. caryophyl.cinnamomi,an.* ℈.j.*rad.pyrethri.* ℈.j.Cum pauca cera F.vnguentum.

Vel ℞. *Pulb. rad. pœon. valerian. maioran. an.* ℥. ß. *rutæ* ʒ.j. *ſucci verben.* ℥.ß. *teſticul.caſtor.* ʒ.j. *medull. nucum. anacard.an.* ʒ.ij. *Cum pinguedine vrſi.* F. vnguentum.Commendatur & hoc.

℞.*Ol.coſtini,iuniperin.an.* ℥.j.*nardin.* ℥.ij.*de caſtor.* ℥.ß.*ſpicæ* ʒ.iij.*pulu.cinnam.nuc.moſc. an.* ʒ.j.*caryophyl.macis,flor.anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic.Indic. Celt. an.* ʒ.ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper.long. cardamom. an.* ℈. ij. *vini maluatic.* ℥.iij. *aq.roſar.* ℥. iv. Coqu. ad conſumption. humiditatis, & colentur ; poſtea adde *ſpec.diambr.diamoſc. dulc.dianth. an.* ʒ. j. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ.ß. Miſce pro vnguento , quo poſt lotionem occiput illinatur. Nonnulli hoc commendant :

℞. *Pingued. vrſi*,eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina,ſtent ſimul per octiduum,poſtea extrahe,& add.ſuccum hormini, euphraſiæ, verbenæ, bugloſſ. valerian. aloes part.æq. F. vnguentum.

Non prætereundum eſt hîc vnguentum , quod miris laudibus efferunt , & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe , & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt , vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi verò hîc merito illius recordemur , quod Galen.4.*de compoſ.med.ſ.loc.cap.*4. ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones ; promiſſiones horum omnium eſſe magnificas,effectus verò aliquando nullos,aliquando valdè exiguos ; & facilè crediderim laudes iſtas hoc vnguentum non ſuſtinere : tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. *Succ.fol.meliſſ.baſilic.flor.myricæ , lilior. primulæ veris, roriſmarin. lauendul. borragin. geniſt.an.* ℥.ij.*aq. vitæ,nymph. roſar. violar.an.* ℥.j. *cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal. citrin. carpobalſam.ireos, croci oriental. ſatureiæ,pæoniæ, thymi, an.* ℥.ß. *ſtyracis liquid.calamit. opopanac.bdellij, galbani ,*

gummi hederæ, ladan. an. ʒ.vj. *rad. aristoloch. long. pæoniæ, ol.terebinth.nardin.castini,iuniperin.laurin.mastichin.de been, de spica, an.* ʒ. v. Puluerisanda puluerisentur, & misceantur omnia, destillentur per Alembicum secundum gradus ignis, & aqua, ac oleum separetur. Vsum eius hunc esse ferunt, vt primis duobus mensibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine pisi illinantur; sequentibus duobus mensibus tertio quoque die; aliis duobus mensibus bis in septimana; deinceps singulis septimanis semel; hinc 14.diebus semel,vt ita annus compleatur; tandem sequentibus annis singulis bimestribus semel.

Christophorus à Vega *art.med.lib.3.cap.*10.adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum,gallinarum, turturum in prandio, passularum & amygdalarum dulcium in cœna,& vino oligophoro rubro propinato per 20.dies,solum pulu. sequ. Dosin. ʒ.j.ß. exhibuit.

℞. *Calaminth. origani, puleg. an.* ʒ.iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ.ij. *piperis, galangæ, zingiber. caryophyll.cubebar.an.* ʒ.ß. *castor.* ℈. ij. Trita M. vtatur sex diebus continuis ʒ. j. ieiuno stomacho cum ℥. j. vin. alb.aut ℥. ij. aquæ mulsæ vel puluer.℈.ij. M. cum syrupo de stœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. j. ß. aq. fœnicul. siue cardui benedicti. Hora somni pessulum j.ex sequenti antidoto sinistræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iussit per horam j.vel ij. quæ vellet, tandem extracto pessulo dormire. Manè expergefactum affirmat lectorum exactè meminisse, & sine hæsitatione ea recitasse.

℞. *Menth.sicc.puleg.euphrag. verbenæ, sem. coriandr.præpar.callitrich.an.* ʒ.j. *flor. anthos.* ʒ.j.ß. *calam.aromat. cinnamomi,an.* ʒ.ij.*caryophyl.* ʒ.j.ß.*moschi,galliæ moschat.an.* gr. vj. *mellis anacardin.styrac.calamit.an.* ʒ.ß. Formentur cum aqua fœniculi in pessulos Vel tale fiat *Balsamum.*

℞. *Bals.maioran. rutæ, an.* ʒ.j. *succini* ℈. j. *Extr. rad. valerian. acori.an.* ℈. j. *confect. anacard.* ʒ.j. *galliæ mosch.* gr. v. M. pro Balsamo.

SACCVLVS.

℞. *Flor.lauendul.rorismarin. saluiæ, fol. maioran. melissæ, flor.stœchad.Arab.serpill.an.*M.ß. *nucis mosch.macis,caryophyl. an.*

an. ℥.j. *ſtyrac. calamit. benzoes, an.* ℥. ß. *ſem. carui* ℥. ij. Fiat ſacculus.

Cum etiá odores hic aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. *Rad. ireos* ℥. j. ß. *ſeſeli ſtœchad. an.* ℥. ij. *nucis moſchat. menthæ, an.* ℥. j. *thuris, calamenth. ſtyracis, calamit. ligni aloes, an.* ℥. ß. *ambræ* ℈. j. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel. aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio:

℞. *Rad. althææ* ℥. iij. *caryophyllat.* ℥. j. *betonic. maioran. an.* M. j. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. j. Coq. in lacte pro capitis lotione.

A M V L E T A etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hîc commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Rhaſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annulus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione ♄ & ♃ in ♈. quem ad memoriam & ingenij præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent.* 1. *memor. aph.* 19. de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida & humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt. Poterat equidem ea ex iis, quæ ſuprà *par.* 1. *c.* 2. 3. *&* 10. de diæta dicta ſunt, patere, eam tamen præſentibus affectibus accommodare libet.

Aër ſit natura moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aëris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ: condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnamom. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia.

Galli

Nota. Gallinarum cerebrum hîc valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui delirare cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lectuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderatè ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. In primis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenij & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, ejus loco ſubſtituatur aq. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio verò expeditiores fiunt: ita & hæ functiones crebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. *6. Epid. comm. 5. aph.* 11. ſcribit, ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποις. Ideóque memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt, vt Marſil. Ficinus, *libr.* 1. *de tuend. ſanit. cap.* 7. prolixè docet. Somnus, & vigiliæ ſint moderata. Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mæſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus longior: caput abluatur decocto fl. chamæmel. & meliloti. A Venere planè abſtinendum.

Quæ

Quæ de artificiali, seu locali memoria apud Ciceronem, Quintilianum, & nostro sæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non sunt. Etsi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in sanis suppeditatur, & mira per eam præstari possint; tamen præsupponit illa memoriam & phantasiam saluam, ac bene se habentem: ac quo quis hisce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior est, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad saltandum ineptus: ita qui Phantasiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitio laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilij ab hac parte speret.

Exēpla curationis lęsæ memorię, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildesheimium, *spicileg.* 3.

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio simplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

Non solum autem imminuuntur & abolentur Phātasia ac Ratiocinatio, sed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio siue sit phrenitis, siue Melancholia, siue Mania, siue quæcumque Phantasiæ & Ratiocinationis deprauatio, Græcis in genere παραφροσύνη, Latinis delirium & desipientia appellatur. Occurrunt tamen & aliæ horum symptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem desipientiam significandam ferè vocabulis ληρῶσαι, siue παραληρῶσαι, παραφρονῆσαι, & παραχθῆναι vtitur; Item παραπαῖσαι & παρακρῦσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐμμανῆναι. Παρακόψαι verò promiscuè de vtraque vsurpatur: Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad insaniam, ac furorem quendam gradum significat. *Deliriū.*

Etsi verò magna sit deliriorū varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principum Phantasiæ, ac Ratiocinationis conueniunt, quando scilicet phantasmata, seu imagines, nec quæ debent, nec vt debent, offeruntur

tur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes

Acciditq; delirantibus tale quid, quale dormientibus in inſomniis; vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quærendum. Cùm verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hæc ſymptomata referri poſſint: cum videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, læſa, vel ob errorem externum hæc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirij cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectè ſeſe habeant, functio illa deprauatur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albæ per vitrum rubrum conſpectæ, rubra aut res quieſcens mota videtur, ob obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Deliriũ quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſiæ ac ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p. n. ſe habentis cauſſam idem rectè in ſpiritibus quærit. Sicut enim, vt de Vertigine diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatæ communicant, ita ſi alio etiam modo p. n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quærenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primo vt mixtum; deinde vt

viuens & calore vitali præditum, per quem animæ vegetantis actiones perficit: & tertio vt includit spiritum, qui solus proximum harum actionum instrumentum est. Hinc accidit, vt etsi temperies cerebri lædatur, quod sæpè fit in febribus, & aliis morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum spiritibus non communicatur. Vbi verò spiritus ille cerebri insitus, & consequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cum enim spiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant esse temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, si quid horum desit, & mutetur, vitiumque illud speciebus & Phantasmatibus communicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo spiritus, quem vtrumque Animalem dicimus, sint in cerebro, vnus insitus, qui proximum, & maximè intimum animæ in actionibus istis obeundis instrumentum est, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit; alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus sensuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: si ille spiritus mobilis, quem in specie animalem nuncupare solemus, à caussis p. n. quod facilè fieri potest, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinatè ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitantur; si verò ille insitus à statu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria cõtingunt. *Nota.*

Atque ita delirij seu desipiẽtiæ in genere caussa quæréda est in p. n. constitutione spiritus animalis in cerebro, siue illius insiti & fixi, siue mobilis. Etenim si hic impurus fiat, vel inordinate ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantasmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præsentantur, sed aliena & absurda, nec eo modo quo debeant, sed aliena qualitate infecta, nec ordinatè intellectui offeruntur, sed vel omnia ferè simul, & confusè, vel inordinatè, & quæ diuersissima sunt, & non cohærentia, dum simul occurrunt connectuntur.

Deliriorum differentia.

Deliria autem hæc differunt primo loco affecto, quod nimi

nimirum nunc cerebrum per se afficitur,& ipsum caussam delirij suppeditat;nũc per συμπάθειαν afficitur,caussa delirij à venoso & arterioso genere, hypochondriis; diaphragmate,ventriculo,vel aliis partibus communicata. Et quidẽ nunc caussa illa, vti modo diximus,saltem spiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam spiritum insitum vitiat. Deinde caussa efficiente. Interdum enim solus vapor sine humore deliria excitat,iis,quæ ebriis eadem de caussa accidunt, non absimilia: interdum sanguis, bilis flaua,vel humor melancholicus, aut ater delirij caussa est. Atque ex hac humorum varietate, & in primis morum ac ingeniorũ diuersitate varij sunt desipientium ordines. Quidam enim sola cogitatione delirant,imaginando absurda phantasmata, qui sæpè longam telam absurdarum cogitationum texunt, etsi pauca loquantur, vnde σιώπηροι nuncupantur; alij sermone delirant, qui ridicula, aliena,magnifica, vel maledica proferunt; alij opere, & factis cogitationes suas absurdas & aberrantes explent. Efficiuntque hæc omnia vel μετὰ γέλωτος, vel μετὰ σπουδῆς, sicut παραφροσύνης differentias hasce statuit Hippocrat. *6.aphor.* 53. Et rursum quædam παραφροσύνη κόσμιος est,quædam θρασεῖα, ἢ θηριώδης. Vt autem de deliriorum generibus distinctè agamus, ita commodè diuidi possunt. Primò est delirium simplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνη nominatur, cum reliqua desipientiæ genera sua peculiaria nomina habeant. Est enim secundo phrenitis: tertiò melancholia: Quartò Mania,& quæ sub his comprehenduntur.

De Delirio simplici.

Deliriũ simplex. Et primò quidem simplex delirium quod attinet,etsi vox delirij & παραφροσύνης omni desipientiæ generi tribuatur: tamen in specie interdum, & vbi absolutè ponitur, certum delirij genus significat, quod nõnulli etiam Paraphrenitidem, alij paraphrenisim, sed sine antiquorum exemplo nominant.

Est autem hoc delirium non vnius generis. Aliquando enim est cum febre, aliquando sine febre.

Et primo quidem à nonnullis etiam delirium leuius, quod à calida intemperie cerebri, ab æstu Solis, vigiliis, medi

meditationibus & ſimilibus cauſſis contracta, oritur, nomine delirij ſimplicis comprehendunt: Plerumque tamen apud authores hoc nomine venit delirium, quod non proprio cerebri, ſed partium inferiorum vitio, à vaporibus ſcilicet calidis, à reliquo corpore cerebro communicatis excitatur.

Qui enim ſine cerebri primario affectu, ſed ob reliquum corporis cenſenſum delirant, quod in febribus ardentibus accidit, eos, vt Galenus, 3. *de loc. affect. c.* 7. habet, nemo Phreneticos, ſed vel παραφρονοῦντας vel παρακοποῦντας nominat. Quandoque enim vapores calidi, præcipuè maligni, copioſiè in caput irrruunt, ſpirituſque ac cerebrum nimis calefaciunt, ac turbant, delirium excitatur; id quod accidit in augmento, & ſtatu febrium ardentium, ac malignarum continuarum, & internis partium inflammationibus, in vermibus, cum putreſcunt, & febrem excitant; interdum etiam paroxyſmis intermittentium. Vt enim frigus ſpiritus torpidos reddendo ingenij tarditatem, ſtupiditatem ac mentis torporem & ſoporem excitat: ita nimia caliditas ſpiritus turbando, & nimis mobiles reddendo, errorem & deliria generat. Et quia vapor ille, qui in caput irruit, tenuis ſubſtantiæ eſt, & facilè diſcutitur, neque malum ſpiritum cerebri inſitum occupat, propterea delirium non eſt continuum, ſed remittente acceſſione, aut exacerbatione & parte mittente calidos vapores non ampliùs communicante, delirium ceſſat aut certè non eſt eiuſdem generis vel vehementiæ.

Platerus cauſſis his addit ſanguinem calidiorē, & tenuiorem in ſinibus & vaſis cerebri contentum, non vapore ſolum, ſed & propia ſubſtantia cerebrum accendentem: vti & eum, qui ab ictu, vel caſu eo affluit. Verùm ſi ſanguis non ſolùm vapore, ſed & ſua ſubſtantia cerebrum accendat, phrenitidem potius, quàm delirium ſimplex, ſeu paraphrenitidem, vt appellant, excitare videtur, præcipuè ſi extra vaſa effundatur. Et licet adhuc in vaſis contineatur: tamen phrenitidis, & inflammationis membranarum cerebri initium tum iam adeſt.

Deindè nonnunquam ex inflammatione partis alicuius,

quæ calidos vapores ad caput mittit, febremque continuam coniunctam habet, accidit delirium. Et præcipuè hoc fit ex inflammatione septi transuersi, quod antiqui etiam φρένας appellarunt. Vnde nonnulli recentiores hoc delirij genus in specie paraphrenitidem nominant: sed sine antiquorum exemplo. Nonnulli tamen omne delirium per consensum paraphrenitidis nomine appellant, sed & hoc sine antiquorum exemplo. Nonnulli hoc delirium παραφρένισιν appellant, quod etsi Hercul. Saxonia, *lib.* 1. *c.* 4. ex Galeno *de sympt. diff. cap.* 3. citet: tamen ibi non extat, sed vocabulum παραφροσύνης.

Prius delirium, quod in febribus accidit, quod attinet, sæpè delirij simplicis meminit Hippocrates & Galenus. Hippocrates, 6. *aphor.* 53. Desipientiæ, quæ in calidis febribus fiunt, ferocitatem non habent; Phreniticis verò appellatis id inest. Galenus, *prorhet.* 1. *t.* 31. Desipientiam consuetam, familiaremque gignit biliosus sanguis cerebrum petens. Et in 6. *Epid. comm.* 3. *t.* 36. In febrium vigore deliria contingunt ex repletione capitis.

Sunt autem huius delirij varij gradus, quos Hippocrates quoque peculiaribus nominibus expressit. Primùm enim & leuissimum gradum per τὸ λῆρος exprimit, 3. *Epid. ægrot.* 1. & ληρῆσαι, vel παραληρῆσαι, nugatum esse dicit, 1. *Epid. ægrot.* 14. σμικρὰ παρέκρουσε, parum delirauit. In secundo gradu, παραφρονῆσαι delirasse dicit, & παρέκρουσε delirauit 1. *Epid. ægrot.* 5. *&* 8. De tertio gradu dicit, παρελήρει πάντα, planè nugatus est, 1. *Epid. ægrot.* 13. & παρέκρουσε πολλὰ multum delirauit, *ibidem ægrot.* 4. *&* 10. De quarto gradu, πάντα παρέκρουσε, planè delirauit, 1. *Epid. ægrot.* 1. Qui vltimus etiam huius delirij simplicis gradus est. Nam si illud amplius intendatur, in phrenitidem degenerat.

Signa Diagnostica.

Signa delirij simplicis.

Delirium hoc ex febre comite cognoscitur, & quidem delirium præcedente. Imminere autem ex garrulitate quadam, aut nimia loquendi promptitudine, morumque mutatione deprehenditur. Si nimirum, qui natura mitis, & facilis est in respondendo, fit ferox, & temerarius, & in iram præter solitum procliuior; qui taciturnus est, incipiat

fieri

fieri loquax, corpus indecorè nudet, vel obſcœna dicat, aut faciat, aut in lectum mingat, eorum, quæ egit & locutus eſt, ſtatim obliuiſcatur, eundemque ſermonem ſæpius repetat, & omninò ſi ægri actiones, & vultus à naturali modo, conſuetudine mutentur, delirium imminere indicio eſt, vt etiam Hippocrates 2. *Coac.ſ.1. aphor.* 10. docet, in primis ſi vigiliæ pertinaces aut ſomnus turbulentus præceſſit. Si quis etiam in febribus acutis dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt. Pulſus quoque in hypochondriis cum perturbatione delirium portendit; magis etiam ſi oculi crebrius moueantur. Hippocrates *in Coac. lib. 3. ſ. 2. com.1. aphor.13. ſec. diſtinct. Hollerij.* Et oculorum motus in omnibus morbis, in quibus delirium metuendum, diligenter conſiderandi. Etenim inſtabiles illi ipſum præſagiunt. Nam cum cerebro vicini ſint, & cum ipſo venis, arteriis, & neruis ſociati, omnium ferè primi ipſius iniuriam perſentiſcunt, atque inde imminente delirio crebro huc atque illuc mouentur.

Ipſum verò delirium iam præſens ex ſermonibus & actionibus ægri deprehenditur. Delirantis enim actiones, & ſermones à conſueto modo multum deflectunt, dum loquuntur & proferunt abſurda, quæ cum rebus non conſentiunt, nec cohærent, obſcœna & turpia loquuntur, dum manus temerè iactant, & agitant, floccos carpunt, feſtucas legunt, muſcas venantur, quæ nullæ adſunt, partes tegendas, & pudendas nudant, ſubitò è lecto ſurgunt, lætantur, aut mœrent præter ſolitum, vrinam & feces in lectum excernunt, tardius, quam neceſſitas poſtulat, reſpirant, dolores non ſentiunt. De quo Hippocrates, 2. *aph.* 23. Quicunque dolentes aliqua parte corporis omninò dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat. In ventrem etiam cubare, qui non eſt aſſuetus ita dormire, quo tempore ſanus fuit, malum eſt. Delirium enim, aut dolor circa ventrem ſignificatur. Eius generis aphoriſmi multi ex Hippocratis prorheticis, prognoſticis & coac. prædict. colligi, & huc referri poſſunt.

Prognostica.

Prognostica.

1. Ipſum quidem delirium per ſe magni momenti non eſt, ſed ex cauſſa omne periculum pendet. Ob quam nullum delirium tutum putat Galenus *6. aphor. 53.*

2. Euentus tamen his prædicendus, quem febris & vires præſagiunt. Quò enim vires ſunt debiliores, & febris vehementior, vel malignior, eo plus periculi metuendum. Si vires contrà conſtent, & febris non ſit periculoſa, nec delirium aliquid periculi portendit.

3. Et delirium, quod cum bonis ſignis coniungitur, minus metuendum eſt, quàm quod cum malis: Et delirium intermittens, non vehemens, ſed leue, præſertim quod fit per acceſſiones, non lethale eſt.

4. Somnus in delirantibus bonum ſignum eſt, præcipuè ſi delirium ſedet, vt Hippocrates *2. aphor. 2.* docet. Contrà deliria, quæ iam valdè debilitatis accidunt, exitioſa ſunt, vt nullus ferè ex iis conualeſcat.

5. In principio quoque febris, quæ apparent deliria, & quæ ſine ſignis coctionis accidunt, peſſima ſunt, & ad phrenitidem deducunt.

6. Mala ſigna cum deliriis apparentia mortem, lethalia verò iam imminens exitium minantur. Exitium nimirum portendunt deliria, ſi delirans non videat, non audiat; ſi oculi lucem ſubterfugiant, inuoluntariè lacrumentur, aut peruertantur, aut alter altero maior fiat, aut album oculi rubicundum euadat, ſi ægri obmuteſcant, vox fiat clangoſa.

7. Tempus ſolutionis breue eſt: cum febres illæ non ſint diuturnæ, ſed breui vel ad ſalutem, vel ad mortem terminentur. Et quidem ad ſalutem terminatur delirium, ſi febris, quæ eius cauſſa eſt, ceſſet, & critica euacuatio bona ſequatur: ad interitum verò, ſi febris vel vires deiicit, vel ex delirio per conſenſum fit delirium per ſe, & homo phreniticus euadit. Si nimirum ſignis coctionis præcedentibus largior ſequatur ſanguinis euacuatio per nares, vel menſtruas purgationes vel hæmorrhoides, aut ſudores prorumpunt, nihil periculi habet delirium, ſed è ſignis decretoriis vnum eſt. Si verò nulla euacuatio ſequatur, vel

parua; vt sanguinis è naribus stillicidium, sudores capitis frigidi, & huiusmodi alia, lethale signum est delirium. De quibus passim exstant multi aphorismi apud Hippocratem in Coacis, prorheticis & prognosticis, quorum aliquos etiam in Instit. *l.3.part.3.c.5.* proposuimus.

Indicationes.

Quamprimum delirij aliqua suspicio adest, videndum, ne illud incrementum sumat, & in phrenitidem degeneret. Itaque feruor humorum, qui vapores suppeditāt, temperandus; vapores ad caput adscendentes reuellendi, repellendi, intercipiendi, quique ad caput iam penetrauerunt, discutiendi. *Delirij simplicis curatio.*

Auxilia.

Sanguinis feruorem temperant medicamenta, quæ aliàs febribus eiusmodi debentur.

Reuulsionis gratia instituendæ frictiones, ligaturæ, aut cucurbitulæ, etiam cum scarificatione, si opus sit, cruribus affigendæ. Et si hæc non sufficiant, & sectione venæ febris vehementiæ primò non sit satisfactum, ea, si vires ferant, repetenda, & vena Cephalica, aut quod commodius est, & si nondum vehementer materia caput obsedit, venæ in pedibus aperiendæ. Clysteres quoque qui materiam à capite reuellant, infundendi. Imò si febris aliquam remissionem, vel intermissionem habeat, die quietis lene purgās ex cassia, manna, tamarind. syrup. rosar. & violar. solut. vel rhabarbaro exhibendum. vesicatoria quoque cruribus, vel brachiis applicata ad reuellendam à capite vtilia sunt. Prosunt etiam pedum lotiones, & epithemata ac cataplasmata iis admota.

Vt ℞. *Fermenti acerrimi* ℥. iv. *sapon. Veneti* ℥. j. *sal. communis* ℥. j. ß. *aceti rosac.* q. s. pro empastatione. F. cataplasma, quod linteis imponatur, plantisq; pedum admoueatur.

Dum hæc fiunt, simul refrigerantia, & adstringentia nonnihil capiti adhibenda, quæ feruorem humorum temperant, eosque ad caput non admittunt: de quibus suprà *cap.1.7.8.9.part.1.* dictum,

Et quia vigiliæ plerunque cum delirio coniunguntur, hypnotica medicamenta, de quibus *cap.1.* suprà dictum,

tum internis refrigerantibus, tum repellentibus, quæ extrà exhibentur, admiſcenda.

Tandem vt etiam materia, quæ iam caput occupauit, euacuetur, vena in fronte aperiri poteſt, vel ſub lingua, vel poſt aures. Repellentibus verò in morbi progreſſu admiſcenda leniter diſcutientia, malua, chamæmel. melilot. betonic. aneth. ſem. & mucilago lini, fœnugræc. & ex his parata, ol. chamæmel. anethinum. In declinatione ſolùm chamæmelum vſurpari poteſt, vel vnguentum alabaſtrinum. Prodeſt etiam tum columbas per medium diſſectas calentes capiti apponere, vel pulmones arietis, aut agnorum calentes, aut in lacte, vel ol. chamæmel. calefactos capiti applicare & poſt remotionem horum caput aqua calente abluere. Ac quò malum magis ad declinationem tendit, eò magis horum vſui inſiſtere decet. Id tamen attendendum, ne nimium calidis medicamentis caput iterum incaleſcat, ac vapores rurſum à partibus inferioribus ad caput attrahantur.

De Paraphrenitide.

Deindè delirium tale, idque etiam cum febre coniunctum, oritur quandoque ex diaphragmatis inflammatione, quod recentiores nonnulli in ſpecie paraphrenitidem appellant; cum alij hoc vocabulo omne delirium, quod accidit capite non primario affecto, comprehendant; vtrique tamen, vt dictum, ſine antiquorum exemplo, & autoritate. Cum enim diaphragma neruoſum ſit in medio, habet magnam cum cerebro per neruos συμπάθειαν, & vt Galenus hac de re ſcribit *lib. 5. de loc. affect. cap. 4.* (quo in loco cum expreſsè de hoc malo agat Galenus, merito vox paraphrenitidis occurrere deberet, ſi antiquis in vſu fuiſſet) ab aliarum partium nulla perpetuum delirium præcedit, excepto ſolo ſepto tranſuerſo, à cuius inflammatione excitatum delirium, non multum differt à phrenitide, & continuo delirio, vt veteres putauerint hâc parte inflammatione affecta homines phreniticos euadere, atque ob id φρένας appellarint, quaſi φρονοῦντι, id eſt ſapienti parti aliquid conferat.

Cauſſa huius delirij, proxima cum ſit inflammatio diaphragma-

phragmatis, nihil de ea amplius hic addi potest: reliqua patebunt ex iis, quæ libr. 2. de pleuritide, & diaphragmatis inflammatione dicentur.

Signa Diagnostica.

Delirium hoc eadem ferè signa habet, quæ in Phrenitide apparent. Verùm distinguitur ab eo, vt Galenus *alleg. loc.* docet, & ex oculorum accidentibus, & sanguinis è naribus stillis, vt spirationis specie. Quippe phreniticorum respiratio magna est, & ex longis semper interuallis.

Contra vbi à septo transuerso delirium oritur, inæqualis, vt modo exigua sit, atque frequens, modo magna & cum angustia coniuncta. Nam incipiente septi transuersi inflammatione, priusquam delirent laborantes, exiguum ac frequentem reddunt spiritum; contra ab iis, qui ab affecto cerebro delirant, magna prodit, raraque spiratio. Sed frequenter ita confunduntur hæc signa, vt vix quicquam certitudinis habeant. Præterea vt eorum accidentium quæ Phrenitidem antecedere solent, quæque Galenus eodem loco proponit, aut nullum apparet, aut exiguum, ita sursum & intro reuelli hypochondrium, septi transuersi illico ab initio affecti proprium indicium est id quod affecto cerebro posterius accidit, non incipiente affectu, sed cum iam factus est. In primis verò Paraphrenitis ex eo cognoscitur, quod delirium iunctum est cum tussi & dolore lateris. Calor quoque circa caput, & faciei & oculorum rubedo maior est in iis, qui ob cerebri quam qui ob septi transuersi inflammationem delirant.

Prognosticum.

Delirij huius periculum æstimandum est ex vahementia morbi, & virium robore, &ex horum collatione salus vel mors prædicenda. de quibus etiam cap. seq. dicetur.

Curatio.

Curatio ad partem affectam in primis dirigenda, de qua *lib.* 2. dicetur; cum curata inflammatione diaphragmatis etiam hoc delirium cesset. Interim tamen materia à capite auertenda & repellenda, vt modo De Delirio simplici, *& part.* 1. *capit. alleg.* diximus

Temulẽtia & Ebrietas. Sine febre verò deliriorum genera etiam aliquot ſunt. Pertinet primo huc temulentia, vel ebrietas, à vino aliiſque potibus & rebus inebriandi vim habentibus orta. Vt enim in febribus vapores calidi ex humore putreſcente ad caput eleuantur, ſpirituſque turbant: ita etiam à ventriculo vino vel alio potu inebriante repleto, imo toto venoſo genere, in quod ſpiritus eiuſmodi penetrant, vapores calidi eleuantur; & Phantaſiam ac Ratiocinationem turbant. Vnde Ebrietas rectè voluntaria inſania appellatur: cum Ebrij delirantibus ſimilia agant, & loquantur: & vt deliria pro corporis diſpoſitione, in quod incidunt, variare ſolent: ita & Ebriorum non eædem actiones, & mores ſunt. Alij enim in hilaritatem nimiam, riſum, cachinnos, cantilenas, & iocos ſe effundunt: alij triſtes euadunt, & de rebus ſacris, de morte faciunt verba, vel etiam lacrumantur; alij ad iram, rixas, contentiones, clamores, pugnaſque concitantur, alij ſomno ſtatim corripiuntur. De quo Horat. 3. *Carm. Ode* 21.

O nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Habent autem vim ebrietatem inducendi pleraque Narcotica dicta, quorum vis antequam eo progreſſa eſt, vt ſoporem vel ſtuporem excitet, prius temulentiam, & delirij quoddam genus producit. Inter ea primum eſt vinum, & præcipuè eius ſpiritus, in quo vis illa vnita eſt. Idem tamen præſtant & aliarum plantarum ſucci & ſpiritus. Cereuiſia enim omnis ſeu triticea, ſeu hordeacea, ſeu auenacea vim inebriandi habet, partim à lupulo, partim à frumento, è quo ſpiritus ardens æque ac ex vino elici poteſt. Et ſpiritus omnes ex plantis parati, vt baccis & flor. ſambuci, ceraſis, roſis, inebriant, ſi copioſius ſumantur. Inebriant quoque cannabis, lolij, pſeudomelanthij, & hyoſcyami ſemen, fructus fagi, cocculi de Leuante, cort. mandragor. opium, ſi cum vino fortiſſimo bibatur. Refert etiam Lobel. in *obſeruation. ſtyrpium pagin.* 570. Fœminam Anglam grauidam eſu

esu 10 & 12. nucum myristicarum ebriam delirasse. Et Mathiolus scribit, ambarum vino infusum temulentos efficere, quod & lignum aloes Indum in vino infusum sine nocumento præstat.

Turcas, cum in aciem prodire volunt, vt audaciores fiant, & furibundi quasi pericula minus metuant, opij ʒ. ß. cum vino sumere scribit non solum Bellonius, sed & Prosp. Alpinus *de Medic. Aegypt. lib. 4. cap. 2.* refert, Turcas post opium sumptum hilares admodum euadere, multaque ac varia loqui, fortioresque ad quæque munera obeunda sibi videri, præterea subdormientes hortos, ac viridaria arboribus, herbis ac floribus variis perbelle ornata in somniis videre. Ita ex cannabe, quæ Turcis assis est, puluerem Turcas parare idem, *eodem in loco*, scribit, quo sumpto ebrij fiant. Refert & hoc, Ægyptios in vsu habere quoddam electuarium, quod in India paratur, & Pernaui nominatur, cuius si ℥. j. sumatur, homines primo hilares fiunt, multumque loquuntur, & canunt amatoria, multumque rident, aliaque deliramenta læta produnt, atque ea Amentia ferè per horæ spatium durat, postea statim iracundi fiunt, & in iram præcipitantur, in eoque statu parum persistunt; demum tristes fiunt, tantoque timore ac mœrore anguntur, vt continuo plorent, & lamententur; denique somno corripiuntur.

Quædam etiam capiti admota idem præstant, sicut Rondeletius refert quendam cum hyoscyami folia capiti applicuisset, ad insaniam redactum esse.

Signa Diagnostica.

Actionibus & moribus facile se produnt Ebrij: Ac si Narcotica medicamenta tale delirium excitauerunt, ex ægro vel adstantibus id cognoscitur.

Prognostica.

1. Ebrietas equidem ex potu vini, vel cereuisiæ contracta, post aliquot horas discutitur, præcipuè somno accedente & vomitu.

2. Si vero à veneno, vel medicamento Narcotico sit delirium, magis periculosum est. Imo etiam ex vino vel cereuisia ebrietas, si sæpius continuetur, memoriam & in-

genium debilitat, vt non ſine cauſſa peſtis, & mors memoriæ appelletur, neruoſum genus lædit, vnde tremor, Paralyſis, Apoplexia, Podagra excitatur, & quia etiam Epati nocet, ſæpè hydropem inducit.

Præſeruatio ab Ebrietate,

Præſeruatio ab ebrietate. Si tamen iſtam bibendi neceſſitatem, quæ magno mortalium malo, & Chriſtianiſmi damno, in Germaniam præcipue inuecta eſt, quis effugere non poſſit, commendantur amygdal. amar. 5. vel 6. aut 10. ante cibum ſumptæ, vt & nuclei perſicorum, quod quidem nonnulli putant fieri, quod amaritudine humiditates abſumant, ne ad caput adſcendant: Verum probabilius eſt, vrinam ciendo id præſtare. Commendatur & abſinthium in ventriculo frigido, ſcribitque Arculanus ex propria experientia, ſi quis abſinthij comas, aut etiam folia rutæ, mane ieiuno ſtomacho edat, ab ebrietate defendi.

Vtilis etiam eſt contra ebrietatem braſſica, vt & ſemen ipſius in cibo ſumptum, vt & folia eius capiti impoſita; verbenaca recta, lac item ieiuno ſtomacho bibitum. Commendatur & rad. betonic. Nõnulli hunc puluerem laudãt:

℞. *Sem. caulium* ʒ. j. *coriandr.* ʒ. ß. *camphor.* g̃. ij. fiat puluis. Vel paretur tale electuarium:

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. rob. ribes, berberis, an.* ℥. ß. *amygdal. amar. contuſar.* num. xij. *ſemen. caulium* ʒ. ij. *coriandr. præpar.* ʒ. j. *cum ſyrupo granator.* fiat electuarium.

SYRVPVS

℞. *Succi caulium albor. vini granator. ſucci ribes, an.* ℥. ij. *aceti* ℥. j. *ſacchari q. ſ.* Coquantur ad Iulepi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Syrup. acetoſitat. citri & aq. q. ſ.* fiat iulepus.

Extra cõmendãtur fol. hederæ capiti impoſita, vnde antiqui in conuiuiis coronis ex hedera caput cingebant; vel ſuccus illius capiti inũctus, vt & lapis Amethiſtus geſtatus.

Qui Ebrietatem etiam præcauere cupit, non ieiunus vel ſtatim in prima menſa ἀθρόως bibat, ſed tardè, & vbi ſatis comedit.

Curatio.

Iam verò ebrios vt ab ebrietate citò liberentur, iuuat vomitus, ſi vinum adhuc crudum ex parte in ventriculo conſi

consistat, qui etiam si opus, medicamentis prouocandus: & si acida in fine mensæ exhibeantur, acetumque aqua dilutum, vel solum etiam haustum, quod Ebrietatis & venenorum Narcoticorum ac furiosorum est Antidotus; prunia acida, pruna, cydonia, comesta, eorumque succus haustus, lac acidum, lactuca item & brassica. *Nota.*

Vel *Aq. fontis* ℔. ß. *aceti vini* ℥.iij. *syrup. acetositat. citri, vel oxysacchar. simpl.* ℥.j.ß. *syrup. violar.* ℥.ß. Misce pro Iulepo. Vel etiam haustus Aquæ frigidæ propinetur ad vapores supprimendos & vini feruorem restiguendum.

Extrà Oxyrrhodina capiti applicentur, & camphora, ac santali odoranda exhibeantur. Postea etiam pedes fricentur vel aquæ calidæ immergantur. Vtilis est & sudor, si erumpat.

Maximè verò ad abigendam Ebrietatem somnus facit.

Pertinet huc & illud delirium, quod Græci etiam παραφορὰν & λῆρον nominant, quod ab imbecillitate facultatis principis oritur, ob immoderatum sanguinis profluuium, vel diuturnas Vigilias, nonnunquam ob ictum capitis, quo spiritus Animales perturbantur. Atque istud delirium ex suis caussis cognoscitur, & iis amotis tollitur. *παραφορά.*

Referenda & huc stultitia, in qua facultates principes non solùm imminutæ, sed & deprauatæ sunt. Quæ nonnullis à primo ortu impressa est, aliis post ortum etiam contrahitur. Et quidem pendet istud malum proximè à spiritus Cerebro insiti vitio, vt & interdum à Cerebri, & capitis conformatione praua, quam cum nec satis explicare, nec emendare possibile sit, de ea amplius nihil addimus.

QVÆSTIO.

Quid sit Maslach Turcarum.

Vt hoc loco obiter quasi de Maslach Turcarum, cuius supra facta est mentio, aliquid inseramus, communis hactenus fuit opinio, Maslach, vt ex Scaligero, *Exercitat.* 175. *sect.* 1. Vviero *lib. 3. de præstigiis dæmonum cap.* 18. & aliis videre est, ex opio parari. Etsi enim nomen Maslach non apud omnes ocurrat, rem tamen ipsam satis autores omnes descri *Maslach Turcarũ quid.*

deſcribunt. Sunt tamen hodie, qui id negant, adducti auctoritate Leonard. Turnheuſeri, qui ſui *herbarij lib.* 1. *cap.* 29. ex ceruariæ ſucco Maſlach parari ſcribit, idque ex ſecreta Turcatum relatione ſibi cognitum fuiſſe refert. Etſi verò apud nos non ſit in vſu Maſlach: tamen vt etiam hac in re veritatem reſcirem, ſcripſi eo nomine Patauium ad virum Clariſſ. Dn.D. Danielem Bucretium, Ciuem & amicum meum, eumque rogaui, vt Venetiis apud Turcas, vel alios, quos huius rei notitiam habere putaret, hac de re inquireret. Percontatus ergo ille eſt primo hac de re Dn. Ioan. Baptiſtam Syluagium, Genuenſem, Reipublicæ Venetæ apud Turcarum Imperatorem Interpretem, peritiſſimum linguarum & morum gentium orientalium. Is hoc primo negauit, Turcas prælium inituros tale quid, quo animoſiores ſe morti opponant, deuorare: Imò grauiſſimè prohibitum eſſe, ne quis prælium acceſſurus, quicquam earum rerum, vel deguſtet, quæ mentem quocumque modo turbare queant. Id autem, quod animum præliaturis addit, prædeſtinationem eſſe, quam de vita & morte hominis ab æterno factam eſſe à Deo credunt. Vbi enim dimicandum eſt, Imperatores vel Duces belli ſuos quiſque adhortatur, ſe præſtent ſtrenuos, memores ſe pro Deo ſanctaque fide maiorum pugnare, & ſi quod periculum impendeat, ſe immunes nihilominus à morte futuros eſſe, ſi ita æterno Numini viſum fuerit: Sin aliquid ſecius fortè contingat, iam iam martyres ſe ſciant eſſe, quibus cœlum apertum ſit. Deinde Maſlach quod attinet, idem retulit, habere Turcas medicamenta quædam, quibus frequenter vtuntur, quæ primum hilares reddunt, at mox, præſertim ſi copia peccatum ſit, inſanos, inde in ſomnum coniiciunt, quo variæ rerum iucundiſſimarum imagines omninò repræſentantur. Et quidem talia præcipuè duo habere, quorum primum patrio ſermone Afión dicitur: alterum Bóngelic. Et Afión nihil aliud eſſe quam opium noſtrum, quod iter facientes aſſumunt, vt hilarius tempus perdant, feſſique redeuntes ſuauius dormiant. Aiunt enim poſt eius vſum ſibi ſomnia iucunda obiici & choreas pulcherrimarum virginum ſibi videri.

Scalig. in exercit. ſcribit Amphiã.

videri. At si sæpius id sumant, insensati quasi redduntur, minusque, vt antea, animo semper valent. Quin etiam si assuescant huius vsui, fieri quam sæpissime solet, vt qua hora sumere consueuerant, nisi eadem sollicitè repetant, iam malè se habeant, ac si consuetudo fuerit vetustior, in animi deliquium cadant. Tristes fiunt toto vitæ tempore & ad omnia animi officia inhabiles redduntur, nec redire ad vllam hilaritatem queunt, nisi fucata sit & arte vsuque opij parata. Quæ causa est, cur ij, qui animo ferè nobiliori præditi & ad res gerendas nati, tanquam rem infamem & impiam exsecrentur, sicque inter plebeios tantum, vilesque animos locum inueniant. Bóngelic autem electuarium est ex melle paratum, foliis & semine cannabis puluerisati, quod in maximo vsu & frequentiore adeo, quam opium habent, cum languentem ventriculi vim ipsis colligere videatur. Coniicit tamen & hoc in eadem homines pericula, cum delirantes reddat, & si somnum capiant, (quem conciliat similiter) gigantes pugnare sibi videantur, ignesque & ciuitates ardentes. Cæterũ idem Dn. D. Bucretius, vt ab aliis etiam in veritatem inquireret, cùm Venetiis manè in coronã Turcarum circa mẽsam cuiusdã fœminæ stantem incideret, videretque ipsos aquam quandam potitare (quam vendebat hæc) feruentissimam, vt non nisi guttulam semper deglutirent, atque ex ipsis, quid esset, quæreret, responderunt, decoctum esse seminis cuiusdam, quod Caphe vocant, allati ex Arabia Felice, quod bibunt matutinis horis, vt nostri aquam vitæ. Tandem cum etiam incideret in Dn. Poterium, ex scriptis Chymicis notum, atque ipsum de Massach percontaretur, retulit hic, se multa iuuené de eodem indagasse, ac tandem à pluribus Turcis edoctum esse, nihil quam opium nomine vocari. Cui cum Dn. D. Bucretius auctoritatem Turnheuseri, cui fidem facit, tot circumstantiis, quas affert, obiiceret, ille se paruipendere hominis istius fidem respondit, à quo nunquam non credulus fuerit delusus. Ex quibus omnibus patet; etsi vox Massach non omnibus nota nec vbique obuia sit, tamen medicamentum quod eo nomine circumfertur, ex opio esse. Et cum de hac re sit vnanimis consensus, non

tantum Turcarum, ſed & Chriſtianorum, qui nihil aliud pro Maſlac, quod in Turcia emerunt, quam opium monſtrant: non video, cur eum deſerere, & Turnheuſero aſſentiri potius debeamus, qui tamen in aliis rebus multis fidem ſuam ſuſpectam reddidit. Si qui tamen hac de re certiora (nam fides hic penes experientiam eſt) cognita & perſpecta habet, vt veritas patefiat, ea in publicum conferat.

CAPVT VII.

De Phrenitide.

PHRENITIS, Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt Galen. 1. *prorhet. t.* 4. docet νοῦς ſeu διάνοια propriè ſignificatur, ſignificatque (vt pleuritis, nephritis) inflammationem, ob quam Ratiocinatio læditur, & delirium excitatur. Et cum diaphragmate inflammato mens etiam turbetur, factum eſt, vt à Platone, & veteribus aliis τῶν φρενῶν appellatio (Latini tum præcordia vertunt) diaphragmati tributa ſit; quod huius etiam conſtitutio ad mentem aliquid facere videatur: verum cum diaphragma ad mentem non pertineat, ſed per accidens delirium illud contingat, verè ac propriè dicta Phrenitis fit tantùm cerebri membranis primariò affectis; Et propriè membranarum cerebri affectio ſit Phrenitis. Aliquando tamen etiam deliria ſymptomatica febrium ardentium deliria dicuntur.

Phrenitis dupliciter conſideratur. Affectio autem hæc dupliciter conſiderari, vt & definiri poteſt, vel vt morbus, inflammatio ſcilicet membranarum cerebri, qua ratione ſupra *part.* 1. *cap.* 27. conſiderata fuit; vel vt ſymptoma, ſeu deprauata actio facultatum principum, qua ratione hîc conſideranda venit.

Phrenidis quid. Atque hoc modo conſiderata Phrenitis eſt delirium perpetuum & continuum, ſeu principum functionum cerebri, imaginationis ſcilicet & Ratiocinationis deprauatio, ab inflammatione membranarum cerebri orta cum febre

febre continua; Aut potius delirium dependens ab intemperie calida cerebri cum materia, eaque ab inflammatione membranarum cerebri proueniente, vt postea de caussis dicetur.

Vt enim in aliis deliriis, ita & hîc Phantasia, & Ratiocinatio suum officium non faciunt, sed in iudicandis rebus aberrant, nec verum à falso, bonum à malo, turpe ab honesto, congruum ab absurdo, & quod nec loco, nec tempori conuenit, distinguere valent, & ob caussæ rationem omnia cum contentione, rixa & furore agunt. *Quænam facultates lædãtur in Phrenitide.*

Interdum tamen sola imaginatio, Ratiocinatione salua, interdum vtraque functio deprauatur. Dum imaginatio sola afficitur, res absurdæ, & non cohærentes offeruntur, ac ea, quæ nullo modo adsunt, præsentia putantur: cætera rectè iudicant. Id quod Theophilo Medico contigit, vt Galenus *de differ. sympt. cap.* 3. refert, qui cum tubicines angulum domus, vbi decumbebat, occupasse, assidueque sonare, tum pulsare putabat, in eo imaginationem deprauatam habebat: quod verò eos, vt sibi molestos, & quietem turbantes domo eiicere iubebat, & in cæteris omnia prudenter agebat, & loquebatur, atque vbi conualuit, quæ quisque adstantium dixisset, fecissetve, narrare poterat, & imaginationis illius deprauatæ de tibicinibus recordabatur, in eo Ratiocinatio & memoria salua erant. Alius, vt *itidem* Galenus refert, qui occlusis foribus singula vasa promens, & per fenestram transeuntibus monstrans, ac nominans, & an ea proiicere iuberent, interrogans, eaque ab alto proiiciens, Phantasiam & Memoriam eatenus salua habebat, dum vasa omnia agnosceret, & nomina eorum recitaret: verùm dum ea ex alto proiecit, Rationem saluam non fuisse, ipso facto demonstrauit. Plerumque tamen & Phantasia, & Imaginatio simul deprauantur.

Eustach. Rhudius quidem hanc doctrinam impugnat, statuitque fieri non posse, vt ratione salua, & illæsa permanente, sola imaginatio possit lædi, idque ea de caussa, quia speculantem & intelligentem oporteat circa phantasmata versari, ideoque si à phantasia deprauata, Ratiocinatrici *An læsa phantasia Ratio salua permanere possit.*

cinatrici potentiæ absurda phantasmata offeruntur, necesse esse, vt intellectus ea praua phantasmata speculando praue quoque & absurde speculetur.

Verum enim verò etsi hoc verum sit, intellectum circa phantasmata versari: tamen ad intellectum non transmittuntur species materiales, vt à sensibus exterioribus transferuntur ad sensum communem, & hinc ad phantasiam; cum intellectus specierum sensibilium non sit capax, neque organum corporeum habeat, sed intellectus agens phantasmata illustret, eaque à conditionibus materialibus liberet, & speciem intelligibilem efformet, vt de his pluribus Philosophi docent. Præterea intellectus de vno ad aliud discurrit, & circa species memoria retentas etiam occupatur. Ideoque etsi Phantasia aliquid absurdi menti offerat: tamen si species antea perceptæ in memoria adhuc retineantur & Rationi offerantur, inde errorem illum & deprauationem Phantasiæ cognoscere, & corrigere potest, si nimirum animaduertit, neque loco, neque tempori, neque aliis circumstantiis, quas adhuc rectè memoria habet, & vera esse scit, absurda illa phantasmata, quæ ab imaginatione deprauata offeruntur conuenire. Vnde rectè Aretiacus *lib. 1. de causs. & sign. morb. diutur. cap 5.* scribit, in Melancholia in re vna aliqua esse lapsum, constante in reliquis iudicio.

Memoria etiam in Phreniticis sæpe læditur, seu aboletur, cum ægri, etsi sitiant, bibere, & lotium vrgeat mingere obliuiscantur.

Caussæ.

Caussa Phrenitidis cerebri mēbranarũ inflāmatio.

Caussa huius mali proxima est membranarum cerebri inflammatio, cum sanguis biliosus è vasis suis effusus membranas cerebri occupat, ibique putrescit, & accenditur; aut potius intemperies cerebri & spirituum calida à membranarum cerebri inflammatiône proueniēs. Neque enim, vt postea in quæstione dicetur, inflammatio cerebri, quatenus talis, deliriũ hoc excitat; sed tũ demũ, vbi calida illa intēperies cerebro & spiritibus eius cōmunicatur. Imò obseruatum, cerebrum inflammatum fuisse sine delirio. In hoc enim delirio membranæ cerebrum ambientes, vt per

quas

quas vaſa ſanguinem continentia tranſeunt præcipuè inflammantur. Vix tamen fieri poteſt, quin cerebrum ita vicinum etiam non incaleſcat; imò aliquando, præcipuè eius externa pars, ſimul inflammetur. Vnde & ſpiritus inſitus, & qui in cerebro generatur ac continetur, incaleſcit, & nimis mobilis redditur, varieque agitatur, atque inde delirium continuum excitatur. etſi enim etiam in aliis febribus deliria accidant, de quibus capite præcedente dictum: tamen quia illa ſaltem per conſenſum fiunt, vaporibus bilioſis ad caput, ſiue ex aliqua parte, ſiue toto elatis, deliria illa non ſunt continua, nec tam vehementia & ferocia, vt in phrenitide, vbi materia ipſum cerebrum occupauit.

Qua ratione autem cerebri & eius membranarum inflammatio generetur, & quas cauſſas habeat, dictum eſt ſupra *part.1.cap.27.* vt de eo hîc addere nihil opus ſit. Imò cum phrenitis nihil aliud ſit, quam cerebri membranarum inflammatio, nihil ferè amplius hîc addere opus eſſet, ſed omnia, quæ de phrenitide dicenda ſunt, ex loco alleg. peti poſſent: pauca tamen adhuc addere libet, præcipuè ea quæ huic affectioni ratione delirij ſunt propria, & dicentur etiam quædam poſtea *in quæſtione.* *Cerebri inflāmatio quomodo & vnde fiat.*

Differentiæ.

Primò pro cauſſarum varietate etiam delirium hoc variat. Mitius eſt & cum riſu, ac leui in ſomnum propenſione, quod fit à ſanguine puro; quod tamen rarius accidit, & diu non durat; cum ex ſanguine inflammato facilè bilis, aut atra bilis fiat: ſæuius ſi pallida bilis admiſceatur: adhuc ſæuius & cum pertinaciſſimis vigiliis, ſi flaua bilis admiſceatur, quæ ſi aduri incipiat, ſæuiſſimum delirium excitat. Variatur etiam phrenitidis magnitudo pro cauſſarum vehementia, ita vt nunc ſola imaginatio, nunc quoque ratiocinatio, imo quandoque memoria lædatur. *Differentiæ phrenitidis. 1. Ratione cauſſarum.*

Deinde ratione loci affecti. Etſi enim ſolùm cerebri membranæ inflammatio, quod malum Arabes Charabitum, & Sirſen calidam nominant; ad phrenitidem conſtituendam ſufficit: tamen interdum inflammatio ipſum cerebrum ſimul corripit, quod malum ſibare ab Arabibus *2. Ratione loci affecti.*

appellatur. Et quidem cùm ſanguis, ac humor bilioſus nondum per totam cerebri ſubſtantiam diffuſus eſt, ſed in membranarum meatibus adhuc hæret, phrenitis θορυβώδης ſeu tumultuoſa appellatur: ſi verò in ipſa cerebri ſubſtantiam humor imbibatur, hectica phrenitis eſt, quam Hippocrates ἀσαφώδη, obſcurā & mitē nominat, quod ægri quieſcunt, neque loquuntur, neque ſe mouent & dormire videntur, vt ex 1. *prorhet. t.* 33. videre eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa phreniti-dis imminentis.

Vtile eſt autem etiam ſigna imminentis phrenitidis cognita habere, vt ei maturè occurratur. Proponuntur verò à Galeno 5. *de locis affectis capite* 4. & 1. *prorhet.* 5. & ſunt hæc: Vrgent vigiliæ, aut ſomnus eſt interruptus, & moleſtis ſomniis horrendis perturbatus; ſomniaque ſunt conſpicua; quidam dormientes vociferantur; alij è lecto exſiliunt; incipiunt delirare, etſi delirium non ſit continuum, ſed præcipuè circa acceſſiones, & acerbationes vrgeat, in facie & oculis præcipuè apparet rubedo, in auribus percipitur ſibilus, ſonitus, ſtrepitus, tinnitus; res oblatæ viſui geminæ videntur, lacrumæ ex oculis erumpunt, oculi inordinatè mouentur, ægri ſe variè iactant, & mouent, frequenter exſcreant ſine neceſſitate; vrinæ ex tinctis albæ, & crudæ apparent, humore bilioſo caput petente: præterea ægri eorum, quæ dicuntur, obliuiſcuntur, reſpondent cum iracundia; ac vbi iam iam Phrenitis præſtò eſt, ægri fixis & toruis oculis homines, qui ad eos accedunt, intuentur.

Signa phreniti-dis præſentis.

Signa verò præſentis iam phrenitidis ex iis, quæ de inflammatione cerebri, ac membranarum eius *loco alleg.* dicta ſunt, ſatis patent, vbi ſigna pathognomonica inflammationis cerebri, ſeu phrenitidis eſſe diximus, febrem continuam, delirium perpetuum, & vigilias pertinaces. Duo hîc ſaltem addimus, primò Galenum de ſignis illius phrenitidis, quæ à cerebri inflammatione prouenit, & Arabibus Sibare nominatur, ipſi verò phrenitis hectica eſt, prolixè agere, in 1. *prorhet. comm.* 1. *t.* 33. vbi docet, non ſolùm illos phreniticos dicendos, qui exclamant, vel exſiliunt, ſed & eos, qui quieti iacent, & prorſus non loquuntur,

tur, neque frequenter decubitum mutant, sæpiusque famulantibus præbent opinionem, quod mox, si quod fiat silentium, dormituri sint, & cætera, quæ ibi videantur.

Phrenitidis à cognatis affectibus dignoscẽda ratio.

Deinde ex signis Pathonogmonicis supra præpositis, febri continua, delirio perpetuo, & vigiliis facilè phrenitis ab omnibus cognatis affectibus discerni potest. Febre enim differt à melancholicorum delirio; vigiliis, à lethargo; delirio perpetuo, & æquali, ab aliis deliriis, in quibus caput non primariò, sed per consensum afficitur; præterquam cum consensu diaphragmatis laborat. Verùm hoc delirij genus aliis signis à phrenitide differt. Respiratio enim in delirio ex septi transuersi inflammatione est parua, & frequens; in phrenitide magna & rara, & in Phrenitide caput, ac frons magis calent, oculi rubent, neque statim hypochondria sursum reuelluntur, vt in diaphragmatis inflammatione, sicut cap. præced. dictum. Addimus & hoc, flauam bilem sæpe in atram degenerare, cuius conuersionis signa sunt, animi ferocia, cum scilicet æger clamat, alios verberibus & morsibus impetit, & familiares pro hostibus habet.

Prognostica.

Prognostica de inflammatione cerebri, & membranarum eius, suprà *part.* 1. *cap.* 27. proposita, omnia etiam hîc locum habent, cum phrenitidis caussa proxima sit inflammatio cerebri, & proinde reipsa non differant. Vt breuiter illa contrahamus, euentus ex morbi magnitudine, & virium robore æstimandus est. Si enim vires sint languidæ, vt neque solæ neque præsidiis artis adiutæ morbo sustinendo & vincendo pares sint, morbus verò sit vehemens, id quod hic non solùm ob præstantiam partis accidit, sed etiam à symptomatum vehementia colligitur, morbus lethalis est. Ideoque cum hic pars nobilis afficiatur, & ob id omnis phrenitis periculosa sit, si accedât conuulsiones linguæ & neruosarum partium, ἀφωνία, singultus, dentium stridor, vox clangosa, & tremula, tremor membrorũ, vrinæ & fecũ inuoluntaria & inscia deiectio, & similia suprà enumerata, phrenitidem lethalem significant. Si verò hæc symptomata, vel pleraque ipsorum absint, & vi-

res sint validæ, de salute adhuc spes est. Vide etiam Forestum *lib.* 10. *obseru.* 3. *in scholio.*

Phrenitis in lethargum vel coma mutatur.

Vnum saltem iis addimus: phrenitis si vertatur in lethargum, aut coma, non bonum: non tam, quia materia biliosa, consumta pituitosa putredine, accenditur, vt nonnullis videtur, quam quia ipsa cerebri substantia corrumpi & labefactari incipit. Vnde & phrenitis hectica praua est 1. *prorhet. com.* 1. *t.* 32. Et quàuis hectica phrenitis videatur esse mitior, nec dolor capitis sit in ea ita magnus, nec delirium tam vehemens, sed ita blandum, vt æger delirare vix videatur: tamen fucata ista mansuetudine Medicus non decipiatur, sed potius mortem proximã esse colligat. Etenim quibus cerebrum Sphacelo correptum est, substantia cerebri ob inflammationis magnitudinem ita corrupta, vt iam emori incipiant, ij intra 3. dies moriuntur. 7. *aphor.* 50.

Curatio.

Cum phrenitis ab inflammatione cerebri & membranarum eius, vt proxima caussa dependeat, & ea posita excitetur, sublata cesset: nihil aliud de curatione phrenitidis dici potest, quàm quod suprà, *loc. alleg. de curat. inflammat. cerebri ac membranarum eius* dictum. Et præcipuè venæ sectio hic necessaria est. Notat quidem Arculanus, vnum saltem casum occurrere, in quo non competat venæ sectio: quando scilicet phrenitis pendet à sola bile, nullo sanguini permixta. Verùm cum phrenitis sit inflammatio, impossibile est, vt sine sanguine fiat.

Vigiliis in phrenitide quomodo medendum.

Duo saltem hic addimus, primò quia in phrenitide vigiliæ vrgent, & maximum negotium facessunt; vt pote quæ attrahendo humores ad caput, & id calefaciendo phrenitidem augent, imò excitare valent; deliriumque præterea sit perpetuum: ad somnum conciliandum, & delirium sedandum hypnoticis hic plurimùm indigemus, imò ad narcotica quandoque deueniendum, de quibus suprà *c.* 1. *de vigiliis nimiis* dictum. Ideoque è medicamentis Internis, quæ ad temperandum humorum feruorem exhibentur, ea eligenda, quæ simul somnum conciliant, vt lactuca, violæ, nymphæa, papauer. Multùm hic prodest Electuarium illud, quod ex sem. papau. & sacch. conficitur, & Græcis Diaco-

Ex quibus fiat diacodiũ.

dium

dium appellatur, quod non solùm calidos & acres vapores & humores temperat, sed & somnum egregiè conciliat.

Extrà mox ab initio repellentibus misceantur hypnotica, vel seorsim adhibeantur. Exempl. gratia.

℞. *Fol. lactuc. salicis, vitis, an.* M. j. ß. *flor. nymph. rosar. rub. violar. an.* M. j. *summit. anethi* M. ß. *capit. papau. alb. cum sem. num.* xv. Coq. in s. q. aqu. ad tertias.

Colatura tepida capiti cum spongia applicetur, & eadem extrema abluantur. Si ℥. ß. vel ℥. j. rad. mandrag. addatur, efficacius erit. Neque solum caput, sed & pedes ac manus lauandæ ad refrigerationem, reuulsionem & somni conciliationem.

Harum lotionum capitis vsum Hippocrates & Galenus probant in delirio cum vigiliis, etiam vbi sanguis è naribus profluit, minus tamen profluit, quàm oportebat; de quo *in* 1. *Epid. comm.* 3. *aphor.* 24. *seu ægrot.* 7. A lotione inungatur frons, tempora & pulsus hoc vel simili linimento.

℞. *Vnguent. rosac. popul. ol. violar. de nymph. an.* ℥. ij. *opij, ol. nuc. mosch. express. an.* g. iij. M. Oxyrrhodinis etiam, & illitionibus addantur *aqu. lactuc. papau. nymph. ol. papau. nymph. mandrag.* Plurimùm prodest in vigiliis ex hac caussa si caput inungatur ol. violar. frigido, & oxyrrhodinum superponatur. Et reliqua supra proposita *c.* 1. vsurpentur.

Postea & hic clyster iniici.

℞. *Maluæ, viol. lactuc. parietar. an.* M. j. *summit. aneth.* M. ß. *capit. papau. num.* vj. *hordei* M. ß. Coq. in aqu. s.

Colat. ℞. ℔. j. *ol. violar.* ℥. iij. *sacchar. alb.* ℥. j. F. clyster.

Vel ℞. *Malu. mercur. lactuc. scariol. an.* M. j. *nenuph. viol. an.* M. j. ß. *prun. Vngar.* N. x. *furfur. macri* M. j. Coq. in aq. hord.

Colat. ℞. ℥. xiij. Dissolu. *Cass. rec. extr.* ℥. ß. *diaprun. s. aut pulpæ tamar.* ʒ. ij. Vel *Elect. de succ. rosar.* ʒ. j. ß. *tripher. Persic.* ℈. iv. *ol. viol.* ℥. iij. *vitel. oui* N. j. *sacch. rubr.* ℥. ß. *salis* ʒ. j. M. F. Enema.

Bilis etiam feruorem restinguentia exhibenda.

Vt ℞. *Pulp. tamar.* ʒ. ij. *rad. cichor. satiu. condit.* ℥. ß. *lact. Ital. cond. pulu. citri condit. an.* ʒ. iij. *conseru. flor. nymph. rosar. incarn. bugloss. an.* ʒ. v. *acetosel.* ℥. ß. *spec. diamarg. frigid.* ʒ. ß. *fragment. lapid. pretios. an.* ℈. j. *coral. rubr. præpar.* ʒ. j. Cum *syr. conseru. citri q. s.* F. condit. Superbibatur *aq. hord. aut vin. Cydon.*

aut aq. flor. nymph. endiu.

Si calor cordi communicetur.

♃ *Aq. rosar.* ℥.iv.*viol* ℥.ij. *bugloss. borrag.an.*℥.j.ß.*acetos.* ℥.ij. *acet.vin.alb.*℥.ß.*pulu.spod.*ʒ.ß.*seric.cocco tinct. crud.* ℈.j *ossis de cord.* C. ℈.ß. *ligni aloes* ℈.j. *santal. omnium an.* ℈. ij. *croci* g̃. viij. *camph.* g̃. vj. M. F. Epithema ad sinistram mamillam applicetur cum panno charmesino, quod lixiuio semel atque iterum elotum est. Inter epulandum remoueatur.

Hepatis regioni sequens apponatur Epithema.

♃. *Aqu. lactuc.* ℥. ij. *rosarum* ℥.iij. *endiu. acetos. an* ℥.ij. *absinth.* ℥. ß. *acet. vin. alb. odorifer. an.* ℥. ß. *santal. alb. rubr. spodij, an.* ℈. j. *camphor.* g̃. v. *spic.* g̃. iv. *specier. diarrhod. abbat.* ʒ. Misce. Applicetur tepidum cum petia lintea.

Sunt qui genitales etiam partes refrigerant.

Vt ♃. *Vini alb.* ℥. i. *aq. rosarum* ℔. ß. *santal. rub.* ℥. ß. M. His foue testiculos.

Opiata cautè omninò, & circumspectè vsurpentur, vt ibid. dictum, ne phrenitis in veternum mutetur, & ab iis abstinendum, si vires sint imbecilliores. Etsi enim, si mitioribus remediis febris ac delirium non sedetur, res plena periculi sit: tamen salus ab Opiatis sperari non potest, sed spes in angusto est, quia aut vires iam succumbunt, aut abscessus metuendus est, cuius maturationi cerebrum sufficere non poterit. Vbi tamen necessitas id postulat, laudanum opiatum exhiberi potest, vt suprà *cap.* 1. dictum. Aut, quod tutius est, clysteribus permisceatur

Vrinæ suppressioni quomodo occurrendum. Deinde quia contingit vrinam quandoque supprimi in hoc morbo, siue quod sponte illa subsistat, siue, quod credibilius, quod ægri eam reddere negligunt, vnde partes illæ distenduntur, & tandem inflammmatione corripiuntur, quæ vel sola ægro interitum afferre potest; itaque tum ægri ad vrinam reddendam sæpiùs incitandi sunt, ac pubes & perinæum fouendum emollientibus, ac laxantibus, & vrinam prouocantibus, (à calidis tamen abstinendum,) decoct. fol. pariet. malu. petrosel. & similium, aut

inun

inungenda illa loca ol. amygdal. dulc. ſcorpion. vnguento dialthææ,vel pinguedine cuniculi, aut Cataplaſma fiat ex parietaria cocta cum ol. ſcorpion & amygdal. dulci.

Reliqua, vt dictum, ex *part.* 1. *cap.* 27. petantur. Hoc ſaltẽ adhuc addimus. Si febrilis feruor & ſitis vrgeat,ſyrupi modicè adſtringentes, veluti ſunt ſyr. de ſucco granat.de ſucco ribes, de ſucco berber. limonum,citri, exhibeantur. vel præparetur ſequens Iulepus.

℞. *Aqu. nymph.* ℥. iij. *roſar. bugloſſ. an.* ℥. vj. *ſyrup. de ſucc.ribes* ℥. ij. *ſpir.* ⊖. ʒ. ß. Miſce.

Vel ℞. *Aq. fontan. pariſſ.* ℔. ij. *trifolij acetoſi, papauer. errat. an.* ℔. ß. *ſpir.* ⊖ ʒ. j. *vel q. ſ.* ad gratum ſaporem: adde *flor violar. borragin. nymph. an.* ʒ. j. *ſantali rub. limati* ℈. ij.

Stent in infuſione per aliquot horas, poſtea filtrentur per chartam emporeticam; tinctura, quæ rubicundiſſima erit, edulcoretur ſaccharo albo q.ſ.vel ſyrup.acetoſit.citri.

Cordi quoque & pulſibus Epithemata applicentur refrigerantia & confortantia, de quibus in doctrina de febribus dictum. Teſtibus etiam nonnulli epithemata adhibent refrigerantia,vt pote ſpongiam marinam in aqua roſar. madefactam, cui penetrationis gratia acetum admiſcent.

Ad odorandum etiam præbent aq.roſar. camphoratam.

Chymici nonnulli commendant, 1. ſpir. terræ ſigillatæ, per ſe, ſine vllo additamento, deſtillatum, flauum & acidum, cuius ℈.j. intra exhibent,in cuius locum & alij ſubſtituunt coagulum ⊖. j, ſeu ſpir. ⊖.j. coagulatum. Commendant etiam magiſterium ſeu quintam eſſentiam margaritarum, tincturam corallorum.

Diæta.

Diætæ etiam ratio ea obſeruetur, quæ ſupra de inflammatione cerebri & membranarum eius propoſita eſt.

Ob delirium hoc ſaltemaddimus, quæri à Medicis, vtrum æger in luce, vel teneb ris habendus ſit. De eo Celſi ſententiam adferimus, qui *lib.*3. *cap.* 19. ſic ſcribit:Antiqui tales ægros in tenebris habebant,quas ad quietẽ etiam conferre iudicabant:at Aſclepiades,tanquam tenebris ipſos

An in luce vel tenebris detinendi ſunt Phrenitici.

 ſos

ſos terrentibus in luce habendos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Optimum itaque eſt, vtrumque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus. Hæc Celſus. Aliqua enim naturarum diuerſitas hic occurrit, atque alios plus tenebræ, alios plus lux turbat. Et nonnulli dum in aëre ſublucido verſantur, multa quæ non ſunt, ſe videre imaginantur, alia pro aliis agnoſcunt, & varias imagines ab obiectis concipiunt. Ideoque tum non ſolum omnes picturæ è cubiculo amouendæ, cum eiuſmodi colorum varietas occaſionem præbeat, vt multa falſa imaginentur ægri, ſed & æger in loco obſcuro continendus. Contra ſi æger tenebras horreat & pertimeſcat, in luce continendus. Vt æger in quiete detineatur, etiam turba ab eo arceatur, adſtanteſque ſint pauci, prudẽtes; & ægro familiares, ac grati: abſint vero, quos ægri odio habent.

Muſica quoque ſuaui interdum demulcendus æger: cuſtodiẽdus etiã diligenter, ne damni aliquid vel ſibi vel aliis inferat, & niſi admonitionibus, ac obiurgationibus quietus contineri poſſit vinculis coërcendus. Somnus omnibus modis concilietur, cum nihil Phreniticis tam vtile ſit, quam ſomnus, & ſomno deliria miteſcant, ægrique conualeſcant.

QVÆSTIO.

An cerebrum, an vero membranæ eius in phrenitide inflammentur.

An in inflammatione membranarum cerebri ſemper adſit delirium.

Vt in iis, quæ ſupra, *part.* 1. *cap.* 27. & hoc ipſo capite dicta ſunt, nihil dubij, quantum poſſibile, relinquamus, explicandæ omnino videntur ſequentes duæ controuerſiæ, quæ à nonnullis mouentur. Primò, an omnis inflammatio membranarum cerebri delirium afferat; deinde an phrenitis fiat ſolum ab inflammatione membranarum cerebri, an vero etiam ab ipſius cerebri ſubſtantiæ inflammatione. De priore vt dubitarent nonnulli, ipſis occaſionem præbuit Hippocrates, qui 5. *Epidem. t.* 47. recenſens hiſtoriam Nerei filiæ, quæ membranarum cerebri inflamma

matione, ex percussione laborasse putabatur, nullam delirij mentionem facit, quod tamen in similibus casibus non omittere solet; Et *lib. 3. sect. 1. ægrotat. 3.* referens historiam ægri, qui in Dealcis orto decumbebat, qui Phrenitide laborauit, nec tamen continuò delirauit. Et *in Commentar. in locum 5. Epidem.* refert Franciscus Vallesius, se vidisse in capitis fracturis, membranas, præcipuè duram inflammari conspicuè atque adeo suppurari, postea & frustatim extrahi, homine non delirante.

Secundo etsi negandum non sit cerebrum inflammari posse: tamen id non fieri in phrenitide, sed aliam eam esse affectionem nonnulli putant, cum cerebrum ipsum inflammatur, quum quæ inflammatio membranarum ipsius parit, vtpote quæ diuersa habet symptomata.

Ex his dubiis, vt nos expediamus, hoc ex iis, quæ supra de delirio dicta sunt, patet, delirium non fieri posse, nisi ipsum cerebrum spiritusque in eo, qui functionum principum sunt instrumenta, afficiantur. Non tamen necessarium est, vt ipsum cerebrum semper inflammetur; sed satis est, si à vicinis membranis inflammatis incalescat, vel aliundè vapores calidi illi communicentur.

Ideoque non impossibile est, etsi cerebri membranæ afficiantur, vt tamen delirium nullum acccedat, si nimirum malum cerebro non communicetur, neque spiritus in eo turbentur.

Si vero cerebrum ab inflammatione membranarum p. n. incalescit, tunc delirium, de quo nunc agimus, excitatur. Atque ita phrenitis non potest esse sine inflammatione membranarum cerebri; inflammatio autem membranarum cerebri potest esse sine delirio. *Nota.*

Alteram verò quæstionem quod attinet, concedendum putamus, phrenitidem, vtpote quæ sæpè curabilis affectus est, solum ab inflammatione membranarum cerebri prouenire: ipsum verò cerebrum etsi quoque inflammari posse concedimus, ipsius tamen inflammatio alius à Phrenitide affectus est, & phrenitide longe periculosior, vtpote in quo ægri non delirant, sed sensu omni priuantur. Inflammationis equidem cerebri nomine tres affectus có-

prehenduntur: Primò enim ab humore biliofo, aut eius vaporibus ad cerebri membranas cum ſanguine affluente, etiam cerebri ſubſtantia irrigatur & incaleſcit. Deinde humor, qui eſt in membranis cerebri, etiam in venulas cerebri effunditur; nondum tamen in ipſam cerebri ſubſtantiam effuſus eſt: Tertio ſanguis in ipſam ſubſtantiam & ſpatia cerebri effunditur, & tum non ſolum membranæ, ſed ipſa cerebri ſubſtantia ſimul inflammatur. Etſi enim nonnulli Medicorum cerebrum inflammari negarint: tamen non ſolum doctiſſimorum Medicorum autoritas, ſed & experientia, & ſymptomata, quæ ex inflammatione cerebri proueniunt, contrarium perſuadent. Ad phrenitidem autem conſtituendam priores duo affectus ſufficiunt; etſi inflammationes cerebri propriè dictæ non ſint, ſed cerebrum ſaltem ob vicinas membranas affectas afficiatur. Si verò ipſa cerebri ſubſtantia afficiatur, longè vt dictum modo, periculoſior affectus eſt, cuius Hippocrates 2. *&* 3. *de morbis* ſub ſphaceli cerebri nomine mentionem facit, vt & 7.*aphoriſm.* dum ſcribit: Quibus cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos euaſerint, ſani fiunt. Paulus Ægineta etiam, Aëtius & Auicennas eius meminerunt, & diuerſis capitibus de ea & phrenitide tractant: & proinde nos etiam ſigna eius ſupra *par.* 1.*cap.* 27. ſeorſim propoſuimus, & ab inflammationis cerebri ſignis & ſymptomatibus ſeparauimus, cuius hiſtoriã deſcripſit Hippocrates, 2. *de morb, in initio,* & Petrus Sal. Diuerſus, *de Affect. part. cap.* 1. Hoc tamen ita accipiendum putamus, in Phrenitide quidem non totam ſubſtantiam cerebri inflammari, ſed ſolum externam eius partem, quæ membranas contingit; & qui hoc modo afficiuntur, etiam phrenitici ab Hippocrate 1. *prorh. t.* 33. ſed ἀσαφώδεις nominantur, vt Galenus *in comm.* explicat. In eo verò affectu, quem Hippocrates 2. *&* 3. *de morb.* ac P. Sal. Diuerſus, *de affect. part. cap.* 1. deſcribunt, internæ partes cerebri eiuſque propria ſubſtantia inflammatur, & malum plerumque in ſphacelum degenerat.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Melancholia in genere.

Nomen.

MELANCHOLIA, vt ex Hippocrate, 3. *aphor.* 14. *& lib. de aere aq. & loc.* Videre eſt, morbi nomen eſt, non humoris: proculdubio tamen ex illorum affectuum p.n. genere, qui teſte Galeno, 2. *meth. med. cap.* 2. *&* 3. *de loc. affect. cap.* 7. nomen acceperunt à cauſſa, ideſt à materia, quæ illos produxit. Cum verò humoris Melancholici duo præcipuè genera ſint: Vnum, quod excrementitius humor Naturalis eſt, & veluti fex ſanguinis, qui circa lienem præcipuè cumulatur, & μέλας χυμὸς, ac Melancholia in ſpecie appellatur: Aliud quod eſt excrementum p. n. ex aduſtione Melancholiæ, ſanguinis & bilis genitum, & μέλαινα χολὴ, Atra bilis nominatur: malum, de quo iam agendum, ex priore genere hoc eſt, ſucco atro, vel Melancholico ortum habet, quando is peccans ſiue in Cerebro, ſiue in toto, ſiue in hypochondriis, principes animæ functiones deprauat. Quæ verò ab atra bile prouenit, harum functionum deprauatio Mania appellatur, vt poſtea dicetur. Interdum Hippocrates Melancholicum delirium nomine μανίας indigitat, vt 6. *aphor.* 21. *&* 56. ſed minus propriè. *Melancholia vnde nomen obtineat.*

Definitio.

Definitur itaque vulgo Melancholia, quod ſit delirium, ſeu imaginationis, & Ratiocinationis deprauatio, ſine febre, cum timore & mœſtitia, à phantaſmate tenebricoſo ſeu Melancholico orta. Vt enim in aliis deliriis, ita etiam hîc Phantaſia, & Ratiocinatio læditur, ſed in primis Phantaſia: Ratiocinatio verò non ſemper multùm, neque in omnibus, & vt Aretæus, *lib.* 1. *de cauſ. & ſign. morb. diuturn. cap.* 5. loquitur, in Melancholia in vna re aliqua eſt lapſus, conſtante in reliquis iudicio. Melancholicorum enim *In Melācholia Phantaſia in primis læditur; Ratiocinatio verò nec in omnibus, nec ſēper multūm.*

enim Ratiocinatio circa vnam rem falsam plerumque, quam veram esse credunt, & Phantasiæ deprauatæ circa eã assentiuntur, aberrat, de reliquis prudenter, & sapienter ratiocinantur. Ita puer ille, cuius supra *cap. 5. ex Huarti scrutinij ingenior. cap. 7.* mentionem fecimus, in eo solùm delirabat, quod se totius mundi monarcham credebat; de Republ. verò administranda prudenter disserebat. Sic mercator ille apud Forestum, *lib.10. obseru.15.* optimè ratiocinabatur, nisi quod ad extremam inopiam se redactum esse conquereretur. Sic qui Melancholia hypochondriaca laborant, & sine caussa timent, ac mœrent, ipsi sæpe intelligunt, timorem illum, ac mœstitiam esse vanam, & sine caussa.

Memoria hîc planè non læditur.

Memoria verò nec per se, nec per accidens læditur, quod non fit in Phreniticis, vbi imaginatrix ob immoderatum calorem spirituum, & veluti efferata innumeram obiectorum multitudinem Memoratrici offert, sed sine ordine, quæ propterea citò, & facilè in illa obliterantur. Atque hinc accidit, vt propter memoriæ integritatem cum probè sæpe ratiocinentur Melancholici, tum plerique versuti admodum sint. Imò obseruatum est, nonnullos in delirio hoc carmina etiam elegantia composuisse.

Melancholiæ ab aliis deliriis differentia.

Differt autem hoc delirium ab aliis deliriis, quod metuunt plerumque, & mœsti sunt ægri præter solitum; neque tamen metus, aut tristitiæ caussam vllam afferre possunt, quæ alicuius momenti sit, nisi forsan eam, quam animo falsò conceperunt, & pertinaciter fouent, dum scilicet alij carceres, alij supplicia, alij condemnationem æternam, alij alia timent, & quidem ex leuissima sæpe occasione, vt apud Forest. *lib.10. obseru.12.* videre est. Quandoque tamen à manifesta caussa incipit timor, qui si sit perseuerans, melancholiam parit. Raró verò rident: & risus potius Maniacis ex feruore sanguinis, quàm Melancholicis competit. Si enim sanguis sit calidior, & feruidior, Maniam mitem efficit: si verò sit crassior, & frigidior, Melancholiam producit, à qua mæstitia vix abest, etiamsi ea minor sit; talesque Melancholici per interualla lætitiæ alicuius signum exhibent, & interdum in

risum

risum prorumpunt. Si autem plus iusto lætentur tales Melancholici, iam instantis Maniæ est indicium, ac præludium.

Quod tamen ex communi Medicorum sententia de timore & mœstitia, quæ huius delirij propria sint, quibusque à reliquis deliriis discernatur, dictum est, rectè accipiendum. Neque enim semper mœstitia aliqua, & timor insignis in omnibus Melancholicis apparet; imò nonnulli lætitia quasi affici videntur, cum falsis suis imaginationibus indulgent, & se Reges, vel Principes, aut diuites esse imaginantur, cuius rei historiam suprà *cap. 5. ex Huarti scrutin. ingenior. cap. 7.* recensuimus, de famulo Hispano, qui se totius mundi Monarcham esse imaginabatur, & hinc maxima delectatione, ac voluptate afficiebatur. Ita refert Marcell. Donat. *de histor. Med. mirab. lib. 2. cap. 1.* mulierculam quandam se Regi desponsatam esse persuasum habuisse, quæ si fortè in fragmenta vitrorum, aut alia lucida corpuscula incidebat, gemmas sibi à coniuge Rege transmissas dicebat, eaque tanquam rem carissimam, in arca, quam totam ferè oppleuerat, asseruabat. Eiusdem generis fuit deliramentum cuiusdam senioris diuitis, qui, referente Seneca, quæcumque, quibus vti opus erat, quam maxima expetebat, mulieres paruas, & homines paruos abominabatur, prægrandes equos peroptabat, amplissimis poculis vtebatur, & calceamenta pedibus maiora gestabat; latissimis vestibus vestiebatur. Et huius generis deliramenta sæpe occurrunt, vbi ægri quidem absurda imaginantur, & in cogitatione illa, vt verissima, pertinacissimè hærent, timoris tamen aut mœroris parum, vel nihil adest: qui omnes cum sine febre delirent, neque etiam vlla in iis truculentia, aut ferocia appareat, vt Maniaci appellari non possint, nomine Melancholicorum meritò etiam comprehenduntur. Et cogitandum Lectori relinquo, quò referenda sit illa falsa Imaginatio, quæ iis, quibus crura amputata sunt, accidit, cum sæpe post multos post amputationem menses crus amputatum grauiter crus sibi dolere conqueruntur, vt testatur Ambr. Paræus, *lib. 11. c. 17.* eiusque rei Historias recẽcet Guil. Fabricius, *cent. 3. obs. 14. 15.*

Itaque

Vera Melancxolia definitio. Itaque vt Melancholiæ nomen pro delirio acceptum omnibus eius speciebus competat, malo cum Aretæo *de caus. & signis morbor. diuturn. lib. 1. cap. 5.* Melancholiam definire, quod sit Animi angor in vna cogitatione defixus, atque inhærens, absque febre, & furore, à phantasmate Melancholico ortum.

Melancholicorũ magna varietas. Est autem Melancholicorum magna varietas, vt omnes Melancholicorum imaginationes absurdæ facilè comprehendi non possint, nihilque tam absurdum, & ineptum sanis occurrere potest, quod non Melancholici sibi imaginantur, & verissimum esse pertinacissimè credunt. Atque occurrunt huius rei exempla passim, quorum aliqua in Institut. *lib. 2. part. 3. sect. 2. cap.* 4. recensuimus: plura exstant apud Schenck. *libr. 1. obseru.* 254. *& seq.* Marcell. Donat. *de histor. Medic. mirabil. lib. 2. cap. 1.* Forestum, *lib. 10. obseru. 12. & in schol.* Plater. *lib. 1. obseru.* Pro dispositione enim humorum varia, vitæ, conditionis, ac cogitationis varietate, innumera hîc varietas occurrit. Nam quidam risum interdum admiscent; quidam cum ira aliqua & contentione Phreniticis adsimilantur; quidam nescio quæ scelera se commisisse imaginantur, atque hinc supplicij metu, & mortis terrore vexantur; alij se ad inferos damnatos, imò gehennæ flammis cremari conqueruntur, nonnulli se mori, vel etiam mortuos putant; nonnulli cœlum ruiturum metuunt; quidam serpẽtes, vel ranas in ventre se gestare persuasum habent; nõnulli se in bruta animalia conuersos credunt; alij in testam, aut vitrum mutatos; nonnulli lacrumantur; quidam desperabundi mortem sibi inferunt: quidam diuina affectant, & colloquia cum DEO & Angelis somniant; alij auari nihil nisi de diuitiis cogitant; quidam quasi diuites, etsi tales non sint, de magnis opibus gloriantur; quidam elati & superbi, vel de pretiosis vestibus, auro & gemmis cogitant, ac loquuntur, vel se Principes aut Reges esse opinantur; alij contrà animo abiecti, licet diuitiis abundent, de paupertate conqueruntur; alij de studio, quo sunt delectati, perpetuò cogitant, ac loquuntur. Mœstitia tamen, & timor plerumque cum hoc delirio coniungitur, aut certè pertinax,

tinax, & intenta, ac quaſi cum animi angore de re vna, ſed falſa, cogitatio. Abeſt etiam febris, etſi poſt febrem, aut in declinatione febris, humoribus aduſtis relictis, Melancolia generari aliquando poſſit.

Affici autem Cerebrum, & quidem vt pars ſimilaris eſt, extra controuerſiam eſt, de quo mox in cauſſis dicetur. Verùm cum, vt Fernelij verbis vtar, negandum non ſit, dum iracundia, doloribus, gaudio, metu, cæteriſque eiuſdi animi perturbationibus concutimur, conſpicuè atque inſigniter cor in nobis opprimi & geſtire, animique perturbationes in corde fieri; Melancholia verò ſit delirium cum triſtitia, aut metu, aut certè alio animi affectu: concedendum eſt, ea ratione in Melancholicis ſimul cor affici, imò plerumque principium melancholiæ eſt ex corde. Cordis enim temperies corrupta corrumpit temperiem cerebri. Et licet delirium hoc nunquam accidat, niſi Cerebro primariò affecto: tamen, vt iam in cauſſis dicetur, ſi ſpiritus vitalis impurus ſit, & tenebricoſus, vitium hoc ſpiritibus animalibus & cerebro cõmunicatur, & ita cor ſæpe huic delirio primam occaſionem præbet; malumque hoc fouet, & proinde tum non ſolum ad Cerebrum, ſed etiam ad cor in curando reſpiciendum. Imò etſi cerebrum primariò afficiatur: tamen quia hoc delirium ſemper cum aliquo animi affectu coniunctum eſt; animi verò affectus cor valdè alterent, ac afficiant: vix fieri poteſt, vt in Melancholico delirio cor etiam non afficiatur.

In Melãcholia præter Cerebrũ, quod primariò laborat, etiã Cor afficitur.

Cauſſæ.

Cauſſa huius delirij proxima eſt, vt Capiuaccius appellat, phantaſma tenebricoſum. Ego, vt omnibus eiuſmodi deliriis competat, malim appellare Melancholicum. Phantaſma autem tenebricoſum, aut melancholicum redditur à ſimili animaliũ ſpirituũ diſpoſitione. Cum enim ſpiritus Animales, qui ſunt proximũ Animæ in hiſce actionibus obeundis inſtrumentum; ſpecieſque deferunt, lucidi, tenues, ſubtiles, & mobiles eſſe debeant; qua de cauſſa ipſum etiam Cerebrum nitidiſſimum, ac nullo colore infectum: ſi illa ipſorum naturalis conſtitutio lædatur, actiones

Cauſſa Melancheliæ proxima.

nes Animales, quæ eorum beneficio perficiuntur, læduntur,& quidem variis modis, prout ſpiritus vitiantur. In melancholia ſpiritus melancholicos, ideſt, opacos, obſcuros,tenebricoſos,& fixos quaſi reddi dicimus; quæ eadem diſpoſitio,plerumque etiam eſt in ſpiritibus Vitalibus.Qui enim triſtes, & meticuloſi ſunt in hoc delirio, proculdubio ſpiritus Vitales craſſiores,impurioreſque habent.Nam vt ſpirituum puritas & ſubtilitas animum hilarem ac alacrem reddit:ita craſſities, frigiditas & impuritas mœſtum ac triſtem.

Melancholia quomodo timorẽ & mœſtitiã inducat. Qua ratione autem ſpiritus ac vapores melãcholici triſtitiã ac mœrorem efficiant, inter Galenum ac Auerroëm controuerſia eſt,de qua quæ in Inſtit. *lib.2.part.3.ſ.2. cap.4.* dicta ſunt, hîc repetere ſuperuacaneum eſt. Hoc ſaltem declarationis gratia addimus, in ſpiritibus non ſolum qualitates primas, ſed & ſecundas, ac occultas eſſe attendendas; cum ad actiones illas perficiendas æquè ſint neceſſariæ, ac qualitatum primarum temperies. Videre eſt huius rei exemplum in humore vitreo, cryſtallino,& tunica cornea in oculo, in quibus non ſolùm qualitates primæ,ſed ad viſionem rectè perficiendam æquè, imò multò magis pelluciditas, & ἀχροια, ſeu coloris carentia eſt neceſſaria, quæ ſi deſit, viſio non rectè perficitur Eodem modo in ſpiritibus & vitalibus & Animalibus præter qualitatum primarum temperiem etiam tenuitas & ſubtilitas, puritas,ac luciditas requiritur,quæ ſi deſit, ſpiritus non ſatis aptum animæ inſtrumentum ſunt. Atque hunc puritatis,luciditatis & ſubtilitatis defectum in ſpiritibus atri coloris, & tenebrarũ nomine Galenus exprimit. Et quanquam à ſenſibus externis non percipiatur illa tenebricoſitas:tamen cauſſa eſt,vt omnia obiecta ad modũ vitioſæ diſpoſitionis ſpirituum repræſententur, & vitioſa illa diſpoſitio ſpirituum ſpeciebus imprimatur. Id etiam fieri in ſomniis animaduertimus,in quibus ſæpe horrenda & metuenda offerũtur,propter abundantiam vitioſorum humorum in corpore,qui faciunt,vt obiecta hoc modo ſenſibus Internis repræſententur.

Platerus equidem malignitatem materiæ, quæ melancholiam,

ch oliam,

choliam,vt & quæ maniam producit,tribuit. Verùm vt facilè cōcedimus,& hactenus defendimus,non solùm à qualitatum primarum mutatione melancholiam prouenire,ità malignitatem peculiarem & propriè dictam ei tribuere opus esse non putamus,sed sufficit ad melancholiam generandam,si spiritus animales naturalem luciditatem & puritatem amitttant,& in statum contrariũ deducantur:quæ tamen dispositio p.n. qualis sit,facilè explicari non potest. Ideoque etsi malignitatem negamus,occultã tamen qualitatem facilè admittimus : quam si intellexit Platerus,ei assentimur. Et dispositionem illam melancholicorũ p.n.non esse simpliciter opacam,sed occultam ex eo patet, quod si imaginationi ipsorum satisfit,sanitati restituuntur,sicut illi accidit, qui cum nasum magnum se habere putabat,farcimine apposito & remoto conualuit:cuius rei etiam alia exempla in Institut. habentur, & infra etiã recensebuntur.

Vera & proxima caussa melancholiæ.

Itaque si hæc,quæ hactenus dicta omnia diligenter pensitemus, fixa & firmiter impressa imago spiritibus cerebri insitis caussa proxima melancholiæ esse videtur. Imaginationis tamen huius fixæ caussa plerumque est vitium spirituum animalium.

Fiunt autem spiritus melancholici,seu opaci impuri & tenebricosi duobus modis;Vel quia tales vitio cerebri generantur : vel quia etsi natura sua sunt puri, à materia aliqua impura, & melancholica, quæ ipsis permiscetur, inquinantur, & melancholici redduntur, aut quia ob sanguinis & spirituum,è quibus generantur,vitium,tales fiũt.

Prius fit, cum cerebri constitutio vitiosa est, & melancholica, quæ ex sanguine & spiritu vitali etiam puro impurum,& melancholicum spiritum animalem generat,quę cerebri constitutio potissimum à spiritu insito melancholico dependet. Capiuaccius equidem hoc negat, & à nulla qualitatum primarũ intemperie in cerebro melancholiam excitari posse statuit, dicitque à cerebro calido fieri spiritus animales calidiores,& hinc delirium maniacum,à frigiditate spiritus animales paucos, ac frigidos, indeque fatuitatem. Verùm non solùm ad qualitates primas in cerebri constitutione est respiciendum, sed etiam ad

alias, vti antea dictum, ſicut oculi conſtitutio id manifeſtè demonſtrat.

Fieri quidem nonnulli & alio modo hanc melancholiæ ſpeciem ſtatuunt, cum ſcilicet ſpiritus vitalis in corde vitioſus, & impurus gignitur, qui cum ſit ſpiritus animalis materia, ſpiritum animalem eiuſdem generis,& modi generari neceſſe eſt, impurum ſcilicet & melancholicum. Verùm malo hoc genus melancholiæ ad melancholiam per conſenſum referre: cum cerebrum tum non primariò afficiatur, ſed ſolum ſpiritus animalis purus inquinetur, vel ad eius generationem impura materia ſuppeditetur. Si tamen hoc diu duret, tandem ipſum etiam cerebrum affici neceſſe eſt. Nam cum cor caloris natiui, & ſpiritus vitalis, qui in totum corpus diffunditur, fons ſit, ſi illud frigidius & ſiccius, quam par eſt, ſeu melancholicum euadat, tandem totus corporis habitus talis redditur, imò & ipſum cerebrum, quod tali ſanguine etiam nutritur, & à ſpiritibus melancholicis affluentibus continuò inquinatur, & tandem melancholicum euadit, & ex affectu per conſenſum fit affectus primarius.

Poſterius verò fit, cum cerebrum per conſenſum afficitur, & quidem tribus modis. Primò cum ab vniuerſo corporis habitu, & præcipuè venis maioribus materia hæc in cerebrum fertur, quod fit in primis corde affecto,& ſpiritus, ac ſanguinem melancholicum generante; Secundò cum ab hypochondriis materia melancholica tranſmittitur;quæ melancholia hypochondriaca nominatur; Tertiò cum ab vtero.

Notandum tamen hic, etiamſi proxima cauſſa melancholiæ ſit humor melancholicus, à quo etiam affectio hæc nomen habet: tamen in melancholicis, vtpote frigidis & ſiccis, multum pituitæ cumulari, propter debilitatem caloris naturalis; ad quod propterea in curatione melancholiæ ſæpè etiam ſimul reſpiciendum.

Differentiæ.

Prima melãcholicorum differen-

Melancholicorum hic differentiæ ſumuntur primò à forma ipſa delirij, quæ multiplex, & varia eſt pro phantaſmatum varietate,quæ ab imaginatione deprauata exhibentur.

tur. Caussa diuersitatis illorum phantasmatum est primò natura humoris melancholici, qui in aliis sincerior est, in aliis impurior, in aliis nonnihil adustus: deinde natura & constitutio corporis ac cerebri. Nam vt vinum moribus potantium, ita humor melancholicus laborantis constitutioni se accommodat. Postea cōsuetudo vitæ & actionum. Qualis enim olim cuiusque intenta cogitatio fuit, aut qualis vitæ conditio, talis sese repræsentat melancholica deliratio. Propter has ergò caussas alij alia cogitant, & loquuntur. Quidam prorsus conticescunt, quod melancholicorum, inter initia præsertim, proprium est, teste Galeno, vt multum loqui phreneticorum, & semper cooperiri: vtrorumque meminit idem Author *in 3. Epidem. comm. 3. aphor. penult.* *tia à varia delirij forma.*

Sed præcipua melancholicorum differentia, quæ ad curationem mali plurimum momenti affert, sumitur ex situ materiæ, vel ex sedibus, in quibus humor gignitur, & redundat, vt ex caussarum enumeratione patet. Atque ita quatuor præcipuæ sunt melancholiæ differentiæ. Prima est per primarium cerebri affectum; Secunda per consensum cordis, & totius; Tertia Hypochondriaca; Quarta per consensum vteri. Arabes quidem plures partes, quibus in melancholia cerebrum per consensum affici potest, recensuerunt, vt ex Auicenna & interpretibus eius videre est, Ventriculum, Hepar, Lienem, Vterum, Hæmorrhoides, & alias partes: nullus tamen reuera inter eos, & Græcos, qui omnem melancholiam ad tria capita redegerunt, in proprium cerebri affectum, consensum à toto, & eum qui fit à venis mesaraicis*, & hypochondriis, est dissensus, si res rectè explicetur. Galen. enim *5. de loc. affect. cap. 1.* expressè fatetur, quod si lien officium suum non faciat, & humorem melancholicum vel non attrahat vel per conuenientia loca non excernat, tum alij affectus, tum melancholia inde excitari potest. Idem de hepate, hæmorrhoidibus dici potest. Verùm hæ partes omnes aliter melancholiam non producunt, nisi quatenus humor retentus, vel in totum corpus diffunditur, vel in hypochondriis stabulatur, ideoque melancholia inde orta ad melancholiam per con-

Secunda & præcipua melancholicorũ differentia à situ materiæ sumitur, & quadruplex est.

ſenſum totius,vel ad hypochondriacam referri poteſt.Vteri tamen quin peculiaris mentio fiat, abs re non videtur; cum in ſpecie & priuatim ad eum curatio etiam dirigenda ſit. De his ergo quatuor melancholiæ differentiis iam ordine dicendum, ſi prius ea,quæ in genere de ſignis Diagnoſticis,Prognoſticis, curatione,& diæta, quæ omni melancholiæ competunt, propoſuerimus.

Signa Diagnoſtica melancholiæ in genere.

Dum imminet melancholia, æger inſomniis terretur, ſomnumque habet turbulentum, & horrendis ſomniis interruptum : poſtea vigiliis infeſtatur, præter ſolitum fit mœſtior,& triſtior, aut triſtia cogitat,& metuit ſine euidenti cauſſa, aut certè in vna cogitatione pertinaciſſimè hæret; quæ ſi perſeuerant, præſentis iam melancholiæ indicia ſunt.Ita enim Hippoc.*6.aphor.*23.Si metus atq; triſtitia longo tempore perſeuerant, melancholiæ eſt ſignum. Hinc æger fit taciturnus & moroſus, hominum conſortia fugit,& ſolitudinem ſectatur,fit ſuſpicax,præter ſolitũ inediam tolerat,& in nonnullis inediæ tolerãtia tam pertinax eſt, vt fame mori malint, quam comedere,& viuere;crebrò ſuſpirant,reſpiratio eſt tarda & rara,pulſus tardus,paruus, rarus;tandemq; vbi malum augetur,illa,quæ cogitant, abſurda ſermone,& geſtibus proferunt,vt manifeſtè delirare deprehendantur: abſurda tamen illa loquuntur, & agunt ſine omni ſæuitia & furore; febre præterea carent.

Prognoſtica in genere.

1. Sicut nulla deſipientia tuta eſt;quia functio princeps læditur : ita nec melancholia : per ſe tamen lethalis morbus non eſt, niſi aliud accedat.

2. Malum hoc recens facilè, & non multo negocio curatur. Sæpiſſimè enim ſola victus ratione conueniente, qua probus,tenuis,& clarus ſanguis gignitur, & præterea humectatione corporis ac capitis, præſertim verò balneis aquæ dulcis,ſe melancholicos ſanitati reſtituiſſe abſq; vllo alio remedio validiore teſtatur Galenus 3. *de loc.aff.c.7.* Et tum bonum ſignum eſt, melancholicorum corpus augmentum ſumere. Indicio enim eſt, ſanguinem iam meliorem reddi & attemperari.Inueteratum verò malum dif-

ficulter curatur. Itaque inter initia ipsi occurrendum, cum inueteratum plerumque ægrum ad mortem comitetur.

3. Facilius tollitur, & minus periculi habet melancholia per consensum, quam quæ per essentiam.

4. Facilius curatur melancholia, quæ cum risu aliquo est; difficilius, quæ cum studio ob humoris prauitatem maiorem.

5. Leuius est malum, si imaginatio saltem læditur; grauius, si simul ratiocinatio.

6. Melancholia hæreditaria ferè nunquam curatur.

7. In morbis melancholicis periculosæ sunt tempore Verno humorum depositiones & decubitus; quoniam permutantur frequenter vel in apoplexiam vel in conuulsionem, vel maniam, vel cœcitatem, teste Hippocrate, *6. aphorism. 50.*

8. Malum enim hoc nonnunquam ab humore melancholico prouenit; sæpissimè vero melancholia in epilepsiam transit, teste Hippocrate, *6. Epid. in fine.*

9. Si Melancholicus præter solitum in risum, vel fletum, vel lacrumas soluatur, ne in maniam transeat, metuēdum.

10. Via ad interitum in melancholia est vel per virium resolutionem, quæ paulatim succedit, cum ægri cibum ac potum pertinaciter auersantur, parùm aut nihil dormiunt, & animi mœrore vel aliis cogitationibus se miserè conficiunt; vel per conuulsionem aut epilepsiam, materia ad neruorum principium, & membranas Cerebri conuersa. Via ad salutem est, si materia melancholica vel dissipetur, si pauca fuerit, vel ad inferiores & ignobiliores partes à natura detrudatur, & per varices, hæmorrhoides, aut vteri venas expellatur, aut in scabiem similesque cutaneos affectus mutetur, vel denique præsidiis artis eadem superetur, & profligetur.

11. In sanis si varices vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio *6. aphor. 21.* Quod de melancholia intelligendum esse explicat Galenus.

Curatio in genere.

De curatione in genere vix multum dici potest, præter

 id,

Curatio melancholiæ. id, quod suprà *part. 1.c. 12.* dictum fuit. Hæc saltem diligenter attendenda. Primò procurandum esse omni studio, vt bonus, clarus, tenuis ac subtilis sanguis generetur, qui omne caussarum vitium corrigere potest, quo solo auxilio, & aquæ dulcis balneo, sine vllo fortiore remedio, se recentem melancholiam sanasse testatur Galenus *3. de loc. aff. c. 7.* Qua ratione autem hoc fieri possit, dicetur mox in diæta. Deinde vt ab animi perturbationibus, mœrore, tristitia, timore, & curis æger liber sit, eiusque animus ad hilaritatem auocetur. Tertio vt æger ad contrariam imaginationem deducatur. Compertum enim est sæpè, si ægro persuadeatur, illud, quod ipsi molestum videtur, & in quod omnem cogitationem defigit, remotum esse, ægrum conualescere. Commodum quidem est, vt æger ad contrariam imaginationem deducatur: Verum rarò hoc ab ipsis obtinetur. Ideoque ipsorum imaginationibus quidem indulgendum, sed interim fallendi sunt. Ita refert Trallianus, *lib. 1. cap. 17.* Medicum quendam, qui caput sibi amputatum putabat, curasse imposito repente capiti ipsius pileo plumbeo, vt grauitatem sentiens caput se recepisse putaret. Alius nasum se ingentis magnitudinis habere putabat, Chirurgus naribus prehensis nouacula eas se imminuere fingit, carnisque frusta abscissa ostendit, quo modo æger conualuit. Gattinaria refert, Medicum quendam melancholico, qui ranas in ventre se habere putabat, purgans exhibuisse, & excretis ranas viuas iniecisse, quas cum ille è ventre suo exturbatas crederet, conualuit. Quidam se mortuum putabat, referente Hollerio, *l. 1. de morb. intern. c. 15.* & propterea cibum capere noluit, is socij comitate, qui cum eo se in sepulcro mortuum esse asserebat, & cibum nihilominus capiebat, ad cibum capiendum persuasus fuit. Et exstant huius rei exempla passim plura. Nullo verò modo concedendum, vt Medici vel adstantes cum ægro de imaginationibus eius falsis pertinacius contendant. Quartò; hoc etiam notandum, ex præcepto Aëtij interdum ab omni medicamento abstinendum esse aliquandiu, & naturæ aliqua quies concedenda, quæ aliquando continuis remediis afflicta quiescens

recrea

recreatur & validius morbum aggreditur & superat. Quia etiam humor melancholicus circa vesperam moueri solet, commodum videtur, circa vesperam hora quarta exhibere purgantia, eaque mitiora (fortia enim rarò fert) & illa aliquot diebus continuare. Præparantia verò horis matutinis exhiberi possunt.

Reliqua patebunt ex iis, quæ postea de singulis melancholiæ speciebus dicentur. Cordialia tamen hic etiam non omittenda, cum cor in melancholia non plane immune sit: & cum dentur medicamenta, quæ simul & cordi, & capiti amica sunt, & alterando humori melancholico apta, illa eligenda sunt; qualia sunt borrago, bugloss. melissa, ocymum, cort. citri, grana kermes, flores tunicis, lignum aloes, crocus, moschus, ambra, & similia. Conserua satirij & radices eiusdem conditæ etiam in melancholia vtiles sunt; excepta ea, quæ ex amore est.

Diæta.

Cum probus sanguis omne hoc vitium ferè emendare possit, vt talis, id est purus, tenuis generetur, prouidendum. Fit autem hic dupliciter; primo si cibus ad talem sanguinem generandum aptus eligatur, deinde si is probè coquatur. Itaque cibi sint calefacientes, moderatè humectantes, puri, tenuis substantiæ, concoctu faciles, non flatulenti. Exhibeantur ergo carnes pullorum, gallinarum, caponum, perdicum, hædorum, agnorum, veruecina, vitulina, & similes, pisces saxatiles, oua sorbilia, ex oleribus, borrago, bugloss. lactuca, endiuia; ex fructibus ficus, amygdal pineæ, pistacia, vuæ passæ, mala punica medij saporis, & quibus ob iecoris calorem maior copia atri humoris colligitur, refrigerantibus & humectantibus cibis vtantur, vt iusculis ex hordeo. Breuiter melancholicis omnibus conuenit cibus, qui est tenuis substantiæ, copiosioris nutrimenti, humidus in passiuis, in actiuis temperatus, vel ad caliditatem declinans. Frigiditas tamen excedat, aut ad frigidum vergat, si ex adustione melancholia proueniat. *Cibus & potus.*

Contra verò vitandus cibus frigidus, crassus, siccus, feculentus, & omnia, quæ sanguinem melancholicum

gignunt, vt caro bubula, hircina, caprina, aprugna, leporina, & animalium omnium quæ annoſa ſunt, & ex auibus, quæ magis ambulant, quam volant, vt anſerina, anatina & ſimilis. Inter piſces, qui habent craſſam carnem, ex oleribus braſſica, legumina omnia, & maximè lentes. Abſtinendum & à ſalſis, duris, aceto conditis, & ſale ac fumo induratis tam piſcibus, quam carnibus. De aceti vſu diximus ſupra, *part. 1. cap. 12. in quæſtion.* Et nullo alio modo concedi poteſt, niſi vt vapores illos ſiccos ad cerebrum adſcendentes reprimat, ne ſomnum turbent: idque ſaltem in melancholia ab epatis affectu fieri poteſt, in aliis locum non habet. Potus ſit vinum bene maturum & dulce, aut cereuiſia pura, inprimis triticea.

Aër, ſõnus & vigiliæ animi pathemata.

Aër ſit in calore & frigore temperatus, pauliſper humidus, ac niſi talis ſit, arte paretur. Somnus vigilias ſuperet, qui melancholicis eſt remedium ſupra gemmas & lapides pretioſos æſtimandum: inprimiſque danda opera, ne æger multum vigilet; cum ex hac vnica cauſſa malum in habitum tranſire, & quod peius, in maniam mutari poſſit. Curæ & ſolicitudines animi omnes ſtudioſè cauendæ ſunt, ægrique animus ſuauibus colloquiis, vel etiam muſica ab intentis & mœſtis cogitationibus, ac imaginationibus auocandus, & ad hilaritatem adducendus. Et cum ægri de vna re falsò animo concepta plerumque ſolliciti ſint, & de ea perpetuo cogitent, danda opera, vt quibuſcumque fieri poteſt, perſuaſionibus, ac mediis à falſa illa cogitatione abducantur.

CAPVT IX.

De prima melancholiæ ſpecie, quæ fit cerebro primario affecto.

PHantaſma tenebricoſum ac melancholicum, quod proxima melancholici delirij cauſſa eſt, fieri à ſpiritibus animalibus eodem modo diſpoſitis antea dictum. Diſpoſitioné autem iſtam, vt itidem antea dictum, ſpiritus-

ani

animales obtinent, vel quia tales in cerebro & quidem eius vitio generantur, vel quia licet puri, & lucidi generentur, aut à cerebro bene constituto generari possent, à materia aliunde in caput missa inquinantur, aut ad eorum generationem materia melancholica suppeditatur. Vt autem de prima melancholiæ differentia, quæ fit per primarium cerebri affectum, prius dicamus, vt aliarum partium vitia, coctiones, quæ in iis obeuntur, corrumpunt, & ventriculus male constitutus chylum vitiosum, hepar malè sese habens sanguinem vitiosum generat: eodem quoque modo si cerebrum non bene sese habeat, spiritum animalem vitiosum, & dispositioni p.n. respondentem gignit.

Caussæ.

Dispositio autem illa cerebri vitiosa non solum quærenda est in qualitatibus primis, frigiditate ac sicccitate; cum multi senes has obtineant, neque tamen sint melancholici: sed in eo præcipuè sita est, cum cerebrum in modo substantiæ à naturali puritate, luciditate, seu albedine deflectit, & impurum, crassum, tenebricosum & melancholicum euadit. Tum enim spiritus animales eiusdem constitutionis vitiosæ generat. Si tamen frigida & sicca intemperies cerebri eo progressa sit, vt tenues, lucidas, & puras partes ex cerebro, & spiritu insito quasi exprimat, & cerebri constitutionem ita mutet, vt tenebricosum euadat, inter melancholiæ caussas numerari potest. Caussæ enim, quæ melancholicam dispositionem cerebro inducunt, sunt omnia illa, quæ humorem melancholicum in cerebro cumulant, eiusque & calidi innati substantiam tenebricosam reddunt. *Melancholica cerebri dispositio non in qualitatibus primis solum cõsistit.*

Primo ergo caussa huius mali sunt terror grauis, subito & ex improuiso accidens, fortisque rei horrendæ imaginatio, quæ fortes impressiones in spiritibus, humoribus & cerebro faciunt, vt rectè scribit Platerus, totumque corpus ita mutant, vt melancholiam grauissimam, deterioremque fere ea, quæ ab interna caussa fit (humores & vapores intelligit) producat, & quæ, vt idem Platerus scribit, ægrè, nisi tota sanguinis massa exhauriatur, possit curari. Posset quidem hæc melancholiæ species etiam ad *Caussa melancholicæ cerebri dispositionis prima fortis imaginatio & graues animi perturbationes.*

eam, quæ per consensum totius est referri, cum sanguis in toto corpore ferè mutetur, quia tamen cerebrum maximè, & primariò afficitur, ad hanc speciem eam referre malumus. Fit autem hoc, si homo viso aliquo horrendo vt cadauere, aut simili re abominanda, vel spectro terreatur, aut imaginatione, & metu periculi in tenebris nocturnis, in sylua vel loco solitario percellatur, cuius rei historias habet Platerus *tom.* 1. *Pract. pag.* 111. *& in obs. lib.* 1. Etsi verò quomodo imaginatio & animi perturbationes tales istam in humoribus & spiritibus alterationem efficere possint, integrè explicari non facilè sit; tamen experientia testatur, species rei vel iucundæ vel horrendæ & formidabilis visu, aut auditu oblatas, & memoria conceptas ac conseruatas, atque imaginationi & menti repræsentatas adeo seruare vestigia, & naturam rerum, vnde prodierunt, vt fere non minus, quam ipsæ res externæ alterare & corpus mutare, & morbos tum inducere tum depellere possint. Et facilius præstant hoc hæ caussæ, si corpus ad melācholiam sit dispositum. Tum enim humor melancholicus in corpore abundans ad caput rapitur, ibique hærens cerebri constitutionem mutat.

Secunda Humor Melancolicus in capite collectus.

Secundo melancholicam hanc dispositionem cerebro inducit humor melancholicus in capite cumulatus: quod fit in primis ob intēperiem cerebri frigidam & siccam, aut potius ob natiuam aut quocumque modo contractam melancholiam, idest, minus puram, & lucidam cerebri constitutionem, quæ cum sæpè à parentibus in liberos deriuetur, accidit etiam vt melancholia tunc in liberos traducatur, imo quandoque totis familiis hæreditaria sit.

Cerebri autem hanc constitutionem melancholicam, sanguinem in materiam sibi similem mutantem post ortum frequentissimè inducunt tristitia, mœror, curæ, luctus, atque animi sollicitudo diu perseuerans, vel ob rei charæ amissionem, vt Parentum, liberorum, amicorum, pecuniæ & bonorum, honorum: vel in generosis animis ex pudicitia, & verecundia ob errorem aliquem, sæpè etiam leuem, & nullius momenti commissum, vel ex inuidia, odio & vindictæ cupiditate, ex zelotipia, vel ex desidę

desiderio,& amore alicuius rei, de quo *cap.sequent.* in specie agetur.

Deinde humor iste Melancholicus in cerebro colligitur, cerebrique etiam talis constitutio inducitur, & in eo relinquitur interdum à morbis calidis, post phrenitidem calore remittente, & resolutis partibus tenuioribus, materia frigida, sicca & crassa, ac feculenta in cerebro relinquitur, & in cerebro similis intemperies excitatur, à qua humor melancholicus & fouetur & augetur. Idem post epilepsiam interdum accidit, & epileptici melancholici, & contra melancholici epileptici fiunt. De quo Hippocrates *6.Epid.in fine*: melancholici quoque magna ex parte epilepsia corripi consueuere, & epileptici melancholici fieri. At horum vtrumque magis accidit, prout ad alterutram partem morbus inclinat. Etenim si in corpus, epileptici, si verò in mentem, melancholici fiunt. Quem locum prolixè explicat Galenus, 3. *de loc. affect. cap.6.* Nimirum si humor melancholicus cerebri corpus lædit, id est, obstructionis in Ventriculis auctor est, secundum vulgatam doctrinam, seu potius, si membranas ventriculos inuestientes vellicat, Epilepsiam producit: si verò ipsam cerebri constitutionem & spiritus, qui facultatum principum proximum instrumentum sunt, lædit, melancholia excitatur.

Signa Diagnostica.

Delirium melancholicum ex primario cerebri affectu est perpetuum, & vt plurimum vehemens, oculorum obtutus fixus, & signa abundantis melancholiæ in capite suprà, *part.1.cap.12.* proposita adsunt. Symptomata contrà, & præter naturale aliquid circa hypochondria, Epar, venosum genus & cor non animaduertitur: præcesserunt vigiliæ, cogitationes assiduæ, curæ, aut subitus terror, & consternatio, atque aliæ caussæ, quæ caput exsiccare, humoremque Melancholicum tandem in eo relinquere potuerunt, vt phrenitis, epilepsia. Sanguis etiam emissus hic signum præbet. Si enim is non est crassus & ater, non in toto, vel corde caussa mali est, sed in cerebro: nisi forsan membri alterius affecti signa adsunt.

Progno

Prognostica.

1. Quò materia in capite est copiosior, frigidior, & siccior, eò difficilius hoc malum curatur

2. In morbis melancholicis vere & æstate suspecti sunt humorum decubitus, & vel apoplexiam, vel maniam, vel conuulsionem, vel cœcitatem denunciant, *6. aphorism. 56.*

3. A terrore melancholia profecta primariò cæteris omnibus est curatu difficilior. *Platerus.*

Indicationes.

Materia melancholica, quæ in capite spiritus inquinat, similemque dispositionem iis imprimit, & cerebrum ad spiritus melancholicos generandos disponit, est alteranda & euacuanda, nimirum cum sit sicca, frigida, crassa, humectanda, calefacienda, attenuanda. Hinc medicamentis humorem melancholicum educentibus expurganda. Postea reliquiæ discutiendæ: caput roborandum, & intemperies, ac constitutio eius vitiosa corrigenda, ipsumque ad naturalem statum deducendum. Totius tamen semper simul habenda est ratio.

Auxilia.

Qua ratione autem hisce Indicationibus satisfieri possit, explicatum suprà *part. 1. cap. 12.* vbi de intemperie capitis cum humore melancholico curanda dictum. Ideóque hic pauca saltem addimus.

Et præparantia quod attinet, iis etiam 🜿rum 🜕tum, vt & crystalli 🜿ri admisceri possunt. Exempl. gr.

℞. *Aq. pomor. redolent. borrag. an.* ℥. j. ß. 🜿*ri* 🜕*ti* ℈. j. *syr. de pom. s.* ℥. ß. M. pro haustu, qui per aliquot dies horis matutinis continuandus.

Vel ℞. *Aq. fumar.* ℥. ij. *lupuli* ℥. j. *extr. polypod.* ℈. j. *crystall.* 🜿*ri* ℈. ß. *spir.* 🜕 j. (*vel ol.* 🜿 j. *per deliq.*) ℈. ß. *syr. de foliis senæ* ʒ. iij. M. pro haustu.

Purgantia sæpius repetenda sunt. Ad humorem verò melancholicum euacuandum valde efficax est extractum hellebori nigri ℈. j. vel etiam ʒ. ß. pondere exhibitum.

Vel ℞. *Aq. borrag. bugloss. fumar. an.* ℥. j. *extr. solutiu. Ander.* ℈. j. *helleb. nigr. tartari vitriolati an.* ℈. ß. *syr. de epithymo* ʒ. iij.

ʒ. iij. M. pro hauſtu. Commendatur & puluis Valeſci de Taranta, qui infra *cap.*11.proponetur.

Vel ℞.*Fol.ſenæ* ℥.ij.*epithym.rhabarbar.zingib.an.*℈.iv.*ſpec. diarrhod.abbat.*ʒ.j.*cinnamom.macis,aniſi, margar.an.*℈.ß.*confection. electuar. de ſucco roſar. in tabulis* ʒ.ij.*ſacchar.candi.in ſyrup.violar.concreti ad pondus omnium.*F.Puluis.Doſis ℈.iv. vel ʒ.j.ß. in iuſculo pingui.

℞. *Maſſ. pil.de fumar. de lapid.lazuli, an* ʒ.ß.*extr.helleb. nig.* g̃. iv. *ol. maioran. gutt.* ij. Cum *ſyrup. roſar. Sol.* F. pilulæ.

Vel ℞.*extr.panchymagogi vel extr.melanagogi Querc.*℈.j. *helleb. nigr.*℈.ß. *trochiſc.alhand.gutt.*iij. *ol.aniſi gutt.* ij. F. ſ. a.pilulæ.

Quod ſi melancholici, neque has, neque alia medicamentorum formas admittere velint,quod ſæpe fieri ſolet, propinetur ſequens decoctum galli decrepiti:

℞. *Rad.polypod.*℥.ß. *ſcorzoneræ* ʒ.ij.*cort. rad. helleb.nigri præparati* ʒ.j. *glycyrrh.*ʒ.j. ß. *flor. borrag. bugloſſ. violarum, an.*P.j. *ſem.aniſi,fœnicul.an.*ʒ.ß. *paſſul.minor. lotar.* ℥. ß. *Fol. ſenæ Alex.ſ.ſt.* ʒ.v. Ebulliant in iuſculo galli decrepiti, & detur iuſculum edendum & bibendum.

In alterando & roborando capite commendantur præcipuè margaritæ, hyacinthus, borrago, bugloſſ. crocus: roſæ, meliſſa, doronicum, aromata ſubtilia & odorem ac ſaporem ſuauem habentia, vinum album ſubtile, aromaticum. Commendatur etiam hoc Electuarium: *Alterantia & roborãtia interna.*

℞. *Amygdal.dulc.excort.* ℥.ij. *nuc. iugland. excort.* ℥.j. ß. *nuci. perſicor.* ʒ.j. *ſem.papau.alb.*℥.ß. *ocymi* ʒ.j. Contundantur & add. *nucis conditæ* ʒ. ij. *margarit. præpar.* ʒ. j. *conſeru. meliſſ. betonic. bugloſſ. borragin. an.* ℥.j. Cum *ſyrup. de cort. citri & violar.* Fiat Electuarium, de quo veſperi exhibeatur ℥. ß.

Vel ℞. *Condit.flor.citri, flor. aurant. an.* ʒ.ij. *nuc. Indic.* ʒ.iij. *cort.citri* ℥. ß. *conſeru. fl. nymph. roſar.violar. an* ℥. ß. *borraginis, bugloſſ.an.*℥.ß. *flor.lauend. anthos an.*ʒ.j.*ſpec.elect. de gemm.* ʒ.ß. *diamoſchi d.*℈.j.*conf.alkerm.*ʒ. ß. *tinctur.corallior.rubr.*℈. j. *eſſentiæ cinnamom.* ʒ.j. Cum *ſyr.de cort. citric. moſcho q. ſ.* F. conditum (quod duplici folio auri tegi

poteſt

poteſt) cuius doſis quantitas nucis moſchatæ, vel caſtaneæ.

℞. Conſeru. roſar. ℥. j. flor. tunic. pœon. an. ℥. ß. violar. nymph. an. ʒ. ij. Aq. pomor. redolent. ℥. v. borragin. bugloſſ. an. ℥. j. ß. ſucci cydonior. rec. depurati ℥. ß. citri recent. ℥. j. Miſce, contund. in mortario marmoreo. Hinc fortiter exprimantur, & colentur.

Colaturæ add. *ſpir. margaritar. ʒ. ß. tinct. corallior. ℈. j. ſmaragd. ℈. ß. eſſentiæ papau. rhæad. ʒ. j. ſyr. de cinnamom. borrag. an. ʒ. vj.* Miſc. pro potione, cuius doſis cochlear. ij. manè & veſperi.

Cardanus ſe ſolis ſomniferis potionibus, & lotionibus, ac vſu Chryſolithi intra octiduum melancholicos curaſſe ſcribit.

Chymici hîc præcipuè tincturam, & magiſterium ☽æ laudant. Commendant etiam tinct. Corrallior. magiſt. lap. lazuli, chryſolithi, perlarum, coralliornm, ſal cryſtalli, ſmaragdi, ſapphiri, eſſentiam macis, eſſentiam & tincturam croci, ſapphiri, ſmaragdi, eſſentiam anagallidis. E Chymicis nonnulli etiam ſpir. ⊖, & præcipuè ſpir. ⊖ ♀is commendant. Sed non video, quam commodè; cum aliàs acida melancholicis ſint noxia. Nonnulli tanquam ſpecificum commendant ſanguinem aſini ex venis poſt aures tempore verno emiſſum, ſi in eo linteola munda nullo vſu antea infecta madefiant, & exſiccentur, & poſtea particula duos digitos lata, & vnum pollicem longa in aq. fontana maceretur, eaque ter poſtea manè exhibeatur, & ſudor, ſi fieri poteſt, prouocetur.

Externa. Si materia adhuc generetur à perſeuerante ibi calida diſpoſitione, tum refrigerantibus & humectantibus, vt violis, roſis, nymphæa & ſimilibus, quæ odoramenti loco vſurpentur, vtendum, vel caput abluatur decocto roſarum, violarum, maluæ, hordei.

Particulares capitis euacuationes. Particulares quoque capitis euacuationes inſtituantur cum ſenſibiles, tum inſenſibiles. Aperiantur venæ narium, temporum, frontis, poſt aures, idque aliquoties fiat; imo & in pedibus vena aperiri poteſt. Sanguini enim permiſcetur humor malancholicus, & cum eo cõmode euacuatur.

Apophlegmatismus talis instituatur.

℞. *Pyrethri, zingiber.an.*ʒ.j. *sem.staphid. agriæ, erucæ, an.* ʒ.ß.*cubebar.*℈.j. *ambræ* g̃.vj. *Cum oxymel. simpl.* F. linimentum palato inungendum.

In nares immittantur sternutatoria ex hellebor. alb. maiorana, nigella, & similibus; & quidem fortiora eligantur.

Commendatur & serum caprinum cum extracto hellebor.nigri pro errhino.

Efficax est & sequens puluis sternutatorius:

℞. *Fol. tabac.veri, oleo sem. anisi præparat.* ʒ. j. ß. *maioran.*ʒ.ß.*agarici alb.*ʒ.ß.*pulu. gumm. gutt. ligni aloes an.*℈.ß. *ambræ* g̃.v.*moschi* g̃. iij.M. pro puluere subtilissimo, cuius parum manè & vesperi naribus attrahatur.

Fomenta & inunctiones fiant ex stœchad.Arab.hyssopo, melissa, thymo, pulegio, fl. chamæmel. borragine, bugloss. quibus addantur malua, althæa, sem. fœnugrec.quæ coquantur in vino subdulci, vel in lacte, vel in iure capitis veruecis, aut pulli gallin. & spongia decocto imbuta caput foueatur. Ac si papau. capita, aut fol. nymphææ addantur in mediocri quantitate, somno conciliando, cuius semper in melancholia curanda Medicus rationem habere debet, vna opera succurritur.

Vel imbuatur spongia ol. calidis, & humectantibus, vt oliu. chamæmel. anethin.lilior. albor.amygdal.dulc.& capiti applicetur.

In primis vtile est stillicidium ex lacte caprino recenti super suturam coronalem factum.

Vtile est & linimentum ex oui vitello & ol.amyd.dulc. ℥.j.

Vel ℞.*Sem.papau.alb.cannabis, granor. iunip. an.*M.j.*thuris* ℥.ß.*nucleor. persic. malor. armeniac. an.*℥.iij. Contund. & misc.cum aq.rosar.& fl.sambuci, ac supra totum caput in panno lineo ponantur, idque toties repetatur, quoties exsiccata fuerint. Nonnulli etiam fonticulos supra suturam coronalem factos commendant. Alij cranij per trepanum apertionem, vt vapores melancholici, & si quid aliud est p.n.in cerebro, euacuetur. Refertque Rondeletius, *meth.*

curandi

*curandi morb.cap.*41. quoſdam,quibus ex caſu & lapſu cranium apertum fuit, ſanatos fuiſſe, & Sauanorola ſcribit, quendam ex vulnere ſanatum fuiſſe.

Somnifera. Somni, vt diximus, vtpote qui valde vtilis eſt in hoc morbo curando, etiam Medicus rationem habeat. Ideóque ſi ea, quæ antea diximus,non ſufficiant,opij grana aliquot cum vnguento populeo miſceãtur,eoque tempora & nares illinantur. Si contumaces ſint vigiliæ, laudan. opiat. g̃.iij. exhibere licet.

Monet tamen Crato, *conſil.*186. remedia ſomnifera foris adhibita,etſi plurimum prodeſſe videantur: tamen melancholicis non ſatis tuta eſſe; quod de fortioribus intelligendum puto.

Amuleti loco de collo nonnulli ſuſpendi iubent Smaragdum, alij corallia rubra,alij lap.Chelidonium.

Diæta.

Diæta ex antea dictis patet. Imprimis cibus ſit boni ſucci,quo ſolo, & aquæ dulcis balneo recentem hanc melancholiam Galenus ſe curaſſe ſcribit,*3.de loc.affect.cap.7.* Si enim cerebri conſtitutio nondum valdè mutata, nutrimentum bonum continuò affluens vitium præſens & nondum inueteratum corrigere, & balneum aq. dulcis frequens materiam diſcutere & euacuare poteſt.Reliqua diæta eadem eſt,quæ antea,& ſupra *part.1.cap.12.*eſt propoſita.

CAPVT X.

De Amore inſano.

Amor Inſanus. ETSI ad cauſſas, quæ cerebri conſtitutionem immutando melancholiam inducunt,& quidem ad animi ſollicitudinem & curas amor quoque pertineat,& proinde melancholia ex amore immoderato orta ad eam, de qua modo diximus, melancholiæ ſpeciem referri poſſit: quia tamen hic animi affectus præ reliquis vehementior eſt, & peculiare quid obtinet, Medicis plurimis peculiari capite de melancholia ex amore orta,ſeu de Amore inſano agere

agere placuit; quos & hîc sequemur, & seorsim de hoc delirio hoc capite agemus, de quo etiam in Instit. *l.2.part. 3.s.1.c.7.& ibid.s.2.c.4.* quædam diximus.

Vnde dicatur. Amor Græcis ἔρως est, vnde affectum hunc Barbari Hereos, & hoc malo laborantes Heroticos nominant, Arabes Ilisci. Est autem delirium melancholicum ex amore nimio ortum. Non equidem omnes amantes delirant. Etsi enim verum sit Poetæ illud:

Crede mihi, stulto nemo in amore sapit.

& plerique amantes cœco amoris impetu in diuersum à recta ratione abripiantur, & videant meliora probentque, deteriora sequantur: tamen non semper rectæ rationis vsum amittunt, sed amicorum, imò mentis, & conscientiæ ad meliora hortantis monita sequi possunt, si validius paulò affectui huic reluctentur, & resistant, & caussas, ac occasiones huius mali vitent. Interdum tamen affectus hic tam vehemens est, vt, præcipuè si diu duret, hominem ratione quasi spoliet, & ferè delirum efficiat.

Caussæ.

Caussa amoris insani primaria. Caussa enim huius delirij primaria est impressio fortis rei amabilis, seu amor, non ille blandus Dei, virtutis, boni ac honesti, Parentum, liberorum, imò & coniugum, sed Venereus, quo homines cum ratione insaniunt. Etsi enim & hic amor, qui est inter masculum & fœminam, si intra suos limites contineatur, blandus & suauis affectus sit: tamen si nimius sit, vt Seneca ait, est rationis obliuio, & insaniæ proximus, fœdum, ac minimè conueniens animæ sospiti vitium; turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit. Etenim si hominis seu viri; seu fœminæ, vel reuera pulchri vel qui talis apparet, (est enim, quod vulgo dicitur, Amor cæcus) species ex visu, vel colloquiis concepta fortiter memorię imprimatur, & imaginationi, ac menti sæpius offeratur, tantũ rei amatæ desiderium & appetitus oritur, vt magna in homine inde fiat mutatio, & amorę ægri nec somnum, nec cibum capere possint, & animi variis perturbationibus percellantur. Dum enim, vt in Institut. *loc.alleg.* diximus, spem & opinionem consequendi rem amatam

concipiunt, in profundissimum sæpè gaudium erumpunt; & præ gaudio multa inepta & stulta agunt, & loquuntur, & periculis se non rarò maximis exponunt. Vbi verò de consequenda re amata desperant, nec mutuum amorem respondere animaduertunt, lugent, dolent, aut etiam irascuntur, interdum etiam violentas manus sibi inferunt. De quibus multa passim apud Poëtas, quæ etsi de amore qui nondum in delirium degenerauit, dicta videantur: tamen eadem etiam omninò delirantibus ex amore conueniunt. Terentius, *in Eunuch.*

In amore hæc omnia insunt vitia: Iniuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ, bellum, pax rursum.

Et Plautus, *in Mercat.*

Amori accidunt etiam vltrò hæc, quæ diximus,
Insomnia, ærumna, error, terror & fuga,
Ineptiæ, stultitiaque adeo, & temeritas,
Incogitantia, cupiditas, & maleuolentia,
Inhæret etiam auiditas, desidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & dispendium.

In primis verò graphicè incommoda amoris describit Plautus in Cistell. *Act. 2. Sc. 1.*

Credo ego amorem primùm apud homines carnificinam commentum:
Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines supero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Iactor, crucior, agitor, stimulor, versor in amoris rotâ miser.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nullam mentem
Animi habeo. Vbi sum, ibi non sum: vbi non sum, ibi est animus.
Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet, non lubet iam id continuò.
Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, iactat, largitur: quod dat, non dat, deludit:
Modò quod suasit, dissuasit: quod dissuasit, id ostentat.
Maritimis morib. mecũ experitur: ita meũ frangit amantem

Ani

Animum: neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi vlla
abest
Perdito pernicies.

Imò vt Virgilius *Eclog.* 8. ait:

Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus; quod à Medea factitatum.

Egregiè quoque insanum hunc amorem descripsit Seneca, *in Hippolyt.*

Torretur æstu tacito, & inclusus quoque,
Quamuis tegatur, proditur vultu furor:
Erumpit oculis ignis, & lassæ genæ
Lucem recusant: nil idem dubiæ placet,
Artusque variè iactat incertus dolor:
Nunc vt soluto labitur moriens gradu,
Et vix labante sustinet collo caput:
Nunc se quieti reddit, & somni immemor
Noctem querelis ducit; attolli iubet
Iterumque poni corpus, & solui comas
Rursusque fingi, semper impatiens sui
Mutatur habitus: nulla iam Cereris subit
Cura, aut salutis; vadit incerto pede
Jam viribus defœta, non idem vigor,
Non ora tingens nitida purpureus rubor
Populatur artus cura; iam gressus tremunt,
Tenerque nitidi corporis cecidit decor,
Et qui tenebant signa Phœbeæ facis
Oculi, nihil gentile, nil patrium micant:
Lacrumæ cadunt per ora, & assiduo genæ
Rore rigantur.

Et sunt huiusmodi ærumnarum quibus amantes affliguntur, pleni Poëtarum libri.

Tot verò curis,ærumnis & sollicitudinibus cum amantes conficiantur, non mirum est, si tandem in melancholiam incidant. Etsi enim amor, vt diximus, in principio species delirij, & melancholiæ non sit: tamen nimia animi sollicitudo, inedia & vigiliæ, ira; & vehementissimi animi affectus,quibus continuò cruciantur, cerebrum refrigerant, & exsiccant, humores melancholicos cumulant,

& cerebro melãcholicam dispositionem inducunt. Et quidem in principio nihili tale incauti metuunt: dum verò obiectum gratum & delectabile memoriæ nimis imprimunt, & continuò de eo cogitant:

Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuo populante venas.
Non habet latam data plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas,

Vt Seneca in *Hippolyt.* habet. Ideoque vt idem *ibid.* scribit:

Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Serò recusat ferre, quod subiit, iugum.

Caussæ remotæ. Cussæ verò huius delirij remotæ sunt omnia, quæ ad amorem conciliandum faciunt. Cum verò amor sit appetitus; appetitum verò præcedat notitia, & ignoti nulla cupido sit: primus ad amorem gradus est rei notitia: ad quem peruenitur visu & auditu. Et in primis amoris caussa est obiectum pulchrum seu reuera tale, seu tale apparens visui oblatum. Vnde Amor Græcis ἔρως ἀπὸ τοῦ εἰσρεῖν, ab influendo, quod ex adspectu per oculos quasi per fenestras in mentem hominis influat, dictus putatur; & hinc illud est vulgatum; ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίνεται τὸ ἐρᾶν, & illud; *Oculi sunt in amore duces.* Vnde ille apud Virgilium;

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.

Ita Dauid Bersabeæ, Dido Æneæ conspectu amore accensa est.

Vt verò amor ex visu seu auditu perceptus, penitius sese menti insinuet, & obiectum fortius animo imprimatur, multum facit otium, solitudo, lectiones librorum amatoriorum, colloquia amatoria, & frequens cum amico, vel amica conuersatio: de quo Seneca in octau.

Vis magna mentis, blandus, atque animi calor
Amor est iuuentæ, gignitur luxu, otio
Nutritur inter lætæ fortunæ bona.

Et de otio Ouidius ait:

Hæc sunt iucundi caussa, cibusque mali.

De Philtris.

Philtra vnde dicantur. Cùm verò inter caussas amoris insani etiam Philtra à multis numerari soleant, de iis hic aliquid dicendum.

dum. Φίλτρον Græcis ἀπὸ τοῦ φιλεῖν, hoc est, ab amando deriuatur, nomenque ab effectu inditum, quod scilicet res ea amorem conciliare creditur. Interdum etiam in genere φάρμακον appellatur, de quo postea locus adducetur, vnde etiam Pharmaceutria apud Theocritum,& Virgilium nominata est. Latini poculum amatorium, Germani *Liebtranck* itidem ab effectu, & forma exhibendi nominant, cum talia è liquidis, & potulentis facilius propinari possint. Describique solet philtrum, quod sit Pharmacum ad amorem conciliandum exhiberi solitum.Quanquam enim à malè feriatis quibusdam etiam quædam actiones & ceremoniæ Magicæ in eundem finem institui soleant, vt ex Pharmaceutria Theocriti, & Virgilij apparet: tamen de iis hic non agimus. In primis verò, de quo in Instit. *lib.* 2. *part.*3. *sect.*2. *cap.* 4. dictum, hic quærendum; An philtra id, quod ipsis tribuitur, præstare, id est, amorem conciliare possint? Cum verò amor, vt Plato definit, sit desiderium rei placitæ; seu vt Scaliger, *Exerc.*301. definit, Affectus vnionis,hoc quæritur; An philtra talem appetitum, & affectum conciliare possint? Et quidem cum philtra ea ratione exibeantur, vt amorem mutuum concilient, hoc in quæstione est; An ea mutuum erga eum, qui iam amat, amorem in alio excitare possint: seu an is, qui amantem non redamat, pharmacis & philtris cogi possit, vt repugnans, & inuitus etiam amantem redamet. Neque enim amor semper mutuus est: sed amatus sæpè se amari nescit; & nonnulli licet amari se sciant, amantem tamen non redamant, cuius rei exemplum est in Didone, & Ænea.

Quid sint.

An amorem inducere possint.

Fieri autem hoc non posse in Instit. *loc. alleg.* diximus. Cum enim amorem rei noticia præcedere debeat, & quidem sub specie pulchræ rei, & ignoti nulla cupido sit; at verò ij, quibus philtra propinantur, sæpe nullo modo cognitum habeant, se amari, neque eius, à quo amantur, notitiam habeant, multò minus vt pulchrum agnoscant: nullo modo in amorem philtris pertrahi possunt,quæ notitiam illam conciliare non valent. Imò licet is, cuius amandi gratia philtra propinantur, notus sit; tamen si

is exſoſus ſit, nec placeat, philtra pro odio amorem inducere non poſſunt animo;cum talia pharmaca in corpus quidem agant, in animam verò hominis agendi nullam poteſtatem habeant.

Hoc quidem non negamus, Veneris ſtimulos, & venereos affectus interdum à talibus medicamentis induci poſſe:non tamen is appetitus ad certam & peculiarem, quod hic præſupponitur, perſonam determinatur, ſed promiſcue in obuiam quamque.

Hoc verò experientia ſæpe docet, pro amore furorem, & inſaniam philtris inductam fuiſſe, de quo Poëta:

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Vnde & leges Romanorum graues & capitales pœnas in eos conſtituunt, qui pocula amatoria aliis exhibent. Plutarchus de L. Lucullo Imperatore refert; quod hauſto poculo amatorio in furorem inciderit, quo tandem miſere periit. Lucretius Poëta philtro ab vxore Lucilla accepto in furorem coniectus ſibiipſi manus violentas intulit. Et talia exempla paſſim occurrunt, atque aliquot etiam annotauit Schenck *lib. 7. obſeru.* 30. *&* 31. Notuſque hic Vvitebergæ fuit ante paucos annos quidam Calceolarius, qui philtro accepto multos annos inſanus vixit, & tandem in clauſtro inſanus mortuus eſt.

Et ſit, vt occurrant exempla eorum, qui philtris in amorem alicuius inducti creduntur: tamen id vel Dæmonis fraudibus factum, qui etſi in hominis animam nullum habeat imperium, tamen Dei permiſſu, vt alios prauos affectus in hominum animis, ita & iſtum excitare poteſt, hominumque mentem dementat, & impuris cogitationibus amantium ſeſe aſſociat, atque interim iis, qui philtra exhibuerunt, perſuadet à philtris eiuſmodi affectum dependere, atque ita ſuperſtitioſam de philtris opinionem in hominum mentibus cõfirmat,eoſq;ad malè agendum & ſecum colludendũ porro incitat;Vel quod philtris adſcribitur, conuerſationi potiùs, colloquiis amatoriis, & aliis cauſſis amorem conciliantibus adſcribi debet.

Ita narratur hiſtoria de Rege Macedonum Philippo, qui cum amore puellæ arderet, & Olympiæ Reginæ

vxori persuasum esset ab aliis, philtro à puella propinato Regem maritum in hunc amorem pertractum esse, puellam ad se adduci iussit; adductam vero cum & formæ elegantia & morum suauitate excellere videret, suspicione de philtro abiecta exclamauit χαιρέτωσαν διαβολαὶ· σὺ γὰρ ἐν σαυτῇ φάρμακα ἔχεις: *Valeant*, inquit, *calumniæ: tu in te philtra habes.* Vbi vox φάρμακον, vt supra diximus, pro philtro sumitur.

Signa Diagnostica.

Qui melancholici sunt ex amore, vultum sæpè mutant, & nunc hilaritatem, nunc tristitiam præ se ferunt, & in primis si amici, vel amicæ mentio fiat, vel is aut ea visui obiiciatur, non solum in vultu, sed & in pulsu mutatio deprehenditur, quo modo Galenus, *de præcogn. ad posthum. cap. 6.* mulierem quandam ex amore ægram esse deprehendit, & ab Erasistrato Medico Antiochum Seleuci Regis filium Stratonicæ nouercæ amore ægrotare deprehensum esse refert Valer. Maximus, *lib. 5. cap. 7.* Ideoque si Medicus tale quid de ægro suspicetur, neque is ob verecundiam animi affectum prodere velit, Medicus tangat pulsum, & curet, vt amicæ vel amici mentio fiat, vel de eo nuncium, aut epistola afferatur, aut is, vel ea ex improuiso ægrotanti offeratur, tum enim ad mentionem, vel adspectum eius non solum faciei color, sed & pulsus mutabitur. Pulsus equidem amantibus nullus proprius est, & peculiaris, sed turbatus saltem, vt neque naturalem æqualitatem, neque ordinem seruet. Sic etiam si carmina amatoria, vel sermones, aut cantilenas amatorias audiant ægri, vel in hilaritatem & risum, vel in tristitiam, & fletum soluuntur; in risum quidem, si se in gratia amicæ esse existimant; in fletum, si repudiatos se opinātur. Facies amantium pallet, vigiliæ vrgent, corpus contabescit, oculi intra orbitas conduntur, & graues sunt ob spirituum defectum. In sermonibus, gestibus & actionibus decorum non obseruant amantes, & multa præter τὸ πρέπον loquuntur, & agunt, & in iis grauitas nulla, quæ debebat, apparet, de quo illud:

Non bene conueniunt nec in vna sede morantur

Maiestas, & amor.

Et ita homines immutantur ex amore, vt Terent. *in Eunuch.* ait, vt non cognoscas eosdem esse. Et effectus amoris, & quantum ex iis corpus immutetur, antea etiam in caussis diximus, vt exemplis etiam in instit. *loc. allegat.* ex Galeno *lib. de præcognitione ad Posthum. cap. 6.* Valerio Maximo *lib. 5. cap. 7.* Amato Lusitano *curat. medicinal. cent. 3. curat. 56.* Francisco Valleriola *lib. 2. obseru. 7.* docuimus, qualia etiam passim in historiis, & poëtis occurrunt. Medea filios discerpit impotentia amoris, vel zelotipia in amatum Iasonem. Dido sibi ipsi manus violentas infert vehementia amoris in Æneam victa. Hercules amore effæminatus turpiter seruiuit Omphalæ. Samson amore superatus arcana sua cum suo maximo damno amicæ reuelauit. Salomon omnium hominum sapientissimus amore mulierum victus Idololatriam committit. Notatu etiam dignum est, quod Cornax, *lib. 1. consult. Medic. cap. 3.* refert se vidisse, nobili cuidam iuueni, qui puellæ cuius nuptias ambiebat, in mensa assidebat, subito venam in temporibus propè aurem sponte apertam fuisse, & copiosum sanguinem ex ea profluxisse. Quosdam ob repulsam, vel amicæ discessum subito mortuos esse refert Marcel. Donat. *de hist. Med. Mirabil. l. 3. c. 13.* vbi plures insani amoris historias recenset.

Prognosticum.

In principio quidem malum hoc curatu difficile non est: si verò radices agit, vel in Maniam degenerat, vel ægri Marasmo, & tabe consumuntur, vel sibi ipsis violentas manus inferunt.

Curatio.

Initio ergo, vbi constitutio cerebri nondum adeo immutata est, saltemque vanis illis cogitationibus torquentur amantes, malo statim resistendum, & vt Ouidius habet;

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine siste pedem.
Opprime, dum noua sunt, subiti mala semina morbi.

Et

Dum nouus est, cœpto potius pugnemus amori:
Flamma recens parua sparsa resedit aqua.

Ideo

Ideoque fugienda solitudo, & amicorum colloquiis & conuersatione, animus amore æger à mœstitia, & vanis illis cogitationibus ad hilaritatem auocandus, & quibus fieri potest modis oblectandus, & de re amata cogitationes excutiendæ, & virorum grauium admonitionibus æger ad mentem meliorem adducendus, monstrandumque quam absurda, inepta, & genere ac conditione indigna agat, atque ea, quæ amatur, omnibus modis exosa reddenda, eiusque vitia, seu corporis seu animi exaggeranda. De quibus tamen multa præcipere potius Ethici est, quàm Medici. Et extant hac de re non pauca apud Ouid. *in lib. de remedio amoris*. Ideoque plura hic non addimus. In primis fugiendum otium: nam vt Ouidius habet:

Otia si tollas periere cupidinis arcus,
Contemptæque iacent, & sine luce faces.
Desidiam puer ille sequi solet, odit agentes:
Da vacuæ menti, quo teneatur, opus.
Quam Platanus riuo gaudet, quam Populus vnda,
& quam limosa canna palustris humo:
Tam Venus otia amat: finem qui quæris amori,
Cedit amor rebus, res age, tutus eris.

Hinc tres Deas Amori inuictas esse Poëtæ tradunt, Mineruam, Dianam, Vestam.

Si verò malum ita radices egerit, vt admonitionibus vix amplius locus sit, modo capite præcedente proposito æger curãdus: & si ex Veneris appetitu & seminis abũdantia tale malum ortum habeat, medicamenta venerem sopientia, & semen exstinguentia exhibenda. Inter quæ commendatur sem. agni casti, rutæ, portulaca, mentha, camphora, quod tamen Scaliger *exerc.* 104. *s.* 8. negat, sem. coriandr. lactucæ. Folia etiam salicis trita, & pota Venerem imminuunt, & si sæpè vsurpentur, planè auferunt. Idem verbena præstare dicitur, atque etiam gestata Venerem extinguere. Idem præstare lapidem topazium in annulo gestatum scribunt. In primis saccharum ♄ni, quod Venerem imminuit, & si sæpius vsurpetur, virilitatem tollere potest. *Nota.*

De Mentha procul dubio hinc ortum prouerbium:

Mentham tempore belli neque ſerito, neque edito. Quod quamuis inde natum putat Ariſtoteles *ſect.* 20. *Problem.* 2. quod quia corpus refrigeret, animoſitati & fortitudini ſit aduerſa: tamen quia mentha frigida non eſt, hæc potius huius adagij cauſſa videtur, quod mentha Venerem extinguit, quod ipſe *loc.alleg.* concedit Ariſtoteles. Cum enim belli tempore multi pereant,& proinde nouo milite & ciue, qui mortuis ſuccedant, opus ſit,ad eam rem liberorum propagatione opus eſt, quam mentha, vtpote ſemen extinguens, impedit;& proinde eo tempore inutilis eſt.

Hinc commendantur hæc medicamenta:

℞. *Trochiſcor. de camphora, menth. ſiccæ an.* ʒ. j. *ſem. agni caſti* ʒ. ß. *cum ſyrup. nymphææ* fiant pilulæ.

Vel ℞. *Menth. ſiccæ,ſem. agni caſti, nymph. an* ʒ. j. *raſur. eboris*, *corall. rubr. an.* ʒ. ß. *ſacchar. alb. in aq. nymphææ diſſolut.* ℥. iij. fiant rotulæ.

Vel ℞. *Sem. lactuc. portulac. coriandr. menth. ſiccæ an.* ʒ. j. fiat puluis.

Cui ſi addantur ſacchari ℥. iij. vel iiij. in aq. nymph.vel menthæ diſſolut. fiant Rotulæ.

Aqua caſtitatis vt appellant.

℞. *Aq. menth. chelidon. aneth. lilior.conuall. lilior. albor. nymph.an.* ℥. j. Miſce.Doſis ℥. ij. vel iij.

Diæta. Victus tum ſit tenuis: cum ſine Cerere & Baccho frigeat Venus: & hic etiam locum habeat oraculum Saluatoris: hoc genus dæmoniorum non eiicitur, niſi precatione & ieiuniis.

Videantur de hoc affectu etiam Lang.*libro* 1. *Epiſtola* 24. Valeſc. de Tarant. *libro* 1. *capite* 11. Foreſt. *libro* 10. *obſerſeruat.* 29. & 30. In primis verò eruditè & prolixè de inſania ex amore tractat Fr. Valleriola, *obſeruation. lib.* 2. *obſeruation.* 7. qui videatur.

Cura furoris ex philtris.

Cura furoris ex philtris. Quamprimum cognitum habetur, vel ſuſpicio eſt,philtrum datum eſſe, ſtatim ipſi occurrendum ne venenum, in quod philtra degenerant, cor petat, & hominem iugulet. Primo itaque neceſſaria ſunt vomitoria, vt ſunt aqua benedicta, Elect. Vitri ♁nij, Crollij, Aurum vitæ,

&

& similia, quibus semper addendum aliquid alexipharmacorum, ceu sunt lap.bezoar, terra sigillata, aqua theriacalis, mithridatica, &c. Ægro quidam radicem asari contusam exhibuit, qua sumpta multùm euomuit, & ita pristinæ sanitati restitutus est, vnde radix hæc mirè commendatur.

A sumpto vomitorio statim prouocandus sudor cum aqu. acetosæ, cardui benedict. angelicæ, betonic. præseruatiua aliqua, aq. mithridatica, theriacali, spirit. theriacali, spirit. tartari compos. Andernaci, terra sigillata; quibus admisceri possunt elixir. propriet. Mater perlarum præparata, vel eius magisterium, succinum album præparatum.

℞. *Aq.acetos. card.ben.an.*℥.j. *terræ sigill. Siles.*℈.j. *matr. perlar. præparat. succini albi præpar.an.*℈.ß. *lap. bezoar* g̃.ij. *mixtur. simpl.* ℈. ß. *Aq.theriacalis* ʒ.j.*syr.acetos.citri* ℥.ß. M. pro haustu.

Vel ℞. *Aq.plantag. cardui bened.an.*℥.j.ß. *theriacal.*ʒ.ij. *terræ sigill.*℈.j.*C.C. præparati* g̃.xv. *sal.absinth.*℈.ß. *extr. gentianæ* g̃.iv.*spir.*⊖. g̃.vij.*syr.de succo acetosæ* ʒ.iij.Misce pro haustu, quæ dosis per aliquot dies manè vacuo ventriculo repentenda, donec sudor largus consequatur, & alleuiationem aliquam percipiat æger.

Postea per aliquot dies exhibeatur tale decoctum.

℞. *Succi melis. recent.hyperic. an.*℥.ij. *extr.rad. vincetox.* ʒ.ß. *lap.magnetis boni, & ferrum trahentis* ʒ.ij. *mellis despumati* q. s. Fiat Electuarium, cuius ʒ. j. vel ʒ. j. ß. ieiuno ventriculo exhibenda, donec remittat malum. A meridie quotidie exhiberi potest aliquid de tinctura Coralliorum, à gutt. vj. ad x. vel haustus de emulsione cannabina seq.

℞. *Sem. cannabis* ℥. j. *Vini albi generosi* ℥. ix. Fiat Contundendo emulsio, cui add. *margarit. præparat.* ʒ. ß. *pulu. sem. hyperic.* ℈. j. *lap. Chrysolith.* ℈ ß. *bezoar.* g̃. iij. Misc. pro 3. dosibus.

CAPVT

CAPVT XI.

De Melancholia per consensum cordis & totius.

Melancholiæ per consensũ caussa.

VALDE cognata & proxima melancholiæ ex primario cerebri affectu est melancholia, quæ fit consensu cordis & totius, adeo vt nonnulli eam, quæ fit cordis vitio, spiritus vitales melancholicos ad spirituum Animaliũ generationem suppeditantis, ad melancholiam per primarium cerebri affectum referant. Nos ad melancholiam per consensum referre malumus: cum cerebrum saluum esse possit, & spiritus Animalis melancholicus saltem ob errorem externum, seu materiæ vitio generetur. Hoc tamen verum est, si spiritus, & sanguis vitalis impurus diu ad cerebrum affluat, tandem ipsum cerebrum dispositionem melancholicam inde contrahere.

Caussæ.

Melancholiæ huius causa est humor melancholicus, & spiritus vitalis similis in toto abundans; & quidem nunc purus, nunc cum alio humore mixtus.

Continetur autem iste humor melancholicus in venæ cauæ, vt & arteriæ magnæ ramis: sicut ille, qui melancholiam hypochondriacam excitat, in ramis venæ portæ continetur: Vnde & delirium hoc continuum est, non verò per vices infestans, vt in melancholia hypochondriaca accidere solet: licet quasdam exacerbationes habere possit, quales etiam in febribus continuis fieri solent.

Colligitur verò iste humor præcipuè ob intemperiem cordis frigidam & siccam. Cum enim cor, si sit frigidum & siccum, etiam intra sanitatis limites, spiritus tales gignat, ob quos homo est tristior, & timidior: probabile est, multò magis si intemperies illa iam morbosa fiat, quod spiritus tales generabuntur, quorum ratione ægri etiam sine caussa externa timidi, & tristes reddantur. Cor enim frigidum & siccum tam subtiles, vt par est, & tam calidos spiritus non generat. Hi ergo ipsi ad melancholiam

apti sunt, & cum spiritibus Animalibus præbeant materiam, eiusdem generis spiritus Animales inde generabuntur, idest, minus calidi, crassi, impuri, & vno verbo melancholici.

Et cum cor officina sanguinis, & spiritus vitalis sit, & ad temperiem totius corporis mutandam maximam vim habeat, temperiemque cordis temperies totius sequatur: intemperies hæc, & constitutio p. n. cordis toti corpori communicatur. Facit tamen etiam sæpe ad melancholicam totius corporis constitutionem inducendam hepar, & lien, si eorum vitio sanguis melancholicus generetur. Et quidem non solum hepar frigidum & siccum, verum etiam calidum & siccum ad humoris melancholici generationem facit. Cum enim hepar tale sanguinem adustum, & crassum generet, vbi calor exspirat, & crassiores partes in liene hærent, sanguini melancholico præbetur materia. Neque tamen ob id melancholia, & mania easdem planè caussas habent, & confunduntur. Nam in melancholia quidem humor esse potest adustus, sed caussa exurens iam cessauit, calor desiit, & humorem frigidum & siccum post se reliquit: in mania verò causa adurens adhuc durat. Interdum tamen accidit, vt mistus quasi affectus ex mania & melancholia excitetur, & æger aliquo temporis spatio maniacus sit, alio melancholicus; dum scilicet humores sunt adusti, sed amplius caliditatem notatu dignam non obtinent.

Et quidem ista cordis & viscerum, imò totius corporis intemperies, & melancholica constitutio nonnunquam à parentibus in liberos deriuatur, & tum inter morbos hæreditarios melancholia numeratur. Si etiam quis corporis constitutione melancholica est, facilius hoc morbo corripitur. Hinc graciles, nigri, hirsuti, præsertim cum pilis crassis & nigris, & qui venas latas habent, facilius melancholia corripiuntur. Nec tamen alij, qui eam corporis constitutionem non habent, sed corpore sunt molli, albo aut rubro, à morbo hoc planè immunes sunt; sed si caussæ, quæ iam enumerabuntur, adsint, aut præcesserint, in omnibus omninò corporibus cuiuscumque constitu-

ſtitutionis melancholicum delirium hoc excitari poteſt, quod ipſa experientia teſtatur.

Secundò etiam in quacumque corporis conſtitutione melancholiam generant curæ, triſtitia, ſubitus terror & conſternatio, metus, quæ ſanguinem in toto corpore mutare poſſunt; nimia animi intentio, & rerum difficilium, vel impoſſibilium exercitatio, nimia excitatio, & labores, vigiliæ, ieiunia: quæ omnia humidum radicale & corpus abſumunt & exſiccant. Faciunt quoque huc febres acutæ & diuturnæ, humores in corpore adurentes & ſiccantes, cibi item craſſi, & ſanguini melancholico generando apti, quales ſunt caro bubula, ceruina, hircina, aprugna, piſces marini, & grandes, & alij cibi ſale & fumo conditi, ac indurati, braſſica, lentes, legumina, panis furfuraceus, vel ex pannico, milio, fabis coctus; caſeus vetus; vina craſſa, nigra, cereuiſia craſſa. Facit quoque ad melancholiæ generationem aër craſſus, & turbulentus, frigidus, ſiccus, vel etiam ſiccus adurens, vt æſtas calida & ſicca, quæ humores adurunt. Quamuis enim ea potius bilem, quàm melancholiam gignat: tamen ſuperueniens frigiditas autumni id impedit, & materia aduſta & craſſa in melancholiam degenerat: Vnde quartanæ Autumno ſunt familiares: & inter anni tempora ad hunc morbum autumnus commodiſſimus eſt. Cumulant quoque humorem melancholicum in toto corpore cauſſæ, quæ eum in corpore detinent, vt vitium aliquod lienis, ob quod ſanguis à feculento humore non expurgatur, atque hinc in vniuerſum corpus redundat: hæmorrhoidum etiam, & menſium ſuppreſſio, ob quam ſanguis talis retentus in totum corpus redundat, illudque inquinat.

Cum verò multi humore melancholico abundent, nec tamen delirent: delirium non generatur, niſi humor iſte cerebro communicetur, & ſpiritus tenebricoſi, & melancholici inde reddantur, quod fit in primis ob animi affectus, ſtudium, curas, ſollicitudinem, quibus is ad cerebrum rapitur. Interdum tamen & Dæmones hanc occaſionem arripientes, Deo permittẽte, ſeſe huic corporis cõſtitutioni aſſo

associant, & omnis generis tristes, absurdas, & prauas cogitationes homini suggerunt; vnde melancholia Balneum Diaboli vulgò nominari solet.

Signa Diagnostica.

Si à totius corporis venis ad caput humor melãcholicus transmittatur, erit delirium continuum, quod tamen aliquas interdum exacerbationes, vel remissiones habet: nihil verò insigne p.n. circa hypochondria apparet, aderuntque melancholiæ in toto corpore abundantis indicia, & æger, vel ab ipso ortu corporis cõstitutionem melancholicam obtinet, est fuscus, macilentus, niger, hirsutus, vel si natura talis non sit, præcesserunt caussæ melancholiam multiplicantes siue eam generent, siue detineant, febres acutæ diuturnæ, vigiliæ, curæ, & similes antea enumeratæ. Hinc nõnunquam corpore molli, albo vel rubro, vel etiam biliosi melancholici fiunt, si præcesserint curæ, vigiliæ, cibus prauus melancholicũ succum generãs, Epar, & cor ex morbo aliquo ad melãcholiam generandam disposita sint, præcesserunt febres diuturnæ, mensium vel hæmorrhoidum suppressio. Quæ omnia confirmantur sanguinis phlebotomia emissi inspectione, qui melancholicus apparet, si talis in toto redundet.

Melancholia per consensum signa.

An autem humor melancholicus purus & simplex sit, an cum alio mistus, deprehenditur ex iis, quæ antecesserunt, effectibus. Nam si ea præcesserunt, quæ simplicem humorem melancholicum tantùm generare valent, vel quacumque ratione eum in corpore colligere, si ægri constitutio & temperatura sit melancholica; color plumbeus, nulla præcesserit febris diuturna, vel ardẽs, aut cordis, vel hepatis caliditas, vel siccitas nimia, quibus humores aduri solent, cum delirio metus & tristitia sit insignior: à puro humore melancholico delirium est.

Humoris melancholici simplicis & misti signa.

Si autem humor alius admistus sit, præcesserunt caussæ cum humore melancholico etiam sanguinem, bilem, pituitam vel atram bilem generantes, & symptomata quoque nonnihil variant. Nam si sanguis admistus sit, delirium interdum fit cum risu; si pituita, delirium est mite, cum obliuione & pigritia, metus ac mœror valde excedunt; si

bilis admista sit, delirium est cum ira, & excandescentia aliqua; si bilis atra, delirium est maniæ proximum.

Diaboli melancholiæ se immiscẽtis signa. Diabolum verò se immiscere melancholiæ patet ex eo, quod ægri ea, quæ antea ignorabant, proferunt, futura prædicunt, arcana patefaciunt, linguis quarum ignari antea fuerunt, loquuntur, & alia supra captum & ingenium proferunt. Quamuis enim ex morbo, vt supra diximus, dispositio aliqua cerebro induci possit, quæ ingenium augeat, & hominem quàm antea prudentiorem vel sapientiorem reddat: tamen si ea proferat æger, quæ planè supra eius captum sunt, ad causam naturalem id referri non potest.

Prognostica.

Prognostica, quæ supra de melancholia in genere enumerata sunt, etiã hîc locum habent. In specie huc pertinere videntur aphor. 11. s. 6. *melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes bonæ sunt*: Et aphorism. 21. sect. eiusdem: *Insanis si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.*

Indicationes.

Humor melancholicus cum in toto, tum in capite consistens primò præparandus, & deinde euacuandus. Omnium verò primò si sanguis abundet, & humori melãcholico mistus sit, is euacuandus, & si cordis vel alterius mẽbri, hepatis puta, vel lienis vitio aut generetur, aut cumuletur, & detineatur in corpore humor melancholicus, morbus illius membri curandus. In primis autem melancholia à capite reuellenda.

Multi sunt, qui humore melancholico abundant, nec tamen delirant, & melancholici fiunt; cum humor hic in iis caput non occupet. Tandem caput, & cor alterandum, & roborandum.

Curatio.

Venæ sectio. Si ergo sanguis redũdet, præmisso clystere, vel leni pharmaco purgante, vena aperiatur in brachio, in primis sinistro, & pro eius redundantia & viribus ægri sanguis euacuetur, præstatque ob spirituum necessitatem paulatim & partitis vicibus sanguinem detrahere. Atque præcipuum

ad curationem melancholiæ, & maniæ remedium venæ sectionem esse censet Platerus, scribitque se longa obseruatione didicisse, innumeros hac ratione sanatos fuisse à Chirurgis quibusdam, vel aliis, qui hisce morbis sanandis operam dabant, qui vigesies & sexagesies quoque venas tundendo, insanos penitus & melancholicos ita restituerunt, vt postea sani adhuc longam vitam vixerint, qui in vena certa eligenda nihil laborarunt, sed nunc brachij, nunc pedis, hanc, illamve, nunc alibi sine discrimine aperuerant. Quod remedij genus & ipse, sed maiore cura & prouidentia, ac methodicè, præmissis semper alui purgationibus, vsurpauerit. Is enim non solùm venam aliquam patentem in bracchio eligit, sed & saluatellam sinistræ manus, & in pedibus quoque malleoli venam, Saphænam dictam, præcipuè si menses non rectè fluant, vel quæ ad pollicem pedis excurrit, secat; varices quoque, si in cruribus aut alibi appareant, cum magnam eiusmodi materiæ melancholicæ copiam contineant, aperiendas censet, tandemque frontis & narium venas. Quæ omnia de repetita venæ sectione, etsi inprimis de mania vera esse non dubitem: habent tamen suo etiam modo locum in melancholia, præcipuè in melancholia, quæ ex terrore, vel metu subito & ex improuiso accidente oritur, quæque tam fortem in spiritibus, & humoribus, ac cerebro ipso impressionem facit, vt ægerrimè, nisi tota sanguinis massa exhauriatur, curari possit. Habetque vt Crato ex sententia Montani loquitur, humor melancholicus seminarium ignis in se, quod aliàs magis, aliàs minus intenditur, & cum efferuescit, in maniam degenerat. Aliqua tamen cautione opus est, ob timorem & mœstitiam, quibus plerique melancholici perpetuò afficiuntur, ob spirituum, quibus maximè opus habent melancholici, dissipationem, suffocationem & imminutionem, ne nimia sanguinis euacuatione spiritus exhauriantur & vires deiiciantur. Cognoscit autem facilè Medicus, quid in hoc melancholiæ genere agendum sit, si caussas ob quas humor melancholicus genitus, aut collectus est, consideret: si enim hepar ob intemperiem calidam & siccam talem humorem generet, aut sanguinem in cor-

pore abundantem exurat, aut eadem totius corporis intemperies ab interna, vel externa caussa contracta præstet, aut à subita consternatione malum ortum habeat, hæmorrhoides vel menses suppressi sint; sanguinem audacius pro copia & viribus ægri, & quidem ex pluribus venis, per interualla tamen, euacuare licet.

Si verò vigiliæ, curæ, inedia, amor, & similes caussæ sanguinem, spiritusque absumentes præcesserint, vel nulla vel parcior sanguinis euacuatio instituenda.

Quænam vena secanda. Aperiatur autem primò Interna, aut Mediana vel dextri, vel quod commodius videtur, sinistri brachij vena, & quidem latiore foramine, vt sanguis crassior etiam effluat. Diligenter enim hic attendendú, ne crassior sanguinis melancholici pars intus relinquatur, subtilis verò & vtilis euacuetur. Monet quidem Galenus, si sanguis affluens non sit melancholicus, statim supprimendum esse. Verum monent hic alij, sæpe accidere, vt licet sanguis primò subtilis exeat; crassus tamen postea sequatur. Hinc vena in talo aperiatur. Aut si venam sæpius aperire non licet, vena in talo statim aperiatur, cuius apertioné in hoc morbo maximè vtilé esse experiétia docet. Reuellit enim à capite promptius, & sanguinem crassiorem ad inferiora tendentem facilè euacuat: Etsi ex mensium & hæmorrhoidum suppressione malum hoc proueniat, consueta euacuatio reuocanda; non tamen statim id in principio morbi tentandum, sed prius plenitudo in toto demenda, ne medicamenta, quæ euacuationes illas prouocant, cum sint calida & sicca, malum augeant. Per venæ tamen in talo sectionem statim sanguinem ad consuetum euacuationis locum reuocare nil prohibet; nisi forsan tanta copia sanguinis ex suppressione eius sit cumulata, vt consultius sit, primò in brachio venam aperire. Si æger etiam crurum venas amplas habeat, quæ varicibus similes sint, hirudines iis affigere vtile est.

Præparantia. Sanguinis euacuatione peractà, ad præparationem materiæ melancholicæ accedendum, quæ per dies nunquam pauciores, quam quatuor, interdum etiam octo continuanda est. Dictum verò antea, ad humorem melancholicum

requi

requiri calefacientia, humectantia, & attenuantia, qualia supra, *part. 1. cap. 12.* sunt proposita, quæ vna opera humorem melancholicum in cerebro, corde, & toto præparare & alterare possunt. Commodè etiam vsurpatur ♀ & ♀ vitriolatum. Exempl. gra.

Syrupi & potiones.

♃. *syrup. de succ. borrag. bugloss. de epithym. an.* ℥. ß. *aq. scolopend. & borra. an.* ℥. j. ß. M. pro vna dosi, & sic pro reliquis.

Vel ♃. *Rad. fœnicul. scerzoneræ, bugloss. an.* ℥. ß. *cortic. tamarisc. rad. cappar. polypod. q. an.* ʒ. iij. *sem. anisi, fœnicul. an.* ʒ. j. ß. *citri* ʒ. ij. *fol. capill.* ♀. *scolopendr. meliss. lupuli, thymi, an.* M. j. *flor. borrag. bugloss. violar. an.* P. ij. *passular. exacinat.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. in aq. s.

Colat. ♃. ℥. xvj. add. *syrup. de epithymo, de pomis, de succ. borragin. byzant. simpl. an.* ℥. j. ß. Misce pro 4. vel 5. dosibus.

Vel ♃. *Rad. polypod. q. asparag. fœnicul. an.* ℥. j. *helenij, bugloss. cort. tamarisc. rad. cappar. fraxini, an.* ℥. ß. *herb. bugloss. borrag. lupuli, melissæ, thymi, epythym. capill.* ♀. *an.* M. j. *sem. fœnicul. ocymi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *flor. borrag. bugloss. violar. genist. an.* P. ij. Coq. in sero lactis & sub finem adde *succ. pomor. dulc. melissæ, fumariæ an.* ℥. iv. Postea colentur, & saccharo colatura dulcoretur: vel addatur syrup. de pomis, bugloss. de cortic. citri, an. q. l. & cinnamom. condiatur.

Electuaria.

Non solum autem syruporum, vel potionum forma præparantia exhiberi possunt, sed & forma conseruarum, & Electuariorum, qualia postea inter alterãtia & roborantia proponentur. Et vt facilius talia in corpus distribuantur, aliquid syrupi, vel aq. conuenientis, aut iusculi gallinæ post sumtum tale medicamentum haurire vtile est. Exemp. gr.

♃. *Conseru. bugloss. borragin. fumar. rosar. an.* ℥. j. *specier. diamarg. frigid. diambr. dianthos. pliris archontici, an.* ʒ. j. *cort. citri condit.* ʒ. vj. *Cum syrup. de pomis.* F. Electuarium, cuius manè & ante cœnam ℥. ß. exhibeatur per aliquot dies cum syrupo, vel aq. conueniente, aut iusculo.

Atque hæc humoris melancholici præparatio omnino necessaria est, & sæpe satis diu continuanda. Etsi enim humor hic putridus non sit, & propterea propriè nõ crudus,

nec ob cruditatem coctionem hic moliri necessarium sit, vt in Instit. *lib.5.p.2.s.1. cap.7.* dictum:tamen alia de caussa præparatio necessaria est. Etenim cum hic humor sit crassus, siccus, terrestris, & omninò contumax, ac vt Platero placet, malignitatis quid obtineat, non temere ipsum purgantibus agitare decet. Aliàs enim & nisi præparatus sit, purgantium, præsertim validiorum, vsu exacerbabitur, vt cancer medicamentis, quæ digerendi & abstergendi vim habent. Itaque prius mitior reddendus humectantibus & attenuantibus medicamentis.

Nectar Varignanæ. Varignana inter præparantia laudat sequens vinum, non solùm in melancholia, sed & in aliis morbis melancholicis, atque eo solo quartanas se curasse scribit.

♃. *Epithym. follicul. sen. flor. borrag. an.* ℥. ß. *cinnam.* ℥. ij. ß. *cassiæ, spic. macis, cardam. an.* ℥. ß. *zingib. caryophyll. sem. anisi, an.* ℥. ij. ß. F. Nectar cum vino subtili, cuius dosis manè cyathus vnus. Quia tamen potus hic parum humectat, conuenire videtur in ea tantùm melancholia, quæ sine caussa calefaciente orta est.

Imò non solum hisce præparantibus humorem melancholicum præparare necessarium est, sed vtile quoque, dum præparantia ista vsurpantur, tertio, vel quarto quoque die clysterem emollientem, & humectantem, quique humores ad aluum blandè alliciat, iniicere. Humor enim melancholicus terrestris, piger, & pertinax est, vt nisi egregiè humectetur, & attenuetur, medicamentis purgantibus non cedat. Parentur autem tales clysteres ex parietar. malua, althæa, mercuriali, violaria, branca vrsina, chamæmel. melilot. sem. anisi, lini, polypod. passulis, glycyrrhiz. cum melle rosar. & violar. cassia, electuar. diacathol. & modico hieræ picræ, ol. violar.

Vt ♃. *Rad. alth. polypod. q. an.* ℥. ß. *parietar. mercurial. maluæ, violar. an.* M. j. *flor. chamæmel.* M. ß. *sem. lini* ℥. ß. *passul. maior. exacinat.* ℥. ij. Coqu. in aqu. s.

Colat. ♃. ℔. j. *cassiæ, electuar. diacathol. an.* ℥. ß. *ol. violarum*, ℥. ij. *chamæmel.* ℥. j. *vitell. ouorum. num.* j. Fiat Clyster.

Purgantia. Præparantibus talibus præmissis ad purgationem accedendum,

dendum, quæ Melanogogis instituatur, qualia sunt sena, epithym. polypod. radix ialap, quibus syrup. violar. solut. & manna addi possunt, helleborus niger. lap. Lazuli, & Armenus, Electuar. diacathol. diasena, confectio hamech, pilulæ de fumar. &c.

De confectione hamech tamen hoc loco notandum, eam à medicis nonnullis improbari. De ea enim Solenander, *sect. 5. consil. 22.* scribit: *Hamech*, inquit, *in sua confectione mirificam farraginem contulit, & non decoquenda decoxit, longeque dissimilia simul confudit, tandemque confecit horrendam confectionem sine vlla medicorum arte, quæ nulli grata esse potest. Nihil dico de acribus, scammonio & colochynthide, medicamentis admistis.* Idem ferè sentit Rondeletius, *in Pharmacop officina.* vbi eandem saltem ad ichores prauos humorum vtilem esse docet. Eandem confectionem improbat Fernelius, vt & Steeghius, *Medicinæ pract. lib. 1. cap. 14.* Et reuera non videtur satis commoda confectio, præcipuè ob myrobalanorum quæ astringunt, copiam. Etsi enim Arabes iis frequenter vsi fuerint: recentes tamen habuerunt, quibus nos destituimur. Et commodius omnino, si cui & vti libeat, ad ichores prauos, scabiem, & similes cutaneos affectus; quam ad melancholiã vsurpãtur. *Confectio Hamech.*

Verùm de purgatione hic rectè instituenda Authores non consentire videntur. Aliqui enim fortiora purgantia planè reformidant, scribitque Crato *Consil.* 174. se multos melancholicos curasse, licet verè affirmare possit, se nunquam lapide Lazuli, vel scammoio vsum fuisse. Ideoque ex Mesuæ sententia censet, istum gradum esse sapientiæ, ne ad Medicinas fortes deueniamus, nisi vbi debiles non contulerint. Et cum eo faciunt alij quidam, qui experientia teste adfirmant, fortioribus medicamentis humorem melancholicum deteriorem & ferociorem reddi. Contrà antiquos in curanda melancholia helleboro, & fortissimis medicamentis purgantibus vsos esse constat, quos & recentiores quidam imitantur: neque id sine caussa facere videntur, cum humor pertinax sæpe mitioribus remediis non cedat, sed fortiora requirat. Ne ergo in curando hoc morbo medicus vel timiditatis vel temerariæ audaciæ cri-

men incurrat, rem hanc diligentius perpendat. Distinctione verò hoc negotium expediri potest. Primò inter initia non fortiora, sed leniora medicamenta vsurpentur: postea verò vbi humor iam satis præparatus est, ad fortiora progrediendum. Deinde origo humoris melancholici consideranda. Nam si ex abundantia sanguinis, hepatis vel alterius membri calore, aut externa causa calefaciente humor melancholicus ortum habeat, à fortioribus & vehementioribus purgantibus abstinendum; cum medicamenta talia socia se caussæ melancholiam generanti præbeant, humoremque melancholicum, qui in se seminarium ignis continet, vt antea ex Cratone dictum, ferociorem reddant. Tunc ergo mitiora medicamenta, quibus Crato se melancholicos curasse refert, vsurpanda: modò sint electiuè purgantia, & ea quantitate exhibeantur, vt humorem melancholicum non solum agitent, sed etiam educant. Aliàs enim damnum, quod ex humorum agitatione accidit, maius est, quàm commodum ex leni, & insufficienti purgatione. Atque inter ista medicamenta purgantia præcipua sunt, fol. senæ, myrobalan. Indi, polypod. q. epithym. radix ialap: quibus tamen aliquid ellebori nigri ritè correcti addi potest. Neque is tam vehemens medicamentum est, vt albus, præsertim is, qui ex Alpibus & vicinis regionibus in nostras defertur, qui tam vehemens non est, vt qui in calidis regionibus crescit; imprimis si mitioribus misceatur, & aliis medicamentis temperetur, vt in syrupo de pomis solutiuo videre est.

Nota.

Hellebori nigri ritè correcti tutus in hoc affectu vsus.

Si autem terrestris, & crassus sit humor, sine sanguinis vel aliorum humorum efferuescentia, fortiora purgantia adhibenda, vt helleb. niger, imò etiam albus, quem in melancholicis sine vllo incommodo, imò cum ægri vtilitate se exhibuisse scribit Matthiolus *in Dioscorid. lib. 4. cap.* 146. Et mitissimus reddi traditur, si aliquoties radices mundatæ cum aceto forti decocto coquantur, rursumque exsiccentur, vt quo crebrior earum cnm recenti aceto affuso fuerit decoctio, eò mitior futura sit per superiora euacuatio, ita vt dosis tandem earũ esse possit ʒ.j. in

cereui

cereuisia calente cum tantillo butyro. Minore tamen quantitate exhibeantur talia fortiora, & sæpius repetantur: cum quantitas minor vehementiam medicamenti minuere, & nihilominus sæpius repetitum humorem etiam pertinacem frangere possit. Si tamen iam corpus valde exsiccatum sit, & contabuerit, ac humor potius siccitate, quam copia peccet, viresque iam symptomatum vehementia debilitatæ & collapsæ sint, tum fortiora medicamenta locum non habent, sed mitioribus, & quæ corpus humectant, vtendum in maiore tamen copia.

Mesues de purgatione hic instituenda quatuor Regulas tradit: *Regula circa purgationem obseruanda*

Prima est, vt non semel, & confertim, adeoque cum labore, & molestia corpus euacuetur, sed moderatè & per interualla, vt natura purgans medicamentum regere possit, non verò à medicamento violento prosternatur.

Secunda, vt medicamenta purgantia non multum recedant à gradu medicamentorum lenium, quæ benedicta appellari solent, cùm in qualitatibus manifestis, tum in occultis.

Tertia, vt purgantia semper misceanrur cum aliquibus humectantibus. Qua de caussa in hoc affectu medicamenta purgantia commodius in forma liquida, quam sicca exhibentur, cum liquida plus humectent, & iis plus humectantium misceri possit.

Quarta, vt purgantibus semper admisceantur medicamenta, quæ spiritus, ac partes principes roborant.

Quibus consideratis non erit difficile, conuenientia cuique ægro medicamenta in hoc morbo præscribere. Vbi ergo mitioribus purgantibus opus est, talis potio præparari potest.

℞. *Fol. sen. el.* ʒ. vj. *epithym.* ℥. ß. *zingiber. sem fœnicul. an.* ℈. ij. *glycyrrh.* ʒ. ij. *flor. borrag. bugloss. violar an* P. j. *passul.* ℥. ß. Coquant. vel infundantur in iure pulli vel prunorum damasc. pro ℥. iv.

Colaturæ adde *syr. rosar. vel violar. solut* ℥. j. *vel mannæ* ʒ. vj. fiat haustus.

Vel ℞. *Succ. borrag. bugloss. depurator. an.* ℔. j. *pomor. odo-*

rator. ℔. iij. *fol.sen.* ʒ. iv. *sem. anis. fœnicul. cortic. citri an.* ʒ.ij.simul infundantur per diem vnum,& post lenem ebullitionem addatur sacchar. ℔. j.F.secundum artem syrup.

Vbi fortioribus medicamentis opus, admiscetur confectio Hamech,aut vsurpantur pilulæ de lapide Lazuli, vel ipse lapis Lazuli, aut helleborus niger, præsertim in robustioribus.

Vt ℞. *Electuar.diacat.* ℥. j. *confect.Hamech.* ʒ.j.ß.*vel* ʒ.ij. Dissoluantur in *aq. borrag. mel.scolopendr.an.suff.q.vel* ℥.iv. *aut* ℥.v. Colenturque & fiat haustus. Vel vsurpetur syr. de succ.pomor. cum fol. sen. & helleboro nigro.

℞.*Succi pomor.dulc.*℔.j.ß.*borrag.meliss.an.*℔.ß.*flor. cord. an.*P.ij.*fol.sen.epitym.cortic.hellebor. nigr.præpar.an.*℥.ß.Coq. secundum artem,cum suffic. quantit.sacch. F.syrup.in quo in nodulo suspendatur *cinnam.caryoph. croc. sp.aromat. rosat. diamosch.dulc.an.*℈.ß.In cuius ℥.iij.dissolu.*mann.*℥.j.& cum iusc.capon.vel gall.tribus horis ante prandium exhibeatur.

Vel ℞. *Rad.bugloss.polypod.q.an.* ℥.ß.*fol.sen.*℥.j.*follic. sen. halleb.nigri præp.an.*ʒ.vj.*flor.bugloss. borrag.anthos,fumar. an.* P.ij.*sem.enisi,cortic.citri,zedoar.galang.cinnam.an.*ʒ.j.Coq. in suffic.q.aquæ ad remanent.℔.j.ß.Colaturę adde *succ.pomor. dulcium* ℔.j ß.*sacchari q. s.*F.secundum artem syrup. Cuius dosis ℥.ij.vel iij. Vtilia etiam sunt sequentia.

℞.*Rad.polypod.q.*℥.ij.*gramin.scorzoner. helen. bugloss.glycyrrh. an.* ℥. ß. *cortic. tamarisc. fraxin. an.* ʒ. iij. *summitat. lupuli, meliss. thym. an.* M. j. *sem. melon. excorticat.* ℥.ß.*anisi fœniculi, an.* ʒ. ij. *iuiubar. sebest. an.*num. x. *passular.* ℥. i. ß. *hellebor. nigr. præpar.* ʒ. ij. *sem. carthami. contus.* ℥. j.*turbith. el.* ʒ. ij.Coqu. in aqua pura. In colat. infundantur *fol. sen. el.* ℥ ij. *epithym.* ℥. ß. *rhabarb. el.* ʒ. iij. *flor. cordial.* M. ß. *cinnamom.* ʒ. j. *spic.* ℈. j. *cortic. citri* ʒ. ij.

Colaturæ ℞. ℔. j. *succ. pomor. dulc.* ℔. ß. *sacchar. q. s.* Coque ad syrup. liquidior. consistentiam, qui per dies 5. & plures exhibeatur. Huc pertinet, & ab huius syrupi descriptione non multum differt (nisi quod Rhabarbarum addatur) syr. rosatus laxatiuus compositus seu helleboratus Montani in disp. Augustano descriptus.

Vel ℞. *Myrobal. omnium an.* ℥.ß. Contundantur crasso

modo

modo & manibus cum oleo amygd.dulc.madidis fricētur. hinc infundantur in suffic.quant. *aq. borrag. & fumar.*

Postea ℞. *Polipod. q.* ʒ. j. *epithym. thym. glycyrrh. an.* ℥. ß. *fol. sen.* ℥. j. ß. *cortic. radic. hellebor. nigr.* ʒ. iij. *sem. citri. fœnicul. anis. an.* ʒ. ij. Bulliant omnia ad consumptionem medietatis. Postea colentur. & addita sacchar. s. q. fiat syrup. cuius dosis ℥. iij. vel iv. cum syr. rosar. sol. vel violar. sol. ℥. ß.

Vtilis etiam est helleborismus Matthiol. ab eo *lib. 3. Epistolar. in Epistola ad Georgium Hantschium* descriptus. *Helleborismus Matthioli.*

℞. *Cortic. hellebor. nigr.* ℥. ij. *sem. anisi, fœniculi, an.* ʒ. ß. *citri cinnamom. an.* ʒ. j. *spic.* ℈. j. Infundantur in *succi rosar.* ℔. iv. Omnia bulliant ad consumptionem tertiæ partis, & cum sacch. ℔. j. ß. vel ℔. ij. F. secundum artem syr. Cuius ℥. iij. vel solius vel cum aliis medicamētis exhibēdæ.

Vtile etiam est Oxymel helleboratum Iuliani à Gesnero commendatum.

Habetur quoque in Euonymi thesauro succus hellebor. nigr. qui paratur ex radicibus hellebori nigri, si coquantur in aqua simplici, & inter coquendum despumentur diligenter, & effusa aqua prima noua aqua affundatur, atque ita coctio aliquoties repetatur, donec nihil amaritudinis in radicibus amplius percipiatur; tandem omnis illa aqua per filtrum coletur, & lentissimo igne ad spissitudinem mellis coquatur, & sub finem aliquid mastiches e. g. ad rad. ℔. j. mastich. ʒ. ij. *vel* iij. addantur. Cuius exhibeatur ℈. j. vel ʒ. ß. *Succus hellebori nigri Euonymi*

Verum conuenientius esset, si aquæ simplicis loco ad coctionem vsurparetur aqua fœnicul, anisi, puleg. Commodius adhuc, si succo isti primo per coctionem extracto spiritus vini tantum, vt quatuor digitis emineat, superinfunderetur, & extractum pararetur.

Si adhuc artificiosius parare velis extractum, primo menstruo separato digeri poterit primum extractum per aliquot dies cum nouo spiritu vini, qui macis vim prius imbiberit. Vel extracto guttæ aliquot ol. anisi, citr. meliss. addi poterunt. De quo exhibeatur ℈. j. Estque extractum hellebor. nigri in morbis melancholicis summè efficax, quod vel solum, vel cum aliis purgantibus, vt

extracto panchymagog. vel catholico aliquo, vel pilulis pro constitutione humoris & corporis ægri misceri poterit.

Aliud Penotus. Habet & Penotus *de medicamentor. chymicor. præparat.* extracti hellebor. nigr. descriptionem, quam ex vetustissimo codice se transcripsisse dicit, estque talis:

♃. *Hellebor. nigr. rad. cum fol.* M. iv. Conquassatis adde vinum moschatellin. & in balneo bulliant per diem & noctem. Colatura fortiter expressa filtretur & fundatur supra recentium itidem conquassat. *radic. hellebor. nigri* M. j. *rosar. rubrar.* M.v. (forsan M.ß.) *caryophyllor. prius contus.* ʒ. vj. *addendo spiritus vini partes octo*, digerantur per dies tres, postea colentur & filtrentur, ac destillentur ad crassitiem mellis, hinc feces comburantur, & phlegmate seu aqua ab extracto separata sal extrahatur. Huius salis ♃. ℥. ß. *croc.* ʒ. j. *ambr. grys.* ʒ. ij. vel q. l. M. omnia.

Dosis est ℈. j. *cum aqua asseruat.* ʒ. iv. Extracto huic miras vires in sanguine mundificando & senectutem retardando tribuit Penotus. Qui de eo videatur pag. 186. de præparat. medicament. chymicorum.

Valescus de Taranta *lib.* 1. *cap.* 13. & alij valde laudant hic puluerem Haly, quem ipse his verbis commendat: Posito, inquit, quod aliæ medicinæ non valeant, ista valet nutu Dei misericordis, & est Medicina coronata, quæ secretissimè teneatur, vt humanus intellectus q. deperditus hoc medicamento instauretur: Paratur autem hoc modo:

♃. *Epithym.* ℥. ß. *lapid. lazul. agaric. an.* ʒ. ij. *scammon.* ʒ. j. *caryophyl.* num. xxx. fiat puluis, qui semel in septimana datur à ℈. ij. ad ℈. iv. in aqua vel syrupo aliquo conueniente. Vix tamen & iste puluis, nisi corpus antea bene humectatum sit, satis commodus est ucm valde siccandi vim habeat.

Pilulæ sequentes etiam vtiles sunt in humore melancholico euacuando.

♃. *Fol. sen. elect. polypod. q. an.* ℥. ß. *epithim. cretic.* ʒ. ij. *aloes extract.* ʒ. vj. *extract. scammon.* ʒ. ij. *hellebor. nigr.* ʒ. ß. *succ. glycyrrh. extract. helen. zedoar. an.* ℈. j. *mastich. macis sem. aquileg. an.* ʒ. ß. cum syrup. borrag. & pomor. s. q. redigantur in massam pro pilulis formandis.

Verùm

Verùm cum humor melancholicus pertinax & fixus sit, sæpius iteranda est huius præparatio & euacuatio,ac continua medicatione plurimos melancholicos curatos fuisse experientia docet. Imprimis verò perpetua humectatione indigent melancholici, ideóque humida alterantium loco vsurpanda & purgantibus admiscenda : vnde etiam medicamenta , in liquida forma vtiliora sunt, quam sicca , & frequentius euacuandum per leniora quam per fortiora. Inter leniora valde vtilis est syrupus multiplicis infusionis violarum cum fol. sen. ita paratus , vt nouem vicibus in aqua communi , vel borraginis , vel scorzoneræ violæ infundantur , & postea vltimæ infusionis ℔. viij. addantur fol.sen.℥.vj.

Commendatur ad melancholiam vt & maniam curandam in robustis etiam ♁ , & multis hoc medicamentum profuisse è Galeni quoque schola Medici testantur.Excipit tamen melancholiam hypochondriacam Mercatus, neque etiam iis exhiberi vult , quibus sanguis superassatur , vel caliditas in toto aut viscere aliquo viget. Contra tamen Matthiolus , *in Dioscorid.lib.5. cap.59.* in vniuersum aduersus morbos omnes prouenientes ab humore melancholico,ac præsertim iis vtile esse scribit,qui hypochondria habent inflata & ventosa. Verum humor & viæ prius bene præparandæ essent , ne humor frustra agitaretur. Et cum ♁ humorem melancholicum à proprietate non trahat , helleborus verò niger in humore melancholico peculiari vi euacuando multiplici experientia comprobatus sit,malim hunc præferre. *Antimonium an locum hic habeat.*

Dum hæc ita fiunt , vel maxima ex parte peracta sunt , danda etiam opera est , vt corpus externis medicamentis humectetur, & si vna , pars verbi gratia , Hepar , intemperata sit , humorique melancholico generando caussam præbeat , eius intemperies corrigatur , partes principes roborentur , & spiritus foueantur. Atque hæc iis imprimis diebus, quibus purgantia non exhibentur,vsurpentur, & post purgationem continuentur.

Et si malum aliis remediis non cedat , tria esse remedia vtilissima , serum lactis cum succo cichorij & fumariæ , potum *Balnea, & lotiones.*

potum thermarum, quæ mineram ferri habent,& balneum aq. dulcis supra *part.1.cap.14.* dictum. Et omninò ad corpus humectandum vtilissimum est aquæ dulcis balneũ, quod corpus humectat, & suaui humore & calore temperat, ipsumque humorem melancholicum benigniorem reddit, & sudorem leniter & moderatè mouendo (nam liberalior sudor exsiccando nocet) eius aliquid discutit. Vtile etiam fuerit in aq. balnei humectantia & moderatè calefacientia coquere, vt maluam, althæam, violar. borrag. buglos. sem. hord. lini, flor. chamæmel. melilot. parietar. branc. vrsin. capita veruecis. Affundere quoque licet libras aliquot lactis recentis. Aqua autem balnei à tepore ad caliditatem declinet, nostroque calori respondeat. Lauet verò æger horis tribus, vel quatuor ante cibum. Quidam totum corpus leniter fricando inungunt ol. chamæmel. anethin. Aëtius ol. communi vtitur addito nitro.

Embrocha. Dum lauat æger, caput irrigetur decocto plantarum modo dictarum, siue ex alto per stillicidium demisso, siue spongiis capiti applicatis.

Vt ℞. *Fol.malu.althææ, flor. chamæmel. an.* M. j. *borrag. buglos. violar. an.* M. ß. *stœchad. Arab.* P. j. Coquantur pro Embrocha.

Inunctiones. A lotione caput inungatur ol.violar.anethino,amygdal. dulc. quibus parùm ol.nuc.mosch.aut macis admisceatur. Spinam dorsi in balneo aut post exitum è balneo inungere vtile est ol.lilior.albor.violar.amygdal.dulc. pinguedine gallinæ.

Antidoti magnæ. Ad reliquias humoris melancholici insensibiliter discutiendas Antiqui magnis antidotis vtebantur. Sic Galenus theriacam in quartana exhibet, humore satis præparato,& corpore euacuato:& Aetius theriacham dare iubet quibusdam interuallis, præsertim hyeme & incipiente vere.

Absinthij decoctũ. Ad viscera roboranda Absinthij decocto quidam vtuntur; quod Aetius ita prædicat, vt eius solius vsu quosdam ab hoc morbo curatos fuisse affirmet; Ventriculum enim & hepar roborat.

Impri

Imprimis verò cerebri & cordis, vt in omni, ita & in hac melancholia habenda est ratio, & ea roboranda aquis, syrup. conseru. borrag. bugloss. meliss. violar. nymph. rosar. & similibus. *Cerebrũ & cor roborantia.*

Imprimis magna vis & efficacia corroborandi & exhilarandi ac resistendi timori & mœrori sine caussa est in confectione Alkermes, modo rectè præparata sit, qualis hodie in monte Pessulano præparata ad nos adfertur: & Lapis Lazuli, quem nonnulli in hac confectione omittendum censent, non solum vim purgandi teste Auicenna, *in libro de viribus cordis*, sed & segregandi à sanguine vapores melancholicos habet. *Confectio Alkermes.*

Electuaria.

℞. *Conseru. fl. borrag. violar. meliss. nymph. rosar. an.* ℥. j. *cortic. citr. conditor.* ℥. ß. *spec. lætificantis Rhasis, diambr. diamargarit. frigid. ana* ℈. ij. *corall. rubr. præpar. margarit. præpar. an.* ℈. j. *confect. Alkermes* ʒ. ß. *cum syr. tunic. & de pomis an. q. s.* F. Electuarium.

Vel ℞. *succ. pomor. Borsdorffianor. vel alior. odorat.* ℔. ij. *succ. borrag. bugloss. flor. tunic. an.* ℔. j. ß. *sacch. albiss.* ℔. ij. Coq. secundum artem: sub finem adde *vini odorati* ℥. v. *spec. lætificant. Rhasis* ℥. j. *galliæ moschat.* ℈. ß. *confect. alkermes* ʒ. j. F. Conditum, de quo mane singulis diebus sumatur ℥. ß.

Vel ℞. *Conseru. fl. borrag. tunic. violar. meliss. rosar. incarnatar. an.* ℥. ß. *spec. lætitiæ Gal.* ℈. iv. *diambr. dianthos, diamargarit. frigid. an.* ℈. ij. *corall. rubr. præpar. margarit. præparat. an.* ℈. j. Cum syrup. de pomis. F. Electuarium.

℞. *Conseru. flor. borrag. bugloss. rosar. violar. tunic. rorismar. maior. an.* ℥. j. *lap. bezoar. orient.* ℈. j. *spec. conf. dianth. diamarg. fr. diambr. diamosch. d. an.* ʒ. j. *Cum syr. de succo borrag. q. s.* F. mixtura, addendo *ol. cinnamom.* g̃. iv. Vel ex speciebus cum saccharo in aq. rosarum & cinnamom. dissoluto. Fiat Conf. in Tabulis *sacchar. albissimi q. s.* Commendantur & hæ Aq. contra melancholiam.

℞. *Pomor. citri num.* vj. *vini maluat. mens.* ij. *aq. rosar. mens.* j. ß. *spec. diamarg. fr. de gemm. cordial. temper. lætif. Gal. diaplir. arch. diamosch. d. an.* ʒ. vj.

Destil

Destillentur lento igne, ligentur in pet. mosch. Ambræ an.℈.ß. Verum de talibus notandum frustra margaritas, corallia & lapides pretiosos in destillando admisceri; cum in alembicum non adscendant.

Nota.

℞. *Conseru. borraginis, bugloss. an.*℥.j. ß. *margarit. præparat.*ʒ.ß. *hyacinthi, sapphiri, smaragdi, coralliorum. lapis bezoar. an.*℈.ß. *radic. condit. scorzoneræ* ℥.ß. *cinnamom. macis, galangæ, an.*℈.ß. *caryophyll. ligni aloes, an.*℈.ß. *ol. citri gutt.* iv. *spir. rosar.*ʒ.j. *sacchar. opt. in Aq. rosar. dissol. q.s.* F. Electuarium.

Morsuli.

℞. *Sp. electuar. de gemm. diambr. diamosch. dulc. lætificant. Rhasis an.*ʒ.j. *sacch. in aq. cinam.*℥.ß. *rosar. suff. q. dissolut.*℥.iij. F. Rotulæ vel Morsuli.

Externa cordialia.

Et quia, vt dictum, in omni melancholia cordis maxima habenda est ratio, non solum interna ad id roborandum vsurpentur; sed & externa medicamenta cordi applicentur.

Epithema.

℞. *Succ. borrag. buglo. an.*℥.j.ß. *aq. rosar.*℥.iv. *meliss.*℥.ij. *spec. cordial. temperatar. lætificant. Rhasis, cortic. citri an.*ʒ.ß. *vini odorati* ℥.j. *spir. rosar.*℈.ß. F. Epithema cordis.

Sacculus.

℞. *Meliss. flor. rosar. rubr. an.* M.ß. *bugloss. violar. an.* P. j. *cortic. citr. caryophyll. macis, santal. citrin. ligni aloes, cinnamom. an.*ʒ.ß. *gall. moschat.*℈.ß. *zedoariæ, sem. ocymi, an.*ʒ.ß. *granor. kermes* ʒ.j. *ambr.* g̃. iij. *cum syndon. rubr.* F. Sacculus pro corde.

Vnguentum.

Vel inungatur cordis regio oleo destillato citri aut solo, aut cum vnguento rosaceo odorato, vel alio cordiali misto.

Imprimis danda opera, vt somnus concilietur, statim ab initio; quod fit frictionibus extremorũ sub somni tempus, epithematis, linimentis, odoramentis & aliis suprà *cap.*1. propositis.

Diæta.

Diæta sit talis, qualis supra de melancholia in genere proposita est, in omnibus ad calidum & humidũ vergens.

Aër

Aër igitur & in hisce qualitatibus sit temperatus, & propterea purus, odoribus suauibus refertus, non fœtidus, non tenebricosus, nisi quantum somni ratio exigit. *Aër.*

Cibi sint εὔχυμοι & εὔπεπτοι, ac mediocriter humidi, flatusque expertes, vt caro pullorum, gallinarum, hædina, vitulina, veruecina, oua recentia, pisces saxatiles, passulæ, amygdalæ: Condiantur flor. borrag. bugloss. roremarino. Conueniunt quoque poma & pyra dulcia & odorata cocta. Abstineat æger à leguminibus, caseo antiquo, & omnibus omnino cibis, qui succum crassum atque excrementitium generant. Vinum conceditur album, tenue, oligophorum. Et cum morbus sit diuturnus, talis victus ratio instituatur, qua corporis vires si non augeantur, tamen conseruentur, non verò debilitentur vel imminuantur, in melancholicis præsertim, qui cibo pertinacius abstinent, aut parcè admodum hunc sumunt. Somnus omni studio concilietur & prorogetur: Delectatio quærenda est ex Musica, aliisque, quibus maximè delectari sanus consueuit, leniterque obiurganda inanis tristitia, aut si nihil proficiatur, æger acriter increpetur & obiurgetur, ac diligenter ab astantibus obseruetur & custodiatur. *Cibus & potus.* *Somnus.* *Animi pathemata.*

CAPVT XII.

De Melancholia Hypochondriaca.

SECVNDA melancholiæ per consensum differentia, eaque satis frequens est, quæ hypochondriaca appellatur, quod ex hypochondriis ortum habeat, & ex caussa in hypochondriis genita excitetur. Hypochondriorum autem nomine veniunt non solum sita in his vtrimque hepar & lien, sed & ventriculus, potissimum eius fundum & mesenterium cum suis venis, itemque pancreas & omentum, vt postea dicetur. *Melancholia hypochõdriaca vnde dicta.*

Notandum tamen hîc, affectionem aut passionem hypochondriacam latius patere, quam melancholiam hypochon- *Affectio hypochõ-*

driaca latius patet, quàm Melancholia hypochōdriaca.

pochondriacam. Non solùm enim melancholia, sed & alia mala plurima ex materia vitiosa in hisce locis cumulata oriri possunt: neque semper cum affectu hypochondriaco melancholia coniungitur, se tum demum, cum cerebro vapores ex materia illa exhalantes communicantur, spiritibusque animalibus miscentur: Ideóque hîc non omnia, quæ de affectu hypochondriaco dici possunt, proponemus, sed ea tantùm, quæ ad melancholiam hypochondriacam explicandam & curandam necessaria videntur; reliqua suo loco, vbi in genere de affectione hypochondriaca dicetur, explicabuntur.

Arabibus melancholia mirachià vel mirachialis eadem de caussa appellatur, quod scilicet caussa eius in mirach, idest, ventre inferiore, seu abdomine contineatur, Græcis φυσώδης, & vulgò etiam flatulenta melancholia nuncupatur, quod qui ea laborant, in ventriculo & intestinis flatibus abundant, qui & rugitibus sese produnt. Chymici affectionem hypochondriacam Tartarum hypochondriorum appellant.

Definitio.

Est autem melancholia hypochondriaca delirium melancholicum non continuum, ex vapore è melancholia p. n. in hypochondriis cumulata eleuato, & cerebro communicato, spiritusque animales inquinante ortum habens.

Caussæ.

Proxima Melancholiæ hypochōdriacæ caussa.

Proxima enim & continens huius mali materia est vapor melancholicus cerebro cōmunicatus, spiritusque animales inquinans & obfuscans, & mœrorem ac tristitiam, eo quo supra de melancholia in genere dictum fuit, modo, excitans. Nam sicut, vt Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. docet, elato ex ventriculo ad oculos fuliginoso quodam & fumoso halitu, aut crassis vaporibus, similia, vt in suffusione accidentia contingunt: eadem ratione sublata ad cerebrum ab atra bile euaporatione veluti fuliginosa fumosaque melancholica eueniunt in mente accidentia.

Caussa antecedens.

Caussa antecedens est humor melancholicus in hypochondriis cumulatus. De cuius natura & sede alij aliter docent,

docent, vt prolixius de affectione hypochondriaca dicetur. Et quidem humorem, qui affectiones hypochondriacas parit, non semper eiusdem naturæ esse ex affectibus seu symptomatibus, quæ sequuntur & coniunguntur, satis apparet; eum verò, qui hoc, de quo iam agimus, delirium parit, melancholicum esse, etiam extra controuersiam positum puto. Vnde Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 6.* scribit. De flatuoso verò & hypochondriaco malo nemo non dixit, quomodo tristitiam, desperationem, mestitiam inducat, atque vt summatim dicam, ad melancholiæ accidentia nihil reliqui faciat. Quippe laborantes hypochondriaco morbo post cruditates dictis accidentibus multò vehementius infestantur; ac plures ex ipsis quoque splenetici sunt: quocirca coniectandum ex hoc etiam viscere vitiosam sanitatem euadere. Ideoque quamquam alij authores aliter hac de re loquantur, videtur tamen, id omne de hypochondriaco affectu in genere accipiendum esse, de quo suo loco dicetur: huius verò de quo iam agimus delirij caussam meritò melancholiam statuimus.

Subiectū & sedes caussæ antecedentis.

Eodem modo sese res habet de subiecto, quod quidem hypochondria statuimus, à quibus nomen etiam hæc melancholia sortita est. Veruntamen cum plures in hypochondriis partes contineantur, lienem præcipuè & loca vicina, antecedentem huius melancholiæ caussam continere putamus. Lien equidem humoris melaucholici sedes est: si tamen magna huius humoris copia colligatur, vt tota in eo contineri non possit, etiam in mesenterium ac omentum protruditur: ac in venis mesaraicis naturalia viscera perreptantibus continetur, iis præsertim in locis, vbi plures maioresque venæ portæ rami versus lienem in hypochondrio sinistro tendunt: licet, si maxima eius sit copia, in totum abdomen per venæ portæ ramos dispergi possit. Et quamuis nonnulli duplicem melancholiā mhypochondriacam ratione loci, in quo caussa antecedens continetur, statuant, vnam in venis dextræ partis ab hepatis caliditate excedente ita calefactis, vt calefaciendo chylum perpetuo feruore & ardore molestiam quasi caliditatis alicuius internæ in eo loco exhibeant: alteram in sini-

ſtra parte in venis meſaraicis, quæ ſunt inter ſplenem & ventriculum ſitæ: tamen hæc differentia potius affectioni hypochondriacæ in genere competit, quæ è pluribus locis originem habere poteſt quam melancholia, de qua agimus; cum ſit probabilius, humorem melancholicum, à quo vapores; proxima melancholiæ cauſſa, eleuantur, in liene potius, quam hepate redundare. Et omninò diſtinguendum eſt inter affectionem hypochondriacam & melancholiam hypochondriacam; cum affectio hypochondriaca latius pateat, quam melancholia hypochondriaca. Atque ita, quia cauſſa huius mali in hypochondriis primario ſita eſt, non eſt continuum hoc delirium, ſed tamdiu durat, quamdiu vapores atri ſpiritibus animalibus miſcentur, quibus diſcuſſis, & illud vel euaneſcit, vel minuitur: atque iterum reddit vel exaſperatur, vbi noui vapores & flatus, qui corpus petere ſolent, collecti & coaceruati ſunt, qui vbi vel per ructus, vel per vomitum, vel per alui crepitus aut deiectiones euacuantur, ægri melius habent.

Viam, per quam vapores melancholici ad caput feruntur, quod attinet, ſtatuunt quidem nonnulli, nunquam niſi mediante orificio ventriculi ad cerebrum hos vapores ferri: Verùm etſi ſæpe hoc fieri non negamus, tamen frequentiſſimè per venæ cauæ ramos & arterias id fieri putamus: facilis enim vaporum ex vena porta in cauam eſt tranſitus, vt & in arteriam magnam, per arterias, quas lien habet magnas & multas.

Cauſſæ antecedentis natura quænam. Quæ autem humoris huius melancholici, quam antecedentem melancholiæ hypochondriacæ cauſſam eſſe diximus, ſit natura, non ita planum eſt. vulgata ſententia eſt, eum eſſe frigidum, ſiccum, atrum. Verum negat id Platerus ea de cauſſa; quod æſtuatio quædam eo in loco, vbi humor latet, percipitur, quæ acrimoniam & caliditatem illius ſatis declarat. Imò non ſolum aduſtum & feculentum eſſe hunc humorem, ſed & malignitatem peculiarem obtinere ſtatuit, ob enormia illa accidentia, quæ & in mania & in melancholia apparent; ob quam etiam Cacodæmones ſedem in hoc humore habere gaudeant.

Verum enim verò aduſtum equidem humorem in mania eſſe extra dubium eſt, verùm in melancholia id ita facilè concedi non poteſt: & ſi quis adſit, non in omni melancholia adeſt, ſed diſtinctione quadam opus eſt. Melancholiæ enim hypochondriacæ non eſt vnum genus. Quidam enim melancholici ſunt torpidi, ignaui: alij μετὰ σπουδῆς ſua peragunt. In illis delirij cauſſa eſt melancholia naturalis, quæ eo modo, quo vt ſupra in genere dictum, melancholiam inducit: in his verò iam aliquid quidem aduſti humoris eſt, vel alij humores aduſti admiſcentur: aduſtio tamen illa non eſt magna: aliàs enim potiùs mania, quam melancholia inde excitaretur. Etſi humor melancholicus amplius aduratur, ex melancholia fit mania; cum ex humore valdè calido & aduſto delirium cum timore & triſtitia prouenire non poſſit, ſed caliditas illa potius audaciam inducit. Et eſſe illum humorem frigidum, ructus & vomitus acidi ſatis docent. In aliis verò hypochondriacis affectibus facilè aſſentimur Platero, & concedimus, humorem illum, qui affectionis hypochondriacæ cauſſa eſt, non ſemper frigidum eſſe, ſed in venæ portæ ramis accumulatum aduri, & calorem atque acrimoniam contrahere; & vt ex Diocle Galenus, 8. *de loc. affect. cap.* 7. docet, hypochondriacas affectiones plus caloris, quam decet, in venis, quæ alimentum è ventriculo excipiunt, habere.

Ita quoque neceſſarum non eſſe putamus, vt peculiarem aliquam malignitatem humor melancholicus ad inducendum hoc delirium obtineat, ſed impuritas & nigredo illa eius, ob quem ſpirituum animalium naturalis luciditas & puritas vitiatur, ad inducendum hoc delirium ſufficit, vt ſuprà *cap.* 8. dictum.

Quomodo autem generetur humor hic in hypochondriis, pluribus dicetur, vbi de affectionibus hypochondriacis in genere tractabitur, libro tertio: & dicta de eo etiam ſunt quædam in tractatu de Scorbuto *cap.*3. Vt breuiter de eo, quantum huius loci ratio poſtulat, dicamus, præcipue generationis & cumulationis humoris melancholici in hypochondriis cauſſæ ſunt errores in victu *Cauſſæ remotæ & procatarcticæ internæ & externæ.*

diu continuati, & ventriculi ac hepatis & lienis ἀντιπεραξία.

Primò enim, cum coctionis primæ errata in secunda corrigi non possint, à pluribus verò in diæta plurimum delinquatur, & hinc in prima coctione multi errores committantur, plurimos etiam errores & vitia in secunda coctione consequi necesse est. Ad humoris verò melancholici generationem faciunt ea, quæ crassum & feculentum, atque vt Chymici loquuntur, tartareum chylum generant. Si enim plus huius sit in chylo, quam debeat, omne hoc excrementum à liene attrahi, elaborari, segregari atque euacuari nequit, sed multo maxima pars à natura valida & robusta plerumque in pancreas, mesenterium & omentum deponitur, atque ferè per eos venæ portæ ramos, qui non in ipsa intestina, sed in mesenterium & & pancreas desinunt & obliterantur, vt hac de re rectè Fernelius *de part. morb. & sympt. lib. 3. cap. 7.* disserit.

Vētriculi debilitas. Facilius verò id accidit, si ventriculus sit debilis. Cum enim cibi eiusmodi crassi & feculenti etiam in eo, qui ventriculum satis fortem habet, nihilominus similem chylum suppeditent, multò magis hoc accidit, si ventriculus sit debilis. Ideóque inter remotiores caussas omnia locum habent, quæ ventriculum debilitare valent, de quibus suo loco de imbecillitate ventriculi dicetur.

Vētriculi ac hepatis & lienis ἀντιπεραξία. Et adhuc promptius id fiet, si aliqua adsit lienis, ventriculi & hepatis ἀντιπεραξία: Tum enim ventriculus debilis cibos non rectè coquit, & cruditatis caussa est: lien verò & hepar, si calidiora sint, auidius illum ad se, & sæpe adhuc crudum trahunt & quidem tenuem & aquosam chyli partem maturius, crassam tardius; illamque in vapores tenues nonunquam & subsalsos ac acres resoluunt, atque vel in caput, vel in totum corpus distribuunt, vnde catarrhi, dolores vagi, vel sudores excitantur; hæc vehiculo destituta in venis mesaraicis subsistit, obstructiones in iis parit, ampliusque exsiccatur & incrassatur, vel etiam aduritur, & obstructiones in venis mesaraicis parit, ac humori melancholico materiam præbet, atque

ita

ita humorum crassorum & feculentorum copia in hypochondriis cumulatur, atque hinc cum melancholia, tum plurima alia hypochondriaca mala oriuntur, quæ ibidem Fernelius recenset, & prolixius in tract. de Scorbuto *cap. 6.* enumerauimus.

Imò hæc, si affectum hunc producere debet, necessario circa lienem hæret, & si id tantum fiat, mitior est melancholia. Accidere tamen potest, vt in vtroque hypochondrio illa cumuletur, & tum grauior affectio est, & non solum melancholia, sed & alia symptomata adsunt, ob materiam mistam, quæ partim frigida sicca, acris & amara est, ob igneam, quæ in hepate & venis circa hepar est dispositionem, & sensum æstus in dextro hypochondrio exhibet, partim frigida, sicca, acida, quæ in liene & circa eum hæret & colligitur, de quibus *lib. 3. de affect. hypochondriaca* dicetur. Suppeditant autem tali humori materiam cibi crassi, difficilis coctionis, viscidi, flatulenti, caro bubula, suilla, aprugna, ceruina, pisces maritimi, & in aquis stagnantibus degentes, carnes & pisces sale ac fumo indurati, aues in aquis degentes, legumina, brassica, oua indurata; vina non defecata, austera in primis, quæ in lapide calcario vel alio solo, quod materiam mineralem vel tartaream continet, crescunt; cereuisia ex aquis impuris cocta, præcipuè si sit turbida & non defecata. *Cibi & potus acetosi.*

Facit ad hoc malum generandum etiam aër crassus, fœtidus, nebulosus, qui inspiratione attractus spiritus animales & vitales inquinat, item autumnalis, modò calidus, modò frigidus. *Aëris vitiosa constitutio.*

Quies & otium nimium huius mali generationem quoque promouent, dum ob ea multa excrementa in corpore retinentur, calorque non excitatur & ventilatur. Vnde obstructiones in corpore fiunt. Atque hæc, cum lucubrationibus & meditationibus, caussa est, cur literati, & qui vitam sedentariam agunt, malo hypochondriaco frequentius sint obnoxij; minus verò ij, qui quotidianis laboribus exercentur. *Quies & nimium otium.*

Aluus suppressa etiam ad malum hoc generandum facit. Etenim si excrementa diutius in intestinis detineantur *Euacuationes suppressa.*

venæ meſaraicæ ex iis pro bono & recenti chylo craſſam & feculentam materiam attrahunt,è qua multi tartarei & feculenti humores generantur, atque obſtructiones in venis meſaraicis & liene excitant; vnde iis, qui ad affectionem hypochondriacam ſunt diſpoſiti, ſummè vtile eſt aluum ſemper habere laxam. Multùm quoque ad malum hoc inducendum faciunt ſuppreſſæ euacuationes, per quas natura vitioſos eiuſmodi humores in primis viis collectos euacuare ſolebat, vt alui deiectiones & vomitus quibuſdam certis temporibus conſueti:ac, quæ maxima huius mali cauſſa eſt, hæmorrhoides, quæ aliquando fluxerunt, ſuppreſſæ.

Immoderati animi affectus. In primis verò mali huius cauſſa eſt metus & triſtitia & animi nimia intentio. Vnde ij,qui à natura corporis conſtitutionem melancholicam adepti taciturni, cogitabundi & triſtes ſunt,facilius hoc malo corripiuntur. Atque hinc etiam accidit, vt infantes & iuuenes, qui à curis & mœſtitia alieni ſunt, in hoc malum non incidant, ſed adulti poſt annum 30. plerumque. Tum enim temperamentum corporis non ſolum fit ſiccius, & errores in victu commiſſi in adoleſcentia ſeſe produnt, ſed & curis, meditationibus, atque animi intentione homines tum magis occupari incipiunt;

Signa Diagnoſtica.

Signa melãcholiæ hypochõdriacæ diagnoſtica. Melancholiæ Hypochondriacæ ſigna sũt delirium abſq; febre, cum mœrore & timore, idque non continuum,ſed notatu digna interualla habens. Sunt enim melancholia hypochondriaca laborantes nõnunquam ſatis hilares;mox tamen ſine cauſſa in mœſtitiam recidunt.Cum enim vapor melancholicus ater & tenebricoſus huius mali cauſſa proxima in cerebrum eleuatur, ſpiritibuſque animalibus permiſcetur,eoſq; inquinat, delirium inde excitatur, ægerque multa falſa imaginatur,metuit non metuenda, ſine cauſſa mœret, & variis modis animum macerat: duratque hoc delirium tamdiu, quamdiu vapores illi ſpiritibus permiſcentur: poſtquam verò vapores illi melancholici diſcuſſi ſunt, delirium ceſſat,donec noui vapores ad caput eleuati ſpiritibus animalibus permiſcentur, eoſque turbant.

Et

Et hæc quidem propria melancholiæ ſigna ſunt, quibus tamen interdum & alia coniunguntur. Nam quia vapor ille flatulentus, melancholicus in cerebro permiſcetur ſpiritibus animalibus, qui non ſolum imaginationi, ſed & aliis ſenſibus inſeruiunt, accidit, vt etiam circa alios ſenſus varia ſymptomata oboriantur, in auribus tinnitus, ſtrepitus ſonique varij, nunc campanarum ſonitum, nunc aquarum ſtrepitum referentes: oculi obſcurè vident, vel etiam omnia circumagi videntur. In neruos etiam ſeſe inſinuans vapor varios dolores, & alia neruoſi generis ſymptomata accerſit. Idem vapor, dum ſeu per venas ſeu per arterias ſurſum tendit, & cor tranſit, illud in eas anguſtias redigit, vt motu violento palpitare & arteriarum celerem & velocem motum ad expellendum & diſcutiendum vaporem ſibi moleſtum inſtituere cogatur: quod dum fit, æger de ſumma cordis anguſtia conqueritur, de vita deſperat, maximiſque ſuſpiriis opem & auxilium expoſcit: plerumque etiam vrgent vigiliæ, quæ à vaporibus illis ſiccis ortum habent, qui non ſolum ſpiritus perturbant, ſed & cerebrum exſiccant, ac ſomni proximam cauſſam abſumunt; aut ſi dormiunt, ſomnus eadem de cauſſa eſt perturbatus cum ſomniis metus & terroris plenis. Adſunt etiam alia affectionis hypochondriacæ ſigna, quæ Galen. *3. loc. aff. cap. 7.* ex Diocle ita recenſet. Sumpto cibo maximè coctu difficili ſputum multum & humidum concitatur: item ructus acidiſſimus, flatus, æſtus, in hypochondriis fluctuatio non illico, ſed cum retinuerint interdum quoque ventriculi vehementes dolores, qui nonnullis ad dorſum vſque procedunt, concoctis deinde cibis quieſcunt, mox aliis cibis ingeſtis eadem reuertuntur ſymptomata, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cibo moleſtant, atque euomunt crudos cibos, & phlegmata ſubamara & calida & acida, adeo vt dentes ſtupore afficiantur. Et alia coniunguntur, quæ ſuo loco de affectione hypochondriaca explicabuntur.

Hoc ſaltem hic addimus, non omnia ſymptomata in omnibus apparere, ſed modo hæc, modo illa, pro partium læſarum vel ſeorſim vel ſimul ratione. Si enim venæ meſa-

raicę saltē obstructæ sint, & in iis humor cōtineatur, mitior est affectio: grauior, si ipsa viscera simul afficiantur. Et quidem si vtrumque viscus afficiatur, atque vtriusque venæ sint obstructæ; grauia & plurima apparent symptomata: Si verò vnum saltem viscus obstruatur, mitiora & pauciora sunt.

Paroxismi & symptomatum quænam sit ratio.

Quia vero hoc malum non continuum est, sed per interualla quædam inuadit, & parxoysmos suos habet, qua ratione illi oriantur, & quomodo inuadant ægros, etiam explicare non inutile fuerit: præsertm cum ægri ipsi rarò omnia recensere possint, quod improuiso hoc malo corripiuntur, & ratione ac mente perturbata omnia memoria comprehendere non valent. Primo quidem corripiuntur paroxysmo ægri sæpe etiam citra vllam euidentem vel externam caussam, vbi materia copiosius accumulata à natura mouetur, & vapores ac flatus ab ea excitantur, soletque & hic morbus, vt alij, suas habere periodos: facilius tamen hoc fit, si caussa externa aliqua accedat, vt improuisus terror, mœror, ira, vsus ciborum flatulentorum, vini potentis crapula. Vbi vero malum ægros apprehendit, in nonnullis quidem subito & ex improuiso hoc accidit; interdum ex flatibus & vaporibus ascendentibus ructus antecedunt, ventriculus distenditur, & orificium eius lancinatur, ac per gulam transiens vapor acidus linguæ neruos peruadens eam quasi constringit, ac rigidam & ad sermonem immobilem reddit. Interdum per cor transiens vapor, anxietatem lipothymiæ non absimilem, vel cordis palpitationem excitat, atque altius ascendens difficilem respirationem parit. Hinc cerebrum occupans delirium parit atque vt antea etiam dictum, caligo oculis offunditur, in auribus tinnitus excitatur, ac membranæ cerebri tenduntur, & dolor in iis excitatur, vt ægri totam cerebri sustantiam è cranio sibi euulsum iri metuant, & dum porro vapor per spinam dorsi deorsum tendit, interdum in dextro, interdum in sinistro, interdum in vtroque brachio frigus quoddam aut stuporem potius & motum formicantem inducit. Quæ cum fiunt, anxietatis & terroris omnia plena sunt, ægrique metuunt, ne labantur & concidant

cidant, ideoque locum quieti quærunt, interea mente quasi priuantur, vel delira loquantur, & ſudore frigido perfunduntur.Hinc calore illos vapores diſcutiente,rubore iterum ſuffundi incipiunt, anxietas minuitur & mentis actiones ſeſe iterum exſerunt, ac tandem paroxyſmo ſuperato, nihil ægri amplius ſentiunt, præter metum alicuius grauioris morbi, Epilepſiæ vel Apoplexiæ, vel ſubitaneæ mortis, atque hinc triſtitiam & animi mœrorem concipiunt.

Prognoſtica.

Signa melancholiæ hypochōdriacæ prognoſtica.

1. Malum hoc, vt omnes morbi melancholici, diuturnum & difficile curatu eſt. Humor enim melancholicus natura ſua pertinax eſt,nec facile medicamentis cedit;imo ſi minus tautè tractetur, ferocior redditur.Præterea indicationes inter ſe plerumque pugnant; ventriculus eſt debilis, frigidus & calefacientiapoſtulat: contra Epar in hoc affectu plerunque eſt calidius. Humor ipſe quoque craſſus & ſiccus, & propterea humectantia poſtulat: cum eo tamen plerumque ſeroſus humor coniungitur, vnde ſputo abundant hypocondriaci. Faciunt quoque non parum ad morbi huius diuturnitatem errores ægrorum, dum & in victu ſæpe delinquunt,& diuturni morbi pertæſi,vel vſum medicamentorum intermittunt, vel Medicos temerè mutant.

2. Facilius tamen curatur in principio, quam ſi iam ſit inueterata, & ſi duret hæc melancholia, tandem ſimilis vapori diſpoſitio cerebro imprimitur, & ex affectu per conſenſum proprius excitatur.

3. Tanto malum eſt grauius, quanto humor magis aduritur & ad atræ bilis naturam accedit. Si enim humor ille, qui vaporem ſuppeditat, aduritur, vel aduſtus illi admiſcetur,melancholia in maniam tandem tranſit.Cuius rei ſignum eſt, cum qui antea erant meticuloſi & triſtes, iam hilares quaſi animoſi, audaces & iracundi fieri incipiunt; quod facilius accidit, ſi æger multo & potenti vino pro potu vtatur.

4. Si materia illa & vapores inde excitati prauam & peculiarem corruptionem ſubeant, aut copioſius ad cere-

brum ferantur, malum interdum in Epilepsiam degenerat; interdum cerebro morbi diuturnitate valde debilitato & cruditate aucta in apoplexiam transit.

Indicationes.

Vapor ille, qui proxima & continens huius delirij caussa est, etsi sponte à natura discuti soleat, tamen danda opera, vt id quam citissime fiat. Ne verò malum recurrat, vaporum ascensus prohibendus, iique ne cerebro & cordi molestiam afferant, alio diuertendi. Et quod curationis caput, humor melancholicus, è quo vapor ille eleuatur, ex hypochondriis euacuandus. Quod rectè & ordine fiet, si viæ obstructæ aperiantur, & venæ mesaraicæ, quæ simul siccitate plerumque laborant, humectentur, humor ipse crassus attenuetur & incidatur, & tandem per aluum & vrinas euacuetur, atque eius generatio prohibeatur, quod eueniet si omnes caussæ, à quibus is originem traxit, vel à quibus moueri & augeri potest, amoueantur & vitentur. Tandem cerebrum & ventriculus, roborandus, vt & aliæ partes principes.

Curatio.

ALVI LENITIO.

Alui lenitio per clysteres. Cum aluum in hoc morbo laxam habere semper vtile sit, & reliqua remedia, nisi primæ viæ euacuatæ sint, parum prosint, ab alui lenitione & primarum viarum euacuatione curatio inchoanda, vbi maxime cauendum ne purgantibus validioribus & à partibus remotioribus trahentibus humores non solum in hypochondriis, sed & in aliis venis commoueantur, qui cum exitum non inueniant, nec ad euacuationem tum apti sint, epatis & venarum obstructionem augent, aliaque incommoda secum trahunt, atque ita plus nocent, quam prosunt: iniiciatur ergo talis clyster.

℞. *Rad. althææ, polypod. q. an.* ʒ. vj. *malu. pariet. alth. viol. mercurial. an* M. j. *flor. chamæmel.* M. ß. *furfur. in petia ligat.* M. j. *prunor. num.* x. Coq. in aqua pura Colat. ℞. ℔. j. *Elect. lenit. vel diacatol.* ℥. j. *hieræ simp.* ʒij. *mell. rosat. colat. ol. violar. an.* ℥. j. *chamæmel.* ℥. j. ß. *vetell. oui* num. j. F. Clyster.

Sangui

Sanguinis euacuatio.

Postea si sanguis abundet, & hepar sit calidius, vt sanguis euacuetur, corpusque ventiletur, & ad vsum medicamentorum aptius reddatur, vena aperienda. *Sãguinis missio.*

Commodissimum autem foret, si ex venæ portæ ramis sanguis euacuari posset. Cùm auté ij nullibi pateant, nisi in ano, vtilissimum esset, sanguinem per hæmorrhoides euacuare, hæmorrhoidumque fluxus ad melancholiam curandam multum potest, atque interdum hypochondriaca melancholia, quæ aliis remediis tolli non potuit, hoc vno sanata fuit.

Verùm nisi natura ipsa hunc tentet, ab arte sola earum fluxus vix sperari potest: si tamen fluere consuetæ sint hæmorrhoides, aut tumeant, hirudinum applicatione, vel aliis modis, vt aperiantur, tentandum.

Cum etiam menstruorum fluxus naturalis sit, & natura per eum vitiosos humores, qui in corpore colliguntur, simul euacuare soleat, cauendum, ne supprimatur, & si suppressus sit, reuocetur.

Venæ verò in brachio tum demum aperiendæ, vbi, vt diximus, sanguis abundat, aut ille iam à succo melancholico infectus est.

Hinc sanguis ex venis crurum, poplitis aut malleoli emittatur; cum sanguis prauus infra hepar maxima ex parte consistat; & humor melancholicus, tanquam fex sanguinis, aliquando inferiora petere soleat, & fieri potest, vt hoc modo sanguis ad hæmorrhoides fluat, & illæ cum maximo ægri commodo aperiantur.

Vomitoria.

Quia verò non raro ob ventriculi debilitatem crudi & pituitosi humores in ventriculo cumulantur, sæpe necessarium est à vomitu initium curationis facere, ne à præparantibus, vel purgantibus excrementitij illi humores ad penitiores partes rapiantur, atque obstructiones augeant.

Vt ℞. *Suc. radic. raphani express.* ℥. iv. *hydromel.* ℥. iij. In quibus mistis macerentur per noctem radic. asari contus. ʒ. ij. Mane colentur & exprimantur, liquor tepidè propinetur.

Præparan

Præparantia humorem melancholicum in Hypochondriis.

Materia morbificæ præparatio. Hisce peractis iam ad materiæ præparationem accedendum, quæ attenuantibus & aperientibus perficitur, sine insigni tamen calefactione & exsiccatione, propterea quod plerumque ardor quidam & siccitas mesaraicarum adsit, & inflammationi quid simile partes illæ & inferiori orificio ventriculi vicinæ obtineant. Qua in re non rarò peccatur ab iis, qui ad flatus tantum, quibus hypochondriaci etiam abundant, habito respectu, valde calidis & siccis medicamentis in hac melancholiæ specie vtuntur, quibus morbus potius exasperatur.

Contra nec nimis refrigerantia & humectantia sine aliqua apertione conueniunt; cum in partibus illis sint obstructiones, quas tollere semper conuenit. Vbi tamen plus aquosi admistnm est, calida non omittantur. Atque ita prout varia est conditio humoris in hoc morbo, & aliud atque aliud membrum magis læsum est, ita curatio aliàs calida, aliàs minus calida postulat, aut etiam moderatè refrigerantia & humectantia, quæ omnia tamen sint aperientia & ettenuantia. Si caliditas & æstus maior percipiatur in hypochondriis, hora vna ante cibum seri lactis caprini ℔.ß.vel ℔.j.commodè exhibetur, quod & calorem istum temperat, ac venas mesenterij refrigerat, & materiam obstructionis caussam eluit.

Simplicia. Radices *Fæniculi, asparag. eryngij, graminis, borragin. bugloss. cichorij, scorzoneræ, helenij, polypod. glycyrr. centaurij maior.* Crato n. inter aperientia & obstructiones tollentia in hoc morbo multum tribuit rad. centaur. maior. quod vulgò rhaponticũ appellatur, si succus recenti è radice exprimatur, & cum saccharo in formam syrupi redigatur, ac de eo singulis diebus manè sumantur cochlearia duo vel tria: vel si radix centaurij maioris in vino horis 24. maceretur, & ante cœnam æger vini haustum, idque aliquot diebus continuet.

Cortic. *cappar. tamarisci, fraxini, citri.*

Folia & herbæ, *ceterach. scolopend. chamædr. chamæpit. capill. ♀ meliss. betonic. hyssopi, endiuiæ, cichorij, fumariæ, cuscutæ, carduiben. absinthij. præcipuè pontici, cochleariæ, veronicæ.*

Flores

Flores, *borrag. bugloss. viol. centaur. minor. sambuc. genist.*

Semina, *anisi, fœnicul. endiu. ocym. aquileg. genist. quatuor frigid. maior.*

Fructus, *prun. amygdal.*

E quibus fiant medicamenta vsualia.

Aquæ; *borrag. bugloss. meliss. chamædr. capill. ♀. hyssop. fumar. cuscut. scolopendr. lupul.*

Syrupi; *byzantin. de duab. radicib. de fumar. de scolopendr. de borrag. bugloss. endiu. de epithym. de lupul. de polypod. de pomis.*

Conseruæ; *borrag. bugloss. meliss. fumar. cichor. beton. cochlear. tunic.*

Condita; *cortic. citr. radic. helen. eryng.*

Extracta; *Veronic. meliss. card. benedict. absinth.*

Species; *Electuar. lætitiæ Galen. Rhas. de hyacint. diarrhod. Abbat.*

Trochisc. *de capparib. de absinth.*

Ex his varia pro vsu & constitutione ægri fieri possunt. De quidus hoc monendum, vt initio non ea vsurpentur, quæ fortius vrinam mouent, ne materiam vitiosam è primis viis ad hepar & venam cauam deducant, malum augeant, aut morbum aliquem in renibus excitent.

An diuretica in melãcholia hypochõdriaca conueniant.

Reiicit quidem alia de caussa diuretica Hollerius, quod scilicet splen nullum habeat consensum cum renibus per viam communem. Verum diuretica nec planè reiicienda sunt, sed corpore & primis viis per purgantia euacuatis etiam locum habent, & sæpe nigra planè per vrinam euacuantur, cum ægri commodo: nec ratio vera est. Sunt enim viæ è liene ad renes, quas monstrarunt Recentiores Anatomici, & eas recenset Laurentius, *quæst.* 38. & per arterias emulgentes satis commodè è liene ad renes materia euacuari potest.

Valde etiam calida vitanda, aut si vsurpentur, aliis temperanda: ne humorem adurant, peioremque reddant, tetrosque vapores excitent, & grauia symptomata inducant.

Potio.

Potiones rad.

♃. *Rad. cichorij, borraginis, scorzoneræ, polypod. q. cortic.*

rad.cappar.an.ʒ.ij. rad.asari ʒ.j. fol.melissæ,betonicæ,ceterach, fumariæ, capill. ♀ris, chamædryos an. M.ß. *centaurij minoris, absinthij pontici, an.*P.j. *flor.cordial.* p.ij.*cortic.citri* ʒ.ij.*sem. anisi, fœniculi, an.*ʒ. j. *fol.senæ el. epithymi*, *an.*ʒ. iij. *passul. minor.* ℥. j. Infundantur omnia in A.puræ ℔. iij. in vase clauso loco calido & postea in B. ebulliant. Colat. add. *succi borragin. rosar.fumariæ,an.*℥.iv.*sacch.*℔.j.F.potio clara, dosis ℥.iv. vel ℥.v.

Syrupi.

Syrupi. ♃. *Succi buglossi, borragin. pomor. suaueolentium,an.* ℔.j. *melissæ* ℔.ß. Infunde in eo *granor. kermes* ℥.j.*croci* ʒ.j. Colentur & cum *sacch. s.q.* F.Syrupus.

Vel ♃. *Rad.asparag. fœnicul. polypod. q. helen. scorzoner. cichor.an.* ℥. ß. *cortic. rad. cappar. tamarisc. fraxin. an.* ʒ. iij. *citri, aurantior. an.*ʒ.ij. *fol. ceterach. ling. ceruin.endiu. hortens. epatic. nobil. chamædr. card. benedict. capillorum* ♀*is, an.*M.ß. *epithymi* ℥.ß. *sem. aquileg.*ʒ.j.ß.*anisi, fœnicul.an.*ʒ.j. *quatuor frigid.maior.an.*ʒ.ij. *glycyrrh.rasæ* ℥. ß. *passular. exacinat.*℥.j.ß. Coq. in aqua pura.

Colaturæ ♃.℔.iij. *Succ. pomor.dulcacidor. odorator.*℔.j. *borrag. fumar.an.*℔.ß. *sacchar.q.s.* Fiat Syrupus. Cuius ℥.ij. vel iij. sumat æger mane & superbibat haustum aquæ borraginis.

Decocta. Vel ex iisdem simplicibus potest fieri Decoctum,& clarificato idonei syrupi addi.

Claretum.

Clareta. Si æger Decocta & Syrupos respuat, aut ex syrupis aliquid incommodi metuatur,cum dulcia lieni non satis vtilia sint, fiat tale Claretum:

♃. *Rad. fœnic. eryng. helen. scorzoner. an.* ℥. ß. *cortic. tamarisc. rad. cappar. polypod.q. an.* ʒ. vj. *cortic. citri* ℥. ß. *zedoar.*ʒ.ij. *chamædr. ling. ceruin. meliss. capill. veneris,absinth. an.*M.ß. *flor.borrag. bugloss. an.* M.j. *cinnamom.*ʒ.ij. *spic. Indic.lign.aloes, an.* ʒ.j. Affunde *vini Rhenani* ὀλιγοφόρυ *calefacti* ℔.vj.

Stent aliquandiu in infusione,& postea aliquoties traiiciantur per manic. Hippocr.

Vltimò add. *sacchar. albiss.*℥.iij. Manè post iusculum,vel in

in prandio & cœna loco primi hauſtus vſurpetur.

Aquæ.

Vel paretur talis Aqua: **Aqua.**

♃. *Rad. aperient.* ℥.j. *helen.* ʒ.vj. *cortic. tamariſc. fraxin. an.* ℥.ß. *meliſſ. betonic. chamædr. chamæpit. an.* M.ij. *card. benedict.* M. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ℥.ß. *flor. bugloſſ. geniſt. centaur. minor. an.* M.j. *Macerentur omnia in aq. borrag.* ℔. iv. *vini* ℔.iij. poſtea colentur. Colat. add. *ſucc. fumar.* ℔.j. *cochlear.* ℔.ß. *trochiſc. de cappar.* ℥.j. Deſtillentur. Deſtillatum exhiberi poteſt, vel ſolùm, vel cum ſyrupo borrag. aut alio, aut etiam addi oxymel ſcyllitic. vel ♁rum ⊖latum.

Electuarium.

♃. *Conſeru. cichor. meliſſ. borrag. bugloſſ. card. bened. an.* ℥.j. *cortic. citri, condit. rad. condit. helen. an.* ℥. ß. *ſp. diarrhod. abbat.* ʒ.j. *confect. Alkerm.* ʒ.ß. *Cum ſyrup. byzantin. ſimp.* Fiat Electuarium. De quo ſumat æger ℥.ß. vel ʒ.vj. & ſuperbibat aquam borraginis. **Electuarium.**

Purgantia.

Poſtquam aperientia & præparantia hæc aliquot diebus ſunt exhibita, quarto vel quinto die purgatio inſtituatur. Et quidem purgantia ſint mitiora. Crato ſæpe non fortiora, quam ſyrup. roſ. ſolut. cum aq. roris maialis (vtpote quæ longe ſubtilior eſt reliqua aqua, ita vt teſtæ oui incluſa Solique meridiano expoſita & calefacta ſtatim euaporet) confectum addita manna diluta infuſo fl. perſicor. exhibet. Et talia mitiora ſæpe & diu continuanda ſunt. Licet tamen interdum & fortiora exhibere. **Purgatio**

Maximè verò vtiles ſunt Clyſteres ſæpius repetiti, ſed non admodum acres, verùm mediocres & ſimul flatus diſcutientes.

Potiones.

♃. *Polypod. q.* ʒ. vj. *cortic. citri* ʒ. v. *fol. ſen.* ʒ.v. *rhabarb.* ʒ.ß. *epithym.* ʒ.iij. *flor. borrag. bugl. an.* P.ij. *caryophyll.* num. iv. *ſem. fœnicul. aniſi, an.* ℈.j. *cinnam.* ℈.ß. *paſſular.* ℥.ß. *el. diaphæn.* ʒ. ij. Infund. *in ſuffic. quant. ſeri lactis.* **Potiones.**

Colaturæ ♃. ℥. iv. *ſyrup. de pom. Regis Sabor.* ℥. j. M. F. Hauſtus.

♃. *Radic. aperient. vino præparat.* ℥. j. *ſcorzoner.* ℥. ß.

cortic.

cortic. tamarisc. fraxin. citri, an. ʒ.ß *meliss. ceterach, chamædr. an.* M.ß. *flor. borrag. bugloss. sambuc. genist. an.* P. *sem. Endiu. portulac. agni casti, anis. an.* ʒ. j. *rad. belleb. nigri præpar. glycyrrh. an.* ℥.ß. *passular. maior.* ℥.j. Coq. in aq. simpl. In Colat. infund. *fol. sen.* ℥.ij. *zedoar, galang. an.* ʒ.j.ß.

Colat. ℞. ℥.iv. adde *syrup. de epithym. de pom. Reg. Sabor. an.* ℥.ij. F. Potio pro 4. dosibus, quæ aromatizetur sp. lætitiæ Galeni aut diambr.

Alia ℞. *Infusion. rosarum f. in aqu. Endiu. & fumar. æq. part.* ℥.ij. *aq. anisi, cuscut. fl. borrag. an.* ℥. j. *fol. senæ el. & vino albo irrorat.* ʒ.v. *passular. minor.* p.j. *rad. glycyrrh. rasæ, sem. anisi, coriand. præpar. an.* ℈.ij. *caryophyllor.* num. iij.

Bulliant omnia tribus ebullitionibus vase tecto, tunc adde *rhabarb. opt.* ʒ. j. ß. *el. de succo rosar.* ʒ. iij. *diaphœnic.* ʒ.ij. *pulu. santali citr.* ℈.j. *spec. diamarg. fr. gr.* viij.

Relinquantur per noctem in infusione loco tepido; postea fortiter exprimantur per linteum, fiatque potio, quæ detur manè tribus horis ante pastum.

Syrupi.

Syrupi. Donatus Antonius ab Alto Mari, hunc syrupum valde commendat, quem & alij laudant.

℞. *Hyssop. sampsuchi, serpill. melissophyll. betonic. an.* M.ß. *borrag. lupul. scolopendr. fumar. capill.* ♀*ris, an.* P. ß. *rad. cichor. borragin. fœnicul. cappar. an.* ℥.iv. *absinth. cortic. citr. an.* M.j. *sen. elect. polypod. q. an.* ℥.ij. *puleg. flor. chamæmel. centauri. minor. an.* ʒ. ij. *chamædr. chamæpit. an.* ℥.ij. *iunc. odor. (idest schænant.) spic. anis. fœnic. asar. an.* ʒ.j. *passular. enucleat.* ℥.j. Coquat. s.a.

Colat. ℞. ℔. iv. add. *succ. pomor. dulc. acidor. rosar. & malor. prunicor. acidor. an.* ℔.ß. *borrag. & fumar. depurat. a.* ℔.j. *sacch. q. s.* F. Syrupus, de quo æger sumat ℥.iij. vna vice, & superbibat parum aq. lupul. & borrag.

℞. *Rad. Scorzoner. polypod. q. an.* ʒ vj. *bugloss. cichor. cortic. tamarisc. citri an.* ℥.ß. *ceterach, chamædr. meliss. an.* M.j. *thym. epithym. an.* ℥.ß. *flor. sambuc. genist. an.* M.ß. *sem. fœnic.* ʒ.ij. *bellebor. nigr. Syriac. præpar.* ʒ. iij. *glycyrrh.* ℥. ß. *passul. exacinat.* ℥.j. Coq. in aqua pura. In Colat. infundantur. *fol. sen. el.* ℥.ij. *follicul. senæ* ℥.j. *radic. ialap, rhabarb. an.* ʒ.j. *turbith. el.*

el. ℨ. ij. *flor. borrag. bugloſſ. an.* M. ß. *ſtœchad. Arabic.* P. j. *cinnamom.* ℈. j. *ſpic. Indic.* ℈. ß. *caryophyll. zedoar. an.* ʒ. j. ß.

Colat. ℞. ℔. j. *acet. ſcillic.* ℥. ij. *ſucc. borrag. vel pomor.* ℥ iij. *ſacchar.* ℔. ß. Coq. ad Iulep. vel ſyrup. fluidior. conſiſtentiam, de quo ſingulis diebus æger manè ℥. iij. vel iv. vel q. ſ. ſumat, addaturque ſingulis doſibus ol. aniſ. vel cinnamom. vel citri gutt. j. idque continuetur 4. diebus, quintò æger quieſcat, hinc ad vſum ſyrup. redeat, donec planè abſumptus ſit.

Eſt & hic ſyrupus vt in omni, ita etiam in melancholia hypochondriaca vtilis.

℞. *Polypod. q.* ℔. ß. *bugloſſ. borragin. meliſſophyl. an.* M. j. *cyperi, cappar. acori, aſari, an.* ℥. j. *ſenæ, epithym. an.* ℥. ij. *ſem. lact. endiu. an.* ℥. iij. Pulueriſata omnia præter ſenam & epithym. quæ reſeruentur, ebull. in ſ. q. aq. ad lapſ. medij. In fine decocto adde ſenam & epithym. & mox remoueatur ab igne. Poſtea colentur. Colaturæ adde *ſacchari q. ſ.* F. ſyrup. ſ. a. Sumatur 6. diebus contin.

Et quia aliis aliæ formæ medicamentorum magis arrident, poteſt etiam talis Nodulus parari.

℞. *Rad. polypod. q. ſcorzon. an.* ʒ. ij. *fol. ſen.* ℥. j. *rad. ialap.* ʒ. ij. *hellebor. nigr. præpar.* ʒ. j. ß. *zingiber. cortic. citr. galang. zedoar. an.* ʒ. j. *ſem. aniſ. fœnic. an.* ʒ. ß. *flor. anthos, bugl. an.* P. j. Ligentur in nodulo, qui in cereuiſia ſuſpendatur. Ne reliquorum medicamentorum ſapor ingratus percipiatur, aliquid abſinthij addere licet. *Cereuiſia purgans.*

Vinum.

Commendatur & vinum purgans, quod Zvuingero adſcribitur. *Vinum purgans.*

℞. *Rad. aperient. an.* ℥. ß. *bugloſſ. card. bened. abſinth. an.* M. ß. *ſem. fœnic. cartham. an.* ℥. ß. *fol. ſen. el.* ʒ. ij. ß. *agaric.* [trochisci] *ri alb. an.* ʒ. ß. *zingiberis, cinnam. an* ʒ. j. Infundantur in vino, de quo cyathus vnus vel duo, provt opus fuerit, mane & veſperi ante cibum, vel mane ſaltem per dies plures ſumantur.

Vel ℞. *Fol. ſenæ el.* ℥. ij. *rhabarb. opt.* ʒ. ij. *rad. mechoacannæ vel ialap.* ʒ. j. *cort. rad. helleb. nigri præpar.* ʒ. ß. *fol. fumar. cuſcut. ſcolopend. ceterach. meliſſ. flor.* 3. *cordial. flor. roriſma. an.* P. ij. *ſem. aniſ. fœnic. an.* ʒ. ij. *cinnam.* ʒ. j. *limatur. chalybis præpar.* ℥. ß.

Incisa & contusa ligentur omnia in syndone pro nodulo, qui in ℔.iv.vini Rhenani iniiciatur, de quo vino medicato quatuor horis matutinis ante prandium quotidie ℥. iij. præter propter exhibeantur.

Pulueres.

Pulueres. Tenuioris fortunæ homines vtantur pulu.sen.præp.iuxta descriptionem Montagnanę, qui acui posteſt g̃. iij. vel iv. diagryd. pro natura ægri.

Vel sumatur pulueris sen. præpar. ʒ. j. vel ℈. iv.

♃. *Crystallor.* 🜿 *i* ℥.ß. *fol.senæ Alex.* ʒ.v. *rhabarb. el.agarici troch.an.*ʒ.ij.*scammon.præpar.*ʒ.j.*turbith.alb.hermodactyl. an.*ʒ.ij.*cinnam. galang.macis, an.*ʒ.ß. Misce pro puluere, de quo ʒ.j.in liquore vel iusculo propinetur.

Pilulæ.

Pilulæ. Aut vsurpentur pilul. 🜿reæ à Quercetano descriptæ, vel de ammoniaco. Platerus has commendat.

♃. *Aloes* ʒ.ij.*myrrh.*ʒ.ß.*epithym.*ʒ.j.*rad.gentian. asari,an.*ʒ.ß.*gumm.ammoniac.aceto dissolut.*℈.j.*sem.petroselin.*ʒ.ß.*rhabarb.el.*ʒ.i.ß.*spic.*℈.j.*cum succ.absinth.* F. Massa. De qua æger alternis vel tertio quoque die sumat ℈. ij. vel etiam plus, si copiosius purgare libeat & liceat.

Idem & hoc commendat.

♃. *Aloes succotrinæ* ℥.j.ß. *rhabarb. agaric. an.*ʒ.j.*zingib. mastich.gentianæ, an.*℈.j. *ammoniac.aceto dissol.*ʒ.ß. *succi absinthij inspissati* (extractum efficacius est.) *centaur. min.an.*℈.j.*limatur.chalybis vel croci* ♂ ʒ.ß.*terebinthinæ Cypriæ q.s.* F. Pil. dosis ʒ. ß.

Electuaria & Boli. Quibus Electuaria vel boli arrident, sumãt El.diacathol. diasenæ vel in bolo vel in sero lact. dissoluta. Multum in hoc morbo valet Extract.helleb.nigr.quod in pilul.formari vel alio modo exhiberi poteſt. Ventriculi tamen in purgantibus in primis habenda est ratio, præcipuè iis, qui cruditate acida laborant, & cauendum, ne nimio purgantium medicamentorum vsu is amplius debilitetur.

Vomitus prouocatio. Vomitoria in assuetis etiam repeti possunt, & pro ægri tolerantia nunc leniora, nunc fortiora vsurpanda. Vomitu enim excrementitij humores circa ventriculum & loca vicina hærentes non rarò excutiuntur, qui purgantibus per aluum

aluum euacuari non poterant.

Vt ♃. *Rad.usar.*ʒ.iij.*sem.atriplicis* ʒ.j.*agar.*℈.ij.*flor.genist. sambuc.an.*P.j.Coq. *in hydromel.ad* ℥.vj.add. *oxymel.s.*℥.j.ß. F. Vomitor.

Purgatione hoc modo peracta iterum Aperientia, incidentia, attenuantia vsurpanda. Et cum purgantia viscera nonnihil calefacere soleant, & alias in hoc affectu hepar & venæ mesaraicæ plerumq; sint calidiores, addantur medicamenta, quæ p.n. illam venarum mesaraicarum caliditatem & siccitatem emendent: quos scopos omnes explere poterit seri lactis caprin. vsus aliquot diebus, octo scilicet aut 14. continuatus. Et ne vllum damnum afferat, & magis sit efficax, pulueres vel pilulæ conuenientes ante serum vsurpentur. *Seri lactis caprini vsus.*

Vt ♃. *Rad.filicis maris, quinq. fol.absinth. card.bened.chamædryos, ceterach, agrim.an.*ʒ.j.Cum *syru.acetos.citri.* F.Pilul. maiores, quarũ 6. vel 10. singulis vicibus ante serum haustum sumantur.

Vel ex pulu.horum omnium fiat Extractum, de quo ante vsum seri lactis ℈. ij. forma pilul. vel alia æger sumat. vel vsurpetur cum sero lactis Extr. card.bened.veronic. meliss. ceterach.& similium.Ita enim maior vis aperiẽdi & penetrandi conciliabitur sero, & minus refrigerando nocebit.

Necessarium vero est, vt sumatur maiore copia, præsertim ventriculo nõ admodum debili, nimirum ad ℔.iij.vel etiam plures & ebibatur calix vnus post alium pitissando, & post vsum seri deambulandum, vt in profundiora corporis sese insinuet & materiam quæ obstructiones facit, per aluum & vrinas deducat. Neque magna seri copia pertimescenda. Si enim per venas penetrare, & iterum per alum & vrinas statim deiici debet, magna copia requiritur, in miuore verò nihil præstat: eodem modo vt thermæ & acidulæ in maiore quantitate ebibuntur. *Nota.*

Ne tamen ventriculo dãni aliquid inferatur, sacculis, vnguentis & emplastris conueniẽtibus corroboretur. Et post vsum seri singulis biebus mane & vesperi sumatur de elect. seq.portio, quæ quantitate nucem iuglandem æquet.

♃. *conseru.bugloss. borragin.an.*℥.j.*rosar. anthos.an.*℥.ß.*sp.*

diarrhod.abbat.diatrion santal.an.ʒ.ß.margar. præp.℈.ij.lign. aloes ℈.j.cort.citr.cond.ʒ.ß.confect.alkerm.ʒ.ß.cum syr.de pom. F. Electuarium.

Absinthij vtilitas & vsus. Vtile est & absinthium per dies 30.vel 40.exhibitum post purgationes in vino generoso non austero; cum absinthium ipsum per se satis adstringat. Nimirum in vini ℔.iij.macerentur absinth.M.ij.& singulis diebus vnum atque alterum cochlear exhibeatur.

Vel cereuisia aut vinū absinthites paratur simp.vel cōpos.

℞.*Cort.tamarisc.frangulæ,sarsaparil.vel sarmen.vitis,an.ʒ.ij. absint.*M.v.*epithym. meliss.an.* M.j.*gr.iunip.ʒ.j.flor.genist.ʒ.ß.* Concisa & contusa sacculo includantur & in musto vel recenti cereuisia deferueant.

Vtiles etiam sunt trochisci de cappar.de absin. additis iis,quæ virtutem cordis & cerebri roborant,vt sp.diambr. cordial. temperat.de gemm.de hyacinth.lætitiæ Gal.Rhas. Hyeme & vere incipiente corpore euacuato Theriacæ vel Mithrid.aliquid cum refrigerantibus mistum exhibeatur.

Vt ℞. *Theriac.℈.j. conseru.ros.ʒ.ij.* M.

Ægerque omnibus aliis medicamentis eo die abstineat.

Vel ℞.*Conser.ros.borra. an.ʒij.mithridat.ʒ.ß.sp.lætificant. Rhas.℈.* j. M. Chymici ad intentionem istam complendam cremore &cryſtall.Tartari,Tartaro [illegible] lato,sp.sulphuris cōpos. quam vulgo misturam simplicem vocant , vtuntur.

Chalybis vsus. Plurimum quoq; ad obstructiones hypochondriorū aperiēdas commendatur non solum à Chymicis, verum etiam à Galenicis chalybs præparatus,adeò vt Iul.Cæs.Claudinus *respon.*29.propriū melancholiæ hypochondriacæ alexipharmacum chalybem nominet, quoniam continuus illius vsus semper felicem in ægris finem sit assecutus; siquidem in reserandis obstructionibus , in quibus omnis melancholiæ curandæ cardo vertitur , nulli medicamento cedat.

Cum verò chalybs non solum vim aperiendi,sed & adstringendi & fluxus sistendi habeat , prout diuerso modo præparatur,chalybs præparatus aperiens vsurpetur.In primis hic vtilis est tinctura chalybis , de qua re plura dicentur suo loco de affectibus hypochondriacis in genere.

Cōmendatur & seq.Electuariū de chalybe D.Kolreuteri.

℞. Limat,

℞. Limat. chalyb. tenuiſſ. ℔. ß. Superfund. acetum vini acerrimum, quantum imbibit. Stent 24. hor. poſtea vbi exſiccata reperitur, aliud affũdatur ſimili modo; ſin minus, ad prunas in lebete vitreato incruſtato agitata terãtur, donec perfectè exſiccetur, & tũ acetum, vt primò factũ eſt, affundatur, & hoc fiat tertiò, i. e. tribus diebus continuò, poſtea perfectè exiccata aceto ſcillitico in marmore vel alio duriore lapide teratur, & in leuorem redacta exiccataque ſumatur, & add. pulu. ſubſcript. totum.

℞. *Rad. ireos* ʒ. ij. *zingib. lapath. ac. cyclam. ering. bryon. an.* ℥. j. *fol. ceterach, ſcolop. beton. rutæ, chamæd. chamæpyt. agrimon. calaminth. galang. caryophyll. macis, lign. aloes, zedoar. Doronici, an.* ʒ. ß. *ſpic. Ind. croci, an.* ℈. ß. *cort. rad. cappar. fraxini, fagi, ſalic. tamariſc. caſſ. lign. ver. coſti dulc. an.* ℈. ij. *viſci q.* ʒ. ß. *cinnam.* ʒ. iij. *ammeos, cardamomi, cymini aceto macer. coriand. præp. ſem. agni caſti, petroſel. melanth. portul. an.* ʒ. j. *ſiler. mont.* ʒ. ij. ß. *aniſi* ʒ. iv. F. puluis tenuiſſ. Huic chalybs totus præparatus commiſceatur, & melle puriſſimo deſpumato, ac tertia parte ipſius oxymell. ſcillit. & ſyrup. è cichor. c. rhab. F. Electuarium.

Vtiles etiam & magnæ efficaciæ ſunt in melãcholia hypochondriaca acidulæ: vtpotè quæ lienem & venas meſaraicas aperiunt, ac ſine omni moleſtia omnis generis vitioſos humores per aluum copiosè educunt, quales ſunt Ægranæ & Schvualbacenſes. *Acidulæ.*

Eadem, quæ acidularum, & thermarum ratio eſt. Etſi enim externus thermarum vſus in melancholicis, qui plerumque macilenti atque exſucci ſunt, rarò commodus ſit, & metuendum ne corpus amplius iis exſiccetur: tamen ſi bibantur, eadem ratione, quæ acidulæ, proſunt: cum ob mineralia, à quibus ſuas vires habent, & primas vias eluãt, & vitioſos humores, qui in iis hærent, per aluum & vrinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lienem roborent. Thermæ, quæ in hoc affectu conueniunt, ſunt Aponenſes in agro Patauino, & Aquarianæ Regio Longobardo 25. miliaribus diſtantes: Thermæ S. Caſiani in Italia, Badenſes Marchionis, & Ferinæ in Germania. *Thermæ.*

Vbi nec acidularum nec thermarum copia habetur, ſe-

rum lactis caprini eorum loco vſurpetur, cum ſucco cichorij & fumariæ: At ſi flatulentia eius metuatur, dum igne depuratur, aliquid ſeminis coriandri & ligni ſaſſafras addi poteſt. Vel medicamenta ex chalybe aliquot diebus continuentur.

Topicorũ vſus. Neque interim externa & Topica omittenda ſunt, ſed extra etiam vſurpanda, quæ obſtructiones aperiunt ac flatus diſcutiunt, vt fomentationes lienis, præcipuè ex flor. chamæmeli, geniſtæ, melilot. ſambuc. fol. & rad. malu. althææ, rut. calaminth. pulegij, ceterach, rad. filic. cortic. rad. cappar. tamariſc. & ſimilibus.

Vnguenta etiam ac linimenta vel emplaſtra lieni applicentur, de quibus de lienis affectibus, atque affectione hypochondriaca in genere dicetur.

Hoc ſaltem hic non prætereundum cenſemus: Poſt corporis purgationem vtile eſſe aq. dulcis tepidæ balneum, in qua fol. viol. malu. althææ, mercurial. brancæ vrſin. flor. chamæm. meliloti, & ſimilia cocta ſint.

Viſcerum corroboratio. Tandem quæ viſcera roborant, vſurpanda, non ſolum in fine curationis, ſed & medicamentis præparantibus & purgantibus per interualla ſubiungi debent; vt ita caput & viſcera ad natiuam conſtitutionem & temperiem reducantur.

Pro corde & cerebro roborando iam antea medicamenta propoſita ſunt. Iis addi poſſunt & hæc:

Commendatur in primis ſmaragdus & potus & collo geſtatus, vt in omni melancholia; ita & hic, & in primis eius tinctura, vt & ſapphiri & corallior.

℞. *Aq. flor. borrag. in B. deſtill.* ℥.iv. *cinnam.* ℥.ß. *margarit. præpar.* ʒ.ij. *ſmaragd præpar.* ʒ.j.ß. Miſceantur in mortario marmoreo. F. liquor potabilis inſtar emulſionis. Vel ſumantur margarit. & ſmaragdi præparat. loco horum magiſteria. Detur vnum atque alterum cochlear ingruente paroxyſmo calidè.

Mixtura & Electuaria. ℞. *ſpec. aromat. roſat. diambr. an.* ʒ.j. *marguarit. præparat.* ℈.j. *ambr.* g̃.iv. *ol. deſtill. macis, caryophyll. citri, an. gutt.* ij. *ſacch. in aqu. cinnam.* ℥.ß. *borrag. ſ. q. diſſo.* ℥.iij. F. Rotulæ.

Efficax eſt & hoc in Paroxyſmo hypochondriaco,

℞. *Extr.*

℞. *Extr. cardui ben.* ℈. j. *lign. aloes, meliss. an* g̃. vj. *calam. aromat.* g̃. iv. *sacchar. in aq. borrag. dissol.* ℥. iij. *suc. recent.* ℥. ß. *syr. tunic.* ℥. j. M. Vt & hæ rotulæ.

℞. *ol. nuc. mosc. express.* ℈. ij. *distill.* ℈. ß. *confect. alkermes extract. pæoniæ an.* ℈. j. *calam. arom.* ℈. ß. *margarit. præpar.* ℈. j. *coral. rubr. præpar.* ℈. ß. *ol. carui* gutt. iij. *sacch. in aq. pæoniæ & melissæ dissol.* ℥. vj. fiant rotulæ. Est & hæc aqua efficacissima.

Rad. buglošs. borraginis an. ℥. j. ß. *pæoniæ, cortic. citri. an.* ʒ. ij. *rorismar. maioran. meliss. an.* M. j. *flor. borrag. buglošs. stœchad. Arab. an.* ℥. ß. *sem. Basilic. croci, cinnam. caryophyll. an.* ʒ. j. *confect. alkermes* ʒ. ij. *Aq. buglošs. borrag. an.* ℥. iv. *vini Rhenani* ℔. ij.

Stent infusa, destillentur. Felici etiam cum successu exhiberi sequentem puluerem, dosi, quantum apice cultelli, bis capi potest, sub lecti ingressum, affirmant nõnulli.

℞. *pulu. smaragd. hyacinth. margarit. corall. præpar. scobis eboris, boli arm. an.* part. æq. Misc. fiat puluis, vel cum tryphera Mesuæ in formam Electuarij redigantur. Hoc quoque in obstructione venarum mesaraicarum profuisse deprehensum est.

℞. *spec. diarrhod. abbat. diatrion. santal. rosat. nouell. an.* ℥. ß. *diapenid.* ʒ. ij. *flor. cuscut. beton. hyperic. an.* ℈. ß. *sem. fœnic.* ʒ. ß. *cinnamon. spic. an.* ℈. ß. *spod. santal. rub. alb. an.* ℈. j. *cum syr. de Epithym. & Endiu. an.* q. s. fiat Electuarium.

Vel ℞. *Conseru. rorismar. maioran. meliss. borrag. an.* ℥. j. *marg. præp. hyacinth. præp. confect. alkerm. an.* ʒ. ß. *cortic. citr. condit.* ℥. ß. *cinnam. caryophyllor. macis an.* ℈. j. *cum syrup. tunic.* F. Elect.

Vel ℞. *Conseru. anthos, meliss. buglošs. an.* ℥. j. *calam. aromat. condit. cortic. aurant. condit. rad. cichor. eryng. conditar. an.* ℥. ß. *trochisc. de cappar.* ʒ. j. ß. *nuc. in india condit.* ʒ. ij. *cinnam. macis crasso modo concisor. an.* ℈. j. *ol. citr.* gutt. iij. *cũ syr. borr.* F. Elect. vel confect. de hyacinth. ℈. ij. vel ʒ. j. sæpè exhibeatur.

Prætiosa quidem, sed vtilis est hæc mistura, multumque facit ad vapores melancholicos discutiendos.

℞ *Conseru. tunic.* ℥. j. *rosf. confect. alkerm. an.* ℥. ß. *lapid. bezoar.* ℈. j. *succin. alb. pulueris.* ℈. ij. *cum syrup. de cortic. citr.* F. Elect.

Si vigiliæ sint molestæ, lotiones pedum & manuum,

item vnguenta & alia supra proposita vsurpanda.

Aqua destillata

Commendatur & hæc aqua in melancholia hypochondr. ℞. *cor. ceru.* num. j. *fol melisf.* M. j. *basilic. menth. ceterach, flor. borrag. bugloss. violar. tunic. an.* M. ß. *Anthos, lauend. an.* P. j. *sem. basilic. coriandr. præpar. anis. citri an.* ʒ. j. *macis, santal. citr. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryophyll.* ʒ. j. Cõcisa & contusa macerentur in vini maluat. ℔. j. aq. borrag. bugloss. an. ℔. ij. meliss. ℔. j. fiat destillatio in balneo. Exhibeantur ℥. iij. cum syrup. violar. tunic. vel borrag. ℥. j. Reliqua & inter ea etiam, quæ Chymici exhibere solent, proponentur libro tertio.

Diæta.

Quod in omni curatione verum est, in huius affectus curatione verissimum: Omnia medicamenta frustra vsurpari, nisi diligens diætæ ineatur ratio. Et omnium Medicorum testimonio atque ipsa experientia teste, nihil ad hoc malum curandum est magis necessarium aut plus confert, quam bona diæta. Ergo causæ omnes, è quibus malum hoc prouenire supra diximus, sedulo vitandæ sunt.

Cibus & potus.

Cibi nimirum omnes crassi & vitiosi succi, ac vsurpandæ potius carnes gallinarum, vitulina, agnina, hædina, veruecina: Inter pisces, lucius, percæ & saxatiles. Panis sit albus bene, non tamen nimis, fermentatus: vinum album tenue, cereuisia clara & defecata. Commodum est, si primus haustus semper sumatur de vino vel cereuisia melissa, absinthio, carduo bened. borrag. & simil. medicata. Aromatũ vsus nimius noxius; quod caliditate, siccitate & acredine iecur & sanguinem, plus quam par est, calefaciunt, & venas mesaraicas exsiccant. A cibo tamen medicamento aliquo peptico vti interdum vtile est.

Vt ℞. *Sp. aromat. rosat.* ʒ. j. *succin. alb. pulu.* ʒ. ß. *ambr.* g̃. viij. *mosch.* g̃. iij. *ol. nuc. mosc. destil.* ℈. ß. *sacchar. in succo cydonior. dissolu.* ℥. iv. fiat morsuli. Et sunt tales formulæ passim notæ.

Cibi quoque assumantur ea quantitate, quæ ventriculo nullam in coctione molestiam pariat, nec noui assumantur, priusquam priores è ventriculo in ventrem descenderint. Varij quoque & multi cibi simul assumpti hoc malum non parum augent.

Excreta & animi pathemata.

Aluus vt laxa semper sit, opera detur. Mæstitia & curæ nimiæ vitentur. Plura de diætæ ratione

tione in hoc malo videantur in consil. Petr. Andr. Matthiol. quod est 182. *in consil. à Scoltzio collect.* Diligenter etiam & prolixè de melãcholia hypochondriaca tractat D. Balthaz. Brunnerus, *Consil.6. 7. 8.9. 10.11.* qui videatur. Et dicentur plura huc conferentia infra, *lib.3. de aff. hypochondriaca.*

CAPVT XIII.

De Melancholia ex vtero.

TErtia melancholiæ per consensum species est melancholia ex vtero, quæ melancholiæ hypochondriacæ valde cognata est, ita quidem, vt has duas melancholiæ per consensum differentias discernere non sit ita facilè. Imo in hac melancholia hypochondria etiam sanguine vitioso sæpe repleta sunt. Causa proxima huius mali, vt in hypochõdriaca, etiam est vapor, qui & cor anxium reddit, & spiritus animales obfuscat, obscurat atque inquinat, atque ita mæstitiam, timorem & delirium parit. Quod eò facilius in fœminis accidit, quod natura sint deiecti animi, & præcipuè in viduis, quas animi mœror & curæ cruciant. Verùm symptomata hæc non sunt continua, sed tamdiu durant, quamdiu vapor, qui proxima est causa, adest, quo discusso symptomata remittunt & euanescunt, donec noui ad caput eleuentur: quod ex eo patet, quod dum vapor ille quiescit, satis hilares sunt eiusmodi fœminæ, nec vlla melancholiæ signa exhibent; mox commoto & agitato humore & vaporibus, ad cor & cerebrum eleuatis, subito mœrore corripiuntur, docuit ista omnia eleganter Hippocrat. *in lib. de morbis virginum*, dum ita scribit: *Est muliebris natura animi magis deiecti & imminuti. Cæterum virgines nubiles & maturæ viro hoc magis patiuntur vna cum mensium descensu, antea non valde his affectæ. Postea enim sanguis in vterum confluit, veluti effluxurus. Cum igitur osculum exitus non fuerit apertum, sanguis autem amplius influxerit, propter cibos & corporis augmentum, tum sanguis non habens exitum resilit ad cor & septum transuersum. Cum*

Melancholia ex vtero caussa proxima.

Caussæ antecedens & remota.

igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit. Malum nimirum hoc virginibus iam nubilibus familiare est, cum sanguis ad vterum confluens, ibique exitum quærens, exitum non inuenit. Deinde viduis, imprimis ob curas & & mœrorem animi, in quem ob mariti obitum pleræque coniiciuntur, vt & aliis fœminis, quibus menses, aut post partum purgationes ex aliqua causa euidente supprimuntur, aut non rectè fluunt. Sanguis enim ex vtero effluere solitus si quacumque etiam caussa detineatur, ibi circa vterum cumulatur, corrumpitur & in venas superiores regurgitat, easque replet, vnde multi praui vapores eleuari, & ad cor & cerebrum exhalare, variaque symptomata inducere solent.

Signa Diagnostica.

Melancholia ex vtero signa diagnostica.

Fœminæ hoc malo laborantes sunt mœstæ, cogitabundæ, timidæ & anxiæ citrà causam manifestam, nullaque re delectantur vel gaudent, sed tædio habent omnia, amantque solitudinem, sed cum suo incommodo. Et quidem hæc patiuntur per interualla quædam in quibus cum aliis melancholicis conueniunt. Sunt autem alia non pauca, quæ è melancholia per essentiam, tum reliquis melancholiæ per consensum differentiis, eam discernunt. Nimirum præter hæc omnia symptomata accidunt fletus & risus, non satis possunt verbis exprimere, quid mali sentiant, sed conqueruntur, & multa proferunt, ex quibus quid mali patiantur, Medicus vix certo colligere potest. Conqueruntur de doloribus variis, tum præcipuè sinistri lateris è regione cordis, qui vniuersam mammam aliquando prehendit, imprimis vero de manifesto pulsu in dorso circa diaphragma, qui accidit ob arteriæ magnæ eo loci p. n. vehementem pulsationem. Nam cum sanguis circa vterum hærens incendatur, communicatur id malum non solum venæ cauæ, sed & arteria, quæ iuxta dorsum est, venæ cauæ malorum fit particeps. Habent præterea somnia tumultuosa, aluus in quibusdam supprimitur, in quibusdam pauca reddit: menses supprimuntnr & parcius fluunt.

Prognostica.

1. Quo diutius hoc malum durat, eò curatu est difficilius. *Prognostica.*

2. Nisi maturè huic malo occurratur idoneis remediis, in maniam periculosam plerumque transit.

Indicationes.

Cum à suppressa sanguinis euacutione malum hoc ortum habeat. 1. Sanguis superfluus imminuendus & euacuandus. 2. Hinc humor melancholicus, qui ex sanguine suppresso generatus est, præparandus & euacuandus. 3. Sanguinis superflui in vtero & vicinis locis congestio præcauenda. 4. Animus à tristitia ad hilaritatem aduocandus, cerebrum & cor roborandum. *Indicationes.*

Curatio.

VENÆ SECTIO.

Sanguis imminuitur venæ sectione & cibi detractione. Venæ sectionem quod attinet, si tempus, quo menses fluere solent, adhuc longius absit, vena basilica vel mediana in brachio aperiatur. Si verò mensiũ fluxus iá instet, aut nuper præterierit, vena in pede aperiatur. Et commodissimũ quidẽ est ad melancholiá hanc tum curandá, tum præcauendá 2. 3. vel 4. diebus ante consuetum mensium fluxum, venam in talo aperire. Ad sanguinem imminuendum vtile est cibi aliquid detrahere, & cibum tenuis substantiæ præbere, vt crassi humores vasa obstruentes attenuentur. *Sanguinis per venã sectã missio.*

Purgatio.

Sanguine euacuato, si constet ex signis, scilicet si affectio diutius durauerit, quod mores aliquo immutati sint, ægerque cogitationibus absurdis & melancholicis resistere nequeat, iam humoris melancholici aliquid accumulatum esse, id quod ferè semper accidit, is præparandus & euacuandus. Quod qua ratione fieri debeat, ex capitibus duobus præcedentibus satis patet: ideoque pauca hac de re addemus. Cum fœminarum natura fortiora purgantia non ferat, humor verò contumax sit, mitiora medicamenta, sed frequentius, vsurpanda. Exhibendæ scil. Pilulæ ex aloë, agarico, mastich. & fol. senæ paratæ. Vel exhibeatur cõfect. hamech. s. scamon. & colocynthide facta; vel *Purgatio.* *Pilulæ.* *Electuaria.* *Infusa.*

vel ſerum lactis, in quo fol. ſenæ & flor. cordiales macerati ſint. Vel fiat Syrupus:

Syrupi. ℞. *Rad. polypod. q. ſcorzon. an.* ℥. j. *fol. ſen. el.* ℥. iij. *fl. cordial. an.* M. ß. *cortic. citr.* ℥. ß. *zedoar.* ʒ. ij. Infundantur in aq. *borrag. lupul. meliſſ. an.* ℥. x. *ſucc. borrag. depur.* ℥. viij. *pomor.* ℥. vj. Poſtea leniter ebulliant. Colaturæ adde *Rhabarb. agaric. trochiſc. an.* ℥. ß. Iterum parum bulliant & colentur. Colaturæ adde *Sacchar. q. ſ.* F. ſ. a. Syrupus. Cui adde aq. cinnamomi ℥. j. Datur ad ℥. ij. vel ℥. iij.

Si tamen morbus iam augmentum ſumpſerit, ita vt mediocria nō ſufficiant, cum ne mouere quidem humorem tā craſſum, fixum ac ſtabilem poſſint, ad fortiora, helleborum nigrum & lap. lazuli aſcendendum. Ideoque helleboriſmus Matthioli & alia medicamenta purgantia capite præcedente propoſita vſurpanda. Commendatur quoque hic puluis.

Pulueres. ℞. *Epithymi* ℥. ß. *lap. lazuli præpar. agaric. trochiſc. an.* ʒ. ij. ß. *diagryd. vel extr. ſcammon.* g̃. xv. *caryophyll.* num. xx. *fol. ſen.* ʒ. vj. *ſacchar. albiſſ.* ℥. iij. Fiat puluis. Doſis ʒ. ß. vel q. ſ.

Alterantia & Præparantia. Vbi ſemel atque iterum purgatum eſt, antequam iterum ad purgationem accedatur, medio tempore medicamenta humorem melancholicum alterantia vſurpanda, quæ hactenus propoſita ſunt.

Vel ℞. *Conſeru. borrag. anthos, meliſſ. an.* ℥. j. *cortic. citr. condit. rad. bugloſſ. condit. an.* ℥. ß. *myrobal. chebulor. emblic. condit. an.* num. ij. *confect. alkermes* ʒ. j. ß. *lap. lazul. præpar.* ʒ. ß. *ſpec. el. de gemmis, vel hyacinth.* ʒ. j. ß. Cum Syr. bugloſſ. F. Electuar.

Vtero appropriata. Simul & vtero proſpiciendum & danda opera, vt menſes, ſi ſubſiſtant, prouocentur. Ideo hæc potio parari poteſt.

Vinū medicatum. ℞. *Vini alb.* ℔. vj. *aq. matricar.* ℔. j. ß. *dictam. Cret. puleg. calaminth. an.* P. j. *Sabin. rad. rubiæ, an.* ℥. j. *galanc. cinnamom. macis, ſem. dauc. an.* ʒ. iij. Stent in infuſione per diem integrum: poſtea colentur & addatur limaturæ chalybis præpar. ℔. ß. atque in loco calido in vaſe vitreo bene clauſo aſſeruentur per dies 10. Doſis ab ℥. iij. ad ℔. ß.

Com-

Commendatur etiam valde hæc aqua in vteri affectionibus è mensium & seminis retentione & melancholia inde nata.

℞. *Succi borragin. depurati, meliss. an.* ℔.ij. *croc. opt.* ℥. j. Infundantur & postea destillentur in balneo: Dosis cochlear. vnum manè cum iusculo.

Vel ℞. *Trochisc. de absinth. pulu. diatrion santalon, spec. diamarg. frig. confect. de hyacinth. an.* ʒ. ß. *sem. cuscut.* ℈. ij. *croci* ♂ ʒ. ij. *sacch. in aqua meliss. sol.* ℥. v. F. Rotulæ. *Rotula.*

Et cum cor atque cerebrũ simul hoc morbo afficiantur, ea etiam roboranda; & à vaporum melancholicorum iniuria defendenda, vt cap. præced. dictum. Hoc saltem addimus, diligenter laborandum esse, ne habitualis frigiditas & siccitas cordi, cerebro vel etiam toti corpori inducatur. Ideoque medicamenta humidiora semper vsurpanda: ficciora verò, quibus humor melancholicus exasperatur, vitanda. Ideoque nec externa, quæ caput & corpus humectant, negligenda. Atque inter purgandum & post purgationem aquæ dulcis tepidæ balneum cum herbis humectantibus & moderatè calefacientibus vsurpandum: & si malum his medicamentis non cedat, vt à capite & corde materia auertatur, fonticuli in cruribus excitentur. *Cor & Cerebrũ confortãtia.* *Topica.*

CAPVT XIV.

De Melancholia errabunda, Arabibus Kutubuth dicta.

MELANCHOLIA errabunda medicis dicta, ea melancholiæ species est, quæ plerumque Februario mense ægros infestare solet; nomenque hoc accipit, quod qui ea laborant, ne horam in vno loco quiescere possunt, sed hinc inde continuò vagantur, nescientes tamen quò vadant. Ab Arabibus vocatur Kutubuth ab animali, vt scribunt, quod in superficie aquarum stagnantium hinc inde perpetuo cursitat. *Melancholia errabunda.* *Kutubuth.*

Caussæ.

Caussæ.

Caussam proximam huius melancholiæ esse statuunt melancholiam naturalem aliquo modo adustam & certum corruptionis modum adeptam. Nam si valde esset adusta, accederet furor. Alij censent prouenire à bile adusta, melancholiæ non adustæ permista, quæ in permistione talem & peculiarem corruptionis gradum adepta est. Et quidem generatur per primarium cerebri affectum, non per consensum. Infestat a. magis mense Februario, quod ista peculiaris sit materiæ malitia, quæ autumno cumulata & hyeme reseruata in fine hyemis sese exerit. Nonnulli etiam, eo tempore astrorum positum concurrere putant: Sicut certum est, pro vario siderum positu, nunc hos, nunc illos humores moueri & varios morbos inde excitari,

Signa Diagnostica.

Ægri, vt dictum, sunt in continuo motu, fugiunt hominum consortia, loca solitaria amant, nec tamen sciunt, quò vadant. Color corporis est citrinus, lingua sicca, vt valde sitientis, oculi sicci, concaui, nunquam lachrymantes, totum corpus est siccum & aridum, facies præ se ferens tristitiam. Tales melancholici timidiores sunt, quam vlli alij melancholici: vnde, vt dictum, solitudinem amant, noctu magis vagantur, latebras circa mortuorum sepulchra & alia loca solitaria quærunt. Homines obuios fugiunt, & si iis insperato offeruntur, eos non aspiciunt, aut vident. Cuius rei proculdubio causa est summus timor, ob quem omnia suspecta habent & fugiunt. Crura eorum plerumque vlceribus scatent, quæ non consolidantur; cum ob continuum motum melancholia ad crura descendat.

Curatio.

Curandi ratio ferè eadem est, quæ melancholiæ; cum vnam cum ea causam, gradu saltem & permistionis modo differentem, obtineat. Ideoque humor melancholicus, qui in capite spiritus inquinat, & cerebrum ad spiritus similes generandos disponit, est alterandus & euacuandus. Deinde caput roborandum, & intemperies eius ad naturalem

ralē constitutionem Cephalicis humectantibus moderatè calefacientibus, vel potius temperatis deducenda; qua de re supra *cap.9.* dictum. Et imprimis hic vtilis est Sanguinis euacuatio, quæ copiosius, vel vna vice, vel pluribus instituenda. Danda quoq; imprimis vt somnus cōcilietur; cum vix aliud ad malum hoc expugnandum plus faciat, quam somnus. Medicamenta purgantia sæpe repetenda. Præcipiunt etiam hîc Medici, vt ægri, si alia non prosint, flagellentur, vt à prauis cogitationibus abducantur, & ratio ad se conuertatur, deinde vt obedientes fiant.

CAPVT XV.

De Mania.

Mania vnde dicta.

MANIA Græcis, ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, idest, insaniendo dicitur: (ineptè verò à nonnullis à manibus, i.e. diis infernalibus, vel μανθάνω vel μανθάνομαι, vel μήνη, idest, Luna deducitur.) Iisdem etiam ἔκστασις est vehemens mentis motus & delirium. Vocabulum Maniæ & Latini retinent: Iisdem quoque insania nominatur; quamquam Celsus nomine insaniæ omnia deliriorum genera complectatur: Iisdem & furor dicitur: Neque Medici Ciceronem sequuntur, qui *lib. 3. Tuscul. quæst.* scribit: Latinos eam affectionem furorem appellare, quam Græci melancholiam. Non enim melancholicorum furor est, sed maniacorum.

Mania quomodo à Melācholia differat.

Solet equidem mania melancholiæ sæpe succedere, & causæ saltem ac Symptomatum vehementia ab ista differre nonnullis videtur: qua de causa Tralliano nihil aliud est, quam intensio melancholiæ ad maiorem feritatem. Verùm causæ melancholiæ & maniæ non solùm vehementia, verùm & natura ac specie differunt, & interdum per se, ac non præcedente melancholia oritur Mania, quæ cogitatione quidem verbo & opere melancholicorum deliramenta imitatur, sed citra timorem vel metum, imò cum audacia, iracundia, iurgiis, & mentis perturbatione tanta,

vt ægri tanquam immanes bestiæ obuios quosque inuadant, imò nec sibiipsis sæpe parcant.

Maniæ definitio. Est nimirum mania seu furor delirium, seu imaginationis & ratiocinationis deprauatio, sine timore, sed potius cum audacia, temeritate, ira, iurgiis, & ferocia, sine febre, à dispositione spirituum feruida & ignea ortum habens. Vide, *Instit. lib. 2. part. 3. sect. 3. cap. 7. pag. 398.* Imaginantur enim ea, quæ non sunt, & nullum discrimen inter honestum & turpe, bonum & malum, amicum & inimicum agnoscunt. *Nota.* Memoria verò in mania sæpe maxima ex parte seruatur, quod ex cantilenis ipsis familiaribus colligit Aëtius, quarum in furore illi non obliuiscuntur.

Maniæ præter Cerebrũ definitio. Verùm vt natura huius mali manifestior reddatur, de loco affecto & causa ante despiciendum. Et quidem locum affectum quod attinet, etsi plerique Medici cerebrum solum in mania affici dicant, & verum sit, delirij huius caussam proximè in cerebro contineri: tamen vero valde consentaneum est, cor simul affici, quod affectus illi & perturbationes animi vehementes, audacia, temeritas, ira & alia animi παθήματα monstrant, quæ etiam ad essentiam maniæ pertinent, & tamen à corde proueniunt. Præterea & hoc idem persuadere videtur, quod maniaci, qui in claustris & domunculis pablicis custodiuntur, hybernum frigus, & quidem sæpe nudi, multos annos, sine vlla corporis læsione & iactura ferunt, ac quod mirandum, si tangantur, non frigere, sed calere in medio frigore hyberno deprehendũtur, vt videre est apud Forestum, *l. 11. & obseru. 20.* Quanquam enim consuetudo etiam hic aliquid facere possit: tamen eam solam non sufficere aliorum exempla docent. Qui calor in vniuersum corpus, nisi corde affecto vix diffundi potest: & credibile est, non solum spiritus animales, sed & vitales feruidos & quasi igneos euasisse, sicut idem iis, qui in vino inebriantur, accidit.

Caussæ.

Maniæ Caussa coniũcta. Caussam primam & coniunctam maniæ feruidam & igneam quasi spirituum dispositionem esse diximus. In quo si quis acquiescere nolit, sed occultam aliquam qualitatem addere

addere velit, cum eo non litigabimus. Facit id Platerus, qui quidem non negat, in hoc effectu humorem atrum adesse, verùm manifesta qualitate contentus non est, sed malignam,occultam & venenatam qualitatem addit, necessariumque putat, vt humor ater hanc dispositionem suscipiat, si maniam inducere debet, atque impossibile esse existimat, vt tam enormia accidentia, quæ in ægris, ac si veneno perciti essent, sese proferunt,& non breui tempore, sed sæpe multos annos durant,à manifesta caussa & solo calore prouenire possint. Etsi enim negari non possit, insignem esse feruorem in sanguine & spiritibus, quod ipsum testatur, vt modò diximus, quod qui in claustris publicis custodiuntur, & nudi miserè in stramine volutantur, frigus hybernum multos sæpe annos citrá vitæ iacturam ferunt: tamen hoc mirandum est, quod cum isto spirituum feruore nulla febris coniungitur. Ideoque credibile est aliam adhuc occultam & potentiorem qualitatem subesse, venenis cognatam, & talem, qualis etiam à venenis quibusdam inducitur. Dantur enim venena, quæ insaniam inducunt, & compertum est, nonnullos à philtris propinatis in maniam incidisse.

Dispositionem hanc spirituum igneam, vel quocunque nomine alio appellare liceat, plerique vel ab intemperie cerebri sine materia, vel à materia simul prouenire statuunt. Verùm impossibile est, affectum tam grauem & diuturnum, atque in quo non solum cerebrum, sed & cor afficitur, à nuda saltem intemperie prouenire, neque credibile est, seu cor, seu cerebrum ita à naturali statu deiici posse, vt non simul humores afficiantur. Caussa ergo antecedens semper coniungitur, materia nimirum simili qualitate prædita, bilis scilicet atra hanc igneam & occultam qualitatem adepta, quæ in venæ cauæ ramis detinetur, maioribus præsertim (proculdubio & in arteriis) id quod vtilitas venæ sectionis in hoc malo indicat.Refert enim Platerus innumeros sanatos fuisse à Chirurgis quibusdam & aliis, qui ex professo hisce morbis sanandis operam dabant,qui vigesies & sexagesies etiam venas tundendo,nunc brachij, nunc pedis,hic illam,alibi aliam sine *Caussa antecedens.*

discrimine, insanos plurimos restituerunt, vt postea incolumes longam adhuc vitam vixerint.

Caussæ antecedentis sedes. Verùm continetur hæc materia nunc in vniuersi corporis venis, nunc in venis cerebro propioribus, imo interdum in ipsis cerebri vasis; vnde etiam mitiora vel grauiora,& hæc vel illa symptomata excitãtur. Nonnunquam & circa vterum ex sanguine illic abundante, & semine retento, ac corrupto talis materia colligitur; vnde melancholiam ex vtero quandoque in maniam degenerare, capite præcedente dictum, quæ furor vterinus appellatur,in quo tum aliis modis insaniunt fœminæ, tum quandoque etiam concubitum & venerem vehementissimè appetunt. Cuius rei historiam annotauit Dominicus Leonus,*c. de mania*, in quadam virgine, quæ ob seminis retentionem & veneris desiderium maniaca facta erat, ita vt per agros & syluas erraret,& obuium quemque ad coitum prouocaret, ac renuentes conuitiis & lapidibus insectaret, quem eius furorem coitus sedauit. Quocunque autem loco prima illa caussa contineatur, reliquam sanguinis massam ab ea quasi fermento & veneno infici,credibile est.

Et quamquam atra bilis huius mali caussa ex bile flaua, vel melancholia adusta plerunque generetur: sanguis tamen etiam hoc modo corrumpi potest; docetque experientia,non solum macilentos,fuscos,tristes, & qui natura ad melancholiam procliues sunt, hoc malo corripi, sed omnibus naturis hoc malum accidere posse.

Feruor autem ille sanguinis & humorum etsi vehemens & acris sit: tamen putredine & inflammatione caret, ac propterea mania sine febre est.

Caussæ remotæ & euidentes. Caussas remotiores & euidentes quod attinet gignitur ille feruidus humor, vel in hepate, ob calorem illius nimium, vel cum chylus calidior in ventriculo genitus ob calidiorem victum hepati suppeditatur.

Quod faciunt & hæmorrhoidum ac mensium purgationes, & post partum in fœminis euacuationes retentæ: item fistularum & vlcerum antiquorum occlusio,vel varicum curatio: sicut de Mario referunt, eum euasisse maniacum, postquam varices in cruribus ei medici exemissent.

Exter

Externæ caussæ sunt aëris constitutio calida; vnde tempore æstiuo & circa caniculares, vt & in autumno, 3. *aph.* 22. magis, quam alio tempore infestat hoc malum, atque aliæ caussæ, ob quas humores aduruntur, & maniacam διάθεσιν acquirunt. Quo pertinent & morbi præcedentes, qui humores adurunt, sicut interdum phrenitidi mania succedere solet.

Inter euidentes autem caussas præcipuè sunt duæ: Diuturna mœstitia, curæ & sollicitudines, præcipuè excandescentia & ira concurrente, quo modo Aiax in maniam incidit, & sibi ipsi manus violentas intulit, & sæpe melancholiæ diuturnæ maniæ succedere solent.

Et huc etiam pertinet insania ex amore. Etsi enim supra *c.* 9. inter melancholiæ differentias de melancholia ex amore egerimus: tamen vt aliæ melancholiæ, ita & hæc, si diutius duret, tandem in ipsam maniam degenerat, atque ad hoc caput pertinet.

Deinde venena assumpta, quorum quędam insaniam inducere posse iam antea dictum. Ita solanum, quod maniacum inde dicitur, insaniam inducit: Idem facit cerebrum felis comestum, mustelæ, morsus canum, luporum & aliorum animalium rabiosorum. De quibus Diosc. *l.* 6. Pertinent huc & philtra, de quibus Poëta:

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Ita Lucretium amatorio poculo accepto in delirium hoc incidisse scribunt. Vinum quoque fulmine congelatum, cum redit ad pristinam constitutionem potum; aut enecare, aut insaniam inducere referunt. Quibus omnibus non sine caussa addi potest vis illa superior dæmonum, quæ Dei permissu humoribus vitiosis sese associat, talemque insaniam inducit; vnde Maniaci sæpe talia loquuntur, agunt & perpetrant, quæ vix ad caussas naturales reduci possunt. *Nota.*

Differentiæ.

Differentiæ maniæ respectu varietatis delirij sunt; quod delirium aliud est breuius & mitius, aliud vehementius & diuturnius. *Maniæ differentia.*

Deinde, quod mania nunc à caussa interna, nunc externa

ortum habet,quandoq;maniaci interdum certarum bestiarum feritatem imitantur, præcipuè in duo genera mania diuiditur. Prius est,quod speciale aliquid præter delirium illud cum audacia,iracũdia,& reliquis maniæ symptomatibus non obtinet,neq; ab animalis alicuius veneno inductum est,sed à caussa interna ortũ habet, neq; alicuius bestiæ mores in specie refert,quod etiam ἔκστασις μελαγχολικὴ à nonnullis nominatur. Alterum verò genus est, quando ægri vnius bestiæ mores in specie referũt,quod etiam plerumq; à veneno & morsu talium bestiarum rabidarũ communicatur & inducitur,qualis est Lycanthropia,rabies canina,lupina,ac felina. De posteriore hoc genere dicetur *c. seq.* Prius quod attinet,quodq;hoc capite tractamus,etiamsi ex humoribus aliqua eius delirij possit cõstitui differentia,& humores in iis,qui in insaniam incidunt, varij reperiri possint,atque in aliis sanguis,in aliis bilis flaua,in aliis melancholia & humor ater abundet,& propterea etiam ij, in quibus sanguis abundat, mitius insanire, ridere,& frequenter cantare soleant; qui bile abundant, temerarij sint & iracundi; ex atro vero humore triste & ferinum deliriũ oriatur: tamen in omnibus maniacis humores in atram bilem degenerasse oportuit, quæ tandem igneam, vel potius malignam & occultam illam dispositionem suscipit.

Et siue homo antequam eum mania corripit,sit sanguineus, siue biliosus, siue melancholicus, quod è suis signis diagnosci potest: tamen maniacus non euadit, antequam humor quicunque etiam specificam illam igneam & occultam dispositionem acquirit: atque ideo curandi ratio parum discrepat. Hoc tamen non prætereundum,cum materia illa vel æqualiter per omnes venas diffundi possit,vel vno in loco præcipuè contineatur,& in alia diffundatur,si materia est in venis, vel omnibus, vel membris principalibus propioribus, insania est perpetua & continua: quo si vno in loco præcipuè concludatur,circa vterum vel alium habet delirium hoc interdum quasdam remissiones & interualla.

Signa Diagnostica.

Signa Mania leui negotio cognoscitur ex imaginatione & ratiocina

tiociνatione deprauata, cum ægri, & falsa imaginantur, & absurda & inepta multa agunt, & quidem sine timore, sed potius cum audacia, temeritate, loquacitate, iurgiis, iracundia, sæuitate in se & alios, & omni animi perturbatione tanta, vt ægri bestiarum instar obuios quosque inuadant, & morsu, vnguibus, aliisque quibus possunt modis noceant, nec sibiipsis parcant, sed vestes dilaniant suas, ac propterea custodia & vinculis continendi sint, è quibus tamen omni conatu erumpere conantur. Vigilant præterea Maniaci pertinacissimè, vt refert Fernelius quendam menses 14. insomnes duxisse, ac inusitatò atque admirando corporis robore valent, quod ratione deprauata solus appetitus dominatur spiritibus animalibus, iisque igneis quasi & feruidis à mentis functionibus ad neruos & musculos totis conuersis. Oculis multi sunt sanguinolenti, aspectus toruus & truculentus. *diagnostica ipsius affectus.*

Atque his notis maniam ab aliis cognatis affectibus discernere non erit difficile. A phrenitide differt, quod non febricitāt maniaci, neque alia cerebri inflāmati signa adsunt. A melancholia, quod non est cum timore & tristitia, sed potius cum audacia & iracundia. A Dæmoniacis distinguuntur maniaci eo quod dæmoniaci, quæ supra humanam potestatem sunt, agunt, vt quod linguis peregrinis, & quas nunquam didicerunt, loquuntur, futura prædicunt, sæpe per vomitum particulas ferri, globos plumbeos, puluerem tormentarium, animalia viua, & alia quæ naturaliter in homine generari non possunt, eiiciunt, cuius rei exemplum habetur apud Hildesheimium, *spicileg. 2. p. 286.* *Signa distinctiua.*

Caussarum signa quod attinet, humorum in capite abundantium signa supra *part.* 1. sunt proposita: Euidentes caussæ ex relatione ægri vel astantium, & iis quæ præcesserunt cognoscuntur. Si ex amore sit insania, cognoscitur, vt suprà *cap. 9.* dictum. Si ex vtero, præcessit mensium obstructio & alia, quæ capitis præced. de melancholia ex vtero sunt proposita. *Signa caussarū.*

Nōnulli etiam signa instantis maniæ recensent, enumeranturque ab ipsis, capitis grauitas, aurium tinnitus & sonitus, *Signa maniæ instantis.*

ſonitus, ſplendores oculis obuerſantes, vigiliæ immodicæ, curæ & ſollicitudines, ira ex leui occaſione, oculi caui & fixi, conſueta hæmorrhoidum & menſium in fœminis fluxus ſuppreſſio. Verùm etſi hæc & alia, quæ nonnulli recenſere ſolent, maniam præcedere conſueuerint: tamen non omnes, in quibus iſta conſpiciuntur, mania corripiuntur, ſed exempl.gr. ex hæmorrhoidibus & menſibus ſuppreſſis alia quoque mala excitari poſſunt; & ſymptomata modo enumerata multos affligunt, qui nunquam maniaci euadunt. Hoc maniæ inſtantis certius ſignum eſt, ſi æger quacumque etiam de cauſſa delirare & melancholia corripi incipiat, & ſimul in obſcœnum & ineptum riſum pronus ſit, ſique, qui antea blandus erat, leui de cauſſa validè excandeſcat, & animo vehementer perturbetur, oculorum obtutus ſit intentus, fixus & toruus.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Malum hoc diuturnum & curatu difficile eſt, ac non ſolùm per menſes, ſed ſæpe multos annos durat, & ægros vſque ad mortem comitatur. Eſt enim atra bilis humorum omnium peſſimus & pertinaciſſimus, præcipuè ſi malignitatem induat, ac habet ſe inſtar fermenti, nec malum ceſſat, quamdiu iſtius materiæ aliquid in corpore ſupereſt. Præterea in vſurpandis medicamentis Medico ægri non obtemperant & obediunt, nec in iſto furore perſuaderi poſſunt, vt idonea medicamenta admittant.

2. Minus tamen periculoſa eſt inſania, quæ fit cum riſu & mitioribus ſymptomatibus, quam quæ cum ſtudio & inſigni feritate accidit.

3. Si menſes & hæmorrhoides fluant bonum.

4. Bonum eſt, ſi aluum laxam habeant ægri: quod ſi non fiat, malum.

5. Quanquam verò curatu difficilis eſt hic morbus: tamen per ſe lethalis non eſt, & niſi ægri vel ſibi ipſis manus violentas inferant, vel alij morbi accedant, rarò ex hoc malo moriuntur, ſed ſæpe vſque ad mortem malum id eos comitatur. Qui autem fiat, quod maniaci ſæpe tamdiu, cum tot in diæta erroribus, viuant, poſtea, *quæſt.* 2. dicetur.

6. Via

6. Via ad interitum, nisi ægri sibi ipsis violentas manus inferant, aut sponte in vitæ periculum sese coniiciant, est virium dissolutio, quam afferunt vigiliæ continuæ & longæ, astinentia à cibo & fames, quam interdum ægri pertinacissime perferunt & motus violenti quibus continuo ferè exercentur.

7. Ad salutem verò terminatur Mania, si insignis aliqua fiat per sudorem, vel alui fluxum euacuatio, aut copiosa hæmorrhagia è naribus, hæmorrhoidibus, vtero, varicibus, vel artis præsidiis spirituum, ille feruor, & praua qualitas remittatur & corrigatur, & humor, qui proximam caussam fouebat, euacuetur. De quo Hippocrates, 6. *Aphorism. 21. si insanis varices aut hæmorrhoides superueniant, fit maniæ solutio.* Potest & huc referri *aphhor. 5. sect. 7. Post Maniam dysenteria, aut hydrops, aut ἔκστασις, bonum.* Soluitur enim mania, & in alium morbum mutatur, humore vitioso ad inferiores corporis partes robore naturæ per crisin, licet imperfectam, depulso & ad intestina misso, & per ea euacuato, aut eodem intra abdominis cauitatem cumulato; aut quando furiosa insania in taciturnam & silentem desipientiam mutatur, acrimonia humoris à natura deuicta & castigata. Alij tamen hic per ἔκστασιν vehementem furorem intelligunt: dum enim natura humores coctos per crisin est euacuatura, vehementissima antecedere solent symptomata: ob materiæ motum & impetum.

Etsi verò morbus in alium morbum hic mutetur, tamen qui succedit non ita periculosus est, vtpote adhuc fiens: Et morbi per crisin facti semper citius curantur, si remedia adhibeantur, cum humores illi magna ex parte à natura victi & cocti sint.

Indicationes.

Cum maniæ proxima & continens caussa sit feruida illa, ignea ac maligna, si ita appellare libeat, spirituum dispositio, ista verò à simili humore dependeat & foueatur, primo omnium humor ille vitiosus præparandus & euacuandus. *Indicationes.*

Deinde danda opera, vt idem à partibus principalibus

cerebro & corde auertatur & repellatur.

Tertio, intemperies illa & diſpoſitio tum ſpirituum, tum humorum alteranda & mutanda. Et ſi materia plus in vna parte, quam alia contineatur, cum in euacuando, tum in alterando eius partis præcipuè ratio habenda eſt. Ac cum cerebrum & cor imprimis afficientur, ad eas partes maximè reſpiciendum. Sic & hepar & lien refrigerandus, ſi ſanguinem calidiorem ac feruidiorem ſuppeditent, ac omnino præcauendum, ne materia vitioſa amplius iterum generetur. Denique ſymptomata quæ grauiter infeſtant, vt vigiliæ, mitiganda.

Curatio.

Sanguinis euacuatio.

Venæ ſectio. Inchoanda autem eſt curatio à venæ ſectione, cui ſi æger perſuaderi queat clyſter præmittatur, vel aliud medicamentum primas vias euacuans. Et omnino venæ ſectionis magna eſt in hoc morbo vtilitas, vtpote quæ non ſolum ſanguinem & humores in venis contentos euacuat, & à cerebro reuellere ac deriuare poteſt, ſed & ex accidente refrigerat. Poteſtque ſanguis hic pluribus modis peccare, vel vt cauſſa principalis, in iis ſcilicet, in quibus ſanguis abundat, vel vt cauſſa adiuuans, vbi materia maniaca miſcetur ſanguini, vel etiam vt cauſſa ſine qua non, vt aliis auxiliis locus detur. Teſtaturque Platerus, practicus experientiſſimus, vt antea etiam dictum, ſe longâ obſeruatione comperiſſe, innumeros ab aliis medicis derelictos ſanguinis miſſione ſanatos fuiſſe à quibuſdam chirurgis, vel aliis, qui ex profeſſo hiſce malis ſanandis operam dabant, qui vigeſies & ſexagies quoque venas tundendo inſanos penitus ita reſtituerunt, vt poſtea incolumes adhuc longam vitam vixerint; qui in vena certa eligenda nihil laborarunt, ſed nunc brachij, nunc pedis, hanc illamue, nunc alibi ſine diſcrimine aperuerunt. Quod remedij genus & ipſe, ſed maiori cura & prouidentia, quam illi, methodicè præmiſſis ſemper alui purgationibus, vſurpauit.

Quanam Primo ergo vena aliqua viſui & tactui magis obuia in bra

brachio, & præcipuè in ſiniſtro aperienda; Deinde in manibus, ſaluatella; in pedibus maximè in fœminis, ſaphena, vel quæ ad pollicem pedis excurrit. Varices quoque ſi in cruribus vel alibi apparent, cum magnam copiam melancholici humoris ad eum locum detruſi contineant, aperiantur, hæmorrhoides, ſi fieri poteſt, prouocentur. Cum enim à mania præſeruare ſoleant, & ſponte apertæ à mania liberent, Medicus naturam imitari, ac materiæ inclinationem ſequi debet. Menſes quoque in fœminis, ſi debito modo non fluant, prouocentur. Venæ etiam frontis in pertinaciore malo aperiendæ, vt & venæ narium ſetis, vel millefolio immiſſis. Verùm venæ iſtæ non omnes ſimul aut continuo aperiendæ, ſed per interualla, interiectis humorum præparationibus & euacuationibus, de quibus mox dicetur. Maxima enim curationis ſpes in his magnis euacuationibus, ſanguinis ſcilicet & humoris melancholi, per vices factis, ſita eſt. Perpendendus autem ſanguis, qui effluit. Si enim ſit nigrior, copioſius euacuandus; ſi rubicundior, parcius. *vena aperienda.*

Poſt venæ ſectionem æger cibo & potu reficiendus; & ſtudendum, vt nocte ſequenti dormiat, quod iis medicamentis, quæ poſtea proponentur, perfici poterit

Multis quoque profuit, hyrudines ad tempora & poſt aures & ad anum, ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, apponere.

Humoris præparatio.

Venæ ſectione & ſanguinis euacuatione peracta ad materiæ præparationem accedendum, eaque ſæpius repetenda ac diu continuanda, atque à leuioribus ad fortiora progrediendum. Leuiora ſingulis ſeptimanis exhiberi poſſunt, fortiora ſingulis menſibus exhibenda, atque inter ea per vices, vt iam dictum venæ ſectio, ſi opus ſit, repetenda. Præparantia ſunt refrigerantia & humectantia, quæ atræ bili conueniunt ex borrag. bugloſſ. viol. nymph. lactuca & aliis ſupra *p.1.c.13.* propoſitis ſimplicibus. Et licet medicamenta quædam ſimplicia non ſemper vtraque qualitate huic morbo conueniant: tamen aliis admixtis, quod deeſt, poteſt ſuppleri. E quibus talia vel ſimilia parari poſſunt. *Materiæ morbificæ præparatio.*

♃. *Aq. borrag. nymph. an.* ℥. vj. *syr. borrag. viol. nymph. an.* ℥. ij. M. propinentur tribus vicibus.

Vel ♃. *Rad. bugloss.* ℥. ij. *glycyrrh.* ℥. j. *ceterach. fumar. endiu. an.* M. j. *sem.* 4. *frig. maior. an.* ℥. j. *tamarindor.* ℥. ß. *flor. cordial. an.* P. ij. Coq. in aqua pura.

Colat. ♃. ℥. x. *syr. violar. de pomis, nymph. an.* ℥. j. ß. F. potio pro tribus dosibus, vel colat. adde *sacch. de pomis an.* ℥. ij. parum ebulliant. F. iul. qui aromizet. pulu. sant citr.

Vtile est & serum lactis, quod non solum ad humorem atrum est præstantissimum medicamentum, sed & tale, ad quod vsurpandum facilius persuaderi possunt ægri: cui addi potest syrup. violar. vel rosar. solut. de fumaria.

Purgatio.

Purgatio Postea purgantia vsurpanda, & prout bilis vel ater humor plus abundat, ita ad hunc vel illum magis respiciendum: & vsurpandum rhabarb. sena, epithym, polypod. el. diacatol. diasen. &c. Cocta vel dissoluta in sero lactis, addito syr. rosar. solut. vel viol. solut.

Inter fortiora sunt hellebor. nigr. alb. lap. lazul. Confect. Hamech. ♀um, & ex ea parata medicamenta, quæ & ob humoris contumaciam necessaria sunt, & quod minori dosi exhiberi possint ægris etiam ignorantibus. Ægri enim in hoc morbo non facile obtemperant, ideoque fallendi sunt, & medicati vini vel alia forma, quæ commoda videbitur, ipsis exhibenda medicamenta.

♃. *Rad glycyrrh.* ℥. j. *polypod. q.* ℥. ij. *helen.* ℥. ß. *sem.* 4. *frig. maior. an.* ʒ. j. *lingu. ceruin. capill.* ♀. *ceterach, meliss. fumar. an.* M. j. *epithym.* ℥. ß. *tamarind. passular. an.* ℥. j. coq. in aqua simpl. In colat. infundantur, *fol. senæ.* ℥. ij. *rhabarb.* ℥. ß. *hellebor. nigr.* ʒ. ij. *flor. cordial. an.* P. ij. *sem. ocym. fœnic. an.* ʒ. j. *cortic. citri.* ʒ. ij. *galang. zedoar. an.* ʒ. j. ß. *cinnamon.* ʒ. ij. *spic. Indic.* ℈. j. Postea ebulliant & colentur. Colat. adde *succ. pomor. dulc. borrag. vel violar. an.* ℔. ß. *sacch. q. s.* Coquantur ad syrupi dilutioris consistentiam. Vel quod commodius rhabarb. non simul infundatur, sed cum cinnamomo nodulo inclusum in syrupo suspendatur.

Vel paretur tale diacydonium.

♃. Po

℞. *Polypod.* ℥.j.ß. *epithym.* ℥.j. Coq. in aquæ puræ ℔.j. vel ſ.q. colentur. Colat. add. carn.cydon. iam coctam, & exprimatur. Expreſſioni addat *ſacch.* ℔.j. Iterum Coq. ad formam diacydoniati, cui inſperge ſub finem *pulu.mechoacan. vel potius rad. ialap.* ℥.j. *ſantal.citr. zingib. an.*ʒ.j. M. Doſis eſt ad ℥.j. Vel exhibeatur hic puluis aliquoties.

℞. *Fol.ſen. el.*℥.j. *ſem.aniſi, fœnicul.an.*ʒ.j. *glycyrrhiz.flor. viol. an.* ʒ.ß. *cremor.tartari* ʒ.vj. F.puluis, cuius doſis ʒ.j. vel ʒ.j.ß. Si minor doſis, vel fortior operatio expetitur, addere licet lap. lazuli, vel diagryd. ℈.j. Vel paretur talis puluis:

℞. *Lap.Lazuli* ʒ.j.ß. *diagryd. vel extract. ſcammon.* ℈.j. *turbith.*ʒ.j. *ſenæ* ℥.ß. *epithym. cremor.tartari an.*ʒ.ij.*ſem.aniſi, cinnamom. cortic.citri, an.*ʒ.j. *croci* ℈.ß. Fiat puluis, cuius doſis ʒ.j. vel ℈.iv. prima vice exhibeantur. Vel paretur talis potio.

℞. *Cortic.helleb. nigr.præpar.* (quod fit, ſi ſ.q.aceti vel vini cum ſem.aniſi aut in aq. vel decocto dilutiore fœnicul. vel aniſi 24.horis in balneo macerentur, & poſtea liquore effuſo rad.aſſeruentur) ℥.ij. *fol.ſen.follic.ſen. an.*℥.j.*ſem. fœnicul. aniſi, an.*ʒ.vj. *flor.cordial. an.*M.ß.*cortic.citri* ℥.ß. Macerentur in menſur. vini albi tenuis duabus; colentur ſine expreſſione, & per manicam Hippocr. traiiciantur ac dulcorentur iulepo roſar. & violar. atque aromatizentur ſantal. citrino.

Et imprimis hellebor. niger vtilis eſt: Ideoque eius extract. vel in forma pilular. vel Syrup. exhiberi poteſt.

Vt ℞. *Extr.hellebor. nigr.*℈.ij. *ſyr.viol.*℥.j. *borrag.*℥.ß.M. Si hæc non ſuffecerint, poteſt exhiberi ♀ium, & ex eo parata medicamenta.

Tandem Elleborus albus, quo antiqui frequentiſſimè in talibus morbis vſi ſunt, adeo vt in prouerbio eos, quos inſanire dicere volumus, Elleboro purgandos eſſe dicamus, ſed cautè, adhibendus, & corpus ad eius vſum rectè præparandum; de qua re videantur tum alij, tum Heurn. *lib.2.meth.ad praxim cap.*21. & Ioan. Baptiſta Codronchius *in Commentario de Elleboro.*

Purgatione vna atque altera peracta, ea ſimul vſurpanda,

Cor & Cerebrũ roborantia.

da, & interiicienda, quæ cor & cerebrum corroborant, sanguinem & spiritum mundant, ac fuliginosas exhalationes discutiunt. Qualia parantur ex rosis, violis, nymphæa, bugloss. borrag.fl. tunic. melissa, scorzonera, cortic. citri, pomis odorat.sp.diamargar. frig. confect.de hyacintho, alkermes: quæ ipsa vna opera humorem atrum alterare & præparare possunt.

Vt ℞. *Conseru.rosar. incarnat. borrag.bugloss.an.*℥.j. *cortic. nymph.*℥.ß.*citr.condit.*℥.ß. Affunde *aq.borrag.bugloss.violar. nymph.rosar. an.*℥.j. M.diligenter in mortario marmoreo & colentur. Colaturæ adde, *succi citri, granat.syr.tunic.an.*℥.j. Traiiciantur per manicam Hippocratis addendo cinnam. santal. citr. an. ʒ.j. F. Potio clara.

Vel propinetur seq.aquæ cochl.j. atque alterum mane, ieiuno ventriculo, & vesperi ante somnum:

℞. *fl.anth.borrag.an.* P.iij. *hyperici* P. ij. *rad.bugloss.* ℥. j. *nymph.*℥.ß.*croci orient.*ʒ.j. *pomor.cydonior. concis.* nu.ij. *vini alb. opt.* ℔.ij. Bene concisa & pistata simul stent per diem naturalem in infusione:hinc ponantur in B.ad digerendum per d. 15. postea destillentur in vase vitreo, duabus vel tribus vicibus cohobando. Aquam destillatam serua.

Vel ℞. *Conseru. rosar. violar.bugloss. borrag. tunic.an.* ℥.j. *meliss. cortic.citr.condit. lactuc. Ital.condit.an.* ℥.ß. *pulu.sem. ocym.sp.diamarg.frig.diarrhod. abbat. an.*℈.ij. *confect.alkerm.* ʒ.j. Cum Syrup. nymph.& succ.citri. Fiat electuarium.

Vel ℞. *Conseru. violar. borrag. bugloss. an.*℥.j. *nymph.*℥.ß. *Tinct.Corallior.*ʒ.j. *Cum syr.de pomis.* F.Electuarium.

Aliud ℞. *Myrobal. chebul. cond. nuc. Ind. cond.an.* ʒ. vj. *rad.bugloss.cond.*℥.ß.*scorzoner.cond.*ʒ.ij. *Conseru.veronic.*℥.ij. *rosarum* ⊖*tæ* ℥.j. *borragin.*℥.ß. *spec.el. de gemm.*℈.ij.*hyacinth. præpar.* ℈.j. *spir. margarit.* ℈. j. Cum *syr.violar.* M. pro Electuario, duplici folio auri tegendo, de quo mane & vesperi quantitas nucis Castaneæ exhiberi poterit. Vel paretur talis puluis.

℞. *Sem.ocym. santal. citr.cortic.citr.an.* ʒ.j. *fl.cordial. an.* ℈.j. *melis.*ʒ.ß. *margarit.præparat. sp. el. de gemm. frigid. de hyacintho an.*℈.j. Fiat puluis. Commendatur etiam sequens puluis, qui tamen potius Rabiei conuenire videtur.

℞. *Epar*

℞. *Epar & Cor. lucij piscis vnius*, siccetur, & pulueriſetur, add. *pulu. Corall. rubr. crud. ſuccini citr. crudi, granor. pœon. an.* ℥. ß. *Theriacæ antiq. exicc.* ℥. j. M. pro puluere, cuius dosis ʒ. j. in aq. fol. brixi, per 8. dies continuanda.

Poſſunt ex eodem puluere & ſpeciebus diamargar. frigid. cordial. temperatis, confect. de hyacinth. rotulæ vel morſuli parari.

Et cum vigiliæ in hoc malo ſint pertinaciſſimæ, vt ægros nonnunquam per aliquot menſes non dormiuiſſe obſeruatum ſit, ſomnus tam externis, quam internis medicamentis prouocandus, de quibus ſupra capite primo dictum. *Somni conciliatio.*

Monendum tamen hic, ſomniferorum non eandem eſſe naturam. Quædam enim licet ſomnum inducant, ſpiritus tamen magis turbant, & vbi ægri euigilant, longè inquietiores, quàm antea, euadunt, ac malum curatu difficilius reddunt, qualia ſunt hyoſcyamus, ſolanum furioſum; imò nec opium ipſum, niſi corrigatur, ab hac noxia immune. Et ſicut nemo vino, vel ebrietate, quæ etiam ſomnum inducunt, maniacos ad ſomnum deducere audet: ita quoque, cum hic non ſolum ſomnus quæratur, ſed ſomnus quietus & hinc ſpirituum quietatio, ea eligenda, quæ ſimul ſpiritus quietos reddunt.

Inter Externa commendatur ſuccus ſedi maioris recens expreſſus, capiti impoſitus, & aqua eiuſdem. Vtilis eſt & aqua ſolani & papaueris.

Inter interna à nonnullis laudatur mandragora, quod non ſolùm ſomnum inducat, ſed & ſpiritus quietos reddat, ac, vt Dioſcorides habet, etiam bilem atram vomitu educat, ſanguinemque & ſpiritus puriores reddat. Coquuntur autem radices in vino bono & decoctum exhibetur.

Occurrunt etiam quædam Empeirica apud Authores, quorum probatio eſt penes experientiam. Commendatur cerebrum arietis nondum venerem experti, ſi nimirum caput vno ictu ipſi amputetur, & totum cum pelle, cornibus ſaltem abiectis, coquatur, cerebrumque poſtea cum farina *Empirica & ſpecifica.*

farina additis cinnamomi, gingiberis, nucis mosch. macis, caryophyll. an. ℥.ß. (forsan ʒ.ß.) super prunis misceatur, & in partes tres diuisum mane exhibeatur, ita vt post sumptum medicamentum duabus horis nihil comedat, ac in cæteris quoque rectam diætam obseruet.

Retulit mihi nuper quidam vicinæ Ecclesiæ Pastor, in suo pago intra triduum sanatum fuisse maniacum exhibito canis cerebro cocto (addebat, vnius coloris canem esse debere) affirmabatque, sibi præterea alios tres notos esse, qui eodem medicamento sint sanati. Alij commendant emulsionem ex sem. papauer. albi, nuc. iugland. semin. nigell. cannab. granis iuniperis, thur. factam cum cereuisia calida. Specifica etiam proprietate huic malo resistere creditur radix nymph. luteæ, quæ mense Maio effossa, ☽ decrescente in tessellas dissecanda, & cum aceto vini leniter decoquenda, hinc rursus exsiccanda in vmbra, & in pollinem redigenda, inque vsum reponenda, de qua Maniacis mane & vesperi ʒ.j. vel ʒ.j.ß. cum tribus cochl. prædicti aceti ex decoctione reseruati propinetur. Commendantur & folia buxi.

℞. fol. buxi num. ix. scindantur in minimas particulas, & exhibeantur in vno atq; altero cochl. aq. lauend. ieiuno ventriculo (præmissis tamen præmittendis) &, si fieri potest, sudor eliciatur: repetaturque hæc dosis semel atque iterum.

Nonnulli imprimis laudant sanguinem asini ex venis post aures emissum. Venas post aures aperiunt, sanguinemque linteolis mundis nulli vsui antea expositis excipiunt, eaque siccant aquæ ex his vnum digitos duos latum, pollicem verò longum, accipiunt, & in haustu aquæ fontanæ macerant, aquamque illam manè tribus diebus exhibent, dantque operam, quantum possibile, vt æger sudet. Nonnulli valde laudant Decoctum Anagallid. fl. purpureo.

Quo pertinent & Amuleta, quæ à nonnullis commendantur, de quibus etiam penes experientiam esto iudicium: Radix Eringij, bryoniæ, hyperici de collo gestata. Adamas sinistro lacerto alligatus, lapis Lazuli gestatus, lapis Chelidonius rufus panno illigatus, & sub sinistra ala

deten

detentus, corium seu cutis capitis humani præparata pro cucupha imposita.

Chymici commendant *saccharum* ♄*ni*, *&* *liquorem seu tincturam Corallior. lap. Armeni*, *lap. Lazuli*, *sapphiri*, *spir. magaritarum*, *Sal*, *Angelicæ*, *Pimpinellæ*, & alia.

Laudatur & Nitrum, neque sine caussa: Cum enim malum hoc ab impuris, feruidis & inquietis spiritibus ortum habeat, Nitrum non solum omnem fumum crassum, & flammam fumosam clarefacit, sed & volatilia figit, ideoque cereuisiæ dum feruet, aliquid ⦶ nonnulli adiiciunt. Ita enim non solùm cereuisia purior & clarior redditur, sed & obstructiones aperiuntur, crassities & fuliginosa sanguinis, ac spirituum dispositio emendatur.

Vtilia est & spir. vitrioli, præcipuè si sit mania ex iracundia, aut cum iracundia multa coniuncta. Iracundia enim affectis maximè resistit spir. vitrioli.

Quantum ad Topica, si æstus & furor vehemens sit, repellentia mox inter initia applicentur, vt oxyrrhodinum addito oleo aneth. aut chamæmel. & aliis, de quibus supra *part.1.cap.13.* *Topica.*

Circa quorum vsum hoc obseruandum, vt humectantia potius præpolleant, quam refrigerantia, ideóque merè frigidis vix vtendum, sed flor. chamæmel. aliquid addendum, vel post adhibenda resoluentia & discutientia. Detopica non actu frigida, sed tepida applicanda. Commodè ergo caput fouetur ol. viol. nymph. cui aliquid ol. chamæmel addatur, vel omentum agni tepidum capiti admoueatur, vel foueatur caput decocto maluæ, viol. lactuc. nymph. chamæmel. sem. lini, aneth. papau, lactuc, fl. stœchadis, rosarum, vt & succo polygoni, plantag. vel aquis destillatis eorundem, vel similibus.

Vel ℞. *herb. verben. fragar. an.* M.j. *beton.* M.ij. *sem. cannabis* ℥.j. ß. *coriand.* ℥.ß. *mily* ℥.j. Incisa & contusa includ. sacculo ex tela linea parato, qui in vino coquatur, & vertici calida admoueatur.

Vel ℞. *herb. verben.* M.j.ß. *sabinæ, lupuli an.* M.j. *placentam rosarum* nu.j. *granor. iuniperi* ℥.vj. Cõcisa grosso modo indãtur sacculo in aqua cõmuni coquẽdo, & vertici imponẽdo.

Vel

Vel ♃. *Aq. plantag. semperuiu. solani an.* ℥.ij. *ol. rosac.* ℥.j. ß. *aceti* ℥.ij. M. pro oxyrrhodino. Vel imponatur capiti sequens placenta seu cataplasma:

♃. *Placentam rosarum* num. j. *granor. Iuniperi* M. ß. *sem. lactuc.* ʒ.j. *papau. nigri* ʒ.ij. *spir. vini* ℥.ß. *albumen oui* j. Contundantur cum s.q. aq. Rosarum, in fine addendo seminis carui, vel cumini parum. Fiat placenta, quæ vertici imponatur.

Singularia repellentia in hoc affectu esse perhibentur succus ex cancris viuis contusis linteo exceptus, qui fronti applicetur, & quoties siccescit, mutetur, & renouetur. *Nota.* A Chymicis mirè laudatur Bals. ♄. quod fronti & téporibus iniungendum. ⏀ præparatum, quod cum modico *Camphoræ in aq. Nymph.* dissolutum cum petiis capiti applicatur. Tinctura santali rubri cum aq. rosarum præpar. in cuius ℥.v. dissoluantur Camphor. g̃.ix. Moschi g̃.v. & calidè capiti raso imponantur.

Commodissimæ sunt lotiones capitis, quas vt consuetas facilius, quam alia medicamenta, ferunt ægri, quæ si symptomata vrgeant, singulis diebus semel, vel etiam bis vsurpentur. Intermittendum autem est in lotionibus hîc lixiuium, cum nimium siccet, sed aqua dulcis sufficit cum speciebus modo dictis. Vtilis & hic Sacculus.

♃. *Sem. cannabis* ℥.iv. *coriandr. milij an.* ℥.ß. *herbar. fragar. beton. an.* ℥.ij. sacculo insuta coquantur in cereuisia & capiti applicentur.

Corpore euacuato nonnulli etiam calidiora discutientia adhibent, & recipiunt herbas cephalicas, easque in aqua fontana coquunt, postea parant sacculum ex baccis lauri & rad. hellebori nigri contus. an. q. s. sacculumque istum in decocto modo dicto parum coquunt, hinc diebus 9. continuis caput isto decocto fomentant, & postea sacculum suturæ coronali imponunt, vnde humores vitiosi per omnia capitis emunctoria euacuantur. Docet enim experientia, elleborum nigrum in morbis melancholicis, non solum intus, sed & extra vtiliter adhiberi.

Cauteria suturæ coronali applicata maximè vtilia sunt,

vt

vt scribit Gordon.*cap.de Mania*; probatque id experientia cuiusdam maniaci, cui cùm esset vulnus inflictum capiti cum fractura cranij, quamdiu fuit vulnus apertum, tamdiu bene habuit; vulnere sanato, reuersa est mania.

Cordi quoque prospiciatur. Etenim cum vehementer irascantur maniaci, & feroces sint magnum æstum circa cor esse credibile est, qui omnino mitigandus.

Ergo imponatur cordi tale Epithema.

♃. *Aq. rosar. nymph. an.* ℥.iij. *borrag. acetos. an.* ℥.ij. *flor. rosar. rubr. sem. ocym. santal. citrin. rubr. an.* ʒ. ß. *camphor.* g̃. vj. Tepidè regioni cordis applicetur.

Vel ♃. *Vng. rosac. ol. violac. nymph. an.* ʒ.ij. *pulu. rosar. rubr. santal. citr. rubr. an.* ℈. ß. *camphor.* g̃. vj. M. F. Vnguent.

Vel sacculus talis paretur.

♃. *flor. rosar. rubr. viol. bugloss. an.* M.j. *melis.* M.ß. *sem. ocym. rad. rhod. santal. citr. an.* ʒ.ß. *camphor.* g̃.v. F. Sacculus, qui vel siccus vel aqu. rosac. aut vino madidus cordi applicetur.

Ad totum corpus temperandum acresque vapores discutiendos balneum tepidum aquæ dulcis vsurpetur cum herbis refrigerantibus & humectantibus, aut temperatis.

Lotionibus quoque & frictionibus externorum vapores feruidi à capite reuellantur & dissipentur.

De furore vterino.

Pertinet ad maniam & peculiaris eius species est illa insania, quæ vulgo furor vterinus dicitur, cum fœminæ in insania illa ♀rem potissimum appetunt, vel ea non satiari possunt. *Furor vterinus maniæ species.*

Cuius caussa est, vel semen copiosum ob Plethoram, aut vasorum seminariorum feruorem genitum. Vel si semen præternaturalem caliditatem & acrimoniam acquirat, & virosum quasi euadat ex humoribus salsis, serosis, biliosis & acribus, qui semini permiscentur. *Eius caussa.*

Hinc enim si sanguis feruidus in caput feratur, maniam inducit. Cuius imminentis signum est, sanguinis in mammis collectio. De quo Hippocrates, 5. *aphor.* 40. *Quibus in mammis sanguis colligitur, furorem significat.*

Curatio.

Curatio. Curatur hoc malum, si nimius seminis prouentus prohibeatur, aut legitima ♀re euacuetur, vel medicamentis absumatur, ardorque illius emendetur, &, si humores vitiosi & acres semini permisti illud vitiosum & acre reddant, si illi humores euacuentur, seminisque caliditas & feruor remittatur.

Refrigerant semen, & eius feruorem extinguunt, vel etiam siccando, (in qua classe etiam sunt quædam calida), vel etiam occulta qualitate absumunt, lactuca, portulaca, mentha, quæ peculiari vi ♀rem extinguit, semen viticis, inde agni casti dictæ; vnde ad maniam ex semine & retentis menstruis tale fiat Electuarium.

℞. *Sem. agni casti, gr. iuniperi, an.* ʒ.iij. *myrtill.* ℥.ß. *sem. portulac. lactuc. pœon. an.* ʒ.j. F. puluis, & cum melle crudo Elect. de quo ʒ.j. exhibeatur ante prandium & vesperi cubitum ituro.

Reliqua quæ venerem reprimunt, ex *cap.* 10. de amore insano petantur.

Diæta.

Diæta. Quæ in diæta sint obseruanda supra *part.* 1. *c.* 13. dictum. Quibus saltem hæc addimus: cauendum est studiosè, ne æger solus relinquatur, vel inter ignotos, vel quos contēnit, aut odio habet. Si opus, vinciantur & vinculis cohibeantur ægri, & omnia circa ægrum ita comparentur, vt delectetur potius quam offendatur: qua in re astantium prudentia opus est, vt interdum ipsis assentiantur, non tamen ipsorum deliriū confirment. Suauis musica maniacos sæpissimè demulcet, vt exemplum Saulis Israelitarum Regis testatur.

Caueat & sibi Medicus, ne aliquid damni patiatur; cum sæpe odium erga Medicum blandis verbis occultent ægri. Somnus, quibus fieri potest modis, prouocetur. In cibo dulcibus & acribus quæ calidos humores generant, abstinendum. Vino quoque æger abstineat. Neque enim ignem igni addere conuenit. Ac si omnino concedendum videatur, detur tenue, & diluatur, ac temperetur aq. violar. bugloss. rosar. nymph. santalis, iulepo rosar. violar. Qua in re consuetudini aliquid dandum. Qui enim vino assueverunt,

runt, minus eo offenduntur, cùm exhilaret, modò moderatè sumatur, vel, vt dictum, diluatur. Aluus seruetur aperta.

QVÆSTIO. I.

Qui fiat, quod Maniaci & Melancholici interdum peregrinis linguis loquuntur & futura prædicunt.

Sunt quidem nonnulli, qui hypothesin quæstionis in dubium vocant, negantque, vel melancholicos, vel maniacos peregrinis linguis loqui, vel futura prædicere posse: sed cum nimiis agitationibus moueantur, linguamque etiam variè agitent, & sæpe sonos inconcinnos edant, accidere existimant, vt cùm vulgus illos intelligere non possit, putet, eos Latinè, Græcè aut Hebraicè loqui.

Verum enimverò non est, vt de historiæ veritate dubitemus; cùm fide digni Authores testentur, rem ita se habere. Refert enim Antonius Guainerius, *tract.* 15. *cap.* 4. se rusticum quendam melancholicum vidisse, qui semper Luna existente combusta carmina componebat, Latina, & transacta combustione circa duos dies ad aliam Lunæ combustionem ne verba Latina proferre poterat. Idem & alij Medici testantur. Rhases refert quosdam melancholicos ex illiteratis literatos euasisse, & ea prædixisse, quæ euentus comprobauit. Erasmus Roterodamus. *in Encom. medic.* narrat: Quendam Spoletanum idiomata locutum esse, quæ nunquam didicerat, recuperata verò valetudine, & vermibus ope medicamentorum pluribus eiectis, ea loqui amplius non potuisse. Refert quoque Forestus, *lib.* 10. *obseru.* 19. mulierem melancholicam cantiunculas Latinas & hymnos cantasse, quos nunquam didicerat. *Et ibid. in Schol.* se vidisse puerum nautæ filium, qui cùm in capite esset vulneratus & deliraret, semper lingua Germanica optimos Syllogismos fecerit, quos postea, cùm curatus esset, facere nesciebat.

Mira historia.

Caussas huius rei alij alias afferunt. Quidam enim ex astris easdem deducere conantur, inter quos est Gainerius, qui *loco modo allegato*, vbi pluribus de hac quæstione agit, ex hypothesibus Platonicis & Astrologicis quibusdam ita hac de re philosophatur. Animam, inquit, ante

infusionem in corpus omnium rerum notitiam possidere, sed eam aboleri quodammodo & obfuscari corporis, cui infunditur, vnione & ergastulo. Recuperari verò per doctrinam, vel per influxum, vel per impressionem planetæ, qui natiuitati tempore infusionis animæ præsidebat. Et huius impressionis tantam vim esse, vt animam donet potestate talia efficiendi, qualia ipsæ stelllæ efficere possunt, faciendi scilicet ex sano ægrum, ex ægro sanum, & alia multa: Verùm huic potestati resistere corpus & sensus corporeos; quibus ligatis, quod fiat in melancholia, posse stellas suas influentias perfectius animæ communicare. Atque ita melancholicum illiteratum posse fieri literatissimum, & futura quoque prædicere.

Verùm magna petita sunt, quæ præsupponit, & sibi concedi postulat Guainerius, animam, scilicet in corpus infundi, ex se omnium rerum notitia præditam, per infusionem in corpus obliuione rerum antea cognitarum capi, eamque stellarum influxu rursum excitari, quæ ipsi non conceduntur.

Deinde etsi concedamus ipsi, astra ad temperamentum immutandum multa posse, vel etiam inclinationem ad linguas aut alias disciplinas imprimere, hoc tamen concedi non potest, astra ipsam linguarum, vel aliarum disciplinarum notitiam inducere posse. Hoc enim si possent, quandoque etiam sanæ mentis homines sine doctrina ad talem notitiam peruenire possent. Neque deprauati sensus plus possunt conferre ad recipiendum astrorum fluxum, quam bona eorum constitutio. Neque melancholici & maniaci planè à sensibus abstracti sunt.

Alij humori melancholico id tribuunt. Nam plurimos qui ingenio & artibus excelluerunt, vel in administrandis Rebuspubl. aut aliis rebus perficiendis plurimum præstiterunt, melancholicos fuisse deprehensum est. etiam facultatem linguis peregrinis loquendi, ac futura prædicendi melancholiæ tribuunt. Melancholiamque humanam animam ad res miras disponere dicunt. Et sicut vinum immoderatius haustum mores hominum immutat; ita etiam humorem melancholicum, si plus iusto abundat, vel

vel à naturali temperie desciscat, mentem hominis immutare, & eam ad res mirabiles perpetrandas disponere putant.

Quibus & addunt illud, quod Aristoteles 7. *Eudem. cap.* 14. Melancholicos esse εὐθυονείρους, id est, recta habere somnia scribit. Verùm enimverò nec opinio ista assensum meretur. Etsi enim hoc suo modo concedatur, melancholicos esse ingeniosos de quo in Institut. *lib.* 3. *part.* 1. *sect.* 1. *cap.* 2. dictum: tamen ea, quæ supra hominis vires sunt, melancholia efficere non potest, qualia sunt peregrinis linguis loqui, & futura prædicere. Etenim etsi in homine ad omnes linguas discendas sit aptitudo; tamen omnes linguæ vsu discuntur; & futura prædicere solius Dei est, aut eorum, quibus id communicat. Et quod Aristoteles dixit, melancholicos esse εὐθυονείρους, eò nihil aliud voluit, quam eos clara habere somnia, qualia etiam solent esse matutina, non ita obscura, qualia pituitosi & biliosi habent. Neque etiam ebrietas præstare id potest, vt homo aliquid vltra vires naturales agat. Etsi enim ebrij multa confidentius agant, atque audaciores facti voculas aliquas, quas aliquando didicerant, vel Græcas vel Latinas proferant, & sæpe magis diserti, quam sobrij videantur: tamen plura non possunt in hac re præstare, quam didicerunt.

Atque ita quamquam concedi possit, & ab ebriis ac melancholicis nonnulla rectius perfici, quam dum sunt sobrij & sani; tamen id verum saltem est de iis quæ antea didicerunt. Nam & vinum & melancholia, vt Aristoteles *sect.* 30. *problem.* 1. habet, πνευματώδη sunt, & ad ciendos spiritus, à quorum alacritate omnis ingenij vis pendet, plurimum possunt.

Non multum ab hac sententia differt opinio Iani Huarti Medici Hispani, qui *cap.* 7. *ingen. scrutin.* scribit, Latinæ linguæ magnam esse cum anima rationali consonantiam; & esse quasdam naturas, quæ peculiariter linguis inueniendis accommodatæ sunt. Ideoque si per morbum illud temperamentum in cerebro excitetur, quod elegantissimæ alicui linguæ necessarium est, ilicò linguam Lati- *Ridicula ratio.*

nam hominem obuiam abiturum, & vocabula Latina etiam citra deliberationem ei occursura scribit.

Verùm nec hæc opinio probabilis. Etenim præsupponit, nondum concessum: Primùm homines habere ad linguas inueniendas peculiarem dispositionem. Secundò delirantes saltem lingua Latina loqui, ac linguam Latinam maximam habere cum anima rationali consonantiam. Quorum & hoc nullo fundamento nititur: & obseruatum, melancholicos non solùm Latinè, sed & Græcæ & Hebraicè locutos esse. Et quamuis, vt suprà *cap.* 5. dictum, concedamus, ex morbosa constitutione dispositionem in cerebro aliquam concitari posse, ob quam homo ingeniosior euadat, quam sanus fuit, vt eius rei exempla *l. c.* attulimus: tamen ad id, quod supra hominis vires perficiendum nec melancholia, nec alia morbosa constitutio disponere potest.

Alij ergo, cùm harum rationum nullam verò consentaneam videant, statuunt Dæmones, qui morbis sese immisceant, permittente Deo, horum effectuum authores esse. Morbis enim naturalibus similia multa sæpe pati eos, qui à dæmone vexantur, testatur historia, quam habet Fernelius 2. *de abd. rer. caussis cap.* 16. de Iuuene quodam, qui pro epileptico habitus, & in tertium mensem curatus fuit, donec tandem tertio mense dæmon totius mali author se tum Latinè tum Græcè loquendo prodidit.

Quorum opinioni & nos assentimur; modò rectè explicetur. Non enim omnia, quæ patiuntur melancholici & maniaci, dæmonibus attribuenda. Etsi enim sæpissimè sine vlla corporis morbosa dispositione Deo permittente hominem obsidere & occupare dæmon possit, qui verè obsessi dicuntur & sunt: tamen quandoque morbis, & præcipuè melancholicis sese immiscet dæmon, & forsan frequentius hoc accidit, quam sæpè creditur. Ita in historia Euangelica apud Lucam *cap.* 13. *v.* 12. mentio fit mulieris, quæ habebat πνεῦμα ἀσθενείας spiritum infirmitatis annos octodecim, quæque erat contracta, nec omnino poterat caput erigere. Et præcipuè, vt dixi, humori melancholico sese immiscet dæmon, vnde etiam melancholia

balneum

balneum diaboli dicitur. Melancholici enim & atri humoris ea natura est, vt varia phantasmata & deliria pariat, metum, mœstitiam, ferocitatem, & alia multa excitet. Dæmon ergo tali occasione abutens, & se humori melancholico immiscens multa edit, quæ vulgus sæpe morbo adscribit; cùm tamen adscribenda sunt dæmoni. Alia nimirum humori vitioso, alia dæmoni adscribenda sunt. A melancholia est mœstitia, timor; ab atra bile ferocitas, iracundia; ab vtraque delirium, vigiliæ. Si verò in delirio multa miranda accidunt, si ægri ad desperationem adigantur, sibi ipsis & aliis noceant, si ad impia stimulentur, aut ad maledicendum Deo incitentur, vt eius rei exempla aliquot habet Platerus: *lib. 1. obs. p. 44. & seq.* ea iam à Dæmone prouenire credendum est; etsi aliis indiciis sese is non prodat. Si verò æger iam linguis, quas numquam didicit, loquatur, futura prædicit, eo ipso Dæmon se manifeste prodit.

Atque ita rem se habere patet ex eo, quod ij, qui à dæmone hoc modo vexati fuerunt, medicamentis idoneis adhibitis curati sunt. Postquam enim subiectum aptum & dispositum amplius non est, deserit dæmon suam sedem & alio migrat. Ita Erasmus *in Encomio Medicinæ* refert, dæmonem, qui ab exorcistis curari non poterat, medicamentis exhibitis, plurimisque vermibus eiectis curatum fuisse, vt amplius peregrinis linguis loqui non potuerit. De quo etiam Lang. *lib. 2. Epistola 35.* Ita Martinus Rulandus Pater dæmoniacum & maniacum curauit, de quo videatur *Cent. 3. curat. 100.*

QVÆSTIO II.

Qui fiat, quod maniaci cum tot diætæ erroribus tam diu viuant.

Quomodo maniaci tamdiu viuere possint.

Omnino admiratione & cogitatione dignum est, qui fiat quod cum maniaci tam grauia symptomata patiantur, & cum cerebrum tum cor afficiatur, nihilominus tamdiu & sæpè multos annos, & quidem cum tot in diætæ erroribus, viuere possint. Hieronym. Mercurialis tres huius rei caussas affert. Prima est, quod viscera nobiliora vitiosos humores à se quam maximè depellere soleant; ac pro-

pterea & hic cerebri facultas humorem vitiosum ab eo maximè depellat. Secunda, quia in aliis visceribus similis humor non colligatur; cum ad humorem melancholicum expellendum natura machinata sit amplissimas venas, quæ educant sanguinem melancholicum ab Epate (aut potius à vena portæ) ad lienem, ac lienem ipsum maximum, & ad excipiendum hunc humorem amplissimum. Tertiam caussam hanc ponit, quod licet portio aliqua colligatur in cerebro, aut tamen esse motus maniacorum, vt satis esse possint ad consumendum illum humorem atrum, ne noceat cerebro.

Verum relinquamus has rationes suo loco. Quanquam enim natura expellat humorem melancholicum, vbi omnia rectè sese habent: tamen in hoc ipso morbo cumulatum esse, & ea ipsa de caussa in maniam ægros incidere, neq; etiam motibus illis maniacorum violentis discuti posse manifestum est.

Caussa ergo potius in dispositione humoris huius quærenda est, quæ omnino talis est: (abest enim putredo & inflammatio) vt facultatem naturalem, ob cuius læsionem plerique morbi lethales sunt, non afficiat, imo calor ita auctus aut fixus esse videtur, vt facultatis naturalis robur potius adiuuet, quam debilitet. Hinc & frigus hybernum atque alios in diæta errores enormes tolerare possunt maniaci. Præterea qualitates occultæ sæpè sine vitæ iactura longo tempore in corpore asseruantur: cuius exempla suppeditant Epilepsia, rabies canina, & alia venena.

CAPVT XVI.

De Rabie, & Hydrophobia.

RElíqua deliriorum genera, quæ partim melancholiæ, partim maniæ affinia sunt, hoc ex sequenti capite cōprehendemus. Et quidem quæ de iis in Instit. *l.2.p.3.s.1.c.7.* *s.2.c.4.* diximus hic non repetemus, sed pauca quædam addemus, & præcipue de curatione hic tractabimus.

Et primò quidem Lycanthropiam, quod attinet, duæ eius sunt differentiæ, vna dæmoniaca, altera naturalis, quæ medicæ considerationis est, de qua nihil præterea, quæ in Institut. diximus, addemus, reliqua ex sequentibus de rabie patebunt.

Et quantum ad hydrophobiam & rabiem, etsi non semper hoc morbo affecti delirent: tamen quia frequenter hoc accidit, & præterea omnes præter voluntatem agunt, etiam inter deliria de ea agendum.

Appellatur hoc malum à plerisque hydrophobia, quod eo affecti, aquam, imò omnia liquida, exhorrescunt. Alij sub nomine rabiei caninæ de morsu canis rabidi, de veneno rabidi canis, & aliis hoc malum proponunt. Verum in genere rabiem appellare malo, cum non canes tantùm rabie corripiantur, & ab eorum morsu homo in rabiem incidat, sed vt in Institut. dictum, etiam lupi, chameli, equi, sues, boues, vulpes, feles, & vt Cœlius Aurelianus *lib. 3. acutor. cap. 9.* & Auicenn. *6. quarti, tract. 4. cap. 5. & 6.* habet, vrsi, leopardi, asini, mustelæ, simiæ. Baccius *in tract. de ven.* etiam gallum in rabiem actum fuisse, & ab eo hominem interemptum vidit.

An & alia præter canes animalia in rabiem agantur.

Plerique tamen à cane rabiei hoc nomen indiderunt, quod frequentius, quam alia animalia, canes in rabiem agantur. Imo sunt, qui existimant, solum canem primario & principaliter, & ex principiis internis rabie corripi, reliqua animalia omnia saltem secundario, & malo à cane rabido communicato ea laborare.

Verùm non impossibile videtur, etiam in aliis animalibus hoc venenum generari posse, præsertim iis, quæ cognationem habent cum canibus, quales sunt lupi, qui frequentissimè quoque rabie corripiuntur: vt ex libello German. de lupis rabidis Ioh. Bauhini patet. An verò in homine etiam generari possit, de eo in Institut. dictum.

Est nimirum rabies affectus præter naturam, & sæpe quidem delirium, à veneno quodam peculiari in animali genito, & homini communicato genitum cum vehementi liquidorum omnium, & aquæ potissimum, abominatione.

Caussæ.

Rabiei caussa.

Mali huius caussa est venenum peculiari modo dispositum, quod ab animali rabido homini communicatur. Et vt veneni huius natura non in qualitatibus primis consistit, sed à tota substantia, vt loquuntur, agit: ita quoque non ex manifesta humorum corruptione; sed ex proprietate peculiari naturæ animalium infensa prouenit, non ex qualitatibus primis, quod ex eo patet, quod in dies multæ mutationes in qualitatibus primis accidunt, quæ tamen rabiem non excitant; & quod vt plurimi Medici & ipsa experientia testatur, non solùm in maximo æstu, sed etiam per maxima frigora canes & lupi in rabiem agi solent; quod fieri non posset, si à caliditate & siccitate malum hoc originem haberet; cùm à caussa frigidissima effectus calidissimus fieri non possit: sed ab vtroque excessu hoc accidit, quod vterque humores corrumpere, vel corruptos mouere potest.

Cur autem canis præ reliquis animalibus in rabiem agatur, nonnulli etiam caussam ex qualitatibus primis, alij ex temperamento melancholico, quo canis præditus sit, deducere conantur; sed frustra. Nam cùm qualitates primæ in aliis animalibus tale nihil efficiant; & nullis indiciis probari possit, canem esse animal melancholicum: omnino etiam hic ad peculiarem, proprietatem & inclinationem ad hoc malum contrahendum, quod canis præ reliquis animalibus habet, recurrendum.

Quomodo venenum ab animalibus rabidis homini communicatur.

Communicatur autem hoc venenum ab animali quocumque rabido, seu cane, seu lupo, seu homine, seu alio: & quidem frequenter per morsum & saliuam. Imò & per osculationem animalis rabidi, qua seu saliua, seu halitus animalis rabidi excipitur: nonnumquam tamen & per solum saliuæ animalis rabidi contactum, aut esum carnis rabidi animalis, vt in institut. dictum.

Hoc saltem addimus, venenum rabidorum animalium nunc esse fortius, nunc debilius. Si venenum sit fortius & maioris efficaciæ, etiam contactu carnis, præcipuè mollioris & rarioris, qualis est in lingua & labiis, rabiem inferre potest. Quandoque tamen etiam per cutem densiorem

siorem hoc præstat, sicut Matth. de Grad. *consil.* 82. quendam Ioan. Coquenarium ex sola manus impositione in os rabidi canis post multos dies rabie affectum fuisse refert; quod idem testatur Petrus Andr. Matthiolus. Si verò venenum sit debilius, non solo contactu, imò nec semper morsu rabiem infert. Est enim vt aliorum animalium venenatorum, ita & rabidorum animalium in hoc genere differentia, secundùm locorum, temporis, anni ac aliarum circumstantiarum differentiam.

Sunt quidem nonnulli, qui ex Dioscoride & Cœlio Aureliano probare conantur, etiam sola inspiratione aëris à rabidis exspiratione emissi rabiem contrahi posse: Verùm hoc vix vero consentaneum est, sed potius credibile, qui ex sola conuersatione cum rabidis in hoc malum inciderunt, eos ex cibo, aut poculo, aut alia re à rabido infecta malum hoc contraxisse.

Venenum rabidorũ animaliũ diu latere potest in corpore.

Post acceptum autem & communicatum hoc venenum alij citius, alij tardius in rabiem aguntur; alij quidem statim, & post paucos dies & infra septimanæ spatium: alij post longius tempus. Anton. Musa Brassauola *libr.* 2. *aphor. comment.* 23. scribit: repertos aliquos, qui 17. anno post morsum rabiem contraxerunt. Guainerius *in tract. de venen. cap.* 12. scribit; se à fide digno accepisse, cuidam post 18. annum malum accessisse. Alzaharauius testatur, expertum se esse, rabidi canis venenum per 40. annos in corporibus delituisse.

Quæ autem caussa sit, quod nunc tardius, nunc citius sese exserit, in Institut. dictum. Quibus hoc saltem addimus, ob partis etiam, quæ demorsa est, varietatem, nunc citius, nunc tardius in rabiem incidere demorsos posse. Si enim neruus, vena aut arteria læsa sit, citius & breuiore tempore per has partes nobilioribus membris venenum communicari potest, quam si pars ignobilior & cum partibus nobilioribus consensum non habens, demorsa fuerit. Quò etiam facit ipsius veneni natura, quod nunc debilius, nunc validius est.

Quamuis verò diu in corpore possit latere hoc venenum: tamen potius morbus ab eo inductus inter morbos

acu

acutos, quam diuturnos referendus. Illud enim tempus, quo actiones in homine adhuc saluæ sunt, & quo venenum nondum lædit, in morbum non computandum est.

Excitatur autem hoc venenum latens in corpore etiam occultis quarundam rerum actionibus, si nimirum quis sub vmbra sorbi dormiat, vel commoretur, narratque Guainerius *tract. de venen. cap.*12. venenum à morsu canis rabidi communicatum, quod per decem & octo annos latuerat, excitatum fuisse, cùm morsus sub vmbra sorbi maneret, ægrumque intra tertium diē rabidum mortuum fuisse; quod & Fernelius affirmat, & Matthiolus scribit, si commorsus à rabido animali ante annum exactum tangat vel cornus, vel sanguinariæ plantam, eum in rabiem incidere.

Nota.

An venenū hydrophobiā inducens in corpore humano generari possit.

Atque hæc quidem mali huius frequentissima generatio est, & venenum hoc ab animalibus rabidis homini communicatur. Obseruatum tamen est, venenum hoc, aut certè quod id æmulatur, & si non rabiem, tamen hydrophobiam inducit, breuique tempore hominem iugulat, in corpore humano generari posse, præcipuè ex terrore, eiusque rei historias quinque recenset Marcell. Donatus *de histor. medic. mirabili lib.6.cap.*1. vnam etiam Petr. Salius Diuersus, *de affect. partic. cap.*19. Præter quæ exempla notabilis etiam exstat historia apud Fel. Platerum *lib.* 1. *obseru.* de fœmina quadam, quæ noctu extra vrbem relicta & deserta, ac solitudine territa domum reuersa, nec aquam, nec vinum, nec iusculum, nec aliud quicquam deglutire potuit, sed hisce oblatis suffocationis periculum incurrit, imò ex contactu & conspectu rerum liquidarum; & quod mirum, aërem nonnihil agitatum, vel auram leuem sentiens idem patiebatur: quæ octauo à prima inuasione die exstincta est.

Signa Diagnostica.

Signa diagnostica.

Cùm verò multum referat, malum hoc statum in principio agnoscere, vt medicamentis idonei, ei obuiam iri possit, antequam ad rabiem & summum ac incurabilem gradum perueniat; ac verò sæpe incertum sit, an canis

vel

vel alia beſtia, quæ hominem momordit, rabida fuerit necne: diligenter danda opera, vt in eius rei notitiã perueniamus. Præſertim cùm vulnus, quod animal rabidum inflixit, à vulnere, quod canis non rabidus intulit, nihil differat. Ad explorandum ergo an canis, qui aliquem momordit, rabidus fuerit, nuces iuglandes contritas vulneri imponere, & aliquot horis, vel per noctem aut diem (prout vulnus magnum vel paruum fuerit, cum à magno vulnere facilius venenum nucibus communicetur) ſuper vulnere relinquere, & poſtea gallo vel gallinæ deuorandas obiicere. Si enim canis rabidus non ſit, non morietur; ſi verò rabidus fuerit, poſtero die peribit.

Alij triticum vulneri imponunt: Alij ſanguinem ex vulnere detrahunt, & cum farina offam inde formant, ac gallinæ obiiciunt, quæ ſi inde moriatur, canis fuit rabidus. Rhaſes & Auicenna medullam panis vulneris affricare iubent, vt ſanguine vel ſanie emanante inficiatur, eamque cani deuorandam obiicere, qui ſi illum non comedere, vel etiam non olfacere velit: vel ſi comederit, inde rabidus fiat, aut moriatur, ſignum eſt, canem rabidum fuiſſe.

Verùm vt nullum dubium relinquatur, ipſum animal, quod aliquem momordit, conſiderandum. Secundùm Dioſcoridem verò canis rabidus potum & cibum auerſatur, multam pituitam ſpuitumque ex ore & naribus emittit, vel potius ſaliuam ſicciſſimam & rubiginoſam; præter ſolitum toruus videt, oculos rubentes & igneos habet, in omnes, notos pariter, & ignotos ſine latratu irruit, eoſque mordet, domeſticos non agnoſcit, non latrat, vel parum, vox eſt rauca. Canes rabidi etiam ſunt macilenti, caudam demiſſam & ſub ventrem inflexam geſtant, linguam exſerunt, eamque tanquam bile infectam, croceam, rubram, vel nigram; ſæpe velociter currunt, mox ſubſiſtunt, ſæpe in curſu in arbores vel alia obſtacula impingunt, canes alij ipſos fugiunt.

Signa autem incipientis rabiei ſunt, anxietas & iracundia ſine ratione, ventriculi vellicatio & grauitas, & querela de aëre inclementiore & quaſi auſtrino, etſi ſerenus & mitis *Incipiẽtis rabiei ſigna.*

mitis ſit,corporis grauitas &impotétia ad omnes actiones, vigiliæ & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa, paruum bibendi deſiderium contra morem. Ægri ſecum loquuntur & murmurant, lucem ac luminum accenſionem etiam de die optant. In parte olim vulnerata & commorſa, etſi vlcus iam diu fuerit conſolidatum, dolor quidam percipitur,ac verſus caput tendit, quod cum apprehenderit,quædam vertigo excitatur, vt æger rectè progredi non poſſit. Quæ ſigna propterea diligenter attendenda ſunt,cùm iam ſint inſtantis rabiei ſigna.

Rabiei iā facta ſigna.

Vbi verò iam facta & confirmata eſt rabies, accidit membrorum quædam veluti diſtenſio, pandiculationi ſimilis, ſed nõ cõtinua;corporis & faciei rubor,æger fit anxius; Spumant, oculos toruos & aſpectu horribiles habent in proximo exaſpuunt, quidam more canum, ſi à canibus morſi fuerint, latrant, & obuios quoque dentibus impetunt, & quidem præter voluntatem. Narrat enim Gentilis, *in Comment. in Auicenn.* adoleſcentem quendam rabioſum matrem hortatum fuiſſe, ne ſibi propinquaret; ſiquidem ſe continere non poterat,quin appropinquantes morſu inuaderet. Aliqui ex iis delirant, aliqui verò mente conſtant vſque ad extremum ſpiritum.

Hoc omnibus commune eſt, vt aquam & liquida omnia abhorreant,& cùm vident pauxillum aquæ,timeant ac peius habeant, imò non ſolùm viſum, ſed nec ſonitum & nomen aquæ & liquidorum ferre poſſunt.

Cur rabidi aquā abhorreant.

Etſi verò, vt in Inſtitut.*lib.2.part.3. ſect.2.cap.4.* dictum, alij alias huius rei cauſas afferant: tamen maximè probabilis ratio ibi propoſita, quod nimirum venenum hoc, quod omnia membra hominis ægri occupauit,peculiarem diſſenſum & ἀντιπάθειαν ad omnia liquida habet, & à liquidis exaſperatur ac concitatur, vt ferocius in partes infirmas ſæuiat. Vt enim qui à Phalangij ſpecie, quam Apuli Tarantulam vocant, icti, audito muſicorum inſtrumentorum ſono ſtatim exſiliunt, & ſaltare incipiunt: ita veneni à rabidis animalibus illati hæc vis eſt, vt à liquidis exaſperetur, vnde rabidi liquida omnia auerſantur.

Pul

Pulsus in rabidis sunt parui & inordinati, grauitas membrorum augetur, aluus supprimitur, vrina guttatim redditur, vox est rauca, spiratio difficilis, ægri linguam exserunt, & cùm malum valde intenditur, bilem euomunt, vel flauam, vel atram; singultu corripiuntur; quæ tamen non in omnibus & non nisi vno atque altero die ante mortem apparent; aliqui etiam paulò ante mortem conuulsionibus & maximo stridore dentium corripiuntur.

Prognostica.

1. Cùm rabies, vt alij morbi, vel ad mortem terminetur, secundùm Rhasem & Auicennam salutis spes est si sanguis copiosè è vulnere effluxit, aut postea, dum vulnus curatur, vel sponte sudor multus, vel vrina, præcipuè nigra, euacuatur. Verumtamen hisce non firmiter fidendum est, sed tutissimum, statim idoneis præsidiis malo huic occurre. Vnde Aëtius: Qui à rabioso cane morsi sunt, si neglecti fuerint, vel malè curati, in affectionem aquæ timoris incidunt. Et Celsus: vbi parùm citò initio occursum est, solet aquæ pauor nasci. *Prognostica.*

2. Si vulnus ab animali rabioso inflictum non sit profundum, nec neruus, vena, vel arteria vulnerata, de salute maior spes est, modo idonea remedia adhibeantur.

3. Si malum iam eò processit, vt rabies & timor aquæ adsit, tum in angusto spes est, vt Dioscorides, Paul. Ægineta, Aëtius, Celsus, Auicenna, & plerique alij Medici scribunt, nullum ferè, quem aquæ timor iam corripuit, euasisse, etiamsi idonea medicamenta adhibeantur, & alios quidem 4. dierum spatio, alios intra septimanam mortuos esse. Cùm enim membra principalia iam venenum occupauit, frustra omnia medicamenta adhibentur. Quia tamen Dioscorides ex aliorum relatione narrat, Eudemum & Themisonem Medicum rabie affectum, pristinæ sanitati restitutum fuisse, idemque de aliis etiam alij referunt: distinguunt hic nonnulli, & eos, qui per contagium ab homine acceptum in hunc morbum inciderunt, posse seruari, eos verò, qui à cane, lupo, vel alio animali rabido morsi fuerunt, omnes interire.

Indicationes.

Indicationes. Duo ergo hîc Medico agenda. Primò cùm ſi homo iam in rabiem inciderit, & hydrophobia correptus ſit, ſpes ſit in anguſto, danda opera, vt quamprimum homo à cane, vel alio animali rabido morſus eſt, aut lingua, ore, aut alio modo ſputum animalis rabidi tetigit, ne in rabiem aut hydrophobiam incidat, præſeruetur. Et quamuis ab initio grauia ſymptomata non percipiantur: tamen quia ſæpe longo poſt tempore, vt dictum, morſi in hoc malum incidunt, nullo modo curatio differenda.

Deinde ſi homo iam morbo hoc laboret, curandum, vt ab eo, quantum poſſibile, liberetur.

In præſeruatione tres ſcopi Medico ſunt propoſiti.

Primus eſt, vt veneno morſu immiſſo via in corpus progrediendi intercipiatur, idemque mox reuocetur & extrahatur.

Secundus, vt ſeu morſu, ſeu alio modo communicatum ſit venenum, prohibeatur, ne ad interiora progrediatur, & per vniuerſum corpus diffundatur, ac membra principalia, ne id admittant, ſed potius à ſe propellant, roborentur.

Tertius, vt venenum & ab eo impreſſa mala διάθεσις, ſeu malignitas extinguatur.

Curatio.

Præſeruatio & Curatio. Primùm expeditur, ſi vincula partibus affecta parte ſuperioribus, ſi partis conditio admittat, iniiciantur, & per tres, vel quatuor digitos ſupra partem læſam arcta deligatio inſtituatur. De quo tamen monet Celſus, *lib. 5. cap.* 27. ne partes nimium fortiter ligentur, ne torpeant.

Ligatura At ſi partis conditio ligaturam non ferat, medicamenta adſtringentia, puta ſanguis dracon. bolus armen. balauſtia & ſimil. cum oui albumine vicinis locis imponenda.

Cucurbitularum applicatio, & ſcarificatio. Simul ſtatim vulneri, quod ab animali rabido inflictum eſt, cucurbitulæ cum ſcarificatione, ſi partis conditio id ferat, & quidem cum magna flamma imponantur, vt venenum immiſſum extrahatur; qua in re tamen vulneris qualitas perpendenda. Si enim vulnus antea ſatis ſit magnum,

Magnum, non opus est scarificationes adhibere, ne inflammatio excitetur, quæ postea impediat, quo minus alia remedia, quæ venenum euocant, adhiberi possint. Si autem vulnus sit exiguum, locus morsus tutò scarificari potest, & quidem si aliquod temporis spatium à morsu præterlapsum sit, sæpius adhibendæ sunt, & partibus vicinis altiora vulnera infligenda. Si verò pars talis sit, vt cucurbitulæ commodè affigi non possint, scarificatio sola adhibenda, vt sanguis effluat, qui sicca spongia è vulneribus exsugendus, non verò vulnus aqua abluendum; aut hirudines applicandæ, quæ sanguinem veneno infectum exsugant. Si quoque vulnera ab animali rabido inflicta sint angusta, amplificanda, & carnis nonnihil orbiculatim auferendum, si pars ferat, vt vulnus diutius apertum seruetur, ac venenum effluere possit. Licet etiam animalia viua, vt columbas, gallinas, plumis prius euulsis, podice vulneri admouere, & si vna moriatur, statim aliam adhibere, vel pullos gallinarum aut columbarum per medium dissectos adhuc calentes læsæ parti imponere.

Attrahentia medicamenta.

Postea applicentur medicamenta valdè attrahentia, quæ *lib. 5. Instit. part. 1. cap. 9. & part. 3. sect. 3. c. 36.* sunt proposita. Ex allio scilicet, stercore columbino, sinapi, nuce iuglande, ruta cum fermento, sale & melle, quibus commodè admiscetur Theriaca. Vtile est & emplastrum vel cataplasma de angelica. Commendatur plurimum ex Dioscoride desumptum, & sæpe cum felici successu vsurpatum ex allio, cepis, & semine tritici masticato paratum. Galenus, *lib. 11. de simplic. fac. cap. de canc. vstis, & lib. 3. de composit. medicament. secundum gen. cap. 5. Item lib. 2. de antidot. cap. 11.* commendat valde Emplastrum paratum ex pice, opopanace & aceto.

Recipit autem picis ℔.j. aceti acerrimi ℔.j.℥.viij. opopanac.℥.iij. Opopanax prius in cyathis 4. aceti dissoluitur, acetum, quod superest, cum pice coquitur, quod vbi consumptum est, opopanax additur & coquuntur, cauendo ne efferueant; scribitq; Galen. neminem se vidisse, qui illo vsus mortuus sit. In tenerioribus corporibus liquari potest vino vel oleo veteri; in robustioribus per se applicatur.

Galenus de Theriaca ad Pisonem etiam cum felici successu Theriacam cum ol. rosat. liquatam imponi testatur.

Aëtius laudat hoc, *tetr.* 4. *serm.* 1. *cap.* 10.

℞. *Spum. argent. ceruss. resin. pini, an.* ℔. j. *ol. veter.* ℔. iij. *ceræ* ℥. vij. *ammoniac. thymian. galban. an.* ℥. iv. Ceruss. & argent. spumam in ol. coquito, donec manus non inquinent, deinde liquefacta adiicito & vnito.

Laudatur & emplastrum Diadictamnum, quod Galenus 5. *de compos. medicam. secund. genera cap.* 4. descripsit. Hieronymus Capiuaccius, *lib.* 7. *pract. cap.* 12. sequens commendat.

℞. *Ciner. cancr. fluuiat. allij, menth. gentian. aristol. rotund. an.* ʒ. ij. *baccar. lauri, boli armen. an.* ʒ. j. M. cum succo menthæ. F. Emplastrum, vel potius Cataplasma.

Expeditissima verò via est, adhibere cauteria actualia, quæ & venenum absumunt, & diuturnum vlcus, per quod virus effluat, relinquunt. Vstione peracta danda opera, vt crusta quàm celerrimè amoueatur, vt venenum quam citissimè per vlcus euacuari possit. Nam crusta vlceri inhærens facit, vt venenum retineatur, & ad corporis interiora penetret. Amouetur autem, vt notum, si illinatur vitello oui & recenti butyro. Si locus sit carnosus, etiam manuali opera crustæ aliquid demi potest. Si autem locus vstionem non ferat, aut æger ignem actualem admittere nolit, adhibenda medicamenta caustica & escharotica dicta, inter quæ etiam ☿ius sublimatus & præcipitatus vtiliter vsurpatur. Vlcus seruetur diu apertum, ad minimum 40. dies, ne aliquid veneni in corpore relinquatur.

Pars demorsa an statim amputanda.

Sunt nonnulli, qui, si partis conditio id ferat, partem demorsam statim amputandam censent, exemplo illorum, qui ab aspide aut viperis demorsi digitos amputauerunt & salui euaserunt, vt refert Galenus 3. *de loc. affect. cap.* 7.

Verùm non ita necessarium hoc factu videtur, cùm venenum canis rabidi non sit tam celeris actiuitatis ac venenum aspidis vel viperæ, & aliis modis satis euacuari & extrahi possit.

Quidam & hoc remedium proponunt; vt seruus aliquis

quis adhibeatur, qui ore è vulnere venenum exſugat. Verùm cùm id non ſine periculo ſugentis fiat, id tentare, quod gentiles in mancipiis ſuis ſibi licere putabant, in fratribus Chriſtiana charitas non permittit, præſertim cum alia remedia, quæ idem præſtare poſſunt, in promptu.

Circa auxilia autem iſta Externa & Chirurgica, quæ venenum euocant, Dioſcorides *l.6.c.39.* & Paulus Ægineta *l. 5. cap. 3.* admonent, quod ſi à principio prætermiſſa fuerint (principium autem alij tribus diebus definiunt, alij ad ſeptimanam extendunt) poſtea fruſtra adhiberi, & ægrum doloribus cruciari, cùm iam venenum in totum corpus diffuſum ſit. Non tamen inutile fuerit, ſi quocunque etiam tempore fonticulus in loco affecto excitetur, vt continua illa euacuatione venenum reuellatur.

Vt autem cognoſcatur, an hiſce remediis venenum omne extractum & diſſipatum ſit, nihilque periculi amplius ſubſit, Paul. Ægineta ex Oribaſ. eadem probatione vti iubet, quæ vſurpari ſolet ad cognoſcendum an canis, qui morſum intulit, rabidus fuerit necne: nimirum nuces iuglandes tritas vlceri apponere, deinde gallo vel gallinæ deuorandas obiicere. Si enim non moriatur, ſignum eſt, venenum planè eſſe extractum, vulnuſque ab eo mundatum, ideoque tutò cicatricem induci poſſe. Si verò moriatur, ſignum eſt, nondum omne venenum extractum eſſe, & propterea vulnus adhuc apertum ſeruandum, operamque dandam eſſe, vt reliquum etiam extrahatur.

Venæ ſectioni hic nullus locus eſt, vtpote quæ venenum non euacuat, ſed vires debilitat, venenumq; exagitat.

Purgatio

Purgationem quod attinet, vt ab initio ea inſtituantur, nihil eſt, quod eam indicet. Imò ſi exhibeantur purgantia, metus eſt, ne venenum ad interiora trahatur, & humores ac corporis partes inquinentur. Si verò malum iam progreſſum ſit, & venenum ad interiora penetrauerit, tum purgatio non inutilis eſt, eamque tantum auxilij afferre ſcribit Dioſcorides, vt quidam, qui iam hydrophobiæ propinqui eſſent, ſumpto helleboro ſanati fuerint, ideoque non ſemel atque iterum, ſed frequenti vſu ante diem 40. ea ita vti præcipit. Imò nonnulli referunt, ſi canis rabidus

bidus helleborum album cum polenta sumpserit hac euomuerit, à rabie liberatum fuisse.

Humores tamen prius præparare non inutile fuerit calefacientibus, incidentibus, abstergentibus, atque veneno simul resistentibus; vt Syrup. Scord. de cortic. citri, Betonic. de pomis, de succ. bugloss. epithymo, decoctionibus paratis è semin. citri, radic. gentian. angelic. dictam. alb. scord. vincetoxico, bugloss. meliss. hippolapatho, &c.

Purgantia, quæ in rabie canina conueniunt, sint omnium consensu validiora, vt helleborismus, hiera diacolocynthid. Ruffi, Archigenis, Logadij, Pacchij, pilul. ex helleboro, ♁nio, de lapid. Lazul. coch. de nitro, fætide. Si ætas, temperamentum, vires, vel aër dissuadeant talia, eligantur mitiora ac mediocria, vt est sena, epithym. polypod. helleb. niger, myrobal. nigr. & agaric. præcipuè, qui simul venenis resistit.

Composita sunt Elect. de dactyl. Confect. hamech. Elect. Indum majus ac Benedicta laxatiua.

Antidota interna. Reliquis scopis nimirum vt veneni ad interna progressus prohibeatur, partes principes roborentur, quò facilius venenum à se propellere possint, ac maligna διάθεσις humoribus & corpori à veneno impressæ aboleatur, iisdem ferè medicamentis satisfieri potest, scilicet antidotis, & iis, quæ peculiari vi huic veneno resistunt.

Simulque pulsus omnes, temporum, manuum, pedum, & cordis regio per biduum singulis *6.* horis & aliis quinque diebus bis tantum in die, & circa locum demorsum etiam eodem modo, vel, vt alij volunt, tertia quoque hora illiniri debent oleis illis famosis magni Ducis Hetruriæ, vel scorpionis Matthiol. aut aliis; vt venenum à partibus nobilioribus propulsetur.

Etsi autem plurima à plurimis recenseantur, tamen cum non pauca ex iis fabulosa videantur, certa saltem enumerabimus. Ab omnibus verò commendatur alyssum, vt Dioscorides, *libr. 3. cap. 89.* habet. De eodem scribit Galenus, *lib. 6. simpl. medic. facult.* Nuncupata est herba alyssum, quod mirificè iuuat commorsos à cane rabido,

sed

ſed & rabienti data ſæpe in totum ſanauit, & hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudie. De eodem etiam Plinius, *lib.* 24. *cap.* 11. Alyſſum nomen accepit, quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur ex aceto potum alligatumque. Et Galenus, 2. *de antidot. cap.* 11. modum exhibendi tradit: Alyſſum, inquit, herbam contuſam & cribratam accipe, cuius, cum opus fuerit, cochlear, exhibe ex aquæ mulſæ cyathis tribus à primo die vſque ad 20. ſin minus, ſaltem primis ſeptem diebus. Verùm vt Authores in commendanda hac planta contra morſum canis rabidi conſentiunt; ita in ea deſcribenda diſcrepant; aliamque Dioſcorides, aliam Galenus, aliam Plinius deſcribere videtur. Sed quia ſuam valde commendat contra morſum canis rabidi Galenus, præſtat ei adhærere, & videtur Alyſſum Galeni ſatis clarè deſcripſiſſe & depinxiſſe Tabernæmont. *libr.* 2. *herbar. ſect.* 5. *cap.* 5. & quidem ex C. Cluſi, *lib.* 4. *hiſtor. rar. plant. cap.* 21.

Commendantur deinde valde cancri fluuiatiles, cum eorum cinis, tum decoctum multo anetho admixto, ſcordium, chamædrys, gentianæ radix, rutæ agreſtis ſemen, chamæmelum, centaurium minus, artemiſia, ariſtoloch. rad. ſylu. roſæ, vincetox. rad. ʒ. j. ß. exhibitæ, pulegium, oxylapath. card. bened. Radicem cynorrhodi Plinius, *l.* 25. *c.* 2. vt oraculo patefactam, commendat, eamque & aliis omnibus ferè remediis præfert. Laudatur & vinum generoſum ſtatim potum & allium comeſtum.

Inter compoſita antidotus è cancris pluribus commendatur & à Græcis & Arabibus, vt ex Dioſcoride, *lib.* 6. *cap.* 37. Galeno 2. *de antid. cap.* 11. Item, 11. *de ſ. m. fac.* videre eſt, ſcribitque Galenus, neminem vnquam mortuum eſſe, qui cancrorum puluere rectè vſus ſit, & quidem 11. *de ſimpl. med. fac.* ex Æſchrione Præceptore ſuo ſumit cancros fluuiatiles poſt ortum Canis captos, quando Sol leonem tranſit, Luna decima octaua, & eos in ſartagine æris rubri comburit. Cinerum ſumit duo cochlearia, vel ʒ. ij. puluer. gentian. cochlear. j. ſeu ʒ. j. vini meraci iv. cyath. quæ in modum plentæ diluta miſcet, & quotidie bibenda exhibet.

Deinde ex Aſclepiade recipit ciner. cancr. p. x. thur. par. j. gentian. part. v. & exhibet huius pulu. cochlear. bibendum xi. diebus, aut ſi iam à morſu aliquot dies proceſſerint, duo cochlearia propinat. De hoc tamen medicamento obſeruandum, cancros veros vſurpandos eſſe, qui ſunt corpore rotundo, non noſtros gammaros aut aſtacos. Nonnulli tamen etiam noſtros vſurpant.

Commendatur & à pleriſque Medicis aduerſus morſum canis rabidi Theriaca, vt efficaciſſimum remedium, cui tuto in hoc malo præcauendo fidi poſſit. Galenus *in lib. de Theriac. ad Piſon. cap.* 14. & *in libell. de Ther.* ad Pamphil. Scribon. Largus *lib. de comp. medic. cap.* 171. & 173. proponit quoddam antidotum Apuleij Celſi, & *cap.* 176. aliud cuiuſdam Caſſij, & *cap.* 177. antidotum Martiani Medici, cui quia nihil deeſt, τέλεια appellata ſit, quæ felici cum ſucceſſu in hoc morbo curando exhibita ſit.

Laudatur à nonnullis & hoc antidotum.

Remed. Scalig.

℞. *Mithridat. el. pulu. rad. ariſtoloch. rot. an.* ℥. ij. *terræ ſigill.* ℥. ß. *muſcarum, quæ de napelli fructibus victum quærunt, num.* xx. *cum ſucci citri recent. q. ſ.* F. miſtura, cuius doſis ʒ. j. ad ʒ. j. ß.

Inter Recentiores Alexipharmacum præſentiſſimum proponit Palmarius *in lib. de morbis contagioſ.* quod ſolùm neglectis purgantibus, & omiſſa etiam vulneris cura, quocunque à morſu tempore vſurpatum certiſſimum ac tutiſſimum remedium exiſtat, & quo nullum vnquam animal vſum fuerit, quod non mali huius periculum euitauerit, cum quacunque victus ratione, illæſis tamen capitis partibus, & modò vulnus inflictum capitis partes ore ſuperiores non attigerit, aut aqua elotum fuerit. His enim partibus vulneratis, aut parte vulnerata ſtatim à morſu frigida elota parum ſpes ſupereſt. Eſt autem tale.

℞. *fol. rut. verben. ſalu. plantag. polypod. abſinth. vulg. menth. artemiſ. melyſſophyl. beton. hyperic. centaur. minor. ſingulor. æquale pondus.*

Colligantur ſingula, quo tempore magis viribus pollent: Deinde papyraceis chartis incluſa ſiccentur ſeorſim in loco, ad quem neque Sol, neque pluuia pertingat,

gat, ne vel nimium exarescant, vel situm contrahant. Post redigantur in puluerem de quo ʒ. j. ß. vel ʒ. ij. singulis diebus demorso exhibeantur, vel cum saccharo, vel cum vino, vel iusculo, vel alio modo, ieiuno stomacho horis tribus ante cibum. Si tamen tempus aliquod à morsu inflicto præterierit, ʒ.iij. exhibeantur.

Extra vero vulnus prius spongia vel linteolis siccis exsiccatum vino aut hydromelite, in quo pulueris huius ʒ. ß. soluta sit, bis vel ter quotidie foueatur, deinde emplastrũ vel vnguentum, quale in aliis vulneribus admoueatur.

Post alexipharmaca, venæ sectionem & purgationem etiam exhiberi possunt sudorifera, vt venenum dissipetur. Efficacissimum autem est visc.querc.lignum sumptum, viscus autem ipsum extrinsecus applicatum.

Sudorifera simul alexiteria sunt *dictamnus cretic. & alb. vulgar. card. ben. scord. Tabac. angelica.*

Vt ℞. *Ligni visci q. dictamni an.* ʒ. ij. vel iij. *aq. chamæmel.* ℔. ij. coq. ad med. dos. ℥. ix. vel x.

℞. *Dictamn. alb.* ℥. ß. *Lig. visci q.* ℥. ij. *sem. & flor. card. ben. an.* ʒ. j. ß. fiat pulu.

Cuius ℞. *à* ʒ. j. *vsque ad* ʒ. ij. *vini alb. generosissimi* ℥. j. ß. *aq. card. ben.* ℥. ij. vel iij. Mixta exhibe.

Præter sudorifera conueniunt etiam diuretica antidotis mixta, vel exibita, quæ vtraque vi polleant, inter quæ præstant spica Celtica, Valeriana, Asarum, Scordium & alia, quæ eodem tempore, quo sudorifera, conueniunt.

Nonnulli etiam & quidem Auicennæ auctoritate, vrinas validissimè prouocandas esse: vel ad sanginis mictum censent; cum hac ratione venenum simul excernatur, atque in eum finem cantarides etiam exhibent. Hinc rustici vulgato experimento vermes, seu scarabæos Maiales melle asseruatos in hunc vsum exhibent. Alij capita iis abscindunt & reiiciunt, postea in oleo oliuarum recens eos iniiciunt, & quidem in ℔. j. num. vj. atque de hoc oleo ægro sæpius ℥. j. vel ℥. ij. propinant.

Rabiei imminẽtis curatio, & per totum annum præseruatio.

Imminente rabie quamprimum validiora adhibenda remedia, vt sinapismi, vesicantia ex validissimis simplicibus parata, quale est tale.

℞. Canthariid. abiectis pedibus & alis ʒ. vj. Sinap. helleb. alb. an. ʒ.ij. femin. ammeos ʒ. j. fermenti ʒ.iv. Aceti scillit. q. s. M. F. massa, de qua portiones brachiis, femoribus, & tibiis apponantur, & diutius detineantur, vt cutis simul absumatur, vlceraque diu aperta seruentur emplastro diachylo simpl.

Antidota propinentur in dupla quantitate, quam in præseruatione, singulis diebus mane theriac. vel mithrid. ʒ. ij. in vino potenti, vesperi ante cœnam antidot. de cancris, gentian. helleb. albus protinus exhibendus, (qui tamen in rabie iam præsente, non exhibendus, vt nec alia purgantia, nec sanguinis missio tum concedenda) qui magis quam quid aliud prodest, interpositisque diebus repetendus. Hæcque antidota ad 40. diem tum exhiberi debent. Quidam suadent, vt æger in anno quater purgetur, & singulis 15. diebus sumat theriacam. Nic. Florentinus, vt per integrum annum antidota vsurpentur, Aëtius, vt singulis annis appropinquanter morsus tẽpore per hieram æger purgetur & instante die per triduum theriacam sumat.

Pro amuletis commendantur, dens canis rabidi humero suspensus & substratus, corium Vrsæ & Phocæ.

Tandem si æger iam Hydrophobia correptus, etsi, vt dictum, spes sit in angusto, tamen nec tum deserendus, sed medicamenta modo dicta exhibenda, verum maiore dosi. Palmarius ægrum etiam vinciri, & ore aperto illi suum puluerem infundi iubet.

Balneum & aqua potus an in Hydrophobia conueniant.

Antiqui etiam balneum & aquæ potum commendant, scribitque Celsus, vnicum hydrophobia oppressis remedium esse, non opinantem ægrum in piscinam non ante ei præuisam proiicere, ac si natandi peritiam non habeat, modo mersum bibere pati, modo attollere; si habet, interdum deprimere, vt inuitus etiam aqua satietur. Verùm obseruarunt plurimi ad præcautionem quidem non raro hoc profuisse, quamquam alios nec ad præseruationem huic remedio fidendum esse, experientia docuerit, hydrophobia vero correptis nihil profuisse, sed etiam nocuisse, id quod Cœlius Aurelianus, Auicennas & Celsus docent, quod ipsa quoque ratio suadere videtur. Etenim cùm inter

vene

venenum hoc & aquam tanta sit antipathia, vt ægri etiam ad visum, sonum, imò motionem aquæ exhorrescant, credibile omnino est, ex mersione in aquam & potu eiusdem morbum magis exasperari.

In præseruationis diæta, vitentur pulli columbini, qui à tota substantia nocent, contra à proprietate commendantur caro arietis, cancri fluuiatiles, castaneæ, brassica. Vescantur & nucibus iugland. caricis, amygdal. allio, cæpa, porro, raphano, smirnio, asparago, cichorio, rumice sylu. & hortensi, &c.

QVÆSTIO I.

Qua vi venenum animalium rabidorum agat.

Quæ huius veneni caussa sit, & in quo mali huius essentia consistat, alij aliter statuunt, & nonnulli quidem quandam putrefactionem esse dicunt, quod facit Fracastor *lib. 1. de morb. contag. cap. 9.* Alij, vt ex Dioscor. Aëtio, Paulo Ægineta & Actuario colligi potest, intemperiem calidam & siccam, in partibus præcipue solidis contractam, vel vt Pelops Galeni præceptor statuit, vt ex *lib. 11. de simpl. med. fac. c. de cancris vstis*, videre est, in immodicam siccitatem, quasi in contrarium habitum mutata penitus solidarum partium substantia veneni huius essentiam constituere statuunt. Verùm enim verò neque in putredine caussa huius mari constitui potest, cum nulla putredinis signa adsint, ac putredo sine manifestis signis tam diu in corpore latere non possit; neque etiam intemperies calida & sicca ad constituendam huius mali essentiam sufficit, cum intemperies tamdiu in corpore esse non possint, sine læsione actionum corporis; neque effectus insignis caliditatis & siccitatis apparent, neque si in intemperie caussa consisteret, malum fere incurabile esset, de quo Galen. 1. *prorrhet. comm. 2. t. 19.* Idem docet communicationis modus; cum tantillum sæpè sit, per quod malum hoc homini communicatur, & nihilominus tam insignem in corpore mutationem efficiat, quod qualitates primæ in tam parua mole, non faciunt. Insuper durabilitas huius veneni tam longo tempore in tot corporis mutationibus permanens idem docet, in quibus nihilominus venenum hoc na-

turam ſuam retinet, imo in dies ſe multiplicat; quod etiam patet ex hiſtoria à Fernel. allegat. de lupo, qui in cibum variè præperatus plurimos rabie infecit, quod fieri non potuiſſet, ſi eſſentia veneni huius in qualitatibus primis conſiſteret, cum ignis vi qualitates illæ variè mutentur. Tandem & curatio idem perſuadet, quæ non qualitatibus primis, ſed tota ſubſtantia agentibus perficitur, de qua re in Inſtitut. *loco allegat.* dictum.

QVÆSTIO II.

An venæ ſectio in hoc morbo conueniat.

Cum morbus à canis vel aliorum animalium morſu contractus ſit longe periculoſiſſimus, & antiqui & recentiores medici omnis generis auxilia ad depellendum hoc malum excogitarunt, & inter ea quidem purgationis & venæ ſectionis mentionem faciunt, de quo quid ſit ſentiendum paucis dicendum.

Et quidem venæ ſectionem quod attinet, Primò quidem nonnulli venæ ſectionem in morſu canis rabidi præcipiunt, perſuaſi vt putant, auctoritatibus Pauli Æginetæ *lib. 2. cap. 2.* Celſ. *lib. 3. cap. 27.* Rhaſis *lib. 20. continentis tractat. 2. cap. 2.* Deinde etiam ratione; cum verò conſentaneum videatur, ſi in aliis vulneribus magnis venæ ſectio adhibetur, vt æger à dolore, febre, inflammatione, conuulſione & ſimilibus accidentibus præſeruetur, etiam eodem fine in morſu canis rabidi, venam aperiri poſſe. Verùm, vt antea dictum, contraria opinio vera eſt, ac venæ ſectio in morbis à cane rabido potius obeſt, quam prodeſt, cum ſanguinis miſſio venenum potius in venas trahat, quam extinguat, ſimulque vires deiiciat. Atque ea procul dubio de cauſſa Dioſcorides, Galenus, Oribaſius, Ægineta, Actuarius, aliique Medici præſtantiſſimi, vbi ex profeſſo de hoc morbo agunt venæ ſectionis nullam mentionem faciunt, vel etiam plane eam reiiciunt. Et longè alia eſt vulnerum magnorum ſimplicium, quam morſus canis rabidi ratio, in quo potius à veneno, quam à vulnere periculum. Et ſi forte aliqui ſanguinis miſſionis mentionem faciunt, potius de ea, quæ ex parte commorſa fit: quam quæ ex venis in brachio, loquuntur.

QVÆSTIO III.

An purgantia medicamenta in hoc malo conueniant.

Qui purgationem in morſu rabidorum animalium inſtituendam negant, eo potiſſimum argumento nituntur, quod veneni huius natura non in qualitatibus primis & manifeſtis, ſed in occultis conſiſtit, & nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, ſed alexipharmacis, ac tota ſubſtantia agentibus curatur; quod purgantia calori noſtro ſunt aduerſa, ideoque vires potius frangere, quam conſeruare videntur. Alij contra purgantia admittunt, qui quidem fatentur, purgantia non recta veneno huic aduerſari, illudque expurgare, ſed hoc ſolum à peculiaribus alexipharmacis fieri: interim tamen hoc mediatè præſtare poſſe ſtatuunt: dum nimirum vitioſos humores, in quibus venenum reſidet, educunt, atque ita venenum ſimul euacuant.

Cui ſententiæ ea ipſa de cauſſa & nos ſubſcribimus, præſertim cum venenum hoc ſit lentum, & diu in corpore hæreat.

Quo autem poſt morſum tempore purgatio inſtituenda ſit, deſpiciendum. Rhaſes in *tract.*8. *ad Almanſ.* ſtatuit, ſtatim in principio purgandum eſſe medicamentis humorem melancholicum euacuantibus. Verùm alij Græci & Arabes omnes vetant in principio, id eſt, quando adhuc venenum in partibus externis reſidet, purgatione vti. Verùm hîc conſiderandus modus, quo venenum hoc in corpus immiſſum eſt. Si enim labris & lingua venenum in corpus attractum ſit, ſtatim in principio purgare licet, cum aliis auxiliis venenum alias euocantibus locus tum non detur. Si verò morſu venenum partibus externis immiſſum ſit, in principio purgare non licet. Ideoque cum Rhaſes in *tract.* 8. *ad Almanſ.* ſtatuit, ſtatim in principio purgandum eſſe, id de prioris caſu intelligendum eſt: de poſteriori verò, quando alij Græci & Arabes omnès vetant in principio purgantibus vti, ne venenum ex vulnere ad interiora corporis rapiatur, ſed tum tandem purgantia exhibenda ſunt; cum omnia ritè circa vulnus peracta ſunt. Et licet ritè omnibus peractis ſpes ſit, venenum exſtinctum eſſe: tamen

men cum facilè fieri poſſit, vt aliqua eius portio ad interiora penetrauerit, ea, quam minima etiam fuerit, humores corrumpit, & in ſibi ſimilem materiam immutat. Ideoque corrupti illi humores euacuandi ſunt, vt venenum ſimul euacuetur, & alij humores à veneno & corruptis humoribus non inficiantur, ſimulque medicamenta, quæ reliquos humores à corruptione præſeruant, & contra venenum pugnant, exhibenda. Si tamen craſſi humores adſint, vt ij facilius ductum medicamentorum ſequantur, attenuantia vſurpari, & quæ primas vias euacuant, vel abſtergunt, poſſunt. Præcipuè verò adhibenda Alexipharmaca, quæ vim veneni mitigant. Ad purgationem autem in hoc morbo Antiqui omnes, Dioſcorides, Oribaſius, Paul. Ægineta, Aëtius, Actuarius, Helleborum album commendant, eumque præ reliquis in hoc morbo efficaciſſimum eſſe dicunt. Antiqui etiam hieram diacolocynthidos, hieram Logadrij, Pachij, lapid. Lazuli & medicamenta, quæ alias ad melancholicum humorem & atrum vſurpari ſolent, commendant. Qui helleborum album reformidant, helleborum nigrum vſurpare poſſunt, & imprimis agaricum, qui in morbis venenoſis commendatur, & vim alexiteriam habere prædicatur.

CAPVT XVII.

De Tarantatis, & Chorea S. Viti.

Tarãtulæ morſus. AD hunc locum non incommodè refertur malum, quod ab ictu Tarantulæ infertur, quo qui laborant, vulgo Tarantatos nominant. Etſi enim de morſu Tarantulæ etiam inter venena agendum ſit: tamen quia à veneno hoc peculiare delirij, & inſaniæ genus inducitur, etiam hoc loco de eo non incommodè tractatur. Huic cognatum eſt alterum, quod Choream S. Viti appellant.

Eſt autem Tarantula, ſeu Tarentula, Phalangij, ſeu aranei genus, quod procul dubio à Tarento, antiqua Apuliæ ciuitate, nomen accepit, vbi frequens eſt hoc animalculum

& valde

& valde sæuit. Etsi verò eius operationes planè admirandæ sunt, vt videre apud Aristotelem, *lib. 9. hist. animal. cap. 39.* & Plinium, *lib. 11. naturalis historiæ cap. 24.* adeò, vt Aristoteles genus quoddam araneæ σοφώτατον nominet; & tela eius, vt ex Dioscoride patet, sanguinem sistit, & vulneribus commodè adhibetur, & in tertianis diuturnis ac quartanis pulsibus apposita febrem tollit: Tamen venenosum & noxium etiam animal, & non solum cum ceruo, lacertis, viperis, bufone antipathiam habet, vt ex loco allegato Aristotelis, & Æliano *lib. 1. cap. 8.* Plinio, *lib. 10. cap. 74.* patet, sed & homini damnosum. Et dubium ferè est, vtrum magis admiranda sit eius in tela texenda industria, quam planè ad Geometriæ leges conformat, & tam tereti filo & tam æqualia deducit stamina, ac à centro & medio texere incipit, circinnato orbe subtegmina annectens, vt Plinius loquitur: an verò veneni illius natura. Tam enim admiranda à veneno hoc hominibus inducũtur symptomata, vt reperti fuerint, qui penè pro fabula habuerunt, quæ de malo hoc scribuntur: cum tamen omnia sint certissima, & oculatos huius rei testes habeant plurimos, & hodie Apuliæ & Salentinis sint notissima. Antiqui equidem, Nicander, Ægineta, Aëtius, Celsus, Auicennas, Rhases, & alij, referunt plurima, eaque satis magna, quæ à Tarantula commorsis accidere solent, symptomata; nimirum quod dolor in parte icta exoritur, tumor & pruritus, superuenit corporis frigiditas, ventris ac totius corporis inflatio, virgæ in quibusdam erectio & priapismus, corporis stupor, tremor, membrorum conuulsio & resolutio, adeo vt iuuenes etiam robustissimi omnes vires statim amittant, artuum dolor, corporis varia iactatio, vertigo, vigiliæ, somnus, deliria, vocis priuatio, oculorum rubor, sudores frigidi, & similia, quorum alia aliis, quidem aliis plura, aliis pauciora accidunt. Verum id maximè admiratione dignum est, quod, vt Matthiolus in *lib. 2. Dioscorid. cap. 75.* scribit, *Icti à Tarantulis non solum alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, sed &, quod præcipuè mirum, veneni huius vis Musica mulcetur. Quandoquidem auditis lyricis instrumentis, per tibiarum sonum*

Nota.

ſonum primo ſtatim occurſu icti à tarantula à plangoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem perſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenentur dolore. Quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum quieſcant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaliant atque tripudient, donec venenum partim inſenſibiliter, per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla ſonitus intermiſſione tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati conquieſcant. Refertque Epiphanius Ferdinandus, *hiſtor.*81. ſenem 94. annorum adeo debilem, vt non niſi ſcipione innixus ambulare poſſet, commorſum à tarantula, audita muſica veluti capreolum ſtatim ſaltaſſe & tripudiaſſe. Vnde etiam pauperes in Apulia omnem penè ſuam ſubſtantiam in muſicos & tibicines erogant. Cum enim ſciant, menſe Iunio, Iulio, Auguſto, niſi tripudient: ſe peſſimè habere, ſibi de nummis proſpiciunt, quibus tibicines & muſicos, qui per totam illam prouinciam vagantur, & Tarantatis inſeruiendo multum lucri faciunt, conducant. Et quidem tripudiant, & ſaltant intra oppida, in publicis plateis, in ægris, alij vno die, alij duobus, tribus, quatuor, quinque; alij vnà hebdomade, alij pluribus. Neque ſemel icti vno anno ſaltem ſaltant, & alij quidem bis, alij ſemel, ſed ſæpe per multos annos, refertque item Epiphanius Ferdinandus, ſe nouiſſe mulieres, quæ vſque ad decimum, decimumquintum, decimumſeptimum, trigeſimum annum ſaltarent.

Præterea à Tarantulis morſi quidam circa ſepulchra verſantur, & in feretris mortuorum cubant, Virgines obſcœnas partes oſtendunt, euellunt ſibi crines: alij penſiles in cunis moueri, alij terra obrui cupiunt; nonnulli etiam alios morſu impetunt. Magna quoque appetentia laborant, præcipuè dum ſaltant, variis coloribus delectantur, & ſi quem calorem auerſantur, eum, qui veſte eo colore infecta indutus eſt, inſectantur; aquam abhorrent, vinum bibunt, & merum etiam potum eos non inebriat, & alia admiranda patiuntur.

Cauſſæ.

Caussæ.

Verùm qua ratione à veneno Tarantulæ tot & tanta,ac tam admiranda symptomata inducantur, obscurissimum. Qui à manifestis qualitatibus & à veneni frigiditate talia symptomata deducere conantur, eos operam & oleum perdere tam manifestum est, vt cum iis disputandum esse non censeam. Et optarim, vt ij, qui omnium rationes è qualitatibus primis reddi posse audacter & gloriosè promittunt,& vt præ aliis sapere, ac nihil ignorare videantur, ad necessarium ignorantiæ illud asylum, occultas qualitates, confugere turpe putant, hîc exerceant ingenium, & quantum possint, periculum faciant, & eorum, quæ hactenus de veneni Tarantulæ, & musicæ in eo curando vi diximus & dicemus,causas è qualitatibus primis reddant. Nos hîc, vt in omnibus aliis venenis, in occulta qualitate necessariò acquiescimus. Et quidem actiones naturales pleræque læsæ à spirituum & calori natiui, quæ à veneno hoc fit, corruptione proueniunt: nec mirandum, quod tot diuersa in diuersis accidunt symptomata, cum idem etiam ab aliis venenis pro corporum diuersitate accidat. Verùm quod musica adeo delectantur demorsi, id imprimis in occultam & ἄῤῥητον veneni huius referendum, quæ à musica excitatur. Nam Tarantulæ ipsæ etiam ad sonum citharæ, tympani parui, tibiarum, cymbalorum, fidium solent saltare & tripudiare, scribitque hac de re Epiphanius Ferdinandus: qui nobis non credit, veniat ac videat, ac periculum faciat. Nam verissimum esse, quod scribimus inueniet. Imò etiam alia animalia à Tarantula demorsa saltant; refertque idem Epiphanius Ferdinandus,se vidisse vespam à tarantula morsam fuisse, & cum forte fortuna ibi esset citharædus, citharamque pulsaret, & tarantulam & vespam tripudiare cœpisse: gallum quoque commorsum saltasse ac tripudiasse.

Ita etiam quod in Apulia præcipuè hæc symptomata accidunt,non in caliditatem(cum alia loca sint calidiora) id referri potest, sed in occultam procul dubio regionis vim, seu cœlitus, seu diuinitus immissam.

Signa

Signa Diagnostica.

Malum ex caussa, quæ præcessit, ictu scilicet tarantulæ, vt & sequentibus symptomatibus cognoscitur, vt opus non sit hîc plura recensere.

Prognostica.

1. Malum hoc periculo non vacat, & nisi medicamentis idoneis curatur, potest esse lethale.

2. Etsi verò tarantulæ morsus periculosus est, non est tamen morbus acutus, vt ictus aspidum, viperarum, sed tardi motus est hoc venenum.

3. Rarò etiam morbus lethalis est, vt ex mille à tarantulis demorsis, si conuenientia remedia adhibeantur, vix duo moriantur.

4. Secundùm locorum varietatem vt aliorum venenorum, ita etiam huius veneni vis nunc maior, nũc minor est.

5. Pro ratione etiam loci, qui pungitur, malum nunc periculosius, nunc mitius est. Qui enim in loco, cui vena, arteria, vel neruus subiectus sit, morsus fuerit, periculosius laborant, quam qui in carne solum morsi sunt; cum hoc modo partibus principibus venenum facilius communicetur.

6. Periculosum quoque, si tarantula ieiuna ieiunum mordeat.

Indicationes.

Cùm hoc venenum, vt alia, occulta vi in corpus humanum agat, ipsi peculiaria & propria antidota statim opponenda. Et primo quidem si homo in loco, qui à tarantulis infestatur, degat, idoneis antidotis se munire debet, ne, si forsan pungatur, pericliterur. Si verò quis punctus sit, danda opera, ne venenum in corpus penetret, sed statim è corpore extrahatur; deinde vt per interna medicamenta è corpore expellatur.

Curatio.

Ad præseruandum (vt & ad curandum) commendatur anchusa comesta, & decoctum eius potum, artemisia, allium, bolus armenus, theriaca, & antiphalangium, quod postea proponetur in curatione.

Deinde si quis à phalangio morsus sit, curandum, ne

vene

venenum ad interiora penetret, ſed ſtatim ad exteriora reuocetur & è corpore extrahatur. Apponantur igitur loco commorſo cucurbitulæ, vel etiam pars ſcarificetur, aut ei veſicatoria, vel ſtercus capræ, aut panis maſticatus, aut muſcæ cum fermento imponantur: idque ſtatim fiat, antequam venenum ad interiora penetret.

Vt verò venenum à partibus interioribus repellatur, mox alexipharmaca exhibenda: Inter quæ ſunt & antè in præſeruatione enumerata, quæ tamen hic in maiori doſi ſumenda. In primis verò cõmendatur ex Dioſcoride ſemen paſtinac. ſylu. ad ʒ.j. cum vino bibitum: Item meliſſa, vel agrimonia ʒ. vnius pondere cum vino hauſta. Laudatur & radix ariſtolochiæ rotund. ad ʒ.j. ſumpta, vt & ſemen nigel. & ſucc. plantaginis. Albucaſis hoc Elect. commendat.

℞. *Fol. rutæ ſicca, coſti, mentaſtri, pyrethri part. æquales, aſſæ fœtidæ partem quartam ad pondus omnium, mellis q.ſ.* F. Electuarium. Doſis ʒ. j.

Epiphanius Ferdinandus, qui diligens fuit in obſeruandis iis, quæ circa demorſos à Tarantulis euenerunt, quinque remedia experientia comprobata commendat. Primum eſt aqua vitæ, ſeu ſpir. vini. Cùm enim omnes Authores ad curandos Tarantos vinum commendent, multo magis ſpirit. vini vtilis erit, qui feliciſſimè ab ℥. j. ad ℥. iij. pro ratione ætatis exhibetur.

Secundum eſt quinta eſſentia roriſmarini, quæ ipſa etiam contra ictus Tarantulæ prodeſt.

Tertium aqua vitalis eiuſdem, quæ ita paratur.

℞. *Flor. citranguli bonam quantitatem, fol. tenenerorum quercus, cardui benedict. ſcabioſæ, acetoſel. ſonchi, ſaluiæ, maioranæ, flor. lauendulæ, abſinthij, roriſmarini, tuſſilaginis, roſar. rubr. ſcorzoneræ, meliſſæ, pimpinellæ, borraginis, fol. arbuti, lenticularis, rutæ, an.* M. iij. *cyperi noſtrat. radic. angelicæ, bac. lauri iuniperi, cortic. citri, tormentill. zedoariæ, an.* ℥. j. *cinnam. caryoph. an.* ℥. ß. Deſtillentur in baln.

Quartum eſt Electuarium Antiphalangium, quod omnia ferè ſimplicia contra Tarantulæ morſum commendata complectitur.

℞. Fruct. myrti, tamarisci, an. ℥. j. sem. pastinacæ nigell. agni casti, dauci, anisi, cumini, origani, an. ʒ. j. terræ sigill. boli armen. orient. præpar. an. ʒ. ij. centaur. minor. aristoloch. rotund. an. ʒ. ß. fol. meliss. trifolij bituminosi, chamæpyt. abrot. an. P. ß. theriac. opt. mithrid. an. ʒ. ij. ß. succ. cœpar. allij, plantagin. atriplicis, hederæ depurator. an. q. ſ. Cum melle fiat è ſuccis ſyrupus, cum quo fiat Electuarium:

Addendo ſpir. vini q. ſ. Doſis ʒ. j. ß. ad ʒ. iij. cum vino. In præſeruatione ʒ. j.

Muſica vis. Verùm nullum certius remedij genus eſt, quam Muſica. Vt enim fide digni Authores & oculati teſtes referunt, ſi à tarantula morſus iam moribundus & ferè omnibus ſenſibus priuatus ſit, quam primum cytharæ, lyræ, fidium, tympani parui, cymbali, tibiarum ſonum audit, ſtatim quaſi reuiuiſcit, oculos aperit, aures arrigit, in pedes ſeſe attollit, primum digitos pedum & manuum, ſecundum muſicam melodiam mouere incipit, hinc manibus, pedibus, capite geſtire, ſaltare, & tripudiare. Vnde in tota Apulia tempore æſtatis tibicines vagantur, vt tarantatis præſto ſint.

Qua autem vi hoc præſtet Muſica, obſcuriſſimum eſt, vt quod ſupra etiam dictum, habeant hic, qui omnia ad qualitates primas deducere conantur, in quo vires ingenij experiantur. Equidem quæ de Muſicæ viribus dicuntur, nemini ignota ſunt, eſſe nimirum in ea quid diuini, muſicam eſſe animi exercitium, ſicut motus eſt exercitium corporis, à dolore animum abſtrahere, ad lætitiam inuitare. Verùm hoc in quæſtione eſt, qui fiat, quod Tarantulæ veneno infecti ita muſica delectantur, & ad ſaltandum ac tripudiandum inuitantur, & ſaltando à morbo liberantur. Facit equidem forſan ad venenum cum ſenſibiliter per ſudorem, tum inſenſibiliter diſcutiendum motus ille. Verùm nec hoc ſufficere videtur; cum alio etiam modo ſudor conciliari poſſit, & nonnulli pluribus annis ſaltare cogantur: ſed proculdubio etiam muſicæ vi occulto modo venenum infringitur. Ideoque hic etiam neceſſario ad illlud ignorantiæ aſylum confugimus, nec cur

adeo tarantati musica delectentur, aliud, quod dicam habeo, nisi quod animalculum hoc ipsum est harmonicum & musica delectatur. Non enim omnia animalia musica delectantur, non sues, non boues, non alia plurima. Tarantulam verò esse animal harmonicum, & vt Aristoteles appellat σοφόζωτον, vel ex eius tela apparet quam plane ad Architecturæ & Geometriæ leges texit, vt id pulchrè Plinius *lib.* 11. *cap.*24. describit. Exemplum simile habetur in apibus, quæ & ipsæ in fauis cellulas suas affabre quasi ad geometriæ regulas delineatas formant. Eædem æris sono quoque delectantur & conuocantur. Quia ergo Tarantulæ musica delectantur, ipsasque ad cytharæ sonitum tripudiare vidit Epiphan. Ferdinandus; venenum quoque animalis huius similem dispositionem sanguini & spiritibus in corpore humano (habent enim venena vim totius corporis humores & spiritus mutandi,) imprimit, quæ postea audita musica ab imaginatione mouetur. Sed qui fiat, quod animalculum hoc musica delectetur, & huic veneno vis adhuc impressa maneat, vt homo eo infectus audita musica ad saltandum moueatur; hoc nemo facilè explicabit. Ita admiranda sunt Iehouæ opera etiam in rebus minutissimis, & abiectissimis etiam animalculis tanti diuinæ sapientiæ thesauri absconditi latent, quos nullus hominum facilè eruet.

Malo huic cognatum est aliud, quod chorea & saltus *Chorea*
Sancti Viti appellatur. Hoc enim delirij & insaniæ genere *S. Viti.*
qui laborant, dies noctesque saltare gestiunt. Nonnulli equidem choream Sancti Viti ad ἐνθουσιασμὸν veterum referendum censent. Neque negandum est, quandoque etiam quiddam diuini subesse, & malum hoc pœnæ loco interdum diuinitus immitti, sicut sedecim viris & tribus fœminis in cœmeterio choreas ducentibus, ex imprecatione sacerdotis anno Domini 1012. id accidisse refertur ex Vincent. Beluacensi *lib.* 26. *cap.* 10. Verùm sæpissime hoc malum à causis naturalibus, & humore maligno prouenit; cum ἐνθουσιασμὸς Græcorum sine dubio à Dæmone immissus fuerit, & præcipuè in sacrificiis, quibus cessantibus (etiam ἐνθουσιασμὸς cessauit. Qui verò

Mm 2 hoc

hoc morbo laborant, continuo, diesque noctesque saltant. Ita refert Felix Platerus *libr. 1. obseruat. vt & in Practic.* se vidisse fœminam Basileæ, cui magistratus viros aliquot robustos constituerat, qui alternatim vno fesso, altero succedente cum ea dies noctesque tripudiarent. Quod ferè mensis spatio spectantibus multis durauit, sine ferè intermissione, etsi solearum pedum eius cutis attrita esset. Et licet aliquando vt cibum caperet, & somno correpta sedere cogeretur: tamen gestu motuque corporis inquieto interim nihilominus corpus veluti saltans agitabat.

Ortum autem habet proculdubio hoc malum ab humore maligno Tarantulæ veneno simili. Sicut enim hydrophobia quidem à rabidorum animalium veneno extra communicato plerumque oritur; Interdum tamen, vt supra dictum, etiam in ipso corpore tale venenum generatur, à quo hydrophobia excitatur: ita etiam non impossibile est, humorem malignum Tarantulæ veneno cognatum in ipso corpore generari.

CAPVT XVIII.

De Comate Vigili, & sopore graui atque Ecstatico.

POstquam symptomata, in quibus sensus interni singuli seorsim læduntur, explicauimus, proximum est, vt de iis in quibus sensus interni simul læduntur, agamus. Qualia sunt Coma vigil, Sopor grauis & Ecstaticus, Somnambulatio, Lethargus & Carus.

Comatis vigilis natura quænam.

Et primo quidem Coma vigil quod attinet, in eo sensus communis, Imaginatio & Ratiocinati læditur. Nam vt Institut. *lib. 2. part 3. sect. 1. cap. 7.* dictum, qui Comate vigili detinentur, in somnum quidem propensionem habent, quem etiam clausis oculis plerumque exprimunt, dormire tamen non possunt, simulque plerique delirant, clamant, aut somno correpti statim quasi territi, aut spasmo correpti, brachia vel crura inordinatè mouent & iactitant,

atque

atque excitati toruum vident, absurda loquuntur, & à delirantibus non differunt. Est enim Coma vigil, cum ægri clausos habent oculos, aut dormire videantur, cum tamen vigilent, seu cum clausis & in somnum propensis, ac conniuentibus oculis frustra somnum captare tentant ægri, & facilè oculos aperiunt, ac delira loquuntur, & manus ac crura, imò totum corpus inordinatè mouent ac concutiunt.

Estque Còma hoc duplex, vt habet Galenus, *lib. de Comate*, vnum Phreneticum, alterum non Phreneticum. Phreneticum est cum delirio, (aut potius cum delirio maiore, cum coma hoc vix fit sine delirio.) Non Phreneticum, sine delirio. Phreneticum rursum duplex est, vel ignauum, cum ægri vix mouentur: vel expeditum, cum ægri valde delirant, ac promptè mouentur, & vbi euigilant, è lecto prosiliunt, ac nonnunquam adstantes inuadunt. Qualis ille æger apud Heurnium fuit, qui cùm ad somnum se composuisset, & cum monacho custode clinico solus relictus fuisset, rursus expergefactus, monacho, qui defatigatus vigiliis & ipse obdormiuerat, caput cultro abscidit, iterumque ad somnum se composuit. *Differentia.*

Caussæ.

Caussam huius symptomatis quod attinet, vt ea, quæ in Institut. *lib. 2. loc. alleg. sect. 2. cap.* 4. diximus, non repetamus, sed breuiter saltem contrahamus, comatis vigilis caussam esse compositam, & quæ simul somnum & vigilias producit, extra controuersiam est. Verùm quænam sit illa causa, controuersum. Vulgo quidem assignatur bilis cum pituita aut sanguine mista. Verùm probabilius est, causam huius symptomatis esse vaporem narcoticum, simulque mentem turbantem, sicut hoc in spiritu vini, solano manco, & aliis multis narcoticis videre est, quæ & somnum inducunt & deliria excitant. Ideoque præcipuè in febribus malignis hoc symptoma accidit, & teste Paulo Ægineta etiam à venenis idem malum introducitur, qualia proculdubio sunt illa narcotica quorum supra ex Prosperi Alpini, *lib. 4. de Medic. Aegypt. cap.* 2. mentio facta est: in quibus tamen venenis nulla pituitæ & bilis mi- *Caussa proxima.*

ſtio eſt, ſed peculiaris malignitas & occulta qualitas, quæ ſimul & in ſomnum inclinationem parit. Quanquam enim vis narcotica ad ſomnuum diſponat, & adſit ad ſomnum inclinatio, ideoque oculis conniueant ægri: quia tamen ille vapor in cauſa eſt, vt multæ abſurdæ imagines phantaſiæ obiiciantur, accidit vt ægri delirent, & dormire non valeant.

Si quis tamen duos vapores hic ſtatuere velit, vnum narcoticum & ſomnum inducentem, alterum ſomnum turbantem, nec cum illo moroſè litigabo.

In primis verò maximam vigilandi neceſſitatem habet inflammatio Phrenetica, ſi adſit. Etſi enim vapor ille narcoticus faciat, vt æger ad ſomnum propenſus ſit: tamen inflammatio ſomnum impedit. Atque hinc accidit, vt prout huius vel illius cauſæ vis eſt maior, etiam ſomnus, vel vigiliæ ac deliria præualeant, atque æger nunc plus, nunc minus moueatur.

Nonnunquam tamen etiam (etſi ratione cauſſæ tum alterius generis videatur) hoc malum oriri poteſt à ſumma virium debilitate, quæ ex vehementi morbo, immaniſſimis doloribus, aut immodica euacuatione accidit, vnde homines oculos apertos ſeruare nequeunt, & inclinationem in ſomnum habere videntur, non tamen dormiunt, ob diſpoſitionis ad ſomnum neceſſarium defectum, & in ſumma dormiendi neceſſitate cauſæ ſomniferæ inopiam.

Ab eadem ferè cauſſa etiam eſt ſopor ille grauis, qui ἐκστατικὸς dicitur, qui quidem à naturali cauſſa dependet (nam qui à cauſſa ſupernaturali accidit, de eo Medici non eſt agere) & dictum fuit de eo loco modo allegato in Inſtit. oriturque à vapore ſimul ſomnum inducente & inſomnia ſimul excitante. Solum in eo videtur eſſe differentia, quod hic quam in comate vigili ſomnus arctior eſt. Et habere narcotica quædam vim ſimul ſomnum inducendi, & multa in ſomnis ſpectra iniiciendi patet ex eo, quod Proſper Alpinus, *de Medic. Aegypt. lib. 4. cap. 2.* ſcribit, Ægyptios affirmare, ſi opium, vel Aſis, vel boſa, vel bernaui, vel bers accipiant, plurima

pulcher

pulcherrima viridaria, atque formosissimas lasciuientesque puellas in somnis videre, vel alia quibus delectantur: additque hanc opinionem sic apud Ægyptios inualuisse, vt non tantum de plebe, sed etiam ex primatibus, nobilibusque Ægyptiis multi eum in finem hisce medicamentis vtantur, ibique antiquam consuetudinem esse, vt aliquis ad aliquam rem vocatus, volens eius laborem subterfugere, neget se id posse, quia eo die atque hora herbam comedere consueuerit. Nam cùm somnia nihil aliud sint, quam dormientium deliria, & certum sit illa Narcotica, vt ex eodem loco Prosperi Alpini patet, varia deliria in hominibus, antequam in somnum delabuntur, excitare: non mirum est, etiam dormientibus imaginationem variis modis turbare, & varia spectra obiicere, quæ illi pro veris habent.

Signa Diagnostica.

Qui comate vigili laborant, ij, vt ex modo dictis apparet, oculis conniuentibus somnum captant, dormire tamen non possunt, aut si dormiant mox iterum excitantur, delirant, inepta loquuntur & agunt, corpus variè mouent & iactitant, temere è lecto surgunt, moxque iterum decumbunt.

Prognostica.

1. Coma vigil periculosum & curatu difficile esse, ideo vulgo docetur, quod ex materia contraria, & bile cum pituita & sanguine mixta ortum habeat. Verùm id falsum esse, & modo, & in Institut. *loc. alleg.* monstratum. Interim periculosum esse negandum non est, sed alia de caussa: quia scilicet à vapore maligno & venenato ortum habet. *Prognostica.*

2. Si sermo sit impeditus, spirantibus in gutture murmur audiatur, potulenta ægri difficulter deglutiant, humor tenuis è naribus destillet, ægri supini cubent, morbum periculosum indicant.

3. Coma vigil in phrenitidem, vel lethargum mutari solet.

4. Lethale coma vigil eſt, quod ex virium infirmitate accidit.

5. Deliria vehemētiora in comate vigili plerumque conuulſionem præſagiunt. Non quidem, vt vulgo docetur, quod calorem hic ſuperiorem eſſe, & ſucceſſu temporis totam humiditatem abſūmendo, ac ſiccitatem inducendo, conuulſionem pariturum indicio ſit; ſed potius quia vapor ille malignus ſpiritus turbans, etiam neruos vellicando conuulſionem inducere poteſt.

Indicationes & curatio.

Indicationes & curatio. Eodem fundamento, vt modo diximus, nixi plerique, quod ſcilicet ex contrariis cauſis conſtet, contrariis etiam medicamentis curandum eſſe coma vigil cenſent, partim ſcilicet iis, quæ Lethargum, partim quæ phrenitidem curant. Et quidem conſiderare iubent, vtra cauſſa; bilis an pituita ſuperet. Nam ſi pituita bilem ſuperet, ad Lethargum curam magis eſſe dirigendam, Si vero bilis excedat, magis ad curam phrenitidis eſſe declinandum.

Verùm puto tutiſſimum eſſe, ad ipſam naturam vaporis hoc malum excitantis reſpicere. Et cùm malum hoc rarò ſolum inuadat, ſed plerumque febrium malignarum comes ſit, tota fere curatio ad febrem illam dirigenda eſt, ac malignitas expugnanda; cum ſublata febris cauſa & malignitate expugnata cum febre hoc etiam malum tollatur. Cùm tamen materia tum caput præcipue petat & occupet, vt à capite amoueatur, omnis danda opera.

Primò ergo venæ ſectio inſtituatur, & ſi iam in principio morbi, cui coma vigil coniungitur, ea inſtituta ſit, repeti poteſt, & vena in pede reuulſionis gratia aperiri.

Hinc oxyrrhodinū capiti admoueatur, & prout ſomnus, vel delirium magis vrget, iſta mixtura temperanda, vt malo præſenti conueniat. Vltra tamen triduum oxyrrhodina non continuanda. Glandibus quoque, clyſteribus, acribus, frictionibus fiat reuulſio, hinc materia præparanda & euacuanda conuenienter. Tandem vt reliqua materia in capite diſcutiatur, & caput roboretur, inunctionibus & fomentis ex ol. chamæmel. irino, coſtino, pulegio aceto macera

ceratis, & similibus vtendum; de quibus in caro & Lethargo dicetur.

Soporis graui curatio itidem ex cura Lethargi & Cari patebit.

Sopor vero dæmoniacus, vt à causa supernaturali pendet, ita etiam medicæ curationi non subiicitur.

QVÆSTIO.

An coma Ἄγρυπνον & catochus sint iidem affectus.

Coma ἄγρυπνον nonnulli etiam κάτοχον vel κατοχὴν appellant, & coma ἄγρυπνον ac catochum pro eodem affectu habent. Reprehenditque Amat. Lusitanus, *Cent. 2. curat. 15. in Scol.* Leonardum Fuschsium, quod *lib. 1. de med. morb.* eodem capite 24. nimirum de catoco & catalepsi egerit, putatque catochum & catalepsin diuersos affectus esse, eundem vero κάτοχον & coma ἄγρυπνον, seu vigil. Verùm, vt existimo, sine ratione & sufficiente causa. Cùm enim κατάληψις & κατοχὴ deprehensionem & firmam detentionem significent, à medicis vtraque vox iis tribuitur, qui diductis palpebris & apertis oculis obrigescunt, quasi & immoti ac fixi manent. Κατοχῆς verò, siue κατόχου vox propriè comati vigili non competit, cum in comate vigili ægri apertos oculos non habeant, vt faciunt, qui catoche laborant, sed perpetuo conniueant, vt Galenus *lib. de comate cap. 3. & 4. & commentar. 3. in tert. Epidem.* docet, Κατόχου tamen vox non semper in vna significatione vsurpatur, vt infra *cap. 29.* dicetur.

CAPVT XIX.

De Somnambulis.

PErtinet ad hunc locum & eorum affectio, qui vulgò noctambuli seu νυκτοβάται (rectius forsan, cum etiam sani noctu ambulent ὑπνοβάται, somnambuli) nominantur, qui dormientes è lecto surgunt, ambulant, & vigilantium munera exercent: quorum passim fit mentio apud medicos. Ex professo vero de hac affectione scripserunt Petrus *Somnambuli.*

Sal. Diuersus *de affect. particularibus, cap.* 18. Iacob. Horstius *in Comm. de noctambulis.* Andr. Libauius *part.* 2. *singular. tr.* 8. dictumque etiam fuit hac de re *lib.* 2. *Instit. part.* 3. *sect.* 1. *capit.* 7. *&* *sectione* 2. *cap.* 4. Quibus vt quædam addamus, & signa ac curationem subiungamus, sunt somnambuli propriè ij, qui dormiétes noctu è lecto inscij surgunt, & dormientes ambulant, ac vigilantium, & mira quidem opera perpetrant: quorum tamen manè è somno excitati non recordantur, motu animali vi imaginationis fortioris concitato.

Mira verò planè & vix credibilia, ac vigilantibus inimitabilia sæpè perpetrant isti somnambuli, quorum exempla quædam collegit Schenck. *lib.* 1. *obs.* 127. Mirum & ridiculum est illud, quod ex Iacobo Horstio recitatur de quodam nobili, qui nudus in somno surrexit, indusium manibus secum gestans, & ad fenestram porrexit, ac correpto fune è trochlea pendente, in domus fastigium ascendit, & in picarum nidum incidens, pullos indusio inuolutos secum abstulit, ad lectum rediit, & actorum immemor probè dormiuit. Manè verò expergefactus, fratribus duobus in eodem cubiculo dormientibus quasi somnium id, quod reuera perpetrauerat recitauit. Postea verò è lecto surrecturus & indusium quærens, illud, sed pullis picarum circumdatum, inuenit, & postea etiam cum fratribus picarum nidum expugnatum deprehendit.

Caussæ.

A quo ad motum incitentur somnambuli. Perficitur autem iste motus beneficio pedum & manuum, & aliorum animali motui inseruiétium organorum. Imperatur à locomotiua, stimulata ab appetitu, concitato à phantasia, quæ obiectum aliquod in somno oblatum cognoscens illud appetitui, vel fugiendum vel appetendum offert. Etsi enim in homine vigilante ratio & voluntas in locomotiuam imperium habeat: tamen in somnambulis voluntatis & rectæ rationis imperium non concurrit; aut certè si concurrit, obscurum, obtenebratum, & exiguum illud esse ex eo patet, quod somnambuli sæpè in præcipitia & loca periculosa adscendunt & feruntur, in quæ vigilantes conscendere nec possunt nec audent, vt

ipsi

ipsi postea somno excusso, & periculi in quod dormientes se coniecerunt, magnitudinem attendentes, toti cohorrescant.

Qui autem fiat, quod non omnes homines affectum hunc patiuntur, sed quidam solùm, & illi quidem non singulis noctibus, sed per certa interualla, & alij quidem frequentius, alij rarius, consideratione dignum est. Caussa verò proxima huius rei esse videtur, quod imaginationis actio in somno fortior, ratiocinationis verò, quæ phantasiam digerere & moderari debet, obscurior est, & à vaporibus halituosis obtenebratur; sicut idem in ebriis & aliis delirantibus accidere solet.

Somnambulorum natura & constitutio qualis.

Imaginationis verò illa vis à spirituum dispositione pendet, quam quidem illi ab admistis vaporibus accipiunt. Vt enim sanis ratione dispositionis spirituum actiones illæ principes variantur: ita etiam somniantes rerum imagines in memoria asseruatas alij clarius, alij obscurius perspiciunt, & imaginatio hinc variatur, & quidem pluribus modis. Quidam enim planè quietè dormiunt, nonnulli in somno loquuntur, rident, flent, pedes & manus variè mouent, in lecto sese erigunt, secum cubantes percutiunt; & si hîc imaginationis gradus intendatur, tandem accidit, vt planè è lecto surgant. Neque enim hæ dormientium & somniantium actiones differre videntur, nisi quod hi surgunt, illi in lecto iacentes eadem ferè agunt.

Quæ autem vaporis illius, qui spiritibus hanc dispositionem imprimit, & somniorum illorum causa est, natura sit, alij aliter docent. Et plerique ex qualitatibus primis & secundis causas petunt, & alij melancholicæ, alij cholericæ corporis complexioni causam hanc ascribunt, cerebrumque humidum addunt, quod vapores illos ex inferioribus ascendentes cōdenset. Verùm, vt mihi quidem videtur, frustra, cum sufficientem huius affectionis causam non afferant. Etenim in quocumque corporis temperamento, & constitutione, seu sanguinea, seu pituitosa, seu biliosa, seu melancholica affectionem hanc accidere posse, ipsa experientia docet: etsi melancholiam aliquid ad

eam

eam inducendam, & ad omnia deliria prærogatiuam quandam habere non negarim. Ideoque mihi verò magis consentaneum videtur, vaporem huius affectionis causam talem pene vim obtinere, qualem illa narcotica, quæ sensus ligant, & simul somnia plurima, eaque clara excitant, qualia quædam dari & Ægyptiis in vsu, ex Prosperi Alpini *lib. 4. cap. 2. de medic. Aegypt.* cap. præced. diximus, & quale quid atque huic analogum etiam in Comate vigili accidit, vt ibidem dictum: etsi in his quædam occurrat varietas. Etenim in quibusdam sensus & motus ita ligatur, vt in lecto iacentes gestibus solùm vel voce, ad quæ in somnio stimulantur, peragant: in Comate vigili oculi subinde conniuent, somnus verò ab imaginationis vehementia turbatur; in somnambulis sensu externi solùm ligantur, imaginatio verò tam fortis est, vt etiam ad motum animalem hominem incitet. Et hoc ita sese habere, vel ex eo patet, quod inter euidentes & externas causas à Medicis lactuca, semen papaueris, vinum & similia narcoticam vim habentia recensentur.

Etsi verò nonnulli Cholericos potius, ob illam audaciam & temeritatem, qua sua peragunt somnambulî, magis quam melancholicos ad hanc affectionem dispositos esse putent: tamen probabilius esse puto, statuere melancholicam spirituum dispositionem ad eam aptiorem esse. Melancholicorum enim imaginatio, vt ad deliria promptior, ita fortis planè est, & ita quidem, vt quæ semel animo conceperunt, pertinacissimè persequantur, & nullis persuasionibus à proposito dimoueri queant. Et narcotica ipsa, quæ somnia talia turbulenta inducunt, melancholiæ magis cognata, quàm aliis humoribus videntur.

Vnde omnino somnambuli talem spirituum dispositionem habere credibile est, qualem interdum melancholici obtinent. Neque tamen totum corpus habitum melancholicum obtinere necesse est (cum plethorici non pauci hoc malo laborent) sed satis est, si ex hypochondriis tales vapores eleuentur, & inter dormiendum spiritibus animalibus misceantur. Neque audacia illa & temeritas,

cum

cum qua actiones suas aggrediunt somnābuli, & qua alias melancholici destituuntur, bilis sufficiens indicium est. Nō enim illa à spirituum, vel corporis dispositione biliosa prouenit, sed potius à reliquorum sensuum & ratiocinationis ligatione & obscuratione, ob quam pericula, in quæ se ab imaginatione fortiore incitati coniiciunt, ignorant, & non attendunt, atque interim, quod melancholicorum & fortis imaginationis est, sua pertinacissimè peragunt & prosequuntur.

Atque ita proxima caussa huius affectionis est fortior imaginatio, appetitum, & hinc loco motiuam ad aliquid agendum stimulans, sensibus reliquis à vaporibus ligatis, & ratiocinatione obscurata. Imaginatio verò illa à spirituum dispositione pendet; quam inducunt vapores, qui spiritibus permiscentur, qui, vt diximus, vim sensus ligandi, & simul somnia multa, eaque clara obiiciendi vim obtinent. Hinc adeo fit, vt somnambuli non singuli noctibus surgant, sed tum demum, cùm vapores illi ad cerebrum eleuantur. Quò faciunt tum caussæ antecedentes, tum procatarcticæ & euidentes. *Proxima somnambulationis caussa.*

Inter caussas antecedentes sunt humores, qui vapores suppeditant, qui eiusmodi dispositionem spiritibus inducere valent, qualis in ebriis & delirantibus sæpe apparet. Neque est, vt caussam antecedentem ad vnum humorem astringamus, cùm omnes humores tales quid contrahere possint, quale ebriis & narcotica sumentibus accidit: quamquam humorem melancholicum aptiorem putamus ad dispositionem istam contrahendam. *Caussæ antecedentes.*

Hinc caussæ externæ, euidentes & procatarcticæ sunt, quæ vel eiusmodi humores & vapores subministrant, vel eos commouent, quales sunt fabæ & alia legumina, lactuca, sem. papaueris, vinum recens dulce, vel aliud generosum caput replens. Faciunt huc etiam diurnæ actiones & cogitationes, quarum imagines memoria per somnum phantasiæ obiicit. In primis huic facit Luna, cuius motu, vt Epilepsia, ita etiam hoc malum commoueri experiêntia docet. Et præcipuè radij Lunares, si dormientis capiti incidant, hoc malum excitare solent. Facilius quoque ad hoc malum *Caussæ externæ euidentes & procatarcticæ.*

malum dispositi in aëre pluuioso & turbido eo corripiuntur, quam in sereno, vt & post crapulam & cibum, vel potum copiosius sumptum.

Signa Diagnostica.

Signa diagnostica. Omnibus somnambulantibus hoc commune est, quod noctu surgunt, & dormientes ambulant, & eorum, quæ egerunt, non reminiscuntur, aut si reminiscantur, ea pro somniis habent. Reliqua, quæ agunt & dormientes perpetrant, planè varia sunt, & vt vigilantes alij aliis occupantur; ita etiam variæ sunt somnambulantium actiones; vt historiæ, quæ de hac re passim extant, docent. Quæ quidem nonnulli clausis oculis, alij verò apertis peragunt. Neque enim qui seras aperiunt, pullos auium è nidis extrahunt, vel alia, ad quæ visus requiritur, peragunt, oculis clausis efficere possunt.

Cur somnambuli ea agãt, quæ vigilantes non possunt. Quod autem tam mira peragunt, & quæ vigilantes perficere non possunt, aggrediuntur & perficiunt; ædium fastigia sine scalis superant, in puteos descendunt, ex iisdem adscendunt, præcipitiis sine damno se committunt, non est, vt caussam corporis leuitati spiritibus turgentis adscribamus, sed vera caussa est, quod somno sensus ligati sunt, & ratio immersa, ac solo imaginationis ductu cum summa incogitantia sine omni metu actiones suas aggrediuntur. Videmus idem in ebriis & delirantibus fieri, qui eadem temeritate ea sæpe perficiunt, atque ea pericula aggrediuntur, quæ sobrij & sani facere non possent.

Prognostica.

Prognostica. 1. Noctisurgium etsi plerumque nihil damni inferat: tamen quia somnambuli tales in vitæ discrimen sæpissimè adducuntur, affectusque hic in peius malum, vt epilepsiam, vel simile quid mutari potest, danda opera, vt æger ab eo liberetur.

2. Solet autem hic affectus sæpe ætatis decursu mutari. Vt enim infantes & pueri non facilè eo corripiuntur, sed iuuenes & consistentis ætatis; ita etiam senes plerumque spontè deserit, humorum dispositione ad hoc malum inducendum apta mutata.

Indi-

Indicationes & Curatio.

In Curatione ad duo attendendum. Primò quid in Paroxyſmo agendum ſit. Deinde quomodo is præcauendus ſit. Prius quod attinet, ſi ſomnambuli ſunt in loco tuto, excitandi ſunt, vel clamore, vel aliis modis, aut ſi ex loco periculoſo eripi poſſint, & illud faciendum. Si verò in præcipitio ſint, vel alio loco periculoſo, è quo vigilantes ſine periculo redire non poſſint, nullo modo iuclamādi, vel excitandi ſunt. Obſeruatum enim eſt, quoſdam excitatos in vitæ diſcrimen perueniſſe. Ita refert Bodinus, quendam dormientem noctu in profluentem iuiſſe, vlterius tamen non proceſſiſſe: cùm verò ſocius metueret, ne vlterius procederet; eumque proprio nomine inclamaret, eum tum repente corruiſſe & ſubmerſum eſſe. *Indicationes & curatio.*

Increpandi etiam & caſtigandi ſunt expergefacti, vt metu obiurgationis, vel caſtigationis à ſurgendo poſtea abſterreantur.

Ne verò iterum in ſomno ſurgant & ambulent, humores illi vitioſi, qui vapores illos ſpiritus animales ligantes, phantaſiamque turbantes emittunt, expurgandi. Sanguis nimirum, ſi abundet, euacuandus, humores vitioſi, imprimis melancholici, euacuandi, & alia, quæ ſupra *cap.* 8. ſunt propoſita, ſunt agenda. Imprimis cerebrum eſt roborandum, vt ſupra *part.* 1. dictum, & quæ poſtea de incubi curatione dicentur, facilè huic affectui etiam applicari poterunt.

Diæta.

Diæta ſit talis, quæ materiam huius mali cauſſam non ſuppeditet. *Diæta.* Aër ſi purus, noctu radij Lunæ vitentur, *Aër.* & ne ij ad caput dormientis pertingant caueatur. Cibi *Cibus.* ſint boni ſucci, non flatulenti; & qui ſomnia turbulenta pariunt, vt fabæ, lentes, & ſimilia. Somnus non ſtatim à *Somnus.* cibo ineatur. Cœna ſit parcior, animi affectus ſint moderati, ne imagines diurnarum actionum, vel cogitationum *Animi affectus.* vehementiorum in ſomno recurrant, phantaſiamque turbent.

CAPVT XX.

De Lethargo.

Lethargus. LEthargus nomen ἀπὸ τῆς λήθης ἀργοῦ, siue ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀεργίας, vel ἀργίας accepit, ideſt, ab obliuione & inertia, ſeu obliuione inerti, aut cum ignauia coniuncta, quaſi dicas obliuionem inertem; quoniam iis, qui hoc malo laborant, memoria ita læditur, vt nihil eorum, quæ fecerunt, audiuerunt, recordentur, & oculis clauſis, ac in ſomnum perpetuò propenſis quaſi ignauia ſepulti iacent. Celſus & ipſe vocabulum Græcum retinuit: cum alij Latini Veternum nominent. Plinius tamen *lib. 28. cap. 17.* Veternum à Lethargo diſcernere, & pro ſopore graui ſeu caro accipere videtur. Generaliter enim nonnunquam Lethargi vox, vt & vocabulum comatis & cari, pro omni ſomno profundo, & difficilis expergefactionis vſurpatur.

Lethargi definitio. In ſpecie autem & propriè Lethargus & Veternus is affectus eſt, in quo perpetua adeſt in ſomnum propenſio, cum omnium rerum obliuione, imaginationes & ratiocinatione læſa, cum léta febre continua. Seu Lethargus eſt inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, ſomnuſque grauis, cum delirio & memoria læſa, ac lenta febre continua. Hæc enim in hoc affectu concurrunt, perpetua in ſomnum propenſio omnium rerum obliuio, delirium, ſeu phantaſia & ratiocinatio læſa, ac lenta febris continua. Eſtque Lethargus affectus inter coma vigil & carum mediæ naturæ. Nam qui Lethargo laborant, profundius dormiunt, quam qui coma vigil patiuntur: leuius verò, quam qui caro laborant.

Cauſſæ & locus affectus.

Cauſſæ & pars affecta. Verùm vt natura huius affectus clarior euadat, de loco affecto & cauſſa eius diſquirendum; cùm nec antiquiores, nec recentiores ea de re inter ſe conſentiant. Antiqui omnes cauſſam ponunt pituitam lentam & viſcidam

in cerebro redundantem & putreſcentem ; etſi de loco & modo, quo id fiat,non omnes idem planè ſentiant.

Plerique ſtatuunt, frequentiſſimè cerebrum ſecundum anfractus ſuos, nonnunquam, & ſecundum ſubſtantiam temperiemque affici, & à pituita imbibita nunc quidem ſolum irrrigari, nunc etiam inſtar ſpongiæ intumeſcere, & à pituita putredine incenſa inflammationem,vel inflammationi ſimile quid exiberi. Vnde nonnulli lethargum inter tumores cerebri ponunt, atque ipſe Auicenna lethargum apoſtema phlegmaticum nominat, genitum in meatibus ſubſtantiæ cerebri, hoc eſt, in ſinuoſis illis ductibus & plicaturis, non in membranis, quæ, vt ipſe cenſet, humorem phlegmaticum & duritiem non recipiunt; nec in ipſa cerebri ſubſtantia, quæ tam viſcidam & lentam pituitam non admittat, nec etiam in ventriculis cerebri. Nam ſi in ventriculis cerebri gigneretur, apoplectici fierent; cum tamen Lethargici contra, quàm apoplectici, excitati oculos aperiant, audiant, reſpondeant, quanquam ægrè, quod indicio eſt ductus ſpirituum à cerebro ad organa ſenſuum, non planè vt in apoplexia, obſtructos eſſe. Hinc Capiuaccius & alij recentiores diſtinguũt inter lethargum verum & nothum: Et verum ab inflammatione, alij ab apoſtemate frigido fieri ſtatuunt; Nothum verò abſque apoſtemate in capite, ſed per conſenſum aliarum partium, vt in febre quotidiana, hemitritæo, vel à membro aliquo: qui propterea ſit continuus, ſed modo intendatur, modò remittatur, ſecundum morbi modum. Et huiuſmodi lethargo ſæpe laborare putant ſenes decrepitos, & quidem ob calorem debilem, quo neque excrementa, neque vapores diſcutiuntur. Aliis tamen Galeni & Auicennæ interpretibus hæc non placent, qui in cerebri ſubſtantia & anfractibus ſine vllo tumore & inflammatione pituitam colligi & putreſcere cenſent. Et licet Auicenna apoſtema Phlegmaticum lethargum nominet, id tamen non de tumore cerebri accipiendum eſſe putant interpretes, ſed de materiæ pituitoſæ in cerebri anfractibus collectione, quam putredo & phlogoſis quædam ſequatur. Neque enim inflammationis cerebri adeſſe

indicia, neque in Galeni ſcriptis occurrere putant, lethargum tumorem, multò minus inflammationem appellari, vt ex 1. *prorhet. comm.* 1. 13. *m. m. cap.* 21. 3. *aphor.* 30. 3. *de cauſ. pulſ. cap.* 16. 4. *de præſag. ex pulſ. cap.* 8. & plurimis aliis locis patet, in quibus quidem pituitam in cerebro putreſcentem cauſſam Lethargi ponit, tumoris tamen, vel inflammationis non meminit. Quod verò 13. *de method. med. c.* 21. Lethargum phrenitidi contrarium malum eſſe dicit: id de loco affecto in primis & cauſſa, quæ in lethargo eſt pituita, in phrenitide bilis, accipiendum exiſtimant: vnde 4. *de cauſſis pulſ. c.* 14. ſcribit; lethargus in cerebro fit, phrenitis in membranis.

Porrò cùm febris, quæ in lethargo adeſt, lenta & obſcura, eam à cerebri inflammatione, vel affectione inflammationi cognata deducunt, quæ ortum habeat à materia per ſe frigida, calida tamen per accidens ob putredinem.

Pituitam enim putreſcentem in cerebro vapores ad cor mittere paucos, & non impensè calidos: atque hic oriri febrem illam lentam cenſent; reliquum, quod non putruerit, refrigerando & humectando ſoporem inducere. Et ſic carum & lethargum vtrumque quidem à pituita oriri ſtatuunt, eo tamen diſcrimine quod in caro pituita non putreſcat, in lethargo verò putredinem concipiat.

Atq; ita pleriq; Medici cauſsã proximã & coniunctã lethargi ſtatuunt eſſe humorem pituitoſum, frigiditate quidem & humiditate calorem cerebri naturalem obtundente, & ſpiritus animales torpidos reddente, ſed calore etiam p. n. per putredinem contracto cerebrum nonnihil accedente, & φλόγωσιν atque affectum inflammationi ſimilem, & hinc febrem lentam continuam excitante.

Hinc antecedentes cauſſas ponunt, quæcunque pituitam in capite gignunt & cumulant, quales ſunt aëris immoderata frigiditas, humiditaſque, cibi viſcidi & lenti; quò in primis facit Diæta & ventriculus, quæ ſuccum pituitoſum generant, ſiue ſuo, ſiue alimentorum aſſumptorum vitio. Non tamen lethargus generabitur, niſi materia prius

prius capiti communicetur, illudque occupet, quod fit, vel quod hepar ſucci huius copia aggrauatum eum ad cerebrum mittit, vel quod cerebrum ob calorem & dolorem eum attrahit, quò facit ſomnus multus à repletione & ſupinus, præſertim diurnus. Hinc etiam lethargum familiarem eſſe ætati ingraueſcenti, & conſiſtenti, & iis qui natura ſunt pituitoſi ſtatuunt, ita tamen vt calor aliquis ſuperſit, qui febrem accendere poſſit.

Primitiuas faciunt aërem craſſum, turbidum, auſtrinum, moram in radiis Lunæ, cibos craſſos & viſcidos, vt & cœpas, quæ vnam partem habent craſſam, à qua generatur pituita, alteram vaporoſam, quæ caput vaporibus replet; otium, intermiſſa exercitia, & alia, quæ ſupra *part.* 1.*c.* 10. propoſuimus & pituitam in capite cumulate diximus. Et vt lethargus actu inducatur, præſtant, quæ faciunt vt materia tranſpiratione prohibita in capite putredinem concipiat, qualia ſunt cibi multos vapores ad caput exhalantes, vini potentis vſus nimius & ſimilia. Atque hæc communis & vulgata de natura & generatione lethargi doctrina eſt.

Inter Recentiores verò Platerus aliter hac de re ſentit, negatque ex putredine pituitæ præſertim, in capite febrem accendi, aut fieri poſſe, vt idem pituitoſus humor putridus ſua frigiditate carum, & calore febrem accendere, atque vnum idemque & frigidum & calidum eſſe queat; cum contraria in eodem ſubiecto conſiſtere non poſſint. Ipſe verò ita hac de re ſtatuit, vt in febribus intermittentibus, ex materia in venis meſaraicis putreſcente calore attenuata, & copioſè ſurſum ad caput in paroxyſmi initio delata, ſopor grauis in tertianis & quartanis nonnullis accidit, & vt in febribus continuis cerebrum dolore præcedente diuturno & graui incalefactum, in vigore, vel poſt ipſum caro ſubſequente, perculſum ægrum in ſummum ſæpe diſcrimen adducit: ita in principiis continuarum febrium, ſi propter nimiam euaporationem in cerebrum ita labefactetur, vt ſopor grauis ſequatur, lethargum hunc eſſe dicit, qui cum febre continua copulatus ſit, & mox cum illa inuadit, quemque ab alio caro, qui in declina-

tione febrium accidit, non adeo differre censet, nisi quod statim cum febre incipit. Et omnino hac in re Platerum rectius quam Antiquos (nisi forsan eorum sententia commodius explicetur) sensisse existimo, atque impossibile esse credo, vt ex eadem pituita putrescente in cerebro & febris & sopor excitetur. Etenim nec humor hic per se ad putredinem præcipuè in capite concipiendam aptus est, neque si eam concipiat, tantam concipere potest, quæ in totum corpus calorem diffundere, & cor ita labefactare potest, vt inde febris continua excitetur, præcipuè si extra cerebrum subsistat, & extra vasa eiusdem in sinuosis anfractibus putrescere debeat.

Hoc verò magis consentaneum videtur, soporem illum grauem non esse primarium affectum, sed à vapore narcotico fieri, & esse symptoma febris talis, quas Platerus comitatas appellat, continuæ nimirum lentæ, qualis est quotidiana continua. Tertiana notha, & semitertiana. Quod ipsum præter Platerum alij etiam Medici qui pituitam scilicet præcipuam huius mali caussam statuunt, confitentur. Vnde Vidus Vidius scribit lethargum frequenter consequi febres pituitosas, ac mali moris, cuiusmodi sunt semitertianæ, vel tertianæ, nothæ & pestilentes. Etenim sopor ille grauis, qui lethargus non est, in variis febribus accidere potest; cum lethargus saltem lentam febrem coniunctam habeat, quod indicio est, eum saltem cum febre pituitosa coniungi. Ideoque etsi vapori narcotico in excitando lethargo primas partes tribuimus, & à pituita in capite putrescente febrem non deducimus, sed febrem primariam affectum esse statuimus, quem lethargus comitatur: tamen pituitam non planè excludimus, eamque siue in toto, siue in capite collecta sit, ad malum hoc etiam facere concedimus. Etenim si pituita in copia in capite collecta sit, & cerebrum aliàs sit humidius, atque homo in febrem incidat, & pituita illa in cerebro calore febrili liquetur & fundatur, cerebrumque ea irrigetur. Aut si pituita in venis calore fusa per febrem in caput pellatur, eò facilius somnus & quidem grauior induci potest, vaporque narcoticus cum pituita concurrens somnum grauem

facit,

facit, ſicut cum bile coma vigil. Et adſunt in hoc malo indicia, quæ pituitæ copiam non ſolùm in cerebro, ſed & venis cumulatæ arguunt. Vrinam enim reddunt ægri inſtar iumentorum turbidam, cuius cauſſa eſt crudorum humorum in venis à calore facta agitatio; alui excrementa ſunt liquida; oculi plerumque & facies tument; vbi à ſomno excitati ad ſe reuertuntur ægri, conqueruntur de colli doloribus, ex humoris decubitu ad ſpinæ vertebras. Si quis tamen lethargum etiam dari putat, qui à febri primaria non dependeat, ſed quem potius febris ſequatur, cum eo etiam non pugnabo, modò commodè ea ſententia explicetur. A pituitæ equidem ſolius putredine affectum talem, qui febrem habeat comitem, produci facilè non poſſe, ſatis probabile eſt; verùm ſi è ſanguine pituitoſo id fieri dicatur, abſurdum non videtur. Galenus, 13. *meth. cap.* 21. lethargum malum phrenitidi contrarium ſecundùm ſpeciem eſſe affirmat; At phrenitis cùm ſit inflammatio membranarum cerebri, non à ſola bile, ſed à ſanguine bilioſo ortum habet. Ita verò conſentaneum videtur lethargum nõ à ſola pituita, ſed à ſanguine pituitoſo, ſeu ab inflammatione pituitoſa fieri quæ febrem lentam etiam excitare poteſt. Quæ ſententia, vt antea dictum Capiuaccij fuit: quam ſine cauſſa ſufficiente nonnũli reiiciunt. Neque enim quod Platerus vrget, ſola pituita ſine ſanguine in cerebro putreſcere, & tantum calorem concipere poteſt, vt febrem excitet. Et res ipſa loquitur, atque experientia teſtatur, inflammationem in lethargo adeſſe, & ſæpe tantam, vt etiam ſphacelus cerebri inde producatur; cuius rei exemplum eſt apud Foreſtum, *lib.* 10. *obſeru.* 11. in nobili puero; cuius caput cùm poſt mortem apertum fuiſſet, cerebrum & cerebellum in parte dextra vergens ad poſteriorem omnino ſanioſum, putridum, corruptum & ſanguinolentum inuentum eſt; quod indicio fuit, ſine ſanguine hanc putredinem excitatam non fuiſſe. E quibus antiquorum & Plateri ſententia forſan aliquo modo conciliari poteſt. Si cum Capiuaccio dicatur, lethargum alium verum eſſe, alium nothum, aut eſſe duos lethargi modos. Verùm, ſeu priorem prouenire

ab inflammatione cerebri pituitosa: nothum seu alterum, vel à vaporibus prodeuntibus in febre pituitosa primaria, vel à pituita copiosa in cerebro collecta, ibique à calore fusa & liquata.

Signa Diagnostica.

Qui lethargo laborant, omnium obliuiscuntur, delirant, cum perpetua in somnum propensione, & excitati rursum feruntur in somnum, interrogatique vix respondent, oculosque quos excitati aperiunt, statim iterum claudunt: in affectu tamen grauiore non ita arctè committuntur palpebræ vt non aliqua albi oculi pars videatur. Vbi reuersi ad se fuerunt, conqueruntur de capitis dolore grauante & de colli doloribus, ex humorum decubitu ad spinæ vertebras, oscitant, osque hians aliquandiu ob ignauiam & obliuionem apertum seruant, matula porrecta eam se in manibus habere obliuiscuntur. Febris lenta statim adest, cuius calor non acris nec mordax est, eaque continua, habens tamen accessiones quotidie sub noctem. Pulsus magni sunt, aucti necessitate ob febrem; non tamen absolutè magni, nec respectu sanitatis, sed respectu respirationis, quæ cùm sit parua, necessitatique sufficere non possit, eius vice pulsum magnum fieri necesse est. In lethargo enim instrumēta respirationis, nerui scilicet thoracis, magis afficiuntur, quam pulsus, arteriæ scilicet. Iidem tamen sunt intermittentes, ob fractam facultatem rari & tardi; quia locus affectus, nempe cerebrum, longius à corde distat, molles, quod cerebrum viscus molle est. Respiratio rara est & imbecilla, ob motricem facultatem languentem. Nonnihil tussiunt, ob pituitæ defluxū ad laryngem & pulmones. Alui excrementa plerumque liquida sunt, vrinam reddunt, vt iumenta, turbidam, cuius caussa est crudorum humorum in venis à calore facta agitatio, sine tamen separatione. Tument oculi & facies, vt somnolentorum; sudor multus & præsertim in extremitatibus adest, isque ferè frigidus: lingua est alba & mollis, oculi prominentes, faciesque vniuersa est tumida & pallida: manibus & capite tremunt ob neruorum principium affectum; supini iacent, ad

ad pedes delabuntur, in multis singultus accidit.

Quibus signis lethargum à cognatis affectibus discernere nō ita difficile est. A caro enim differt quod in caro non adest febris, vel si adest præcessit, eaque vehemētior. A catalepsi differt quod in lethargo oculi manent clausi, in catalepsi aperti, ægerque in eo quo correptus fuit, statu permanet, quasi obriguisset. Ab apoplexia differt, quod in hac sensus & motus ac ratio, principesque cæteræ facultates non solùm imminuuntur, & hebetantur, sed & abolentur, respiratione solùm seruata, & apoplexia non sensim gignitur, vt lethargus, sed subito hominem inuadit, & quidem sine febre. Ab vteri strangulatu differt, quod Lethargici excitati respondent, hystericæ verò mulieres non, & præter hæc sæpè conuelluntur febrisque adest. A comate, quod coma in accessione præcipuè febrium inuadit, iisdemque declinantibus remittit vel euanescit: Somnus verò, quo lethargici opprimuntur æquè profundus semper est, à quo vbi violenter excitantur, statim in eum relabuntur. A Typhomania aut comate vigili differt, quod in hac propensio quidem in somnum adest, æger tamen non dormit, sed facilè expergiscitur, id quod in lethargo verò non accidit. *Lethargi à cognatis affectibus differentia.*

Prognostica.

1. Lethargus acutum genus mali est, & nisi succurratur, celeriter iugulat. Celsus *lib.* 3. *cap.* 21. omnisque lethargus legitimus fere lætalis; vnde malum periculosius esse, quam peripneumoniam, etsi & ea plerumque sit lethalis, testatur Galenus 4. *de causs. puls. cap.* 13. ob partis affectæ præstātiam. Occupat enim lethargus partem præstantissimam & grauissima habet symptomata, nihilque quod ad morbum periculosum constituendum facit, lethargo deest. *Prognostica.*

2. Lethargici in 7. diebus moriuntur; si verò hos effugiunt, sani euadunt, teste Hippocrat. 2. *de morbis.*

3. Lethargus accidens iuuenibus æstiuo tempore regionibus calidis & siccis deterior esse statuitur, quam qui accidit senibus, hyemali tempore & regionibus frigidis, ex 2. *aphor.* 34. Platerus tamen senes plerumque interficere scribit; quod & ipsa experientia & ratio persuadet. Si-

ue enim febrem illam ex ſententia Plateri ſpectes, ſiue inflammationem pituitoſam ex Capiuaccio, vtrobique ſenes ob caloris natiui debilitatem, qui neutrum malum vincere poteſt periclitantur.

4. Sanantur autem ægri, ſi facultas naturalis & vitalis conſtat, & actiones animales non valde læduntur. Si nimirum lethargicus iam melius intelligit facilius mouetur, memorari incipit, ad interrogata reſpondet, ſpiratio fit facilior & liberior, parotides erumpunt die critico, multa exſpuit, per nares purgatur, & ſymptomata omnia minuuntur, ſpes eſt ægrum conualiturum.

5. Quando materia lethargi cauſa, euacuatur per aluum, vel deriuatur ad emunctoria poſt aures, cum febris & ſymptomatum remiſſione, bonum.

6. Contra verò ſi ſymptomata ſtatim ab initio ſint grauia, ac vires proſternantur, nulla ſalutis ſpes eſt.

7. Qui ex lethargo ſeruantur, Empyici fiunt, teſte Hippocrat. *in Coac. prædict. & in tertio de morbis.* Pituita enim à capite ad fauces decumbens, ſi non exſpuatur, confluit ad pulmones, à quibus compreſſis in cauum thoracis ſpatium eiicitur, ibique putreſcens ſuppuratur, vt à pleriſque hoc prognoſticum explicatur. Monet tamen non ſine cauſſa, Mercurialis, alienum eſſe à ratione hoc prognoſticum de empyicis in ſpecie dictis interpretari velle; cùm non ſit poſſibile, vt materia, quæ in cerebro lethargum facit, in pectus tranſmittatur, ac ibi in pus vertatur. Ipſe verò per ſuppuratos hoc loco eos intelligit, quibus materia putrefacta per aures vel nares euacuatur. Et verùm

Nota. eſt Hippocratem ἐμπυήματα ſæpè nominare conſueuiſſe non eas tantùm quæ fiunt circum thoracem, ſed etiam in alia quauis corporis parte in pus mutationes, vt Galenus 5. *aphor.* 8. & 7. *aphor.* 44. docet.

8. Si lethargici vrinas claras & tenues reddant, malum.

9. Si lethargicus multa & liquida egerat per aluum, valde exigua vitæ ſpes eſt, teſte Hippocrat. 3. *de morbis.* Nam indicium eſt proſtratæ & ferè extinctæ virtutis retentricis.

10. Quando ſymptomata, quæ lethargo coniunguntur,

inua

inualeſcunt, & ſudor frigidus, præſertim in capite, augetur, lethale eſt, virtute iam magis & magis debilitata, teſte Auicenna.

11. Tremor in lethargo malum ſtatuitur, vel quia materia flatulenta reſoluta cerebri neruos concutit, vel quia tanta materiæ copia ſignificatur; vt & dorſalis medulla ab ea occupetur. Si tamen materia è cerebro expellatur ad neruos & inde æger melius habeat, bonum; habetque ſe res, vt in paralyſi poſt apoplexiam.

12. Fit nonnumquam, vt lethargus in ſphacelum parte aliqua cerebri deſinat, quando ſanguis pituitoſus putreſcens abſceſſum gignit. Adeſt tum dolor capitis vehemens, febris intenditur, tremores vniuerſi corporis accidunt, & alterius lateris paralyſis, ſi totum cerebrum non ſit occupatum. Cuius rei exempla ſunt apud Amatum Luſitanum, Dodonæum, Foreſtum.

13. Lethargum Phrenitis ſanat, concocta morbi materia: & contra non vtiliter Phrenitis in lethargum vertitur cerebri naturali calore extincto. Galen. *6. Epid. comment. 6. aphor. vltim.*

Indicationes.

Ex iis quæ de natura & cauſis lethargi dicta ſunt, patet curam partim ad febrem, ſiue ea ſit continua, quotidiana, ſiue ſemitertiana, ſiue tertiana notha, & malignitatem ſi quæ adſit, partim ad caput dirigendam eſſe. Qua ratione febres illæ ſint curandæ, ſuo loco dictum. *Indicationes.*

Habita igitur febris & totius ratione, eoque quantum opus euacuato, materia ad caput affluens & reuellatur & repellatur, æger à ſomno excitetur, materia quæ ad caput affluxit euacuetur & diſcutiatur, caputque tandem roboretur.

Curatio.

Primo ergo danda opera, ne materia in toto corpore redundans ad caput feratur, verùm potius ad partes cæteras reuellatur, & quod commodiſſimum eſt è corpore euacuetur. Et in reuulſoriis auxiliis diutius & ferè ſemper perſiſtendum. *Curatio.*

Vena sectio. Ergo Clystere præmisso sanguis euacuetur è vena cephalica, nisi id vires prohibeant; & quidem maturè instituatur venæ sectio, cùm morbus sit acutus, præcipuè si malignitas adsit, venæ sectio non diu differatur.

Vbi pituitosus humor; quod plerumque fieri solet, simul abundat, & frigidiore tempore morbus inuadit, parcius sanguis ad ℥. iv. vel iij. euacuandus. Nonnulli quidem plane dissuadent venæ sectionem, sed cum febris coniuncta sit & procul dubio humor vitiosus per venas diffusus ad caput affluat; non solùm à capite reuellitur venæ sectione sanguis, sed & natura parte oneris leuata reliquum facilius concoquet. Post cephalicam nonnulli venam frontis aperiunt. Potest & hic vena in pedibus aperiri. *Cucurbitularum cum & sine scarificatione applicatio.* Si verò venam secare non liceat, cucurbitulæ scarificatæ vtiles sunt, quæ dorso & humeris primum, hinc versus occiput admoueantur. Vtiles tamen etiam sunt cucurbitulæ non scarificatæ, quæ tractu suo non solum materiam à capite reuellunt, sed & facultatem animalem sopitam excitant. *Hirudinum admotio.* Cum commodo etiam hirudines hæmorrhoidibus affiguntur, quod remedij genus ab imminente lethargo præseruare, & iam lethargo correptos ab eo liberasse, obseruatum est, præsertim si malum ab hæmorrhoidum suppressione ortum habeat; *Ligatura frictiones.* Eodem fine instituantur ligaturæ fortes, frictiones pedum cum sale & aceto, manibus inunctis ol. rutaceo & castoreo. Si vniuersi corporis euacuatio præcesserit, cucurbitulæ inter primam & secundam vertebram ceruicis applicari possunt.

Suppositoriorum & Enematum vsus. Repetantur & Glandes & Clysteres.

Vt ♃. *Parietar. Mercurial. saluiæ, maioranæ, betonic. centaur. minor. an.* M. j. *Agaric. in petia ligati* ʒ. iij. coq. in hydromelit. s. q.

Colat. ♃. ℔. j. *Elect. Hier. simpl. ind. an.* ℥. ß. *ol. lilior. albor. rutac. an.* ℥. j. *Mell. rosar. vel anthos.* ʒ. vj. *Sal.* ʒ. j. fiat Clyster.

Post venæ sectionem sæpè statim ad medicamenta purgantia transeundum; & præcipuè si humor ad caput ruens turgentis naturam præ se ferat, atque graue periculum immineat, si coctio & præparatio humorum exspectetur.

Ideo

Ideoque attenuatis crassis humoribus, quantum temporis angustia concedit, purgantia exhibeantur. Cathartica autem medicamenta, in principio mitiora sint ob febrem continuam coniunctam. Commodum est hîc Infus. Agar. cum hydromelite, cui aliquid Rhabarbari addi potest cum bilis plerumque humorum ad caput vehiculum sit, aut Pilul. de Hiera cum Agarico.

De purgantibus autem hoc modo monendum, quandoque solis pituitam purgantibus vtendum esse, quandoque bilem purgantia admiscenda, prout pituita, vel bilis admiscetur. Si Lethargus est in principio, cum materia adhuc ad caput confluat, & eius vehiculum sit humor biliosus, non solùm pituitam purgantibus tunc vtendum est, verùm etiam de bilem purgantibus aliquid admiscendum, Rhabarb. scilicet & Scammonium. In morbi progressu verò & cum materia iam ad caput fluxit, & in eo hæret, solis pituitam purgantibus vtendum; nisi forsan febris etiam nota sit, & ex misto humore ortum habeat,

Si tamen febris sit remissior, & materia in capite valde vrgeat, etiam fortiora exhibeantur. Possunt & clysteres acriores sæpius repeti.

Non incommodum fuerit & vomitoriis vti, si materia pituitosa in ventriculo contineatur. *Vomitus prouocatio.*

Interim dum hæc peraguntur, & quidem mox post venæ sectionem, repellentia medicamenta capiti ad suturam coronalem applicentur, quæ supra *part.1.cap.5.& seqq.* proposita sunt. *Repellentiũ vsus.*

Mitiora tamen illa vsurpentur, vbi frigidus humor & pituitosus admistus est.

Neque à reuellentibus interea desistendum, sed clysteres acres, ligaturæ & frictiones continuandæ. Post secundum, vel tertium diem repellentibus discutientium aliquid addendum, vt ol. chamæmel. rosac. flor. stœchad. Arabic. origani, pulægij, calaminthæ, castorei.

Vel ℞. *Ol. rosac.* ℥.iv. *Aceti fl. tunic.* ℥.ß. *castorei* ʒ. ij. M. Alij cinerem capillorum humanorum admiscent, quem Lethargi antipharmacum vocant. Vel applicetur hoc Epithema.

℞. *Fol.*

℞. *Fol. maioran. fl. lauendul. an.* p. iij. *rosarum rubr.* M. j. *rad. angelic. tormentill. an.* ʒ. j. ß. *ostrutij, zedoar. dictamn. an.* ʒ. j. *Aceti vini opt.* ℥. ij. Aq. q. s. Coqu. ad tertias, Colentur; in colatura stuppa madefiat, capitique imponatur.

Sõni inhibitio. Danda quoque opera, vt æger è somno excitetur. Excitatur autem iisdem ligaturis & frictionibus, quæ ad reuellendum adhibentur, cum dolorificæ sint, vt & pilorum vellicatione, vociferatione & strepitu, ac aliis, quibus fieri potest, modis. Imprimis verò tactus obiecta vehementia & dolorifica hic plurimum possunt. Ideoque frequenter cucurbitulæ magnæ sine scarificatione variis corporis partibus applicandæ, plantæ pedum fricandæ, & alia obiecta, & quæ ægrum ad vigilandum excitare possunt, ipsi obiicienda.

Exemplum elegans Lethargici excitati ex Horatio supra *cap.* 2. recensuimus. Facit ad eam rem etiam inunctio palati cum oxymelite s. & Scillit. sinapi, pyrethr. Mithridatio, & similibus.

Suffitus an cõueniant. Suffitus, quibus nonnulli ad excitandum vtuntur, satis commodi hic non sunt; cum cerebrum valde repleant. Rectius ex pulegio, ruta, serpillo, hyssopo, origano in aceto coctis, addita particula castorei, vapores calidi naribus ægri excipiuntur, de quibus supra *cap.* 2. dictum.

Vel ℞. *Sem. nigell.* ʒ. j. *rad. angelic. zedoar. an.* ℈. ij. *Castor.* ℈. j. *baccar. lauri* ℈. ß. *camphor.* gr. vij. Contund. & misc. Fiat Nodulus ex Synd. rubr.

Potest & sequens balsamum naribus inungi:

℞. *Bals. angelic. maioran. rutæ an.* ʒ. ß. *extr. Theriac.* ℈. j. *ol. lauend. destillati, galban. an. gutt.* v. M. Vel acetum destillatum acre infundatur laminæ ferreæ candenti, & fumus naribus accipiatur.

Materia morbifica præparatio. Si Morbus det inducias, materia præparetur medicamentis ex Betonica, Saluia, Capill. ♀ris, Maioran. Roremar. fœniculo, pulegio. Medicamentisque hic semper particula castorei admiscenda, vtpote cuius vsus in Lethargi curatione ferè omnibus aliis medicamentis præfertur,

tur, & quo vnico vt Trall. *lib.*1. *cap.*14. docet, plurimi veterno correpti pristinæ sanitati restituti sunt. Exempli gratia.

℞. *Rad.fœnic.*℥.j. *pœon.*℥.ß.*beton.rorismar. an.* M.j. *saluiæ* M.ß. Coq.in aq.s.

Colaturæ ℞. ℥.ix. *oxymel. s.*℥.ij. *mell.rosat.col.*℥.j.M.pro 3. dosibus.

Vel ℞. *Oxymel.*℥.ij. *Castor.*ʒ.ß. M. Est & efficax hic oxymel.scillitic. quo æger singulis diebus cum syrup.de betonic.& simil. vtatur. Si febris sit valida, à syrup. de stœchade abstinendum. Vtilis est & ♀, ac ⊖is cum aquis & syrupis Cephalicis exhibitus; cum humores crassos attenuet, & incidat & euaporationem ad caput prohibeat.

Vel ℞. *Lign.sassafras, rad. Pœon. an.* ℥.j. *acori veri* ℥. ß. *saluiæ, beton. maioran.satureiæ, an.*M.j. *fl.stœchad. Arab. rorismar.an.*M.ß.*sem.sesel.*ʒ.ij. Coq.in hydromel. ℔.ij. in vase clauso. Colaturæ clarificatæ adde *oxymell. scillit.mell.rosati colat.an.*℥.j.ß. & aromatisetur *nuc.mosch.*ʒ.ß.pro tribus,vel 4. dosibus.

Postea purgantia fortiora vsurpentur. Vtendum ergo ad pituitam purgandam, agarico, semine carthami, mechoacanna, turbith, electuar. indo maior. Episcopi, Diaphænico, benedicta laxatiua, trochiscis Alhandal. Alexander Trallianus scammon. ℈.j. cum castor.℈.ij.in oxymelit. exhibet, quo deploratos multos se restituisse testatur. Verùm etsi, vt Oribasius ex Ruffo Ephesio refert, nullum aliud sit lethargo correptis æque vtile, ac efficax medicamentum ad purgãdam pituitã, quam bilis admista in caput detulit, quam Scammoneum cum castoreo exhibitum: tamen cautè hic in dosi agendum, præsertim in febre continua, quæ hoc malũ comitatur. Neque tamen & in purgando cunctabundus nimis, aut timidus sit Medicus, cùm materia ad caput ruens valdè vrgeat, & consultius sit, eam euacuare, dum in motu est, quam dum in capite firmata est, & sedẽ ibi fixit. Et omninò periculum in hoc morbo aliquid periclitari permittit, & vt Serenus habet: *Medici hæc potiora putant, quã dulci morte perire.* Etsi accidat, vt lethargus per crisin eueniat,

Pituitæ purgatio.

Nota.

niat, humoribus, qui morbum produxerunt, ad caput ruentibus, & febri, quæ adfuit, iam facta sit remissior, tum totius & febris non magnam habere rationem oportet, sed necessarium est caput respicere, & materiam, quæ ad id fluxit, & in eo hæret, præparare & euacuare, sicut supra *part.1.cap.10.* dictum.

Vt ℞. *Turbith. elect.* ℈. iv. *Agaric.alb.* ʒ.ij. *zinzib.* ℈. ij. *sem.fœnic.*℈.j. *fol.beton.salu.an.*p.ij. *Castor.* g̃.vj. Infundantur in s.q.*Hydromel.*

Colat. ℞.℥.iii.*mell.ros.solutiu.*℥.ß.M.Si vires ferant, adde *Electuar. Ind.* ʒ. j.

Vel ℞. *Pilul. de Agaric. Cochiar. an.* ʒ. ß. *Castor.* g̃. iij. *Extract.Panchymagog. vel Mechoacan.* g̃.vj. Fiant Pilulæ xx.

Enematũ applicatio. Clysteres acriores repetendos esse, antea etiam diximus.

℞. *Hyssop. Calaminth. Origan. fl. stœch. Arabic. Hyssop. Centaur.minor.an.* M.j. *Pulu.colocynth.in petia ligatæ*, ʒ.j. ß. *Agar. in petia ligati* ʒ.ij.*sem.cartham.*℥.j.*fœnic.cumin.an.*ʒ.ij.

Colaturæ ℞.℔.j. adde *Hier.simpl.Elect.Indi, an.*℥.ß. *olei rutac.* ß.ij. F. Clyster.

Suppositoriorum applicatio. Quod si Clysteres, vel non retineantur, vel nimis retineantur, atque ita parum prosint, glandes acriores immittendæ & toties repetendæ, donec aluus egeratur.

Vt ℞. *Sp.Hier.picræ Galen.*ʒ.ij. *Pulp. Colocynth.Agar.alb. an.*ʒ.ß. *diagryd.*℈.j.*sal gemm.*ʒ.ij. *Mellis q. s.* Coquatur mel ad iustam consistentiam, & species inspergantur, ac fiant Glandes.

Materia morbifica per vrinã euacuatio. Neque omittenda, vbi vniuersales corporis euacuationes præcesserint, humorum per vrinas euacuatio ex decocto rad.petrosel.fænic.asparag.gramin.asari, quæ vna opera & humores crassos attenuare, & ad vias vrinæ deducere possunt.

Atqne hoc modo Antiqui tam præparantia, quam purgantia satis fortia & calida vsurpabant, vt febris cum Lethargo coniunctæ nullam ferè rationem habuisse videantur. Idque ex eo fundamento, quod putarunt febrem esse saltem symptomaticam, & sequi putredinem pituitæ in cerebro, qua sublata febris cesset. Verùm cùm, vt antea dictum, si rem diligenter perpendamus, febris non solùm

ſit ſymptomatica; ſed ex materia febrili vapores Narcotici in caput aſcendant, & calor pituitam in capite fundat, vel ex vniuerſo corpore pituita in caput ruat, febris planè non negligenda eſt, & prout eſt intenſio, vel remiſſior, medicamenta moderanda, ac calida illa medicamenta, quæ alias caro competunt, in Lethargo ob febrem ita temperāda, ne periculum, quod alias à Lethargó imminet, aucta febre per calidiora medicamenta duplicetur. Et poteſt caliditas medicamentorum temperari oxymelite, quod alias commodiſſimè admiſcetur. Et ſi omninò ob reuulſionem materiæ purgantia, eaque fortiora, requirantur, nec tamen febris ea admittat, clyſterum vſus repetitus, vt dictum, commodiſſimus eſt.

Nonnunquam ſudore lethargus, ſeu potius febris lethargi cauſa finitur, eaque ſublata etiam Lethargus ceſſat; quod ipſum indicio eſt, febrem eſſe morbum primarium: quò ſi naturam vergere animaduertamus, ſudor arte & medicamentis promouendus. *Sudoris prouocatio.*

Vniuerſali curatione peracta, caput euacuandum tam ſenſibiliter, quam inſenſibiliter. Senſibiliter per nares, palatum, errhinis, ptarmicis, inunctionibus palati. Inſenſibiliter embrochis & fomentis, inunctionibus, & aliis ſupra *part.* 1. *cap.* 10. propoſitis.

Sternutatoria etiam ex helleboro albo & nigella parari poſſunt. In primis puluis rad. lilij conuall. naribus inſufflatus tanquam appropriatum hic remedium commendatur. Apophlegmatiſmis, vt & Maſticatoriis, ob illam in ſomnum propenſionem ægri non facilè vtuntur. Vbi tamen ſeſe recolligere incipit æger, non negligenda.

Formulæ horum remediorum petantur ex allegato *cap.* 10. *part.* 1. Imprimis v. vt antea etiam dictum, caſtoreum in hoc malo magnæ efficaciæ eſt, & reliquis omnibus præfertur, quod non ſolùm vim habeat pituitam incidendi, ſed & quia caput non valdè repleat ac turbet. Ideoque errhinis & apophlegmatiſmis admiſcendum.

De Sternutatoriis hoc monendum, ſi affectus perſeueret, & æger difficulter excitetur, eorum vſum commodiſſimum

dissimum esse, non tamen continuò in eo persistendum, ne caput repleant, ac humores nimis fundant ac moueant. Multò magis ab initio morbi ab intempestiuo sternutamentorum vsu abstinendum; cum magis ab iis tum materia fundatur, partibus impingatur, vnde morbus fit contumax, vel interdum in apoplexiam degenerat.

Diaphoreticorū vsus.

Tandem insensibiliter resoluentia applicanda, & à mitioribus ad fortiora progrediendum, quæ etiam ex *cap.* 10. *part.* 1. petantur.

Vel coquatur castorium in succo rutæ & aceto ac oleo, atque eo occiput fricetur: nonnulli capillos hominis vstos addunt:

Vt ♃. *Castorei* ℥.ß. *capill. homin. vstor.* ℥. j. *aceti, succi rutæ*, *an. q. s.* Misc. caputque irroretur & fricetur. Aut hoc decocto caput illinatur:

♃. *Beton. saluiæ, rorismar. flor. stœchad. Arab. spicæ nostrat. an.* ʒ. ij. *Castor.* ʒ. iij. *baccar. lauri, iuniperi, an.* ℥. ß. *sem. pœon. rutæ, fœnic. an.* ʒ. j. *pyrethri* ʒ. iij. Coqu. in vase duplici, vel loco calido digerantur, Colaturaque expressa caput illinatur.

Vel ♃. *Baccar. lauri, iuniperi, an.* ℥. j. ß. *rad. angelic. zedoar. Imperator. an.* ℥. j. *herb. rorismar. saluiæ, betonic. an.* M. j. *rutæ, satureiæ, maioran. flor. lauend. an.* M. ß. Incisa bulliant in s. q. aceti, in quo decocto spongia aut linteum in eo madefactum calidè capiti imponatur. A fomentatione hac capiti absterso sequens adhibeatur linimentum.

♃. *Ol. rutæ, maioran. an.* ʒ. ij. *satureiæ* ℈. j. *succini* ℈. ß. *rorismar. zedoar. an. gutt.* vij. Misc. Rondeletius hoc vtitur linimento, quod capiti raso applicat.

♃. *Castor. rec.* ʒ. ij. *ciner. capill. propr.* ʒ. ij. dissolu. cum oxyrrhodino, & redigantur ad formam vnguenti.

Vesicatoriorum & sinapismorū applicatio.

Quod si mitiora non sufficiant, ad vesicatoria ac sinapismos, ex sinapi, pyrethro, columbarum stercore, nigella, euphorbio, castoreo, &c. adscendendum, vt & alia medicamenta, quibus materia ex alto attrahitur, quæ scapulis, humeris, post aures, aut deraso capite vertici & suturæ coronali imponantur.

Vt: ℞. *Pulu. cantharid.* ℈.j. *euphorb.*℈. ß. *piper.*g̃.vj. *fermenti* ℥. ß. F. Veſicatorium.

In mollioribus veſicatoria ex puluere & ſemine flammulæ Iouis parantur, quibus octaua pars pulueris cantharidum addi poteſt. Quod tamen dictum eſt, veſicatoria locis capiti vicinis, vel ipſi capiti applicanda eſſe, id de morbi progreſſu, & cum materia iam capiti impacta eſt, ac in eo quieſcit, & cum deriuationis atque euacuationis gratia applicantur, accipiendum eſt. Alias verò, vt hoc ſuperioribus addamus,etiã reuulſionis gratia in principio morbi veſicatoria vſurpari poſſunt; ſed loco remotiori tum applicanda,cruribus ſcilicet vel brachiis.

Nonnulli, cum morbi vis maxima eſt, etiam Cauteria actualia occipiti inter primam & ſecundam vertebram applicant.

Tandem caput roborandum medicamentis ſupra *part.*1. *cap.* 14. propoſitis, vt: *Capitis roboratio.*

℞. *Conſeru. beton. anthos, ſaluiæ, an.* ℥. j. *lauendul.* ℥.ß. *calam.aromat. condit.* ʒ.ij. *nucis moſchat. cond.* ʒ.j. *ſp. arom. roſat. diambr. an.* ʒ. ß. *mithridatij* ℈. ij. *cum ſyrupo ſtœchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. flor. anthos, primul. veris, an.* ℥. ß. *roſ. incarn.* ʒ.iij. *ſpec. arom. roſat.* ʒ. j. *lætif. Gall.* ʒ. ß. Cum ſyrup. de ſtœchad. & modico acetoſ. citri. F. Electuarium.

℞. *Aq. ſalu. lauend. an.* ℥. j. ß. *extr. angelic. zedoar. an.* g̃.v.*eſſent. caſtor. gutt.* iij. *manus Chriſti c.ol. ſuccini* ʒ.iij. *aq. theriacal.* ʒ. j. M.

Nonnulli ſeq. liquoris cochl. vnum atque alterum ſæpius exhibent id repetendo:

℞. *Extract. gran. iuniperi* ʒ.j. *angelic. zedoar. an.*ʒ.j. *theriac. antiq.* ℈.ij. *ſyrup.de ſ.ſcord. acetoſ. citri, an.* ʒ.v. *aq. rutæ* ʒ.vj. *vel q. v. cinnamomi* ʒ. iij. *ſpir.* ⊖. gutt. ix. Miſce.

In quibus tamen omnibus ſimul ad febrem reſpiciendum, & quid illa admittat, perpendendum.

In primis caſtorei vſus continuetur, ſi malum protrahatur,& manè per aliquot dies eius g̃.iij.vel iv.cum oxym. ſimpl.vel ſcillit.aut ſyr.de ſtœch.exhibeantur. Teſtaturque Trallian.vt etiam antea dictum, multos iſto morbo victos,

hoc solo remedio mortem euasisse. Chymici plurima quidem commendant, veluti sunt ol. maioran. rorismar. serpill. rutæ, saluiæ, ol. ⊖i dulce extr. castorei, quod gran. aliquot in aq. lilior. conuall. maioran. & rorismar. exhibent: sed istis omnibus hic & in similibus cerebri affectibus præferunt 🜕 Lunæ, hoc modo paratum.

🜕 ☽. ℞. ☽ Purissimi tantum, quantum videbitur, solue in aq. forti communi. Deinde calcina 🜔, cui affunde aq. calentem & vulgari via sal 🜔 elice: filtra lixiuium hoc sale 🜔 impregnatum, & iniice ☽ dissolutum; & præcipitabitur ☽ in forma subtiliss. calcis, calcem hanc frequenti aqu. calentis affusione edulcora, & à salsedine libera, tùm intra prunas in tigillo triquetro colloca, vt colorem assequatur puniceum. Calci affunde acetum ter destillatum & extrahetur 🜕 coloris cærulei. Acetum tinctum deple, & aliud substitue dum nihil aliud amplius extrahatur. Abstrahe in cineribus per alembicum acetum, & 🜕 ☽æ remanebit in fundo. Iam ℞. spir. vini subtilissimi part. j. sal vrinæ part. ß. Misc. probè, & in baln. vaporosum collocatum inuicem vniantur. Hinc 🜕i ☽æ id superfunde, & denuò hoc soluatur. Solutum vasi circulatorio inditum per dies 30. circulentur, postea in cucurbitam non nimis amplam circulatum liquorem transfer, & ex arena destilla forti igne. Sic 🜕 ☽æ cum spiritu vna adscendit per alembicum coloris cærulei. Hoc postea cum extr. castor. dosi g. vj. vel viij. miscendum, & in aq. saluiæ, maioran. rorismarin. quotidie exhibendum.

Diæta.

Diæta.

Aër. Aër sit moderatè calidus, alteratus odoribus ex castoreo, pulegio, hyssopo, origano & similibus, purus ac lucidus, vt spiritus excitantur.

Cibus & potus. In principio sit victus tenuis & paucus, vimque attenuandi humorem pituitosum habeat, altereturque propterea hyssopo, roremarino, maiorana, & similibus, oxymelite ob febrem addito. Ratione febris quidem commodus est ptisanæ vsus, sed conspergatur ea cinnamomo. Reliqui etiam cibi aceto & herbis Cephalicis condiantur.

diantur. In progreſſu tamen morbi, & præcipuè in declinatione aliquid carnis boni ſucci,& facilis coctionis concedi poteſt. Nonnulli vtuntur lacte amygdal.dulcum cum melle. Sed quia amygdalæ vim quandam ſomnum conciliandi habent,vſus earum his tutus non eſt. Vitentur omnia alimenta pituitoſa & vaporoſa, piſces, lac, fabæ, legumina, fructus frigidi & humidi; vt perſica, pyra, poma, pruna, ficus.

Potus ſit aqua hordei cum cinnamomo, vel hydromeli quod ſit plenius vel dilutius, prout febris minus vel magis vrget. Vtile quoque eſt oxymel dilutum.

Vel ℞. *Mell.* ℔. j. *aqu.* ℔.iij. *ſalu. betonic. an.* M. j. Coquantur ac digerantur. Colat. *adde aceti* ℥. iv. F. Oximel.

A vino abſtineat æger vſque ad declinationem, aut ſi ob ventriculi imbecillitatem aliquid vini ægro ſit indulgendum, ſit aquoſum & ſubaſtringens.

De ſomno non plus concedatur, quam quod viribus ſaltem conſeruandis ſufficiat. Ab aſſiduo verò ſomno æger omnibus modis arceatur, in primis mox à cibo. Et cum æger obliuioſus & quaſi ſtupidus ſit, ac cum mictionis tum egeſtionis alui obliuiſcatur, admonendus & ſollicitandus, ne vrinam vel feces alui diutius detineat, curandumque, vt aluus quotidie egeratur. *Somnus & vigilia.* *Excreta.*

CAPVT XXI.

De Laſſitudine.

HActenus de ſymptomatibus in quibus ſenſus interni ſolummodo læduntur,actum eſt. Proximum iam eſt, vt de motus animalis ſymptomatibus ac læſionibus dicamus, quales ſunt Laſſitudo, Pandiculatio, Inquietudo, Horror & Rigor, Tremor, Conuulſio & Motus Conuulſiui, Paralyſis, & Motus Impotentia. *Laſſitudo*

Et vt de Laſſitudine primò dicamus, quæ Græcis eſt, κόπος, dolor, labore inprimis, qui Græcis πόνος, contractus. Eſt ea in genere ſenſus quidam moleſtiæ in partibus

motui animali dicatis, ſeu pigritia quædam, & debilitas, & ad motum animalem ineptitudo, cum dolore, cùm ſcilicet homo ob exercitium & laborem, ad motum, quem prius facilè obire poterat, ſuſcipiendum non ita aptus eſt, vt antea, ſed cum moleſtia quadam & dolore aliquid agit.

Differentia. Recenſentur autem laſſitudinis quatuor genera vlceroſa, Græcis ἑλκώδης, Tenſiua, τονώδης, Inflammationis ſpeciem referens φλεγμονώδης, & Exſiccatiua. Commodè tamen in duo primùm genera omnis laſſitudo diuidi poteſt.

Laſſitudo ſpontanea. Alia videlicet Laſſitudo eſt Spontanea, quæ etiam ſine inſigni motu & exercitio ab humorum vitio prouenit, & corporibus Cacochymicis, vel plethoricis accidit.

Laſſitudo exſiccatiua. Alia non ſpontanea, quam Exſiccatiuam nominant, quæ nimios labores & corporis motum, etiam abſque humorum vitio, ſequitur.

Laſſitudo Spontanea tria laſſitudinis genera ſub ſe complectitur; Vlceroſam, Tenſiuam & φλεγμονώδη.

Laſſitudo vlceroſa, eiuſque cauſſa. Vlceroſa eſt imbecillitas corpus mouendi, cum ſenſu punctionis in ambitu totius corporis, à materia acri & mordaci. Quam qui patiuntur, per vniuerſam cutem & corporis ambitum quaſi puncturas ac ſi acubus pungerentur, percipere conqueruntur, ac ſi infixas carni & cuti ſpinas haberent, & omnino quendam quaſi exulcerationis ſenſum percipiunt. Vnde & vlceroſa laſſitudo nomen accepit. Ortum verò habet ab acrium & mordacium excrementorum copia, quales ſunt humores bilioſi, atra bilis, vel alij, qui ex putredine & corruptione acrimoniam acquiſiuerunt. Nonnulli & adipem colliquatum ex nimio calore inter huius laſſitudinis cauſſas referunt. Imò non ſolum humores, ſed & vapores acres hanc laſſitudtnem excitare valent. Quæ omnia vel à natura & calore fuſa ad ambitum corporis pelluntur, ſeu motu & exercitio nimio liquata & attenuata eò attrahuntur, ſeu à mora in Sole, ira, aliaque aliqua commotione vehementi eò concitantur.

Laſſitudo tenſiua, eiuſque cauſſa. Tenſiua eſt Impotentia motus cum ſenſu tenſionis, fibrarum rectarum in muſculis in toto corpore. Nam qui hac laſſitudine laborant, tenſionem quandam ſe percipere aiunt,

aiunt, præcipuè in partibus, quæ inter exercitandum laborare maximè consueuerunt, musculorum scilicet tendinibus & fibris ac neruis, ita vt amplius non moto corpore & cessante exercitatione impressa quasi emaneant antegressi laboris vestigia, atque in musculis & eorum partibus relinquatur dispositio, qualis inter exercitandum affuit. Sequitur verò maximè plethoram, ob quam solidæ partes in musculis tenduntur. Non tamen impossibile videtur, quin & ab alia materia fieri possit, modò non sit mordax, siue sit vapor & flatus, siue pituita, siue melancholia. Huic nonnulli addunt lassitudiné contundenté, quæ Græcis ὀστοκόπος est. Verùm hæc doloris potius species est.

Phlegmonodes lassitudo est ad motum impotentia cum sensu contusionis, quasi vel contractionis musculorum & partium voluntario motui inseruientium. Quam qui patiuntur, contusas quasi & confractas, atque inflammatas partes sibi esse conqueruntur. Et hæc ab vtraque caussa ortum habet, nempe Cacochymia & Plethora, & in ea simul & musculorum tensio & calor percipitur. Cùm scilicet & humores vitiosi, & sanguinis copia à natura & calore ad musculos effunditur, vel musculi inter exercendum calefacti nimium humorem ad se attraxerunt. Sensusque hic lassitudinis in musculis ferè, qui sub cute locum habent, percipitur. Vbi verò nerui interiores, tendines ossibus adhærescentes, & membranæ ossa obuoluentes, tenduntur, ita vt ossa dolere putentur, lassitudo & dolor ὀστοκόπος Medicis nominatur. Atque hæc lassitudo potissimum ex materia melancholica membranas quæ ossa obuolunt, occupante ortum habet, & propterea febribus quartanis ac scorbuto valdè familiaris est, vt sæpe morbo Gallico. *Lassitudo phlegmonodes.*

Lassitudo verò non spontanea seu exsiccatiua, nullum talem doloris sensum habet, sed fit solùm, cùm corpus nimio exercitio exsiccatum ac resolutum est, atque post defatigationem quietem cupit. *Lassitudinis exsiccatiuæ caussa.*

Alij adhuc plures differentias addunt, & nunc vlcerosam tensiuæ, nunc vlcerosam phlegmonodi, nunc tensiuam phlegmonodi, nunc omnes misceri statuunt.

Laßitudo gracilitatis. Sed præter has tamen adhuc alia addẽda videtur, quam gracilitatis apellant, quæ eſt imbecillitas ad mouẽdum ob facultatis mouentis læſionem. In hac nullus eſt triſtis ac moleſtus ſenſus, ſicut in vlceroſa, tenſiua ac phlegmonode, ſed tantum difficulter mouentur ægri. Hæc autem ad mouendum impotentia ſequitur carnis & adipis muſculorum conſumptionem, quæ gracilitatis propterea dicitur, quia in hac laſſitudine corpus emaciatum eſt. Acciditq; & ſequitur vel morbos longos & chronicos, vt febrem hecticã, tabem, & omnino ἀτροφίαν in quocunque morbo longo, vel febres ardentes, malignas & peſtilentes: atque tunc vlceroſa, tenſiua, phlegmonodes coniungi poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Atque hæ ſunt cauſſæ laſſitudinis, eiuſque differentiæ, è quarum deſcriptione etiam ſigna earum patent. De ſignis hoc ſaltem addimus: laſſitudinem ſpontaneam cognoſci, quod nullus labor vel exercitium nimium præceſſit, ſed, quamprimum ægri mouentur, ea percipitur. Et in vlceroſa quidem laſſitudine præter ſigna antea enumerata cacochymiæ, præſertimilioſæ, ſigna adſunt, & huic ferè ſuccedit rigor. In tenſiua ſigna plethoræ adſunt. In phlegmonode ſigna vtriuſque. In non ſpontanea verò neceſſario præceſſit exercitium & motus quod in ſpontanea non ſemper eſt neceſſarium. Plerunque enim ſine omni præcedente labore & exercitio hominem occupat: quandoque tamen exercitium & labor in corpore cacochymico, vel plethorico humores ad ambitum corporis mouere poteſt, vnde poſtea ſpontanea laſſitudo oritur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Laſſitudo non ſpontanea, & quæ ſolum, laborem atque exercitia ſequitur, plerumque nihil periculi coniunctum habet, ſed, ſi quiete & cibo ac potu corpus reficiatur, ſponte ceſſat. Aliquando tamen laſſitudo etiam ex laboribus periculoſa eſt, ſi in corpus cacochymicum incidat, cuius exemplum eſt apud Hippocratem, *lib. 3. Epidem. ſect. 2. ægro. 8.*

2. De laſſitudine verò ſpontanea in genere ſcribit Hippocrat. 2. *aphorſ. 5.* κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους. Laſſitudo ſponta-

ſpontanea morbos præſagit. Oſtendit enim redundare in corpore humores vel qualitate, vel quantitate, vel vtroque modo peccantes. Et propterea tum alij morbi, tum febres, plerumque ſequi ſolent. Ideóque quando ſpontaneam laſſitudinem ſentit homo, cachochymiæ vel Plethoræ tollendæ idonea remedia quærere debet.

3. In quibus per febres laſſitudinis ſenſus eſt, illis ad articulos, & iuxta maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt 4. *Aph.*31. Dum enim natura victrix humores craſſiores & ad euacuationem minus aptos à partibus nobilioribus ad imbecillos articulos, & glandulas poſt aures ac ſub mento propellit, in partibus iis & vicinis ſparſi laſſitudinem in iis pariunt. Et quidem ſi dolor & moleſtia ſenſus in toto corpore percipiatur, ad articulos magis humor decumbit: Si contra in ſuperioribus partibus, magis ad maxillas & poſt aures.

4. Poſt febrem laſſitudo perſeuerans Recidiuam ſignificat. Hippocrates, *lib. de Indicat.* ῥώμῃ τοῦ σώματος, id eſt, corporis robore deficiente.

Indicationes & curatio laſſitudinis ſpontaneæ.

Cùm laſſitudo omnis ſpontanea ex humoribus in muſculis & circa muſculos, & in ambitu corporis hærentibus fiat, & foueatur, vel à cacochymia, vel à plethora, vel ab vtraque: vt humores circa muſculos hærentes tollantur, danda opera, deinde, vt cauſſa quæ humores iſtos ſubminiſtrat, tollatur, laborandum. Itaque humores in ambitu corporis diſcutiendi, cacochymia verò, vel plethora, vel vtraque tollenda. Quæ verò poſt laborem ſequitur laſſitudo, ſi quiete & cibo corpus reficiatur, ceſſat. Eodem modo, quæ in extenuatis à morbo accidit, bona victus ratione, quæ conualeſcentibus debetur, tollitur. *Laſſitudinis ſpontaneæ curatio.*

Ideòque humores ſeu à natura ad ambitum corporis protruſi, ſeu motu & exercitatione eò attracti, leni exercitio, frictionibus vel balneo diſcutiendi. Si verò vel cacochymia, vel plethora ſubſit, eaque leuis ſit, quiete, ſomno, & cibo parco, ſed boni ſucci, tollenda, iuxta Aphoriſmum: *Quiete & abſtinentia multi magni morbi curantur*; & vini moderato vſu, vt videlicet humores crudi & ſemico-

cti coquantur, & per sudores aut vrinas euacuentur. Neque enim crudi illi humores ideò coquendi esse dicuntur, vt in sanguinem corporis alimentum conuertantur (cùm nisi in venis consistant & ad sanguinis formam suscipiendam apti sint, id fieri non possit) sed vt attenuati difflentur melius. Quod si maius humorum vitium sit, quàm quod istis modis tolli possit, ad maiora illa remedia, sanguinis missionem & purgationem, accedendum, prout hoc vel illud remedij genus requiritur. In vlcerosa lassitudine purgatione opus est; in Tensiua sanguinis missione, phlegmonodes vtroque auxilio opus habet. Vt ergo in vlcerosa lassitudine humores vitiosi facilius discutiãtur, frictio adhibeatur, præsertim cum oleo dulci. Si verò paulò altius hæreat materia, vt frictionibus discuti nõ valeat, motu & exercitio insuper opus est, vt excitetur calori, & cum calore spiritus corporis omnes partes peruadentes excrementa discutiant cibi iis conueniunt humidiores, & tenuior victus ratio.

Tensiua lassitudo similiter frictionibus mollibus cum dulci oleo opus habet, vt tensa laxentur. Ab hac quies imperãda. Balneo etiam aquæ dulcis modicè calidæ vti commodum fuerit. Cibus, quam in vlcerosa lassitudine sit parcior, sed boni succi, in phlegmonode lassitudine corpus quoque oleo dulci fricandum, & balneum tepidum paulò calidiùs vsurpandum, ciboque paucissimo boni succi, & vi attenuandi prædito vtendum.

Lassitudinis ex labore curatio.

Lassitudinis exsicatiua curatio.

Lassitudines post labores quies sanat. De quo Hippocrates 2. *Aphorism.* 48. *In omni corporis motu simul ac quis fatigari cœperit, quies statim lassitudinem leuat.* Ideòque si quis lassitudinem percipiat à labore, non est in labore persistendum.

Maximè verò quies per somnum lassitudinem hanc tollit. Nam in somno membra omnia in ægris quiescunt, dum eo in situ collocantur, eaque forma, quæ media dicitur, musculis omnibus relaxatis & nihil laborantibus; & in somno humores nimium fusi in musculis hærentes discutiuntur, ipsique spiritus labore absumpti reficiuntur. Si

quis

quis tamen à laſſitudine quieſcat, nec mitigetur laſſitudo, purgatione, vel ſanguinis miſſione opus eſt.

Verùm non ſolùm quies,ſed & exercitium à labore contractas laſſitudines corrigit,ſi ſit priore leuius quia diſcutit humores ſeu ſponte aut alia de cauſſa in ambitum corporis motos, ſeu à calore attractos. Et quidem contrarius priori motui laſſitudinem & defatigationem tollit, vt ſi quis montem ſcandendo defatigatus ſit, deſcendendo rurſum citius laſſitudo tolletur. Imprimis verò exercitij loco vtebantur veteres frictionibus, quas & ſanitatis cauſſa inſtituebant. Et quidem frictionem, quæ ante labores ad partes laxandas & excrementa diſcutienda inſtituebatur, præparatoriam nominabant; quæ verò poſt labores eadem de cauſſa fiebat, ἀποθεραπείαν. Frictiones autem inſtituebantur manibus oleo dulci inunctis. Apud nos vt balneorum ita & frictionum antiquis vſitatarum vſus ferè exoleuit, & eorum loco balnea humida & calida vſurpantur, quibus ſeu maior corporis pars, ſeu pedes tantum immerguntur, quod mirè laſſos reficit, cui etiam frictio coniungi poteſt. Parantur verò balnea vel ex aqua ſimplici,vel additis Malua,Althæa, Chamæmel. hyſſopo,& ſimilibus.

Quod ſi maius humorum vitium ſit,quam vt iſtis remediis tolli poſſit, ad magna illa remedia, ſanguinis miſſionem,& purgationem accedendum.Verùm de laſſitudinum differentiis & curatione videatur Galenus *lib.* 3. *&* 4. *de tuend.ſanit.* vbi prolixè hac de re agit,vt & Aëtium, *tetrab.* 1. *ſerm.* 4. *cap.* 35. 36. *& ſeqq.*

CAPVT XXII.

De Pandiculatione & Oſcitatione.

Pandiculatio & oſcitatio.

PAndiculatio eſt præter ſolitum extenſio quædam muſculorum totius corporis ad vaporum nō acrium in iis partibus diſſipationem inſtituta.Coniungitur plerūque & oris apertio & deductio,quæ oſcitatio nominatur; quæ tamen & ſine pandiculatione poteſt accidere.Cœlius

Rhodiginus *lection. antiquar. libr.* 11. *cap.* 4. affectionem hanc ab Hippocrate ἀλύκην vocatam plerisque etiam ἄλην nominari scribit. Neque planè præter rem, vt mihi videtur, cùm Hippocrates 7. *aphor.* 56. coniungat ἀλύκην, oscitationem & horrorem, eique potius quam inquietudini potus vini competat, atque ita totus aphorismus potius pandiculationi, quam alij affectioni congruat. Si tamen Galeni explicatio sequenda sit, malo potius, de quo cap. seq. dicemus tribuenda hæc vox videtur. Ita enim ille in hunc aphorismum: ἀλύειν secunda valetudine eos dicunt, qui præ sensuum offensione & læsione errabunda sunt sæpè mente & incerta, atque ad alias subinde aliasque transeunt tum res, tum actiones; aduersa verò valetudine similiter etiam ἀλύειν eos dicunt, qui non ferentes decubitum lecto non quiescunt, sed formas mutant, quia præsens semper grauis sit & molesta. Et est procul dubio hæc primitiua potius significatio; sed sæpè ad vicina transferuntur vocabula.

Caussæ.

Caussæ. Nimirum si vapores halituosi in musculorum spatiis colliguntur, & non acrimonia, sed copia potius molesti sunt musculi in toto corpore, vt eos expellent, constringuntur. Quod si vapor in musculis temporalibus, & masticatoriis præcipuè contineatur, oscitatio fit.

Vapores autem illi halituosi pandiculationis caussa sæpè ex latente cacochymia, aut plethora in musculorum spatiis colliguntur, & cum lassitudine spontanea coniunguntur. Vnde sicut lassitudo spontanea, ita & pandiculatio & oscitatio frequens futurorum morborum, & instantium paroxysmorum sunt præsagium. Sæpe post somnum Pandiculatio accidit, vbi in somno ex alimenti coctione & cessatione à motu halituosa, ac vaporosa excremẽta in spatiis musculorũ colliguntur. Solet & ante somnum pandiculatio & oscitatio accidere, vaporibus illis halituosis per diurna exercitia, & vigilias collectis & lassitudine inde oborta, quæ postea in somno in quiete tollitur. Insuper & post exercitia nimia pandiculatio sequitur, lassitudinisque ex labore contractæ pandiculatio quasi remedium est. Etenim cùm ex labore halituosi vapores ad musculos attrahã-tur,

tur,ibique cumulentur motu isto pandiculationis vapores isti discutiuntur.Præterea musculi à motu nimio defatigati in quiete lassitudinem illam sentiunt. Verùm constricti lassitudinem illam minus percipiunt,& propterea ad eam edendam inuitantur.Nonnunquam & externum frigus pãndiculationem conciliat, cùm poros cutis claudat, fumidosque ac halituosos vapores sub cute detineat,quas natura per pandiculationem discutere satagit. Tandem etiam imaginatio sæpe oscitationis causa est, vt si quis alium oscitantem videat, vel de oscitatione cogitet & ipse oscitet: præcipuè tamen hoc pigris,lassis & somnolentis accidit.

Nictatio oculorũ. Ex eadem causa, à qua pandiculatio & oscitatio prouenit, etiam pendet nictatio oculorum , quæ, cùm homo ad somnum propensus est , accidit, ortumque habet , cùm ex continuo motu oculorum palpebræ lassatæ sunt,& ad claudendum , quod dormientibus necessarium est inuitantur. Facit tamen huc etiam spirituum animalium dispositio,qui cùm iam sopiri incipiunt , eius rei indicium in palpebris cerebro valdè vicinis, primò statim apparet.

Prognostica. Porrò pandiculatio in sanis,saltem vaporum in musculis quacumque de causa collectorum & lassitudinis indicium est : In febribus verò instantis paroxysmi signum: sicut & si extra febres sæpius accidat pandiculatio,vel oscitatio , impendentium morborum signum est , & materiæ vitiosæ exsuperantiam significat , corpusque febrili propinquam dispositionem habens indicat , & proinde instantibus morbis occurrendum esse monet. Plinius *libr. 7. cap. 6.* & Gellius *libr. 3. cap. 16.* oscitationem in enixu lethalem esse scribunt, sicut sternuisse à coitu abortiuum.

Curatio. Cæterùm cùm à pandiculatione & oscitatione in sanis periculi nihil immineat,sed potius prosint,curatione nulla opus est. Ideoque in Pandiculatione , ciuilitatis potius quam vtilitatis gratia,membra minus extendere iubemus, quod & in oscitatione locum habet. Est enim oscitatio pigritiæ & fluxæ atque apertæ securitatis & vagi animi indicium. Vnde oscitantes pro negligentibus sumuntur , & oscitatio pro ignauia. De oscitatione tamen hoc monendum,

dum, os non nimis dilatandum, ſed comprimendum eſſe; cùm ex nimia in oſcitatione, oris dilatatione, ſeu diductione maxilla inferior facilè luxari, & os hians manere poſſit. Si tamen latentis humorum vitij pandiculatio & oſcitatio frequens ſignum ſit, ei occurrendum, vt modo de Laſſitudine dictum.

CAPVT XXIII.

De Inquietudine.

Inquietudo. INquietudo, quam Barbari Iectigationem appellant (etſi alij Iectigatione pro Palpitatione ſumant) Hippocrati & Galeno variis nominibus appellatur, ἀλύκη nimirum & ἀλυσμὸς & ἄλυσις, ἄση, ῥιπτασμὸς, βληστρισμὸς, δυσφορία: quanquam Hipocrat. in hiſtoria Adoleſcentuli 3. *Epid.* hæc diſtinguere videatur. Tertio, inquit, die δυσφόρος, ἀσώδης πολὺ, βληστρισμὸς ἀπορίη. Eſt verò Symptoma cum aliis morbis, tum præcipuè febribus nonnullis familiare, cùm ægri corpus & membra variè iactant, & nunquam in eodem ſitu manent, ſed nunc pedes, nunc manus de loco in locum transferunt, nunc de latere in latus, modò in dorſum, modò in ventrem ſe conuoluunt, mox ſe erigunt, iterumque quieſcunt, ad pedes prouoluuntur, nec vllam loci, vel decubitus formam ſeruant.

Cauſſæ.

Cauſſa. Etſi verò delirantes & Phrenitici idem facere ſoleant: tamen tum ex imaginationis deprauatione, & variis Phantaſmatis, nunc ad hoc, nunc ad illud agendum inuitantibus, id accidit. Iſta verò inquietudo, quæ ſine delirio in febribus præcipuè accidit, ortum habet à re moleſta muſculos & partes motui dicatas aut ſentientes moleſtante. Etſi verò calor totum corpus in febribus occupans etiam homini moleſtus eſſe poſſit: tamen qui non omnium febrium, nec ſemper, ſed præcipuè quarundam continuarum, & quandoque etiam intermittentium in paroxyſmo eſt ſymptoma potius ab acri & maligna materia, quam

calore

calore solo prouenire videtur.

Est autem duplex ista inquietudo, vel critica quæ in perturbatione fit criticum humorum motum antecedente, solentque tum ægri se erigere, iactare, & variè mouere, quandoque etiam delirare. Altera, quæ citra crisin est, & symptomatica nominatur, quæ accidit in genere, cum quicunque dolor & quæcunque molestia hominem angit. Estque rursum duplex: Vna, cùm os ventriculi à prauis humoribus vellicatur, de qua Galenus 7. *aph.* 56. scribit, ἀλύκην, seu anxietatem & inquietudinem istam iis maximè euenire, quibus in ore ventriculi propria quædam humoris molesti qualitas continetur, neque multi, neque innatantis in ventriculi capacitate, sed altius in ipsis tunicis inhibiti. Nonnunquam causa istius inquietudinis est cibus intempestiuè exhibitus. Altera est, quæ oritur à materia maligna & acri febrim excitante, quæque circa viscera molestat, vel ab inflammatione alicuius visceris prouenit, vnde eæ febres ἀσώδεις nominantur. *Inquietudo duplex.*

Signa Diagnostica.

Affectio hæc per se satis patet. Inquietudinis verò quæ ab orificio ventriculi fit, proprium signum est Nausea ἀνέμετος, Nausea sine vomitu. Quæ si absit, vel ab humore prauo & maligno circa viscera, vel ab inflammatione alicuius visceris prouenit, quod ex suis signis patet. *Signa diagnostica.*

Prognostica.

1. Ex inquietudine, quæ præcedit crisin, nihil incommodi metuendum, si inde euacuatio, vel abscessus sequatur. De quo 2. *Prorhet.* hæc habentur: Ex inquitudine rigor indicatorius si fiat, morbum soluit, superuenientibus sudoribus, vel vomitionibus commodis, vel aluo subducta. *Prognostica.* *Nota.*

2. Nec illa aliquid periculi habet, quæ fit à cibo intempestiuè exhibito, sed eo, vel concocto, vel reiecto quiescit.

3. Periculosa verò est inquietudo, quæ ortum habet à malignitate & acrimonia materiæ febrem excitantis, vel ab inflammatione interna, vel à virium debilitate, quæ morbum

morbum ferre nequit. De quibus Hippocrates 1. *Coac. aph.* 2. *Quæ cum refrigeratione anxietates fiunt pessimæ.* Et quidem duplici ratione mala est hæc inquietudo, partim vt signum, quæ prædicta mala & morbos indicat, partim vt causa, quia vires deiicit, & coctionem humorum impedit.

Curatio.

Curatio. Inquietudo, quæ febres sequitur, curationem peculiarem nullam requirit, sed si crisin antecedit, videndum, vt crisis rectè peragatur. Si citra crisin fiat, danda opera, vt morbo, à quo pendet, succurratur, ideoque in restinguendo humorum incendio & prauitate materiæ corrigenda laborandum. Si tamen æger ab humoribus ventriculi orificium vellicantibus valdè angatur, exhibenda, quæ acrimoniam illam humorum mitigant & ventriculi orificium roborant: Qualia sunt Syrupus granat. acetos. citri, ribes, acetosel. papau. cum aqua lactuc. portulac. nymph. Extra verò inungendus ventriculus oleo mastich. cydoniorum, absinth. Vel fouendus similibus medicamentis, de quibus in doctrina de cardialgia & de febribus.

CAPVT XXIV.

De Horrore, & Rigore.

Horror & rigor. DE horroris & rigoris generatione, ac causis satis multa in Institut. *lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 5.* diximus, & extant passim prolixæ apud Medicos hac de re disputationes; neque Galenum semper idem de eo docuisse, sed varium fuisse, ex locis ibi allegatis patet. Vt pauca addamus, horror & rigor affectus sunt saltem vehementia & magnitudine differentes. Rigor enim est musculorum totius corporis vibratio, & concussio cum refrigeratione & dolore quodam. Horror verò quasi paruus rigor est, cum in ea saltem cutis concutiatur, acciditque à causa, quàm rigor, minus vehementi.

Et quidem primò hoc præsupponendum, quod nemo

facilè negauerit, rigorem fieri à facultate expultrice stimulata: & eatenus quidem ad facultatis naturalis symptomata referri posse: quia tamen facultas animalis ad id, quod molestum est, expellendum, & propulsandum simul insurgit, satis commmodè etiam ad facultatis animalis, & quidem motus deprauati, symptomata refertur. Generatur enim eodem modo horror & rigor, quò sternutatio, tussis, singultus, qui motus & ipsi fiunt facultate expultrice à re molesta stimulata. In eo tamen differunt, quod certarum & determinatarum partium hi sunt motus; in horrore & rigore verò totum corpus concutitur.

Horror & rigor quomodo ad facultatis animalis & motus deprauati symptomata referuntur.

Rigoris subiectum sunt musculi totius corporis, seu potius musculi in ambitu corporis. Caussam verò proximam quod attinet, Galenus equidem alicubi, quem alij etiam Medici sequuntur, refrigerationem & motum calidi innati caussam proximam rigoris constituit, docetque dum calidi innati, seu spiritus influentis ob refrigerationem externam, quæ in musculis accidit, influxus & motus ad exteriora prohibetur, eundem cum impetu & violentia quasi ad exteriora viam quærere, atque iterum repulsum maiore cum impetu ad exteriora tendere, atque ita ex lucta ista & motu calidi ad interiora, & hinc rursus ad exteriora corporis totius concussionem sequi, quæ rigor nominatur.

Horroris & rigoris caussa proxima.

Verùm enim verò non semper à refrigeratione rigor incipit, sed concussio illa corporis in rigore à bile excitata refrigerationem antecedit; vt & vbi medicamentum acre vlceri imponitur, aut scintilla ignis corporis incidit, quod etiam Galenus 2.*de Sympt.caus.cap.*5. docet. Et refrigeratio non causa est retractionis caloris ad interiora, sed effectus potius proueniens à retractione caloris innati ad interiora ob causam dolorem excitantem. Deinde si eo, quem Galenus ponit, modo rigor induceretur, motus similis palpitationi esset, neque fieret à facultate expultrice stimulata.

Itaque caussam proximam rigoris constituimus rem molestam in ambitu corporis subitò partes sentientes vellicantem, atque expulsionem irritantem. Ad quam caussam omnes

omnes aliæ caussæ reducendæ. Primò quidem extra dubium est, materiam rigoris proximam caussam plerumque esse; imò à nonnullis pro sola rigoris caussa poni, quæ materia primò acris esse debet, mordax, & omninò molesta, vt partes sentientes vellicare possit; deinde multa & velociter moueri. Nam si pauca sit & immota, potius lassitudinem vlcerosam excitat.

Si quis tamen etiam solùm caloris ad interiora recursum caussam rigoris quandoque statuere velit, cum eo non pugnauerim. Etenim cùm calor à partibus exterioribus ad interiores refugit, à caloris illa subita priuatione partes sentientes in ambitu corporis molestiam quandam percipiunt, à qua dum expultrix stimulatur, musculos exteriores corporis concutit. Et fit hic caloris ad interiora recursus nunc ob causas externas, dum nimirum parti exulceratæ acre medicamentum imponitur, vel scintilla ignis cuti incidit, aut aqua frigida cuti inspergitur. Tum enim ille molestiæ sensus omnibus partibus sentientibus externis communicatur: Nunc à caussa interna. Cùm enim partes omnes circa viscera membranis vestiantur, quæ neruos à sexta coniugatione accipiunt, & propterea sensu exquisito præditæ sunt, accidit vt vellicatæ omnes partes corporis sentientes, etiam externas, in consensum trahant. Natura verò de partium internarum, vtpote nobilium, salute sollicita sanguinem & calorem ad suppetias ferẽdum, ad interiora subitò reuocat, vnde partes externæ molestiam percipiunt, quam facultas expultrix à se amotura totius corporis musculos concutit.

E quibus controuersia illa, quæ de subiecto rigoris, aut potius materiæ rigoris caussæ inter Fernelium, & alios agitatur, facilè componi potest.

Horroris & rigoris subiectũ. Galenus & interpretes eius rigoris subiectum constituunt partes corporis sentientes, seu musculos, & carnem in ambitu corporis, vt ex Galeno *de Sympt. 4. de tuenda sanitat. cap. 2. 2. de crisibus cap. 2. 10. mete. med. cap. 4.* videre est. Ab hac tamen sententia discessisse putatur Fernelius dum *lib. 4. Pathalog. cap. 11.* febrium intermittentium materiam non in ambitu corporis, verùm in primis viis &

circa viſcera contineri docet, ſcribitque præcordia & partes omnes, quæ circa hæc ſunt, quia membranis ſeparantur, neruoſque ſentientes ſuſcipiunt è ſexta cerebri coniugatione, eximio tangendi ſenſu eſſe præditas, magna quoque ſocietate cũ principibus, corde & cerebro, tum externis partibus eſſe connexas, & cum iis ita conſentire, vt affectæ mox principes partes vniuerſumque corpus in conſenſum trahant. Ita bilem vomituri rigeſcunt, & cum calida mordacia ac acria medicamenta, vel cibus ventriculum & præcordia feriunt, & cùm pus interiore abſceſſu collectum erumpit, in membranas rigor accidit.

Verùm enim verò non multum Fernelius à vulgata ſententia de cauſſa rigoris diſſidet. Sit ſanè, vt ſtatuat, aliquando, ex ſolo conſenſu partium externarum cum internis, rigorem fieri, cùm ſcilicet partibus membranoſis & neruoſis circa viſcera affectis, eæ in conſenſum trahuntur, & natura quaſi auxilio & ſubſidio internis ventura calorem ad interiora reuocat, vnde exteriora refrigerantur, totumque corpus concutitur: tamen hanc vnicam rigoris cauſſam non ſtatuit, ſed & aliam adhuc admittit, docetque, rigoris febriſque materiam circa præcordia hærentem, ex ſe tetrum malignumque vaporem in omne corpus effundere, qui & ipſe horroris, rigoriſve cauſæ ſit.

Rigoris generationis modus.

Itaque vt rigoris generationem, quam nonnulli variis diſputationibus inuoluunt & obſcurant potius quam explicant, breuiter & perſpicuè comprehendamus. Rigoris cauſſa proxima eſt res moleſta facultatem expultricem in muſculis in ambitu corporis ſtimulans, & ad concuſſionem talem concitans, quod ipſum manifeſtum eſſe puto.

Cùm enim ſenſus doceat, totius corporis muſculos externos in rigore concuti, neceſſe eſt, vt cauſſa aliqua in iis adſit, quæ ad motum iſtum ſtimulet. Si quidem natura non laceſſita nihil tale tentat.

Cauſſa autem naturam ad motum hunc & concuſſionem ſtimulans, vel in ipſis muſculis in ambitu corporis continetur & colligitur, cùm ſcilicet humores & vapores biliosi, vel quicunque acres in ambitu corporis collecti

sunt, vel aliunde communicaturi, consensum partium externarum cum internis quod attinet, si quis cum Fernelio per simplicem consensum & qualitatem spiritualem transmissam, seu affectum saltem, vt loquuntur, non materiam & caussam affectus communicatam, ab internis partibus & visceribus, rigorem quandoque generari statuere velit, nec cum eo, vt antea etiam dictum, pugnauerim. Non enim absurdum videtur, partibus neruosis & membranosis intus affectis consentire neruosas & membranosas in ambitu corporis, & propterea quasi subsidio & in auxilium calorem & spiritum ad interiora recurrere, quo subitò partes externæ quasi spoliatæ, molestiam quandam ex subita alteratione percipiunt, ideoque ad eam amoliendam concutiuntur.

Fieri tamen etiam potest, vt calore & spiritibus ad interiora recurrentibus humores & vapores vitiosi in ambitu corporis hærentes vnà moueantur, atque ita proxima fiunt rigoris caussa. Frequenter verò, quod etiam Fernelius admittit, fit rigor per consensum internarum partium, cùm vapor quidem teter & acris ex humore, ibi quocunque modo moto, in ambitum corporis mittitur, & partes illas vellicit.

Refrigeratio rigore quomodo se habeat.

Quia verò cum rigore coniungitur refrigeratio, ita quidem, vt nonnulli rigorem etiam per refrigerationem definiant, quomodo refrigeratio in rigore sese habeat videndum, vt & vnde dolor ille & molestia illa oriatur, an à refrigeratione semper, an aliunde proueniat? Rectissimè autem ij sentiunt, qui statuunt, cum rigore & quidem omni, adesse sensum doloris, verùm aliquando quidem à causa refrigerante, plerumque tamen ab ipso motu & concussione corporis prouenire, vt cùm dolor præcedit refrigerationem, refrigeratio verò sequitur, & fit ex spiritus & caloris ad interiora ob dolorem retractione.

Refrigeratio enim duplici modo in rigore accidit. Aliquando est saltem cutanea, & in superficie corporis fit ob dolorem, quem acrimonia humoris excitat. Aliquando verò fit in ipsis musculis refrigeratio, eaque vel ob humorem

morem pituitoſum, aut melancholicum attenuatum, & in omnes partes diffuſum, vel ob viſcerum inflammationem, in qua interna vruntur, exteriora verò calore retracto ad interiora, frigent.

Atq; hic cùm ſit generationis rigoris modus & hæc proxima cauſſa, facilè omnes remotas & mediatas ad eā reducere licet. Sunt verò rigoris cauſſæ vel internæ vel externæ. Inter internas cū ſit materia acris & mordax, colligitur ea ſub cute ob partium in ambitu corporis caliditatem & ſiccitatem, vt docet Galenus, 5. *de loc. affect. cap. vlt. & in lib. de Rigore, & Palpitat. cap.* 7. Idque facilius accidit accidente cutis denſitate, & ex quacunque cauſſa, adſtrictione & prohibita tranſpiratione in corporibus præcipuè bilioſis, vt docet Galenus 10. *method. medic. capite* 4.

Rigoris cauſſa remota & mediata internæ.

Deinde generantur humores bilioſi & ichores praui in ambitu corporis, cùm venæ & aliæ partes in ambitu corporis exſiccantur, vt eſt apud Hippocratem 1. *de victus ratione in acut. comm.* 4. *t.* 1. & Galenus *in Comment.* Tranſmittitur verò materia à partibus vel communibus, vel priuatis. A communibus venis mittitur materia in ambitum corporis, vel criticè, inſtante criſi, vel periodicè, & ſecundùm typos in principio paroxyſmorum in febribus intermittentibus; vel ſine typo & ſymptomaticè, quando ſine criſi ſubſequente materia in ambitum corporis è venis protruditur. A partibus verò determinatis variis materia tranſmiſſa rigoris cauſſa eſt, vt ex cerebro, cuius exemplum 1. *in Prorhet. t.* 20. 23. *&* 25. ex Vtero, 5 *aph.* 61. 69. ex Ventriculo, 6. *Epidem. t.* 31. *&* 3. *Prognoſt. t.* 31. ex Hepate, Renibus, Veſica. Et omnino ſiue aliquid materiæ, & vaporis ad ambitum corporis trahatur aut mittatur, ſiue ſaltem in conſenſum trahantur partes externæ, dum interiora vellicantur, rigor accidit. Poteſtque materia vellicans eſſe bilis, ſalſa pituita, melancholia, atra bilis, humorque quicunque putridus, ſicut pus, acria medicamenta, cibus & potus acris.

Inter externas verò & euidentes rigoris cauſſas ſunt aër & ventus frigidus, ſiue penitius in corpus pene-

Externa, & euidentes.

tret, siue cuti exulceratæ occurrat, aspersio aquæ frigidæ, scintilla ignis in cutem illapsa, aqua feruens infusa, medicamentum acre parti exulceratæ impositum. Hæc enim quia molesta sunt partibus sentientibus in ambitu corporis, natura ea excutere conatur. Potest tamen etiam fieri, vt calor & spiritus talia molesta percipiens ad interiora refugiat, humoresque in ambitu corporis commoueat, vnde accidit, vt partes subitò alteratæ & vellicatæ, sese concutiant. Sæpe enim calor externus rigoris caussa est, quod nonnunquam balneum ingressis accidit. Idem facit mora sub sole, vnctio calida, animi affectus, præcipuè timor. Tales enim caussæ omnes, excrementa, quæ prius quiescebant, calefaciendo, attenuando, & in spiritum vertendo, ad motum concitant, vel spiritus commouendo ea simul agitant, vt Galenus, 2. *Sympt. caus. cap.* 5. docet.

Horroris caussa. E quibus caussis hactenus rigorem fieri diximus, ex iisdem etiam horror prouenit, minus tamen vehementibus acrimonia, copia & motu, vt docet Galenus, 2. *de caus. Sympt. cap.* 6. Etenim in horrore est caussa vel minus acris, vt bilis cum pituita mista, vel si sit pura bilis ea non est ita acris, neque copiosa, neque vehementer mouetur.

Signa Diagnostica.

Signa diagnstica. Ipse rigor, vt signis inuestigetur opus non est, cum sensibus satis pateat. Vt verò à qua causa proueniat, cognoscatur, per signa inuestigandum. Causæ externæ & euidentes, ex ægri vel astantium relatione cognoscuntur. Vbi verò rigor sine causa euidente, & manifesta inuadit, vnde proueniat, inquirendum. Quia verò rigor plerumque cum febribus coniungitur, quam febrem indicet & à qua caussa per consequens proueniat, è doctrina de febribus petendum, neque omnia ea recensere huius loci est. Vt pauca saltem attingamus; Rigor est vel vehemens vel paruus. Vehemens in continuis semel fit saltem, vel in principio, vel in fine. In principio qui accidit, est signum inflammationis internæ in parte membranosa, vt meningum cerebri, pleuræ mediastini, ventriculi membra

branarum hepatis, vesicæ, renum, Peritonæi. Fitque vbi pars membranosa primum vellicatur, & inæqualis intemperies adest: Vbi verò in progressu morbi partes membranosæ repletæ sunt, atque intemperies æqualis inducta est, rigor amplius non accidit. In fine verò febris continuæ si rigor vehemens accidat, fit vel sine inflammatione, vel cum inflammatione. Si sine inflammatione contingat, indicat, quod materia febrilis, vel criticè, vel symptomaticè è venis extra venas appellatur. Si cum inflammatione, eam ad suppurationem tendere, indicio est. Sicut etiam quandoque rupto abscessu rigor accidit. Intermittentibus verò fit rigor vehemens in principio paroxysmi; materia per partes sentientes mota facultatem expultricem fortem adhuc stimulante scilicet in tertiana, vel quotidiana ex pituita vitrea, vel quartana. *Nota.*

Si verò rigor sit paruus, & is longus ac quotidie inuadat, vel etiam eadem die sæpius recurrat, cum magna refrigeratione, capitis grauitate catarrho, & faucium ardore, indicat febrem quotidianam catarrhalem. Si verò paruus rigor sit & longus, & quarto quoque die inuadat, quartanæ signum est. Longus rigor, sed paruus, ad tertium diem inuadens, ita tamen, vt etiam die intermedio accessio fiat, semitertianæ signum est. Rigor paruus non admodum longus, nec cum magna refrigeratione, singulis vel alternis diebus corripiens, tertianam notham significat.

Prognostica.

Prognostica pleraque ad doctrinam, de febribus pertinent, & proposuimus etiam quædam in Instit. *lib.* 3. *p.*3. *cap.*5. quibus adhuc quædam addemus. *Prognostica.*

1. Rigores periodici, qui febrium intermittentium propria sunt symptomata, & vel quotidie, vel alternis, vel ternis diebus inuadunt, omni periculo vacant.

2. Optimi verò sunt rigores critici in febribus continuis, die critico cum signis coctionis accidentes, & post quos corpus maximè incalescit, (quo enim calor corporis est robustior, eò post rigorem fortius in ambitum

corporis sese exserit) quosque sudores copiosi, aut vomitus, aut alui deiectio, aut hæmorrhagia narium sequitur, & post quos febris vel tollitur, vel imminuitur, de quibus Hippocrat. 4.*aphorism.*58. Eorumque exempla sunt passim apud Hippocratem, 1. *Epidem. comm.* 3. *t.*22.3. *Epidem. comm.* 2. *t.*2.4. *Epidem. tex.*83.

3. Mali verò sunt rigores, quos mala signa antecesserunt, vel comitantur, vel statim sequuntur, à quibus corpus non incalescit; quod naturam & calorem languidum significat, aut quos nulla vel mala sequitur euacuatio, & qui morbum nec tollunt, nec minuunt. De quibus 1.*Prorhet. A rigore refrigeratus non incalescens, malum.* & 1. Epid. comm. 3. t.28. & 3. Epidem. comm. 3. tex. 29. & 4 Aphor. 56. *Febricitanti rigor superueniens, febre non deficiente, malum.*

4. In primis verò rigor malus est, si euacuatio aliqua morbum subsequatur, quæ tamen morbum non imminuit vel tollit, vt docet Galenus, 4. *aphor.* 64. Nam & virtus debilis rigorem ferre non potest, & vires ab euacuatione dissoluuntur, de quo Hippocrates, 4. *aphor.* 46. *Si Rigor accidat febre non deficiente, ægro iam debili, lethale est.* De quibus etiam 1. *Prorhet. t.* 57. 3. *Prorhet. tex.* 27. 3. *Epidem. comm.* 2. *t.* 9.

5. Rigere sæpius in febribus acutis, inæqualis & perturbatæ motionis febrilis materiæ, ac proinde periculosi morbi indicium est, vt ex Hippocrate, *lib.* 2. *Coac. sect.*2. *Aphorism.* 32. *comm.*2.*ex distinctione Holleri* patet.

6. Ex his, qui tabe diuturna consumpti sunt, aliqui ante mortem rigere deprehenduntur. Hippocrates, *lib.* 6. *Coac. sect.*2. *comm.*1. *aphor.*18.

7. Quæ de rigore dicta sunt, eadem & de horrore plerumque locum habent. Etenim horrores illi boni sunt quos signa coctionis præcesserunt, quosque euacuationes morbum tollentes, vel minuentes sequuntur. Mali verò sunt, qui sine signis coctionis propter maximam humorum prauitatem, aut naturæ imbecillitatem fiunt, quæ vitiosos humores expellere tentat, verùm expellere nequit, vel quas prauæ euacuationes sequuntur.

Verùm multi Aphorismi de Rigore & horrore agentes

videantur apud Hippocratem *l.1.Coac.comm.2.*& passim alibi in Coacis, quos omnes huc afferre prolixioris operæ foret,& potius ad prognostica febrium pertinent.

Curatio.

Rigor & horror cum aliorum morborum comites & symptomata sint, per se curatione nulla indigent, sed sublata caussa cessant. Quia tamen in febribus interdum, præcipuè quartana, rigor adeò magnus est, vt ægro valdè molestus sit, viresque deiiciat, tum calidis dorsum à quo rigor incipit plerumque, inungendum, oleo scilicet rutaceo, chamomælino, anethino, costino, laurino, de castoreo, de piperibus cum theriaca, mithridatio, castoreo, & similibus. *Curatio.*

CAPVT XXV.

De Tremore.

TRemor, Græcis τρόμος, etiam inter symptomata motus animalis læsi, eiusque deprauati pertinet, quo qui laborant membra liberè mouere, & protensa, vel suspensa seruare non possunt, sed membrum à facultate animali in altum sublatum, pondere suo deprimitur, iterumque à facultate motrice erigitur, eaque motus vicissitudo, breuibus & quæ vix discerni possunt, interuallis, accidit. *Tremor quale symptoma.*

Est videlicet tremor motus voluntarius deprauatus membrorum huic motui inseruientium, quo perpetua vicissitudine, seu eleuantur & deprimuntur, seu in anteriorem & posteriorem, seu in læuam & dextram partem mouentur, pendens à facultatis motricis, membrum in eodem situ seruare non valentis, imbecillitate, seu à facultate motrice p. n. onerata.

Nonnulli quidem ad actionem imminutam referunt tremorem: verùm seu deprauatam, seu imminutam actionem dixeris, non multum peccabis. Siquidem si totius membri motum & modum secundùm se spectes, omnino

deprauatus eſt,aliterque fit,quam fieri debet.Si verò facultatem mouentem reſpicias, eius, vtpote debilis, & membrum vt debet,ferre non valentis reſpectu,etiam imminuta actio appellari poteſt.Et quidem motus is,qui à facultate motrice prouenit membro ſimpliciter p.n.non eſt, ſed is, qui à membri grauitate prouenit. Concurrit enim in hoc motu facultas animalis, neque planè contra voluntatem eſt omnis motus in tremore,vt in conuulſione,ſed facultas mouens quidem voluntariè,membrum in altum eleuat,vel dextrorſum,aut ſiniſtrorſum,vel ante aut retrò mouet,(hoc enim niſi faceret,membrum in eam loci differentiam, quo pondus vergit,laberetur,& prolapſum,quod in paralyſi accidit,in eo maneret) vel ob debilitatem, membrum in eo ſtatu ſeruare nequit. Duobus videlicet motibus contrariis partes tremore laborantes afficiuntur,vno,qui voluntarius eſt & à facultate animali mouente inſtituitur, altero, qui contra voluntatis imperiũ accidit,quo membrum ob grauitatem & pondus deorſum,aut in aliam loci differentiam labitur,in quam prolapſum, cùm facultas mouens iterum conetur erigere pondus contra perpetuo renitatur, breuibus,& quæ vix diſcerni poſſunt,interuallis, hæc motus viciſſitudo accidit; quæ tremoris eſſentiam conſtituit. Ideoque membra tremorem non ſentiunt,dum rei alicui firmiter innituntur, ſed tum demum cùm facultas mouens membrum liberè mouere conatur.

Tremoris à paralyſi & conuulſione differentia.

Ex quibus patet, rem ſe longè aliter habere in tremore quàm in paralyſi & conuulſione.Etenim in paralyſi membrum, poſtquam in aliquam ſitus differentiam delapſum eſt, eam ſolùm ſeruat, vel per interualla continenter vno, eoque tardo & languido motu attollitur & mouetur. In conuulſione verò pars ſolùm contrahitur & contracta ſeruatur. In tremore autem, vt dictum duobus motibus pars continuò mouetur, vno, qui fit à facultate animali, membrum attollente & mouente; altero, qui contra voluntatis imperium ſequitur membri naturalem grauitatem. Inter quos duos motus perpetua quaſi pugna eſt, dum facultas animalis membrum eleuare & liberè mouere conatur, ob grauitatem verò membri ipſa debilis, il-

lud

lud mouere liberè non poteſt. Habetque ſe res, vt in iis, qui pondus aliquod geſtant. Si enim id leue ſit, facultaſque ei ferendo par, nullus tremor fit, & facultas motrix ponderis inclinationi ſatis obſiſtit.

Si verò pondus ſit grauius, quam vires ferre queant, partes ſub pondere tremunt. Qui verò planè oneri ferendo pares non ſunt, ſub eo ſuccumbunt & immoti manent. Ita etiam nec qui bene valent, nec cùm membrum planè reſolutum eſt, & nihil mouetur, tremor accidit, ſed cùm facultas debiliter mouet.

Differt etiam tremor à palpitatione. Tremor enim ex dimidia parte motus voluntarius eſt. Palpitatio verò planè p.n.fit, ſiquidem qui membrum mouere non inſtituunt, non tremunt. Palpitatio verò accidit, etſi pars voluntario motu non moueatur. In palpitatione, etiam non totum membrum, ſcilicet cutis, muſculi, oſſa, nerui, & omnia è quibus conſtat, quod in tremore fit, mouetur, ſed caro & in primis cutis nominetur, palpitanſque membrum, non vt tremens, continuò ſurſum & deorſum, aut dextrorſum, vel ſiniſtrorſum mouetur, ſed in eodem ſitu & immotum non diſtenditur, nunc manens ſubſidet. *Tremoris à palpitatione differentia.*

Differt tandem à rigore, qui non fit à facultate motrice ſecundùm voluntatis imperium membrum attollere conantis, ſed ab expultrice naturali ſtimulata, quæ animalem in conſenſum trahit, & plerumque tremor eſt in vna parte, rigor verò in omnibus totius corporis, rigorque fit cum dolore & moleſtia; tremor verò ſine dolore accidit. *Tremoris à rigore differentia.*

Cauſſæ.

Facultatis motricis imbecillitatem & debilitatem, ſeu facultatem motricem p. n. oneratam tremoris proximam cauſſam eſſe in definitione diximus. Idque verùm eſſe, facilè corpora quibus tremor accidit, conſideranti patebit. Tremunt enim ſenes, ebrioſi, valdè refrigerati, qui ad paralyſin inclinationem habent, omninò qui ex cauſſa quacumque neruoſum genus debile habent. Verùm hic monendum dum facultatis motricis debilitatem, cauſſam eſſe diximus, nos medicis vſitatum morem loquendi ſequi. Aliàs enim vt in Inſtitutionibus, *lib. 2. part. 1. cap. 2.* di- *Tremoris cauſſa proxima.*

ctum, facultates propriè non debilitantur, sed animæ inseparabiles proprietates sunt, & senex, si haberet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, cum eadem potentia sit instructus. Ergo dum facultatum debilitatem dicimus, proximè de instrumentis intelligimus, & proinde tremoris caussa in instrumẽtis volũtario motui dicatis quærẽda est.

Proxima tremoris caussa vbi hæreat.

Proximum autem & proprium voluntarij motus organum est musculus, & præcipuum in eo neruus, qui per ipsius musculi substantiam tenuissimis fibris disseminatur, seu fibræ illæ in quo nerui musculi resoluuntur. Et quidem neruosæ illæ fibræ bene constitutæ, calido scilicet suo innato, quod Auicennas spiritum motorium nominat, præditæ; & spiritu animali influente, qui insitum fouet & excitat, perfusæ: facultatisque ad mouendum robur totum pendet à neruorum musculis insitorum, seu fibrarum neruosarum in musculis insitorum, seu fibrarum neruosarum in musculis recta constitutione. Et contra facultatis motricis imbecillitas ab ipsarum mala dispositione, quæ prouenit, vel à domestico & peculiari neruorum, vel spirituum animalium influentium vitio.

Atque ita tremoris p.n. caussa quærenda est, vel in spirituum animalium influentium vitio; vel in neruorum & fibrarum neruosarum in musculis mala dispositione; & quidem aut in intemperie & similari constitutione, ac caloris illius insiti vitio, aut in morbo organico eorundem. De quibus, vt caussis tremoris proximis, iam dicemus, & vna opera cuique alias remotiores, cum internas, tum externas caussas subiiciemus.

Tremor à spirituũ absumptione, & resolutione.

Spirituum animalium influentium vitio fit tremor, cùm illi deficiunt, non quidem absolutè, vt in paralysi, sed cùm non iuxta copia influunt. Quod accidit, quia vel non generantur, vel geniti absumuntur, & dissipantur. Non generãtur ob cerebri intemperiem frigidã, cùm in morbis cerebri frigidis quacumque de causa cõtractis, de quo suprà *p.* 1. *c.* 2. *&* 10. dictum, tum in senibus; vnde tremor senibus familiarissimus est, vtpote quorum cerebrum vna cum vniuerso corpore refrigeratur, vt & iis, quorum parentes hoc symptomate laborarunt.

Ob ſpirituum vitalium defectum ſpiritus animales non generantur, vel quia ipſi vitales ſpiritus non ſufficienti copia generantur, id quod in morbis, in quibus calor & vis concoctrix languet, accidit, vel quia ob inordinatum motum à cerebro non fluunt; id quod fit in vehementibus animi pathematis, vt ira, gaudio nimio, timore & terrore ex aſpectu rei, quæ vel veneratione, vel metu & horrore terret, qualis eſt hoſtis, periculi inſtantis, principis, loci præcipitis, ſerpentis, facinoris, vel alterius rei horrendæ intuitus, quibus modis omnibus ſpiritus ſubitò percelluntur, & magno impetu, ſiue ad interiora, ſiue ad exteriora feruntur: atque ideò ad cerebrū non perueniūt, vnde ſpiritibus animalibus generandis materia denegatur. *Nota.*

Generati verò ſpiritus animales reſoluuntur & diſſipantur, (quod tamen ipſum etiam ſpiritibus vitalibus commune eſſe poteſt) in morbis diuturnis, nimia ſanguinis euacuatione, & purgationibus immodicis, & exercitio nimio, ♀re immoderata, longa inedia, vigiliis, animi deliquiis, & ſimilibus.

Tremor ab intẽperie neruos lædente.

In ipſis verò membris & neruis cauſſa tremoris eſt. Primò, cum intemperie aliqua, vel frigida, vel humida laborant; id quòd plerumque accidit: vel etiam ſicca, vt in phreniticis & maniacis quandōque euenit, vt Hippocrates, 1. *Prorhet. aphoriſm.* 9. & 14. docet, vbi aut calidum innatum neruorum à calore p. n. abſumitur, aut maligna qualitate diſſipatur. Poteſt enim illa intemperies frigida & humida, quæ plerūq; tremoris cauſſa eſt, neruoſis partibus induci à cauſſis, tum externis, tum internis. Cauſſæ externæ ſunt aër frigidus, aqua frigida, nix, glacies, nimius aquæ frigidæ in febribus, poſt balnea, & exercitia, & motus corporis, aut inediā, potus, imprimis ſi aqua è niue, vel glacie ſoluta ſit. Internæ verò ſunt, humores frigidi & craſſi, imprimis pituitoſi, quacumque de cauſſa cumulati: quæ cauſſa & in iis locum habet, quibus ſanguis, vel alia conſueta euacuatio ſuppreſſa eſt. Vnde, vt poſtea, *quæſtione tertia*, dicetur cauſſa morbi apud Hippocratem, 2. *Epidem. ſ.* 4. Stymargi ancillæ puerperæ, quæ ob retentionem ſanguinis tremore correpta, ſanguiniſque venis tali

emiſſio

emſſione curata eſt, potius ad humorum neruoſum genus ſupprimentium copiam referendum puto, quam ad errorem externum, pondus, ſcilicet membrum deprimẽs, quod Capiuaccius exiſtimat; niſi quis forſan ad vapores prauos, è ſanguine poſt partum ſuppreſſo, elatos ad neruos, cauſſam referre velit.

Tremor à maligna & narcotica cauſſa.

Deinde in neruoſis partibus vitium eſt, cùm praua diſpoſitio à cauſſis tota ſubſtantia, & occulto modo neruoſis partibus infectis ipſis inducta eſt. Quod à venenis plurimum accidit; vt & ☿io, vnde Aurifabri & alij, qui argentum viuum tractant, eiuſque halitus & vapores excipiunt, vt & ij, qui lue ♀rea laborantes, cinnabaris & ☿rij ſuffitu vſi ſunt, plerumque tremulas manus habent. Idem præſtare poſſunt & humores maligni & praui, in febribus malignis aut aliis morbis, quibus tamen febres plerumque coniunctæ ſunt, vt retentiones ſecundinæ, ſanguinis etiam poſt partum ſuppreſſiones, vt modò diximus. Pertinent huc & medicamenta narcotica, vt opium, hyoſcyamus, quorum incautior vſus tremorem inducere poteſt; vt & vinum meracius, ac potentius præſertim ieiuno ſtomacho potum, quod ipſum neruos ferit; & vim quandam narcoticam obtinet: vnde vini potatoribus & helluonibus tremor familiaris eſſe ſolet.

Tremor à neruorũ obſtructione, vel compreſſione.

Tandem in neruis vitium eſt, cùm obſtruuntur, & denſiores redduntur, vt Spiritus animales ſufficiente quantitate in eos influere non poſſint; idque ab humoribus frigidis & humidis, vel etiam melancholicis fieri poteſt, aut, vt aliis placet, cum à quocumque humore comprimuntur, & irrigantur, quod etiam ab humoribus ſeroſis & pituitoſis fieri poteſt. Qua ratione in febribus ardentibus tremores fiunt, teſte Galeno, *6. aphoriſm. 26.* Niſi quis ab occulta humorum illorum malignitate, vt dictum, neruos lædi ſtatuere velit. Ab ortu quoque neruis vitium ineſſe poteſt, cuius rei hiſtoriam refert Platerus de quodam, qui à primo ortu ad ſenium, vſque continuò tremuit brachiis, manibus, pedibus, quibus inter ambulandum veluti ſaltabat, capite item quod agitabat, & maxilla, qua veluti maſticabat.

Differentiæ.

Etsi alij plures tremoris differentias constituant, vt quod alius maior, alius minor; alius totum corpus, alius partem quandam, hancce, vel illam occupat: tamen ea præcipua est, quæ à caussis petitur; cùm secundùm eam curatio etiam variet. Aliam enim curationem requirit tremor, qui ab intemperie cerebri frigida prouenit, aliam, qui à spirituum vitalium, qui animalium mateтia sunt, defectu, aut inordinato motu; aliam, qui à spirituum, seu animalium, seu vitalium dissipatione & resolutione prouenit; aliam iterum, cum nerui intemperie frigida & humida laborant; aliam cum ab occulta, venenata, ac maligna, aut narcotica qualitate afficiuntur; aliam cum obstruuntur, densantur, seu comprimuntur & humectantur. *Differentia.*

Signa Diagnostica.

Tremor seipsum oculis prodit, siue sit in parte aliqua, siue in toto, sicuti & an paruus, vel magnus sit. Quomodo etiam ab aliis affectibus paralisi, conuulsione, palpitatione, rigore differat, antea dictum. A qua verò caussâ dependeat, suis indiciis colligendum, quæ ex constitutione corporis, præsertim cerebri & neruorum, ac humorum in his, & symptomatum vt & caussarum, quæ præcesserunt vel accidunt, consideratione sumuntur. Primò nimirum quærendum, an caussa externa, vel euidens aliqua ex earum numero, quas antea recensuimus, præcesserit. Hæ si non præcesserunt, de caussis internis inuestigandis sollicitus sit Medicus. *Signa diagnostica.*

Cerebro affecto, & spirituum animalium influentium (absque caussis externis & euidentibus) vitio tremorem fieri colligitur ex signis, quæ intemperiem frigidam & humidam cerebri indicant, & supra *part.1.cap.2.3.&* 10. sunt proposita. Prosunt, quæ cerebro hoc modo per se affecto, sunt vtilia, cerebroque curato, pars ob consensum læsa & ipsa curatur. Absunt signa membrorum, quæ tremorem patiuntur per se affectorum, & prius partes cerebro propiores hinc remotiores afficiuntur. Ipsas verò partes neruosas absque spirituum animalium influentium vitio, malè affici colligitur, si cerebri malè affecti signa non adsint,

con

contra cùm caussæ tum affectus monstrent in ipso membro dispositionem vitiosam hærere. A parentibus propagatum fuisse malum, ex relatione ægri cognosci potest.

Prognostica.

Prognostica. 1. Tremor, qui à caussis euidentibus, vt terrore, & aliis animi pathematis, vigiliis, inedia, exercitiis nimiis prouenit, nihil periculi habet, sed caussis iis sublatis, ipse cessat.

2. Tremor Paralysi succedens etiam malus non habetur; quoniam indicium est naturæ, vel vincentis morbum, vel certè imminuentis. Et præstat actionem aliquam esse imminutam, quam abolitam.

3. Tremor verò caussis internis pendens, & vt morbus affligens, etsi & ipse per se lethale malum non sit, nec per se aliquid periculi afferat, quia tamen facilè in paralysin, apoplexiam, lethargum, spasmum degenerare potest, non contemnendus. Sicut & ob caussam, à qua pendet, mortem non longè abesse sæpius significat.

4. Tremor quò vehementior est, aut in parte nobiliore consistit, eò deterior. Auicennæ in parte sinistra est periculosior; quia calidum innatum eius partis facilius cedit & succumbit.

5. Tremor in senibus non curatur, ob cerebri & spirituum magnam imbecillitatem, sed eos plerumque ad mortem comitatur.

6. Tremor hæreditarius, vel qui paulatim ob errores in victus ratione contrahitur, & præcipuè in iis, qui à natura facultatis animalis organa debiliora habent, raro curatur, sed vel in eo statu permanet, vel ætatis progressu etiam augetur.

7. Quibus in febribus tremores sub initio incidentes conquiescunt, iis tandem in articulis abscessus dolens suppurat, aut vesica laborat, materia scilicet à venis in neruos, aut articulos effusa, aut in vesicam, vbi vrinæ difficultatem efficit. Hippocr. *in Coac.*

8. Si tremor in conuulsionem permutetur, malum; quia, vt vulgus existimat, neruosorum partium exsiccationem

nem magnam sequitur, à qua, tanquam à priuatione ad habitum, non fiat regressus; vel potius quia materia, quæ antea neruis intemperiem inducendo tremorem efficiebat, iam deteriorem qualitatem induit, vt neruos vellicet.

9. In febre ardente trementibus delirium succedit, μεταστάσει facta materiæ è venis in neruos; sed cum ægri detrimento. Cùm enim priori morbo succedit alius æquè grauis, aut etiam grauior, viribus hac ratione consumptis, exiguam tum vitæ spem superesse necesse est. *6. aphor. 36. & in Coacis.*

10. Qui tremores ad manum resiliunt, in malo sunt, Hippocrat. *in Coac.* Aliquando enim si ægri manus diligenter spectetur, aut attingatur, intremescentem illam reuelli subitò animaduertimus, qui motus ex tremore & conuulsione mixtus est, ac σπασμοτρομώδης appellari potest ex 3. *Prorhet. aphor.* 13. Estque periculosa affectio; non tamen simpliciter; in longis enim febribus, vbi multa cruditas est materiæ, minore illa periculo accidit, neruis humore madentibus, vnde & multi euadunt. In acutis verò & ardentibus, vt vulgata est sententia, incendio febrili nerui exsiccati sunt, seu potius, vbi à materia praua vellicantur, lethale signum est, ac ferè delirium & conuulsio sequitur, vnde ægri moriuntur.

11. In vehementi phrenitide & melancholia ex flaua bile in atram mutata, tremores sunt mortiferi, teste Hippocrat. *in Coacis*, ob neruorum, vt vulgò existimatur, ex incendio febris & vigiliis exsiccationem, aut potius, ob prauam qualitatē humoris neruoso generi inimici. Videre tamen licet, & in phrenitide, & ante hanc, tremulum quendam motum ab acrium vaporum morsu, aut humorum per partes neruosas transitu, qui sæpe criticus est & salutaris.

12. Mulieri post partum ex retentione secundinæ tremor proueniens, malum. Quia signum est putridorum & malignorum humorum neruos vellicantium.

13. Tremor in apoplexia, vel Lethargo accidens, malum signum est. Indicat enim, quod virtus extremè oppressa

pressa exsurgere nitatur ad expulsionem materiæ, in quo tamen conatu deficiens, exstincto calore naturali tandem succumbit.

14. In inedia, aut quauis alia euacuatione extenuatum si tremor apprehendat, malum; quoniam spiritus dissolui & vires ex inanitione collabi est indicium.

15. Tremor in labio inferiore vomitum instare indicio est.

Indicationes.

Indicationes. Etsi Caussa tremoris proxima sit, facultatis motricis debilitas: tamen quia illa à multis caussis, vt suprà dictum, oriri potest, singulis suis contrariis occurrendum. Neque enim in omni tremore, vt Galenus *lib. de tremore, cap.* 5. monet, calefaciendum, sed si à bile proueniat, vt in febribus ardentibus, infrigidantia nonnulla requiruntur.

Si videlicet non generantur spiritus animales ob cerebri intemperiem frigidam, cerebrum calefaciendum & roborandum. Si spiritus vitales animalium materia deficiant, causa ob quam hoc accidit, tollenda, ac corpus inanitum reficiendum, & Spiritus instaurandi.

Si in neruis sit intemperies frigida & humida, calefacientibus & siccantibus tollenda, humores, à quibus fouetur, euacuandi & discutiendi, ac nerui roborandi.

Si autem praua aliqua διάθεσις à causa maligna, vel venenata, aut narcotica iis impressa sit, si causa adhuc præsens sit, tollenda, & διάθεσις illa neruos roborantibus expugnanda.

Tandem si seu obstructio ac densitas, seu compressio & irrigatio neruorum adsit, humor, à quo id fit, tollendus, ac nerui roborandi.

Curatio.

Curatio. Cùm autem qua ratione cerebri intemperiem cum & sine materia emendare, vt & spirituum animalium vitia corrigere conueniat supra *part.* 1. dictum sit; de spirituum verò vitalium vitiis, de affectibus cordis *lib.* 2. dicendum sit; & præterea tremor ille, qui ex conspectui rei, quocumque modo tremendæ, vel ex ira, aut aliis pathematis prouenit, sublata causa, quæ spiritus perturbat, facilè cesset:

tantum hic dicemus de tremore à ſpirituũ tum vitalium, tum animalium diſſipatione & reſolutione. Deinde de tremore, qui à neruorum vitio ortum habet, videlicet de intemperie frigida & humida, ſimulque, cum eandem curationem habeat, de neruorum obſtructione, denſitate & compreſſione. Tandem de praua diſpoſitione à venenis, ac malignis & venenatis humoribus, & narcoticis impreſſa, curanda. Et quidem breuiter, cum curatio tremoris multa cum paralyſis curatione, de qua *cap. ſeq.* dicetur, communia habeat.

De curatione Tremoris à ſpirituum abſumptione & diſſolutione.

Si ſpiritus vel ob morbum aliquem grauem, aut longum, aut euacuationem nimiam, vel ♀rem, aut ſimilem cauſſam, abſumpti ſint, diſſipatas quidem aliquo modo vires reſtituere, non ita difficile eſt, amiſſæ verò planè difficulter reparantur. Ad reficiendum autem ſpiritus etſi & medicamenta ſuprà propoſita, *part.* 1. *cap.* 15. & quæ poſtea *lib. 2. de affect. cordis* proponentur, vtilia ſunt: tamen in primis bona diætæ ratio, quæ refectoria nominatur, vtilis eſt. Verſetur ergo æger in aëre puro, temperato, & rerum ſuaueolentium odore alterato. Cibus ſit boni ſucci, facilis coctionis, & qui plurimum ſpirituum ſuppeditat. Talis ſit & potus, plurimumque hic valet vinum bonum moderatè ſumptum. Æger quieſcat, vel etiam moderatè exerceatur. Somnus ſit moderatus, vel etiam paulò prolixior, æger ſit animo læto, & ab affectibus animi immoderatis alieno.

Curatio Tremoris à cauſſa frigida, & humida neruos lædente.

Si verò Tremor à materia frigida & humida, temperiem, ſeu innatum calidum neruorum lædente, ſeu eos obſtruente, aut comprimente & irrigante ortum habeat, eadem ferè curandi ratio competit, quæ poſtea de paralyſi proponetur. Videndum primò, an plethora, aut cacochymia in toto vel parte adſit, eaque tollenda. Itaque ſi ſanguis peccet ſiue ex ſe, ſiue ex ſuppreſſa aliqua euacuatione conſueta, vena aperiatur. Ita Hippocrates, 2. *Epidem.*

sect. 4. in Stymargi ancilla, quam cùm post partum tremores toto corpore occupassent, quod à partu purgata non fuisset, quæ λοχεῖα κάθαρσις appellatur, illi venam secuit in talo, vt sanguinis multitudinem demeret. Et vix in alio casu sanguinis euacuatio in tremore conuenit, quam vbi tremor ex suppressis hæmorrhoidibus, menstruis, vel purgatione sanguinis post partum, ortum habet. Atque tum commodissimè vena in talo aperitur, vel etiam hæmorrhoides prouocantur. Aliàs verò in frigido affectu, ne corpus magis perfrigeretur, non conuenisset venæ sectio, vt refert Galenus *in lib. de Tremore cap.* 5. & *de venæ sectione aduersus Erasist. cap.* 5. Vbi verò plethora tanta non est, venæ sectionis scopus cucurbitulis cum scarificatione & cibi paucitate suppletur.

Si verò humor frigidus mali caussa sit, præparetur & purgetur, vt suprà *par.* 1. *cap.* 10. dictum, cerebrumque ac partes neruosæ roborentur. Iis verò quæ supra *loc. alle.* dicta sunt, pauca saltem addimus. Ad alterandum & roborandum in primis saluia & castoreum commendantur, vt & galega & stœchas Arab. ʒ.j. cum hydromel. exhibita; item conseru. primul. veris, anthos, meliss. & acorus conditus & huius generis alia.

Auicennas commendat cerebrum leporis assatum & castoreum, omnibus modis, cùm assumptum, tùm extra adhibitum, prodest.

Ad confortationem neruorum præcipuè post diuturnos morbos, vtile est hoc Electuarium.

℞. *Pulpæ pullorum columbarum syluest. vel ciconiarum in vino elixarum* ℥.iij. *cerebri leporis assati* ℥.j. *amygdalar. dulc. mundatar. num.* xxx. *pinearum recentium lotarum cum hydromelite num.* xx. *passul. minor.* ℥.j. *sp. elect. resumptiui* ʒ.ij. *pulu. cinnamomi* ʒ.iij. *zingiberis, caryophill. galang. macis, an.* ℈.j. *cardamom.* ℈.ß. *mosch.* gr. ij. *mellis despumati q.s.* F. Electuar.

Vel ℞. *Conseru. flor. lauend. rorismar. salu. an.* ℥.ß. *elect. diacori* ʒ. vj. *cerebri leporis assi* ℥.j. *castorei* ʒ.ß. *cranij human. præparati* ʒ. ij. *pulu. rad. & sem. pæon. an.* ʒ. j. *visci quern.* ʒ. ß. *spir. primul. veris* ʒ. j. *essent. salu.* ʒ. ß. Cum Syr. de stœch. q.s. F. Electuar.

Vel ℞. *Conser. beton. rorism. an.* ℥. j. ß. *zingib. cond.* ʒ. vj. *spec. diam. d. diambr. an.* ʒ. ß. *Theriac.* ʒ. ij. *aureæ Alexand.* ʒ. ß. *spir.* ⊖ ℈. j. Cum Syr. de betonica q. s. F. Elect. Vt & hoc:

℞. *Conseru. flor. salu. anthos, acori, an.* ℥. ij. *cranij hominis præp.* ℥. ß. *rad. ac sem. pœon. rad. plantag. aquati. an.* ʒ. j. ß. *cereb. leporis assati* ℥. ij. M. F. Electuar.

Vel paretur hic Syrupus ad neruos roborandos vtilis.

℞. *Herbar. primul. veris, salu. rutæ, chamæpyth. maioran. chamædryos, satureiæ, calamint. origan. beton. an.* M. ß. *calami arom.* ℥. ß. Coq. & cum s. q. mellis. F. Syrupus.

In quo adhuc calido nodulus sequens suspendatur & relinquatur.

℞. *Cinnamomi, caryoph. macis, nuc. mosch. sem. pœon. piper. nigr. longi, zingib. spicæ, sem. anisi. an.* ʒ. j.

Nicol. Floren. refert *serm. 3. tr. 3. c. 9.* quòd mulier quædam sexagenaria à tremore capitis liberata fuerit sola comestione nicticoracum, quos depilatos cum visceribus decoquebat, & comedebat.

Chymici essentiam melissæ laudant, in aqua basilic. exhibitam. Alij in quinta essentia vini folia saluiæ macerant.

Nonnulli aliis remediis nihil proficientibus, decoctum ligni sancti & sarsæ paril. per aliq. dies propinant, ad excrementitium humorem exsiccandum, & per sudores exhauriendum & euocandum.

Tremor à potu aquæ è niue resolutæ, curatur balneo calidissimo, in quo æger moretur, donec benè sudauerit. Postea vtatur cibis & inunctionibus calidis.

Ex Topicis ad alterandam intemperiem neruosarũ partium, humorem pituitosum discutiendum, & neruos roborandos, conueniunt ol. costin. vulpin. de castor. Lumbric. terebint. Philosoph. de piper. nardinum, iunip. & lilior. albor. in quo flor. lauend. lilior. Conuall. macerati fuerint, vel ol. ex florib. trifol. qui in primis commendantur, & alia, quæ de paralysi postea proponentur, quib. ceruix & origo neruorum & membrum inungatur, iisdemque aqua aliqua apoplectica, aut Cephalica admisceatur.

Vel ℞. *ol. iunip. de castor. de piperib. vulpin. an.* ℥. j. *vnguent. Martiati* ℥. j. ß. *sapon. Venet.* ℥. j. *pulu. sem. eruc. vrtic. rutæ, cœpar.*

*an.*ʒ.j.*axung.anatis* ℥.j.ß. M. pro vnguento.

Vel adhibeatur ſequens vnguentum.

℞.*Ol. communis* ℔.j.*clareti boni* ℔.ß.*ol.laurin.*℥.ij.*axung. canis* ℥.iv.*ſucc.ſalu.*℥.ß.*pul.*🜔*citr.ſapon.Venet.an.*℥.iv.Coqu. ad conſumpt. clareti, & ſucci, coletur.

Vtile eſt & balſamus roriſmarin. lauend. ſaluiæ, petroleum, ol. deſtillat. iuniperi, maioran. meliſſæ.

Lauetur quoque membrum tremulum aq. vel decoct. ſaluiæ, roriſmarin. lauendul. maioran. addito caſtoreo.

Nonnulli commendant lotionem membri malè affecti ex aqua pentaphylli, & membrum per ſe ſeu ſponte reſiccari iubent: alij decocto granorum iuniperi cum vino parato vtuntur: alij aqua lappæ, maioran. ſaluiæ, flor. ſambuci pro lotionibus vtuntur. Mizaldus artemiſiam in aqu. roſarum macerat, & hoc infuſo membra tremula lauare iubet.

Nonnulli aquam nucum auellanarum commendant:

℞. Nuces auellanas immaturas, circa diem Margaritæ, ☀ in ♋ verſante, collectas, contund. & ſuperfund. aq. fl. ſambuc. deſtilla. In liquore deſtillato ſpongia humectetur, qua membra tremula fricentur, quibus linteum quadruplicatum in ea aqua humectatum ſuper imponatur.

Alij ſequentem aquam ſtillatitiam pro ſecreto habent:

℞. *Fol. ſalu. recent.*℔.j. *camphoræ* ℥. j. *vini alb.q.ſ.* Digerantur per 8. d. deinde deſtilla in B. & modo dicto vtere.

Poſſunt & ſacculi, & cucuphæ ex cephalicis & aromaticis puluerib. concinnata vertici capitis raſo admoueri.

Sunt qui ſequentem balſamum ſecreti loco habent:

℞. *Maſtich. thuris, myrrh. gumm. Arab. opopanac. ſagapen. an.*ʒ.ij. *ſtyr. calamit. & liquid. ſang. dracon. mumiæ, an.* ʒ.j. ß. *croci* ʒ.ß. *terebinth.*ij.ß. *mannæ el.*℥.j.ß. *herb. iuæ arthet. paralyſ. an.* M.j.ß. Conciſis & contuſis ſuperfund. ſp. vini Rhen. ℔. ij. Stent in infuſ. in loco calido per 3. d. Poſtea ſ. a. deſtillentur. In deſtillato liquore diſſolu. *Moſchi* ʒ.j.

Hoc balſamo nucha, & ſpina dorſi, vt & membrum affectum inungantur.

Nec inutile fuerit, cucurbitulas ſine ſcarificatione ad

vertebras, vnde nerui membri affecti prodeunt, apponere. Sunt & efficaces thermæ, & præcipuè ♀.reæ, quæ si desint, Laconicum parari, aut balneum cum herbis conuenientibus potest.

Curatio Tremoris à maligna, venenata ac narcotica caussa.

Si ab vsu narcoticorum medicamentorum, aut vapore vel contactu argenti viui, aut venenis, aut humoribus malignis, qui nerui infesti sunt, tremor originem habeat, exhibenda medicamenta venenis & malignitati aduersantia, neruósque roborantia. Nonnulli, neque sine ratione, si tremor sit ab hydrargyro, aurum limatum vel foliatum medicamentis internis (vt & externis, vt dicetur) permiscent. Cum enim aurum cùm hydrargyro tantam habeat cognationem, vt hydrargyrum ab auro imbibatur, fieri potest, vt si id in corpore reperiat, cum eo vniatur & tandem per aluum excernatur.

Nonnulli docent hydrargyrum sudoribus è corpore hoc modo elicere, vt instar arenæ cuti adhæreat, & postea aqua ablui possit. Ægrum alternis diebus in balneo sicco lauare iubent, vno die ignitis lateribus affuso vino, in quo saluia & absinth. cocta sint, altero, thure carbonibus iniecto, ægrúmque dum balneo egreditur, aqua vitæ cum melissa destillata, fricant, idque diebus 14. continuant.

Extra etiam adhibenda, quæ neruis familiaria sunt, ac membra tremula illinenda Theriaca dissoluta in ol. irino aut laurino, vel decocto & aqu.saluiæ lauanda.

Vel ℞. *Succi fol.saluiæ* ℥.ij.*ol. de castor.*℥.j. *Schænanth.cyperi, acori seu calami aromat.spic.caryoph.nucis moschat.piperis an.*ʒ.ij. *hermodactyll.satyrij an.*ʒ.j. *spirit.vin.vel aq. apoplect.* ℥. j. *ceræ q.s.* F. Linimentum.

Efficacius redditur, si auri limati vel foliati ʒ. ß. addatur, si malum sit hydrargyro. Commendatur & ♀.ol.ris, vel balsamum ♀.ris, si tota spina & membrum tremulum eo inungatur.

Diæta.

Diæta pro ratione caussarum conueniens ordinanda. *Diæta.*

Si à spirituum absumptione & inedia pendeat tremor, cibo boni succi corpus quamprimum reficiatur. Si à cerebri & partium neruosarum intemperie frigida & humida ortum habeat tremor, diæta conuenit, quæ supra *part.* 1. *cap.* 10. proposita est. In senibus tremulis pullorum & columbarum iuuenum caro, præsertim tempore hyberno, commendatur.

Bibat æger cereuisiam, vel hydromel, saluia, betonica, rosemar. conditum. Abstinendum ab immoderato vini vsu, à nimia ♀re, lotióne in aqua frigida; neque etiam manus frigida aqua abluendæ, sed potius decocto, vel aqua saluiæ, aut flor. lauendulæ

Nonnulli vrinam ad manuum lotionem commendant. Vtile est & balneum ex aqua Thermar. vel marina, aut si hæc desint, ex decocto plantarum, quæ cerebro & neruis amicæ sunt.

QVÆSTIO I.

An Tremoris vox quandoque etiam pro rigore accipiatur.

Tremoris vocem duobus modis à Galeno accipi, propriè & impropriè scribit Hercul. Saxonia, *lib* 1. *cap.* 14. Propriè pro deprauatione motus ex facultatis motricis imbecillitate, de qua iam actum. Impropriè etiam pro rigore. Atque hanc impropriam significationem vocis tremoris vsurpatam docet à Galeno *lib. de Theriac. ad Pamph.* vbi scribit; Theriacam curare tremores, qui contingunt in febrium accessionibus, & 2. *de Antidot. cap.* 9. vbi docet, Mithridatium curare tremores accessionum febrium. Verùm enim verò etsi vulgus istas appellationes & symptomata interdum confundat; tamen Medici eas semper discernere solent. Neque loca allegata contrarium probant, sed versione Latina vtrobique deceptus est Hercul. Saxon. Neutro enim in loco aliquid de tremore in textu Græco habetur: etsi versio Latina pro rigore vocem tremoris substituerit, quod etiam Latina attentè legentem facilè latere non potest. Etenim in *libro de Theriac. ad Pamphilian.* ita habetur, ἀγαθὴ καὶ παντὸς τύπου ῥῖγος ἀπαλάξαι, hoc est vtilis est Theriaca cuiuscunque typi rigorem tollere; vbi ῥῖγος non τρόμος habetur. Libr. v.

2. de

2. de Antidot. cap. 9. ita legitur : καὶ τοῖς κατὰ περίοδον πυρετοῖς βοηθεῖ καὶ παρέσεις τρομώδεσιν, id eſt, febribus ſecundùm periodum affligentibus auxiliatur, & qui pareſi ac tremore laborant.

QVÆSTIO II.

An proxima terroris cauſſa ſit vna, facultatis motricis imbecillitas.

Proximam tremoris cauſſam eſſe facultatis motricis imbecillitatem, quæ membrum quod à naturali pondere deprimitur, liberè mouere non poteſt, ſupra dictum eſt, Hercul. tamen Saxon. *loc. alleg.* aliam cauſſam habet; dicitque dari adhuc alium tremorem, qui fiat muſculis nulla ratione exercitatis & motis, ac differre à legitimo tremore, non quidem in forma motus, ſed potius in cauſſis. Eſſe enim eandem motus formam compoſitam ex eleuatione & depreſſione, ſed cauſſis differre; cum legitimus tremor habeat eleuationem factam à facultate animali, motum depreſſionis à grauitate membri. Spurius verò habeat motum eleuationis à cauſſa, vel non naturali, vel præter naturam, vapore ſcilicet vel flatu, qui repleat neruoſum & muſculoſum membrum, & replendo membrum eleuet, motum verò depreſſionis ſimiliter à grauitate membri.

Verùm fallitur & hic Saxonia. Et primò confundit palpitationem ac tremorem. Palpitatio enim eſt tremor ille ſpurius, quem ponit, & motu iſto reciproco non totum membrum voluntario motui dicatum, quod tremoris ſubiectum proprium eſt, ſed ſolùm muſculoſa pars cum cute à vapore vel fletu eleuatur, membro toto ſitum non mutante, nec moto.

Deinde quod putat fieri poſſe tremorem muſculo non moto, vel exercitato, atque hoc in Doctore Bottonno & virgine quadam moniali ſe vidiſſe ſcribit; etiam in eo deceptus fuit Saxonia.

Muſculorum enim actio duplex eſt, vna qua pars attollitur ſeu transfertur; altera, qua eleuata ſeu ſuſpenſa, vel in quacumque loci differentia mota, in eodem ſtatu ſeruatur, quod fit in motu tonico. Ideóque fieri poteſt, vt

licèt vna parte manus vel brachium rei alicui quietæ innitatur, nihilominus tamen ob motum tonicum, quem facultas animalis debilis in toto membro præstare non potest, tremor in membro quod quiescere videtur accidat, qui nullius alterius generis est, nec aliam caussam habet, quam tremor antea descriptus.

Cardanus quoque *in 6. Aphor. 26.* seu vt ipse numerat 25. Galenum reprehendit, quod vnicam proximam tremoris caussam posuerit, facultatis motricis imbecillitatem, quæ membrum vt par est, mouere, vel extensum seruare nequit. Etsi enim tremor iste senibus familiaris sit; aliū tamen, præter illum ponit, qui & validis corporibus accidat. Talem se vidisse scribit in vxore Mercatoris Ioannis Angli de Monte, quæ tremore adeo cruciabatur, vt tres viri illam non possent continere, quæ simul & cordis palpitationem patiebatur. Idem in Duce quodam militum se vidisse scribit. Atque omnino maximam inter has duas tremoris species, differentiam esse docet. Illum qui à Galeno & aliis vulgò describitur, accidere senibus imbecillis, aut alio modo debilitatis; hunc verò iuuenibus & validis. Illum esse continuum; hunc habere accessiones, vt comitialem morbum & conuulsiones: Illum tremorem esse lentum, exiguum, ac vix conspicuum; hunc velocem, vt vix contineri possit: Illum superposito tabulæ membro cessare; hunc etiamsi membrum quiescat, nihilominus membrum agitare: Illum fieri sursum ac deorsum, hunc etiam ad latera. Caussis etiam differre hos tremores statuit, vt iam dicetur. Ipse ergo duo genera tremoris constituit, vnum, quod fiat ab imbecillitate facultatis motricis, quod sit tardum & cum parua concussione, ac cesset, si membrum quiescat. Alterum verò velox & cum magno impetu ac per accessiones, quod fiat ex corruptione facultatis, non debilitate. Caussam cutem corruptionis facultatis dicit esse vaporem quendam stimulantem & pungentem neruos, sicut id & in conuulsionibus videre est. Ascendere autem illos vapores ad cerebrum, & nonnunquam etiam à cerebro ad neruos, aut ad cor transmitti, vnde simul palpitatio cordis accidat, sicut id vxori illius mercatoris accidit

dit. Atque tales etiam tremores esse docet, qui per febres ardentes contingunt, qui accidunt vaporibus talibus ad principium neruorum missis, vnde etiam Aphorismus ille habet; solui tremorem delirio, vbi scilicet vapor, qui antea principium neruorum vellicabat, iam ad ipsam substantiam cerebri eiusque ventriculos penetret. Neque etiam hunc motum ad palpitationem referri posse docet, cùm tremor hic sit motus magnus, velox, creber, totius membri sine dilatatione, & contractione cum mutatione situs, quorum contrarium accidit in palpitatione, vt ex Galeno *libr. de Palpitation. & Tremore cap.* 5. videre est.

Non dissentire videtur à Cardano Platerus, qui de caussis tremoris scribit: neruorum quosdam affectus non spiritus intercludere, sed neruos alia ratione labefactando, lædendóve tremorem inducere; vt si ab humoribus excrementitiis, sicut dictum, non tantùm spiritus intercipiendo, imbecillitas hæc in musculo tremoris caussa sit, sed & irritando neruum ad motum, qui in tremore fit, non nihil impellat, vnde & aucta caussa, vel perseuerante, tremor in conuulsionem sæpè desinat.

Verùm enim verò libenter quidem concedimus, motum hunc, quem describit Cardanus, à tremore qui vulgò explicatur, omninò distinguendum esse, ne forsan in curatione nobis accidat, quod ipsi Cardano euenit, cui, vt *loco allegato* ipse scribit, cùm dux quidam militum hoc malo correptus curandus oblatus fuisset, atque ipse ea tantum ea cogitaret, quæ Galenus passim de tremore scribit, nullamque aliam caussam esse existimaret, quàm facultatis debilitatem, ægrum curare non potuit, quem tamen forsan curare potuisset, si ea, quæ de hoc tremore addidit, perpendisset. Sed nō Galenus Cardanum, verùm Cardanus seipsum decepit, dum putauit, hunc affectum, quem in vxore illius mercatoris ac Duce militum obseruauit, tremorem esse à Galeno descriptum, & pendere à facultatis motricis imbecillitate, in quo valdè errauit. Etenim tremor nunquam fit sine motu voluntario, & tremor, respectu facultatis motricis, est motus voluntarij debilitas:

respectu verò totius membri, motus voluntarij deprauatio: id quod non accidit in hoc motu à Cardano descripto, qui omninò contra voluntatem accidit, & ita quidem, vt etiam vi externa motus ille p. n. semper impediri non potuerit. Præterea tremor non fit cum tanta corporis concussione & agitatione, sed saltem in differentias, vnam, in quam à facultate motrice trahitur, alteram, in quam pondere suo membrum vergit. Vnde ad tremorem hic motus à Cardano descriptus referri non debet.

Vt verò quid mihi videatur, aperiam, conuulsiones & quidem epilepticæ fuerunt hi motus, quos Cardanus pro tremore habet. Etsi enim in perfecta Epilepsia ægri concidant: tamen si caussa sit leuior, id non semper accidit, & talis epilepsiæ exempla in Institution. recensuimus, ac tale etiam habet Smetius *in Miscell. p. 526.* Ac hoc ipso an. 1624. fœmina quædam Halæ Saxonum tale quid perpessa fuit, quæ cùm cancrum exulceratum in mamma haberet, atque in dies illud profundius serperet, tandem cùm corruptio vsque ad membranam thoracis peruenisset, aliquoties tales conuulsiones passa est, vt etiam ab aliquot hominibus quieta contineri non potuerit. Atque facilè hoc cognoscere potuisset Cardanus; cùm ipse scribat, tremorem hunc accessiones habuisse, & membrum concussisse, & à vapore neruos vellicante ortum habuisse. Ideóque ad conuulsionem potius hic tremor, quem ita appellat Cardanus, referri debet, quam ad tremorem propriè dictum.

Quod verò tremores illos in febribus ardentibus attinet, hic concedendum puto, conuulsionem quandam interdum cum tremore concurrere, & tunc spasmum τρομώδη, aut τρόμον σπασμώδη appellari posse. Facilè enim accidere potest, vt facultas ex morbo ad mouendum sit debilis, & inde fiat tremor: quod si humor sit malignus, & simul neruos vellicare incipiat, tremori conuulsio accedit & motus quidam ex conuulsione & tremore mixtus accidit.

Atque ita proxima vna tremoris est caussa, debilitas facul

cultatis motricis, quæ membrum eleuatum in eo ſtatu ſeruare nequit. Motus verò illi, qui à vellicatione neruorum oriuntur, conuulſiui ſunt.

QVÆSTIO III.

An Tremor ab errore externo quoque prouenire poſſit.

Capiuaccius, *cap. de Tremore*, motum in tremore duobus modis deprauari ſtatuit, vel læſa facultate, vel ab errore externo; & ad errorem externum refert primò vitium ſpirituum animalium, quod hi nequeunt facultatem influxam ſeruare robuſtam. Deinde mobile, ſeu pondus mobilis, partiúmque motui deſtinatarum, cuius exemplum ponit ſanguinis abundantiam & potum copioſum. Tertiò ad vitium ſpirituum & pondus ſimul refert venena, frigiditatem nimiam, calorem & humores calidos, ac ſimilia, quæ cum ſpiritibus animalibus aduerſantur, tum calidum partibus inſitum lædunt.

Verùm non video quomodo aliquid ad errorem externum referri poſſit, quod obiecti rationem, reſpectu motricis facultatis, non habeat. Itaque ſpirituum vitium non ad errorem externum, ſed partium, quæ proximum motus organum ſunt, neruorum ſcilicet, morbos, & diſpoſitionem p. n. rectius referri puto. Spiritus enim animales influentes inſitum neruis calidum perficiunt, temperiémque eorum quaſi complent, & vt facultas motrix motum actu præſtare poſſit, efficiunt. Potus verò copioſus, & ſanguinis euacuandi retentio tremoris cauſſa ſunt, non quod membrum nimis graue reddunt, ſed potius, quia vel inſitum neruis calorem debilitant, vel ad vitioſorum humorum, qui idem efficiunt, generationem faciunt.

Atque idem præſtant venena, frigus nimium, & humores in febribus ardentibus; qui ipſi tamen maligna ſæpe & occulta potius vi, quàm manifeſta qualitate neruis inimici ſunt, vt ſuprà de cauſſis dictum.

QVAESTIO IV.

Quomodo Hydragyrum Tremoris cauſſa ſit.

Hydragyrum tremoris cauſſam eſſe extra dubium eſt, teſtaturque id experientia. Nec ignotum eſt id aurifabris, qui ad noxam, quam argentum viuum inferre poteſt, vitandam

tandam, dum argentea vaſa inaurant, in aëre libero vento ſecundo ſedere ſolent, vt fumus argenti viui ab eis arceatur. De modo autem controuerſum eſt. Nonnulli & vaporem argenti viui noxium eſſe, & in inunctionibus extra etiam adhibitum neruis nocere ſtatuunt. Alij ſaltem vaporem ore exceptum noxium eſſe docent. Platerus *in tract.* 1. *de cauſſis tremoris*, vtrumque negat, & argentum viuum in ſubſtantia, nec per ſuffitum, nec per inunctiones corpus ſubire, ſed viribus tantùm eo vſque deductis, neruis nocere ſtatuit.

Verùm enim verò nemo, qui argentum viuum tractauit, eiúſque naturam cognitam habet, Platero facilè aſſentietur. Etenim Hydrargyri ea natura eſt, vt in alia corpora ſeſe intimè inſinuet, eiúſque miſtio tam exacta, vt naturam ſuam, quocunque etiam modo mutata videatur, non amittat, ſed ad priſtinam naturam facilè redeat, vapórque Mercurij nihil aliud eſt, quàm ipſum argentum viuum in tenuiſſima corpuſcula redactum. Ideóque vtrumque fieri putamus, vt & vapore ac ſuffitu & inunctionibus noceat, & quidem non ſolùm qualitates communicando, ſed etiam ſubſtantiam. Etenim vapor ille vt dictum, nihil aliud eſt, niſi Mercurius in ſubtiliſſimas & minimas partes reſolutus, qui facili negotio in ☿ium viuum & currentem etiam redit, quod Chymicis tam notum eſt, quàm quod notiſſimum. Quin verò & inunctionibus in corpus penetrare poſſit, nemo dubitabit, cui vires argenti viui notæ ſunt, atque ita experientia id confirmat. Quantum enim ex ſuffitu & inunctionibus corpori nocere poſſit, hiſtoriis & exemplis demonſtrant Fernelius *de Lue* ♀*rea cap.* 7. Iulius Palmarius *de Morb. contag. l. de hydrag. cap.* 5. Foreſt. *lib.* 8. *obſeru.* 5. Neque ſolùm qualitate; ſed & ſubſtantia facilè patebit ei, qui exempla iſta & hiſtorias diligenter perpendet. Præterea refert Laurentius Scholtz. *in obſeru. Schenck. lib.* 7. *de hydrarg. obſeru.* 20. cuidam frequenter vtenti Mercurio accidiſſe, vt Mercurius brachio eleuato & dimiſſo in eo fluctuaret, & motu manifeſtè perciperetur.

CAPVT

CAPVT XXVI.

De Motus impotentia in genere.

CVM Tremor sæpè sit Paralyseos sequẽtis præludiũ,isque vt à facultatis motricis imbecillitate dependet, ita in motus impotentiam & abolitionem sæpe desinant; commodè atque ordine post tremorem, iam de motus impotentia & abolitione agimus. Et primò quidem in genere de motus impotentia; postea in specie de Paralysi dicemus.

Motus impotentia latius patet, quàm Paralysis.

Notandum enim hic, motus impotentiam latius patere, quàm paralysin. Nam ob luxationem articulorum & ossium dislocationem, eorundemque fracturam, ob vulnera, ob humores, ob exsiccationem & duritiem tendinum, ac ligamentorum, & similes caussas, membra, vt debent, & secundùm voluntatis imperium moueri non possunt, ac mouendi impotentia excitatur, quæ tamen paralysis non dicitur. Neque cui crus fractum, ac vulneratum est, paralyticus appellatur, etsi ambulare non possit. Sed tum solùm paralysis nominatur, cùm facultas motrix læditur, aut frustratus, ob spirituum animalium in musculis defectum, *vt capite sequenti* dicetur.

Caussa impotentia motus.

Cùm ergo plures caussæ esse possint, ob quas facultas motrix in officio suo impeditur, eas omnes in conspectu habere oportet, vt quæ in quolibet ægro locum habeant, inuestigari queat. Cùm autem motus voluntarij organum sit musculus; nerui spiritum animalem, sine quo nullus fit motus voluntarius,deferant;cerebrũ verò eum communicet & transmittat; ac insuper membrum, quod moueri debet, naturaliter dispositum esse debeat: In hisce quatuor impedimenti, ac læsionis, quæ in motu voluntario accidit, caussa quærenda est. De ea verò motus impotentia, quæ fit ob spirituum animalium defectum, ac neruorum spinalis medullæ, ac cerebri vitium, postea de paralysi

lysi, ac apoplexia dicemus. Hoc verò capite eas caussas saltem explicabimus, ob quas citra paralysin & apoplexiam motus animalis læditur, & præcipuè de musculorum, ac partium musculis connexarum, & quæ mouentur, vitiis & morbis.

Motus impotentia à nimia musculorum refrigeratione.

Et musculos quod attinet, primò nimia eorum refrigeratio, causa motus impotentiæ esse potest: Id quod iis accidit, quibus manus, vel pedes ab externo frigore aëris, vel aquæ, nimis refrigerati sunt, in quibus, neque manus, neque pes officium faciunt, & neque rectè apprehendere, neque rectè ambulare possunt.

Motus impotentia à musculorũ exsiccatione.

Deinde exsiccatio musculorum interdum motus impotentiæ caussa est, vbi videlicet musculi, tendinésque iis inserti ita exsiccantur & indurantur, vt amplius flecti, aut contrahi & extendi nequeant. Tunc enim membrum fixum & immobile manet; Accidit hoc sæpius post nimios labores, præcipuè in senibus, quibus membra ita exsiccantur, vt digiti & manus incuruæ maneant, neque rectè amplius officium facere possint. Accidere etiam potest interdum exsiccatio ex pinguedinis, quæ musculis adnata est, defectu, vt & à glutinis illius, quo tendines oblinuntur, absumptione; quæ ab atrophia dependet. Cuius rei notabile exemplum est apud Forestum *lib.10.obseru.97.* de puero quodam, qui crurum atrophia laborans, vt ambulare non posset, pro paralytico à multis Medicis, quorum consilia loco allegato videre est, frustra curatus, tandem verò à Foresto restitutus est.

Motus impotentia à duris tumoribus.

Nonnunquam tumor durus, veluti scirrhus, aut nodus ab excrementis in musculis genitus, imprimis circa tendines, vbi plures in articulorum regione concurrunt, mouendi impotentiam excitat; Id quod in carpo & circa genu frequentius accidere solet. Germani ab hac & priori caussa mouendi impotentia laborantes. Contractos vocant, quod manus, vel genua incurua & rigida contrahũtur, vt extendi planè non possint. Idem à cicatrice post vulnus in musculo, vel tendine, qui vulnerati, non verò planè dissecti erant, accidere potest, à quo vulneris labiis contractis musculóque breuiore reddito pars, cui inseritur, contrahi

contrahitur, nec rectè moueri poteſt; quod non ſolum in articulis manuum ac pedum accidit, ſed etiam muſculo temporali læſo accidiſſe, indéque os adeo conſtrictum fuiſſe, vt vix liquidiſſimos cibos admitteret, obſeruauit Platerus.

Si quoque extendantur per motum violentum nimium tendines adeo, vt fiant inde diſtracti longiores, quam par erat, aut à vinculis, quibus continentur, liberentur ac laxentur, accidit, vt membrum poſtea ſufficienter eleuari nequeat. Ita refert Platerus *lib.1.obſeru.*140. cuidam lapicidæ, dum ſaxum immenſæ molis volueret, adeo tendines in ſiniſtra manus vola ad digitos annularem & minimum deſinentes attractos fuiſſe, vt à vinculis, quibus detinentur, laxati eleuatique duas chordas ſub cute tenſas in altum referrent, contractíque hi duo digiti & attracti poſtea ſemper manerent. Contractionum talium aliquot hiſtoriæ videantur apud Platerum *Obſeru. lib.* 1. *à pag.* 137. *ad pag.* 140. *Motus impotentia à nimia tendinũ extenſione.*

Tumor etiam in muſculo dolorem coniunctum habens motus impotentiæ cauſſa eſt, membrumque dolens, vt par eſt, ægri mouere, nec poſſunt, nec volunt. *Motus impotentia à ſoluta continuitate.*

Tandem ſoluta continuitas in muſculis, vel illorum tendinibus facit, vt membrum, quod trahere debebant, mouere non poſſint, partim ob dolorem, ob quem pars vulnerata moueri non poteſt, partim quod muſculus, vel tendo vulneratus contrahi, aut extendi nequit. Idem efficiunt vlcera, & præcipuè poſt Iſchiadicos dolores orta, quæ membranas, neruos, ligamenta & tendines, circa coxæ articulum corrumpunt, vnde claudicatio, aut ad motum impotentia excitatur. Idem tamen & in aliis articulis fieri poteſt. Sicut etiam à magnis combuſtionibus ad articulos nerui & tendines quandoque ita retrahuntur, vt membrum inde incuruetur; præcipuè ſi circa initia Chirurgus ferulis & aliis idoneis medicamentis incommodum non præcaueat.

Secundò in partibus muſculis annexis & præcipuè oſſibus, nonnumquam tamen & ligamentis, ac cartilaginibus, cauſſa motus impotentiæ hæret.

Primò

Motus impotentia à cōformatione ossiũ vitiosa.

Primò si conformatio ossium sit vitiosa, qualis nonnullis à primo ortu obtingere, vel etiam ex fractura accidere solet, motus impeditur, vt vel æger claudicet, vel manu rectè apprehendere non valeat.

Motus impotentia ab ossium luxatione, & fractura.

Secundò dislocatio ossium & luxatio, & ea qualiscumque motui obest. Præterea si ossa frangantur, membrum moueri non potest, partim quia cùm pars ossis fracti, cui musculus & tendines inseruntur, mouetur, reliqua pars abrupta non sequitur: partim propter dolorem, qui etiam leui motu in osse fracto excitatur.

Motus impotentia à ligamētorũ vitiis.

Insuper caussa motus impotentiæ in ligamentis articulos obuolentibus & firmantibus esse potest. Eorum enim continuitas si soluatur, vel si laxentur, ossium laxatio, vel membri elongatio, quam appellant, accidit. Nam quandoque ligamenta rumpuntur; quandoque etiam ex vulnere soluuntur; sed vtrumque rarius accidit. Nonnunquam etiam ex vlcere ibi latente exeduntur, quod in coxendicis articulo, ob sinuosa ibi excitata vlcera accidere solet, vnde nonnulli toto reliquo vitæ cursu luxato & abbreuiato crure claudi manent, vel pede elongato claudicant. Nonnunquam distractis ex tensione nimia, & motu violento quocumque ligamentis articulos firmantibus, & ex parte ab ossibus, quibus cohærent, veluti auulsis motus articuli impeditur, cum dolore ab initio sæpe diu molesto. Denique laxata ligamenta, neque membrum satis firmant, & constringunt, vnde fit, vt articuli elongentur, & facili de caussa luxentur. Idque nonnullis ab ortu accidit, vt crura quasi pendula, & vnum altero longiùs obtineant, ac facili de caussa ossium dislocationem patiantur. Si quoque exsiccentur nimium & indurentur ligamenta, id quod in callosa & nodosa podagra fieri solet, articulus & membrum immobile manet, vel ægrè mouetur, & cum mouetur, stridor aliquis, ac fragor, ac si rumperentur, percipitur.

Motus impotentia à cartilaginis vitio.

Tandem si cartilago, quæ capita ossium mobilium munire solet, suam illam naturalem lubricitatem amittat, & hinc cartilago, vel exsiccetur, vel exasperetur, motui impedimento est. Atque hæ caussæ sunt, ob quas citra paralysin spontaneus motus impediri, vel tolli potest.

Signa

Signa Diagnostica.

Ipsum motus impedimentum per se obuium est, nec signis opus habet. Cum verò pro diuersitate caussarum cura varianda sit, caussæ diligenter inquirendæ. *Signa diagnostica.*

Primò refrigeratio manuum vel pedum latere non potest, sed ipse æger, quid passus sit, referet.

Exsiccatio & induratio musculorum ac tendinum, & atrophia membri, visu ac tactu comprehenditur, potestque hac in re Medicus, ne fallatur, & atrophiam membri pro paralysi habeat, satis instrui à Foresto *loco antea alleg. lib.* 10. *obseru.* 97.

Contracti etiam, & qui scirrhos ac nodos circa articulos habent, facilè à paralyticis visu & tactu discernere licet. Paralyticorum enim membra aliorum ope flecti & extendi possunt. Membra verò contracta & rigida etiam aliorum ope extendi non possunt, sed incuruata manent; tumoresque duri tactu deprehenduntur.

Si ab extensione violenta tendinum & ligamentorum motus impotentia proueniat, æger ipse, quid violenti passus sit, vel quid egerit, referet; atque ipse extensio tendinum tactu deprehendi potest. Ita tumores vulnera, vlcera, combustiones in musculis & circa articulos visui obuia sunt.

Ossium quoque vitium seu organicum, seu luxatio, seu fractura, sensibus deprehenditur, diceturque de signis fracturarum & luxationum suo loco. Ita si ligamenta vel rumpantur, vel vulnerentur, ex caussis euidentibus, quæ præcesserunt, id patebit. Et tum articuli luxantur & membrum plerumque iusto longius redditur; quod si accidat, & nihil tale præcesserit, indicio est, ligamentum laxius redditum fuisse.

Exsiccatio ligamentorum tactu deprehenditur: & tum inter mouendum stridor plerumque percipitur.

Prognostica.

1. Quæ refrigeratione extremorum mouendi impotentia, facilè refrigeratione cessante, & plerumque sponte cessat; Nonnunquam tamen medicamentis opus habet. *Prognostica.*

2. Immobilitas membrorum, quæ ab exsiccatione &

induratione musculorum; item duris tumoribus, nodis, callis, vel cicatricibus in tendinibus & ligamentis accidit, curatu difficilis est, & si malum diuturnum sit, ac ratione ætatis, & ob labores diuturnos obtigerit, ferè incurabilis est. Recens verò curationem sæpe admittit.

3. Si impotentia membrum mouendi fiat, quod à violentia tendo aut ligamentum distracta sint, incurabile malum est; Vt &, si musculus penitus amputatus sit. A combustione vitium facilius, vel difficilius curatur, prout illa minor, vel maior est.

4. Si ab organico ossium vitio motus impedimentum eueniat, idque sit natiuum, & à primo ortu contractum, malum incurabile est.

5. Si luxatio, vel fractura rectè curetur, etiam impedimentum motus tollitur: Si verò incurabilis est, vel integrè curari non potest, & motus impedimentum aliquod remanet. De prognosticis autem luxationum & fracturarum dicetur suo loco.

6. Qui ab vlceribus diuturnis circa articulos, præcipuè coxendicem, est immobilitas, plerumque incurabilis est.

7. Eadem ratio est ligamentorum vitij. Si enim illud curabile est, mouendi impotentia corrigi & tolli potest, Sin minus, perpetuum motus impedimentum remanet.

Curatio.

Curatio motus impotentia à refrigeratione.

Primò. Si ob refrigerationem nimiam manus vel pedes officium facere non possunt, plerumque, si æger de loco frigido in calidum se conferat, sponte cessat malum. Hoc tamen hic notandum, statim ad ignem & locum valdè calidum non accedendum, neque medicamenta calida mox applicanda esse. Hoc enim si fiat, magnus dolor percipitur, & nonnunquam, si magna sit refrigeratio, etiam gangræna inducitur. Imò si magna sit refrigeratio, aqua frigidissima pars primum lauanda, aut niue fricanda est. Id quod Norvvegis, Finlandis, & aliis Septemtrionalibus populis familiarissimum est. Documentum huius rei

præ

præbent, rapa, poma, & oua congelata. Si enim ea in aquam frigidissimam iniiciantur, gelu extrahitur & extra adhæret, & ea incorrupta manent. Si verò in aquam calidam vel tepidam iniiciantur, corrumpuntur. Postea verò si aliquid intemperiei adhuc remaneat, fouenda calidis medicamentis, vt decocto baccar. lauri, rorismarin. saluiæ, lauendul. & simil. aut lacte dulci, in quo ea cocta sint, aut oleis calidis, de cera, terebinth. de lateribus & similibus inungenda. *Nota.*

Curatio motus impotentia ab exsiccatione.

Secundò, si ab exsiccatione musculorum & tendinum sit membrum mouendi impotentia, humectantia & calefacientia, neruósque roborantia adhibenda. Musculus vel tendo ad eum tendens inungendus ol. amygdalar. dulc. violar. chamæmel. lilior. albor. lumbricor. hyperici, pinguedine anserina, humana, præcipuè medulla crurum vituli, terebinth. & similibus. Alij commendant pinguedinem iuniorum catulorum per decoctionem paratam, h. m. Catulorum, qui 9. dies non excedant, sumantur numero iij. exenterentur, & decoquantur in aqua communi ad totalem carnis dissolutionem, vbi pinguedo supernatabit, refrigescat; hinc pinguedo colligatur, & vsui seruetur. Balnea etiam & fomenta vsurpentur, ex radic. althææ, liliorum alb. bryoniæ, ireos, mandragoræ, quæ etiam valde emollit, foliis maluæ, violar. althææ, saluiæ, chamæpyt. thymi, floribus chamæmel. melilot. semin. lini, fænugræc. psyllij.

Possunt & insessus ex decocto ebuli parari, & singulis quinque diebus renouari.

Vel parentur seq. species pro balneo:

♃. *Rad. ebuli* ℔. iv. *gentian. baccar. lauri, iuniperi, rutæ syl.u.an.* M. ij. *flor. chamæmeli, hyperici, agrimon. fol. salicis, querc. an.* M.j. Misc.

Prosunt & thermæ ♀reæ. Cataplasmata ex iisdem fiant. Emplastra parantur ex gummi ammoniac. elemi, bdellio, galbano, opopanace, styrace, calamita, medull. crurum vituli, radicibus ireos, lilior. albor. & similibus.

Vt ♃. *rad. altheæ, bryon. lilior. albor. an.* ℥.j. *maluæ, altheæ, chamæpyt. flor. chamæmel. melilot. an.* M. j. *sem. fænugræc.*

nugræc. lini, an.℥.j. Coq. in decocto pedum & capitis veruecis pro fomento.

Poſtea inungatur locus affectus tali vnguento.

♃. *Vnguenti dialth.*℥.j. *axung. human.gallin. anſeris, medull. crur. vitul. an.* ʒ. ij. *ſucci lumbric.* ʒ. ß. Miſc. pro vnguent. Poſtea emplaſtrum diachylon imponatur. Poſt balneum & hoc vnguento membra affecta mox illini poſſunt.

♃. *Gumm. ammoniac. opopan. an.* ℥.j.ß. *bdellij* ʒ. vj. Diſſoluantur in ſpir. vini Rhen. add. *ol. lumbricor. terreſt.* ʒ.ix. *deſtill. caryophyll.* ʒ.ß. Miſc.

Platerus *lib.1.obſeru. p.*138.139.140. non ſine fructu hiſce vſus eſt: Primò hoc vnguento:

♃. *Ol.lumbric. lilior. albor. an.*℥.ij.ß. *cheirin. irini, an.*℥.ß.*lithargyr.*℥.j. Coque parum & addatur *gummi ammoniac. diſſolut. in aq. vitæ* ℥. j. *ſtyracis* ʒ. ij. *laricea,* ℥.ß.*Ceræ q. ſ.* F. Vnguentum. Emplaſtrum poſtea tale appoſuit.

♃. *Gummi ammoniac.* ℥.ij *Galban. opopanac. bdellij, an.*℥.j. Diſſoluantur in aq.vitæ. Adde *Styrac. calamit.*℥.ß. *pingued. anſerin. medull. crurum vituli., an.*℥.j. *thuris* ʒ. ij. *rad. ireos* ʒ. j. *hermodactyll.*ʒ.j. ß. *laricea & reſinæ communis q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Manè remoto Emplaſtro hunc fotum inſtituit.

♃. *Rad. althææ, bryon. ireos, lilior. recent. inciſar.* quantum poculum vulgare capit, *Abſinthij, thymi, ſaluiæ, an.* M.j. *flor. chamæm. meliloti, ſambucj, an.* p. j.*ſem. lini, fœnugræc. an.cochl.* 3. *vel* 4. Coq. in decocto Inteſtin. capitis & pedum vituli, addito pauco vino.

Plura eiuſmodi medicamenta videantur in Tractatu de Scorbuto *de Curatione membrorum contractorum & rigidorum.*

Manualis quoque opera ac inſtrumenta & machinæ ad tendines, muſculos & ligamenta adſtricta ſenſim relaxanda & extendenda non incommodè adhibentur. Sed id pro membrorum affectorum ratione varia variis modis perficitur. Si digitus vnus vel plures in manu ſint extenſi, annulus illi indendus, qui alij annulo vicino digito ſano adhibito affixus & connexus ſit. Ita enim cùm ſanus digitus mouetur & contrahitur, alter ſimul inflectitur. Si verò

verò membrum, vt genu, brachium digitus, contractum sit, sensim indies & sæpè membrum vel manibus vel pondere appenso, quod in pede fieri potest, vel idoneis instrumentis & machinis extendendum instrumenta ad hanc rem idonea videantur apud Guilelmum Fabricium, *Centur. 1. obseru. 83. & lib. de combust. cap. 15.*

Ad atrophiam illam in cruribus in adolescente, vnde motus impotentia orta erat, adhibuit Forestus singulis diebus manè interdum & bis de die, frictiones mediocres manu factas, dum adhuc in lecto decumberet manè æger per integram horam, incipiendo à coxa vsque ad talos & pedes, & sursum atque deorsum membrum fricando, vt eo modo apertis poris & meatibus sanguis ad crura tabida conflueret. Has frictiones cum per dies 12. & plures continuasset, peruenit ad vnctiones, quæ humectarent & moderatè calefacerent. Prius nimirum per dimidiam horam instituit frictiones illas siccas cum panno aspero, deinde talem inunctionem adhibuit.

℞. *Ol. amygdal. dulc.* ℥. ij. *chamæmel.* ℥. j. Misce, quo modo adolescentem pristinæ sanitati restituit.

Curatio motus impotentia ex scirrhis, durisque tumoribus, ac ligamentorum vitiis.

Tertio. Eodem modo, quo ob exsiccationem tendinum & musculorum motus impotentia curatur, etiam tollitur motus impotentia ex Scirrhis, durisque circa articulos tumoribus: modò sint curabiles vt & à combustione aut ligamentorum exsiccatione, ac duritie ortum habens, videlicet per emollientia antea proposita, & membrorum rigidorum, manuum vel instrumetorum idoneorum opera in contrariam figuram sensim facta extensione. Guilielmus Fabricius *loco allegato* in contractionibus à combustione callum nouacula exscindit, & partes quæ præter naturam coaluerunt, separat, ac vulus debito modo curat.

Quarto. Mouendi impotentia ex fractura vel luxatione, quod quo modo fieri debeat, dictum in Institutio. *lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 3. & 4.* & dicentur de iis suo loco plura.

CAPVT XXVII.

De Paralysi.

Paralysis PAralysis à παραλύεσθαι, id est, resolui dicitur, quoniam neruus & musculus, in quem inseritur, ita resoluitur, & eneruatur, vt ad motum προαιρετικὸν exercendum, fiat planè ineptus. Est est enim, vt Galenus *3. de loc. affect. cap. vlt.* habet, paralysis maximè τῆς κινήσεως ἀπώλεια. Vbi verò sensus solùm periit, ea, si propriè loqui libeat, partis est ἀναισθησία: Etsi & ea affectio, vbi sensus & motus simul perit, nomine paralyseos comprehendatur. Cognata paralysi est νάρκη ἢ νάρκωσις, hoc est, torpor vel stupor, quæ affectio etsi potissimum sensus hebetudo sit; tamen etiam à Medicis pro affectu ex sentiendi mouendique difficultate composito accipitur, seu pro diminuta & imperfecta paralysi. Stupor enim seu torpor sæpe ad veram paralysin via est, eiusque futuræ prodromus; & saltem causarum magnitudine hi duo affectus differunt. Particula autem παρὰ hoc loco vim minuendi habet, παραλυόμενοι media corporis parte, aut vno in membro resoluti dicantur: Cum λυόμενοι & καταλυόμενοι, qui toto corpore hoc modo affecti sunt, quales apoplectici & morti vicini, de quibus Hippocrat. 2. *aphor.* 47. Nominatur & παραπληγία vel παραπληξία tanquam vnius medietatis corporis resolutio, vnde & ἡμιπληγία appellatur, ad differentiam apoplexiæ, quæ πάθος est & affectus totius. Sic enim Galenus *in 3. Prorhet. Aphor. 26. & 68.* scribit; παραπληγία tale πάθος est dimidij corporis quale apoplexia totius. Denique πάρεσις quoque pro Paralysi vsurpatur, quæ remissio, laxatio aut resolutio est membrorum, mouendi facultate potissimum deficiente. Ab Auicenna & Interpretibus vulgò mollificatio nominatur, non quod reuera nerui emolliantur & laxentur, sed quod molliores videantur. Propria enim musculi actio est contractio ad originem, quo neruus & tendo fit rigidior & durior quasi vt

Paralysi cognatus est stupor. *Mollificatio.*

παραπληγία, παραπληξία, ἡμιπληγία.

πάρεσις.

Mollificatio.

in fidibus etiam fieri videmus. Cum autem nerui ab illa actione cessant & tendines non contrahuntur, aut non contrahi possunt, videntur esse molliores, etsi reuera molliores non sint, ac nulla essentialis mollities ipsis accidat; sicut & fides cum remittuntur, reuera non molliores, sed laxiores saltem fiunt.

Cur autem accidat, vt nunc sensus & motus simul, nunc motus, saltem saluo sensu, aut contra saluo motu, sensus saltem aboleatur, de eo dictum est in Instit. quæ hic repetere opus non est.

Definitio.

Est videlicet Paralysis motus in parte vna vel pluribus abolitio (nonnunquam & sensus simul aboletur) ob spirituum animalium ad motum spontaneum necessariorum defectum. Cum enim plures & diuersæ sint caussæ, ob quas hæc motus abolitio fieri potest, omnes ad causam vnam aliquam redigi oportet, quæ est spirituum animalium defectus. Spiritus enim animalis ad motum voluntarium, vt & sensum omnino necessarij sunt, ac sine illis nullus sensus ac motus perfici potest. Vulgò quidem docetur, caussam proximam esse denegatum influxum facultatis motricis. Verùm, vt alibi sæpius dictum, propriè loquendo facultates non influunt, sed animo vbicumque est, ibi omnibus suis facultatibus prædita & instructa est; Exercet autem illas organis idoneis. Ad quorum perfectionem & spiritus animales influentes requiruntur, qui faciunt, vt facultas insita in actum prorumpere possit. *Definitio* *Caussa proxima.*

Differentiæ.

Aboletur autem motus nunc in toto corpore (quod tamen rarius accidit) seu in omnibus infra caput partibus, citra læsionem actionum principum (hæc enim si coniungatur, est apoplexia) cum spinalis medulla tota affecta est: nunc alterum latus tantùm, seu dextrum, seu sinistrum afficitur; dextra scilicet, aut sinistra saltem parte spinalis medullæ læsa: nunc determinatæ saltem partis motus tollitur, vt manus, pedis, palpebrarum, à quibus etiam nomen accipit, & Paralysis pedum, manuum, linguæ, palpebrarum aut alterius partis nominatur. *Differentia.*

Caussæ.

Caussa. Etsi verò de caussa proxima nulla sit controuersia, in caussarum tamen reliquarum enumeratione non parum discrepant authores. Quamquam enim è Galeno & Auicenna suas opiniones omnes ferè depromant: alij tamen aliter eas explicant. Galenus quidem *lib.* 1. *de symptomat. causs. cap.* 5. de Paralysis caussis hæc habet, *Continens siue proxima, siue quomodocumque alio vocabulo libeat appellare, huius symptomatis caussa est talis quispiam in neruo affectus, cuius occasione à principio ad ipsum virtus trasmitti prohibetur. Porrò prohibetur, siquidem meatum aliquem neruus habet, qualem qui ad oculos descendunt, manifestè habere cernuntur, vel ex obstructione vel compressione. Si autem non habet, ex constipatione vel frigore vel compressione.*

Auicennas v. *cap. proprio* ita de caussis Paralysis docet: *Destructio sensus & motus fit, quoniam spiritus sensibilis vel motiuus aut retinetur à penetratione ad membra, aut penetrat, sed non suspicitur eius impressio propter complexionis corruptionem.*

Hinc plerique doctiores Medici de caussis Paralysis ita sentiunt, quod facultas influens (rectius spiritus influens) vel non transmittitur ob morbum neruorum eum deferentium; vel non suscipitur, licet influat membri recipientis vitio. Alij tamen aliter id explicant.

Nos, vt hæc hoc loco breuiter contrahamus, (plura enim postea in quæstionibus dicentur) statuimus, cum à neruo musculus omnem vim mouendi accipiat, hicque & suam peculiarem temperiem & similarem constitutionem necessario habeat, & vt spiritum animalem à cerebro in musculis ferat, etiam organicam constitutionem obtineat: à neruorum, siue in partem ipsam, quæ moueri debet, insiti sint, siue longius ab ea remoti & ad eam tendant, vitio & morbis omnem Paralysin prouenire. Et quidem neruos (sub quibus & spinalem medullam comprehendimus) malè affectos Paralysis caussam esse, vel vt sunt partes similares atque intemperie laborant, aut νάρκωσιν patiuntur, vel vt instrumenta & canales spiritum animalem ferentes, dum angustia præter naturam laborant

rant, vel dum ipsorum vnitas soluta est. Etsi enim partis ipsius, quæ moueri debet, vitio spiritus animales non suscipi etiam vulgò dicatur, tamen id omne partibus obuenit, quatenus sunt neruosæ & neruos obtinent & ob neruos ipsis insitos hoc accidit. Quamuis, vt postea dicetur, ob curationem & medicamentorum applicationem necessarium sit, inquirere, an in ipso musculo seu neruo musculo inserto, an verò in via seu neruo ad ipsum tendente caussa mali sit.

Quod verò nonnulli addunt tertium, nimirum caussam posse esse etiam in origine, id superuacaneum videtur. Nam si intelligunt originem spinalis medullæ aut cuiuscunque nerui, & tùm in via à cerebro ad morbum caussa hæret. Si autem per originem ipsum cerebrum intelligunt (sicut nonnulli statuunt, quod in cerebro caussa Paralysis esse possit, si illud spiritibus destituatur) verùm equidem est, cerebro affecto motum in toto corpore aboleri posse, verùm is affectus non est Paralysis sed Apoplexia, vel aliquis soporosus affectus.

Cùm ergo tria ista tantùm morborum genera, intemperies νάρκωσις, angustia, & soluta vnitas in neruis, siue à cerebro aut spinali medulla ad membrum aliquod tendentibus, siue alicui musculo insertis, sint caussa Paralysis, quæ faciunt, vt musculus spiritibus animalibus destituatur (quorum defectum proximam & coniunctam Paralysis caussam esse diximus) de his ordine dicemus.

Et primò quidem intemperiem quod attinet, in eo omnes consentiunt, frigidam & humidam intemperiem in neruis caussam Paralysis esse, qua totus neruus resoluitur & ad spiritum animalem suscipiendum (frigus enim spiritibus inimicum) & motum ineptus redditur. Vndè rectè vulgò frigus neruis inimicum esse statuitur. Et potest hæc intemperies vel sine, vel cum materia esse, siue à caussa externa vel interna prouenire.

Paralysis ab intemperie frigida & humida in neruis.

A caussa externa & euidente Piralysis fit ob contactum diuturnum rei frigidæ, nimirum aërem ambientem frigidum, ventum borealem, contrectationem niuis vel glaciei, moram in aqua frigida, vel sessionem super lapide

frigido, ſicut hoc quibuſdam accidiſſe Galenus 1. *de loc. affect. cap.* 6. docet. Idem etiam 4. *de loc. affect. cap.* 4. refert, quendam hyeme tempore frigido & pluuioſo, cùm madidum pallium collo diutius obuoluiſſet, in manus Paralyſin incidiſſe, neruis, qui à ſpinali medulla ad manum deducuutur, nimium humectatis & refrigeratis.

Ab interna verò cauſſa excitatur Paralyſis, cùm humores pituitoſi, frigidi & humidi neruos alicubi irrigant, refrigerant & humectant, eorumque tonum laxant, & temperiem naturalem deſtruunt, vt ſpiritum animalem commodè ſuſcipere, eoque frui & vti non poſſint. Humores autem illi, qui ſpinalem medullam, ſeu neruos alterando Paralyſeos cauſſa ſunt, plerumque à capite deſcendũt. Cùm enim ſpinalis medullæ & omniũ neruorũ origo ſit à cerebro, ſi quid vitioſi humoris in capite collectum ſit, & à natura à cerebro expellatur, vel ſponte defluat, via decliui & prona in neruos deſcendit, eoſque afficit, & hoc etiam modo (nam an compreſſione, vel obſtructione idem etiam fiat, poſtea dicetur) poſt apoplexiam Paralyſis ſequi ſolet, cùm humor, qui apoplexiam produxerat, è cerebro excuſſus & per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens, & ſpinalis medullæ ac neruorum ductus ſequens neruos irritat, alterat & humectat, atque ad officium & vſum ineptos reddit. Quod tamen & ſine apoplexia aliis de cauſſis fieri poteſt.

Qui autem fiat vt poſt apoplexiam alterum tantùm latus reſoluatur, altero manente incolumi, inquiſitione dignum. Auicennas ſtatuit ſpinalem medullam diuiſam eſſe in duas partes perinde ac cerebrum, & hinc fieri, vt licet humor alteram occupet, altera ſalua manere poſſit. Leonhartus v. Iachin. qui neque in cocta vitulorum & arietum medulla, neque in cruda hoc diſcrimen inuenire potuit, *in 9. Rhaſis capite de Paralyſi*, Auicennam reprehendit, quaſi rationibus quibuſdam deceptus falſa ſtatuerit, cum contra mirari naturam potius debuerit, quæ in continuis quoque corporibus alteram partem ſine altera poſſit afficere. Ipſe enim miræ naturæ ſagacitati hoc tribuit, quæ τὸ κατ' ἴξιν ſeruat non ſolùm per

capi

capitis & spinæ neruos, verùm & per neruos, musculos & cutem totius corporis. Verùm etsi Iacchinus istam spinalis medullæ in duas partes diuisionem inuenire non potuerit: Recentiores tamen anatomici, Varolius & alij satis clarè monstrarunt, vt ipsum cerebrum est duplex, ita & spinalem medullam esse duplicem. Vnde facilè est rationem reddere, cur vnum latus lædatur altero saluo. In quam enim partem natura humorem apoplexiæ caussam deponit, ea paralysi afficitur. Hoc tamen non negandum, naturæ hoc esse sagacitatis & prouidentiæ, vt humorem vitiosum non ad vtrumque latus simul deponat, sed alterum saltem, & ita vno læso alterum integrum conseruet.

Intemperies autem hæc non solùm in ipsis musculis, sed & in neruis ad musculos tendentibus esse potest. Capiuatius equidem & alij Auicennæ interpretes statuunt, ab intemperie non in ductibus, sed solùm in musculis paralysin fieri posse. Verùm nec experientia nec ratio id satis confirmat. Galenus 4. *de loc. affect. cap.* 4. refert, quendam, cùm madidum pallium tempore frigido & pluuioso diu collo obuoluisset, in manus paralysin incidisse, neruis non in manu, sed qui à spinali medulla & collo ad manum deriuantur, refrigeratis. Ac si nerui altera portio vbicunque refrigeretur, & ad officium inepta reddatur, partes omnes, quibus nerui illius ductus reliqui communicantur, seu quæ à ramo isto neruos suos accipiunt, resoluũtur.

Præter intemperiem nerui, quatenus sunt partes similares, etiam à caussis occultis iisque peculiari modo infestis lædi possunt. Quod facit vis Narcotica, cum in medicamentis & venenis Narcoticis, tum in humoribus, qui similem naturam induunt. Ab hac Caussa proculdubio est Paralysis, quæ à contactu marinæ torpedinis seu retis, in quo fuerit capta, ortum habet, aut à contrectatione argenti viui prouenit, & aurifabris atque iis, qui specula parant, vt de Venetianis refert Hercul. Saxonia familiaris est.

Paralysis à vi narcotica.

Vinum etiam huc pertinere credibile est, quod quantum neruis incommodi immoderatius sumptum pariat, tremor manuum in potatoribus, non rarò docet; vnde etiam vulgò neruos ferire dicitur. Quanquam verò Paralysin

lysin à vino induci putent, alij à siccitate, vt Rondeletius, & quod suo calore ac tenuitate excrementa ad neruos deducat; alij, vt Eustach. Rudius, quod in neruis acetosum euadat: tamen probabiliorem putamus Plateri sententiam, qui statuit, vinum peculiari vi Narcotica sensus ac spiritus torpidos reddere: quam confirmat Fernelius, qui *lib.5. de part. morb. & symptom. cap.*8. refert, se vidisse aliquando vniuersam corporis cutem ex crapula & vinolentia stupore affectam fuisse. Et Narcoticam talem vim habere non rarò humorem illum, qui Apoplexiæ & Paralysis caussa est, credibile est. Quanquam enim frigiditas concurrere potest: tamen si saltem frigiditas Paralysin excitaret, non tam pertinax esset hoc malum, nec tam diu tam efficacia medicamenta calefacientia & siccantia sæpe sine omni, vel cum paruo fructu adhiberentur; quod satis arguit, caussam aliam longè potentiorem & efficaciorem, quam sit sola intemperies frigida & humida, subesse.

Huc pertinet procul dubio Paralysis Scorbutica, atque ab his duabus caussis, irrigatione videlicet & humectatione neruorum ac vi narcotica prouenit, quæ seu ab ichore & seroso humore, seu à vaporibus malignis, qui à colluuie humorum Scorbutica eleuantur, ortum habet, de qua cum in Institut. & Tr. de Scorbuto *cap.* 5. plura dixerimus, hic nihil addimus. Vbi etiam, quomodo ex Colica fiat Paralysis, monstratum.

Paralysis à neruorum angustia.

Secundò si nerui quatenus partes organicæ considerantur, seu quatenus sunt canales spiritus animales ad musculos ferentes, angustia p.n. in iis spiritibus animalibus transitum intercludens, Paralysis caussa esse potest, & in eo omnes Medici consentiunt. Verùm quot modis angustia ista neruo excitari possit, dissentiunt.

Vulgò autem tres angustiæ caussæ ponuntur; Obstructio, Compressio & Densatio.

Obstructio fit, cum ab humore crasso nerui substantia, seu cauitas ita repletur, vt spiritus animales, transire non possint.

Verùm obstructionem hanc fieri posse negat Platerus, ideo, quod humor crassus in neruorum tam solidorum

substan-

substantiam, tam subitò, vt sæpe Apoplexia in Paralysin mutatur, se insinuare non possit. Ipse verò humores istas secundum cauitates spinæ descendentes, & pondere suo incumbētes neruis, ipsos comprimere & spiritibus animalibus viam intercipere, ac præterea neruorum naturalem temperiem ac tonum labefactare statuit. Veruntamen non impossibile planè videtur, vt humor aliquis in substantia cerebri collectus in ipsam neruorum substantiam sese insinuet; neque opus est, vt humor ille planè crassus sit. Nam quò minus porosi sunt nerui, eò facilius obstrui possunt.

Compressio fit secundùm Platerum ab humoribus neruis extra incumbentibus. Deinde accidit à tumore quocunque neruos comprimente, à contusione, à luxatione vertebrarum dorsi subitò facta (nam si sensim fiat, quod fit in gibbosis, sensim quoque cedit medulla, nec contorquetur, vnde nihil mali nerui patiuntur, nec motus aboletur) vel aliorum ossium, à fractura ossium, à vinculo iniecto, & caussa quacunque comprimente, vt à diutino in cubitum innixu, capitísque supra cubitum inclinatione, vt & femoris super femur positu. Quò & frigus referri potest neruos adstringens.

Denique densatio seu coarctatio seu stipatio, quæ Galeno est πίλησις, accidit, vt Galenus *lib.1. de caus. sympt. cap. 9.* docet, cum neruus crassiorem, quam pro sua natura, habitum seu conditionem susceperit: Id verò contingit duplici ratione, vel quia nutritus sit viscidis & crassis succis, vel quia sit coactus à violento frigore.

Tertiò caussa Paralysis est soluta vnitas, cum neruo dissecto, eroso & rupto, membro, in quod spiritum animalem deferebat, ille denegatur, & hinc sensus ac motus perit; nisi ab aliis neruis illæsis adhuc spiritum hauriat. *Paralysis à soluta vnitate.*

Atque ex his, quæ de triplici morborum genere, quibus dum nerui afficiuntur. Paralysis inducitur, diximus, manifestum euadit, qui humores Paralyseos caussa esse possint, de quo Authores dissentiunt, vt postea *quæstion.* 2. dicetur. Nimirum humores omnes, qui neruos vel secundum vulgarem sententiam obstruunt, vel extra comprimunt, vel

alte

alterant, refrigerant, humectãt ac irrigant, ac stupefaciunt, paralysis caussa esse possunt. Imò & vapores, qui idem præstare queunt, quod in Paralysi Scorbutica fieri videtur; nisi quis ad humorem serosum potius tum recurrere velit. Ideóque etsi humores pituitosi & frigidi ad Paralysim inducendam sint valdè apti, & hinc destillationes talium humorum à capite, & omnia, quæ crudos ac pituitosos humores in capite generant, ad Paralysim inducendam sint apta; tamen humores biliosi & melancholici ac cerosi hinc non planè excludendi sunt, vt postea *quæstion.2.* dicetur. Quanquam enim humores biliosi & melancholici siccandi vim habeant, & aliis humoribus collati sicci sint: tamen quia humores sunt, humidi sunt & neruis humidiores, ipsósque proinde humectare & irrigare, ac præterea extra iis incumbentes eos comprimere possunt. Non raro quoque in febribus malignis malignitatem & vim narcoticam inducere solét, atque eo etiam modo Paralysis caussa esse possunt. Via autem, per quam influunt humores ad musculos, cerebrum plerumque esse facilè concedimus; vnde affectus cerebri sæpe futuræ Paralysis indicium sunt, & in Paralysin degenerant. Quandoque tamen etiam è venis eò effundi posse, vel crises in morbis monstrant. Narrat enim Galenus, *4. de loc. affect. c.4.* cuidam, qui à vehementi Peripneumonia conualescebat, brachij, tam quo ad posteriores, quam quo ad superiores partes & cubiti maximam partem ac summos digitos sensus difficultate laborasse, atque motum quoque aliquot digitorum læsum fuisse. P. Ægineta *lib.3. c.18.* facit mentionem Paralyseos ex Colica per iudicatoriam quandam translationem, quæ etiam Scorbuticis familiaris est. Et Fernelius *lib.5. de part. morb. & sympt. cap.3.* refert: Bilem flauam sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi ac in neruorum originem effusam aliquando Paralysin generasse. In quibus casibus omnibus per venas potius ad spinalem medullam & neruos effundi humores biliosos, quam à cerebro communicari probabilius, de quibus in Institut. & Tractat. de Scorbut. *cap.5. n.14.*

Patet ex iisdem etiam, quæ sint caussæ euidentes, caussæ

proca

procatarcticæ & euidentes, videlicet frigus aëris & aquæ, medicamenta & vina Narcotica, somnus in loco humido, vel ædibus calce recens obductis, mora sub radiis Lunæ, cibi pituitam suppeditantes, imprimis crapula & ebrietas, præsertim ex vino, imprimis si ieiuno stomacho potetur, & quæcunque caput replent, ac neruis nocent, vt & venus nimia, casus ab alto, percussio capitis, vel ceruicis, contusio & luxatio vertebrarum, vt & aliorum ossium, eorumdémque fractura & similia, quorum hactenus facta est mentio.

Caussæ disponentes. Ex his etiam, quæ hactenus de caussis Paralysis tradita sunt, eam senibus & hyeme frequentius accidere posse & quos morbos sequi soleat, manifestum est. Secundum Auicennam quinque ægritudines sequi solet: Apoplexiam, Epilepsiam, dolorẽ Colicum, Strangulationem vteri & Febres Chronicas. Rarius tamen Epilepsiam sequitur: tum scilicet quando à Paroxysmo Epilepsiæ materia ad neruorum principium vno impetu detruditur, spirituúmque animalium transitum impedit. Quandoque tamen etiam alios morbos sequi solet, vt de Peripneumonia dictum. Scorbuto quoque familiaris est.

Signa Diagnostica.

Signa diagnostica. Paralysis ipsa & symptomata ex iis, quæ sensibus apparent, facilè à vulgo etiam agnoscitur. Etenim pars affecta motu, vel simul etiam sensu destituitur; sæpe numero & atrophia tandem contabescit. Addunt quidam & alia signa, quod nimirum pulsus in parte affecta sit debilis & frequens, quandoque etiam latus sanum ita calidum, ac si esset in igne, & latus resolutum ita frigidum, ac si esset in niue; quod vt quandoque accidere potest, ita proculdubio à peculiari caussa accidit, cum videl. humores frigidi & crassi sunt in latere affecto, qui faciunt, vt non solùm spiritus animales, sed & vitales sese liberè in partem affectam diffundere non possunt, vnde latus ægrum frigidum apparet, sanum verò, in quod calor influens totus conuertitur & liberè effunditur, calidius.

Duo verò signis diligenter inquirenda veniunt; Locus primariò affectus, & caussæ, secundùm quas curatio maximè

mè variat; neque ipsi parti affectæ semper medicamenta applicanda. Stultè (vt Iachinus loquitur) faciunt, qui ad resoluta membra operam ponunt, origine naturali ignorata; nihilque perficies, nisi affectam prius partem noueris. Notabile est huius rei exemplum apud Galenum, *1. de loc. affect. cap. 5.* de quodam Pausania Syro, qui in tribus digitis, seruato motu, sensum amiserat, & triginta iam diebus è medicamentis satis idoneis digitis impositis nihil auxilij senserat. Hunc enim cum Galenus à vehiculo in dorsum lapsum cognosceret, coniecturam fecit, in primo exortu nerui post septimã vertebram prodeuntis partem quampiam ab ictu fuisse inflammatam & nunc habere scirrhosam dispositionem, ideóque illud ipsum medicamentum à digitis amorum illi spinæ parti apposuit, vnde digitus læsus cum adstantium admiratione est restitutus.

Caussarum eadem est ratio. Longè enim aliter Paralysis, quæ ab intemperie est, curanda venit, ac ea, quæ à compressione, vel luxatione, vel fractura vel simili caussa euidenti.

Signa loci affecti. Locus ergo primariò affectus vt rectè cognoscatur; primò inquirendum, an ægro aliquid ab externis & euidentibus caussis acciderit, an scilicet percussus, contusus, lapsus, vulneratus, aut in parte aliqua corporis compressus sit; aut an ab aëre, pluuia, aqua, niue refrigeratus. Ex his enim & locus affectus & caussa innotescit. Ita Galenus in Pausania illo, de quo modo dictum, qui in itinere ex curru delapsus dorsum ita læserat, vt sensum trium digitorum sinistræ manus amitteret, ex caussa illa euidente locum primariò affectum non manum, sed spinam dorsi esse collegit, *1. de loc. aff. cap. 6. & 3. de loc. cap. vltimo.* Vbi plura huius generis exempla reperiuntur.

Si verò nulla externa vel euidens caussa præcesserit, obseruandum, in quibus partibus functiones animales laborant vel amissæ sunt: multitudinem enim neruorum affectorum ostendit partium affectarum numerus. Ad quam rem imprimis Anatomica cognitio requiritur, vt Galenus *1. de loc. affect. cap. 6.* docet, & notitia, vnde in quamlibet partem nerui deriuentur & implantentur. Si enim simul

cum

cum dextra vel ſiniſtra corporis parte eadem quoque faciei pars reſoluatur, & impedimentum accidat in ſermone; cerebrum ſecundum illam partem, ſimulque initium ſpinalis medullæ ſecundum illam partem affecta ſunt.

Si autem pars faciei dextra vel ſiniſtra ſolùm reſoluatur, reliquo toto corpore ſaluo manente, ſpinalis medulla ſalua eſt, cerebro ſaltem ſecundum illam partem, à qua nerui ad partes eas deriuantur affecto. Quod ſi verò omnes partes capitis ſaluæ ſint, ſub capite verò partes reſolutæ, cerebrum ſaluum eſt, vitiumque eſt in ſpinali medulla, aut neruo aliquo. Et quidem ſi omnes totius corporis, vel vnius lateris ſub capite partes reſoluuntur, initium ſpinalis medullæ affectum eſt. Et quidem totum, ac ſecundum tranſuerſum, ſi omnes ſub capite partes tam dextræ quam ſiniſtræ reſolutæ ſint. Sin verò in vno ſaltem latere vel medietate corporis ſub capite motus ablatus ſit, in altera duntaxat ſpinalis medullæ parte, dextra vel ſiniſtra, cauſſa mali hæret. Sin autem non omnes vnius lateris partes reſolutæ ſint, ſed multæ ſaltem; non initium ſpinalis medullæ affectum eſt, ſed in loco aliquo inferiore cauſſa mali hæret. Quo loco autem conſiſtat cauſſa mali, docebit partium reſolutarum numerus, & cognitio neruorum è ſpina in quamcunque partem prodeuntium. Exempl. gr. Si motus brachiorum ſaluus ſit, crura autem reſoluta, vtrumque vel alterum, mali cauſſa hæret infra lumbos, in vertebris oſſis ſacri, neruíſque inde prodeuntibus. Et quidem ſi vtrumque femur, crus, & vterque pes reſoluatur, ſpinalis medulla eo loci tota afficitur. Sin verò vnum crus ſaltem reſoluatur, vna ſaltem pars ſpinalis medullæ, dextra vel ſiniſtra læſa eſt.

Si verò non totum corpus, non multæ partes, ſed aliquæ, vel vna ſaltem reſoluta ſit, neque in cerebro, neque in ſpinali medulla, ſed extra eam in nerui alicuius, vel neruorum propagine cauſſa hæret. Ideóque ex Anatomicis tum inquirendum, vel in mentem reuocandum, vnde muſculus, cuius motus ceſſat, neruos ſuos accipiat. Exemplis aliquot rem illuſtrabimus: Si (citra muſculorum affectum) caput circumagi nequeat, vel buccæ non moueãtur,

vel si ceruicem in latera mouere nequeat æger, aut potius si hæ omnes partes laborent: tunc nerui posteriores ex propagine primæ, secundæ, tertiæ, quartæ, quintæ aut sextæ vertebræ ceruicis affecti sunt. Vbi ceruicem quis flectere nequit, anteriores nerui dictarum propaginum sunt læsi.

Si brachium stupeat & resoluatur, reliquo corpore sano & illæso, si solum brachium attollere nequeat æger, aut cutis externa summi brachij stupeat, primus brachij neruus afficitur. Si cubiti motus impeditus sit, consideranda est eius flexio. Si enim sola cubiti flexio extrorsum sit impedita, cum stupore cutis internæ, cubiti alio motu omni saluo, secundus brachij neruus laborat. Quando autem æger cubitum introrsum flectere non potest, & anterior cutis brachij stupet, aut musculi in cubito siti stupent, aut flectere digitum aut carpum non potest cum stupore cutis, tertius neruus læsus est totus: vel si flectat adhuc cubitum, circa articulum cubiti affectus est. Sin verò stupeat, aut non moueatur digitus annularis aut paruus, quintus neruus patitur. Si extendere cubitum, carpum, vel digitos nequeat, vel si musculi stupeant, quartus neruus affectus est. Partem eius affectam ita cognosces. Si enim extensio cubiti sit integra, paulò suprà articulum cubiti patitur. Sed si externa cutis cubitusque ad brachiale sensum amiserit, intra articulum illum afficitur. Ita & in aliis partibus affectis exortus & propagines neruorum, qui spiritum animalem iis deferunt, inquirantur.

Præterea à iuuantibus & nocentibus sedes mali & locus primariò affectus cognoscitur. Nam si noxa supra partem Paralyticam consistat, & medicamenta ipsi affectæ adhibeantur, nihil iuuabunt. Conferent autem, si fonti mali applicentur, id quod in Pausania Syro, de quo antea, accidit 1. *de loc. aff. c.* 6.

Cæterum de partibus in facie obseruandum, quod resoluta in aduersam sanam contorqueri soleat. Quia musculus sanæ partis ab actione sua, id est, tensione siue tractione non cessat. Atque ita pars resoluta tractum aduersæ siue oppositæ sanæ partis sequitur, quæ & breuior propterea redditur.

Diligen-

Diligenter tamen tunc discernendum est, vtrum pars affecta & contorta laboret paralysi, an conuulsione. Nam si; exempl. gr. distorsio oris existat à paralysi, pars resoluta longior facta in sanam trahitur, vt diximus. Contrarium accidit, si fiat à conuulsione, vbi ægra decurtata sanam attrahit. Deinde in Paralysi pars affecta facilè extendi potest, quod in conuulsa fieri nequit, quæ rigida manet. Præterea conuulsio cum dolore aliquo est coniuncta, non paralysis, in qua plerumque sensus simul perit. Postremo in Paralysi faciei palpebra oculorum inferior demissa est, ægérque deorsum aspicit, cuius contrarium obseruatur in conuulsione. *Nota.*

Cognita iam sede locóque affecto διάθεσις malíque caussa inquirenda. Et primò quærendum de caussis externis & euidentibus, vt de refrigeratione ab aëre, aqua, niue, medicamentis foris impositis frigidis, de contrectatione marinæ torpedinis, de opiatorum & narcoticorum vsu; de compressione à corpore duro, tumore, casu, ictu, vinculis, luxatione ossium, fractura eorundem, & similibus. *Signa causarum.*

Si horum nihil præcesserit, sed Apoplexia æger laborauerit, facilè & hoc ex ægri & adstantium relatione cognoscetur. Si nec hæc præcesserit, à corporis constitutione ex humorum abundantia insigni ac morbis, quæ præcesserunt, vel adsunt, ex ætate, regione, anni tempore, victus ratione, humor peccans & morbi caussa cognoscetur. Consuli etiam possunt iuuantia & lædentia.

Prognostica.

1. Omnis Paralysis fortis à caussa interna difficulter curatur; cùm humores, qui neruos occupant, non sine maximo labore & negotio amoueri possint: Imprimis cùm ægri in medicamentorum necessariorum vsu, ac recta diæta raro persistant. Et primò quidem solent, qui per omnia membra resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correpti quidem non sint, diutius quidem viuunt, raro ad sanitatem perueniunt, & plerique spiritum miserum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus verò nunquam acutus, sæpè longus, ferè sanabilis morbus est. Celsus *lib.3.c.28.* *Prognostica.*

Verùm hîc notandum; Primò procul dubio prioribus

verbis de Apoplexia Celſum loqui. Sua enim tempora ſecutus, vtrumque affectum & Apoplexiam & Paralyſin propriè dictam paralyſin nominat. Deinde non ſimpliciter verùm eſſe, paralyſin ſemper eſſe longum morbum, etiam eam, quæ in partibus ſaltem eſt; id quod Paralyſis Scorbutica teſtatur, quæ ſæpe breui temporis ſpatio finitur, vt de Scorbuto *cap.5.num.22.* diximus. Experientia idem docuit Petrum Salium Diuerſum, qui propterea, *in notis in Altimarum cap.*14. ſtatuit, Paralyſin non ſemper ab humore frigido & viſcido prouenire, verùm & à vaporoſa materia, quæ ad principium neruorum tranſmiſſa, obſtructionem in iis inducens, ac ſpiritus animalis viam intercipiens, ſenſum & motum inferiorum partium inhibeat. Exemplúmque affert cuiuſdam Tonſoris, qui poſt crapulam nocte media cum timore ſuffocationis expergefactus, incidit ſubitò in paralyſin omnium corporis partium infra faciem exiſtentium, ſenſúque & motu adeò priuatus eſt, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo ſcarificatus, quicquam ſentiret, nullámque partem, niſi caput, mouere poſſet; quæ ſoluta crapula ac frictionibus tantùm modo ac inunctionibus quibuſdam reſoluentibus ad ſpinam, intra tertium diem omnino ſanatus eſt. Ideóque ea paralyſis ſola longa eſt, quæ ab humore craſſo prouenit.

Hiſtoria notanda de ſubita paralyſeos ſolutione.

2. Et præcipuè paralyſis, quæ ex ſoluta Apoplexia prouenit, difficilis curationis eſt, & periculoſa ob cauſæ vehementiam, ob confirmatam partium imbecillitatem, & ob metum recidiuæ. Nam paralyſis, Apoplexiam excipiens, ſæpè in eandem recidit; vel materia, quæ ad cerebrum & ſpinalem medullam defluxit, ad cerebrum iterum recurrente, vt nonnullis placet: Vel, quod veroſimilius eſt, facto vndique maiori concurſu ſimilis materiæ ad cerebrum, vel eiuſdem in cerebro cumulatione, vbi retenta hominem denuo apoplecticum reddit.

3. Minus periculoſa eſt paralyſis, ſi ſolùm motus aut ſenſus lædatur; magis, ſi vterque: Peior rurſum, in qua plures nerui & muſculi ſunt affecti. Hinc maius periculum minatur Paralyſis, ſi medulla ſpinalis ſit affecta, quam ſi partis alicuius ſaltem neruus ſit affectus. Et eò periculoſiores etiam

etiam spinæ affectus, quo cerebro sunt propiores.

4. Paralysis ex nerui grandioris aut spinalis medullæ incisione transuersim facta non curatur: Quia incisio hæc non coalescit. Hippocr. *6. aph. 19.*

5. Paralysis ex luxatione valida & subita vertebrarum, præsertim ceruicis (cum à vertebris ceruicis nerui è medio inter vertebram superiorem & inferiorem exeant; in lumborum non item, sed è vertebra superiore exeant) plerumque lethalis est, teste Auicenna, propterea quod nerui insigniter contunduntur & atteruntur, ac propter sequentem inflammationem vertebræ, facilè ad pristinam sedem reduci nequeant. Si in Paralysi ex ictu, contusione, casu nerui vehementer contundantur; non curatur. Signum verò est neruos vehementer contusos esse, si illicò post ictum Paralysis oriatur. Aliàs si non illicò, non tàm ob attritionem nerui Paralysis existit, quàm ob inflammationem, quæ ictui succedit.

6. Tremor Paralysi superueniens, bonum. Quoniam meatus neruorum aliquo modo aperiri significat, per quos aliquid spiritus animalis ad aliqualem motum sufficiens transire potest.

7. Si membrum resolutum fuerit actu calidum, de sanitatis recuperatione spes est.

8. Si membrum Paralyticum extenuetur, eiúsque color vegetus mutetur, aut non curatur morbus, aut difficulter; quia non solùm spiritus animalis defectum, sed & calorem naturalem propemodum extinctum arguit: Præsertim si resoluti lateris oculus imminuatur; id quod spirituum defectum indicat. *Nota.*

9. Cruribus & pedibus resolutis facilior est curatio, ob sicciorem & robustiorem eorum neruorum naturam.

10. In senibus difficulter curatur Paralysis, ob caloris natiui imbecillitatem, vt & Hyeme. Plus autem sperare licet tempore æstiuo & verno, si æger rectè regatur.

11. In omnibus neruosi generis affectibus, qui à pituitosis & frigidis humoribus fiunt, vt sunt Apoplexia, & Paraplegia, febris valida superueniens non parum adiumenti affert, teste Galeno, *2. Prorrhet. aph. 50.* Morbi enim

caussam febris illa absumit, neruósque calefacit & exsiccat.

12. Rhasis 1. *contin.* se multos resolutos ex Diarrhœa superueniente curatos vidisse scribit: Quod Marcell. Donatus, *in Histor. medic. mir. l. 2. c. 5.* non de valida & antiqua, sed de debili & recenti Paralysi accipiendum censet. Potest idem & de Paralysi scorbutica verum esse, quæ ex humore seroso & mobili prouenit.

13. Paralysis rarò degenerat in alios morbos, ipsa verò alios morbos sequitur, Apoplexiam, Epilepsiam, Colicam, febres Chronicas, suffocationem vteri, vt supra dictum.

Indicationes.

Indicationes. Cùm proxima Paralysis caussa sit spiritus animalis in parte resoluta defectus, vt is parti restituatur, requiritur. Verùm ista indicatio inutilis est; cùm non detur materia remedij, quæ huic proximè & immediatè possit satisfacere. Ergo à caussis, à quibus continens ista dependet, indicatio vtilis petenda. Sunt autem illæ, vt dictum, intemperies frigida & humida, vis narcotica, angustia, quæ rursum à plurimis caussis, vt dictum prouenit, & soluta vnitas. Etsi verò de modo, quo caussæ nonnullæ paralysin efficiunt, authores non conueniant, vt supra de caussis dictum, & postea in quæstionibus dicetur: tamen in curatione vix aliqua est discrepantia. Humor enim pituitosus, siue alterando & refrigerando ac humectando, siue obstruendo, siue comprimendo Paralysin efficiat, Curationem eandem requirit, humórque pituitosus, quocunque etiam modo Paralysin efficiat, è neruis tollendus est.

Curatio ergo tribus capitibus comprehendi potest, agendúmque primò de Curatione Paralysis ex humore pituitoso & frigido: Secundò de Curatione Paralysis ex humore tenui & seroso: tertiò de Curatione Paralysis à caussis euidentibus. Quamquam verò etiam vim Narcoticam inter Caussas Paralysis supra recensuimus: tamen eadem medicamenta, quæ ad humorem pituitosum adhibentur, videlicet medicamenta neruis amica, narcoticam quoque vim infringere possunt.

In Curatione tamen semper ad locum affectum, in quo

Caussa mali hæret, respiciendum, & ei medicamenta applicanda. Si enim omnes infra caput partes resolutæ sint, ad spinæ initium in cauitate ceruicis topica applicanda; simul tamen cerebrum non negligendum. Si verò seu plures seu pauciores partes læsæ sint, semper ad eam partem medicamenta applicanda, in qua caussa mali hæret. Et si origo nerui affecta sit, eò loci medicamenta applicanda. Si verô non in principio, sed in parte quadam solùm progressus neruus affectus sit, eò loci medicamenta adhibenda.

Curatio Paralysis è pituita ortum habentis.

Paralysis, quæ ab humore pituitoso, vel spinalem medullam vel neruum occupante, & quocunque etiam modo Spiritus animalis influxum prohibente, partísque temperiem corrumpente, ortum habet, curatur, si humor pituitosus è loco illo tollatur. Quod fit, si vel in alium locum trahatur, vel è corpore euacuetur, vel discutiatur & absumatur, ac præcaueatur, ne noui humores, qui paralysis caussam augere & mouere possunt, cumulentur, & ad partem affectam affluant; tandémque intemperies introducta corrigatur, neruíque roborentur. *Curatio Paralysis pituitosæ.*

Vt autem ista ordine fiant, ab vniuersi corporis euacuatione incipiendum. Deinde cùm à capite ad neruos materia affluere soleat, illud euacuandum & roborandum. Et tertiò parti affectæ succurrendum. Etsi verò quanam ratione hæc fieri & in actum deduci possint, & præcipuè quomodo capiti succurrendum sit, suprà *part.1.cap.* 2. 3. *&* 10. satis dictum: tamen quædam hîc adhuc addere libet. Ea verò, quæ ad neruos propriè spectant, subiicere necessarium est.

Vniuersalem ergo corporis euacuationem quod attinet, in hac Paralysis specie vix venæ sectione opus est, cùm sanguis non peccet, sed pituita, & plerumque in senibus pituitosis, ac natura frigidis hoc malum accidat. Si tamen crudi sanguinis copia humorem pituitosum producat & foueat, venam in brachio partis sanæ aperire licet. Parcè tamen sanguis euacuandus, ne languidus calor extinguatur. *Vena sectio.*

Lenietia & Purgantia mitiora.

Vniuersi potius corporis purgatio ad humorem pituitosum dirigenda. Itaque secundùm commune præceptum aluus & primæ viæ primò expurgandæ, ne attenuantium & præparantium, quæ necessaria sunt, vsu humores crudi in ventriculo & primis viis hærentes, maiori copia ad penitiora corporis & neruos deducantur.

Clyster ergo talis iniiciatur:

♃. *Mercurialis, betæ, saluiæ, hyssopi, origani, betonicæ an.* M. j. *fl. chamæmeli, summit. centaur. minor. an.* M. ß. *sem. rutæ, fænicul. an.* ʒ. j. ß. *agaric. alb.* ʒ. ij. Coqu. in aqu. s.

Colaturæ ♃. ℔. j. In qua dissoluantur *Electuar. Hier. cum Agaric. Benedict. laxat. an.* ʒ. vj. *ol. chamæmel. lilior. alb. rutæ, mell. rosſ. col. an.* ℥. j. *salis* ʒ. ß. F. Clyster.

Vel: ♃. *Rad. bryon.* ʒ. vj. *fol. saluiæ, iuæ arthet. centaur. min. Mercurial. an.* M. j. *fl. primul. ver. origani Cret. rutæ an.* P. ß. *stœchad. Arab.* p. j. *sem. siler. mont.* ʒ. j. ß. *carthami in pet. lig.* ℥. ß. *colocynth. in p. l.* ʒ. j. F. decoctio in s. q. aquæ.

Colaturæ ♃. ℔ j. In qua dissolu. *Elect. diaphænic.* ℥. ß. *hieræ diacolocynth.* ʒ iij. *ol. castorei, rutæ an.* ℥. j. *sal. gemm.* ℈. j. M. pro Enemate. Vel alia Purgantia mitiora in eundem finem vsurpanda, vt Pilulæ Assaireth & Alœphangin.

Vt: ♃. *Pilul. Assaireth* ʒ. j. ß. *Alephangin. Agar. troch. an.* ʒ. j. *Mastich.* ℈. j. *cum Syrup. Stœchad. simpl. vel oxymel. Scillit.* F. Pilulæ mediocres, quarum æger ʒ. j. capiat per vices.

Inter mitiora ista & lenientia in hac Paralysis specie Cassia locum non habet; cùm nimium humectet: Species Hieræ magis conueniunt. Vtilis est hic in Paralysi & Terebinthina, quæ cum aliis Electuariis & pulueribus purgantibus conuenientibus in formam Boli formari & ʒ. j. vel ʒ. ij. pondere exhiberi potest.

In forma liquida exhibendi Terebinthinam modum ex Lemnio Institut. *lib. 5. part. 1. sect. 1. c. 11.* proposuimus.

Vomitoria.

Si ventriculus Pituita repletus sit, commodum etiam est vomitum ciere in iis, qui ad eum apti sunt.

Vomitorium ergo tale parari potest.

♃. *Raphani in taleolas incisi,* ℥. j. ß. *sem. raphani, atriplicis,*

rad. Asari an. ʒ.ij. *Agar.* ʒ.j. *flor. genist.* p.j. Coqu. in hydromel. Colaturæ ℞. ℥.iiij.v.vel vj. *Oxymel. simpl.* ℥.ß.

In fortioribus succi Nicotian. depurati ℥.ß. addi potest.

Chymicis sua sunt vomitoria è floridus ♁mi, Croco Metall. ⊕ albo, ⊖ie ⊕li, Mercurio, de quibus alibi.

Postea ad Præparationem & Euacuationem humoris pituitosi accedendum, & vtraque aliquoties repetenda. Si tamen statim in principio vocetur Medicus, non incommodum est, imò necessarium videtur, vt Medicus statim ad fortiora purgantia, qualia postea proponentur, accedat, dum materia adhuc in motu est, antequam neruis sese penitius insinuet, iisque impingatur: Vbi verò malum iam confirmatum est, & materia neruis impacta, prius attenuanda & præparanda, postea euacuanda est. *Præparantia.*

Pituitam hîc præparantia omnia sint calida, sicca, attenuantia, simúlque cerebro & neruis amica, qualia suprà *parte* 1. *cap.* 2. & 10. recensuimus, quæ hîc omnia repetere opus non est. Pauca saltem composita addemus.

Vt: ℞. *Syr. stœchad. de betonica, de hyssopo, mellis anthosat. an.* ℥.j. *Aq. lauendul. saluiæ, rorismarini, hyssopi an.* ℥. ij. *cinamomi* ʒ. ij. F. Potio pro tribus dosibus, cui aliquid oxymel simpl. vel scillit. addi potest.

Etsi enim acetum sit neruis inimicum; tamen, vt Hercul. Saxon. hac de re loquitur, neruis inimicum non est cum melle, & inimicum est neruis exiccatis, non pituita repletis. Veruntamen, quia etiam ipsum oxymel neruos, si sit acrius, vel eius vsus nimius, vellicat, acidorum vsus omnino parcior sit. *Nota.*

Vel ℞. *Aq. betonic. primulæ veris an.* ℥.iij. *saluiæ* ℥.ij. *hyssop.* ℥.j. *Syr. de hyssop.* ℥. j. ß. *de beton.* ℥. j. *Essentiæ castorei* ℈. ß. *Aq. Cinamomi* ʒ.ij. M. pro 4. dosibus, quarum vna mane & vesperi propinetur. Vel fiat hoc Decoctum.

℞. *Rad. Ireos, helenij, acori veri an* ℥. ß. *saluiæ, beton. hyssop. rorismar. an.* M.j. *flor. Stœchad. Arab.* M. ß. *sem. anisi, fœniculi an.* ʒ. ij. Coqu. in aquæ puræ ℔. iij. ad remanentiam ℔. ij. Colatura dulcoretur *Sacchari vel mell. rosat. aut anthosat.* ℔. ß. & aromatiss. *pulu. Cinamomi* ʒ. j. *zinzib. alb.*

nucis moschatæ an. ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. atque per manicam Hippoc.traiiciantur.

Syrupus de Iua Arthetica.

Valde etiam commendatur Syrupus de Iua Arthetica, qui hoc modo conficitur.

℞. *Iuæ* M.ij.*saluiæ,maior an.rorismar.polij, origani, calaminth,mentastri,pulegii,hyssopi,thymi, ruta syluestr. & domestic.betonic.serpill. an.*M.j. *Rad.Acori veri, aristoloch,peucedani,valerian.bryon.gentian.dictamni an.* ℥. ß. *fœnic. petroselin. apij,asparag.rusci an.* ℥.j.*stœchad. Arabic. sem. anisi, fœnicul. ligustic.ameos,carui,siler.montan. an.* ʒ. iij. *rad. pyrethri* ℥. ß. *passul.* ℥.ij.

Bulliant omnia in iusta quantitate aquæ ad consumptionem quartæ partis.

Inde colentur,& cum mell.f.q.f.a. F. Syrupus, qui aromatisetur,*Puluere nucis moschatæ, Cinamomi & Cubebarum:* Cuius ℥.j.vel ℥.j.ß.cum aqua idonea sæpè exhibeatur.

℞. *Mell. rosat.col.* ℥.viij.*Extr.calami arom.* ʒ. j. ß. M. pro Syrupo,de quo mane & vesperi per aliquot dies cochlearia ij.propinentur.

Imprimis hic vtilis est primula Veris, quæ ob magnam in Paralysi curanda vim herba Paralysis vulgò appellatur.

Vtilis est & Mulsa,in qua Castorei aliquid dissolutũ sit.

Paulus Ægineta,*libr.*3.*cap.*18.& Aëtius *Tetrab.* 2. *serm.* 2. *cap.*28.Sagapeni, Opoponac.Asæ fætidæ exiguam portionem cum mulsa manè singulis diebus exhibent.

Et quia morbus est diuturnus, ac medicamenta sæpius iterata facilè nauseam ac fastidium pariunt, commodum est potui talia miscere.In hunc ergo vsum fieri potest Hydromel seu Melicratum,cuius generis est,quod Quercetanus à Friderico Electore Palatino communicatum *Pharmacop.cap.*11.describit.

Vel: ℞. *Mell.opt.* ℔.ß. *aqu.fontan.* ℔. vj. Despumentur. Postea adde *Saluiæ,puleg.betonic.hyssopi an.* M.j.vel M.ß.

Coquantur tam diu,donec herbarum vires Melicratum attraxerit.

Colatura calida aromatisetur *Cinamomi, cortic.citri an.*ʒ. j.ß.*trium piperum,an.*℈.ß.*granor.paradisi, Cardamomi,galang. an.*℈.j.*nuc.moschat.*℈.ß.F.Potus Clarus.

Vel:

Vel : ♃. *Aq.*℔.*xx.mell.* ℔.j.ß.*rad.acori veri,saluiæ,roris-marini an.m.j.rad.ireos* ℥.ß. Coquantur ad consumptionem, tertiæ partis,addendo sub finem *Cinnamomi, nucis moschatæ an.*ʒ.ij. *piperis* ʒ.ß. F.Melicratum.

Loco Mellis & Saccharum vsurpari potest.

Vel paretur seq.Hydromel digerens :

♃. *Aq.communis* ℔.ij. *mellis opt.*℥.iij. Decoq.lento igne, donec non amplius spument. Decocto adde *fol.saluiæ,origan.an.p.j.puleg.serpil.an.p.ß. rad.Ireos concisæ* ʒ.ij.*sem.anisi, coriand. an.*ʒ. ß. *macis , cinamomi an.* ℈.j. Bulliant ad consumptionem quartæ partis , Colentur, & in 4.doses diuidantur.

Hydromelitis aromatici descriptio etiam exstat apud Langium *lib.3.Epistol.Medic.Epist.*1.*cap.*5. De quibus omnibus & cum cibo & extra cibum sæpè aliquid bibi potest.

Etsi autem vinum , imprimis potens,non conuenit Paralyticis : tamen in assuetis id loco vehiculi ad medicamenta ad neruos interius deferenda vtile est. Ideo in vino Saluia,Rosmarinus,Hyssopus,Betonica,herba Paralys.Chamæpyr. & huius generis alia macerari possunt. Commodius verò est,si cum musto hæ plantæ deferueant.

Purgantia.

Præparata iam per aliquot dies materia , aliquid purgantium admiscere licet,Agaricum,Mechoachan.fol.senæ. *Purgantia fortiora.*

Vt : ♃.*Rad. fœnic. pæon.an.*℥.ß. *ireos, calami aromat. an.* ʒ.ij.*sem.fœnicul.*ʒ.j.ß.*baccar. iuniperi , cubebar.an.*ʒ.ij.*fol.betonic.herb.paralys.saluiæ,chamæpit.rorismar.flor.stœchad.Arabic.an.p:j. fol.sen.elect.* ℥.j.ß. *agar.alb.*℥.ß. *mechoachan.* ʒ.ij. *zingib.*ʒ.j.ß. *cinamomi, mastich.nuc.mosch.an.*ʒ.j. Infundantur in s.q. Hydromel.

Colaturæ ♃.℥.*x.Syrup. Stœchad.simpl.*℥.ij.*de hyssopo* ℥.j. Dentur manè tribus diebus.

Vel : ♃. *Flor.Calend. exicc.*℥. iij. *aq. flo. primul.ver. vini alb.generos.an.* ℔.ij. Indantur vasi vitreo bene munito , ac macerentur hor. 24. in B.tepido postea exprimantur prælo : Hinc

♃. *Flor. primul. ver.sic.* ℥. ij. ac macerentnr denuo hor. 24. in supra scripta prima Colatura in B. tepido , exprimantur

mantur secunda vice fortiter, ac in hac expreſs. infundantur tertia vice hac *flor. anthos* ℥.j. per horas xxiv. in B. tepido, ac exprimantur prælo.

Tandem ℞. *fol. ſen.* ℥. iiij. *turbith. alb.* & *gumm. hermodactyl.* an. ℥.j. ß. *cort. lign. ſancti* ℥. j. *cinamomi* an. ℥. ß. *caryophyl. arom. ſem. aniſi* an. ʒ.ij præparatis rite omnibus affundatur ſpir. ⊖i rectif. ʒ. ij. ac affundatur præſcripta Colatura, indatur phialæ vitreæ capaci, ac maceretur iterum in B. tepido hor. xxiv. Tandem ignis ſubminiſtretur, vt omnia ebullire incipiant, poſtea exempta exprimantur prælo, add. ſacchar. albiſſ. ℔.j. Deſpumetur album. oui, ac coqu. ad Syrup. conſiſtentiam, ſeruetur vſui.

His peractis quieſcendum per aliquos dies, ægérque interea conuenienti Diæta regendus. Hinc fortiora purgantia vſurpentur, Turbith, Colocynthis, Pilulæ de Agarico, Cochiæ, fœtidæ, Hermodactyl. de Sagapeno, de Opoponace, Elect. Indum: Benedicta laxat. Hieracum Agaric. Hiera Logadij, Hiera Pacchij, atque inter ea mitiora primùm vſurpanda.

Pilulæ de Iua arthetica. Mirum in modum commendantur Pilulæ de Iua, quarum ſingulis diebus hora vna poſt cœnam (ego mallem manè eas exhibere) ℈.j. ſumat æger.

Parantur autem hoc modo: ℞. *Iuæ, herb. paralyſ. betonicæ, flor. ſtœchad. Arab.* (al. addunt. *fl. anthos*) an. ℥. j. ſiccata in vmbra in puluerem redigantur, quibus adde *turbith. elect.* ʒ.j. ß. *agaric alb.* ʒ.ij. *colocynth.* ʒ. ß. *zingib. ſal. gemm.* an. gr. x. *rhabarb. optim.* ʒ.j. ß. *ſpicæ Indic.* gr. viij. *ſpec. Hieræ, ſimpl. Gal.* ℥. ß. *diagryd.* ʒ.j. Omnia pulueriſata cum ſucco Iuæ recenti in maſſam pilularum redigantur.

Vel: ℞. *Pilul. fœtid. Meſue*, aut quæ fortiores ſunt *Rhaſis* ℈. ij. *de Opoponace* ℈. j. *Caſtor.* gr. v. Cum Syrup. *de Betonic. vel hyſſop.* F. Pilul. xxj. quæ repetantur quoties opus eſt.

Vel: ℞. *Agar. trachiſc.* ʒ. ij. *turbith.* ʒ.j *ſal. gemmæ. zingib.* an. ℈. j. *caſtor.* ℈. ß. *Hier. diacolocynth.* ʒ. j. F. Miſtura, cujus doſis ʒ. j.

Vel: ℞. *Pilular. fœtid.* ℈.ij. ß. *Agar. troch.* ℈. j. *troc. Albandal.* gr. ij. *Caſtor.* gr. iiij. cum *mell. ſcylit.* F. Pilulæ num. x.

Nonnulli pilulas, & quidem maiori formâ, ne vis medicamenti

camenti citò dissoluatur, sub tempus somni exhibent. Verùm si forte tale medicamentum sit, cibum corrumpet; si lene, nihil præstabit. Ideóque commodissimum fuerit, tales pilulas post mediam noctem exhibere.

Quibus pilulæ non arrident, Potiones exhibeantur.

Vt: ℞. *Betonicæ, rorismar. chamæpit.* an. p.j *sem. carthami contusi, fol. senæ elect.* an. ʒ. iij. *hermodact.* ʒ. j. *sem. anisi* ℈. iiij. F. Decoctio in Hydromelite. In Colatura infundantur *Agarici trochis.* ʒ. j. ß. *turbith.* ʒ. ß. *zinzib.* ℈. ij. *cinamomi* ℈. j. Colaturæ ℥. iiij adde *mell. rosat. solut.* ℥. ß. M. Vel Fiat Syrupus talis:

℞. *Rad. Acori veri* ℥. j. *pæon. helenij, imperator.* an. ℥. ß. *chamæpityos* M. ij. *saluiæ, beton. hyssop. primulæ veris* an. M. j. *flor. lauendulæ* ʒ. ß. *sem. anisi, fœnicul.* an ʒ. ij. *baccar. lauri, juniperi* an. ʒ. iij. Coqu. in s. q. aq. puræ. In Colatura infundantur *fol. sen. elect.* ℥. iiij. *agaric. albi* ℥. j. *turbith.* ℥. ß. *mechoacan.* ʒ. iij. Iterum ebulliant & colentur. Colatura cum s. q. sacchari coquatur ad Syrupi consistentiam, & aromatizetur *Cinamomi, zingib. galang.* an. ʒ. ij. De quo dentur ℥. ij. vel iij.

Hoc modo si diebus aliquot purgantia & præparantia exhibita fuerint, quies à medicamentis per dies aliquot concedenda, & postea eadem medicamenta secunda, tertia, aut pluribus vicibus repetenda, ac semper à mitioribus ad fortiora progrediendum. Tempore quietis tamen reuulsiones, per Clysteres, frictiones, & cucurbitulas institui possunt.

Roborantia quoque nonnulla capiti & neruis vtilia vsurpanda, ægérque bona diæta regendus.

Vt: ℞. *Conseru. primulæ veris*, ʒ. iij. *Mithridat.* ʒ. j. Misce, Vel cum Sacchаro F. Bolus, qui post purgationem seq. die manè horis 4. vel 5. ante prandium sumatur.

Vel: ℞. *Theriac.* ℈. ij. *aur. Alex.* ℈. j. *cons. fl. lauend.* ʒ. ij. *essentiæ Castor.* g̃. v. *sal. chamæpit.* g̃. vij. *essentiæ saluiæ.* ℈. ß. Cum sacch. q. s. F. Bolus, post cœnam deglutiendus.

Vel: ℞. *Mithridat.* ʒ. ß. *conf. anacard.* ℈. ß. *conf. fl. salu.* ʒ. ij. *Spir. primul. ver.* gutt. v. *Ol. destill. salu.* gutt. ij. *extr. castor.* g̃. iij. Cum *sacch.* F. Bolus.

Purgatione vniuersali peracta, si caput & cerebrum sint

primariò

primariò affecta, materiámque suppeditent, vel pars materiæ ibi hæreat, particulares eius euacuationes instituantur, per Errhina, Apophlegmatismos, Gargarismos, de quibus supra *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Habent & suum hic locum ptarmica, vt & masticatoria. Præparari etiam possunt tales hypoglottides, quæ manè ieiuno ventriculo, vt & horis pomeridianis in ore detineantur:

℞. *Pulu. nuc. mosch.* ʒ. j. ß. *sem. nasturt. pœon. an.* ℈. ij. *rad. pyrethri* ℈. j. *castorei* ʒ. ß. *moschi* g̃. ij. Cum *succo saluiæ.* F. Trochisci lupinis similes.

Vel ℞. *Rad. acori veri* ʒ. j. *pyrethr.* ℈. ij. *zingiber. pœoniæ, caryophyll. nuc. moschat. an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. Cum *infus. gum. tragac. in aq. lauend. & salu. facta addita sacchari q. s.* F. Trochisci, quantitate lupinorum, quorum vnus, præsertim tempore decubitus, in ore teneatur.

Apophlegmatismus talis parari potest:

℞. *Rad. pyrethr.* ʒ. j. ß. *calami arom.* ʒ. j. *ireos* ʒ. ß. *granor. iuniperi* ʒ. j. *fol. salu. maioran. an.* P. j. *rorismar. meliss. an.* P. ß. *cubebar.* ʒ. ß. F. decoctio in s. q. aquæ puræ ad tertias.

Colat. ℞. ℥. vij. in quibus dissolu. *Extr. sem. coriandr.* ʒ. ß. *essentiæ salu.* ʒ. ij. *sal. lauend.* ʒ. ß. *syr. de stœchad.* ℥. j. ß. Misc. pro apophlegmatismo, de quo calefacto cochlear vnum atque alterum pér horæ quadrantiem in ore detineatur.

Si caput ab affectu liberum sit, euacuationibus hisce præmissis corroborantia neruos vsurpentur, de quibus postea.

i. Si iterata aliquoties materiæ præparatione & euacuatione, morbus tamen contumaciter persistat; sudores prouocandi decocto ligni Guaiaci, Sarsæparill. Chinæ, vel ligni sassafras; seorsim singulorum vno sumpto vel pluribus admistis. Et sub finem decoctionis addantur, si libet, fol. Primul. veris, saluiæ, rorismarini, cinamomum, nux moschata. De quo decocto manè bibat æger ℥. vj. vel vij. & in lecto hora vna atque altera sudet. Decocto dilutiore secundo potus loco in mensa vti poterit. Atque istiusmodi medicamenti genus aliquot septimanis continuandum.

℞. *Ligni Guaiaci* ℥. viij. *corticis eiusdem*, *Rad. helen. pœon. iridis,*

iridis, cortic. citri siccorum an. ℥.j. *aqu. puræ* ℔.x. Infunde hor. xxiiij. in loco calido, postea coquantur. Colat. dulcoretur Saccharo, & cõdiatur spec. Diagalang. vel Diacinamomi ʒ.j. Capiat æger manè & post meridiem ℥.vj. ac manè sudet.

Loco decocti interdum destillatum parari potest: Exempli loco sit sequens liquor antiparalyticus.

℞. *Limatur. ligni Guaiaci* ℥.iiij. *cort. ligni eiusd.* ℥.j. *rad. sarsæparill.* ℥.j.ß. *chinæ* ℥.j. *lign. sassafr.* ʒ.vj. *ligni aloes, galangæ an.* ʒ.j.ß. *rad. scorzoner. hermodactyl. pœon. fœnic. an.* ʒ.ij.ß. *sem. pœon.* ʒ.ij. F. Infusio per 24. hor. in loco calido, *in aq. communis* ℔.vij. *vini Rhen.* ℔.iij. postea add. *Fol. betonic. iuæ arthet. salu. an.* p.iij. *flor. Tiliæ, primulæ ver. stœchad. Arab. rorismar. an.* p.ij. *lauendulæ* p.j. *chamæm. Rom.* 3 *cordial. an.* p.j. *Theriac.* ʒ.ij.ß. *mithridat.* ʒ.iij. *sem. & cort. citri an.* ʒ.ij.ß. *rad. polypod.* ℥.ß. *cinamomi* ʒ.vj. F. s. a. destillatio in M. B. pro ℔. ij. ß. Liquori destillato add. *Manus Christi c. ol. cinamomi c. ol. succini. a.* ℥.j. *Conf. diacymini c. ol. cymini* ℥.vj. Misc. De hoc destillato manè & vesperi ℥.iij. vel iiij. propinentur.

Pro potu ordinario hoc vti poterit: ℞. *Rad. chinæ* ℥.iij. *Aq. fontan.* ℔.x. Coqu. ad partis quartæ consumptionem. Colatura dulcoretur Saccharo & cõdiatur Cynamomo.

Multum quoque tribuitur aqu. vel decocto Rorismarini, si illius ℥.iij. quotidie sumantur cum g̃.iij. Rad. Pyrethr. vel Castorei.

Vbi decoctum hoc vel destillatum semel absumptum est, iniiciatur Clyster, vel purgantia supra proposita repetantur. Atque ita per vices decoctum sudoriferum & purgantia diebus XI. continuentur, si tempus, ætas & vires id permittant.

Tandem quæ frigidos humores in Neruis absumunt, eosque calefaciunt, spiritum & calorem ad eos attrahunt, eosdemque roborant, cum internè tum externè vsurpanda. Qualia sunt pleraque, quæ supra *part.* 1. *cap.* 2. 3. & 10. sunt proposita. *Neruos roborantia.*

Ideoque vsurpanda Melicrata antea descripta.

Aqua destillata, *Rorismar. Salu. Lauendul. Primul. veris, Chamæpit. Betonic. & compositæ Apoplecticæ & Paralyticæ.* *Aqua destillata.*

Conseru. *Primul. veris, Chamæpit. Beton. Salu. Anthos,* *Cõserua.*

Lauen-

Lauendul. Stæchad.

Condita & species aromatica. Radic. Condit. *Acori, Helenij, Ireos, Galang. Pyrethr. Nux Moschat. condita, Diacorum Mesue.*

Spec. *Aromat. Cariophyll. Diambra, Dialang. diamosch. dulc.*

Valde commendatur etiam Magisterium Perlarum. Antidot. Prodest & Theriaca antiqua vel Mithridat. quæ ʒ. j. pondere exhibeantur cum Conseru. vel aqua appropriata, vel mulsa. Efficacior est Aurea Alexandrina & Confect. Anacardina.

Vel ℞. *Aq. betonic. salu. primul. veris an.* ℥. ij. *antepilept. Langij* ℥. ß. *extr. calami arom. galang. an.* g. vij. *salu. tormentill. an.* g. v. *cinamomi* g. iiij. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *syr. de stæchad.* ℥. j. Misc. F. potio pro 3. dosibus.

Alia ℞. *Conseru. chamædr. chamæpit. an.* ℥. ß. *salu. primul. ver. an.* ʒ. iij. *aqu. betonic. chamædr. an.* ℥. iij. *flor. tiliæ, pæon. an.* ℥. j. ß. M. & agitentur fortiter in mortario marmoreo; post leuiter bulliant, exprimantur & colentur. In Colat. dissolu. *extr. granor. iuniperi* ℈. j. *betonic. galang. calami arom. an.* ℈. ß. *sal. betonic. absinth. an.* ℈. j. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *brodij rad. enulæ cond.* ʒ. vj. *syr. de cinamomo* ʒ. iij. M. F. potio pro 3. dosibus.

Vel ℞. *Conseru. saluiæ, anthos, primul. veris chamæpit. lauendul. an.* ℥. j. *calami Aromatici conditi* ʒ. vj. *spec. diambr. diamosch. dulcis an.* ʒ. ß. *mithridat.* ʒ. j. *pul. nucis mosch.* ℈. ij. *cubebar.* ℈. j. *Cum syrupo stæchados simpl.* F. Electuarium, de quo Electuaria. quantitate nucis iuglandis quotidie, vel alternis diebus 4. horis ante prandium, & tantundem duabus horis ante cœnam & vesperi æger sumat.

℞. *Conf. fl. primul. ver.* ℥. j. ß. *salu. rorismar. an.* ℥. ß. *nuc. moschat. cond. rad. enulæ cond. an.* ʒ. iij. *spec. diambr. diamosch. d. an.* ʒ. ß. *extr. visci q.* ℈. j. *galangæ* ℈. ß. *margarit. præparat.* ℈. j. *corall. rubr. præparat.* ʒ. ß. *mithrid.* ʒ. j. *essentiæ castor.* ʒ. ß. Cum *syr. brodij nuc. mosch.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Flor. lauendul.* ℥. j. ß. Incidantur minutim, & addantur: *sacchari* ℥. vj. *pulu. caryophyll. cinamomi, macis an.* ℥. ß. Stent in vase clauso in Sole aliquot diebus, & nonnunquam agitentur.

Vel ℞. *Conseru. flor. lilij conuall. primul. veris. flor. saluiæ an.* ℥. ij. *mithridat. optimi antiqui* ℥. j. *cerebri leporis assi & exiccati*

cati ʒ. ij. *spec.diambr.* ʒ.j. *sem. pœon. baccar.iuniperi an.* ℈. ij. Cum *syrup.stœchad.* F. Electuarium, de quo sumat æger singulis diebus ℥. ß.

Cerebrum quoque Leporis laudatur, quod peculiari proprietate in hoc morbo prosit. Vnde commendatur hoc Electuarium. *Cerebrũ leporis.*

℞. *Cerebri leporis recentis assi vel in fictili frixi, succi saluiæ an.* ℔. ß. *chamæpityos, betonic. an.* ℥. iij. *cinamomi, caryophyll. piper. nigri an.* ʒ. j. *therebinth. aqu. chamæpyt. lotæ* ℥. iij. *sacchar. dissolut. in aqu. iuæ, vel mellis* q. s. F. Electuarium, de quo manè horis iij. ante cibum sumantur ℥. ß. vel ʒ. vj.

Pulueres quoque varij parari possunt, qui in aqua appropriata vel cum pane vino aut mulsa madido sumuntur, vel cum saccharo in rotulas aut morsulos formantur. *Puluere.*

Vt: ℞. *Nuc. moschat.* ℥. ß. *Radic. pyrethri* ʒ. j. *flor. lauendul.* ʒ. ij. *anthos, saluiæ an.* ʒ. ß. *cinamomi, caryophyll.* ʒ. j. *galang. cubebar. cardamom. an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. meliss. primul. veris, iuæ arthet. an.* ʒ. j. ß. *cubebar. nuc. moschat. sem. anisi an.* ʒ. j. *coriand. præpatati, cinamomi, caryophyll. cardamomi an.* ʒ. j. *visci q. sem. pœon. an.* ʒ. ß. *sacch. ad pondus omnium.* F. Puluis.

Efficacissima sunt olea destillata, vt & extracta, quæ vel cum conseruis, misceantur, vel Saccharo excepta in tabulas vel morsulos concinnentur. *Morsuli & Rotulæ.*

Vt: ℞. *Extract. calam. aromat.* ℈. j. *Ol. destillat. nucis moschat. salu. Rorismar. cinamomi an.* g̃. vj. *caryoph.* g̃. ij. *spec. diambr.* ʒ. ß. *sacch. in aqua lauendulæ dissoluti* ℥. iij. vel iv. F. Morsuli.

Vel: ℞. *Spec. diamosch. d.* ʒ. j. ß. *diambr.* ℈. ij. *diamarg. cal.* ʒ. ß. *rasur. visci q. vngulæ alcis an.* ℈. j. *fragm. lap.* 5. *pretiosor. an.* ℈. ß. *extr. galangæ, ireos, pœon. an.* g̃. vij. *cardamom.* g̃. xv. *Ol. destill. nuc. mosch.* gutt. vij. *sacch. q. s. in aq. lil. conuall. dissol.* F. Morsuli.

Vel: ℞. *Spec. diambr.* ʒ. j. *Ol. destillati saluiæ, nucis moschat. caryophyll. an.* gutt. iv. *sacch. in aqu. rorismar. dissolut.* ℥. ij. F. Rotulæ.

Vel: ℞. *Ol. destillati saluiæ, nucis moschat. cinamomi,*

caryophyll. an. gutt. iv. *sacchar. in aqua Iuæ dissoluti* ℥. ij. *vel* ij. ß. F. Rotulæ.

Vel: ♃. *Sacchari* ℔. ß. *decoq. in aqu. fl. lauend. & lilior. conuall.* ℥. iv. *ad perfectam coctionem; add. Ol. succini rectif.* gutt. xv. *cinamomi* gutt. ix. *essent. saluiæ* ʒ. j. F. Rotulæ.

Aq. Paralytica. Aquæ Apoplecticæ & Paralyticæ passim extant apud Langium *lib. 3. epist.* 1. *cap.*1. Vidum Vidium, Heurnium, Hercul. Saxon. & alios, quos consulere licet.

Tinctura. Potest & talis sine destillatione (Tincturam vel Essentiam hodiè appellant) parari.

♃. *Primul. veris, saluiæ an.* M. j. *flor. Lilij conuall. stœchad. Arab. lauend. anthos an.* M. ß. *caryophyll. nuc. mosch. galang. cinamomi, cubebar. granor. Paradisi, lign. aloës an.* ʒ. iij. *rad. acori veri, ireos, pœon. an.* ℥. ß. *sem. fœnic. anisi, siler. montani, pœon. an.* ʒ. j. *spec. diambr. diamosch. dulc. an.* ʒ. ij.

Affundantur *spiritus vini optimè rectificati* tantum, vt ad manus latitudinem vel plus etiam emineat. Stent in infusione per dies aliquot in vitro clauso & singulis diebus agitentur. Postea spiritus vini, qui vim specierum imbibit, per inclinationem effundatur. Dosis est ℥. ß. vel solus, vel cum aqua aliqua conuenienti.

Alia aqua contra Paralysim.

♃. *Rorismar. lauend. an.* ʒ. iij. *salu. sem. sinapi an.* ℥. j. *cardamomi, galangæ, cubebar. cinamomi an.* ℥. ß. *macis, croci Orient. Visci q. an.* ℥. j. *castor. opt. aureæ Alexand. mithridat. an.* ℥. ß. Macerentur in loco cal. per d. 8. in *vini sublim. opt.* ℔. ij.

Postea: ♃. *aq. salu. rorismar. lauend. fl. til. lil. conuall. an.* ℥. ij. Mis. & s. a. destillentur.

Alia.

♃. *spec. diambr.* ℥. ij. ß. *diarhod. abb. diamosch. an.* ℥. ij. *spir. vini opt. q. s.* F. s. a. destillatum.

Aqua saluiæ composita.

♃. *Fol. salu. hortens. virid.* ℥. vij. *nucis moschat. caryophyll. zingiber. albi cubebar. gran. Paradis. cinamomi an.* ℥. ß. *baccar. lauri* ʒ. j. *galangæ* ʒ. ij. *spic. nard. cort. citri an.* ℥. j.

camphor.

camphor. ʒ. ß. *flor. lauend.* ʒ. ß. *rorismar.* ʒ. j. Infund. omnia, vt decet, præparata in *vini opt. veter.* ℔. viij. per d. 3. Postea s. a. in B. destillentur.

Alia Aqua.

℞. *Rad. acori veri, galangæ, angelic. enulæ, cyperi* an. ʒ. vj. *fol. salu. min. maj. rorismar. meliss. rutæ an.* M. j. *flor. lauend. spicæ, lil. conuall. primulæ veris an.* M. ß. *nuc. moschat. zedoar. cinamomi, caryophyll. an.* ʒ. iij. *castor.* ʒ. j. ß. *cort. citri* ℥. ß. *spec. diamosch.* ʒ. ij. Conquassata infund. in vino forti, & permisc. donec pultis instar fiat, postea extr. liquor.

Aqua articularis.

℞. *Iuæ arthet.* ℔. j. *rad. pentaphyll.* ℥. iij. *fol. pilosell.* ℔. ß. Incisis & contusis affund. *Vini Rhen. veteris opt.* ℔. vj. F. s. a. destillatio per organa vitrea in B. Collectus liquor seruetur.

Alia D. Kolreuteri.

℞. *Vermium terrestr. ablutor. vino veteri* M. ij. ʒ. iij. *castorei* ℥. ß. vel ℥. j. His superfund. *vini veteris* ℔. j. Stent infusa 24. horis; postea seorsim.

℞. *Melissophyll. odor. puleg. an.* M. j. *chamæpyt. agrimon. herb. paralys. chamæmeli Romani an.* M. j. ß. *betonic. euphrag. an.* M. j. *saluiæ* M. iiij. *hyperici* M. iij. *flor. sambuc. verbasc. an.* M. j. *baccar. lauri* ℥. j. ß. *stæchad. Arab. cap.* M. vij. *rasuræ Guajaci* ℥. ij. *sassafr.* ℥. ß. *caryophyll. nuc. moschat. an.* ʒ. ij. *schænanth.* ℈. j. *rosar. rub.* M. ij. *flor. lauend. spicæ nard. Betonic. maioran. rorismar. an.* M. j. *hermodactyl.* ℥. ij. ß. *nucis moschat.* ℥. ß. *caryophyll.* ʒ. iij. *baccar. iuniperi* M. j. Hisce quoque concisis & conquassatis superfund. *spir. vini puriss.* ℔. v.

Stent per triduum ad cineres calidos sæpius mouendo. His add. *vini Rhen. veter.* ℔. iij. *aq. meliss. lauend. beton. hyperic. sambuc. salu. rorismar.* an. ℥. vj. Postea simul omnia mixta destillentur s. a. in B. Destillato liquori, si placet, addi potest Moschi. ℈. ß.

Aqua arthetica D. Brambachij.

℞. *baccar. iuniperi* ℔. ij. *lauri* ℔. j. *flor. lauend. fol. puleg. cum summit.* an. ℥. xvij. *menth. crisp. calamenth.* an. ℔. j.

Postea ♃. *rad. ostrut. zedoar. macis, cinamomi an.* ℥. j. *caryophyll. cardamomi an.* ℥. ß. *flor. anthos* M. j. *vrtic. min. c. sem.* M. j. *salu. minoris* M. ij.

Omnibus contusis ac minutim incisis affund. *vini opt. ardent. q. s.* atque bene cooper.

Deinde sepeliatur vas bene conclusum & obstructum in cella in loco & terra frigida, stent in infus. per mensem, deinde destillentur.

Topica. Tandem ad Topica accedendum, quæ cum parti resolutæ ad calorem & spiritus reuocandos, tùm imprimis loco, vbi caussa mali hæret, applicanda ad humorum exsiccationem & discussionem.

Frictiones. Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, sed leniter, ne quod de naturali calore & spiritibus attractum est, iterum dissipetur.

Cucurbitulæ. Cucurbitulæ etiam applicentur, quas valde commendat Auicennas post corporis expurgationem, si absque scarificatione capitibus musculorum partis affectæ applicentur, præcipuè eo fine, vt spiritus ad partem torpentem attrahatur. Qua de caussa cucurbitulæ angustiores esse debent, & cum multa flamma applicari, sed non diu affixæ manere, ne quod attractum est, dissipetur. Et vt id, quod attractum est, ibi conseruetur, & non statim dissipetur, Emplastrum ex pice & Resina Pini statim imponi potest. Quin tamen aliquid materiæ morbificæ neruis inhærens hoc modo extrahi & loco moueri possit, impossibile non videtur.

Rubificantia. Vel membrum stupidum & resolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipsi sinapismi & Rubificantia imponantur, donec pars rubescere incipiat. Et si materia à cerebro descendat, & in spinali medulla hæreat, etiam scapulis & brachiis interdum adhiberi debent, vt materia à cerebro & principio spinalis medullæ ad exteriora trahatur, & euocetur.

Postea & progressu temporis (Auicennas post trigesimum diem iis vtitur) spinæ dorsi quoque ea applicare vtile est, vt reliquiæ materiæ extrahantur, & spiritus ac sanguis ad partem affectam reuocetur. Rubificantia tamen

tam

tam diu non sunt in loco affecto relinquenda, vt vesicas in cute excitent (tum enim spiritus & sanguis ad partem affectam non reuocaretur, sed dissiparetur) sed tam diu solum Sinapismi & Dropaces relinquendi, donec pars rubicunda digito pressa non albescat, sed rubicunda permaneat.

Postea inunctiones fiant Oleis & Vnguentis conuenientibus, cuiusmodi sunt: *Ol. Chamæmel. Lilior. albor. Irin. Hyperici, Sambuci, Rutaceum, Laurinum, costinum, de Spica, lumbricor. terrestr. de Piperibus, Vulpinum, de Castoreo, Euphorbij, destillatum Iuniperi, Ceræ.* Peculiari ratione præparatâ *Olea Viperinum, de Ciconia, Anserinum,* habentur in Practica Leonell. Fauentini *cap. de Paralysi. & Cati seu Felis* apud Forestum *lib.* 10. *obseru.* 82. Ex Vnguentis commendatur, *Agrippæ, Arregon. Martiatum vtrumque, de Bdellio.* Efficax est & sequens Vnguentum anserinum. *Olea & vnguenta.*

℞. *Anserem veterem, expinguem,* suffocetur, deplumetur, & exteretur. Exenterato inde *Ceræ flauæ, butyri ouilli, salis communis an.* ℥.ij. *pingued. vulpin.* ℥. iij. *cati syluest.* ℥.ij. ß. *porcinæ* ℥.ij. *humanæ* ℥.j. *medull. crurum asini, bouis, cerui an.* ℥.j. ß. *pulu. thuris, farinæ, fabar. siliginis an.* ℥.ij.

Quibus omnibus repleatur & cõsuatur, verúque transfigatur, & assetur, vel ollæ vitreatæ inditus lẽto igne assetur; vbi cauendum ne aduratur. Liquor exstillans vsui seruetur.

Aliud.

℞. *Anserem deplumatum, exisceratum, vino albo ablutum,* configatur vndique *Caryophyllis,* & infarciatur *foliis saluiæ, rorismarin. spicæ,* iisdem addendo *pingued. felis sylu.* ℥.j. ß. *pul. myrrh. thuris an.* ℥. ß. *Castor. Euphorb. an.* ʒ. j. ß. *Lumbricor. in aceto suffocator. num.* XXX.

Insuantur omnia, & torreatur Anser more vsitato in veru, aceto albo rutaceo supposito in sartagine, in quod ichor destillet, posteáque refrigeratio liquore innatans axungia colligatur, & seruetur in vitro ad hosce vsus præstantissima. Crato commendat Vnguentum de Sapone, quod ipse ita parat.

℞. *Sapon. veneti* ℔. ß. *ol. baccar. iuniperi* ℥.j. *pulu. sem. eruc.* ʒ.vj. M. pro Vnguento.

Vel: ℞. *Ol. laurin. de laterib. nardini, sinapi expr. an.* ℥.j. ß.

gummi seqq. in aqua vitæ dissolutor. *Opoponac. galban. ammoniac. sagapen. an.* ℥. ß. *Euphorbij* ʒ. ij. Misc. quibus add. *Ol. iuniper. de piperib. succini, spicæ destill. an.* ʒ. j. *Rad. Elleb. alb. pyrethr. sinap. an.* ʒ. j. *piperis alb.* ʒ. ß. *sal. ammoniac.* ℈. ij. *castor.* ℈. j. *Ceræ q. s. F. l. a.* vnguentum, quo partes læsæ spir. vini ante ignem prius fricandæ illinantur. Valent *& pinguedines humana, Anserina, Vulpina, Cati, Maximè Cati Syluestr. Vrsi, Leonis, Viperarum.*

In Calidis tamen & siccis oleis, præcipuè destillatis, & imprimis in principio adhibendis, hoc obseruandum, vt aliquid pinguium addatur, ne materia neruis impacta vel adhærens exiccetur, indurescat & quasi lapidescat.

Ex his varia pro re nata misceri possunt.

Vt: ℞. *Ol. Chamæmel, lilior. albor. an.* ʒ. vj. *lumbric. terrestr. vulpini, an.* ℥. ß. *spec. diamosch. dulc. pulu. chamæpyt. rorismarin. an.* ʒ. ß. *castor.* ℈. j. *Ceræ, pinguedin. vulpis an. q. s.* F. Vnguentum.

Vel: ℞. *Gummi ammon. bdellij in spir. vini dissosolut. an.* ℥. ß. *axung. taxi, anseris, vulpis an.* ℥. iij. *pulu. Ireos* ʒ. j. *fol. rutæ, betonic. herb. paralys. an* ʒ. j. *fl. stœchad. Arab. rorismar. chamæm. melilot. an.* p. j. *styrac. calamit. benzoin an.* ʒ. ij. *caryoph. thuris, nuc. moschat. an.* ʒ. j. *ol. vulpin. castor. lumbric. terrestr. Ceræ an. q. s.* F. Linimentum.

Vel: ℞. *Ol. Vulpini, laurini, terebinth. de castor. an.* ℥. ß. *Vnguenti Aregon. Martiati magni, an.* ʒ. ij. *Galbani, Ammoniac. Bdellij an.* ʒ. j. *Ceræ q. s.* F. Linimentum.

Vel: ℞. *Rad. Ireos, calam. aromat. an.* ʒ. j. ß. *galang.* ʒ. j. *fol. Saluiæ, Rorismar. Iuæ, fl. lauendul. stœchad. Arabic. an.* p. j. *ol. vulpin. de castor. lumbric. an.* ℥. ij. *terebinth.* ℥. j. *vini albi fort.* ℥. iiij. Coqu. ad vini consumptionem. Colaturæ adde *Spiritus vini* ℥. j. *Sagapen. bdellij, castor. styrac. calamit. benzoin an.* ℈. j. *nuc. mosch. caryoph. piper. longi, pyrethri an.* ℈. ß. *pingued. taxi* ℥. ß. *Ceræ q. s.* F. Linimentum.

Efficax etiam ad Paralysin Vnguentum describit Valeriola *lib. 4. obs. 4.* quod huc transferri potest.

Efficax est & hoc: ℞. *Lumbric. terrest. spiritu vini lotorum, & infurno exsiccat.* ℔. ß. *pulu. zingiberis, galang. an.* ℥. ß. *ol. lilior. albor. vel costini. q. s.* F. Vnguentum.

Effica

Efficacissima verò sunt Balsama Naturalia, tū Artificialia, seu olea destillata, quæ Balsami nomine veniunt, & apud Euonymum, Hernium *c. de Paralysi*, & alios descripta extāt. *Balsama.*

Exempli gratia.

♃. *Terebinth.* ℥. iv. *ol. laurini* ℥. iij. *spicæ* ℥. j. ß. *ol. cinamomi, caryoph. nucis mosch. an.* ℥. j. *flor. stœch. Arab. euphorb. an.* ℥. ß. *gummi hederæ, thur. myrrh. an.* ℥. j. *castor.* ℥. ij. *galban. bdellij, gumm. elemi an.* ℥. iij. *laterum ignitor. & in ol. communi extinctorum* ℔. ß. Destillentur ſ. a. *Olea destillata.*

Valde etiam commendatur sequens Balsamum, quod Guidoni de Cauliaco attribuitur, quódque Matthiolus loco veri balsami substituit.

♃. *Fol. Saluiæ, maioran. menth. herb. paralys. an.* p. j. *spic. nard. croci, carpobalsami, sang. dracon. thuris, mumiæ, opoponac. bdelli, mastich. gumm. Arab. styrac. liq. benzoin an.* ʒ. ij. ß. *moschi* ʒ. ß. *terebinth.* ℥. v.

Omnia puluerisata misc. cum Terebinth. ponantur in alemb. & destillentur: primò exit aqua, hinc Oleum, postea subsistentia quædam crassior, quam Mel appellant, cuius vsus est in hoc & omnibus frigidis affectibus. Est & magna vis ol. destillatorū. *Saluiæ, Nucis moschatæ, Lauendulæ, Spicæ, Rorismar. Succini, de Lateribus, vt & Petrolei, præcipuè albi.*

Vtilis est & hæc aqua, qua membra affecta illinantur & fricentur: Licet eiusdem etiam ℥. ß. cum aqu. Saluiæ vel alterius conuenientis ℥. iij. manè exhibere. *Aqua destillata.*

♃. *flor. lauendul. spic. nostræ, stœchad. Arab. saluiæ, rorismar. an.* M. ß. *maioran. iuæ, primul. veris an.* M. j. *rad. Aristol. rotund. ireos, calami aromat. an.* ℥. j. ß. *nuc. mosch.* ʒ. ij. *caryoph. piper. cubebar. cardamom. an.* ʒ. j. *spec. diamosch. dulc. diambr. an.* ℈. ij. *sagapen. opopanac. myrrh. castor. an.* ʒ. ß. *baccar. iuniperi* M. j.

Incisa & contusa infundantur in vini albi ℔. vj. Stent in infusione diebus 8. postea, si odoratior expetatur aliquot grana ambræ vel moschi tenui linteolo obuoluta rostro Alembici appendantur. Possunt & sequenti aqua arthetica membra affecta humectari & fricari.

♃. *gran. iuniperi, herb. vrt. Rom. an.* M. ij. *spic. nostr.* M. ß. *schœnanth.* ʒ. j. *gran. paradis. coccogn. piperis l. an.* ʒ. j. ß. *caryoph. cast. myrrh. an.* ʒ. ij. ß. Concis. & contus. inf. *in spir. vini Rhen.* M. ij.

Stent in infuſ. per 3. d. poſtea deſtillantur in M.b.

Alia aqua arthetica, D. Eulenbeck Medici quondam Dreſdenſis.

♃. *fl. lauendul. ſpicæ, betonic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *fol. ſambuc. fl. verbaſc. an.* M. ij. *hermodactyl.* ℥. ß. *nuc. moſch.* ʒ. ij. *caryophyll.* ʒ. j. *baccar. iuniperi* M. j. Inciſ. & contuſ. infund. *in vini Rhend.* ℔. v. Stent in infuſ. per 4. d. hinc deſtillentur. Ante nouam inunctionem ſordes, quæ de priori relictæ ſunt, abluantur panno imbuto decocto *fl. Chamæmel. meliloti, Betonic. Maioran. Rutæ, Saluiæ, fol. Lauri Chamæpyt. Hyſſop. rad. Ebuli, Cyclamini, Ireos, Calami Aromat. Pyrethri.*

Sacculi & fomentis. Ex quibus & Sacculi ac fotus parari poſſunt, additis *Caryóph. Nuce moſch. Caſtoreo.*

Vt: ♃. *betonic.* M. j. ß. *maioran. chamædr. chamæpyt. an.* M. j. *calaminth. origani, ſerpilli, marrub. vrtic. an.* M. ß. *fol. lauri num.* v. *fl. ſpicæ, ſtœch. Arab. an.* p. ij. *galangæ, piper. l.* ʒ. j. ß. *maſtich. ſuccini an.* ʒ. j.

Conciſa & contuſa craſſo modo decoq. pro fomentatione. Alij ſequenti mixtura membra affecta fricant.

♃. *ſpir. vini, ſpir. granor. iuniperi an.* ℥. iv. *pingued. caſtorei* ℥. j. *pulu. ſem. ſinapi* ʒ. j. ß. *rad. ariſtoloch. ſalis communis an.* ʒ. ß. M. Si his malum non cedat, Emplaſtra & Cerota ſupra ſpinam dorſi imponenda.

Emplaſtra & Cerota. Vt: ♃. *Caſtor. Euphorb. Piper. longi & nigri an.* ʒ. j. *Ammoniac. Opoponac. an.* ʒ. vj. *medull. cerui. cruris bubul. an.* ʒ. ij. *terebinth.* ʒ. vj. *ſtyrac. liquid.* ʒ. ij. *Adipis gallin. anſeris, porci,* ʒ. j. ß. *ol. Nardini, Irini, de lateribus, de terebinth. an.* ℥. ß. *Vini albi veteris q. ſ. ad gummi diſſoluenda.* Bulliant omnia ad ignem. F. Emplaſtrum. Alij ab inunctione imponunt Emplaſtrum ex ſolo gummi tacamahaca paratum.

Vel: ♃. *Empl. de bacc. lauri, de beton. melilot. an.* ℥. j. *thuris* ℥. ß. *caſtor. euphorb. an.* ʒ. j. *ſem. nigell. naſturt. ſinap. rad. pyreth. ſal. nitri an.* ℥. ß. *C. ol. de laterib.* redigantur in formam Emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Vtiles ſunt & ſuffumigationes, quibus inſeruit ſequens puluis.

♃. *Succini, maſtich. myrrhæ an.* ʒ. j. *thuris* ℈. ij. *caryophyll. cinamomi, nuc. moſch. macis an* ʒ. ß. *ligni aloës* ℈. ß. puluerisata irrorentur *ſpir. vini*, exiccentur poſtea, & iterum

irrorentur

irrorentur quinquies,ac exiccentur,& F.puluis,qui iniiciatur prunis,vt fumus excitetur,quo calefiat linteum, eóque subinde membra paralytica fricentur & foueantur.

Sudores quoque in parte affecta prouocare vtile fuerit, quod fiet per euaporationes è decocto herbarum prædictarum & radicum facto in aqua, aut potius vino ita parato,vt halitus calentes partem affectam attingant;aut decoctum ex herbis dictis calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita sedeat contectus, ne aquam attingat,sed vapores saltem excipiat,vel lateres calentes linteis decocto herbarum dictarum madidis inuoluti parti affectæ imponatur,vt sudor eliciatur,vel in balneo sicco,quod stufam vulgo appellant,vapor ex decocto herbarum dictarum lapidibus vel scoriis calentibus insperso excipiatur. Ad sudores mouendos valde hic commendatur decoctum radicum Bardanæ vel Lappæ maioris.Vbi æger satis sudauit, in lectum componatur exhibita Theriacæ , Mithridat. vel Aureæ Alexandr.ʒ.ß.vel ℈.ij.cum aq.conueniente.Non v. semel tantum eiusmodi balneis vtendum,sed sæpius, & bis vel ter singulis septimanis. *Sudorifera.*

Autumnali quoque tempore vinaceis exuuis maturis efferuescentibus membra manè per horam vnam vel longius spacium immergere, & postea oleo vel vnguento aliquo cōueniente inungere,idque per dies 15.vel plures continuare summè vtile fuerit , de quo videatur Donatus ab Alto Mari, *Tractat.de vinaceorum facultate & vsu.* Idem faciunt feces Vini,si in illis calefactis partes resolutæ quotidiè bis foueantur.Membra resoluta tegantur pellibus vulpinis , leporinis , Canis , Cati syluestris, plumis Anserum, Columbarum , Auicularum syluestrium.

Si his omnibus nihil vel parùm efficitur , ad Thermas deueniendum erit,præsertim verno tēpore, præmissis vniuersalibus & particularibus corporis euacuationibus. Est autem hic opus delectu Thermatum , suntque vtiles Sulphureæ,Bituminosæ & Nitrosæ non multi aluminis participes,quales sunt Teplizenses in Bohemia, quæ & potu ac lotione & stillicidio vsurpantur. Suntque aliis regionibus etiam suæ,de quibus descriptiones Thermarum in singulis *Thermæ.*

Regionibus & historiæ ab iis curatorum consulendæ.

Balnea artificialia. Si Thermæ naturales desint, artificiale Balneum tale parari potest, si aquæ exsiccationis caussa Sal, alumen, tartarum vini, sulphur, permisceatur, & in eis ferrum vel chalybs sæpè ignitus exstinguatur, & vt appropriatum magis Balneum fiat, & calefaciat, plantæ etiam conuenientes admiscendæ. Vel tale paretur.

℞. *Fol. betonic. saluiæ, maioran. pulegij, rorismar. hyssopi, origani, thymi, rutæ, chamæpyt. an.* M. iij. *flor. chamæmel. melilot. an.* M. ij. *rad. pyrethri, bryoniæ an.* ℥. ij. *baccar. iuniperi* M. iv. *lauri* M. ij. *sulph.* ℔. iij. *nitri* ℔. j. Coqu. in aqu. ad Balneum.

Cauteria. Nonnulli & Cauterium apponunt inter primam & secundam vertebram, vel alio loco, pro ratione membri affecti, vt humor neruos occupans euacuetur.

An febrem accendere liceat? Nonnulli & febrem accendendam putant ad absumendum & exsiccandum humorem pituitosum, ahhibita crebrius Theriaca & Confect. Anacardina, aut oleorum calidiorum, vt Formicarum, Euphorbij, circa pulsus temporum & brachiorum, ac sub axillis inunctione. Verum cum accendere febrim facilius sit, quàm accensam extinguere, relicto præsidio minus tuto, alia tutiora eligenda.

Chymici, præter magisterium perlarum, (quod in aq. primulæ veris vel rorismarini ℈. ß. pondere exhibent) commendant Elixir proprietatis; Ol. Saluiæ, Succini; Magister. Smaragdi, Coralliorum; tincturam Amethysti; essentiam flor. Cheiri.

Hoc balsamum de Galbano valde laudatus à Cratone. Extra inungunt (præter olea antea commemorata) Ol. sanguinis humani, vt & balsamum de Galbano, cuius descriptio in Institutionibus habetur.

Diæta.

Aër. Interim dum hæc fiunt & toto morbi decursu Diæta conueniens instituenda, qualis suprà *part. 1. cap. 2.* proposita. Aër sit calidus, siccus & purus. Qui si talis natura loci non detur, arte paretur, vt *ibid.* dictum. Nonnulli censent intra ægri cubiculum columbos alendos, vtpote quorum halitus Paralyticis prosit.

Cibus

Cibus calefaciendi & attenuandi vim habeat, pituitæ generationem prohibeat, condiatúrque Cinamomo, Caryophill. Nuce Moschat. Macere, Hyssopo, Thymo, Saluia, Roremarino, Maiorana, Satureia & similibus. Et primis quidem 14. diebus victus sit tenuior & parcior; cum materia morbi plus quam vires vrgeat. Ideóque famem interdum tolerare & cœnam intermittere proderit. Toto verò morbi decursu cibo sese æger non oneret: cum nihil in hoc affectu sit perniciosius, quam nimia cibi & potus repletio. Cibus quoque sit boni succi; Carnes assæ, quàm elixæ magis conueniunt. Eligantur & ij Cibi, qui peculiari vi huic morbo resistunt, aut certè pituitam non generant, vel eam etiam absumunt, quales sunt Columbæ Syluestres, Turtures, Hirundines, cuculi, cerebrum Leporis: commendant nonnulli viperarum carnem, ideoque harum carne vel farina harum iure subacta capones & gallinas saginant. Vtiles sunt & pineæ nuces, pistaciæ, amygdalæ, Auellanæ Lombardicæ. Panis condiatur semine carui, fœnicul. Anisi, Melanthij. Condimenti loco in mensa vsurpetur Sinapi, cappares. Item Sales Theriacales, de viperis, Betonicæ, cinamomi, Hyssopi, Iuniperi, Saluiæ, Nucis moschatæ, cariophyllor. contrà ab omnibus cibis frigidis & humidis, flatulentis, auibus aquatilibus, carnibus agninis, suillis abstinendum. Pisces, si fieri potest, in cibum planè non admittantur: Aut ægro eos appetente saxatiles aromantibus conditi concedantur. A lacte etiam & omnibus lacticiniis abstineat æger, vti & à fructibus horariis. *Cibus.*

Potus sit hydromel aliquod ex supra scriptis cum foliis Saluiæ, Maioranæ, Rosmarini, Hyssopi, Chamæpityos, cinamomo, Nuce Moschat. Zingibere, cardamomo, granis Paradisi, Pipere paratum, aut cereuisia Hyssopo vel Saluia condita: vel potus, qui Hippocras vulgò Pharmacopæis appellatur, & hoc modo paratur. *Potus.*

℞. cinamomi ℥. ij. zingiberis ℥. ß. piper. longi, granor. paradisi, galang. an. ʒ. j. cardamom. ʒ. j. ß. nucis moschatæ, cariophyll. macis an. ʒ. j.

Coquantur vase clauso in aquæ fontan. ℔. vj. colatura

dulco

dulcoretur Sachar.albi ℔ ß. & per manicam Hippocr. traiiciatur.

Morbo tamen declinante ad ventriculi robur conseruandum vinum concedi potest, sed antiquum, quod non facilè acescit, idque paucum.

Motus & exercitia.

Pars corporis affecta, quæ restitui nonnihil cœpit, frequenter exerceatur, aut potius fricetur; moderatè tamen, vt calor, sanguis & spiritus ad illam reuocentur. Et quidem frictiones in partibus ægris vtiles sunt ad calorem & spiritus reuocandos: In sanis ad auersionem. Somnus non excedat horas septem, sitque nocturnus, non diurnus. Aluus aperta seruanda, & quia Paralyticis aluus adstrictior esse solet, per interualla Clysteres iniiciendi.

Somnus & Vigilia.

Excreta.

De Curatione Paralysis ex humore tenui, & ex Colica & Scorbuto.

Curatio Paralysis ex humore tenui, & ex Colica ac Scorbuto.

Cum Paralysis ex Colica ex tenui potius & bilioso vel seroso humore, quam à Crassa pituita proueniat, vt & ea quæ morbos biliosos interdum sequi solet, curatio quoque non parum à curatione Paralysis ex pituita variat. Neque enim tam calida medicamenta, vt in Paralysi pituitosa, hic locum habent. Et cum materia illa tenuis, biliosa ac serosa ex intestinis non tam ad principium neruorum quam ad musculos ac tendines transmittatur, principio neruorum illæso; tota curationis ratio in eo consistit, vt intemperies intestinorum corrigatur, & humores vitiosi ex iis euacuentur. Deinde vt materia, quæ est in membris exterioribus, discutiatur, ac membra roborentur. Et cum in ista Colica & Paralysi pertinaces alui obstructiones adsint, clysteribus opus est, sed iis non calidis & siccantibus, quales in Colica ex pituita & flatibus requiruntur, sed potius humectantibus, moderatè refrigerantibus, emollientibus & abstergentibus: Et quia motus ad inferiora segnior est, vnde etiam accidit, vt materia cum ad alia membra tùm ad musculos moueantur, irritantibus, opus estque intestina ad excretionem stimulent. Conueniunt ergo hic Clysteres ex Malua, Parietaria, Mercuriali, Branca Vrsina, Violaria; ex Lacte Caprino, quibus Cassia extracta addatur, ex ol. violaceo & rosaceo cum adipe Anserina, & vitellis ouorum, item ex

Cremo

Cremore Ptisanæ cum ol. Chamæmel. Ad abstersioné verò & expultricem stimulandam commodissimè additur aliquid Hieræ simplicis, vel mellis violar. aut rosac. vel Nitri parum. Et quidem Clysteres tales semel atque iterũ iniicere non sufficit, sed ter vel sæpius etiam infundantur, vt peruersus naturæ motus inuertatur, & humores praui per aluum excernantur.

Postquam aluus per Clysteres aperta & emollita fuerit, si plethoræ in venis indicia appareât, vena aperienda. Hinc purgantia exhibenda, & per mitiora medicamenta ac per ἐπίκρασιν materia expurganda; quibus, si indicia obstructionis in venis appareant, medicamenta aperienda temperata admiscenda sunt. Conuenit hic Syrup. Rosar. solut. violar. solut. Manna, Rhabarb. Si morbus id requirat etiam extract. Esulæ, hellebori nigri, turbith exhibentur. Et si ventriculus est humidus ac laxus, conueniens est vsus Hieræ, quæ humores in intestinis abstergit. Ne tamen caliditate vel siccitate sua Hiera noceat, ex refrigerantibus & humectantibus aliquid misceri potest.

Materia subducta sæpius ieiuno ventriculo spir. ⊕ j. ℈. ß. in aqu. fragar. & primulæ veris, vel spir. ♁ correcti ℈. j. in aqu. saluiæ, vel spir. mastich. aut mixtur. simpl. ℈. j. in aq. paralys. ℥. j. ß. nonnulli exhibent. Hinc tertio quolibet die sudorem prouocant tali portiuncula:

℞. *Aq. primulæ veris, betonic. an.* ℥. j. ß. *succini præparati, matris perlar. præparatæ an.* ℈. ß. *extr. galangæ* g̃. vij. *spir.* ♁ *correcti* ℈. ß. *Manus Christi c. ol. succini* ʒ. iij. *Aq. theriacal.* ʒ. ij. Misc. Vel sequenti bolo.

℞. *Conseru. betonic. saluiæ an.* ʒ. j. ß. *theriacæ* ℈. ij. *extr. ligni sancti* ℈. ß. *sal. chamæm.* g̃. viij. *Cum sacch.* q. s. F. Bolus. Decoctum quoque ligni sancti, sassafras & hic suum habent locum. Dentur etiam quotidie de Rotulis confortantibus manè & vesperi aliquot.

℞. *Extr. galangæ* ℈. j. *ligni aloës* ℈. ß. *essent. saluiæ* ℥. ij. *succini præparati* ʒ. ß. *Ol. succini* ℈. ß. *cinamomi* g̃. vij. *sacch. iri. aq. flor. lauend. & fl. tiliæ dissol.* ℥. v. F. Conf. in Rotulis.

Membra verò resoluta fricentur panno asperiore, postea inunganțur oleis non vehemẽter calidis, qualia sunt Lilior.

albor. Anethin. Chamæmel. & similia. Et si illa supra proposita adhibentur, aliquod moderatè refrigerantiũ admisceri potest, vt Ol. rosac. & similia. Quæ præterea ad huius Paralysis curationem facere possunt, videantur apud Schenck. *lib. 1. obser. 189.* Paralysin autem Scorbuticam quod attinet, in ea curanda imprimis ad materiã Scorbuti caussam respiciendum est, postea membris resolutis medicamenta adhibenda. Qua de re in Tract. de Scorbuto *cap. 8. n. 7.* dictum.

Curatio Paralysis à caussis euidentibus.

Curatio Paralysis à caussis euidentibus.

In Paralysi à cõtusione, casu vel ictu, si ob plethorã affluxus ad partẽ læsã metuatur, vena aperiatur, aluo per clysterẽ prius euacuata. Postea corpori applicẽtur nõ simpliciter adstringentia & refrigerãtia, vt in contusione sine Paralysi, sed partim discutientia, partim adstringentia cum quadam calefactione, nisi inflãmatio adsit. Vtile ergo est tale Empl.

℞. *Mastich. thur. gummi hed. an.* ℥. ß. *pulu. lumbr.* ʒ. j. *maior.* ʒ. ij. *flor. cham. rosar. an.* ʒ. ß. *Ol. rosar. cham. cheir. an.* ℥. j. *tereb. & ceræ q. s.* F. Emplastr. In declinatione diminutis adstringẽtibus, digerentia augeãtur, vt reliquiæ dissipentur, ac medicamenta, quæ in Paralysi pituitosa proposita sunt, vsurpentur.

Vt: ℞. *Farin. fœnug. pul. rad. althea an.* ℥. ß. *lumbr. terr.* ʒ. iij. *ammoniaci, bdellij, adipis anser. an.* ʒ. ij. *Ol. lilior. alb. ceræ an. q. s.* F. Emplastrum. De particularibus resolutionibus Linguæ, Palbebrarum, Vesicæ, Ani & similibus dicetur suo loco.

QVÆSTIO I.

An Galenus & Auicennas de Caussis Paralysis consentiant, & Frigus saltem densando neruos Paralysin inducat?

Defectus equidem spirituum Animalium in neruis proxima & continens Paralysis caussa est. Cum verò is à pluribus caussis prouenire possit, in iis recensendis inter Autores discrepantia quædam esse videtur. Primò quidem aliter eas caussas recenset Galenus, aliter Auicennas. Galen. *1. de sympt. caus. c. 5.* ita de iis scribit; Continens quidem siue proxima, siue quocunque alio vocabulo libeat appellare, huius Symptomatis caussa est talis quispiã in neruis affectus, cuius occasione à principio ad ipsam virtus transmitti prohibetur. Porro prohibetur, siquidem meatũ aliquem neruus habet, qualẽ ille, qui ad oculos descendit, manifestè habere cernitur,

cernitur, vel ex obstructione vel compressione: Si autem non habeat, ex constipatione vel frigore vel compressione. Vbi quatuor caussæ ponuntur Paralysis; Nerui scil. Obstructio, Compressio, Constipatio & Frigus. Auicennas verò aliter caussas Paralysis digessit, & Paralysin fieri docet, vel quia facultas, seu spiritus non fertur ad membra, vel licet feratur, membrorũ vitio non suscipitur, his verbis: Destructio Sensus & Motus fit, quoniã spiritus sensibilis, aut motiuus vel retinetur à penetratione ad membra, vel penetrat, sed membra non suscipiunt eius impressionem propter complexionis corruptionem. Quibus easdem quidẽ caussas prohibiti spiritus animalis in neruos influxus affert, Obstructionem scil. densationem & compressionem: addit verò alterum membrum, cum videlicet influit quidem spiritus, sed ob deprauationem temperamenti partis spiritus influens à membro non suscipitur.

Hic tamen Galenum & Auicennã facilè conciliari posse putát Iulius Guastauinius *lib. locorum è med. select. cap.* 24. & quidem hoc modo. Nam primò quidem in eo conuenire statuit, quod vterque tres caussas ponit, cur spirituum influxus prohibetur, videlicet, Obstructionem, Compressionem & Densationem. Nec de hoc dubium est. Deinde etsi aliud vitiũ addere videatur Auicennas, cum scil. membrum spiritus impressionem non suscipit, propter complexionis corruptionem, neruorum scil. illius membri, qui Spiritum suscipere debent: tamen eã ipsam temperamẽti corruptionem ab Auicenna propositam non esse aliud putat, quam affectus à Galeno propositos, Obstructionem, Compressionem & Densationem. Cum enim Auicennas temperiem corrumpi in neruis affirmet non ab intemperie calida aut sicca, sed frigida & humida, Obstructionem à Galeno propositam ab humore frigido, & Densationem à frigore illam ipsam temperiei corruptionem esse putat. Affectus enim, qui caussa Paralysis, modò pertinet ad neruos, iuxta eorum initium, cerebrum aut Spinam, aut locum à membro læso remotiorem; modò ad eorum propagines seu portiones exiliores, quæ musculis inseruntur. Cum ergo exiles hi nerui in ipsis partibus propter obstructionem,

com

compreſſionem, aut denſationem ſpiritus ſuſcipere non poſſunt, id Auicennâ propter complexionis corruptionem fieri ſtatuere putat. Et licet Galenus refrigerationem in ſpecie addat; tamen has duas læſiones, refrigerationem & deſationem, ad vnam redigendam cenſet; cum à frigore fiat Denſatio, & Denſationem ac frigus putat eſſe Synonyma, ac prius poſterioris explicationem.

Verum enim verò hoc modo Galenus & Auicennas non ſatis conciliantur, & omninò Auicennas peculiarem cauſſam adhuc addere voluit. Licet enim hoc non ſit negandum, frigus aliquando neruos condenſare poſſe; tamen frigus tum proxima prohibiti influxus ſpirituum animalium cauſſa non eſt, ſed Denſatio ſeu Anguſtia; voluítque Galenus tum proxima prohibiti influxus ſpiritus animalis cauſſas recenſere, idémque expreſsè diſtinguit conſtipationem, frigus & compreſſionem, & diſiunctiue eam proponit. Auicennæ verò locus multò minus iſtam interpretationem patitur, & præter mẽtem eius dicitur, quod temperamenti corruptio, quam ponit Auicennas, non ſit alius affectus, quam à Galeno propoſita Obſtructio, Compreſſio & Denſatio. Frigus enim quidem Temperamentum mutare poteſt, ſed compreſſio id non mutat, vt neruus fiat inhabilis ad ſpiritus ſuſcipiendos, potéſtque fieri compreſſio ſine omni intemperie.

Mens ergo Auicennæ hæc eſt, ſpiritum Animalem aliquando influere non poſſe propter anguſtiam nerui, à quocunque etiam cauſſa prouenientem, & quocunque loco ea hæreat; aliquando verò, licet nulla ſit in neruo anguſtia, & licet influant ſpiritus Animales, tamen à membro eos non ſuſcipi, ſeu, vt loquitur Auicennas, eius impreſſionem non ſuſcipi propter complexionis corruptionem, id eſt, quia à frigore innatum partis temperamentum & calor corruptus eſt, cum eo ſpiritus animalis influens vniri, ei ſe aſſociare, & ſuam ἐνέργειαν in membro, cuius temperies naturalis deſtructa eſt, exercere non poteſt. Quod nec ipſum Galenum negare puto, cum 4. *de loc. affect. cap.* 4. Paralyſin à refrigeratione deducat, & medicamentis calidis ſanatam fuiſſe ſcribat.

QVÆ

QVÆSTIO II.

Qui humores Paralysis caussa esse possint?

Agitatur quoque inter Medicos controuersia, qui humores Paralysis caussa esse possint. De pituitosis equidem res plana est, eósque omnes inter Paralysis caussas admittunt: Verùm an biliosi etiam & melancholici, ac quomodo Paralysin inducant, controuertitur. Galenus 4. *de loc. affect. cap.* 4. narrat cuidam, qui à vehementi Peripneumonia conualescebat, brachij tam posteriores, quàm inferiores partes & cubiti maximam partem eodem modo ad summos digitos sensus difficultate laborasse, atque motum quoque aliquorum digitorum nonnihil læsum fuisse. Alexander Trallianus *lib.* 1. *cap.* 6. refert, quendam in Paralysin ex mœrore incidisse, deinde sumpta Hiera adeo læsum, vt totus immobilis fieret, & propemodum interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus, cúm potibus tum cibis, & aliis, quæ temperatum ipsum redderent, vsus fuisset. Paulus Ægineta *lib.* 3. *cap.* 28. *&* 43. facit mentionem Paralysis ex Colica per iudicatoriam quandam translationem ab humore bilioso (refrigerantia enim proderant) ortæ. Fernel. *lib.* 5. *de Part. morb. & sympt. cap.* 3. scriptum reliquit: Bilem flauam sub finem intermittentium febrium in spinam dorsi ac in neruorum originem effusam aliquando Paralysin generasse. Hercul. Saxon. *lib.* 1. *cap.* 40. refert, quendam inflammatione oris ventriculi laborasse, & rupto abscessu factum fuisse Paralyticum. Rondeletius verò 1. *Method. curand. morbor. cap.* 32. Fernelio sese opponit, & bilem, vt & melancholiam, Paralysin efficere posse negat; cum hi humores potius siccent, quam emolliant neruos, & bilis ad conuulsionem magis, quam ad Paralysin excitandam sit idonea. Deinde quod bilis, quæ concocta & pauca sit, ad loca tam dissita & remota facilè penetrare non possit. Neque enim per Cerebrum, neque per vertebrarum foramina & spinam eò peruenire posse putat. Etenim si per Cerebrum & spinalem medullam delaberetur, Phrenitidem excitaret; atque id potius in ardentibus

febribus accideret: si verò per vertebrarum foramina eò ferretur, cum sanguine simul eò deduci & in venis contineri potius debuisset, atque hac ratione continuam potius, quam intermittentem excitasset. Ipse verò sub finem febrium intermittentium biliosarum Paralysin fieri putat, quod bilis & febrilis calor pituitam in Cerebro contentam, aut in ipsa spinali medulla latitantem eliquare poterit, quæ in neruos effusa Paralysin induxerit, statuitque sanguinem solùm tenuiorem bilémque aquosiorem Paralysin committere posse, dum aut obstructionem faciunt, viámque spiritibus intercipiunt, aut humiditate spiritus extinguunt vel consopiunt, aut neruos emolliunt & elongant.

Verùm enim verò negandum non est, bilem & melancholiam caussam Paralysis esse posse; cùm tot modi sint, quibus Paralysis excitari potest. Possunt videlicet humores Paralysis caussa esse, neruos refrigerando, humectando, & irrigando, sensus ac spiritus vi occulta sopiendo, extra pondere & grauitate eos premendo, eosdémque obstruendo. Quod ipse Rondeletius negare non videtur.

Duplici autem via humores ad neruos feruntur. Vel enim ex ipsis meatibus cerebri in neruorum substantiam infunduntur, vel saltem, ductum spinalis medullæ neruorúmque inde ortorum sequentes, extrà neruis incumbunt. Platerus quidem posteriorem modum solum admittit, obstructionem verò reiicit, negátque humores crassos in ipsam neruorum, qui ita manifestas vias non habent, substantiam penetrare posse.

Verùm si vapor, præcipuè qui vi narcotica præditus est, in ipsa substantia cerebri contineatur, atque in humorem ibidem condensetur, vel etiam tenuior humor ibi contineatur, eum in neruos infundi & penetrare posse, impossibile non est. Quanquam enim manifestas cauitates non habent nerui; tamen cum neruorum substantia sit rara, humores tenues in eos sese insinuare possunt.

Atque hinc ad argumenta Rondeletij respondere facilè est. Nam cum ipse concedat, sanguinem tenuiorem bilémque aquosiorem Paralysin committere posse, frustra

pugnat

pugnat contra Fernelium; cum Fernelius non definiat bilem, quæ Paralysin facit. Neque enim omnis bilis acris est, vt necesse sit, eam neruis affusam conuulsionem excitare, vt in Ictero videre est, in quo in cute nullus pruritus aut dolor percipitur. Neque in intermittentibus febribus via, qua humores ad neruos transeant, denegatur. Quamuis enim fomes febrilis in febribus intermittentibus sit extra venam cauam: tamen in eam effunditur, & in paroxysmo tandem per eius ramos expellitur, vt *lib. 2. de Febribus cap. 16.* monstratum fuit. Atque hoc modo partim ad spinalem medullam, partim musculos transmitti potest. Videantur quoque quæ de generatione & curatione Paralysis Scorbuticæ in Tractatu de Scorbuto diximus.

Si verò ex capite delapsus biliosus humor Paralysin generet, modus generationis est facilis; cum & comprimendo spiritibúsque viam intercipiendo, &, si aquosa sit bilis, neruos irrigando, Paralysin excitare possit. Et si saltem à liquatione pituitæ fieret hæc paralysis, potius in augmento vel statu febris, vbi calor maior est, quam in declinatione, ea accidere deberet.

Melancholiam quod attinet, statuunt quidam è recentioribus, melancholicum humorem, etsi siccus & terrestris inter humores dicatur, tamen quia humor est, humidum & neruo humidiorem esse ipsumque humectare posse, melancholiámque aliis humoribus collatam esse siccam, partibus verò corporis humidam & humectantem. Verùm rectè explicanda est hæc opinio. Etenim etsi humor melancholicus ad tactum & qua humor & quiddam liquidum est, humidus est: potentiam tamen non humectandi, sed siccandi habet, sicut Thermæ, lixiuium, vina potentia, spiritus & alij liquores multi siccandi potentia præditi, corpora, quæ contingunt, non emolliunt, sed siccant potius. Ergo si à melancholia generatur Paralysis, credibile est, eam extra pondere suo neruos comprimere, & spiritui fluxum prohibere, vt Platerus sentit. Aut si omnino humectando id efficiat, fit potius hoc ab humore seroso, quo melancholicus humor plerumque

diluitur, quam à crassa eius substantia, in quod in Scorbuticis accidit.

QVÆSTIO III.

An Sudorifera in Paralysi sint exhibenda.

Ludouicus Septalius equidem *lib. 6. animaduers. medic. num.* 74. Sudorifera in Paralysi reiicit & vrinam cientia præfert, magnumque errorem passim à Medicis committi putat, quod omissis vrinam cientibus, ea vsurpent, quæ sudores mouent, Decoctum Guaiaci, sarsæparill. & similia, ea de caussa, quod per vrinam crassiora quoque educantur, per sudores autem tenuibus euacuatis crassiora magis incalescant & crassiora reddantur, magis obstruant, atque difficiliora reddantur ad motum & euacuationem.

Verùm etsi hæc omnia vera esse concedimus de morbis, quorum caussa circa viscera & in hypochondriis vel etiam in venis hæret: tamen in Paralysi hæc ratio locum non habet. Cum n. circa neruos caussa mali hæreat, non video, quomodo inde ad vias vrinæ facile peruenire possit; per ambitum verò corporis facilis euacuatio est. Neque metuendum, vt sudoriferorum vsu materia incalescat nimium, vtpote quæ frigida est, & ita calefactionem requirit, vt etiam nonnulli febrem, quæ eam calefaciat & fundat, accendendam putent; aut crassescat, cum illa ipsa sudorifera vim habeant eam attenuandi.

CAPVT XXVIII.

De Spasmo seu Conuulsione & Conuulsiuis motibus.

Spasmus. ΣΠασμὸς Græcis; Celso Distentio neruorum, vulgò Conuulsio, est motus membrorum ita deprauatus, vt præter voluntatis imperium & contra id membra versus musculorum suorum principia retrahantur. Aut si verbum verbo reddere velimus, Spasmus dicendus contractio. Σπᾶν enim Græcis est trahere. Membrum enim

Conuul

Conuulſum, vt & motum ſecundum voluntatem, muſculi ſui medio, quod ventrem vocant, contrahitur verſus ſuum initium, quod caput muſculi nominatur; Tendo etiam, in quem muſculus deſinit, contrahitur, & ab hac os vel membrum cui inſeritur, contrahitur. Quia tamen in contractione illa partes ita diſtenduntur, vt rumpi quaſi videantur, Latinis conuulſionem & diſtentionem nominare placuit. Et quidem quod muſculus tenditur, & ad principium ſuum trahitur, vnaque cum hac pars, cui inſeritur, id commune eſt ſanis ac conuulſis, teſte Galeno *2. de Sympt. Cauſ. cap. 2.* Sed quod inuitis & præter voluntatis imperium accidit, id p. n. affecto corpori ineſt, non ſano, vt Galenus docet *3. de loc. affect. cap. 6.* Aliud verò vocabulum eſt σπάσμα, quod propriè vnitatem ſolutam in parte neruoſa citra vulnerationem ſignificat, ſeu partium neruoſarum vel fibrarum in muſculis ex diſtentione ruptionem. Nam quod in carne ῥῆγμα dicitur, id in neruis appellatur σπάσμα, vt ex Galeno *3. Meth. med. cap. 6. & Meth. med. cap. 1. & de Conſtitutione Artis, cap. 6.* videre eſt. Et quidem manus vel pedes, vt & caput, frequentius conuelluntur, quandoque etiam maxillæ ita conſtringuntur, vt vix vlla vi diduci poſſint. Rariores aliquot conuulſionum hiſtorias annotauit Marcellus Donatus *de Hiſtor. Medic. mirabil. lib. 2. cap. 3.* Refert enim penem quibuſdam morientibus, imò etiam iam mortuis rigidum & conuulſum fuiſſe; aliquando anum ita à conuulſione conſtrictam, vt Clyſteris canalem non admitteret; deprehenſum etiam manus mortuorum tam conſtrictas fuiſſe, & quandoque tractantium manus ita firmiter cõſtrinxiſſe, vt difficulter diuelli potuerint; cuiuſdã etiã capite truncatum cadauer, dum in pheretro ad ſepulchrum portaretur, repentè adeo cõcuſſum fuiſſe, vt loculi tabulæ inuicẽ diſiungerentur, ac penè ex geſtantium humeris decideret, quod ad iactum ſagittæ, dum funus progrederetur, durauit. *σπασμὸς & σπάσμα differunt.*

Eſt videlicet Spaſmus ſeu Conuulſio Symptoma deprauatæ facultatis animalis, liberè mouentis, inuoluntaria ſcilicet & ἀκουσίως facta membri verſus muſculi ſui principium contractio, quæ plerumque non ſine dolore fit. *Spaſmus quid?*

Quod tamen de ipſo actu motus & contractionis intelligendum. Poſteaquam verò contractio iam facta eſt, membrumque rigidum eſt, ablatus potius motus eſt. Siquidem neque ipſi ægri membrum contractum liberè mouere poſſunt, & ſæpe ita rigidum à Conuulſione fit, vt neque ab aſtantibus extẽdi poſſit. Et vbi motus tonicus eſt, membrum rigidũ manet, vt flecti nullo modo poſſit. In Spaſmo verò per ſe nulla fit in principibus facultatibus læſio.

Affectus eſt in muſculo, qui proprium voluntarij motus inſtrumentum eſt, & quidem ſecundum ſe totus contrahitur: præcipuè verò ſecundum neruoſam ſeu fibroſam partem; vnde Galenus conuulſionem nunc muſculorum, nunc neruorum πάθος eſſe ſcribit. Contrahitur verò pars neruoſa ſeu fibroſa verſus originem ſuam. Origo autem neruorum eſt Cerebrum & ſpinalis medulla; muſculi vel fibrarum huius, ipſius caput; tendinis, finis muſculi; ſicut ligamenti origo vel principium eſt os, cartilago, aut durior membrana.

Cõuulſio & diſtentio non differunt. Sunt quidem nonnulli, qui inter Conuulſionem & diſtentionem diſtinguunt, ac Galenum reprehendunt, quod iſta confuderit. Verùm illa ipſa Diſtenſio, quæ in Tetano apparet, etiam eſt contractio. Quanquam enim membrum Tetano laborans rigidum, rectum & extenſum manet; tamen id fit, quia ex vtraque parte fit æqualis contractio, & muſculi anteriore & poſteriore parte æqualiter contrahuntur, vt neutra pars vincat; vnde membrum rigidum manet.

Cõuulſio & motus conuulſiuus differunt. Monendum tamen hîc, diſtinguendum eſſe inter ſpaſmum ſeu conuulſionem & motum conuulſiuum ſeu σπασμώδεα πάθη. Spaſmus enim ſeu Conuulſio propriè dicta eſt muſculi verſus ſuum principium contractio, ex qua membrum rigidum manet, ſicut in Tetano, ἐπισθοτόνῳ, Riſu Sardonio, & aliis veris conuulſionibus apparet. Motus verò σπασμώδης ſeu conuulſiuus eſt etiam muſculi verſus ſuum principium retractio, verùm non in vna ſitus differentia continuat, ſed cum quadam concuſſione, vt in Epilepſia, febribus malignis, vulneribus capitis ſæpè videre eſt. In hoc enim differt ſpaſmus ſeu conuulſio à

motu

motu conuulſiuo,quod,vt dictum, in conuulſione membrum ex contractione rigidum manet; in conuulſiuo verò motu membrum agitatur,vibratur & variè concutitur. *Nota.*

Deinde in vera conuulſione ſenſus omnes cum interni, tum externi integri ſunt. In motibus verò conuulſiuis ſæpè læduntur.

Ad motus hoſce conuulſiuos referendus vel iis cognatus eſt ille, qui nonnullis ſub primum ſomnum accidit, quo totum corpus ita concutitur,vt lectum totum concutiat,& homo inde excitetur. Qui procul dubio accidit à vaporibus quibuſdam acribus à ventre inferiore aſcendentibus,& principium neruorum vellicantibus, ſed qui ſtatim euaneſcunt.

Cardanus verò *in Comment. aphor. 37. ſeu ſecundum eius diſtinctionem 39. ſect. 6.* etiam hanc differentiam agnoſcit & admittit, verum nominibus aliis exprimit, & quem nos conuulſiuum motum appellari diximus, quique cum manifeſta agitatione & concuſſione fit, conuulſionem ſolùm appellandum cenſet. Diſtenſionem autem, quæ fit motu occulto, cuius ſpecies ἐμπροσθότονος, ὀπισθότονος & τέτανος. Verum præter communem loquendi vſum hæc ſtatuit, & præter neceſſitatem vulgatas appellationes mutat: Cum ſynonyma ſint ſpaſmus, conuulſio & diſtenſio, vt dictum. Concuſſiones verò illæ & agitationes manifeſtæ,quas ſolùm conuulſiones appellandas cenſet σπασμώδεα πάθη ſeu conuulſiuos motus, non conuulſiones propriè à Medicis dicuntur.

Notandum & hoc,Spaſmum equidem opponi Paralyſi, quod in Paralyſi eſt mouendi impotentia, etſi membrum flexile ſit, in ſpaſmo verò & motibus conuulſiuis motus deprauatus: Interdum tamen iunguntur ita, vt per vices & alternatim affligant, ita vt pars modo conuellatur, modo reſoluatur. Cuius rei exemplum eſt apud Hippocrat. & Galenum 3. *Prorrhetic. textu* 26. quale etiam vidit Petrus Salius Diuerſus *in Notis in Altimarum cap.* 13. quod tamen raro accidit. *Spaſmus & Paralyſis interdum iunguntur.*

Definitio.

Sed vt definitio perfecta conſtitui poſſit, de proxima *Conuulſionis cauſſa proxima.*

caussa conuulsionis inquirendum, ad quam omnes aliæ, quæ satis multæ sunt, redigi possint. Etsi autem ea sit tendinum & neruorum in musculis contractio seu longitudo imminuta, ob quam in eandem situs differentiam musculum & totum membrum, cui inseritur, secum trahit: tamen cum idem etiam in motu voluntario accidat; Conuulsio verò contractio præter voluntatem sit: quænam caussa sit, vt præter voluntatem tendines & fibrosæ musculorum partes ita ad originem suam contrahantur, grauissima & intricatissima controuersia est.

Vulgata equidem doctrina est ex Hippocrate 6. *Aphor.* 39. Spasmum ex inanitione vel repletione fieri. Et vtuntur plerique cum Galeno similitudine petita è chordis ex intestinis animalium exsiccatis paratis, vt & coriis ac pellibus. Vt enim hæc, vbi Soli vel igni exponuntur, humore absumpto corrugantur & breuiora fiunt; pariter etiam vbi humorem aliquem imbiberunt, latitudine & crassitie aucta, longitudo imminuitur, & breuiora redduntur: Ita etiam putant in neruis ac neruosis musculorum tendinibus ac fibris idem accidere, eósque à caussis nimium siccantibus & humectantibus breuiores reddi.

Recentiores plerique tertium genus caussæ addunt; quod tamen etiam Galenus 5. *Aphor.* 1. obseruauit, vellicationem videlicet neruosi generis ex re molesta.

Verùm etsi calumniæ facilè obnoxium sit, si quis à sententia in omnium libris ferè vulgata secessionem faciat: tamen vbi de veritate agitur, non quis vel quot aliquid dixerint videndum, sed quam bene quid dicatur perpendendum. Idque & hîc faciendum puto. Quibus autem & quantis difficultatibus priora duo caussarum genera inuoluta sint, in Institutionibus *libr.* 2. *part.* 3. *sect.* 2. *cap.* 5. dictum, & postea infrà *quæst.* 1. dicetur. Et quamuis nonnulli anxiè laborarint, vt caussas omnes remotiores ad hæc duo genera referrent: tamen id, quod conati sunt, non præstiterunt: adeo vt doctissimi atque ingeniosissimi Medici de vera caussa inuenienda ferè desperasse videantur. Inter quos est acutissimus Auenrois, qui

qui 3.*collectan.* ſcribit: *Vtinam ſcirem, cur diſtendantur in latum neιui & non in longum.* Et mox: *Scias, Medicorum verba in hoc ſymptomate vniuersè propiora eſſe verbis Muſicorum ſeu fabellas canentium, quam demonſtratorum.*

Verùm ne actum agamus, ea, quæ in Inſtitutionibus *loco allegat.* prolixè hac de re diximus, hic non repetemus, nec ea, quæ poſtea *quæſt.* 1. dicentur, ſed ſaltem ſententiam noſtram, quam vero magis conſentaneam, quantum quidem in hac rei obſcuritate licet, eſſe putamus, ſummatim proponemus. Et propterea breuiter hic ſtatuimus, cauſſam proximam Spaſmi eſſe facultatis expultricis partium fibroſarum in muſculis è neruoſo genere compoſitarum à re moleſtante irritationem, quæ animalem facultatem ſibi in eodem ſubjecto iunctam in conſenſum trahit, atque ad motum incitat; ſeu materiam fibroſas & neruoſas partes in muſculis irritantem. Reliqua, quæ ad hanc rem pertinent, infrà *quæſt.* 1. proponentur. *Opinio noua de cauſa ſpaſmi.*

Vnde definimus ſpaſmum, quod ſit muſculorum deprauatus motus, ſeu verſus principium contractio præter voluntatem, à facultatis expultricis partium fibroſarum à re moleſtâ irritatione, quæ animalem ſibi iunctam in conſenſum trahit, & ad hunc motum incitat, orta. *Spaſmi definitio.*

Cauſſæ & Subiectum.

Sed vt hæc clariora fiant de Subjecto & Cauſis quædam addenda. Subjectum quidem proprium & proximum conuulſionis muſculum eſſe ſtatuimus. Cum enim muſculis proprium & adæquatum motus voluntarij, qui ſecundum naturam fit, inſtrumentum ſit: etiam motus illius deprauati ſeu conuulſionis cauſſa erit; & muſculo contracto oſſa, & quicquid in parte mobile eſt, ſimul contrahuntur. Veruntamen neruis ſolum & fibroſis neruorum partibus mediantibus, vt etiam ſupra dictum, muſculi conuelluntur. Etſi enim muſculi ipſi per ſe ſæpè vulnerantur, contundantur, & tumorem aut alium morbum patiuntur: non tamen conuelluntur, niſi neruos malum peculiariter attingat. *Concluſionis ſubiectum.*

Variarum autem corporis partium muſculos conuulſio occupat. Interdum enim totum corpus, caput ſcilicet, &

omnia ſub capite membra conuulſione corripiuntur: Interdum caput ſaluum eſt,& omnes ſub capite partes conuulſionem patiuntur.Interdum vnius lateris mēbra omnia. Interdum vna ſaltem pars, oculus, lingua,ceruix,brachia, manus, crus, pes, digitus.

Cauſſa proxima. Cauſſam proximā diximus eſſe facultatis partium neruoſarum & fibroſarum in muſculis irritationem, quæ animalem in conſenſum trahit, & ad motum incitat, ſeu ſi alicui ἀκριβολογεῖν libeat, materiam neruoſas & membranoſas in muſculis partes irritantem.Nam,vt in Inſtitut. etiam dictum, aliter ſeſe res habet in expulſione in parte, quæ potentiam habet ad voluntatis imperium ſeſe mouendi,aliter in eâ, quæ ea deſtituitur. Conuulſio ad prius genus pertinet, ſicut & ſternutatio ac tuſſis: In quibus omnibus,quia facultas expultrix naturalis facultatem animalem in conſenſum trahit, motus quidam ſenſibilis excitatur, atque ita vtraque facultas ad conuulſionem concurrit.Neque ſola facultas animalis huius motus cauſa eſt, vt pote quæ ſibi relicta nullum motum, niſi ad voluntatis imperium, aggreditur. Sed hic ad motum hunc primò facultas naturalis concurrit. Cùm enim cauſſa,quæ conuulſionem parit, in muſculo reſideat, ſeu humor ſeu vapor, primò inde afficitur & irritatur facultas naturalis,quæ ſibi coniunctam facultatem mouendi in conſenſum trahit. Quæ etſi aliùs ſalua ſit, atque imaginatio non deprauata, ob irritationis tamen vehementiam, & totius animalis ſalutem,ac illam, quæ eſt in toto corpore, Sympathiam partium & actionum obſequi cogitur,& hunc motum coacta ſeu permittit ſeu imperat,quem non irritata non imperaſſet,ſeu permiſiſſet;aut certè facultas animalis à naturali in conſenſum tracta & irritata ſpiritus animales coacta ad membrum affectum mittit, forſan non ita concurrente imaginatione. Neque enim adeò credibile eſſe videtur, cum tam vehemens contractio in conuulſione fiat, vt etiam membrum extendi non poſſit, etiam contractionem ab imaginatione ac loco motiuam dirigente facultate imperari, ſed poteſt fortaſſe per ſpiritus animales ad membrum affectum affluentes etiam in vitâ imaginatione

A qua cauſſa muſculi in conuulſione cōtrahantur.

motus ille, cuius modum ignoramus, fieri. Neque tamen ſine concurſu facultatis animalis motum iſtum fieri poſſe manifeſtum eſt. Eſtque irrefutabilis demonſtratio hæc: Quod Conuulſio eſt Contractio: Contractio muſculorum actio propria: muſculi inſtrumentum non facultatis naturalis ſed motricis : motus muſculorum nunquam fit citra facultatis animalis operam, quæ appetitum & rationalem & ſenſitiuum complectitur, aut certè non ſine ſpirituum animalium ope.

Neque refert, quod hi motus contra voluntatem fiunt, & quod partem conuulſam etiam volentes extendere non poſſunt ægri. Etenim vel ab appetitu irrationali fiunt, vel animâ quaſi perturbatâ, vt ex Ariſtotele *lib. 3. de anima cap. 2.* & Galeno *2. de motu muſculorum cap. 6. in Inſtitut.* diximus, vbi monſtratum fuit, motus voluntarios non eſſe planè eiuſdem generis.

Si porrò quæratur de parte muſculi, in qua Cauſſa irritans hæreat, ſi qua ratione motus ſecundum naturam in muſculis perficitur, certè conſtaret, facilè id determinare poſſet. Credibile tamen eſt, circa initium muſculi & illam partem hærere cauſſam quâ contractâ, omnes reliquarum fibræ contrahuntur.

Si etiam quæratur, qui fiat, quod nunc ſaltem verſus vnam partem contractio fiat, parſque ita contracta immobilis maneat, quæ propriè eſt ſpaſmus, conuulſio ſeu diſtenſio : Nunc verò in hanc vel illam partem varia fiat agitatio, quæ motus conuulſiuos propriè nominatur; etſi Cardano contrà conuulſionem appellare placuerit : Differentiæ cauſſa in hiſce conſiſtere videtur: Quod in vera conuulſione ſeu vapor ſeu humor neruos vellicans penitius ſe in neruorum ſubſtantiam inſinuauit, iiſque adhæret & quaſi infixus eſt; In conuulſiuo verò motu materia non adhæret neruis pertinacius, ſed facilè iterum à natura excutitur, quæ tamen cum iterum neruos petit, conuulſiuus motus continuatur, & tam diu durat, donec materia vellicans tota diſcuſſa eſt. Vnde proculdubio materia, quæ conuulſiuum motum excitat, vaporoſa, ſeroſa vel biliosa ac omnino tenuis eſt; quia facilè *Nota.*

diſcu-

discutitur, & sæpe hinc inde vagatur. In spasmo autem & conuulsione verâ materia est crassior & tenacior, ac propter ea pertinacius neruis adhæret. Quibus accedit & hoc, quod in vera conuulsione vnus musculus saltem, vel plures eiusdem generis seu extendentes seu contrahentes afficiuntur: in motu verò conuulsiuo etiam contrarij. Ita enim cum musculis in corpore humano comparatum est, quod omnes, si paucos excipias, *sphincteres vesicæ & ani, vt & cremasteres*, contrarios musculos habent, quorum si hic contrahit, ille extendit, si hic eleuat, ille deprimit, & ita de cæteris motus differentiis: etsi numero contrarij semper non sunt pares. Sic caput flectentes duo sunt, extendentes duodceim. Itaque in conuulsione seu spasmo in vno saltem musculorum contrariorum genere caussa mali hæret; vnde etiam membrum versus musculi illius principium contrahitur, & ita rigidum manet. In conuulsiuis verò motibus materia vellicans neruos, qui ad vtrumque contrariorum musculorum genus tendunt, infestat; vnde pars nunc contrahitur, nunc extenditur, & omnino vario motu agitatur, pro vt materia nunc hunc, nunc illum musculum vellicat. Hinc etiam in spasmo, vt pote in quo caussa saltem circa partem affectam & in loco priuato hæret, cerebrum & sensus integri sunt: In conuulsiuis vero motibus cerebrum sæpe simul afficitur, vnde etiam sensus ferè simul læduntur. Et conuulsiui motus ferè accidunt per partium aliarum consensum, materia ab vtero, ventriculo, vel alia parte cerebro per neruos communicata: Quæ cum à cerebro rursum excutitur, & in neruos expellitur, nunc hanc, nunc illam partem vellicat, atque inde variorum membrorum concussio & agitatio excitatur. Et quidem si materia hæc ad principium medullæ spinalis mittitur, & æqualiter totam occupat, tunc æqualiter vniuersum corpus conuellitur, & tam dextræ quam sinistræ corporis partis membra concutiuntur. Malúmque hoc omnium grauissimum est, præcipuè si aliquid materiæ adhuc in cerebro hæreat, vnde & partes capitis conuelluntur & sensus afficiuntur. Si autem dextram saltem vel sinistram corporis partem petat, motus conuulsiuus tantum in dextra

vel

vel ſiniſtra parte accidit. Si verò non ad principium ſpinalis medullæ, ſed ad neruum priuato alicui membro inſeruientem materia mittitur, motus etiam conuulſiuus fit ſaltem in priuato illo membro, & nunc brachium, nunc crus, nunc manus concutitur. Et ſi magna materiæ efficacia vel copia ſit, membro è directo poſito per communes neruos communicatur. Aliquando etiam, vbi cauſſa mali in priuato aliquo membro generatur, cum ea agitari incipit, primum illa pars motu conuulſiuo corripitur, poſtea tamen materia per neruos cerebro communicata, & hinc ad principium ſpinalis medullæ protruditur, vnde vniuerſum corpus motu conuulſiuo prehenditur, aut certè latus è directo loci affecti ſitum.

Non etiam hic prætereundum, quomodo ſpaſmus flatulentus generetur, qui Græcis σπασμὸς φυσώδης, vulgo *der Krampff* appellatur. Itali etiam Crampam vel Cramfum nominant, qui cum maximo dolore in cruribus præcipuè & imprimis in ſuris accidit, ſi inter dormiendum pedibus non contectis quis decumbat. Quod malum cacochymicos, flatulentos & poculis ac crapulæ deditos infeſtat, partéſque cum dolore ſummo affligit, ſed plerumque breui temporis ſpatio durat. Durat tamen interdum, vt Iohan. Baptiſta Montanus *in 9. Rhaſis* refert, per horas quatuor, vt Medicos aduocare opus ſit, & plerúmque ad verum ſpaſmum via eſt. *Spaſmus flatulentus. Gallicè Goutte, Grampe.*

Quomodo autem generetur, pluribus in Inſtitution. dictum eſt, quæ hîc repetere non licet. Vero conſentaneum eſt, ſpaſmum hunc flatulentum à flatu vel humore aliquo tenui ac ſeroſo in muſculo aliquo collecto, eiúſque fibras vellicante, fieri.

Cauſſas Antecedentes, Procatarcticas & Euidentes ſpaſmi quod attinet. Primò à ſanguine ac Plethorâ ſpaſmum fieri vulgo docent, & quidem ex plenitudine, eiúſque rei exemplum Inflammationes afferunt. Verum enimverò multi dantur plethorici, qui ſpaſmum non patiuntur; ſicut nec inflammationibus omnibus Spaſmus coniungitur. Et ſi ſpaſmus tum accidat, fit hoc vbi ſanguis corrumpitur & putreſcit, acrimoniam acquirit, neruóſque vellicat, vt *Cauſſæ antecedentes.*

etiam

etiam ex Galeno *6.method.medend.cap.2.*& alibi videre est.

Pituita deinde conuulsionis caussa statuitur,& plerique eam replendo neruos conuulsionem excitare statuunt. Verùm de modo planè inter se dissentiunt, neque adhuc sufficienter caussam reddiderunt, cur ob pituitam Paralyticis membra potius resoluantur, quam conuellantur, vt postea in quæstione dicetur. Probabile ergo & hic est, pituitam corruptam acrimonia sua potius neruos vellicare, quam replere. Et dantur multi morbi pituitosi,quibus conuulsio non coniungitur. Atque exempla, quæ Forestus & alij afferunt, quibus monstrare volunt, à pituita neruos replente spasmum excitatum fuisse, id non satis demonstrant, nec plus probant, quam cacochymiam pituitosam in talibus corporibus fuisse. Quomodo verò conuulsio à pituita illa producta fuerit, non satis probant.

De Bile Medici, qui vulgarem sententiam sequuntur, in hoc quidem consentiunt, quod conuulsionem inducere possit: Sed de modo dissentiunt. Etsi enim quidam statuant bilem esse tenuem, & in nerui substantiam facilè penetrare ac in eam sese insinuare posse: tamen plerique agnoscunt, bilem vellicando potius id præstare, quam replendo.

Humorem Melancholicum non nisi rarissimè aut fortè nunquam spasmum producere posse quidam statuunt, eâ de caussâ, quia crassior sit, quam quod possit in neruum, qui durus est, sese insinuare. Verùm ex præsupposita opinione hæc dicuntur. Si ergo Melancholia spasmum parit, vellicando id præstat.

Caussæ procatarctica. Quæcunque ergo Caussæ humores, qui neruos & fibras musculorum vellicare possunt, generant, conuulsionis caussa esse possunt, vt ebrietas, crapula & repletio, consuetæ euacuationes suppressæ, balnea & exercitia in corpore plethorico vel cacochymico, aër frigidus ac humidus & similes.

Quia tamen tales humores in multis abundant, & caussæ tales multis obtingunt, qui tamen conuulsionem non patiuntur: procul dubio occultam aliquam dispositionem

tionem neruis inimicam humor acquirat neceſſe eſt, antequam conuulſionem pariat, ſimilem illi, quæ Epilepſiam generare ſolet.

Cauſſas reliquas euidentes ferè omnes neruos exſiccando conuulſionem inducere ſtatuunt; ſed parùm rectè, vt poſtea etiam in quæſtione dicetur. *Cauſſæ euidẽtes.*

Primò enim inter cauſſas illas referunt febrem ardentem & Phrenitidem, quæ cerebri membranas ac neruos omnes exſiccent. Verùm enim verò non omnibus febribus ardentibus nec omni phrenitidi hoc accidit, & ſæpè conuulſiones in febribus malignis, ſatis, quantum ad calorem, mitibus, accidunt; contrà in alijs febribus, vbi calor ardentiſſimus eſt, non contingunt conuulſiones. Quod indicio eſt, non à calore ſiccante, ſed à vapore aut humore maligno neruos vellicante conuulſiones prouenire. Quod & hoc arguit, quod conuulſiones illæ non ſunt perpetuæ, ſed per interualla ſæpè recurrunt, quod fieri non poſſet, ſi à nimia exſiccatione prouenirent.

Choleram quoque inter cauſſas conuulſionis referunt; nec malè, ipſâ experientiâ teſte: eam tamen tum ab humore aliquo acri & maligno prouenire cum alios neruos, tum orificium ventriculi vellicante, & ita alios neruos in conſenſum trahente, probabile eſt. Sicut etiam Galenus vomitum ex bile æruginoſa inter cauſſas conuulſionis ad cauſſas neruos vellicantes refert, teſtaturque, adoleſcentem quendam interdum vomitu bilem æruginoſam rejeciſſe, & inter vomendum toto corpore conuulſum fuiſſe, & ſimul vt euacuata eſt ærugo, protinus conuulſionem ceſſaſſe 5. *aphor.* 1. 12. *method. medend.* & 5. *de loc. aff.*

Eadem ratio eſt Ellebori & aliorum fortium purgantium medicamentorum. Etſi enim quidam ſtatuunt, ſiccando & nimia inanitione hæc ſpaſmum producere: tamen ipſe Galenus 5. *aphor.* 1. & plerique interpretes eius agnoſcunt, non tam ab inanitione & exiccatione, quam à vellicatione neruorum conuulſionem prouenire. Et omnino rationi conſentaneum eſt, potius à re moleſta neruos vellicante, ſiue ſit ipſum medicamentũ ſiue humores vitioſi

à me

à medicamento agitati, quam inanitione, conuulſionem tum fieri: Cùm ſæpe tum breui temporis ſpatio poſt ſumptum tale medicamentum accidat, quod nõ probabile eſt, tantam interea inanitionem factam fuiſſe, è qua nerui exſiccari & corrugari quaſi potuerint. Et contra ſæpe in Dyſenteria & alui profluuio longo tempore fluxus durant, corpúſque ſatis inaniunt, neque tamen vlla inde ſequitur conuulſio.

A frigore quoque interdum accidunt conuulſiones, refértque Foreſtus *lib. 10. obſeru. 13. in Schol. & lib. 10. obſeru. 104. in Schol.* Fridericum Comitem de Alta flamma ex largiore aquæ frigidæ potu in Conuulſionem incidiſſe. Verùm frigus nec ſiccando nec replendo id præſtare poteſt, ſed potius quia vel neruis inimicum eſt, vel crudos ac vitioſos humores in corpore retinet, febrémque auget.

Eodem modo in vulneribus capitis interdum neque ex repletione, neque ex inanitione Conuulſiones accidunt, ſed quia à ſanie collectâ membranæ cerebri & nerui vellicantur.

Ita in punctura neruorum conuulſio fit, quam alij ad plenitudinem, alij ad inanitionem referunt, ſed neutri, vt manifeſtum eſt, rectè: Sed fit potius propter dolorem ac condolentiam ac conſenſum, & propterea etiam neruo diſciſſo ſanatur.

Et omninò tales cauſſæ, vt frigoris & caloris immoderatus appulſus, neruorum & neruoſarum partium vulnera & puncturæ, compreſſiones, inflammationes, luxationes, ciborum corruptiones, animalium venenatorum ictus & morſus, ſubitus terror, ira & ſimilia, in quibus fruſtra ſe torquent nonnulli, vt ea ad repletionem & inanitionem referant, rectiſſimè ad vellicationem neruorum referuntur, quam res tales vel ipſæ præſtant, vel humores in corpore commouent, qui id efficiant.

Differentiæ.

Differentiæ à loco affecto. Præcipuæ differentiæ ſumuntur à loco affecto, qui eſt nunc totum corpus, nunc pars vna vel plures. Et imprimis notabilis & ab omnibus Medicis propoſita eſt ceruicis ac ſpinæ dorſi & hinc totius corporis conuulſio. Cuius tres

ſunt

ſunt ſpecies : Prima eſt ἐμπροσθότονος, quando non ſolum ceruix ſed & reliquum corpus in anteriora conuellitur, & mentum pectori penè admouetur, vt æger corpus erigere non valeat : fitque muſculis, qui corpus in anteriora flectunt, affectis & ad principium ſuum reductis.

Altera eſt ὀπισθότονος, quando ceruix & ſpina verſus poſteriora flectitur; quod fit affectis muſculis, qui corpus poſteriora verſus flectunt. Tertia τέτανος, in qua ceruix & reliquum corpus rigidum ac in neutram partem flexile apparet. Etenim in iſto affectu partes manifeſtè conuulſæ non apparent, ſed æqualiter & antè & retrò tenſæ in æquilibrio permanent, quemadmodum in illo motu voluntario ſecundum naturam, qui τονικὸς dicitur. Et corpus hoc modo affectum propriè rigidum dicitur Celſus tamen *lib. 4. cap. 3.* quamlibet iſtarum differentiarum rigorem appellat. Ὀπισθότονος, Τέτανος,

Deinde huc referenda & illa differentia, cuius ſupra mentionem fecimus, quod conuulſio in genere accepta alia eſt perpetua, nullis motibus ac concuſſionibus interrupta, qua membrum contractum manet, quæ propriè conuulſio & Spaſmus eſt, in qua cerebrum ſaluum eſt : Alia, quâ membrum varijs motibus hinc inde agitatur; quod fit, cum cauſſa per corpus variè mouetur, & plerumque accidit cerebro affecto, & conuulſiuus motus propriè dicitur. Iſtam tamen nominum diſtinctionem Medici accuratè non obſeruant, ſed paſſim etiam conuulſiuos illos motus conuulſiones appellant. Spaſmum autem propriè appellatum vulgò ex Arabibus proportionatum ad materiam ; conuulſiuos verò motus Spaſmum non proportionatum ad materiam, ſeu per alicuius partis conſenſum nominant. Et quidem hunc non proportionatum ad materiam ideo dicunt, quod non propter materiæ neruos implentis copiam, nec ob eius inopiam, quam ſiccitas neruorum ſequitur, ortum habeat, ſed quod proueniat ex appulſu rei parùm aut nihil proportionatæ ad materiam, neruoſo generi ini-

micam, quæ ex parte aliqua, cuius caussa tum hic morbus oritur, ad principium neruorum per partes neruosas transmissa, neruos vellicat, & ad expellendum id, quod molestum est, per hunc motum incitat. Seu vt Capiuaccius explicat; appellatur non proportionatus ad materiam in quà, quæ est musculus; cum musculus à facultate animali liberè mouente non moueatur, sed ab expultrice, quæ est facultas naturalis.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Spasmus, seu conuulsio propriè dicta facilè cognoscitur, quod videlicet pars præter voluntatem versus neruorum musculique originem contrahitur, ac rigida manet, vt flecti ad voluntatis arbitrium non possit. In conuulsiuo verò motu eadem fit contractio, sed non semel, verùm sæpius, ac pars variè concutitur atque agitatur. Præterea, vt dictum, sensus reliqui in conuulsione verâ integri sunt; In conuulsiuis verò motibus plerumque simul læduntur.

Signum pathognomonicũ. Atque ista præter voluntatem contractio sola ad Spasmum & motum conuulsiuum indicandam sufficit, atque vnicum signum pathognomonicum est. Nam etsi & alia conuulsis symptomata accidant: tamen non semper hoc euenit. Dolor quidem satis frequenter adest: non tamen semper, vel quia sensim fit contractio, vel quia membrum vltra modum & naturalem terminum non contrahitur.

Ita interdum etiam febres coniunguntur, ægri modò calent, modò refrigerantur, modò pallescunt, modo facies rubet & turget, ob inordinatum sanguinis & humorum motum: Nonnunquam vrina est bona; nonnunquam magna vrinæ crudæ copia emittitur, aliquando vrina retinetur & aluus supprimitur. Verum hæc Pathognomica signa non sunt.

Motus conuulsiui à Tremore differentia. Conuulsiuus equidem motus tremorem nonnihil quandoque refert: Verum facilè ab eo discernitur; quod in tremore semper concurrit voluntarius motus; Conuulsio verò planè præter voluntatem accidit; Tremórque solum

lum ſit in vnam ſitus differentiam, cum conuulſiuus motus varius eſſe poſſit.

A Paralyſi quoque Spaſmus facilè diſcernitur; quia membrum conuulſum non ſine difficultate, vel etiam dolore extendi poteſt: at membrum reſolutum ſine omni difficultate partis ſanæ vel aſtantium opera extendi poteſt. Præterea in Spaſmo nerui & tendines rigidi ac tactum percipiuntur, in Paralyſi non item Spaſmus denique breui temporis ſpatio vel ad ſalutem vel ad mortem terminatur; cùm Paralyſis ſine vitæ periculo in multos annos durare poſſit. *Spaſmi à Paralyſi differentia.*

Vbi autem cauſſa mali hæreat, è partium conuulſarum numero cognoſcitur. Etenim ſi cum toto corpore faciei quoque muſculi conuellantur, & vnà ſenſus interni ac externa afficiantur, cerebrum ipſum affectum eſt: Si verò ſenſus omnes conſtent, neque faciei muſculi conuellantur, verùm totum corpus afficiatur; ſpinalis medullæ principium laborat. Vbi verò pars aliqua ſaltem conuellitur, nerui ac muſculi eius membri motui inſeruientes afficiuntur, ſicut antea, de Paralyſi, dictum eſt. Quam ad rem muſculorum & neruorum ex Anatome cognitio neceſſaria eſt. Cuius verò partis conſenſu cerebrum afficiatur, ex eius affectæ ſignis patet.

Recenſent hîc Authores plerique etiam ſigna, quibus cognoſcatur, an ex plenitudine vel inanitione conuulſio fiat. Verùm cum ex hypotheſi iſta omnia dicantur, vt ea hîc afferamus opus eſſe non puto. Qui verò humor peccet, id ex ſuis ſignis hîc & alibi propoſitis cognoſcitur. Cauſſæ euidentes etiã ex ægri vel aſtantiũ relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Quò motus in conuulſione eſt vehementior & diuturnior, aut plures vel cerebro vicinas partes occupat, aut nobiles, & quarum actiones valde neceſſariæ ſunt, lædit, reſpirationem difficilem & interruptam, Thoracis vel ſepti muſculis conuulſis efficit, eò periculoſior eſt. Tales enim conuulſiones grauiſſima inferunt ſymptomata, maximos ac continuos dolores, virium proſtrationẽ, Lipothymiam & Syncopem, vigilias, difficilẽ reſpirationẽ ac ſuffo- *Prognoſtica.*

cationem, quæ omnia hominem iugulare possunt. Contrà verò vbi partes à Cerebro remotæ aut ignobiles conuelluntur, minus periculi est.

2. Facilius curatur conuulsio, si Cerebri consensu fiat, quam si primario affectu nerui laboret: Nisi tamen affectus, quo cerebrum laborat, ipse pertinax sit; quod in inflammatione Cerebri accidit. Neque enim ob vehementia Symptomata, dolorem, vigilias, æger diu durare potest; affectus verò breui tempore curari non potest.

3. Si toto corpore ab affectione immuni aut labrum conuellatur, aut palpebra, aut lingua, prauum Symptoma putandum est, & quod magnos timores afferat, etsi affectæ partes paruæ esse videantur. Paul. Æginet. *de re Med. lib. 3. cap.* 19. Cerebrum enim ipsum tum affectum est.

4. A copioso sanguinis fluxu, singultus aut conuulsio, mala 5. *Aphor.* 3. Et à sanguinis profluuio desipientia, & conuulsio, malum. 7. *Aphor.* 9. Non tam ob inanitionem, quam ex motu & insultu bilis ac humorum prauorum sanguine euacuato.

5. Ab ὑπερκαθάρσει conuulsio aut singultus, malum. 5. *Aph.* 4. Et conuulsio ab elleboro lethalis. 5. *Aph.* 1. & à medicamenti purgantis potione conuulsio mortifera, 7. *Apho.* 25. quod accidit, vt antea etiam dictum, non quod Elleborus & similia medicamenta neruos ita exiccent & contrahant, sed quod qualitate maligna eosdem stimulent, & lacessant, aut humores, qui id præstant, agitent. Non tamen semper conuulsionem à medicamento purgante fortiore lethalem esse, sæpe experientia docuit, atque ipse aliquot, qui post sumptam Colocynthidem & mercurialia medicamenta conuulsionem passi sunt, atque euaserunt, curaui.

6. Ab Ileo vomitus, singultus, conuulsio aut delirium malum. 7. *Aphor.* 10. Nonnunquam enim singultus à materia, quæ præcluso per inferiora exitu sursum vomitione expellitur, concitatur, orificio ventriculi ab ascendente praua materia vel vaporibus irritato. Si verò ad cerebrum vapores tetri efferantur, aut cerebrum orificio ventriculi consentiat, conuulsio aut delirium oritur, prout

vel mentis officina, vel nerui offenduntur,

7. Si muliebri profluuio conuulſio aut animi defectus ſuperueniat, malum 5. *Aphor*. 56.

8. In acutis febribus conuulſio & circa viſcera dolores vehementes malum 4. *Aphor*. 76. Et propter ardores vehementes conuulſio aut Tetanus, malum 7. *Aph*. 67. quia indicium, materiam ſurſum ad cerebrum ferri. Et in febribus ſpiritus offendens malum eſt: conuulſionem enim indicat, 4. *Aphor*. 68. ob muſculos ſcilicet Thoracis initium conuulſionis iam ſentientes. De Conuulſionibus in febribus paſſim etiam alij Aphoriſmi extant apud Hippocratem: In febre non intermittente, ſi labrum, palpebra, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertatur, vel non videat, vel non audiat, iam debili exiſtente corpore, quicquid horum eueniat, mors in propinquo eſt. 4. *Aphoriſ*. 49.

9. Conuulſiones, quæ pernicioſas Phrenitidas ſequuntur, lethales ſunt, ſcribitque Aëtius, *Tetrab*. 2. *ſerm*. 1. *cap*. 131. ſe neminem ex iis, qui ſic conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe, neque, qui vidiſſet, audiuiſſe.

10. A vigilijs conuulſio aut deſipientia, malum 7. *Aph*. 18. Non quod nerui calore vel vigilijs nimium exſiccati ſint, ſed quod humores vaporeſque praui per vigilias geniti & agitati, cerebrum & neruoſum genus laceſſant.

11. Conuulſio à vulnere pernicioſa. 5. *Aphor*. 2. ob ſaniem neruos vellicantem & inflammationem neruos corripientem: præcipuè ſi vulnus cerebri ſit.

12. Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quam febri conuulſionem. 2. *Aphor*. 37. Et Spaſmo aut Tetano ſi febris acceſſerit, morbum ſoluit, 4. *Aphor*. 57. Febris enim ad conuulſionem accedens humores conuulſionis cauſſam abſumit: Cum contra ſi febri conuulſio accidat, à materia maligna eam prouenire, eamque cerebrum petere, & partes neruoſas occupare indicio ſit.

13. Quartana correpti non admodum conuulſionem patiuntur: Si verò prius tentati ſint, ſuperueniente quartanâ liberantur, 5. *Aphoriſ*. 70. Rigor enim in Quartanâ humorem neruoſo generi inimicum partim excutit; &

calor rigorem ſubſequens eundem concoquit & abſumit.

14. Quicumque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt. Si hos effugiunt, ſani fiunt, 5. *Aphor.* 6. Natura enim tam grauem tenſionis, quæ vtrinque fit, laborem, ac hinc ortum dolorem diu ferre nequit, & propterea primo ſtatim dierum criticorum circuitu morbus iſte iudicatur.

15. Quibus tandem hoc addimus, quod plerique, qui ex ſpaſmo moriuntur, diu calidi manent; quia ſuffocati moriuntur, muſculis reſpirationi dicatis conuulſis.

Curatio.

Curatio. Vt quiſque de cauſſis conuulſionis ſentit, ita ad eas curationem dirigit. Quæ enim ab humore frigido neruos replente creditur fieri conuulſio, eam humorem craſſum attenuantibus, viſcidum detergentibus & euacuantibus, curandam cenſent, atque eodem medicamentorum genere, quæ in paralyſi ſunt propoſita. Quam verò ab inanitione fieri putant conuulſionem, eam humectantibus, vt in Hecticâ, interdum refrigerantibus, dum ſcilicet malum eſt à febre ardente, interdum moderatè calefacientibus, cum ſcilic. immoderata euacuatio præceſſerit, curandam putant.

Et quidem in conuulſione, quam ex repletione vocant, curanda nihil peccatur. Humor enim ille quocunque etiam modo neruos afficiat, tollendus. Verùm an humectantibus ſolis, (quod lex methodi requirit, ſi malum eſt à ſiccitate) conuulſio aliqua curata fuerit, hiſtoriæ & obſeruationes medicorum conſulantur, Foreſtus equidem *lib.* 10. *obſeru.* 108. exempla conuulſis ab inanitione humectantibus curatæ proponit. Verùm ſi rem diligenter perpendamus, Contractura potius fuit, cuius Capite præcedente mentionem fecimus, quam vera conuulſio. Idem *obſeru.* 110. vbi conuulſionis ex cholera exemplum habet, quam plerique ad inanitionem referunt, non humectantibus, ſed calefaciente & ſiccante inunctione vtitur. Et quamuis interdum humectantia & calefacientia adhibeantur; tamen potius ad neruos ex conuulſione rigidos nonnihil

laxan

laxandos, & hoc modo ad dolorem leniendum, quam ipſam cauſſam tollendam adhibentur. Idem Foreſtus, *lib. 7. obſeruat.* 17. in conuulſione poſt febrem continuam, quæ vulgo inanitioni & ſiccitati aſcribitur, inunctionem ex oleo irino & Terebinth. adhibet: Extra verò radicem Pœoniæ de collo ſuſpendit, & ſtœchadem medicamentis internis admiſcet.

Itaque cum generalem cauſſam conuulſionis vnam poſuerimus, atque ab eadem cauſſa Spaſmos illos particulares prouenire docuerimus, à quibus vniuerſalis conuulſio & Epilepſia generantur: ea quoque medicamenta Spaſmo conuenient, quæ in Epilepſia poſtea proponentur. Ac propterea materia illa praua expultricem in neruis ſtimulans euacuanda & tollenda, & qualitas eius vitioſa corrigenda, cauſæque omnes, à quibus hoc malum extitit, aut fouetur, tollendæ, & omnino præcauendum, ne ex particulari conuulſione vniuerſalis & Epilepſia generetur. Pleraque tamen medicamenta, quæ adhibentur ad Paralyſin curandam, rectè quoque adhibentur in conuulſione; cum neruoſo generi amica ſint, & cauſſam Spaſmi diſcutiendi vim habeant.

Ideoque vniuerſales, ſi opus ſit, euacuationes, vt & reuulſiones, maximè per clyſteres fortiores inſtituantur, poſtea topica, quæ in paralyſi propoſita, etiam hic adhibeantur. Ad curationem tamen rectè inſtituendam imprimis perpendendum, an conuulſio fiat per ſe, an verò per conſenſum. Etenim ſi per ſe & primarium partis affectum fiat, ſimul quidem ad totum corpus, quod plethora vel cacochymia laborans cauſſam in parte affectâ fouere vel augere poteſt, principaliter tamen ad partem affectam curatio dirigenda. Si verò per conſenſum fiat, partis illius, cuius conſenſu malum excitatur, habenda ratio, vt poſtea dicetur.

Conuulſionis per primariũ membri affectum curatio.

Primò ergo in conuulſione per primarium membri affectum, videndum, an ſanguis abundet. Iſque pro abundantia & virium ratione copioſius vel parcius educendus. Hippocrates etiam & Galen. 4. *de Victus ratione in acutis t.* 28. cum ob ſpirituum interceptionẽ & venarum ἀπολήψεις,

Sãguinis miſſio.

conuulſio excitatur, venam aperit, ſed adhibitis prius fomentis & frictionibus, vt fluxus ſanguinis adiuuetur.

Cucurbitularum cum ſcarificatione applicatio.

Si verò ætas & vires venæ ſectionem non admittant, cucurbitulis vtendum eſt cum ſcarificatione, primò quidem longius à parte affectâ, deinde corpore bene expurgato etiam in parte conuulsâ, in qua materia fixa eſt.

Applicentur dorſo & cruribus, ſi ſanguis in toto abundet: Si in parte, pro vario eius ſitu etiam locus cucurbitulis quærendus eſt. Paulus Æginet. *lib.3.cap.* 19. & 20. ſi crura ſint conuulſa, applicat coxis & poſtremis ſpinæ vertebris: Sin manus, primæ dorſi vel thoracis; ſi labrum tantùm aut palpebra, aut lingua, occipiti & primis ceruicis vertebris: In Tetano ceruici apponit, & vtrinque ad ſpinam, & pectori, quò muſculis magis munitum eſt, & præcordijs, & ad veſicæ ac renum locum. Diligenter tamen cauendum, ne tendinibus muſculorum cucurbitulæ affigantur, ſed muſculorum principio vel medio.

Purgatio

Hinc ante Topicorum vſum ad totius corporis euacuationem accedendum, & pro materiæ ratione præparatio ac purgatio inſtituenda, vt capite præcedente dictum, & poſtea etiam de Epilepſia dicetur. Si tamen fortis ſit conuulſio & partis nobilioris ſiue totius corporis, ad purgationem feſtinandum eſt, materia etiam nondum præparata: ſempérque caſtoreum purgantibus admiſceatur.

Reuulſio per clyſteres, & frictiones.

Simul fiant reuulſiones omnis generis, maximè per clyſteres, fortiores etiam, quàm in Paralyſi: adhibeantur quoque frictiones ceruicis, ſpinæ, ſpatularum, manibus oleo lilior. albor. lumbricor. terreſtr. vel caſtor. intinctis, idque ſæpius in die, præſertim vbi dolor vrget; & dum frictiones intermittuntur, ſpina & conuulſæ partes à frigore cuſtodiantur, vel ex Celſi conſilio, malagma aliquod ex calefacientib. imponatur. Membrum quoque conuulſum ad naturalem figuram ſenſim reducatur.

Topicorũ vſus.

His peractis veniendum eſt ad topica materiã reſoluẽtia & diſcutientia; vt ſunt olea, linimenta, vnguenta, fotus, ſacculi, inceſſus, balnea naturalia & artificialia.

Et quidem cum materia craſſior eſſe videtur, aut cum calor

calor adeſt,vel corpus valde ſiccatum eſt,ne ſiccantium & calefacientium vſu nimio materia induretur,& vt dolores illi, qui ex violenta membrorum contractione oriuntur, leniantur,medicamenta ſimul anodyna ſint. Hinc Auicennas laudat Renes pingues arietis,hœdi aut vituli,quos in parte affecta detinere iubet, donec exiccentur. Poſtea membrum conuulſum inuoluit lana, quæ perfuſione olei ſemper madida ſeruatur. Idem quoque balneum ex oleo communi & lacte parat. Ac inſeruit huic ſcopo etiam Malua,Borrago, Althæa, Fœnugræc. Ol. amygdal. dulc. Adeps gallinæ & vituli quæ aliis,quæ ſpaſmo propriè conueniunt,admiſcentur.

Sunt autem illa *Ol.vulpin. de Caſtoreo*,& quod *ex catellis pinguibus* paratur,vt & *pinguedo Anſerum ſylueſtrium*, cuius præparationem,ſicut & pinguedinis vulpinæ, peculiarem docet Holler.*cap.de Conuulſione.* Vtile eſt *& oleum Philoſophorum,Juniperi,Laurin.Rutac.Terebinth. Petroleum,Balſamum* ♁*ris,Gummi Hederæ,Ammoniac. Galbanum*, *& oleum ſeu balſamum Galbani*,in Inſtitutionibus,*lib.5.part.* 3. *ſect.* 3. *cap.*33.deſcriptum.

Vel ℞. *Ol.terebinth.lumbric.terr.an.*℥.j.ß.*pingued.human.*℥.j.*canis* ℥.ß.Miſc.

Vel ℞. *Vnguenti dialthææ* ℥. vj. *Ol. terebinth.chamæmel. an.*℥.j.*lauendul.* ʒ.iij.*caryophyll.cinamomi*, *ligni aloes an.*ʒ.j.ß.*ſtyrac.liquid.calam.an.*ʒ.ij.F.Vnguentum. *Linimenta, olea & Vnguenta.*

Vel ℞. *Ol.Aneth. chamæm.an.*℥.j.*vnguent.Martiat.*℥.ß.*Ol. petræ,ſpicæ an.*ʒ.j.*ſpirit.vini* ʒ.iij.M.

Vel ℞. *Ol. laurin.*ʒ.ij.*ſpicæ*, *vulpin. lumbricor. an.* ʒ.j.ß. *deſtill.ſuccini,galban.an.*gutt. vj. *rutæ*, *anethin.an.* gutt. iiij. *nuc.moſchat.*ʒ.j.ß.Miſc.

Vel paretur hoc oleum, quod in Spaſmo in vulneribus vtile eſt.

℞. *Ol. Roſac.chamæm.lilior.albor.an.* ℔.ß. *matriſylu.betonic.roſar.an.*℥.j.*æſypi humidæ* ℥.iij.*vini nigri* ℔.j.

Coquantur in vaſe duplici ad vini conſumptionem atque exprimantur.

Commendatur & hoc ℞. *Muſtelam in fruſtra diſſectam*, imponatur in anſerem pinguem,additis herbis & aroma-

tibus conuenientibus, *Pyrethro, Saluia, Lauendula, Sinapi, Castoreo*, & similibus, Anserque ad ignem lentum assetur & pinguedo vsui seruetur.

Inunctæ partes pellibus inuoluantur, vulpium, Catorum syluestriũ, aut vesica apponatur oleo calefacto semiplena.

Ægineta in Tetano diuturno in Solium olei calentis ægrum descendere iubet bis quotidie; non diu tamen in ipso moram trahere, ne vires exsoluantur.

Balnea. Possunt etiã balnea fieri ex herbis cõuenientibus addita olei parte tertia vel inũctis mox à balneo partibus cõuulsis.

Nonnulli vtuntur sequenti decocto carnis vulpinæ pro balneo, quod simul anodynum est:

℞. *Carnis vulpin. ab ossibus separatæ* ℔. ij. *sal. commun.* M. ij. Coq. ad perfectionem: In *decocto colato ebulliat summit. anethi* M. j. In quo decocto calefacto ponantur manus vel pedes per 2. vel 3. horas, tribus vel pluribus diebus.

Potest & tale fomentum parari:

℞. *agrimon. betonic. an.* M. j. ß. *saluiæ, chamædr. chamæpit. an.* M. j. *origan. calaminth. puleg. serpill. hyperic. stœchad. vtriusque* M. ß. *aneth. melilot. chamæm. an.* M. ß. M. & in aqua communi decoq. & decocto pars affecta fricetur.

Alij hoc Emplastrum commendant.

℞. *Colophon.* ℥. ij. *picis naual. resinæ an.* ℥. j. *thuris, mastich. ceruss. an.* ℥. ß. *sang. dracon.* ⦶, *sal ammoniac. terebinth. an.* ʒ. ij. *ceræ nouæ* ℥. ij. ⊖ *albi* ʒ. ij. *matr. perlar.* ℥. ij. *lap. magnet.* ℥. ß. *succini flaui* ʒ. j. ß. *ol. ouor. rosar. an.* ʒ. ij. F. s. a. Emplastrum, quod alutæ inductum imponatur.

Vtilis est aqua antispasmatica, qua locus affectus fricandus: ℞. *fol. lauri, rorismar. an.* M. j. ß. *fl. rosar. rubr.* M. ij. *serpill.* M. ß. *fl. lauend.* ℥. iij. *rad. ireos* ℥. iiij. *cinamomi* ℥. j. *macis* ʒ. j. Contus. & concis. macerentur in *aq. fl. tiliæ*, Mens. j. ß. *saluiæ*, Mens. ß. hinc destill. in M. B. liquor destillatus seruetur.

Efficacissima verò sunt Balnea 🜍ea. Conueniunt & Balnea sicca seu vaporosa è decocto Saluiæ, Rorismarin. Stœchad. Chamæpit. Origan. Iuniperi & similium, lapidibus ignitis aut scoriis ferri ignitis infuso.

In vsu tamen horum medicamentorum omnium, quod antea etiam monui, obseruandum, ne subitò siccentur partes,

tes, ne tendinibus induratis malum grauiſſimum ægro concilietur,& membra contracta maneant.Ideoque à mitioribus inchoandum,vt ol.chamæmeli, pinguedine anſeris, medulla crurum bouis, oleo vulpino, lumbricorum; hinc ad fortiora aſcendendum.

Intra corpus ſumptum Caſtoreum cum mulſa, aut alia aqua conueniente valdè efficax eſt.

Medicamẽtorum internorũ vſus.

Inprimis verò eſſentia Caſtorei cum ſpiritu vini extracta,gutt.v.vel vij.doſi in aqua ſaluiæ propinata, ſimúlque extra loco affecto illita,valde commendatur.

Vel: ℞.*Elect.diacori* ℥.j.ß.*conſ.fl.ſaluiæ,beton.an.*℥.j.*rad.pyreth.cond.*ʒ.iij.*Theriac.el.*ʒ.j.*Mithridat.ſpec.diacaſtor. an.* ʒ.ß.*extr.radic.cardopat.*℈.j.*ſal.helenij* ℈. ß. Cum *Syrup.de ſtœchade.* F.Electuarium.

De quo manè & ſerò capiatur quantitas nucis moſch.

Aliud. ℞.*Conſ.pœon.roriſmar.an.*℥.j.*maioran.beton.an.*℥.ß.*primul.veris.* ʒ.iij.*bugloſſ.*ʒ.ij.*pulu.ſem.card.ben.fœnic.an.*ʒ.j.*rad.pœon.*℈.iiij.*nuc.moſch.cond.*ʒ.ij.ß.*cort.citri condit. zingib.cond.an.*ʒ.vj.*galãgæ cond.calam.arom.an.*ʒ.j.ß.*cinamom. acut.* ʒ.ß.Inciſis incidend.miſc.Cum Syr.pœoniæ.F.Elect.

Vtilis eſt aqua hirundinum compoſita, ſicut & in Epilepſia,quæ hoc modo paratur:

Aqua hirundinum cõpoſita.

℞.*Pullos hirundinum domeſticorum è nidis extractos* num. LX. purgentur. (quod fit demendo tantum extremitates pennarum grandiorum,capitibus pennarum vel radicibus in corpore relictis non euulſis)& lotis vino (alij integras comburunt in olla noua)affunde *vini Maluatici* ℔.iij. *vel q.ſ.*adde *ſemin.ſeſel.carduibenedict.an.*℥.ß.*calami aromat. cyperi longi an.* ʒ.ij.*fol. maioran. rutæ an.* M.ß.*raſuræ C.C. viſci querni,vngulæ alcis an.*℥.ß.*radic. pæon.* ☽ *à decreſcente collectarum* ℥.ij.*caſtorei* ℥.j. Stent in infuſione per vnam atque alteram ſeptimanam,poſtea deſtillentur in B.M. vel arena. Atque hæc aqua hirundinum dulcis appellatur.

Alij loco vini Maluatici ſumunt acetum,& aqua hirundinum acida appellatur.Doſis aquæ eſt à ʒ.ß. ad ℥. ß. pro ratione ætatis. Datur vel ſola vel mixta cum Saccharo aut cum duplo aquæ flor.tiliæ vel lilij conuallium. Ad Tetanum etiam laudatur lotium caprinum cum aqua mixtum, & ieiuno ægrotanti exhibitum.

Paulus Ægineta *de re Medic. lib. 3. cap. 19.* conuulsis Acanthi radicem & spinæ albæ semel potum itemque spinæ Ægyptiæ opitulari, quosdam etiam Centaurij tenuis succum exhibere scribit. Ibidem *cap. 30.* in robustis exhibet aquam mulsam ad dimidias decoctam, & Panacis ʒ.j. Dat & Ammoniacum & Succum Cyreniacũ erui magnitudine.

Laudatur valde hoc Electuarium.

℞. Castor. sagapeni, opoponac. an. ʒ. j. succi Cyreniaci ʒ. j. ß. acori, scordij an. ʒ. ij. ß. trium piper. schœnanth. carui an. ʒ. ij. asari, scillæ assatæ an. ʒ. j. ß. radic. ireos, sem. apij, mastich. an. ʒ. j. succi stœchad. Arab. ℥. j. mellis q. s.

Terenda terantur, & melle Anthosato excipiantur F. Electuarium, cuius exhibetur quotidie ʒ. ß. cum aqua mulsa.

Cardanus, *de Curationibus admirandis cap.* 15. quendam opisthotono laborantem curauit abstinentia à carnibus vino & ouis, linteis in ol. chamæmel. & liliac. madefactis perpetuò impositis ceruici partibúsque, quæ contrahebantur, & medicamento, quod constabat ex Mithridatio & Electuario de Moscho cum margarit. Hyacintho Smaragdísque Orientalibus.

An conuulso Aqua frigida perfundendi.

Hippocrates 5. *Aph.* 21. & 3. *de morbis* largam perfusionem cum aqua frigida probat in media æstate in Tetano sine vlcere, (nam vlceratis frigus non conuenit, quia est mordax, suppurationémque impedit) quod Galenus etiam ad alias conuulsionum differentias accommodat, vbi scilicet æger iuuenis est, non infans, εὔσαρκος & tempus æstiuum. Ita n. calor natiuus clausis poris cutis intro cogitur, & per accidens absumitur morbi materia, seu à subita aquæ frigidæ perfusione corpus frigore concutitur & materia neruis adhærens excutitur. Etsi vero Paulus Ægineta, *loco allegato*, hoc remedium improbatum esse scribit à posteris, quòd & ipse reiicit: tamen reperti sunt, qui post eum id vsurparunt, inter quos est Valescus de Taranta *l. 1. cap.* 21. qui duos Tetano laborantes hoc modo curauit: Ægrum à quatuor viris erectum tenere iussit, & 24. vrceos aquæ supra collum & omnia inferiora membra eius perfudit, & statim eum collocauit ante ignem, & post sesqui

horam

horam iniunxit eum à collo vſque ad vltimam vertebram & lumbos ac brachio Vnguento Dialtheæ Martiato & Agrippæ,ac oleo Caſtorei, ipſique iuſculum pulli propinauit:ac vterque æger hoc modo conualuit.

Nonnulli ad ſpaſmum curandum etiam febrem inducendam putant; de quo quid ſentiendum ſit, *quæſtione* 2. dicemus.

Diæta.

In hac conuulſione victus ratio ſit eadem,qualis in Paralyſi propoſita eſt. In cibo vitetur Coturnix, cum ex eius vſu,vt Auicennas ſcribit,periculum Spaſmi & Tetani immineat; Non ſolum quia Elleboro veſcitur, verum etiam quia à tota ſubſtantia eam vim habet. Decoctum ligni Guaiaci, Sarſæparillæ vel Saſſafras cum victu attenuante & incidente egregiè tam generationem humoris pituitoſi prohibet, quam generatum ac neruis adhærentem abſumit, ac neruos roborat. Acetum etſi inſignem vim attenuandi craſſos humores habeat; tamen quia neruis inimicum,ſeu ſolum,ſeu cum aliis miſtum eſt vitandum.Danda etiam opera,vt membra conuulſa extendantur, ſed lentè ac ſenſim. Sic enim conuulſione minus affliguntur, nec materiam neruos impetentem admittent. Imprimis verò ſi maxillæ conuellantur, præcauendum cuneo vel alia re interiecta,ne dentibus,linguæ,damnum inferatur. *Diæta.*

Conuulſionis per conſenſum Curatio.

Conuulſionis autem per conſenſum eadem ferè curandi ratio eſt,quæ Epilepſiæ per conſenſum, vt ſuo loco dicetur. Nimirum, vt pauca addamus, ſi ab ore ventriculi ſuccis acribus vellicato conuulſio fiat, Galenus vomitum præcipit 12.*meth.med.cap.vltim.*aut ne os ventriculi tranſitu maligni humoris magis offendatur, pilulis ille per aluum,ſubducatur,aut Clyſtere acri. *Conuulſionis per cõſenſum Curatio.*

Si ex Cholera acutiſſima fiat,ſimili ferè ratione curatur, addendo,quæ os ventriculi roborant. Ita cum bilis æruginoſa in ventriculo hærens conuulſionem excitat, vomitu reiicienda.

De curatione Conuulſionis ex vteri vitio videatur Galenus 6.*de loc.affect.cap.*5.

A vene

A venenati animalis ictu orta conuulsio, curatur vinculis supra partem læsam iniectis, teste Galeno 3. *de loc. affect. cap.* 7. & cucurbitulæ cum magna flamma vel cauterium actuale supra partem læsam apponatur; ac præterea veneni illius, quod iniectum est, Antipharmacum exhibeatur, aut si hoc ignoretur, ad communia Alexipharmaca confugiatur, & exhibeatur Theriaca vel Gentiana, Saluia, vtraque Aristolochia, Dictamnus Creticus. Extra quoque vulneri Theriaca cum oleo Rosaceo mista imponenda. Vulnus diu apertum seruetur: de quo plura de venenis.

Quæ à vulnere conuulsio existit, cum non omnis lethalis existat, curatur prouidendo, ne phlegmone neruosa pars apprehendatur, misso etiam sanguine, si non satis effluxerit; postea dolorem sedando per frictionem continuam cum oleo lumbricorum terrestrium. In punctura nerui, si foramen sit angustius, ferro dilatetur, vt medicamenta penetrare & sanies exstillare queat: Cauendo tamen, ne aucto dolore conuulsio ingrauescat. Dolori medetur Terebinth. cum ol. rosac. mista. Spina dorsi oleo liliorum albor. & Terebinth. inungatur: vel vulneri instilletur Sulphur (aut loco eius Balsamum ♁ris) aut parum Euphorbij dissolutum in oleo rosaceo & Terebinth.

Vel ℞. *Ceræ* ℥ j. *picis, terebinth. an.* ℥. ß. *euphorbij* ʒ. j. F. Emplastrum.

In corporibus mollibus Euphorbij dosis minui potest. Ista tamen vehementer calida & acria non applicanda neruo detecto, sed in profundo condito. In punctura enim nerui medicamenta exsiccare, sed sine mordacitate debent. Talia medicamenta parantur ex calce sæpè lota cum oleo rosaceo mista.

Quod si conuulsio his remediis non sanetur, ne cerebro, ac toto neruoso genere in consensum tracto æger de vita periclitetur, neruus per transuersum, paulò supra locum vulneratum, præscindendus. Præstat enim motum vel sensum partis amittere, quàm de vita periclitari. De quibus plura Galenus *6. meth. med. cap. 2. & 3.*

A Meningum punctura cranium trepano aperiendum,

vt materia tranſpiret;aut epiſpaſticis extrahenda, niſi plenitudo ſubſit.

Reliqua ex curatione Epilepſiæ & Paralyſis petantur: Et quidem medicamenta Interna præcipuè è cura Epilepſiæ;Topica è cura Paralyſis.Imprimis Caſtorei intra & extra aſſumpti magna efficacia eſt;quia nō ſolum maximam attenuandi & diſſoluendi vim habet,verùm etiam neruoſis partibus proprietate quadam ſingulari couuenit.

Si à flatu Spaſmus ortum habeat,qui vulgò *der Krampff* appellatur, muſculorum inuoluntariæ extenſioni voluntaria contrariorum muſculorum, qui conuulſis muſculis opponuntur, extenſio opponenda. Ita enim flatus, qui muſculos contrahebant, ab iis repelluntur & quaſi excluduntur. Atque hoc modo Paroxyſmus ſæpè facilè tollitur, præcipuè in muſculis, qui ſuram conſtituunt, & pedes digitóſque mouent. Quod ſi non tantùm in pedibus, ſed & alibi,& in maxilla inferiore accidit,periculum Epilepſiæ imminet. Si verò extenſione in contrarium non tollatur iſte Spaſmus, Clyſter, ſi opus ſit, flatus diſcutiens iniiciatur. Extra verò membrum decocto flor. Chamæmeli, Meliloti, Rutæ, Saluiæ,fol.lauri foueatur,fricetur, & inungatur ol. coctino,de Caſtoreo, de Spica & ſimilibus. Vtilis eſt & Spir.vini, præcipuè in quo fl. chamæmel. & lauend. macerati fuerint, ſeu aqua aliqua Apoplectica & Epileptica, ſi ea membrum illinatur. Theriaca quoque in ſpiritu vini diſſoluta valde prodeſt. Poteſt & hoc Cataplaſma apponi. *Spaſmi flatulenti curatio.*

℞. *Abſint.pulegij,rutæ an.*M.j.*baccar.lauri* p.j.*cumini* ℥. j. Coquantur in vino & cum melle F. Cataplaſma. Vel ſacculus ex milio,furfure & ſale imponatur; cui addi poſſunt fl.chamæm.meliloti,baccæ iuniperi, lauri, ſemen cumini. Æger verò caueat ſibi ab aëre frigido, nec membra aqua frigida humectet;Cibos flatulentos,crapulam, cruditatem & nimiam venerem fugiat.

Chymici in hoc affectu commendant tincturam & liquorem ☽æ, corallior. medicamenta ex ♃, Balſamum gummi hederæ & elemi,eſſentiam, & ol. deſtillatum radic. imperatoriæ,magiſterium hyacinthi.

Inter

Amuleta. Inter amuleta ab autoribus recensentur vngula alcis, annulo inclusa, vel aliàs gestata, tendines eiusdem, radix eryngij, tormentillæ & bistortæ de collo appensa, magnes item, corallia rubra, lignum visci querni.

QVÆSTIO I.

Quæ sit proxima Conuulsionis Caussa?

Caussa proxima Conuulsionis etsi sit musculi versus suum principium contractio: tamen quia hoc ipsi cum motibus voluntariis commune est, de alia caussa Medicus sollicitus sit, necesse est, ob quam præter naturam & voluntatem sit hoc contractio, quæ conuulsionem parit. Verùm res hæc plurimis controuersiis inuoluta est, & siue veteres siue recentiores consulas, difficultate non caret, vt rarò inuenias, quæ animum veritatis auidum satient. Quia autem plura de hac quæstione in Institut. diximus, istis repetendis tempus & operam perdendam non puto. Pauca ergo saltem addam. Galenus equidem, vt Iacchinus apertè confitetur, hac in re varius est & parum sibi similis: Interdum enim duas illas caussas ab Hippocrate *6. Aphor. 39.* positas, inanitionem & repletionem scilicet, solùm ponit; alibi verò, vt *5. Aphor. 1.* tertiam causam addit, vellicationem partium neruosarum à re molesta. Et quidem ad hanc caussam multæ caussæ euidentes facilè referri possunt, in quibus ad plenitudinem vel inanitionem referendis vulgò Medici frustrà laborãt, & ipsi inter se dissentiunt.

Sunt equidem qui putant, temerè ab Hippocratis doctrina recedi, idque ideò fieri à quibusdam, quod fundamenta, quibus ea innititur, non assequi queant. Fundamentum autem esse, quod Galenus *2. de Symptomat. caussis cap. 7. 2. de loc. affect. cap. 7. libr. 3. cap. 6.* proponit, nimirum similitudinem inter motum voluntarium & conuulsionem. Vt enim in motu voluntario musculi versus sua principia contrahuntur, contractique simul attrahunt partes, in quas inferuntur: Ita quoque in conuulsione eodem planè modo ἀκουσίως musculos ad sua principia contrahi. Quod fundamentum equidem libenter concedimus, & hactenus aliquoties proposuimus. Dum verò subsumunt, hoc

hoc tantùm fieri ob neruoſorum corporum repletionem & inanitionem, principium petunt, & plurimum falluntur. Neque enim in ſanis, & dum ſecundùm voluntatem fit motus, repletio & inanitio eſt contractionis cauſſa. Neque etiam ipſe Galenus & qui Hippocratem ſequuntur, medici duas has ſolùm cauſſas conſtituunt, ſed etiam vellicationem à re moleſta addunt 5. *Aphor.* 1. Neque à repletione vel inanitione conuulſiones oriri id ſatis probat, quod cauſſæ cum internæ tum externæ, quæ ad plethoram & cacochymiam faciunt, conuulſionis cauſſa ſunt. Id enim tantùm docet, conuulſionem fieri in corporibus, vel plethoricis, vel cacochymicis: Quo verò modo non Paralyſis, non alius affectus à plethora & cacochymia proueniat, ſed conuulſio, id non docet. Ita etiam quamuis euacuationes inſtituuntur, id tantùm inde colligi poteſt, plethoram, vel cacochymiam tollendam eſſe, quod conuulſioni cum multis aliis affectibus commune, non verò probat, quomodo inde conuulſio proueniat.

Et cauſſæ illæ duæ tot difficultatibus ſunt inuolutæ, vt nemo ex iis ſeſe hactenus expedire potuerit. Ad inanitionem quomodo puncturas, ictus animalium venenatorum, vſum medicamentorum purgantium & malignorum, & ſimiles cauſſæ referri poſſint, nonnulli quidem ſe variis modis torquent, ſed fruſtra, vt etiam in Inſtitution. dictum. Et quidem hoc concedimus, chordas, lora & coria exiccata abſumpto humido breuiora fieri, corrugari & contrahi. Sed quomodo hoc in neruis ab iſtis cauſſis fiat, nondum docere potuerunt. Ideóque plerique doctiores Medici, qui aliàs vulgarem doctrinam ſequuntur, cauſſas iſtas pleraſque non exiccando neruos, ſed vellicando eoſdem, cauſſam ſpaſmi eſſe vltrò concedunt.

Nec magis feliciter in altera cauſſa, ſcilicet repletione, ſeſe expediunt: neque dum cauſſam reddere potuerunt, cùm humor pituitoſus neruos replendo potius conuulſionem, quam Paralyſin efficiat; Scribitque Iacchinus, Auicennam difficultatem hanc vidiſſe, ſed ſic reſpondiſſe, vt à nemine intelligatur. Neque ſimile, quod de chordis & coriis hic adducunt, quadrat, quod ſcilicet

quod accedit latitudini à repletione decedat longitudini. Hoc quidem verum eſt, quod corpora, quæ manifeſtam habent cauitatem & tendi poſſunt, ſi in latum diſtendantur, breuiora fiunt, & quod latitudini accedit, longitudini decedit. Quæ vero cauitate manifeſta deſtituuntur, vt lora, coria & ipſæ neruoſæ illæ fibræ, ſi humectentur, & ſecundum longitudinem & ſecundum latitudinem laxiora fiunt, vt manifeſtè hoc in coriis vt & in lignis, ſi aquam vel aërem humidum imbibant, fieri videmus, quæ & ſecundum latitudinem & ſecundum longitudinem plus ſpatij occupant, & iterum exiccata & ſecundum latitudinem & ſecundum longitudinem imminuuntur.

QVÆSTIO II.

An febris pro Spaſmo curando excitanda ſit?

Cum febris ſuperueniens ſpaſmum curare poſſit, vt ante diximus, de febre excitanda authores diſſentiunt. Alij id planè improbant. Arabes Ephemeram concedunt. Galenus 6. *Epidem. comment.* 6. *aphor. penult.* cum aliàs febres tum ex diuturnis quartanas potiſſimum: Hippocrates & Galenus 1. *Prorrhet. comm.* 2. *aphor.* 50. ita moderatam vt nec nimium debilis nihil vel parum efficiat, nec nimium vehemens aut maligna vires exoluat. Ideo Numenij filium oborta Apoplexia febri debili ac diuturna ſubſecuta haudquaquam ſanatum fuiſſe. Verum febrem ſemel accenſam deinceps ita temperare ac moderari, vt morbum ſolùm expugnet, & naturæ non noceat, difficile eſt, vt ſupra etiam de Paralyſi dictum: Ideoque tam anceps & periculoſum remedium non tentandum.

CAPVT XXIX.

De Incubo.

Incubus. POſtquam Symptomata, in quibus facultates principes ſeorſim, vt & motus animalis, læditur, abſoluimus:

nimus : reſtant adhuc ea ſymptomata, in quibus animales actiones omnes læduntur. Inter quæ primo eſt Incubus, Græcis ἐφιάλτης ab ἐφάλλεσθαι, hoc eſt, inſaliendo nomen habens; quod hoc malo correpti, ſe ab aliquo inuadi, atque ab onere incumbente premi ſomniant. Cuius affectionis tamen recordantur expergefacti, falſamque illam imaginationem fuiſſe agnoſcunt. Cæterum nonnulli malum Dæmoniacum eſſe putant, & Plinius *lib.* 25. *cap.* 4. Faunorum in quiete ludibria appellat, quæ tamen fabuloſa Aëtius *Tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 12. & Oribaſius συνοψ. 8. *cap.* 12. meritò repudiant. Quidam & ἐπιβολὴν, teſte Aureliano, hoc eſt, aggreſſionem & inuaſionem nocturnam nominant, Themiſon teſte Ægineta πνιγαλίωνα & πνιγάμονα : Dioſcorides πνιγμὸν ἐνύπνιον, à ſpecie ſuffocationis, quæ hoc malo laborantibus in ſomno offertur : Auicennas ſua lingua ſtrangulatorem nominat. Nimirum qui hoc malo laborant, ſub primum ſomnum onere ſe aliquo opprimi & quaſi ſuffocari ſomniant, & quamuis clamare & alios in auxilium vocare velint, non poſſunt, neque etiam manus ad onus hoc, quo ſe opprimi ſomniant, amoliendum & amouendum liberè mouere valent.

Alij verò Incubi ſunt, quorum Auguſtinus, *de ciuit. Dei lib.* 15. *cap.* 23. aliique authores mentionem faciunt, Dæmones ſcilicet, qui mulieribus ſe commiſcent, & ab incubando incubi dicuntur, ſicuti qui viris & patiuntur muliebria, ſuccubi; quod an fiat, vel qua ratione fiat, diſquirere huius loci non eſt : Cum tantum de ſymptomate facultatis animalis læſæ & affectæ p. n. à cauſſis naturalibus proueniente agere nobis ſit propoſitum. Sunt tamen nonnulli, qui hoc malum Incubi nomen accepiſſe putant ex eo, quod Ephialte laborantes opinantur, hominem, qui illos opprimit, turpis libidinis vſum ab iis exigere, ſeu vna cum illis concumbere, vnde etiam quidam in Cacodæmonem eiuſmodi ludibria, quæ per ſomnum contingunt, referunt. Et fieri poteſt, vt hoc morbo, tanquam inſtrumento, ad affligendos & vexandos homines Cacodæmon vtatur.

Definitio.

Definitio Est ergo Incubus respirationis offensio, & vocis interceptio, corporísque oppressio, seu motus impedimentum, cum falso insomnio ponderis thoraci incumbentis, à vapore crasso, posteriora potissimum cerebri obstruente, vt spiritus animales ad liberam respirationem, vocem & motum edendum prodire nequeant.

Nimirum omnes ferè actiones animales in Incubo læduntur. Nam imaginatio deprauatur; sensus est torpidus, facultas motrix, quæ respirationi, voci & motui membrorum inseruit, laborat. Vnde ægri somnum quidem excutere conantur, sed cum maxima difficultate id accidit; assurgere, vel manus mouere, vel loqui aut clamare conantur; id tamen præstare nequeunt.

Quam læsionem cum homo percipit in somno, varias dormiens caussas, vnde ea quasi oppressio veniat, comminiscitur & somniat. Quale quid etiam aliàs iis, qui caussam aliquam morbificam in parte aliqua in somno sentiunt, accidit, dum se vulnerari, morderi, vel alio modo lædi, aut crus lapideum habere somniant. Etsi verò & ad vocem edendam & ad membra mouenda, qui Incubo laborant, adeò apti non sint, sed & in iis motibus aliquid impedimenti percipiant: tamen quia illi motus in somno ita necessarij non sunt, sed cessant, Thoracis verò motus etiam in somno ob respirationem necessarius est, fit, vt hoc, tâquam summè necessario etiam in somno, læso tristis sensus oriatur grauitatis pectoris, qui sensus oblatus phantasiæ facit, vt æger suffocari ab externa aliqua violentia sibi videatur.

Caussæ.

Caussa proxima. Caussa proxima est obstructio meatuum cerebri, qui ad initium spinalis medullæ tendunt, & spiritus animales organis sensus ac motus deferunt, à vapore crasso. Fernelius equidem *de Part. morb. & sympt. l. 5. c.* 3. quem Platerus sequitur, causam esse crassam pituitam & melancholiam statuit, verùm non in cerebro, sed circa præcordia inhærescentem, qua per crapulam & cruditatem turgescente, diaphragma pulmonésque premantur, crasso autem vapore in fauces & cerebrum exhalante vox supprimatur,

sensus

ſenſus atque mens obturbetur, viſiſque triſtibus offendatur. Etſi verò quandoque iſtam thoracis ſuppreſſionem hoc modo fieri poſſe non negamus; tamen ea non eſt præcipua cauſſa, nec ſemper à cruditate & crapula, verùm etiam ſine his & aliis cauſſis fieri poteſt. Et cerebrum præcipuè affici id indicio eſt, quod non ſolùm motrix reſpirationi ſeruiens, ſed & quæ voci & aliorum membrorum motui præeſt, non ita libera eſt, & Incubo laborantes difficulter expergiſcuntur; atque Incubus ſæpius imminentis grauioris cerebri affectus præſagium eſt.

Et quidem poſteriores cerebri meatus, qui ad ſpinalem medullam tendunt, inprimis obſtruuntur; vnde & ſupino corpore cubantes maximè hoc malo corripiuntur. Obſtructio autem iſta non fit ab humore, ſed à vapore craſſo ſaltem. Nam malum hoc citò fit & citò deſinit. Vapor autem craſſior eſt, quia æger non ſine difficultate expergiſcitur, aut forſan etiam Narcoticam quandam vim habet. Obſtructio etiam ea non integra eſt, ſed leuior, quam quæ Carum aut Apoplexiam generat.

Antecedens cauſſa, à qua vapor ille reſoluitur, eſt craſſa pituita, aut humor melancholicus in hypochondriis & circa præcordia hærens, qua materia per crapulam & cruditatem vel aliis de cauſſis turgeſcente & mota nonnũquam diaphragma & pulmones premuntur, præcipuè verò craſſo vapore illinc in cerebrum exhalante, & neruorum principia obſtruente, vnà cum motu thoracis, reſpirationi inſeruiente vox impeditur, & phantaſia viſis triſtibus turbatur. Etſi verò à reſpiratione impedita & grauitatis ſenſu præcipuè triſte illud ſomnium de opprimente aliquo oriri veriſimile eſt: tamen aliquid etiam hic facere vaporem prauum in imaginationis ſedem irrepentem & ſpiritibus ſeſe miſcentem credibile; ſicut contra benignis & ſuauibus vaporibus mixtis cum ſpiritibus animalibus inſomnia læta & concinna exiſtunt.

Rhaſes & Auicennas etiam vaporis ſanguinei meminerunt, ſiue à ſanguine ipſo craſſo è venis prodeat, ſiue à ſanguine in ſemen craſſum mutato, vnde Veneris per hunc morbum in ſomnis ludibria exiſtunt.

Itaque vapor ille ad caput plerumque aſcendit à materia extra hoc alibi conſiſtente; in pueris etiam à vermibus: Interdum verò & in ipſo capite gignitur, ex alimenti cerebri excremento tenui, quando illud frigore externo repentino incraſſatur & repellitur, ne citò diſcuti queat.

Generatur autem ille vapor vel ob errorem externum, ob victum ſcilicet craſſum & vaporoſum, vel læſa facultate, præcipuè ob intemperiem frigidam capitis vel ventriculi. Atque hinc cauſſæ remotiores, procatarcticæ & euidentes ſunt nimia cibi repletio, crapula, & hinc ſequens cruditas, ſomnus ſtatim à repletione, decubitus ſupinus, aër denique frigidus, cuius vi materia incraſſata in cerebro in meatus eiuſdem exprimitur, atque hinc temulentis imprimis ac cruditatibus laborantibus Incubus familiaris eſt, & quidem ſomni initio, quando vapores craſſiores maiori copia ad caput eleuari incipiunt, nec ſicut vigilantibus accidit, ſatis diſcuti poſſunt. Et præcipuè hoc accidit, dum homo ſupinus decumbit; cùm per illum decubitum prompta fiat in caput euaporatio, ac materia facilius ad nucham & ad poſteriores cerebri partes ac initium ſpinalis medullæ moueatur, meatúſque in illo decubitu nonnihil comprimantur. Vnde cauſſa huius morbi definitur, quod ſit ἀναθυμίασις εἰς κεφαλὴν ἀνατρέχουσα ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας. Hinc etiam pueri huic morbo imprimis ſunt obnoxij ob ἀδηφαγίαν, qua vitioſi humores collecti vapores multos in caput remittunt; ſæpe & ob vermes in inteſtinis genitos. Atque hinc pauores quoque per ſomnum in pueris exiſtunt, de quibus Hippocrat. 3. *aph.* 24. Narrat quoque quidam apud Cœlium Aurelianum Romæ aliquando hunc morbum epidemium & publicè graſſantem fuiſſe, & multos inſtar peſtis iugulaſſe.

Differentiæ.

Differentia. Differentiæ Incubi à cauſſa efficiente potiſſimum ſumuntur. Prout enim vapor vel à pituita vel ab humore melancholico vel à ſemine eleuatur: Ita diuerſa & pro natura humoris phantaſmata vel imagines per inſomnia in hoc affectu exhibet, ſicut à ſemine retento venereorum illecebris hominem ludificat. Alius quoque incubus fit per

essentiam in capite, quem tinnitus aurium & vertigo & dolores capitis antecedunt & sequuntur: Alius per consensum ventriculi, hypochondriorum, testium, quas partes affectas esse suis indiciis manifestum redditur.

Signa Diagnostica.

Affectus hic ex relatione ægri facilè cognoscitur. Conqueruntur enim sibi inter dormiendum quid quasi incidere atque incumbere, grauísque onere incumbente se premi, vel ab hoste aliquo inuadi & strangulari, ita vt neque clamare (quamquam, quod præsentibus, qui vigilant, auditur, vocem edant obscuram, inarticulatam & nihil certi significantem,) neque se mouere, neque fugere queant, donec multo tandem labore & conatu de somno expergiscuntur. Nonnulli etiam se audire illum, qui super ipsos incidat, imaginantur. Virgilius 12. *Æneid. circa finem.* Incubum eleganter hoc modo describit: *Signa Diagnostica.*

Ac veluti in somnis, oculos vbi languida pressit
Nocte quies, ne quicquam auidos extendere cursus
Velle videmur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Quibus signis facilè ab aliis affectibus p. n. discernitur. Scribit equidem Posidonius apud Aëtium *Tetrabil. 2. serm. 2. cap.* 10. Quæcunque patiuntur comitiali morbo correpti in exacerbationibus, eadem perpeti incubum passos, dum dormiunt. Verum maxima est inter hos duos affectus differentia. In Epilepsia enim motus conuulsi accidunt; In Incubo est motus impotentia: ortúmque habet Epilepsia à materia acri cerebri meninges stimulante; Incubus à vapore crasso, meatus cerebri obstruente. Caussarum & locorum, vnde vapor, eleuatur differentia è suis signis cognoscitur, tum ex specierũ, quæ per somnum imaginationi offeruntur, qualitate, prout nigri vel alterius coloris sunt, aut hominem ad venerem incitant. *Incubi ab epilepsia differentia.*

Prognostica.

I. Incubus quidem si rarior sit, leuior affectus est; grauior tamen, quàm vertigo: quoniam à vapore crasso producitur, & dormientem hominem comprimit. *Prognostica.*

2. Incubus à caussa interna perseuerans, præsertim in ætate prouectioribus, aut Epilepsiam nunciat, vapore tandem prauitatem & Epilepticam διάθεσιν acquirente; aut Apoplexiam, si meatus cerebri fortius occupet; aut melancholiam, si vapor ater commisceatur spiritibus animalibus. Imo pueri & obeso corpore aliquando hoc malo suffocantur, quando materia crassior & copiosior est, exitúmque non reperit. Ideóque inter initia huic malo occurrendum est, monente Aëtio, Paulo & Rhase.

3. Periculosior Incubus est, qui diuturnus est, ac frequens, & à quo æger stupidus permanet.

4. Incubus à caussa externa refrigerante aut à crapula continuata minus perniciosus est.

5. Si Incubus accidit partim dormienti, partim vigilanti, deterior est; quia Epilepsiæ propinquior: & rursum deterior, si post excitationem sudor frigidus, tremor cordis, spasmus aut syncope sequatur.

Indicationes.

Indicationes. Cùm Incubus ortum habeat à vapore cerebri meatus quadantenus obstruente, ille, vt paroxysmus tollatur, discutiendus. Postea, ne redeat malum, humor, è quo gignitur, euacuandus. Amouenda quoque caussa, à qua humor producitur, siue ventriculi imbecillitas sit, siue hepatis, siue alterius cuiusdam membri, siue error externus, atque ita etiam vaporum generatio prohibenda.

Auxilia.

Curatio. Æger ergo in ipso Paroxysmo, seu insultu huius morbi statim leuiter excitetur, compellatione per nomen, vellicatione corporis, ac deinde, vt vapores reuellantur, discutiantur ac dissipentur, etiam extremorum frictione. Quam ob caussam vtile est, vt ij, qui huic malo obnoxij sunt, noctu fidum semper hominem adiunctum habeant, qui lamentantem ac quiritantem ægrum mox expergefaciat, ne suffocationis periculum longius augeatur.

Ne verò malum reuertatur, vena aperienda, si Plethora adsit. Aperiatur autem vel Cephalica vel Epatica: in mulieribus ex mensiũ suppressione laborantibus, Saphena; quæ etiã in viris, post euacuationẽ per venæ in cubito sectionẽ factam,

factam, ad reuulſionem aperiri poteſt. Si Phlebotomia vti non liceat, cucurbitulæ cruribus & ſcapulis applicentur, ac Clyſteribus reuulſio fiat & frictiones continuentur.

Si humor pituitoſus aut melancholicus altius inſederit, præparetur incidentibus & abſtergentibus, quibus miſceantur, quæ flatus diſcutiant. Poſtea debita ratione ac modo humor euacuetur. Et purgatio ſæpius repetatur per interualla, maximè cum metus eſt, ne in alium affectum hoc malum tranſeat. Vtrobíque verò ad ipſum Cerebrum reſpectus habeatur, & tota curatio partim ad ventriculum & hypochondria, partim ad affectionem cerebri dirigenda. De quo ſupra, *part.* 1. *cap.* 7. 10. 12. & antea de Vertigine dictum, ac poſtea de Epilepſia & Apoplexia dicetur. Cordis tamen ſimul ratio habenda, vt in Melancholia.

Poſt vniuerſales euacuationes caput priuatim purgetur Errhinis, Apophlegmatiſmis & ſimilibus, vt locis allegatis dictum, & dicetur: Quidam puluerem è corticibus citri ſiccis, cypero, caryophyllis, coriandro præp. fol. maioranæ & betonicæ, flor. roſar. rubr. ſtœchad. Arab. lauendulæ & roriſmarini Capiti inſpergunt, vel cucuphæ inſperſum pauores in ſomnijs prohibet. Vel caput lauetur lixiuio, in quo flor. ſtœchados Arabic. betonic. an. M. j. Cyperi, agaric. macis, an. ℥. ß. cocta ſint. Commendatur & lupina pellis pro tegumento capitis inter dormiendum.

Ad flatus & vapores in capite, ſeu pituitoſos, ſeu melancholicos propulſandos, capútque roborandum, ijs medicamentis, quæ locis allegatis propoſita ſunt, vtendum. Auicennas, Aëtius & alij commendant ſemen nigrum Pœoniæ maris, ſi eius g̃. xv. trita per plures dies cum liquore conueniente exhibeantur. Plurimum quoque hîc valet Electuarium Pleres arconticum appellatum, ſi cum confectione Alkermes ſeu Diambræ permiſceatur, & manè ac hora decubitus exhibeatur. Vtilis eſt & creber vſus Diacori quotidie tribus horis ante cibum, vt & Diamoſch. Dianthos, Elect. de Gemmis. Commendatur & Theriaca bis ſingulis ſeptimanis cum aqua Pœoniæ

Cordi quoque & pulsuum regioni sacculi cordiales & arteriales, passim noti, aqua rosar. melissæ & similibus irrorati imponantur. Vel Balsama inungenda.

Vt ℞. *Balsami citri* ʒ. j. *chamæmel. Rom.* ʒ. ß. *ol. destill. rutæ* gutt. iij.

Vel ℞. *Balsam. rorismarini, succini, an.* ℈. j. *rutæ* ʒ. j. *theriacæ* ʒ. ß. Misce.

Vtiles sunt & frequentes pedum lotiones; cum vapores à capite reuellant.

Post cibum assumptum vapores prohibent Diacydonium aut puluis ex Coriandro præparato, semine anisi, galanga, nuce mosch. cum sacchar. rosat. tabulato paratus. Et alia supra *part.* 1. *c.* 7. proposita.

Vel ℞. *Spec. aromatic. rosar.* ʒ. j. *diarrhod. abbat.* ʒ. ß. *diamarg. frig.* ℈. j. *cinamomi, macis, caryophyll. an.* ℈. j. *sem. pœoniæ* ʒ. j. *coriandri præpar.* ℥. ß. *anisi* ʒ. ij. *visci querni* ʒ. ß. *magister. corallior.* ʒ. j. *sacchari rosar. tabulati ad pondus omnium.* F. puluis. Dosis cochlear. j.

Vel ℞. *Sem. Coriandri præpar.* ℥. ß. *anisi, fœnicul. an.* ʒ. ß. *spec. aromat. ros.* ʒ. j. *sem. pœoniæ excortic. coralliorum rubr. præpar. an.* ℈. ij. *sacchar. rosar. tabul. ad pondus omnium.* F. puluis.

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Cydonior. cum arom. cond.* ℥. j. ß. *nuc. ingland. condit. num.* j. *cortic. citri condit.* ℥. ß. *conseru. rosar.* ʒ. vj. *anthos, lauendulæ, majoranæ, radic. condit. scorzon. an.* ℥. ß. *pulu. radic. pœoniæ, sem. pœoniæ excortic. an.* ʒ. ß. *coralliorum rubr. præpar.* ʒ. j. Cum *syr. cydonior. & de cortic. citri.* F. Electuar.

Dum cubitum itur, sumatur bolus ex conserua fl. rorismarini, lauendulæ, menthæ, melissophylli, pœoniæ, aut conditæ radices pœoniæ, aut excorticata eiusdem grana Aqua lauendulæ inebriata, aut nux Indica condita.

Chymici in hoc affectu commendant, tincturam & magisterium coralliorum. perlar. lapid. armeni, lazuli, chrysolithi, malachitæ, ol. rorismarini, saluiæ, rutæ, succini, chamæmeli, cinamomi, extractum pœoniæ, visci qu. iuniperi.

Amuleta commendantur Radix pœoniæ de collo suspensa,

ſpenſa, corallia rubra, lapis chryſolithus auro incluſus, vt & malachites, & in ſiniſtro brachio geſtatus.

Infantes, qui pauoribus in ſomnis obnoxij ſunt, non ſtatim à cibo ſumpto dormiant, ſed hinc inde geſtentur, donec cibus deſcendat: mel etiam vel crudum vel roſatum lingendum exhibeatur, quod extergit, aut exhibeatur puluis ex radic. Pœoniæ, Margarit. corallis

Diæta.

Degat æger in aëre ad calidum & ſiccum vergente, puro, neque tetris vaporibus inquinato: Vitet aërem nebuloſum, humidum & ventris turbatum. Non moretur ſub radijs Solis, Lunæ vel ad ignem. Diæta ſit tenuis, attenuans, flatúſque expers, & proinde vitentur legumina, & fructus ac radices flatulentæ. Ideo cibi calidi ſint & ſicci, qui facilè concoquuntur & diſtribuuntur, nec in vijs hærent, nec flatus ad caput mittunt. Vita ſit ſobria, cœna frugalis; ægerque crapulam, repletionem & ebrietatem fugiat. Cibi condiantur ijs, quæ extenuandi vim habent; vt pituitâ peccante, hyſſopo, ſerpillo, ſatureia; In Melancholia, quæ eam temperant, flor. bugloſſ. borrag. & ſimilibus, de quibus ſupra *part.* 1. dictum. Vinum, cum caput repleat, parcius ſumendum, vel eo tenuiori vtendum, aut cereuiſia tenui vel aquâ, in qua ſemen coriandri, aniſi, & cinamomum ebullierint. A cœna ad ſomnum tres horæ interponantur. Vitetur decubitus ſupinus, quo caput repletur. Ad lectum ægri ſuſpendantur vel humi ſternantur Radices Pœoniæ, Majorana, thymus, ruta, lauendula, roſmarinus, pulegium, mentha. Corpus moderatè & tempeſtiuè fricetur & exerceatur.

Aër. *Cibus & potus.* *Somnus.* *Motus.*

Symptoma quoddam partim Incubum, partim Epilepſiam referens (etſi potius mitior Epilepſia eſſe videatur) deſcribit Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 52. Quod ſeminis pœoniæ vſu ſublatum fuit, vt pote quòd Epilepſiæ, Incubo, pauoribus & ludibrijs nocturnis, vteri ſtrangulationibus egregiè medetur.

CAPVT XXX.

De Catoche seu Catalepsi Nomen.

QVæ Latinis vulgò Congelatio dicitur, Platero Stupor cum rigiditate, Græcis est κατάληψις & κατοχὴ siue κάτοχος. Quamquam posterius vocabulum non in vna significatione vsurpatum fuit veteribus: Vnde & hodie ambiguitas reliqua manet. Nam Paulus Ægineta distinctè agit de Catocho, qui coma vigil est, & de Catocho, qui vera Catalepsis. Et autor definit. Medic. Catochi, (quem fieri docet, cum sensu priuatur omni, corpúsque omne velut gelu obrigescit) genera tria facit: primum Somnolentum Lethargo proximum; secundum Vigilans, affine tetano & præfocationi vteri; & tertium Phreneticum, ex Catoche & phrenitide mixtum, quod & Typhomania. Quæ genera aliqui commodius sic discernunt, vt primum sit Lethargo proximum, secundum Coma vigil, tertium Catochus seu Catalepsis vera. Nos hîc Catochi & Catalepsis vocabulis pro Synonymis vtimur.

Dicitur autem Catoche, siue κάτοχος, à κατέχεσθαι, id est, detineri vel occupari, & κατάληψις, à καταλαμβάνεσθαι, id est, prehendi, quod æger hoc malo repentè corripitur, correptúsque eo situ permanet. Appellatur & Stupor in genere, qui si vehementior sit, & validius incumbat, ac diuturnius insideat, ἔκστασις à Græcis dicitur, à Latinis excessus, vt habet Scaliger, *exerc. 312.* Priuatio scilicet officiorum animæ sentientis, mouentis & intelligentis.

De vocabulo autem ἐκστάσεως hoc hic monendum est, quod Hippocrati quidem semper Ecstasis vehemens est mentis amotio ac delirium, & ἐκστῆναι de mentis potestate exire, aut vehementer mente emoueri ac delirare significat, & vehementer insanientibus, phreneticis ac Maniacis passim apud Hippocratem tribuitur, & Galenus

nus ἔκστασιν per maniam σφοδρὰν exponit. Vsus tamen vulgo obtinuit, vt ij, qui omnibus animæ sentientis, mouentis ac intelligentis functionibus priuati, & quasi mortui jacent, & sæpe postquam euigilant, mira quæ audiuerint, & viderint narrant, ἐκστατικοὶ nominentur.

Ab ἐκστάσει aliam faciunt adhuc ἀφαίρεσιν, in qua non facultatibus animæ modò, sed & ipsa anima corpus priuatur. Quod an fieri possit, Philosophis & Theologis discutiendum relinquimus. Hoc saltem addimus, si hic affectus à caussa diuina proficiscatur, siue intra corpus manente, siue extra egrediente animâ νυμφολήπτους ab Aristotele 1. *Endemior.* & θεολήπτους ac ἐνθουσιαζομένους appellari, vt loco allegato Scaliger docet.

Definitio.

Est videlicet Catalepsis sensuum internorum & externorum, ac in his præcipuè tactus & voluntarij motus cessatio, seu, vt nomen innuit, subita prehensio & occupatio tum mentis & sensuum internorum tum externorum & motus voluntarij, quâ qui corripiuntur, rigidi in eo statu, in quo prehensi fuerunt, apertis ac immotis oculis, statuæ alicuius instar manent, & nec sentiunt, nec vident, nec audiunt, respiratione saltem & pulsu saluo manente, à congelatione & immobilitate spirituum animalium, quam vapor quidam figens caussauit, orta. *Definitio*

Interdum tamen, & vbi malum minus vehemens est, ægri nonnihil audiunt, vident, imaginantur, recordantur, & quæ astantes loquuntur, percipiunt, & postea referunt, immoti tamen manent sine voce & sensu Tactus, quemadmodum Galenus de suo condiscipulo narrat in 2. *Prorrhetic. aphoris.* 16. Atque hos in specie ἐκστατικοὺς appellat Platerus.

Alij verò in eodem statu manent mortuorum instar, & licet nihil audiant, nec videant, neque puncti sentiant, tamen si quid ori inferatur, id deglutiunt, & erecti consistunt, impulsi incedunt, & membra, prout illis flectuntur, in eodem situ, statuarum instar, fixa retinent.

Affectus sanè vt rarus, ita admiratione dignus, vnde etiam vulgò eo detentos in Ecstasin à DEO raptos existimant,

mant, atque hinc etiam proculdubio *νυμφοληπτων*, *θεοληπτων*, *ἐνθουσιαζομένων* vocabula, vt modo dictum. Eius historias duas Fernelius *lib. 5. de partium morbis & symptom. cap. 2.* & aliquot Marcellus Donatus *de Historiar. mirab. Medic. lib. 2. cap. 7.* & Schenckius *lib. 1. obseruat.* 115. recitant.

Caussæ.

Vt autem malum hoc admirandum est, ita eius caussam reddere difficillimum. Et afferunt quidem alij alias, vt in Institut. *lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 4.* dictum: Verùm quæ rem satis non explicant, vt ibi pluribus monstraui. Iulius Cæsar Scaliger *loco allegato*, animæ hunc excessum vel à functionibus abscessum, aut absistentiam prouenire scribit, perculsis spiritibus ac receptis in intimos cordis sinus. Verùm si Catalepsis & hic stupor hoc modo fieret, animi affectus & syncope potius, quàm Catalepsis aut Ecstasis excitaretur.

Si verò in hoc naturæ obscuritate probabile quid afferendum, omnino talis caussa danda, quæ differat à caussis Paralysis, Comatis, Cari, Apoplexiæ, Epilepsiæ, Syncopis & similium affectuum: (quales caussæ non sunt, quæ vulgò afferri solent, sed hisce affectibus communes) atque talem caussam esse puto, peculiarem spirituum animalium in Cerebro *διάθεσιν*, vt scilicet illi in organis sensus & motus non deficiant, sed in Cerebro figantur quasi & immobiles reddantur ac immoti maneant, seu, vt vno verbo cum Scaligero *loco allegato* dicam; Caussa Catalepsis est spirituum animalium congelatio seu immobilitas.

Hæc autem ortum habet à vapore congelante, seu vim talem figendi habente, qui quidem ab humore Melancholico ferè attollitur. Vnde rectè Stuporis nomine hic affectus appellatur, mentis puta. Vt enim in Stupore, qui symptoma Tactus est, objecta Tactui oblata ab organo non percipiuntur: ita hîc etiam sensuum exteriorum objecta, etsi à suis organis apprehendantur, à mente non percipiuntur.

Quæ autem spiritus illius congelantis natura sit, explicare non ita facile est. Quidam equidem in frigiditatem

&sic

& siccitatem caussam referunt, & ab humore melancholico, alij etiam à pituita vitrea eam petunt. Verùm in corpore viuente vix talis frigiditas esse potest, quæ instar frigoris hiberni in cerebro spiritus congelet.

Commodissimè vapor is figens seu fixatiuus & congelatiuus appellari potest, qualis spirituum natura Chymicis satis nota est, qualisque natura fulminis interdum est, & Spirituum illorum, qui in terræ motibus, & aliàs etiam è terræ cauernis erumpentes homines & bruta repentè rigida reddunt.

Caussæ autem huius probabilitatem natura fulminis satis declarat, vt dictum, quæ res sæpe subitò congelat, narratque Cardanus, octo messores, sub quercu cœnantes fulmine percussos fuisse, sub ea specie, quales decumbebant, vt vnus comedere videretur, alter manum poculo admouere, alius bibere: qui proculdubio hoc morbo detenti exanimati fuêre. Vnde etiam rectè Medici morbum hunc congelationem nominant.

Verùm vt rectius Caussa mali huius cognoscatur, porrò inquirendum, an Spiritus illi, qui sensui & motui inseruiunt, an verò qui sensibus internis, an verò omnes spiritus animales congelentur. Communis equidem opinio est, spiritus animales omnes, & potissimum eos, qui sensui & motui inseruiunt, immobiles reddi. Verum si quidem in re obscura proferendum est, potius statuendum videtur, non illos spiritus, qui in membra corporis influxerunt, congelari & immobiles fieri, sed potius spiritus, qui imaginationi & menti inseruiunt. Cum enim motus à Phantasia dirigatur, neque sensuum externorum objecta etiam ab organis suis recepta percipiantur, si sensus interni & mens non attendant; sicut compertum est, viros quosdam deuotos meditationibus sacris quasi ex se raptos, aut literarum studiosos meditationibus suis ita intentos fuisse, vt etiam oculis & auribus apertis non viderent, non audirent, imò nec sentirent: Si spiritus ille Phantasiæ & menti inseruiens quasi figatur & immobilis reddatur, vt sensuum externorum objecta affluentia non apprehendat, fit, vt etsi influât & in organis sensuum externorum

spiritus

ſpiritus animales adſint, qui ſenſuum externorum obiecta percipiant, & ad Phantaſiam deferant, ab ea tamen illa non percipiantur, neque etiam à Phantaſia tum quaſi torpida & quieſcente motus vllus imperetur; & ſi quis ab externo impulſu fiat, ille non attendente nec gubernante Phantaſia accidat. Hinc proculdubio nata eſt Meduſæ Fabula, quæ huius morbi cauſſam aliquo modo declarare poteſt, quæ cùm eſſet mulier formoſiſſima, ita vt qui eius pulchritudinem attentè contemplarentur, extra ſe quaſi raperentur & ab omnium ſenſuum functionibus abſtraherentur, fixíque & immobiles ac quaſi lapides redderentur; finxerunt Poëtæ, ex capitis eius intuitu ſpectatores in lapides conuerſos fuiſſe.

Hæc autem ita ſe habere, ac in organis ſenſus ac motus ſpiritus animales non deeſſe vel illud arguit, quod quidam ex Catalepticis ipſi quidem nullum membrum mouent, verùm ſi ab alio id moueatur, mouendi potentia ſe exſerit, & erecti conſiſtunt, impulſi incedunt, & quocunque vel manus vel brachium vel crus inflectitur, illic quaſi fixum & ſtabile permanet, quod non fit ſine ſpirituum animalium ope. Sicut & hoc Spiritus animales non deeſſe indicat, quod ægri oculos diductus palpebris apertos ſeruant; quod non fieret, ſed potius conciderent palpebræ, ſi ſpiritus animales deeſſent, ſicuti in Paralyſi accidit.

Atque hinc patet, quomodo id accipiendum ſit, quod in definitione diximus, in Catalepſi ſenſuum externorum & motus actiones ceſſare. Nimirum non quantum obiectorum per organa ſenſuum ſuſceptionem attinet, ſenſus quieſcunt, ſed quantum ſuperioris facultatis apprehenſionem. Oculis enim apertis imago viſibilis excipitur, ſed à facultate ſuperiore non apprehenditur. Eodem modo ſeſe res habet in ſenſibus reliquis.

Neque, eſt, vt, quod hodie non infrequens, hæc doctrina alicui ſuſpecta ſit, quia Chymicorum terminos ſapere videtur. Agnouerunt eandem, & iiſdem terminis vſi ſunt docti Galeni interpretes & Arabum; Etſi rem non ſatis commodè explicauerunt. Vt de Scaligero iam non dicam, cuius antea mentionem fecimus, Matth. de Gradib. *part. I.*

Practis.

Practic. cap.6. ita ſcribit: Cauſſa coniuncta congelationis eſt mala complexio frigida & ſicca in capitis poſteriore parte, immobilitans ſpiritus & neruos & neruoſa membra, ad operationem ſenſus & motus, maximè ad motum. Ita Dominicus Leonus, *Artis Med. lib. 2. ſect. 1. cap. 6.* Cauſſa coniuncta, inquit, ſunt vapores & humores, ipſaque intemperies frigida & ſicca, actu frigida, figens & incraſſans Spiritus animales, eorundémque tranſitum obſtruens: Qua quidem in re rectè ſentiunt immobilitatem, fixionem, vel, vt Scaliger loquitur, Congelationem ſpirituum animalium proximam huius mali cauſſam eſſe, eámque à figente quodam vapore fieri. Et hoc etiam verum eſt, quod ille ſpiritus in cerebro, ſede mentis, figitur immobilis redditur, atque in organa ſenſus & motus non influit. Interim non negandum eſt, Spiritus animales alios in ea organa influere. Neque fixio illa & congelatio fit à frigore & ſiccitate, quæ tanta in corpore viuente non datur, vt tam ſubitæ congelationis cauſſa eſſe poſſit, ſed à vapore peculiarem vim ſpiritus figendi & immobiles reddendi habente, qualis eſt in fulmine & aliis ſpiritibus.

Cauſſam Antecedentem ponunt humorem frigidum ſiccum. Et concedimus ſanè, humorem Melancholicum præ cæteris aptum eſſe ad vapores, qui talem diſpoſitionem ſuſcipiunt, emittendos. Non tamen ſola frigiditate & ſiccitate id præſtare poteſt. Poteſt autem eiuſmodi vapor nunc in ipſo cerebro generari, & ita primarium affectum excitare, nunc per conſenſum à toto, vt in febribus malignis aut, à membro aliquo, vt ſplene, inteſtinis vel aliis.

Ad cauſſas Procatarcticas multi referunt aërem frigidum, pluuiam, glaciem, niuem, & iter facere per loca niuoſa & nimis frigida, vt per Alpes. Verum etſi verum ſit, multos, qui per Alpes & ſimilia loca tempore hiberno iter faciunt, ita congelari, vt partes extremæ emoriantur, & tandem ſphacelo corripiantur: tamen plane alterius generis eſt hæc congelatio, quæ fit à frigore hiberno, quàm de qua hic ſermo eſt. Ita cibi quidem, qui humorem melancholicum generant, ad hoc malum producendum ali- *Cauſſæ procatarctica.*

quid facere possunt: Sed nisi humoris vel vapor inde emissus peculiarem vim congelandi & figendi spiritus induat, causa huius mali proxima non fit. Referunt huc nonnulli etiam contactum torpedinis piscis, fumum vel inunctionem argenti viui. Verum & ista omnia potius stuporem in sensu tactus, quam Catalepsin inducunt.

Signa Diagnostica.

Signa diagnostica. Malum hoc subitò hominem inuadit, & in quo statu ægrum offendit, vigilantem, stantem, bibentem, edentem, scribentem, legentem, in eo immotum seruat, ac si congelatus esset. Aeger apertos oculos habet, eosque fixos & immobiles, palpebris veluti rigentibus, quas ne ad minas quidem claudit. In sensibus tamen in quibusdam aliqua est differentia. Qui enim exquisitâ Catalepsi laborant, nihil audiunt, nihil vident, etsi oculos apertos habeant, quod mens non attendit. Alii audiunt & vident, sed nihil loqui possunt. Quidam etiam mouere manus visi sunt. Quidam si impellantur, ambulant, sed instar statuarum in eodem statu manent. Quidam etiam somnia se vidisse ferunt. Respiratio seruatur, sed ita vt per interualla sæpe magnum spiritum ducant. Pulsus similis est Lethargicorum; non tamen ita languidus & mollis, magis v. æqualis. Præterea in Lethargicis laxatur vniuersum corpus: contrà stipatur & cogitur in Catalepticis, teste Galeno 4. *de Caus. puls. cap.* 16. Aluus & vrina supprimitur expultrice sopitâ, nec stimulationem excrementorum percipiente.

Prognostica.

Prognostica. 1. Catalepsis morbus periculosus est, & nisi tempestiue ægris succurratur, stupidi moriuntur non aliter, ac si gelu hiberno rigentes emoriantur.

2. Eò periculosior est Catochus, quo plura grauiora symptomata coniunguntur, vt spirandi difficultas & interceptio, oculorum distorsio, excrementorum suppressio, & tandem virium summa imbecillitas ac exsolutio. Ita Hippocr. 3. *Prorrhet. tex.* 4. scribit: *Quæ cum exsolutione fiunt Catoche & Aphonia, periculosæ sunt.*

3. Tem

3. Tempus, inter quod siue ad salutem, siue ad mortem morbus terminatur, breue est.

4. Intereunt Cataleptici, siue per virium dissolutionem, siue per suffocationem, vbi adeo motus cohibetur, vt respiratio supprimatur.

Indicationes.

Vapores spiritus congelantes & immobiles reddentes, è capite retrahendi, & in eo discutiendi, & materia, è qua generantur, euacuanda, totiusque simul ratio habenda. Quod rectissimè fieri posset, si occulta illa vaporis qualitas & natura nota esset. Interim Cephalica calefacientia & humectantia vsurpanda; & curatio, qualis intemperiei capitis cum melancholia, & vapore melancholico supra *part.* 1. *cap.* 7. *&* 12. fuit proposita instituenda. Et si omnino ad qualitatem occultam respicere libet, medicamenta, quæ Epilepsiæ & soporosis affectibus conueniunt, adhibenda. *Indicationes & Curatio.*

Curatio.

Itaque, si æger sanguine abundet, vena cephalica secetur. In aliis clystere acriore prius aluus eluatur, & reliqua diuersionum genera vsurpentur. Postea humor melancholicus præparetur & euacuetur, vt supra *locis allegatis* dictum. Minimè autem hic à paruis incipiendum est auxiliis; quod in morbis, in quibus periculum non impendet, tutò facere licet: At vbi vitæ periculum imminet, alienum est à ratione, à mitioribus inchoare velle. Topica quoque ibidem proposita vsurpentur, fiantque fomentationes, inũctionesque ex Chamæmelo, Meliloto, floribus stœchad. Arabicæ, Buglossi, Maiorana, Roremarino, primul. veris. Et hoc obseruandum, ne in principio nimis calida & sicca adhibeantur, sed potius temperata & humectantia, vt materia ad euacuationem aptior reddatur. Monendum quoque hoc; ne in Topicis acetum adhibeatur, ne vis congelandi & figendi spiritus in vapore vel humore aceti vsu augeatur.

Diæta.

Diætæ etiam ea sit ratio, quæ supra in intemperie cum humore melancholico fuit proposita. *Diæta.*

CAPVT XXXI.

De Epilesia.

Nomen.

Epilepsia vnde dicta, & qua habeat synonyma.

EPilepsis Græcis dicitur ab ἐπιλαμβάνεσθαι quod subitò mentem sensúsque omnes quasi prehendat.

Ἱερὸν quoque νόσημα, seu quod crederetur diuinitus immitti, & à dæmone aliquo, qui hominem tam repentè ac subitò corriperet, prouenire, quemque ideo incantationibus curare conati sunt, vt ex libro de Sacro morbo videre est; seu quod nobilissimam & sanctissimam corporis partem Cerebrum occuparet & perturbaret, vt Platoni *in Timæa* placet; seu quod magnus morbus sit; ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα, quod magnum est, sacrum appellatur. Aretæus *de caussis & signis morbor. diuturnor. lib.* 1. *cap.* 4. seu quod sit morbus detestabilis & abominandus: Sicut apud Poëtam, Auri sacra fames dicitur: Παίδων παιδίοισι νόσημα παιδικόν. Hippocr. *de Aëre, aqua & locis*, quod pueris familiaris sit. Aristoteli 30. *Problem.* 1. fortasse ἡ περὶ παῖδας ἱστορίαις. Hinc Auicennæ mater puerorum dicitur. Herculeus morbus, non tam, vt sentire videtur Aristotel. *loc. allegat.* quod Hercules eo laborauerit, quam, vt Galenus 6. *Epidem. in fine* statuit, ob sæuitiam & magnitudinem, & τὸ δυσκαταμάχητον, id est, quod facilè vinci non possit. Caducus, à casu & lapsu subito ægri. Comitialis, quod in comitiis & hominum frequentia facilè detegatur, & quod, si hoc malo correptus quis fuisset, comitia peragi fas non esset. Sonticus, quod valde noceat. Lunaticus, Trallian. *lib.* 1. *cap.* 15. vel quod, in nouilunio nati solent hoc morbo corripi; vel quod secundum Lunæ conuersionis hic morbus inuadit. Qui insputatur, Plauto *in Captiu. Act.* 3. *Sc.* 4. Contagiosum enim antiquitas credidit. Hinc Plinius *lib.* 28. *cap.* 4. despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Nam exspuere inter amuleta habitum est priscis,

priscis, & ne familiam inficerent, rus ablegabant Epilepticos. Apuleius 1. *Apolog.* Maior morbus, Celso *lib. 3. cap. 27.*

Germanis, *die fallende Sucht schvvere Noth schvvere Gebrechen schvvere oder bœse Kranckheit, &c.*

Definitio.

Definitio. Est autem Epilepsia actionum principium sensúsque & motus voluntarij ablatio & cessatio, cum totius corporis præternaturali conuulsione & motu conuulsio, à materia acri & peculiari ac occulta vi cerebro infesta, & membranas cerebri neruosumque genus vellicante ortum habens.

Caussæ.

Proxima Epilepsiæ caussa. Proxima & continens caussa est vapor vel humor specifica & occulta vi membranas cerebri & neruosum genus vellicans, vt infrà *quæst. 2. & 3.* pluribus probabitur.

Caussæ antecedentes. Antecedentes sunt, quæcunque specificam illam corruptionem pati, atque ita materiam aërem, malignam cerebróque aduersam suppeditare possunt. Aliàs enim & nisi διάθεσιν Epilepticam induant, Epilepsiam parere non possunt. Humores videlicet quicunque, sanguis, Melancholia, Bilis, Pituita, semen, sanies: Imò corporis partes; sicut ex cranij carie Epilepsia excitari solet: Secundina item corrupta, vermes. Qua verò ratione hæ caussæ hanc corruptionem induant, explicari facilè non potest: cum διάθεσις illa Epileptica occulta & ἄῤῥητος sit, & non nisi ex effectu pateat.

Caussæ remotæ. Quandoque etiam hoc malum hæreditarium est, & à parentibus cum semine & sanguine eorundem in liberos diffunditur, atque Epileptici Epilepticos generant. Facit ad Epilepticam dispositionem inducendam etiam astrorum positus, & plerumque qui in Eclipsi lunari nascuntur, huic malo obnoxij sunt, de quò consulantur Astrologi. Corripiuntur autem hoc malo frequentius pueri, vnde & παιδικὸν νόσημα Græcis, & *puerilis passio* dicitur Cœlio Aureliano: hinc Adolescentes & Iuuenes; rarius ætate maiores.

Remotiores etiam quasdam caussas ad Epilepsiam generandam facere experientia docuit; quales sunt cibi

excrementitij, graueolentes, & facilè corruptibiles. Quanquam enim non in omnibus Epilepsiam inducant: tamen frequentius, quam aliàs ad Epilepsiæ generationem faciunt. Ita ex vsu fructuum horariorum crudorum & lactis nimia ingurgitatione puellam Epilepsia correptam fuisse refert Franciscus Hildesheim. *spicileg. p.* 599. Cibi itidem illi, qui peculiari vi Epilepsiam excitare creduntur, vt carnes hædorum, epar hircinum & caprinum, coturnices, passeres, anguillæ, de quibus exemplum habet Forestus *lib.* 10. *in Schol. obseru.* 57. Apium, de quo infra *quæst.* 12. Lentes, de quibus exemplum habet Iulius Alexandrinus *lib.* 8. *salubr. cap.* 7. tubera & fungi.

Quæ proprietate occulta Epilepsiam excitant.

Caussæ procatarcticæ & euidentes.

Procatarcticæ verò atque euidentes caussæ, quæ materiam Epilepsiæ caussam mouere, aut, vt antecedentes ἀλλοιῶσιν illam Epilepticam suscipiant, facere possunt, sunt; Calor Solis, radij Lunæ, quos Anthyllus Medicus apud Stobæum *serm.* 100. κωρηνβαρίας καὶ ἐπιληψίας ἀναπτύειν scribit. Inedia, cuius exemplum recitat Galenus de Grammatico 5. *de loc. aff. cap.* 6. Potus vini generosi & vaporosi; Mora longa in balneo, cuius historiam affert Gabelkoffer *Cent.* 4. *curat.* 59. Olfactus rerum fœtidarum, bituminis, picis, Gagatis, cuius suffitu antiqui seruos emendos, an essent Epileptici, explorabant. Mercur. *de morb. capit.* Cornuum, Sulphuris, Epatis caprini assati, Mercurij sublimati, aquarum fortium, allij, apij, petroselini. Animi affectus, vt Ira. Ioan. Baptist. Montan. *Consil.* 41. Terror ex tonitru, clangore tubarum, cuius exemplum apud Ioan. Matth. à Gradibus *in* 9. *Rhasis.* Forestum *lib.* 11. *in Schol. obseru.* 54. bombardarum fragore, aut occurrente re aliqua improuisa & terribili. Ita excitatam fuisse Epilepsiam ob fratrem subitò mortuum, refert Amatus Lusitanus *Centur.* 12. *curat.* 90. ob decollationem spectatam, Martinus Vveinrich. *de Monstris cap.* 15. Epilepticum cadentem, Plater. *lib.* 1. *obseru.* Christoph. à Vega, *lib.* 3. *de arte Medic. cap.* 12. narrat. Imò per iocum incussus metus, & terror pueros facit Epilepticos, referente eodem Christoph. à Vega. *loc. alleg.* Mœror, cuius exemplum habet Amatus Lusitanus *Centur.* 2. *cura.* 90. Ira, referente Galeno de Grammatico 5. *de loc. affect. cap.* 6.

Exerci

Exercitatio vehementior, Vntzerus *de Epileps. p.* 102. Titillatio, capitis inclinatio diuturna, medicamenta purgantia fortia, Venus. Tandémque Dæmon malus se non rarò dispositioni Epilepticæ immiscet.

Differentiæ.

Sunt quidem plures Epilepsiæ differentiæ, vt quod alia est fortis, alia mitis; alia recens, alia inueterata; Quod alia seruat periodum, & vel singulis annis semel vel bis, vel singulis mensibus, in Nouilunio & plenilunio, vel breuioribus interuallis, sed iis statis & certis inuadit; alia verò non serunt periodos, sed nunc sæpius, nunc rarius, nunc per breuia, nunc per longiora interualla infestat. Differentia tamen, quæ ad curationem maximè facit, est, quæ sumitur à caussa, aut potius à loco, in quo Epilepsiæ caussa generatur, quæ est, quod alia est primaria, seu per ἰδιοπάθειαν; & prouenit à materia in capite generata; alia per consensum, à materia ad caput eleuata, siue à toto, siue à certa aliqua parte. *Differentia.*

Itaque dicemus primò in genere de Epilepsia & Signis Diagnosticis ac Prognosticis & Curatione, quæ in quacunque Epilepsia locum habet; secundò de Epilepsia per primarium cerebri affectum; tertiò de Epilepsia per consensum.

I.

De Cognoscenda & Curanda Epilepsia in genere.

Signa Diagnostica.

Qui comitiali vitio solent corripi, iam aduentare inualetudinem intelligunt, si calor summa deseruit, & incertum lumen, neruorúmque trepidatio est, si memoria sublæditur, capútque versatur. Seneca *lib.* 3. *de Ira cap.* 10. Splendores instar iridis oculis obuersantur, odorem fœdum sentiunt, aures sonant, bilis præter rationem accenditur, Aretæus *lib.* 1. *cap.* 5. Capitis dolor & grauitas, pallor faciei, inordinatus linguæ motus, tristitia quædam percipitur. *Signa Epilepsiæ imminẽtes.*

Vbi autem iam inuadit Paroxysmus, homo subitò corruit, toto corpore conuellitur, & motu non voluntario concutitur, omnes animales functiones tolluntur, atque *Signa Epilepsiæ præsentis.*

inde post Paroxysmum æger nihil eorum, quæ circa se gesta sunt, recordatur.

Nonnunquam tamen in mitiore Epilepsia æger non toto corpore conuellitur, neque concidit, sed aliquæ saltem partes conuelluntur, & vel caput saltem concutitur, vel oculi contorquentur, vel manus ac pedes hinc inde iactantur, vel manus clausæ tenentur, vel æger in gyrum agitur, aut hinc inde discurrit. Nihil interim loquitur audit, sentit, & paroxysmo finito ad se reuersus omnium, quæ egit, vel acciderunt ignarus est. Obseruauit non cadentem Marcell. Donat. *lib. 2. Hist. Med. mirab. cap. 4.* Stantem, Antonius Beniuenius *de abditis morbor. caussis cap. 97.* qualem ipse etiam vidi, sedentem: Dodonæus, *in Schol. ad cap. Beniuenij allegat.* Cursitantem, Erastus, *in Anatom. librorum Comitis Montan. part. 2. p. 195.* Nonnunquam etiam euenit, vt Epilepsia laborans ea, quæ aguntur, audiat, & post paroxysmum eorum recordetur: cuius exemplum est apud Brunnerum *Consil. 14.*

Accedit his nonnunquam, vt æger, præcipuè in morbi insultu, vociferetur, & vocem inconcinnam edat, aut cum stertore spiritum sonorum emittat, dentibus stridat, Spuma ante os appareat, quam sanguineam vidit Crato; vrinæ, feces alui, aut semen præter naturam excernantur.

Epilepsiæ à spasmo differentia. Differt Epilepsia à vero spasmo, quod spasmus, cuius species sunt, ἐμπροσθότονος, ὀπισθότονος, & tetanus, est conuulsio seu musculorum ad principia contractio pertinax & continua. In Epilepsia verò corporis fit concussio per interualla. *In conuulsione nulla in facultatibus principibus fit læsio.* In Epilepsia verò principes functiones & sensus simul plerumque læduntur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Epilepsia omnis periculosum & longum malum est. Alia tamen alia periculosior est; alia minus periculi coniunctum habet, ac facilius curatur.

2. Epilepsia hæreditaria vel omnino nunquam, vel rarissimè curatur, eamque neque ætas neque Medicus discutere potest.

3. Recens curatu facilior est, quam inueterata; & si in

initio neglecta fuerit, frequenter iis, qui ea detinentur, commoritur. Alexander Trallian. *lib.1. cap. 15.*

4. Periculosior est, in qua functiones animales omnes abolentur, & conuulsio vehementior est, ac diuturnior, atque excrementa sponte effluunt.

5. Curatu facilior est, quæ licet sit crebrior, breuiores habet paroxysmos, & conuulsionem non vehementem, & in qua æger liberius spirat.

6. Epilepsia ante pubertatem eueniens, curabilis: Post annum v. 25. fere vsque ad mortem durat. *5. Aphor. 7.* Quod tamen vt plurimum verum est. Nonnulli enim, qui post annum ætatis 25. Epilepsia correpti fuerunt, medicorum ope liberati sunt. Testatúrque Trincauellius *lib.1. consil. 29.* se vidisse senem quinquagenarium, qui laborauerit 25. annis Epilepsia, curatum fuisse: Qui tamen incidit in febrem & scabiem similem Lepræ, quæ plus illi negotij faciebat, quam Epilepsia, donec eandem superaret. Et Nicol. Florentinus fœminam quadragenariam ab infantia Epilepsia vexatam liberauit.

7. Epilepsia laborantes iuniores cum ætatis mutatio, tum loci & victus liberat, *2. Aphor. 25.* Sed & Epilepsia, quæ cum ætatis flore euanescit, abiens quasi pulchritudinis inuidia quosdam deformat, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut sensum aliquem auferens. Aretæus.

8. Infantes admodum parui, & mox post natiuitatem Epilepsia correpti, rarò euadunt.

9. Epilepsia in senibus ac decrepitis difficulter curatur.

10. Si mulierem vtero gerentem fortis Epilepsia inuadat, magnum periculum minatur.

11. Si ad vsum sternutatoriorum æger non sternutet, malum indicium est, atque argumentum, naturam iam ferè succumbere & prostratam esse.

12. Epilepsia nonnunquam in Paralysin terminatur. Quod etsi nonnulli negant, experientia tamen ita rem se habere testatur, atque exstant exempla apud Schenck. *in Obseruat.*

Indicationes.

Indicationes. In Curatione Epilepsiæ duo à Medico requiruntur. Primum est, vt à Paroxysmo, quam fieri potest citissimè & sine omni damno æger liberetur. Alterum, vt præcaueatur, nisi imposterum æger Epilepsia iterum corripiatur.

Rectissimè tamen etiam ad paroxysmum instantem seu impendentem respicitur, operaque danda, vt is auertatur, aut saltem minus vehemens euadat, ligaturis conuenientibus partibus adhibitis, si per consensum malum fiat. Statim verò, vbi paroxysmi instantis signa præsentit æger, pilulam vnam laudani opiati, cuius partibus quatuor vna olei camphoræ admista fuerit, vel rotulam vnam antepilepticam capiat & assumat. In quem vsum hæ rotulæ antepilepticæ parari possunt.

♃. *Pulu. rad. pæon. iusto tempore collectæ* ʒ. j. *Magist. perlar. Corall. rub. an.* ʒ. j. ß. *cranij hum.* ʒ. ß. *Sacch. opt. in aq. tiliæ dissoluendi q. s.* F. s. a. Conf. in tabulis.

Potest etiam essentia Castorei, gutt. iij. vel v. dosi, in aqu. flor. tiliæ propinari. In horum defectu exhiberi possunt ol. succini albi gutt. j. vel ij. in aq. Epilept. Langij.

Vel præbeatur seq. haustus: ♃. *Aq. Epilept. Langij* ʒ. vj. *Syr. de pæon.* ʒ. ij. *spir.* ⊖ gutt. vij. M. Vel potionis sequentis cochl. vnum atque alterum.

♃. *Aq. fl. tiliæ, pæon. an.* ℥. ij. *cheiri, herbæ Trinit. an.* ℥. j. *Liq. visci qu.* ʒ. j. *Essentiæ pæoniæ* ʒ. ß. *Syr. de pæon.* ℥. ß.

Nares & præcordia inungantur balsamo aliquo antapoplectico, vel balsamo rutæ aut succini.

Quid in paroxysmo Epileptico agendum. Prius perficitur, si vapor malignus & materia illa cerebrum neruosúmque genus sua acrimonia & malignitate molestans ac turbans à cerebro omnibus, quibus fieri potest, modis reuellatur, discutiatur, dissipetur & tollatur, per medicamenta imprimis Antepileptica seu materiæ illi peculiari modo opposita facultas excitetur; & ne æger in paroxysmo damni aliquid patiatur, præcaueatur.

Quomodo Epileptici extra paroxysmum curandi. Posterius vt præstetur, primò radix mali venæ sectione, purgatione, quam præcedat præparatio, & sudoris prouocatione tollenda.

Secundò,

Secundò, ipsa maligna qualitas, & Epileptica διάθεσις antepilepticis expugnanda.

Tertiò, Cerebrum priuatim per Errhina, Apophlegmatismos & Gargarismos expurgandum.

Quartò, Materia, quæ iterum cumulari posset, per setaceum, cauterium & fontanellas absumenda & euacuanda.

Quintò, caput appropriatis medicamentis roborandum.

Sextò, Diæta reliquæ curationi conueniens instituenda.

In genere autem hæc notanda. 1. In præparantibus, purgantibus, sudoriferis, roborantibus semper ea esse eligenda vel admiscenda, quæ cerebro & neruoso generi sunt familiaria & appropriata, & quæ vi specifica Epilepsiæ resistunt. 2. Sæpius & per interualla medicamenta esse repetenda. 3. Ad nauseam euitandam & ventriculi debilitatem præcauendam vtilissimum esse, medicamenta cibo ac potui admiscere, ac potum ac cibum medicatum præbere.

Cura in Paroxysmo.

1. Æger in loco lucido potius quam tenebricoso contineatur, & capite sublimi collocetur. *Curatio in paroxysmo.*

2. Dentes diducantur patulumque os seruetur, interiecto ligno aliquo, commodissimè visci querni, si ad manus sit, vel cochleari, vel alio instrumento (quæ succo vel extracto rutæ inungi possunt) vt æger facilius spiret, spuma affluat, & imprimis ne linguam morsu lædat vel amputet. Obseruauit enim Galenus *de differ. morb. cap.* 8. & Forestus *lib.* 10. *obseru.* 66. quosdam in paroxysmo particulam linguæ sibi morsu amputasse.

3. Clamore forti in aures facto facultas excitetur.

4. Membra conuulsa, cùm pollices & digiti manuum, qui vehementissimè conuelluntur, tum aliæ partes, in rectum extendantur leniter; commodumque fuerit, si oleo vel pinguedine aliqua dolorem leniendi & resoluendi vim habente prius inungantur, vt pinguedine humana, anserina, oleo chamæmelino, lilior. albor. amygdal. dulc. vulpino, rutaceo, è castoreo, laurino, lumbricor. terrest. hyperici, iuniperi petroleo.

Vt:

Vt: ℞. *Pingued. anserin. ol. amygdal. dulc. vulpin. lumbr. an.* ℥. ß. *petrolei* ʒ. j. *ol. terebinthin.* ℥. ß. Misce.

Vel: *Ol. lilior. albor. chamæmel. an.* ℥. ß. *pinguedin. human.* ʒ. ij. *ol. iuniperi* ʒ. j. Misce.

5. Membra directa ita detineantur, caueaturque, ne ex violenta illa corporis concussione æger aliquid damni percipiat. Omnem tamen motum cohibere non expedit, ne materia in capite retineatur, & paroxysmus protrahatur.

6. Enumeratis modò oleis & pinguedinibus tota quoque spina dorsi à ceruice ad os sacrum illinatur, vel aqua aliqua antepileptica.

7. Reuulsio instituatur per frictiones & ligaturas, quæ validæ sint ac dolorificæ, ac ligaturæ sæpe laxentur, iterumque constringantur. Conuenit in hunc vsum, & plantas pedum sale ac aceto fricare.

8. Si Paroxysmus sit diuturnior, aluus stimuletur glande vel clystere acriore, vt non solum excrementa in intestinis ac locis vicinis euacuentur, sed & ea, quæ ad caput eleuarentur, & ad aluum deducantur.

Exempli gratia.

℞. *Rad. pæon. ireos an.* ℥. ß. *fol. rutæ, betonic. maioran. summit. centaur. minor. an.* M. j. *flor. tiliæ, lauendul. an.* M. ij. *sem. fœnic. anisi, pæon. an.* ʒ. j. *agarici in petia ligati,* ʒ. ij. Coqu. *in suff. quant. aquæ fontan.*

Colaturæ ℞. ℔. j. In qua dissolue *Elect. diaphænic. benedict. laxat. an.* ℥. ß. *hieræ simpl.* ʒ. ij. *olei rutac.* ℥. ij. *mell. anthosat.* ℥. j. *salis* ʒ. j. M. F. Clyster, cuius vis augeri potest, si pilul. aurear. vel trochisc. alhandal. grana aliquot addantur.

Chymici croci metall. vel vitri ♁. ij. g̃. iij. vel iv. in aqua conueniente ebullire sinunt, & colaturam clysteri admiscent. Vel etiam reliquis purgantibus omissis Croci metall. ʒ. ß. in liquore conueniente coquunt, & colaturam cum decocto clysteris miscent.

In Paroxysmo Epileptico ex vtero & ventriculo nonnulli etiam vomitum commendant, penna oleo, cui g̃. iv. fl. ♁ nij. admista sint, intincta excitatum. Nam per vomitum solet tum solui accessio.

9. Naribus ea adhibeantur, quæ non solum vim attenuandi & discutiendi habent, sed & specifica vi Epilepsiæ resistendi prædita sunt. Inter quæ primas facilè obtinet Ruta quocunque modo adhibita. Ea ergo vel viridis cum aceto naribus admoueatur, vel lacinia succo rutæ cum castoreo misto imbuta naribus admoueatur. Vel Oleum & Balsamum Rutæ naribus illinantur. Vtile est & Oleum vel Balsamum succini; quibus addere licet oleum destillatum maioran. pulegij, nucis moschat. caryophyll. cinamomi. Efficaces etiam sunt aquæ antepilepticæ, si iis nares irrigentur. Rutam syluestrem tanquam arcanum cuiusdam rustici experientia probatum, quo & ipse feliciter sæpe vsus est, commendat Trallianus.

Exempli gratia.

♃. *Succi rutæ* ℥. ij. *aq. antepilet.* ℨ. ß. *castor.* ℈. ij. *puluer. rad. pœon.* ℈. j. M. & naribus immittantur.

Vel: ♃. *Ol. destillati rutæ* ℈. j. *succini* ℈. ß. *maior.* gutt. iv. *caryophyl.* gutt. ij. *ol. nuc. mosch. expressi q. s.* F. Linimentum vel Balsamum.

Vel: ♃. *Ol. nuc. mosch. express. extract. rutæ, castor. an.* ℈. j. *ol. destill. rutæ, succini an.* ℈. ß. *Theriac. antiq.* ʒ. ß. F. Linimentum.

Vel: ♃. *Extract. rutæ* ℈. ij. *castor.* ℈. j. *ol. destillat. rutæ, succini an.* ℈. ß. *granor. iuniperi, maior. an.* gutt. iij. *camphor.* ℥. v. *Theriac. antiq.* ʒ. ß. F. Linimentum ad nares.

10. Lingua & palatum illinantur Theriaca, Mithridat. Confect. Anacardin. aut diacastor. in succo vel aqua rutæ, lauendulæ, aut alia conueniente, vel aceto rutaceo dissolutos, aut castoreo in aceto macerato; aut Sal ori indatur, & dentibus affricetur, & quidem non tantum sal esculentus, sed & ex ruta aut aliis plantis Antepilepticis paratus.

Vel: ♃. *Castorei opt.* ℈. ij. *benzoin* ℈. j. Trita misceantur cum *oxymel. scillitic.* ℥. j. ß. & diductis dentibus cochleari in os infundantur.

11. Auribus, vertici & suturæ coronali ea, quæ naribus admouentur, inungere licet; vel sacculus capitalis è speciebus diamosch. dulc. aromat. rosat. ruta, fl. lauendulæ,

succino

ſuccino paratus vertici imponatur, vel ceratum ex iis compoſitum. Imprimis ſuturæ coronali oleum cranij humani commodè inungitur. Iiſdem & tempora inungi poſſunt.

Commendantur & ſuffumigia ex granis Iuniperi, ſemine Rutæ, aſſa fœtida, galbano, & imprimis ex ſuccino albo. Licet enim ſuccini fumus extra paroxyſmum lædat: tamen in acceſſione, ſeu in paroxyſmo Epilepticos non parum iuuat, quod multiplici experientia confirmatum.

12. Si hiſce æger non excitetur, aut hiſce admotis ſternutatio non cieatur, fortiora ſternutatoria adhibenda, præſertim adultis, de quibus iam loquimur. De Infantibus enim poſtea in ſpecie dicemus.

Exempli gratia.

℞. *Radic. pyrethr. ireos an.* ℈. j. *Caſtor. ellebor. albi an.* g̃. ij. *ſem. rutæ, nigellæ, fol. maioran. ſiccæ an.* ℈. j. *cubebar. piper. alb. an.* ℈. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Piper. alb. fol. maioran. ſiccor. an.* ℈. ij. *caſtorei* ℈. ß. *euphorb.* g̃. ij. F. Puluis.

Vel: ℞. *Rad. ireos, maior. ſiccæ, ſem. nigel. an.* ʒ. ß. *piper. albi* ℈. j. *pyrethri, caryoph. an.* ℈. ß. F. Puluis.

Horum puluerum granum vnum atque alterum in nares ægri immittatur, vel pulueriſata & nodulis incluſa aceto madefiant, & naribus ægri admoueantur.

13. Aëtius, *Tetrab. 2. Serm. 2. cap. 15.* refert, collapſos ſtatim excitari, ſi ſanguis ex magno ægri pedis digito vulnerato labiis illinatur.

Ferunt, D. Brunnerum, Archiatrum Halenſem, turturem fœminam deplumaſſe, & vmbilico Epilepticæ in paroxyſmo impoſuiſſe, atque ſic paroxyſmum abegiſſe. Extrahi enim fumum quendam venenatum ſcribunt, quo extracto ipſa conuellatur, & moriatur.

14. Neque amuleta negligenda, ſed ægri collo appendenda: Radix pæon. vngula alcis, Corall. Iaſpis, Smaragdus, Lapis Chelidonius.

15. Et cum in Epilepticis Paroxyſmis ſæpe cor non parum afficiatur, non abs re fuerit, cordis regioni Epithema aut ſacculum cordialem applicare.

16. Monenda præterea & hæc, dum turpitudinem

faciei,

faciei, oris distorsionem & spumam occultare volumus, capite & facie tecta, videndum, vt id ita fiat, ne respiratio impediatur. Et dum ori aliquid indimus, ne dentibus lingua lædatur, & vt spuma emanare possit, & palato medicamentum adhiberi. Si conuulsio mandibularum sit fortior; lignum vel alias res duras dentibus interponere non semper licet; cum interdum dentes hoc modo elidantur; sed commodius est sacculum ex corio vel crassiore linteo paratum, & ruta, sinapi, pyrethro, castoreo & similibus refertum dentibus interponere, quo modo & os apertum seruabitur & morbo succurretur.

Non solum autem hæc circa ægrum agenda & extra adhibenda sunt, sed & statim & dum hæc fiunt, medicamenta quædam, quæ peculiari vi Epilepsiæ aduersantur, eiusque caussam dissipant ac discutiunt, exhibenda. *Exhibenda in Paroxysmo.*

Theriaca videlicet vel *Mithridat.* in aqua conuenienti dissoluta.

Vel *Castorei* ℈. j. *in oxymel. scillit.* ℥. j. dissolut. *Aqu. cerasor. nigror. dulcium, aqu. hirundin. tiliæ, dentariæ & epilepticæ aliæ. Oleum succini* gutt. iij. vel iv. in aqua conueniente. *Mixtur. simplic.* ℈. j. ʒ. ß. vel ℈. ij. in aqu. idonea. *Liquoris cranij humani* gutt. viij. in aqu. conuenienti.

Cinnabarim natiuam à Cratone commendatam ac magnetem Epilepsiæ appellatam fuisse, & hunc pulverem ad Epilepsiam, vt & vertiginem, vsurpatum fuisse referunt.

♃. *Cinnabaris natiuæ* ℥. ß. *Corallor. rubr. præparat. Margarit. præparat. an.* ℈. ij. *Croci* ℈. j. *fol. auri duodecim.* F. Puluis, cuius g̃. xij. vel xvj. dentur cum aqua conueniente.

Vel pulueris alicuius Antepileptici ʒ. ß. vel ʒ. j. in liquore conueniente exhibeatur.

Vel: ♃. *Aquæ flor. tiliæ* ℥. j. ß. *cerasor. nigror. vel spiritus eorum. Aq. Hirundin. vel Picarum an.* ℥. j. *Tinctur. seu extract. liquid. castor.* ʒ. ß. Misce Vel exhibeatur hæc aq.

♃. *Cranium humanum non sepultum*, destilletur per retortam in arena s. a. igne valido, ac destillatio ter repetatur.

Postea

Postea ♃. *Pæoniam marem cum toto*, cumburatur, & cum aqua fiat Lixiuium.

Tandem ♃. *Lixiuij huius, Aq. cranij humani an.* ℥. iij. *castorei* ʒ. j. ß. *spec. diamoschi* ʒ. ß. Destillentur per B. M. Destillato adde *margarit. præparat.* ℈. xx. *ol.* ⊕ j. gutt. v. *anisi* gutt. x. M. Exhibeatur in Paroxysmo cochlear j.

Cura post Paroxysmum.

Curatio extra paroxysmũ. Postquam Paroxysmus cessauit, danda opera, ne reuertatur. Et quamuis Epilepsia morbus non sit eiusdem generis, sed alia per primarium cerebri affectum, alia per consensum; tamen cum multa sint, quæ in omnibus Epilepsiæ speciebus locum habent, illa primo proponemus.

Venæ Sectio.

Et primò quidem si plenitudinis notæ appareant, aut sanguis multus melancholicus adsit, virésque permittant, mox ab initio vena aperiatur; primis tamen viis, vt moris est, clystere vel medicamento propinato expurgatis. In malo verò inueterato venæ sectio tutò omittitur. Quantitas autem conueniens emittatur, & potius parcior, quam copiosior.

Præparantia.

Præparatio. Postea ad vitiosorum humorum purgationem accedendum, qui prius tamen præparandi sunt. Etsi verò plerique in præparatione & euacuatione humorum ad pituitam, quod ab ea Epilepsiam fieri credunt, respiciunt: tamen tutissimum erit, considerare, quis humor vel plures etiam misti abundent, & ad eos curationem dirigere: cum humores tales vitiosi caussas eiusmodi malignas foueant, & earum naturam facilius induant.

Humor Pituitosus ergo ita præparetur Potio.

♃. *Rad. pœoniæ decrescente Luna collect.* ʒ. vj. *ireos Illyric.* ℥. ß. *acori veri, Angelicæ an.* ʒ. ij. ß. *sem. pæon. carduibened. an.* ʒ. ij. *rutæ, fœnicul. an.* ʒ. j. ß. *fol. rutæ, betonic. hyssopi saluiæ, maioran. an.* M. j. *flor. pæon. stœchad. Arabic. anthos. an.* p. j. *visci querni* ℥. ß. Coqu. in diplomate vase clauso in *s. q. aqu. vel hydromelit.* ℥. xv.

Colatura

Colatura expressa, vbi subsederit, effundatur, atque addatur *Syrup. de hyssopo* ℥.ij. *stœchad.simpl.* ℥. j. ß. *de pæon. oxymel. scillit. an.* ℥. j. F. Potus, qui in partes quinque diuidatur, & diebus quinque manè propinetur.

Vel: ℞. *Radic.pæoniæ* ℥. j. *fœniculi, eryngij an.* ℥. ß. *angelicæ, fraxinellæ, an.* ʒ. ij. *visci quern.* ℥. j. *betonicæ, rutæ, maioranæ, hyssopi an.* M. j. *flor. anthos, stœchados Arabicæ, saluiæ an. p.* j. *garyophyll.* ʒ. j. Infundantur in *s. q. aquæ pæoniæ & fl. tiliæ* vase clauso per triduum, in B.Col.clara effundatur & s. q. sacchari dulcoretur. Dosis ℥. iv.

Vinum.

℞. *Visci querni* ℥. j. *saluiæ, hyssop. an.* M. j. *flor. lilior. conuall. stœchad. Arab. tiliæ an* P. ij. *sem. pœon. fœnicul. an.* ʒ. ij. *cinamomi* ʒ. vj. *calami aromat. nuc. moschat. an.* ʒ. iij.

Infundantur in vase vitreo, in sufficiente quantitate vini boni, & macerentur per dies iv. postea traiiciantur per manicam Hippocrat. ac Saccharo, si libet, dulcoretur, F. Claretum.

Hydromel.

℞. *Mellis opt.* ℔. vj. *aqu. puræ* ℔. xxxvj. coqu. in vase conueniente, & despumentur, spuma detracta addantur & in sacculo coquantur *saluiæ, betonic. hyssopi, rorismbr. an.* M. iij. *flor. stœchad. Arab.* M. ß. *visci querni* ʒ. vj. coqu. ad tertiæ partis consumptionem.

Postea liquor recondatur in vasculo ligneo, vt deferueat. Post dies aliquot suspendantur in eo in nodulo, *cinamomi, calami aromat. nuc. moschat. an.* ℥. ß. *caryophyll.* ß. ij. Asseruetur hebdomadis aliquot, vt hydromel clarum fiat, de quo ℥. iij. propinentur.

Syrupus vel Iulepus.

℞. *Syrup. de hyssop.* ℥.j. ß. *stœcyad. simpl. pœoniæ, oxymel. scillit. an.* ℥. j. *aqu. Hyssopi, lilior. conuall. pœon. an.* ℥. ij. *cinamomi* ʒ. j. Misc. pro duabus dosibus. Loco oxymel. addere licet Spiritus vitrioli. ℈. ß. Ad humorem pituitosum vtile etiam est decoctum hyssopi, de quo infra in curatione infantium.

Humor Melancholicus si abundet, ita præparetur Potio.

℞. *Rad. pœon. helen. polypod. querni an.* ʒ. iij. *betonic.*

meliss. rorismar. an. M. j. *flor. pœon. stœchad. Arabic. tiliæ an.* P. j. *vuar. passar.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. coq. s. a.

Colat. ℞. ℥. ix. *Syrup. bugloss.* ℥. j. ß. *tunic. beton. an.* ℥. j. M. F. Potio pro tribus dosibus.

Iulepus.

℞. *Aqu. pœon. cerasor. nigror. dulc. borrag. an.* ℥. iij. *syrup. pœon. stœchad. simpl. tunic. an.* ℥. j. ß. *aqu. cinamomi* ʒ. iij. M. pro tribus dosibus.

Humor Biliosus si abundet.

℞. *Rad. pœon. taraxac. graminis, asparagi, visci querni an.* ℥. ß. *endiu. capill.* ♀. *an.* M. ß *sem. pœon. endiu. an.* ʒ. j. coqu. in s. q. aquæ puræ.

Colat. ℞. ℥. x. *syrup. endiu. simpl. violar. betonic. acetos. simpl. an.* ℥. j. ß. Misc. pro 4. dosibus.

Purgantia.

Purgatio. Præparati humores euacuandi sunt. Et quidem incipiendum à lenioribus,& ad fortiora progrediendum,continuandusque eorum vsus diutius. Censetque non sine caussa Thom. Erastus, *in disputat. contra Paracelsum* in Epilepticis plurimis frustra omnia fieri, si purgationes non continuentur: Ideóque non solum bis, ter aut quater,sed etiam plures menses continuanda esse. Principio tamen crebrius purgat,& alternis vel ternis vel quaternis diebus leniora purgantia exhibet. Postea verò cum actiones animales rectè sese habere incipiunt, ac symptomata remittunt, rarius purgat, singulis scilicet septimanis semel vel ter in mense; idque per totum annum: Post hoc tempus semel in mense, aut etiam per longiora interualla. Monet & hoc Massarias, non semper in lenioribus subsistendum esse, sed quandoque etiam ad fortiora purgantia progrediendum esse; & hinc fieri, quod Epilepsia rarò curatur, quod Medici semper in lenioribus hæreant.

Inter purgantia commodiora sunt Agaricus, pituita præcipuè abundante, sicut & helleborus in melancholia; in biliosis rhabarbarum addi potest.

Pituitoso ergo humore abundante *in decocti ad pituitosi humoris præparationem parati sufficiente quantitate* Coqu. vel infun

infundantur *agarici trochiscati* ʒ. vj. *fol. senæ elect.* ℥.j. *zinziber. galangæ an.* ʒ. j.

Colat. ℞. ℥.vj. *mell. anthosat.* ℥.ij. M. pro duabus dosibus.

Vel: ℞. *Pilular. coch.* ℈.ij. *Arabicar.* ℈.j. *trochisc. albandal.* gr. iij. *Ol. salu.* gutt.j. F. Pilulæ N.xxv.

Verùm quia plerumque humores plures simul peccant, purgantia quoque ad plures humores dirigenda; atque iis, cum continuatione opus, commodè præparãtia adduntur.

Syrupus.

℞. *Rad. pœon. iusto tempore collect.* ʒ. j. *acori veri, visci querni an.* ℥. ß. *fol. hyssopi, beton. saluiæ, rutæ, primulæ veris, carduibened. an.* M. j. *sem. pœon. fœnicul. an.* ʒ. ij. *flor. tiliæ, conuall. primulæ veris an.* M. ij. *polypod. querni* ℥. ß. *fol. senæ elect.* ℥. ij. *sem. cartham. excorticat.* ℥. j. *agar. trochisc.* ʒ.vj. *helleb. nigri Styriac. præparat.* ℥.ß. *zingiber. galang. an.* ʒ.ij. *cort. citri, nuc. moschat. an.* ʒ. j.

Infundantur in suff. quant. aqu. simpl. Postea ebulliant, colentur, & clarificentur, additaque sacchari suff. quant. Coqu. lento igne ad syrupi consistent. Cui sub finem addantur oxymelit. scillit. ℥.iij. De quo dentur ℥. ij. vel plures, pro corporis ratione.

Oxymel Helleboratũ Iuliani ad Epilepsiã vtile descripsit Gesnerus, quod in Augustano Dispensatorio quoque extat.

Habetur etiam Syrupus helleboratus ad Epilepsiam vtilis apud Quercetanum *in Tetrad. in fine cap.* 17.

Vinum.

℞. *Mechoacann.* ℥.ß. *fol. senæ elect.* ℥.j. *turbith. elect.* ʒ.vj. *zingiberis, galang. cinamom. nucis mosch. an.* ʒ.j. *caryophyll. granor. Paradisi an.* ʒ.ß. *flor. stœchad. Arabic. lilil. conuall. an.* p.j.

Conquassata macerentur in vini Rhenani ℔.j.ß. in vitro clauso loco calido. Colatura filtretur per chartã, & si libet, dulcoretur. Dosis ℥.iij. Vel tale, quod Erastus in vsu habuit:

℞. *Rad. pœon. sem. pœon. excortic. an.* ʒ. j.ß. *cinamomi, macis, galang. zingiber. caryoph. an.* ʒ. j. *fol. senæ elect.* ℥.j. *turbith vel agar.* ʒ. vj. *vini* ℥.xij. *aquæ simpl. vel alius conuenientis* ℥. viij.

Macerentur horis 24. & postea additis sacchari ℥.iij. per manicam Hippocratis traiiciantur. F. Claretum purgans,

 quod

quod ad tres vel quatuor haustus suffecerit.

Electuarium.

Electuarium laxatiuum Norinbergensibus vsitatum esse fertur, *die Purgierende Kriebelkatrrerge* dictum.

℞. *Elect. diaphœnic.* ℥. iiij. *de succo rosar.* ℥. ij. ß. *antidoti conuulsiu.* ℥. ij. *turpeth. alb. esulæ præparatæ an.* ʒ. j. *castorei, diagryd. an.* ℈. ij. *costi, zingib. caryophyll. an.* ʒ. j. *sem. cumini, rutæ, croci an* ℈. ß. Cum *syr. rosar. sol.* F. Electuarium, cuius dosis ab ℥. ß. ad ℥. j. Antidoti cōuulsiuæ descriptio hæc est:

℞. *Rad. pæon. visci querni an.* ℥. j. *castorei, saluiæ an.* ℥. ß. *baccar. lauri, cranij hum. vsti an.* ʒ. j. *theriac. el. mithrid. opt. an.* ʒ. vj. *mellis despum.* ℔. ij. Misc. pro Electuario.

Extracta.

Extractum Hellebor. nigri descripsit Quercetanus *in Tetrad. cap.* 14. Potest & tale fieri.

℞. *Cortic. ellebor. nigri Styriac. autumno collecti* ℔. j. Macerentur in vase vitreo clauso in B. in s. q. Aqu. Rutæ & Anisi per octiduum. Postea succus exprimatur & aqua per alembicum separetur, donec succus mellis consistentiam acquirat. Succo huic affundatur Spir. vini optimus & omnis Tinctura extrahatur. Spiritus vini separetur, vt remaneat extractum. Cui adde *diagryd.* ʒ. j. *vel extract. scammon.* ʒ. ß. *solutionis Perlarum* ℈. ß. *corall.* ℈. j. *salis volatilis succini* ℈. ß. *Ol. succini, rutæ an.* gutt. vij. *croci opt.* ʒ. ß. *Ol. cinamomi, caryoph. an.* gutt. v. M. Dosis à ℈. ß. ad ℈. j.

Morsuli.

℞. *Turbit. elect. & gumm.* ʒ. iij. *diagryd.* ʒ. j. ß. *vel extract. scammon.* ℈. ij. *cinamomi, zingiber. nucis moschat. galangæ an.* ʒ. ß. *corall. rubr. præpar.* ℈. ß. *conseru. pæon.* ℥. ß. *Ol. saluiæ* gutt. vj. *sacchar. in aqu. lilior. conuall. & tiliæ dissol. q. s.* F. Morsuli. Dosis. ℥. ß.

Pilulæ.

℞. *Extr. pilul. cochiar.* ʒ. ß. *vel* ℈. ij. *ellebori nigri* g̃. v. *ol. rutæ* gutt. j. F. Pilulæ xv.

Alexander Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 15. commendat Antidotum, quod Theodoretum dicitur & describitur à Paulo Aegineta *lib.* 7. *cap.* 11. Trallianus autem, vt quoq; reliquum corpus purgare possit hoc antidoto, addit Colocynthidem

& Scammon. pro ægri viribus, ac multos se nouisse scribit, quos sola eiusmodi purgatio sanauerit. Idem refert, se quidem etiam Hiera Pigra purgasse, ac lap. Armeno eius tribus Scrupulis datis, & profecisse: verùm in comitialibus inueteratis nullum adeo efficax medicamentum inuenisse, vt hoc medicamentum purgans, multósque se nouisse desperatos ab aliis Medicis, vel hoc solo persanatos fuisse.

Inter Chymica & Metallica commendatur ♁ & quæ ex eo fiunt, vitrum, flores, crocus, & hinc facta Aqua Benedicta Rulandi. Spir. ⊖ viridis, qui ex ⊖ cum vrina puerorum destillando elicitur, ☿ vitæ. Quia tamen pleraque ex iis sunt vomitoria, in Epilepsia potius per consensum conueniunt; in Epilepsia verò per primarium Cerebri affectum parum prosunt. Eadem etiam cautè, & non nisi rectè præparata vsurpanda. Et de medicamentis eiusmodi prolixè tractat Quercetanus *in Tetrade.* Quæ an omnia titulos illos & encomia, quæ præscripsit, obtinere possint, experientia docebit; quæ tamen sæpius periculosa: Imprimis cum non satis certum, an quædam ex illis ipse Quercetanus & quo cum fructu vsurpauerit.

Quod autem supra monuimus, post purgantia sæpe ad præparantia redeundum, & ea vsurpanda, quæ radices mali absumere possunt, hîc repetendum. In quem vsum Galenus, *in Consilio de puero Epileptico*, medicamentum de scilla commendat, quo per dies XI. vti iubet. Laudatur & Oxymel scilliticum, quod cum aceto paratur. Si tamen neruosum genus sit imbecillum, simplex potius succus scillæ cum melle aut saccharo miscendus, eiusque vsus similiter XL. diebus continuandus à ʒ. ij. ad ℥. ij. ante prandium & in robustis etiam ante cœnam, Purgante singulis septimanis interposito. Poteſtque hoc medicamentum vel solùm dari, vel etiam Antepilepticis misceri.

Trallianus inter simplicia: quæ si quid corporis meatibus insideat, extenuare & absumere possunt, valentissimas Pyrethri radices contusas & melle exceptas esse scribit, si detur cochleare vnum per interualla donec vndecies

exhibueris. Experientia, inquit, probatum est auxilium, ne ipsius vilitatem contemnas.

Verùm de scilla, pyrethro, & similibus medicamentis calidis atque attenuandi & incidendi vim habentibus notandum, ea ab antiquis vsurpata fuisse eo præcipuè fine, vt pituitam crassam, à qua cerebrum obstruente Epilepsiam fieri credebant, attenuarent & inciderent. Verùm cum Epilepsia potius à materia neruosum genus irritante & vellicante fiat, talia non nisi in frigida & humida corporis constitutione locum habent, aut si in ventre inferiore epilepsia caussa pertinacius hæreat, in reliquis cautius vsurpanda. Imò magis efficacia sunt, si medicamenta, quæ peculiari vi Epilepsiam curant, adiungantur, cuius generis medicamenta inter Antepileptica postea proponemus.

Post repetita præparantia & alterantia subinde ad purgantia recurrendum, & diutius ea, vt antea dictum, continuanda. Ideoque etiam ea eligenda, quæ corpori minus nocent, & minus maligna sunt. Ac licet in principio, cum vsurpari incipiunt medicamenta, appetitus deiici soleat: tamen hoc accidens statim cessat, vt scribit Erastus, paulatim assuefacta natura ad medicamentorum vsum, & corpore puriore iam reddito ac per interualla medicamentis idoneis roborato.

Sudorifera.

Sudoris prouocatio.

Vt radices huius mali, quæ sæpe altius infixæ sunt, quam vt purgantibus tolli possint, plane euellantur, post vniuersales euacuationes sudorifera vtilia sunt. Nimirum decoctum ligni Guaiaci, cuius vsu cum victu siccante & extenuante se multos Epilepticos curasse testatur Leonhardus Iacchinus *in 9. Rhasis. cap. de Epilepsia.* Continuandus autem eius vsus non solum per dies aliquot, sed & septimanas, si vires ferant.

Efficacior autem redditur, si Medicamenta Antepileptica addantur.

Exempli gratia.

℞. *Ligni Guaiaci* ℔. j. *visci querni* ℥. ij. *radic. pæon.* ℥. j. Infundantur horis xxiv. in aqu. ℔. xii.

Postea

Postea coquantur ad tertiæ partis consumptionem.

Colat. dentur ℥.vj. ad sudorem eiendum. Remanentiæ iterum coquantur, & decoctum illud loco potus in mensa vsurpetur, vel vinum eo diluatur.

Eodem modo decoctum Sarsæparillæ, radic. Chinæ, Ligni Sassafras parari potest. Commendatur & decoctum visci querni; radicum item pentaphyll.

Quercetan. *in Pharmacop. dogmatis. rest. capit.* 8. tale parat.

℞. *Rasur. ligni Buxi* ℥. ij. ß. *ligni iuniperi, med. pæon. visci querni an.* ℥. j. ß. *ligni rhod. C. C. a.* ʒ. vj. *eboris, radic. Chinæ an.* ℥. ß. *sem. carduibenedict. cortic. citri an.* ℥. j.

Macerentur horis 24. in aqu. tepidæ ℔. viij. deinde coquantur ad tertiæ partis consumptionem. Sub finem addantur *flor. tiliæ, lilij conuall. an. p. ij.*

Colentur per manicam Hippocratis. Dosis ℥. v. vel vj.

Datur & lapis Bezoar eundem in vsum.

Chymici ad sudorem ciẽdum Spir. Carduiben. vel Sambuci propinant ℥. i. Spirit. Guaiaci ℈. ii. cum conueniente liquore; Spirit. ♄ comp. ʒ. ß. vel ℈. ij. in liquore conueniente, Sal volatile C. C. Bezoartic. miner. g̃. iv. v. vel vi. ♁ii fixi ℈. ß. cum pauxillo Theriac.

Antepileptica Medicamenta.

Corpore euacuato, ea medicamenta, quæ occulta & specifica vi Epilepsiæ resistunt, vsurpanda, siquidem in his maxima curationis spes sita est, eaque singulis diebus, quibus non vsurpantur alia medicamenta, exhibenda. Eadem tamen vtiliter quoque præparantibus, purgantibus & sudoriferis admiscentur. *Antepileptica medicamenta.*

Simplicia.

Pæoniæ radix semen & flos. Colligendam autem radicem censent alii Mense Iulio, Sole existente in Leone, in meridie, die Solari decrescente Lunâ, aut potius nouâ, vt Hercul. Saxon. Alii mense Aprili, Sole in ♈te existente, & ☽a in opposito, quod commodius videtur, Alii ☀e in ♈ existente & ☽a in ♐io.

Viscum quernum, corylinum & tiliæ, quod nonnulli aliis præferunt ℈. ii. vel Drach. i. pondere datum. *Ruta cum*

hortensis tum syluestris. De Ruta syluestri eiusque in Epilepsia efficacia videatur Alexander Trallianus *lib.* 1. *cap.* 16. *Polium Montanum*, *Castoreum* à ℈.j. ad ℈.ij. in liquore conueniente datum. *Vngula Alcis*, *Cranium hominis* violenta morte non morbo interempti, atque imprimis ossiculum illud triangulare, quod ad suturam λαμβδοειδῆ in quibusdam corporibus reperitur.

Commendantur etiam radices pyrethri, eryngij. Multos sanatos fuisse bibendo pulueris bryoniæ ʒ.j. cum vino manè, vnius anni spatio, scribit Fontan. *lib.* 1. *Pract.* Mizaldus verbenam collectam Sole per arietem currente & mixtam cum aliquot granis pœoniæ tritam & cum vino exhibitam epileptico, miracula facere scribit. *Valerianæ Syluestris* Radix antequam caulem edat, effossa valde commendatur à Fabio Columna, *in Histor. Plantarum*, qui refert pulueris radicis huius cochlearis dimidij quantitate semel vel bis cum vino vel alio conueniente liquore sumpti vsu pro ægri & ætatis ratione plurimos sanatos fuisse. *Succinum*, *Corallium*, *Smaragdus*, *Lilium Conualbium*, *Flores Tiliæ*, *Radix Dentariæ*, *Vesica Apricum vrina in furno exiccata*, *C. C. Coagulum Leporis* erui magnitudine ex aceto potum. *Lignum Coryli*, quod Heracleum Rulandi esse censetur, *Stercus pauonis.* Hieronym. Donzelinus *in Consil. à Scholtzio collectis consil.* 38. scribit, *cum primum pullus equinus in lucem prodit, vomitu quandam materiam reijcit, quam, nisi quis præripiat, mater statim deuorat. Hæc siccata & puluerisata à morbo comitiali liberat certo experimento, vt mirares videatur.*

Præter ista selectiora recensentur passim & alia. Πολύνευρον (plerique interpretantur Plantaginem illam septineruiam) oportet ieiunum quam plurimum viridem comesse à primâ Luna ad tricesimam, tradit Scribonius Largus *cap.* 2. qui & alia remedia eodem loco habet.

Ab alijs laudatur epar Asini assatum, Epar Capri, turdi, Vrsi: Imprimis verò Epar ranarum, vtpote quo etiam pertinax & diuturna Epilepsia sublata sit. Colligantur mense Maio, Iulio, Iunio ranæ palustres virides numer. XL. viuis dissectis epar eximatur, siccentur

epata

epata extensa super foliis brassicæ in olla vitreata lento calore. Hinc puluerisentur, & puluis in partes quinque æquales diuidatur, cuius pars prima ieiuno cum vino sub ipso nouiluuio, ☽ in ♋ existente, exhibeatur, & puluere sumpto duabus horis à cibo æger abstineat: Secunda pars cubitum ituro exhibeatur, & ita reliquæ. Sanguis mustelæ, caro mustelæ, cor lupi, Testiculi apri, Cor Leporis, hirundinis, ciconiæ, vulturis, Lac equinum, fimus ciconiæ, vermiculi inuenti in tuberositatibus Cynosbati; & alia multa, quæ cum alij recensent, tum ex aliis collegit Nicolaus Florentinus *Serm.5.tr.2.cap.15.*

Chymici Spir. ⊖li commendant & Ol. ☽æ, & ex modo enumeratis præparant, oleum & sal volatile ac Magisterium succini, de quibus videatur Cl. D. Michaël Doringius *in Diatribe de Opobalsam. Sect. 3.* Oleum Ligni Buxi, Quercetanus *in Tetrad.cap.16.* Ol. ligni Heraclei seu Corylini, de quo Rulandus *in obseruationibus*. Oleum, spiritum & sal volatile & solution. Cranij Humani: Tincturam & Magisterium Coralliorum, Vugulæ alcis solutionem seu Magisterium; Aqu. Cerasorum nigrorum dulcium, florum tiliæ, pœoniæ, Lilij conuall. Radic. Dentariæ.

Etsi verò ista medicamenta ob peculiarem illam vim, qua Epilepsiæ aduersantur, in omnibus caussis locum habent; quia tamen alia temperata, alia calida, alia frigida sunt, non inutile fuerit, pro diuersa corporis constitutione in his aliquem delectum habere.

Composita.

Ex his simplicibus multa composita fiunt medicamenta.

Pulueres.

Habentur ferè in omnibus pharmacopoliis pulueres contra Epilepsiam: inter quos est & puluis Marchionis dictus, in dispensatorio Augustano.

℞. Visci querni, granor. pœon. fl. pœon. radic. pœon. omnium iusto tempore collector. an. ℥.ij. *solut. corall.* ℈.ij. *perlar.* ℈. j. *cranij humani* ℥.j.ß. *vngulæ alcis* ℥.j. *succini albi* ℥.ß. F. Puluis. Dosis à ℈.j. ad ℥.j. Pro ditioribus addi potest *lapid. bezoar. ambræ an.* ℈.j. *moschi* ℈.ß. Puluis Epilepticus D. Sigismundi Kolreuteri.

℞. fol.beton. hyssop.quinquefol.herb.paralys. an. ℥. ß. Rad. bryon.pæon.eryng.gentian.an.℥.ß.lign.visc.quern. corylini,coriand.præparati,sem.pæon.excort.an.℈.viij. C.C. usti præparati ʒ.vj.vngulæ alcis ʒ.ij.vnicornu ʒ,iij.fl.pæon.lil. conuall. viol. purp.tiliæ an.ʒ.iij.(al.ʒ.j.ß.) fol. auri puri num.vj. coral.alb. rubr.Margarit.præparat.an.ʒ.ij.chamædr. ʒ. ij. Vnguium anterior.pedum mediorum leporis ʒ.j.Coaguli leporis vel hædi ʒ.iij. Oss.de C.C.num.iiii.rasuræ partis anterior.cranij ʒ. iii. vngulæ asini ℈.iiii.Ex his omnibus F.puluis.

Alius. ℞.Vngul.alcis,cranij humani,rad.pæon.sem.pæon.an. ʒ.j.corall.rubr.præpar.℈.ij.diamosch.dulc.ʒ.ß.F.puluis.

Alius. ℞. Rad.pæon.iridis Florentin.visci querni, vngulæ alcis,granor.pæon.an.ʒ.j.corall.rubr.præpar.succini albi an.℈.j. Margar.præpar.ligni aloes an.℈.ß.flor.lauendul.Smaragd.præpar.an.g̃.vj.F.Puluis.

Alius.℞. Cranij humani ʒ.ij.succini præpar. Magist.perlar. corall.an.ʒ.j.vngul.alcis,visci qu.rad.pæon.an. ℈.ij.flor. tiliæ, lauendul.an.ʒ.ß.lap.Bezoar.vnicornu veri an.℈.ß. F. Puluis. Dosis ad ʒ.ß.

Alius. ℞.Sem.pæon.visci querni,cranij hominis è parte anteriore stercor.Pauonis an.ʒ.j. ß. spec. diaxyloaloes, diamosch. dulc.an.ʒ.ß.F.Puluis.Possunt addi Sacchar.ʒ.iiij.

Alius. ℞.Rad.& gran.pæon.cubebar.visci q. cinamomi an. ℈.j.succini albi præparat.castorei an.g̃.iij.cranij hum. C. C.usti præparati an.℈.j.lap.Smaragdi ℈.ß.spec.diamosch.d.diaplir.an. ℈.j.fol.auri num.ij.F.puluis.

Alius. ℞.Visci q.vngulæ alc.C.C.usti.corall.rubr. ocul.cancri,margarit.præpar.an.ʒ.ß.rad.pæon.℥.ß.rasur.cranij hum.℈.j. fol.auri nu.vj.croci orient.℈.j.sacchar.candi albi ℥.ß.F.puluis.

Alius.℞.Rad.pæon.ʒ.j.visc.q.vngul.alcis an.℈.ß.fimi ciconiar.℈.j.ß.cal.arom.galangæ an.℈.ß.F.puluis.

Alius. ℞.Rad.Pæon.& sem.eiusd.tormentil. lapid.5.pretiosor.præparator.an.℈.ß.spec.diamosch.d.pulu.visci q.an.ʒ.j.cranij hum.ʒ.iij.vng.alc.ʒ.ij.ß.macis,cardamomi, cubebar.coriãdri an.ʒ.j.fol.auri,& arg.nu.vj.F.puluis saccharo edulcorãdus.

Alius. ℞.Corn.vnicornu,vel in defectu huius lapid.bezoar. ʒ.j.vngulæ alcis,margarit.non perforat.corall.rubr. alb.præpar. C.C.usti.radic.pæon.sem.pæon.excort. visci querni, auri Vngar. purissimi

purissimi an. ʒ.ß. *stercor.pauon.*

Puluerisentur singula seorsim,& F.puluis subtilissimus.

Detur senioribus ʒ.ß.cum aq.fl.tiliæ, vel lilij conuall. primulæ ver.fl.pœon.vel aq.hirund.cum aceto destill. Iunioribus verò & præsertim pueris trium vel quatuor annorum aut circiter ℈.j.vna vice detur.

Puluis è Cinnabari natiua Cratonis supra propositus est,de quo videatur Quercetanus *in Tetrade,cap.33.*

Alij ita præparant. ℞. *Cinnab. natiuæ & mineral. veræ* ℥. j.

Leuiter supra ignem lentum in tabula torrefiat, Postea subtilissimè teratur,supra marmore in puluerem impalpabilem.

Deinde adde *Margarit.præparat.Corall.rubr. præparat. an.* ʒ.j.ß.*Cranij hum.præparati.C.C. vsti præparat.an.*ʒ.j.*Croci* ʒ.ij. *fol.auri* num.xxv.

Exactissimè misc.& iterum terantur super marmore.

Plures pulueres videantur *in Spicileg.* Hildesheimi *cap.* 7.Antidotario speciali Vveckeri *sect.*20.

Aquæ.

Aquarum Antepilepticarum passim descriptiones multæ extant.Aliquot saltem exempli loco afferre libet.

Aqua Hirundinum talis parari potest:

℞. *Hirundin.*num.xl.*rutæ* M.ij.*castor.* ℥. i. *vini albi q. s.* Destillentur in B.M.

Aqua Hirundinum D.Sigismundi Kolreuteri. *Aqua hirundinum.*

℞. Pullor. hirundinum viuorum, quot haberi possunt, (e.g.numero 200.) quibus adde tertiam partem (℥.xiii.) Castorei,Contundantur simul in mortario, & pro qualibet hirundine affunde aceti vini cochl.i.ß.(vel etiam ii.) & stent sic simul in vase vitreo per triduum; postea destillentur,& rostro alembici imponatur Cinamomum, vt per id transeat.

Alia. ℞. *Hirundinum* num. xx. Macerentur in vino per dies xiv.His add.*visci quern.* ℥. iii. *rad. pæon.*℥.ii.*Castor.*℥. i. *herb.rutæ rec.*M.ii.*fl.sambuc.tiliæ,rorismar.primulæ ver.an.*M. i.*cinamomi acutiss.*℥.iii.*cubebar.macis an.*ʒ.ii.

Incis.& contus.misc.& destill.cum s.q.vini Rhen.opt.

Alia.

Alia. ℞. *hirundin.*num.lxxxiiij. *castorei,galbani an.* ℥.v. ʒ.ij.ß.*sem.coriandr.*℥.ij.℈.iiij.*seseleos* ʒ.x.℈.j.*aceti vini* ℔.x. ℥.viij.F.destillatio s.a.

Quæ Aqua fœminis præcipuè exhibetur.

Alia. ℞. *hirundin. domest.* num. xlv. amputatis pennis alarum & caudarum grandioribus,non euulsis,discerpantur in medium , & incidantur , affund. *Aceti* ℔. iiij. *Vini Rhen.*℔.j.ß. Stent per 3. d.& noct. postea add. *Castor.* ℥. ß. *visci qu.* ℥. ß. *vngulæ alcis* ʒ. iij. *C.C. vsti* ʒ. ij. *rad. & sem. pœon.an.*℥.j.ß.*ireos* ʒ.ij. Stent iterum per hor. 24. postea f. destillatio in B.M.bene obturatis vasis,ne quid exspiret.

Alia. *Hirundin.præparat.*℥.iiij.*Castor.*℥.iij.*rad.pœon.*℥.ij.ß. *succini* ℥.ß.*fl.lil.conuall.chamæm.Rom.maioran.an.*M.j. Macerentur in aceto forti per hor.24. deinde superinfund. *Vini Rhen.opt.*℔.vj. & destillentur in B.s.a.

Aqua picarum. Aqua Picarum composita talis paratur:

℞. *Sem. pœon. radic. eiusdem an.* ℥.ß. *Aristoloch. long.* ʒ. iij.*visci querni* ℥.ß.*castorei* ʒ.ij.*pyrethri* ℥.ß.*flor.stœchad.Arabic.*ʒ.v.*lilior.conuall.*℥.j.ß.*primulæ veris,pæon.an.* ʒ.vj.*lauendul.rorismarini an.*ʒ.v. *fol.saluiæ,maioran.beton. hyssopi an.*℥. ß.*cinamomi,caryoph.nuc. mosch. cardamom. an.* ℥. ß. singulis crasso modo contusis adde *aq.lilior.conuall.*℔.iij. *flor. tiliæ.* ℔.j.ß.*primulæ veris* ℔.j.

Deinde ℞. *Pull.picar.* num. xx. bulliant in vase clauso in aqua lilior.conuall. Hinc mista simul destillentur in B.

℞. *Pullor.picar.*num.xv.Bulliant *in aqu.herb. & fl. pœon. q.s.* Coqu. ad mediet. Exprimantur fortiter , Expressioni add. *Cardamomi,gran.pœon.cubebar.an.*ʒ.ij.ß. *coriand.præparati,visci q.an.* ʒ.ij.*galang. cinamomi , caryophyll. nuc. mosch. macis,an.*ʒ.j.ß.*castor.*ʒ.j.ß.*fol.lauri,bacc.lauri an.* ʒ.ij. *zedoar. ligni aloes an.*ʒ.j.ß. *fl.rorismar.lauend. rosar. maioran. saluiæ, meliss.betonic.stœch. Arab.cort.citri an.* ʒ. vj. *zingib.* ℥. ß.*pyreth.*ʒ.ij.

Pulueris. omnia grosso modo,& in aqu. prædicta & aq. paralys.stent per d.14.in loco cal.vase bene obturato,postea destill.per B.tandem in fine add.*Croci.*℥. ß.

Alia. ℞. *Picar. mundatar. num.* x. *visci q.* ℥.ß. *rad. pœon.* ℥.j.ß. *fl. hyperici, beton. primulæ ver. tiliæ an.* M.ß.*majoran.*

pœon.

*pæon.fl.cordial.an.*M.j.*lauendulæ, saluiæ, rutæ, an.* p. j.*nuc. mosch.cinamomi,spec.diamosch.d.diaplir.an.*℈.j.

Picæ prædictæ & species commisc. quibus add. *Aq. fl. tiliæ,pæon.card.ben.an.*℔.j. Infund. per hebdom. j. postea destill.per B.

Alia Aqua Antepileptica. *Alia aqua antepileptica.*

♃. *Flor.lilior.conuall.recent.* ℔.ij.*primulæ veris* ℔.j.

Macerentur *in vino maluatico* aliquot diebus,postea destillentur. Destillato suo tempore addantur *flor.beton.*M.j. *stœchad.Arabic.*p.ij.*saluiæ,betonicæ,rutæ,hyssopi an.*M. ß.*sem. pæon.visci q.an.*ʒ.ij.*rad.pæon.*℥.ß.*Aristoloch. pyrethri an.* ℥. ij.*castorei* ℥.ß.*galang.maior.zinzib.sem.sesel. cardamomi an.* ʒ.ij.*cubebar.ligni aloes,nuc.mosch.caryophyll.cinamomi an.*℥.ß. *spec.diamosch.d.*ʒ.j.*diambr.dianthos an.*ʒ.ß.

Si destillatum superius non sufficiat, affundatur adhuc vini maluatici tantum,vt emineat supra species iiij. digitorum altitudine: macerentur aliquandiu,hinc destillentur in B.

Aqua Antepileptica D. Gaspari Dornauij, Archiatri Bregensis,à Cl.Dn.D.Ioan.Georgio Pelshofero, Collega & amico charissimo,mihi communicata.

♃. *fl.lilior.conuall.* ℔. j. Affunde Aceti vini acerr.℥.iiij. Misc.Postea.

♃. *fl.violar.*℥.iij.Contund.cum *mellis anthos.*℥.ß.

♃. *fl.& fol.primul.ver.betonic.an.*℥.vj. Misc. cum supradictis,adde *fl.rosar.rubear.* ℥.iij.*calendul.* ℥. iiij. *buglossl. lauend. an.*℥.ij.*summit.rorismar.maioran.an.* ℥. vj. *saluiæ* ℔. ij. Concisa & contusa misceantur cum *Aq. fl.tiliæ* ℥. ix. *succ. depur.Rutæ* ℔.j. Misc.

Postea ♃.*rad.pæon.*℥.vij. *rhapont.* ℥.j.ß.*Aceti fl. tunic.* ℥. vj.Misce,quibus factis omnes istæ infusiones commisceantur: superfunde *Vini Vngar.*℔.xiij.

Stent loco calido,vase bene clauso per dies vj.Abstrahe aquam per vesicam. Huic destillato add. *Asæ dulc. styrac. cal.ladani an.*ʒ.j.ß.*sem.fœniculi,anisi an.*℥.j.*pæon. erucæ,sinapi,raphani an.*ʒ.iij.*visci querni* ℥.ß.*vngulæ alcis* ʒ.ij.*C.C.præparati* ʒ.iij.*crany hum.præparati,succini albi præpar. an.* ℥.ß. *croci orient.cinamomi an.*ʒ.ij.*cardamomi,cubebar.an.*℥.ß.

Stent

Stent per 2.dies,loco calido, F. rursus destillatio in cucurb.ex arena,donec ℔.vi.exstillarint.

Residuæ parti possunt addi *Aq.beton.*℔.vi.*vini albi* ℔.iii.

Affundantur remanentiis primæ & secundæ destillationis,fiátque aqua antepileptica vilior.

Huc referri etiam potest.

Aqua Pœoniæ composita, aliàs *Isuszuvasser* dicta.

♃.Rad.Pœon.in Martio ☽ decrescente collect.sem.pæon.conquass.ditamn.alb.an.℥.j.*visci qu.cort.citri rec.an.*℥.ß.*fl.lil.conuall.rec.primul.ver.rec.maioran.sicc.an.*M.j.*vini malua.opt.*℔.vj.*spir.vini* ℔. ii. M Incis.& contus. infund.in vase vitreo bene tecto in loco tepido,per mensem , sæpius agitando, destillentur in cucurb.lento igne:destill.adde *fl.lauend.rec.* M.ii.*sem.fœnic.*ʒ.vi.*piperis l.*ʒ.i.*cinamomi ac.macis an.* ʒ.i. ß.

Contundenda contund.mixta simul stent per 14. d. denuo in infus.in loco cal. diligenter obstructo orificio vasculi & vitri. Vltimò destillentur lento igne.

Aqua Epileptica. Alia Aqua Epileptica.

♃. fl.lil.conuall.℔.j.*herb.paralys.*℥.viij.*pæon.lauend.tiliæ, beton. verbasc .an.* ℥. ij. *pullor. iuuenum hirund. purgat. & vino diligenter lotor.num.*xxiv.*sem.siler.mont.card. ben. an.*℥. ij.*pæon.*℥.ii.ß.*summit.rutæ* p.ij.ß.*rad.pæon.*℥.ij.ß.*aristol.l.* ℥. i.ß.*diptamn.*℥.ß.*visci q.*℥.i.*&* ʒ.vi.*cubebar.*℥.i.*piper.n.castor. an.*℥.ß.*fl.anthos* ℥.i.ß.Infund.in Vini Maluat. mens. iii. per 3.septim.loco cal.vel ad Solem,& quotidie agitentur , postea per B. destill.

Alia. *♃. fl.lil.conuall.*℥.ii.ß.*pœon.lauend.beton.an.* ℥. i.ß. *tiliæ,*℥.i.*anthos,stœchad.Arab.an.*℥.ß.*rad.& sem. pœon.an.* ℈. v.*aristoloch.rot.*ʒ.iii.*visci q.*ʒ.ii.*cubebar.cinamomi an.* ℈. iiii. *piperis l.*ʒ.ß.*castorei* ℈.i.Contund. & incid. infund. in spir. Vini q.s.per aliquot dies,deinde destill.in B.

Alia Aqua Epileptica.*♃.Fl.lil.conuall.rec.*℔.i.Infunde in s.q.Vini generosi tam diu,donec haberi possint *fl. tiliæ* recentes:Tunc sume *eorum* ℔.ß.*fl.pœon.*℥.iiii. Stent in infus. per aliquot septimanas,deinde destill. in B. ad siccitatem. In destillato iterum infund. *rad.pœon.*℥.i. ß. *diptamni alb. visci q.an.*℥.ß.*rad.pyrethri* ʒ.ß.*sem.pœoniæ* ℥.ß.*castorei* ℈.ii. *fol.rutæ* M.i.*fl.stœchad. Arab. lauend.an.* p. iiii.*betonic.* p. vi.

cubebar. macis an. ʒ.ii. *cinamomi* ℥. ß. *scillæ præparatæ* ʒ. iii.

Digerantur per d. 15. hinc per alembicum destillentur. Dos. ab ℥. ß. ad ℥. i. Commendatur & antidotus Phædronis.

℞. *Rad. Angelic. tormentill. an.* ℥. ß. *rhapont.* ʒ.iii. *rad. & sem. pœon. an.* ʒ. vi. *herbæ potentill. cum fl.* ʒ. iij. *rutæ, coriand. præp. an.* ʒ ii. *macis* ʒ. i. ß. *galangæ* ʒ. iii. *cubebar.* ℥. ß. *piperis l.* ʒ. iii. ß. *castorei* ʒ. ii. *stercor. anserum syluestr. pauonum an.* ℥. ß. *ciner. hirundin.* ℥. i. ß. *vngulæ asini* ℥. ß. Puluerisatis superfund. aq. picarum & hirund. an. ℔. ii. vel q. s. Macerentur per mensem integrum in B. postea destillentur.

Tum ℞. *Ligni aloes* ʒ. ii. *succini alb.* ʒ. i. ß. *spinæ serpent. purg. Cranÿ hum. vtriusque sexus an.* ℈. v. *Corallÿ vtriusq; Margaritar. præpar. an.* ℈. iiii. *lap. Chalcedon. cand.* ʒ. i. *Smaragd.* ʒ. ß. *stibÿ ad modum croci reuerberati* ʒ. i. *ambr. grys.* ℈. i.

In pollinem redacta circulentur in B. in Pelicano per mensem integrum, ac tandem recondantur vitro benè obturato, ac seruentur vsui.

Si vsus postulat, omnia bene simul agitentur, & adulto inde præbeatur cochl. i. in aqu. Lauend. puero cochl. ß.

Vel ℞. *Flor. Lil. conuall.* Mens. i. *affunde vini opt.* Mens. iii. Macerētur vase clauso diebus aliquot, postea destillētur.

Hinc ℞. *Flor. lauend. quart. i. cubebar. cinamomi, galangæ, nucis moschat. macis an.* ℥. ß. *visci querni, radic. pœon. an.* ʒ. vi.

Affundatur destillatum superius, digerantur per dies 14. postea destillentur.

Aqua etiam Nobilis Antepileptica habetur in Institut. *lib. 5. part. 3. sect. 3. cap. 5.* Et videantur plures apud Langium *lib. 3. Epistolar. cap.* 1. Conrad. Gesner. *in Euonymo.* Arnold. de villa noua *Breuiarÿ lib. 1. cap. 2.* Andernacum *de veteri & noua medicina*, Vveckerum *Antidot. Spec. lib. 2. s. 1.* Quercetan. *in Pharmacop. Dogmatic. restituta cap. 7.* Dornkrell. *in Dispensatorio.* Vntzerum *p. 222.* Brunnerum, *consil. 17. 18.* Francisc. Hildesheimium *in spicileg. p. 605.*

Syrupi.

℞. *Mellis scillitic.* ℥. i. ß. *aceti scillit.* ʒ. vi. *succi pœon.* ℥. vi. *sacchar.* ℥. iii. Coqu. ad Syrupi consistentiam.

Vel ℞. *Rad. Pœon.* ℥. i. ß. *eryngÿ, filipend. dictamni albi an* ℥. i.

visci

visci querni ʒ.vj. *fol.rutæ,saluiæ,millefol.hyssopi, maioran.carduibenedicti an.*M.j.*flor.stœchad.Arab.tiliæ,lauendul. an.* p.j. (*al.*p.ij.)*sem.pœon.*ʒ.ij.*rutæ,trifolij an.*ʒ.j. Coqu.in aqu.puræ q.s. Colat. adde *succi radic. pœon.* ℥. ij. *mellis scillitic.* ℥. iij. *sacchar.*℥.v. F.Syrupus,qui aromatisetur spec.diamosch. dulc.ʒ.ij.De quo frequenter sumatur ℥.ß.vel ℥.j.

Electuaria.

Electuaria. Nicol.Florentin.*cap.propr.* refert,se quandam fœminam annorum XL. quæ ab infantia passa fuerat Epilepsiam, curasse solo huius Electuari vsu:

♃. *Herbæ,quæ vocatur S.Pauli,*quæ à quibusdam vocatur Herba Paralytica quantitatem, quamlibet , ea incidatur minutim ac misceatur cum melle , atque addatur puluis caryophyll.pyrethr.radic.pœoniæ.

Crato hoc commendat:

♃. *Succi millefol. rutæ,melissæ,maioran.hyssop. ad spissitudinem cum saccharo cocti an.*℥.ß.*rad.eryng.minutim incis.visci querni an.*℥.j.*radic.pyrethri,tormentill. an.*℥.ß.*C.C.præpar.*ʒ. v.*mithridat.theriac.an.*ʒ.j.*Conseru.flor.Rorismarini* ℥. j. ß. M. lento igne:dosis mane ʒ. j. & ante somnum post cœnam moderatam ʒ.ß.

Vel : ♃.*Rad.pœoniæ,sem.eiusdem an.* ʒ. j.*smaragdi præpar.* ℥. ß.*corall.rubr.præpar.*ʒ.j.*pulu.pullor.hirundin.vstor.*ʒ. ß.*vngulæ alcis* ʒ.j.*succi rutæ* ℥. ß. Cum *syrup. hyssopi* F. Electuarium : dosis ad quantitatem nucis moschatæ.

Vel : ♃. *spec.diamosch. dulc.* ʒ. ij. *visci querni* ℥. ij. *rad. pœon.& sem.eiusd.a.*ʒ.ii.*maioran.*℥.ß.*smaragdi præpar.*ʒ. j. ß. *fol.auri* N.v. cum *syr.pœoniæ.*F.Electuarium.

Montagnana *Consil.* 44. scribit , se millies expertum sequens remedium,

♃. *Pyrethri,stœchad. costi an.* ʒ. x. *agaric.* ʒ.v. *sem. carui, anethi,asæ fœtidæ,aristoloch.rotundæ an.* ʒ. j. ß.j. *succi scillæ, mellis electi an.* ℔.j.℥.ij.

Coquat. scilla & mel lento igne , ad iustam consistentiam,deinde speciebus additis F.Electuarium. Dosis manè horis iiij. ante prandium ʒ.iij.singulis diebus.

Aliud ♃. *Conser. fl. Pœon. herb. Paralysis,tiliæ an.*℥.j.*rutæ* ʒ. vj.*anthos,lauend.an.*℥.ß.*spec.diambr.diamosch.dulc.an.*℈.ij.

extracti

extracti rad.pœon.ireos,magisterij corallor.succin. præpar.an.℈.j.Cum *syrup.de stœchad.simpl.& pœon.*F.Electuarium.

Rotulæ & Morsuli.

♃. *Cinamomi opt.*ʒ.j.*rad.pœon.sem.eiusdem an.* ℈.ij. *cubebar.caryoph.macis an.*℈.j.*spec.aromatici, rosati, diambr. diamosch.dulc. an.* ℈. ß. *sacchari in aqu. pœon. & tiliæ dissolut.* ℥.iiij. F.Rotulæ,quæ conspergantur oleo anisi & macis an. gutt.iiij.

♃. *Extract.aromat.rosat.pœon.an.*℈.ß.*carduibenedicti,meliss.an.*g̃.vij.*conseru.prim.veris,fl.tiliæ an.* ʒ.ij.*sacchar. in aq. pœon.dissolut.*℥.ij.F.Morsuli.

Circa istorum autem medicamentorum vsum imprimis notandum,vt & in aliis difficilibus morbis,ne ab vsu horum remediorum statim desistamus. Licet enim in principio parum sæpè videantur prodesse: eorum tamen vsus continuatus insignem affert vtilitatem, secundum illud Hippocr. 2.*Aphor.* 52. *Secundum rectam rationem omnia facienti si secundam rectam rationem minus res succedat, protinus non est ad aliud transeundum;dummodo constet id,quod ab initio propositum fuerat.*

Externa Medicamenta.

Neque solum intra corpus talia medicamenta vsurpanda,sed & extra applicanda.

♃. *Ol.nuc.mosch.express.*ʒ.j.*ambræ gryseæ,Mosch.an.* g̃.vj. *zibeth.*g̃.x.*ol.succini,maior.an.* q. s. F. Balsamum,cuius granum vnum vel alterum naribus inungatur.

♃. *Bals.rut.*ʒ.j.*succini alb.*℈.ij.*rorismar.*℈. j. *Ol. destil.lil. conuall.*gutt.v.*cal.arom.*gutt.iij.M.pro Balsamo.

♃. *Ladani puri* ℥.j.*styrac.calam.*℥.ß.*lign.aloes opt. Galliæ mosch.caryophyll.an.*ʒ.j.*myrrh.thuris an.*ʒ. ß. *moschi* g̃. vj. *ol. nuc.mosch.expr.*ʒ.ß.*aq.maioran.*q. s. F. pomum, obducatur sindone rubra.

Possunt & præcordia,nucha,& tempora, (sicut & spina dorsi)sæpius ieiuno ventriculo vnguento sequenti inungi:

♃.*Ol.de castor.de piperib.costini de euphorb.an.*℥.ß.*caryoph. nucis mosch.an.*℈.ij.*flor.lauend.*℈.ij.ß.*mastich.*ʒ. ß. *vini rubri fortiss.*℥.ij.ß. Bulliant ad consump.vini,In fine add.*mithrid. opt.*ʒ.j.ß.F.fortis expressio add.*Axung.vrsi,vulpis an.*ʒ.vj.M.

Applicentur quoque vertici capitis ex cephalicis & Antepilepticis medicamentis ſacculi & cucuphæ ac Emplaſtra, de quibus poſtea inter caput confortantia medicamenta dicetur.

Amuleta.

Amuleta in Epilepſia.

Nec abs re fuerit Amuleta quædam collo & brachiis appendere, quæ occulta vi hunc morbum depellant, qualia ſunt Radix Pœon. Semen eiuſdem, de quo videantur Galenus *6. de ſimpl. medicamentor. facult.* Fernel. 2. *de Abditis rerum cauſſis cap.* 17. Lemnius *de occultis naturæ miracul.* Hercul. Saxon. *cap. de Epilepſia.* Viſcum quernum, ſambucus ſupra ſalicem creſcens, è quibus orbiculi & cruces fiunt, vngula alcis, Corallium, Smaragdus, Iaſpis, Lapis Chelidonius.

Particulares Cerebri Euacuationes.

Particularis capitis euacuatio.

Interim dum iſta fiunt, non omitti debent particulares capitis euacuationes per errhina, Apophlegmatiſmos, Gargariſmos, quæ collectam ex debilitate in cerebro materiam tollunt, quibus ſemper ea, quæ ſpecifica vi contra Epilepſiam pugnant, addenda.

Errhinæ.

℞. *Succi rutæ, betæ an.* ℥.ß. *aqu. ſambuci, maioran. an.* ℥. j. *ſem. pæon. nigell. an.* ℈. j. M. & in nares trahantur.

Aliud: ℞. *Succi pæoniæ, cyclamin. an.* ℥.ß. *maioran. rutæ an.* ʒ. ij. *mellis* ʒ. j. ß. *ſpir. vini* ℥.ß. M.

Sternutatorium.

℞. *Nuc. moſch. rad. pæon. an.* ʒ. j. *piper. albi, pyrethri an.* ℈. j. *ellebor. albi* ℈.ß. F. Puluis.

Apophlegmatiſmi.

℞. *Nuc. moſch. rad. pyrethri, pœon. acori veri an.* ʒ. j. *ſemin. eruc.* ʒ. ij. Cum *ſuff. quant. maſtiches* F. Paſtilli ℈. ij. pondere in ore tenendi & maſticandi. Eadem materia in puluerem redacta ac in nodulo incluſa maſticari poteſt, vel pulueri addantur *maſtich. & paſſular. an.* ʒ. vj.

Commendantur & ſequentes trochiſci maſticandi, quorum vnum atque alterum teneat per ſemi horam mane ieiuno ventriculo in ore æger.

℞. *Galangæ* ʒ. ij. *nuc. moſchat.* ʒ. ß. *rad. pæon. cubebar. an.* ℈. j.

rad.

rad.pyrethri ʒ.ß.*sacchari* ʒ.j.*ol.nuc.mosch.destill.*gutt.ij.Cum *syr.de stœchad.& album oui.*F.trochisci.

Gargarismi.

Alexander Trallianus pastillos ex Hyssopo, Pulegio & pipere commendat. Item gargarismum ex hyssopo, Pulegio, Origano & ficubus siccis septem.

Vel: ℞. *Rad.pyrethri* ℥.j. ß. *rorismar. saluiæ, hyssopi, rutæ an.*p.ij.Coqu.in aqu.s.Colat.℞.℔. ij.*Aceti rosacei, mellis anthosati an.*℥.ij.M.Et mistura ista fauces colluantur.

Vel: ℞.*Rutæ, beton.saluiæ, hyssopi an.* M. ß. *rad. pœon.ireos an.*℥.ß.*acori, pyrethri, granor.pœon.an.*ʒ. ij. *nuc.mosch.* ʒ. j. ß. Coq.in s.q.aq.simpl.

Col.℞. ℔.j.*oxymell.scillit.*℥.ij.*mell.antho.*℥.j.F.Gargarism.

Plura talia videantur apud Vntzerum *p.*194.

Cauteria, Setaceum, Fonticuli.

Ad eundem vsum & vbi materiæ sedes est in capite, vsurpari possunt Cauteria actualia, quæ insignem exsiccandi & humorem parti firmius impactum attenuandi & discutiendi vim habent. Ideóque vt humiditas cerebri nimia exiccetur, & materia Epilepsiæ caussa attrahatur ac dissipetur, suturæ coronali applicetur Cauterium actuale. In applicatione autem huius cautè agendum & cauendum, ne altius, quam par est, adigatur, ne vicinæ cerebri membranæ lædantur, & graue aliquod malum attrahatur, de quo supra *part.*1.*cap.*5.dictum.

Fontanellæ verò cauterio, seu actuali seu potentiali, excitatæ, materiam, quæ iterum cumulari posset, euacuant, & à cerebro auertunt, quæ tamdiu apertæ seruandæ, donec animaduertatur, nihil amplis talis humoris vitiosi in corpore colligi.

Idem ferè præstat Setaceum.

Cerebrum Roborantia.

Tandem vt Cerebrum à morbifica caussa debilitatum pristinum robur acquirat, & ne ob eius debilitatem vitiosi humores in eo cumulentur, roborãtibus opus est, internis & externis, quæ parantur ex medicamentis Cephalicis & Antepilepticis. Itaque exhiberi possunt medicamenta ex Cephalicis & Antepilepticis, quæ passim nota, & *Cerebri roboratio.*

 cuius

cuius generis antea titulo, Antepileptica, proposita fuerũt.

Vide etiam Vntzerum *p.204. & seq.* Vnum atque alterum adhuc apponere libet.

℞. *Rad. vincetox. enulæ, succisæ, pœon. caryophill. an.* ʒ. vj. *baccar. lauri,* ʒ. ij *saluiæ, serpilli, flor. anthos an.* ʒ. j. *spec. diamosch. d. diaplir. dianthos an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Alius D. Næuij.

℞. *Sem. pœon. oss. de C.C. rasur. eboris an.* ʒ. ß. *rad. pœon. visci querni, nucis moschat. an.* ʒ. j. *cranij hum. vngulæ alcis, margarit. an.* ʒ. ij. F. Puluis.

Vel ℞. *Aq. epilepticæ Langij* ℥. j. *picar. hirundin. an.* ℥. ij. *spirit. cerasor. nigr. sylu.* ℥. j. *essent flor. pœon.* ʒ. iij. *tincturæ corall. rubr.* ʒ. ß. *extr. dictamni* g̃. iij. *rutæ* g̃. iiij. *ol. destill. saluiæ* gutt. iij. *manus Christi perlati cum ol. succini* ʒ. v. M.

Vel parentur seqq. Rotulæ:

℞. *Spec. diamosch. d. diaplir. diapœon. an.* ℈. j. *sem. pœon. citri, rad. pyrethri an.* ʒ. ß. *visci querni, carduibenedicti an.* ℈. j. *succin. alb. caryophyll. nuc. mosch. limatur. C.C. crudi, cranij hum. crudi an.* ℈. ß. Cum *sacch. in aq. lil. conuall. dissol.* q. s. F. Rotulæ.

Valde efficax est & seq. Electuarium:

℞. *Castor.* ʒ. iij. *rad. & sem. pœon. sem. nigellæ, rutæ sylu. rad. pyrethri, hyssop. an.* ʒ. j. *succi rec. rutæ, maioran. an.* ℥. ß. *cranij hum. vngulæ alcis an.* ʒ. ij. *mithridat. el. rad. cond. eryng. an.* ℥. j. ß. *pulu. ligni Sassafr.* ʒ. vj. *cons. betonic. rorismar. an.* ℥. ij. ß. Cum *aceti scillit.* q. s. F. Electuarium, Soli per mensem exponendum Dos. ʒ. ij. vel iij.

℞. *Ol. nuc. mosch. express.* ʒ. j. *zibeth.* ℈. j. *mosch. ambræ an.* g̃. v. *Ol. succini, lauend. maioran. rutæ an.* gutt. vj. M. F. Balsamum.

Emplastrum. ℞. *Ol. de Castoreo, rutacei, irini an.* ℥. j. *Ol. destillati succini* ʒ. ß. *rad. pœon. sem. pœon. visci querni an.* ʒ. j. *sem. nigellæ, rutæ, castorei. fl. lauendul. tiliæ, lilior. conuall. stœch. Arab. an.* ℈. j. Cum *resinæ & ceræ* an. q. s. F. Emplastrum suturæ coronali applicandum.

Sacculus. ℞. *Flor. Lauendulæ, betonic. stœchad. Arabic. Anthos an.* ʒ. ij. *summitat. serpill. maioran. an.* ʒ. j. *rad. pœon.* ʒ. ij. *sem. pœon. nigell. an.* ʒ. j. *ligni aloes, sassafras an.* ʒ. ij. *cinamomi, nucis. mosch. macis, caryophyll. an.* ʒ. ß. *granor. iuniperi, gummi iuniperi, tacamahac. mastich. thuris, succini an.* ʒ. j.

Crasso

Crasso modo contusa includantur sacculo ex serico rubro.

Præclarum etiam auxilium præstant thermæ, si lotiones & embrochæ ex iis instituantur, ita vt vix vllum efficacius externum detur auxilium.

Diæta.

Diæta Medicamentis respondeat. Aër sit purus & temperatus, aut potius à temperato ad calidum & siccum declinans: Crassus verò & nebulosus, fœtidus, frigidus ac humidus, ventique Australes & Aquilonares, & fumi ac fuligines à carbonibus accensis & rebus fœtidis vitentur. Radij Lunæ, qui hunc morbum excitandi peculiarem vim habent, vitentur; atque imprimis aperto capite sub radiis Lunaribus cubare vel dormire summè noxium. *Diæta. Aer.*

A cibis abstineat æger, qui crassos succos gignunt, flatuosi sunt, caput peculiari vi feriunt, etsi cætera sint εὔχυμοι καὶ εὔπεπτοι. Inter carnes abstineat æger à caprina, & hircina imprimis, vt & coturnicibus, quæ peculiari quadam vi Epilepticis nocere creduntur. Item à porcinia, anseribus, anatibus, passeribus. Inter pisces ab anguillis, carpionibus, & omnibus piscibus, qui in cœnosis ac fœtidis stagnis ac paludibus degunt. Vitentur & legumina, præter ciceres; Lacticinia itidem, nuces iuglandes, fructus horarij, Brassica, Lactuca, Portulaca, cœpe, allium, Sinapi, Raphanus, Apium, quod occulta proprietate Epilepticis nocere creditur, de quo infra *quæst.* 12. dicetur. Vtatur contra cibis boni succi & facilis coctionis. Atque Epilepsiam tollere dicuntur, caro turturis ac columbarum syluestrium, hirundinum, item ac vulturis. Condiantur cibi hyssopo, saluia, maiorana, fœniculo, roremarino, ruta, nuce moschata, macere, cinamomo, caryophyllis. *Cibus & potus.*

In potu vitandum vinnm; aut si vel ventriculi vel virium ratione concedendum, sit paucum ac tenue, medicatum roremarino, saluia, hyssopo. Cereuisia in nostris regionibus satis commodus potus est, quæ sit clara ac bene defecata, nec multo lupulo cōdita, ne caput grauet. Vtile est & Hydromel cū pœonia, saluia, roremarino & visco querno

coctum,ac nuce moſchata aromatiſatum.

Item hic Potus: ℞. *Paſſular. cinamomi, rad. pœon. ſem. pœon.* q.l. Radices incidantur, ſemina parum contundantur, & omnia in vaſculum cum ſegmentis coryli S. S. S. faciendo imponantur, atque affundatur aqua cum ſaccharo cocta vel hydromel. Vel bibatur decoctum ligni Guaiaci, ita vt libræ vni ligni aquæ 5. ℔. xxiiij. affundantur & ad tertiæ partis conſumptionem coquantur.

Somnus, qui & quies. Somnus ſit moderatus, capite nonnihil eleuato, nocturnus, non diurnus, nec mox à cibo. Exercitationes ſint moderatæ, ac iuſto tempore, ſcil. ante prandium & cœnam inſtituantur, vel earum loco extrema fricentur. *Animi affectus.* Animi affectus vitentur, imprimis terror & ira. Venus in hoc morbo, vt peſtis, fugienda. *Excreta & retenta.* Aluus ſemper ſit aperta; quòd ſi natura non fiat, clyſtere vel leniente aliquo medicamento primæ viæ euacuentur. Cauendum quoque ne æger ingruente paroxyſmo verſetur iuxta puteos, aquas, ignem & omnia loca, in quibus damni aliquid pati poteſt. Ac ſi æger paroxyſmum ingruere animaduertat, aſtantibus id ſtatim aperiat.

Signa perfectæ Curationis.

Cum ab vſu medicamentorum non prius ſit deſiſtendum, antequam morbus ſit planè expugnatus, nonnulli ſigna tradunt, quibus cognoſcatur, an quis perfectè ſit curatus. Si nimirum ægri naribus ſuffitus admoueantur ex hyſſopo hortenſi, myrrha, bitumine, cornu capræ vel hirci, & quis ex tali ſuffitu non concidat, indicio eſt, ægrum perfectè ſanatum eſſe; Sin ſecus, nondum perfectè. Adhibetur & in eundem vſum ſuffitus ſuccini. Si quis item comedat Epar hirci & non concidat, is ſanatus putatur. Atque hæc de Epilepſia in genere.

DE EPILEPSIA IN SPECIE.

Suprà iam dictum eſt, eſſe quaſdam Epilepſiæ differentias, quæ curationem variant, atque eæ præcipuè ſumuntur à loco, in quo materia Epilepſiæ cauſſa generatur. Nam cum materia nunc in cerebro, nunc extra cerebrum generetur, dicitur Epilepſia alia per Idiopathiam, alia per Sympathiam ſeu conſenſum.

De Epilepsia per primarium Cerebri affectum.

Per ἰδιοπάθειαν, seu per Essentiam & primarium Cerebri affectũ Epilepsia propriè est, cũ in ipso cerebro est διάθεσις Epileptica, & materia mali huius caussa in eo generatur.

Atque hæc praua qualitas ac διάθεσις nonnũquam cum semine & sanguine à parentibus propagatur. Vnde morbus hic fit hæreditarius. Nonnunquam grauidarum perterrefactio, & ex hac fortis imaginatio hoc malum producit. Exemplum habetur apud Guilielmum Fabricium, *Cent.3.Obseru.3.*

Abscessum quoque in cerebro huius mali caussam fuisse annotauit Fernel. *l. 5. Patholog. cap.3.* Ad quam Epilepsiæ differentiam & ea referri potest, cum in parte aliqua in capite cerebro vicina fons mali est. Ita corruptam meningem Epilepsiæ caussam fuisse obseruauit Fernelius, *loc. alleg. & 2. de abdit. rer. causs. cap.15.* Ex cranio quoque carioso Epilepsiam ortam docet Vidus Vidius *libr.2. de morb. particul. cap. propr.* Forest. *lib. 10. obseru. 67. in Schol.* Faciunt huc capitis læsio ex ictu & percussione, Ioan. Lang. *lib.1. Epistol.* 10. Vulnera item, Valescus de Tarant. *cap. propr.*

Signa Diagnostica.

Præter Signa supra in genere enumerata hæc in hac Epilepsiæ specie sunt peculiaria: Homo subitò quasi attonitus sine vlla paroxysmi instantis præsensione concidit: Nihil vitij in partibus inferioribus, neque vllus dolor in parte vlla infra caput instante paroxysmo percipitur, neque vllus vapor ex vlla parte inferiore ad superiora ferri animaduertitur. Signa cerebri & capitis affecti adsunt: capitis grauitas & dolor, faciei pallor, oculorum caligo, somnia turbulenta, & insignis facultatis animalis debilitas, sensuum ac motus stupor & tarditas, auditus scilicet difficultas, sonitus ac tinnitus aurium, vocis tarditas, vertiga tenebricosa, manuum torpor. Paroxysmus ac motus conuulsiuus est vehementior ac longius durat, spuma copiosior circa os apparet. Frequenter inuadit circa Nouilunia & Plenilunia.

Signa Epilepsiæ per primarium Cerebri affectum.

Prognostica.

Prognostica.

Epilepsia, quæ per primarium cerebri affectum est,

deterior ac periculosior est ea, quæ fit per συμπάθειαν aliarum partium. Nisi tamen pars, cuius consensu inducitur, habitum quasi prauum contraxerit.

Curatio.

Curatio. De Curatione Epilepsiæ, quæ sit per primarium cerebri affectum, non opus est, vt multa dicamus, cum omnia illa, quæ antea de curatione Epilepsiæ in genere dicta sunt, huic speciei, vtpote primariæ, competant.

Notandum saltem hoc, in hac Epilepsiæ specie, vbi opus est venæ sectione, cephalicam in cubito esse eligendam: Et nisi malum remittat, ac præsertim si caput simul sanguine calido repletum sit, venam in fronte etiam esse aperiendam.

De Setaceo vero hoc monendum est, id magnum hic vsum habere, refértque Guiliel. Fabr. *Cent.* I. *Obseru.* 41. se iuuenem quotidie Epilepsia laborantem, & cui frustra alia remedia adhibita fuerant, & *Cent.* 4. *Obseru.* 81. puellam 18. annorum ab ipsa infantia Epilepticam solo setaceo restituisse.

De Cauterio verò actuali suturæ coronali applicando hoc obseruandum, id in hac præcipuè, imò ferè sola Epilepsiæ differentia, locum habere, de quo suprà *parte* I.

Fonticuli, si malum nondum sit inueteratum, commodissimè in brachio ad musculum deltoidem excitantur, vt ad eum scaturiens in cerebro materia deriuetur. Si autem malum inueteratum sit, in loco viciniore, nucha scilicet, seu occipitio aperiendi sunt, vt ex loco vicino materia facilius deriuetur & euacuetur.

Exercitia sint moderata: & in specie in frictionibus à brachiis incipiendum, deinde ad pectus & ventrem descendendum, postea ad crura, & hæc valentius perfricanda, vt etiam recrementa, quæ sursum vergunt, ad inferiora reuellantur. Ac aliis partibus perfricatis, caput demum fricari debet. Prius enim non conuenit, ne humores & vapores attrahantur.

Reliqua omnia, vt modò dictum, petantur ex curatione Epilepsiæ in genere.

DE EPILEPSIA PER CONSENSVM,

Et primo quidem in genere.

Caussæ.

Hæc in parte aliqua infra caput generatur, & ex ea in caput sublata Epilepsiam excitat. Partes autem, è quibus materia Epilepsiæ caussa ad caput tollitur, variæ sunt. *Ventriculus*, cuius exempla refert Galenus 5. *de loc. aff. cap.* 5. Valeriola *libr.3.obseruat.* 7. Fernelius *in Consil. Medic.*7. Forestus *lib.* 10. *obseruat.* 64. *Lien*, cuius exemplum refert Hollerius *ad caput* 14. *lib.* 1. *in Schol.* *Vterus*, vel ex mensium obstructione, vt refert exemplum de puella Beniuenius *de abdit. morb. causs. & curat. cap.* 97. vel fluxione, vaporibus è materia commota cerebrum petentibus, vel in prægnantibus, de quo Aegineta, *libr.* 3. *cap.* 13. Fernelius *lib.* 1. *Patholog. cap.* 3. Leonhardus Iacchinus *in* 9. *lib. Rhasis, cap. propr.* Forestus *lib.* 10. *obseru.* 65. Iohan. Schenck. *libr.* 1. *obseru.* 83. Franciscus Hildesheim *in spicileg. pag.* 598. vel ex secundinis retentis, vel ex vtero imperforato, Guillielmus Fabricius *Cent.* 3. *Obs.* 60. *Vesica*, Heurnius *de morb. cap.* 22. *pag.* 163. *Testes & vasa spermatica*, Leonhardus Iacchinus *in* 9. *Rhasis.* Marcellus Donatus *libr.* 4. *de Histor. Medic. Mirab. cap.* 11. *ex Alsaharauio.* *Intestina & vermes in ijs*, Forestus *lib.* 10. *obser.* 65. Iulius Cæsar Claud. *in consultat. Consult.* 64. Martinus Rulandus *Centur.* 8. *Cur.* 13. *Colica*, Ægineta *lib.* 3. *cap.* 13. Aëtius *Tetrab.* 3. *serm.* 1. *cap.* 29. Massa sanguinea, vt in variolis, aliisque malignis febribus, inter quarum initia Epilepsia excitari solet. *Pars aliqua externa*, vt Pes, videatur exemplum apud Galenum 3. *de loc. aff. cap.* 7. Iacchinum *in* 9. *Rhasis.* Valerium *in Schol. ad cap.* 16. *libr.* 1. *Hollerij.* Trincauell. *lib.* 3. *de ratione curandi affectus particulares cap.* 6. Mercurial. *in consil.* 6. Forest. *libr.* 10. *obseru.* 68. Pollex pedis, Gentilis *supra Auicenn. lib.* 3. Fen. 1. *tract.* 5. *cap.* 8. Donzelin. *in Consil. Scholtzij, Cons.* 38. Digitus, Leonell. Fauentin. *cap.* 11. *de morb.*

Epilepsia per consensum caussa.

med. Brassauola *in Comment. ad aphorism. 45. sect. 2. Aphorism. Hippocr.* Manus, Pinell. *Tom. 1. Consil.* 13. Platerus *libr. 1. obseru.* Coxa, Syluius *in lib. de morbis internis cap. proprio.* Mammæ, papilla, Marcell. Donatus *lib. 2. de Histor. Medic. mirab. cap.* 4. Labium superius. Douanetus *lib. 3. Apolog.* referente Schenckio.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica. Paroxysmus ingruens aliquo modo præsciri potest, vaporque aliquis ac veluti aura à parte quapiam inferiore versus superiora eleuari animaduertitur, aut dolor in parte aliqua percipitur, quem mox Epilepsia insequitur. Signa cerebri affecti non adsunt, sed pars aliqua inferior præ cæteris vitio laborat. Omnia ferè sunt leuiora, Paroxysmus scilicet non tam longus, nec concussio tam vehemens, nec tanta facultatis animalis læsio ac in Epilepsia per primarium cerebri affectum.

Curatio.

Curatio. Curatio eadem ferè est cum superiore, nisi quod semper partis mandantis habenda ratio: totaque curatio idcirco quinque capitibus continetur. 1. Vt totius corporis euacuatio seu per venæ sectionem, seu purgationem, prout opus est, instituatur. 2. Vt Antepileptica medicamenta antea proposita vsurpentur. 3. Vt partis, quæ materiam cerebro communicat, ratio habeatur, eaque euacuetur, atque in eâ, si locus ferat, cauterium actuale applicetur, aut quocunque modo in ea vlcus excitetur, vt materia effluat ac dissipetur. 4. Vt materia ad caput tendens reuellatur, viæque per quas aura maligna ad cerebrum fertur, intercludantur. Ideoque in paroxysmo frictiones & ligaturæ non in brachiis, sed in cruribus tantùm & pedibus instituendæ, vt materia versus inferiora non superiora trahatur. Vincula quoque supra partem, quæ caussam suppeditat, iniicienda, si eius natura & situs id ferat. Venæ sectio etiam commodissimè in cruribus & pedibus instituitur, præsertim, si à menstruorum aut hæmorrhoidum suppressione malum originem habeat. 5. Cerebrum roborandum.

DE EPILEPSIA PER consensum Ventriculi.

Signa Diagnostica.

Si è ventriculo vapor ille Epilepsiæ caussa ad caput eleuetur, dolor quidam, turbatio & rosio in ventriculo, grauitas & tensio circa præcordia, deiectus appetitus, concoctionis debilitas, ructus, & alia ventriculi affecti signa adsunt. Ægri quoque morbi accessionem sentiunt, atque in Epilepsiam incidunt, si tardius cibum sumant & diu ieiunent. Et imprimis infantes sæpe hac de caussa Epilepsiâ corripiuntur; cum lac ipsis in ventriculo corrumpitur, aut cum vitioso nutricis lacte nutriuntur. Et tum animaduertuntur ventris tormina, fecesque alui croceæ aut ærugini non absimiles apparent. Signa Epilepsiæ à ventriculo.

Curatio.

Purgationis loco vomitus rectissimè concitatur in iis, qui ad vomitum proni sunt. Et quidem biliosus humor protinus vomitu excludi potest. Crassus verò & pituitosus prius præparetur melle rosaceo, oxymelitis generibus, Syrupo de Betonica, de Sthœcade & similibus, cum decoctis & aquis conuenientibus. Si autem æger ad vomitum promptus & procliuis non sit, per alui deiectionem caussa mali tollenda; biliosa, hiera & pilulis ex aloë, pituitosa, Agarico & cæteris, de quibus de morbis ventriculi dicetur. Fortiora autem purgantia in hac Epilepsiæ specie non vsurpanda, ne excrementa aliunde attrahantur, ventriculusque magis debilitetur. Curatio.

Deinde operam dare oportet, ne imposterum in ventriculo humor vitiosus generetur, sed ventriculus roboretur. Et quidem bilis generationem prohibet Trallianus potu Absinth. & Picra Antidoto, iubétque victum trepidum & temperatum adhibere, qui nihil habeat acre, aut pingue, aut oleosum, aut salsum.

Ventriculus roboretur cum extra admotis, in caussa calida ol. cydoniorum, rosarum & similium; In frigidâ, Masti

Mastiche, Mentha, Absinth. Caryoph. Nuce moschata & similibus: Tùm intra exhibitis, vt Coriandro præpar. Sacchar. rosat. betonic. myrobal. Chebul. condit. zinzib. in India condito, Extracto Iuniperi, spiritu ⊖li, rotulis aromat. rosat. caryophyllat. Syrupo de Mastiche, de Cinamomo. E quibus varia medicamenta composita, prout humores & ægri natura requirunt, concinnari possint.

Semper tamen iis aliquid medicamentorum contra Epilepsiam pugnantium admiscendum.

Vt: ℞. *Conseru. rosar. betonic. pæon. an.* ℥. ij. *extract gran. iuniper.* ℥. ß. *spec. aromat. rosat.* ℈. iv. *zingiberis in China conditi* ℥. ß. *sp.* ⊖li ℈. ß. cum *Syrupo conseru. cortic. Citri.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Spec. aromat. rosat.* ʒ. j. *extract. pæon.* ℈. j. *calam. aroma.* ℈. ß. *zingiberis in China conditi* ʒ. ij. cũ *sacchari q. s.* F. Morsuli.

Post pastum etiam sequens Tragæa commoda est.

℞. *Rad. pæon. scorzoner. nuc. mosch. an.* ʒ. j. *macis aceto macer.* ʒ. j. ß. *sem. anisi, fœnic. an.* ʒ. j. *succini albi, visci quer. sem. pæon. cardamomi an.* ʒ. ß. *cubebar. galangæ, rad. torment. doronici Rom. flor. anthos an.* ℈. j. *sacch. albi* ℥. ij. F. puluis. Dosis cochl. ß. vel j.

DE EPILEPSIA A VERMIBVS.

Signa Diagnostica.

Signa Epilepsiæ à vermibus. Si à vermibus sit Epilepsia, animaduertitur stridor dentium, membrorum tremor, terror item ac clamor subitus in somno, narium pruritus & frictio, saliuæ, nocturno præsertim tempore, ex ore effluxus, facies pallida, eadémque subito rursus incalescens & rubens, morsus ac dolor stomachi & intestinorum, & hinc frequens abdominis contrectatio, rugitus ac tormina ventris, abdominis insolita durities, membrorum vero ἀτροφία, tussis sicca, singultus, vermium cum alui excrementis egestio.

Curatio.

Curatio. Ea, quæ vermes enecant atque expellunt, admixtis medicamentis antepilepticis exhibenda.

Vt: *Aloës lotæ vel extractæ* ʒ. ß. *extract. scammon. trochisc. alhandal. an.* ℈. ʒ. *ol. destill. absinth.* gutt. ij. *myrrh. zedoar. an.* gutt. j.

F. Pilulæ, quæ dantur à ℈. j. ad ʒ. ß.

Vel

Vel detur ☿ dulcis à gr. xvj. in adultis. Pulueribus contra vermes & alijs medicamentis de quibus suo loco de vermibus dicetur, addatur Pœonia & alia medicamenta Epileptica.

Postea exhibeatur hic vel similis puluis.

℞. Vngulæ alcis ʒ.vj. cerui ℥.ß. spec. diamosch. d. ℥.ß. Corall. rubr. & alb. præpar. Margarit. Smaragd. præpar. Terræ sigill. boli arm. an. ʒ.ij. sem. nigell. rutæ, pœon. exc. blattæ byzant. diptamn. alb. nuc. mosch. an. ʒ.j. rad. pæon. C.C. præparati, scordij, majoran. corallinæ an. ʒ. iij. *moschi, ambr. an.* ℈. ß. *fol. auri* num. xij. *sem. caulium, portulac. an.* ʒ.j. *tormentill.* ʒ.j.ß. *rhabarb. el.* ʒ.j. Pulueriſentur omnia subtilissimè.

De Epilepsia ab vtero, signa Diagnostica.

Si ab vtero fit Epilepsia, adest menstruorum suppressio, feminis vel secundinæ post partum retentio, fœtus in vtero mortuus: Dolor circa vteri regionem in pectine, in vtroque inguine, in dorso: abdominis crebra à flatibus distensio, respiratio difficilis, cordis palpitatio, vlcus aliquod in vtero: si malum hoc primum, quando menstrua inceperunt fluere, inuaserit. Symptomatum in hac differentia magna est varietas, quæ neminem turbare debet. Neque enim solùm, vt in aliis Epilepsiæ differentiis membra conuelluntur & sensus turbantur, sed & aliis totum corpus contremiscit, aliis vna aut plures partes, aliis oculi saltem, aut lingua, aut caput, aut manus, aut crus, aut septum transuersum. Quibusdam mentis quædam aut sensuum externorum actiones læduntur. Quædam oculis apertis non vident; aliæ non audiunt, aliæ loqui non valent, aliæ multa se audire & videre dicunt, quæ à ratione aliena sunt; aliæ vociferantur & querulantur, quid vero mali sentiant, proferre non valent; aliæ rident, aliæ flent, pleræque omni tactus sensu priuantur; Nonnullis horum plura accidunt.

Epilepsiæ ab vtero signa diagnostica.

Curatio.

In Curatione semper ad vterum respiciendum, & propterea ea Epilepticis admiscenda remedia, quæ vtero prosunt, & vteri suffocationi conueniunt. Itaque in

Paro

Paroxyſmo admouenda naribus fœtida, vt Galbanum, Caſtoreum, Sagapenum, ol. ſuccini, rutæ. Vtero vero ſuaueolentia adhibenda, niſi fœmina ſit grauida; tum enim ſatis fuerit graueolentia naribus admouere. Sternutationem quoque ciere in hac Epilepſiæ ſpecie plurimum prodeſt, Cucurbitulas quoque ventri è regione vteri affigere, & medicamenta applicare, quæ flatus diſcutiant, vtile eſt, vt ol. rutac. è baccis lauri & ſimilia.

Extra Paroxyſmum primò vniuerſales euacuationes inſtituantur. Sanguis nimirum venis in cruribus circa malleolos apertis, euacuetur, & totum corpus conuenienter purgetur. Deinde vterus euacuetur, & materia vitioſa in eo contenta tollatur: Quod fit non ſolùm purgantibus, ſed imprimis iis, quæ menſes prouocant cum internis tum externis, de quibus ſuo loco. Eligenda tamen ex iis talia, quæ ſimul vi ſpecifica & occulta Epilepſiæ aduerſantur, aut iis talia admiſcenda.

Et cum in fœminis natura vitioſos humores, qui in corpore cumulantur, ad vterum detrudere ſoleat, ſanguiſque, qui ad vterum affluit, ſi non rectè ſeſe habeat, corrumpantur: danda opera, vt humores vitioſi ſubinde è corpore euacuentur, & ſi quid corrumpatur, ſenſim ac paulatim per loca, quibus natura aſſueuit euacuetur. Ideóque ſanguinem bis térue in anno è venis tali emittere, & corpus ſæpius euacuare vtile fuerit, habito reſpectu ad eum humorem, qui maximè peccare videtur.

Exempli gratia.

℞. *Rad. Pæoniæ, ariſtoloch. rot. an.* ℥. j. *angelicæ* ℥. ß. *polypod. quern.* ʒ. vj. *betonic. rutæ, pulegij, mercurialis an.* M. j. *ſem. pæon.* ℥. ß. *cartham. contuſ.* ℥. j. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. ß. *follicul. ſenæ* ʒ. vj. *ſem. aniſi, fœnicul. ſeſel. an.* ʒ. ij. *fl. bugloſſ. anthos an.* M. j. ß. Coquantur in aqu. ſimpl. Colaturæ ℥. ℔. j. in qua infundatur *Agaric. albiſſ.* ℥. j. *zinzib. galang. an.* ʒ. j. ß. Cum Saccharo F. Syrupus, qui aromatiſetur puluere Cinamomi.

Cauſa ſublata vterus & cerebrum roboretur Theriaca, Mithridatio, diamoſch. dulc. amaro, Lapide Bezoar, cum aqua Scorzoneræ. Efficax eſt & oleum ſuccini, tum in paroxyſmo, tum in menſibus ciendis.

Vtilis

Vtilis & valde efficax est hic Aqua hirundinum, cum castoreo & galbano ac aceto destillata supra inter medicamenta antepileptica proposita.

Laudatur & hic Spiritus:

℞. *Antidot. Matthioli* ℥. v. *sp. vini opt.* ℔.j.*camphor.* ʒ.ij. In vitro clauso digerantur in B. vel fimo equino per dies sex. Postea tepido Balnei calore destillentur, ne vnquam Alembicus calefiat, donec tertia pars exstillet, idque tertia vice repetatur. Sumatur de hoc spiritu manè & vesperi cochlear j. cui sacchari pauxillum, sp. Vitrioli gutt.iv. vel Tincturæ Coralliór.gutt. vj.addi possunt.

Vel: ℞. *Syrup. de succo pœoniæ* ℥. j.*rutæ,meliss. an.* ℥. ß. *extract. liquidi castorei* ʒ.ij.*granor.iuniperi* ʒ.j.ß. *angelic. zedoar. an.* ℈.j. *sp. Theriacal. modo descripti* ʒ. ij. *ad lauendul.* ℥.j. Misce.

De qua mistura tempore paroxysmi cochlear j. infundi potest.

Vel ℞.*Conseru.pœon.*℥.j. *Margar.præpar.Corall.rubr.præpar. Smaragdi,Sapphir.Hyacinth.præpar.an.*ʒ.ß.*rad.pœon.sem.eiusdem. agni casti,visci querni,cranij humani an.* ʒ.ij.*theriac.*ʒ.j.ß.*caryophill.*ʒ.ß.cum *Syrupo stœchad.simplic.* F.Electuarium.

Circa hæc medicamenta hoc obseruandum, in hac Epilepsiæ specie medicamenta suaueolentia exhibenda non esse, cum & caput grauent, & paroxysmum Epilepticum concitent.

Extra quoque adhibeantur, quæ & menses cient, & vterum roborant. Inter quæ nonnulli commendant hanc pedum lotionem.

℞. *Strobil.Abiet.viridium* M.ij.*Artemis.* M. ß. *sarmentor, iuniperi, cortic.fagi* an.M.j.*chelidon. fol.alni an.*M.ß.*rad.vincetoxic. Aristoloch. rotund.an.* ℥.v.

Coqu. in aqua ad Balneum, quo mane per semihoram lauentur pedes. Vel inungatur venter ol.rutaceo, laurino, lilior. albor. quibus ol. destillatum anisi, caryophill. cinamomi addi possunt. Vel fomenta adhibeantur ex roremarino, Artemisia, Chamæmelo, Betonica, Ruta, semine agni casti, baccis lauri & aliis, quæ in suffocatione vteri proponentur.

Tandem

Tandem cum in hac Epilepsiæ specie alia, præter caput, viscera sæpe in consensum trahantur, & humoris Epilepsiam generantis malignitas plerumque membra nutritioni dicata labefactare soleat, & hinc varia excrementa generentur: illorum quoque viscerum habenda est ratio, & ea ab excrementis subinde expurganda & roboranda, ne noua mala gignant, aut vetus augeant.

Et cum, vt antea diximus, in hac Epilepsiæ specie magna symptomatum varietas esse soleat, quia materia morbifica non solùm cerebro, sed & aliis partibus communicatur, sæpe ea de loco affecto medicum dubium reddunt. Qua de re egregia disquisitio; An scilicet Vterus vel crura fuerint affecta, videatur in Consilijs Brunneri, *Consil.* 14. & 15.

DE EPILEPSIA A Partibus Externis.

Caussæ.

Epilepsia à partibus externis caussa.

Præter supra enumeratas caussas externas referenda huc contusio, vulneratio, vlcus aut alia aliqua in parte externa læsio; Morsus item & ictus bestiarum venenosarum.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica.

In parte aliqua externa caussam Epilepsiæ contineri argumento est, si æger aliquando in ea vulneratus, vel contusus sit, aut vlcus in ea habuerit, aut ab aliquo animali morsus sit; atque inde vaporem vel auram quandam, paroxysmo Epileptico ingruente, versus superiora ascendere sentiat, aut in ea dolorem vel tensionem ante Paroxysmum percipiat. Ægrum in ea parte læsum esse vel ex eius relatione, vel (cum multa iufantibus & pueris accidant, quorum adultiores facti non meminerunt) ex vestigio aliquo in ea, vt cicatrice, duritie, vel quacunque alia læsionis nota cognoscitur. Si item vincula supra partem, quæ suspecta est, iniecta & frictiones infra eam institutæ paroxysmum vel intercipiant vel minuant: eò loci caussam Epilepsiæ contineri, argumento est. Imprimis verò in fœminis de loco, qui caussam suggerit, hîc diligenter inquirendum.

Accidit

Accidit enim sæpe, vt instante Paroxysmo Epileptico dolor vel tensio in cruribus, aut alia parte externa percipiatur; imò inde etiam quasi aura quædam ad caput ascendere sentiatur; Cum tamen eò loci caussa mali generata non sit, sed in vtero, cuius facultas expultrix à caussa morbifica stimulata per venas & arterias malignam & venenatam materiam excludere conatur, cui calor innatus & vis partium principalium occurrens, eam per venas & arterias in pedes, vel alia loca remotiora detrudit, vbi cumulata vires tandem acquirit, & vel neruis communicata, vel per alias vias ad cerebrum tendens Epilepsiam excitat. Ideoque in tali caussa diligenter inquirendum; an vteri affecti signa præcesserint.

Curatio in Paroxysmo.

Quamprimùm æger quasi auram è parte illa eleuari sentit, intercipienda ea est vinculis supra locúm iniectis. Et si à manu ascendit aura, illa vincula ad alam iniiciantur. Hæc enim pars strictius ligari potest, quam carpus, in quo ob carpi ossa vasa inter illa constringi satis nequeunt. Affigantur eidem, si moram res patitur, cucurbitulæ scarificatæ, locusque fricetur. *Curatio.*

Extra Paroxysmum.

Si à venenatæ alicuius bestiæ morsu malum ortum habeat, venæ sectio & purgatio locum non habent, sed locus demorsus scarificetur, vel cucurbitulæ scarificatæ affigantur ad venenum eliciendum. Applicentur & Topica valde attrahentia, adiectis iis, quæ peculiari illi veneno debellando accommodata sunt.

Si verò ex caussa alia quacunque materia Epilepsiam excitans alicubi contineatur, primum corpus semel atque iterum purgandum est. Postea danda opera, vt materia, è qua vapores ascendunt, resoluatur ac discutiatur. Ergo cucurbitulæ scarificatæ parti affigantur; aut pars lauetur acri lixiuio, cui Sulphur admixtum sit. Si his nihil proficitur, cauteria vsurpentur, aut valde attrahentia medicamenta ex thaphsia, euphorbio, Lepidio, quod Trallianus *lib.1. cap.35.* imprimis commendat, sinapi, stercore colombino, cantharidibus, admista simul Theriaca, aut Empla-

ſtrum oxycroceum applicetur, cui tantum Euphorbij admixtum ſit, vt veſicas puſtuláſque in cute excitet. Efficaciſſimum verò eſt cauterium actuale; cum nihil potentius venena, ac prauos eiuſmodi humores & diſpoſitiones è partibus exſtirpet quam ignis. Videatur etiam Alexand. Trallian. *loc. allegato.*

Cranium carie affectum, malignamque ſaniem ſupra membranas cerebri deſtillans exciſione & vſtione ſanatur, de quo ſupra *part. 1. cap. 26.* dictum. Simul etiam Medicamenta Antepileptica adhibeantur & cerebrum roboretur.

De Epilepſia per conſenſum, vbi de fonte mali non conſtat.

Nonnunquam tamen accidit, vt quamuis cauſſe Epilepſiæ in capite non generatur, ita tamen occultè illa ſeſe in cerebrum inſinuet, vt quo in loco generetur, vel per quas vias ad cerebrum tendat, ſatis aſſequi non liceat, nec prius vllo vel ſenſuum vel intellectus iudicio percipi poſſit, antequam paroxyſmum producit.

Prognoſticum.

Quam Epilepſiæ ſpeciem nonnulli inſanabilem putant. Verum etſi curatu difficilior ſit, incurabilis tamen planè non eſt.

Curatio.

Vt autem curetur, danda opera, vt radix mali, in quacunque etiam parte lateat, è corpore tollatur, & à cerebro auertatur.

Perficitur hoc frequenti corporis purgatione, qua & materia iam genita euacuatur, & materia, è qua generari poſſit, ſubtrahitur. Facilius enim ex humore vitioſo, quam ex ſucco probo partis alicuius mala conſtitutio malignam talem materiam generat. Et natura à Pharmaco purgante incitata, quicquid vitioſum in corpore eſt, facilius ad inteſtina conſuetamque euacuationis viam, quam ad partes nobiles mittit.

Simul verò exhibenda medicamenta Antepileptica, & ex iis efficaciſſima, vt diatheſis illa Epileptica & vitium humorum occultum, vbicunque etiam latentium, expugnetur.

Si

Si purgationes non sufficiant, per medicamenta valida ex alto ad circumferentiam humores trahere, & imprimis per cauteria & fonticulos in locis conuenientibus excitatos humorum euacuationem tentare conuenit.

Tandem cerebrum roborandum, vt caussæ malignæ resistere possit.

Infantium Curatio.

Etsi ex his, quæ dicta sunt, qua ratione infantes curandi sint, facilè patere possit: tamen cum morbus hic infantibus sit familiarior; nec omnia medicamenta, quæ adultis adhibentur, infantibus adhiberi possint: in specie quædam de infantium cura addenda videntur.

In Paroxysmo.

Distenta & rigida membra flectenda vel in rectum dirigenda sunt & tractanda, vt antea dictum; ceruix & occiput linteolo aqua lauendulæ calida madido fricandum; Vertex oleo succini aut rutæ illinendus: Ruta trita naribus admoueatur, vel oleum aut Balsamum succini & rutæ. Pituita ore eximatur. Infundatur ori succus rutæ cum lacte vel cum aqua tiliæ aut cochleare paruum liquoris alicuius Antepileptici detur. Vel puluis aliquis Antepilepticus cum aqua conueniente vel lacte ℈. ß. vel ℈. j. pondere pro ratione ætatis. Puluis puerorum contra Epilepsiam D. Ioan. Neuij.

℞. *Visci quer. cortice abraso* ʒ. ij. *sem. pœon.* ʒ. j. *rad. pœon.* ʒ. iij. ß. *vngulæ alcis coralli vtriusque an.* ʒ. ß. *C. C. vsti* ʒ. j. ß. *margar. præparat.* ʒ. j. *cranij hum.* ℈. ij. *sacch. albi* ℥. j. ß. F. Puluis.

Alius.

℞. *Rad. pœon.* ʒ. v. *irid. Illyr.* ℥. ß. *eryng.* ʒ. ij. ß. *visci querni gran. pœon. an.* ℈. v. *sacchar. albiss.* ℥. ij. F. Puluis.

Alius.

℞. *Rad. pœon.* ℥. j. *serpentar.* ℥. ß. *visci querni* ʒ. ß. *croci Orient.* ℈. j. *corall. rubr.* ʒ. ß. *rad. & sem. fraxinell. an.* ℈. j. *fol. auri puriss.* M. iv. C. C. ℈. j. *marg. Orient. non perforat.* ʒ. ß. Pulуerisanda puluerisentur subtilissimè: Misc. Fiat puluis. Dosis infanti quantitas pisi vnius vel duorum cum lacte nutricis. Maioribus natu tripla quantitas cum aqu. betonic. flor. tilia, rutæ exhiberi potest.

 Alius.

Alius.

℞. *Fragm. lap. pretiosi. an.* ℈. ß. *rad. pœon.* ʒ. j. *ireos* ℈. ij. *bistort.* ℈. ß. *glycyrrh.* ʒ. ß. *sem. anisi, pœon. visci querni an.* ℈. ij. *croci* ℈. ß. *margarit.* ℈. ij. *sacchar. candi alb.* ℥. ß. F. Puluis.

Alius.

℞. *C. C. vsti præpar.* ℥. j. *sem. pœon. rad. eiusd. sem. aquileg. an.* ℥. ß. *smaragdi præpar.* ʒ. j. *oss. de C. C.* M. j. F. Puluis.

Alius.

℞. *Lapis smaragd. præpar. corall. rubr. margarit. præparat. an.* ʒ. j. *rad. pœon. sem. eiusd. an.* ʒ. ß. *succi alb. vngul. alcis, cornu alcis an.* ʒ. j. F. Puluis. Dosis ℈. j. cum aqu. tiliæ. Conuenit & hoc.

℞. *Aq. pœon. flor. tiliæ, dentariæ an.* ℥. j. *hirundinum, syrup. de succo pœon. an.* ℥. ß. *sp. cerasor. nigror.* ʒ. ij. *magister. corall.* ℈. ij. *perlar.* ℈. j. *extract. pœon.* ʒ. ß. M. diligenter. Dosis cochlear paruum in paroxysmo.

Cordis regioni emplastrum ex theriaca & radice pœon. admoueatur, vel tale paretur.

℞. *Fol. rutæ* P. j. *flo. pœon. tiliæ, rosar. rubr. an.* P. ß. *spec. diapœon.* ℈. iv. Incisa aspergantur aq. apoplectica & hirundinum acetosa F. s. a. scutum cordiale, syndone rubra tegendum. Nucha & spina dorsi inungatur seq. oleo.

℞. *Olei de castor.* ℥. ß. *succi rutæ* ℥. j. Coqu. ad consumptionem succi. Fiat etiam sacculus ex rad. pœon. & granis eiusdem contusis, & apponatur, vt fistulam cordis attingat.

Extra Paroxysmum.

Censet quidem Trallianus *lib.* 1. *cap.* 15. in infantibus nihil moliendum esse neque agendum, quantum ad curationem attinet. Subsequentem enim ætatem & calorem augescentem superfluam in capite humiditatem discutere posse. Verum cum, antequam illam ætatem attingat homo, hoc morbo vel iugulari vel insigniter debilitari possit, sine auxilio non est relinquendus æger, neque in morbo tam periculoso negotium naturæ committendum, sed naturæ arte succurrendum.

Lactantes ergo infantes commodiùs curari non possunt, quam si medicamenta nutrici exhibeantur. Nutrix itaque primò

primò talem vitæ rationem obseruet, vt & ipsa sana degat, & salubri lacte infantem alat. Cibus propterea sit εὔχυμος καὶ εὔπεπτος, isque iusto tempore & quantitate exhibeatur. A vino vel abstineat, vel illud sit tenue & paucum, ne neruosum genus infantium adhuc tenerum & imbecillum lædatur. Exercitia sint moderata. A venere, quæ pueris lactantibus est nocentissima, plane abstineat. Si verò lac probum nutrix non præbeat, vel alia quærenda, vel opera danda, vt lac mutetur: Et si lac sit nimis tenue, vt crassius reddatur, vtatur carnibus assis, aliisque cibis minus humidis. Sin crassius, extenuetur fœniculo, aniso, anetho, ruta, recentibus & virentibus sumptis. Nam sicca magis acria sunt. Et si accidat, vt nutrix concipiat, cauendum, ne illa porrò infantem lactet, sed alia quærenda, quæ lac habeat bonum. Lactis autem boni notas tradit Alex. Trallianus *lib.* 1. *cap.* 15.

Propinentur quoque nutrici medicamenta, quæ contra Epilepsiam pugnant, & supra sunt proposita. Infans non lauetur crebrò, ne fiat humorum agitatio. Imprimis cauendum, ne terreatur, aut ad iram commoueatur.

Infantis quoque corpus à vitiosis humoribus purgetur. Quod commodè fit medicamentis purgantibus nutrici propinatis. Et quidem cum nutrici duabus de caussis purgantia exhiberi soleant, primò vt ipsa purgetur, secundò vt infans. Si, vt nutrix à cacochymia liberetur, exhibeatur purgans, à lactatione abstinere nutrix debet, donec purgatio absoluta sit, si verò Infantis gratia purgans exhibeatur, eo ipso tempore, quo purgatur nutrix, infantem lactare debet. Infanti tamen ipsi etiam ad aluum subducendam dari potest Mel passulatum Holleri.

℞. *Agaric. trochisc.* ℥. ß. Infundatur in aquæ ℔. ß.

Postea exempto Agarico passulæ in eadem aqua macerentur, donec turgere incipiant, turgidæ coquantur ad mellis crassitiem.

Vel: ℞. *Fol. senæ* ℥. j. *Agaric. albiss. rad. pæon. an.* ℥. ß. Infund. *in aqu. anisi & fœniculi* æqual. part. deinde imponantur. *passular. Corinthiac.* ℔. j. Coqu. & exprimantur, & ad mellis consistentiam iterum coquantur. Aut exsic-

centur passulæ absque expressione facta. Vtilis est hic etiam syrupus de cichorio cum rhabarb.

Roboretur postea cerebrum melle anthosato, speciebus Electuarij Pleris sarcontic. diamosch. dulc. cum lacte nutricis, vel detur hic Puluis.

℞. *Rad. pœon.* ʒ. ij. *ireos*, *vngul. alcis*, *visci querni*, *sem. pæon. an.* ʒ. ß. *corallor. rubror. pœpar.* ℈. ij. *smaragd. præpar.* ℈. ß. *succin. albi*, *croci. an.* ℈. j. *sacchar. alb.* ℥. ß. F. Puluis.

Vel: *Rad. pœon. iusto tempore collecti* ℥. ß. *vngulæ alcis* ʒ. ß. *succini alb.* ʒ. j. *croci optimi* ʒ. ß. *sacchar. al.* ℥. ß. F. Puluis. Suturæ coronali inspergatur hic puluis.

℞. *Granor. pæon.* ʒ. j. ß. *flor. lilij conuall. pæon. lauend. an.* P. j. *succini albi* ℈. ij. *nucis mosch.* ʒ. ß. F. Puluis.

Itali, ac Florentini imprimis, quibus hoc malum familiarius est, pueros recens natos ferro candente aut particula ligni ignita adurunt, vbi summa vertebra cum capite coniungitur. Alij ex candela cerea accensa guttam vnam atque alteram feruentem in eundem locum, eundem ob finem, destillare sinunt.

Ad Præseruandum verò, ne infans vnquam Epilepticus fiat, nonnulli hoc commendant.

℞. *spir. vini* ℔. iv. *castor.* ℥. ß. *radic. pæon.* ℥. iij. Macerentur & colentur. Colat. infantis totum corpus abluatur.

Et cum non rarò accidat, vt infantibus circa aures, maxillas & in aliis corporis partibus vlcera & pustulæ erumpant, nullo modo hic naturæ conatus impediendus. Si enim talia vlcera, materia intrà recedente, euanescant, cum in alios morbos, tum in Epilepsiam interdum infantes incidunt. Imò si intempestiuè euanescere incipiant talia vlcera, atque infans inde malè habeat, conatus naturæ potius adiuuandus syrupo Fumar. C.C. & similibus materiæ ad ambitum corporis motum promouentibus.

Cura lactentium per consensum ventriculi.

Præseruationis gratia recens natis antequam lac vel alius cibus ipsis porrigatur, hoc detur.

℞. *Sacchar. alb.* ℥. ij. *ol. amygdal. dulc. recens expr. q. s.* F. Mixtura instar pultis, cuius vsu materia vitiosa in vtero

collecta

collecta in primis viis eiicitur. Alij exhibent saltem mel crudum, vel mel rosatum colatum, vel syrup. de cichorio cum rhabarb. vel mel despumatum cum modico sem.fœnic. & radic. pœoniæ & ol. amygdal.

Nonnulli putant, naturam ipsam huic rei prouidisse lacte materno, quod in principio serosius est,& propterea maiorem abstergendi vim habet, censentque eos malè facere,qui lac hoc maternum,quasi vtile præsidium,reiiciunt & aliarum nutricum, quod iam crassius est,exhibent.

Caueatur etiam, ne ventriculus lactis copia oneretur, ideoque infans rarius lactetur. Si lac coaguletur, atque in grumos concrescat in ventriculo infantis, dissoluatur exhibito melle cum sale, oxymel. simpl. sem.fœnicul.radicibus eryngij, aut si hæc nihil iuuent, propinatis g̃. v. plus minúsue coaguli hœdini vel leporini: vitia quoque lactis emendentur, vt supra dictum.

Vel in Epilepsia orita è lactis concreatione in ventriculo.

℞. *Fol.vlmi* p.iij.Coqu.in vrina pueri. Adde *butyri recentis* ℥.ij.F.Cataplasma,quod applicetur ventriculi regioni.

Vel: ℞. *Fol.maluæ,absinthij,vlmi an*.pug.j. Coq.in vrina pueri & cum *butyri* ℥.ij.addito pauco fermento & ol.nardino, F. Cataplasma applicandum ventriculi regioni.

Infanti frequentius & copiosius lac non dandum,vt dictum, quàm vt ventriculus conficere possit. Aliàs enim si copiosè & ferè assiduè infans lac sugat, fieri non potest, quin magna cruditas generetur, ex qua non solùm Epilepsia sed & alij morbi proueniunt.

Cura Infantium Ablactatorum.

Infantes ablactati quomodo curentur, docet Galenus, *in Consil. de puero Epileptico*, quod tamen cum sale legendum censet Hercul. Saxonia; cum infantibus concedat lactucam, Apium, Porrum, Brassicam & Lentes. Petatur etiam curatio ex præcedentibus. Alexan. Trallianus decoctum hyssopi, imprimis hyeme & autumno, commendat, cum eius folius vsu plerique cõualuerint,vt nõ amplius secundum aut tertiũ eundem in morbnm inciderent. Quippe vitiosa & crassa recrementa incidit, & non permittit,

vel in ſtomacho vel in thorace recrementum in craſſitiem coire & ſpiſſari, aliudque per vrinas, aliud per aluum expellit.

Et cum morbus hic aliquandiu latere & inducies dare ſoleat, cura non citò abrumpenda, ſed continuanda, vt radix mali extirpetur. Habentque & hic locum cauteria in occipite inter tertiam & quartam colli vertebram, aut vbi ſumma vertebra cum capite coniungitur.

Videatur etiam Alex. Trallian. *lib.* 1. *cap.* 15. Rondelet. *de medend. morb. cap.*36. Hieron. Mercurial. *de Morb. pueror. cap.*3. Iacobus Trunconus *Tractat.* 4. *de cuſtodienda puerorum ſanitate cap.*13. *Tom.* 2. *Conſultat. lib.*8. Horat. Augen.

Diæta.

A Carnibus omnino infantes abſtinere bonum eſt, præcipuè ſuillis & bubulis: Voluptatis autem cauſſa, aut alio etiam vrgente vſu modicas accipiant & raro, ſed quæ non ſunt pingues. Alex. Trallian. *loc. allegato.* Idem non concedit ſinapi, cœpas; Daucum, vt quæ caput replent, nec apium, de quo infra *quæſt.*6. Plura de Diæta infantium videantur apud Trallian. *loc. allegato.*

QVÆSTIO I.

An ſolus Homo Epilepſia laboret?

Quæ animalia Epilepſia laborent.

Affirmare quidem hoc videtur Ariſtotel. *ſect.*50. *probl.*49. Verum id alij iure negant, vtpote quos experientia aliud docuit. Referunt enim Epilepſia laborare & coturnicem, Plinius *lib.* 11. *cap.* 23. Iulius Solinus *in Polyhiſtor.* Aloyſius Mundella, Vlyſſes, Aldrouand. *lib.*2. *Ornithologiæ.* Alaudam, Aloys. Mundella *lib.* 1. *cap.* 6. Aldrouandus *lib.* 18. *cap.* 18. Accipitres & graculos, Dalechampius, *in comm. in Plin. lib.* 3. *cap.* 22. Picas & perdices, Aldrouand. *Tom.*1, *Ornithol. lib* 12. *cap.*11. Mundella loco citato; Capos, Iacobus Oliuar. *lib.*12. *cap.* 22. Paſſeres. Idem, Barthol. Anglicus, Aldrouand. *Tom.* 2. *lib.* 15. *cap.* 30. Capras & oues Hippocr. *in lib. de Sacro morbo.* Canes, *Iul. Cæſar. Scalig. in comm. in lib.* 2. *Ariſtotel. de plantis*, Cœlius Rhodigin. *lib.* 6. *Antiqu. lect. cap.* 5. Alij alia etiam animalia addunt.

QVÆSTIO II.

Quodnam sit subiectum Epilepsiæ?

Subiectum Epilepsiæ omnes Medici cerebrum esse docent, vtpote, quod omnium, quæ in Epilepsia læduntur, actionum fons & caussa est, & quo non affecto Epilepsia non excitatur. Solus Quercetanus aliter sentit, *in Tetrad. cap.* 8. Verum nullius momenti sunt rationes, quibus contra Galenum & vulgatam sententiam probare conatur, quod Epilepsiæ sedes non semper sit in cerebro, sed & in quibusdam Epilepticis cor primò & per se afficiatur, quia scilicet cordis actiones, non minus quam cerebri lædantur, vt ex cordis palpitatione, pulsus conuersione, animi deliquiis videre sit: quodque Epilepsia quædam sit, in qua Phantasia & memoria integra maneat. Equidem si de loco generationis materiæ, quæ Epilepsiam excitat, quæratur, nec Galenus nec Galenicorum vllus vnquam asseruit, eam semper in cerebro generari. Verum hoc quæritur, qua parte proximè & præcipuè affecta Epilepsia excitetur: Eam cerebrum esse rectè affirmatur, vtpote quod omnium actionum, quæ in Epilepsia læduntur, fons & caussa est, & hoc saluo & non affecto nunquam Epilepsia excitatur. Et licet cordis palpitatio & pulsus peruersiones in Epilepsia quandoque animaduertantur: non tamen hinc sequitur, quod cor Epilepsia sedes sit. Fit enim hoc, vel antequam Epilepsia ingruit, dum vapores maligni versus caput tendunt, & in transitu illud lædunt; vel in ipso paroxysmo Epileptico, corde ab eadem caussa læso aut per consensum affecto. Nam cum motu animali impedito respiratio quoque deprauetur, impossibile est, vt cordis actiones non deprauentur. Et licet cum Epilepsia aliarum partium actiones læsæ concurrere possint; tamen inter se non sunt confundendæ, quod Paracelsus plerumque facit, qui suffocationem vteri, Syncopen, Tremorem, & palpitationem cordis, Vertiginem, Ecstasin, morbi caduci species facit. Licet quoque in quibusdam sensuum internorum actiones non aboleantur: illud tamen non euenit, quod cerebrum tum non sit pars affecta, sed Cor. Nam

Epilepsiæ subiectũ quod.

& tum aliæ ac pleræque actiones læduntur, etsi aliquæ superstitites maneant. Id quod accidit, quod caussa Epilepsiæ alia est potentior, alia debilior, & cerebrum nunc magis, nunc minus læditur. Et dari quasdam imperfectas Epilepsias, supra diximus. Ac si omnium affectionum, in quibus cor per consensum afficitur, cor sedes esset: in plurimis morbis illud subiectum statuendum esset, vt in suffocatione vteri, malo hypochondriaco & aliis pluribus. Et si cor primarium Epilepsiæ subiectum est, cur Quercetanus omnem curationem dirigit ad cerebrum, non verò ad Cor?

QVÆSTIO III.

Quænam sit Epilepsiæ Caussa proxima?

Epilepsiæ caussa proxima. Proximam Epilepsiæ caussam statuimus esse expultricis facultatis in membranis cerebri à materia tenui & acri & qualitate occulta neruoso generi inimica irritationem; & quidem, vt existimo, rectè, vt pluribus in Institut. *lib.* 2. *part.* 3. *sect.* 2. *cap.* 3. demonstrauimus. Etenim materia ex subito sæpe sumpto ab aliqua parte initio cerebrum neruosumque genus peruadit, & paulo post discutitur, sæpe nullo relicto sui vestigio. Et cum Galenus 3. *de loc. affect. cap.* 7. & cum eo alij Medici omnes Epilepsiam quandam admittant, quæ excitatur, cum à parte aliqua interna quasi aura quædam ad caput ascendit: Cur in Epilepsia per primarium cerebri affectum ad obstructionem ab humore crasso confugere opus est, & cur non tum eadem caussa admittitur; præcipuè cum sternutatio & singultus Epilepsiæ cognati affectus eodem modo generentur. Qua de re Galenus *loco allegato* scribit: *Existimaui*, inquit, *similem aliquem in Epilepsia cerebri motum fieri, qualis stomacho interdum à re quapiam molesto accidere solet.* Et Auicen. *Fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 8. Sternutationem paruam quandam Epilepsiam nominat, quando videlicet, quod in anteriore parte cerebri molestum continetur, cerebrum excutit. Sicuti enim quod in anteriore parte cerebri acre & mordax inest, impetu quodam in sternutatione excutere natura tentat: Ita in Epilepsia, quod in membranis cerebrum inuestientibus & principio neruorum molestum est,

natura

natura excutere conatur. Et sicut sternutatio oritur non à crassis & viscidis humoribus, sed iis, qui acrem vaporem emittunt: ita à simili vapore vel humore Epilepsiam concitari vero consentaneum est, & experientia id confirmat. Compertum enim est, quosdam à vaporibus & odoribus prauis Epilepsia correptos. Contra aliarum rerum vapores & odores eandem discutere. Ita suffitus succini, Galbani, Cornu capræ, Epatis Hirci manifestant Epilepsiam. Eandem contra tollunt odor rutæ, castorei. E quibus caussis externis de internis in corpore latentibus coniecturam facere non difficile est: Siquidem cum plura idem efficiunt, vt in communi efficiendi ratione conueniant necesse est. Quæ omnia satis arguunt, caussam Epilepsiæ proximam esse humorem vel vaporem acrem, aut potius malignum peculiari vi cerebrum stimulantem, & molestantem.

Galenus equidem aliud statuit, *& lib. 3. de loc. affect. cap. 5. & 7. 2. Aphor. 45. 2. de Symptom. causs. cap. 7. lib. de atra bile cap.* 5. & alij Medici, qui eum sequuntur, plurimi docent, Epilepsiam fieri ab humore crasso, qui ventriculos cerebri obstruat, non integrè quidem, vt in Apoplexia, sed ex parte, quem dum conetur eiicere cerebrum, sese contrahat, quo contracto, nerui etiam contrahantur, & in consensum trahantur. Ita n. *in Comm. 2. Aphoris.* 45. scribit: *Apoplexia & Epilepsia inter se quodammodo affines sunt Affectiones. Eundem enim locum affectum & eundem humorem habent mali caussam. Hoc differunt, quod Apoplexia fiat propter virtutis ad neruos affluentis plenam consummatamque priuationem Epilepsia ob motum peruersum quin etiam vtrobique humor est frigidus & crassus.* In quo quidem rectè docet, quod in Epilepsia laborantibus cerebrum concutiatur, & quidem, vt humorem vitiosum excutiat: quod in infantibus Epilepsia laborantibus manu capiti applicata sæpe manifestè deprehenditur. Verum in eo non parum fallitur, quod humorem illum eiusdem naturæ cum eo, qui Apoplexiam excitat, esse statuit, & ob struendo etiam cerebrum ad concussionem stimulare docet. Etenim non credibile est, pauxillum illud, quod

quod ex partibus inferioribus, ipsius Galeni testimonio, instar auræ, per vias sæpe occultas, ad superiora ascendit, crassum esse, & obstruendo Epilepsiam excitare, sed potius membranas cerebri vellicando id præstare. Si quoque obstruendo Epilepsiam excitaret materia Epilepsiæ caussa, motus potius tolli aut imminui, non verò conuulsio excitari deberet. Et cum Apoplexia & Epilepsia hoc modo & ratione caussæ saltem secundum magis & minus different, ob eam tamen differentiam non ita variarent symptomata, sed potius Paralysis & stupor, ac animalium actionum ablatio aut imminutio inde fieret, non conuulsio. Præterea si ab humore crasso cerebrum ex parte obstruente fieret Epilepsia, Apoplexiam antecederet, & sequeretur Epilepsia. Neque enim credibile est, vt videtur Massariæ, tam repentè & tam inexplicabili temporis momento integram cerebri obstructionem fieri, vt nullo modo ob inchoatam & semiplenam obstructionem præcederent Epileptica symptomata; si hoc modo generaretur Epilepsia: Cum sæpe dolores capitis, vertigines & similia symptomata Apoplexiam præcedere soleant. Multo minus in momento illa obstructio integra solui potest. Ideoque cum obstructio non est integra, siue ingruente siue desinente Apoplexia, Epilepsia sequeretur.

De specifica autem huius humoris ac vaporis natura si quæratur, omnino admittendum est, simplicem acrimoniam ac malignitatem & venenositatem ad Epilepsiam generandam non sufficere. Nam dantur multi morbi, in quibus tales humores & inde exhalantes vapores ad caput ascendunt, vt Lues ♀ rea, febres malignæ multæ, venenatorum animalium morsus, quibus tamen & aliis pluribus Epilepsia non coniungitur. Ideoque ad Epilepsiam generandam non sufficit, vt vapor sit acris, mordax, malignus, sed peculiaris in eo qualitas & specifica proprietas, qua membranis cerebri & neruoso generi peculiari modo infestus, & omnino διάθεσις Epileptica in eo requiritur.

Quæ autem illa specifica sit malignitas & διάθεσις Epilepsiam excitans, explicare in hac naturæ obscuritate impossibi

impossibile est, estque ea, sicut aliorum venenorum, occulta, & nonnisi ex effectu colligitur. Nonnulli quidem è Chimicis hic se rem clarius explicare posse, quàm Galenicos, promittunt, sed an re ipsa præstiterint, dubito. Paracelsus & Paracelsi sectatores plerique Epilepsiam morbum Mercurialem esse docent. Quomodo verò id clarè explicent, non video. Neque enim, vt in Tractatu de Chymic. cum Galen. consensu ac dissensu dictum, satis explicant, quid sit Mercurius, & quomodo à reliquis principiis differat. Deinde cum multi morbi Mercuriales ex eorum sententia ponantur, non monstrant, qua in re determinata & specifica huius mali natura sita sit, & quomodo hic morbus Mercurialis ab aliis morbis Mercurialibus differat. Alij, vt rem clarius explicent, è Petri Seuerini Idea radicem huius mali statuunt Vitriolum Mercuriale, & Quercetanus *in Tetrad. cap.* 11. scribit, nullum ex vaporibus Epilepsiam producere posse, nisi sit naturæ Vitriolatæ. Et quidem plerique è Chymicis istis Mercurialem hunc morbum esse dicunt, deinde etiam ex parte aliqua salarium.

Verum enim verò asseruntur quidem ita hæc, sed firmis rationibus non probantur. Nam primò quod dicunt, morbum Mercurialem esse, ob subiectum eius, quod sit cerebrum, frigidæ & humidæ cum Mercurio naturæ, id hoc non satis probat. Etenim etsi Epilepsia fiat cerebro proximè læso: tamen hic quæstio est non de subiecto, sed de natura specifica illius humoris aut vaporis, qui cerebrum vellicando Epilepsiam parit. Is autem non semper in cerebro generatur, sed interdum in cranio, in ventriculo, vtero, & aliis corporis partibus. Neque etiam ideo Mercurialis dicendus, quod caussa materialis hunc affectum generans in liquida, seu vaporosa substantia consistit: cum vapores etiam sulphurei esse possint. Præterea nec medicamenta omnia, quæ curant hunc morbum, Mercurialia sunt: sicut ol. succini Sulphureæ naturæ est; Sal. Succini, Sal C. C. Magisterium Coralliorum Salariæ.

Tandem cum ex illorum sententia omnis vis mordendi & dolorem excitandi à salibus sit, atque Epilepsia fiat

à vapo

à vapore cerebrum vellicante: potius Epilepsiæ caussa, qua talis, ad Salem quàm Mercurium pertinere videtur. Ideoque ipsi Paracelsici necessarium hic censent, salem coniungendum esse; id quod nec nos negamus. Cuius autem naturæ is sit, & an satis demonstrent, salem istum Vitriolatum esse, & nullum vaporem Epilepsiam concitare posse, nisi proprietatis & naturæ Vitriolatæ sit, dubito. Cum enim ipsi paroxysmum Epilepticum excitari statuant, cum exhalationes malignæ acres, acidæ, adstringentes & corrosiuæ spiritibus animalibus miscentur: id non solùm ex Vitriolo, sed & aliis pluribus fieri potest, alumine scilicet & Sale Armoniaco, vt & Antimonio & Arsenico. Vnde Petræus de Epilepsia scribit, humorem, qui Epileptici vaporis fomes est, ob copiam Salis-Vitriolati, Aluminosi & Armoniaci, quandoque & Mercurialis & Arsenicalis, phlegmate Mercuriali & Sulphure glutinoso exuto instar Aquæ fortis summam acrimoniæ, fermentationis, corrosionis & penetrationis vehementiam acquirere. Et certè si vapor iste, quod Quercetanus non negat, malignus est, potius malignitas in Antimonio & Arsenico quærenda est, quam in Vitriolo. Adstrictio in alumine quoque est; Vis corrodendi in omnibus salibus, vnde tot aquarum fortium differentiæ. Et multi in febribus & aliis morbis æruginosos humores vomitu reiiciunt, à quibus procul dubio etiam vapores congeneres in caput attolluntur, qui tamen Epilepsiam non excitant. Ergo æquè hic Chymicis ac Galenicis ad occultam & specificam qualitatem & proprietatem, necessarium illud humanæ ignorantiæ asylum, confugiendum. Vt non immeritò magnus ille Medicus, Ioannes Crato ad Zvvingerum in Epistolis à Scholtzio collectis, Epistola 137. scripsisse videatur: Vtinam ante vitæ meæ exitum veram dignotionem huius mali & verum remedium aliquis ostenderet.

QVÆSTIO IV.

Quomodo Cerebrum in Epilepſia afficiatur, & qua de cauſſa omnium ſenſuum actiones oboleantur?

Qua ratione cerebrum in Epilepſia afficiatur.

Quomodo Cerebrum in epilepſia afficiatur, id totum ex cognitione cauſſæ proximæ pendet. Nam qui ab humore craſſo Epilepſiam fieri ſtatuunt, neceſſariò etiam cerebrum vt partem organicam affici, eiúſque ventriculos ab humore iſto obſtrui ſentiunt. Verùm cum iſtam opinionem ſupra reiecerimus, eorúmque ſententiam probauerimus, qui à vapore mordace, acri & peculiari vi cerebro infeſto Epileſiam prouenire docent, rectè etiam hic ſtatuimus, cerebrum in Epilepſia affici, quatenus ob membranas ſuas ſenſu præditum eſt. Etſi enim cerebri ſubſtantia non ſentiat: tamen in membranis cerebri, & quæ illud continent, & in tenuiſſima illa membrana, quæ ventriculos cerebri intus inueſtit, ſenſus ineſt. Et hinc fit, vt malignitate & acrimonia materiæ Epilepticæ vellicatum cerebrum ſeſe cum neruoſo genere concutiat, atque id, quod moleſtum eſt, excutere conetur.

Qua verò de cauſa omnium ſenſuum actiones aboleantur in Epilepſia, ſi ea non fit ab obſtructione ab humore craſſo, alij aliter ſentiunt. Platerus in Epilepſia neruoſum genus moleſtè ab humore prauo affici ſtatuit, quam dum excutere conatur, cerebrum ſimul exagitari & in conſenſum trahi dicit; & dum ſuppetias ad expellendum id, quod moleſtum eſt, afferre nititur, ſpiritus animales à ſe in neruorum initia propellere, atque ita effuſis à cerebro ſpiritibus ſenſus internos ceſſare, & ſuis functionibus deſtitui; non aliter, quam in leipothymia & syncope nonnunquam ſpiritibus vitalibus effuſis cor à ſua functione ceſſat.

Alij ab anguſtia meatuum cerebri hoc prouenire ſtatuunt: Verùm non ab obſtructione, ſed dum cerebrum à vapore moleſto irritatur, contrahi & conſtringi illud dicunt, vnde meatuum oriatur anguſtia. Verùm magis probabile eſt, in Epilepſia magnam fieri ſpirituum animalium perturbationem, atque ideò omnes actiones turbari.

Nam

Nam cum actiones animales sine spirituum animalium, & quidem sese rectè habentium, ministerio perfici non possint; In Epilepsia vero spiritus animales sese rectè non habeant, sed variè turbentur, actionibus animalibus obeundis debito modo inseruire non posse, manifestum est.

QVÆSTIO V.

An motus conuulsiuus in Epilepsia fiat à facultate animali, an verò naturali?

Motus conuulsiui in Epilepsia quis autor.

De motus etiam illius conuulsiui, qui in Epilepsia accidit, quoque membra variè agitantur, natura & caussa inter Autores, præcipuè Thomam Erastum & Comitem Montanum, est controuersia. Thomas enim Erastus, *in Anatomia librorum Comitis Montani, & in disputatione de conuulsione*, pluribus defendere conatur, morbum hunc à facultate animali prouenire. Inter cætera autem vtitur hoc argumento: Omnis motus, quem appetitus cum rationalis tum irrationalis musculis imperat, siue benè siue malè id faciat, animalis est siue arbitrarius. Is autem motus, qui per contractionem musculorum ad sua capita fit, mandatur ab anima seu appetitu musculis. Omnis igitur motus talis dicitur & est voluntarius seu animalis. Minorem ita probat, quod nulla animati corporis actio, quæ ab eo, quatenus animatum est, editur, siue laudabilis ea sit, siue vituperabilis, ab vlla eiusmodi corporis affectione, nihil ad hanc rem concurrente anima, produci possit. Musculorum verò illa contractio, qua citra alicuius rei extraneæ operam, ad sua capita contrahuntur, ac membra, in quæ inserta sunt, mouent, operatio est animati corporis, qua animatum. Et proinde eiusmodi musculorum motus à re nulla alia fieri potest, anima non coagente. Cum vero naturalis non sit, vtpote qui per musculos voluntarij motus instrumenta exercetur, esse animalem & arbitrarium statuit.

Contra Comes Montanus hoc negat, *lib. 3. de morb. cap. 30. & defensione quinta aduersus Erastum*, idque hac ratione. Si facultas animalis motum imperat partibus, imperium hoc ex appetitu oriri necesse est. Appetitus autem oritur ex cognitione; cognitio à sensu; sed sensus in

Epilepsia

Epilepsia non vigent, & illud, quod corpori molestum, neque percipere neque facultatibns superioribus communicare possunt. Deinde etsi in alijs conuulsionibus & spasmo sensus sunt integri : tamen motus omnis, qui fit à facultate animali, est voluntarius seu spontaneus : At conuulsiuum motum præter voluntatem & contra eam fieri nemo ignorat; ac propterea facultati animali asscribi non potest.

Verùm etsi opiniones hæ extremè discrepare videantur : tamen neutra per se veritati planè consentanea est, sed si coniungantur, veram sententiam constituunt; cum vtraque vis & expultrix naturalis & motrix animalis facultas in Epilepsia concurrant. Etenim motus hi conuulsiui simpliciter animales non sunt, cum contra voluntatem fiant. Neque etiam simpliciter naturales; cùm fiant beneficio musculi, animalis facultatis instrumenti : neque credibile sit, facultatem naturalem expultricem posse tam vehementes ac validos motus solam edere.

Itaque hac de re sic statuendum puto. Cerebri membranæ, vbi à materia mordaci & maligna vellicantur ac molestantur, illud, quod molestum est, excutere conantur. Atque hoc modo vis expultrix cerebri primò quidem mouetur : Eadem tamen animalem facultatem, quæ subjecto illi simul inest, in consensum trahit, eamque ad expulsionem lacessit. Hinc fit, vt potentia illa cerebrum vehementius dilatet & comprimat, ac ista compressione, quod sibi molestum est, excutere conetur, quod iu sternutatione fieri videmus. Imò simul facultatem mouentem in neruoso & musculoso genere in consensum trahit. Atque hoc modo à facultate expultrice quidem initium motus est, motus tamen vehementiam iuuat vis animalis. Aliter enim sese habet expulsio in parte, quæ motu destituitur; aliter in ea parte, quæ ad modum apta est; variantque symptomata secundum partes subjectas; Id quod & in sternutatione, quæ magnam cum Epilepsia conuenientiam habet, videre est, vt & in singultu Quanquam enim princeps & prima caussa sternutationis sit

vis expultrix cerebri: Irritatur tamen eadem & in consensum trahit vim motricem capitis & thoracis, cerebrúmque irritatum in expulsione ista à motrice functione corporis adiuuatur, musculíque capitis & pectoris contrahuntur, vt felicius ac potentius id, quod molestum est, à cerebro expellere possit. Videantur etiam, quæ suprà de conuulsione dicta sunt.

QVAESTIO VI.
An Sanguis in Paroxysmo Epilepsiæ sit mittendus?

Sanguis an in Epilepsia paroxysmo mittendus.

Fuerunt quidem inter antiquos nonnulli, qui in Epilepsiæ Paroxysmo venam aperiendam censuerunt. Verùm hodie nemo Medicorum est, qui id suadeat aut tentet. Etenim in ista vehementi & inordinata concussione corporis nec commodè satis institui potest venæ sectio, nec si posset, satis tutò ac cum vtilitate aliqua adhiberetur. Nam cum in Paroxysmo Epileptico maxima naturæ & caussæ morbificæ lucta sit, ac natura id vnicè agat, vt materiam illam sibi molestam excutiat, eadémque valde laboret tum ob denegatum animalium spirituum influxum, ac respiratio & hinc aliæ actiones non rectè sese habeant: facilè fieri posset, vt sanguine & cum eo spiritibus subtractis natura succumberet, & ita æger in ipso paroxysmo cum summa medicinæ ignominia expiraret. Nec vlla caussa est, quæ venæ sectionem suadeat; nec per eam æger à Paroxysmo citius liberari potest.

QVAESTIO VII.
An extra Paroxysmum sanguis mittendus sit in Epilepsia?

Sunt quidem nonnulli, qui nec extra paroxysmum in Epilepsia sanguinem mittendum censent, eâ imprimis de caussa, quod morbus hic ab humore frigido & crasso oriatur. Sed, vt sæpe dictum, ex falsa hypothesi id asserunt: neque enim ab humore crasso, sed potius à tenui ortum habet Epilepsia. Ideóque etsi nonnunquam fieri queat, vt corporis constitutio pituitosa adsit, aut è

ventri

ventriculo vel alia parte determinata nullo ſanguinis vitio concurrente Epilepſia excitari poſſit, & ita venæ ſectione opus non ſit: (in quibus etiam caſibus nulla venæ ſectionis ſupra facta eſt mentio) tamen in Epilepſia per eſſentiam, & ſi plenitudinis cuiuſdam notæ appareant, aut ſanguis multus melancholicus adſit, vena omnino aperienda eſt; cum indicans venæ ſectionis adſit: modò vires id permittant. Idem faciendum, ſit à conſueta aliqua ſanguinis euacuatione, vt menſium in fœminis, vel Hæmorrhoidum ſuppreſſione Epilepſia originem habeat.

QVAESTIO VIII.

Quænam vena in Epilepſia ſit aperienda?

Quæ verò vena aperienda ſit in Epilepſia, Autores non planè conſentiunt. Etſi verò ſuprà in ſingulis Epilepſiæ differentiis, quæ vena, vbi opus eſt, aperienda ſit, definitum eſt: tamen vt res clarior fiat, & quo fundamento ſupra propoſita nitantur, patefiat, ſciendum; ſi Epilepſia fiat per primarium Cerebri affectum, & aliqua plenitudo ſanguinis in capite appareat, vel in toto corpore ſanguinis plenitudo adſit, quæ vel ad producendam vel fouendam Epilepſiam faciat, viréſque permittant, commodiſſimè in cubito vena aperitur, quâ ſanguis euacuatur, & à capite deriuatur. Si vero Epilepſia ſit per conſenſum ab vtero, ac menſtruorum ſuppreſſione, vel à ſuppreſſis hæmorrhoidibus, venæ in cruribus aperiendæ ſunt, vt & ſanguini motus ſuppreſſus concilietur, & materia à capite reuellatur.

Quæ vena in Epilepſia aperiẽda.

QVAESTIO IX.

An Vomitus in Epilepſia conueniat?

Etſi nonnulli vomitum in Epilepſia planè improbent, ea imprimis de cauſſa, quod vomitus caput, quod aliàs in Epilepſia afficitur, concutiat: tamen hæc ratio ſufficiẽs non eſt, nec vomitus planè improbandus, ſed diſtinctione opus eſt. Etenim vbi cerebrum primariò afficitur, aut vbi à parte aliqua externa Epilepſiæ cauſſa cerebro cõmunicatur

Vomitus an in Epilepſia conueniat.

nullus vſus eſt vomitus; & experientia docuit, eos, qui violentioribus per aluum & vomitum ſimul purgantibus in Epilepſia cerebro primario affecto vtuntur, non ſolum nihil commodi inde percipere, ſed peius inde habere.

Nota. Sed tum vomitus prodeſt, & locum habet, vbi Epilepſia per conſenſum ventriculi, partiumque vicinarum oritur, ſeu cum cauſa Epilepſiæ iis in locis hæret, è quibus per vomitum excludi poteſt. Et naturæ quædam ad vomitum ſatis pronæ ſunt, nec facilè incommodi aliquid ex eo tum metuendum. Et ſit, vt caput aliquo modo afficiatur vomitu: tamen longè maius commodum eſt, quod tum ex eo prouenit.

QVÆSTIO X.

An Frictiones in Paroxyſmo Epileptico vſum habeant?

Frictiones in Epilepſia. Non malè *in ſpicilegio cap. de Epilepſia* ſcribit Franciſcus Hildesheim; in ipſo paroxyſmo Epileptico nullum vnquam auxilium præſtantius ſe expertum eſſe, quàm frictiones validas ac violentas ſcapularum, brachiorum, crurum, & ipſius dorſi cum pannis aſperioribus & piloſis. Eraſtus tamen, *diſp. 4. contra Paracelſ.* frictiones non multi vſus eſſe putat, quod nihil euacuare ex loco affecto poſſint, propter obtuſum membrorum ſenſum. Verum enim vero ſententia prior verior eſt. Etſi enim verum ſit, ſenſum tum eſſe obtuſum: tamen ſi frictiones fortiores ſint, quales eſſe debent, ſenſus ſopiti excitantur quaſi. Præterea etſi ſenſus frictiones non percipiat: tamen frictiones fortes partes calefaciunt, humores & ſpiritus ad partem, quæ fricatur, concitant, ac mouent. Vnde fit, vt vapores ad caput tendentes verſus inferiora & partes illas, quæ frictione incaluerunt, attrahantur & diſcutiantur.

QVÆSTIO XI.

An in Paroxyſmo Epileptico ſternutationem ciere liceat?

Sternutatoria in Epilepſia an cõueniãt. Sunt nonnulli, qui in paroxyſmo Epileptico ſternutationes ciendas non putant eâ de cauſſa, quod humores craſſos ſternutatoria è cerebro excutere non poſſint, verùm eos mouendo & agitando maiores obſtructiones pariant:

riant: imò, capite non euacuato, visui insigne damnum adferre possint; cum experientiâ constet, ex intempestiuo sternutamentorum vsu, materia in cerebro copiosâ agitatâ, neruorum opticorum obstructionem & hinc cœcitatem secutam fuisse. Verùm supponunt hi ex antiqua opinione, à crassis humoribus ventriculos cerebri obstruentibus excitari Epilepsiam. Cùm verò supra satis sit demonstratum, non ab humore crasso, sed potius tenui, imò vapore & aurâ Epilepsiam excitari, frustra hoc incommodum metuitur, materiamque talem ptarmica satis discutere valent. Atque vsus & experientia docet, nihil damni à ptarmicis in Epilepsia exhibitis prouenire, sed cum summa vtilitate ea adhiberi. Interim non negamus, in aliis morbis, in quibus materia crassa & copiosa in capite abundat, ptarmica cautè & cum circumspectione esse adhibenda.

QVÆSTIO XII.

An Apium Epilepticis sit noxium?

Auicenn. *lib.* 3. *Fen.* 1. *tr.* 5. *cap.* 11. è cibis præcipuè apium reiicit, vtpote quod peculiarem proprietatem Epilepsiam commouendi habeat; quem Arnoldus de Villanouâ *lib.* 1. *cap.* 2. & alij, inter quos è recentioribus est Tabernæmontanus, sequuntur. Auicennam verò reprehendit Leonhard. Iacchin. de acutor. morb. curat. & merum delirium esse, id putat; cum Galenus *in consil. de puero Epileptico*, Apium Epilepticis concedat. *An apiū Epilepticis sit noxium?*

Verùm non solum Auicennas, sed & Alex. Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 15. Apium Epilepticis, ceu naturaliter eos offendens, prohibet. Et Plinius *lib.* 20. *nat. Histor. cap.* 11. ex Chrysippo & Dionysio refert, in puerperio ab eo cibo comitiales fieri, qui vbera hauriunt. Cum ergo tot docti viri id affirment, non puto planè istam sententiam esse reijciendam, sed potius experientiam, quæ non planè refragabitur, consulendam. Et quamuis multi hodiè sine noxa vtantur eo: ij tamen ad Epilepsiam dispositi non sunt. Et licet Galenus Apium Epilepticis concedat, id tamen degustare saltem permittit, sicut & Smyrnium, quod tamen postea caput replere scribit; & similia, quæ

ei ætati, & in Epilepsia parum commoda, concedit: quâ ipsa de causâ Hercul. Saxon. hoc Consilium cum sale legendum putat.

Hoc tamen hîc monendum, cum de Apio quæstio est, petroselinum nobis ita dictum, intelligendum esse. Id enim est verum apium hortense, & domesticum antiquorum; quod verò apium hodie dicitur vulgò, id est apium palustre antiquorum.

QVÆSTIO XIII.

An Cranij humani aliquis in Epilepsia vsus sit?

Cranij humani in Epilepsia vsus

Cranium humanum contra Epilepsiam hodie vsurpari notissimum est. Reprehendit tamen hoc Erastus *in disputat. contra Paracelsum part.* 4. scribitque, Diabolum persuasisse latenter hominibus, vt prò Epilepsiæ depulsione vterentur puluere ex cranio humano præparato, & iussisse, vt deuorarent fœminas fœminæ, mares masculi. Paracelsum verò cum inaniter offerri cranii puluerem inaniter offerri cranii puluerem animaduertisset, vt superstitionem confirmaret & augeret, ossiculum quoddam paruum, angulare, magnitudine vnguis in capitis vertice inueniri, mentitum esse, quod epotum liberaret ab Epilepsia, & ne in mendacio deprehenderetur, addidisse, non in omnium capitibus, sed in quorundam saltem reperiri. Ipse verò Erastus in nullis reperiri statuit.

Verùm enim verò etsi verum sit, inter medicamenta passim circumferri multa, quæ reipsa, quod de ijs prædicatur, non præstent; nolim tamen hoc facilè de cranio humano asseuerare; cum tot docti eruditíque Medici testentur, verum esse, quòd de efficacia cranii humani in Epilepsia scribitur, præcipuè cum Erastus nullam rationem, quæ contrarium suadeat, afferat. Ideóque etsi superstitiosorum medicamentorum vsus rectè reiiciatur, atque inde etiam Galenus *de simpl. med. fac.* scribat, absurdum & indignum hominibus esse, talia vsurpare: Idem tamen Galenus *lib.* 11. *de simpl. Medic. fac. titul. de Ossibus* refert, se nouisse quendam ossa combusta potui exhibuisse

haud

haud scientibus quid biberent, ne scilicet ea auersarentur, ac multorum tùm Epilepsiam tum Arthritidem curasse. Id quod de cranio etiam obseruare cuique promtum est. Et imprimis ad Epilepsiam curandam efficacissimus est spiritus, qui ex eo elicitur, si infantibus gutt. vj. vel vij. adultioribus plures exhibeantur; vt & sal ille volatilis, qui in destillatione liquoris huius è cranio colligitur.

Officulũ triangulare in cranio humano.

Paracelsum quoque ossiculum illud in cranio humano reperiri affirmantem mendacii immeritò arguit Thomas Erastus. Etsi enim ipse ea non viderit: in multis tamen ad commissuram suturæ coronalis & sagittalis talia ossicula triangularia reperiuntur. Et sunt penes me aliqua, quæ nuper etiam meis Auditoribus monstraui, quæque habeo ex dono Dn. D. Michaëlis Doringii, iam medicinæ Doctoris & Physici Vratislauislauiensis, qui cum iter in Sabaudia cum Dn. Guilielmo Fabricio Hildano, chirurgo celeberrimo faceret, in ossuariâ obuiâ multa ex craniis ibi asseruatis cùm Dn. Fabricio collegit.

QVAESTIO XIV.

Vtrum Amuleta prosint in Epilepsia.

Amuletarum in Epilepsia vsus.

Cum de Amuletis quædam in genere dicta sint in Tract. de Consens. & Dissens. Chymic. cum Aristotel. & Galen. ea, quæ ibi prolata sunt, hic repetenda non censeo, sed argumenta solùm, quæ *loc. allegato* affert Erastus contra Amuleta, examinabo. Primò quidem scribit, cum naturalia πάθη siue propter formam substantiæ effectricem, siue propter certam temperaturam rebus subjectis insint, non aliter mutentur, quam per sensibilium qualitatem alterationem, seu temperamenti mutationem. Quippe formæ substantiales neque corrumpuntur, neque mutantur, non mutato temperamento: At ab Amuletis eiusmodi temperamentum sensibilium qualitatum mutari nequit. Verum enimverò male præsupponit Erastus, nullas in rebus dari qualitates & per eas mutationes, præter eas, quæ sunt à temperamento primarum qualitatum; aut si dantur, non mutari posse, nisi temperamento

ſenſibilium qualitatum mutato. Experientia enim multiplici conſtat, dari multas occultas qualitates, quæ ab ipſa forma ſubſtantiali non mediante temperamento primarum qualitatum fluunt. Hæ ergo qualitates cum ſui generis qualitates contrarias habeant, vnde rerum Antipathiæ proueniunt, poſſunt mutari, non mutato temperamento à ſui generis qualitatibus.

Deinde nec illud admitti poteſt, occultas qualitates non niſi proxima,& quæ contingunt, corpora afficere, in remota vero,& inter quæ aliquod interiectum ſit,non agere. Reperiuntur enim, inter quos & feles ea eſt antipathia, vt ad præſentiam felis etiam ciſtæ incluſæ, & quam non vident, animo deficiant. Et Magnetis vires trahendi ferrum nullo obice aut obſtaculo impediri poſſe, ac per tabulam interpoſitam ferrum à Magnete trahi, res ipſa docet. Et quod Eraſtus negat, ferrum à magnete per medias carnes & cutim trahi, id affirmat Ambroſius Paræus, *lib. 8. Chirurg. cap. 15.* vbi refert,quendam Chirurgum hernias puerorum curaſſe magnete in tenuiſſimum puluerem redacto, & cum polenta exhibito, inguine verò,quà præcipitabantur inteſtina, melle inuncto, & ſubtili ferri limatura aſperſa.

Quod etiam impoſſibile putat Eraſtus, fruſtum lapidis aut radicis appenſum cuti tantam vim morbifici humoris educere, vt morbum tam terribilem iugulare poſſit, id impoſſibile non eſt. Etſi enim ſenſibiliter humores vitioſos non educant talia: in ipſam tamen cauſſam morbificam aliquo modo agere poſſunt. Etenim non ipſi humores, quatenus tales, cauſſa Epilepſiæ ſunt, ſed malignum illud in humoribus, & praua humorum διάθεσις, ac quod peculiari vi cerebro infeſtum eſt, quod in minima etiam quantitate magnas vires habet, vt in venenis videre eſt. Illud ergo ſi extinguatur, & qualitas illa ſi tollatur, Epilepſia ceſſat, humore manente, modò is non totus corruptus ſit. Nec impoſſibile eſt, humorem aliquem qualitate praua depoſitâ manere, ſicut non ſolum id in coctione humorum & febribus extincto paroxyſmo videre eſt, ſed & aliis in rebus apparet. Spiritus Vitrioli, exempl.

gratia,

gratia, insignem aciditatem & acrimoniam habet; at si aliquid Salis vel ol. 🜿ri addatur, omnem illam amittit. Vina pendula corrigi possunt manente substantia. Ita & Cereuisiæ acescentes sæpe qualitatem illam deponunt.

QVÆSTIO XV.

An vsus Sanguinis humani conueniat in Epilepsia?

Ex Tertulliani *Apologetico aduersus gentes* patet, Romæ vsitatum fuisse, vt in Theatro & arena iugulatorum gladiatorum sanguinem recentem de iugulo decurrentem & tepentem adhuc cõtra morbum comitialem biberent. Idem Plinius *lib.28.natur. Histor. cap.1.* testatur & Cornel. Cels. *lib.1.cap.34.*

Verùm vt illa ipsa theatrica spectacula & gladiatorum cædes diaboli inuentum sunt: ita, vt Plinij, *loc.allegato*, verbis vtar, ille euersor iuris humani, monstrorúmque artifex cæde humana & sanguinis humani effusione delectatus ex hominum sanguine & sacrificia & pharmaca per suos sacerdotes fraudulenter instituit, hominibúsque superstitiosis persuasit, vt contra Epilepsiam sanguinem humanum haurirent. Verùm nullius animalis sanguis adhuc calens sine incommodo bibitur. Docétque experientia, sanguinem animalium, potissimum adhuc calentem & spirituosum, haustum magnam in corpore mutationem efficere; possuntque inde Lycanthropia & Galianthropia excitari, ita vt homines eorum animalium mores referre incipiant, de quo supra *cap.16.* dictum. Sanguinem quoque humanum Epilepticis nihil profuisse, sed animum ferocem induxisse, eadem experientia docuit. Nota est ex Iulio Capitolino historia de Marci Antonij Philosophi Imperatoris vxore Faustina. Ea enim cum amore gladiatoris detineretur & contabesceret, Marcus Imperator id ad Chaldæos & Mathematicos retulit, qui suaserunt, vt occiso gladiatore Faustina tepidum cruorem illius biberet, viróque suo mox concumberet; quo quidem sanguine gladiatoris hausto amorem deposuit (forsan desiderio potius per remotionem obiecti, quam sanguinis haustu, sublato) vis autem illius gladiatoris sanguinis sese prodidit in

partu illius Faustinæ. Antonius enim, quem peperit, homo crudelis & gladiatorio animo ac temeritate fuit, vt pugnis gladiatoriis & cruentis cædibus Rempubl. Romanam ferè attriuerit.

Refert quoque Ioan. Lang. *Epist. lib.* 1. *cap.* 71. quendam Pastorem sicarium & homicidam duos habuisse filios, quos sibi in sui facinoris & latrocinij subsidium asciuit. Cùm verò iuniorem ad tam sæua obeunda facinora pusillanimem animaduertisset, occiso in sylua Ottonis tabellario, panem sanguine occisi madidum filio esurienti edendum præbuit, quo degustato, tãquam dæmonis œstro percitus, sese ad quæuis perpetranda flagitia longè audaciorem factum, dum de eo sumeretur supplicium, sponte confessus est. Plura de sanguinis humani, instinctu diaboli, vsu videantur in allegata modo Epistola. Summa, vt Lucanus scribit:

——nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

CAPVT XXXI.

De Caro, Nomen.

Carus vnde dictus. CArus ἀπὸ τῆς κάρης, à capite sic dictus est, quod sit capitis grauitas & inexpugnabilis dormiendi necessitas. Latini nonnulli torporem, Arabes Subeth appellant. Idem cum Caro etiam affectus videtur esse malum, quod Hippocrates 7. *Aphor.* 14. & 58. ἔκπληξιν & ἀφωνίαν nominat. Quanquam ἀφωνία pro magnitudine affectus interdum Apoplexiæ tribui videatur. Etsi verò Carus nonnunquam pro comate sumitur: tamen cum de caro propriè dicto loquimur, est is proximus apoplexiæ affectus, in quo non solùm somnus longior est & profundior, quam in lethargo, sed præterea æger vocatus non audit, & nisi punctus vix sentit, & quamuis sentit, non tamen loquitur aut oculos aperit. Respiratio tamen illæsa est, quo

quo ipſo ab Apoplexia differt; in qua reſpiratio eſt difficilis cum ſtertore. Quando verò Galenus 4. *de loc. aff. cap.* 2.& 2. *acutor. aphor.* 20. ſcribit; in caro hominem neque ſentire neque moueri, neque intelligere, neque meminiſſe, id ita accipi debet, quod Carotici non ſentiunt nec mouentur, niſi obſcurè & confuſo quaſi iudicio, dum videlicet obiecto fortius feriente ac pungente partem contrahunt, quod non fit in Apoplexia.

Definitio.

Eſt videlicet Carus, vt Galenus definit, *de ſymptom. different. cap.* 3. Paralyſis quædam τῆς φανταστικῆς, ſeu vt res clarius explicetur; reſolutio & priuatio quædam ſenſuum internorum & externorum, motúſque voluntarij, ſpirandi ſolùm facultate illæſa: Seu ſomnus profundus cum ſenſus & motus, reſpiratione excepta, imaginationiſque ſeu imminutione ſeu ablatione, ob impedimentum motus ac liberum exercitium ſpirituum animalium. *Definitio*

Cauſſæ.

Cauſſam huius mali proximam eſſe in ſpiritibus animalibus, qui in organa ſenſus & motus influere ac liberè in cerebro moueri non poſſunt, planum eſſe puto. Hoc autem impedimentum plerique deducunt ab anguſtia ventriculorum cerebri, quam à compreſſione vel ab obſtructione prouenire ſtatuunt. *Cauſſa proxima.*

Et quidem primo à compreſſione cranij & cerebri fieri Carum, docet Fernelius *lib.5.Pathol.cap.2.* dum ſcribit, ſe vidiſſe quendam ictu vehementi ac valido concidiſſe, vt ſanguis ex oculis, naribus, auribus & ore emanarit, hinc totius mentis ſenſúſque ſtupor inuaſerit, vt caluaria pertuſa ac denuo obducta fuerit, omnéque remedij genus ſine ſenſu inductum fuerit, atque is tertio menſe reſtitutus immemor omnium, quæ acciderant. Refértque Mercurialis, ſe vidiſſe quendam ab importuna cranij perforatione factum caroticum, vbi ſcilicet in vulneribus inter perforandum vel eximendum os membrana cerebri violatur, negligétius impreſſo inſtrumento Chirurgico, quod μηνιγγοφύλακα appellant. Pertinet & huc muſculorum temporalium ac arteriarum contuſio niſi cauſſæ iſtæ commodius

ad

ad tertium caussæ genus referri possent, de quo postea. Pertinent & huc allegati aphorismi 14.*&* 58.*sect.*7.

Secundò ab obstructione meatuum cerebri, imò cerebri refrigeratione & humectatione ab humore quodam frigido & crasso Carum fieri posse negandum non videtur: Cum omninò inter soporis prænaturalis species hæc sit grauissima. Ad hanc caussam faciunt iter per loca frigida, in pluuiis & niuibus, habitatio in conclaui nuper ædificato & humido.

Tertiò. Sed præter angustiam caussæ illæ externæ, ictus & percussiones capitis casúsque alio etiam modo actiones animales turbare posse videntur, videl. vel agitatis, commotis & perturbatis saltem spiritibus, vel etiam neruis, quibus spiritus feruntur, ruptis. De qua caussa vtraque Fernelius *loc. allegato* ita scribit: Fiunt præterea & soporosi affectus cerebro ictu vel casu vehementius concusso. Agitatis quippe & commotis spiritibus nulla rectè actio edi potest, túmque subsistit homo quasi attonitus, vt qui aut timore aut verecundia obstupuit. At si concussionis vi & impetu fracta & depressa caluaria meninges cerebrúmque premit, sensus atque sermonis expers obstupescit homo. At certè cum effractum cerebrum est, atque eius aut neruorum inde prodeuntium diuulsio quædam obtigit, omnibus quidem fractis ac debilitatis deterrimus sopor oritur exiguam nobis salutis spem relinquens.

Pertinere huc videtur & ea Cari species, quæ fit arteriis carotidibus & musculis temporalibus affectis. Cum enim hæ arteriæ spiritum vitalem ad animalium spirituum generationem ad cerebrum vehant, si lædantur hæ arteriæ, & spiritui vitali transitus denegetur, spirituum animalium generatio non fit, & ita spiritibus vel deficientibus, vel perturbatis Carus oritur. Idem fit musculis temporalibus contusis, compressis vel alio modo læsis, quos idcirco Hippocr. *lib. de articulis* καρώδεαι nominat. Habent enim non solùm maximum cum cerebro consensum propter insignes neruos, qui si lædantur, facilè cerebro malum communicatur, sed & arteriæ carotides his musculis læsis lædi possunt.

Nota.

Ad hanc differentiam Cari, quæ à perturbatione ſpirituum fit,pertinet & ille, qui fit à vehementiſſimis doloribus,à cauſſa ſiue interna, ſiue externa, diſſipatis videlicet ſpiritibus & concidente in cerebro ſpirituum animalium robore, vnde nonnulli etiam ſubſidentiam cerebri deducunt,quæ peculiaris in hoc affectu anguſtiæ cauſſa ſit.

Pertinet huc & ille ſomnus grauis,qui in Epileptici paroxyſmi fine accidit.

Quartò. Quibus tandem meritò addimus vim narcoticam,de qua ſupra *cap.2.*dictum,*& cap.ſeq.*de Apoplexia dicetur, dum ſpiritus animales torpidi & ad actiones ſuas inepti redduntur. Accidit hoc ex medicamentorum narcoticorum cum aſſumtorum tùm extra applicatorum vſu. Deinde quædam venena carum inducunt, ſicut ex morſu Aſpidis ſoporem & torporem lethalem accidere, Plutarchus *de morte Cleopatræ* ſcribit;vt & fungorum quorundam eſus & alia venena. Sæpe etiam ex intus genitis malignis humoribus,in malignis febribus carus accidit. Imò interdum in intermittentibus etiam febribus in principio paroxyſmi calore attenuata & fuſa materia vapores ad caput eleuantur & carum excitant, qui non prius ceſſat, quàm vapores illi diſcuſſi ſint. Et quod in febribus à toto corpore accidit quandoque, idem etiam à priuatis partibus, inteſtinis & vermibus in iis,ac vtero accidere poteſt. Refert quoque Mercurialis, Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum apud eos naſcentium,& curari ſuffitu bituminis & barbæ hirci. Pertinet huc & fumus carbonum accenſorum in conclaui concluſorum, qui & aërem craſſum & ventilando calori ineptum reddit,& vi narcotica ſpiritus torpidos efficit. Quod præſtant & vapores illi è muſto & cereuiſia feruente exhalantes.

Differentiæ.

Differentiæ vtiles & ad curationem cognitu neceſſariæ à cauſſarum diuerſitate,& locorum, in quibus illæ in corpore generantur,varietate petuntur. Carus videlicet alius eſt per eſſentiam, vbi materia eius cauſſa in capite generatur;alius per conſenſum, & quidem nunc ex hac nunc *Differentiæ.*

ex

ex illa parte prouenit. Caussæ quoque sunt variæ, vt modò dictum.

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica ipsius affectus. Æger graui & continuo somno opprimitur, atque oculos habet clausos; quod non fit in catalepsi; & si eos, dum magno clamore vocatur, aperit, statim iterum claudit: Interrogatus non respondet; quod fit in Lethargo, in quo ipsa febris semper coniungitur; cùm carus si cum febre sit, accessiones saltem febrium sequatur. Si pungatur, sentit & membrum contrahit; quod non fit in Apoplexia: Libera tamen respiratio adest; nisi caussæ vehementia sit maxima, ac tum parum ab Apoplexia differt hic affectus.

Signa Caussarum.

Signa caussarum. Caussæ quoque huius affectus sua habent indicia. Nam si à compressione est, præcessit contusio vel ictus; quod ab astantibus cognosci potest: sicut & si à fumo carbonum aut veneno hoc malum originem trahat. Si ab obstructione vel cerebri humectatione, pituitæ signa aderunt ex antegressis caussis humectantibus & refrigerantibus, vt aëre, cibis, medicamentis, ex temperamento itidem ac habitu corporis humidiore ac frigidiore & signis aliis, de quibus suprà *part.* I. Si febris adsit, facilè suis cognoscitur signis, & naturam caussæ patefacit. Si ex vermibus originem habeat; item si vapor ab inferioribus ascendens malum producat, diligenter inquirendum, in qua parte fons mali & materia, quæ vaporem illum narcoticum suppeditat, hæreat.

Prognostica.

Prognostica. 1. Τὸ καρῶδες vbique malum, teste Hippocrate, *in Coac. prædict.* & Galeno I. *Prorrh. Aphor.* 29. Nam & actiones animales, excepta sola respiratione, sunt affectæ, & cerebrum, quod nobile membrum est, patitur. Magis verò periculosus est carus, in quo respiratio quoque læditur. Tum enim Apoplexiam in propinquo esse indicio est.

2. Cephalalgia καρώδης cum capitis grauitate conuulsionem indicat. Hippocrat. *in Coac.* Cuius rei caussam hanc reddunt, quod humor frigidus non nimis crassus in neruorum substantiam penetret, eos repleat, extendat, aut

frigore

frigore vellicet, vt conuulsio sequatur. Verum probabilius est, materiam, quæ seu cerebrum humectando & replendo, seu vi Narcotica carum inducit, etiam simul peculiari modo neruoso generi infestam esse, illudque vellicare, & prout in hunc vel illum locum prius incidit, hoc vel illud Symptoma prius producere posse. Etenim si in Epilepsia in fine paroxysmi sopor accidit, non tam ob defatigatum à nimia agitatione cerebrum, quam quod, vt rectè Platerus hac de re statuit, vapores maligni, qui prius neruosum genus afficiendo motus Epilepticos excitabant, postea cerebrum labefactando soporem inducunt: Cur non etiam vapor aut humor, qui prius in cerebro soporem inducebat, postea ad neruosum genus conuersus idem vellicare & conuulsionem parere possit? Cuius rei documentum præbet vinum & spiritus vini. Etenim compertum est, ebriis nonnunquam post soporem conuulsionem superuenisse. *Nota.*

3. Carus in declinatione febrium continuarum proueniens, si vires sint debiles, lethalis est.

4. Si Cranio contuso meninges & cerebrum contundantur, malum est; quoniam æger aphonia corripitur, & sensu motúque priuatur. Si verò cerebrum ipsum effringatur, aut neruorum fiat auulsio, deteriora symptomata succedunt, cum exigua salutis spe, vt ex 7. *Aphor.* 14. & 58. colligitur.

5. Carus & somnus nimius ac grauis post quamlibet magnam inanitionem aut spirituum dissipationem & absumptionem, pessimus est. Ægrum enim morti vicinum nunciat.

Indicationes.

Si malum hoc proueniat à copiosa pituita cerebrum refrigerante, humectante, & irrigante, vel etiam meatus eius obstruente, calefacienda, attenuanda, & euacuanda ea erit, habita prius ratione totius corporis. Si autem ab humore vel vapore narcotico fiat, ea exhibenda, quæ peculiarem facultatem habent narcoticam vim infringendi: simulque partis, quæ illam materiam suppeditat, habenda ratio est. Si à veneno proueniat, curatio ad illud dirigenda. *Indicationes.*

dirigenda. Si accidat à compreſſionē cerebri, cranium eleuandum, affluxus prohibendus, & quod affluxit, diſcutiendum.

Curatio.

Curatio. Ergo ſi vel à pituita, vel à vapore narcotico originem habeat Carus, habita prius totius corporis ratione, eóque euacuato, reuulſionibus inſtitutis per frictiones, glandes, clyſteres acres, vt ſuprà *part.*1. dictum, caput per errhina, apophlegmatiſmos & ſimilia euacuetur, vt ibidem dictum. Æger frequenter Rutam & Pulegium olfaciat, aceto intincta; Pars capitis anterior fricetur ol. rutæ, cui caſtoreum admiſtum ſit, vel etiam addatur Sinapi ac Nigella, vel ſinapiſmi inſtituantur. Acetum quoque acerrimum laminæ ferreæ candenti infundatur, ac vapor naribus excipiatur, quod efficax eſt in affectibus ſoporoſis remedium. Reliqua quoque curatio ferè inſtituitur, vt *capite ſeq. de Apoplexia* dicetur.

Si autem cum febre vel vermibus coniungatur Carus, vel aliunde per conſenſum accidat, reſpiciendum ad totum corpus vel ad partem mittentem. Materia ſcilicet à capite auertenda, cerebrúmque, quod eſt membrum recipiens, roborandum. Imprimis materia, quæ cauſſam ſuppeditat, tollenda: ſublato enim morbo principali vel fomite, & illud, quod eum ſequitur, ceſſat. Ea tamen non ſunt negligenda, quæ vim narcoticam infringunt; ideóque acetum, ruta, pulegium olfacienda.

Si autem à veneno hoc malum inductum ſit, & quidem hauſto, mox vomitus inſtituatur: Deinde dentur conuenientia Alexipharmaca. Si Opium ſumptum ſit, caſtoreum mixtum cum oxymelite detur. Si Hyoſcyamus, caſſia lignea aut caſtoreum exhibeatur: Si morſu animalis venenati inductum ſit venenum & hinc pendens Carus, conuenienti. Alexipharmaca danda, ac venenum per vulnus extrahendum. Si ignoretur venenum, propinetur Theriaca antiqua cum caſtoreo. Sin extra admotum ſit Narcoticum, ol. caſtor. rutæ & de piperibus conuenit.

Simul in his omnibus danda opera, vt æger à ſomno excitetur, de quo ſuprà *c.*2. dictum. Nimirū extra adhibenda Ruta,

Ruta,& ex ea parata medicamenta, Castoreum, Acetum, Moschus, vel applicetur capiti Emplastrum ex vna parte scillæ, vna rutæ, & duabus castorei.

Nonnulli hic plura medicamenta à proprietate iuuantia contra hunc affectum proponunt. Dominic. Leonus *cap. proprio* scribit, quendam Empiricum retulisse, succum consolidæ, præcipuè minoris, quantitate ℥.ij. haustum, lethargicos & caro laborantes excitare, & omnem somnum profundum remouere. Idem scribit, fel gruis tepefactum in vase plumbeo & illitum occipiti à somno excitare; myrrham item & thus deglutitum somnum discutere. Recenset ibidem & alia quædam sub ceruicali posita, vel corpori alligata, quæ vigilias præstant, vt oculos, cor & fel philomelæ, pennam dextræ alæ merulæ, caput & cor vespertilionis, oculos vpupæ, quæ tamen videntur esse superstitiosa.

Cum etiam interdum accidat, vt Medicus ad eos, qui fumo carbonum, vel vapore musti aut cereuisiæ feruentis penè suffocati sunt, subitò vocetur, quid tum agendum sit, vt in promptu habeat necesse est. Forestus *lib.15. obseru. 36. in scholio* curationem ex Haly *Practicæ lib.6.cap.* 4. desumptam proponit. Verùm Haly eò loci non de fumo suffocatis, sed de strangulatis & fune suffocatis agit. Æger autem talis statim in aerem liberum exportandus, & os diducendum ac apertum seruandum, & sp. vini optimè rectificatus, in quo aliquid Theriacæ dissolutum sit, vel aqua Theriacalis aut Apoplectica instillanda. Hinc vbi æger iterum moueri incipit, vomitorium ex multo oxymelite exhibendum, dorsoque ægri concusso vomitus excitandus. Hinc aliquod sternutatorium naribus insuflandum, & palato Theriaca, Mithridatium cum castoreo, aliáque, de quibus de Apoplexia dicetur, illinenda. Nec intermittendæ frictiones, clysteres. Tandem ea exhibenda, quæ spiritus animales & vitales reficere valent.

Si denique à compressione cranij & cerebri originem habeat Carus, curatio instituenda, vt suprà, *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Diæta.

Diæta. Æger contineatur in aëre temperato, vel ad siccum & calidum vergente, lucido, non tenebricoso, & clamore forti ac vociferatione excitetur. Instituantur & frictiones & ligaturæ extremorum. Reliqua ex iis, quæ de Lethargo dicta sunt, & iam de Apoplexia dicentur, petantur.

CAPVT XXXIII.

De Apoplexia, Nomen.

Apoplexia unde dicta. APoplexia, Græc. ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττειν dicitur, quod homo ceu fulmine ictus, aut victima ad aram cæsa, subitò concidat. Ἀφωνίαν & Apoplecticos ἀφώνους appellat Hippocrates *4. de rat. vict. in acut. 6. Aph. 51. 7. Apho. 55.* quod hoc malo correpti statim obmutescant.

Ἀφωνία quid sit. De voce verò ἀφωνίας notandum, etsi vox etiam lædi possit solùm instrumentis voci destinatis læsis; tamen Hippocrates, vt Galenus *in Comm. ad allegatos Aphorismos* docet, ἀφώνους κατ' ἐξοχὴν eos saltem, quibus sensus & motus ablatus, quique non aliter atque attoniti sine vllo sensu & motu prostrati iacent, sub nomine ἀφώνων intelligit, sub vno maximè manifesto symptomate τῆς ἀφωνίας omnes voluntarias actiones læsas comprehendens. Fit autem hoc & in Apoplexia & in Caro. Ideoque ἀφώνου nomine vtroque affectu laborantes comprehendit Hippocrates. Aphoniam quidem pro caro sumit, *5. Aphor. 5.* pro Apoplexia verò locis modo allegatis. Latinis morbus sideratus & attonitus appellatur, quod quasi fulmine tacti ægri concidant. Nonnullis quoque vniuersalis paralysis nominatur, quod omnium partum sensus & motus auferantur. Germani *den Schlag, und die Hand Gottes* nominant.

Definitio.

Definitio Est autem Apoplexia animalium actionum omnium, motus scilicet ac sensuum cum principum facultatum

læsione,

læsione, ablatio, ab influxu spirituum animalium in organa harum actionum denegato, orta. Cùm enim omnes actiones animales per spiritus animales expediantur, vbi spiritus in neruos & musculos non influunt, sensus ac motus perfici non possunt. Sola respiratio imminuta tamen aliquandiu reseruatur ob maximam eius necessitatem; quia natura de salute hominis sollicita, quicquid spirituum potest ad musculos thoracis mittit, & omnibus alijs motibus, quibus homo sine mortis periculo carere potest, ablatis respiratio, qua homo sine vitæ periculo carere non potest, quandiu possibile, seruatur. Præterea quia respiratio actio animalis simpliciter non est, sed præcipuè pulmonis motu perficitur, concurrente tamen motu pulmonis. Seruatur plerumque & pulsus integer, quia is non ab animali, sed vitali facultate proficiscitur. In vehementissima tamen Apoplexia fit languidus, paruus & celer.

Respiratio cur in Apoplecticis seruetur.
Nota.

Caussæ.

Cum actiones animales spirituum animali[um] opera proximè proficiscantur, meritò quoque actionum harum læsarum caussa in denegato spirituum animalium influxu & motu quæritur, & rectè proxima caussa Apoplexiæ & læsarum actionum animalium omnium statuitur esse denegatus influxus & motus spirituum animalium. Etsi verò antiqui hac de re consentiant, & ab obstructione ventriculorum cerebri hoc fieri putent: tamen hodie non eadem est omnium Medicorum ea de re sententia, vt in Institut. dictum, & postea *in quæstione prima* dicetur. Hic vero vt rem paucis complectamur, statuimus, influxum & motum spirituum animalium prohiberi, vel à meatuum, per quos Spiritus animales in sensuum & motus organa influunt, seu principij spinalis medullæ angustia, vel à spirituum animalium torpore & narcosi, vel ab eorundem spirituum effusione aut perturbatione.

Proxima Apoplexiæ caussa.

Angustia autem meatuum, per quos spiritus animales ad organa sensus & motus tendunt, cum rursum quatuor modis fieri possit, ab eorundem meatuum vel obstructione vel compressione, & quidem cum humores pituitosi &

Meatuũ angustia.

excrementitij, vt & ſanguis è vaſis ſuis ad baſin cerebri effuſus meatus illos obſtruere & comprimere queant; phlegmonodes etiam διάθεσις, & cranium ictu vel alia cauſſa externa compreſſum meatus illos comprimere & anguſtiores reddere poſſint: Cauſſæ, quæ ad curationem recto instituendam omnino diſcernendæ ſunt, ſex erunt. 1. Humores pituitoſi ſeu quicunqne alij excrementitij ſpirituum animalium influxum prohibentes. 2. Sanguis è vaſis ſuis ad cerebri baſin effuſus. 3. φλεγμονώδης cerebri διάθεσις. 4. Cerebri à cauſſa externa violenta compreſſio. 5. Vapor ſeu ſpiritus narcoticus ſpiritus animales torpidos reddens. 6. Spirituum animalium à vulnere vel capitis percuſſione perturbatio aut effuſio, de quibus ordine dicemus.

Pituita Apoplexiæ cauſſa.

I. Si pituita, vel etiam ſimul humor melancholicus ſubitò commoueatur, & ſpiritibus animalibus ad organa ſenſus & motus influxum prohibeat, non quidem, vt antiqui credebant, ventriculos cerebri obſtruendo, ſed baſin cerebri & principium neruorum, atque omnino cerebri oblongati, & in ſpinalem medullam iam deſinentis, partem, è qua omnes nerui originem ſuam habent, & per quam ſpiritus animales in omnes neruos influunt, ſeu premat, ſeu obſtruat, ſpiritibus animalibus influxus & tranſitus denegatur. Vtroque enim modo & compreſſione & obſtructione id fieri poſſe putamus. Nam ſi excrementa cerebri extra cerebrum ſubitò fundantur, principium neruorum comprimere poſſunt. Si vero intus cumulentur, & ad baſin cerebri & principium nexuorum ſubitò moueantur, illud obſtruunt.

Sanguis.

II. Si Sanguis è vaſis ſuis, ſeu ictu, ſeu contuſione, ſeu quocunque validiore impetu ad baſin cerebri & dictum locum effundatur, & non ſtatim per os, aures, nares, quod quandoque fieri ſolet, effundatur, ſed neruorum principio extra affuſus, eique incumbens id comprimat, & coarctet, Apoplexiam inducit. Huius rei duas hiſtorias deſcribit Fernelius *lib. 2. de abdit. rer. cauſſ. c.* 15. Primò enim refert, ſe vidiſſe aliquando virum viribus integrum ſiniſtri oculi ictu vehementiori repentè attonitum corruiſſe, cum

cum omnibus fortis Apoplexiæ indiciis atque intra 12. horas mortuum fuiſſe: In cuius mortui aperto capite neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum diuulſumque, ſed duntaxat internas oculi venas contuſionis vi diſruptas animaduerterit, è quibus ſanguis cochlearium duorum menſura ad cerebri baſin procubuerit. Deinde alium, qui citra cauſſam externam Apoplexia extinctus eſſet, ſe diſſecuiſſe refert, in quo humor craſſus ac viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformem inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis.

III. Non ſolùm ſanguis è venis effuſus dicto modo Apoplexiam generat, ſed & phlegmonodes diatheſis, quando ſcilicet cerebri vaſa ſanguinis copia ita replentur, vt ſubſtantia cerebri meatibúſque anguſtioribus redditis ſpiritibus tranſitus denegetur, de quo in Inſtitutionibus.

IV. Si ictu vel caſu vehementiore caluaria deprimatur, cerebrúmque & inde neruorum principium comprimatur, idem accidere poteſt. Vbi tamen impoſſibile non eſt, & ruptis vaſis ſanguinis effuſionem, & ſpirituum perturbationem, vt etiam fit in cerebri commotione, concurrere poſſe.

V. Si vapor ſeu ſpiritus narcoticus ſpiritus animales quaſi ſopiat, & ad motum ineptos reddat, neque in cerebro rectè mouentur, neque in organa ſenſus & motus influunt, & omnino ad actiones animales inepti redduntur. Id quod accidere poteſt, & ab opio, ac opiatis medicamentis, & à venenis ac humoribus narcoticam vim habentibus. Cum enim Carus & ſimiles affectiones ſomnolentæ ex humoribus in corpore genitis & venenis quandoque producantur: Apoplexiam etiam hoc modo generari poſſe, impoſſibile non eſt. Fruſtra verò laborant, qui horum affectuum cauſſam ex ſola frigiditate deducere conantur. Atque hinc fit, vt, etſi Apoplexia in Paralyſin interdum deſinat, tamen in eiuſmodi hominibus ratiocinatio & memoria vix priſtinum vigorem recuperet, ſed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipuè in

Spirituũ animaliũ torpor & narcoſis.

ſenio confectis, deinceps relinquantur. Quod accidit non tam, quod frigida & humida intemperies cerebro inducitur, quam quod à vapore narcòtico mala & torpida diatheſis cerebro & ſpiritibus imprimitur. Pertinet huc & illa à vino & ſpiritu vini narcoſis, qua nonnulli omni ſenſu & motu ablato moriuntur. Et multis nota ſunt exempla illorum, qui ebrij ſe currui domum reuerſuri commiſerunt, & ab aſſidentibus pro dormientibus habiti ſunt, domum reuerſi mortui inuenti ſunt. Et memini ante paucos annos hîc infantem quendam, cum in conclaui à parentibus domo egreſſis, ne extra domum vagaretur, concluſus eſſet, inuento vitro ſpiritu vini pleno, cum magnam partem eius exhauſiſſet, à parentibus domum reuerſis, humi proſtratum vitrum in brachiis tenentem ſemimortuum inuentum eſſe, & paulò poſt exſpiraſſe.

Spirituũ animalium effuſio aut perturbatio.

VI. Tandem ſi cerebrum vulneretur inſigniter, vt ſpiritus animales effundantur, vel etiam ictu aut caſu ita concutiatur, vt ſpiritus animales omnes perturbentur, id quod fit in commotione cerebri, de qua ſupra *parte* 1. *cap.* 20. dictum, Actiones illæ, quæ ſpirituum animalium opera perficiuntur, aboleri & Apoplexiam induci neceſſe eſt: de quo Hippocrat. 7. *Aphor.* 58. *Quibus occaſione aliqua cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinus fieri neceſſe eſt.*

Differentiæ.

Differentiæ.

Primò Apoplexia ſecundum gradus quoſdam diſtinguitur. Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. *&* *cap.* 10. 2. *Aphor.* 42. & alibi Apoplexiæ magnitudinem æſtimat ex reſpirationis noxa maiore vel minore. Fortiſſima enim Apoplexia eſt, in qua protinus cum ſenſu & motu in toto corpore ceſſat quoque reſpiratio; vnde nec ſtertor nec ſpuma in hac apparet. Tales ante triduum, ſiue ante horas 72. elapſas ſepulturæ dandi non ſunt, cum reſpiratio ſenſum noſtrum latere poſſit, & dubium ſit, vtrum Apoplexia extincti ſint, an vero Ecſtaſi melancholica vel præfocatione vteri labore. Ita de Ioanne Scoto, celebri illo Scholaſtico, narrant; quod bis ſit mortuus, & ſemel ſepultus. Cum enim incidiſſet in Ecſtaſin Melancholicam, & exanimi ſimilis

ſimilis iaceret, fratres illum pro mortuo ſepeliuerunt in ſepulchro concamerato. Tertia nocte ad ſe rediiſſe dicitur, cúmque exclamaſſet in ſepulchro capite ad fornicem illiſo, ídque pro ſpectri tumultu aliquandiu habitum eſſet, poſtea aperto ſepulchro mortuus tandem inuentus eſt. In his enim affectibus calor cordis tam inſigni ventilatione per pulmones non indiget, ſed ſufficienter διαπνοῇ corporis per motum arteriarum facta aliquantiſper temperatur & ſuſtinetur, de quo Galenus *6. de loc. aff. cap. 5.* Et proinde diligens exploratio motus etiam obſcuri arteriarum certius exhibet ſignum de reliqua in corpore aliqua vita, quam quæ aliàs capi ſolent ab admotis ori vel naribus lana aut goſſypio carptis, aut penna molli, aut candela accenſa, ſi moueantur, aut à terſiſſimo ſpeculo ori admoto, ſi ad halitum maculas contrahat, aut à cyatho aquæ pleno pectori impoſito, ſi agitatio aliqua percipiatur. Prætérea hac intra triduum expectatione calor faciei in cadauerosum mutatus, & fætor toto corpore exurgens mortuum oſtendit.

Proxima fortiſſimæ, atque ita fortis ac vehemens Apoplexia eſt, in qua æger difficulter & cum magna violentia reſpirat, ſtertórque auditur, & ſpuma circa os apparet. Tertia vehemens & ipſa eſt, ſed minus, vbi reſpiratio quidem violenta eſt, inæqualis tamen inordinata & intermittens. Poſtremò debilis eſt Apoplexia, vbi reſpiratio aliquem ordinem ſeruat, quæ in Paralyſin ferè alterius lateris deſinit, materia in ſpinalem medullam protruſâ.

Altera Apoplexiæ differentia eſt, quam cauſſarum conſideratio ſuppeditat, quæque ſenſibus facilè colligitur: Nimirum quod Apoplexia alia eſt ab humore pituitoſo, alia à ſanguine è vaſis violenter ruptis effuſo; alia à phlegmonode diatheſi; alia à cerebri à cauſſa externa compreſſione; alia à ſpirituum animalium perturbatione & effuſione ob cerebrum vulneratum & læſum.

Signa Diagnoſtica in genere.

Si homo ſubitò concidat, omníſque ſenſus ac motus ac ſimul vox repétè auferatur, ſola reſpiratione, ſed ea difficili, remanente, niſi quod æger quaſi dormiẽs aut quaſi mor- **Signa Diagnoſtica.**

tuus (nisi adhuc aliqua respiratio, color faciei & pulsus animaduertatur) iaceat, membrumque nullum moueat, sed omnia membra laxa sint, & si brachium vel pes eleuetur, pondere suo, vt in cadauere concidat, æger nec audiat, nec videat, nec si tangatur vel pungatur, sentiat, nec loquatur; ore hiante, & cum stertore respiret, oculosque clausos vel palpebras suspensas aut contractas habeat, pulsus tamen, nisi fortissima sit Apoplexia, plenus sit & validus, is apoplexi laborare dicitur. Resoluitur interdum in Apoplecticis & ani spincther, sicut id ante paucos annos in ciue quodam huius Academiæ obseruaui, qui cum Apoplexia corriperetur, anus sphinctere resoluto hiabat, vt clysterem iniectum retinere non posset.

Apoplexia à cognatis affectibus differentia.

Atque his signis Apoplexiam ab omnibus cognatis affectibus discernere non est difficile.

Primò quidem à Lethargo differt Apoplexia, quod Lethargo laborantes somnolenti sint, & excitari possunt. Apoplectici verò excitari non possunt, sed quasi mortui iacent, nisi quod stertunt. Præterea febris cum Lethargo coniuncta est, quæ in principio Apoplexiæ non adest: progressu tamen morbi calor quidam interdum in Apoplexia percipitur.

A Caro differt, quod hic non subitò, vt apoplexia, sed sensim inuadit, & libera ac facilis sine stertore est respiratio, aut si stertor adest, adest cum somno & quidem profundo; sensusque & motus in caro non est planè ablatus, ac si pungatur æger, sentit, & quamuis non loquatur, ad punctionem tamen mouetur & mẽbrum contrahit.

Ab vteri verò suffocatione differt, quod in apoplexia æger faciei colorem retinet, in vteri suffocatione autem color faciei mutatur ac cadaueri similis ést. In vteri quoque suffocatione vis sentiendi nonnunquam manet, neque respiratio impeditur, aut si caussa sit vehemens, vt etiam respiratio lædatur, tunc pulsus simul obscuratur, qui in Apoplexia plenus est ac validus: Cum cor in Apoplexia ita affectum non sit, vt instanti suffocationis periculo valdè repugnet.

A Syn

A Syncope diſcernitur, quod in ea quoque color faciei à naturali in pallidum & cadaueri ſimilem mutatur: deinde quod in ſyncope ſubitò ſpiritibus & ſanguine ad cor raptis muſculi per conſenſum afficiuntur, vnde ægri dentes atque os, item manus arctè claudunt, vt vix aperiri poſſint: cum in Apoplexia membra omnia laxa ſint. Neque, veluti in Apoplexia, in ſyncope ſenſus prorſus eſt ablatus; pulſus verò nullus eſt, vt & manifeſta reſpiratio nulla, aut ſi quæ eſt, maiorem æqualitatem ſeruat, quam in Apoplexia.

Ab ἐκστάσει verò Melancholica differt, quod in hac pulſus & reſpiratio obſcuratur, & ſigna malum melancholicum indicantia præceſſerunt.

Ab Epilepſia differt, quod in hâc corpus conuellitur, & motu inordinato concutitur, qui in Apoplexia nullus eſt.

A Catarrho ſuffocatiuo differt, quod in hâc ſubitò humor à capite ad pectus & pulmones decumbens reſpirationem & ſermonem ſæpius interrumpit, hominemque ſenſu & motu integro ſuffocat, aut certè ſuffocationis periculum minatur.

Signa cauſſarum.

Apoplexiam ab humore pituitoſo fieri cognoſcitur ex corporis conſtitutione, ætate, præcedente victus & vitæ generis & aëris ratione. Si ſcilicet temperatura corporis fuerit frigida & humida, corpus pallidum & molle, ætas ſenilis, ægerque antea in aëre frigido, humido, nebuloſo verſatus ſit, in otio vitam duxerit, & ſomno multo indulſerit, cibiſque frigidis & humidis vſus fuerit, ac conſueta per nares & fauces pituitæ vacuatio ſuppreſſa ſit. Quæ de pituitâ conjectura confirmatur, ſi æger, antequam in morbum incidit, capitis grauitatem, pigritiam in motu atque omnibus operantibus ſenſerit, ſi palpebras tumidas habuerit, cum ſtertore dormiuerit, in aqua ſe ſuffocari, aut glacie aut niue ſe operiri ſomniauerit, de quo etiam ſupra *part*.1. dictum.

2. Si ſanguis è vaſis ad baſin cerebri affuſus apoplexiæ cauſſa ſit, aliqua externa violentia, quæ vaſa vicina vulnerauit, vel rupit, præceſſit, quod adſtantes indicabunt.

2. Si à phlegmonode diathesi cum ſanguinis copia ortum habeat Apoplexia, ſigna eius ſunt, ſi æger ante morbum toto corpore & imprimis facie rubeat, calidæ & humidæ conſtitutionis ſit, lautè vixerit, cibiſque boni & multi nutrimenti vſus fuerit, vinum generoſum biberit, in aëre calido & humido verſatus ſit, in otio vixerit, aut minus ſe exercuerit, ſomno nimio indulſerit, abſque ſollicitudine vixerit, conſueta aliqua ſanguinis euacuatio ſuppreſſa ſit, tenſionem & grauitatem in corpore ſenſerit, vrinam craſſam & rubram emiſerit. Quæ ſigna confirmantur, ſi venæ colli turgeant, in ſomno rubra ſpectra appareant, vt ſupra *part.* 1. *de Intemperie capitis cum Plethora*, dictum.

4. Si narcoticum quid extra ſumptum Apoplexiam induxerit, ex aliorum relatione id Medicus cognoſcet. Sicut nec ille affectus latet Medicum, ſi quis vino vel ſpiritu eius ſeſe ingurgitauerit. Si autem intus in corpore genitus ſit ille vapor, id ex eo colligitur, quod reliquarum cauſſarum indicia abſunt, & nulla pituitæ vel ſanguinis abundantia in corpore animaduertitur, & nihilomnius cum ſignis Apoplexiæ æger quaſi attonitus ſubitò concidit.

5. Si à vulnere, vel ictu, aut caſu cerebrum læſum ſit, nec illud Medicum latere poteſt.

Prognoſtica.

Progno-ſtica.

1. Quicunque ſani repentè doloribus capitis tentantur, & ſtatim obmuteſcunt ac ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt; niſi febris eos prehendat, 6. *aphor.* 51. *&* 5. *aphor.* 5. Febris autem intelligitur non quælibet, ſed acuta, quæ materiam illam pituitoſam ac ſpiritum flatulentum tum attenuet tum diſſoluat. Si tamen Apoplexia ortum habeat ab affectione cerebri plegmononode, febris, quæ adeſt, morbum non leuat, propterea quod phrenitica quædam ſymptomata accerſantur, quæ omnes facultates corporis vehementius proſternunt.

2. Apoplexiam fortem ſoluere impoſſibile eſt, debilem non facile, 2. *aphor.* 42. Ideoque Medicus mox inter initia

cura

curationis ſeſe prognoſtico muniat, & in adhibendis neceſſariis remediis non cunctetur: in generoſis tamen ac vehementibus remediis adminiſtrandis cautus & non temerarius ſit. Accipiendus autem hic aphoriſmus de Apoplexia, quam materia pituitoſa & craſſa efficit, quæ facilè diſcuti nequit, & vbi virtus omnis, ac imprimis expultrix, obruta & conſopita eſt, ſuffocationiſque periculum imminet. Quæ autem à compreſſione fit & externa violentia, facilius curationem admittit, materiâ è venis per venæ ſectionem tempeſtiuè exhauſtâ.

3. Apoplexiæ verò vehementia ex noxæ, quam reſpirationi affert, vehementia dignoſcitur: teſte Galeno, *3. de loc. affect. ca. 7.* Maximè enim vitæ neceſſaria eſt reſpiratio, tandemque ægri ſpiritu præcluſo ſuffocantur. Quatuor verò gradus ſeu differentias huius morbi ex reſpiratione magis minúsve læſa idem Galenus, *2. aph.* 42. conſtituit, vt antea etiam dictum. Si enim reſpiratio ordinem aliquem ſeruat, debilis eſt Apoplexia, quæ in Paralyſin alterius lateris ferè deſinit. Si verò reſpiratio eſt quidem contenta ac violenta, inæqualis tamen, inordinata ac intermittens, vehemens iam eſt Apoplexia. Vbi reſpiratio cum magna violentia eſt, ſtertorque auditur, & ſpuma circa os apparet, fortis iam ac vehementior eſt Apoplexia. Vnde Hippocr. *2. aph.* 43. *Strangulati & ſuffocati, nondum tamen mortui, ad ſe non redeant, quorum circa os collecta ſpuma apparet.* Sciendum tamen hic, cum ſpuma illa fiat ex materia humida & ſpiritu ſiue flatu, à motu vel calore vel vtroque, materiam illam humidam duplicem eſſe poſſe in Apoplecticis, humorem ſcilicet pituitoſum, vel propriam pulmonis humiditatem. Si materia ſpumæ ſit propria pulmonum humiditas, quæ ob vehementiſſimam cordis compreſſionem, anguſtiam & calorem excitatur, ſpuma ea paucior eſt, & hinc illa Apoplexia lethalis. Si verò ſpuma fiat ex humore pituitoſo, qui ex difficili reſpiratione flatu repletur, ſpuma eſt copioſior, & tales apoplectici interdum ſeruantur. Refertq; Galenus, *in comm. alleg. apho.* nonnullos, quibus ſtrangulatis ſpuma circa os apparuit, ſibi eſſe reſtitutos, quamuis id rarò accidat. Eadem ſtertoris ratio eſt; qui quò vehementior,

eò

eò malum periculoſius eſt. Si tamen ſtertor antea magnus fuit, & is iam minuatur, ſymptomatibus reliquis non remittentibus, mortis iam inſtantis indicium eſt. Vbi verò mox cum ſenſu & motu ipſa quoque reſpiratio ad ſenſum aboletur, atque inde nec ſtertor nec ſpuma appareat, cum ſpiritus vel aëris inſpirati reciprocatio nulla ſit, fortiſſima Apoplexia eſt.

4. Et quidem ita interdum in Apoplexia ad ſenſum aboletur reſpiratio, vt an æger viuat, an mortuus ſit ambigatur, & ſignis quibuſdam ad id explorandum opus ſit, de quibus antea dictum. Ac tutiſſimum tunc eſt, tales ante tertium diem finitum non ſepelire; cum reſpiratio ſenſum latere poſſit; de quo etiam ſupra de differentiis dictum.

5. Apoplecticis, ſi à difficili reſpiratione ſudor ſuperueniat, lethale eſt. Ea enim ἐφίδρωσις ſeu ſudatiuncula ob appreſſione caloris innati accidit.

6. Si Apoplexia iuuenem atque æſtate invaſerit, maximam cauſſæ vehementiam oſtendit: ideoque talis Apoplexia admodum periculoſa eſt, 2. *aphor.* 34.

7. Si ſubitaneis apoplexiis febris mediocris ac diuturnior ſuperueniat, periculoſum. 1. *prorrhet. comm.* 2. *aphor.* 50.

8. Appoplexia, ſi ſoluitur, plerumq; in paralyſin deſinit, materia naturæ robore in alterutrum latus depulſa. Neque tamen ſemper, etſi in Paralyſin deſinit Apoplexia, æger ſeruatur: Quia ſæpe aut morbus ipſe redit, aut ſopor grauis prehendit, à quo æger non euadit, ob ſummam cerebri debilitatem, præſertim ſi ſit ſenex, Nonnunquam apoplexia finitur fluxu phlegmatico oris, qualis lue venerea laborantibus poſt inunctiones mercuriales accidit.

Curatio in Genere.

Curatio in genere. Medicus ad ægrum vocatus, ſi eum Apoplexia correptum videat, eamque fortiſſimam eſſe animaduertat, non temerè aut facilè eius curationem ſuſcipiat. Ne tamen planè eum deſeruiſſe aut neglexiſſe videatur, frictiones, clyſteres & alia, quæ ſpiritus animales excitare poſſunt, adhibeat,

hibeat, generosiora verò medicamenta non prostituat. Si verò aliqua vitæ spes supersit, ad curationem, cum prognostico tamen, accedat, & quidem maturè, quod faciendum est, faciat, idque seu de die, seu de nocte exsequatur, cùm morbus exiguo tempore incrementum capiat.

Cùm itaque in Apoplexia actiones animales ablatæ sint, & facultates quasi sopitæ, danda opera est, vt facultas animalis excitetur. Et cùm actiones animales cessent ob spirituum animalium denegatum influxum, curandum, vt iis in principium neruorum transitus patefiat: & ne plus humorum vel vaporum, qui malum augere possent, ad caput feratur, cauendum. Reliqua curandi ratio, quæ caussam aufert, pro diuersitate caussarum instituenda.

Primùm itaque æger in loco temperato collocetnr, nec omnino supinus & extensus decumbat, sed aliqua ex parte sedes, erectáque ceruice, vt facilius aërem attrahat, tegumenta sint leuia, & cuneo interposito os apertum seruetur, nares prehendantur, pili, præsertim in cruribus, vellicentur, digiti complicentur, totum corpus concutiatur, vt spiritibus via aperiatur, moderatè tamen, ne agitatione vehementiore fusa in corpore pleno materia morbum augeat & foueat.

Frictiones. Partes extremæ, ac potissimum volæ pedum, fricentur sale & aceto, extrema fortiter ligentur: ruta, cuius loco Balsamum rutæ vel Apoplecticum, vt & succini, saluia castoreum vsurpare licet, naribus admoueatur: vt & vertici & nuchæ.

Cucurbitularũ suppositoriorum & clysterum vsus. Cucurbitulæ cruribus affigantur. Imò in Apoplexia summum & vnicum remedium habentur cucurbitulæ capiti impositæ: quod remedij genus D. Fracastorius apoplexiâ correptus nutibus suis indicasse fertur; sed non intellectus periit. Ano glandes indantur, clysteres inijciantur. Et quidem clysteres tam ante quam post venæ sectionem, si ea opus sit, adhibere licet, qui etsi ex primis viis solùm ac intestinis euacuare videantur, tamen consecutionis ratione à toto corpore trahunt & vapores exhalantes à capite auertunt. Itaque eadem die duos vel tres clysteres inijcere licet, seu diu seu noctu id fiat, prout res

postu

postulat. Sint autem glandes aut clysteres paulo acriores.

Exemp. gratia.

℞. *Spec. hier logad. vel hier. colocynth.* ʒ.ij.*sem.Carui,rutæ an.*℈.ij.*sal.gemm.an.* ℈. j. Cum s.q. mellis cocti. F. suppositoria.

Clyster fiat talis.℞.*Parietar.betonic.betæ,saluiæ, rutæ,origan.primul.veris an.*M.j.*sem.carui,fœnicul.an.*ʒ.ij.Coq.in aqu. fontana.Colat.℞.℔.j.in ea dissolue. *El.diaphœnic.* ʒ.vj.*Indi mai.bened.laxat.an.*℥.ij.*ol.chamæmel.rutac.an.*℥. j.ß.*mellis rosat.colat.*℥.j.*salis comm.*ʒ.i.ß. F. Clyster.

Vel : ℞.*Herb.chamæpyt. paralys. salu.hyssop. stœchad.calaminth. rutæ , parietar. beton. centaur. minor. an.* M. ß. *sem. seseleos, vrtic. rutæ, fœnicul. anisi an.* ʒ. ij. *flor. anethi p.* j. *colocynth. p.* ij.Coq.in aq.communi.

Colat. ℞. ℥.x. in quibus dissolue *Elect. bened. laxat.*℥.ß. *diaphœnic.*ʒ.vj.*ol.de Castor.rutæ an.* ℥.j.M.pro Enemate.

Potest & aliquid croci metallorum addi ; vel ebulliat eius ʒ.j.in spir.vini & cum decocto appropriato iniiciatur.

Alius fortior : ℞. *Rad.Angel. ireos an.* ʒ.iii. *fol. rutæ, calaminthæ , pulegij,hyssop. centaurij minor. lauri an.* M. i. *flor. stœchad.Arabic. lauendul. an.* M.ß. *fol. senæ, semin. cartham. an.* ℥.ß. *baccar. iuniperi* ʒ. iii. *agar. albi* ʒ. ii. *pulp.colocynth. in petia ligatæ , vel* huius loco in melancholico humore *hellebor. nigri* ʒ. i. Coq. in s. q.hydromel.

Colat.℞.℔.j.*Elect.hier.simpl.*ʒ.vi.*hier.logad. benedict. laxat.an.* ʒ. ii. *pilul. coch.* ℈.i.*ol.rutacei* ℥.ii.*mell.rosat.colat.vel anthosat.* ℥.i. *sal.gemm.*℈.iv.F.Clyster.

Si clyster debito tempore non reddatur , glande aluus prouocetur. Sæpe tamen accidit,vt antea etiam dictum, vt sphyncter ani resoluatur,vnde anus planè pateat ac clysteres sine fructu iniiciantur , cum retineri non possint ; qui casus plerumque desperatus est.

Vena sectio. Imprimis verò sollicitus sit Medicus , an venam aperire liceat & necessarium sit. De hac enim verum , quod Celsus *lib.* 3. *cap.*28. scribit : *Si omnia membra vehementer resoluta sint,sanguinis detractio vel occidit vel liberat. Aliud curationis genus vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantum differt , vitam interim infestat. Post sanguinis missionem*

nem si non redit & motus & mens, nihil spei superest; si redit, sanitas quoque conspicitur.

Ergo considerandum, an sanguis caussæ principalis, vel adiuuantis, vel sine qua non, rationem habeat, viréſque ferant, túmque sanguis mittitendus. Vires autem non actionum animalium ablatione æstimandæ sunt, sed quales ante Apoplexiæ inuasionem fuerant. Si enim tùm satis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, nisi planè fortis sit Apoplexia. Nec vires sunt in Apoplexia debiles per resolutionem (quæ debilitas venæ sectionem prohibet) sed per suffocationem & oppressionem. Ac proinde non solùm non prohibent, sed & coindicant venæ sectionem. Si verò nullo modò sanguis peccet, aut vires sint deiectæ, aut æger admodum senex, venæ sectio intermittenda. *Nota.*

Statim verò & sine omni mora siue noctu, siue de die Apoplexiâ quis corripiatur, venæ sectio instituatur, & quidem ante clysterem, præsertim si sit fortior Apoplexia. Si non adeo fortis, clyster præmitti potest. Fricetur tamen prius corpus, & aperiatur vena in brachio. Quanquam enim nonnulli è saphena incipiant: tamen eius sectio parùm prodest in tam præcipiti morbo, cum vena sit exigua & tam longè à capite ac sanguinis officina distet, nec satis citò, nec satis copiosè sanguinem à capite reuellere possit. Licet quoque sanguinis euacuatio aliqua suppressa Apoplexiam antecesserit: tamen in paroxysmo Apoplexiæ non agitur de sanguinis euacuatione suppressa reuocanda, sed laboratur, vt emittatur sanguis, qui ita vrget, vt nisi subitò euacuetur, mortem minetur. *Quando venæ sectio instituenda.*

Aperiatur verò Cephalica vel communis, & plus vel minus sanguinis emittatur, pro copiæ ratione & virium tolerantiâ. *Quænam vena aperienda.*

Est & hoc hîc notandum, vtilius ac tutius esse, non vnâ vice mittere, quantum opus est sanguinis, sed per vices, intra tamen paucarum horarum spatium. Nam per iteratam illam sanguinis missionem, & materia facilius mouetur, & vires non deiiciuntur. Atque inspiciatur post primam venæ sectionem ægri facies, & pulsus exploretur, & si color faciei viuidior reddatur, & respiratio

faci

facilior, ac pulsus se bene habeat, benè sperandum, & confidentius sanguinis missio repeti potest.

Cucurbitulæ cum scarificatione quibus partibus applicandæ.

Si venæ sectione vti non liceat, reuulsio fiat per cucurbitulas, cum scarificatione applicatas, cruribus, brachiis, lumbis, scapulis; non verò posteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis musculis respiratio magis impediatur. Quanquam Aëtius post purgationem corporis etiam hypochondrijs eas adhibere non dubitat: Sicut & capiti nonnulli vnam magnam cum multa flamma adhibent.

Venarum iugularium sectio.

Ad euacuationem materiæ proximæ è capite expedit, si fieri potest, venas narium aperire aut mediam frontis. Nonnulli venæ iugularis sectionem commendant, secundum longitudinem factam, vt facilius coalescat, estque illa in Apoplecticis satis conspicua, vt collum stringere vel ligare opus non sit. Peritum tamen & prudentem chirurgum hæc sectio requirit, & ne post venæ sectionem arctiore ligaturâ opus sit, Emplastrum de bolo armeno, Aloë, pilis leporinis & albumine oui vulneri imponatur.

Aquarũ apoplecticarum vsus.

Commodè quoque in Paroxysmo Apoplectico aliquid aquæ Apoplecticæ ægro infunditur, siue sit à vapore narcotico, siue à pituita Apoplexia. Aquæ enim hæ ob summam penetrandi vim præsentissimum sæpe afferunt auxilium, & multos ab imminente Apoplexia, vel etiam iam præsente liberarunt. Modò sanguis non valde abundet, qui aquarum istarum vsu fundi posset, aut à caussa externa aut violenta quadam malum ortum habeat, vt postea in quæstione dicetur.

Vel de hac potiuncula:

℞. *Aq. Langij, cardamom. an.* ℥. ß. *cubebar.* ℥. j. *apoplectic.* ℥. j. ß. *essentiæ anthos, salu. an.* ʒ. j. *flor. pæon.* g̃. *Kerm. an.* ʒ. ß. *Extract. pæon.* g̃. v. *betonic.* g̃. iij. *succini alb. præparat.* ℈. j. *conf. diaplir. c. m. & ol. succin.* ʒ. iij. Misc.

Si quoque à caussa interna ortum habeat Apoplexia, Sternutationem ciere vtile est, de quo mox dicetur in curatione Apoplexiæ pituitosæ.

Curatio Apoplexiæ Pituitosæ.

Reliqua Curatio secundum caussarum diuersitatem, quæ supra fuit proposita, instituenda. Primò ergo Apoplexiam, quæ à pituita ortum habet, quod attinet, præter ea, quæ antea in genere sunt proposita, & ad excitandum spiritum animalem necessaria sunt, in specie quædam adhuc monenda sunt. *Curatio apoplexiæ pituitosæ.*

Imprimis & hîc Medicus attendat, an venam aperire liceat. Quod faciendum, si sanguis pituitæ permisceatur, ac caussæ adiuuantis, vel sine qua non rationem habeat, viresque ferant. Minus tamen in hac specie Apoplexiæ, quam in sanguinea, sanguinis euacuandum. Vulnus in venæ sectione fiat amplius. Aliàs enim sanguis, qui crassior est, statim subsistit. *Vena sectio.*

Si venæ sectione vti non liceat, cucurbitulis cum scarificatione, vtendum, vt antea in genere dictum. *Cucurbitularum applicatio.*

Nec post venæ sectionem à reliquis reuulsionem generibus supra propositis desistendum.

Imprimis clysteres repetendi *ex radic. angelic. fœnicul. pœon. cortic. sambuci, fol. Rutæ, Saluiæ, Hyssop. Origan. Betonic. Rorismar. Maioran. Calaminth. pulegij, florib. stœchad. Arab. lauendulæ, granis Iuniperi, ebuli, sem. pœon. fœnicul. anisi, Agarico, sena, Colocynthide, sem. Carthami, El. Hieræ simpl. diacolocynth. Logadij, Pacchij, Diaphœnic. Benedict. Laxat. Pilul. coch. melle anthosat. Ol. rutac. Laurin. Chamæmel.* *Clysterum iniectio.*

Et omninò laborandum, vt materia ad diuersas corporis partes distrahatur, cerebrúmque ab angustia & oppressione liberetur.

Post Purgatio instituatur cum pilul. fœtid. cochiis, aureis, Arabicis, Indis, quæ acuantur Trochisc. Alhandal, Diagryd. vel extr. Scammon. addito ℥. vno atque altero castorei. Aut loco pilularum, extracta illarum vel alia conuenientia extracta vsurpentur. Et vt facilius degluttiantur, pilulæ dissoluantur conueniente liquore. Neque ingratus sapor illarum metuendus, cum sensus gustus in ægris his etiam torpeat; Vel extracta purgantia in liquore dissoluta exhibeantur. *Purgatio.*

℞. *Pilul. coch.* ℈. ij. *de agarico* ℈. j. *trochisc. albandal.*

 ℥. iij.

g̃. iij. *diagryd.* g̃. ij. *castor.* g̃. iij. F. Massa cum melle Anthosato, quæ dissoluatur in aq. Saluiæ ℥. iij. Vel: *Extracti catholici* ℈. ij. *in aquæ saluiæ* ℥. iij. exhibeantur, additis extract. liquid. castorei gutt. iij. Vel fiat talis Potio.

℞. *Fol. senæ* ʒ. iij. *follicul. senæ* ʒ. ij. *agar. albi* ʒ. j. ß. *turbith. elect.* ʒ. ß. *Zingiber, galang. an.* ℈. ij. Coqu. in aqu. saluiæ & rorismar. Colat. ℥. ij. ß. add. *Diaphœnic.* ʒ. j. ß. *castor.* ℈. ß. *oxymel. simpl.* ℥. ß. F. Potio. Vomitiora verò fugienda, ne suffocationis periculum augeatur, & caput repleatur.

Vomitoria an locum hic habeant. Ideoque etsi purgantia vehementiora conueniunt, vt exigua quantitate exhiberi possint: Antimonium tamen hic non conuenit, cum vomitum simul moueat.

Cauteriorum vsus. Auicennas post euacuationem etiam ferrum candens admouet coronali suturæ & occipiti, quod ratione doloris & caloris sensum ablatum reuocat, & in hac pituitosa saltem Apoplexia locum habet. Rhases sartagine candente blandius vtitur, quam ita capiti admouet, vt capilli saltem adurantur, non cutis. Possunt & vesicatoria brachiis, pedibus & syncipiti admoueri.

Particulares capitis euacuationes. Corpore vniuerso purgato particulares euacuationes instituendæ sunt, tam quæ sensibiliter per os & nares fiunt, quam quæ insensibiliter per poros cutis in capite, de quo *part.* 1. *cap.* 10. dictum.

Linguæ & palati inunctiones. Lingua ergo & palatum inungantur mithridatio vel theriaca veteri, vel aurea Alexandrina, vel diacoro vel confect. Anacardina. *Sinapi vsus.* Sinapi etiam semen pituitam potenter prouocat. Coquitur autem in vino forti, & eo palatum fricatur, vel in puluerem redactum, & melle exceptum palato inungitur. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præstant. Omnibus vero hisce vtiliter admiscetur Castoreum.

Errhina. Parantur & Errhina cum vel sine sternutatione, quibus materia è capite elicitur, quæ fiunt ex maioran. semine Nigellæ, pipere, Castoreo & simil.

Vt: ℞. *Pulu. maioran. piperis, nucis mosch. sem. nigell. an.* ℈. j. *castor.* g̃. vj. Cum oleo irino M. in formam linimenti.

Vel

Vel cum cera & terebinth. fiant Naſalia in figura pyramidali, quæ alligata filo naribus induntur.

Sternutatio magis mouetur, ſi forma pulueris indantur vel naribus inflentur. Fortiores ſunt Pyrethrum, Helleborus albus.

Vtendum denique iis, quæ caput per inſenſibiles meatus euacuant, cuiuſmodi ſunt olea calida ſpinali medullæ eiuſque potiſſimum initio & capiti, abraſis prius pilis, applicata & inuncta, qualia ſunt: *Oleum rutac. irinum, laurinum, Caſtor. de lateribus, de piperibus. Ol. deſtill. Spicæ, Roriſmar. Iuniperi, Ceræ, Terebinth.* quibus Spir. Vini, vel Aquæ Apoplecticæ addi poſſunt. Item Bdellium aqua vitæ diſſolutum.

His ita peractis ad Cerebrum roborandum, & reliquam materiam diſcutiendam medicamenta exhiberi poſſunt. Inter quæ facilè primas obtinent. *Aquæ deſtillatæ & Spiritus; vt aqua Lauendulæ, Cinamomi, Saluiæ, Roriſmarini, Rutæ, Lilij Conuallium, flor. Tiliæ; & compoſitæ Apoplecticæ dictæ*, quarum paſſim multæ deſcriptiones exſtant apud Langium, Vid. Vidium, Euonymum, Vveckerum, Quercetanum & alios. *Cerebri roboratio.*

Vnam atque alteram ſaltem hic afferre libet.

Aqua Apoplectica meæ deſcriptionis, quæ in noſtro pharmacopolio parata habetur, hæc eſt.

♃. *flor. primul. veris* ℥. vj. *affunde vini Rhenani Canthar.* vj. Stent in infuſione per dies iv. poſtea deſtillentur. In deſtillato infunde per dies 3. *flor. lilij conuall.* ℔. iij. *roriſmar.* ℔. j. Iterum deſtillentur. Hinc ſuo tempore.

♃. *Flor. tiliæ* ℥. vj. *lauendul.* ℔. j. ß. *fol. & flor. betonic. ſaluiæ, rutæ an.* M. j. *flor. ſtœchad. Arabic.* M. ij. ß. *rad. pœon. viſci querni an.* ℥. vj. *ſem. pœon. erucæ an.* ℥. iij. Affunde deſtillatum liquorem & vini Maluatici q. ſ. Stent in infuſione per dies viij. Iterum deſtillentur. Tandem adde *Cubebar. nucis moſchatæ, granor. Paradiſi, cardamom. an.* ℥. j. ß. *calam. aromat. galang. an.* ℥. j. *caryophyll.* ℥. ß. *ſpec. diambr. cum moſcho & ambra diamoſch. an.* ʒ. ij. Stent in infuſione per dies 8.

Iterum deſtillentur: In vltima deſtillatione liquor diuidi, & tertiæ parti in deſtillando caſtorei. ℥. j. addi poteſt.

Solent quidem nonnulli iſtis aquis totis in deſtillando admiſcere caſtoreum. Verum cum eæ & præſeruationis loco parentur, caſtoreum verò ingratum illis ſaporem conciliet, præſtat eas ſine caſtoreo parare, & parti ſaltem alicui caſtoreum addere. Aqua Apoplectica D. Sigiſmundi Kolreuteri.

℞. *Nuc. moſch. caryoph. macis, zingib. zedoar. galang. maior. & min. piperis albi, nigri, longi, cinamomi, calami arom. cyperi rot. doronic. gran. parad. cardamomi, cubeb. caſtorei, ſem. carui, fœnic. aniſi, cort. citri, limon. aurantior. an.* ʒ. iij. *thuris, myrrh. maſtich. aloës hepat. an.* ʒ. ij. *ſpic. Ind. Celt. vulgar. rad. gentian. pœon. an.* ℥. ß. *eryng. ireos, pœon. pyreth. ligni viſci q. corylini an.* ℥. ß. *fol. chamædr. nepetæ, chamæpyt. meliſſophyll. ſaluiæ, roriſmar. maioran. an.* M. ß. *euphra.* M. ij. *puleg. menth. hyſſop. artenſiæ, origan. ſerpill. chelidon. an.* M. ß. *beton.* M. j. *aneth.* M. ß. *dactylor. amygd. d. an.* ℥. ß. *baccar. iuniperi* M. j. *fl. ſambuc. violar. lauend. tiliæ, roſar. rub. pœon. primulæ ver. an.* p. ij. *borrag. bugloſſ. lil. conuall. an.* p. ij. *croci* ʒ. j. ß. Conciſ. & conquaſſ. ſuperinfund. *vini albi Rhen. ſpir. vini opt. & puriſſ. an. canth.* ij. ß.

Bene obturato vaſe ponantur per menſem integrum ad Solem æſtiuum, vel propè fornacem, tempore hyemali, ſingulis diebus bis vel ter agitando, ac poſtmodum fiat deſtillatio.

Vel: ℞. *Flor. lauendul. tiliæ, pœoniæ, ſaluiæ, anthos, lilij conuall. an.* ℥. j. *viſci q. Luna decreſcente collecti* ℥. ß. *fol. beton. primulæ veris, hyſſopi an.* M. j. *cubebar. macis, nucis moſch. an.* ℥. ß. *ſem. erucæ* ʒ. ij. affunde vini q. ſ. deſtillentur.

Alia.

℞. *Cardamomi min. cubebar. nucis moſch. an.* ℥. ß. *ligni de viſci q.* ℥. j. *fol. rutæ, ſaluiæ min. an.* ℥. j. ß. *flor. lauendul.* ℥. iij. *caſtorei opt.* ℥. j. ß. Inciſis & contuſis affund. *vini Rhenand. opt. vel aq. lil. conualli. cum vino deſtill. q. ſ.* digerantur per d. 14. in vitro probè ſigillato, deſtillentur deinde. ſ. a. in B.

Alia.

℞. *Flor. lauend.* M. ij. *anthos, ſpic. ſambuc. rutæ, roriſmar. puleg. calaminth. ment. criſp. origan. ſerpill. beton. ſaluiæ, moior.*

fol.

fol. lauri an. ℥. ß. *sem. anisi, fœnic. pœon. an.* ʒ. iij. *eruc. rad. enul. ireos flor. angelic. doron. obstrutij, pyreth. pimpinell. pœon. asari an.* ℥. ß. *cinamom.* ℥. ß. *zingib. cubeb. nuc. mosch. caryoph. macis an.* ʒ. ij. *grann. parad. cardamomi, galang. zedoar. croci, piper. trium gen. an.* ℈. iv. *cal. arom.* ℥. ß. *spir. Ind. schœnanth. stœch. Arab. an.* ℈. iv. *visci q.* ℥. j. *castor.* ℥. ß. *flor. lil. conuall.* M. iv. Incid. & contund. grosso modo admisc. *spec. diamosch. d.* ʒ. ij. *diapras.* ℥. j. *diapœon.* ℥. ß. M. F. nodulus, Superfund. *vini opt. Rhen.* ℔. ix. *sp. vini opt.* ℔. viij. *aq. salu.* ℔. j. *lauend. spicæ, hyssop. tiliæ, lil. alb. an.* ℔. ß. *rorismar. maioran. an.* ℥. viij. Infunde omnia simul in vitro per 14. d. loco calido. Deinde destill. in arena & prima aq. cuius sint ℔. iv. separatim seruetur & deinde altera seorsim. Aquarum istarum loco etiam tale Electuarium vsurpari potest.

♃. *Conseru. flor. lauendul.* ℥. ij. *anthos, saluiæ, maioran. beton. an.* ℥. j. *calam. aromat. condit.* ℥. ß. *spec. diambr. diamosch. dulc. an.* ʒ. ß. *sem. erucæ* ʒ. j. Cum *melle Anacardino & Syrupo stœchad. simpl.* F. Electuarium. **Electuaria.**

Aliud.

♃. *Cons. saluiæ, rorismar. maioran. stœch. lauend. an.* ℥. ß. *cal. arom. cond. conf. anacard. an.* ʒ ij. *pulu. diamb. diamosch. an.* ʒ. ß. *sem. eruc. rutæ an.* ʒ. j. Cum *oxymell. scillit. vel melle anacard.* F. Electuarium. Dosis instar Castan. alternis diebus. Addi quoque possunt Castor. g̃. aliquot. Vel propinetur huius potiunculæ cochlearij.

♃. *Aq. fl. tiliæ, cubebar. lilior. conuall. an.* ℥. j. *spir. cerasor. nigr.* ℥. ß. *Syrup. de pœon. de cort. citri an.* ʒ. ij. *succini alb. præparat.* ℈. j. *brodij nuc. mosch. condit.* ʒ. ij. *Aq. apopl.* ʒ. j. M.

Confectio anacardina, vt in omnibus cerebri frigidis morbis, sic & hic summoperè probatur, per se eam exhibendo (modo æger ad se redierit, & medicamenta solidiora admittat) vel cum aqua vitæ dissoluendo. Conuenit & sinapis semen contusum, & ʒ. ß. pondere cum oxymelite exhibitum; sicut & castoreum g̃. vj.

Vel parentur hi Morsuli: ♃. *Spec. arom. ros.* ʒ. j. *diambr.* ℈. ij. *diaplir. c. mosch. dianth. an.* ℈ j. *pulu. macis, nuc. mosch. caryoph. cubeb. cardamom. an.* ℈. j. *Cons. fl. lauend.*

anthos an. ʒ. j. ß. *Extract.pœon.* g̃. v.*galangæ* g̃.iij. *solut.corall.rub.* ℈. j. *nuc. mosch. express.* g̃. iv. *caryophll. succini an.* gutt.ij.*facchar.in aq.rorismar.* & *lil. conuall.dissol.* q. s. F.l.a. Morsuli. Alij.

℞. *Succini alb.præp.* ʒ.ij.ß. *spec.arom.ros.diambr.dianthos, diaplir. an.*℈. ij.*facch. in aq.beton. dissolu.* ℥.viij. F. Morsuli. Valde efficaces etiam sunt Rotulæ ex oleo cubeb. paratæ, Vel præparentur hæ Rotulæ.

℞. *Extract. rad.pœon.*℈.j. *cal.aromat:*g̃.xj.*Margarit.præp.* ℈.ij.*corall.rubr.præp.*ʒ.ß. *ol.nuc.mosch.expr.*℈.j. *ol.nuc.mosch. destill.*gutt.xij.*fœnicul.* gutt.vij.*facch.in aq.pœon.dissolu.*℥.iij. F. s. a. Rotulæ. Simul etiam externa cerebrum roborantia vsurpanda.

Multum hic commendatur oleum nuc. mosch. destillatum, si naribus & auribus instilletur, palatoque illinatur. Magni etiam vsus sunt Balsama Apoplectica.

Balsama apoplectica.

Vt: ℞. *Ol.nucis mosch.express.* ℥.ß.*destill.lauend.maioran. rorismar.rutæ an.*℈.ß. *cinamomi,caryophyll.an.* gutt. v. *succini* ℈.ß. *ambr.zibeth. mosch. an.* ℈.j. Misceantur.

Vel: ℞. *Ol.nuc. mosch.*ʒ. iij.*zibet.ambr.mosch.an.*℈.j.*balf. orient.ol.succini albi,maior.lauend.an.* ℈.j.ß. *caryoph.* ℈.ß.M.

Aliud.

℞. *Ol.nuc.mosch.expr.* ʒ.ij.*nuc.mosch.destill. macis an.*℈.ij. *lauend.succini,caryophyll. an.* ℈.j. *maioran.spicæ, rutæ, anthos an.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞. *Ol.nuc.mosch.expr.*ʒ.j.ß.*zibeth.* g̃.vij. *ambr.gryf.mosch. opt. an.*g̃.xj. *ol. rutæ destill.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞. *Ol. nuc. mosc. expr.* ℥.ß. *ambr. gryf.* g̃. viij. *mosch.opt, benzoin,styrac.calam. ladani opt.an.*℈.ß. *Ol.destill. lauend.cinamomi,rutæ,rorismar.an.*℈.j.*caryoph.*gutt.vij.*succini* gutt.iv. M. optimè in scutella argentea. Sequentia etiam simul caput roborare, & materiæ reliquias euacuare ac discutere possunt.

℞. *Extract. rutæ* ʒ.j. *pœon.*℈.j. *ol.nuc.mosch.expr.*ʒ.ß.*nuc. mosch.destill.* gutt.vij.*rutæ,fœnic.an.*℈.ß.*succini* gutt.v.M.pro linimento.

Vel:

Vel: ℞. *spec. diagalangæ* ʒ.j.ß. *sal. ammon. pulu. pyreth. piper. an.* ℈.j. *cubebar.* ℈.ß. *sinap.* g̃.v. *conf. anacard.* ℈.j. *theriac.* ʒ.j. *aq. saluiæ, lauend. an.* ℥.ß. Cum *Syr. de stœch.* F. Linimentum. Vel fiat talis compositio.

℞. *Sem. sinap. piper. rad. pyreth. castor. an. part. æq. Excipiantur melle & succo Rutæ,* Fiatque illinitio linguæ & oris. Conuenit & gargarismus, cuius vsus sit manè.

℞. *Rorismar. rutæ, origani, saluiæ, vincæ per vinc. an.* p.j. *zingib. pyreth. an.* ʒ.j.ß. *rad. lappæ maior.* ℈.iv. Decoq. in ℔.ij. ad tertiæ part. consumpt. & Colaturæ add. *Aceti rosac. acerr. q. s.* F. Gargarismus. Fomenta quoque capiti ex plantis Cephalicis applicentur. *Fomenta.*

Vt: ℞. *Fol. saluiæ, maior. puleg. rutæ an.* M.j. *flor. chamæm. stœch. Arab. melilot. an.* M.ß. *rad. calami aromat. sem. anisi, bacc. iuniperi an.* ℥.ß. *nucis mosch. cubebar. an.* ʒ. ij. Coqu. in vase clauso in s.q. vini. Colatura pro fomento capitis vsurpetur. Si prædictis ad mollitem coctis & contusis ol. irinum vel rutac. addatur. F. Cataplasma capiti applicandum. *Cataplasmata & linimenta.*

Vel: ℞. *Ol. Rutac. nardin. an.* ℥. j.ß. *ol. destill. è baccis iuniperi* ʒ.iij. *pulu. castor.* ʒ.j. *euphorb.* ʒ.ß. *Ceræ q. s.* F. Linimentum pro capite & principio spinalis medullæ.

Vel: ℞. *Ol. mastich.* ʒ. iij. *castor.* ʒ. j. *rutæ* ʒ. j. ß. *pulu. lauend. baccar. lauri an.* ʒ.ß. *caryoph.* ℈. j. *pingued. vulp.* ʒ.iij. *ol. rutæ destill.* gutt.v. *mastich.* gutt.vij. *succini* gutt.iij. *medull. crur. vituli* ʒ.ij. F. Linimentum, quod nuchæ & vertebris dorsi inungatur.

Vel: ℞. *Ol. Petræ, laurini an.* ʒ.ij. *nuc. mosch. expr.* ʒ.j. *destill. saluiæ, flor. lauend. caryophyll. galbani an.* ℈.ß. M. Potest & capiti post fomentationem talis sacculus imponi. *Sacculi.*

℞. *Caryoph. nuc. moschatæ, cubebar. an.* ℥.ß. *maioran. rutæ an.* ℥.j. Concisa & crasso modo contusa insuantur ex sacculo tela tenui, quo calefacto caput foueatur, hinc oleis antea nominatis illinatur.

Multum quoque prodest Epithema ex succino puluerisato in sacculum oblongiorem interpassatum incluso, si sacculus iste in aqua Vitæ vel spiritu Vini cum pipere longo imbuto madefiat, & ol. succini aliquot guttis aspergatur, suturæque coronali imponatur.

Circa oleorum tamen calidorum, præcipuè destillatorum, vsum hoc obseruandum, vt non sola vsurpentur, sed cum cera & pinguibus misceantur, vt cuti tenacius adhæreant. Sola enim adhibita facilè dissipantur,& in auras euaporant.

Phœnigmi. Quidam & Phœnigmos capiti raso applicant forma Emplastri, è s. q. ficuum leniter coctarum, & duplo sem. sinapi contusarum; & adiecto, si videbitur, pauco castoreo & euphorbio. Valenter quoque ad externa trahit Emplastrum oxycroceum cum ol. laurino subactum; quod potentius præstat, si aliquid sinapis, pyrethri, staphydis agriæ addatur. Vel applicetur hoc Emplastrum.

♃. *Galbani, opopanac.pyrethri, sem. sinap. castorei, piper. an.* ʒ. ij. *sulphuris* ʒ. j. *terebinth.* ℥. ß. *ol. destinati rutæ & saluiæ, an.* ℈. ß. puluerisatis puluerisandis misceantur ac super aluta extendantur, & capiti calidè applicentur.

Cauteriorum vsus. De Cauterio actuali & sartagine candente antea dictum, quam initam, aliis non proficientibus, nonnulli supra caput per horæ quadrantem detinent, vt caput non tangat nec vrat, sed calefaciat solùm,& capillos ferè comburat.

Oleis illis calidis & eæ inungendæ sunt partes, quæ magis paralysi tentari videntur, vt ita paralysis excitetur, & materia à capite ad partes ignobiliores transferatur. Præstat enim vsum alicuius partis amittere, quam hominem mori. Et paralysis dat medico ad agendum inducias, quas non concedit Apoplexia.

Nonnulli cæteris non iuuantibus, febrem excitandam esse, quæ præsentaneum sit ad materiam pituitosam exsiccandam & resoluendam, remedium: & propterea confectionem Anacardinam cum Hydromelite vel alio conueniente liquore ʒ. j. pondere exhibendam censent. Si iam in Paralysin morbus desinat, reliqua curatio ad eam dirigenda.

Chymica. Quæ à Chymicis hic commendantur, pleraque vulgata etiam sunt, & è simplicibus, quæ in vulgari contra Apoplexiam vsu sunt, parantur, nec Galenicis ignota sunt, Spiritus scil. *liliorum conuall. cerasorum, granorum iuniperi,*

saluiæ,

saluiæ, flor. lauendulæ, visci querni, cranÿ humani, margaritarum coralliorum: Essentiæ *Rorismarini, lauendulæ, saluiæ, pœoniæ*: Tinctura, *corallior. succini, smaragdi*: Olea destill. *lauendulæ, saluiæ, maioranæ, rorismarini, nucis moschatæ, rutæ, angelicæ, sambuci, carui, succini, caryophyll.* Extract. *pæoniæ, rutæ, saluiæ, cubebarum, cardamomi*: Sal. *Saluiæ, pœoniæ, succini, cranÿ humani*: Fecula, *pœoniæ*: Magisterium *cranÿ humani, succini, margaritarum, coralliorum*: Balsamum *Rutæ, maioranæ, succini, angelicæ, maioranæ.* Quibus addunt medicamenta ex argento præparata.

Diæta.

Diætam quod attinet, in hac Apoplexiæ specie, aër ad calidum vergat. Cibi in paroxysmo nihil exhibeatur, nec facilè exhiberi potest vsque ad declinationem. Sit autem tùm cibus attenuans. A vino abstinendum. Potus sit Hydromel saluia, hyssopo, roremarino, calamintha, origano, pulegio, melissa conditum. Cibi etiam condiantur hyssopo, roremarino, thymo, satureia, ruta, saluia, nuce moschata, vt de Paralysi dictum. *Diæta. Aër. Cibus & potus.*

Curatio Apoplexiæ à Sanguine ortæ.

Si Apoplexia sit à sanguine orta, iis, quæ in genere proposita sunt, non neglectis, mox, si vires id ferant, atque Apoplexia non sit fortissima & desperata, etiam ante clysterem vena aperienda, & venæ sectio administranda, vt ante de Apoplexiæ curatione in genere dictum. Plus verò in hac Apoplexiæ specie, quam in pituitosa, sanguinis emittendum, sanguisque satis liberaliter, & quantum vires ferunt, euacuandus. Rhases in vtroque brachio venam aperit, quod interiectis 6. vel 7. hor. fieri potest, vt expeditius sanguis à toto corpore & capite educatur, & iterata ista venæ sectio, vt antea quoque dictum, materiam facilius moueat, nec vires deiiciat. Prudentia tamen hic opus est, & si ex pulsu ac facie coniiciat Medicus, ægrum non satis bene tolerare phlebotomiam, repetenda non est, ne æger in periculum coniiciatur. *Curatio Apoplexia sanguinea. Vena sectio.*

Si autem æger venæ sectionem non toleret, cucurbitulis scarificatis vtendum. Post sanguinem euacuatum Cly- *Cucurbitularum*

 steres

ac scarificatione applicatio. steres & omnia reuulsionum genera, vt antea dictum, vsurpanda & repetenda.

Purgatio. Cæterum cum sanguis purus raró peccet, purgantia post venæ sectionem quoque exhibere non abs re fuerit. Istud autem de purgatione, & quidem in omni Apoplexia, monendum, vt ea maturè, horis non multis post venæ sectionem, instituatur, neglecta temporum electione. Neque enim vehementia morbi tempus matutinum, venæ sectioni & purgationi aliàs commodissimum, semper expectare sinit.

Particulares euacuationes. Post purgationem exhibitam abstinendum aliquandiu à frictionibus, ligaturis, cucurbitulis; quoniam hæc contra, quàm pharmacum, ab interioribus ad exteriora trahunt.

Corpore vniuerso purgatio & hic particulares euacuationes instituere licet, quæ tamen hic moderatiores sint, & medicamenta, quæ adhibentur, minus calida.

Curatio Apoplexiæ à Vapore Narcotico.

Curatio apoplexia à narcosi. Si à vapore Narcotico Apoplexia oriatur, mox etiam omni reuulsionum genera, quæ in genere supra dicta sunt, adhibenda; & si vaporem illum materia aliqua foueat, euacuanda ea est. Deinde vsurpanda & propinanda tùm extrà applicanda ea, quæ vim sopitam excitant, & peculiari facultate vaporum narcoticorum vim infringunt. Imprimis vtile est castoreum, ruta, pulegium, quæ cum aceto mista naribus admouenda. Acetum enim & acida maximè narcoticorum vim retundunt & infringunt. Commoda quoque sunt Balsama Apoplectica, rutæ, maioranæ, quibus aliquid Castorei addi potest.

Exhibeantur etiam pleraque, quæ supra in Apoplexia pituitosa sunt proposita, qualia sunt; Saluia, ruta, betonica, rosmarinus, lauendula, maiorana, pulegium, stœchas Arabica, &c. Nec omittantur sternutatoria, quæ & ipsa vaporem illum discutere valent.

Huic Apoplexiæ cognatus affectus est, vt dictum, qui ex spiritus vini nimio vsu excitatur. Ideoque huius curatio non prætereunda.

Cum verò spiritus vini non solùm periculosum stuporem, sed & maximum calorem excitet, ea exhibenda, quæ & calori & facultati narcoticæ resistunt. Primò ergo vomitum excitare vtile est, quod fieri potest aqua calida cum oleo communi ac butyro exhibita. Deinde exhibeatur Lac caprinum vel aliud: Item emulsio ex amygdalis dulc. ac semine cucurbitæ ac melonum cum aqua hordei parata, acida item ac acetum ipsum, & syrupi acidi. *A spiritu vini stupor & inebriatio.*

Diæta in Apoplexia à vapore narcotico sit, qualis in Apoplexia à pituita. A vino & omni potu inebriante toto curationis tempore abstinendum.

Curatio Apoplexiæ à caussis externis & violentis.

Cum reliquæ tres Apoplexiæ species, quæ vel à sanguine è vulnere ad basin cerebri effuso, vel à cerebro compresso, vel ab eiusdem vulnere, & læsione insigni ortum habent, curatione maxima ex parte conueniant, eas quoque coniungemus. *Curatio apoplexiæ à caussis externis.*

Si ergò quis in oculo vel alia parte capitis vulneratus sit, atque in Apoplexiam incidat, aut ex alto aliquid in caput decidat, aut lapide vel alia re graui caput percussum, cerebrúmque compressum aut commotum sit, vt æger sine sensu & motu iaceat; Primò omnium, si vires ferant, statim seu die seu noctu cephalica vena aperienda, & postea clyster iniiciendus, vt materia à capite reuellatur; aut si venæ sectionem ægri vires non ferant, cucurbitulæ scarificatæ partibus inferioribus affigendæ. Reliqua curæ ratio ad ipsum caput læsum dirigenda; & primò ad sanguinis affluxum inhibendum repellentia adhibenda, postea etiam dirigenda. Et si cranium depressum sit, illud retrahendum ac eleuandum: Ossicula, si cerebrum pungant aut premant, eximenda.

Apoplexia, quæ fit ab insigni cerebri vulnere, etsi plerumque desperata ac lethalis sit, quamdiu tamen viuit homo, vulnus inflictum ex arte tractandum. Cætera verò naturæ permittenda sunt, quæ interdum per aures, nares, & os sanguinem expellit; quas vias Medicus facilè quærere non potest. De quibus videatur *part. 1. cap. 20. 21. & seqq.*

Victus

Victus ratio in his Apoplexiæ generibus ſit tenuior, & in principio carnibus & omni pleniori victu, vt & vino abſtinendum, & ptiſana hordeaca aut aqua cum ſemine coriandri aut cinamomo decocta, aut decocto hordei vtendum: reliqua etiam victus ratio ad frigidum declinet; cum plerumque è ſanguine è vaſis effuſo putredo & febris excitetur.

Præſeruatio ab Apoplexia.

Præſeruatio ab apoplexia.

Cum autem longè vtilius & tutius ſit ab imminente Apoplexia ægrum præſeruare, quam à iam præſente liberare; præterea danda ſit opera, vt qui ſemel à paroxyſmo apoplectico liberatus eſt, impoſterum ab ea non corripiatur, quod ſæpiſſimè accidere ſolet: de præſeruatione ab Apoplexia etiam dicendum.

Apoplexia imminentis ſigna.

Signa autem imminentis Apoplexiæ ſunt, diuturna grauitas & dolor capitis, ac in ſomnum propenſio, ſegnior totius corporis motus, frequens vertigo, tenebræ oculis offuſæ, vel incerti ac diſcurrentes ante oculos lucis ſplendores, frequens incubus, ſomnia terribilia, aurium tinnitus, inflatio venarum iugularium, tremor totius corporis, vox tremula & interrupta, mentis abalienationes, rerum obliuio, mœſtitia, refrigeratio extremorum ſine cauſſa.

Præſeruatio in quibus conſiſtat

Vt autem Curatio Apoplexiæ in eo præcipuè conſiſtit, vt cauſſa illa proxima, quæ influxum ſpirituum animalium impedit, tollatur: ita præſeruatio in eo occupatur, vt cauſſæ antecedentes, quæ niſi amoueantur, Apoplexiam excitare poſſent, tollantur. Quæ autem cauſſæ antecedentes iam antea dictum. De cauſſis verò illis violentis dicere nihil opus eſt, cum à Medici arbitrio dirigi non poſſunt.

In præcauenda ergo Apoplexia hæc proſpicienda; Primò, vt humor, qui anguſtiam cerebri parere poteſt, vaporéſque, qui ſpiritus torpidos reddunt, non generentur, aut ſi adſint, tollantur: Deinde vt cerebrum, quod humores ſeu vapores vel gignit vel admittit, & diſcutere non poteſt, roboretur.

Præſeruatio ab Apoplexia ſanguinea.

Primò itaque ſi à ſanguinis copia metuenda ſit Apoplexia, ſanguis, quantum opus, imminuendus, & cum nihil commodius hic eſſe poſſit, quam hæmorroides fluere, danda

danda est opera, vt prouocentur; cum quamdiu fluunt, facilè ab Apoplexia immunitatem polliceantur. Cæterum si id fieri nequeat, per venæ sectionem & cucurbitulas sanguis detrahatur, & ne copiosior generetur, præcauentur. Ideóque etiam à crapula & imprimis vino multo ac generoso abstinendum. *Sanguinis imminuatio.*

Cum autem sanguis non solum quatenus copiosus (cum multi sanguinei ab Apoplexia immunes sint) sed etiam quatenus spirituosus nimium aut potius vaporosus est, seu vaporibus multis spiritus animales turbat, caussa Apoplexiæ sit, & talis sanguis adustus in atram bilem degenerare soleat, omnino necessarium est, per interualla corpus iis, quæ humoribus biliosis conueniunt, euacuare. *Præparatio, alteratio, purgatio.*

Alterantia quoque exhibeantur, quæ talibus adustis humoribus & sanguini vaporoso conueniunt. Inter purgantia imprimis conueniunt fol. senæ & rhabarb. cui addi possunt Polypop. quern. Epithymum.

Vt: ℞. *Rad. polypod. quern. pœoniæ, cichor. an.* ʒ. iij. *passul. minor.* ʒ. vj. Coq. in aqua pura, in Colat. infundatur. *fol. senæ* ʒ. vj. *rhabarb.* ℈. ij. *flor. borrag. buglos. violar. an.* p. j. *zingiberis galang. an.* ℈. ß. *calam. aromat.* ℈. ß. in Colat. ℥. iij. ß. dissolue *mannæ* ℥. ß. vei ʒ. vj. adde *syrup. cichor. cum rhabarbar.* ℥. ß. M.

Exercitia sint moderata. Caueant à somno meridiano, imò nec post cœnam mox cubitum eant, sed duabus demum horis à cœna peractis quo temporis spatio etiam potandum non est. *Diæta ratio.*

Abstinendum quoque ab aquis vitæ dictis, etiam iis, quæ ad Apoplexiam aliàs commodæ sunt, & aquæ Apoplecticæ dicuntur, in hac Apoplexiæ specie. Etsi à nonnullis non satis cautè vsurpentur; cum in corporibus eiusmodi plenis & sanguine spirituoso ac vaporoso abundantib. caput nimium repleant. Eadem de caussa vitanda sunt vina crassa, turbida, dulcia & potentia, quæ copiosiorem ac crassiorem sanguinem suppeditant. Non verò omittenda cerebrum confortantia: de quibus postea dicetur. Ea tamen eligenda, quæ sanguinem non nimis calefaciunt. *Aquarum apoplecticarũ vsus.*

Secundò

Praeseruatio ab apoplexia pituitosa. Secundò si à pituita metuenda sit Apoplexia, ac in senibus præcipuè, ob calorem natiuum iam debilem & spiritus pauciores, cerebrum nec bene coquat, nec humores excrementitios satis rectè excernat, atque inde pituitosi & crudi humores in capite cumulentur, ob quos in hyeme præcipuè ad hoc malum procliues sunt: imprimis danda est opera, vt cerebrum roboretur, & ita generatio pituitæ præcaueatur, & quæ generata est, euacuetur.

Cerebri roboratio. Et cum indies magis magisque temperamentum debilitetur, singulis diebus, quod lapsum illum in cerebro corrigat, cerebri calorem conseruet, spiritus animales recreet, assumendum.

Electuaria. ℞. *Conseru. lauendul.* ℥. iv. *primul. veris, lilior. conuall. saluiæ, beton. anthos. an.* ℥. j. *calam. aromat.* ℥. ß. *spec. diambr. cubebar. nuc. moschat. an.* ʒ. ß. Cum *syrup. pæon. & stœchad.* F. Electuarium. Imprimis ambra ad cerebrum roborandum & spiritus instaurandos maximè valet.

Vel: ℞. *Ol. destillat. anisi* gutt. iv. *nuc. moschat. carui an.* gutt. iij. *caryophyll.* gutt. j. *ambr.* g̃. vj. *sacchar. in aqu. rosar. dissolut.* ℥. iij. F. Rotulæ, quibus & ol. succini addere licet.

Vel: ℞. *spec. diambr.* ʒ. j. ß. *diamosch. dulc. diaxyloal. an.* ℈. j. *Ol. anisi destillati, nuc. moschat. an.* gutt. ij. *sacchar. in aqua rosar. & lauendul. dissolut.* ℥. iij. F. Rotulæ.

Rotulæ. Vel: ℞. *Ol. destillat. nuc. moschat. cinamomi, caryophyll. an.* gutt. iv. *succini* gutt. v. *saluiæ* gutt. iv. *sacch. in aqua rosar. dissol.* ℥. iv. F. Rotulæ. Vtilissimæ etiam ad præcauendam Apoplexiam sunt hæ pilulæ.

℞. *Cubebar. calaminthæ, mastiches, nucis moschat. caryophyll. an.* ʒ. j. *ambræ* ʒ. ß. *mosch.* g̃. vj. Cum succo vel extr. maioranæ formentur pilulæ, de quibus ℈. j. nocte nouilunium & plenilunium præcedente exhibeatur.

Ad cerebrum quoque roborandum vsurpandæ aquæ Apoplecticæ, quarum supra mentio facta. Quibus hæc addi potest.

Aqua apoplectica. ℞. *Flor. Lauend.* M. ij. *anthos, lilior. conuall. salu. an.* M. j. *cubebar. gran. Paradisi an.* ℥. ß. *nuc. moschat.* ʒ. ij. Stent in infusione spirit. vini opt. ℔. ij. in vase diligenter clauso per dies aliquot, postea colentur. De hoc spiritu tempore

hyberno

hyberno imprimis, ante Nouilunium præcipuè, vt & alio tempore, ʒ. j. vel altera pro temporis ratione cum pane albo sumatur. Commendatur etiam, & apud multos in vsu est hic puluis. *Puluis.*

℞. *succini albi* ʒ. j. *spec. diarrhod. abb.* ʒ. ß. *rad. pæon.* ℈. j. Datur ʒ. j. cum aqua conueniente ante Nouilunium.

Alij tamen:

℞. *Succini* ʒ. j. *spec. diarhod. rad. pæon. an.* ʒ. ij. Alij aliam proportionem obseruant.

Nucem quoque moschatam, cubebas, semen erucæ, sæpe ore detineant & masticent, qui ab Apoplexia sibi metuunt. Aut semen Carui & Erucæ in puluerem redactum & cum saccharo mistum masticetur. Efficax est & hic puluis, de quo sumatur manè ad fabæ magnitudinem. *Alius.*

℞. *Sem. eruc. cubebar. cardamom. seseli Cretici, piperis albi an.* ʒ. j. F. Puluis. Odoramentum quoque naribus admoueatur & imprimis Balsama Apoplectica. *Balsama apoplectica.*

Vel: ℞. *Ol. nuc. mosch. express.* ʒ. j. *ambræ, mosch. zibeth. balsami Oriental. an.* ʒ. ß. M. & ol. Caryoph. & Cinamomi, quantumlibet addatur. Commendatur & hoc Emplastrum ad caput roborandum & Apoplexiam præcauendam. *Emplastrum cephalicũ.*

℞. *Myrrhæ elect. styrac. calam. benzoin, ladani an.* ℥. ß. *gummi iuniperi* ʒ. iij. *cranij hum. puluerisat.* ʒ. ij. ß. *lap. lazul.* ℈. ß. *Cum styrace liquid. & terebinth.* F. Emplastrum, cuius portio panno serico magnitudinem taleri æquanti illinatur & vertici imponatur. Manè lingua & os mundetur aqua, cui aliquid aquæ origani, rorismarini, saluiæ, & lauendul. admistum sit.

Vitandus aër & frigidus & austrinus & contra eum caput muniendum. Cibi condiantur aromatibus, ita tamen ne caput repleant, vel condiantur sem. carui, saluia & similibus. Post cibum sumptum sumantur pulueres peptici de semine coriandri, cumini, galang. sem. fœniculi & mastich; vel diacydon. cum speciebus paratum, & similia supra *part.* 1. proposita. *Diæta ratio.*

Imprimis verò recta victus ratione hic opus est, qua præcaueatur, ne humor iste, quantũ fieri potest, generetur, abstinendumque à cibis pituitosis, ac multorum piscium, olerum,

olerum & lacticiniorum esu; ac magna ventriculi ratio habenda est, cum ad humoris pituitosi generationem multum faciat.

Purgatio. Quia verò vix præcaueri potest in corporibus dispositis pituitæ generatio, per interualla conuenientibus medicamentis euacuanda est, atque euacuationes secundum indiuidui cuiusque rationem instituendæ.

Vtilissimum & efficacissimum est & hoc decoctum, quod non solùm materiam detergit, incidit, & obstructiones viscerum soluit, sed & membra interna ac cerebrum imprimis roborat.

℞. *Sarsæ parillæ* ℥. ij. *ligni sassafras* ℥. j. *sem. fœnic.* ʒ. vj. Infundantur hor. xxiv. in aq. fontanæ ℔. iv. vel v. Coq. ad dimidiæ part. consumtionem: sub finem adde *flor. primulæ veris, lilij conuallium an.* M. j. *ligni aloës* ʒ. ij. Colat. seruetur ad vsum in vase vitreo. Dentur mane ℥. iv. vel v. cum aq. cinamomi cochleari dimidio, vt sudor leniter prouocetur. Multum etiam ad præseruandum ab apoplexia faciunt fonticuli in brachiis excitati.

Errhinorum & gargarismorum vsus. Præterea in nares aqu. maioran. in qua semen nigell. erucæ, & parum zingiberis infusa sint, attrahere vtile est. Vel vtendum hoc gargarismate.

℞. *Rorismarin. saluiæ, rutæ origani an.* p. j. *zingiber. Pyrethr. an.* ʒ. j. ß. *rad. lapath. maior.* ʒ. ß. Coqu. in ℔. j. aquæ ad rertiæ partis consumptionem. Colat. adde aceti quantum sufficit.

Vel: ℞. *Aq. Lauendulæ, saluiæ, rorismarini, rutæ an.* ℥. iv. *pyrethr. zingiber. an.* ʒ. j. ß. *oxymel. scillit.* ʒ. j. ß. Seruetur ad vsum pro gagarismo.

Præseruatio ab apoplexia vaporosa. Tertiò cum Apoplexiæ, quæ à vaporibus ortum habet, præcipuè obnoxij sint, qui cruditatibus & crapulæ dediti sint, quiete & abstinentia talibus imprimis, opus est, & proinde vitanda maximè crapula, & quæ hinc oritur, cruditas, ciborum varietas, exercitia post cibum, ira & vehemens animi motus. Et cum ex ista caussa Apoplexia maximè metuenda sit Melancholicis, Melancholicúsque humor præcipuè literatis & aliis ingeniis excellentibus ab anno 40. ad 60. molestus esse soleat, à curis molestis & aliis

caussis humorem melancholicum cumulantibus, cauendum, & hæmorrhoidum fluxus, si fieri potest prouocandus, humorque melancholicus conuenientibus medicamentis præparandus & euacuandus, vt supra *part. I. cap. de Intemperie cum humore Melancholico* dictum. Deinde medicamenta modò proposita ad cerebrum roborandum & vapores discutiendos adhibeantur. Præcipuè & hic vtilis est puluis è succino, spec. diarrhod. abbat. & rad. pœon. vt & sem. carui, quod comestum & olfactum hic valde vtile est, & odores & vapores, qui cerebrum infestant, vertiginem excitant, apoplexiámque minantur, corrigit ac discutit. Efficacissimum verò est eius oleum destillatum. Castoreum quoque aceto madidum naribus admouere conuenit. Viro cuidam litterato iam sexagenario, ob cruditatem ventriculi & vapores inde in caput eleuatos semel atque iterum Apoplexiæ initia sentienti, valde profuerunt hæ rotulæ. *Nota.*

℞. *Ol. carui* ℈. ß. *nuc. mosch.* gutt. vij. *sacch. albi* ℥. ij. F. Rotulæ. Auertantur etiam vapores à capite, lotionibus pedum matutinis è decoctis herbarum cephalicarum, & frictionibus.

QVÆSTIO I.

An à sola Intemperie cerebri possit Apoplexia generari?

Caussas Apoplexiæ supra suo loco recensuimus. Inter eas numerata non est intemperies cerebri. Cùm verò experientia testetur, Apoplexiam esse morbum hæreditarium, & quorum parentes Apoplexia mortui sunt, iisdem malum hoc metuendum esse; non verò angustia cerebri & principij neruorum ab ortu contrahi & communicari possit: ipsa etiam cerebri substantia in talibus male affici & disposita esse videtur. Nam cùm compressio illa aut obstructio sit extra cerebri substantiam, eáque tantum in paroxysmo accidat; nemo autem actu Apoplecticus seu in ipso paroxysmo generet: omninò statuendum videtur, dispositionem aliquam prauam intemperiem; ac debilitatem in cerebro eius, qui Apoplexia demum corripitur, antequam ea corriperetur, adfuisse, quæ, sicut alij morbi *An Intemperies sola apoplexiam excitare possit.*

hæreditarij, cum ſemine deriuari & communicari ſoboli poteſt. Quibus accedit & illud, & quod Platerus præter cauſſas ſupra enumeratas aliam adhuc ponit, ſcilicet ſpirituum animalium conſumptionem tantam, ob quam non ſolùm functionum animalium debilitas, ſed & omnimoda illarum ſubſequatur abolitio, & grauis omnino, hominémque ſubito iugulans excitetur Apoplexia, qua ſenes aliquandò intereant. Quæ ipſa cauſſa ad intemperiem cerebri, ſeu eius debilitatem, ob quam ſpiritus animales amplius non generantur, redigenda videtur. Præterea cerebri imbecillitas ſæpe diu ante percipitur, & facultatis animalis, intellectus, memoríæque debilitas, torpor in omnibus actionibus, aurium tinnitus ac ſibilus, ac vertigo animaduertitur.

Sunt tamen, qui Apoplexiam morbum hæreditarium eſſe negant. Cùm enim non generent podagricos niſi ij, qui ipſi podagra laborauerunt, nec leproſos aut lue Venerea affectos, niſi qui ipſi lepra vel lue Venerea affecti fuerunt, & plerique in ipſo paroxyſmo Apoplectico pereant, nec poſt paroxyſmum generent: fieri non poſſe videtur, vt morbum, quo non laborarunt, in ſobolem transfundant. Præterea cùm multi Apoplexia ſubito corripiantur, qui operationes cerebri integras habuerunt, probabile non videtur, vt qui omnes operationes integras habuerunt, morbum aliquem in ſobolem deriuent. Inſuper cum intemperies non ſubitò, ſed per diuturnas alterationes inducatur, Apoplexia hominem ſubitò & in inſtanti corripiat: non videtur ab intemperie ortum habere poſſe.

Verùm enim verò vtraque opinio aliquid veri & aliquid falſi continet. Primò enim omnino concedendum, intemperiem quandam in Apoplexia cõcurrere poſſe; cùm negari non nequeat, atque id experientia teſtetur, Apoplexiam ſæpe morbum eſſe hæreditarium, qui omnino ab intemperie ac diſpoſitione aliqua & cerebri imbecillitate à parentibus communicata ortum habeat. Neque neceſſarium eſt, vt qui Apoplexiæ obnoxios generant, ipſi iam ante Apoplexia laborauerint; ſufficit, vt diſpoſitionem,

à qua

à qua caussa Apoplexiæ prouenire potuerit, habuerint, eámque soboli communicauerint, ob quam in liberis olim ac suo tempore caussa Apoplexiæ gigni possit, etsi, cum generauerint, Apoplexia nondum laborauerint.

Interim tamen nec illud negandum, ab intemperie, qua talis, Apoplexiam proximè produci non posse; cùm intemperies actiones saltem deprauet, vel imminuat, rarò planè aboleat. Et si hoc præstet, sensim tamen & paulatim hoc faceret. Sed ab intemperie ac dispositione illa & intemperie cerebri caussa proxima producitur, quæ vel angustiam parit, vel spiritus perturbat, pituita scilicet copiosa & vapores ac flatus.

An autem à consumptione spirituum animalium omnimoda fieri possit Apoplexia, quod vult Platerius, dubito. Cùm enim illam consumptionem à cerebri debilitate in senibus fieri statuat Platerus, subitò accidere non posset, sed quod fieri solet, sensum ac in dies spiritus imminuerentur, & propterea satis manifestæ functionum animalium immutationes in aliis partibus omnimodam illam, ob quam lethalis accideret Apoplexia, consumptionem præcederent: Cùm tamen senes sæpe sensus omnes atque integros habentes subitò Apoplexia corripi videamus.

QVÆSTIO II.

Quæ sit Caussa Apoplexiæ proxima?

De Caussis Apoplexiæ pluribus in Institutionibus egimus, quæ hîc repetere superuacaneum puto. Vt tamen quædam addamus, primò hoc præsupponendum est, spiritum animalem dari atque differre à vitali, & proximum instrumentum animalium actionum esse, vt id satis *lib.* 1. *Instit. cap.* 6. probaui. Neque enim satis euidentes & graues rationes vidimus, ob quas ab illa sententia nobis recedendum sit. Sunt quidem è recentioribus, qui statuunt, argumenta, quæ pro spiritu animali probando adducuntur, nihil aliud ostendere, quam ad sensum & motum requiri partis sentientis & mobilis cum cerebro communicationem; quæ tamen fieri possit per solum *Caussæ apoplexiæ.*

ſpiritum vitalem,vt ſpiritus animales fingere opus non ſit. Et vt principes actiones eduntur miniſterio ſpiritus vitalis in cerebro exiſtentis, (ſcilicet implantati & influentis) ita eundem ſpiritum in neruis habitantem ſpecies ſenſibiles ab organo ſenſuum ad cerebrum, & contra imperium facultatis ſuperioris, à cerebro ad muſculos, deferre putant. Deinde nullam dari officinam generationis ſpirituum animalium in cerebro exiſtimant, cum nulla cauitas in cerebro detur, in quam ſpiritus vitalis ex arteriis & cerebri ſinibus,vel aër per nares attractus (quæ ſunt ſpiritus animalis materia) attrahatur. Tertiò infantes in vtero ſine ſpiritus animalis opera moueri ſtatuunt, vtpote qui neque à matre ſuppeditetur, nec ab infante generetur. Non ſuppeditari à matre putant, quia nullus neruus à matre infanti implantetur: Non generari verò in infante; quia aër deſit, & per inſpirationem in cerebrum non attrahatur.

Spiritum autem vitalem immediatè inſeruire ſenſui & motui probare conantur his rationibus. 1. Quia venus nimia etiam actiones animales debilitat; cùm tamen ſolus vitalis ſpiritus ſemini permiſceatur. 2. Quia ſpiritus vitalis interceptio in carotidum anguſtia actiones animales abolet. 3. Quia in Syncope actiones animales etiam abolentur. 4. Et in timore ac metu, in quibus ſpiritus vitalis perturbatur, tremor qui facultatis animalis eſt ſymptoma, accidit. 5. Quia motus nimius Lipothymiam, quæ facultatis vitalis ſymptoma eſt, inducit; & meditationis nimiæ coctionem ventriculi turbant, ſpiritum vitalem à ventriculo auocando.

Verùm nullo modo concedendum, vt communicatio, quæ eſt inter cerebrum & organa ſenſus ac motus,fiat per ſpiritus vitales. Ratio enim illa,quæ ad id probandum adducitur, falſa eſt, quod videlicet actiones animales principes opera ſpirituum vitalium adminiſtrentur. Etenim ſpiritus inſitus,ſeu calidum innatum cerebri non eſt ſpiritus vitalis, ſed animalis inſitus. Nam calidum innatum ſeu ſpiritus inſitus non omnium partium idem eſt,ſed pro diuerſitate partium & actionum varius:In aure eſt naturæ

aëreæ

aëreæ ſeu aër inſitus & implantatus; in oculo luminis inſiti nomine venit ſpiritus innatus. Ita & cerebrum calidum innatum peculiare habet, cuius beneficio, quod ſibi proprium eſt agit, quodque à calido inſito cordis & epatis differt. Neque etiam ſpiritus mobiles in cerebro, quorum miniſterio principes actiones obeuntur, vitales ſunt; & dum id affirmatur, principium petitur. Quorſum enim cerebri ſubſtantia, cui ſimilis in toto corpore non eſt, & tanta eius moles & ſtructura, tam artificioſè facta eſſent. Certè niſi ſpiritus animalis ratione facta ſunt, fruſtra facta ſunt. Itaque petitio principij eſt, vt diximus, quod ſpiritus, à quibus ſpecies ſenſibiles ab organis ſenſuum ad cerebrum deferuntur, vitales ſunt.

Cauitate verò ſenſibili nulla ad ſpirituum animalium generationem opus eſt; ſufficit ſubſtantia cerebri illa mollis & ſpongioſa. Si lac tanta copia in mammis generari poteſt, ſi ſemen in teſtibus, vbi tamen nulla ſenſibilis cauitas apparet. Quidni ſpiritus animales longè ſubtiliores in ſubſtantia illa cerebri ſpongioſa, quò ſpiritus vitalis & aër facilè penetrare poteſt, generari poſſint. Sunt quidem nonnulli in ea ſententia, vt in Inſtitut. *lib.* 1. *cap.* 6. & ſuprà etiam *part.* 1. *cap.* 17. dictum ſpiritus animales in quarto ventriculo cerebri, qui cerebro oblongato inſculptus ſit, ſeu generari, ſeu colligi. Verum Anatomici diligentiores demonſtrant, ventriculi nomine hanc cauitatem vix dignam eſſe, neque in ipſa cerebri cerebellíve ſubſtantia ſitam eſſe, neque primaria intentione à Natura efformatam, ſed ex corporum diſpoſitione ita emergere, nihilque aliud eſſe, quàm cauitatem quandam teretem, è duobus ſinibus ſemicircularibus efformatam, & ſuperiorem eius portionem cerebellum, inferiorem ſpinalem medullam conferre.

Infantes mouentur ſpirituum animalium beneficio, quorum ſufficiens copia (magna enim opus non eſt, cum ſenſus & motus ferè otientur in infantibus in vtero) ex ſpiritu vitali in cerebro generari poteſt.

Quæ vero afferuntur ad probandum, ſpiritum vitalem ad ſenſum & motum ſufficere, id non ſatis probant.

Quod enim Venus nimia facultatem animalem lædit, accidit, quia ſpiritus vitales, qui animalibus materiam præbent, ſubtrahuntur. Sunt tamen, qui & ſpiritus animales ad ſeminis generationem concurrere ſtatuunt. Eadem de cauſſa in carotidum anguſtia & ſyncope, in terrore & metu, in exercitiis nimiis, actiones animales ceſſant, vel alio modo læduntur, quia materia ſpiritibus animalibus generandis neceſſaria ſubtrahitur. Spiritus equidem vitales ad actiones animales neceſſarij ſunt, verùm non vt cauſſa proxima, ſed vt remota, vt materia ſcilicet, è qua animales, qui proximum facultatis animalis inſtrumentum ſunt, generantur.

Et ſi à ſpirituum vitalium defectu fieret Apoplexia, quæ differentia eſſet inter Syncopen ac Apoplexiam: quam tamen omnes Medici admittunt, & rectè; cùm maxima inter hos affectus ſit differentia, atque in ſyncope, ſpiritibus ſcilicet vitalibus affectis, pulſus lædatur, qui in Apoplecticis non mutatur. Et quod cauſſa Apoplexiæ in meatibus ſpiritus animales ferentibus, non in arteriis, aut vlla parte ſpiritus vitales continente, conſiſtat, vel ex eo euidenter patet, quod Apoplexia mutatur in Paralyſin, quam neruis affectis fieri extra controuerſiam eſt.

Cùm ergo ſpiritus animales proximum actionum animalium inſtrumentum ſint, etiam læſarum harum actionum cauſſa in illis quærenda. Etenim quidquid ſecundùm naturam ſeſe habens animalium actionum integrarum cauſſa eſt proxima, id etiam præter naturam ſeſe habens, cauſſa eſt læſarum earundem. At non ſpiritus vitalis, ſed animalis, proximum actionum animalium inſtrumentum eſt. Ergo etiam ab hoc, non ab illo actionum animalium cauſſa pendet. Et proinde ſicut ſenſus & motus priuatim ab eorum defectu læduntur: ita etiam illius vniuerſalis ſenſus ac motus læſionis in Apoplexia cauſſa in ſpiritibus animalibus quærenda eſt. Nimirum ſicut in tremore, paralyſi, cæcitate, ſurditate, ſtupore cauſſa rectè in ſpiritus animalis in parte illa, cuius actio imminuta vel abolita eſt, imminutionem vel defectum refertur:

Ita

Ita etiam omnes ferè antiqui & recentiores caussam Apoplexiæ, in qua omnes animales actiones abolentur, in spiritus animalis influxum omnimodè prohibitum rectissimè retulerunt.

Sed quæ caussa sit, ob quam spiritus animalis influxus in organa sensus & motus in toto corpore prohibeatur, de eo autores non consentiunt. De caussis reliquis iam non dicam, quarum supra in enumeratione caussarum facta est mentio; Solum de angustia, ob quam spirituum animalium influxus prohibetur, aliquid afferam, cùm de ea Autores valde dissentiant. Antiqui, qui in ventriculis cerebri spiritus animales & generari, & contineri, & moueri, ac per eas in neruos influere crediderunt omnes Apoplexiam ab omnimoda ventriculorum cerebri obstructione prouenire statuerunt. Verùm recentiores, Varolius, Platerus, Bauhinus & alij diligenti cerebri anatomia edocti, falsum hoc esse demonstrauerunt, & in ipsa substantia cerebri membranis suis conclusa, spiritus animales contineri & hinc in neruos influere rectè docuerunt.

Præterea obseruatum est à Fernelio, *lib. 2. de abdit. rer. causs. cap. 15.* & Casparo Bauhino, *in Anatom. libro tertio*, non semper in ventriculis cerebri Apoplexia extinctorum aliquid reperiri, quod obstructionis caussa esse potuerit.

Itaque alia caussa quærenda est, ob quam influxus spirituum animalium ad organa sensus & motus planè inhibetur. Eam verò esse putamus talem viarum, per quas spiritus animales influunt, angustiam, vt spiritibus animaliaus via omnis intercludatur. Non verò opus esse putamus, vt tota cerebri medulla obstruatur vel comprimatur, sed ad Apoplexiam excitandam sufficit medullæ cerebri oblongatæ, seu principij neruorum in basi cerebri posteriora versus talis angustia, ob quam in omnia sensus & motus organa in toto corpore spirituum animalium influxus prohibetur. Etsi enim Antiqui aliter senserint: tamen recentiores Anatomaci summa diligentia adhibita obseruarunt, neruos ad vnum omnes è medulla

cerebri oblongata prodire; etsi alij, dum medulla hæc caluariæ adhuc inclusa est, enascuntur; alij postquam cranium reliquit, & per dorsi vertebrarum foramina procedit, iámque spinalis medulla propriè dicitur. Hoc ergo neruorum omnium principium, si ita afficiatur, vt spirituum animalium in neruos, qui in organa omnium sensuum externorum feruntur, & è locis vicinis, vna scilicet cerebri medulla oblongata, oriuntur, influxus denegetur, Apoplexia excitatur.

Fit autem hoc vbi medulla cerebri oblongata obstruitur vel comprimitur. Et quidem in forti Apoplexia anterior & posterior pars medullæ cerebri oblongatæ comprimitur vel obstruitur: in debili & mitiori nihil prohibet angustiam in alterutra saltem esse. Et est ea neruorum sensibus externis inseruientium in origine vicinia, vt si caussa grauis sit, quod in Apoplexia accidit, omnes simul afficiantur.

Id quod ipsa experientia confirmat, vt rationes conquirere opus non sit. Refert enim Fernelius, *loc. modo allegato*, virum quendam viribus integrum sinistri oculi ictu vehementiore repentè attonitum corruisse, moxque sensu ac motu priuatum fuisse, cum spiritu difficili ac stertore, & cum aliis fortis Apoplexiæ indiciis, eúmque nec venæ sectione, nec alia potuisse ratione seruari, quin horis duodecim interiret. Discisso apertóque capite, neque ossis, neque meningum, neque substantiæ cerebri quicquam confractum diuulsúmve, cerebri etiam ventriculos prorsus illæsos & inanes, sed duntaxat interiores oculi venas contusionis vi diruptas animaduertit; è quibus sanguis cochlearium duorum mensura in cerebri basin procubuerat, qui, non, vt Fernelius vult, retiformem contextum obstringebat, sed principium neruorum comprimebat.

Et si Apoplexiæ terminationem & in alios morbos mutationem diligenter consideremus, facilè patebit, nullo alio in loco, quàm quo diximus, caussam Apoplexiæ consistere posse. Mutatur verò Apoplexia, vel in paralysin lateris alterutrius; vel in memoriæ & ratiocinationis

tionis læsionem. Prius accidit, cum humor è cerebro oblongato, & principio neruorum in spinalis medullæ alterutram partem à Natura excutitur, vnde cerebro & neruorum principio ab humore vitioso liberato sensibus quidem suus vigor redit, brachij verò & cruris alterutrius motus tollitur. Si verò è principio neruorum in ipsam substantiam cerebri hinc inde humor dispergatur, ac cerebrum eo quasi irrigetur, tunc morbus in via quidem cessat, sed cerebrum, vt similaris pars, malè afficitur, vnde memoria & ratiocinatio læditur, sensibus externis & motu corporis saluis; ægrique cum tali memoria & mentis imbecillitate sæpe diu viuunt, vt exempla passim nota sunt. Quæ omnia, si alio, quàm quo dixi loco caussa Apoplexiæ consisteret, fieri nullo modo possent.

Caussa tamen, quæ istam angustiam inducit, non semper eiusdem modi est, neque semper in eodem loco hæret. Nonnunquam enim caussa est in ipso cerebro. Aliquando verò eandem angustiam etiam humores extra cerebrum ad basin eiusdem effusos & principium neruorum comprimentes, atque ita ventriculis non obstructis, efficere posse, suprà, vt & in Institut. dictum. Licet verò nerui optici non ex medio basis cerebri, parte anteriore, oriantur, vt antiqui crediderunt, sed reuera, si capite inuerso, Varoliano modo, sectio administretur, ex principio truncorum priorum spinalis medullæ: tamen eo in loco est eorum exortus, vt à caussa Apoplexiam excitante simul seu comprimi seu obstrui possint. Et sit sanè in neruos opticos influxus liber: tamen cum actio sensuum externorum non absoluatur in suis organis, sed sensus internos concurrere necessum sit; si illi laborant neque visus, neque alius sensus perfici potest; & quamuis oculi speciem visibilem percipiunt, tamen nisi facultas princeps concurrat, nulla fit visio, vt alibi monstraui.

Tandem id aliquem dubium reddere posset, quod in Apoplexia sensus communis, phantasia & cæteræ actiones principes etiam rectè sese non habent. Etsi enim influxus spirituum animalium in organa sensuum externorum

& motus prohibetur: quia tamen cerebrum saluum est, & spiritus animales in eo, caussa nulla esse videtur, cur non & actiones hæ, & facultate & organis rectè sese habentibus, fieri debeant. Verum nec istud nos ad nostra sententia dimouet. Caussas enim cur principio neruorum affecto in Apoplexia sensus etiam interni lædantur in Institution. *part. 465.* eásque tres proposuimus. Prima est, quod spiritibus animalibus motu, qui ipsis est perpetuus, denegato, eos quasi suffocari necesse sit. Cùm enim spiritus animales non tardè, sicut humores generentur, sed in perpetua generatione sint, & hinc etiam in perpetuo motu: si canales, per quos in totum corpus distribui debent, occludantur, eos in cerebro detineri, quasi concentrari, atque ita ad actiones sensuum internorum edendos ineptos fieri necesse est: præcipuè cum spiritus vitales assiduò copia largiori ipsis permisceantur, ideóque non tantum illorum generationem interturbent, sed & generatorum actiones confundant. Apparet huius rei exemplum in corde, in quo si spiritus concentrentur, nec liberè in corpus diffundantur, actiones corporis læduntur. Secundò, membro vna ex parte saltem læso totam eius œconomiam turbari necesse est, vt Epilepsiæ exemplo id manifestum est, & cerebri commotio ac percussiones docent. Tertiò, cùm cerebrum ita grauiter affectum spirituum animalium generationi non sufficiat, mirum non est, actiones etiam internas turbari. Si enim in iis, quibus cerebrum pituita repletum est, & discursus & memoria laborat: quid ni in Apoplexia cerebro tam grauiter affecto omnes actiones aboleri queant; Vt enim caussæ, sic effectus magnitudine differunt.

QVÆSTIO III.

An à Vapore Narcotico fiat Apoplexia?

Vapor narcotic⁹ an apoplexiam excitare possit.

Cùm supra inter caussas Apoplexiæ etiam vim Narcoticam recensuerimus; de ea verò non omnium eadem sit sententia, aliquid de eo dicendum est. Et quidem à recentioribus hæc pro sola caussa ponitur, vt ex Quercetano *in Tetrade* videre est. Vapor scilicet seu nebulosa exhalatio

exhalatio in cerebrum eleuata. Quam caussam equidem libenter, sed non solam, admittimus, vt suprà & in Institution. dictum. Hoc saltem hic addimus, etsi Quercetanus & alij in natura huius vaporis definienda laborent: vix tamen commodius eum explicare posse, quam si dicatur, eam vim narcoticam aut cerebri spiritus seu stupefaciendi seu congelandi, & in aliam ac aqueam quasi naturam vertendi habere. Narcotica enim spiritus quasi ligant, stupefaciunt & sopiunt, ac sensui ac motui maximè obsunt. Atque tales humores & vapores in corpore nostro generari, impossibile non est. Cùm constet, soporem, carum & similes somnolentos affectus ex humoribus in corpore genitis prouenire, quorum caussæ frustra ex sola frigiditate deducuntur. Atque hinc fit, vt etiamsi Apoplexia in Paralysin desinat: tamen raró in eiusmodi hominibus ratiocinatio & memoria ad pristinum planè vigorem redeunt, sed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipuè in senio confectis deinceps relinquuntur; quod accicit, non tam, quod frigida & humida intemperies, quàm quod à Narcotico vapore mala & torpida talis διάθεσις cerebro imprimitur. Idque multo minus accipere posset, si ab alia caussa extra cerebrum & citra spirituum animalium vitium Apoplexia generaretur. Et quamuis Narcotica plerúmque soporosos saltem affectus inducant: tamen impossibile non est, si eorum vis sit maior, quin ipsam Apoplexiam inducere possint. Imò lethargus & carus sæpe in Apoplexiam degenerant, vt experientia testatur; vnde caussas eas habere communes necessum est, vt magni etiam Medici dubitauerint, quomodo hi affectus differant. Et ex vini & spiritus eius potu nimio Apoplexiam excitari, supra dictum, atque ebrios ἀφώνους interdum fieri testatur, Hippocr. 5. *Aphor.* 5.

Qui verò aliter naturam huius vaporis explicare conantur, iis id quidem per me licet; an verò commodius id faciant, dubito. Quercetanus *in Tetrade* ad spiritum Vitriolatum congelandi, coagulandi, constringendi & coarctandi vim habentem, qui nebulosas exhalationes in cerebrum euectas subitò in glaciem & gelu quasi conuertat, genera

generationem Apoplexiæ refert. Verùm enim verò dicit ista, ſed non probat, & quomodo in corpore viuente & actu calente talis vaporum in glaciem quaſi & gelu conuerſio fieri poſſit, non video, neque id in Anatomia eorum, qui Apoplexia exſtincti ſunt, deprehenditur. Et qui effectus opij & aliorum Narcoticorum cum Vitrioli aciditate contulerit, ſimúlque cum his Apoplexiæ ſymptomata comparauerit, facilè animaduertet, ſtuporem & reliqua ſymptomata, quæ in Apoplexia & cognatis ſoporoſis affectibus contingunt, rectius ad vaporem Narcoticum, quàm ad vitriolatum, acidum & conſtringentem referri poſſe. Imprimis cum acida vim Narcoticorum infringunt.

Si quis tamen Quercetani ſententiam mitius interpretari, & ſtatuere velit, vel à cerebri diſpoſitione peculiari, vel à vaporibus quibuſdam ſeu Narcoticis, ſeu coagulantibus ſpiritus animales à natura ſua deiici & mutari, & quaſi aqueſcere, & à ſpirituoſa natura in craſſam & aqueam quaſi mutari, & ad actiones animales ineptos reddi, ille non multum diuerſi dixerit, & contra me non pugnauerit. Refert Fauentinus *libro ſeptimo, annalium ex hiſtoria Bauarica*, anno 1548. ex terræ motu plures quam quinquaginta ruſticos ita mulgentes cum vaccis extinctos riguiſſe, & corpora in ſalinas quaſi ſtatuas redacta. Et quomodo à fulmine vinum interdum in vaſis quaſi coaguletur, non ignotum. Quidni ergo talis ſpiritus in corpore generari poſſit, qui cum ante quietus latuiſſet, vel ira vel terrore, vel alia cauſſa agitatus & motus, inſtar venenorum ſubitò in actum erumpat, & ſpiritus animales à natura ſua mutet & quaſi coagulet? Quid carbonum fumus poſſit, & quomodo homines attonitos ſubitò reddat, non ignotum eſt, & collegit eius rei exempla Marcell. Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. lib. 2. cap. 2.* Idem calcis vapores præſtant, refertque Valerius Maximus *lib. 9. cap.* 12. Quintum Catulum à Mario propter publicas diſſenſiones mori iuſſum, recenti calce illito, multóque igne percalefacto cubiculo ſe incluſum peremiſſe. Ita etiam muſti & cereuiſiæ recen[tis]

feruen

feruentis vapore homines ſubitò, quaſi attonitos concidere,& quandoque mortuos fuiſſe, omnibus notiſſimum eſt.

Cuius rei etſi alij alias cauſſas reddant: maximè tamen veritati conſentaneum eſt, vapores illos ſeu fumos è carbonibus accenſis, muſto & cereuiſia exhalantes aëri permiſceri, & ſic cum ſpiritu, quem ducimus, attrahi, atque ad cerebrum penetrare, ibique ſpiritibus animalibus miſceri, & eos à natura ſua immutare, & ad officium ſuum ineptos reddere. Nam quod nonnulli putant, ideo ex hac cauſſa attonitos concidere, quod in iis, quibus cerebrum excrementitiis humiditatibus ſcatet, eæ ab hac cauſſa fundantur, quæ fuſæ obſtruendo poſtea Apoplexiæ cauſſæ ſint, vero conſentaneum non eſt. Nam vapores hi in omnibus, non tantùm in iis, quorum cerebrum vitioſis humoribus repletum eſt, idem præſtant. Nec humorum fuſorum indicia in iis ſatis apparent. Si quis tamen à ſola vi narcotica apoplexiam excitari credere nolit, cum eo quidem non litigabo. Interim hoc vero conſentaneum eſt, quod ille ipſe humor, qui anguſtiæ in cerebro cauſſa eſt, ſimul talem vim narcoticam obtineat, vt ex pertinaci illa paralyſi, & mentis ac memoriæ læſione, quæ apoplexiam ſequitur, patet, vt antea dictum. Et forſan hoc etiam in cauſſa eſt, quod pueri rarius apoplexia corripiuntur. Etſi enim non nego, id etiam ideò fieri, quia facultas expultrix in iis fortior non facilè permittit pituitam copioſam coaceruari: tamen & hoc probabile, in pueris humores tales narcotica vi præditos non generari, ſed in ætate ſenili præcipuè accidere, vnde etiam ſenibus Apoplexia familiarior eſt.

Cur pueri rarò apoplexia corripiantur.

Henningus Scheunemannus, *Med. refor. cap.* 3. è ☿ cremoſo ſeu deſtillato Apoplexiam deducit, & exemplo fulminis rem explicat: Sicut videlicet fulmen ſacculis illæſis nummos conflat, aut vagina illæſa enſem liquat, integra cute oſſa comminuit: ita & ☿ deſtillatum in vnam maſſam cogere & colliquare cerebrum & pulmones, haud aliter, ac ſi cera eſſent. Verùm portentoſa illa opinio refutata eſt de conſenſ. ac diſſenſ. Chymicum Galenum *cap.* 16.

QVÆ

QVÆSTIO IV.

An aquæ Apoplecticæ statim in principio conueniant?

Aquarum apoplecticarum vsus. Etsi apud Antiquos, vt & Practicos posteriores plurimos, nulla illarum aquarum fiat mentio: tamen hodie in Germania notissimæ & frequentissimæ sunt, nihilque iis cum in præcauenda, tum in curanda Apoplexia est vsitatius. Et res ipsa loquitur, ob summam, quam habent, vim penetrandi, præsentissimum sæpe afferre auxilium. Quæritur tamen, an in omni Apoplexia & mox in principio, nec venæ sectione, nec corporis purgatione aliqua præmissa, tuto & sine alicuius incommodi metu, vsurpari possint: Ex hoc dubio vt nos expediamus, sciendum, istas aquas insignem vim habere, vapores illos Apoplexiam excitantes, humorésque frigidos discutiendi & dissoluendi, calorem natiuum & facultatem sopitam excitandi, cerebrum roborandi, & spiritus animales à natura sua quasi degenerantes conseruandi & in pristinum statum reducendi. Præterea in minima quantitate maximam vim obtinent, & totum corpus facilè ac subitò penetrant. Ac proinde Apoplecticis, qui ferè nihil deglutire valent, commodæ sunt, & commodissimè exhibentur iis, qui à vaporibus illis narcoticis & spirituum animalium vitio, aut pituita sine sanguinis permistione Apoplexia laborant, corporis constitutione frigida præditi, aut in senectute constituti sunt, in quibus nullus metus est, vt humorum aliquis impetus & fluxus ad caput concitetur. Sin autem à sanguine Apoplexia ortum habeat, vel alij etiam humores sanguini iam permisti abundent, non satis tutus vsus harum aquarum mox in principio: cum humores fundant, caput repleant, & hoc modo morbum augeant.

QVÆSTIO V.

An purgantia sint exhibenda in Apoplexia?

Purgantia an in apoplexia exhibenda. De purgatione in Apoplexia instituenda duas difficultates obiicit Petrus Salius Diuersus, *in annotat. in Altimar. cap.* 19. vnam; An stante cruditate pharmacum exhibere liceat, contra præceptum Hippocratis & Galeni: Alteram; Quomodo medicamentum, licet intra fauces ponatur, possit

possit in ventrem descendere; cum Apoplectici sint toto corpore resoluti, atque ideo facultate deglutiendi careant: Ac proinde in cassum credit exhiberi purgantia, nisi in declinatione morbi id fiat.

Verum priorem difficultatem quod attinet, nullam hic propriè dictam cruditatem, & prohibere possit purgationem, ac de qua Hippocrates & Galenus, cùm cruda purgare prohibent, loquuntur, adesse facilè patet, si ea quæ *lib. 5. instit. part. 2. sect. 1. cap. 6. & 7.* dicta sunt, perpendantur. Ideoque humor hîc statim purgantibus tolli potest. Si tamen crassus sit nonnihil, vt præparatione aliqua indigere videatur, attenuantia purgantibus admisceri possunt. Vt verò soli præparationi opera detur, morbi magnitude, præsens, quod summopere vrget, periculum prohibet. Facilè enim fieri posst, si tempus in humore præparanda consumatur, Interim ob materiam ipsam caput affligentem homo de vita periclitetur.

Et omninò in paroxysmo huius morbi magis periculi metuendum à copia materiæ peccantis, quam eius aliqua crassitie. Si tamen morbum inducias dare animaduertatur, & is aliquo modo minuatur, aut saltem in præceps periculum non labatur, humores præparare & attenuare conuenientibus medicamentis licet; quæ tamen præparatio propriè coctio non est.

Altera difficultas non est de nihilo, & verum est, communia illa medicamenta purgantia in principio statim vix exhiberi posse, & vt Hercules Sazon. ait; Si in his casibus præbeatis aliquod medicamentum commune, suffocabitis ægros. Ergo tum demum, cùm post venæ sectionem & alia adhibita medicamenta æger iterum aliquid deglutire potest, exhibenda ista vulgaria medicamenta. Si verò in principio statim aliquid exhibere libet, validum sit illud, & in exigua, quantum fieri potest, quantitate: Qualia fieri possunt è trochiscis alhandal. dyarig. extract. scammon. Antimonium equidem vt & ☿ ob exiguam molem hîc satis commenda esset, sed an exhibenda sint, è sequenti quæstione patebit.

QVÆSTIO VI.

An vomitoria in paroxyſmo apoplectico ſint exhibenda?

An vomitoria apoplecticis exhibenda.

Auicennas, Paulus Ægineta, Aëtius & alij vomitum prouocare iubent, penna oleo imbuta, & in fauces immiſſa. Sed cum Apoplecticus motu ſit deſtitutus, conatum illum, qui ad vehementem iſtam excretionem eſt neceſſarius, adiuuare non queat; metus eſt, ne diaphragmate & thorace vehementius compreſſo, ſpiritúſque viis arctius aſtrictis ſuffocatio acceleretur. Ac proinde veriſimile eſt, Autores illos vomitum præcepiſſe in progreſſu morbi, quando euacuationes vniuerſales iam præmiſſæ ſunt, & æger paulatim reſtitutus conatum illum adiuuare poteſt, atque ad vomitum promptus eſt. Nam mox ante euacuationem repleto corpore & capite, vomitum non profuiſſe compertum eſt, quale exemplum etiam habet Foreſtus, *lib. 10. in ſchol. obſeruat. 76.*

QVÆSTIO VII.

An Repellentia in Apoplexia conueniant?

Repellentia in Apoplexia Rhaſes proponit, Medicorum nullus in iis vtitur, inquit Leonhart. Iacchin. & Paulus, Auicennas & Medici alij hoc auxilium prætermittunt. Putat tamen Maſſarias, ſi Galeni doctrinam ſequamur, qui docet, materiam, qualiſcunque ea fuerit, fluentem à capite repellendam eſſe, vtique negandum non eſſe omninò, quin repellentia quoque poſſint conuenire. Verùm enim verò etſi inter auxilia, quibus materia ad caput præter naturam fluens ab eo auertitur, etiam repellentia à Galeno proponantur: tamen non ibi docet, quod ſimpliciter in omnibus affectibus capitis, vt & aliarum partium, illa omnia ſemper ſint adhibenda, ſed ſatis eſt, ſi nunc hæc, nunc illa vſurpentur: & repellentia tùm locum ſuum habent, vbi cum fructu & ſine omni incommodo materia ad caput fluens per ea à capite auerti poteſt: quod in omni Apoplexia fieri non poteſt. In pituitoſa enim Apoplexia nullum locum habent repellentia, vt & in ea, quæ fit à vapore narcotico: cum cauſſæ in ea Apoplexia repellentium vſu à cerebro auerti

auerti non poſſint, ſed magis cerebro impingantur, & ad diſſoluendum ineptæ reddantur. In apoplexiâ tamen ſanguineâ, ſi caput admodum æſtuare videatur, repellentia plane reiicienda non videntur. Etſi enim morbus mox ad ſtatum perueniat:tamen vt difficilius anguſtia cerebri tollatur, ſanguis magis magiſque affluens facere poteſt. Ideoque eius affluxus principaliter quidem reuellentibus, atque imprimis venæ ſectione, inhibendus. Poſt venæ ſectionem tamen repellentia planè reiicienda non ſunt. Cautè tamen iis vtendum, ne materiam, quæ in ſuperficie eſt, intro pellant. Ideo adſtringentia non ſint, ſed ſufficiunt oxyrrhodina ex ol. roſarum & aceto, vel ol. & aceto. Vbi tamen ſuſpicio humoris pituitoſi admixti adeſt, ſatius eſt, omiſſis repellentibus, in reuulſoriis ſubſidiis conſiſtere.

CAPVT XXXIV.

De Catarrho & Cerebri Excrementis retentis.

HActenus ſymptomata recenſuimus, quæ cerebro accidunt, quatenus functionum animalium principium & loco mouentis facultatis organum eſt. Nunc priuſquam ad externorum ſenſuum accedamus vitia, illud adhuc ſymptomatum genus, quod cerebro accidit, non quatenus animalis, ſed & facultatis naturalis inſtrumentum eſt, excretorum ſcilicet & retentorum vitium, quod multorum aliorum in vniuerſo corpore malorum fons & principium exiſtit, explicandum. Eſt illud dum excrementa cerebri, vel in eo, vel circa illud detinentur, & non debito modo euacuantur, vel in cerebro copioſius cumulata in alias ſubiectas partes defluunt. Ideoque hic in genere quædam de excrementis cerebri dicenda, imprimis qualis ſit illorum materia, à quibus cauſſis procreentur, per quæ loca euacuentur, & quas denique præter naturam affectiones ſuo in varias partes decubitu efficiant.

Excrementorũ cerebri materia qualis sit?

I. Cerebrum cùm peculiarem ſubſtantiam & περίσχωμα habeat; quod non ſolùm ipſum nutritur, ſed & in quo ſpiritus animalis generatur: in eo etiam quædam excrementa generantur; ſed illa pauca, quæ in ſanis per nares & palatum euacuantur. Excrementa autem illa pituitoſa ſunt frigida & humida, ſicuti ipſius cerebri intemperies ad frigidum & humidum declinat. Et pituitoſa quidem in ſanis pura, vt & in ægris nonnunquam, interdum verò cum aliis humoribus mixta, frequentius cum bile, rarius cum humore melancholico. Sic Plato ſcribit *in Timæo*, quod Galenus, 8. *de plac. Hippocrat. & Platon. cap.* 5. repetit, pituitam acidam & ſalſam eſſe fontem omnium morborum, qui καταῤῥικοὶ ſunt, aut à deſtillatione ortum habent. Præterea ſunt excrementa illa συστάσει ſua plerumque tenuia & acria, nonnunquam craſſa, accedente vtrobique lentore.

Nota.

Quod ad cæteras qualitates, maxima ex parte ſunt frigida, interdum de caliditate aliquid participant, quædam item dulcia, vel inſipida ſunt, quædam ſalſa, acria aut amara, ſiue per aduſtionem talia ſint facta, ſiue per putredinem, ſiue per admiſtionem ſeri aut bilis, quædam acida, ſummè cruda, aliáſque qualitates habent, prout ex corruptis humoribus genita ſunt, aut ex cibo potúve reſoluta, iterúmque in liquorem denſata. Sed ferè principio pituita eſt tenuior; vbi diutius in corpore hæret, ſenſim calore craſſeſcit, vt ex tenui & aquea primùm lenta & mucoſa fiat, poſtea vitrea, tandem gypſea.

Excrementa cerebri à quibus cauſſis generentur?

II. De cauſſis excrementa in cerebro gignentibus & cumulantibus ſciendum eſt, cerebrum, veluti tectum fumoſæ domui impoſitum, aſſiduè excipere halitus & vapores ex imis ſurſum eleuatos, tum per patentes vias venarum, arteriarum, ventriculi, gulæ, tracheæ; tum per occulta ſpiracula, quæ in viuentibus ſemper hiant, à ſpiritu & calore reſerata. Ea enim eſt halituum & vaporum natura, vt continuò ſua leuitate ſurſum ferantur, donec vel diſſipentur in itinere, vel in cerebrum ingredientes, ibique condenſati & in liquorem coacti

inde delabantur, propemodum, vt nubes & pluuiæ ex terræ halitibus reciproco motu generari ſolent. Neque ſolùm excipit vapores cerebrum, vt limes corporis ſuperioris extremus, ſed ſi immoderatiore calore præditum ſit, huius vi plurimum quoque ex vniuerſo corpore attrahit: Quò etiam faciunt meditationes intenſiores & frequentiores, quibus cum ſpiritus animales abſumantur, vitales multos iis reficiendis ſuppeditari neceſſe eſt, cum quibus humores & vapores, qui in corpore abundant, facilè in caput rapiuntur. Quod ſi præterea ex inferioribus membris aliquod, Epar imprimis, dyſcraſia calida laboret, non tantùm ſanguinem aduſtum ad caput mittit, per totum venarum ambitum, præcipuè verò per venas iugulares externas & internas, ſed ſimul etiam caput calidorum halituum copia replet, quos cerebrum diſcutere nequit.

Accedit & hæc cauſſa, quod cerebri & medullæ ſubſtantia ampla in homine per ſe multo indiget alimento, à quo multùm etiam excrementorum gigni, facilè eſt intelligere.

Si denique cerebrum ſua natura frigidius humidiúſque ſit, ac debiliter & imperfectè nutrimentum ſuum concoquat, aut ſi à quacunque alia cauſſa copia crudorum halituum obruatur, accedente ocioſa vita & victus intemperantiâ, magnum ex his cauſſis excrementorum in cerebro prouentum exiſtere, neceſſe eſt.

III. Quoad locum excrementorum cerebri, ille plerumque extra vaſa continetur. Nam de ſanguine, qui in vaſis extra cranium vltra menſuram abundat, vt Phrenitidis, Apoplexiæ, Anginæ, Parotidum aut tumorum aliorum calidorum in capite autor eſt, in præſentia nihil dicemus. Extra vaſa autem excrementa illa (craſſiora ſcilicet; nam tenuia per ſuturas cranij exeunt) vel intra cranium, vel extra hoc continentur. Quæ intra cranium in cerebri ventriculis, anfractibus, poris ſubſtantiæ eiuſdem & circa meninges conſiſtunt, ea ſi copia modum excedunt, maxima ſui parte in

Excrementa cerebri per quæ loca euacuentur.

palatum decumbunt, per vias ad hunc vſum deſtinatas: reliqua per foramina ſecundi paris neruorum cerebri, vt Veſalius docet, ad oculorum radicem feruntur, vnde peramplum quoddam foramen, & minora alia in narium capacitatem corriuantur. Si immoderatius abundant, per ſinus organorum olfactus; & per os ἠθμοειδὲς aliquid etiam in nares expurgatur, via non naturali nec legitima, vt in Coryza ſiue grauedine contingere ſolet. Docétque Galenus, 8. *de vſu part. cap.* 6. in ſanis non neceſſariò pituitam per nares excerni, ſed ſufficere expurgando cerebro illos canales, qui è glandula pituitaria in os deſinunt, vſumque proprium narium eſſe, odores excipere, & reſpirationi inſeruire, pituitam verò effundi per narium meatus ex vſu abundante. Quæ extra cranium, ſub cute præſertim verticis, cumulantur, ea vel ex ramulis iugularium externarum per faciem & tempora ſurſum ſparſis, & in cutem deſinentibus reſudant, vel ex halitibus per illas venas effumantibus concreſcunt. Nam hæ venæ omne ſuperuacaneum in cutem effundunt, quod ibi retentum acceſſione nouorum halituum aſſiduè augetur, & in liquorem cogitur, qui ſæpe cutem à cranio diuulſam in tumorem ſatis manifeſtum, inſtar ceræ molem, attollit, interdum putredine accedente achores alioſque tumores & puſtulas in capite parit.

Quæ p.n. affectiones ab excrementis cerebri gignãtur?

IV. Quod ad affectiones præter naturam, quæ ab excrementis cerebri gignuntur; excrementa illa, quæ intra cranium coaceruantur, in corporis partes internas magna ex parte præcipitantur. Atque ſi materia ad ventriculos cerebri expreſſa membranas cerebrum inueſtientes vellicet, Epilepſiam; ſi ad baſin cerebri & principium neruorum delabatur, Apoplexiam; ſi ad ſpinalem medullam & neruos detrudatur, ſtuporem, paralyſin, tremorem & conuulſionem gignit. Quæ verò ad anteriores capitis partes fertur, ſi ad nares confluat, grauedinem, aut odoratus læſionem; ſi ad oculos, cœcitatem; ſi ad aures, tinnitum aut ſurditatem affert. Quod denique per os delabitur, ſi in fauces procumbat, Catarrhum propriè dictum, ſi columellam σταφύλην, hoc eſt, vuæ ſpecie apparentem in-

depen

dependente illa tumorem ; si in musculos Laryngis, anginam ; si in trachæam arteriam, branchum ; si in pulmones, tussim, asthma, dyspnœam omnem, sputum sanguinis, phthisin ; si in thoracis cauitatem, empyema; si in ventriculum, ἀπεψίαν, lienteriam, vomitum ; si ex ventriculo porrò in intestina effundatur, diarrhœam ; si ex intestinis in Epar sese insinuet, obstructiones huius, aliorumque viscerum efficit. Neque solum per patentes hasce vias, materia à cerebro defluit, sed nonnunquam tantùm per latentes, cuiusmodi potissimum sunt venæ & arteriæ. Quæ enim tenuis & acris materia est, primò latas siue amplas, mox angustas quoque venas ingreditur, atque ita per vniuersum corpus distribuitnr. Quæ verò crassa est in amplioribus venis detenta eas obstruit, vnde putredo & febres, vel diariæ, vel putridæ excitantur.

Descendit aliquando etiam materia à capite per arterias ad oculos, vnde diuturnâ & acri fluxione illi infestantur, à qua vix sanari possunt, nisi arteriæ dissecentur, vt Galenus, 13. *m. m. cap. vlt.* scribit.

Cæterùm quæ excrementa cerebri extra cranium sub cute potissimum verticis congeruntur, in externas ferè corporis partes diffunduntur, quæ scilicet aut ob situs oportunitatem, aut ob imbecillitatem excipiendæ fluxioni magis aptæ sunt : Vt in oculorum partes externas, vnde lachrymarum fluxus & tumores præter naturam existunt ; in maxillas, in dentes, in ceruicem, in scapulas, in brachia, in latera, in dorsum, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos.

Atque ita externa hæc destillatio omnis Arthritidis, omnisque fere doloris externi qui sine tumore manifesto est, caussa à Fernelio statuitur. Etsi autem cranii interuentu, hi fluxionum, internæ scilicet & externæ, fontes distinguuntur : tamen inter se communicantur per venas & arterias, & per poros membranarum, vt ab internis semper aliquid penetret ad externa, & ab his vicissim intra cranium quædam subeant.

Vt ita verum sit, quod Hippocrates, *lib. de princip.*

scripsit; ὁ ἐγκέφαλος ἐστιν μετρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδους, *Cerebrum est Metropolis frigidi glutinosi seu pituitosi humoris.* Capútque multum ad seri in totum corpus distributionem facit. Cùm enim extra & intra caput venæ & arteriæ multæ, in quibus etiam serum multum continetur, perreptent, sanguis quidem in nutrimentum capitis absumitur; serum autem cum ad nutriendum ineptum sit, neque tamen per vias, per quas ad caput peruenit, recurrere, neque ob cranij densitatem, sensibiliter exsudare, neque etiam insensibiliter ob calorem illarum partium debiliorem discuti possit; eò loci cumulatur, & cum pondere suo natura deorsum tendat, & in loco decliui hæreat, facilè à capite secundùm ductum membranarum & neruorum in inferiores corporis partes descendit. Quæ autem in genere de fluxionibus istis è capite curandis dici possunt, facilè ex iis, quæ *supra part. 1. de Intemperiebus Capitis cum materia* diximus patent, & ex iis etiam, quæ iam de Catarrho dicemus, patebunt.

Postquam hæc in genere de excrementis cerebri diximus, iam de Catarrho in specie dicemus. Sunt enim symptomata in excretis hic duo: cùm scilicet excrementa illa copiosius, quàm debent, excernuntur, quod symptoma in genere Catarrhus appellatur; Vel cùm detinentur; de quibus iam in specie agemus, & primò de Catarrho.

De Catarrho.

Duo præcipuè vocabula occurrunt, quibus motus humorum præter naturam in corpore nostro exprimuntur. Generalissimum est ῥεῦμα & ῥευματισμὸς, fluxus seu fluxio, quæ vox omnem motum cuiuscunque humoris è quacunque in quamcunque partem nostri corporis significat. Κατάῤῥοος verò, καταῤῥοῦς, & κάταῤῥος, Celso destillatio (malè enim Argenterium *in com. ad aph. 4. lib. 2.* scripsisse, Latinos non habere proprium vocabulum, quo catarrhi nomen exprimant, ex Plinio *l. 19. cap. 6. & libr. 23. cap.* 8. patet) Græcis etiam aliàs καταστασμὸς tantum humoris

moris superuacanei è capite & præcipuè cerebro in alias partes prolapsum & defluxum significant.

Auicennas tamen eiusque interpretes, & superioribus seculis, alij Arabes secuti, hæc vocabula confuderunt. Vnde *lib.3.Fen.2.tr.11.cap.11.* anginam, pleuritidem,& peripneumoniam à Catarrho fieri Auicennas scripsit.

Catarrhi nomen rursum tripliciter sumitur, vel generalissimè pro quacunque humoris in partem corporis quamcunque fluxione. Ita 3. *aphor.* 12. Catarrhi vox tribuitur fluxionibus per venas & arterias ad pectus & cor, vt ex Hippocrate *libr. de aëre, aquis & locis* patet. Ita κατάῤῥους νωτιαῖος defluxio in spinalem medullam nominatur in Coacis prænotionibus. Sic Catarrhi ad dentes,ad oculos, ad aures, ad neruos & ad musculos, ac inania membrorum spatia,vnde dolores varij oriuntur, fieri dicuntur.

Deinde Catarrhi nomen strictius quidem, sed generaliter adhuc sumitur de fluxione humoris è cerebro in palatum, ac os & nares. Specialissimè verò catarrhus est defluxio humoris è cerebro in palatum, os, ac pulmones. Atque ita Catarrhi vox generaliter accepta tribus fluxionibus tribuitur, Catarrho in specie dicto, Broncho & Coryzæ. Hoc autem loco Medici non de Catarrho generalissimè accepto, seu de omnibus, quæ à cerebro & capitis vasis ad alias tum remotas tum vicinas partes fieri possunt, fluxionibus, de quibus antea in genere diximus; sed de Catarrho in posterioribus duabus significationibus accepto agere solent. Quos & nos imitabimur. Interdum tamen & quædam immiscebimus, è quibus & aliarum è capite fluxionum generatio innotescere possit.

Catarrhus specialiter acceptus quid sit.

In specie enim catarrhus est defluxio humoris à capite in palatum, os ac pulmones, teste Galeno 3. *de Sympt. causs. cap.* 4. *&* 2. *Prognost.tex.* 64. *& in comment.*12.*Aphor. lib.* 3. vbi scribit: (ita enim legendum; cùm locum hunc Leonicenus & Altimarus malè verterint.) Per hæc verba videtur Hippocrat. significare, non qui maximè consueto more catarrhi dicuntur,qui ex capite,per asperã arteriam, in pulmonem,sed omnes,quæ à capite per venas deferũtur,

fluxiones ad partes inferiores. Brenchus verò est excrementorum è capite in fauces destillatio, cum vocis obscuritate & raucedine. Coryza verò, sicut posteriores Græci hoc vocabulo vsi sunt, est eiusdem humoris in nares defluxus. Latinis Grauedo dicitur, quod in parte corporis anteriore circa frontem sensus quidam grauitatis percipitur, vt oculi vix attolli queat. Hippocrates tamen Coryzæ vocabulum olim generalius vsurpauit.

Verum etsi vsus ita obtinuerit, vt Catarrhus in specie dictus à brancho ita distinguatur, quod in brancho præcipue catarrhus ad vocis instrumenta decumbit, tamen vtrobique ex eodem cerebri loco, & in os humor defluit, ac præterea nonnunquam etiam in ventriculum catarrhus delabitur, qui tamen peculiarem appellationem non accepit.

Catarrhus generaliter & specialiter sumptus quid sit?

Est igitur Catarrhus, vt quidem hoc loco de eo agimus, in genere symptoma præter naturam excretorum è cerebro, vt ex Galeno 3. *de symptom. causs. cap.* 4. patet, seu humoris excrementitii fluxus præter naturam è cerebro in partes inferiores.

In specie verò, eiusdem humoris è cerebro ad palatum, os, & pulmones defluxus, factus expultrice cerebri ad ea, quæ sibi molesta sunt, expellenda stimulata. Neque enim secundum naturam iis, qui optima valetudine fruuntur, eiusmodi materia destillat, sed exigua saltem saliuæ aut muci pars interdum per os aut nares detruditur. Afficitur autem hic primò cerebrum, sicut ex eodem Galeni loco constat. Quale enim πάθος in ventriculo diarrhœa est, orta ex δυσπεψία, siue mala imperfecta eius coctione, tale in cerebro est Catarrhus & Coryza.

Caussæ.

Proxima Catarrhi caussa.

Proxima nimirum Catarrhi caussa est humor, seu Quantitate seu Qualitate facultatem cerebri expultricem ad expellendum stimulans. Vt autem generatio & natura Catarrhi rectè explicetur, cum materia tum efficientes caussæ considerandæ sunt: Seu quod in omni fluxione necessarium est, consideranda materia, seu mobile, mouens, terminus à quo, seu locus vnde suppedita

ſuppeditatur materia, locus per quem, & terminus ad quem. Ideoque dicendum de Catarrhi materia, vbi ea generetur, quibus de cauſſis, vnde moueatur, ad quas partes fluat, & per quas vias fluat.

Materia Catarrhi eſt humor excrementitius, cui pituitæ nomen vulgò tribuitur. Licèt enim excrementitij huius humoris pro alimenti & humorum ac vaporum, qui à partibus inferioribus ad caput mittuntur, diuerſitate magna ſit diuerſitas, dum interdum nulla inſigni qualitate præditus eſt, & ſaltem copia peccare videtur; nonnunquam etiam alienam qualitatem habet, & frigidus eſt, vel calidus, acidus, ſalſus, acris, malè coloratus; nonnunquam etiam corruptus & ſubſtantia peccans, vnde Catarrhi epidemij & contagioſi ortum habent, vt infra de differentiis dicetur: tamen omnis ille humor excrementitius de capite deſtillans pituita nominatur; cum peculiarem alterationem in capite à cerebro accipiat. Vt enim aliæ partes, ſic & cerebrum, habent innatam & propriam vim, non ſolum aſſumptum alimentum coquendi & aſſimilandi, ſed & excrementa peculiari modo alterandi, & elaborandi. *Materia catarrhi qualis ſit.*

Colligitur autem humor iſte in capite & cerebro, quod ob id, vt dictum, ab Hippocrat. *lib. de princip.* (aliis de carnibus inſcribitur) pituitæ metropolis appellatur. *Vbi & quibus de cauſſis Catarrhi materia generetur?*

Cæterum Catarrhi materiam alia gignunt, & ſuppeditant, alia mouent, & ad fluxum impellunt. Gignitur & colligitur materia in capite, vel ipſius cerebri, vel partium inferiorum vitio; ſeu generatur materia in capite vel læſa facultate cerebri coctrice, ob morbum, vel fruſtrata ob errorem externum, dum ſcilicet aut nimia copia alimenti cerebro offertur, aut id alienis qualitatibus infectum actioni eius reſiſtit.

Cerebrum materiam Catarrhi ſuppeditat, & gignit, cum ob debilitatem nutrimentum non bene concoquit, & ita multa excrementa gignit, & cum vapores in caput aſcendentes non reſoluit ac diſcutit. Idque accidit ob frigidam imprimis cerebri intemperiem, præcipuè ſi humiditas concurrat. Et ſi frigiditas illa remiſſior ſit, excrementum pituitoſum inſipidum & ſubdulce parit; ſi intenſior,

acidum. Atque huc facit ætas senilis, aër frigidus & humidus, pluuiosus, & hyems, quo tempore cum pituita abundet, etiam Catarrhi sunt frequentiores, somnus nimius ac longus, & in loco humido ac subterraneo, diurnus item, pedum refrigeratio. Calidum verò & siccum Cerebrum, etiamsi *in arte medica cap.* 18. excrementis carere dicatur, tamen id de cerebro intra sanitatis limites constituto accipiendum est. Si verò intemperatum sit, alio modo ad Catarrhos generandos facit, dum scilicet copiosius ab inferioribus attrahit Catarrho materiam.

Non verò semper cerebri & capitis vitio materia catarrhi principaliter colligitur, sed sæpe etiam partium inferiorum culpa, puta ventriculi, epatis, lienis, venarum mesaraicarum, vteri, imò & nonnunquam totius venosi generis: quæ partes cùm vitiosos humores cumulant, non solùm multi vapores ab iis ad caput adscendunt, sed & ipsi vitiosi humores ad caput feruntur & protruduntur, atque ab illo rursum ad subiectas partes descendunt & defluunt. Vnde frustra sæpe in catarrhis auertendis, ad caput solùm respicitur; cùm fons mali, vnde catarrhus gignitur, in partibus longè remotis hæreat, ventriculo puta, epate, liene, vtero. Magis tamen catarrhis obnoxij sunt, qui cerebrum debile habent. Illud enim humores & vapores ex partibus inferioribus facilè admittit. Cerebrum verò robustius vel non admittit, vel facilè discutit. Atque ad hoc caussæ genus pertinent omnia, quæ ad vitiosorum humorum in ventriculo & partibus aliis inferioribus, generationem & collectionem faciunt, vt crapula, ebrietas, victus ratio humida, cibi, à quibus multi vapores ad caput attolluntur & difficulter coquuntur, & ob quos ventriculus non clauditur, vt & alia omnia, quæ in aliis partibus inferioribus humores vitiosos generant.

Ea enim ipsa materia, quæ à partibus inferioribus suppeditatur, atque in cerebro & capite colligitur, non solùm ex eo per internas vias & intra cranium in partes subiectas delabitur; sed & excrementitij humores in externis partibus colliguntur, maximè sub cute verticis, quò venarum per faciem & tempora, caput irrepentium extrema desinunt.

desinunt. Nam quoties hæ vel sero, vel alio humore excrementitio turgent, superuacanea sub cutem effunduntur, & in externas corporis partes feruntur, non tantùm intra cutem & carnem, sed etiam per continuitatem musculorum, membranarum, neruorum, per venas, arterias, atque in oculos, in dentes, in maxillas, in ceruicem, in scapulas, in brachia, in latera, in dorsum & lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes articulos influunt, vt supra etiam dictum, vnde dolores in variis partibus excitantur: quandoque & tumores. Atque hinc Fernel. *lib.5. de part. morb. & sympt. cap. 4.* destillationem seu catarrhum in genere dictum diuidit in Internum & Externum.

Vnde moueatur materia Catarrhi.

Materiam verò in cerebro seu eius vitio ibi genitam, seu aliunde transmissam commouent, & ad motum, ac vt in partes subiectas defluat, impellunt, primò expultrix cerebri irritata à materiæ vel copia, vel qualitate, vel vtraque. Dum enim plus humoris excrementitij in cerebro collectum est, quam vt à natura sensim & quotidie per consuetas vias euacuari possit, eius copia grauatum & se exonerare cupiens confertim ad partes inferiores eum protrudit. Idem facit, dum eius salsedine, acredine vel corruptione stimulatur.

Deinde commouent materiam in capite congestam caussæ frigefacientes, vt aër frigidus, venti boreales, medicamenta frigida capiti applicata; id quod & experientia testatur, quacunque etiam vi id præstent. Vulgata equidem opinio est, frigus comprimendo & constringendo cerebrum id præstare. In dubium tamen id vocat Mercatus, *lib.2. Prax. cap.1.* qui impossibile existimat, vt cerebrum in animali viuente tantam possit sustinere frigiditatem, vt partes præ congelatione densatæ intra cranium humores expellant. Ipse verò putat, frigiditatem aëris ambientis cutem & partes externas densare, partes verò internas calidiores inde fieri, quo calore commotis & liquatis humoribus ac viis apertis, fluxiones excitantur.

Verùm probabilius est, non à calore aucto tum Catarrhi materiam moueri, sed à frigore partim poros occludi, per quos alias vapores discuti solent, & hinc materiam

Catarrhi

Catarrhi cumulari, partim vapores in capite collectos condensari & in humores mutari, & forsan etiam cerebrum nonnihil constringi; cum viæ satis patentes sint, per quas frigus intro ad cerebrum penetrare possit.

Humores quoque fundunt caussæ calefacientes, vt æstus, radij Solares, & omninò aër calidus, ob quem tempore verno Catarrhi frequentiores sunt, quod humores hyeme in capite collecti aëre calidiore resoluantur, ac diffluant. Calor item balnei, hypocausta calida, frictiones intempestiuæ capitis cum pannis calidis, motus animi & corporis vehementes, medicamenta calida mox à cibo vsurpata, coopertura capitis nimia.

Ad quas partes fluat materia Catarrhi.

Materia verò siue è cerebro expulsa, siue quacunque caussa commota vt fluat, in Catarrho in specie dicto fluit vel ad nares, vel in fauces & palatum, & his subiectas partes. In Catarrho generaliter sumto ad loca multò plura defluit, nimirum vel in totum corpus cum sanguine per venas, atque hinc gignitur interdum febris catarrhalis nominata, interdum atrophia vel cachexia, quæ non ab epate sed capite ortum habet, vel ad partem aliquam extra cranium, oculos, aures, nares, os, fauces, thoracem, ventriculum, artus, vt modò dictum.

Febris catarrhalis.

Illud tamen, quod modò de febri catarrhali dictum, diligenti consideratione dignum est. Etsi n. negandum non censeam, febrem quandoque hoc modo generari posse: tamen nec illud contra absurdum est, naturam, vt per febrium initia interdum excretiones quasdam per aluum, vomitum, hæmorrhagias narium instituit, ita & materiam ad caput protrudere posse, vnde Catarrhus generetur. Atque ita febrem talem esse ex earum genere, quæ comitatæ dicuntur, febrique catarrhum accidere.

Fertur autem materia nunc ad hanc nunc ad illam partem, prout attrahitur vel calore vel dolore, aut transmissa recipitur ob partis debilitatem, vel ad recipiendam fluxionem aptitudinem, sicut hæ caussæ *lib. 2. Inst. part. 2. cap.* 11. explicatæ sunt. Ab Hippocr. *lib. de glandulis* septem loca enumerantur, ad quæ fluit materia; aures, oculi, nares, palatum, venæ & arteriæ, vertebræ, spinæ dorsi & nerui,

de

de quo videatur Crato, *Consil.* 3.

Tandem etiam via, per quam consideranda est. Nunc n. per partes internas è ventriculis cerebri, per vias intra caluariam, in os, fauces, pectus, vel nares materia fluit, nunc verò per externas partes, seu extra caluariam potissimum sub pericranio in partes corporis externas fertur.

Per quas vias fluat materia Catarrhi.

Atque hæc Galenicorum de Catarrhi natura & caussis doctrina est, cui an aliquid lucis & perfectionis è Chymicorum dogmatibus accedere possit, dubito. Nam qui Mercurium caussam Catarrhi esse dicunt, nihil, quod animum veritatis auidum satiet, afferunt, nisi prius, quid Mercurius sit, explicauerint, de quo *in tractat. de consens. & dissensu Chymic. cap.* 12. dictum. Qui Catarrhum Sal esse dicunt, etiam rem penitus non attingunt. Quanquam enim verum sit, Catarrhos multos salsos & acres esse: tamen etiam nonnulli planè insipidi sunt. Qui verò morbum Tartareum esse dicunt, nihil aliud ferè, quam Galenici docent, nisi quod verbis saltem discrepant, & præterea dum dicunt, Tartarum esse impuritates & superfluitates, vtili alimento permistas, non ita propriè voce Tartari vtuntur, vt *ex tractat. alleg. cap.* 16. patet. Neque tamen hoc ipsum concedi potest, quod omnis Catarrhus ex impuritatibus & superfluitatibus alimento mixtis ortum habeat, sed sæpe nullo alimenti vitio materia catarrhosa gignitur, si scilicet cerebrum debile sit, atque alimentum satis elaborare non possit, atque multum excrementi ita generet.

Chymicorum de Catarrhi natura & caussis sententia quæ sit.

Quid tartarũ.

Differentiæ.

Atque hinc variæ Catarrhorum, sunt differentiæ. A materiæ varietate, alius est pituitosus, insipidus, subdulcis, acidus, salsus; alius crassus, tenuis; alius contagiosus. A caussa efficiente, quod alius primario cerebri vitio; alius per consensum oritur. A loco, à quo fluit, quem vel totum vel aliquam partem esse diximus. A modo fluxus, quod alius repêtè & confertim fluit, qui Catarrhus συντόμως ἀπολλὺς, vulgo suffocatiuus appellatur: alius sensim fluit.

Catarrhi differentia.

Imprimis vero hic notanda est differentta catarrhi, cuius supra etiam facta est mentio, à termino, à quo, & via. per quem, & termino, ad quem, in catarrhum internum & exter

externum. Internus eſt,cum materia è ventriculis cerebri & locis intra caluariam in vicinas partes defluit, varios morbos excitans,de quibus ſupra dictum. Externus verò eſt,cum in externas partes varias irruit, vnde tumores & dolores in oculis,dentibus,maxillis,ceruice, ſcapulis,brachiis,dorſo,cruribus & articulis oriuntur.

Notatu præcipuè digna eſt differentia,quod Catarrhus alius eſt contagioſus & malignus, alius malignitatis expers. Vnde etiam alius eſt ſporadicus, alius epidemius, qualis fuit, qui anno 1577. & 1558. graſſatus eſt, de quo Mercatus *lib.2.pract.cap.1.& libr.4.de febribus cap.15.*Et Foreſtus *libr.6.de febr. obſeru.* 1. *&* 2. Valleriola *in appendice Loc.Commun.cap.*2. qui eundem morbum antea etiam anno 1510. viguiſſe refert. Inprimis verò ille, qui patrum memoria cum febre & tuſſi ſub Syrij ortum, maximè autem circa nouilunium æquinoctij autumnalis,totam Europam, imò ferè vniuerſum orbem peruagatus eſt. Nec abſimilis fuit febris illa catarrhalis,quæ anno 1591. in plurimis Germaniæ locis homines inuaſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Catarrhus ipſe facilè ſenſibus obuius eſt, quando ſcilicet humor è cerebro per os,nares, oculos præter naturam excernitur;vel ſi ad partem aliquam corporis dilabitur,atque in ea continetur,ex effectis, functionibus eius partis læſis,qualitatibus atque excrementis à naturali ſtatu mutatis,percipitur. Qualis autem materia catarrhi ſit, agnoſcitur à ſubſtantia eius,qualitate, atque aliis circumſtantiis. Si enim Catarrhus ſit tenuis,acris,caput calidum, facies & oculi rubicundi appareant,partes,per quas defluit, exaſperentur & exulcerentur, ſi amaritudo, ſalſedo percipiatur,ſi febris adſit,quæ tamen non iuuat, ſi calida adhibita noceant: à materia calida, & quæ ſalſos humores admiſtos habet,erit Catarrhus,præſertim ſi ætas, temperamentum,habitus corporis,aëriſque conſtitutio, & victus ratio præcedens conſentiat.

Si verò humor, qui deſtillat, ſit inſipidus, miniméque mordax, ac grauitas & tenſio, citra oculorum & faciei

rubedi

rubedinem & calorem, adsit, ac præcesserit victus ratio frigidior, cruditas ventris, & cum his consentiat ætas, temperatura, aëris constitutio, materia Catarrhi erit frigida.

Verùm hic notandum, materiam Catarrhi posse esse frigidam; cùm tamen caussa impellens & mouens sit calida, vt si ex humore pituitoso soluto & liquato à radiis Solaribus, à balneo, calore externo & similibus Catarrhus fiat. Contrà materia Catarrhi calida à frigore moueri potest. Itaque diligenter inter se conferenda sunt signa materiæ & caussarum mouentium ac impellentium. Etsi enim quis ex mora sub sole, & balneo vel exercitio corporis nimium incaluerit, atque ita catarrhum contraxerit: Si tamen materia non sit acris ac mordax, salsa vel amara, frigida potius, quam calida dicenda est. Contra & si diutius quis sit versatus in aëre frigido: tamen si materia sit tenuis, acris, mordax, salsa, vel amara, iudicandum, materiam Catarrhi esse calidam, etsi caussa eam mouens sit frigida.

Inter materiæ conditiones perpendenda quoque signa sunt cruditatis & coctionis, quæ Galenus proponit *libr. de totius morbi temporibus cap.8. Humorum*, inquit, *qui è cerebro per palatum & nares defluunt, indicium quidem est, cum aquei tenuésque, item copiosi & acres apparent. Extremam enim hoc cruditatem indicat. Coctionis verò notæ sunt, crassior & minus acris, modicéque humor descendens. Quod si mucus etiam simul egrediatur, certius iam hoc coctionis signum est.*

Partem primariò affectam inuestigandi ratio.

Verùm quanquam Catarrhum è materiæ qualitate cognoscere non ita difficile est; sicut quoque ex ægri relatione facilè innotescit, si quæ caussa catarrhum mouens præcesserit: longè tamen difficilius est, sed quod ad curationem rectè instituendam magni momenti est, partem inuestigare, in qua materia Catarrhi primo generatur. Neque enim, vt dictum, semper in capite gignitur, sed sæpe à partibus longè remotis suppeditatur, ideoque tunc frustrà medicamenta capiti adhibentur, nisi materiæ prima scaturigo sublata sit.

Materiam in capite generari indicio est, si Catarrhus diu

diu perseuerauerit,& æger facilè ac sæpe eo affligatur;nec aliarum partium affectarum signa adsint. Cum autem caput laborat,distinguendum est, an intemperies sit frigida vel calida,de quo suprà,*parte* 1.*de intemperie capitis* dictum.

Si verò intermissiones vel dierum vel mensium adsint, magna ex parte ab inferioribus partibus materia Catarrhi suppeditatur. Vnde verò transmittatur, cognoscitur ex partis debilitate & excrementis consuetis retentis. A toto corpore materiam Catarrhi suppeditari indicio est, si febris adsit, cum cuius paroxysmis catarrhus augetur vel minuitur. A parte verò aliqua materiam Catarrhi suppeditari argumento est,si alicuius partis morbus adsit vel præcesserit. Pars enim debilis semper plura excrementa cumulat. Sic quoque si partis alicuius excrementa retinentur,à parte illa humorem excrementitium suppeditari, indicio est. Ita quidam ex alui obstructione Catarrho laborant,alij ex suppressione sudoris consueti, vel hæmorrhoidum,vt & fœminæ ex suppressis mensibus. Si verò totum corpus,omnésque partes benè constitutæ sint,Catarrhi materiam ex victus ratione atque errore collectam esse indicatur, id quod ex ægri relatione facilè cognoscitur.

Patefit quoque facilè pars, in quam Catarrhus decumbit. Si enim per arteriam transit, & in pulmonem dilabitur,oritur tussis;si in ventriculum,ἀνορεξία;si per partes sub cute externas fertur,ex dolore vel vago vel certarum partium id deprehenditur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Catarrhus non contemnendum semper malum est, & qui frequentius catarrhis,præsertim grauioribus, infestantur,ij variis morbis pectoris,& imprimis phthisi, sunt obnoxij.

2. Destillationes & raucedines senibus familiares sunt, teste Hippocrat.3.*aphor*.12. & in valde senibus coctionem non admittunt,2.*aph*.40. Quia à frigidis caussis oriuntur, quas calor senum imbecillis superare facilè non potest. Destillatione etiam cum impetu ad pectus ruente ex valde senibus nonnulli repente intereunt; aliis pars dextra vel sinistra

ſiniſtra reſoluta ſtupet,teſte Hippocr.*lib.de aër.aqu. & loc.* Id quod,vt Galen.3.*aphor.*12. monet,non tam de conſuetis catarrhis,qui ex capite in pulmones decumbunt, & diuturni eſſe ſolent, quam de fluxionibus, quæ ex parte affecta per venas in ſubiectas partes feruntur, & ſubitò nonnunquam mouentur, intelligendum eſt. Cuius generis etiam Catarrhus fuit,quo ante aliquot annos Profeſſorem hîc celebrem p.m.laborare memini. Corripiebatur illo ſubitò ante veſperam, cuius quidem pars magna per nares euacuabatur, reliqua verò ad linguæ principium decumbebat adeò, vt loquendi potentia ipſi adimeretur, reliquis ſenſibus internis & externis nihil læſis. Vnde in tabula,quo loco ſibi malè eſſet; ſcribere neceſſe habebat. A quo ſymptomate clyſtere iniecto, frictionibúſque crurum adhibitis intra paucas horas liberatus eſt.

3. Imò deſtillationes ex humore frigido ortæ neque in iuuenibus facilè coquuntur,propter magnam cerebri dyſcraſiam frigidam. Galenus, 2. *aphor.* 40. Deſtillationibus etiam pueri obnoxij ſunt; quoniam cerebrum habent humidius & excrementis plenum,Galenus,3.*aphor.*26.Quibus etiam ſæpe ſuffocantur,ſi ad pectus ruant.

4. Catarrhi natura ſua frigidi diuturni ſunt,difficultérque coquuntur, ſicut omnes morbi frigidi; Catarrhi verò calidi & à cauſſa calida orti citius finiuntur. Si verò vim erodendi habeant, periculoſiores ſunt, quia partes exulcerant. Cúmque propter tenuitatem expelli nequeant, vehementem tuſſim excitant,qua caput magis repletur, & periculum eſt,ne pulmones exulcerentur. Et cum propter tenuitatem expulſioni reſiſtant, metus eſt,ne vas aliquod rumpatur.

5. Ratione termini à quo, etiam periculum æſtimari poteſt.Si enim magna plenitudo ſit corporis vel capitis,& omnino magna deſtillantis materiæ copia,periculum non contemnendum eſt:Cùm ſi ſubitò & confertim ruat,ſtrangulationem afferre poſſit.

6. Ratione viæ & ſpatij,per quod fluit,minus periculoſus eſt catarrhus,qui fluit per nares;magis,qui per tracheã & œſophagum; minus etiam periculoſus eſt catarrhus,

qui per inania membrorum ſpatia diſcurrit; magis periculoſus, qui per neruos & venas; peſſimus, qui per arterias, quia ſyncopen minatur.

7. Ratione termini ad quem, Celſus *lib.* 4. ita diſtinguit: Si in nares deſtillatio fiat, leue eſt; peius ſi in fauces; peſſimum ſi in pulmones, vbi periculum eſt ab exulceratione; & addit: ſi deſtillationes breues neglectæ fuerint, longæ eſſe conſueuerunt.

8. Dolor capitis coniunctus cum catarrho, auget fluxionem, quia ob dolorem fit attractio.

Indicationes & Methodus curandi Catarrhos.

Indicationes. Tria potiſſimũ in curatione Catarrhi attendenda. 1. Pars, à qua catarrhus prouenit. 2. Humor, qui eſt Catarrhi materia. 3. Pars, per quam, & ad quam fluit Catarrhus.

Primum quod attinet: Cum in omni catarrho materia â capite fluat, capitis in omni catarrho habenda eſt ratio: verùm cùm materia in capite quãdoque generetur, quandoque aliunde tranſmittatur, non ſolùm ad caput curam dirigere ſatis eſt, verùm etiam ad partem, quæ materiam ſuppeditat, reſpiciendum, vt hactenus aliquoties, & ſupra etiam *part.* 1. dictum eſt.

Simul tamen reſpiciendum ad cauſſam, ob quam fluere incipit materia, perpendendúmque, an cauſſa aliqua externa humorem ad motum impulerit. Et ſi moueatur materia attracta, cauſſa attractionis dolor aut calor anodynis aut frigidis tollenda: ſi moueatur materia propter refrigerationem, caput calefaciendum; ſi propter caliditatem, refrigerandum. Qua in re tamen, vt antea dictum, attendendum, an cauſſa excitans fluxionem fluenti materiæ ſit contraria, ne dum cauſſæ fluxionis remedia opponimus, ipſam cauſſam malíque principium augeamus.

Secundò. Si materia catarrhi in capite tota generetur, nec ſit copioſa, tantum ſua temperies cerebro reſtituenda, à quo facilè diſcutietur. Si verò materia ſit copioſa, euacuanda eſt, poſtea reliquum eius exſiccandum & abſumendum. Ac ſi cum impetu & periculo in partem aliquam ruat, reuellenda, intercipienda, deriuanda, fluxúſque

eius omnibus modis ſiſtendus. Si calida,acris, & mordax ſit,refrigeranda, eiúſque acrimonia mitiganda. Tandem pars,in quam catarrhus decumbit,ſi nobilis ſit,confirmanda,ne illabenti materiæ locum præbeat.

Summa: In omni Catarrho primùm materia eius euacuanda,& ne amplius generetur,præcauendum,partíſque, quæ eam ſuppeditat,vitioſa diſpoſitio corrigenda: ſecundò caput roborandum: tertiò humor, ſi ad partem nobilem, & in qua periculum aliquod euenire poſſit, fluat, auertendus & intercipiendus,ac materiæ vitioſæ qualitates corrigendæ & alterandæ: quartò pars, ad quam fluit, ſi nobilis, roboranda. Sed in omnis catarrhi curatione ratio habenda materiæ fluentis, & cauſſæ, propter quam fluit,& loci,per quem fluit.

Quibus autem auxiliis iſtis indicationibus ſatis fieri poſſit, etſi maxima ex parte ex iis,quæ ſupra *part.* 1. dicta ſunt,patere poſſit,tamen quædam addere, & in ſpecie de Catarrhi curatione aliquid dicere libet.

De Catarrhi à cerebro frigido, vel frigido & humido, ſeu pituitoſo curatione.

Et primò quidem, ſi ſine reliqui corporis vel aliarum partium vitio à ſolo capite vel præcipuè cerebro ortum habeat Catarrhus,materia conuenienti modo præparanda & euacuanda, & ſi ἀτρέως ac cum impetu ad pectus ruat, auertenda,eiúſque motus inhibendus, tandémque intemperies cerebri corrigenda. *Catarrhi frigidi curatio.*

Itaque principio, etſi materia ſolùm à capite fluat, tamen ſi copioſa ſit,aut maiore cum impetu ruat,atque metuendum ſit,ne à reliquo etiam corpore affluat, & catarrhum augeat(ſicut plerumque accidere ſolet,vt qui catarrhis obnoxij ſunt, cerebrum habeant frigidum, iecoris verò & reliqui corporis conſtitutionem calidam) etiam in catarrho frigido tùm vena aperienda & ab externa cubiti vena,& quidem parcè ſanguis mittendus. Si verò materia frigida ſit pauca, nec cum impetu ruat, ac propter temperaturam ac conſtitutionem corporis reliqui, ætatémque ſenilem,nullus affluxus materiæ ad caput metuendus ſit,venæ ſectione opus non eſt. *Venæ ſectio.*

Præparantia.

Præparantia. Inter præparantia autem conueniunt ea, quæ supra, *part. 1. de Intemper. capit.* cum pituita, proposita sunt. Si autem materia ad pectus ruat, ad pectus quoque respiciendum, ideóque ex pituitam præparantibus eligenda cephalica & thoracica.

In præparatione verò & euacuatione catarrhi frigidi distinguendum; an materia sit tenuis & acris, an verò crassa. Nam si est tenuis & aquosa quasi, incrassantia nonnihil adhibenda; Ac conuenit hic decoctum thuris, mastiches, fol. betonic. saluiæ spec. diatragacanth. calid. nux moschata. Si autem materia sit crassa, calefacientibus & attenuantibus opus est, qualia sunt hyssop. marrubium, fœnicul. origan. oxymel simpl. & scillitic.

℞. *Aq. hyssop. betonic. an.* ℥. j. ß. *syr. de betonica* ℥. j. *essent. salu.* ℈. j. *spir.* 🜍 *acidi* gutt. vj. Misc.

Purgantia.

Purgantia. Si materia tenuis sit & aquosa, inter euacuantia imprimis vtilis est manna, quæ tenues humores educit, item mechoacanna, pillul. alephanginæ, de Hiera. Atque hoc etiam obseruandum, ne materia tenuis fortioribus purgantibus nimis agitetur, ne mota confertim & ἀθρόως ad pectus præcipitetur, sed præstat leuioribus medicamentis eam sensim euacuare.

Materia verò crassa, Agarico, pilul. cochiis, de agarico, de Hiera cum agarico, vel horum extractis, vel extracto aliquo phlegmagogo euacuanda. Ac si potio alicui arriserit, infundatur Agaricus in decocto cephalico & pectorali.

Capitis Euacuatio particularis.

Particulares capitis euacuationes. Vniuersalibus euacuationibus præmissis, capitis euacuationes particulares, per Errhina, Apophlegmatismos, & Gargarismos instituantur. Non tamen quælibet harum euacuationum in quolibet catarrho tuto institui potest, & videndum, ne per illas materia amplius agitata, ad locum, in quem aliàs cum periculo tendit, affluat, sed potius ab ea auertatur. Ideóque si materia per palatum ad pectus, & præcipuè confertim, fluat, non per masticatoria, gargarismos & apophlegmatismos euacuanda materia, sed

potius

potius per errhina. Eadem ratio est, si materia ad ventriculum fluat. Si verò ad oculos aut ad nares iam antea morbo affectas fluat, potius per masticatoria & apophlegmatismos, quam per errhina, euacuanda.

Errhina autem & Apophlegmatismi supra *part.* 1. sunt proposita. Inter Errhina autem facilè hic semen nigellæ primas obtinet, quod sæpius odoratum, in quouis etiam catarrho vtile est. Ideóque torrefactum & aceto conspersum cerebro naribus admoueatur, vel puluerisatum, & cum aqua maioran. mistum, naribus attrahatur; vel ol. nigel. naribus interioribus illinatur. *Errhina & apophlegmatismi.*

Vel ℞. *Aq. maioran.* ℥. iiij. ß. *succi betonic.* ℥. j. *sem. nigell. pulueris* ʒ. ß. *nucis moschat.* ℈. j. Misc.

Ditioribus aliquot grana ambræ vel moschi addantur.

Exempl. gratia. ℞. *Aq. maioran.* ℥. ij. *moschi* g̃ ij. *ambr.* g̃. j Misce.

Laudatur & hoc: ℞. *Ligni Guaiaci comminuti* ℥. j. *aq. puræ* ℔. j. affundatur aqua prius calefacta, & per noctem macerentur, deinde coqu. ad mediam consumtionem: sub finem adde *Maioran. rosar. rubr. an.* p. ij. Colentur.

In vsu tamen horum remediorum notandum: 1. Ne mox initio, & dum adhuc caput plenum est, ac materia nondum concocta, iis vtamur. 2. Ne fortius resoluentia in catarrho frigido, cuius materia tenuis est, sola vsurpentur, ne materiæ tenuis spontè alias ad fauces fluentis impetus ad pectus & pulmones augeatur, sed incrassantia quædam, aut quæ impetum humoris ruentis figunt, iis admiscenda, qualia sunt rosæ rubræ, mastiche, spica Indica, semen coriandri, gummi iuniperi, atque alia quæ in catarrhi calidi curatione proponentur.

Hinc in catarrho tenui vel sola mastiche masticetur, vel hi trochisci:

℞. *Nuc. moschat.* ʒ. i. *mastich. gummi Arabic. an.* ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua rosarum fiant Trochisci. *Exiccantia & caput roborantia interna.*

Catarrhum exsiccantia & caput roborantia.

Corpore & capite conuenienter euacuato, ea adhibeantur, quæ exsiccando reliquam Catarrhi materiam

absumunt, simúlque caput roborant, partim Internâ, partim Externa medicamenta, quorum multa supra *part. 1. cap. de Intemp. cap. frigid. & humid. & de Intemp. cap. cum pituita* proposita fuerunt, quæ hic repetere non libet.

Interna quod attinet, sumatur de iis modò lenioribus, modò validioribus, prout vsus postulauerit, portio exigua vesperi ante somnum, & post prandium, vt eorum vis vnà cum vaporibus ingesti cibi ad caput feratur; manè verò stomacho ieiuno plus exhibere licet.

Vtilis est & hæc mixtura.

℞. *Spec. lætit. Gal.* ℈. ij. *dianth. diamosch. dulc. an.* ℈. j. *Aq. anthos, meliss. an.* ℥. j. *borrag.* ℥. ij.

Incalescant lento igne, vt ebullire incipiant, & permittantur in infusione horis 4. postea colentur. In Colatura dissolu. *Conf. Alkerm.* ʒ. ß. *magister. corall. smaragdi an.* ℈. ß. *essent. rorismarin.* ʒ. ß. *Aq. cardamomi, apoplecticæ an.* ʒ. vj. M. De hac mixtura cubitum ituro, & è lecto surgenti cochl. j. propinetur.

Monendum & hoc: Calidis cephalicis medicamentis exsiccandi, & vaporum ad caput ascensum prohibendi gratia conseruam rosarum commodè admisceri; etiam in Catarrho frigido.

Vt ℞. *Cons. rosar. rubr.* ℥. ij. *spec. aromat. rosat.* ℈. ij. *nuc. moschat.* ℈. j. *thuris albiss.* ℈. ij. Cum *syrupo de rosis siccis, aut de betonica.* F. Electuarium, de quo sub tempus somni portio magnitudine nucis iuglandis sumatur.

Vel ℞. *Conseru. rosar. rubr.* ℥. ij. *lauendul. anthos, saluiæ an.* ℥. j. *spec. dianthos, diambr. aromat. rosat. an.* ʒ. ß. *corall. rubr. præpar. pulueris nuc. moschat. an.* ℈. j. Cum *syrupo stœchad. simpl.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conseru. saluiæ, pœon. an.* ʒ. vj. *rorismar. rosar. an.* ℥. ß. *nuc. moschat. condit. myrobalan. chebulor. cond. an.* ʒ. iij. *acori cond.* ʒ. j. *spec. diamosch. d.* ʒ. ß. *arom. ros.* ℈. j. *sem. pœon.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *coriandr. præpar. margarit. præparat. an.* ℈. ß. Cum *syr. de rosis & beton.* q. s. F. Electuarium, de quo manè & vesperi portio nucis moschatæ magnitudine capiatur.

Aliud ℞. *Conseru. rorismarin. salu. lauend. an.* ʒ. ij. *pœon.* ʒ. j. *rosar.*

rosar.℥.ß.*conf.Alkerm.*℈.j.*specier.diaplir.*ʒ.ß.*solut.perlar.corallior.rubr.an.*℈.j.*essent.salu.*ʒ.j.*mithridat.*ʒ.ij.*aq.apoplect.*ʒ.iij. Cum *syr.de stœchade.*F.Electuarium.

Si forma Morsulorum placet, sequens confectio de thure præstantissima est;

℞.*Sem.coriandri præp.*℥.ß.*nucis moschat. thuris an.* ʒ. iij. *glycyrrh.mastich.an.*ʒ.ij.*cubebar.*ʒ.j.*conseru.rosar.rubr.*℥.j.*sacch.albi* ℥.x.*in aq.rosar.dissol.*F.Confect.in Morsulis, quorum singuli ʒ. iij. pendeant, de quibus mane & vesperi vnus sumatur.

Vel parentur seq. Rotulæ.

℞.*Ol.nuc.mosch.expr.*ʒ.j.*margarit.præp.*℈.j.*smaragdi præp.*℈.j.*sacchar.in aq.lauend.dissol.*℥.vj.F.s.a. Rotulæ, de quibus capiantur mane & vesperi 2.vel 3.

Aliæ: ℞.*Specier.diamosch.d.diambr.an.*ʒ.j.*succini albiss.*℈.j.*ol.anisi* gutt.iij.*sacch.in aq.lauend.dissol.*℥.iiij. F. Orbiculi.

Vinum etiam hoc contra Catarrhos laudatur:

℞.*Cort.myrobal.omnium an.*ʒ ij.ß.*cinamomi* ʒ.j.*caryophyl.galang.cubebar.cardamom.granor.paradisi, nucis moschat.an.*℈.j.*rosar.rubr.siccarum* ʒ.ij. *flor.anthos, lauendul.an.*℥. ß. Affundatur vini quantumlibet.

In Catarrho diuturniore decoctum ligni Guaiaci, Sassafras, radic.chinæ, Sarsæparill.cum diæta conueniente exhibitum Cerebrum ab humore frigido sanat & liberat. Et omnino in talibus morbis continuatione opus est, nec à medicamenti alicuius semel atque iterum saltem exhibiti vsu salus speranda est. Quam ad rem vtilissima sunt vina medicata, vt & cereuisiæ. E. gr.

℞.*Rad.caryophyll.*M.ij.*granor.iuniperi* M.j.*sarsæparillæ* ℔.j.ß.*saluiæ, rorismar.chamæp.an.*M.iij.*caryophyll.galang.an.*ʒ.ß.

Affundatur sufficiens quantitas musti vel cereuisiæ recentis in dolio conuenienti; vt fiat vinum vel cereuisia medicata.

Externa.

Externa medicamenta caput roborantia, & catarrhum simul exiccantia etiam supra *part.*1.Sunt proposita, quibus pauca addemus. Adhibeantur imprimis Lotiones capitis & pedum, suffitus, pileoli, Cerota seu Emplastra, pulueres. *Externa.*

Lotio capitis & pedum.

Capitis & pedũ lotiones.

℞. *Fol. beton. maioran. saluiæ, origani an.* M.i. *flor. anthos, chamæmel. stœchad. vtriusque an.* M. i. ß. *nigellæ* ℥. ii. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione ante prandium, à qua caput linteis calidis probè abstergatur. Efficacius remedium erit, si de sublimi Embrochæ modò in caput demittatur.

Etiam Thermarum aquæ vim sulphuris habentes per Embrocham capiti immissæ plurimum valent ad siccandum Catarrhum frigidum; si post diligentem capitis purgationem adhibeantur, ac victus ratio idonea seruetur.

Suffitus.

Suffitus.

Ad suffitum linteorum, quibus caput exsiccatur, vel tegumentorum capitis hic puluis vtilis est:

℞. *Trochisc. aliptæ moschat. fol. saluiæ, maioran. rorismar. an.* ℥. ß. *lauri, caryophyll. cinamom. ligni aloes an.* ℈. i. *thuris, styracis calamit. an.* ℥. i. F. Puluis carbonibus iniiciendus.

Si cum mucilagine Tragacanth. excipiantut, pastilli formari possunt, super carbones iniiciendi.

Vel: ℞. *Benzoin* ℥. ii. *styracis calamit.* ℥. i. *ligni aloes, cinamom. an.* ℥. ß. *caryophyll.* ℥. i. ß. *moschi* g̃. vi. F. Puluis, vel Trochisci carbonibus iniiciendi pro suffitu.

Pileolus.

Pileoli seu cucupha.

℞. *Fol. Maioran. saluiæ, origani an.* ℥. i. *flor. stœchad. Arabic.* ℥. ß. *lauendul. rorismarini, cariyophyllor. macis, nuc. moschat. ligni aloes an.* ℈. i. *thuris* ℥. ß. *rosar. rubrar. siccar.* ℥. ii.

Trita & sacculo ex sindone rubro parato insuta suturæ coronali imponantur.

Vel ℞. *flor. rosar. rubr.* M. i. *meliss. origan. beton. rorismar. an.* M. ß. *thuris, mastich. ligni aloes, gran. iuniperi an.* ℥. iii. *nucis mosch. macis an.* ℥. i. *caryophyll.* ℥. ß. *nucis cupress.* ℥. i. ß. *gran. Kerm.* ℥. i. ß.

Præparata l. a. sindoni rubro, ad formam pileoli concinnato includantur, & cum gossyp. intersuantur.

Alius: ℞. *Fol. meliss. maioran. betonic. summit. origani an.* M. ß. *rosar. rubr.* p. ij. *nucis mosch. caryophyll. an.* ℥. ij. *granor. kermes, macis an.* ℥. j ß. *thuris, mastich. an.* ℥. iij.

In puluerem grossum redacta serico rubro includantur, & interpassentur, F. pileolus.

Puluis

Puluis capiti inspergendus.

Sub ingressum lecti anterior pars capitis hoc puluere conspergatur:

♃. *Nigellæ torrefact.* ʒ.ij.*rad.cyperi* ʒ.j.*flor. rosar. rubr. stæchad. Arabic. an.*p.ij.*nuc.mosch.caryophyll.an.*℈.ij.*succini* ℈. j. F. Puluis.

Vel ♃. *Origani, stæchad. Arab. majoran. an.*℈.j. *rosar. rubr. gummi iuniperi an.* ʒ.j.ß.*ligni aloës* ʒ.j.*macis* ʒ.ij. F. Puluis.

Alius: ♃. *Benzoin* ʒ. vj. *styrac. calam. ligni aloes an.*ʒ.j.ß. F. puluis grossus.

Odoramenta.

Ad Odoramenta pertinent suffitus supra enumerati. Nigella quoque aceto rosaceo quatuor dies macerata & puluerisata, ac cum aqua maioranæ mista & in nares attracta non tantum caput purgat, sed & roborat. *Odoramenta.*

Vel ♃. *Rosar. rubr. caryophyll. sem. nigellæ, cinamomi, nuc. mosch. an.*℈.ij. *styracis calamit.* ℈. ß.*moschi* g̃.iij.

Includantur serico, fiátque nodulus odoratu caput siccans & roborans. Pomorum Ambræ & Balsamorum descriptiones ad caput exsiccandum, suprà *part.* 1. propositæ sunt.

Cerota & Emplastra.

Bregmati etiam imponi possunt Cerotum de Betonica in dispensatorio Augustano descriptum, vel Montagnanæ hoc; *Cerota & Emplastra.*

♃. *Ladani, gummi elemi, iuniperi, thuris, styracis liquid. calamith. myrrhæ an.* ʒ.j.

Commista diligenter in formam Ceroti redigantur.

Vel ♃. *Mastich. sandarac. nucis mosch. caryophyll. an.* ℈.j. *ladani* ʒ.vj.

Ducantur pistillo calido in mortario & addita olei mastichini f.q. F. Emplastrum.

Vel: ♃. *Macis, nuc. mosch. sandarac. mastich. thuris, styrac. calam. an.*ʒ.j.ß. *rosar. rubr.*℥. ß. *ladani* ℥. viij. *terebinth. ceræ an.*q.f. F. massa, de qua portio q. f. corio rubro ad conuenientem formam inducatur, sericúmque rubrum superducatur, & interpassetur.

Vel: ♃. *Flor. rosar. rubr.* ℥. ij. *gummi iuniperi* ℥.j. *macis,*

nucis mosch. an. ℥.ß.*caryophyll.*℈. i. F. Puluis subtilis, & cum *ladani, ceræ, ol. chamæmel. vel irini s. q.* F. ceratum.

Qua ratione autem Catarrhi fluxioni, si impetuosior sit, & cum periculo ad aliquam partem confertim ruat, occurrendum sit, paulò post in Curatione Catarrhi calidi dicetur.

De Catarrhi calidi curatione.

Catarrhi calidi curatio. Si verò materia Catarrhi sit calida, primò imminuatur leni pharmaco, ex decocto iuiubar. sebesten, prunor. flor. violarum, capillorum ♀, glycirrh. hordei, in quo mannæ ℥. j. ß. dissoluta sit, aut Syrup. rosar. solut. ℥. iij. vel iiij. exhibeantur.

Venæ sectio. Si sit corpus calidiore sanguine repletum, vt metuendum sit, materiam ad caput affluxuram, atque ipsa materia tenuis in partem aliquam cum vitæ periculo ruat, venæ sectione opus est, quæ corpus refrigeret, materiam euacuet, & ne ad caput, atque hinc ad partem aliquam cum periculo ruat, impedit. Si autem propter vires aut ætatem venæ sectione vti non liceat; cucurbitulæ illius vicem suppleant.

Præparantia. Postea adhibeantur, quæ humoris feruorem ac acrimoniam mitigant, vt sunt Syrup. de ros. siccis, de succo acetos. violar. de nymph. de papau. cum aquis & decoctis refrigerantibus ac modicè adstringentibus.

Propinetur igitur ex. g. talis haustus.

♃. *Aq. papauer. borrag. an.* ℥. j.ß.*Syrup. violar.*℥.ß *essent. papau.*℈.ß.*spir.* 🜔 *acidi* gutt. v. M.

Purgantia. Euacuetur deinde materia rhabarbaro, tamarind. electuar. diacathol. diaprunis, diasebesten, rosato Mesue, de succo rosar. pil. Arab. aureis & aliis, quæ humori huic conueniunt. Corpore euacuato, caput etiam priuatim euacuandum, vt antea dictum. Cauendum tamen, ne materia tenuis nimium agitetur, vnde periculum sit, ne ad pulmones cum impetu fluat.

Exiccantia & caput roborantia. Capite quoque euacuato, reliquiæ exiccandæ & caput roborandum. Interna sunt conserua rosar. spec. aromat. rosat. thus, nuc. moschat. Extra verò puluis capiti inspergatur, aut sacculus imponatur, ex floribus rosar. rubrar. sem.

ſem. coriandr. præpar. ſantalis, cortic. papau. albi, gummi iuniperi, thure, maſtiche, quorum formulæ, vbi de ſiſtendo catarrho dicetur, proponentur. *interna, & externa.*

Exempli gratia. ℞. *Gummi iuniperi* ℈.ij. *flor. roſar. rubr.* p. ij. *myrtill.* ʒ. j. *macis, nucis moſch. an.* ℈. ß. *thuris, ſem. pœoniæ, cortic. papauer. an.* ℈. ij. *nucis cupreſſ.* ℈. ß. Pulueriſentur & cum floccis panni coccinei F. Sacculus ex ſindone rubro.

Vel Cerotum tale fiat.

℞. *Maſtich. cortic. thuris an.* ʒ. ß. *ſandarac. corall. rubror. roſar. rubr. myrtillor. balauſtior. cortic. granator. an.* ʒ. j. *ladani q. ſ.* Cum olei roſar. & ceræ ſufficiente quantitate. F. Cerotum ad ſuturam coronalem obducendum ſindone rubro.

In declinatione etiam ieiuno ſtomacho caput lauetur decocto roſar. maioran. betonicæ.

De Catarrho cum impetu ruente ſiſtendo.

Atque hæc quidem ſæpe ad Catarrhum tam frigidum, quam calidum curandum ſufficiunt, ſi nimirum materiæ copia non magna ſit, nec cum periculo ad partem aliquam, præcipuè pulmones, ruat. Si autem Catarrhus cum impetu ad pectus & pulmones ruat, fluxus omnibus modis inhibendus. *Catarrhum cum impetu fluentem ſiſtendi ratio.*

Auertentia & Reuellentia.

Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa, materiam diuertere, ne ad vnum locum confluat, conuenit. Securius quidem omnino eſt, vt Meſue monet, deſtillationem non ſubitò ſiſtere, & materiam in corpore retinere; Si tamen præſens ſuffocationis vel pulmonum exulcerationis periculum imminet, omnino catarrhus ſiſtendus eſt, & præſidiis conuenientibus auocanda materia à parte nobiliore ad ignobiliorem, ac diſſipanda. *Reuellentia.*

Fiunt autem diuerſiones per clyſteres, per lotiones extremorum ante cibum, per frictiones & ligaturas eorundem, per cucurbitulas, vt ſuprà *part.* 1. dictum.

Galenus etiam 5. *method. medic. capit.* 13. in Catarrho calido emplaſtrum ex fimo ſylueſtrium columbarum, & quod ex thapſia paratur, vſurpat: de quo quid

ſen

ſentiendum ſit, poſteà *quæſt.* 1. dicetur.

Setaceum quoque occipiti applicari poteſt. Nonnulli reuulſionis gratiâ ſuturæ coronali cauterium applicant. Verùm quid de ea re ſentiendum, ſuprà *part.* 1. *cap.* 1. dictum.

Catarrhum intercipientia & incraſſantia.

Intercipientia & incraſſantia.

Si verò acris, tenuis,& calidus fluxus ſit, cum tuſſi vehementi, vigiliiſque continuis, de ſiſtendo Catarrho cogitandum eſt.

In ſiſtendo tamen catarrho obſeruandum, ſiſtentibus catarrhum tantùm vtendum eſſe, dum materia ad pectus deſtillat, non poſtquam ad pectus influxit. Tum enim potius, quæ materiam collectam per tuſſim euacuant, conueniunt. Et cum materia per ſomnum ad pectus maxima ex parte fluat, poſt cœnam, ſub ingreſſum lecti exhibenda ſunt Catarrhum ſiſtentia; ſicut per vigilias illud, quod in pectus iam influxit, euacuandum. Non tamen ſtatim in principio tutò vſurpantur ſiſtentia, ſed præſtat, potius diuertentia adhibere, niſi forſan materia cum periculo ad pectus ruat, & ſuffocationis periculum adſit.

Inſeruiunt quoque huic ſcopo ea, quæ vim adſtringendi & incraſſandi habent, adhibita forma ſyruporum, eclegmatum, gargariſmorum, pilularum, trochiſcorum, rotularum in ore detinendarum, odoramentorum, pulverum capiti inſpergendorum ac ceratorum. Et quidem ſi externa non ſufficiant, interna exhibenda, vt pilulæ de cynogloſſa, quæ exhibentur à gr. vj. ad ℈.j. ſub tempus ſomni.

Vel: ℞. *Thuris albiſſ. ſandarac. Arab. myrrh. an.* ʒ. ß. *ligni aloës, nucis moſchatæ, macis, croci an.* ℈.j. *ladani puriſſimi, ſtyrac. calam. an.* ʒ.ij. *moſchi* g̃.v. Cum Syr. de ſtœchade.

F. pilulæ, pro ʒ.j. numero vj. Vtile eſt Laudanum Opiatum g̃.iij. pondere ſumptum.

Exempli gratia. ℞. *Laudani opiat.* g̃.ii. *pulu. maſtich.* g̃.v. *olibani* g̃.iii. *extract. croci* g̃.i. Cum aq. violar. F. pilulæ numero v.

Item Theriaca recens, vel bolus armenus, qui in catarrhis ſiſtendis valde vtilis eſt. De quo vide *libr.* 2. *part.* 3. *cap. de aſthmate in quæſt.*

Vel

Vel dentur deglutienda grana masticheс & thuris horâ decubitus,vel per se , vel ita præparata:

℞. *Granor. thuris, mastich. sandarac. tragacanth. an.* ʒ. ß. Macerentur in vino rubro; deinde exsiccentur & deglutiantur num.v.vel vj.

Vel:℞.*Syrup. de rosis siccis,de iuiub.de papau.an.*℥.i.*bol.armen.aq. rosat. lot.* ℈.iv. Misceantur & sumantur duo cochl. sub tempus somni.

Vel:℞.*Cap.papau.nu.*ix. *siliquar. glycyrrh. an.* ℥.iii. *sem.althææ,bombac.an.*ʒ.iii. *iuiubar. sebest.an.num.* viii. Coqu. in s. q.aquæ. Colaturæ adde *Sacchar. candi* ℥. iii. Coqu. iterum ad spissitudinem mellis.

Vtile est & Diacodium sub ingressum lecti sumptum.

Vel : ℞.*Lob de papau.*℥.i.*spec.diatragacan. fr.* ʒ.i. *diacodij Mesuæ* ʒ.ii.Cum *Syrupo iuiubino vel de papau.*Fiat Eclegma.

Vel paretur sequens Electuarium, & portio nucis moschatæ quantitate horâ somni præbeatur :

℞.*Conseru. violar. recent.* ʒ. iii. *betonic.* ʒ. i.*ros.rub.antiq.* ℥.ß. *spec.diatrag.frig.*ʒ.ß.*diacodij* ʒ. ii. *Corall. rubr.præparat.* ℈.ß. *boli arm.præp.*℈.i.Cum *Syr.de rosis sicc.* F.Electuarium.

Vel : ℞.*Diacodij* ℥.j.*diacydon. simpl.*℥.ß.*spec.diapapau.*ʒ.j. ß. *diatragac. fr.* ʒ.ß.*conseru.rosar.alb.*℥.j.*nymph.alb.* ℥.ß.*rob ribes* ʒ. iij. *succini albi præp. tinctur. coralliorum. rub. an.* ʒ. ß. Cum *Syr.de papau.*F.Electuarium.

Gargarismi.

℞. *Rosar.rubr.*M.ß. *plantag. balaustior.an.* ʒ. ß.*cortic.capitum papauer.*ʒ.j.*nigell.*ʒ.j.ß.Coqu.in aq. simplici. Colaturæ adde *Syrup.de papau.myrthini an.*℥.j.*boli armeni* ℈. j. M. pro Gargarismo,vel potius sine multa agitatione liquor in ore detineatur. *Gargarismi.*

Vel:℞.*Fl. rosar. rubr. balaustior. an.* p. j.*capit.papau.c.sem. num.*ij.*myrtill.*ʒ.j.*rasuræ santali rub.*ʒ.ß.Coqu.in aqua communi ad tertias. Colaturæ ℞. ℥. v. in quibus dissolu. *Boli arm.præ.*℈.i.*Syr.myrt.*℥.i. M.

Alius. ℞. *Aq.lactuc.rosar.an.*℥.iii. *vini granator.*℥.i. *syr.de papau.*℥.i.ß.M.

Vel:℞.*Aqu.plantag. solani rosar. an.* ℥. ii. *myuæ cydonior.* ℥. i.ß.*essent. papauer.* ʒ. ii. *phlegm.aluminis rectificat.* ℥.ß.M.

Rotulæ

Rotulæ, Trochiſci, Pilulæ in ore tenendæ.

Rotulæ, Trochiſci & Pilulæ ſublinguales.

℞. *Boli armeni* ʒ. j. *roſar. ſiccar. terræ ſigillat. an.* ℈. j. *ſpec. diatragacanth. frigid.* ʒ. j. *amyli, gummi Arab. an.* ʒ. ß. Diſſoluantur cum albumine oui, & addito Syrupo violarum aut de papauere. F. Trochiſci ſub lingua tenendi.

Vel ℞. *Boli armeni* ʒ. ij. *gummi arab. tragacanth. an.* ℈. ij. *ſem. papauer. albi* ʒ. j. *nuc. moſch.* ʒ. ß. *ſacchar. penidij candi an.* ℥. ß. cum *mucilagine ſeminis cydoniorum facta cum aqua roſar.* F. Orbiculi.

Vel ℞. *Cap. papauer.* num. vj. *ſiliquar.* ℥. j. *rad. glycyrrh.* ʒ. v. *ireos* ʒ. j. ß. *paſſular.* ʒ. iij. Coq. l. a. in ſ. q. aq. ad tertias. In decocto colato diſſolu. *Sacch.* ℥. iv. *extr. glycyrrh.* ℈. j. *croci* ℈. ß. F. l. a. Orbiculi.

Vel parentur ſeq. Trochiſci.

℞. *ſpec. diatrag. frig. diapauer. an.* ʒ. j. *boli armen. præp.* ℈. ij. *amyli, ſucci glycyrrh. an.* ℈. j. *ſacch. candi alb.* ʒ. ij. Cum *Syrup. de papauer. q. ſ.* F. trochiſci ſublinguales, de quibus vnus atque alter ſæpius die noctúque in ore detineatur.

Alij: ℞. *Boli armen. præp.* ʒ. j. *gumm. tragac. ſem. papau. alb. an.* ʒ. ß. *gumm. arab.* ℈. ij. *glycyrrh.* ʒ. ß. *pinear.* ʒ. ij. ß. *ſacch.* ℥. j. ß. Pulueriſata excipiantur mucilag. ſem. pſylij & F. ſ. a. trochiſci ſublinguales.

Vel ℞. *Amyli* ʒ. ij. *ſem. lactuc. papau. albi an.* ʒ. j. *gumm. arab. tragacanth. an.* ʒ. ß. *boli armen.* ℈. ij. cum *mucilagine ſem. pſyllij.* F. Pilulæ ſub lingua tenendæ.

Si humor ſalſus ſit, ſpica addatur, aut ſpica noctu in ore teneatur, quod tanquam expertum Meſues commendat.

Suffitus, Odoramenta.

Suffitus, & odoramenta.

℞. *Sem. Coriandri* ℈. ij. *gummi hederæ, iuniperi, maſtich. thuris an.* ℈. ß. *trochiſcor. de camphora, ſem. papau. an.* g̃. iv. F. Puluis, cuius accenſi fumus naribus excipiatur, vel eo capitis tegumenta ſuffiantur:

Vel ℞. *Sandar. arab.* ʒ. j. *maſtich. ſuccini alb. an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Alius: ℞. *Puluer. ſuccini alb.* ʒ. ij. *maſtich.* ʒ. j. ß. *thuris, ſandarac. an.* ʒ. ß. *gumm. animæ tacamahac. an.* ʒ. ß. *flor.*

roſar.

rosarum rubrarum. p. j. F. puluius grossus.

℞. *Styrac. calamit. caryophyll. nucis moschat. mastich. thuris, ladani an*, ℈. j. *ambræ* ǧ iv. cum *aqua rosar*. F. Trochisci carbonibus iniiciendi in Catarrho frigido.

In Asthmaticis tamen suffitus vix conueniunt, vt nec ij, quibus caput debile est, suffitus vehementes ferunt; sed sufficit cum styrace & momento thuris ac succini albi carbonibus inspersi suffitum excitare.

Noduli & pulueres capiti inspergendi.

℞. *Santal. albi, rubri an*. ℈. ij. *citrini* ʒ. j. ß. *rosar. rubr. cortic. papau. albi an*. ʒ. ij. Redigantur in puluerem, & nodulo inserantur, qui aqua rosar. madidus odorandus præbeatur in Catarrho calido.

Vtilis est & sequens nodulus.

℞. *flor. rosar. violar. an*. p. ij. *santalor. omnium an*. ℈. j. *camphor*. ǧ. v. Concisa includantur nodulo ex sindone rubro parato.

Vel ℞. *Rosar. rubrar*. ʒ. ij. *gummi iuniperi* ℈. ij. *nuc. mosch. macis an*. ℈. ß. *rosar. rubrar. balaust. an*. ʒ. j. *sem. pœon. thuris, mastich. an*. ℈. j. *nuc. cupressi* ℈. ß. Cnm Serico F. Sacculus pro capite in Catarrho calido.

Vel ℞. *Gummi iuniperi, tragacanth. caryophyll. macerator. in aqua rosar. & exsiccat. an*. ʒ. ij. *nucis moschat. macis, flor. stœchad. arab. an*. ℈. ij. *rosar. rubr. myrtillor. an*. ℈. j. Cum Serico F. Sacculus.

Non incommodè etiam capiti inspergi potest sequens puluis.

℞. *Succini alb. sandarac. arab. mastich. benzoin, nucis mosch. an*. ℥. j. *cubebar*. ℥. ß. *thuris* ʒ. v. ℈. j. *cortic. thuris* ʒ. ij. F. Puluis.

Ceratum.

Cerata.

Ceratum ex mastiche, gummi iuniperi, nuc. moschat. caryophyll. ladano supra fuit propositum, quod & hic locum habet.

De Catarrho per venas ruente, vide Hippo. apho.

De Catarrho suffocatiuo.

Catarrhi suffocatiui Curatio.

Etsi ex iis, quæ hactenus de catarrho sistendo & inhibendo diximus, facilè etiam, qua ratione catarrhus suffocatiuus curandus sit, pateat: tamen in specie aliquid ea de re addere non inutile fuerit.

Si quando Catarrhus tanto impetu pulmones fluit, vt

vt suffocationis periculum impendeat, danda opera, vt materia in plures partes statim distrahatur, reuellendo, deriuando, catarrhúsque sistatur internis & externis medicamentis exhibitis.

Auxilia.

Acribus nimirum clysteribus aluus prouocetur, extrema fricentur vinciantúrque, cruribus & brachiis cucurbitulæ affigantur, venæ sectio etiam, si opus sit, sine vlla mora administretur, purgantibus materia à pulmonibus auersa trahatur in ventriculum & intestina; gargarismis adstringentibus & aliis, quorum formulæ ante propositæ, fluxus intercipiatur & sistatur. Postea fumus excitetur è mastiche, thure & succino. Per vices etiam acetum rosaceum super lapid. ignit. affundatur. Alij gummi tacamahacæ solum cum pastillo calido dissolutum, & alutæ inductum bregmati & temporibus applicant. Nonnulli puluerem succini, thuris, & mastich. cum album. oui, & aqu. rosar. impastant, quod linteo illinunt, & fronti temporibúsque admouent. Quod tamen post horam aliquandiu remouendum, ne catarrhum plus iusto sistat: hinc renouandum. Nucha inungatur ol. succini, vel seq. vnguentum adhibeatur capiti, quod efficacissimum est:

℞. *Pulu. nuc. cupress. alumin. vsti, ♁ viui, pyrethri, olibani, mastich. camphor. gallar. cortic. granator. rosar. rubr. an.* ʒ.ß. Cum aqu. fol. quercus q. s. misc. addendo *succ. acaciæ, cydonior. an.* ℥.ß.M.

Si maximum periculum instet, phœnigmis quandóque & vesicatoriis opus est. Phœnigmi hæc formula erit.

℞. *Rad. Asphodeli, baccar. lauri, gummi iuniperi, rad. pyrethri, piper. longi, sinapis an.* ʒ.i.

Terantur in puluerem, & inuncto prius vertici oleo costino aliquid eius inspergatur circa suturam coronalem; vel cum oleo Euphorbii & cera F. Cerotum suturæ coronali imponendum.

℞. *Nigell. torrefact.* ℥.ß. *sinapi* ʒ.iii. *thuris, mastich. an.* ʒ.i.ß. *fimi columbini, farinæ hordei an.* ℥.ß. *oxymelit. simpl. q. s.* F. Emplastrum pro sutura coronali.

℞. *Fermenti parum, caricam pinguem* N. j. *cantharid. alis abscissis*

abscissis & capitibus N. vj. cum aceto scillitico fiat massa, quæ capite raso suturæ coronali imponatur, & post sex circiter horas vesica excitata rumpatur. Vel applicetur tale vesicatorium.

℞. *Ol. castor, costini an.* ℥. ß. *pulu. cantharid. præp.* ℈. ij. *fermenti acerrimi q. s.* F. cataplasma, ducatur super aluta, longitud. 4. & latitud. 3. digitorum, & parti capitis anteriori rasæ applicetur, vel ad primam colli vertebram, & per noctem relinquatur.

Locum etiam hic habet Ceratum Galeni de stercore columbarum & thapsia, cuius supra fuit facta mentio. Proliciatur quoque pituita è naribus, palatique inunctionibus incitetur ad expulsionem.

Et si materia crassa est, ac magna eiusdem copia in pectore continentur, Loch de scilla cum oxymelite & ammoniaco est dandum, & alia, quæ in Asthmate sunt vtilia.

Partium, ad quas Catarrhus ruit, roboratio.

Etsi diuertentibus & catarrhum intercipientibus ipsi quoque parti recipienti consulatur: tamen etiam vtile est, ipsam partem recipientem confirmare per adstringentia, quibus expultrix ita roboratur, vt non solum non admittat materiam à capite ruentem, sed & eam expellat. Talia sunt, rosæ, balaustia, plantag. myrtill. bolus armenus, nuc. cupressi & similia, quæ pro partium varietate, alio atque alio modo exhibenda. Pectori tamen & pulmoni adstringentia non conueniunt, præsertim postquam materia influxit, quæ nullo modo in pectore retineri, sed reiici debet. *Partium recipientium roboratio.*

Vbi verò destillatio in parte recipiente peculiarem morbum generat, in oculo ophthalmiam, in alia parte alium, peculiares illorum morborum curationes requiruntur, de quibus suo loco dicetur.

Qua ratione partium, quæ Catarrho materiam suppeditant, sit habenda ratio.

Vnum adhuc in Catarrhi curatione restat, qua ratione scilicet partes tractandæ sint, quæ Catarrho suppeditant materiam. Vbi in genere tenendum, quæcunque etiam *Partes materiam*

Catarrho suppedientes tractandi ratio. pars materiam Catarrho suppeditet, vtile esse, vt ij, qui Catarrhis frequenter obnoxij sunt, singulis mensibus, paulo ante nouilunium corpus leniter purgent; idque iis præcipuè necessarium est, quibus aluus est siccior. Nisi enim aluus quotidie suum officium spontè faciat, & caput & alia membra vaporibus replentur. Ideóque danda opera, vt aluus quotidie respondeat.

Quod nisi fiat, lenioribus medicamentis id procurandum. Et cum sæpe accidat, vt membrum aliquod vitiosum habitum contraxerit, vnde quotidie aliquid materiæ ad caput transmittitur, atque inde Catarrhi & alij morbi excitantur; in tali casu sæpe requirit necessitas, vt fonticulus excitetur; quod commodissimè fit in brachio, vt materia illa propiore via euacuetur.

Ventriculi in catarrho vt habēda ratio. In specie, vt supra etiam *part.* 1. dictum, si ventriculi frigidioris vitio materia catarrhi subministretur, ventriculus cibo & potu non est grauandus; neque ea assumenda, quæ vapores & fumos multos in caput emittunt. Ideóque nec generosa vina bibenda, nec raphanus, cœpe, porrum, sinapi, & id genus alia vsurpanda: Item viscida, lenta, pituitosa vitanda. Condiendus verò cibus aromatibus, macere, caryophyllis, nuce moschata, saluia, roremarino, maiorana; & post cibum semen coriandri, anisi, fœniculi saccharo incrustata, & alia supra proposita sumenda. In vsu tamen aromatum obseruandum, medicamenta ea moderatè vsurpanda, vt cibum saltem condiant, non verò caliditate epati & renibus noceant; sanguinémque acrem generent, aut caput imbecillum petant. Roborandus quoque ventriculus medicamentis cum internis, tum externis, quæ suo loco proponentur.

Epatis. Ventriculo suum officium rectè faciente etiam Epar melius habet. Ipsi tamen quoque, si opus sit, sucurrendum. Sit ergo in intemperie calida Epatis vsus frequens hordei; Cichorium sæpe vsurpetur, vt & species diarrhod. Abbatis & similia. Ita si pars aliqua alia, vt lien vel vterus materiam catarrho suppeditet, ad eam primum, præcipuè in præseruatione à catarrho, curatio dirigenda est.

Diæta.

Diætæ.

Medicamentis hactenus propositis Diæta respondeat, necesse est. Aër sit temperatus, & in Catarrho frigido non nihil calidior. Venti Austrini & Aquilonares vitentur, & subita omnis modò ad frigidum modò ad calidum mutatio. Nocet etiam cibus copiosior; vnde Celsus dimidium de consueto demit. Vitentur, vt antea etiam dictum, cibi concoctu difficiles, vaporosi, acres, excrementitij. Cœna parca sit. Quanquam enim nonnulli contrarium statuant; tamen non solum experientia constat, cœnam lautiorem catarrho obnoxiis parùm commodam esse, sed idem quoque ratio suadet. Si enim parùm cibi assumatur, natura facilius & rectius in humoribus vitiosis noctu & in quiete coquendis occupari potest; neque tot vapores & halitus in cerebrum attolluntur, qui per somnum vti in vigiliis ita discuti non possunt, sed in capite retenti Catarrhum augent. In secundis mensis ad vapores reprimendos vtile est sumere aliquid de carne cydoniorum, vel pyris coctis, item coriandrum & tragemata supra *part.*1. proposita. Ab omni potu caput vehementer replente abstinendum. In nostris tamen regionibus frigidioribus & crapula nostrorum hominum moderatus vsus vini concedi potest, vt auctus calor natiuus Catarrhi maturationem promoueat. Cereuisia non contineatur in vasis valde picatis. Post cibum neque legere neque scribere iubet Celsus, *libro primo capite quinto.*

Diæta. *Aër.* *Cibus & potus.*

Somnus sit moderatus; nec eorum consilium audiendum, qui catarrho laborantibus vigilias præcipiunt. Vigiliæ enim cruditatem pariunt. Dormiendum itaque moderatè, sed non de die; nisi quis forsan diu somno meridiano assuetus sit, aut noctu vigilauerit. Diurnus enim somnus, & qui à cibi repletione initur, caput replet. Quæ autem forma decubitus & situs capitis esse debeat, mox *quæst.* 2. dicetur.

QVÆSTIO I.

An Cerota & Emplastra è fimo columbino & thapsia in Catarrho calido conueniant?

Galenus 5. *m. m. cap.*13. de catarrho calido cum impetu

ruente, & sanguinis sputum excitante, cum metu exulcerationis pulmonum agens, historiámque curationis, quam in nobili fœmina Romæ peregerat, narrans, inter medicamenta ab initio adhibita etiam mentionem facit ceroti ex fimo syluestrium columbarum, quod vertici imposuit; nec non eius, quod ex Thapsia parauit. Idem ex Thapsia cerotum etiam *cap.* 14. proponit. Idem cerotum in catarrho, vbi de pulmonum exulceratione metus est, proponit Aëtius *tetrabib. lib.* 2. *serm.* 4. *cap.* 60. Paulus Ægineta *lib.* 3. *cap.* 31. qui tamen illud non statim initiò proponit, sed vbi aliis remediis malum non cessit. Habet idem remedium Auicennas *lib.* 3. *Fen.* 10. *tract.* 3. *cap.* 6. qui ipse tamen etiam non statim initio, sed vbi alia remedia non prosunt, illud adhibet. Alexander tamen Trallianus *ex allegat. cap.* 13. *lib.* 5. *method. med. Galeni* catarrhum illum calidum, salsum, & acrem fuisse, ac caput illius fœminæ intemperie calida laborasse colligens, reprehendit curationem propositam, eo nomine, quod nullo refrigerante & humectante medicamento vsus Galenus statim ab initio siccantia & calefacientia adhibuerit, quibus caput calidius redderetur, & catarrhi acrimonia adaugeretur. Ideoque ipse potius primùm refrigerantibus & humectantibus, quæ acrimoniam catarrhi temperent, vtendum censet. Imò ipse Galenus, 6. *de tuend. sanit. cap.* 9. medicamentum ex thapsia & sinapi nocere scribit, vbi caput intemperie calida laborat.

Hieronymus Capiuaccius, vt Galenum contra Trallianum tueatur, docet, calefacientia tribus nominibus vsurpari posse, vel tanquam euacuantia, vel tanquam retrahentia, vel tanquam calefacientia: Galenum autem iis vsum potissimum esse, vt retraherent materiam, deinde etiam vt insensibiliter eam discuterent. Quæ responsio si rectè explicetur, locum habere potest. Etenim cum Galenus ipse agnouerit, catarrhum illum calidum & salsum fuisse, nullo modo ad calefaciendum, sed ad catarrhum illum retrahendum vsum fuisse, planum est. Quod verò statim initiò ceroto tali vsus est, metus vrgentis periculi fecit. Etenim etsi adfuerit in proposito catarrho

Nota.

intem

intemperies calida, quæ refrigerationem poſtulabat: tamen plus vrgebat fluxus præceps materiæ ad pulmones, quam caliditas, vtpote quæ iam ſputum ſanguinis excitabat, & metum exulcerationis pulmonum incutiebat. Et licet nonnihil augeretur intemperies capitis & cauſſæ morbiferæ: tamen per hoc remedium maximum periculum declinabatur, quo euitato poſtea intemperiem capitis & materiæ corrigere licet. Refrigerantibus & exſiccantibus idem præſtari non poteſt. Cum enim ſint partium craſſarum, tarde operantur, & exprimunt potius humorem, atque effectum, qui ſtatim expetitur, non præſtant. Si autem deſtillatio non vrgeat, nec fluxus ſit præceps, in intemperie calida à calefacientibus abſtinere tutius eſt: de quo caſu intelligendus eſt locus Galeni, *6. de tuenda ſanitate cap. 9.* Loquitur enim ibi de deſtillatione non vrgente,& quæ in latitudine ſanitatis accidit.

QVÆSTIO II.

Quænam forma decubitus & ſitus capitis in Catarrho eſſe debeat?

De forma decubitus & capitis ſitu ſomni tempore in *lib. 3.* Auicennæ non idem ſentire videtur Interpretes. Etſi enim de curatione Catarrhi & deſtillationis tractans Auicennas, *3. fen. 5. tract. 1. cap. vlt.* inter alia quæ de ſomno monet, & hoc præcipit, vt, qui Catarrho ſunt obnoxij, capite dormiant minimè eleuato, ſed potius demiſſo, decliuique puluinari; olim tamen aliter hunc locum legerunt, ita nimirum; *& oportet ſecundum omnem diſpoſitionem, vt regatur cum eleuatione capitis, & eleuetur puluinar.* ***Forma decubitus in Catarrho.***

Verùm enim verò non ita ſimpliciter hoc nec illud affirmari poteſt. Etenim ſitus capitis conueniens eligendus, vel ob materiæ ad caput aſcenſum, vel ob eiuſdem è capite delapſum. Aſcenſum vaporum quod attinet, ſcribit Ariſtoteles, 10. *problem.* ideo bruta non laborare deſtillationibus, ſicut homines, quoniam brutis calor & humores, qui calorem ſequuntur, in armos ſeſe efferant, vnde

per refractionem disiecti partim quidem in ceruicem & caput, partim in spinam & lumbos, & ita non in vnam partem ferantur; cum in homine, qui figuram erectam habet, calor non dispartitus non partim ad anteriora, partim ad posteriora, sed totus ad caput eleuatur, quem humores sequuntur. Hanc Aristotelis rationem etiam in Catarrhis locum habere putat Hieronymus Mercurial. *cap. 15. lib. 2. variar. lect.* & in figura ac situ capitis recto & aleuato plus vaporis & humoris ad caput ferri putat, quam in situ decliui. Verùm non satis firma est hæc ratio, & tum solùm locum haberet, si vapores & humores liberè instar vaporum in aëre, aut fumorum in furno vel fornace, & non vasis maximam partem conclusi ad caput ferrentur; sed cum per vasa præcipuè adscendant, ratio hæc locum hic non habet; & cum in brutis, tùm in homine ex epate ac corde humores & vapores per venas & arterias ad caput feruntur. Imò si humores attendendi sint, cum illi sua natura sint graues, difficilius in erecta figura, quam decliui, caput petunt: vnde rectè scribit Oribasius (quod & experientia docet) *libro 6. collect. in fine cap. 1.* decubitum à pedibus altiorem caput replere & instrumenta sensuum. Descensum verò Catarrhi quod attinet, distinctione opus est. Si materia iam sit in capite seu ibi genita, seu aliunde transmissa, erecta capitis figura, facilius materia delabitur, quæ grauis est, Ideoque considerandum, vtrum plus vrgeat incommodum, quod partibus inferioribus delapsu Catarrhi infertur; an verò commodum, quod accidit capite sese in inferiora & partes ignobiles exonerante. Si illud plus vrgeat, capite decliui cubandum, aut certè non valde erecto; Si hoc, capite recto. Si tamen adsit difficultas spirandi, quod sæpè in destillatione accidit, caput in lecto sublime habendum est, vt monet Celsus *libro quarto, capite quarto.*

Nota.

De excrementis cerebri retentis.

Vt excrementa cerebri quandoque copiosius, quam par est, euacuari solent: ita eadem quandoque præter naturam

ram retinentur. E quibus cerebro retentis varia mala, Epilepsia, Apoplexia, carus, & similia oriuntur. Retinentur autem vel obstructis viis, vel dum facultas expultrix officium non facit. Aperiunt verò vias & facultatem ad expellendum, irritant Errhina & Apophlegmatismi, de quibus supra *part*. 1. & hactenus sæpius dictum. Topica quoque resoluentia, quæ materiam insensibiliter discutiunt, aliis præmissis vtiliter vsurpantur, de quibus etiam supra dictum.

Si nares sint obstructæ, vnguente aliquo humectante & attenuante superior pars nasi illinatur.

Vt ℞. *Ol. amygdal. dulc. amarar. adipis gallinæ an.* ℥.ß.M.

Naribus attrahatur aqua maioranæ, in qua semen nigellæ maceratum sit.

Vel ℞. *Betonic. maior. viridium an.* M. ij. exprimatur succus & naribus attrahatur. Infantibus commodè particula butyri sine sale magnitudine pisi naribus inditur.

***

LIBRI PRIMI PARS TERTIA.

De Morbis ac Symptomatibus, quæ accidunt organis ac functionibus ſenſuum externorum.

SECTIO PRIMA.

De Symptomatibus ſenſus tactus & dolore Capitis.

CAPVT I.

De ſtupore & torpore.

VM hactenus morbos, qui cerebro & capiti accidere ſolent,& ſymptomata,quæ in actionibus ſenſuum internorum, & motu voluntario, vt & in excrementis cerebri contingunt, explicauerimus: proximum iam eſt, vt morbos, qui organa ſenſuum externorum infeſtare, & ſymptomata, quæ in actionibus ſenſuum externorum obeundis accidere ſolent, explicemus. Cum verò ſenſus tactus communiſſimus ſit,& omnibus reliquorum ſenſuum organis inſit, ab eo initium facere libet. Cum verò in tactus organo, vt in aliorum ſenſuum organi, multi morbi non occurrant, ſaltem de ſymptomatibus dicemus. Quæ verò de morbis dici poſſunt, inter cauſſas eorum proponentur.

Tactus autem instrumentum esse membranam, in Institut. *lib.* 1.*cap.* 12. monstrauimus. Læditur autem Tactus, cum imminuitur, vel aboletur, vel deprauatur. Imminuitur & aboletur in stupore & torpore; deprauatur in dolore, de quibus iam dicendum.

Νάρκη & *νάρκωσις*, Latinis stupor seu torpor, etsi in genere actionum imbecillitatem significat, quo sensu Hippocrates, 6. *Epid. comm.* 2. *νάρκωσιν γνώμης*, mentis stuporem & hebetudinem dixit, & 6. *Epid. comm.* 3. *text.* 1. *νάρκωσιν κοιλίας*, ventris stuporem & segnitiem: tamen in specie sensus tactus & sæpe etiam motus imbecillitatem significat, quam Germani obdormitionem nominant, quæ nihil aliud est, quam inchoata paralysis, caussarum saltem magnitudine à vera paralysi differens. *Stupor.*

Caussæ.

Caussa continens huius mali est spirituum animalium sensui & motui in parte aliqua destinatorum defectus. Cùm enim partes sensui tactus destinatæ membranosæ sint; patet hinc, subiectum stuporis esse partas, quatenus membranosæ & neruosæ sunt. Et cum eædem partes suas actiones expediant spirituum animalium beneficio, & spiritibus animalibus denegatis, nulla actio animalis perfici possit: manifestum hinc euadit; proximam stuporis caussam esse spirituum animalium defectum, atque ita stupor & torpor erit sensus tactus, nonnunquam & motus, imminutio, vel etiam abolitio, à spirituum animalium defectu orta. Hinc torpor præludium atque initium quoddam paralysis est. Sensus enim tactus non planè extinctus, sed admodum labefactatus est.

Et quanquam interdum in toto corpore stupor accidat, sicut Brassauol. vt ad *Aphor.* 9. *lib.* 7. refert, vidit quendam ab hæmorrhagia narium corporis totius stuporem incurrisse, quem mors excepit, nil proficientibus remediis, & Fernelius scribit, *lib.* 5. *path. cap.* 3. vniuersi corporis cutem ex crapula & vinolentia stupore affectam illæso motu; refértque etiam Matthiolus, rusticum quendam, cum hasta serpentem prægrandem occidisset, duobus annis postea vniuersi ferè corporis stupore laborasse: tamen rarissimum

hoc est, & plerumque saltem vna pars vel plures stupore afficiuntur.

Caussæ ergo omnes, quas nuper in paralysi recensuimus, & hîc locum habent, quæ saltem hîc sunt minores & leuiores. Deficiunt nimirum spiritus, quia non transmittuntur, vel quia transmissi non admittuntur, vel licet influant, cum ipsa parte malè disposita non vniuntur. Non transmittuntur, vbi vitium est in cerebro, quod rarissimè accidit. Nonnunquam tamen id euenit neruorum principio affecto: frequentius vero accidit vel ipsius partis, quæ stupore laborat, vitio, vel neruorum, per quos spiritus animalis transmittitur. Neque enim in parte affecta caussa semper quærenda est, quod empeirici faciunt, habetúrque huiusmodi exemplum apud Galenum, 1. *de loc. affect. cap. 6.* Occurrit Galeno quidam, medicamentum digitis adhibitum ostendens, dixítque, triginta iam diebus sensum se amisisse, illæso seruato motu, sed nihil auxilij ab impositis medicamentis percipere potuisse. Galenus, cum interrogasset, cuiusmodi remedium adhibuisset, atque intelligeret, ad rem id esse idoneum, caussam inuestigare cœpit, cur nullum ab eo auxilium consequeretur. Inquirens ergo, quæ præcesserant accidentia, inuenit, atque ex ægri relatione cognouit, eum è vehiculo decidisse, & non multò post digitorum hunc affectum incurrisse. Et cum animaduerteret, in primo exortu nerui post septimam vertebram oriundi caussam mali hærere, idem illud medicamentum à digitis amouit & dorso applicauit, atque ita sensum in digitis cum multorum admiratione recuperauit. Partis verò ipsius vitio stupor excitatur, cum, licet spiritus animalis influat, constitutio partis siue à frigiditate siue ab occulta qualitate mutata est, à spiritu animali non, vt debet, afficitur, neque vis sentiendi in actum deduci potest. Etsi verò etiam ab externo frigore temperies partis mutari & hoc modo stupor induci possit, sicut ex 1. *de loc. affect. cap. 4. & 6.* videre est: tamen quæ narcotica dicuntur, non frigiditate, sed occulta vi & malignitate id præstant, vt de torpedine pisce naturalis historiæ scriptores referunt, & de rustico, qui

cum

cum ſerpentem haſta transfodiſſet,in ſtuporem totius corporis incidit,hiſtoriam ex Matthiolo ſupra recenſuimus.

Plura, quæ ſupra de cauſſis Paralyſis dicta ſunt, hîc de cauſſa ſtuporis afferre opus non eſt. Hoc ſaltem monendum aut repetendum,neminem rectè ſtuporis, vt & paralyſis, alicuius partis cauſſas omnes rectè inueſtigare poſſe, qui anatomiæ gnarus non eſt,& cognitum non habet,vnde quælibet pars neruos ſuos accipiat: cum ſæpe accidat, vt non in ipſa parte affecta, ſed loco remotiore, in nerui principio vel eius ductu, cauſſa mali hæreat.

Differentiæ.

Stupor 1. vel ſimplex eſt; ſenſus tactus videlicet ſolius læſio, vel cum læſione aliqua motus coniunctus. 2. Stupor alius eſt totius corporis, ac artuum imprimis extremorum; alius certæ cuiuſdam particulæ.

Signa Diagnoſtica.

Affectus ipſe ex relatione ægrotantis cognoſcitur, qui ſe vel nullo modo,vel difficulter & obſcurè ea,quæ tactui offeruntur, percipere conqueritur, plerúmque cum debili etiam motu, ſiue in vna aliqua, ſiue pluribus corporis partibus. Quæ autem ſigna cauſſarum ſint, ex iis, quæ ſupra de paralyſi dicta ſunt, patet.

Prognoſtica.

1. Stupor ſi in aliqua parte diu perſeueret, in paralyſin deſinit; nonnunquam & in ſpaſmum.

2. Stupor, qui totum corpus occupat,nec euacuationi cedit, & caro quid ſimile habet, & cui vertigo ſuccedit, malum; quoniam imminentem Apoplexiam nunciat,teſte Auicenna. Imò per ſtuporem ex vehementi ſpirituum reſolutione homo vna die moritur.

3. Stupor in facie torturam oris portendit.

4. Periculoſus ſtupor eſt, in quo cum ſenſu ſimul læſus eſt motus: & qui diutius perſeuerat,& qui plures corporis partes cerebróque vicinas obſidet.

Curatio.

Cum ſtupor ex iiſdem cauſſis oritur,in quibus paralyſis, quanquam illis leuioribus, curandi rationem ſimilem requirit; niſi quod minus valida hîc præſidia adhibentur.

Præmiſſis

Præmissis ergo vniuersalibus euacuationibus, ac, vbi opus est, particularibus, partem affectam Medici iubent immergere vinaceis calentibus recens expressis; vel lauare decocto saluiæ, rorismarini, vel lauendulæ facto cum vino: vel fricare spiritu vini, in quo pyrethr. vel castoreum sit infusum, vel aqua Apoplectica aliqua vel Paralytica, & alia adhibere, quæ de Paralysis curatione suprà proposita sunt.

CAPVT II.

De Dolore in genere.

Dolor. DEprauati v. tactus sensus symptomata egregium est dolor, de cuius natura & caussis variæ & prolixæ disputationes apud medicos extant; Et dicta sunt quædam hac de re in Institut. *lib.2. part. 3. sect.1.cap.6.& sect.2. cap.3.* quæ hic repetenda non censemus. Necessaria tamen quædam addemus. Monstratum autem eò loci, dolorem esse molestiam, quæ ex sensu & perceptione obiecti ingrati tangibilis oritur; seu, vt Galenus definit, dolorem esse tristem sensationem, in tactu puta. Caussam verò proximam esse solutionem continui in parte sentiente seu membranosa: aut, si cui ἀκριβολογεῖν cum Philosophis libet, repentinam & violentam alterationem à qualitatibus tactilibus, continuum soluentem. Vt ita dolor sit molestia seu sensus tristis à continui solutione partis sentientis; seu molestia ab obiecto confertim & violenter in partem sentientem agente, atque ita continuum soluente ortum habens.

Doloris subiectum. Subiectum nimirum doloris sunt partes sensu tactus prædictæ, id est, membranosæ: vnde quæ pars membranam nullam habet, sensúque tactus prædicta non est, dolore etiam non infestatur. Cum verò sensibus aliis omnibus etiam tactus substratus sit, vtpote quorum organa membranas participant, etiam aliorum sensuum organa dolore afficiuntur, de quo Galenus *lib. de differ. symptom.*

cap. 3.

cap.3. Maximi dolores ſenſui tactus contingunt; quippe qui ex aurium phlegmone aliówe affectu eos afficiunt, ij proprij auditus dolores non ſunt, ſed tactus. Eſt enim ſenſus omnium ſenſoriorum communis, reliqui quatuor ſui quiſque ſolius. Ad eundem modum in oculis non rarò dolores immodici vrgent, tangendi ſcilicet in his ſenſu contriſtato.

Porrò ſicut ad ſenſum quemlibet, ita ad dolorem non ſufficit obiecti moleſti in organo apprehenſio, ſed etiam facultas cognoſcens & ſuperior concurrat neceſſe eſt. Quo enim momento pars ſentiens ſeu membranoſa ab obiecto ſenſibili afficitur, eodem ſimul facultati ſuperiori & cognoſcenti ſpecies communicatur, & inde ab eodem ſeu gratum ſeu ingratum iudicatur. Si verò facultas cognoſcens ſuperior non concurrat, nec obiecti apprehenſio, nec dolor fit. Vnde Hippocrat. 2. *aphor.6. Quicunque dolentes aliqua parte corporis dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat.* Et qui delirant, cum facultas ſuperior in iis laboret, dolores non ſentiunt, nec ſapores diſcernunt. Et ſæpe grauiter vulnerati ardore pugnæ & vindictæ mente alio conuerſa dolorem non percipiunt. *Quæ ad ſenſum ſint neceſſaria.*

Refertur autem dolor ad deprauatas actiones, non quod, vt in aliis ſenſibus deprauatis accidere ſolet, decipiatur tactus & erret circa proprium obiectum, & aliquid, quod non eſt, eſſe putet; cum quod eſt calidum, pro calido, quod frigidum, pro frigido, quod aſperum, pro aſpero accipiat: ſed eo modo deprauata actio dicitur, quia non fit ſecundum naturæ leges, & obiectum organo non eſt proportionatum. Hinc Galenus, *de differ. Symptomat. cap.3.* Tactum in ſua functione præter reliquos ſenſus ſymptoma ἐξαίρετον obtinere, dolorem nempe, ſcribit, id eſt, eximium & ab aliis actionibus deprauatis ſuo modo diuerſum. *Dolor quomodo ſit deprauata actio.*

An verò dolor ſit ipſa ſenſio, an moleſtia inde orta, etiam in Inſtitut. *loco allegato* dictum, nimirum propriè loquendo, dolorem non eſſe ipſam ſenſationem ſimpliciter, ſed moleſtiam ex ſenſione ortam; ſeu, vt Galenus ſcribit, triſtem ſenſationem, hoc ex triſtitiam aut moleſtiam in ſenſatione aut ex ſenſatione. Neque enim hic de verbis

tantum

tantum contendendum, neque, vt Galenus *de causs. sympt. cap.* 6. scribit, refert, an molestum, an triste, an dolorificum, an dolorosum an laboriosum appelles. Sicut nec si passionem ipsam molestiam dicas, an tristitiam, an dolorem, an laborem.

Quæ sit proxima Doloris caussa.

Doloris caussa proxima.

De proxima verò doloris caussa prolixæ disputationes extant apud Medicos, vt etiam *lib. 2. Instit. part. 3. sect. 2. cap.* 3. docuimus. Præ cæteris autem duæ magis probabiles sententiæ sunt, vna eorum, qui statuunt, solutionem continui esse proximam doloris caussam; alteram illorum, qui subitam & violentam mutationem qualitatum actiuarum, seu qualitates tangibiles subitò & violenter in tactum agentes proximam doloris caussam statuunt, neque inter se duæ istæ opiniones multum discrepare videntur. Galenus equidem, 1. *de sympzom. causs. cap.* 6. ex Platonis Timæo illud, quod præter naturam est, & violenter ac repente nos afficit, dolorem parere scribit. Verum cum illius violentæ & repentinæ mutationis, si dolorem inducere debet, terminus sit solutio continui, etsi violentam & subitam mutationem in organo tactus factam in qualitatibus actiuis pro proxima caussa doloris admittamus, tamen determinanda videtur per solutionem continui. Tum enim subita & violenta facta à qualitatibus tangibilibus mutatio dolorem inducit, cum continuum soluit. Vtrumque complexus videtur Hippocrat. *in lib. de locis in homine*, cum ab iis, quibus natura alteratur & corrumpitur, dolores fieri scribit; & post eum Aristoteles, cum *lib. 2. de Anima cap.* 12. τῶν αἰσθητῶν τὰς ὑπερβολὰς φθείρειν τὰ αἰσθητήρια docet: neque sine caussà. Cum enim vnum & ens simul sint, 1. *Physic.* & vnum sine altero non existat, vnitásque perfectionis, multitudò verò imperfectionis comes sit: certè etiam homo vnum erit, & ad sanitatem vnitas necessaria, qua amissa morbi & interitus sequuntur. Cum verò tactus ad vitæ conseruationem datus sit, & ab iis, quæ corpori nostro prosunt, suauiter; ab iis, quæ obsunt; malè afficiatur: certè illud, quod corporis nostri perfectionem euertere natum est, ingratissimum occurrit.

occurrit. At nihil naturæ, quam vnitatis ſolutio, infeſtius, nihil perfectioni nocentius. Ab ea ergo dolor etiam ſymptoma omnium ingratiſſimum triſtiſſimúmque orietur. Hinc omnia, quæ dolorem inferre dicuntur, ideo id præſtant, quod ſuauiſſimam illam gratiſſimámque non ſolùm animalibus, ſed etiam entibus omnibus vnitatem ſoluunt.

Etſi verò vna proxima & immediata eſt doloris cauſſa, nimirum continui ſolutio: tamen ſunt aliæ principales, quæ proximè hanc antecedunt, qualitates nimirum primæ, qualitates ſecundæ, & humorum copia. Qualitates primæ continui ſolutionem non ita manifeſtam efficiunt, ſed ratione contemplabilem. Copia verò & qualitates ſecundæ manifeſtè continuum ſoluunt. Vnde facilè Galeni loca in ſpeciem pugnantia conciliari poſſunt. Aliquando enim proximam doloris cauſſam, quæ vna eſt, proponit, Vt 4. *de ſimpl. med. fac. cap.* 2. *Comment.* 3. *in libro Hippocrat. de fract. text.* 54. *lib. de inæquali intemperiè cap.* 6. 12. *method. medend. cap.* 7. Aliquando verò non proximam doloris cauſſam proponit, ſed principales, vt 2. *de loc. affect. cap.* 5. *de victus ration. in acutis textu* 1. *artis medicæ cap.* 80. Et ipſe, qua ratione hæc loca conciliari poſſint, docet 12. *method. med. cap.* 7. Cùm enim dixiſſet, *Naturalis ratio nos docet, Vitium id corporis, ex quo ſit doliturum, aut continuitatis diuiſionem oportere eſſe, aut alterationem aliquam*, paulò poſt addit; *illud verò inquirere, an ipſum, quod vehementer ex calefacit aut refrigerat, diuiſionẽ aliquam continui efficiat, longiore forſitan diſputatione eget, & vtrumque oſtenſum eſt à nobis in Commentariis de ſimplic. medicament. facultat. Verùm, quid agendo, quæ vehementer vel calefaciunt vel refrigerant, dolorem inferant, quærere ad propoſitam rem minimè eſt neceſſarium.*

Cauſſa doloris mediata.

Cauſſæ nimirum doloris tot ſunt, quod tactus obiecta, hoc eſt, quicquid ſupra modum calidum, frigidum, durum, acutum, graue repentè in tactum irruit, organúmque tactus offendit. Hoc tamen & hic monendum eſt, ſolutionem continui, non ſolutam vnitatem, eſſe proximam doloris cauſſam. Fit verò ſolutio continui, dum

pars

pars secatur, pungitur, distenditur, vritur; soluta autem vnitas est, dum punctio, sectio, diuisio absoluta est, & membrum, quod antea vnum erat, diuisum. Fit verò dolor, vt dictum, à continui solutione, non à soluta vnitate. De quo Hippocrat. *de loc. in homine*; *Ij quorum natura corrumpitur, dolore afficiuntur, non quorum mutata & corrupta est.* Et licet inflictio iam vulnere dolor adhuc perseueret: tamen is non est à soluta vnitate, quæ solutione inducta est, sed ex humorum ad partem vulneratam affluxu, qui eam distendunt & irritant, & ita solutionem continui efficiunt; qui dolor etiam tam diu durat, quam diu is humorum affluxus durat.

An omnis intemperies dolorem inducat.

Reliqua verò quæ dolorem inducunt, mediante solutione continui dolorem excitant. Ita intemperies mediante solutione continui dolorem inducunt. Sed an omnis intemperies, & quidem sine materia, dolorem inducat, Galenus non idem docuisse videtur. Nam 12. *m. m. cap.* 7. saltem quæ excalefaciunt, & quæ refrigerant, dolorem excitare tradit. Idem 1. *de sympt. causs. cap.* 6. docet. In Comm. verò 2. *lib. Hippocr. de ratione victus in acutis t.* 1. corpora nostra dolore affici statuit, cum calefiunt, refrigerantur, siccantur & humectantur. Idem docet *artis medicæ cap.* 80. Verum *lib. de inæquali intemperie cap.* 4. ab omni quidem intemperie dolorem proficisci & induci statuit, potiores tamen à calida & frigida, vtpote quæ qualitates efficacissimæ sunt: & *lib.* 2. *de compos. medic. sect. loca cap.* 7. calorem & frigus vehementissimos facere dolores, siccitatem mediocres, humiditatem nullum statuit.

Verùm enim verò intemperies considerantur vel sine, vel cum materia. Si sine materia, tum & calida & frigida intemperies dolorem magnum & euidentem inducunt; siccitas verò moderatum. Humida verò sine materia nullum dolorem inducit; cum repentè & confertim naturam mutare non possit, & vnitatem potius conseruet, quam soluat. Si verò intemperies consideretur cum materia, tùm à qualibet dolor induci potest, etiam humida, sed partem distendendo.

Differen

Differentiæ.

Sunt autem variæ dolorum differentiæ, partim ex partis affectæ natura; partim à caussis desumptæ. Præcipuè hæ sunt.

Doloris differentia.

Βαρὺς, grauis, Barbaris grauatiuus sic dictus, quod æger veluti ponderis loco affecto incumbentis sensum percipit. Prouenit hic dolor à caussa in membro per se sensu destituto, membrana inuolute, qualia membra sunt, epar, lien, renes, pulmo. Nam si tale membrorum parenchyma vel inflammatio, vel apostema, vel calculus, vel humor occupet, etsi ipsa caro visceris non sentiat, tamen dum ambiens membrana tenditur, aut deorsum trahitur, fit inde dolor talis grauis.

Dolor grauatiuus.

Νυγματώδης, Punctorius, qui membranis, præcipuè illis maioribus accidit, eò loci quidem fixus, vbi membrana pungitur, ad magnum tamen spatium circumcirca sese diffundens. Talis dolor accidit in pleuritide, membrana costas succingente inflammata, item in renibus & epate eorum tunicis inflammatis.

Dolor punctorius.

Ὀξὺς, acutus, pungens, Barbaris pungitiuus, punctorio cognatus, cum membrum quasi acu, terebra aut palo impacto perforari videtur, vt interdum in colo intestino accidit, & in Cephalæa quandoque, præcipuè verò calculo aspero in vreteribus hærente.

Dolor acutus.

Ὁ μετὰ δήξεως, mordax, à mordaci humore partes sensiles vellicante. Quò pertinet & pruriens, seu pruritiuus, qui ab humore acri & falso per cutem diffuso accenditur.

Dolor mordax.

Σφυγμώδης ἢ σφυγματώδης, pulsatorius, in quo æger manifestam sentit pulsationem. Equidem in homine sano solùm arteriæ pulsant, earúmque pulsatio sine dolore percipitur: Vbi verò inflammatio oborta est, vel affectus phlegmonodes, vt Erisypelas & abscessus, earum pulsatio cum dolore percipitur, ob angustiam partium, quas arteria, dum attollitur, comprimit. Itaque dolor pulsatorius inflammationis proprius est, sed non omnis; verùm maioris tantum, neque in omnibus partibus. Tria enim ad dolorem pulsatorium efficiendum requiruntur: Primò, vt pars affecta sit sensu prædita. Secundò, vt arterias habeat.

Dolor pulsatorius.

Tertiò, vt membrum diſtendatur & maiori ventilatione opus habeat. Vnde neque fit in ſcirrhis, neque in œdematis propriè dictis, neque in peripneumonia, neque in pleuritide, neque in aliis partibus, quibus vel arteria vel ſenſus deeſt.

Dolor ὀστοκόπος. Ὀστοκόπος, id eſt, Oſſium dolor, Barbaris frangitiuus, membranis, quæ oſſa tegunt, proprius, qui propterea profundus eſt, & in intimo corporis ſentitur, in quo æger quaſi frangi ſibi & contundi queritur. Oriturque à flatu aut humore ſeroſo inter os & membranam ſeſe inſinuantem.

Dolor tenſiuus. Τονώδης, Tenſiuus, eſt membranarum, in quibus nullæ ſunt arteriæ, & cutis, ac glandularum, cum inflammatione laborant: capiti etiam ſæpe accidit, & quidem à ſpiritus tenuis & flatuoſi copiâ, ſi citra grauitatem & pulſum fiat. Si verò cum pulſu, membranæ inflammationem; ſi cum grauitate, humorum multitudinem intra membranas contentam ſignificat. Accidit frequentiſſimè ob repletionem humoris ſiue vaporis & flatus. Eſtque ſymptoma commune inflammationum & tumorum, imprimis calidorum. Nam venæ, arteriæ & nerui tenduntur, vt per tota membra ab inflammato loco vſque ad alas & inguina tenſio percipiatur. Fit etiam in nimia inanitione, cum nerui inaniti & exſiccati verſus principium & finem tenduntur. Excitatur quoque dolor ab immodicis exercitationibus, vnde & laſſitudines tenſiuæ appellantur, quæ muſculorum ſunt. Plura de his vide apud Galenum, 2. *de locis affect. cap.* 3.

Signa Diagnoſtica.

Dolor ipſe, vt moleſtiſſimum ſymptoma, facilè ex ægri relatione & querela cognoſcitur. Cauſſæ etiam externæ calefacientes, frigefacientes, ſecantes, vrentes, diſtendentes, ſimiléſque corpus violenter afficientes itidem ex ægri relatione patefiunt. Internæ verò cauſſæ ſignis inueſtigandæ ſunt, de quibus in cuiuſlibet partis morbis in ſpecie agetur.

Indicationes & curatio.

Doloris Curatio. Dolor indicat remedium anodynum, ſiue dolorem tollens.

lens. Cum autem, vt ex iis, quæ antea de natura & caussis doloris diximus, patet, dolor quidem non sit ipse sensus, sed molestia seu tristitia, non tamen sit sine sensione: ad sensionem autem duo requirantur, ipse partis sensus & animaduertentia, seu superioris facultatis concursus: Si vnum horum desit, non fiet dolor. Itaque quæ vni horum sunt contraria, etiam dolori sunt contraria.

Anodyna

Molestæ sensationi contraria est iucunda sensio. Talem autem efficiunt, quæ substantia sunt molli, ac blando tepidoque & temperato calore prædita. Vnde Galenus, 7. *meth. med. cap.* 6. balneum aquæ tepidæ sensui tactus iucundissimum & dulcissimum esse scripsit. Et Hippocrates, 6. *Epidem. sect.* 4. *t.* 8. cum Medicum suauiter erga ægrum sese gerere iubet, præcipit, vt mollia tactui offerantur, tanquam gratissima. Et Galenus, *in Commentario*, addit, mollia ita tactui esse iucunda, vt suaues voces auditui. Hinc vola manus cuicunque parti apposita dolorem mitigat, & vnctuosa ac pinguia & contactu suo & calore tepido suauem pariunt sensionem; vt oleum commune dulce, pinguedines animalium temperatæ. Atque hæc sunt propriè Anodyna.

Narcotica. *Hypnotica.*

Sensioni autem contraria est sensus priuatio. Sensio autem fit, vel ipso sensu ablato, vel anima non animaduertente. Quæ ipsum sensum tollunt, naturalem temperiem partis tollunt, aut potius spiritus sensionis instrumentum quasi sopiunt ac stupefaciunt, & talia propriè Narcotica dicuntur, quæ non nisi summa necessitate vrgente & cautè adhibenda sunt. Narcoticis substitui possunt Hypnotica; cum in somno omnes sensus cessent: modò Hypnotica non sint simul Narcotica. Aliàs enim nulla inter ea esset differentia.

Animaduertentia tollitur, dum æger ad alia objecta auocatur, quæ attentionem requirunt. Sic suauia colloquia, cantus suauis, inspectio rerum iucundarum, animum aliò auocando dolorem leniunt. Hinc etiam doloribus duobus corpus infestantibus maior minorem obfuscat, & ob iram & animi perturbationem dolor ex inflicto

vulnere sæpe non percipitur. Atque hæ genuinæ, quas dolor per se suppeditat, Indicationes sunt, & hæc vera dolorem, quatenus talis, curandi ratio est.

Dum verò alij medicamenta anodyna resoluentia & calida in primo, ac tenuium partium esse statuunt, quæ scilicet euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant, quicquid in partibus dolore affectis aut humorum acrium, aut lentorum, aut crassorum, aut multorum, tenuibus spiraculis infarctorum, aut etiam vaporosi, aut crassi, aut admodum frigidi spiritus exitum commodum non inuenientis inhærescit, aut conclusum est, vt Galenus, 5. *de s. m. fac. cap.* 19. hac de re loquitur, non propriè anodyna, & quæ omni dolori, à quacunque etiam caussa proueniat, communia sunt, proponunt, sed medicamenta, quæ certis caussis dolorem parientibus occurrunt. Anodynorum autem, vt & Narcoticorum materia in Institut. *lib. 5. part. 1. sect. 1. cap.* 7. proposita est. Et si inter Anodyna & dolorem lenientia etiam calida in primo recensentur, ab autoribus fit hoc, quia calida in primo non multum differunt à temperatis, neque illos limites semper exactè distinguere facilè est. Et licet aliquid materiæ digerant, atque ita remedia caussæ dici posse videantur: tamen materiam totam digerere non possunt.

CAPVT III.

De dolore Capitis.

Dolor capitis.

CVm autem dolor omnibus partibus sensu tactus præditis accidere possit, sæpius inter symptomata in variis corporis partibus doloris fit mentio. Hoc loco saltem de dolore Capitis agemus: de reliquarum partium etiam suo loco acturi.

Dolor capitis, Græcis ὀδύνη, ἄλγημα, & πόνος κεφαλῆς, atque vna dictione κεφαλαλγία & κεφαλαία dicitur, appellatione à symptomate & parte affecta simul sumpta: Arabibus Soda.

Caussæ.

Cauſſæ.

Cauſſa continens, vt aliorum dolorum omnium, eſt ſolutio continui in partibus ſentientibus, ſeu membranoſis in capite. Remotiores ſunt, quæcunque continuum ſoluunt; quæ partim ſunt externæ, partim internæ. *Cauſſæ doloris capitis.*

Externæ ſeu euidentes ſunt aër calidus ambiens, ſiue à Sole talis, ſiue ab igne; frigiditas nimia, flatus & ventus aquilonaris & áuſtrinus, odor grauior, percuſſio ictus & caſus.

Internæ ſunt primò nuda intemperies calida & frigida. Calida quidem vel intemperiem conciliando, vel humores ad caput euocando, vel iam in eo contentos flatus diſſoluendo, liquando & extenuando, agitando. Huc faciunt vigiliæ, inedia, exercitatio, & motus corporis atque animi nimij, qui humores exagitant, extenuant, calefaciunt, & in feruorem agunt. Frigida verò condenſando, adſtringendo, dum fuliginoſa excrementa retinet, calorem naturalem intrò agit, ſpiritus incendit, aut in repletis per auſtrum capitibus excrementa retinet, in corpore verò puro digerit & diſſipat per accidens. Quæ enim ſingulæ intemperies capitis cauſſas habeant, ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. 3. 4. dictum.

Deinde materia peccans ſeu qualitate ſeu quantitate. Qualitatis vitia in materia ſunt exceſſus caloris & frigoris, acrimonia, malignitas, vt in lue venerea & febribus malignis. Quantitas πλεονεξίαν ſeu περιουσίαν materiæ parit, quà aut humores boni æquabili analogia redundant, vt in plethora; aut vitioſi & praui, vt in cacochymia, quarum vtraque obſtructionis meatuum in capite cauſſa exiſtit, & vaſa diſtendere ac membranas comprimere ſolet.

Eſt autem materia illa aut humor aut vapor ſeu flatus. Ac interdum vapor ſeu flatus ex pituita viſcida copulis membranarum, pericranij ſcilicet, & duræ matris, inter ſuturas inhærente genitus, ita craſſus & validus eſt, vt præter inſignem dolorem, quo affligit, etiam copulas illas membranáſque diſtendendo compaget ſuturarum cranij relaxet. Cui malo mulieres non inepta ratione faſciis *Suturarũ capitis diſtenſio & relaxatio.*

caput vinciendo consulunt; etsi superstitiosa nescio quæ mensuratio sæpe accedat. Nam & Hippocrates *in libro de ijs, quæ in medicatr. fiunt, sub finem* ἀποσηρίγματα nominat, quibus ossium capitis in suturis διάστασιν, atque hinc natum dolorem sanare docet; Et Galenus 2. *de loc. affect. c.7.* βαρβαρικῆς διαδέσμου, meminit ex Archigenis sententia in Cephalalgiis citra phlegmonem, cuius vsus erat, vt compressione sua affluxum humorum & vaporum ad caput impediret, & efficeret, ne arteriarum in temporibus pulsu vehementiore caput concussum magis doleret, sicut dolere solent partes affectæ, dum mouentur.

Vermes & calculi in capite.

Cæterùm & hoc obseruatum est, acerbos quoque capitis dolores extitisse à vermibus in ipso genitis. Cuius exemplum ab Hollerio memoratur, vt & à Francisco Hildesheimio *in specilegio.* Videatur & Schenckius *lib. 1. obseruat.* 82. 83. 84. 85. Tandem calculos in cerebro genitos intolerabiles capitis dolores excitasse compertum est, vt apud Kentmannum in libello de lapidibus videre est.

Affligitur autem caput dolore à materia, hoc est, ab humore vel vapore, vel per ἰδιοπάθειαν vel per συμπάθειαν.

Dolor capitis per essentiam.

Per ἰδιωπάθειαν & per essentiam, quando materia continuum soluens, doloremque creans in ipso capite consistit, genita ibidem & cumulata ex imbecilla aut vitiosa nutrimenti concoctione, ob cerebri & partium capitis ἀσθένειαν & δυσκρασίαν. Et omnino si caput debile fuerit, ad dolorem cum ab externis tum internis caussis contrahendum paratius est. Scribit quoque Galenus, *6. Epidem. comm. 1. aphor.3.* acuta capita, in quibus dentium positus immutatus videtur, vt inferiores è regione superiorum non sint, sed veluti reuulsum ac distortum os videatur, doloribus assiduis conflictari.

Nota.

Per consensum.

Per συμπάθειαν, quando materia ad caput fertur, siue ea attractâ à dolore aut calore, siue ad caput imbecillum transmissâ à partibus aliis robustioribus, idque motu vel critico vel sympromatico. Transfertur autem à toto corpore, vt in febribus vapores, in plethora boni humores in

in cacochymia praui; vel ab aliqua parte, vt imprimis à ventriculo, è quo per œsophagum vapores sursum ad caput ascendunt: ab epate item vapores & humores; vt & à liene, vtero, renibus, intestinis & genitis in his vermibus, per venas & arterias, & per cœca quoque corporis spiracula. Caput enim veluti tectum fumosæ domui impositum excipit, quæcunque ab imo effumant, sursumque feruntur, vnde illud affici necesse est à partibus inferioribus, vel à toto etiam corpore, per connexionem vasorum, quæ in vniuersum corpus sunt dispersa, vt supra etiam *lib.* 1. *cap.* 6. dictum.

Fit hæc sympathia κατὰ κοινωνίαν partium inferiorum, qua vapores aut humores capiti ab iisdem communicantur; cum alia καθ' ὁμιλίαν fiat, ratione vicinitatis partium dolentium, vt thoracis, faucium, scapularum, alia denique κατὰ σύμφυσιν, vt à spinalis medullæ affectione aliqua, & partium cæterarum, quæ vel tunicas à membranis cerebri, vel neruos sensus caussa ab ipso cerebro accipit.

Atque ita caput consensum habet cum omnibus ferè corporis partibus, etiam remotissimis, pedibus nempe, adeo vt vel minima dolente facilè illud simul compatiatur. Fitque frequentissimè iste consensus cerebri spinalisque medullæ & neruorum beneficio. Consentit vero maximè cum ventriculo ob neruos insignes à sextâ coniugatione prodeuntes.

Hinc affecto stomacho ilicò simul etiam ipsum cerebrum in consensum trahitur, & afficitur: Sicut contra cerebrum affectum ventriculum in consensum trahit, vnde delirantes, stupidi vel alio cerebri morbo grauiore affecti nihil appetunt, & si illud ob contusionem & percussionem grauiorem commotum sit, mox ægri vomitus incurrunt molestos, sæpe etiam periculosos, qui non nisi sanato cerebro sisti possunt. Quemadmodum & cum vtero, cuius læsio vertiginem & alios cerebri affectus inducit, in primis autem grauissimos capitis dolores, vaporibus illuc transmissis, excitat, quos è regione capitis dolente, tanquam signo certo, à doloribus ex ventriculo obortis distingui posse Laur. Ioubertus *cap. de Cephala.*

 docet,

docet, vbi ſcribit, ſe experientia frequenti cognouiſſe, dolores Capitis à ventriculo obortos magis anteriorem capitis partem offendere; dolores verò ab vtero, verticem & occiput. Et doctiſſimus Langius *lib. 1. epiſt. 49.* idem ferè teſtatur, quando refert, ſe illud pluſquam centies expertum fuiſſe, in hyſtericarum & quauis vteri affectione, ſolum verticem capitis prope ſuturam coronalem, vbi mulieres glaciei frigus & pondus ſe ſentire fatentur, vtero affecto lege quadam conſortij condolere. Quod (inquit) ſi obſeruaueris, ad diſcernendum, quando caput per matricis conſenſum doleat, tibi plurimum proderit. Quod quomodo accipiendum ſit, & quæ eius ſit ratio, ſupra *lib. 1. part. 1. cap. 6. in quæſtione* diximus.

Differentiæ.

Differentia doloris capitis.

Differentiæ dolorum capitis ſumuntur ab obiecto & cauſſa efficiente; qua ratione dolor alius eſt acer & perforans, excitatus, ab humore aut vapore bilioſo vel aduſto, membranas mordicante; alius grauans, qui καρηβαρία dicitur, à pituitoſorum humorum copia, vel à plethora, vel ab ebrietate; alius diſtendens, à flatuum vel mitiorum humorum abundantia, inter caluariam & pericranium, vel inter caluariam & duram cerebri membranam; alius pulſans, à tenui bilioſóque ſanguine, vel à ſpiritu redundante, quo fit, vt arteriæ impletæ ac diſtentæ vehementius pulſent, membranáſque concutiant, quibus continentur ac fulciuntur.

Deinde à parte affecta, vbi dolor aliàs totum caput occupat, aliàs partem eius duntaxat, dextram vel ſiniſtram, anteriorem vel poſteriorem. Qui totum caput aut maximam eius partem obſidet ac recens eſt, nec ægro conſuetus vel diuturnus nec ita vehemens, ex quacunque cauſſa oriatur, κεφαλαλγία dicitur. Κεφαλαῖα verò, qui inueteratus ac vehemens eſt, leuicula occaſione exacerbatur adeò, vt nec ſtrepitum aut vocem, nec ſplendorem lucis, nec odores fortiores, nec vehementionem paulò motum, nec vini potum ferre æger valeat, ſed quietem ac tenebras amet. Arabes ouum ac paſſionem Galeatam appellant. Atque hic dolor vel cõtinuus eſt & curatu difficilis, vel per interualla, tanquã paroxyſmos, recurrit & inualeſcit, vt in epilepſia

& mor

& morbis periodicis nonnullis aliis,qui vel ſunt ordinati, certis diebus ſeptimaníſve, vel manè, vel ſub noctem redeuntes,vel inordinati, qui omni tempore redeunt, præſertim autem tum,quando à cauſſa externa exacerbantur. Qui verò dimidiam capitis partem affligit, ἡμικρανία dicitur, atque hic etiam vel recens eſt, vel inueteratus, ſiue cauſſam fixam in cerebro habeat, ſiue aliundè communicatam. Frequenter tamen per ſympathiam ſit hypochondriorum,& ex interuallis reuerti ſolet.

Poſtremò à loco aut ſitu doloris, qua ratione dolor alius eſt externus, alius internus. Externus pericranium obſidet,& in ſuperficie percipitur, ad radices capillorum, manúſque preſſu exacerbatur. Internus ad tactum miteſcit,præſertim ſi ſit ſine diſtenſione. Vterque eo vſque aliquando intenditur, vt ad oculorum radices pertingat. Quanquam n.Galenus,3.*de loc.aff. c.9.*interiores ſolùm dolores capitis ad radices vſque oculorum pertingere ſcribat:tamen & à pericranio oculorum cauum ſuccingi Fernelius affirmat.

Signa Diagnoſtica.

Cauſſas euidentes Medicus vel ſenſus, viſus nempe tactúſque,iudicio cognoſcet, vel ab ægro & adſtantibus de iis certior fiet; niſi fortè mens quoque ægri laboret. Euidentes cauſſæ ſi nullæ præceſſerint, coniecturam facere oportet,dolorem ab interna aliqua extitiſſe. Ac ab intemperie nuda caput dolebit, ſine ſenſu grauitatis, tenſionis, punctionis,morſus. Si à materia dolor capitis excitabitur, & quidem à vapore,vel ſpiritu flatulento, tenſio aderit ſine grauitate,& punctio per interualla, atque alia ſigna ſupra *part.1.c.7.*enumerata. Si verò ab humore dolor erit, ſenſus percipietur grauitatis,& dolor erit ſtabilior. Quæ verò intemperies cauſſa doloris ſit, quæ item materia, ex iis,quæ ſupra *part. 1. de ſignis Intemperierum capitis cum & ſine materia* dicta ſunt, patebit. Peccant verò hæ cauſſæ magis qualitate,ſi nec tenſio,nec grauitas adſit, ſed ſenſus tantùm præter naturam caliditatis, frigiditatis, ſiccitatis. Magis verò quantitate ſeu copia, ſi dolor cum tenſione & grauitate ſit coniunctus.

Signa doloris capitis.

Cæterùm exactè definire, vtrum in dolore capitis afficiantur membranæ cerebri, an cerebrum ipsum, vel partes huic vicinæ, id adeo necessarium ac vtile ad curationem Galenus *in fin.2.de loc.affect.* esse non putat; cum semper remedia capiti applicentur. Dolor tamen punctorius membranas cerebri affligi indicat, qui si cum magna pulsatione sit, inflammationis argumentum est, arteriis, quæ membranas cerebri intexunt, tenui feruidóque sanguine impletis ac distentis. A cæteris circa cerebrum partibus dolor potius cum grauitatis sensu existit.

Signa doloris à vermibus.

Signum doloris capitis à vermibus est dolor cum rosione quadam, & cum pruritu in naribus.

Capitis primario dolentis signa. *Per consensum signa.*

An autem caput per se an per consensum afficiatur, sic discernitur. Proprius & primarius capitis dolor est, vbi læsio in aliqua cerebri functione, siue principe, siue sensus & motus ministra deprehenditur, cæteris extra caput membris præter naturam haud affectis. Dolor verò per consensum fit, quando caput per se sanum & bene valens aliunde malè afficitur. Præterea dolor primarius plerumque continenter & sine intermissione fatigat; per consensum verò ingrauescit & mitescit, prout intenditur vel minuitur affectus in parte, à qua malum capiti communicatur, teste Galeno in fine 2. *de loc. affect.* Quod si tamen in primario capitis affectu materia per interualla in capite gignatur, dolor primarius interualla quoque sua habebit: sicut contrà dolor per consensum continuus esse potest, si genita extra caput in parte aliqua materia continenter ad caput feratur. Sed de his, & à qua parte materia doloris caussa capiti communicetur, dictum est supra *part.1.cap.5.& 6.* Hoc saltem adhuc monemus; præter alia signa etiam consideranda esse, quæ ab ægri temperie, ætate, idiosyncrasia, sexu, habitu corporis, consuetudine, vitæ genere, anni tempore, cœli statu sumuntur, vt in quacunque doloris capitis specie de eius caussis coniectura certior capi possit.

Signa doloris capitis ex vrina.

Morbi quoque, qui dolorem capitis comitantur, & vrinæ in iis signa hic præbere possunt. Nam quibuscunque vrinæ in febribus turbatæ sunt, qualis iumentorũ, iis dolor

capitis

capitis adeſt vel aderit 4. *aphor.* 70. Nam ex agitatione & feruore humorum per febrem ſpiritus flatulentus vnà cum calore promptè ad caput attollitur, qui dolorem ibi concitat. Si etiam vrinæ, quæ in morbis claræ minguntur, non facilè turbantur, ſignum eſt doloris capitis; quoniam calor naturalis debilis non ſeparat craſſa à ſubtilibus; & qui præter naturam calor adeſt, vapores calidos de materia craſſa reſolutos ſurſum ad caput ſecum effert. 4. *aphor.* 17. Bullæ paruæ per coronam vrinæ ſparſæ capitis dolorem adeſſe ſignificant. Eritque dolor acrior, ſi bullæ illæ aureæ aut citrinæ fuerint; mitior, ſi albæ; diuturnus, ſi diu permaneant. Fernelius *de vrin. cap.* 16.

Prognoſtica.

1. Dolor capitis in cute vel pericranio capitis ab externa cauſſa excitatus, aut ſi ab interna à flatibus vel à materia non admodum copioſa & craſſa, vel ab intemperie, quæ in habitum nondum abiit, oriatur, facilius curatur, quam qui meninges obſidet, vel à contrariis cauſſis ortum habet.

2. In doloribus capitis minus periclitantur ægri, quàm in doloribus aliarum partium; vt aurium, oculorum, dentium, coli, perioſtij, ab oſſe auulſione, eò quod cerebrum per ſe ſenſus expers eſt, teſte Galeno, 1. *de cauſ. ſympt. cap.* 8. Propterea Galenus *in* 2. *de compoſ. medic. ſecund. loca cap.* 1. inquit; ob capitis dolorem vehementem neminem vnquam aut ſyncope correptum fuiſſe, aut ſe ipſum occidiſſe, quemadmodum quidem coli dolore vexati fecerint: quod tamen ita intelligendum eſt, quatenus dolor non alios grauiores affectus accerſit. *Dolores corporis qui periculoſiores.*

3. In vehementi capitis dolore cum febre acuta, ſi vrina alba & clara cōſpiciatur, malum eſt. Significat enim bilem ſurſum ad caput ferri, vnde inflammatio metuenda eſt, ad quam delirium ſequi ſolet, teſte Galeno *in lib. de vrin. c.* 5.

4. Dolor capitis fortis ſubitò deliteſcens, non ſequente alleuatione per criſin, eſt lethalis: quia cerebri læſionem virtutiſque animalis deſtructionem ſignificat.

5. In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere, malum eſt. Ob vehementiam enim doloris calor naturalis

intus

intus retrahitur ad locum affectum, vnde phlegmone facilè excitari potest, ex 4.*aphor.*48.*&* 7.*aph.*1.*&* 26.

6. Si dolor capitis, præsertim circa frontem & tempora, vehemens & continuus fuerit, cum febre acuta, & quarto die signum aliquod perniciosum apparuerit, septimo die mortem portendit, vel paulò post: sin contra signa salutaria sese quarto die ostenderint, septimo crisis futura est. Quod si verò ante vigesimum perniciosa signa adfuerint, dolor tamen capitis cum febre vltra id tempus perseuerauerit, tum sanguinis è naribus eruptionem, aut ad diuersas partes abscessum expectare oportet, teste Hippocrate 3.*Prorrhet.aph.*11.

7. Caput vehementer dolenti pus vel aqua vel sanguis per nares, os & aures effluens, febrem soluit, teste Hippocr. 6.*aph.*11.

8. Quibus ex morbo partium inferiorum conualescentibus dolor capitis vehemens superuenerit, si non præcedat excretio manifesta, iis in cerebro futurus est abscessus, morbi materia ab inferioribus ad superiora conuersa 4. *aphor.*32.

9. Qui in doloribus capitis æruginosa vomunt, & cum surditate vigilant, ij citò vehementer insaniunt, ob collectam in cerebro bilem adustam, & consensum orificij ventriculi cum cerebro. 1.*Prorrhet.com.*1.*aph.*10.

10. Capite dolentes & catoche detenti ac delirantes cum intercepta aluo & ferociente intuitu, faciéque impensè rubentes, opisthotono corripiuntur. 1.*Prorrhet. com.* 2.*aphor.*56.

11. In capitis dolore coma & surditas, & hypochondriorum tensio, & corporis incontinens iactatio, parotides vel abscessus ad aures significat, ex raptu materiæ ad superiora, 1.*Prorrhet.comm.*3.*aph.*26.*&* 77.

12. Dolores capitis ex parotidibus, aut alia quacunque caussa cum febre acuta, si in die non critico soluantur, aut repentè euanescant, inutiliter soluuntur. Significat enim μετάστασιν seu translationem materiæ ad alias partes, teste Galeno 1.*Prorrhet.comm.*3.*aphor.vlt.*

13. Quibus capitis dolores fiunt, & sonitus aurium sine febre,

febre, & vertigo, & vocis surditas & manuum torpor, ij aut apoplectici aut epileptici, aut obliuiosi fiunt, ex pituita crassa & viscida in cerebro & neruis cumulata. Hippocrates, *in Coac. prædict. tota parte, quæ de dolore Capitis agit.*

14. Quicunque sani capitis dolore repentè corripiuntur, & statim obmutescunt, ac stertunt, ij intra septem dies pereunt, nisi febri valida corripiantur, teste Hippocr. *6. aph.* 51. Apoplexia enim significatur ex spiritus flatulenti aut humoris crassi copia, neruorum principium obstruentis; quam materiam febris concoquere & dissoluere solet.

15. Quicunque in febre non lethali dixerit, sibi caput dolere, aut præ oculis obscurum quid apparere, si cardiogmus accesserit, ei biliosus vomitus expectandus erit; præsertim si rigor partium infra hypochondria superuenerit. Quibus verò in eiusmodi febre caput dolentibus visus hebetudo contingit, aut splendores ob oculos obseruantur, & pro cardiogmo aliquid tenditur in hypochondrio dextro aut sinistro, neque cum dolore, neque cum inflammatione, iis sanguis è naribus fluxurus est, 3. *prognost. aphor.* 30.

Hæmorrhagiæ futuræ signa.

16. Vterum gerentibus capitis dolores soporosi cum grauitate obuenientes, mali sunt. Fortassis autem his etiam conuulsiuum quid pati contingit, 1. *Prorrhet. com.* 3. *aph.* 11.

17. Si dolor capitis non ab initio ægritudinis affuerit, sed circa tempus criseos affligere cœperit, & spiratio repentè facta sit difficilior, retractis hypochondriis, & pulsus tumeant, & arteriæ in temporibus pulsent, & genæ vel nasus rubicundior sit, ac spontaneæ lachrymæ adsint, aut splendores ante oculos versari videantur, & æger manibus nares scalpat, nonnunquam etiam delirium accedat, ex humoris ad superna motu, tum sanguinis per nares fluxum expectare oportet, teste Galen. *in fin. lib.* 1. *ad Glaucon.*

18. Dolor capitis vehemens & assiduus, qui nullis præsidiis cedit, metum affert secuturæ cœcitatis, ob fluxum humoris ad oculos. Rhas. *in* 9. *ad Almansorem.*

Indicationes.

Indicationes sumuntur, vel à dolore ipso, vel à doloris caussis.

A dolo

A dolore, qui per ſe anodynum indicat, ſumpta indicatio non attenditur, niſi is adeò vehemens ſit, vt curationem ad ſe trahat, quod fit, quando vigiliis continuis & intenſis vires proſternit. At tùm, vt dictum, poſtulat remedium anodynum, idque quod aut verè tale eſt, ſi dolor ipſe ſit remiſſior, aut ſic tantum appellatum, ſi dolor ſit intenſior. Vtrúmque tale ſit, capite præcedente dictum.

A cauſſis doloris indicationes ſumptæ dolorem vna cum cauſſa auferre, partique integram ſanitatem reſtituere docent. Si nimirum cauſſa doloris ſit externa & euidens, remoueatur illa, ne malum foueat vel augeat. Si interna ſit, eáque intemperies, per oppoſitionem contrarij mutetur; ſi materia ſit, ſeu intemperies cum materia, materia illa euacuanda, reuellenda, repellenda à capite, vel ſi fixa ibi hæreat, diſcutienda; intemperiéſque temperanda, & caput roborandum, ſicut hæ indicationes ſupra *part.* 1. propoſitæ ſunt.

Curatio.

Curatio doloris capitis. Dolorem itaque tanquam anodynum mitigat ſuccus aut mucilago maluæ vel altheæ cum oleo roſar. vel cum lacte muliebri capiti applicata; emulſio amygdalar. dulc. decoctum flor. chamæmel. melilot. ſem. fœnugræc. panis è tritico lacte tepido madidus, ol. chamæmel. anethin. commune cum vino albo tenui.

Si hæc non ſufficiant, & dolor ac vigiliæ inualeſcant, veniendum eſt ad hypnotica & narcotica, vt ſunt lactuc. nymph. ſolanum, mandragora, capita papauer. opium. Progrediendum vero eſt à mitioribus ad valentiora & opiata.

Opium cerebro & neruis nocet. Atque talia narcotica non applicétur ſuturæ coronali, quo loco facilè ad cerebrũ penetrare poſſunt, nec occipiti, vbi principium eſt neruorum & ſpinalis medullæ, ſed fronti. Cerebrum enim & nerui opium & narcotica ſine damno non ferunt. Si intrinſecus quoque ob doloris vehementiam iis vti requirit neceſſitas, cautè propinentur, & bene correcta, vt *Philonium Romanum, Tryphera magna, Requies Nicolai, Pilulæ de cynogloſſa* à ℈.j. ad ℈.ij. & præcipuè *Laudanum opiatum* ad ℥.ij. vel iij. Tẽpus vtendi hiſce eſt, ſi dolor vehemẽter vrgeat, vt ſpes non ſit illũ euacuatione priùs, vel per

venæ

venæ sectionem, vel per pharmacum purgans mitigatū iri.

Doloris capitis ab intēperie curatio.

Quomodo autem caussæ doloris tollendæ sint, & qua ratione intemperies nuda, vt & cum materia, scillcet cum sanguine, pituita, bile, melancholia, flatu, per primarium cerebri affectum & per consensum, tollendæ sint, supra *part.* 1. dictum, quæ hîc repetere opus non est. Hoc saltem monemus, vt in topicis eligantur ea, quæ simul sunt anodyna. In intemperie frigida hoc Epithema commendatur.

℞. *Puluꝰ. Zedoariæ* ʒ.j. *Aq. beton. verbenæ, sambuci an.* ℥.j. M.

Verbenæ vis.

In omni etiam dolore capitis tanquam singulare medicamentum commendatur aqua verbenæ destillata, quæ & capiti extra applicatur, & pondere ℥.iiij. vel v. cum spir. salis gutt. iij. assumitur. Imò amuleti loco eadem viridis collo appendi potest, quo remedio miraculi instar ægrum quendam, qui nullis alijs remediis, quantumuis optimis, siue internis siue externis curari potuerit, restitutum fuisse refert Forestus, *l.9. obseru.* 52. Potest etiam eadem herba in coronæ modo circumponi, vel cum rosaceo & aceto applicari. Alia amuleta ad capitis dolores enumerantur ib. *in scholio.*

Amuleta.

A calore Solis.

Si verò dolor capitis ortum habeat à calore externo, qualis est Solis, balnei, ventorum australium, quam cephalagiam διʼ ἔγκαυσιν veteres nominarunt, Galenus, 2. *de comp. med. s. l. tit.* 3. caput infrigidantia adhibet, quæ si actuali sua frigiditate minus præstant, quam præstare debebant, vlterius illa refrigeranda vel demergendò in aquam gelidam, vel circumponendo glaciem. Ita enim fieri affirmat, vt non solum calor in capite excitatus tollatur, sed humores etiam & vapores, qui ad caput fortè impetum faciunt, deorsum in corpus trudantur, vbi discuti postea facilè siue à natura siue ab arte possunt. Qualia autem ista sint, & quomódo applicari debeant, supra *part.* 1. *cap.* 1. dictum.

A casu vel percussione.

Quod si dolor capitis existat à casu vel ictu, sitque sola contusio absque vulnere & cranij fractura, præmissa reuulsionis gratia phlebotomia, aut clystere, aut vtroq; caput rasū inūgatur oleo rosaceo & myrtino mixtis, & aspergatur puluis

pulųis rosarum siccarum & myrtillorum ad prohibendam inflammationem, quam febris & delirium comitari solent.

Vel ♃. *Pulu. myrtill.* ℥. j. *nucis cupress. sumach, balaust. rosar. rubr. an.* ʒ. ii. *ol. rosac. vel chamæmel.* q. s. F. Cataplasma.

In fine ad discutiendum & resoluendum addatur absint. schœnanth. farina lentium, fabarum. Laudatur & vnguentum è matrisyluia, quod materiam foris è capite attrahit. Si verò cranium vel fractum vel contusum esse suspicio adsit, curatio instituatur, vt supra *part. 1. cap. 21. & seq.* dictum.

Doloris Capitis ab ebrietate curatio.

Dolor capitis ab ebrietate, etsi præsidia medica mereri non videatur: tamen quia ebriis grauissima symptomata accidunt, qualia sunt delirium, vertigo, tremor, conuulsio, apoplexia & denique mors ipsa, vt ex 3. *sect. problem. Aristot. & ex 5. aph. sect. 5.* constat, planè negligi non debet. Perficitur autem materiæ euacuatione & à capite repulsione & intemperiei, si quæ inducta est, alteratione. Itaque si crudum vinum in ventriculo fluctuat, æger mox euomat. Post repellentibus vtendum est, vt ol. rosac. cum aceto, aut cum hederæ & brassicæ succo. Vel imponatur hoc oxyrrhodinum.

♃. *Aq. rosar. optim.* ℥. iv. *chamæmel. flor. sambuc. persicor. anethi an.* ℥. ß. *succ. rosar.* ʒ. vi. *acet. rosac.* ℥. ii. M. pro Oxyrrhodino.

Vtatur etiam medicamentis calorem à vino temperantibus.

Exempl. gr. tale detur Electuarium.

♃. *Conseru. rosar.* ℥. iii. *acetos.* ℥. i. *rob. ribes, rad. condit. cichor. an.* ℥. ß. *spec. diamargar. frigid. corall. rubr. præpar. an.* ℈. i. Cum *syrup. acetosit. citri,* F. Electuarium.

Inprimis *syr. de succo citri,* vt & *granator. vel Julep.* ex iis cum aq. conuenientibus paratus extinguit calorem à potu vini contractum & vapores deprimit.

Quod si dormire nequeat, fricentur pedes & manus sale & aceto. Tandem alatur cibis boni succi, moderatè refrigerantibus & vaporum ad caput ascensum prohibentibus, vt ptisana hordeacea, pullis gallinaceis cum agresta

vel

vel lactuca, pyris coctis, cydoniis conditis, & in fine mensæ de puluere coriand. sumat cum saccharo.

Quod autem vulgo persuasum est, vini noxam vini potu deleri, id in iis locum habet, qui ob ventriculi imbecillitatem ex frigiditate vinum hesternum & moderatè assumptũ integrè non cõcoxerunt, vnde crudi halitus ad caput mittuntur. Talibus n. Hippocrates vini meraci cotylam seu heminam, qui dimidius sextarius est, propinat *in fine 2. Epid.* vt coctio nutrimenti iuuetur, cruditates corrigãtur, & vapores crudi in capite discutiãtur. Iisdem etiã ieiunium nocet, cùm vaporum sursum ascendẽtium copiam & acrimoniam augeat, quos cibus assumptus reprimit & mitigat. Et omninò, si quis ob copiam aut vitium alimẽti cruditatem patiatur, parũ iterum alimenti sumere, quod melioris sit substãtiæ, cruditatem aufert. Natura enim noui alimenti aduentu coctionem aggreditur, & quam antea nõ valuit perficere, noui alimenti accessu coctionem perficit. Nam crudum, quod superingestum in cruditate nocet, id tãtùm est, quod iterum quantitate ventriculi vires superat: At quod in pauca quantitate sumitur, naturam ad coctionem iterum reuocat, & cruditatem corrigit, non nocet.

An vini potus vini noxã tollat.

Vltimò, si à vermibus in capite contentis sit dolor, quomodo is curandus sit, ex iis, quæ *par.1.c.18.* dicta sunt, patet: & omnino quomodo caussæ omnes doloris capitis tolli debeant, ex iis, quæ *par.1.* dicta sunt, manifestum euadit.

Dolore capitis à vermibus curatio.

De Κεφαλαίᾳ & ἡμικρανίᾳ.

In specie saltem aliquid de Cephalæa & Hemicrania dicere libet. Vterque hic affectus diuturnus & δύσλυτος est, nisi quod alter caput totum, alter partem eius duntaxat alteram occupat. Quanquam Hemicraniæ vocabulũ etiam de recenti dolore dimidij capitis vulgò vsurpetur. A Cephalagia verò differt, non caussis & signis, sed caussarum magnitudine & pertinacia. Nam in Cephalæa & Hemicrania dolor non solùm diuturnus, sed adeo quoque vehemẽs & grauis, vt æger in tenebris & quiete contineri cupiat, leuíque occasione dolor ita exacerbatur, vt tanquam malleo percuti caput & frãgi ac diuelli æger existimet. Quemadmodum Galenus scribit, *in 2. de Com. med. secundum loca c. de*

Cephalæa & Hemicrania.

Cephalæa, & in 3. de locis aff. c. 9. Malum hoc fœminas frequentius affligit, teste Aureliano ob diligentiam in alendis & ornandis capillis.

Quoniam igitur Cephalæa ex confirmata aliqua capitis intemperie, aut ex copia crudorum & crassorũ humorum caput replente & obstruente, vel vapores quoque cõtinenter eò mittẽte, aut ex acrium humorum in alto capitis residentium morsu, aut denique ex pericranij & meningum cerebri diuturna quadam affectione oritur: facilè est, intelligere, iisdem præsidiis ac remediis hîc vtẽdum esse secundum caussarum diuersitatem, quibus in Cephalalgiæ differentiis & intemperiebus capitis cum materia; fortioribus tamen, diutiúsque & frequentius, ob caussarum vehementiam & contumaciam maiorem. Neque differenda est huius mali curatio. Nam ex vigiliis delirium & insaniam sæpenumero affert. Sequi etiam solent cæcitates, apoplexiæ, epilepsiæ, paralyses, lethargi, & similes affectiones capitis grauissimæ. Itaque euacuationes omnis generis vniuersales & particulares hîc conueniunt, & reuulsiones ac topica, prout conditio materiæ & affectio vel totius, vel capitis solùm & loci in capite requirit.

Si plethora adsit, phlebotomia quoque fiat, & Cephalica aperiatur. Tandem & vena frontis secetur, vel nariũ venæ aperiantur, & cauteria applicentur. Imò nõnulli etiam arterias aperiri suadent, de quibus omnibus suprà *par.* 1. dictum. Vtile etiam est in inueterato hoc malo decoctum ligni Guaiaci vel chinæ, vel sarsæparillæ, vel ligni sassafras, quorum formulæ supra etiam propositæ & passim extant.

Diæta.

Diæta medicamẽtis respõdeat; quæ qualis esse debeat, suprà *de Intemper. capit.* dictũ. Sicut autẽ in omni dolore capitis vitãda sunt, quæ ipsũ replẽt, aut sua acrimonia cerebro molesta sunt, qualia suprà *p. 1. c. 1.* enumerata sunt: ita alimẽtis semper admisceãtur, quæ cerebrũ natura sua roborant, quo in genere sunt rosmarin. maior. salu. fœnic. nux moschata, caryoph, & ex frigidis rosæ & violæ. Sõnus denique immoderatus in omni capitis dolore improbatur, præsertim meridianus, & qui à cibo statim capitur. Hic enim caput insigniter replet.

LIBRI

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO SECVNDA.

De Oculorum & Visus morbis ac Symptomatibus.

CAPVT I.

Continens Nomenclaturam affectionum, quæ oculis accidunt.

Vm Symptomata, quæ tactui, vt sensui communissimo, accidunt, proximè explicauerimus: iam etiam, qui reliquis sensibus & eorum organis accidant morbi & symptomata, dicendum. Cum autem inter sensus externos facilè primas obtineat visus, ab eo faciemus initium, & primò morbos, qui oculo accidere solent, proponemus; deinde de variis visionis læsionibus & aliis symptomatibus, quæ oculis accidunt, dicemus. Etsi verò oculus parua corporis pars est: tamen vix vlla alia est, quæ tot morbis sit obnoxia, & ingentibus ac variis casibus oculi natura patet, vt Celsus, *lib.6.cap.6.* loquitur. Cum autem, vt idem Celsus subiicit, magnam partem ad vitæ vsum & dulcedinem conferant oculi, summa cura tuendi sunt, ideóque etiam de eorum affectionibus præter naturam diligentius agemus.

Oculus variis morbis obnoxius.

Et primò quidem morbos oculi quod attinet, de iis acturus Medicus omnino oculorum naturalem constitutionem cognitam habeat, necesse est: quæ qualis sit, ab Anatomicis cognoscendum, & præcipuè Iul. Casserio Placentino, *de sensuum organ. lib. 5.* & Hieronymo Fabritio ab Aquapendente, *lib. de oculo, visus organo.*

Oculi partes duplices. Oculus autem dupliciter consideratur; primò & propriè, vt ex iis partibus, tunicis, humoribus & neruis, opticis scilicet, quæ ad visum proximè conferunt, constat; deinde vt etiam eas partes connexas habet, quæ siue propter eius custodiam, siue propter commodiorem eius vsum adiectæ sunt, quomodo etiam ad oculum pertinent cilia, palpebræ, musculi. Atque posteriore hoc modo de oculo agit Galenus, *4. de comp. medi. sec. loca*, quê & nos sequemur.

Morbi oculi quotuplices. Atque ita diuidemus morbos oculi in tres classes. 1. Sunt morbi partium, quæ oculis quasi tegumento & munimento sunt, palpebrarum puta: 2. Sunt morbi, qui singulis partibus, quæ oculos constituunt, & ad eos pertinent, accidunt. 3. Sunt morbi totius oculi.

Palpebrarum vitia. Primò palpebrarum vitia quod attinet, sunt ea: Tumor, ἐμφύσημα, seu inflatio palpebrarum; densitas, asperitas, callositas, scabies, palpebrarum, Græcis τράχωμα, τραχύτης, δασύτης, σύκωσις, τύλωσις, ψωροφθαλμία: Tumores & tubercula palpebrarum, ὑδατὶς, verrucæ, κριθὴ, hordeolum, χαλάζιον, grando, λιθίασις, nodi & excrescentiæ; ἐκτρόπιον, palpebrarum inuersio, & λαγοφθαλμία vel λαγόφθαλμον: palpebrarum inter se & cum aliis oculi partibus coalescentia & cohærentia, ἀγκύλωσις & ἀγκυλοβλέφαρον, cancer palpebrarum, liuor palpebrarum ex percussione, φθειρίασις, vbi in palpebrarum pilis pediculi nascuntur: φαλάγγωσις, τριχίασις, vbi pili inutiles, & oculos pungentes in palpebris nascuntur, διστιχίασις, vbi duplex vel multiplex pilorum ordo nascitur, μαδάρωσις vel μίλφωσις, pilorum palpebrarum defluuium, πτίλωσις, palpebrarum crassities cum pilorum defluuio.

Symptomata, quæ motui palpebrarum accidunt, sunt oculos aperiendi impotentia, & ἵππος, tale vitium, quo palpebræ instabiles perpetuò nictant.

Interdum quoque res externæ oculis incidunt, quæ ſub palpebris hærentes oculos infeſtant.

Adnatæ tunicæ vitia. Deinde ſingulæ oculi partes ſuos morbos habent, & primò quidem tunicas quod attinet, Adnatæ ſeu coniunctiuæ morbi ſunt τάραξις, ὀφθαλμία, χήμωσις, pannus, πτερύγιον, vnguis ſeu vngula.

Adnatæ cum palpebris communes morbi ſunt, σκληροφθαλμία & ξηροφθαλμία.

Corneæ vitia. Corneæ tunicæ morbi ſunt color vitioſus, albugo, puſtulæ & vlcera varia, quæ ſecundum varias circumſtantias, varia nomina accipiunt, ὑπόπυον, quando pus ſub cornea continetur, ruptura corneæ.

Adnatæ & corneæ communia vitia ſunt, ὑπόσφαγμα, ſeu ſuffuſio, aut ſuggillatio, pannus, vulnera, puſtulæ, vlcera.

Vueæ vitia. Vueæ tunicæ morbi ſunt πρόπτωσις, ſeu procidentia, quæ varia nomina pro varia ratione accepit.

Pupillæ vitia. Pupillæ morbi ſunt μυδρίασις, pupillæ dilatatio, φθίσις, pupillæ anguſtia, ὑπόχυμα pupillæ obſtructio, & humoris præter naturam inter corneam & cryſtallinam collectio.

Angulorum vitia. Habent & anguli oculi ſua vitia, quæ ſunt pruritus, αἰγίλωψ, ἐγκανθὶς, cum caro augetur, ῥυὰς, tumores ſcirrhoſi.

Cryſtallini vitia. Humoris Cryſtallini vitia ſunt glaucoma, exſiccatio, diminutio, ſitus mutatio.

Neruis opticis accidunt obſtructio, coarctatio, ruptio, conuulſio.

Spirituũ opticorũ vitia. Spirituum opticorum vitia ſunt, dũ fiunt obſcuri, craſſi, imminuuntur, aut deficiunt. Pertinent huc ſplendores nocturni, dum lumen oculis noctu obuerſatur.

Muſculorum vitia. Muſculorum vitia ſunt, cum vel conuelluntur, vel laxantur.

Totius oculi morbi. Toti verò oculo accidunt, ἀτροφία ſeu imminutio, ἐκπιεσμὸς, ſeu procidentia, ſtrabiſmus, vulnera, cancer, tumores.

Symptomata oculorũ. Atque hi ſunt morbi oculorum. Symptomata quod attinet, & primò actiones læſas, cum oculus ſit videndi organum, huc pertinet omnes viſus læſiones, ἀμαύρωσις ἀμβλυωπία, viſus hebetudo, luſcioſitas, cæcitas, viſus deprauatus,

vt Nyctalopia, παρόρασις, strabismus, cum vna res duplex apparet, cum res omnes inuersæ apparent. Et cum, vt commodior visio fiat, oculi etiam sint motu præditi, in motu quoque accidunt symptomata; paralysis & conuulsio. Et cum oculus etiam tactu sit præditus, sæpe etiam dolori obnoxius est. Cum etiam vt aliæ partes nutriantur oculi, in nutritione obtingens vitium est atrophia. Deinde in qualitatibus mutatis est color præter naturam. Tandem excrementorum vitia sunt Epiphora & lachrymæ, λῆμαι, lachrymæ cruentæ. De quibus iam ordine dicemus.

De Morbis & Vitiis palpebrarum.

CAPVT II.

De Tumore Palpebrarum, Emphysemate & Inflatione earundem.

PAlpebrarum officium est oculos clausos ab externis iniuriis tueri, & tempore somni lumen arcere: vbi verò aperti sunt, præstare, vt oculus species visibiles admittere possit. Vnde palpebræ facultatem habent, qua motu voluntario moueri possunt, præsertim superior, vt scilicet oculi aperiri & claudi possint, quotiescunque libuerit. Hinc palpebræ proprios musculos habent, & neruos, qui spiritum animalem aduehunt. Quapropter symptomata, quæ palpebris accidunt, præcipuè in motu læso erunt. Morbi v. qui iis accidere possunt varij sunt, quos alij aliter recēsent. Cōmodissimè tamen sequēti modo enumerari & appellationibus distingui posse videntur.

Tumor palpebrarum. Inter eos primò est Tumor. Tumor autem palpebrarum aliquando à caussis externis ortum habet, vt contusione, ictu vespæ, apis, araneæ, vel similis insecti, à contactu vrticæ; aliquando ab internis, ab humore aut vapore vel calido inflammationem aut exulcerationem pariente, vel frigido palpebras inflante, qui tumor

mor ἐμφύσημα & palpebrarum inflatio appellatur.

Et quidem hoc malum alias à caussis externis excitatur, nonnunquam affectus alios sequitur, vt apostema in locis circa oculos & genas, lethargum, carum, item cachexiam & hydropem, quæ singula suam curationem peculiarem requirunt. Plerumque ophthalmiæ grauiori succedit, quando tumor ita increscit, vt palpebræ vix claudi possint. *Palpebrarum inflatio.*

Si à caussa calida sit tumor, locum habent medicamenta, quæ in ophthalmia vsurpari solent, de quibus postea dicetur; Quale etiam est ophthalmicum, quod in curatione ophthalmiæ Rhases præscripsit, atque primum est inter ocularia illa remedia.

Ἐμφύσημα verò, quod est tumor laxus sine dolore οἰδήματι similis, ab humore aquoso ac seroso ortum habens, accidit in febribus diuturnis, vigiliis, in cachexia, hydrope, lethargo, caro, & propterea curatur morbis iis, quibus coniungitur, sublatis. Fouere tamen licet palpebras decocto florum chamæmeli, rutæ cumini; vel inungantur palpebræ oleo chamæmel. anethi, rutac. vel melle. *Ἐμφύσημα.*

Si à vespæ vel apis ictu tumor sit, remoto aculeo, lamina ferrea imponatur, donec dolor è punctione euanescat; postea resoluentia adhibeantur: vel apis ipsa contrita imponatur. Si ab araneæ punctura tumor sit, theriaca, vel mithridatium imponatur. Si à contactu vrticæ vel aliarum rerum calidarum, inungatur palpebra oleo rosarum, vel succo plantaginis aut semperuiui cum oui albumine.

CAPVT III.

De Trachomate, Densitate, Asperitate, Callositate & scabie Palpebrarum.

Τράχωμα, τραχύτης, δασύτης, σύκωσις, τύλωσις, ψωροφθαλμία, Densitas, Asperitas, Callositas, scabies Palpebrarum, etsi vt distincti affectus ab autoribus proponi soleant; *Τράχωμα palpebrarum.*

ſoleant: tamen cum communes cauſſas & communem generationis modum habeant, & ſolùm gradibus differre videantur, omnes hos affectus hoc capite coniungemus: ſicut etiam nonnulli alij Medici ſub communi τραχώματος nomine eos comprehendunt. Cùm enim palpebræ continuò, dum aperiuntur & clauduntur, ſupra tunicis oculi externis moueantur, membranæ verò illæ leues & exquiſito ſenſu præditæ ſint; etiam palpebræ intus molles & leues eſſe debent, vt facilè & abſque moleſtia ſupra oculorum tunicis moueri poſſint. Quæ earum conſtitutio naturalis cum in omnibus affectibus nominatis muterur, etiam communi τραχώματος, ſeu aſperitatis nomine omnes comprehendi ſolent.

Τράχωμα autem eſt internæ palpebrarum partis aſperitudo cum rubedine & pruritu; nonnunquam & cum puſtulis ſeu tuberculis ſemina ficus vel milij referentibus, ab acri & ſalſo humore ortum habens.

Et primò quidem dum materia hæc pauca eſt, ſaltem aſperitatem quandam & pruritum excitare ſolet, cum moleſtia quadam in parte interiore palpebræ, præſertim cum mouetur, ad quam frictio ſequitur, & ad hanc copioſioris materiæ attractio, vnde ſcabies ſuccedit. Affectio nimirum hæc eſt morbus in ſuperficie & in continui ſolutione; cui ſymptomata accedunt, pruritus & rubor.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Cauſſæ proxima eſt humor aduſtus, mordax & ſalſus, ſiue ſit ſanguis aduſtus, ſiue bilis, ſiue pituita ſalſa, ſiue humor ſeroſus, ſalſus, ſiue bilis atra. Plerumque tamen à mixto in maſſa ſanguinea humore hoc malum excitatur. Poſſunt etiam hoc malum inducere collyria nimis acria, nimis diu adhibita.

Hinc ad malum hoc faciunt humores acres ſalſi in capite collecti, aut hinc inde fluentes, & quæcunque ad talium humorum generationem faciunt, vt cibi ſalſi, &c.

Differentiæ.

Recenſentur autē huius affectus tres ſpecies ſeu gradus.

Primò

Primò enim cum palpebræ, si inuertantur, quasi densiores & inæquales apparent, affectio ea, vt Aëtius ex Seuero, *tetrab.1.serm.3.cap.43.* tradit, Δασύτης, Densitas palpebrarum nominatur, in qua palpebræ intus rubent, inæquales & asperæ sunt, ac pruriunt. *Trachomatis differentia. Densitas palpebrarum.*

Secundus gradus est, cum iam maior est affectio, & non solum densitas & inæqualitas in palpebris inuersis apparet; sed manifesta iam asperitas & rubor, adeò sit intra eam emineant, quasi grana ficus immaturæ, vnde Græcis hæc affectio σύκωσις, Latinis ficosa palpebra nominatur. *σύκωσις.*

Tertius gradus est, quando iam inueterauit vitium, & pars interna palpebræ exulcerata est, ac scissuram & callositatem contraxit, Græcis dicitur τύλωσις, Latinis callositas palpebræ. Germani vocant, *den Ascherschutt*, quia mulierculæ credunt, malum hoc ex cineribus, ex quibus lixiuium paratum fuit, generari, si nimirum quis ad locum illum, in quo tales cineres asseruantur, inopinatè deuenit. *τύλωσις.*

Adjungenda est his ψωροφθαλμία, scabies palpebræ. Quanquam enim à Trachomate eiusque speciebus in eo differat, quod non solum pars palpebræ interna afficitur, sed tota palpebra, præsertim versus oculorum angulos, cum pruritu rubet, aspera ac scabiosa est, & exulceratur: tamen cum eundem generationis modum habeat, eam hic coniungere libet. *Psorophthalmia.*

Signa Diagnostica.

Si palpebra inuertatur, rubea apparet & aspera, ac veluti ficus semen vel milij grana eminere videntur. Si à sanguine est, maior adest rubedo sine magno pruritu: si à bile, minor rubedo, & maior pruritus, ac pustulæ paruæ apparent; si à pituita salsa, maior est pruritus, & maior serosi humoris copia exit: si à bile atra, rubedo est obscura, asperitas maior, & quod effluit, liuidum est.

Prognosticum.

Τράχωμα in primo gradu curationem suscipit; σύκωσις raro; τύλωσις rarò aut nunquam & maxima cum difficultate.

Curatio.

Curatio. Totum corpus & caput, prout hic vel ille humor peccat, conuenienti modo primò euacuandum est, materia à capite auertenda, & si materia per venas & arterias externas fluat ad oculos, repercutientia inter initia in fronte & temporibus adhibenda, vt suprà *parte.* 1. dictum.

Deinde adhibeantur Topica; primo quidem emollientia & intemperiem partis alterantia, atque acrimoniam humorum temperantia; postea verò abstergentia & exsiccantia vsurpentur.

Ad emolliendum instituatur fomentum ex decocto hordei, violarum, radic. althææ, semin. fænugræc. & simil. faciem super vaporem conuertendo, aut pannũ linteum duplicem hoc decocto madidum supra oculos aliquoties ponendo.

Vel ℞. *Maluæ, betæ, portulac. an.* M. j. *acetosæ* M. ß. *flor. rosar. rubr. meliloti an. p.* j. Coquantur in aqua, cuius vapore mane & vesperi oculi foueantur.

Vel ℞. *Endiuiæ, portulacæ, dentis leonis an. q. s.* contundantur & cum *albumine oui & modico oleo rosat.* misceatur & oculis imponantur; Vel succus horum expressus imponatur. Hoc enim modo pars refrigeratur, mala intemperies tollitur, & acrimonia humorum temperatur. Vel linteo aqua rosarum, taraxaci, acetosæ & oxylapathi madido oculus sæpe foueatur.

Ad abstergendum, quæ primo loco leniora, postea fortiora esse debent, vtilia sunt, *Sacchar. candum, crocus, aloë, ruta,* ⊖*lum, alumen, camphora & similia.*

Vt ℞. *Vnguenti pomadæ* ℥. ß. *tutiæ aqua rosar. lotæ, sieff. albi an.* ʒ. ß. *Vitrioli Romani* ℈. ß. F. Vnguentũ pro palpebris.

Vel ℞. *Fol. rutæ, chelidon. maior. flor. cyani an.* M. j. *Vitrioli, aluminis an.* ℥. ß. *camphor.* ʒ. j. Affundatur aquæ agrimoniæ & vini albi an. q. s. Stent in infusione per biduum, postea destillentur in Balneo.

Fortius est hoc: ℞. *Aqu. flor. cyani, chelidon. an.* ℥. iv. *sem. rutæ* ℥. ß. *Vitrioli albi* ʒ. ij. *viridis æris* ʒ. ß. Coqu. in vase clauso, postea colentur.

Vel ℞. *Æris vsti, cadmiæ lotæ, cerussæ lot. an.* ʒ. j. *aloës, myrrh. an.* ʒ. ß. *sal. ammoniac. floris æris an.* ℈. ß. M. F. Puluis

subti

ſubtiliſs. & conficiatur inde cum melle Linimentum pro palpebris.

Fortius eſt ſieff rubrum Rhaſis; mitius rubrum Meſue, in quo Vitriolum omittitur.

Sarcocolla quoque in lacte nutrita, & cum ſucco chelidon. mixta, ac palpebris illita, pruritum tollit.

Diligenter verò in horum vſurpatione attendendum, ne fortiùs, quàm ex vſu eſt, vim ſuam oculis imprimant. Et proinde ſi dolor ac rubor intenſior ſequitur, dies aliquot ab hiſce remediis abſtinendum. Sæpe, cum recens malum eſt, ſufficit parùm aloës cum aqua roſarum mixtum & palpebris illitum, vel myrrha cum lacte mulieris diſſoluta, vel vnguentum roſatum Meſue cum pauxillo tutiæ præparatæ mixtum adhibitum. *Cautio in palpebris curandis obſeruanda.*

Vbi malum medicamentis hactenus expoſitis non cedit, frictionem palpebræ præcipiunt, & ægro ſupino iacente, palpebram inuertere iubent, eamque foliis ficus aut parietariæ, aut cum ſaccharo cando, aut cum ſpuma maris, vel oſſa ſepiæ fricare leniter, & quidem eo vſque, donec ſanguis prorumpat, & granuloſa ſubſtantia abſumatur; poſtea oculum aqua roſarum tepida abluere. Rhaſes inſtrumenti meminit, quod *diuiſion. l. 1. cap. 22.* Roſam nominat, Græcis βλεφαρόξυστον dicitur, à cuius vſu palpebram abluit aqua cum pauco aceti mixta, & alia adminiſtrat, quæ citato loco videantur.

Ad ſcabioſas, rubras & exulceratas palpebras poſt vniuerſalia remedia vtilis eſt in principio fomentatio cum decocto rad. oxylapathi, acetoſæ & maluæ. Poſtea: *Scabies palpebrarum.*

Aq. pimpinell. chelidoni. oxylapathi an. ℥. ix. *alumin. vſti, camphoræ, oculor. cancri præp. an.* ʒ. ß.

Coq. & aqua iſta de die bis vel ter palpebra ſcabioſa abluatur.

Foreſtus feliciter vſus eſt linimento ex vnguento roſato, adjecto pauxillo tutiæ præparatæ.

Vel ℞. *butyri ſine ſale* ℥. j. *aqu. roſar.* ʒ. ij. *terebinth.* ʒ. j. *albumen oui vnius*, Conquaſſentur diligenter, donec commiſceantur: Vel ℞. *Vnguent. roſat.* ℥. j. *ſaponis Veneti* ʒ. ß. ☿ *viui* ʒ. j. *ſarcocoll. aloës epatic. an.* ℈. j. M. in mortario.

Vel

Vel ℞. *Mellis* ℥.ij.*succini, aloës epat. an.* ʒ.ij. *cortic. granator. aluminis an.* ʒ. j. M. pro vnguento.

℞. *Cadmiæ, aq. rosar. lotæ* ʒ.ß. *sanguin. dracon.* ʒ.ij. *viridis æris* ℈.j. *aloës epatic.* ʒ. iij. F. Puluis subtilis, cui adde olei communis ℥.iij. pinguedinis porci sine sale ℥.ij. M. omnia diligenter & addatur camphoræ ʒ.j.F. Linimentum.

Plura eiusmodi medicamenta videantur apud Aetium, *tetrabibl.2.serm.3.cap.43.*& Cornelium Celsum, *lib.6.cap.6. §. Ad oculos scabros collyria.*

Diæta.

Aër, in quo æger degit, sit temperatus & ad obscurum potius, quam lucem vergens, ventus, puluis ac fumus, & eiusmodi externa alia oculos lædentia videntur. In diæta etiam videntur omnia, quæ humores acres & salsos gignunt, & quæ vaporosa sunt, tam ex cibis, quam potu: vestimenta circa collum non nimis angusta sint, monente Auicenna, ne sanguis & vapores sursum exprimantur. Facies non continenter prona seruetur: Decubitus non sit depressus.

CAPVT IV.

De Tuberculis, Nodis & aliis palpebrarum tumoribus.

Ὑδατίς, Aquula.

Tubercula palpebrarum. Hydatides.

SOlent etiam varij tumores & tubercula in palpebris oriri; Inter quæ primò est ὑδατίς, aquula, seu palpebrarum aquositas, Germanis, *Massergall oder Massergevvechs*, substantiæ illius vnctuosæ in palpebra superiore tale incrementum, & pondere suo palpebram ita grauans, vt vix attolli queat, humorem perpetuò fundens & aquam inter cutem in palpebris repræsentans. Etenim cum palpebra superior duabus membranis constet, earum medium vnctuosa atque viscosa occupat substantia, qua palpebræ alio

alioquin ſiccæ nonnihil emolliuntur. Hæc ſubſtantia in quibuſdam, præcipuè pueris, vt natura humidioribus, ex ſeroſo humore incrementum ſumens ὑδατίδα generat, & palpebra aquam intercutem repræſentat, ac ſi digitis comprimatur, iique ſubitò remoueantur, veſtigium compreſſionis remanet, & quod inter digitos fuit, attollitur, humoremque palpebra, præſertim horis antelucanis, fundit; neque Solis radios oculi ſuſtinent, ſed lachrymas fundunt.

Si malum ſit recens & paruum, ſæpe ſponte euaneſcit, vel medicamentis facilè curatur. Si verò tumor ſit maior & diuturnus, ac peculiari membrana iam includatur, non niſi manus opera tollitur.

Nonnulli incipientem hunc tumorem manè ſaltem ieiuna ſaliua illinunt. Aut foueatur decocto abſinthij, flor. chamæmeli & ſemin. fœnugræci. Hinc imponatur Emplaſtrum ex diachylo ſimpl. & ammoniaco aceto diſſoluto, cui add. pauxillum ſalis ammoniaci & radic. ireos.

Commendatur & hoc vnguentum:

℞. *Pinguedin. talpæ* ʒ.iij.ß. *ol. ſambuc.* ʒ.ij.ß. *cineris vngulæ aſini* ʒ.j. *thuris, maſtich. mercurij mortificati, ceruſſæ an.* ʒ.ß. M. F. Vnguentum.

Vel ℞. *mellis deſpumat.* ʒ.vij. *olei è nucibus pinus* ℥.ß. *ol. ouorum* ʒ.ij. *farinæ fabarum, pulu. rad. cappar. an.* ʒ.ß. F. Vnguentum.

Si verò hic tumor ſit durior nec medicamentis cedat, curatur manus opera, vt nodi & aliæ in palpebris excreſcentiæ, vt dicetur.

Verrucæ.

Verrucarum genera omnia, quæ in aliis partibus generari ſolent, in palpebris etiam interdum oriuntur. De quarum generatione, differentiis & ſignis ſuo loco dicetur. Hîc ſaltem pauca de curatione dicemus. *Verrucæ palpebrarum.*

Ad Acrochordonas, ſeu verrucas aſperas & penſiles vtile eſt hoc linimentum.

℞. *Pingued. ardeæ* ʒ.v. *olei oliuar.* ʒ.j.ß. *apum vſtarum* ʒ.j. *cineris murium* ʒ.ß. F. Linimentum.

Vel ℞. *olei hyperic.* ℥.ß. ♄ *per deliquium* ℈.j. Miſc.

℞. *Agrimon. fol. & radic. viridium* ʒ.v. *cæpæ* ℥.ß. Contun

tundantur simul, postea adde *Ol. lini* ℥.vij. *Ol.* ♄ *per dereliquium* ℥ iij. Contundantur simul, tandem adde *cerussæ citrinæ* ℥.ij. Misc.

Ad Myrmecias, verrucas glabras ac sessiles.

℞. *Herbæ cancri, radic. capparum, ranunculi vrentis. an.* M. ij. *aluminis* ℥. j. Comburantur in olla noua in fornace figulina. F. Puluis, qui in vulneratas & apertas nonnihil verrucas prius inspergatur.

Vel ℞. *Scillæ* ℥. iij. *esulæ* ℥. ij. *herbæ cancri, rad. chelidon. an.* ℥. j. Contundantur & destillentur. F. Aqua, qua verrucæ illinantur.

Ad Thymos. ℞. *Mellis* ℥. vj. *stercoris ouilli* ℥. v. *caprini, aceti an.* ℥. iij. Misce & imponatur.

Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. cheirurg.* portulacam tusam, vel sabinam puluerisatam ad verrucas cũ ex palpebris tum aliis corporis partibus exterminandas cõmendat.

Κρίθη, HORDEOLVM.

Hordeolum palpebrarũ.

Κρίθη, Hordeolum, Germanis, *Gerstenkorn oder Kugenhaber*, Græci etiam ποσθίαν, id est, præputiolum vocant, est tuberculum in summa palpebra succrescens propè cilia, aliquantis per longum, quod suppurascens simile est grano hordei, vnde & nomen accepit.

Ortum habet ab humore pituitoso & crasso cum sanguine mixto, atque in eo, vt Celsus ait, tunica quidam, quod difficulter maturescit, comprehenditur.

Curatur vniuersalibus præmissis, si fomentetur cera candida aut adipe gallinæ, vel saliua manè inungatur, aut corpore muscæ, capite abjecto, fricetur, quod à plerisque pro efficacissimo remedio habetur: vel foueatur locus panno calido, aut imponatur galbanum cum modico nitri subactum, vel sagapenum aceto dissolutum; vel foueatur oculus decoct. hordei & flor. chamæmel. & postea sanguine columbino, aut turturis aut, perdicis illinatur.

Vel ℞. *Sem. lini, fœnugræci, rad. althææ an.* ℥. v. Infundantur per noctem *in aqua. flor. sambuc.* vt extrahatur mucilago. Huius ℥. j. adde *pinguedin. gallinæ* ℥. vj. *Ol. lilior. albor. ceræ albæ an.* ℥. j. ß. Coquantur ad humiditatis consumptionem, & F. Linimentum, quo palpebræ inungantur.

Vel

Vel ♃. *Pingued. gallinæ* ℥. j. *ol. lilior. albor. chamæmel. an.* ℥. j. ß. *opopanac. galban. aceto dissoluti an.* ʒ.ij. Misce super igne pro Linimento.

♃. *Seui ceruini* ʒ. v. *ol. lini* ʒ. iij. *ceræ albæ* ʒ.ij. *galbani. ammoniac. an,* ʒ. ß. *sal. gemmæ* ℈. ß. F. Emplastrum.

♃. *Thuris, myrrhæ an.* ʒ. ij. *ladani* ℥. ß. *nitri, ceræ, alumin. an.* ʒ. j. *secum ol. lilior. albor. q. s.* F. Linimentum.

Si suppuratur, nec sponte aperitur, scalpello aperiatur, & tumor ac pus exprimatur, & postea medicamentis conuenientibus curetur.

Si verò his medicamentis hordeolum nec discuti, nec ad suppurationem deduci potest, sectione tollendum. Animaduertendum autem, an tuberculum magis versus exteriorem partem palpebræ, an versus interiorem vergat. Si enim vergat magis versus exteriorem partem, secanda palpebra secundum longitudinem versus inferiora. Si verò magis vergat versus interiorem, palpebra inuertenda, & tumor secundum latitudinem palpebræ, seu transuersim incidendus. Cute aperta tuberculum extrahendum; quod commodius fit, si tuberculum acu incurua cum filo serico perforetur, postea acu abscissa, vtraque fili extremitate apprehensa tuberculum, quantum fieri potest, extrahatur; & nouacula vel scalpello à palpebra separetur, cautè tamen, ne tota palpebra dissecetur. Tuberculo exempto, hapsus lini albumine oui in aqua rosarum dissoluto madidus oculo imponatur: posteriori die, vulnus si sit in parte exteriore, oleo ouorum inungendum, & emplastrum conueniens imponendum: in interiori verò parte lac virginis, vel vnguentum ex saccharo ♄ imponendum.

Χαλάζιον, Grando.

Cognatum hordeolo vitium est Grando, tuberculum rotundum, translucidum, atque huc & illuc mobile. Materia enim grandinis est magis dura & quasi lapidescens. ***Grando palpebrarum.***

Curatur emollientibus & discutientibus; quibus si non cedit, ad sectionem accedendum.

Imponendum itaque ammoniacum aceto dissolutum, cum adipe gallinæ, vel terebinthina cum cera mixta. Si

per

per medicamenta resoluentia discuti non potest, ad manus operam accedendum, & incisio faciendo, vt de hordeolo dictum.

Lithiasis palpebrarum. Similis ferè affectus est λιθίασις, cum in palpebra generantur nodi & excrescentiæ, & aspera quædam corpora, lapidis instar dura & oculos prementia. Generationis & curationis modus idem est, qui hordeoli & grandinis, vide Aëtium *setabibl. 2. serm. 3. c.79.80.81.*

Nodi & Excrescentiæ.

Nodi palpebrarum. Præter hæc tubercula & alij tumores maiores interdum in palpebris oriuntur, quos iuniores Medici vno nodorum nomine complectuntur, Germani *Vberbein*, vocant. Græci verò commune nomen non habent, sed vt in aliis partibus, ita etiam in palpebris pro diuersitate materiæ, è qua generantur, & quæ, vbi tumor aperitur, oculis sese exhibet, variis nominibus indigitant; μελικηρίδας nominant, quando vesiculam continent, plenam humore, qui colore & consistentia similis melli est: στεατώματα quando id, quod in iis continetur, est veluti adeps: Ἀθερώματα quando quasi pultem continet humor. Pertinent huc & illi tumores, qui Ganglia dicuntur.

Quæ autem caussa horum tumorum sit, dicetur, vbi in genere de tumoribus agetur. Hîc solum de curatione dicemus.

Et quidem vbi tumores recentes & parui sunt, medicamentis emollientibus & resoluentibus discuti & tolli possunt, vt:

℞. *Medullæ crurum vituli, ceræ an.* ℥. vj. *ammoniaci* ℥.ij. Misc.

Si verò malum diu durauerit & incrementum sumpserit, non nisi sectione & manus opera curatur, & frustra tunc emplastra vel vnguenta adhibentur. Sectio autem hoc modo instituenda. Æger in loco lucido in sedili firmiter, ne manus vel caput mouere possit, contineatur. Hinc cutis super tumore ex vna parte cheirurgi, ex altera parte ministri digitis extendatur (nisi antea à mole tumoris cutis satis sit extensa.) Hinc nouacula acuta cutem palpebræ

è parte

è parte ſuperiore verſus inferiorem ad tumorem vſque incidunt nonnulli. Sed tutius eſt, cum Celſo linea tranſuerſa ſecare, ſequendo fibras tranſuerſas, ne illæ incidantur.

Poſtea acu incurua filum ſericum non contortum continente tumor traiiciatur, acuque abſciſſa & filo vtraque extremitate apprehenſo, tumor, quantum fieri poteſt, extrahatur, & hinc à palpebra ſeparetur. In ſeparatione attendendum, vt nec palpebra perforetur, nec aliquid de tumore relinquatur. Tumore extracto albumen oui aqua roſarum diſſolut. cum hapſo lini imponatur. Tandem hoc medicamentum ad vulnus conglutinandum adhibeatur.

♃. *Ol. Balſaminæ vel momordicæ* ℥. j. ß. *hyperic.* ℥. j. *maſtich.* ℥. ß. Miſc. Vide Celſum, *lib. 7. cap. 7.* Paul. *lib. 6. cap. 14.* Hier. Fabric. ab aquap. *de operat. Cheirurg.*

CAPVT V.

De Cancro Palpebrarum.

INterdum & palpebras cancer corripit, quod malum grauiſſimum & horrendum eſt. Cauſſam & generationem habet eandem, quam in aliis partibus, de qua de cancro in genere dicetur. *Cancer palpebrarum.*

Etſi verò malum longè grauiſſimum & curatu planè difficile ſit: tamen ne æger ſine auxilio relinquatur, quædam tentari poſſunt. Si cancer nondum exulceratus ſit, corpore conuenienter prius euacuato, hæc aqua vſurpari poteſt.

♃. *Granor. ſeu baccar. rubrar. ſolani* M. iij. *roſar. rubrar. dactylor. an.* M. ij. ß. *abſinthij* M. j. *radic. iridis cœleſtis* M. ß. Herbæ omnes virides ac recentes contundantur, & affundantur *aqu. ſolani* ℔. iv. digerantur ij. diebus & poſtea in B. deſtillentur.

Aqua bis de die linteolis oculo imponatur. Si verò Cancer iam exulceratus ſit, inſpergatur hic puluis.

♃. *Erinaceum viuum, rad. ſambuc. arundin. maioran. teſtudinum nigra. nemoralium an.* M. iij. Comburantur ſimul in

fornace figulina in olla clausa : materia combusta pulverisetur, & pulvis cancro inspergatur.

Vel ♃. *Rad. cardopatiæ, dracunculi, scropular. an.* ℥.ij.ß. Cumburantur in olla clausa in fornace figulina ; materia combusta pulverisata similiter cancro inspergatur. Nonnulli & hanc potionem commendant :

♃. *Rad. vincetox.* ℥. ij. *tormentill. serpentar. sanicul. an.* ℥. j. ß. *valde bonæ, saluiæ an.* ℥. j. Infundantur horis 24. in cereuisia, postea coqu. colentur, & ægro manè & vesperi cochlearia quatuor exhibeantur.

Quod si medicamentis malum tolli non possit, ad Chirurgiam accedendum, & Cancer sectione tollendus. Qua in re danda opera, vt potius aliquid de parte sana tollatur, quam de corrupta & cancrosa aliquid relinquatur. Postquam cancer exsectus est, sanguis non statim supprimendus, sed vt aliquantis perfluat, relinquendus. Hinc albumen oui cum hapso lini imponendum, & reliqua curatio conuenienti modo peragenda.

CAPVT VI.

De Palpebrarum inuersione, & contractione.

Palpebrarum inuersio.

IN situ quoque & connexione palpebræ morbis obnoxiæ sunt ; cum scilicet vel apertæ manent, vel cum non aperiuntur, & inter se vel cum aliis partibus vicinis coalescunt. Prior morbus appellatur ἐκτρόπιον, palpebræ inuersio, Germani vocant. *Ein blar Auge, oder vberstulpte Augenlieder.* Estque affectus inferioris palpebræ, quæ inferioris palpebræ, quæ inuertitur, & deorsum trahitur, vt internæ palpebræ pars cum deformitate videatur, & instar rubræ carnis appareat, neque cum superiore committitur, sed pendet ac hiat.

Caussæ huius mali variæ sunt : 1. Incrementum carnis in parte interna palpebræ, ob quod palpebra inuertitur. 2. Si vulnus vel vlcus in palpebra inferiori malè curatum sit, & palpebra in agglutinando nimis versus inferiora

retracta sit. 3. Paralysis vel conuulsio inferioris palpebræ, ob quam attolli nequit.

Curationem quod attinet, si à caussa interna & nimio incremento carnis palpebræ malum superueniat, primò corpus conueniente modo purgandum: Hinc alumen Rochæ in vino coquendum, & palpebra decocto lauanda.

Vel ℞. *Aceti vini* ʒ. vj. *acaciæ* ʒ. j. *alum. vsti* ʒ. ß. Coqu. & decocto palpebræ pars interna illinatur.

Vel ℞. Vitriol. *albi, aluminis*, 🜨 *albi an.* ʒ. j. puluerisentur subtiliter, hinc add. *lapid. hæmatit.* ʒ. j. ♁ *ÿ, tutiæ an.* ʒ. ß. F. Puluis subtilis, quo caro luxurians conspergatur.

Vel ℞. *æris vsti* ʒ. ß. Vitriol. *vsti. chalcitidis, myseos tost. an.* ʒ. j. F. Puluis subtilis.

Hinc oculo imponatur Emplastrum Guilhelmi Placentini.

℞. *Farin. sem. fœnugræci* ℥. iij. *pulu. flor. chamæmel. flor. rosar. rubrar.* ℥. ß. *vini rubri q. s. ad incorporandum.*

F. Cataplasma, de quo sume q. s. & adde vitellum oui vnius atque oculo imponatur. Hinc puluis aliquis enumeratus palpebræ inspergendus.

℞. ♁ *ÿ, tutiæ, viridis æris, lapid. hæmatit. Litharg. an.* ʒ. j. F. Puluis subtilis, qui per sindonem traiiciatur & palpebræ inspergatur. Simul Emplastrum aliquod, quod fortiter adhæret, palpebræ extra imponatur, & palpebræ versus partem superiorem adducatur.

Si medicamentis caro superflua non cedit, & tantum incrementum sumpsit, vt medicamentis facilè absumi non possit, manus opera adhibenda. Aëtius, *tetrabl.* 2. *serm.* 3. *cap.* 72. modum sectionis hoc modo docet.

Ex interna palpebræ parte duæ sectionis fiant literæ Græcæ Λ figuram habentes, ita vt angusta literæ pars sit infernè versus maxillam, lata verò ad palpebræ marginem. Deinde particula illa cutis Λ figuram referens exscindantur, resecta simul etiam subiecta carne: Postea labia incisionis iuxta parte marginis contrahenda. Sic n. incuruata & eleuata palpebra ad interiora remittitur.

Tandem reliqua curatio peragenda, vt loco allegato Aetius docet.

Alij carnem ſuperfluam duobus vel tribus locis acu incurua filum ſericum ducente perforant. Hinc carnem attrahunt & ſcalpello vel nouacula à palpebra ſeparant. Carne ſuperflua ſeparata aquam iſtam imponunt.

℞. *Aq. prunor. ſyluestr.* ℥. iij. *alumin. crudi* ʒ. vj. *camphor.* ʒ. ß. Coqu. in aqua, qua palpebra intus abluatur. Hinc palpebra verſus ſuperiora & in naturalem ſitum reducatur, & albumen oui conquaſſatum cum hapſo lini imponatur. Horis viginti quatuor elapſis ligatura ſoluatur & vulnus poſtea lacte virginis, vel alio conueniente medicamento curetur. In curatione iſta hoc ſemper obſeruandum, vt palpebra verſus ſuperiora ſemper attrahatur, conueniente Emplaſtro conglutinante impoſito. Qualia paſſim obuia ſunt. Vtile eſt & hoc:

℞. *Amyli* ʒ. vj. *farinæ fabarum, pulu. radic. conſolidæ, ſemin. lini, è quo oleum iam eſt expreſſum an.* ℥. ß. *gummi tragacanth. boli armeni an.* ʒ. ij. F. Puluis, qui in vſu cum albumine oui miſceatur.

Si ex vlceris vel vulneris mala curatione fit ἐκτρόπιον, cutis palpebræ lunata figura incidenda, vt cornua ad maxillas, non ad oculum, conuertantur. Altitudo plagæ ſit ad cartilaginem, ipſa non læſa. Nam ſi ea lædatur, palpebra concidit, neque attolli poteſt. Hinc cutis diducatur, vt paulum in ima oculi ora deſcendat, & ſuper plaga hiet. In hiantem plagam linamentum coniiciendum eſt, quod & coniungi diductam cutem prohibeat, & vt in Medio caruncula generetur: Quæ vbi locum impleuit, poſtea rectè oculus aperitur.

Si verò à conuulſione vel reſolutione inferioris palpebræ ſit malum, conueniente modo ea ſymptomata, vt dicetur, curanda. Vide etiam Aetium, *tetrabil. 2. ſerm. 3. cap. 71. & 72.*

Λαγόφθαλμον.

Lagoph-thalmon. Quod in palpebra inferiori eſt ἐκτρόπιον, id in ſuperiore eſt λαγόφθαλμον, oculos leporinos, Germ. *Haſenſchlaff*, quando ſcilicet ſuperior palpebra ita ſurſum adducta eſt,

vt

vt oculum totum contegere non possit, sed per somnum etiam aliquantum apertus maneat.

Caussæ huius affectus plures sunt. 1. Interdum in vtero palpebra ita, ob materiæ defectum & conformationis vitium, formata est. 2. Interdum à consuetudine hoc malum ortum habet, cum infantes in cunis sursum vel retrò continuò spectant. 3. Idem à conuulsione fieri potest. 4. Cum palpebra à vulnere vel vlcere & cicatrice malè curata imminuta, vel sursum retracta est.

Prognostica.

1. Si à primo ortu & conformatione in vtero hoc malum contractum sit, incurabile est.

2. Si multum palpebræ deest, malum incurabile est. Si parum, curari potest.

Curatio.

Si à consuetudine malum contractum sit, dum infantes in cunis iacentes semper retrò conspiciunt, contraria consuetudine curandum; seu potius, ne contrahatur, præcauendum, quod fit si pannis nigris cunæ circa caput obuoluantur, & si caput versus tenebras & pedes luci obuertantur, vt ita versus lucem continuò adspiciant.

Si à conuulsione aut contractione palpebræ malum hoc ortum habeat, vt laxetur palpebra, danda opera. Talis igitur fiat fotus.

℞. *Rad. altheæ, sem. fœnugræc. flor. chamæmel. an.* ʒ.ij. *croci* ʒ. ß. F. Sacculus, qui aqua conueniente calefactus oculo imponatur.

Vel ℞. *Pinguedin. gallin. medullæ cerui an.* ℥. ß. *ol. chamæmel. lilior. albor. vngu. dialtheæ an.* ʒ. ij. Misce.

Eadem quoque medicamenta adhiberi possunt, si à cicatrice aut vulnere & vlcere malè curato ortum habeat λαγόφθαλμον, & danda opera, vt cicatrix emolliri queat. Quod si non possit, manus opera adhibenda. Paulò nimirum infra supercilium cutis incidenda lunata figura, cornibus sectionis deorsum spectantibus vsque ad cartilaginem, id est, vsque ad substantiam palpebræ membraneam, & cutis postea diducenda, vt paulum in ima occultora descendat, & plaga hiet, in quam linamentum coniicien-

 dum

dum est, quæ & coniungi diductam cutem prohibeat, quæ vbi locum impleuit, postea oculus aperietur. Vide Aëtium *Tetrabibl. 2. serm. 3. cap. 27. Cels. lib. 7.* Hier. Fabricius ab Aquapend. *de oper. Chirurg. tit. de Lagophthalm.* ob pericula & incommoda, quæ Chirurgia coniuncta habet, alio modo vtitur. Glutinum nimirum, quod duas aut tres habenulas appensas habeat, ad superiorem palpebram applicat, & aliud ex aduerso, habenulásque, subinde arctius adstringit, & ita inferiorem palpebram ad superiorem perducit.

CAPVT VII.

De Palpebrarum inter se, & cum aliis oculorum partibus coalitu & cohærentia.

Palpebrarum coalitus.

SI palpebræ vel inter se, vel cum alba aut cornea aut vtraque oculi tunica coalescant & præter naturam coahæreant, vt oculus aperiri non possit, malum hoc Græcis ἀγκυλοβλέφαρον, Aëtio etiam ἀγκύλωσις τοῦ βλεφάρου & πρόσφυσις τοῦ βλεφάρου est, *Tetrabibl. 2. serm. 3. cap. 66.* vulgo concretionem seu inuiscationem palpebrarum nominant.

Caussa huius mali est vlcus negligenter & imperitè curatum, cum scilicet vel post τράχωμα aut vngulam oculi, vel aliud malum vlcus in parte interiore palpebræ relinquitur; quod & in variolis, atque interdum post combustiones accidit. Dum enim oculus crebrò non aperitur, sed clausus manet, palpebra exulcerata vicinis partibus adhærescit, & senescendo, quod diduci potuit ac debuit, agglutinatur, & palpebræ vel inter se, vel cum vicinis partibus coalescunt.

Huc etiam referri potest, etiamsi sit alterius generis, illa palpebrarum cohærentia, quæ fit, cum per somnum multa pituitosa & viscida materia, quæ Græcis λήμη, ad palpebras affluens earum extremitates ita conglutinat, vt vix aperiri possit.

Prognostica.

1. Palpebrarum cum oculo coalitus vel non, vel difficulter curatur. 2. Si extremitate sua solùm palpebra oculo

saltem

ſaltē adhæreſcat, facilius curatur: Si verò tota palpebra cū oculo coaluerit, curatur difficilius. 3. Curatur etiā facilius hoc malum, ſi adnatæ ſaltē palpebra adhæreat, ſi verò corneæ ſimul cōcreta ſit, ferè nunquam & niſi cum difficultate curatur. 4. Si verò palpebræ inter ſe ſolum coaleſcunt, non difficulter quidem diducūtur, ſed ſæpe rurſum coaleſcunt.

Curatio.

Etſi, vt modò dictum, plerúmque vix aliqua ſpes curationis ſuperſit: tamen ſi aliquid tentare libet, Chirurgia adhibenda. Nimirum quæ oculo adhæreſcit palpebra, ſcalpello, nouacula vel forcipe cautè liberanda eſt, vt neque ex oculo, neque ex palpebris quicquam abſcindatur, aut ſi omnino quid abſcindendum ſit, id potius ex palpebra fiat, quàm ex oculo. Et vt tutius iſta ſectio fieri poſſit, nonnulli acu incurua ſuper loco, in quo oculo cohæret, palpebram perforant, hinc acu abſciſſa filo vtrinque apprehenſio palpebram attollunt, & poſtea eam ab oculo liberant. Palpebra ab oculo liberata inungatur medicamentis, quibus aſperitudo curari ſolet, & palpebra ſæpe moueatur, vt non ſolum medicamentum oculo indatur, ſed etiam in palpebra rurſum coaleſcat.

Si palpebræ inter ſe coaluerint, ſcalpello liberandæ. Atque vt etiam hic ſectio tutò peragi poſſit, nonnulli acu incurua ſericum filum molle ducente vtramque palpebram tranſuerſim perforant, cauendo tamen, ne cornea vel pupilla lædatur. Hinc acu abſciſſa, filo prehenſo, palpebras diducunt, eáſque primò nouacula, hinc forcipe liberant. Palpebris ſeu filo ſeu ſpecillo diductis, linamenta ſeu penicilli interponendi aqua roſarum madidi, donec vlcus palpebræ curatum ſit. Alij laminam plumbeam oleo roſaceo illitam interponunt. Vide Hier. Fabric. ab Aqua pend. *de oper. cheirurg. tit. de Ancyloblepharo.* Si verò ex pituita ſolùm coaleſcant palpebræ, corpus conuenienti modo purgandum, & per veſicatoria atque aliis modis materia ab oculis auertenda. Poſtea cubitum iturus æger palpebras aqua roſar. in qua balauſtia vel roſæ coctæ ſint, abluat, vel ſucco ſemperuiui, aut ol. roſar. cum pinguedinæ gallinæ mixto palpebræ inungatur.

CAPVT VIII.

De Pediculis & Ciliorum vitiis.

φθειρίασις.

Pediculi ciliorum. VT in aliis corporis partibus, præcipuè pilosis, pediculi nasci solent: ita etiam quandoque in ciliis seu pilis palpebrarum nascuntur, quod malum Græcis φθειρίασις nominatur, ortúmque habet, vt alij pediculi, de quo suo loco dicetur, ex sordibus, in iis, qui lotionibus & balneis non vtuntur, ac corporis curam non agunt, & prauo victu in hominibus non puris & obscœnis, vnde lue Venerea laborantibus hoc malum familiare est. Etiam per contagium contrahitur interdum, si quis in lecto, in quo φθειριάσει laborans dormiuit, cubet, aut pectine vtatur, vel linteo caput abstergat, quo alius hoc modo infectus vsus est.

Malum non contemnendum est. Acres enim fluxiones concitat, & oculi tandem ab iis valde læduntur.

Vt verò hi pediculi tollantur, abluantur palpebræ aqua marina, vel decocto betæ, & staphisagriæ, vel vnguento conuenienti illinantur.

Vt ℞. *Aloës, myrrhæ an.* ʒ. ij. cum lardo misceantur. F. Linimentum. Vel fiat Linimentum ex staphide agria, aloë & melle.

Vel ℞. *Pinguedin. porci* ℥. j. *puluer. pyrij* ʒ. ij. ☿ *viui* ʒ. j. Misce.

Vel ℞. *Pingue. porci antiqu.* ℥. j. *hellebor. albi* ʒ. j. 🜍 *citrini* ℥. ß. Misce.

Aut albumen oui coctione induratum imponatur in acetum vini horis 6. postea sub somnum oculis imponatur. Vbi manè remouetur, pediculi inhærentes simul extrahuntur. Tolluntur etiàm pediculi, si palpebra fricetur corio, quo aurifabri vasa recens inaurata extergere solent. Vel fumus argenti viui, ore tamen ac naso diligenter claussis & panno obuolutis, palpebris excipiatur.

De ciliorum vitiis.

Affectiones τῶν βλεφαρίδων, qui palpebrarum pili sunt, hæ præcipuè enumerantur. 1. Inuersio eorum, quia vel pili ipsi à siccitate intorquentur, vel pori, per quos enascuntur, tortuosi redditi sunt, vel palpebra versus oculos ad interiora est incuruata; quod vitium φαλάγγωσις & πτῶσις, seu laxatio & lapsus palpebræ nominatur; vel radix pili vnius ab alterius radice impedita pilum intrò reflectit. 2. Illorum abundantia, quod vitium in genere τριχίασις appellatur. 3. eorundem defectus, qui μαδάρωσις & μίλφωσις nominatur. 4. Color alienus, vt cum pili albescunt, vel ob defectum humidi nutrientis (& tum in extremitate albescere incipiunt) ex diuturna ægritudine, vel ob præsentiam materiæ phlegmaticæ in radice pilorum situm quasi contrahentis, vt in canitie, vel denique ob cutem vitiligine alba laborantem, de quibus iam dicendum. *Ciliorum vitia.*

Φαλάγγωσις.

Φαλάγγωσις ἀπὸ τῆς τῶν τριχῶν φάλαγγος, id est, à pilorum acie ita dicta, non vno modo apud Autores accipitur. Aliàs enim sumitur pro eo palpebrarum affectu, cum cilium intro spectat, pilorum acie simul cum eo conuersa, sic vt pili oculos pungant, seu, vt Aëtius *Tetrabibl. 2. serm. 3. cap. 66.* habet, est palpebræ χάλασις, cum palpebræ ita laxantur, vt eorum extremitates intrò vergant, vt pili non facilè appareant, nisi quis eas attollat; vt ita in φαλαγγώσει, hoc modo sumpta nulli pili noui, vt in τριχιάσει, nascantur, sed naturales saltem intrò vergant & pungant. Galenus tamen, *in Isagoge*, φαλάγγωσιν esse dicit, cum pilorum duplex, triplexque acies in superiore vel inferiore palpebra præter naturam subnascitur; vt tum τῆς τριχιάσεως species sit φαλάγγωσις.

Sed de priore modo sumpta φαλαγγώσει primò agemus, quæ & πτῶσις, seu palpebræ laxatio & casus appellatur. Ortum autem habet hoc malum vel ab humoribus pituitosis palpebram occupantibus, eámque deprimentibus, vel ab exsiccatione cartilaginis in palpebris, & hanc sequente cutis corrugatione & versus cilia depressione.

Quod malum quia non solum turpitudinem in facie parit; sed &, quia cilia inuersa oculos pungunt, non negligendum est.

Vniuersali autem corporis euacuatione præmissa, oculus fomentetur hoc sacculo.

℞. *Nucleorum nucis inglandis* ℥. j. *sem. fœnugræc. lini, rad. althea an.* ℥. ß. *verbenæ* ʒ. ij. Includantur sacculo, qui calefiat in aceto & palpebris imponatur.

Vel ℞. *Fermentum magnitudine Oui, pulueris magnetis* ʒ. j. *alumin. succini, nucum cupressi an.* ʒ. ß. Mixta omnia noctu palpebræ imponantur.

Si malum medicamentis non cedat, opera chirurgica adhibenda, de qua videatur Celsus, *lib. 7. cap. 7.* Paulus, *lib. 6. cap.* 13. Arculanus palpebram exteriore parte scindit, eámque contrahendo versus exteriora & superiora ita suit nectítque, vt tarsus prominens pilos inuersos secum ad exteriora ab oculi contractu auertat. Nonnulli alium modum vsurpant. Fiat retinaculum ferreum conuenientis figuræ, & postea digitis duobus, palpebra relaxata quantum opus, & potius plus, quam minus, attollatur, & retinaculum ferreum applicetur, trochlea versus aures conuersa, retinaculum hoc singulis diebus acutius constringitur, vt palpebræ pars illa retinaculo inclusa tandem abscindatur, & reliqua palpebra separetur, quod tamen vix trium septimanarum vel mensis spatio accidit, idque vt eo facilius fiat, bis singulis diebus locus oleo Hyperic. illinatur. Vbi pars illa palpebræ separata fuerit, eodem oleo, addito pauxillo pinguedinis lucij, curarur.

Τριχίασις.

Trichiasis palpebrarum. Si verò pili præternaturales in palpebris nascuntur, & sub pilis naturalibus exorti, ac intrò ruentes tunicas oculorum pungant, vitium id Græcis in genere τριχίασις nominatur; cuius species sunt διστιχίασις, seu duplex ordo pilorum, & φαλάγγωσις, cum multiplex ordo & quasi acies pilorum subnascitur.

Generantur autem hi pili superflui ex humoribus ad palpebra

palpebrarum extremitates fluentibus. Vt enim terra pluuiis nimis irrigata luxurians quasi plurimas plantas profert : ita etiam si ad palpebras copiosi humores, minimè tamen mordaces confluant, plures pili prouenirunt. Occasionem etiam huic malo præbent interdum tumores diuturni, vel deligatio diuturnior, à qua cilia intus comprimuntur : vnde maior ad radices pilorum humorum affluxus concitatur.

Malum hoc non est contemnendum; cum pili isti luxuriantes oculos pungant, & acutos dolores pariant, & affluxum humorum ad oculos concitent; tandémque cæcitatem inducant; Vnde τριχίασις in palpebris cæcitatis imminentis plerumque indicium est.

Curatio.

Triplex verò pilos superfluos in palpebris curandi ratio est. Primò, si euellantur, & ea medicamenta, quæ pilorum generationem prohibent, postea adhibeantur. Deinde, si pili per medicamenta corrodantur. Tertiò, si sectione tollantur.

Primum nondum quod attinet, vbi pili superflui & oculos pungentes seu plures seu pauciores adsunt, volsella euellendi sunt. Danda verò opera, vt pili toti euellantur. Nam si abrumpantur, plus pungunt, quam si integri essent. Postea verò loco, è quo pili euulsi sunt, adhibenda ea, quæ pilos renasci prohibeant; qualia sunt, sanguis muscæ caninæ, quam Cossum nominant; Item renarum viridium sanguis, vel adhibeatur rubigo ferri cum saliua hominis ieiuni, vel spuma maris cum aqua psyllij, vel erinacei terrestris fel & sanguis cum modico castoreo. *Curandi ratio prima.*

Vel ℞. *Rad. mandragoræ* ʒ. vj. *sem. persicariæ* ℥.ß. *camphor.* ℈. ß. *aceti* cochlear. j. Misce in mortario, & succus exprimatur, quo pori, è quo pili euulsi sunt, illinantur.

Vel ℞. *Succi chondrillæ* ℥.ß. *mastich.* ℈. j. *aceti, alumin. vsti an.* ʒ. ß. M.

Vel ℞. *Cineris erynacei terrestris*, ℥. ß. *rubigin. ferri* ʒ. ij. *cineris ouorum formicarum*, ℥. j. F. Puluis, quo pori, è quibus pili euulsi, conspergantur. Plura vide apud Aëtium.

Si

Secunda. Si medicamentis pilorum generatio prohiberi non possit, nonnulli corrosiuis medicamentis eos exstirpare conantur. Ægrum supinum in scamnum ponunt, & linteum, cruris vel brachij crassitie contortum, ceruici supponunt, vt caput versus dorsum propendeat. Hinc palpebras aperiunt, & gossypio oculi globum tegunt, ne à corrosiuo medicamento lædatur. Postea luxuriantibus pilis corrosiuum medicamentum illinunt, ægrumque ita supinum horæ quadrantis dimidij spacio iacere sinunt. Postea linteo vel spongia munda medicamentum corrosiuum diligenter abstergunt, & aqua, quæ postea proponetur, ad palpebres sanandas vtuntur. Corrosiua medicamenta talia sunt sequentia.

℞. *Calcis viuæ, vitrioli albi, cupri seu æris squammæ, cineris montani an.* ℥. j. *viridis æris, sal. gemmæ,* ⦶, *aluminis an.* ʒ. ß. F. Puluis, huic in olla vitreata affunde acetum acerrimum, vt fiat mixtura pultis instar: hinc coquantur ad siccitatem; iterum puluerisentur, iterúmque nouum acetum affundatur, & ad siccitatem coquatur; idque sexies repetatur. Tandem puluerisentur, & in vitro puluis asseruetur. Quo vti vbi volueris, affunde aceti rosati q. s. vt fiat mistura instar pultis. Calefiat super igne, & pilis superfluis illinatur.

Vel ℞. *Calcis viuæ, cineris montani,* ⏉ *albi an.* ℥.iv. *sal. ammoniac.* ℥ iij. In olla vitreata affundantur acetum, & coquatur ad dimidias. Hinc ponatur in cella octo diebus, vt subsideat: Clarum effundatur, & in vitro seruetur: Cui vsus tempore admisce puluerem calcis viuæ, vt fiat instar pultis liquidioris, & mixtura calefacta palpebra seu locus pilorum inungatur. Aqua, quæ post corrosiuum addibetur: hæc est.

℞. *Aquæ* cantharum dimidium, *aceti cereuisiæ* ℥. ix. simul coqu. ac dum calent, adde *lithargyri argenti, ceruss. an.* ℥. ß. *thuris, mastich. oculor. cancri an.* ʒ. ij. *camph. salis an.* ʒ. j. Colentur & liquore locus post corrosiuum amotum bis de die illinatur.

Tertia. Tertia curandi ratio fit per sectionem. Modum prolixè docet Aëtius, *Tetrabibl. 2. serm. 3. cap. 69.* Recentiores chirurgi

chirurgi duobus modis vtuntur. Nonnulli acu incurua filum ſericum ducente palpebram perforant tribus locis. Hinc filis ſimul apprehenſis palpebram attollunt & diducunt & poſt fila palpebræ partem radices pilorum continentem nouacula abſcindunt.

Verum cum ob perforationem hanc triplicem hic curandi modus tardior & moleſtior ſit, commodius eſt, ſi forcipe lato palpebræ pars ea, quæ pilorum radices continet, prehendatur & forcipe pars palpebræ, quouſque radices pilorum ſe extendunt, abſcindatur. Facta ſectione albumen oui conquaſſatum cum hapſo lini imponatur: poſtea ablato albumine oui medicamenta ad vulnus conglutinandum idonea, ac, ſi opus ſit, etiam aquæ pilorum regenerationem prohibentes imponantur. Vide Hier. Fabric. *de operat. Chirurg.*

De Pilorum defluuio.

Contrà nonnunquam pili è palpebris decidunt, quod vitium μαδάρωσις & μίλφωσις, pilorum palpebræ defluuium, caſus pilorum, & glabrities palpebrarum appellatur. Ortum habet hoc malum ex vitioſis & acribus humoribus ad ciliorum radices confluentibus, vnde alimento deſtituuntur, & pilorum radices eroduntur. Sæpè id accidit poſt febres malignas, poſt quas interdum non ſolum pili capitis, ſed & palpebrarum decidunt. *Pilorum è palpebris defluuium.*

Corporis totius prius ratione habita adhibeatur hoc vnguentum.

℞. *Plumbi vſti* ℥. ß. *nucleorum dactylorum combuſtor.* ʒ. v. *ſpic. Indic.* ʒ. j. ß. ♁ ij. *calcinat. piper. nigri an.* ʒ. j. *pingued. vrſi. q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel ℞. *Muſcarum combuſtarum* ʒ. ij. *ſtercoris hirundinis, lapid. lazuli, ſpic. Jndic. an.* ʒ. j. *mellis deſpumati q. ſ.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Olei lini* ℥. j. *ſeui vircini, pinguedinis vrſi an.* ℥. ß. *ſtercoris murium, dactylorum combuſtor. an.* ʒ. j. Miſce. Vide Aëtium, *Tetrabibl.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 78.

Mollities Ciliorum.

Nonnunquam & cilia nimis tenera aut flexibilia ſunt, nec *Mollities ciliorum.*

nec recta ſuccreſcunt, ſed in oculos delabuntur, & dolores ac lacrymas concitant.

Ortum habet hoc vitium ab humore pituitoſo cartilaginem palpebrarum & ciliorum radices occupante.

Corpus conuenienter euacuetur, & affluxus humorum veſicatoriis ac aliis modis prohibeatur, atque oculi internis medicamentis confortentur. Hinc aqua iſta palpebræ abluantur.

℞. *Fol. quercus, verbenæ an.* M. j. *viſci è pyro, fol. buxi, germinum Iuniperi, aluminis an.* M. ij. ß.

Affundatur aceti & aquæ pluuialis, ana q. ſ. diſtillentur in veſica; Aqua, palpebræ illinantur bis de die. Hinc cilia gummi Arabico lentè illinantur. Vide etiam Aetium *Tetrabl. 2. ſerm. 3. cap. 68.*

Πτίλωσις.

πτίλωσις. Compoſitum ἐκ τῆς μαδαρώσεως, καὶ τῆς σκληροφθαλμίας, hoc eſt, ex pilorum defluuio & palpebrarum duritie, malum eſt πτίλωσις. In μαδαρώσει enim ſimplex ſaltem pilorum in palpebris defluuium eſt. In πτιλώσει verò ſimul adeſt craſſities, calloſitas & rubor, palpebræque turgent, rubent, & lucidæ fiunt.

Cauſſa eſt vel ſanguis aduſtus, vel pituita ſalſa, vel bilis, vel melancholia aduſta, aut humores hi mixti, qui palpebras occupant, in tumorem attollunt, & pilorum radices corrodunt. Malum familiare iis, qui luem veneream patiuntur, aut paſſi ſunt.

Curatur hoc malum, ſi corpore vniuerſo euacuato prius palpebris humectantia & emollientia & naturalem temperiem ipſis reſtituentia applicantur, ex portulaca cum lacte cocta, mucilag. ſemin. lini & cydonior. Poſtea imponantur ea, quæ ad pilorum defluuium antea ſunt propoſita.

CAPVT IX.

De Palpebrarum liuore, contuſione & percuſſione, vulneribus, & aliis à cauſſis externis læſionibus.

Palpebrarum vulnus. ACcidit tandem, vt palpebræ à variis cauſſis externis lædantur, percutiantur, contundantur, vulnerentur.

Si

Si vulnus sit in palpebris solum, curatur, vt alia vulnera. Quia tamen palpebræ facilè intumescunt, ad id prohibendum, imponendum albumen oui cum momento boli armeni in aqu. rosarum dissolutum, & linteolo vel hapso lini exceptum. Si libet, potest & momantum croci ac aluminis addi.

Postea oleo hyperici, vel alio vnguento conuenienti, aut Emplastro diapalmæ vulnus conglutinandum. Vtile est etiam lac virginis, vel vnguentum ex saccharo ♄. Efficax est etiam hoc Emplastrum.

℞. *Ceræ, ol. melilot. an.* ℥. j. *cumini* ℥. ß. *camphoræ* ʒ. j. Cera & oleum super igne liquescant, deinde reliqua addantur.

Sæpe verò à contusione & percussione palpebræ quidem non vulnerantur, sed liuorem saltem contrahunt. Imò sæpe accidit, vt etiamsi oculus non sit, sed pars saltem vicina concutiatur, nihilominus sanguine palpebræ suffundantur. Si ergo oculus sit percussus & liuor metuatur. *Liuor.*

℞. *Albumin. ouor.* num. iij. *aqu. absinth.* cochlear. iij. *terræ sigill. vel bol. armen.* ʒ. j. Imponantur palpebræ. Vel palpebra vnguento albo camphorato inungatur.

Tollitur autem liuor succo absinth. cum melle mixto, aut succo cyclaminis, aut oleo cum melle mixta, aut cumino cum melle mixto, aut cumino & aniso in aqua cocto & imposito, aut farina fabarum, & fœnugræci cum melle mixta. Succus etiam radicis sigilli Salomonis recentis vel vino infusæ liuorem ex ictu seu suggillationem in omnibus partibus feliciter tollit. *Nota.*

De Palpebrarum combustione.

Si palpebræ combustæ sint: ℞. *Aqu. verbenæ* ℔. ß. *sem. sydonior.* ʒ. ij. *fœnugræc.* ʒ. j. Extrahatur mucilago, quæ oculo imponatur. Vel vsurpetur aliud ambustis conueniens medicamentum. *Palpebrarum combustio.*

CAPVT X.

De Symptomatibus, quæ in motu Palpebrarum accidunt.

Motus palpebrarum læsus.

ATque hactenus plerosque morbos, quæ palpebris accidunt, vt & symptomata in qualitatibus mutatis propo

propoſuimus: reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ in motu accidunt, dicamus. Cum autem, vt ſupra dictum, officium palpebrarum ſit, oculos tegere, & nunc aperiri, nunc claudi, prout opus: in motu læſo ſymptomata fiunt, cum palpebræ aperiri vel claudi, vt debent, non poſſunt, vel vitioſe mouentur.

Palpebras mouẽdi difficultas.

Aperiri aut claudi non poſſunt palpebræ variis de cauſſis. Aperiri nõ poſſunt. Primò ob tumorem aut inflammationem. Secundò, ob coalitum & conglutinationem, vel inter ſe, vel cum aliis partibus, vel ob vulnera. Claudi non poſſunt in Ectroyo & λαγοφθαλμῳ. Præterea etiam aperiri vel claudi facilè non poſſunt ob ſiccitatem, vel humorem craſſum & viſcoſum ad ſiccitatem tendentem. Cum verò de aliis vitiis hactenus dictum ſit, de ea ſaltem difficultate aperiendi & claudendi oculos, quæ è ſiccitate prouenit, dicemus.

De hac autem difficultate claudendi & aperiendi palpebras peculiari capite agit Valeſcus de Taranta, vitiúmque hoc Geſſe appellat. Accidit hoc malum ab humore viſcoſo, craſſo ad ſiccitatem tendente. Et propterea non adeſt magna lippitudo, nec multus humorum affluxus, ſed quaſi grana quædam, ſeu lema in grana concreta, non multum palpebris vel oculis adhærens reperitur.

Vniuerſalibus præmiſſis fomentetur oculus aqua tepida; vel ex ſemin. fœnugræc. & lini cum lacte muliebri, aut alio mucilago extrahatur & oculo imponatur: vel mucilago ſem. lini cum cera & oleo roſato miſceatur & oculo applicetur.

Palpebrarum inſtabilitas.

Deprauati verò motus palpebrarum ſymptoma eſt, quod Græci ἴπαον appellant, inſtabilitatem palpebrarum, Germanicè, *das blinckern, zwittern oder fippern der Augen*, cum palpebræ inordinato motu continuò clauduntur & aperiuntur.

Malum hoc aliquando hæreditarium eſt, aliquando à flatibus accidit, & quidem nunc in vno, nunc in vtroque oculo, quod malum in ſpecie palpitatio Germanicè, *das Jerch* nominatur. Aliquando fit à conuulſione, cũ palpebræ verſus exteriorem oculi angulum continuò trahuntur.

Poſte

Poſteriores hæ duæ cauſſæ proueniunt, cum palpebrarum muſculi refrigerati ſunt, ob ſanguinis nimiam vel in vulnere capitis, vel per hæmorrhagiam narium detractionem, vel cum à frigore externo muſculi refrigerati ſunt, vel cum pituitoſus humor ad eas affluit. Accidit etiam malum à terrore, ira, timore.

Si malum ab ortu contractum & hæreditarium ſit, incurabile eſt. Si ab aliis cauſſis oriatur, vniuerſalibus præmiſſis, & capite euacuato & per medicamenta cum interna tum externa roborato, topica quædam applicari poſſunt.

℞. *Origan.* M.v. *ſtæchad. Arab. calaminthæ an.* M.iiii. *ſpic. Indic.* ℥.ß. *flor. hyperici* M.ij.

Affundatur vini Rhenani cantharus dimid. Stent in infuſione per aliquot dies; poſtea deſtillentur in B. Aqua poſtea manè & veſperi palpebræ illinantur.

Vel ℞. *Medullæ tauri* ℥. j. ß. *vnguenti martiati, olei ex auellanis expreſſ. an.* ʒ.vj. *pinguedin. anatis, ol. piceæ an.* ℥. ß. Miſc.

CAPVT XI.

De iis, quæ in oculos inciderunt, eximendis.

Illapſa in oculos.

POſtquam morbos & ſymptomata, quæ palpebris accidunt, explicauimus, antequam ad reliquarum partium oculi morbos accedamus, dicendum aliquid de iis, quæ in oculos illapſa ſunt, & inter palpebras, & corneam atque adnatam tunicam hærent. Solent enim & ea, niſi maturè tollantur, multorum malorum, inflammationis, dolorîſque, & quæ hæc ſequuntur, cauſſa eſſe.

Traduntur autem varij modi educendi ea, quæ in oculos inciderunt. Vulgus vtramque palpebram trahere iubet, ſuperiorem altera manu deorſum, inferiorem altera manu ſurſum, atque interea oculum ad ſuperiora intus voluere, aut ex ore alterius, vel ſiphone paruo inflare aquam ſimpl. vel ſaccharatam, vel hydromel, vel lac recens

mulsum inspergere, quo id, quod incidit, eluatur, præsertim, si acre & mordax fuerit. Aëtius, *tetrab. 2. serm. 3. cap. 10. & 17.* altero oculo clauso, & qui affectus est, aperto, culicem vel aliud animalculum illapsum, sua sponte exiturum scribit. Si calx viua in oculum inciderit, albumen oui infusum vim eius vstoriam obtundet; postea aqua vel lacte calx eluatur. Alij spiritum, ore & naribus clauso, tamdiu retinere iubent, donec oculi lachrymentur. Ita fore, vt cum lachrymis eiiciatur id, quod molestum est. Aut sternutationem cient, ac nare altera apposito digito obstructa, per alteram sub affecto oculo vehementius exsufflant. Rhases cotonem stylo alligat, quam in resina pini intinctum molliter ducit per oculum, palpebra altera eleuata, vt resinæ viscíditate res apprehensa simul extrahatur. Vel sumatur resina alba vel cera, & extremitate vna nonnihil emolliatur, ac sub palpebram immittatur, & per oculum molliter ducatur, vt quod in oculo est, ei adhæreat. Succinum quoque ad pannum affricatur, donec incalescat, quo supra oculum posito, palea, pilus vel puluisculus attrahatur, vt ferrum à magnete. Vel sub palpebras subiiciatur sapphirus politus, aut margarita rotunda, aut lapis chelidonius, aut oculus cancri læuis. Possunt etiam varia instrumenta parari, quibus palpebris eleuatis, res aliena educitur. Quæ autem, vt acuta, oculo altius sunt infixa, volsella vel forcipe subtili blandè extrahantur, ita ne in obliquum contorta frangantur. Postea si opus, hic liquor instilletur.

℞. *Aq. cichor.* ℥. j. ß. *plantag.* ʒ. vj. *succini albi, thuris an.* ʒ. ß. *camphor.* ℈. ß. Misce & per linteum colentur. Vide de his Aëtium *loc. alleg. & instit. lib. 5. part. 1. sect. 2. cap. 10.*

De Morbis Tunicæ Adnatæ seu coniunctiuæ.

CAPVT XII.

De Ophthalmia.

Ophthalmia. INter oculi partes occurrit primò tunica alba adnata seu coniunctiua dicta, quæ & ipsa variis morbis est obnoxia,

obnoxia. Inter quos primus eſt Ophthalmia, Celſo lippitudo dicta, quod in eo lachrymæ feruidæ ex oculis ſtillare ſolent. Malum frequens magníque momenti, ob dolores ſæuos, cum quibus eſt coniunctum, & mala alia, in quæ degenerare poteſt. Accepit autem nomen à loco affecto, vt nonnulli alij morbi etiam, teſte Galeno *2.m.m.cap.2.*

Eſtque inflammatio adnatæ ſeu albæ tunicæ cum rubore, ardore, dolore & lachrymis, orta à ſanguine acri, venulas tunicæ illius occupante & diſtendente. Cùm enim adnata oculi tunica, quæ eſt quaſi ligamentum quoddam cum muſculis oculos in ſua ſede continens, pericranij partibus vicinis connexa ſit, facilè fieri poteſt, vt è venis capitis & temporum ſanguis præter naturam ad eam confluat, & ibi inflammationem excitet. Vnde accidit, quod in graui ophthalmia dolor capiti, & partibus oculo vicinis communicatur. Quamuis verò in oculo ſano venæ illæ tam exiles ſint, vt nullæ ferè appareant: Sanguine tamen præter modum & naturam refertæ in conſpectum ſeſe dant, & ob adnatæ albedinem ſeſe facilè produnt, & ob membranæ tenſionem, humoríſque acrimoniam, membríque illius exquiſitum ſenſum grauiſſimi dolores oriuntur. Itaque morbus eſt inflammatio: pars affecta oculi tunica adnata ſeu coniunctiua, quæ per ſe afficitur; per accidens verò etiam oculus. Quod ſi verò inflammatio ita magna ſit, vt alias etiam oculi partes occupet, totius inſtrumenti morbus eſt. Nonnunquam enim humores in alias ſimul oculorum tunicas, vt duram & corneam, fluunt; qui niſi per medicamenta idonea reſoluantur, vel alio modo expurgentur, ſæpius ſuppurati abſceſſum & vlcus faciunt, periculúmque de oculi amiſſione inducunt, vel non ſuppurati diuturnum malum excitare, tandémque pupillam obſcurantes, vel viſus hebetudinem, vel omnimodam cœcitatem parere poſſunt. Imò interdum tanta eſt inflammatio, vt vicinæ etiam oculo partes in conſenſum trahantur.

Cauſſæ.

Cauſſa huius mali proxima & continens eſt ſanguis, humoréſque calidi, acres & vitioſi, ſanguini permiſti, &

per venas tunicæ adnatæ diſperſi eáſque diſtendentes. Humores autem hi vel per ῥευματισμὸν, quod plerumque fit, è vaſis capitis vicinis in tunicam adnatam deriuantur, vel per συναθροισμὸν ex crudo aut corrupto oculi aut tunicæ ipſius nutrimento ibidem colliguntur. Monent tamen nonnulli, vix fieri poſſe, vt per συναθροισμὸν excrementorum oculi Ophthalmia generetur; cum ob exercitationem & motum ferè continuum eorum reſolutio & diſcuſſio fiat. Sunt autem illi humores frequentiſſ. ſanguis cum admixta bile vel ſero, rarius pituita & humor melancholicus.

Antecedens cauſſa eſt non ſolum plethora, ſed & cacochymia, humoréſque vitioſi in corpore geniti, qui ad caput ſeu tranſmiſſi, ſeu attracti per venas, quæ in pericranium & vicinos muſculos diſperguntur, & hinc in adnatam oculi tunicam propagantur, in hæc loca effunduntur. Idque nonnunquam accidit, nulla cauſſa externa & procatarctica accedente, ſed ſolum quia natura, copia vel quantitate ſanguinis ac humorum irritata, ſanguinem cum vitioſis humoribus ad has partes mittit, id quod ſæpe in declinatione febrium quarundam, aliquando etiam extra eas, accidere ſolet.

Nonnunquam cauſſa externa accedit, quæ fluxionem irritat, vt ſunt aëris conſtitutio frigidam aquiloniam ſequens pluuialis & auſtralis, fumi acres, puluis, réſque aliæ in oculos illapſæ, oleum item, acetum vel alius liquor acris infuſus, apum, erucarum, formicarum, & ſimilium inſectorum ictus vel contactus, vt & ab vrtica, eſula, & ſimilibus plantis acribus contractus dolor, Solis ardor aut ignis calor, vini potentioris immodicus vſus, ictus, caſus, & quæcunque oculum debilitare, aut calore vel dolore humores acres ad oculos attrahere valent. Imò etſi nulla inſignis in corpore plethora vel cacochymia adſit: tamen æſtus ſolis, calor balnei, aër, ventus, fumi, puluis, ictus & ſimiles cauſſæ, vt ſanguis præter naturam ad oculum confluat, facere poſſunt. De cauſſis etiam loquitur *Aphoriſm. 11. ſect. 3. Si hyems ſicca & aquilonia, vel pluuioſum & auſtrale fuerit, æſtate ophthalmias fieri neceſſe eſt; mulieribus præſertim & viris natura humidioribus. Contra ſi hyems Auſtrina & pluuioſa*

pluuiosa fuerit, & ver siccum & aquilonium, ophthalmiæ siccæ fiunt, 3. aphor. 12.

Videtur quidem de caussis Ophthalmiæ apud Autores quædam opinionum discrepantia esse, dum alij à solo sanguine ophthalmiam fieri dicunt, vtpote quæ est Inflammatio, quæ est tumor sanguineus: alij verò ab aliis etiam humoribus eam generari statuunt. Verùm facilis est conciliatio. Cum n. Ophthalmia sit inflammatio, omnino concedendum, nullam ophthalmiam fieri sine sanguine, atque ipse oculi color rubicundus sanguinem satis arguit; neque humores crassiores soli ad angustas hasce venas sese penetrare possunt. Interim sanguis non semper caussa principalis est, sed nonnunquam vehiculum potius reliquorum humorum ad oculum confluentium. Etenim quando Ophthalmia à caussis euidentibus, vt vento, fumo, puluere, ictu & similibus originem habet, sanguis quidem affluens præcipua caussa est: Vbi verò à caussa interna & humorum vitio, natura humores ad hanc partem mittente, Ophthalmia oritur, ibi etiam alij humores ophthalmiæ caussa esse possunt, quod vel doloris diuersitas docet: qui tamen cùm sanguini misceantur in venis, eum in consensum trahunt, sanguísque ipse dolore ad partem affectam attrahitur. Sunt tamen hi humores præcipuè serosi & biliosi, quod ipsæ lachrymæ satis testantur. Vnde ad ophthalmiam magis dispositi sunt, qui humoribus biliosis ac serosis abundant. Oculi etiam magni & extra prominentes cum sint calidæ & humidæ naturæ, venásque ampliores habeant, & affluentem materiam facilè suscipiant, frequentius lippitudine corripiuntur.

Differentiæ.

Differt verò Ophthalmia secundum gradus præcipuè, quos etiam nominibus Autores distinguũt. Si enim phlegmones solum initium quasi adsit, cum scilicet oculus humidior reddi, rubere, calere, & nonnihil dolere incipit; idque ferè à caussa euidente, Sole, igne, fumo, puluere, vini potu: τάραξις seu perturbatio & Ophthalmia nota, vel potius leuis nominatur. Si verò inflammatio, calor, & dolor maior sit, & lachrymæ copiosæ, ac ab internis præcipuè

Τάραξις oculi.

caufis oriatur, Ophthalmia vera dicitur. Si autem tanta fit inflammatio, vt & palpebræ fimul afficiantur, & quafi inuertantur, nec claudi poffint, albumque; fupra oculi nigrum intumefcat, vel etiam illi obducatur ita vt nigro fubfidente alboque rubefcente eminente veluti hiatus in oculo appareat, χήμωσις dicitur, ἀπὸ τῆς χήμης, hiatu.

χήμωσις.

Eft & differentia quædam ratione humoris, quod alia à fanguine præcipuè, alia à bile, alia à melancholia effe dicitur.

Eft etiam Ophthalmia quædam periodica, interuallis quibufdam temporum rediens, tefte Galeno, *2. de differ. febr. cap.* 11. familiaris iis, quibus caput calidum & humidum eft, faciléque impletur, & oculi debiles funt, fluxionibúfque obnoxij. In iis propter recurfus mali crebros, dolorúmque & ardorum vehementiam, oculi tandem contabefcunt, acie videndi prorfus deficiente, quam tabidam Ophthalmiam nominant.

Eft quoque contagiofa Ophthalmia quædam, Galeno tefte 1. *de differ. febr. cap.* 2. Sparfa enim obtutu oculorum femina contagionis putridæ, ob naturæ cognationem fpiritus humoréfque oculorum fanorum fimili labe inficiunt ac contaminant.

Tandem etiam differt Ophthalmia fecundum tempora. Principium enim eft, quando humor tenuis ac plurimus defluit: Augmentum, quando dolor augetur & humor fit craffior; Status, cum figna coctionis magis apparent, & excrementa ita fiunt craffa, vt etiam dormientium palpebræ ab iis conglutinentur. Declinatio denique eft, cùm fymptomata fiunt remiffiora.

Signa Diagnoftica.

Ophthalmia ipfa cognitu facilis eft. Venæ enim exiles tunicæ adnatæ tenduntur, & tument, atque inde oculus rubet, ardor & dolor in ea percipitur; lachrymæ & fordes, adfunt.

Sed & differentiæ fignis difcernuntur. Si enim oculi calidiores faltem appareant, cum rubore, idque à cauffa externa, ταραξις erit. Si præterea dolor grauis adfit, & tumor ac ardor & lachrymę copiofę, Ophthalmia cenfebitur.

Quod

Quod si denique hæc omnia ingrauescant, vt palpebræ etiam simul afficiantur, & quasi inuertantur, χίμωσις nominabitur.

Quò ad signa caussarum, humorem mali caussam non solùm monstrat temperatura corporis, ætas, regionis, aërisque constitutio, victus ratio, sed & alia signa proximam caussam demonstrant. Si enim à plethora sit Ophthalmia, facies rubet, tumor euidens est, venæ apparent amplæ: nec lachrymæ sunt adeo mordaces, nec dolor adeo vehemens. Si à bile est Ophthalmia, rubedo non est adeo magna, sed lachrymæ acres, ac dolor vehemens, ita vt oculi quasi vri videantur. Si ab humore pituitoso est Ophthalmia, rubedo calor & dolor est remissior, ac potius sensus grauitatis, & lachrymæ non sunt adeo mordaces; nisi à pituita salsa sit malum, palpebræ noctu quasi visco conglutinantur, vt non possint aperiri. Si ab humore melancholico, palpebræ nocte non adeo conglutinantur, lachrymæ sunt paucæ, tumor paruus, morbus diuturnus est, & contumax. *Signa caussarū.*

Nec inutile est, discernere, an ophthalmia à caussis internis, an verò euidentibus originem habeat. Si caussa externa præcessit, ea facilè ex ægri relatione cognoscitur. Si verò illa absit, pars affecta & mandans diligenter inuestiganda est, vt humor vitiosus subtrahatur, eiúsque generatio impediatur. Nisi enim hoc fiat, sæpius recurrere solet ophthalmia. Quod autem membrum hîc humorem suppeditet, partium affectarum signa in specie demonstrabunt. Necessarium quoque est inquirere, an per vasa externa, vel interna humor ad oculos affluat. Si enim per vasa externa, & à pericranio humor affluat, tumor, dolor, & pulsatio in fronte ac temporibus percipitur. Si verò à vasis & membranis internis, dolor profundior erit, & multò vehementior. Pruritus quoque in palato & naribus sentietur, ac sternutatio frequens erit.

Tandem quoque tempora morbi ob curationem discernenda. Principium ophthalmiæ est, vt antea etiam dictum, vbi venæ distendi oculusque rubere incipit, & lachrymæ ac humor exstillans tenuis est. In augméto rubor & dolor

augetur: quæ in statu omnia sunt maxima, humórque incrassari incipit, & ex sordibus palpèbræ conglutinantur. In declinatione omnia manifestè minuuntur.

Prognostica.

1. Ophthalmia facilius curatur, quæ propius ad τάραξιν accedit; difficilius, quæ ad χήμωσιν.

2. In regionibus & temporibus frigidis etsi ophthalmiæ rariores sunt: difficilius tamen tolluntur, ob membri adstrictionem. Contrarium fit in regionibus & temporibus calidis, teste Auicenna.

3. Ophthalmia in pueris, si cætera paria sint, difficilius curatur; quoniam tractari commodè nequit: & pueri caput imbecillum excrementísque plenum habent, sicut & senes.

4. Ophthalmia per consensum à dura & pia matre, & à partibus intra cranium contentis sæuiora habet symptomata & difficilius curatur, quam ea, quæ fit per consensum ab externis.

5. Hinc si ad Ophthalmiam ab affluxu per venas frontis & temporum accedat fluxio noua ex venis internis & meningibus cerebri, grauior fit affectus, quo oculi sæpe cum sede extruduntur.

6. Dolor diu perseuerans in ophthalmia pessimum signum est. Materiam enim aut corrodentem, aut vehementer distendentem, aut suppurantem arguit. Periculum igitur est, ne vel exesis vel ruptis oculi tunicis atque cornea imprimis exulcerata, cæcitas sequatur; aut, quod mitius malum est, suffusio exspectanda erit; crasso humore circa pupillam concrescente. Galenus 3. *meth. med. cap.* 3. etiam pupillæ dilatationem ac tabem, & ῥυτίδωσιν, hoc est, corrugationem addit, præsertim ex refrigerantium nimio, & intempestiuo ad oculum vsu.

7. Ophthalmia, in qua lachrymæ copiosiores, eæque mordaces, citius ad finem peruenit, teste Auicenna: at grana sordium in oculo parua deteriora sunt; quia maturationis tarditatem significant, teste eodem.

8. Ophthalmia laborantem alui profluuium superueniens liberat, 6. *Aphor.* 17. Retrahitur enim deorsum & euacuatur

cuatur caussa mali antecedens; ideóque Medicus naturæ exemplo curabit ophthalmias per clysteres & medicamenta purgantia. Plura Prognostica videantur apud Celsum, *lib.6.init.cap.6.*

Indicationes.

Cum ophthalmia sit inflammatio, omnes, quæ ab inflammatione sumuntur, indicationes hic locum habent. Nimirum primò ne humores ophthalmiam generantes ad oculum affluant, cauendum. Itaque si caussæ quædam externæ præcesserint vel adsint, eæ omnes primò amouendæ. Frustra enim hic omnia alia auxilia adhibentur, nisi caussæ illæ omnes amotæ fuerint. Si verò à caussis internis solùm ophthalmia proueniat, inflammationis incrementum, remota caussa antecedente, prohibendum. Id quod fit, totum corpus & caput, si opus sit, euacuando, humores ad oculum affluentes reuellendo & repellendo. Deinde quod influxit, tollendum, & caussa continente sublata, morbus ipse sanandus, id quod repellentibus & resoluentibus peragitur. Et quidem cum, vt antea diximus, non idem semper humor ophthalmiam excitet, ad humoris naturam & vitium medicamenta accommodanda.

Secundam indicationem suppeditat locus affectus, qui est oculus. Cum enim oculus sensu exquisitissimo sit præditus, mitissimis medicamentis, & quæ minimè dolorem inferunt, tractandus.

Tertiò: Etsi dolor sit inter symptomata, quæ ablata caussa cessant: tamen cum ob vehementiam interdum ita vrgeat, vt caussæ curatio priùs exspectari non possit, anodyna tum postulat.

Regulæ quædam generales in medicamentorum Ophthalmicorum vsu obseruandæ.

Quæ omnia vt planiora fiant, & vt medicamenta, quæ his indicationibus respondent, rectè vsurpentur, generales quædam Regulæ in Ophthalmiæ curatione obseruandæ sunt. *Regula in oculis curandis obseruãda.*

I. Topica oculis statim ab initio non adhibeantur: quia sæpe solis euacuationibus vniuersalibus leuior ophthalmia sanatur. Quod si dolor vrget, ita vt affluxus maior me-

tuendus sit, & virium per vigilias deiectio, ille externis anodynis mitigetur. Et omnino vsus medicamentorum topicorum sit parcior, monétque Mercatus, *lib. 1. de capit. morbis, cap. 2.* quamuis plurima passim præscripta sint remedia, non omnibus ac plurimis aut semper vtendum esse; cum plus sæpe promittant boni, quam præstent, vt Galenus ait, addítque: Scio profectò, plurimos in omnimodam cæcitatem deductos esse, copia medicamentorum potius, quam defectu. Neque enim oculi semper vtilia medicamenta sine incommodo ferunt, nedum quæ inordinatè & sine ratione adhibentur.

Nota.

II. Lac muliebre recens vel aliud instillatum vel impositum oculo equidem facilè primas inter medicamenta dolorem lenientia obtinet: In eius vsu tamen hæc cautio, monente Aëtio & Auicenna, adhibenda, ne lac oculo diutius inhæreat. Facilè enim à calore oculi corrumpitur, & acrimonia contrahit. Ideóque singulis fere horis mutandum est. Id quod de albumine oui metuendum non est.

III. Repellentia, quibus in principio vtimur, eiusmodi sint, ne nimia frigiditate & adstrictione sua tunicas oculorum condensent, porósque claudant, siccitate verò oculos exasperent, dolorémque ex vtraque caussa augeant. Cum enim à phlegmone, quæ tumor est calidus, semper aliquid resoluatur, præsertim in membro raro, cute densa non tecto, quale est oculus, si materia illa retineatur, pauca etiam, si acrior sit, morsu; si multa, qualiscunque etiam, tensione dolorem vehementiorem excitabit. Ideóque lenientia quædam frigidis & abstergentibus admisceantur, vt lac, crocus, sarcocolla.

IV. Opium & Opiata nonnisi necessitate vrgente vsurpentur; sitque eorum vsus neque frequens, neque multus. Etsi enim, quod vulgo putatur, frigiditate non noceant; tamen non saltem acrimonia sua & mordacitate dolorem augent, sed etiam spiritus opticos incrassant & hebetant, quod & Galenus obseruauit, *3. meth. med. cap. 2. & de comp. medicam. s. l.*

V. Diligenter quoque in omni oculorum affectione

curan

curandum est, ne suppuratio intus fiat. Metuendum enim tum foret, ne à detenta sanie cornea aut cæteræ oculorum tunicæ corrodantur.

VI. Ophthalmicis remediis semper admiscenda sunt, quæ à proprietate oculis conducunt.

VII. Sint etiam remedia, quæ oculis induntur, à sordibus diligentissimè mundata, & leuissimè trita atque cribrata, vt asperitatem deponant. Mordacitatis quoque sint expertia. Et proinde si mordacitas à calore dependeat, infundantur illa sæpius in aqua rosarum, endiuiæ, hordei, lacte muliebri: Si à frigiditate, in decocto passularum, caricarum, fœnugræc. meliloti cum vino subdulci. Denique non nimium lenta sint, ne crassa nimis viscididate pertinaciùs oculis adhærendo indurentur. Ideoque etsi albumen oui cum aqua rosarum vel simili conquassatum sit conuenientissimum remedium ad repellendum in oculorum affectibus: tamen videndum, ne talia medicamenta admisceantur, vnde indurescat, & oculis pertinacius adhæreat. Quod incommodum vt, præcaueatur, Ludouicus Septalius *in Animaduers. Medicis* liquore ex albumine oui ad duritiem cocto expresso vti mauult. Verùm cum liquori huic desit illa vi emplastica, quæ albumini conquassato inest, quæ teste Galeno, 3 *meth. med. cap.* 11. in lippitudine vtilis est, vt diutius hæreat & longiore tempore refrigerando repellat: consultius est, albumen oui vsurpare nihil tamen ei admiscere, ob quod indurari & oculo pertinacius adhærere possit.

VIII. Mesue *de Curat. ægritudinum aurium* hanc regulam tradit: Medicamenta, quæ oculis instillantur, semper actu frigida esse debent; quæ auribus tepida aut calida, siue affectus ipse sit calidus siue frigidus. Sed actu frigida oculis sanis potius conueniunt ad præseruationem à morbis. In oculo autem phlegmone affecto actu tepida magis ex vsu sunt, vergentia ad frigiditatem, si repellendum; ad caliditatem, si discutiendum sit, quo vtroque etiam dolor mitigatur.

Curatio Ophthalmiæ leuioris siue ταράξεως.

Si à caussis externis leuior ophthalmia ortum habeat, ex

Ophthalmia leuioris à caussis externis Curatio.

eæ primum, quæcunque sint, omnes tollendæ. Frustra enim omnia alia auxilia adhibentur, nisi caussæ illæ omnes remotæ fuerint.

Caussis remotis si à calore Solis vel ignis malum originem habeat, oculus fouendus aqua rosarum, plantaginis cum camphora vel sine camphora, lacte muliebri recenti, vel albumine oui conquassato cum aqua rosar. Galenus *in* 1. *de remediis facilè parabilibus cap.* 10. ad calidas ταράξεις commendat fotum oculorum ex sola posca, ad frigidos ex vino albo. Et si metus sit, ne malum augeatur, & à caussa interna foueatur, etiam sanguinis & humorum vitiosorum euacuatio institui potest. Postea cum repellentibus & refrigerantibus decoctum seminis fœnugræci, flor. melilot. vel chamæmel. admiscendnm.

Si à dolore capitis ex Solis æstu contracto ophthalmiæ initia se produnt, aqua rosarum cum camphora & sine camphora & lac muliebre non solùm oculis instillandum, sed & fronti applicandum. Rabbi Moyses, 2. *Aphor.* Emplastrum ex teneris foliis rosarum laudat. Aetius & Oribasius in hoc casu suadent, vt æger multum potet, ad conciliandum somnum & coquendum inflammationem. Id quod aliqui de potu vini interpretati sunt. Sed quia caput antea æstuat, vini potus largior concedi non potest, sed aquæ vel alius potus minus calidus. Contrà si à frigore sit ophthalmia, balneum aquæ tepidæ conuenit; modò caput repletum non sit. Deinde cibo cocto vinum subtile & tenue propinandum.

A fumo & puluere.

Si à vento, fumo vel puluere incipiat ophthalmia, aqua dulci vel lacte tepido oculi abluantur, ægérque in loco obscuro quiescat, & det operam, vt dormiat. Somnus enim imminentem lippitudinem sæpius præcauet. Foueatur etiam oculus aqua rosarum cum pauxillo croci.

Ab ictu & casu.

Si verò ab ictu vel casu sit malum & inflammatio metuatur, sanguis statim mittendus. Hinc dolorem sedantia & repellentia modò proposita, lac muliebre, aqua rosarum, albumen oui & similia oculo instillentur, & cum linteo mundo oculo imponantur, vel albumen oui cum pauxillo albuminis & boli armeni applicetur. Postea vt sanguis

guis ille è venis in tunicas effusus discutiatur, & macula cruenta in oculo deleatur, sanguinis columbæ, turturis vel hirundinis oculo instilletur, vt postea de suggillatione dicetur.

Si ab apis, vespæ, crabronum ictu sit τάραξις. *Ab apũ & vespa-rum ictu.*

℞. *Vrticæ mortuæ seu galeopseos, rad. altheæ, fol. rutæ an.* M. ß. Contundantur in mortario, exprimatur succus, & addantur boli armeni ʒ. ij. & oculo imponantur. Vel saltem repellentia ex albumine oui, lacte muliebri, vel aqua rosar. imponantur. Vulgus statim ab ictu ferro comprimit oculum, vt non solum ferri frigiditate, sed & compressione affluens humor retrudatur.

Si à cantharidum, erucarum, formicarum contactu incipiat ophthalmia. *A Cantharidũ, erucarũ, formicarum contactu.*

℞. *Cremoris lactis, aquæ endiuiæ an. cochlear.* ij. *aceti cochlear.* j. *camphor.* ʒ. ß. M. & imponantur.

Si hiscè remediis ophthalmia à caussa externa incipiens non tollatur, reliqua etiam, quæ in vera ophthalmia adhiberi solent, vsurpanda.

Curatio ophthalmiæ veræ.

Si à caussa interna vel etiam externa sit ophthalmia, quam tamen affluxus humorum foueat & augeat, & sanguis abundet, aluo euacuata, mox vena aperienda est, & euacuationis & reuulsionis gratia. Imò cum sine sanguine nulla ophthalmia fiat, etsi alij humores ad generandam ophthalmiam concurrant, non facilè omittenda venæ sectio; aut eius loco cucurbitulæ cum scarificatione occipiti, ceruici ac scapulis imponendæ. Plurimúmque in omni ophthalmia prodest venæ sectio, & sæpe grauissimi oculorum dolores intra horæ spatium venæ sectione sublati sunt, teste Galeno *lib. de curandi ratione per sanguinis missionem cap.* 16. qui etiam *cap. seq.* 17. narrat historiam cuiusdam, qui ab oculorum inflammatione & cæcitatis periculo sanguinis missione liberatus fuit. *Ophthalmia Curatio. Vena sectio.*

Iubet autem Galenus Cephalicam κατ' ἴξιν, id est, è directo affecti oculi, seu eiusdem lateris aperire. Quod & Rhases, si minus graue malum sit, suadet. Si autem malum grauius sit, in brachio lateris oppositi maioris reuulsionis gratia,

gratia,& hinc in latere affecto venam aperire iubet. Nonnulli primò ex mediana seu communi eiusdem lateris, postea ex cephalica sanguinem detrahunt. Verùm videndum, quid ægri vires ferant, & an venæ sectio commodè repeti possit. Si enim hoc fieri non possit,statim cephalica eiusdem lateris aperienda.

Quantum autem sanguinis mittendum sit, abundantia sanguinis, mali vehementia, & virium robur determinat. Galenus *loco allegato capit.* 17. cuidam primò libras sanguinis tres detraxit, & hora sexta post adhuc libram vnam. Auicennas quoque ad metum lipothymiæ sanguinem interdum in vera ophthalmia mittendum censet. Sed tutius est,siue eodem die,siue postero venæ sectionem iterare, seu eadem Cephalica bis aperta, seu primum mediana, hinc Cephalica, quàm largiore vna venæ sectione vires deiicere. Viribus infirmis iuxta pollicem in manu sectio fiat. Si verò sanguinis copia non sit magna, aliíque humores admisti sint, sanguis parcius detrahatur, eiúsque loco cucurbitulæ cum scarificatione adhibeantur. Si etiam consueta sanguinis euacuatio suppressa sit, danda opera, vt ea reuocetur. Vnde in fœminis venas tali aperire, aut suras scarificare conuenit.

Si verò alij humores sanguini admisceantur, conuenientibus medicamentis euacuandi, & si opus fuerit, præparandi, eorúmque vitia emendanda sunt. Et cùm experientia doceat,vt Galenus,*in libro contra Iulian. cap.*1. annotauit, aluum copiosius fluentem oculis inflammatis prodesse, vt Hippocr. 6. *Aphorism.* 17. rectè scripserit: Ophthalmia laboranti alui profluuium bonum esse: Medicus naturam imitetur, & aluum clysteribus ac medicamentis fluidam reddat. Et imprimis biliosos humores in ophthalmia euacuare vtile est, cum ij maximè in ophthalmia sanguini permisti sunt. Obseruandum tamen est, ne medicamenta acria adhibeantur, ne humores agitati & exacerbati vehementius ad oculos fluant, sed mitiora medicamenta vsurpentur.

Præparationis ergo loco, & vt humores calidi & acres temperentur, in humore bilioſo vſurpentur radic. cichor. fragariæ, ſantal. flor. roſarum violar. nymphеæ. *Præparantia humores in Ophthalmia.*

Vt ℞. *Syr. violar. nymph. rob. ribium an.* ℥. j. *aq. violarum, fragorum ſiue vino an.* ℥. iij. *euphrag. verbenæ an.* ℥. j. Miſc.

Poſtea inſtituatur purgatio cum ſyrupo roſar. vel violar. ſolut. caſſia, tamarind. rhabarb. myrobalan.

℞. *Myrobal. citrin.* ʒ. j. ß. *rhabarb.* ʒ. ij. *ſpicæ* g̃. vj. *cinamomi* ʒ. ß. Infundantur *in aq. cichor.* ſ. q. Colaturæ adde *Syrup. roſ. ſolut.* ℥. j. ß. M. Vel etiam pilulæ lucis exhibeantur.

Hiſce peractis particulares euacuationes, diuerſiones & deriuationes inſtituendæ ſunt, vt ſuprà *parte* 1. dictum. Si videlicet caput adhuc ſit plenum ſanguine, eum quoque è venis capiti propriis euacuare conuenit. Auicennas venam ſecare iubet, quæ eſt in angulo, aut rectam, quæ eſt in fronte. Compertúmque eſt, ophthalmicos, qui caſu in fronte vulnerati fuerunt, ab hoc malo hac occaſione liberatos fuiſſe. Nonnulli etiam venas naſi aperiunt. Antiqui, vbi ſanguis feruidior eſſet, & vaporibus plenus, ac per arterias externas in oculos flueret, arterias in temporibus aperiunt; cuius ſectionis modum docet Galenus, *in fine lib.* 13. *meth. med.* & Paulus Ægineta, *lib.* 6. *cap.* 4.

Nec omittendæ reuulſiones per frictiones lotionéſque crurum ac pedum. Imprimis verò vtilia ſunt veſicatoria poſt aures applicata. Nonnulli farinam ſem. erucæ ſacculo includunt, & ſacculum in vino coquunt, ac calidè è regione oculi affecti nuchæ imponunt, ídque ſæpius repetunt, vt humor ab oculo verſus nucham trahatur. Si malum ſit diuturnius, aut frequentius infeſtare ſoleat, ſetaceum adhibendum, ídque vel 30. diebus apertum ſeruandum, vel cauterium actuale aut potentiale in ceruice vel brachio applicandum & fonticulus excitandus. In diuturnis enim ophthalmiis, aliiſque oculorum, qui ex affluxu humorum oriuntur, pertinacibus morbis

ſetaceum

setaceum ac cauterium efficacissima sunt remedia.

Particulares euacuationes in ophthalmia. Particulares euacuationes fiant per apophlegmatismos & gargarismos, vt suprà *parte* 1. dictum. De Errhinis est controuersia; Alij enim ea planè improbant, vtpote quæ ad anteriora & oculos trahant. Alij ea admittunt, cum iis Hippocrates, Galenus, Auicennas & alij practici vsi sint, ac humores per vicinum locum ex oculis euacuare possint.

Errhina an in ophthalmia conueniant. Vt autem res breuiter expediamus; omnino in errhinis maior cautio adhibenda, vtpote quæ ad vicinas oculo partes trahant, quod non fit in apophlegmatismis & gargarismis, quæ per posteriora auertunt. Ideoque non nisi totius euacuatione & capitis purgatione præmissa, & cum æger consueuit per nares excrementa capitis euacuare, ea, & quidem non fortiora, conueniunt, neque etiam facilè, dum materia est in fluxu ad oculos, adhibenda.

Topica in ophthalmia. Dum corpus & caput ita euacuatum est, & omnis generis diuersiones institutæ, topica quoque oculis applicanda. Initio verò mali statim non adhibenda, vt supra in regulis generalibus dictum. Sæpe enim compertum est, venæ sectione & purgatione ophthalmiam sanatam fuisse, vt topicis opus non fuerit. Atque hoc præceptum oraculi loco habendum censet Mercurialis; & millies se expertum scribit, quod inflammatio oculi à principio nolit tangi.

Nota.

Temporibus applicāda. Nihil tamen obstat, quin vicinis oculo partibus, per quas fit defluxio, fronti scilicet & temporibus, ea in parte, vbi oculus dolet, vel toti fronti vsque ad tempora, si vterque oculus laboret, repellentia & adstringentia medicamenta, præcipuè si fluxus fiat per venas & arterias extra cranium, vt magna ex parte accidit, adhibeantur, ex *succo vel aqua rosarum, plantaginis, solani, salic. lactucæ, balaust. capitibus papaueris, santalis, bolo armeno, sangu. draconis, flor. rosar. rubr.* addito *thure & mastiche, gummi tacamahacæ*, quæ frigiditatem reliquorum corrigunt & leniter adstringunt, mixtis cum albumine oui vel aqua rosarum. Galenus *de medic. fac. parabil.* viridia vitis folia in modum cataplasmatis fronti imposita commendat; sicut & rubi & portulacæ succum.

℞. *Boli armeni, sangu. draconis an.* ℥. ij.

Incorpor.

Incorpor. cum albumine oui & dissoluantur in aceto, in quo rosæ, santal. rubrum, & thus cocta fuerint, & fronti applicentur.

Vel ℞. *Boli armeni* ʒ. ij. *flor. rosarum, sangu. dracon. an.* ʒ. j. *mastich. balaustior. an.* ʒ. ß. F. Puluis, qui excipiatur albumine oui, & aqua rosarum, vel aceto rosarum, & applicetur temporibus ac fronti.

Vel imponatur succus plantaginis cum albumine oui, aut Emplastrum aliquod adstringens.

Nonnulli talia etiam supra iugulares venas & iuxta occiput apponunt. His enim modis omnibus influxus humorum ad oculos inhibetur.

Cauendum tamen, ne simul oculis repellentia, & temporum vasis cataplasma & alia medicamenta adstringentia adhibeantur; cum qui ab oculis repelluntur humores recurrere angustatis vasis non possint, imprimis si corpus euacuatum non fuerit.

Hæc tamen præcipuè de adstringentibus intelligenda sunt. Ea enim partes contrahunt, humores parti impingunt, & ad resolutionem ineptos reddunt, ideóque dolorem augent, & in principio non adhibenda sunt.

Topica oculis applicanda.

Alia verò, quæ sine adstrictione acrimoniam humorum temperare eósque modicè repellere valent, non videntur planè inutilia.

Vt ℞. *Aqu. rosar.* ℥. j. *euphrag.* ℥. ß. *tutiæ præparat. sief alb. s. opio an.* ℈. ß. *camphor.* g̃. j. M.

Vel ℞. *Sief alb. s. opio* ʒ. ß. dissolu. in lacte muliebri & aqua rosarum, & oculo imponatur.

Vel ℞. *Album. oui* ℥. ij. *lactis muliebr.* ℥. iij. *succi plantag.* ℥. j. Misc.

Vel ℞. *Mucilag. sem. psylli extract. cum aqua plantag. aut rosarum* ℥. ij. *album. oui bene conquassati* ℥. j. Mixta oculo imponantur, & nonnihil de eo oculo instilletur. Si feruor adsit, camphor. g̃. v. addatur.

Vel ℞. *Aqu. rosar.* ℥. ij. *succi plantag.* ℥. j. *album. oui conquass.* ℥. ß. Misc.

Vel ℞. *Fol. plantag. flor. rosar. rubrar. an.* ʒ. ij. *balaust.* ʒ. ʃ. Coqu. in aqua rosar. & plantaginis.

Vel ♃. *Pulp. pomorum acidorum vel cydonior. coctor. in aqua rosar. & plantag.* ℥.ij. *farinæ hordei* ℥. j. *sumach. balaust. flor. rosar. rubr. an.* ʒ. ß. *succi sedi maior. & plantag. an. q. s.* Fiat Cataplasma, quod repellit & simul dolorem lenit.

Possunt etiam siccantia leniter & citra morsum repellentibus ac dolorem lenientibus addi ad humiditates absumendas, cerussa, tutia præpar. pompholyx, oculi ♋, sapphirus, granatus, smaragdus, margaritæ præparatæ.

♃. *Cerussæ lotæ aqua rosar.* ℥.ij. *aq. plantag.* ℥.ij. *albumin. oui conquassati* ℥. j. Misc.

Vel ♃. *Tutiæ præpar.* ʒ.ß. *aqu. rosar.* ℥. ij. *album. oui conquass.* ℥. ß. Misc. Imprimis tres sequentes aquæ commendantur. I. est aq. fragorum.

♃. *Fragor. recent.* ℥. ix. *sacchar. alb.* ℥. iv. Misc. & per 8. dies in B. aquæ tepentis macera. Deinde in B. eodem destillentur.

2. Est aqua flor. cichorij.

♃. *Flor. cichorij* q. v. Colligantur ante ortum Solis, Sole ♌ modò ingresso, contundantur bene in mortario, admisc. pulueris sacch. candi albi, quarta pars, indantur vitro, ponantur ad Solem; & resoluentur in oleum, quod palpebris inunctum fluxionem tollit, & simul visum clarificat. *Nota.*

3. Oleum fl. cyani, quod h. m. paratur.

♃. *Flor. Cyani cæruleor. ante ortum Solis collect.* q.v. Contundantur in mortario marmoreo, indantur vitro, quod bene obturetur, & ad Solem per integrum mensem ponatur: hinc sumatur vitrum, & obuoluatur fermento, ponatur in furnum pistorium, & cum panibus coquatur. Ita proueniet Oleum seu liquor quidam, summum oculis à calidis fluxionibus & salsis humoribus auxilium.

Anodyna in ophthalmia. Si etiam dolor oculorum ab initio statim sit vehementior, quamprimum aliqua euacuatio & repulsio facta est, medicamenta dolorem lenientia adhibenda; quæ ipsa tamen ita parari possunt, vt simul incrementum inflammationis prohibere valeant. Vtile est imprimis albumen oui benè conquassatum, vel solum, vel cum aqua rosarum ac lacte muliebri aut alio mixtum, oculo instillatum, vel quod cõmodius est, extra impositum: Quòd tamen

diu

diu non relinquendum, sed singulis horis mutandum est, ne mora acescat, corrumpatur, & acre euadat, dolorémque augeat. Nonnulli lactis loco caseum planè recentem imponunt, sed & is sæpius mutandus, ne si oleosus & pinguis fiat, malum augeat. Vtile est & pomum dulce cum saccharo coctum & appositũ, cui quoque aliquot grana opij & camphoræ admisceri possunt. Prodest & medulla panis albi in lacte infusa, qui aliquid decoctionis papaueris vel seminis fœnugr. addere licet. Gal. *lib. 1. de remed. facilè parabil. cap. 10.* commendat decoctum fœnugræci hoc modo paratum.

Decoctum fœnugræci in ophthalmia.

Principio lotum diligenter in aqua dulci fœnugræcum leuiter in eadem coquitur, donec quidquid in se habet acris, abiiciat; deinde effusa priori aqua, alia rursus aqua coquitur. Idem decoctum Galenus, *& 13. m.m. cap. 22. & 4. de composit. medicam. s. l. c. 2.* vsurpat. Monet tamen Ludouicus Septalius *lib. 6. animadu. num. 79.* Decoctum hoc fœnugræci malè vulgo parari ex semine, cũ sit calidius, quàm vt conueniat in oculorum inflammatione; cum calidum in secũdo & siccum in primo ponatur à Galeno 8. *de simpl. medic. facult.* Ipse verò hoc decoctum potius ex foliis parandum censet. Verùm incommodum, quod metuit Septalius, forsan euitari potest, si paretur ad modum à Galeno *allegato capite* 10. *libro primo, de medic. facilè parabil.* propositum, si videlicet decoctum prius, quod quicquid acre est in fœnugræc. imbibit, abiiciatur. Prodest & decoctum violarum, sem. psyllij & cydonior. oculorum populi, meliloti, item Cataplasma ex luteo oui, medulla panis albi & aqua rosar. vel lacte.

Vt ℞. *Mucilag. sem. psyllij & cydonior. cum aqua rosar. & papauer. extract. an.* ℥. j. *albumin. oui conquass.* ℥. ß. *camphoræ, croci an.* ℊ. vj. Misc.

Vel ℞. *Medull. panis albi in lacte & aqua rosar. maceratæ, pulpæ pomor. dulc. an.* ℥. j. *mucilag. sem. psyllij fœnugr. aqu. rosar. extr. an.* ℥. ß. *vitell. oui vnius, camph.* ℈. j. *croci* ℊ. vj. M. Si dolor sit vehementior, ℊ. ij. opij addi possunt, & cum lacte muliebri vel aqua rosar. misceri in formam cataplasmatis.

Efficax est & emulsio semin. papauer. facta cum lacte muliebri vel aqua lactucæ aut decocto fœnugræci.

Fortiora sunt succus vel decoctum lactucæ, solani, radic. mandragoræ, capit. papau. Sief album cum opio. Opiata tamen, vt etiam supra in regulis generalibus dictum, non nisi extrema necessitate vrgente, & vbi ex dolore acutissimo summa virium deiectio metuitur, vsurpanda, & vbi iis vtendum, Auicennas aquam saccharatam vel aquam mellis post illorum vsum instillare iubet. Commodè verò decocto meliloti post vsum opiatorum oculi fouentur. Plura videantur apud Platerum *lib. 2. Practic. pag. 307. & seqq.*

Topica in principio ophthalmia applicanda. Reliqua topica quod attinet, morbi temporibus accommodanda sunt. In principio côueniunt Repellentia, vt dictum, quibus in incremento resoluentia addenda, ita tamen, vt repellentia præpolleant. Hinc morbo præcedente vsurpanda resoluentia; quibus tamen adhuc aliquid repellentium admiscendum. Tandem sola resoluentia adhibeantur.

Habenda quoque ratio humorum, & medicamenta iis accommodanda. In Ophthalmia biliosa repellentia in principio, & dum materia adhuc fluit, adhibeantur, quæ citra vehementem astrictionem officium suum præstare possunt, quæque ita comparata sunt, vt acrimoniam humoris corrigant, & simul anodyna sint.

Exempli gratia.

℞. *Mucilag. semin. psyllij & cydon. aqu. rosar. & plantag. factæ an.* ℥. j. *albumin. oui bene conquassati* ℥. j. *camphor.* g. vj. Mista oculis instillentur, & linteis mundis imponantur.

Vel ℞. *Balaust.* ʒ. ß. *acaciæ* ℈. j. Infundantur in *aq. rosar.* ℥. iij. In Colat. dissolue terendo subtiliss. *Tutiæ præpar. lapid. calaminaris an.* ℈. j. *thuris, mastiches an.* ℈. ß. *mucilag. semin. cydonior. cum aqua rosarum factæ* ʒ. j. F. Collyrium. Aut species ligentur in nodulo & in aqua rosarum suspendantur.

Vel ℞. *Sief alb. s. opio* ʒ. ß. *lact. muliebr. an.* ʒ. vj. M.

Vel ℞. *Aqu. fragor. s. vino, tormentill. rosar. an.* ℥. j. *Sief albi s. opio* ʒ. ß. Misc.

Chymici hic commendant sacchar. ♄ni. Humida autem illa medicamenta non planè actu frigida adhibenda, ne materiam nimis incrassent & poros claudant, sed nonnihil tepida.

De

De tempore adhibendum topicorum non idem sentiunt Authores Auicenn. *lib. 3. fen. 3. tr. 1. cap. 9.* scribit: *Et oportet quantum possibile est, vt retardetur in Ophthalmia collyriorum administratio vsque ad tres dies:* Et paulò post, *Oportet vt in principio non adhibeantur inspissantia fortia, & quæ sunt vehementer stiptica; quoniam inspissant tunicas & prohibent resolutionem & augent dolorem.* Quem plerique sequuntur, & non nisi tribus diebus peractis talia collyria adhibenda censent. Quos reprehendit Ludouicus Mercatus, & talia adhibenda existimat primis tribus diebus, postea verò ad discussionem veniendum esse. Verùm & rationes supra allatæ persuadent, & experientia docet, non ita tutò mox in principio adhiberi talia collyria. Imò experientia docuit, sæpe euacuationes & diuersiones materiæ, cum legitima victus ratione, ad curationem sufficere, vbi materia pauca est & benigna. *Quo tempore topica in ophthalmia applicanda.*

Deinde sciendum, morborum tempora non semper dierum numero ita exactè describi posse, sed nunc esse breuiora, nunc longiora, nunc plures, nunc pauciores dies complecti. Itaque si fluxio sit diuturnior, non peccabit, qui etiam post tertium diem repellentia applicabit. Vtile tamen fuerit, vt ad dissoluendum tum aliquid admisceatur. Et omnino ad indicationes semper respiciendum; ac peccant ij, qui vno collyrio aut aqua Ophthalmica quocunque morbi tempore adhibita omnes ophthalmias curari posse persuasum habent: Cùm medicamenta ista, vt dictum, secundum tempora inflammationis varianda sint.

In augmento videlicet Repellentibus aliquid de Resoluentibus admiscendum, qualia sunt semen fœnigræc. lini, althæa, chamæmel. melilot. sarcocolla, tutia, eaque prout morbus versus statum aut declinationem propius accessit semper augenda. *In augmento.*

Vt ℞. *Sarcocoll. lacte nutritæ* ʒ. j. *tragacanth.* ʒ. ß. *mucilag. semin. cydonior. q. s.* F. Collyrium. Sarcocolla autem nutritur, id est, infunditur vel maceratur in lacte per dies aliquot, semper nouo lacte affuso, idque ideo, vt quicquid acrimoniæ habet, deponat. Et si siccitas eius *Sarcocolla nutritio.*

etiam metuatur, aliquid, quod lentore præditum est, admisceatur, vt mucilago sem. psyllij, cydonio. album. oui, tragacanth. amylum, & hoc modo sarcocolla præparata sine morsu & attractione digerit. Non autem multum vna vice nutriatur & præparetur, ne, priusquam absumatur, acescat, oculósque lædat.

Vel ℞. *Flor. chamæm. melilot. an.* M. ß. *rosar. rubrar.* p. j. Coqu. in aqua plantaginis.

Colat. ℞. ℥. iij. adde *sarcocoll. nutritæ* ʒ. j. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. j.

A Chymicis commendatur crocus metallorum, è quo cum aqua euphragiæ & fœniculi parat aquam suam Ophthalmicam Martinus Rulandus senior, quam & Quercetanus in Pharmacop. restituta *lib.* 1. *cap.* 7. proponit. Habet & aliam ibi Quercetanus ex vrinæ pueri ℔. ij. & Vitrioli ac tutiæ an. ℥. iij. destillatam. Sunt qui aquam pluuialem maialem commendant in cantharo stanneo aliquandiu asseruatam, cuius mensuræ vni addunt Vitrioli albi ℥. j. camphor. ʒ. ij. & pro vsu seruant. Potest eidem aqua rosar. addi.

In statu. In statu Sarcocollæ & aliorum resoluentium quantitas augeatur. Et vtiles tum sunt fomentationes, quæ fiunt vapore aquæ calidæ, in qua medicamenta resoluentia modò dicta cocta fuerint, terue quaterue de die repetitæ, quæ dolorem leniunt, tensionem remittunt, humorésque resoluunt.

In declinatione. In declinatione sola sarcocolla vtendum, vt & aliis resoluentibus in aqua fœniculi, rutæ, euphragiæ & chelidoniæ.

℞. *Sarcocoll. lacte nutritæ* ʒ. iij. *aloës aqua fœniculi lotæ* ʒ. j. ß. *tragacanth.* ʒ. j. *croci* ℈. ß. Fiat Puluis, è quo cum aqua euphragiæ formetur collyrium siccum, quod in aqua fœniculi, euphragiæ vel alia conueniente vsurpetur.

Inter ista medicamenta etiam valde efficax est tutia vera Arabum seu pompholyx, quæ sine morsu siccat.

Vt ℞. *Tutiæ præparatæ* ʒ. ij. *aloës lotæ* ʒ. vnum, *sacchar.* ℈. ij. Trita infundantur in aqua fœniculi, euphragiæ,

verbenæ,

verbenæ, rutæ ana ℥. j. poſtea colentur & ad vſum ſeruentur.

Vel ♃. *vitrioli albi, tutiæ præpar. an.* ʒ. j. *camphor.* ℈. j. Pulueriſata ſubtiliſſimè infundantur in aqua roſarum pro collyrio.

Vel ♃. *Cariophyll.* num. xij. *tutiæ præpar.* ʒ. ß. *virid. æris* g. xv. Contundantur omnia craſſo modo & indantur linteo, ac fiat nodulus, qui in vini cyatho imponatur. Vſus tempore nodulus exprimendus, & gutta vnaoculo inſtillanda.

Rhaſes quatuor medicamenta *libro 9. ad Almanſorem cap. propr.* proponit. Eorum primum in principio Ophthalmiæ valet, & in materia calida, præſertim ſi affluxus eius fiat per venas frontis & temporum externas. Secundum in augmento magis prodeſt, & etiam in ſtatu; quia non ſolum repercutit, & dolorem mitigat; ſed nonnihil etiam abſtergit & diſcutit. Tertium magis valet in declinatione, quando intentio eſt reſoluendi & exſiccandi. Quartum dolorem etiam mitigat & aliquo modo etiam exiccat; ideo in principio quoque adhiberi poteſt.

In omni autem Topicorum applicatione obſeruandum, vt ſemper ante applicationem nouorum Topicorum ſordes lippitudinis prius remoueantur linteolo molli vel aqua ſaccharata, vel alia conueniente intincto.

Si Ophthalmia à frigidis & craſſis humoribus proueniat, à pituita ſcilicet & humore melancholico, euacuationes vniuerſales & particulares & diuerſiones omnes ad humores eoſdem dirigantur, non neglecta eorum præparatione, vt ſupra *parte prima*, de Intemperie capitis cum his humoribus dictum. Et quia ſanguis eſt admixtus, ſecetur vena humeralis vel Cephalica ante purgationem, poſtea frictionibus, ligaturis, cucurbitulis impetus humorum auertatur. *Ophthalmia à frig. & craſſis humoribus curatio.*

Quantum ad topica, repellentia hîc vix locum habent; ſatis fuerit, ſi fronti aliquid, quod affluxum humorum nonnihil ſiſtat, applicetur.

Vt ♃. *Thuris, acaciæ, aloës an.* ʒ. j. *myrrhæ, sanguinis draconis an.* ʒ. ß. Fiat Puluis, qui cum albumine oui misceatur & fronti imponatur.

Ipsi verò oculo resoluentia moderatè & dolorem lenientia applicanda.

Vt ♃. *Decocti sem. fœnigræci* ℥. iij. *thuris, sarcocollæ an.* ʒ. j. *croci* ℈. ß. Ebulliant semel atque iterum & oculo applicentur.

Tandem in curatione Ophthalmiæ & præcipuè in iis, qui ea sæpius laborant, ad partem recipientem respiciendum, oculique per medicamenta appropriata confortandi, de quibus infra de visus debilitate dicetur.

Curatio χημώσεως.

χημώσεως curatio.

Χήμωσις tandem cum sit malum vehemens & magni momenti, eadem remedia, quæ Ophthalmia postulat, sed vehementiora. Venæ sectione igitur præmissa, purgatio instituenda & quidem aliquoties repetenda. Adhibendæ & cucurbitulæ scarificatæ. Interdum necessarium est venas temporum, frontis, & quæ sunt post aures, incidere. Imprimis verò necessarium setaceum vel cauterium in occipite applicare. Reliqua medicamenta sunt eadem, quæ modo de curatione Ophthalmiæ veræ sunt proposita.

Diæta.

Aër sit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris & ventorum; obscurior etiam & tenebricosior, ne oculi splendore offendantur, spiritibúsque agitatis fluxio concitetur. Linteolum atrum, viride vel cæruleum proinde oculo obducatur, habeátque æger non solum oculum laborantem, sed & sanum clausum vel tectum; cum vnius motus alterum etiam inquietum reddat. Aspectus verò rerum lucidarum vitetur. Victus ratio sit tenuis, præsertim primis diebus, donec fluxio consistat. Ideo Celsus *lib. 6. capite 6.* scribit; In hoc casu primum omnium esse quietem & abstinentiam. Ita enim exinanitæ partes auidius, quos habent, humores retinent, ne ad oculos confluant.

A cibis

A cibis absint omnia vaporoſa, acria, & quæ caput replent ac feriunt, aut in bilem facilè mutantur, ſalſa, aromata calidiora, cepe, lac, mel, & quæ cum aceto parantur. Condiantur verò cibi nuce moſchata, euphragia, fœniculo. Initiò à vino hac de cauſſa abſtinendum, ejuſque loco in materia bilioſa decoctum hordei & cinamomi vſurpandum. In craſſis humoribus & tempore hyberno conceditur hydromel. Acida quidem & acetoſa conueniunt præſertim poſt cibum, quia vaporum ad caput aſcenſum prohibent. Aceti verò vſus non conuenit, quia vehiculi loco eſt humpribus, & aliàs acetum partibus neruoſis eſt inimicum. Peculiari verò vi in hoc morbo nocere ſolent, & propterea vitanda ſunt, ſemen canabis, caulis, lactuca, fabæ, lentes, carnes porcinæ & ſalſæ, oliuæ.

Somnus vtilis eſt, quia in ſomno oculi non mouentur, nec lumen admittunt, atque ita humores ad ſe non attrahunt. Ac præterea per ſomnum materia, quæ in oculos influxit, concoquitur. Dolorem etiam, qui valde attrahit, ſomnus ſopit. Æger non dormiat in latere, cujus oculus afficitur, dormiátque eleuato capite. Quies ita ægro neceſſaria eſt, vt Celſus primo die à ſermone quoque abſtinere iubeat, ne motu materia ad caput attrahatur. Repletio omnis vitetur, maximè ventriculi; vt aluus ſemper ſit aperta & fluidior, curandum. Capilli ſi multi ſint & caput grauent, tondendi. Animi affectus omnis immoderatior, & imprimis ira vitetur.

In declinatione, ad reliquias & excrementa tertiæ coctionis diſcutienda, balneum conuenit. Vnde Hippocrates quinque Opthalmiæ ſanandæ remedia proponit, dum *6. aphor. 31.* ſcribit, dolorem oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum purgans epotum ſoluit. Quanquam enim de oculorum doloribus loquitur ille Aphoriſmus; tamen omnino quoque de ipſa Ophthalmia, cui coniunctus eſt dolor, accipi poteſt; & præcipua ſanandæ Ophthalmiæ remedia complectitur. Et quidem de venæ ſectione & purgatione antea dictum, iiſque vbi requiruntur, ſolis ſine

topicis non rarò ophthalmia curatur. De reliquis imprimis verum est, quod Celsus scripsit: Hæc sicut in recentibus malis aliena sunt; quia illa concitare possunt & accendere: Sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cessant, adeo efficacia esse consueuerunt. Et quidem fomentationes suo tempore adhibitas prodesse, antea suo loco dictum.

An vinum in ophthalmia conueniat.

De vino & balneo, quæ huius loci sunt, res non ita expedita videtur, cum humores concitare & ad oculum mouere possint, ideoque in specie aliquid de iis dicendum. Et præcipuè hic difficultatem habere videtur, quod ἀκρητοποσίην præcipit Hippocr. *allegato aphorismo.* Verùm, cum, vt rectè Galenus & Auicennas docent, alia ratione vinum prodesse vix possit, nisi quia sanguinem crassiorem attenuat ac dissipat: non nisi in declinatione vino vtendum, & vbi materia est crassior. Aliàs metuendum, ne maior humorum fluxus ad oculos fiat. Ita de Petro Ramo scribit Zvvingerus *in Theatro volum.* 17. *lib.* 3. eum, cum Lutetiis literis operam daret, ex immodicis vigiliis in Ophthalmiam incidisse; Quem cum Iacobus Saluius, summus alioquin Medícus, ex allegáto Aphorismo, vino generoso vti iussisset, ita creuit malum, vt vix tandem multis remediis extingui potuerit. Celsus adhuc alium vsum meri potui addit, scilicet vt somnum conciliet. Modum autem bibendi vinum idem Celsus definit, dum scribit: Vinum bibendum esse lene, subausterum, modicè vetus, neque effusè neque timidè, vt neque ex eo cruditas & tamen somnus fiat, leniantúrque intus latentia acria.

Notanda historia.

An balneum in ophthalmia vtile sit.

De Balneo autem idem Autores etiam non sentiunt. Alij enim in humoribus calidis & acribus eo vtendum censent; Alij in crassis & pituitosis: Alij quidem in declinatione; alij fluente adhuc materia ad sistendam fluxionem. Verum in vtroque casu locum habere potest. Nam vbi à biliosa materia orta est Ophthalmia, si tamen in toto capite ea non redundet, sed corpus iam purgatum sit, nulláque adsit corporis plenitudo, & materia non amplius sit in fluxu, balneum euocat & cõtemperat acres humores, & maximam partem inter lauandum excreta sistitur fluxio, reliquúmque cõtemperatum à natura facilius vinci potest.

Ita

Ita etiam balneum conuenit iis, quos phlegmone οἰδηματώδης ab humoribus minus calidis infeſtat. Corpore enim prius euacuato humores craſſi per balneum attenuantur. Si verò corpus adhuc plenum ſit,& materia ac oculos ruat, metuendum, ne calore balnei fuſa materia ad oculos magis fluat.

De curatione Ophthalmiæ videatur etiam Galenus, *de compoſ. med. ſ. l. & in libris de medicamentis facilè parabil.* Celſus, *lib. 6. cap. 6.* Paulus Ægineta *lib. 3.* Hoc etiam adhuc addimus, Hieronymum Fabricium ab Aquapend. *de Chirurgicis operationibus, titul. de ſuffuſione*, cum animaduerteret, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tam diu oculis inhærere, donec vires ſuas ſatis exſerant, ſed facilè effluere, vaſcula vitrea inſtar cucurbitularum, orbitæ oculi reſpondentia, inueniſſe, quæ liquore repleta oculo applicat, quorum deſcriptio loco allegato videatur.

CAPVT XIII.

De Ophthalmia ſicca.

PEculiaris adhuc lippitudinis ſpecies eſt, quam ophthalmiam ſiccam appellant, in qua non tantus eſt lachrymarum fluxus, vt in ophthalmia humida modò propoſita,& præterea etiam palpebræ afficiuntur. Eius tres recenſentur differentiæ. Eſt enim vel cum pruritu, vel ſine pruritu. Quæ cum pruritu eſt, & exiguam fluxionem ſalſam & nitroſam coniunctam habet, à Paulo *libro tertio, cap. 22.* ψωροφθαλμία nominatur, quæ diuerſus eſt affectus ab illo, qui ſuprà *capite tertio*, deſcriptus eſt, atque ipſe etiam ψωροφθαλμία nominatur. Si verò ſine vlla ſit fluxione, & oculi tantum ſunt rubri, neque tument, ſed cum dolore quodam leui in iis quidam ſentitur pruritus & grauitas, ab eodem ξηροφθαλμία dicitur. Quæ autem ſine pruritu eſt,& cum duritie palpebræ, σκληροφθαλμία, pura lippitudo appellatur. *Ophthalmia ſicca.*

Proue

Proueniunt affectus hi omnes ab humore pauco, sed sicco & salso, ac nitroso. Et cognoscitur, atque ab opthalmia humida discernitur hæc ophthalmia, quod lachrymæ ferè nullæ exstillant. Noctu palpebræ ita coagulantur & indurantur, vt humectantibus & mollientibus sint aperiendæ.

Affectus hi quidem non sunt tam periculosi & acuti, vt ophthalmia humida; diuturniores tamen, & qui toto vitæ tempore ægrum quandoque infestant.

Curatio ferè eadem cum ophthalmiæ modò propositæ; nisi quod in specie ad humorem salsum dirigenda. Is igitur temperandus & alterandus, euacuandus, reuellendus, deriuandus, vt suprà *parte* I. dictum. Postea ad Topica accedendum. Et quia durities & scabrities coniungitur, indurata emollienda, vt de duritie palpebrarum dictum.

♃. *Endiuiæ, nymph. lactuc. solan. flor. viol. rosar. rubr. an.* M. j. *rad. althææ* ℥. j. ß. *sem. fœnugræc.* ℥. ij. Destilletur inde aqua, qua vesperi & manè oculi abluantur.

Vel ♃. *Butyri maialis sine sale, ol. rosar. an.* ℥. j. ß. *aloës* ʒ. ij. *camphor.* ʒ. ß. *lithargyr. auri & argenti an.* ʒ. j. Butyrum & oleum liquefiat, hinc addantur reliqua & in mortario plumbeo misc. F. Vnguentum, quo vesperi palpebræ illinantur. Manè sequente liquore abluantur.

♃. *Aq. Agrimon. rosar. lactis muliebris an.* Misceantur.

Vel ♃. *Parietar. scabiosæ viridium, an.* M. iiij. Concisis & contusis adde *sanguinis columbini & hirundinum an.* ℥. ij. Destilletur aqua, qua mane & vesperi oculi abluantur.

Vel ♃. *Farinæ tritici* ℥. ij. *lentium, fabarum an.* ℥. j. ß. *terræ sigillatæ* ʒ. ij. *rad. sigill. Salomonis* ʒ. ij. *camphor.* ʒ. j. Puluerisata misceantur cum aq. Cichorij. Fiat Cataplasma, quod noctu oculis imponatur.

CAPVT XIV.

De Vngue Oculi.

Vnguis Oculi. VNguis oculi, vulgo vngula, Græcis πτερύγιον, tanquam ala parua, nomen accepit à similitudine siue vnguis huma

humani, siue alæ volucris, quam excreſcentia illa ab angulo oculi plerumque maiore verſus pupillam protenſa refert; quam & ſagittam nonnulli vocant, à ſpecie quadam triangularis cuſpidis ſagittæ præfixæ. Germanis dicitur, *der Nagel oder Nagelfell der Augen, oder Blatterfell der Augen.*

Definitur hoc malum à Paulo & Celſo, *libro 7. cap. 7.* quod ſit membranula neruoſa & fibroſa orta ab angulo oculi, frequentiſſimè maiore iuxta naſum, rarius à minore iuxta tempora, & adhuc rarius è ſuperiore vel inferiore palpebra, teſte Aëtio, adnatæ tunicæ valide adhæreſcens, & vſque ad corneam producta, nonnunquam etiam ad pupillam vſque protenſa. Rhaſi ſimile quid eſt membranæ neruoſæ; Aëtio adnatæ tunicæ incrementum eſt, vel caro ſuper hanc excreſcens ex ſcabra quadam lippitudine, aut ex aſſiduis ad oculum fluxionibus. Atque hoc differt ab eo, quod Arabes Sebel, vulgo pannum vocant, quod morbi genus ſubſtantia non eſt membranoſa ſed venoſa; hoc eſt, ex venis turgentibus quiddam complicatum, & quaſi contextum pannum referens.

Affectus ipſe eſt morbus in numero præter naturam aucto; quia additum eſt aliquid tunicis externis oculi, quod addi non debebat. Subiectum plerumque eſt oculi adnata. Interdum tamen ita inualeſcit, vt corneam & pupillam integat.

Cauſſæ.

Cauſſa efficiens eſt facultas θρεπτικὴ in oculorum angulis, quæ adnatam vltra naturalem terminum auget & extendit, vel ſupra eam aliquid efformat. Occaſio ita luxuriandi illi facultati datur, quoniam caro in angulo vel ophthalmia diuturniore, vel ob puſtulas, quæ poſt variolas & morbillos aut aliàs etiam in oculo ortæ fuerunt, vel poſt combuſtiones ac ſcintillas ignis oculo illapſas, vel alias externas læſiones, vel ob aſſiduam fluxionem craſſi & lenti humoris, ſcabritiem ſeu inæqualitatem quandam aſſecuta eſt, quam dum vis nutriens exterere & æqualem reddere nititur, incrementum eiuſdem præter naturam producit, aut aliquid ſupra eam generat.

Materia ex qua eſt ſanguis cum excrementitiis humo-

ribus plus aut minus mixtus. Atque hinc differentiæ existunt, quod vnguis alius durus est, alius mollis; quidam coloris citrini, quidam fusci, quidam rubei. Alius facilè separabilis ab adnata & cornea, alius difficulter. Quidam adnatam tãtum occupat, alius etiam ad corneam extenditur. Est & quidam putridus ac cancrosus.

Signa Diagnostica.

Signis malum non eget; cum oculis sit expositum, vt ex descriptione antea proposita facilè agnosci possit. Malignus & cancrosus vnguis cognoscitur è carne, quæ excrescit, crassa, dura, eminente, nigricante & tempora per consensum afficiente, vt docet Aëtius. Discercitur à carne lachrymali, quod radix vnguis semper ad albedinem magis declinat.

Prognostica.

1. Malum hoc non contemnendum est; cum ingrauescens pupillæ obductum, videndi aciem tollat.

2. Recens malum & magnitudine mediocre non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis exteruntur. Si verò inueterauerit, atque ei crassitudo quoque accesserit, excidi debet, teste Celso *libro septimo, capite septimo.* Imò sæpe tam arctè & pertinaciter adnatæ tunicæ adhæret, vt neque per chirurgiam absque oculi iactura auferri possit, & proinde magnum & inueteratum incurabile fit.

3. Facilius hoc malum curatur in iuuenibus, quam senibus.

4. Facilius curantur πτερύγια albicantia, & angustum fundum habentia; his verò contraria ægrè curantur.

5. Putrida quoque & cancrosa curationem non admittunt; quia cancer radices habet, quæ euelli nequeunt, teste Aëtio *Tetrabl. 2. serm. 3. cap.* 58.

6. Ea πτερύγια manu curare oportet, quæ adaucta ad nigrum oculi se extendunt. Quæ verò parua & in albo sunt, ea commodum est, vt pharmacis comprimamus, Aëtius *ibid.*

7. Docet & hoc Aëtius, πτερύγιον, in quo principium fit

sit suffusionis, curandum non esse; quoniam eo sublato citius suffusio conflatur.

8. Πτερύγια, quæ ad pupillam vsque pertingunt, & propterea visionem impediunt, si tollantur, oculum quidem à fluxionibus liberant, cicatrix autem, quæ ex sectione circa pupillam relinquitur, nihilominus visum impedit.

Indicationes.

Membranosa hæc tunica, quæ præter naturam accreuit, remouenda est, siue medicamentis extergentibus, si parua & mollis sit, nec pertinaciter adhæreat; siue manus opera, si contrario modo sese habeat.

Curatio.

Primò ergo vniuersales corporis euacuationis instituantur; idque non semel, sed bis vel ter, prout opus est. Et crassi & viscidi humores expurgationi præparentur, & reuulsiones per vesicantia & aliis modis instituantur, vt hactenus aliquoties dictum. Vniuersalibus hisce præmissis primæ foueatur vnguis vapore aquæ temperatè calidæ, aut decocto hordei, maluæ, altheæ, flor. chamæmel. meliloti, semin. lini, fœnugræc. anethi, fl. cyani, quoad oculus calefiat. *Curatio.*

Postea extergentia adhibenda. Inter quæ mitiora sunt, *Saccharum candum, aqua euphragiæ cum saccharo, aqua chelidon. cum melle, acetum album cum vino albo mistum, aqua fœniculi cum nitro ac sale, thus puluerisatum cum aqua calida in formam collirij redactum, sepiæ ossa vsta ac tenuissimè trita cum momento salis ammoniaci, cornu cerui vstum, vel caprinum cum thure & vino læuigatum, vel caprinum cum succo artemisiæ ac melle, vel cinis limacum cum melle mixtus.*

Efficax quoque medicamentum, & ferè citra morsum ac dolorem extergens ex *ouorum testis* paratur, dum ouorum testæ in aceto acerrimo macerantur, postea siccantur & in subtilissimum puluerem rediguntur, qui oculis inspergitur. Validiora sunt Æs *vstum*, Vitrioli, *æris squama, flos æris, chalcitis vsta.* *Ouorum testa ad oculorum vnguem.*

Incipien

Incipiendum verò est a lenioribus, quæ sine morsu ac dolore suum officium præstant, quæ si non sufficiant, ad vaildiora accedendum.

Vt ℞. *Lactis muliebris, mellis an.* part. æqual. adde aliquid *croci.*

Coquantur, & frequenter oculo instillentur. Vel instilletur hæc aqua.

℞. *Aqu. acetosæ* ℥. v. *aluminis, ceruss. an.* ℥. j. *camphor.* gr. vij. Coquantur in vitro clauso in Balneo & colentur.

Vel ℞. *Aceti rosar.* ℥. iv. *aq. rosar.* ℥. v. Vitrioli *albi* ʒ. ij. *mandibul. lucij combustarum, tutiæ præpar. an.* ʒ. ß. ♀ri ℈. j.

In vitro clauso coq. in Balneo & colentur, & bis de die liquor oculis instilletur.

Vel ℞. *Aqu. rosar. tormentillæ an.* ℥. j. ß. *aceti albi* ℥. j. *tutiæ præp.* ʒ. j. ß. *squammæ æris* ʒ. ß. Ebulliant simul vase clauso, colentur & filtrentur.

Vel ℞. *Aqu. plantagin. centumnodiæ an.* ℥. ij. Vitrioli *calcinati* ʒ. j. *salis ammoniaci.* ʒ. ß. *myrrhæ* ʒ. j. Ebulliant, colentur & filtrentur.

Vel ℞. *fellis luciorum piscium q. v.* Destilla in vitro ad crassitiem. In liquore destillato solue parum camphoræ, & vsui serua. Fel verò incrassatum extrahe cum spirit. vini, spiritúmque vini iterum per destillationem separa.

Extracti huius & sacchari ♄ ana gr. j. dissolue in prioris liquoris gutt. iv. ac cum pluma mane & vesperi oculis immitte.

In contumaciore malo, antequam ad manus operam accedatur, aliquod Sief validum conuenit, quale est Sief viride Rhasis, aut quod de chalcanto ex eiusdem descriptione paratur.

In vsu tamen acrium collyriorum obseruandum, ne cornea tangatur; cum eiusmodi collyria vim exulcerandi habeat. Itaque expedit, vehementibus extergentibus admiscere aliquid de tragacantha, gummi Arabico, decocto fœnugræc. lacte muliebri, albumine oui. Non inutile quoque fuerit, temporibus repellens aliquod applicare, ad affluxum humorum inhibendum. Oculis quoque clausis anodinum aliquod adhibere conuenit.

Post

Post dies aliquot dolore sedato ad collyriorum vsum redire licet.

Si medicamentis malum non cedat, ad manus operam accedendum, & membranæ illius detractio tentanda, quam eleganter docet Celsus, *lib.7.cap.7.* Paulus Ægineta, *lib.6.cap.18.* Aëtius, *Tetrabibl.2.serm. 3. cap. 60.* Hieronymus Fabritius ab Aquapend. *de operat. Chirurg. tit. de vngue oculorum.* Modi administrationis illius tres præcipuè sunt. Primò separando vnguem cum penna & post abscindendo cum forcipe. Secundò vnguem eleuando & acum subtus cum pilo equino aut filo serico ducendo, vnguémque sic protractum exscindendo. Tertiò abradendo scalpello, si vnguis planè tenuis sit.

Postquam Chirurgica hæc tentata sunt, opera danda est, primò ne adnata tunica palpebræ concrescat, quam ad rem Aëtius probat muriam acrem vel aquam salsam, quam in oculum infundit. Auicennas cuminum masticatum cum sale applicat, iubétque ægrum frequenter oculos mouere, nisi dolor prohibeat. Potest & aqua aliqua leniter extergens modò proposita instillari. Secundò, vt caueatur inflammatio; quod præstari potest albumine oui cum hapso lini imposito. Tertiò, vt portio vnguis à ferro relicta exstirpetur, ne malum denuò succrescat. Cui scopo inseruiunt collyria acria modò proposita post tres dies applicata, ne si citius vsurpentur, inflammationem pariant.

Diæta.

Victus sit attenuans & incidens. Æger à vino abstineat, vsque ad morbi declinationem, à cibis itidem vaporosis.

CAPVT XV.

De Tunicula adnata, quam vulgo pannum, Arabes Sebel nominant.

AFfectio hæc, Auicenna definiente, Panniculus est, vel vt Rhases definit, quiddam instar panniculi ex repletione venarum ortum, apparentium in superficie *Sebel oculi.*

tunicæ adnatæ vel corneæ oculi, quæ venæ cum tanquam exilia capillamenta variè & propinquè inter se contextæ sint, turgentes sanguine, speciem eiusmodi panniculi exhibent; vnde etiam à nonnullis tela, vel telaris excrescentia nominatur. Verisimile quoque est, aliquid sanguinis subtilis ex venulis illis exsudare, quod concretum speciem illam panniculi rarioris seu telæ intextæ supra oculum euidentiorem reddat. Et carnis ipsius tunicarum oculi tumor accedere potest. Ex quo, vt capite præcedenti dictum est, patet differentia ab vngue oculi, quæ excrescentia quædam est nervea seu membranosa citra venarum repletionem, ab angulo oculi enata, non totum oculum, sed partem eius, forma vnguis vel sagittæ cooperiens; cum Sebel seu Pannus totam adnatam cooperiat.

Differentiæ.

Differentiæ eius sunt: Quod pannus vel mollior est, vel durior; recens vel inueteratus; simplex vel cum ophthalmia, scabie, vlcere oculorum coniunctus.

Caussæ.

Gignitur Tunicula alia secundum viam defluxus, materia ad oculos deriuata per venas & arterias siue externas frontis ac temporum, siue internas capitis: Alia secundum viam congestionis materiæ paulatim factæ in ipsis oculi venis, ex nutrimento non bene conuerso & retentis superfluitatibus.

Sæpe tunica hæc ad ophthalmiam & variolas ac morbillos, oculorum ictus, contusiones, combustiones sequitur. Malum hoc interdum hæreditarium est, & facilius eo corripiuntur, qui oculos habent debiles, calidos, eminentes, atque aliàs ad ophthalmiam proni sunt.

Materia est sanguis vel solus, vel cum aliis humoribus mixtus. Cæteri humores sine sanguine caussa huiusmali esse nequeunt; cum rubrum colorem non producant.

Signa Diagnostica.

Affectus hic per se manifestus est. Apparet enim panniculus ex repletione vasorum rubeus, tanquam tela carnosa, in superficie adnatæ præcipuè; adest pruritus & dolor ex acrimonia & distensione; calor ex retentione euaporationis

porationis ac fuliginum: oculi offenduntur à lumine & à contactu rei externæ siue frigidæ siue calidæ: Visio obscura est vel ablata. Quod ad signa caussarum, an à sanguine solo sit vel cum aliis humoribus mixto, è colore discernitur. Si materia fluxit per vasa externa, supercilia & frons nonnihil tument,& dolor ac pulsatio extra magis sentiuntur.Si per interna,dolor magis ad radices oculorum tẽdit.

Prognostica.

1. Recens hæc affectio medicamentis; inueterata tantùm manus opera curatur.

2. Malum indicium est,si oculus imminuitur. Debilitatem enim oculi significat.

Curatio.

Curatio, quæ per vniuersalia fit, communis huic affectioni est cum ophthalmia & pterygio. Quod ad Topica, si Sebel vel Tunicula recens sit & tenuis, Auicennas testam oui recentis infundit in aceto calido decem diebus, & postea exsiccatam in vmbra,atque in tenuissimum puluerem redactum oculo immittit, ad abstergendum & exsiccandum. Addit & Marcasitam lapidem, qui Dioscoridi est Pyrites. Si Sebel & scabrities simul coniungantur, laudat Collyrium ex sumach puluerisato, cui quandoque admiscet parum gummi Arabici & sarcocollæ, vt dolor mitigetur, medicamentúmque parti affectæ affigatur. Fortius est æs vstum in vrina aliquot diebus maceratum & exsiccatum. **Topica.**

Vtilis est & hæc Aqua.

♃. *Sacch.cand.* ℥.iij.*lapid.hæmatit. præp.* ℥. j. *alum. vsti, vitrioli albi,camphor.an.* ℥. ß. ♀*ri* ʒ. ij. Affunde *aq. rosar. fœnicul.aceti vini an.*℥.ix.

Destillentur vel potius coquantur & colentur.

Vel ♃. *Aq.chelidon.*℥.iv. *aluminis vsti* ʒ.ij.*pumicis* ʒ. j.

In vase vitreo clauso coquantur & colentur.

Vel ♃.*Mastich.*℥.ß. *ceruss.alum.vsti an.* ʒ. ij. *spumæ maris* g̃.xv.*salis gemmæ* g̃.vij.F.Puluis.

Vel ♃. *Tutiæ præparatæ* ʒ.iij.*Margarit.præp. corallor.rubr. præp.pompholyg.an.*ʒ.ij.*sacchari candi* ʒ.j.ß. *camphor. zinzib. an.*℈.i.F.puluis subtilissimus.

Chirurgia. In malo inueterato,& vbi hæc non sufficiunt, euacuato corpore & capite ad chirurgica præsidia accedendum est,quod rectissimè fit tempore verno & autumnali.Emollitio verò quædam præcedat,eo modo, vt de Pterygio dictum. Postea vncino paruo argenteo venulæ eleuentur, & subiecta acu, cui filum sericeum innexum sit, ligentur, vt forcipe tenella præcidi possint. Quo facto, oculus à sanguine profuso mundetur aqua decoctionis cumini & obligetur. Dolorem vitellus oui cum aqua rosarum impositus mitigabit. Vtile quoque est defensiua siue apocrustica applicare fronti & temporibus, ne materia propter dolorem ad oculum attrahatur.

Ad absumendas reliquias puluerem citrinum Rhasis *cap.15. de Ophthalmia* propositum, vel Sieff viride Rhasis, *cap.21.de vngue* applicare licet. Sed tutius est thus puluerisatum in aqua fœniculi infusum apponere, vel sarcocollam nutritam.

Vel ℞. *Aq.flor.cyani* ℥.vj. *thuris,sarcocoll. an.* ʒ.ij. *castor. aloës an.*ʒ.j.*camphor.*ʒ.ß.

Indantur vitro,eóque bene clauso in aqua calida ebulliant. Liquor singulis diebus bis vel ter oculis instilletur.

Fortior est hic liquor.

℞. *Aq.chelidon.*ʒ.viij.*testarum* 69.*vel ouor.vstar.sarcocollæ,aloës au.*ʒ.j.*tutiæ,vitrioli albi,sacchar.candi an.*ʒ.ß.

In vitro clauso coquantur in balneo & colentur.

Commendatur tanquam expertum & hoc collyrium.

℞. *Lapid.hæmatit.*ʒ.ij. *vitrioli albi,viridis æris an.* ʒ. iij. *myrrh.croci an.*ʒ.j.*piper.long.*ʒ.ß.*sacch.candi* ℥.ß.

Tenuissimè puluerisentur & cribrentur, ac in pixide ad vsum seruentur.

Huius pulueris ℞.ʒ.j.dissoluatur in ℥. ij.aqu.raphani & applicetur quotidie bis aut ter,prout æger tolerare potest.

Forestus,*lib.*11.*obseru.* 6. hoc feliciter vsus est in iuuene quodam,qui ferè integro anno ex panno cœcus fuerat.

℞.*Succi fœnic.*℥.iiij.*chelidon.*℥.iij.*rutæ* ℥.ij.*maluæ* ℥.ij. ß. *aloës* ℈.j.*vitrioli* ℈.ij. *Æruginis æris* ℈.j.*zingiber.cinamomi an.* ℈.ß.*fell.anguillæ* ℥. ß.*bubuli* ʒ. ij. *sacchar. candi* ℈. ij. *mellis optimi* ℥.ß.

Ebul

Ebulliant ſucci addendo reliqua,& depurentur, ac fiat collyrium.

Diæta.

Diæta ſit,qualis in ophthalmia & affectione præcedente propoſita eſt. Aërem lucidum æger vitet atque omnia, quæ materiam augere & exagitare poſſunt.

CAPVT XVI.

De Albugine & aliis vitioſis Corneæ coloribus.

Cornea oculi tunica non ſaltem,vt humores & ſpiritus oculi contineat & ab externis iniuriis defendat, facta eſt,ſed etiam peculiarem conſtitutionem obtinet, videlicet perſpicua,coloris expers læuiſque facta, vt ſpeciebus viſibilibus liberum in oculum tranſitum concedat. *Corneæ tunicæ vſus.*

Quæ eius naturalis conſtitutio vitiatur, ſi eius ſubſtantia craſſeſcat, exſiccetur & corrugetur; ſi perſpicuitatem amittat; ſi colore aliquo inficiatur. Si enim corrugetur & craſſeſcat,ac naturalem perſpicuitatem amittat, ſpecies viſibiles vel planè non admittit,vel obſcurè.Si verò colore alieno inficiatur,is ſpecies tranſeuntes inficit,atque ita eo colore res viſui offeruntur,quali cornea infecta eſt, eodem modo, ſicuti vbi quis per vitrum coloratum videt. Vulgò quidem iſta vitia inter ſymptomata qualitatum mutatarum referuntur: Quæ tamen omnino ad morbos referenda ſunt,ob cauſſas,quas in Inſtitution.*lib.2.part.1.cap.6.* de colore Corneæ attulimus.

Corneæ Craſſities.

Primò ergo ſubſtantia Corneæ fit craſſior,ob humores craſſos, qui ſeſe in eam inſinuant, & ob medicamentorum frigidorum vſum; quod fit poſt Ophthalmiam, in quo humores ſubtiliores & tenuiores diſcutiuntur, craſſi remanent; vel cum medicamenta frigida nimis incautè imponuntur. Corrugatur verò & exſiccatur præcipuè in ſenibus. Et in vtroque hoc malo viſus vel imminuitur, vel planè aboletur,prout cauſſæ magnitudo eſt. *Corneæ Craſſities.*

Signa Diagnostica.

Cognoſcuntur autem hæc vitia primò ipſo ferè aſpectu; quia ſi craſſior reddita ſit oculi hæc tunica, inſpicienti quaſi quædam in ſuperficie nebula apparet, nec oculi hæc tunica tam leuis & polita apparet, vt ſolet: ægri de viſus imminutione conqueruntur, & quaſi per fumum ſe videre dicunt: præceſſit Ophthalmia, adeſt ætas ſenilis.

Prognoſtica.

Si malum ſit ex humoribus craſſis impactis, ídque recens adhuc, curari poteſt. Si verò diuturnum ſit & ex vehementi frigidorum vſu, vix curatur. Corrugatio etiam & obſcuritas ob ætatem ſenilem non curatur.

Curatio.

Curationem quod attinet, vniuerſalibus præmiſſis & corpore & capite euacuato, radix chelidoniæ, ſpiritu vini abluatur, poſtea contundatur & ſuccus exprimatur, qui guttatim oculis inſtilletur. Oculum etiam extergit 🜿rum vini maluatici, aut potius cremor eiuſdem oculis inſperſus.

Colores Corneæ vitioſi.

Colores corneæ vitioſi. Colores corneæ præter naturam non omnes eiuſdem ſunt generis. Primò ſunt λευκώματα in genere ita dicta, color ſcilicet in albo mutatus, qui vel ab humore corneæ impacto oritur, & Nubecula appellari ſolet, ægríque omnia per nebulam ſeu vaporem vel fumum ſe videre putant; vel à cicatrice in cornea, quod malum in ſpecie λεύκωμα nominatur.

Leucoma. Eſt enim Leucoma ſeu Albugo macula alba in cornea, ob quam viſio læditur.

Albugo oculi. Gignitur autem Albugo, dum poſt vulnus vel vlcus corneæ cicatrix manet, quæ in nigro oculi alba apparet, à qua cornea ita denſa redditur, vt ſpeciebus viſibilibus tranſitus denegetur, atque ita videndi actio impediatur: Vel cùm pituita inter corneam collecta eius perſpicuitatem tollit, viſumque impedit. Atque ita proxima Alburginis cauſſa eſt cicatrix in oculi cornea tunica, vel pituita inter eius laminas collecta.

Differentiæ albuginis ſunt, quod alia magis, alia minus craſſa

crassa est. Paulus Ægineta ratione subiecti distinguit, vt aliæ cicatrices in superficie oculi consistant, quæ simpliciter ἑλκαὶ nominatur, & νεφέλια aut Albugo tenuis; alia in profundo, quæ λευκώματα seu albugo crassa dicuntur.

Signa Diagnostica.

Malum hoc patet oculis, & præcessit vulnus vel vlcus, à quo albugo hæc seu cicatrix enata est. Si vlcus non præcessit, à pituita in cornea collecta est. Quæ autem cicatrices corneæ crassiores sunt, eæ magis albicant, visúmque magis offendunt; contra, quæ minus crassæ. Præterea magis albicant, quæ in superficie sunt; quæ autem profundæ, ad nigredinem declinant; quoniam vueæ tunicæ sunt propiores.

Prognostica.

1. Vitium hoc vix prorsus tolli potest. Nam arduum est, in tam nobili membro, tam exquisito sensu prædito, cicatricem exterere; præsertim quæ durior, crassior, diuturnior & magis profunda est. Itaque sæpe polliceri aliud non licet, quam coloris per tincturam mutationem.

2. Diuturnas ac crassas albugines curare non oportet; cum acria & mordacia medicamenta requirant, quæ oculi non ferunt. Si verò etiam suffusio aut glaucedo affuerit, vanum est, cicatrices exterere; teste Aëtio.

3. Facilius curatur hoc malum in pueris, quorum corpora molliora sunt, & vim medicamentorum promptius admittunt, difficilius in siccis adultorum corporibus.

4. Vnde Albugo & cicatrices in oculo, quæ interdum post variolas in pueris remanent, successu temporis delentur, ne visioni obsint.

5. Facilius curatur Albugo, quæ à pituita in corneæ laminis collecta est, quam quæ à cicatrice prouenit.

Indicationes.

Cum in albugine, quæ à cicatrice est, adsit corneæ durities & crassities, tunicam illam ea parte emolliendi & attenuandi indicatio existit, vt iterum perspicua reddatur. Pituita si quæ adsit, discutienda est.

Curatio.

Præmissis euacuationibus & diuersionibus Topica hic

potiſſimum locum habent, quibus cicatricem extergendi vis ineſt. Sint illa leuiora, non acriora, nec corrodentia, ne fluxione concitata vlcus denuo excitetur, à quo ſanato cicatrix alia craſſior remaneret.

Emollientia cicatricem. Ad humectationem igitur & emollitionem cicatricis Rhaſes probat vaporem aquæ dulcis calidæ, aut decoctionis fœnigræci, maluæ, altheæ, flor. chamæmeli, paleæ hordei vel auenæ tepentis oculis exceptum, vſque ad faciei rubedinem, vt antea de vngue oculi dictum.

Vel ♃. *Rad. altheæ* ℥. j. ß. *maluæ, chelidon. maioris, euphrag. an.* M. j. *flor. melilot. cyani an.* M. ß. *ſem. lini, fœnigræc. an.* ℥. ß.

Coqu. in aqua pura, & vapor calidè oculis excipiatur.

Poſt vaporem conueniunt medicamenta, quæ leniter *Abſtergentia.* abſtergunt, vt ſacch. candi album in aqua euphragiæ diſſolutum. Vel extinguatur thus in aqua fœniculi aliquoties, & aqua oculis inſtilletur. Aëtius lac equinum commendat cum modico melle aſſiduè illitum. Nonnulli ſuadent, vt oculus lingua pueri vel puellæ, quæ prius fœniculum aut rutam maſticauerit, lãbatur. Vtilis eſt & anagallidis cærul. flore ſuccus, cùm melle roſaceo inprimis mixtus.

Deinde vt cicatrix amplius exteratur & abſtergatur, adhibeatur ſuccus centaurij minoris, chelidoniæ, agrimon. anemones, fœniculi, rutæ, calendulæ. Inprimis verò commendatur aqua flor. roriſmarini, ſi prius in balneo vel fimo equino aliquot diebus digerantur, & poſtea deſtillentur, vel ſi 40. diebus digerantur, & aqua ſeu liquor, in quem flores reſoluuntur, vſurpetur, & oculis inſtilletur.

Vel ♃. *Butyri aqua euphrag. loti* ℥. j. *tutiæ præparat.* ʒ. j. M.

Vel ♃. *Aq. flor. cyani* ℥. iij. *thuris, ſarcocollæ an.* ʒ. ij. *tragacant. caſtor. aloës corall. præpar. camphor. an.* ʒ. ß.

Coquantur in vitro clauſo, colentur & vſui ſeruentur.

Vel ♃. *Succ. anagallidis cærul.* ℥. ß. *chelidon.* ʒ. iij. *fœnicul.* ʒ. ij. *mell. roſ.* ℥. j. M.

Vel ♃. *Succi centaurij minor. fœnic. an.* ʒ. ij. *mell. roſ.* ℥. ß. *matris perlarum præp. C. C. præpar. an.* ℈. j. *alumin. calcinati* ℈. ß. M.

Validiora fiant ex felle animalium, videlicet galli antiqui, perdicis; anſeris, bouis, leporis, accipitris, miluij, anguillæ, lucij piſcis cum aqua fœnicul. vel modico melle

melle mixto, vel ſtercore hirundin.

Vt ♃. *Succi rutæ* ʒ.ij.*fænicul.*ʒ.iij.*fell. lucij piſcis* ʒ. ij. *oſſ. ſepiæ vſti* ʒ. ß.*ſacch.candi* ʒ.j.M.

Vel ♃. *Stercor.hirundin.in puluerem redacti q. l. mellis & aq.euphrag.an.q.ſ.*F. Collyrium.

Ad validiora abſtergentia pertinet & alumen calcinatum,aloë, myrrha,æs vſtum.

Nonnulli forma puluer. hæc medicamenta adhibent, quæ Auicennas parat ex ſarcocolla, ſpuma maris, ariſtoloch.rotund.& ſaccharo albo. Pulueres tamen diu in oculo non ſunt detinendi,cum ferè ſemper dolorem excitent,

Vt ♃. *Tutiæ præpar.corollar.rubror.præpar. ſapphir. præpar. an.*ʒ.ß.*margarit.præpar.*℈.ß.*camph.*⊖*li albi an.* g̃.v.F.Puluis ſubtiliſſimus.

Vel ♃.*C.C. vſti* ʒ.j.*oſſ.ſepiæ ſarcocoll.lot.an.*ʒ.ß. *ariſtoloch.* ℈.j.*ſacchar.candi* ʒ.ij.F.Puluis.

Vel *Tutiæ præpar.*ʒ. j. *matris perlar. præpar.* ʒ. ß.*ſarcocollæ* ℈.ß.M.

Vel ♃. *Rad.irid.Floren.*ʒ.j.*pumic.oſſ.ſepiæ an.*ʒ.ß.*ſarcocoll. corallor.rub.præp.an.*℈.j.*ſacchar.candi* ʒ.j.*moſch.* g̃.ij. F.Puluis.

Vel ♃. *Oſſ.ſepiæ,ſarcocoll.ariſtoloch.rot.myrrh. ſpum. maris, ſacchar.an.*ʒ.ij.

F.Puluis ſubtiliſſ. qui ſuper albugine oculo clauſo detineatur,& poſtea oculus aqua roſarum abluatur.

Efficaciſſimum quoque eſt Collyrium à Rhaſe cap.proprio deſcriptum.

Vel ♃. *Succi depurati fœniculi, rutæ, anagall. flore cærul. chelidon.mai.an.*ʒ. iij. *tutiæ præpar. ſquamm. æris lot.aloës an.* ℈.ß.*mell.roſat.collat.* ℥. j. Parum coqu.colentur & vſui ſeruentur.

Commendantur à nonnullis & lapides, qui in renibus & veſicis animalium inueniuntur, combuſti & loti. Aqua quoque mellis deſtillata efficax eſt, cuius vſum per integrum menſem continuandum cenſet Gentilis, & hinc vtendum iſto collyrio.

♃. *Aq. roſar.fænicul.an.*℥.iij. ♁ *pulueriſat.* ʒ.j. M. & per filtrum colentur.Quidam ſem.ocymi tritum oculo immiſſum valde laudant.

Efficacissimus etiam hic est liquor ex epate mustelæ piscis collectus, de quo in Institutionibus *lib.5.part.1.sect.1.c.4.* vt & medicamentum è felle lucij paratum, de quo supra *cap.14.* dictum. Dum verò extra applicatur, simul exhiberi potest pulvis cardui minoris pratensis.

Albuginem oculi colorãtia.

Si autem quod sæpe fieri solet, Albugo planè aboleri nequeat, & tamen à Medico petatur, vt color ille p. n. ac deformitas tollatur, ac color albus in nigrum mutetur, adhibendus in eam rem succus mali punici dulcis. Succus idem hyoscyami, qui 15. diebus illitus albuginem tollit, teste Aëtio, *tetrabibl.2.serm.3.cap.40.*

Vel ℞. *Balaust. acaciæ, gummi Arabici an.* ℨ. j. *antimon. gallar. an.* ℨ. iij. Coqu. & decoctum sæpius in oculum instilletur.

Reliquos verò colores quod attinet, in iis potius visus deprauari, quam imminui vel aboleri solet, speciésque visibiles eo colore infectæ visioni offeruntur, quali humor est præditus. Si sanguis effundatur in corneam, omnia rubea apparent; si flaua bilis, id quod in ictericis fieri ex Galeno vulgò traditur.

An icterica visus deprauetur.

Verùm rectè Mercurialis monet, hoc non esse perpetuum, & se plurimos curasse, sed paucos vidisse, qui huiusmodi aliquid passi sint. Curaui ipse etiam plurimos Ictericos, sed nunquam id obseruare potui. Etenim cum in Corneam tunicam, vtpote quæ perspicua & coloris expers esse debuit, vasa non ita dispergantur, bilis quoque, quæ sanguini permixta est, in eam vix effundi potest. Si tamen color flauus in ea vel etiam adnata oculi tunica appareat, vapor aceti in tegulam ignitam infusi oculis excipiatur. Rubor tollitur sanguine columbino, turturis vel hirundinum instillato.

De Pustulis Adnatæ, & Corneæ.

CAPVT XVII.

Pustula adnata & cornea.

ADnatæ & Corneæ tunicæ communia vitia sunt, pustula, vlcera, cancer, vulnera. Primò pustulas quod attinet

tinet, in Cornea & adnata tunica oriuntur pustulæ, quæ Græcis φλυκταίναι & φλυκτίδες, à φλύζειν, id est, feruendo & bulliendo dicuntur. φλύκταιναι enim propriè sunt vesicæ paruæ aquâ plenæ in quacunque corporis parte, similes bullis aquæ feruentis, vel vesicis, quæ à combustione aquæ feruentis excitantur. Arabibus Bothor nominantur. Suntque tumores quidam parui, grani milij circiter magnitudine, siue in adnata, siue in cornea tunica exsistentes; orti ab acri quodam aut seroso humore, tunicas distendente & in tumorem eiusmodi attollente.

Morbus est in magnitudine aucta, simúlque in intemperie & soluta vnitate, offendens visionem, si è regione pupillæ consistit. Subiectum est adnata oculi tunica vel cornea, & hæc quidem parte sua vel superficiali vel profunda. Nam Aëtius & Auicennas Corneæ laminas siue membranas quatuor constituunt, & ita nunc inter primam & secundam, nunc inter tertiam & quartam laminam materia continetur.

Caussæ.

Caussa, vt dictum, est humor tenuis, acris & serosus, in adnata vel cornea tunica collectus, eámque distendens. Aëtius quoque sanguinem admittit. Et omnino pustulæ corneæ & adnatæ easdem ferè caussas habent, à quibus ophthalmia prouenit. Cum enim vtraque tunica sit densa, materia aquosa & serosa sub ea facilè colligi & detineri potest.

Signa Diagnostica.

Pustulæ illæ visu facilè dignoscuntur. Apparent enim in adnata vel cornea oculi tunica tubercula quædam parua grani milij magnitudine. Et quæ pustulæ in adnata, seu alba oculi tunica oriuntur, rubrum ferè colorem præ se ferunt. Quæ autem in cornea, varium, prout in superficie vel profundiore loco corneæ consistunt. Quando pustulæ in superficie corneæ sub prima eius lamina consistunt, nigriores sunt; quæ sub secunda aut tertia, albæ magis apparent; cum color corneæ albus magis in conspectum se prodat, si pustulæ in loco profundiore hæreant, quam si in superficie. Auicennas à conspectu *Pustularum in cornea color.*

vueæ

vueæ in ſuperficiali puſtula colorem nigrum, à prohibita eiuſdem in profundo intuitu, album vult produci, qui albus color eſt puſtulæ in cornea exquiſitæ ab aquoſo vel ſeroſo ſolum humore ſine ſanguine admiſto productæ.

Puſtula corneæ ab vuea procidentia quomodo diſcernatur.

Cum autem puſtulæ corneæ ſuperficialis non parua ſit ſimilitudo cum vueæ procidentia, Aëtius, *tetrab.2. ſerm.3. c.29.* ita eas diſcernere docet: Puſtula in ſuperficie corneæ vndiquaque nigra eſt, etſi nigredo non ſit adeo intenſa, vueæ autem pars, quæ procidit, aut nigra aut cærulea eſt, & in fundo circulum album exhibet, qui à labiis corneæ eroſis eſt. In puſtulis corneæ cornea exactè rotunda manet, & ſuam natiuam figuram retinet: In vueæ autem procidentia pupilla minor redditur, nec figuram naturalem planè retinet, ſed parte quadam ſui veluti diuulſa apparet, aut figuram & ſitum planè immutatum oſtendit.

Materia etiam diſcernitur à doloris qualitate & magnitudine, puſtularum colore, ægri temperatura, habitu & ſimilibus.

Prognoſtica.

1. Puſtulæ in adnata ſeu alba oculi tunica minus periculoſæ ſunt, quàm in cornea.

2. Superficiariæ puſtulæ curatio facilior eſt, vel minus periculoſa; cum ea rupta & exeſa humor aqueus non profluat, aut vuea tunica procidat. Quæ verò profundior, periculoſior eſt; cum totam corneam facilè erodere poſſit, vt ea exeſa humor albugineus profluat & vuea procidat.

3. Et præcipuè ſi iuxta pupillam ſunt puſtulæ periculoſæ ſunt; quia obducta cicattice viſus aboletur.

4. Si cornea in partem internam rumpatur, malum eſt immedicabile.

5. Si dolor & pulſatio & cætera accidentia in puſtula paulò pòſt remittant, ſpes eſt, fore, vt puſtula per viam reſolutionis terminetur. Si verò ſymptomata illa intendantur, ſuſpicandum eſt, illam tendere ad ſuppurationem. Nam ſolent puſtulæ iſtæ, ſi rumpãtur, ſæpe in vlcus mutari.

Indicationes.

Materia in puſtula collecta tota euacuanda eſt, & ſuppuratio, atque exulceratio, quantum fieri poteſt, prohibenda;

benda; præsertim si pistula sit cum inflammatione, ideóque danda opera, vt materia discutiatur & resoluatur.

Curatio.

Quod vniuersales euacuationes & reuulsiones attinet, eodem modo illæ perficiuntur, vt in ophthalmia. Topica ab iisdem etiam non multum variant. Itaque in pustula cum inflammatione, qualis adnatam potissimum occupat, conueniunt leniter discutientia, quibus & adstringentia nonnulla miscet Aëtius, vt in initio inflammationem fieri solet.

Commendat ergo *Albumen oui & luteum oui cum sacchar. & pauxillo croci.*

Ex astringentibus probat mala cydonia cocta, aut malicorium in aqua decoctum. Vel mucilag. sem. psyllij au cydoniorum extracta cum aqua rosar. oculis instilletur.

Vel ℞. *Lycij, croci an. ʒ. ß. acaciæ ℈. j. aquæ rosar. ℥. j. vel album oui & aqu. rosar. an. ℥. ß.* M.

Vel poma cydonia cocta cum pauxillo vngenti rosacei M. Possuntque ista medicamenta in linteolis mollibus extendi, & toti oculo imponi.

Progressu temporis resoluentia augeantur, vt mucilag. sem. fœnugræc. aut decoctum flor. chamæmel. meliloti, sem. lini, fœnugr.

Post hæc medicamentum ex thure, myrrha, croco, cum succo fœnugr. prodest, quo vtendum est, donec pustula discutiatur, vel si per soluentia eam discuti posse spes non sit, donec pustula rumpatur, saniésque in linteo oculo imposito appareat.

Vel ℞. *Melilot. verben. rutæ, chelidon. an.* M. j. *flor. rosar. rubr.* M. ß. Destilletur inde aqua, quæ oculis imponatur & instilletur.

In pustulis corneæ ex humore aquoso Auicennas exsiccantibus vtitur, vt terra Samia torrefacta, tutia, clymia, quæ cadmia natiua est, siue lapis calaminar. ♁ io, atque aliis, è quibus tale collyrium paratur.

℞. *Tutiæ præp. lapid. calaminar. scoriæ æris lot. an. ʒ ß. gummi Arab. ʒ. ß.*

Terantur in aq. calida, & F. Collyrium. Huius ʒ. ß. cum

aqu.

aqu.fœnugræc.ʒ. vj. excipiatur, quando opus fuerit.

Chymici commendant ſaccharum ♄ & oleum ♄, quod in aq.euphragiæ diſſoluunt.

Vt ♃. *Aq. roſar.* ʒ. j. ß. *euphragiæ* ʒ. j. *ſacchari* ♄ g̃. xv. *tutiæ præp.* ℈. ß. M. Nonnulli commendant pinguedinem aſciæ piſcis.

Quod ſi puſtula ita incrementum ſumpſerit, vt medicamentis diſcuti non poſſit, acu argentea perforanda eſt, vt humor effluat, quod in puſtula ſuperficiaria ſine periculo fieri poteſt, in profundiore verò cautione opus eſt.

Diæta eadem eſt, quæ ophthalmia.

Peculiaris puſtula in connata tunica nuper in docto quodam viro à me animaduerſa eſt, quæ in eo quidem conueniebat cum aliis puſtulis, quod ſimilis erat veſicis, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur, ſed magnitudine diſcrepabat. Primò quidem cum ea veſperi conſpicienda mihi exhiberetur, in ſiniſtri oculi externo angulo magnitudine ſemen cannabis æquabat, ſed vnica nocte ita incrementum ſumebat, vt dimidiam auellanam æquaret, & ad corneam ferè extenderetur. Cum autem vir ille ſanguine bilioſo abundaret, mox venam aperui, & purgans exhibui, & primum hunc liquorem linteis mollibus toti oculo impoſui.

♃. *Mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. fœnugræc. aqu. roſ. exextractar. an.* ʒ. ij. *aq. roſar.* ℥. j. ß. *flor. ſambuci* ℥. ß. *croci* ℈. ß. M.

Quo applicato ſubſidere cœpit puſtula. Poſtea hunc liquorem oculo inſtillaui.

♃. *Aqu. roſar.* ℥. j. ß. *euphrag.* ℥. ß. *tutiæ præp. Sief albiſ. opio an.* ℈. j. *vitrioli albi* g̃. ij. M.

Atque ita intra paucos dies puſtula euanuit.

CAPVT

De Vlceribus adnatæ & corneæ.

CAPVT XVIII.

VLcera, quæ in adnata vel cornea tunica excitantur, ortum habent vel à caussa externa, vt ictu, percussione, medicamentis acribus, iis, quæ id oculos illapsa sunt; vel ab internis, vt humoribus mordacibus, siue natura tales sint, vt bilis vtraque, siue putredine tales euaserint, vt humores quicunque. Materia illa vel aliunde confluit ad oculum: in adnatam potissimum à vasis externis; in corneam ab internis: vel relicta in oculo est, siue ab ophthalmia præcedente, siue à pustula. Nam ad Ophthalmiam sæpe vlcera sequi solent, humore mordacei per emplasticorum vsum intempestiuum cohibito; vt & post variolas & combustiones.

Differentiæ.

Vlcera autem illa variis nominibus pro variis circumstantiis appellantur, vt Paulus Ægineta, *lib.3.cap.32.* docet. Quod enim cauum, angustum, durum est, βόθριον, hoc est, fossula, dicitur, quod latius, sed minus profundum, κοίλωμα quod in iridis circulo externo exortum ambientia etiam comprehendit, variique coloris est, circa externam iridis partem rubicundum apparet, circa internam, candidum, Græcis ἄργεμον, ab albedine, vt videtur, dicitur; nōnulli vlcus coronale appellant. Quod denique profundum, solidius, asperum & quasi crustosum est, ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocant. Auicennas, *libr.3.fen.3.tract.2.cap.3.* septem differentias enumerat: quatuor superficiarias, & tres profundas, quæ saltem ratione magnitudinis, & quod vlcus aliud latius, aliud angustius, aliud superficiarium, aliud profundum est, discernuntur.

Signa Diagnostica.

Subiectum, figura & magnitudo vlceris in oculo visui ferè patet. Si vlcus in cornea consistat, præcessit pustula alba, & in præsentia vlcusculum album apparet in nigro oculi, cum ob proprium corneæ colorem album, quod

quod διαφανὲς eius terminatum album apparet, tum ob saniem albam sub cornea collectam. Si exulcerata sit tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conspicitur, ob venas eius tunicæ sanguine repletas.

Prognostica.

1. Vlcus corneæ tunicæ periculosius est, quam adnatæ, quod tamen ipsum etiam in adultis ægerrimè sanatur; & corneæ vlcus, quod è regione pupillæ consistit, adhuc periculosius est: quia post vlcus sanatum relinquitur cicatrix opaca, quæ visionem lædit; aut si rumpatur tota tunica; fit effluxus humoris aquei aut vueæ procidentia. Imò Platerus refert, se vidisse aliquando quatriduo post inflammationem oculi in vlcus conuersam ex vtróque oculo humorem crystallinum effluxisse, & in barba hæsisse. Sed credibile est, non solùm externas illas oculi tunicas, sed totum ferè oculum tum inflammatum fuisse.

Humoris crystallini effluxus.

2. Vlcus, quod foras rumpitur, non ita periculosum est, quàm quod intrò rumpitur: Quoniam externa omnia tractari commodius possunt.

Indicationes.

Vt aliarum partium vlcera, ita etiam vlcus in oculo indicat, solutam vnitatem vniendam esse; si quid imminutum, id regenerandũ, & locum cicatrice claudendum esse. Hæc vt præstari à natura queant (Naturæ enim opus est, non artis, partem aliquem regenerare, conglutinare & consolidare) medici officium est, impedimenta actionis illius naturæ remouere. Materia igitur fluens ad oculum est diuertenda & euacuanda, sordes detergendæ, dolor, si adsit, mitigandus, natiua oculi temperies restituenda & conseruanda. Atque ita, vt aliarum partium, ita & oculorum vlcera imprimis requirunt detergentia & exsiccantia. Quantum tamen ad materiam medicamentorum, non parùm ab aliorum vlcerum medicamentis medicamenta in oculorum vlceribus differunt, ob differentiam naturæ ipsius partis. Cum enim oculus sit exquisito sensu præditus, ob εὐαισθησίαν illam medicamenta sint lenia & temperata, sine asperitate & mordacitate, cuiusmodi sunt, quæ primum in hac qualitate gradum non excedunt.

Quæ

Quæ si simul adstrictione careant, detergendo quoque proderunt. Sordidis tamen vlceribus paulò valentiora adhibeantur, teste Galeno, 4. *de compos. med. s. l. cap.* 3.

Curatio.

Vniuersalia igitur, de quibus in ophthalmia diximus, præmittenda, simúlque medicamenta fronti & temporibus applicanda, quæ influxum humorum prohibeant, ex aqua rosarum, plantag. bolo armeno, sanguine draconis, acacia, albumine oui & similibus. Hinc Topica conuenientia oculo imponenda. Et quidem si vlcus cum inflammatione adhuc sit coniunctum, ea conueniunt, quæ in ophthalmia sunt proposita. Cataplasma ex ouo integro cum rosaceo & vino tepidum lana exceptum, Sief album. Sequentibus diebus fomenta fiant ex rosis, meliloto, fœnugræco, quibus nonnunquam semen papau. addere licet. Non minus enim doloris quam inflammationis, habenda ratio. Ideoque etiam dolorem lenientia admiscenda, quæ *infrà cap.* 23. de dolore oculorum proponentur. Admiscenda etiam ea, quæ aliquantulum detergunt & siccant, qualia sunt, sacchar. mel, crocus, myrrha, & collyria de olibano, quorum multæ reperiuntur descriptiones à Galeno, 4. *de composit. medic. s. l.* Paulo Ægineta, Aëtio & Alexandro propositæ. In vsu tamen frequentiore est Sief de thure Rhasis, quod est Almansorem describitur, paratúrque ex Ammoniaci, Sarcocollæ ana ʒ. v. thuris ʒ. x. croci ʒ. ij. quæ omnia excipiuntur mucilag. fœnugr. atque in collyrij formam rediguntur.

Commendatur etiam valde aqua è fragorum partibus tribus, sacchari parte vna, vbi prius per octiduum in B. digesta & postea destillata fuerint. Efficacius mundat myrrha, tutia & tandem marrubium.

Vbi autem vlcus solum est, nec ei inflammatio vel dolor coniunctus, sed saltem illud duplex excrementum tollendum, tunc præcipuè desiccare decet cum aliqua detersione, quæ maior vel minor esse debet, prout maior vel minor sordium copia. Talia sunt Tutia præpar. Corallium, Aloë, Sarcocolla, quæ commodissimè in nodulo è linteo raro in aqua Euphragiæ vel alia conueniente

infunduntur,nodulúsque postea exprimitur.Purgant etiam vlcus hydromel & syrupus de rosis siccis.

Vbi vlcus mundatum fuerit,adhibendum Sief de plumbo Rhasis;primò in lacte muliebri, deinde cum aqua conueniente vsurpatum. Vtile etiam est saccharum & oleum ♄ni.Cicatricem etiam efficaciter inducit Sief album Rhasis Eleiser vocatum.

Vel sequens ex thure. ℞. *Thuris* ʒ. x. *gummi ammoniaci, sarcocollæ an.*ʒ. ß.*croci* ʒ.ij.Cũ *succo fœnigræci* F.s.a.Collyriũ.

Vel sequens de plumbo. ℞.*Plumbi vsti & loti, æris vsti, tutiæ præp.gummi tragacant.an.* ʒ. j. Cum *aq. Euphragiæ* F. Collyrium.

Vel ℞. *Corallor. rubr.præp.C.C.vsti præp.an.*ʒ.j.*cerussæ lotæ* ʒ.ß.♁ *crudi* ʒ.ß.Cum *melle rosaceo* F.Linimentum.

Pertinet huc etiam aqua ophthalmica, cuius Crollius mentionem facit,& hoc modo paratur.

℞.*Succum chelidoniæ è fl.& foliis verno tempore collectum, eiusque bonam quantitatem in B.digere,donec depuretur.*

Deinde ℞.*Mense Iunio* ☀ *&* ☽ *in cancro coniunctis cancror.(alij malunt in plenilunio)*nu .xx. *& resectis extremis pedum & caudarum durioribus crustis,contunde in mortario, vt succus inde exprimi possit,quem cum succo chelidoniæ depurato coniunctum destilla ex Balneo.*

Aqua Ophthalmica Crollij.

Quod si de vuæ procidentia metuatur, statim albumen oui cum globulo ex stuppa cannabina,vel lana aqua rosarum madida applicetur.

Habétque Rhases,*c.proprio*,quatuor collyria, quæ in vlceribus oculorum,si quódque suo tempore applicetur,magnæ sunt efficaciæ.Collyrium primum de thure ad maturationem & absterfionem est compositum. Mollit enim & maturat,quæ discuti nequeunt.Sief secundum de plumbo generat carnem & vlcus explet. Sief tertium carnem perditam instaurat, vuæ exitum prohibet & cicatricem extenuat.Sief quartum fortius adstringit & glutinat,ac imprimis vtile est,cum metuitur, ne post vlcus magnum vuea procidat.

Diæta.

Diæta ex superioribus de Ophthalmia satis patet. Hoc

saltem

ſaltem de decubitu notandum,vt æger in principio iaceat ſuper latere ſano, ne maior affluxus humorum ad oculum fiat. Suppurato autem iam vlcere & rupto, ſuper latere affecto æger cubet,vt facilius & promptius ſanies effluat. Si tamen vlcus magnum ſit, vt ruptura corneæ & effuſio humoris aquei metuenda ſit,ſupinum decumbere præſtat.

CAPVT XIX.

De Cancro Corneæ.

INterdum in cornea tunica etiam Cancer exoritur, ex materiæ melancholicæ aduſtæ corruptione. Non multum diſſimile malum eſt, quod Græcis ἀνθράκωσις dicitur, vlcus ſcilicet κακοήθες in cornea tunica, quandoque etiam in palpebra,quandoque in vtraque. *Cancer corneæ.*

Cauſſæ.

Cauſſa huius mali eſt atra bilis, ſequitúrque hoc malum diuturnas ophthalmias,quarum cauſſæ atra bilis permiſta eſt,& mulieribus,quibus menſes ſubſiſtunt,accidir.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hoc malum,quod vlcuſcula nigra, parua, dolorifica,cicatricem non admittentia, venas liuidas exiguas varicoſas habentia apparent. Percipitur dolor, qui partibus vicinis communicatur, & vſque ad tempora extenditur,humórque paucus,tenuis & acris effluit;dolor ad acriorum medicamentorum vſum valdè exaſperatur, Appetitus deiicitur.

Prognoſticum.

Malum hoc plerumque & ferè ſemper incurabile eſt,ac in vicinas partes ſerpit, ægrúmque viſu priuat,& tandem mortem affert.

Curatio.

Etſi verò malum ferè incurabile ſit: tamen ne æger omni auxilio deſtituatur,mitigatio quædam eius & palliatio,vt loquuntur,tentanda eſt.Bilis atra videlicet euacuanda eſt epithymo, polypodio, lapide Lazuli. Eiuſdem acrimonia & malignitas temperanda, quem in finem

etiam lac exhibetur. Oculo imponitur & instillatur aqua mellis croco mixta, addito albumine oui, de quo videatur Aëtius, *Tetrabibl. 2. sermon. 3. cap. 31.* Exemplum cancrosæ excrescentiæ ad pilæ quantitatem, & medicamenta ad eius mitigationem adhibita descripsit Forestus, *lib.* 11. *obseru.* 21.

Interdum cancrosi tales tumores, totum oculum corrumpunt, qui non nisi excisione & extirpatione curari possunt; cuius rei historiam notatu dignam habet Guilielmus Fabricius, *Centur.* 1. *obs.* 1.

CAPVT XX.

De Vulneribus Oculorum.

Vulnera oculorũ. SI cornea vel adnata vulnerata sit, primò si opus, euacuandum est totum corpus per phlebotomiam vel purgationem, prout vsus postulat. Et imprimis venæ sectio necessaria in magnis oculorum vulneribus; cum vix aliud efficacius initio sit auxilium. Purgantia, præcipuè bilem vsurpanda; vt & medicamenta bilem alterantia, refrigerantia & caput respicientia; cum bilis aliorum humorum sit ad caput vehiculum. Statim verò ipsi oculo repellentia adhibeantur ex albumine oui benè conquassato cum aqua rosar. cui pauxillum boli armeni addi potest. Sequentibus diebus album oui cum Sief albo misceatur.

Vel ℞. *Album. ouor.* ij. Conquassentur cum *aqu. tormentil. rosar. an.* ℥. j. *adde alumin. croci an.* ℈. j. M.

Eadem repellentia temporibus & fronti imponenda. Ad inflammationem prohibendam & dolorem leniendum, Cataplasma ex meliloto, capitibus papaueris, croco & pane imponi potest. In Cataplasmatis tamen adhibendis animaduertendum, ne oculus eorum pondere oneretur. Ideóque solum super palpebram imponenda, vt oculus aperiri, & lachrymæ & sordes effluere possint. Leniter quoque oculus detergendus, ne dolor inferatur. Postea addatur collyrio albo Sief de plumbo, semper eius quantita

quantitatem augendo, donec ſolo hoc ad vlcus carne implendum vti tempeſtiuum ſit.

Vel ℞. *Ceruſſ.amyli an.*ʒ.ij.*thuris* ʒ.j. ß.*ſarcocollæ* , *tragacanth.an.*ʒ.j.*camphoræ* ʒ.ß.

Infundantur in aqu. roſar. hinc vaſe clauſo in Balneo coquantur & colentur.Colatura vſui ſeruetur.

Vel ℞. *Gummi Arabic. aqua. roſar. diſſol.* ʒ. iij. *cremoris rad.conſolid. maior.* ℥. j.ß. *Pulueris ſubtilis thuris* , *aloes lotæ*, *an.* ℈. j.M.

Vel ℞. *Sief alb.Rhaſis ſ. opio*,ʒ.j.ß.*Aq. roſar.* ℥. j.ß. *albumin. ouor.* ʒ. ij. *tutiæ præp.*ʒ. ß. M. in mortario marmoreo vel plumbeo.

Poſt diem ſeptimum magis ſiccantia & detergẽtia conueniunt,quæ faciunt , ne caro craſſa ſed tenuis generetur.

Vt ℞. *Myrrh.ſarcocoll. lacte nutritæ an.* ʒ.ß.*tutiæ præpar.* ʒ.j.*mell.roſat.q.ſ.*F.Linimentum.

Valde commendatur & hoc : ℞. *Bol.armeni* ℥. j. *tutiæ*, *ſang.dracon.gummi Arab.an.*℥.ß.*aq.roſar.*℔.j.

In vitro clauſo bulliant in B. M. vel vaporoſo per horam.Poſtea adde ſucci mali punici ℥.j. & colentur. Colatura ter & quater in oculum inſtilletur.

Inter recentiores Chirurgus quidam hoc commendat. ℞.*Mell.opt.*℔.ß.*ſucci roſ.rub.*℥.iiij.*ſucc.*ʒ.ß.*viridis æris* ʒ.ij.

Deſtillentur in Balneo & liquoris huius guttæ ij. oculo ſæpe inſtillentur. Eidem liquori addi poteſt mucilago ſem.fœnigræc.& vitellus oui vnius,& Cataplaſmatis loco oculo imponi. Ab Euſtachio Rudio ad oculorum vulnera valde commendatur pars illa albuminis oui,quam *gallaturam* vocant,de quo videatur infra *cap.23.*

Commendatur etiam hic aqua Ophthalmica Crollij, ſuprà *cap.*18.deſcripta ; vt altera, quæ fit ex albumine ouorum ad duritiem coctorum in Balneo liqueſcente.

Commendatur & oleum rubrum ♄ni.

Tandem vt cicatrice vulnus claudatur, Sief Rhaſis Eleiſer ex vſu erit.

Si cum oculi globo etiam palpebra vulnerata ſit,cauendum,ne palpebræ cum oculo agglutinentur.Ideóque oculus interdum circumuoluendus , & oculo duplicatum vel

triplicatum auri folium, vel ſubtiliſſima auri lamina imponenda.

CAPVT XX.

De Ruptura corneæ.

INterdum vulnera tam altè penetrant, & vlcera tam profunda ſunt, vt corneam tunicam totam erodant; interdum & ab aliis cauſſis cornea rumpitur, ita vt humor aqueus effluat, & interdum ipſa tunica vuea procidat, de quo poſtea.

Cauſſa videlicet rupturæ corneæ eſt vel interna, præcedens ſcilicet vlcus, aut magnus humorum affluxus, à quo oculus ita diſtenditur, vt medius crepet & humores effundantur; cuius rei hiſtoriam adnotauit Ambroſius Paræus, *lib.6.cap.*13. vel externa, vt punctura aut vulnus.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſum viſui patet, præſertim ſi humor aqueus effluat, vel vuea procidat.

Prognoſtica.

Malum hoc quò maius eſt, eò periculoſius eſt. Si enim tantum ſit, vt vuea procidat, plerumque malum incurabile eſt, vt poſtea dicetur; cùm non facilè ſit vueam prolapſam intrò reponere. Si verò vulnus ſit anguſtum, minus periculi habet. Etſi enim humor aqueus effluat, & inde viſus aboleatur: tamen aqueus humor regeneratur, quo inſtaurato viſus etiam reſtituitur. Huius rei exemplum habet Galenus, 4. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. & Langius, *libr.* 1. *Epiſtola* 7. Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. cauſſ. lib.*2. *cap.* 28. Coiter, *in obſeru. Chirurg.* Atque ipſe etiam tale exemplum obſeruari in puero, qui cum cuſpide cultri oculum læſiſſet, vt humor aqueus afflueret, & cornea inde tunica nonnihil corrugaretur, viſum illius oculi amiſit, quem tamen paulatim humore aqueo reſtituto iterum recuperauit.

Nota.

Curatio.

Cum vulnus partium ſolutarum vnionem indicet, nulla alia

alia cura rupturæ corneæ erit, quam vulnerum & vlcerum oculorum. Instilletur videlicet in vulnus penetrans corneam vel adnatam oui albumen cum tutia præparata mixtum. Et vt vueæ procidentia præcaueatur, oculo fomentum imponatur ex adstringentibus sine asperitate, vt floribus rosar. foliis rubi, virgæ pastoris, polygon. coctis in vino adstringente, aut si calor adsit, in aqua pura.

Vel Cataplasma imponatur ex flor. rosar. & cydoniis in vino adstringente coctis cum acaciæ ℈.ij. & croci ℈.ß.

Valentiora sunt hypocystis, balaustia, gallæ immaturæ. Vel tale Collyrium paretur.

℞. *Aloës lotæ, tutiæ præpar. sarcocoll. an.* ℈.ß. *spicæ, croci, sacchar.* ♄*ni an.* g̃.v. ☿ *ij* ℈.j. Cum mucilag. tragacanth. & fœnigr. F. Collyrium.

Alij hoc commendant: ℞. *Aq. consolid.* ℥.iij. *gummi Arab. thuris an.* ʒ.j. *ocular. cancri* ʒ.ß. *balaust.* ℈. j. M. super igne & colentur. Colatura oculo instilletur.

CAPVT XXII.

De Suggillatione Oculorum.

QVam Suggillationem oculi vel maculam eiusdem rubeam appellant, Auicennæ Altarfati est, Græcis ὑπόσφαγμα, ὑπόχυσις αἱμάτωδης, & αἱμάλωψ. Galeno etiam ὑποφθάλμιον, nonnullis ὑπώπιον vocatur per ω & ι scriptum, quod alij tamen de faciei potius & partium cauarum sub oculis, quæ ὑποφθάλμια Hippocrati sunt, cruenta ex ictu vel lapsu suffusione exponunt. *Suggillatio oculorum.*

Est igitur hoc malum ex genere τῶν ἐκχυμωμάτων, teste Galeno *initio 5. de Com. Med. s. l.* quæ fiunt, quando circa cutem vasis contusis aut ruptis sanguis in spatia circumiacentia effunditur, non quidem aceruatim, aut ex grandioribus venis per διαίρεσιν & ἀναστόμωσιν exit, sed lentè per διαπήδησιν, vel ἀναστόμωσιν è minoribus transsudationis specie, vbi & progressu temporis liuescit & denigratur. Ita suggillatio oculi est, sanguinis ex ictu vel lapsu,

ruptis aut contusis vasis vel alio modo apertis in oculorum tunicis, Adnata vel Cornea, in easdem effusio, colore primum rubeo, postea liuido vel nigro, quem mortuum tum sanguinem appellant. Cui malo & hoc accidit, vt si corneam magis occupet, obiecta omnia colorem ad rubrum vergentem præ se ferant. Nam & ad corneam venulæ porriguntur, ea parte, qua Iridem spectat; & ex vicinis vasis sanguis in eam effundi potest. Et quidem sanguis ille interdum in Adnatam, interdum in Corneam, interdum in vtramque effunditur.

Caussæ.

Caussa contusionis & ruptionis in his tunicis plerumque est externa, videlicet ictus aut plaga, aut clamor vehemens, vel tubarum inflatio, ob quam venæ tensæ aperiri possunt; Nonnunquam etiam interna, vasorum scilicet repletio à sanguinis copia, vt effusio eius fiat, aut sanguinis ipsius feruor & acrimonia, vt per vasorum anastomosin ita excidat.

Differentiæ. Differentiæ huius mali sunt, quod suggillatio alia recés est, quæ rubro colore apparet; alia antiqua, quæ liuido, fusco vel nigro: Sãguis enim extra vasa effusus & proprio calore & spiritu destitutus primò liuescit, postea fit obscurus.

Signa Diagnostica.

Malum hoc visu deprehenditur. Si à caussa sit externa, ab ægro id cognoscitur: Si ab interna, abest externa. Et quidem à sanguinis copia color maculæ rubeus erit; si à feruore sanguinis, ad citrinum verget. Et dum cornea suffusa est ægris, quæ cernunt, rubra esse videntur.

Prognostica.

1. Malum hoc non difficulter in initio curationem recipit; quoniam vitium vasorum in oculo exiguum est.

2. Sanguis extra vasa effusus tandem corrumpitur & nigrescit, ægerriméque discutitur.

Curatio.

Sanguis è vasis effusus discutiẽdus est. Ideóque si maior eius affluxus metuatur, venę sectione & purgatione, si opus, præmissa, principio parum de adstringentibus discutientibus permiscendum; ne sola discutientia plus sanguinis è

vasis

vasis attrahant, qualia sunt aqua fragorum, rosar. salic. caprifolij, plantaginis, myrtillorum.

Vbi autem effusio iam subsistit, & venæ ad suam naturam redierunt, sola discutientia conueniunt. Atque hæc ipsa inter initia, dum malum recens est, leniora esse debent; cum sanguis, qui effusus est, nondum conuersus sit in grumum, sicut hac de re docet Galenus, *5. de compos. med. s. l. cap. 1.*

In validiorum deinde vsu caueatur, ne acrimonia sua apertis venarum osculis sanguinem maiore copia proliciant.

Galenus ergo fotum initio vsurpat ex decocto fœnigræci & meliloti. Deinde collyrium Nili, *in 4. de compos. med. s. l.* quod primum excipit aqua, ad inflammationem inhibendam, postea decocto meliloti & fœnigræci ad sanguinem, qui effusus est, discutiendum. Venis tandem per adstringentium vsum clausis, fomentum probat è solo fœnigræco, spongiam item infusam in melle, & collyr. è myrrha cum decocto fœnigræci.

In 4. de compos. med. s. l. cap. 8. statim in initio mali sanguinem columbinum, eum præsertim, qui ex teneris pennis exprimitur, (alij aperta vena sub ala sanguinem extrahunt) instillare iubet, tum ad inflammationem compescendam, tum ad sedandum dolorem, quo tempore & albumen oui probat. Postea ad vitellum oui accedit cum vino, & ad melilotum cum vino. Potest & columbarum sanguis tum adhiberi, qui ob salem, qui ei inest, etiam vim discutiendi habet. Vtilis etiam est sanguis palumborum, turturis & hirundinis. Valet & lac muliebre calidè cum modico thure instillatum, & brassicæ folia cocta atque trita cataplasmatis forma imposita, & caseus recens parum salsus, qui mixtam habet facultatem, emplasticam quidem ex seipso, discutientem verò & nonnihil adstringentem ex sale: vt non absurdum sit eo in principio vti, teste Galeno, *in initio 5. de compos. med. s. l.*

Inueteratum malum & nigrescens fortiora remedia postulat, vt succum raphani, succum absinthij vel hyssopi, vel origani cum melle, myrrham, nitrum. Galenus ex Archige- *Hyssopi facultas.*

Nota. ne hyssopi comam tritam & linteo panniculo seu nodulo illigatam in feruentem aquam demittit, nodulúmque postea oculo tepidè admouet. Ita enim cruor elicitur adeo, vt linteolo adhæreat. Idque etiam verum esse, se expertum scribit Iohannes Riolanus. Commendatur & absinthium recens cum lacte muliebri & aqua rosar. cataplasmatis forma impositum. Succum etiam radicis sigilli Salomonis, seu ex recenti radice, seu sicca vino macerata expressum, seu ipsam radicem contusam, suggillationes feliciter curare supra diximus. In declinatione morbi etiam fel auium adhiberi potest, & fel vulturis imprimis, & fel arietis valdè commendatur, vt & crocus, myrrha, aloë. Exempli gratia.

℞. *Croci* ℨ.ß. Teratur cum *vini albi* s.q. adde *myrrhæ* ℨ.j.ß.

Iterum terantur, donec consistentiam linimenti acquirant.

Cui add. *mellis virginei* ℨ.ij.

M. pro linimento, quod linteo inunctum oculo imponatur, & ter quotidie renouetur. Nonnulli fimum columbinum in cinerem comburunt, quem cum aceto subigunt & exsiccant, ac rursum cum succo fœniculi, vel morsus gallinæ temperant & imponunt. Plurimum etiam commendatur aqua fragorum viridis, quæ hoc modo paratur.

℞. *Fraga bene matura, q.v.*

Aqua fragorum viridis. Indantur pelui aurichalceæ vel cupreæ, vt vltra medium repleatur, adspergantur sale trito, & cooperta in cellam per octiduum collocentur, & appenso in patellam inclinatam filo laneo aqua viridis in subiectum vas recipiens colligatur, de quo liquore mane & vesperi gutta vna oculorum angulis instilletur. Auicennas in contumaci malo ascendit ad medicamentum ex vna parte sinapi, & duabus caricarum confecto. Laudant & nucem rancidam atque oleosam cum melle subactam, de qua aliquid in oculum immittunt repetendo ternis semper horis. Commendatur & aqua vitis, quæ verno tempore ex palmitibus præcisis exstillat. Ad antiquam suggillationem discutiendam vtilis est, & radix ari rasa & cum melle subacta imposita.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De dolore oculorum.

CVM morbos, qui duræ & corneæ tunicæ accidere solent, iam absoluerimus, proximum est, vt symptomata, quæ in iisdem contingere solent, addamus; quæ sunt dolor & color vitiatus. Verùm cum de colore cap. præced. & 18. dictum sit, hoc capite de dolore oculi tractabimus, qui etsi vulgo toti oculo tribuatur, ipsi tamen præcipuè ob tunicas externas conuenit.

Est videlicet Dolor oculorum tristis eorum sensatio à solutione continui membranæ adnatæ & corneæ. Caussa solutionis continui est vel interna vel externa. Interna est humor, vel copia vel acrimonia continuum soluens; quò plerique etiam referunt spirituum flatuosum. Externę caussæ variæ sunt, ictus & percussio, ventorum flatus, præsertim Borealium, aërque nimis calidus vel frigidus, puluis, fumus, arenulæ, festucæ, animalcula, vapor & succus cœpæ, allij & simil. quæ caussæ pleráque in ophthalmia sunt propositæ; cum dolor plerúmque ophthalmiæ sit symptoma. *Oculorũ dolor.*

Signa Diagnostica.

Et quidem ipse dolor ex relatione ægri patescit. Ex relatione eiusdem caussæ externæ innotescunt. Caussæ verò internæ iis signis, quæ supra de Ophthalmia fuerunt proposita, patefiunt.

Prognosticum.

Dolor oculorum acerbissimum malum est; cúmque maioris affluxus sit caussa, Ophthalmiam auget, & sæpe cœcitatis autor est. Item vigilias excitat, virésque valde deiicit.

Curatio.

Itaque etsi commodissimè tollatur dolor, sublata caussa, à qua pendet, & proinde doloris oculorum eadem ferè curatio sit, quæ ophthalmiæ: quia tamen dolor sæpe vrget, tum principali morbo nonnihil posthabito, aut certè antequam is planè tolli possit, statim, facta aliqua euacuatione,

Dolorem oculi mitigantia. cuatione, & diuersione, de dolore mitigando cogitandum est. Adhibendum videlicet albumen oui exactè conquassatum; vel solum, vel cum aqua rosarum, aut lacte muliebri mixtum. Et imprimis pars illa albuminis, quam Itali *Gallaturam*, Germani *das Ropchen* nominant, vsurpanda, quę ex pluribus ouis colligenda, vt eius sufficiens copia haberi possit, quam valde commendat Eustach. Rudius, *Pract. lib.* 1. *cap.* 20. *Admirabilissimum*, inquit, *tum in dolore, cum in vulneribus oculorum est remedium illa pars albuminis, quam Gallaturam vulgò appellant, quæ debet exactè prius conquassari.* *Nota.* *Hoc remedium bonus quidam Practicus, qui eo solo omnia oculorum vulnera ferè curabat; Dei virtutem appellabat.* Lac quoque muliebre vel asininum recés mulsum oculo instillari, vel, quod tutius, supra oculum imponi potest. Non diu tamen, vt supra etiam dictum, in oculo relinquendum, sed singulis horis innouandum, ne mora corrumpatur, arescat, acriúsque euadat.

Vtile est & pomum dulce maturum cum saccharo coctum & oculo applicatum. Vel sumatur pomi dulcis assati ℥.ß. camph. g̃. xv. croci g̃. v. & cum aqua rosarum, & cum lacte fiat cataplasma.

Prodest & mica panis albi in lacte muliebri infusa, addito momento decoctionis papaueris vel emulsionis sem. papaueris: vitellus item oui cum lacte & aqua rosarum, vel ouum integrum cum aqua rosarum contusum. Et decoctum fœnigræci, quod Galenus parare docet, *in* 1. *de med. facil. parab. cap.* 10. Medicamentum item ex oui luteo, mica panis & ol. rosaceo. Cauendum tamen, ne oleum oculos ingrediatur, quod dolorem augeret.

Valentiora sunt, succus vel decoctum lactucæ, solani, rad. vel pomor. mandragoræ, capit. papauer. albi, emulsio sem. papau. albi, facta cum lacte muliebri, Opium, Sief album cum opio. Sed Auicennas Opiatis nonnisi in acerbissimo dolore vtendum censet ex materia subtili & corrodente, vbi syncope & virium extrema deiectio metuitur.

In quo tamen casu vsus talium moderandus est, quod visionem vehementer lædant, teste Galeno 3. *m.m. cap.* 2. & 12. *m.*

12. *m. m. cap. vlt.* Et omnino præſtat fluxionem ab oculis auertere per venæ ſectionem, purgationem, & aliis modis; Cum opiata ſæpe ſine iſtis auxiliis adhibita dolorem potius exaſperare, quam lenire compertum ſit: Cuius rei exemplum refert Chriſtophorus à Vega, *Art. med. lib. 3. ſect. 2. cap. 1.*

CAPVT XXIV.

De Pure ſub Cornea.

CVM pus ſub cornea ante vueam, vel cryſtallinum colligitur, vt viſus impediatur, Græcis appellatur ὑπόπυον, per ο & υ ſcriptum. Fiat etiam aliquando, cum ab vlcere profundiore pus defluens & inter tunicas delatum in circuitu Iridis figuram vnguis reſecti refert, atque tum ὄνυξ, vnguis nominatur: Nonnulli à ſimilitudine, quam habet ſemicirculi, Lunellam, nominant. Fit autem ὑπόπυον, dum tumor ſiue corneæ ſiue vueæ in abſceſſum degenerat, vt materia purulenta eo loco conſiſtat. Aëtio non ſolum ex effuſſo & ſuppurato per inflammationem ſanguine fit, ſed etiam citra inflammationem & exulcerationem, vbi dolor capitis, aut lippitudo, aut ſuggillatio præceſſit. *Hypopyum.*

Si enim ſanguis ſuppuretur, dolor exoritur, qui prius non aderat, & oculus quodammodo inflammatur, ac color ſanguinis in albedinem mutatur.

Signa Diagnoſtica.

Si pus inter vueam & corneam continetur, exactius illud conſpicitur, & affectus oculus ſano eminentior apparebit. Pus autem eſſe cognoſcitur ex præcedente inflammatione, lippitudine, aut ſuggillatione. Moto etiam & concuſſo capite aut oculo pus manifeſtè ſub cornea ſimul commouebitur. Viſus quoque ſolet intercipi, adeſtque dolor pulſatorius, & color oculi rubeus.

Curatio.

Indicatio curatiua eſt, pus euacuandum eſſe Aëtius igitur *tetrab. 2. ſermon. 1. cap. 28.* præmiſſis vniuerſalibus, collyriis vtitur ad inflammationes deſtinatis, in principio ſcilicet,

cet,cum materia ad pus tendit,quæ cum albumine oui,aut lacte instillat.Exacto tertio die fomenta adhibet per spongiam vel linteum leniter discutientia. Quæ enim vehementer discutiunt,& exsiccant,quod tenuius est,euacuant, quod crassius relingunt & indurant, vt resolui deinceps nequeat. Iubet etiam vitare adstringentia.Itaque probantur collyria ex melle, myrrha, croco, fellibus animalium cum succo fœnigræci, fœniculi, fumariæ. Item collyrium album de thure. Commendatur quoque radix cucumeris asinini cum melle in cataplasmatis formam redacta & imposita; vt & farina fabarum cum melle subacta. Vtilis est & nux rancida cum melle trita;vt & hyssopus & origanum. Efficax est etiam oleum de linteaminibus, quod & ad oculos exulceratos commendatur.

℞. *Linteum purum nouum & vitri pellucidi puluerisati q.s.*

F. s. s. s. in cucurbita ad dimidium eam replendo, & in cineribus destillentur. Oleum guttatim oculo instillandum.

Vel ℞. *Croci,Aloës,myrrh.an.*ʒ.j.*vini* ʒ. iij. *mellis* ʒ.vj.

Dissoluatur crocus in vino, deinde cum aloë & myrrha misceantur, tandem mel addatur; de quibus in curatione suffusionis dicetur.

Vbi Resoluentia non suffecerint,alia præsidia tentanda. Apud Galenum est,*in fine* 14.*m.m.*quod etiam Aëtius repetit, Medicum quendam Romæ Iustum capitis concussione pus loco suo dimouere solitum, ne visioni obesset. Aëtius acu obliquê siue à latere immissa pus per puncturam Corneæ educit,post albumen oui instillat,ac deinde ouum integrum cum vino mulso conquassatum & molli lana exceptum oculo imponit. Vide Aëtium *loco allegato.*

CAPVT XXV.

De Vueæ procidentia.

Vuea procidentia. POstquam corneæ & adnatæ tunicæ affectiones p. n. explicauimus,iam vueæ vitia explicanda veniunt.Inter

ter quæ primò occurrit. Vueæ procidentia, quæ πρόπτωσις tunicæ ῥαγοειδοῦς vocatur. (nam alia πρόπτωσις totius oculi est, de qua postea dicetur.) Est autem situs præter naturam illius tunicæ à solutâ vnitate corneæ proueniens. Soluitur continuitas vel per vulnera, vel per vlcera, vt antea dictum. Differentiæ siue species mali huius quatuor recensentur ex Ægineta, prout maior vel minor vueæ portio procidit, & ruptura illa callum contraxit, vel non. Si enim parua vueæ portio procidat μυιοκέφαλον dicitur, quod formam capitis muscæ habeant: Si verò maior portio excidat, vt acini vuæ figuram referat, σταφύλωμα: Si verò maxima pars & vsque ad palbebras excidat, μῆλον, id est, Pomum: Si tandem calloso facta fuerit, ἧλος, id est, clauus dicitur. Si vna cum vuea etiam portio quædam corneæ egrediatur, Auicennæ orbicularis ruptura Corneæ vocatur. Estque similis extremitati fusi, quo fila ducuntur, cui spondylus siue armilla est præfixa.

Signa Diagnostica.

Vueæ procidentia facilè visu dignoscitur. Quomodo verò procidentia vueæ à pustula superficiaria corneæ differat, supra in signis pustularum oculi dictum. Nam pustula superficiaria vndique nigra cernitur & exactè rotunda est, nec pupilla diuulsa apparet, vt in vueæ procidentia.

Prognostica.

1. Hoc malum, testibus Græcis, & Arabibus, ægrè admodum curatur; quia non facilè est, vueam intro repellere & ruptam corneam vnire.

2. Minus periculi est in ea procidentia, quæ μυιοκέφαλον dicitur, quam in ea, quæ σταφύλωμα, præsertim si nonnihil sit inueterata. Cæteræ ferè incurabiles sunt.

Curatio.

Medicamenta hîc locum habent Adstringentia sine asperitate, qualia supra de Ruptura corneæ proposita. Quæ species Procidentiæ deteriores & inueteratæ medicamentis non cedunt, eas Paulus, Aëtius & Celsus ferro tentandas esse censent, saltem ad imminuendam deformitatem. Quod quomodo commodè fieri debeat, docet Paulus, *lib. 6. cap. 19.* Aëtius *tetrabibl. 2. serm. 3. cap. 35.* Celsus *lib. 7. cap. 7.*

sub

sub titulo de σταφυλώματι oculi. Sed Auicennas metuit, ne materia ad ſanum oculum feratur, præſertim ſi ille natura ſit imbecillior, & exquiſito ſenſu præditus. Ideò à ferro potius abſtinendum cenſet. Vide Hier. Fabric. ab Aquapend. *de operat. Chirurg. tit. de ſtaphylomate.*

CAPVT XXVI.

De Pupillæ dilatatione.

Pupillæ dilatatio. GAlenus 1. *de ſymptom. Cauſſis cap. 2.* pupillæ, quæ foramen vueæ eſt, ſpeciebus viſibilibus tranſmittendis deſtinatum, quadruplex vitium recéſet, eius dilatationem, imminutionem, in aliquam partem detorſionem, & denique ruptionem. Pupillæ dilatationem & anguſtiam quod attinet, debet pupilla ſeu foramen ita conſtitutum eſſe, vt non nimis ſit amplum, nè externum lumen nimis copioſum admittat, nec etiam nimis anguſtum, vt ſpecies viſibiles commodè admittat. Et cum radij viſibiles recti fortiores ſint obliquis, & obliqui fortiores, quò rectis propiores: in pupilla non nimis ampla pauciores obliqui ingrediuntur, & ita viſio fit perfectior. Per pupillam verò latam ſimul multi obliqui intrant, & ita viſus fit debilior. Etſi verò aliter alij hac de re doceant, & alij quidem foramen nimis anguſtum impedire exitum radiorum ſcribant, ob amplum verò nimis diſpergi radios putent: tamen falſa hæc eſt opinio, quæ præſupponit viſionem fieri radiorum emiſſione. Alij verò ſpiritu animali, qui ad oculum confluit, amplam pupillam minus commodè repleri poſſe exiſtimant. *Nota.* Veruntamen commodior eſt ſententia antea propoſita, quæ pupillæ dilationem & conſtrictionem viſui abeſſe ſcribit, ob luminis externi maiorem vel minorem copiam, quæ pro anguſtiore vel ampliore pupillæ foramine maiore vel minore copia admittitur, qua de re in Inſtitut. *lib. 2. p. 3. ſect. 2. c. 3.* dictum. Cui accedit, quod ſpecies viſibiles in anguſtia pupilla radiis rectis & recto propioribus, in ampla verò obliquis oculos ingrediuntur.

Pupillæ

Pupillæ autem dilatatio, Græcis μυδρίασις, peculiariter dicitur, quasi ἀμυδρίασις, ab ἀμυδρῶς ὁρᾶν, vt etymon ostendit, hoc est, à visione obscura. Pupillæ enim dilatatio semper visui incommodat, siue ab ortu sit contracta, siue post accesserit. Angustia pupillæ non semper, sed quæ naturalis est, potius ad acumen visus facit. Dicitur & pupillæ αὔξησις & πλατυκορία, ab ampliatione pupillæ. Morbus est in vitiata conformatione, hoc est, in via siue meatu præter naturam dilatato, quando scilicet pupilla seu foramen illud, quo vuea tunica, ad species visibiles admittendas donata est, ita præter naturam versus Iridis circulum ampliatur, vt visio hac de caussa lædatur. Non solum enim obiecta omnia minora apparent intuenti ægro, sed & imbecillior fit visio, atque æger etiam ex mediocri interuallo obiecta non exacte cognoscit. In clara etiam luce non satis acutè videt. Cuius rei caussam quidem, vt modò dictum, nonnulli esse dicunt, quòd amplius pupillæ spatium non ita impleatur à spiritu animali, prout opus erat, & quod spiritus animalis dispersus radios procul emittere nequeat. Sed malè hi præsupponunt, quod visio fiat spirituum emissione. Caussa verò huius rei duplex est. Prior, quod externi luminis copia nimia in oculos per pupillæ foramen amplum admittitur, quæ visioni officit, vnde etiam, qui exactè aliquid inspicere volunt, oculis conuenient. Deinde, vt ab opticis docetur, radius perpendicularis est fortissimus, obliquus debilior, & tantò fortior, quantò minus obliquus. Ideóque cum in ampla pupilla radij obliqui multi incidant, non mirum est, visionem fieri debiliorem.

Caussæ.

Caussa dilatationis pupillæ alia natiua est, vbi à primo ortu contractum est hoc malum: alia aduentitia: atque hæc vel interna vel externa. Interna proxima Galeno, 1. *de sympt. caussis cap.* 2. est tensio vueæ tunicæ. Tenditur autem vuea vel per se ob intemperiem siccam citra humoris aquei consumptionem, à vigiliis diuturnis, febribus ac similibus exsiccantibus: non aliter, atque perforata coria, cum exsiccantur, patentiora foramina acquirunt,

quo ſimili Auicennas rem declarat:vel per accidens à ſubdito ſpiritu vel humore in modum vtris inflata aut diſtenta; quod & ab aqueo oculi humore ſupra modum aucto fieri poſſe docent; Auicennas etiam à tumore ſeu apoſtemate vueæ illam extendente. Aëtio ſimpliciter eſt allapſus humorum, qui aut aceruatim aut paulatim ad oculum feruntur, & citra ſenſum vueam diſtendunt, vt pupilla dilatetur.

Externa cauſſa eſt ictus aut caſus ab alto, cuius vi vuea tunica vel tenditur, vel planè rumpitur. Ad quas etiam referri poteſt anhelitus retentio in parturientibus, vt docet Auenzoar, *lib.* 1. *Tretrabl.* 8. *cap. propr.* quia in anhelitus illa retentione & enixu ſpiritus multi ad oculos confluunt, qui etiam humores & flatus ad oculos impellunt. Accidit hoc malum pueris magis propter tunicarum debilitatem: iis quoque, qui magnos habent oculos.

An ſiccitas ſit cauſſa dilatationis pupillæ.

Verùm de ſiccitate, quam modò inter cauſſas dilatationis pupillæ retulimus, inter autores controuerſia eſt, & dubitatur, an illa pupillæ dilatationem inducere poſſit. Galenus equidem, *loco allegato*, hanc cauſſam proponit: verùm eam prætereunt Aëtius, Ægineta, Actuar, Et Rhaſes, 2. *Contin.* Galeni opinionem reiicit; videturque ei ratio adſtipulari; ſiquidem ſiccitas potius videtur conſtringere & coarctare, quam dilatare. Verum notandum, vueam poſſe humectari & exiccari vel vt pars ſimilaris eſt, vel vt organica. Humectatur vt pars ſimilaris, quando per totam ſubſtantiam ipſius tunicæ diffunditur humor; vt pars verò organica, quando meatus ſaltem & foramen vueæ repletur humore. Contra exſiccatur vt pars ſimilaris, quando tota ſubſtantia vueæ exſiccatur; vt pars verò organica, quando humiditas meatibus incluſa abſumitur. Itaque ſi vuea tunica vt pars ſimilaris humectetur, fit pupilla anguſtior; quia tota vueæ ſubſtantia humectata & in ampliorem mollem extenſa coarctat foramen vueæ: Si verò humectetur vt pars organica, ſeu potius ſi meatus ille humoribus oppletur & diſtenditur, pupilla quoque dilatatur. Si verò exſiccatur vt pars organica, ſeu potius ſi humor in meatu abſumitur, ille in ſe concidit,

Nota.

dit, & hinc foramen vueæ amplius redditur, sicut coria & alia corpora exsiccata dehiscere interdum videmus.

Differentiæ.

Differentiæ huius mali sunt, quod aliàs dilatatio parua est, non multum excedens limites naturales; alia magna, vt iridis etiam circulum contingat: alia per ἰδιοπάθειαν genita in oculo, alia per συμπάθειαν capitis ex vehementi eiusdem dolore aut alia affectione.

Signa Diagnostica.

Malum hoc oculis intuentium patet; præcipuè si medicus antea oculos ægri inspexerit. Si verò, quæ latitudo pupillæ oculi sani fuerit, Medico notum non est, videndum, an visus simul cum latitudine pupillæ lædatur. Commune enim accidens est, quod minus acutè vident; & iis res omnes visæ minores, quam, sunt, apparent, ob caussam antea positam. Accedit, quod tales homines, cum aliquid intueri volunt, oculos nonnihil comprimunt & veluti conniuent. Pro magnitudine autem dilatationis visus plus vel minus offenditur. Præterea videndum, an vna saltem sit dilatata, an vtraque. Nam si vna saltem sit dilatata, certum est, eam affectionem morbosam esse. Si verò vtraque pupilla sit ampla, alterius oculi pupilla consideranda. Si enim altero oculo clauso altera adhuc magis dilatatur, amplitudo ea naturalis est: Si verò non dilatatur, est præternaturalis; quia iam præter naturam pupilla ita dilata est, vt amplius dilatari non possit.

Caussarum signa ex affectionibus præcedentibus haud difficulter cognoscuntur.

Prognostica.

1. Natiua pupillæ dilatatio incurabilis, teste Auicenna; aduentitia ægrè curatur. Nam conformationis vitium in hac parte ars corrigere non potest, & membranosum vueæ tunicæ corpus semel tensum induratur, vt non facilè ad naturalem statum redeat, teste Aëtio.

2. Dilatatio pupillæ ex ſiccitate orta difficulter admodum curatur; quæ verò ex humiditate, non ita difficulter. Galenus 1. *de ſympt. cauſſis cap.* 2.

3. Si poſt capitis dolorem vehementem magna ſequatur pupillæ vſque ad iridem dilatatio, exigua ſpes eſt, ob immodicam materiæ copiam.

4. Quæ à percuſſione oritur, incurabilis eſt, ſi vuea ſit lacerata. Curatio verò aggredienda, vbi ſolum vuea tenditur ab humore ſubiecto.

Indicationes.

Quoniam pupilla vltra modum naturalem dilatata eſt, indicatur remedium foramen contrahens. Si autem à cauſſa præſente fouetur malum, eaque ſit ſiccitas, humectandi oritur indicatio: Si humor aut flatus tendens, is diuertendus & euacuandus eſt.

Curatio.

Græci & Arabes, dum malum ab humiditate eſt & corpus plethoricum, venam ſecant in cubito, idque ideo, vt ſanguis ad oculum confluens reuellatur. Poſtea etiam venas temporum & venas in angulis oculorum ad cauſſam proximam deriuandam. Proſunt & cucurbitulæ in occipitio & hirundines poſt aures applicatæ. Frictiones item deorſum factæ, & alia vniuerſalia, quæ in affectibus oculorum adhiberi ſolent. Inſtituatur quoque purgatio humoris peccantis, ſi opus, vt hactenus dictum. Poſtea vſurpentur materiam illam reſoluentia & vueam leniter adſtringentia. Reſoluunt aqua marina; in quam facies apertis oculis aliquandiu immittatur, aut ſi marina deſit, parum ſalis miſceatur aquæ, aut poſca aquoſa vſurpetur, iubente Aetio. Leniter adſtringunt roſæ, nardus, crocus, pompholyx, ſpondium, item collyrium ex roſis, croco, corticibus thuris, acacia.

Vt ℞. *Roſar. rubr. ſiccar.* ℈. ij. *croci, ſpicæ, cortic. thuris an.* ℈. ß. *tut. præpar. ſpodij, acaciæ an.* ℈. j. In puluerem redacta ligentur in nodulo panni linei rari, & nodulus coniiciatur in *Aq. roſar.* ℥ iij. Tempore vſus nodulus fortiter exprimatur, & aqua iſta oculo inſtilletur.

Vel

Vel ℞. *Gummi Arab. tutiæ, sandarachæ Arab. tragacanth. an.* ʒ.ij. *boli armeni* ℥.ß. *sem. lini, cydonior. croci an.* ʒ. j. *succi granat. è toto* ℥. j. ß. *aqua rosar.* ℔. ß. Macerentur omnia in loco calido per noctem, postea ebulliant hora dimidia & colentur.

Si à multis sit flatibus, vt tubicibus nonnunquam accidit, illi discutiantur. Addenda adstringentia, quæ robur parti adiiciant, vt si fotus fiat ex decocto sem. fœnic. fol. rutæ, aneth, flor. rosar. cimis rubi, fol. myrti & hyperici, quæ decoquantur in aqua rosar. vel myrti admixta vini albi parte quarta.

Si malum sit à siccitate, probantur humectantia, in quibus optimum est lac caprinum recens infusum in vasculum oculo excipiendo idoneum, vt oculus aliquandiu in hoc detentus molliter foueatur.

Vbi à percussione ortum est malum, estque læsio non magna, atque abest inflammatio, facilis est curatio cum Emplastro de farina fabarum, fol. plantag. flor. rosar. quod in principio ad repercutiendum valet; Postea cum Emplastro de farina fabarum Rhasis, quod magis resoluit. Ratione verò materiæ, quæ fluxit, Auicennas sanguinem turturis vel columbarum in oculum instillat: ac tandem ad dissipandum Collyrio è myrrha & fellibus vtitur. Si cum vulnere sit & ruptura vueæ, non curatur. Maior tamen affluxus materiæ prohiberi potest venæ sectione, materiæ deriuatione ac repulsione, & denique oculi roboratione.

CAPVT XXVII.

De Angustia Pupillæ.

DIminutio vel constrictio Pupillæ, Græcis μύωσις, vel vt Galenus 10. *de vs. part. cap.* 5. nominat, φθίσις τῆς κόρης, (nam atrophia toti oculo tribuitur) est angustia præter naturam foraminis vueæ, qua visio læditur. *Angustia pupillæ.*

Est videlicet morbus conformationis, scilicet in via,

quia foramen illud pupillæ anguſtius eſt redditum, quam naturaliter debebat.

Quomodo lædatur viſus in anguſtia pupillæ.

Quomodo autem viſus lædatur in pupillæ anguſtia, non ita planum eſt. Galenus, 2. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. ſaltem viſum aboleri ſcribit, Auenroës, 3. *Collat. cap.* 28. viſum imminui docet. Oribaſius verò, Aëtius, Paulus Ægineta & Actuarius etiam viſionem deprauari & res maiores videri, quam reuera ſunt, ſcribunt. Quam Græcorum ſententiam probabilem putamus; cum certum ſit, eos, qui naturaliter pupillas anguſtas habent, res minores videre poſſe, quas ij, qui latas pupillas habent, diſtinctè cognoſcere non poſſunt. Sed quænam huius rei cauſſa ſit, dubium. Mercurialis non in omni pupillæ anguſtia hoc accidere ſtatuit, ſed tum ſolum, quando anguſtia fit ex laxitate ſeu humiditate vueæ. Tunc enim quia humor albugineus multus eſt, ratione illius multitudinis fieri putat, vt imagines reddantur maiores. Alij docent, quod ſpiritus viſiuus, quantuſcunque is eſt, in anguſtia illa pupillæ collectus & vnitus ſpecies viſibiles quaſi multiplicatas ſub maiore mole apprehendit. Capiuaccius ad ſuperficiem humoris cryſtallini reſpicit, quem in pupillæ conſtrictione deficiente humore aqueo nonnihil cauum reddi autumat, vnde, ſicut in ſpeculo concauo, res maiorem molem præ ſe ferre videntur. Verùm impoſſibile, eſt, vt hac de cauſſa humor cryſtallinus cauus reddatur. Probabilius eſt, cum viſio fiat per receptionem imaginum, in conſtrictione pupillæ per foramen anguſtius ſpecies viſibiles illabentes poſtea in ampliore ſpatio verſus cryſtallinum dilatari, vt rem iuſto maiorem exhibeant. Quemadmodum contra in dilatatione pupillæ ſpecies viſibiles per amplum foramen illapſæ in repleto verſus cryſtallinum ſpatio ſub minori angulo rem viſui minorem apparere faciunt.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima eſt contractio vueæ tunicæ. Contrahitur autem illa, vel cum laxatur à nimia humiditate, qua ab ambitu verſus centrum contrahitur, ſicut in cribrorum & coriorum madefactorum foraminibus accidit (vt enim

tenſio

tensio vueæ tunicæ pupillam dilatat, ita laxatio angustiorem reddit) vel à defectu humoris aquei, siue ex vulnere aut vlcere, siue ex alimenti inopia, quo humore consumpto indigens tunica concidit & corrugatur, ac pupilla angustior redditur; vel denique à pauciore spiritus visiui ad pupillam affluxu, vnde ipsa quoque corrugatur. Paulo caussa est densatio vueæ à siccitate orta; si videlicet exiccatio vueæ à circumferentia ad centrum progrediatur; sin contra, fit dilatatio pupillæ. Aëtius dicit contingere ex periculosis, cuiusmodi ab inanitione fiunt, debilitatibus, aut ex ingenti capitis dolore.

Signa Diagnostica.

Malum per se patet, præsertim si ad sanum oculum fiat collatio. Quoad signa caussarum, si ab humiditate superflua malum est, præcesserunt caussæ humectantes: si à defectu humoris aquei, æger melius videbit in obscuro; quia species visibiles promptius occurrit crystallino, quia à lucis præsentia offenditur. Si à paucitate spiritus visiui, caussæ hunc imminuentes antegressæ sunt. Commune verò huic vitio ex quacunque caussa est, vt omnia maiora videantur intuenti ægro, quam aliàs solent, ob caussam supra propositam.

Prognostica.

1. Naturalis pupillæ angustia bona est, ob caussam antea dictam.

2. Morbi vitio facta mala est: atque insanabilis quidem, si ex insigni & irreparabili defectu fiat humoris aquei, minus noxia, si ex vuea humectata: difficulter quoque sanatur, quæ ex siccitate & inanitione oritur.

Curatio.

Præmissis vniuersalibus, si vitium sit ab vueæ humiditate, probantur siccantia, vt ruta, chelidon. fœnicul. collyrium ex tutia, felle, ruta, euphragia & similibus. Si à defectu homoris aquei, humectantia vsurpentur, vt lac & aqua dulcis actu calida fronti & capiti admota, vt caput alimentum ab inferioribus attrahat. Commodissimum est, si manus calida & humida super oculos detineatur.

Paulus medicamentum rarefaciens & acre iubet oculis applicare, cuius ſcilicet rarefactione alimentum ab oculo ſuſcipiatur, acrimonia verò attrahatur. Attamen acrimonia illa morſu careat, neque nimis calida medicamenta ſint, ne, quod attractum eſt, diſſipetur. Verum natura ſponte plerumque humorem aqueum reponere ſolet, qua de re poſtea de defectu humoris aquei dicitur.

CAPVT XXVIII.

De Suffuſione.

Suffuſio. Ὑπόχυμα & ὑπόχυσις, Latinis Suffuſio, eſt humoris p. n. ſub cornea è regione pupillæ concretio, qua viſio impeditur. Vulgus cum Barbaris Cataractam appellat, tanquam aquæ ad pupillam decubitum. (Eſt enim Cataracta præceps aquæ in flumine ex loco abrupto delapſus, vt aqua ruere potius, quàm fluere videatur.) Vnde etiam aquam ſimpliciter & aquæ deſcenſum nominant. Arabes gradus augeſcentis huius mali appellationibus quibuſdam diſtinguunt. Incipiente enim ſuffuſione culices & corpuſcula quædam pilorum aut lanarum vel aranearum texturis ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura: atque hunc gradum appellant imaginationem, quod ſcilicet putantur res oculis obuerſari, quæ non ſunt. Augeſcente hoc malo ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ color marinus apparet, aut pupilla ſimilis eſt vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto. Atque hunc gradum nominant aquæ deſcenſum ſiue guttam. Tandem poſtquam malum perfectum eſt, ægerque amplius non cernit & pupillæ color albus aut alterius coloris apparet, non translucens amplius, cataractam & ὑπόχυμα ſeu ſuffuſionem appellant, vbi ſcilicet externum lumen cum ſpeciebus viſibilibus humorem cryſtallinum ingredi nequit, propter interpoſitum corneæ & cryſtallino humori humorem excrementitium. Etſi enim veteres nonnulli, teſte Ægineata, eandem affe-

ctionem

ctionem esse putarunt ὑπόχυμα & γλαύκωμα: tamen rectè discernuntur; cùm γλαύκωμα non pupillæ obstructio sit, vt suffusio, sed crystallini humoris affectio, eius scilicet præ nimia humiditate in glaucum colorem mutatio, vt ibidem ab Ægineta docetur.

Suffusio vera quid.

Est igitur ὑπόχυμα pupillæ siue vueæ foraminis obstructio, facta ab humore præter naturam ea parte in oculo consistente, visionémque impediente. Morbus est in via, cum ob foramen vueæ obstructum species visibiles in oculum admitti non possint. Vnde symptoma sequitur initiò actionis videndi imminutio aut deprauatio, tandem confirmato malo penitus ablatio. Galeno *in lib. de differ. morb. cap.* 8. est morbus in numero, & quidem in excessu; quoniam additum est aliquid præter naturam, seu adest oculo humor, licet alienus in lentam & mediocriter duram σύστασιν, cuiusdam quasi membranæ, concretus.

Suffusio notha.

Atque hæc, quæ dicta sunt, de vera suffusione sunt intelligenda, quæ κατ' ἐξοχὴν ita dicitur, quámque humor circa pupillam præter naturam collectus efficit, non vapor. Nam præter hanc, quæ legitima & vera suffusio est, alia adhuc est, quæ Notha dicitur, quæ fit à vapore, & per consensum vel totius, vt in febrium ardentium vigore, fumis adustis per venas & arterias simul cum sanguine & spiritibus sursum elatis, & instante quoque crisi, per hæmorrhagiam narium: vel cerebri, quando succis abundat aut crassis pituitosis, vt plerúmque accidit, vnde vapores eiusmodi ad oculos mittuntur, aut biliosis adustis, vt in phreneticis, teste Galeno, *in* 4. *de loc. aff. cap.* 2. vel ventriculi, è quo vapor sursum ad oculos effertur, siue ex cruditate, præsertim nidorosa, siue ex biliosi humoris in ventrem confluxu: vel vteri aliarúmque partium inferiorum ab effumante ibidem illuuie: vel pulmonis, vt in Peripneumonia, teste Galeno, *in* 1. *Prognost. aph.* 23.

Denique fit vitio humoris aquei vel albuginei, quando is ita crassescit, & concrescit, vt crassitie visionem offendat. Nonnulli tamen hanc postremam suffusionis speciem ad primam illam referunt, & omnium suffusionis

differentiarum potissimam ac maximè propriam esse statuunt, vtpote, quæ non per consensum fiat, sed oculo primario affecto, & caussa in ipso oculo consistente.

Subiectum & Caussæ.

Locus suffusionis quisnam.

De loco suffusionis authores non planè consentire videntur. Autor lib.de oculis humorem suffusionis caussam inter humorem crystallinum & vueam tunicam constituit. Quam sententiam Arabes plerique sequuntur. Galenus 10. *de vsu part. cap.* 1. Suffusionis locum esse dicit regionem, quæ interiacet inter crystallinum & corneam tunicam, quem Græci, Paulus Ægineta, Aëtius & Actuarius sequuntur. Auicennas *cap. proprio* inter albugineum & corneam locum suffusionis statuit. Celsus, *lib.7. cap.7.* peculiarem sententiam fouet, & suffusionem fieri statuit post duas tunicas, scilicet corneam & vueam, ea in parte, in qua spatium quoddam intercedat inter aqueum humorem & corneam.

Verum non magna est hæc sententiarum discrepantia. In toto enim illo spatio, quod intercedit inter corneam & crystallinum, humor ille concrescere potest, totúmque illud spatium locus suffusionis est. Etsi non semper in eadem spatij huius parte humor hic concrescat, sed modo in hac, modo in illa, nunc magis versus corneam, nunc versus crystallinum.

Caussa suffusionis.

Veræ suffusionis & quidem incipientis caussa continens est humor tenuis intra corneam & crystallinum conclusus. Confirmatæ, humor crassus & lentus eodem spatio pupillæ obiectus, ibidem magis ac magis crassescens, siue ibidem genitus sit, siue à capite eo depulsus.

Humor is interdum sincerus est, & vnius generis, pituitosus scilicet, vnde suffusio fit alba, interdum varij humores miscentur, ita vt varios colores pro varietate mistionis habeat, citrina, si bilis miscetur, nigricans, si humor melancholicus.

Colligitur verò hic humor eo loci, vel cum ibidem paulatim cumulatur, ob nutrimentum oculi non bene con-

coctum

coctum & conuersum; vel cum excrementum pituitosum seu crassum, seu in toto, seu in cerebro præcipuè cumulatum ad oculos vel ob natiuam vel ascitiuam debilitatem transmissum fuerit. Ad natiuam debilitatem pertinet & eminentia oculorum, quique eminentes habent oculos, facilè suffusionem incurrunt. Aëtius *lib.6. cap.9.* Caussam huius rei esse dicit, quod qui habent oculos prominentes, habent crassos spiritus. Vbi verò crassus est spiritus ob humores admixtos, suffusionibus gignendis facilè occasio dari potest. Verùm cùm magnitudo oculi sit à conformatione, ij, qui oculos magnos & eminentes obtinent, visum habent debiliorem; quia in magno spatio virtus diffusa infirmior est, vt Aristoteles 5. *de gen. anim. cap.* 1. docet. Præterea oculi isti prominentes & magni facilè humores & vapores suscipiunt, atque externis iniuriis sunt expositi. Pertinet huc & viarum laxitas, quæ humoribus facilè aditum præbet. Ad humorem in oculos influentium susceptionem faciliorem faciunt etiam caussæ externæ, vt ictus, contusio, mora sub Sole, balneum, austrina & pluuiosa cœli constitutio, & similes, quæ oculum debilitant & fluxionem capitis, ceu caussam antecedentem internam, commouent, & faciunt, vt humores p. n. ad oculos fluant; ibique subsistentes temporis diuturnitate concrescant.

Via autem, per quam materia ad oculos defertur, triplex esse potest.

1. Venæ omnium tunicarum.

2. Vuea tunica, à qua aliquid transsudare potest.

3. Nerui Optici. Potest enim materia è venis frontis & temporum per pericranium deriuari & ad adnatam, inde ad albugineum, hinc ad corneam & vueam confluere. Eadem deriuari potest à dura matre ad duram tunicam, hinc ad corneam & humorem aqueum, atque ita inter corneam & vueam & suffusionem excitare. Potest eadem deriuari à pia matre vel secundina & vuea, & hinc ad humorem aqueum transsudare, & tunc suffusio inter crystallinum & vueam consistit. Potest & à circumferentia vueæ ad pupillam effundi.

effundi. Si verò à cerebro per neruos opticos effundatur, per retiformem & araneam tunicam ad cryſtallinum deriuatur, & materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhæret.

Differentiæ.

Differentiæ ſuffuſionis.

Differentiæ ſuffuſionis, & quidem veræ, ſumuntur 1. à magnitudine. Nam in alia tota pupilla craſſo humore obſidetur, vel humor aqueus ita deprauatus eſt, vt totus ſit opacus, atque tunc viſio planè aufertur: In alia pars pupillæ eſt obtenebrata, vnde & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa; cum conus viſionis ſit facta anguſtior. Quod ſi in centro pupillæ exigua ſit ſuffuſio, ambitus verò ſit purus, omnia quaſi feneſtris pertuſa eſſe putantur. Si diuulſa craſſa corpuſcula pupillæ obiiciuntur, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur, quemadmodum Galenus hæc diſtinguit, 1. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2.

2. A modo ſubſtantiæ. In alia enim materia tenuis & fluxa eſt, qualis in principio eſſe ſolet: in alia craſſa lenta & tenax, vt membranæ ſpeciem præ ſe ferat: in alia denique medio modo ſeſe habet, quæ & acu facilius deponi poteſt.

3. A colore, quo humor ille tinctus eſt. Materia enim ſuffuſionis alia eſt ſpecie aëris puri, margaritarum, argenti viui, gypſi; vel ex albedine tendit ad citrinum aue viridem; alia verò citrina eſt, alia viridis, alia aurei coloris, alia fuſca vel plumbea, alia nigra.

4. A ſitu materiæ. Nam quædam ſita eſt poſt vueam, inter hanc & humorem aqueum & cryſtallinum; Quædam ante vueam, inter hanc & corneam. Quædam corneæ vel vueæ accreſcit, quædam non. Habet & notha ſuffuſio ſuas differentias. Nam ægri videntur ſibi videre modò pulices, modò pilos, modò circa candelam circulos, modò telas, modò aliud, quod in aëre volitet. Et omnino variæ imagines oculis obuerſantur, prout figura eſt varia humoris conſiſtentis circa pupillam. Non enim, quod videtur ſuffuſis, eſt obiectum externum, ſed humor in oculo cumulatus. Galen. 1. *de ſympt. cauſſ. c.* 2. & 4. *de loc. affect. c.* 2.

Signa

Signa Diagnostica.

Cum suffusio non sit eiusdem generis, vera à notha distinguitur. Primò, quod vera alterum tantum oculorum occupat, aut si vtrumque, non tamen simul nec similiter, quod in spuria accidit, vbi tenebrosum quiddam in pupilla, quemadmodum in vera, non apparet. Secundò in vera symptomata sunt continua, nec vlla habent interualla: In spuria remittunt aëre puro, parciore & salubriore diæta, cibique bona coctione, & tandem purgatione per hieram picram; vel reiectione succi biliosi per vomitionem, si morsus oris ventriculi præcesserit. Tertiò, vera breui tempore, mensibus duobus vel tribus aux sex vt plurimum, nonnunquam & paucis diebus incrementum suscipit. Imò Fernelius refert, *lib. 5. pathol. cap. 5.* Consummatam suffusionem vno die subortam, Spuria autem multos annos absque visionis insigni noxia, quod obseruatione peculiari confirmat Guil. Fabric. *Cent. 5. obser.* 14. *Signa Diagnostica.* *Nota.*

Sed vt veræ suffusionis signa diligentius contemplemur, Incipiente hac affectione culices, aut caliginosa quædam pilorum, lanarum aut aranearum retibus similia oculis obuersari videntur, pro humoris pupillæ suffusi qualitate, colore, figura. *Incipientis suffusionis signa.*

Augescente malo hæc symptomata inualescunt, & pupillæ color marinus apparet intuentibus, aut similis est pupilla vitro contaminato, vel aëri nebulis repleto. *Augescentis.*

Perfecta hac æger non cernit, pupillæque color albus apparet, non lucens, aut alias præter naturam coloris differentias habet. Ex colore etiam ipso signa sumuntur, quod aëreus materiam sub pupilla significat fluidam; gypseus, crassam, non fluidam; citrinus, pituitam cum bile mixtam; niger, cum humore melancholico; vergens ad calorem margaritæ, pituitam nonnihil diaphanam. *Perfecta.*

Quod verò ad dignoscendum locum suffusionis attinet, residet illa inter vueam & corneam, Primò si pupilla intentius conspiciatur obtenebrata; quoniam materia magis propinqua est oculis intuentis, & pupilla ob humorem distendentem necessariò dilatatur. Deinde si à principio ita manifesta non apparuit species volitantium ante *Loci suffusionis signa.*

oculos culicum; quoniam ſpatium intra corneam & vueam anguſtius eſt, in quo materia ita prompte moueri nequit. Oppoſita apparebunt, ſi materia inter cryſtallinum & vueam continetur.

Præterea ſi materia ſuffuſionis in loco profundiore ſita eſt, pupilla anguſta eſt: Si loco minus profundo, amplior illa eſt. Nonnunquam partibus vicinis materia ſuffuſionis accreſcit, & tunc albæ vel virides fibræ aut ſtriæ ſupra Iridem protenſæ conſpiciuntur. Nonnunquã per vueam corneæ adhæreſcit materia, & tum puncta quædam albicantia conſpiciũtur, ac ſi à latere oculus inſpiciatur, alba quædam filamenta ex vuea ad corneam protenſa conſpiciuntur.

Prognoſtica.

1. Spuria ſuffuſio non ſolum periculo vocat, ſed facilè etiam euacuato ventriculo aut toto curari poteſt. Vera autem difficulter; & alia quidem medicamentis foris intraque adhibitis, alia punctione cum acu.

2. In vera ſuffuſione quibus altero oculo conuenientibus alterius pupillam dilatari contingit, ſi punctio admittatur, recipiendi viſus ſpes eſt. Quibus non dilatatur, nemo vnquam viſum recepit, teſte Galeno, 2. *de ſympt. cauſ. c.* 2. Nam nerui optici affecti tum indiciũ eſt, per quẽ ſpiritus ad pupillã penetrare nequit, etſi ſuffuſio acu ſit remota.

3. Si æger ſuffuſione laborans lumen etiam non cernat, tum etſi ſano oculo clauſo pupilla dilatatur, tamen punctione facta viſum non recuperabit; quia viſiuus turpidus plerúmque & obſcurus redditus eſt, cum quo etiam cernendi facultas periit.

4. Suffuſio, quæ non ita diu cœpit, & in qua ægri obiecta communia, id eſt, magnitudines, figuras, numeros, motus adhuc diſcernunt, diſcuti poteſt; quia moderatè tenuis adhuc humor eſt. Vbi diutius conſtiterit, & craſſior aliquantum facta eſt, manus operam requirit. Et quæ ſemel tamen punctione ſublata eſt, ſi ſeroſioris fuerit materiæ, non longo poſt tempore ſpecie fecis vini reuerti ſolet, teſte Galeno, *m. m. in fine.*

5. Vt ſciatur, quæ ſuffuſio acu commodè deponi poſſit, ſuffuſum oculum pollice premes, iterumque aperto oculo

ſuffuſio

suffusionem considerabis. Quæ enim nondum concreta est,nec planè tamen adhuc tenuis atque cruda,ea ex digiti compressione nonnihil diffluit, ita vt aliquando latior appareat, statim verò ad pristinam magnitudinem & figuram redeat. Id quod concreta suffusio non facit. Itaque si expressura, quæ digito fit,nulla consequatur figuræ humoris mutatio, porrò videndum est, qualis eius color appareat. Si quidem ea, quæ moderatè concreuit , colorem ferri aut cœli vel maris aut plumbi non admodum nigri, vel nucis castanea refert. Atque hæc commodè acu deponi potest. Quæ autem gypsi aut grandinis speciem colore præ se fert, supra modum concreuit , & punctione non sanatur. Itaque ipsius suffusionis maturitas quædam expectanda est cheirurgo , nec punctio tentanda , donec humor peccans mediocriter concreuisse videatur.

6. Quæ suffusio nigra est, & quæcunque splendoris nitorisque omnis expers,nullo modo , neque medicamentis neque acu curari potest , quoniam spiritus optici destructio significatur. Pura verò,& pellucidatum pupilla , tum suffusio, spem aliquã curationis relinquit. Insanabilis quoque ferè est viridis, obscura & multũ citrina atquedura,& quæ hydrargyrũ colore & mobilitate repræsentat,& cuius oculus multum emarcuit. Videatur Auicennas, *loc.propr.*

7. Punctio, vbi conuenit , in pleniore oculo tutior est.

8. Si ex febre acuta,peripneumonia,phrenitide,aut dolore capitis acerbissimo suffusio exstiterit , aut si illa ad hanc accesserit, malum periculosius redditur.

9. Suffusio in centro pupillæ consistens , quæ fenestris quasi pertusas,res obiectas exhibet, acu tendenda non est; quia periculum imminet,ne tota pupilla impleatur, & homo visionem planè amittat.

10. Senilis ætas ad curationem apta non est,quippè quæ suo vitio visum hebetẽ habet. Nec etiã puerilis,in qua humor nondum est maturus,Aptissima curationi est ætas consistens.

Indicationis.

In vtraque Suffusione materia,quæ eius caussa est, euacuari indicat ; id quod in spuria , quæ à ventriculo præcipuè , purgatione vel monitu fit præsidiis etiam diuertentibus

tentibus & ventriculum atque caput roborantibus, ac legitima tandem diæta. In vera autem euacuatio humoris pupillam obstruentis instituenda, & materia illa è pupilla, quæ obstructa est, tollenda.: quod fit vniuersalibus præmissis, vel per resoluentia, vbi materia tenuis, fluxa & recens est; vel per transpositionem, quæ acu perficitur, vbi malum consummatum est, & materia siue sponte sua, siue per medicamenta ita concreuit, vt præsidium hoc commodè admittat.

Curatio.

Curatio vera suffusionis. Itaque in principio, si Plethora adsit, & sanguinis affluxus metuatur, vena aperienda. Verùm cum plerúmque ab humore frigido & crasso hoc malum ortum habeat, venæ sectio tum locum non habet; quia sanguinis spirituúmque euacuatione cerebrum magis refrigerantur, humórque crassior redditur, sed materia potius præparanda & euacuanda iis medicamentis, quæ supra, *part. I. de Intemperie capitis cum pituita*, sunt proposita. Et quidem purgatio statim initio instituenda accuratior, eaque maximam partem phlegmagogis perficienda. In quem vsum valdè vtilis est hiera & electuarium diacarthamum. Et vt purgatio felicius instituatur, præparantia præmittenda ex ocularibus medicamentis, in primis euphragia, calendula, betonica.

Interna medicamenta. Quibus peractis semel atque iterum singulis septimanis Theriacæ vel mithridatij ℈. j. vel ʒ. ß. exhibere conuenit cum conserua betonicæ, anthos, aut simili. Possunt & alia medicamenta interna ad absumendum, & expellendum illum humorem vsurpari, vt decoctum ligni Guajaci, sarsæparillæ, sassafras cum plantis Cephalicis & Ophthalmicis.

Vt ℞. *Chinæ* ʒ. ij. *sarsæparill.* ʒ. iij. Infunde horis 24. in ℔. ij. Aquæ puræ. Coqu. ad medietatem sub finem adde *fol. euphrag. verbenæ, chelidon. an.* M. j. *sem. coriandri præpar.* ʒ. ij. Colat. seruetur pro vsu. Cuius dosis sit. ℥. vj. tempore matutino.

Capút nonnunquam lauetur lixiuio, in quo herbæ cephalicæ ebullierint, betonica, stœchas, maiorana, euphra

euphragia, agaricus & alia, quæ supra, *p.* 1. sunt proposita.

Vt ℞. *Euphrag. maioran. an.* M. ij. *fol. lauri, rorismarini, meliloti, an.* M. j. *radic. asar. valerianæ an.* ℥. j. *sarsæparill.* ℥. ij. *sem. fœnic.* ℥. ß. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione.

Occipitio reuulsionis gratia cucurbitulæ vel vesicatorium, aut, quod efficacius est, Setaceum applicetur, ídque diu apertum seruetur, ad minimum menses sex. Vesicatoria verò sæpius repetantur & post aures applicentur. Penè aures enim, quod monent nonnulli, ramus à vena iugulari intrò subit, qui ad opticos neruos vtrinque vergit. Possunt etiam cauteria brachiis applicari. Atque hæc omnia fiunt, vt materia attenuetur, euacuetur, resoluatur & discutiatur. *Repellentia.*

Ad discutiendum verò vtilia sunt Topica, forma fomentorum & collyriorum applicata, habita ratione duritiei & mollitiei ac temperiei oculorum, pro hominum ætate, sexu & conditione. Síntque illa eiusmodi, quæ paulatim attenuent, & leniter molliendo extergant; non quæ valenter exsiccent, ne reliquiæ indurentur.

Principio ergo fiant fomentationes vapore decoctorum, qualia etiam antea fuerunt proposita. Vel fiat euaporatio ex hederæ terrestris decocto, vsque ad remanentiam quartæ partis, quæ continuetur per dies viginti aut plures.

Vel ℞. *Hederæ terrest.* M. ij. *rad. valerian.* ℥. j. *leuistici, euphrag. an.* M. j. *sem. fœnicul.* ℥. j. Coqu. in aqua simpl. & vapor calidus capite vndique tecto oculis excipiatur.

Commendatur & vesicula piscis abluta & decocto fœniculi impleta tepidéque admota.

Postea pro extersione commendatur *mel album purum & despumatum; Aqua cum melle, vel melle rosato, vel scillitico destillata*, cuius gutta j. manè & vesperi oculis instilletur mixta cum pauco sacchari candi. Succus item *Rutæ, fœniculi, euphrag. & chelidoniæ maioris, verbenæ, calendulæ, marrubij*, & aquæ ex iis destillatæ. Fortiora sunt *fellis genera, vt perdicis, galli, piscis lupi, accipitris, hirci*. Galenus *fel vulturis* laudat cum marrubij succo & melle addito *in lib. 4. de compos. medic. s. l.* Vbi etiam plura huius generis remedia exponit. Collyrium quoque ex fellibus

à Rhase describitur. Valet & aqua ex Anagallide flor. cæruleo destillata.

Vel ℞. *Pulu. maioranæ, chelidoniæ maioris, euphragiæ, rutæ an.* ʒ. j. *fellis hœdi siccati* ʒ. iij. Infundantur simul & macerentur in *aqu. fœniculi & euphragiæ* per dies tres, postea per filtrum colentur, & guttæ aliquot oculo instillentur.

Efficax est & aqua, quæ ex frumento paratur hoc modo:

℞. *Frumenti viridis, sed maturi* ℥. iiij. *fol. rutæ, anagallid. chelidon. maior. an.* M. ß. *sem. fœnicul. summit. euphrag. an.* ℥. j. *cinamomi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *vini albi generosi* q. s. Infundantur in vase vitreo, & radiis Solis exponantur diebus 30. sæpiúsque agitentur, postea destillentur.

Aqua socialis. Commendatur & *Aqua* quædam *Socialis* dicta, quam descripsit Ioan. Anglicus in Practica sua, quam rosam Anglicam appellat. Quia tamen omnia, è quibus componitur illa aqua, sicca sunt; vtile est, duobus vel tribus diebus antè oculos vapore decocti herbarum emollientium & humectantium fomentare. Et omninò si in medicamentorum vsu spes adhuc sit posita, ad fortiora confugiendum, præparatione tamen per fomentationem præmissa. Hoc enim modo oculi tunicæ rarefiunt, vt medicamenta discutientia facilius penetrare possint.

Fumentatio oculorum. Exempl. gratia ℞. *Herb. maioran. verbenæ, maluæ, euphragiæ, chelidoniæ maioris an.* M. j. *sem. lini, fœnic. an.* ℥. ß. *bulliant in aqu.* ℔. iij. ad dimidium. Commendatur valde etiam hæc aqua.

℞. *Euphrag. chelidon. pentaphyll. verbenæ, siler. montan. capill.* ♀, *anthos. anisi, marrubij, baccarum, lauri, anagallid. flor. cœrul. pimpinell. an. p. j. rad. cyclamin.* N. ij. Omnia simul contundantur in formam pultis. Deinde infunde *in vini optimi & vrinæ pueri an.* ℔. iij. *hor.* 24. & in alembico vitreo destillentur. In aqua infundantur: *Thuris, mastich, myrrh. & tormentill. sem. rutæ, fœniculi, betonic. scarleæ, sarcocoll. aloes, nucis moschat. calami aromat. an.* ʒ. ij. *sacchar. candi, tutiæ præpar. an.* ℥. j. *epatis hirci* ℔. j. *fellis auium rapacium, bubuli an.* ℥. j. *fellis è gallinis albis duabus. rorismarini* M. j. *mell. opt.* ℔. j. Iterum destillentur & vsui seruentur.

Vtile

Vtile etiam est hoc collyrium.

℞. *Aq. fœnicul.* ℥. ij. *chelidon. euphrag. an.* ℥. j. ß. *pompholig.* ʒ. j. ß. M.

Vel ℞. *Fellis gruis, perdicis, vulturis, an.* ʒ. j. *sagapeni* ʒ. j. *cinamomi, caryophyllorum an.* ℈. j. *myrrhæ rubræ*, *croci orientalis an.* ℈. ß.

Puluerisentur omnia subtilissimè & cum melle & succo fœniculi permisceantur pro collyrio.

Palmatius hoc frequenter vsus est.

℞. *Aq. chelidoniæ* ℥. j. ß. *vitrioli albi, tutiæ præp. an.* g̃. xv. *vitri* ♄ g̃. ix. *sacch. candi* ʒ. ß. Misc. F. Colliryum.

Commendatur valde etiam illud Collyrium, quod exstat apud Galenum *de medicamentis facilè parabilibus.*

℞. *Fellis galli* ℥. ß. *sanguinis muris* ʒ. iij. cum lacte muliebri misceantur in formam collyrij. Admodum forte est, quod ex metallis paratur hoc modo:

℞. *Viridis æris,* ⊖*li, sali. Armon. æris vsti an.* ℈. ii. *fellis hirci* ℈. ij. Terantur terenda in puluerem subtilissimum, & cum succo maioranæ aut aquæ mellis destillata F. Collyrium.

Dum verò validiora hæc vsurpantur, sæpius oculus inspiciendus, & videndum, an periculum inflammationis alicuius immineat. Eo enim imminente statim ad inflammationem prohibendam oculus foueatur lacte muliebri vel aqua rosarum & aliis supra de ophthalmia & dolore oculorum propositis.

Confirmata verò & inueterata suffusio non nisi manus opera & punctione curatur, cum scilicet humor pupillam obstruens acu ab ea remouetur, & versus angulum oculi transponitur. Quia verò punctio ista inter operationes Chirurgicas, subtilissima est, vt Celsus ait, nemo facilè eam tentauerit, nisi qui alium sæpius operantem viderit; & cum non semper feliciter succedat, non temerè tentanda. Modum autem operationis huius plenè & perspicuè satis descripsit Celsus *lib.* 7. *cap.* 7. Paulus Ægineta *tractat.* 6. *cap.* 21. Et extat idem in Institut. *lib.* 5. *part.* 1. *sect.* 2. *cap.* 10. Guido *Tractat.* 6. *doctrin.* 2. alterius cuiusdam modi meminit, punctionis scilicet cum acu cannulæ vel canalis modo pertusæ, per quam sugendo

Suffusionis per Chirurgiam curatio.

suffusio extrahatur, quem tamen modum non probat, ac de eodem mentionem facit Arculanus *in 9. Rhasis*. Videatur etiam Hieronym. Fabricius *de operat. Chirurg. tit. de suffusione.*

Antequam autem operatio instituatur, videndum, primò: An materia satis crassa, & ad speciem quādam membranæ concreta sit. Nam vt nimia crassities, ita & immoderata tenuitas translationem impedit. Secundò, corpus prius conueniente modo purgandum. Tertiò, vbi de punctione tentanda initur consilium, attendendum, ne æger diuturno alias capitis vel oculorum dolore laboret, ne tussi aut sternutatione aut vomitione frequenti eo tempore affligatur, quæ omnia præsidium hoc vel planè non admittunt vel commodam eius administrationem impediunt. Eligendus est quoque dies serenus, tempus vernum vel autumnale. Luna nec sit plena, nec silens, neque etiam lumine crescens, sed potius diebus, duobus vel tribus à plenilunio, cum lumine decrescit. Luna etiam secundum Astrologos non percurrat Arietem, quod ex signis cœlestibus capiti præficiunt.

Si notha sit suffusio, & ea, quod plerùmque fit, à ventriculo, ventriculus conuenienti modo, vt libro tertio dicetur, euacuandus, deinde roborandus atque ea, quæ os eius hiare & vapores ad caput adscendere prohibent, exhibenda. Et proba victus ratio obseruanda, nec ventriculus onerandus.

Diæta.

In suffusione legitima, quæ discutiendo sanari potest victus ratio sit attenuans. Abstineat ergo æger ab omnibus, quæ caput fumis crudis obnubilant aut acribus vellicant.

Condiantur cibi iis herbis, seminibus, aromatibus, quæ oculis prosunt: puluis etiam ad pastum ex euphragia cum sacchraro & cinamomo paretur. Panis paretur cum semine anisi & fœniculi. Post cibum etiam sumantur cydonium, coriandrum, & quæ simul coctionem adiuuant, & vaporum ad caput ascensum prohibent. Aluus semper sit aperta. Venus vitanda.

Si

Si ſuffuſio acu eſt deponenda, victus conuenit nonnihil incraſſans ex oryza & ſimilibus. Legumina autem & allium atque cœpe vitentur; quoniam caput ita replent, vt ſuffuſio etiam ſani oculi ſit metuenda. Vbi ad puncturam accedendum, victus talis ſit, qui inflammationem prohibeat. Ideóque æger abſtineat à vino & calidis aromatis ad aliquot dies, poſt punctionem præſertim adminiſtratam.

Abſtineat quoque æger à clamore, vitet lumen nimium, & omnia, quæ caput & oculos commouere poſſunt. Æger etiam per aliquot dies victu tenui regendus, ac in lecto, corpore ſupino, capite tamen elatiore, collocandus.

CAPVT XXIX.

De vitiis tunicæ Araneæ.

INter tunicas oculorum eſt & Aranea dicta, quæ humorem cryſtallinum obtegit, & ab aqueo humore ſecernit. Hæc eſt læuis & ſubtiliſſima: quæ eius natiua conſtitutio ſi vitietur & craſſa illa fiat, vt ſpiritibus viſibilibus tranſitus ſatis non permittatur, viſus hebetatur, & quaſi per velum videnti omnia apparent. *Araneæ tunicæ vitia.*

Redditur autem craſſior hæc tunica, quia humores craſſi in eam ſe inſinuant.

Cognoſcitur hoc vitium, quia homo non ſolum obſcurè & quaſi per velum videt, ſed & quaſi tela ante humorem cryſtallinum apparet. Præterea ſi hominis ſani oculum quis inſpiciat, imaginem ſuam in eo videt, quæ non apparet, ſi aranea tunica ſit craſſa & obſcura reddita. Quod ſæpè in moribundis accidit. Vnde quamdiu in morbo aliquo huiuſmodi imago in ægri oculo apparet; nullum plerumque adhuc mortis periculum eſt.

Curatur hoc malum vniuerſalibus præmiſſis, medicamentis attenuantibus & ophthalmicis cum internis tum externis, de quibus in viſione læſa dicetur.

CAPVT XXX.

De Ægilope & Fistula lachrymali.

Aegilops. POstquam tunicarum oculi affectiones præter naturam explicauimus, antequam ad humorum vitia accedamus, prius de angulorum oculi & carunculæ lachrymalis vitiis dicemus; quæ tamen si ita libet, etiam statim post palpebrarum vitia tractari possunt. Inter quæ primò est tumor in magno oculi angulo, Paulo Æginetæ αἰγίλωψ & ἀγχίλωψ dictus: ἀγχίλωψ quidem, si nondum sit ruptus; αἰγίλωψ verò, si iam ruptus sit, quod capræ huic vitio peculiariter obnoxiæ ferantur. Auicennæ Garab & Algarab. *Anchilops.*

Est videlicet tuberculum inter maiorem oculi angulum & nasi radicem ortum, plerumque cum inflammatione, nonnunquam tamen etiam sine inflammatione, quale atheroma, meliceris & steatoma: & aliquando quidem tumor hic in superficie se ostendit, aliquando magis profundum obsidet, & non nisi tactu ac compressione percipitur. Tumor hic ruptus & malè curatus in vlcus abit, quod vel simplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat, vel serpens & malignum euadit, à quo pus crudum effluit, quod etiam non rarò sub inferiore palpebra viam sibi facit, & per tuberculum ibi eleuatum exulceratúmque aquosam & purulentam materiam effundit; aut si abscessus post ægilopem tardius rumpatur, in sinum seu vlcus sinuosum & fistulam oculi, quæ κόλπος & σύριγξ, degenerat. Et proinde hæc sese consequuntur, Anchilops, Ægilops, Fistula lachrymalis, & denique ῥύας, quæ est carunculæ in angulo oculi maiore consumptio. *Fistula lachrymalis.*

Caussæ.

Caussa efficiens inflammationis proxima plerumque est sanguis tenuis aut biliosus, rarius pituitosus, aut melancholicus, qui è temporum, frontis aut faciei venis motu naturæ critico aut symptomatico ad angulum illum oculi depulsus,

depulsus, tuberculum tale excitat, & abscessum gignit. Aëtio nonnunquam, vbi scilicet tumor est sine inflammatione, caussa est lentus humor, melleus scilicet aut pultaceus, folliculo suo plerumque conclusus, vt in meliceride, atheromate & steatomate fieri solet; vnde tumor tum sine dolore existit, qui etiam ferè non rumpitur, & ἀγχίλωψ ab eodem vocatur.

Caussa antecedens est redundantia biliosorum & acrium humorum in massa sanguinis, qui ad oculi locum hunc fluunt, si ex quacunque caussa is sit imbecillis. Idque facilius accidit, si externæ caussæ accedant, ictus, casus, dolor materiam attrahens.

Differentiæ.

Tuberculum ipsum aliàs maius, aliàs minus est, in superficie eminens & visui expositum, aut in profundo latens, & cum soluta vnitate coniunctum in ægilope, citra hanc in anchilope. Rumpitur autem intra versus oculum, aut extra per cutem, aut vtrinque. Interdum & os naris proximum perforat; nonnuuquam cartilaginem palpebræ ac ipsam palpebram corrumpit.

Signa Diagnostica.

Dignoscitur malum, quia locus affectus obscurè vel manifestè tumet, rubore in ambitu perfunditur, dolore affligitur, eóque lancinante, si malum sit coniunctum cum inflammatione. Vbi cute exulcerata tumor rumpitur, fit abscessus cum vlcere; quod si legitimè non curetur, pus diutius coërcitum cuniculos subtus agit, exesáque carne sinum parit, per quem sanies intus collecta aut sponte effluit, aut presso angulo extruditur, tumórque nonnihil subsidet, donec noua illuuies colligatur, quod paucis interdum fit horis. Sæpe sinus ad os subiectum penetrat, illúdque arrodit, viámque in narem proximam, vt dictum, aperit, è qua graueolens quid continenter excidit, ita vt portionem ossis illius cum pure crasso & fœtido Platerus è nare procidisse viderit.

Quod ad signa differentiarum, si tumor sit inflammatorius, adest calor, color mutatus & tumoris ipsius immobilitas. Contrà si non sit inflammatorius, (quali

atheroma,meliceris,steatoma) atque tumor ille est mobilis. Præterea meliceris est,vbi durities est minor; Atheroma,vbi maior; Steatoma,vbi summa durities.

Prognostica.

1. Ægilops vitium est ægrè curabile, nisi maturè ei occurratur.Nam discutientibus medicamentis opus est, quæ cum pleraque calida & acria sint affectæ partis inflammationem augent. Præterea cum liquida medicamenta esse oporteat,facilè de his in oculum aliquid influit.Denique cum citra obligationem medicamenta non adhæreant, illa tam diu perferre difficile est. Quapropter veteres quidam Medici nulla prorsus,alij pauca ad ægilopas pharmaca præscripserunt,teste Galeno,5.*de comp.medic.s.l. capite* 2.

2. Difficilius autem hoc malum redditur,si cum magnitudine sit coniuncta soluta vnitas, & si tumor profundas partes occupet.

3. Si ruptio sit ad interna, peius est; quia metuenda est subiectorum ossium corruptio.

4. Si tumor non sit inflammatorius, qualis est meliceris & atheroma, non tam medicamentis, quàm Chirurgia opus est.

5. Ægilopas ad cancri naturam,accedentes curare periculosum est;cum mors acceleretur.

6. Fistula recens & quæ orificium habet extrinsecum manifestum,facilè curatur.

7. Fistula lachrymalis plerumque chronicum malum est,cum propter perpetuum materiæ affluxum, tum propter motum oculi continuum, tum quia ligatura vlceribus conueniens commodè ea parte fieri nequit,tum denique quia medicamenta debilia parum agunt, fortia verò lædunt oculum.

Indicationes.

Indicationes hic sumuntur ab iisdem, à quibus aliis in tumoribbs præter naturam sanandis peti solent, considerando vnde incitetur fluxio,quo feratur,per quas vias,quæ sit materia fluens,quæ denique tum fluxionis,tum tumoris ipsius sint tempora.

Curatio.

Curatio.

Curatur videlicet Ægylops velut inflammatio incipiens, vel vt abſceſſus iam ruptus, vel denique vt fiſtula, atque tum aut medicamentis, aut chirurgia. Anchilops quoque ſuam peculiarem curationem habet.

Ægylopis incipientis curatio. Incipienti ergo Ægilopi poſt venæ ſectionem, ſi ea opus ſit, aut poſt purgationem conueniunt ἀποκρουστικὰ ad frontem, ex aqua ſeu ſucco roſarum, portulacæ, plantaginis, vitis, cum oui albumine vel bolo armeno. Imò eadem parti affectæ imponenda. Quibus proceſſu temporis additur ſuccus fœniculi & aliquid thuris, myrrhæ, bdellij, galbani aut ammoniaci in aceto diſſoluti. Conuenit gummi tacamahacæ, apparente duritie mucilago althææ & fœnigræci. Et repellentium vſu incipientes Ægilopas & nondum in pus mutatas, ne ad ſuppurationem peruenirent, ſe prohibuiſſe ſcribit Trallianus.

Diſcutientia Ægylope. Perſeuerante malo diſcutientia imponenda. Laudatur à Paulo Ægineta ruta ſatiua cum lixiuio, quod ex cinere & calce confectum eſt, contrita cocta & impoſita. Quod medicamentum etſi in principio mordax eſt, ſtatim tamen miteſcit & ad os vſque penetrat. Nux rancida tanquam multum diſcutiens à multis laudatur.

Ægilopis apertio. Si ſuppuretur, & ad abſceſſum tendat, iuuetur cum diachylo aut ſimili. Auicennas pane vtitur cum lacte muliebri & croco. Si ſponte non rumpitur, aperiatur ferro, & quidem mature hoc fiat. Si enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulam ſæpe incurabilem gignit.

Poteſt & cauterio aperiri, quod vbi fit, applicetur fronti & oculo ſpongia aqua roſarum madida, vel ſtuppa cum albumine oui. Dolorem ex cauterio lenit vitellus oui cum oleo roſaceo per vnum vel 3. dies appoſitus. Aetius lenticulam cum melle coctam adhibet. Ruptum vlcuſculum abſtergatur melle roſaceo, vel oxymel. ſimpl. Auicennas ad mundificationem imprimis commendat lanuginem interiorem in arundine iuxta radicem inuentam, ſi cum melle mixta imponatur. Laudatur & thus cum ſtercore recenti columbino, & erui farina cum melle. Fortius eſt vnguen-

tum Ægyptiacum. Æs viride per se solum pro secreto habetur.

Vel ℞. *Staphid.agr.* ʒ.ij.*ammoniac.aceto dissolut.* ℥.j. M.& impone.

Fistula ex Ægilope curatio.

Si fistula orta sit, dilatetur eius orificium lentè ac paulatim cum tenta vel penicillo ex spongia, medulla sambuci, vel radice rapi exsiccata, aut gentianæ. Sanies expurgetur & abstergatur compressione, & postea instillatione mellis cum oleo rosarum.

Vel ℞. *Mellis communis* ℥.ij.*virid.æris* ℥.ß.*aq.vitæ* ℥.iiij.

Æs viride pulverisatur & cum cæteris lentè coquitur ad tertiæ partis consumptionem. Colatura tepens suauiter per syringam infunditur. Si hoc medicamentum acrius videatur, abluatur vlcus quotidie cum aqua rutæ, & deinde aliquid vnguenti Ægyptiaci imponatur. Expurgata fistula carne impleatur & cicatrice obducatur cum farina erui aut fabarum, thure, aloë, myrrha, pompholyge, rad. irid.Illyr.aristoloch. cum melle ant terebinth.aut hoc medicamento.

℞. *Thuris, sarcocollæ, aloes, sang. dracon. balaust.* ♁ *ij, aluminis an.* ℈.j.*flor.æris* g̃.v.

Trita subtilissimè misceantur cum aqua rutæ ad formam collyrij liquidi.

Potest vlcusculum prius elui vino, in quo tantundem mellis & parum aristolochiæ bullierint. Ne cicatrix sit indecora, Auicennas folia rutæ imponit, cum aqua granatorum. Paulus rutam satiuam cum lixiuio è cinere & calce facto tritam & decoctam, vt dictum.

Priusquam verò fistula consolidetur, diligenter explorandum est, an in profundo callum contraxerit, id quod durities ostendit. Præterea an os sit corruptum; quod factum esse deprehenditur, si immisso specillo asperitas quædam in osse aut sonitus quidam pulso osse periosteo absumpto animaduertatur. Vtrumque enim & callus fistulæ & ossis corruptio solidationem impediunt. Itaque Chirurgiæ opera tum requiritur. Atque os ipsum corruptum radatur ferro, aut tollatur cauterio actuali, munito prius, vt decet, loco affecto linteolis in aqua rosacea infusis; aut

in oui albumine aut alio ſucco frigido. Poſtea intus ponatur oui albumen cum oleo roſaceo, aut vitello oui. Superponatur verò Sief album cum albumine oui,lacte vel aquæ roſarum, ne inflammatio ſequatur. Fronti & temporibus repercuſſoria applicentur; quibus & locus affectus muniendus eſt, vt diximus, dum cauterium adhibetur. Quod ſi æger cauterium actuale abhorreat, dilatato vlceris orificio per ſectionem vel penicillum os deſquammetur, & ſuper eo alumen rochæ combuſtum, vel peucedanum vel chalchantum vſtum applicetur, quæ & ſquammam de oſſe tollunt, & corruptam fiſtulæ carnem abſumunt. Vide Hieronymus Fabric. *de operat. Chirurg. titulo de Ægilope.*

In Anchilope, qui Auicenna Halcilus eſt,Aëtius ſuperficiem diſſecare iubet, vt materia vna cum contento folliculo funditus eximatur. Poſtea ne malum denuo gignatur,locum cauterio inurit,& lenticulam cum melle applicat. Tandem vbi cruſta decidit,terebinthinâ alumine permixta cicatricem gignit.

Victus ratio ſit tenuis & ad frigidum declinet. Atque eò magis quò ſymptomata ſunt fortiora, præſertim dum Chirurgia per ferrum aut ignem adminiſtratur.

CAPVT XXXI.

De Encanthide & carnis lachrymalis incremento.

IN oſſibus angulorum lachrymarum duo foraminula ſunt,docente Galeno, *lib.10.de Vſu part.cap.13.* quorum & is vſus eſt, vt oculorum excrementa per ea ad nares & palatum confluant; Vnde & medicamenta ocularia quandoque per nares egeri ſolent. Ne verò per angulos excrementum effluat, homóque perpetuò lachrymetur, carnoſa quædam corpuſcula, quaſi opercula, meatibus illis impoſita ſunt, quæ prohibent, ne excrementa continenter per angulos effluant, homóque perpetuò lachrymetur, ſed ea ad foraminula illa, & meatus impellantur. Caro autem illa duos morbos pati ſolet. Aliquando ſupra modum

Encãthis & carnis lacrymalis incrementum.

Nota.

modum augetur, quod malum ἐγκανθὶς nominatur, aliquando contrà imminuitur vel absumitur, vnde lachrymæ perpetuò effluunt, quod malum Græcis ῥυὰς dicitur.

Εγκανθὶς videlicet est carnis in maiore oculi angulo excrescentia & augmentum, atque ita morbus in magnitudine aucta.

Caussa. Ortum habet ex sanguinis & humorum ad hanc affluxu & imprimis ex incuria Medici malè πτερύγια curantis.

Prognosticum. Visu facilè cognoscitur.

Malum hoc curationem vt plurimum suscipit: Si tamen magnum & antiquum sit vitium, nonnisi Chirurgia curatur, & curatio eius longa ac periculosa est.

Curatio. Indicatio est, id, quod præter naturam auctum, tollendum esse. Id quod præstatur, vniuersalibus præmissis, vel carnem supra modum auctam absumentibus, vt vitriolo, flore æris, alumine vsto, vnguento Apostolorum, Ægyptiaco; vel ferro, quo caro superflua abscinditur, vel cauterio, quo inuritur. In horum verò medicamentorum vsu, vt & in abscissione & cauterio hoc obseruandum, vt tota caruncula non absumatur, sed illud tantum, quod superfluum est, ne affectus contrarius ῥυὰς inducatur. Vide Aëtium, *tetrab. 2. serm. 3. cap. 21. 22.*

Aliquando etiam maiores tumores ad oculorum angulos oriuntur, qui scirrhosi euadunt, & vix sine manuali opera remoueri possunt, cuius exemplum habetur apud Fabric. Hildan. *Cent. 1. obseru. 2.*

CAPVT XXXII.

De Rhyade, seu carnis lacrymalis diminutione vel absumptione.

Rhyas & carnis lachrymalis absumptio. AFfectus contrarius est ῥυὰς, hoc est, lachrymalis carnis in maiore oculi angulo diminutio vel absumptio, qua foramen anguli patescit, per quod postea excrementorum continuus datur effluxus, ægerque continuò lachrymatur, à quo symptomate nomen huic morbo datum est,

est, dictúsque ῥυὰς ἀπὸ τοῦ ῥύειν, quod fluere significat.

Imminuitur autem vel absumitur hæc caruncula, si vel vngula nimis resecetur, vel medicamenta nimis corrodentia oculo applicentur. Vnde vt plurimum malè curato encanthidi vel ægilopi aut pterygio succedit. Sæpè verò etiam epiphoram humoris acerrimi sequitur. Nonnunquam à variolis vlcera profunda relinquentibus absumitur. Malum per se visui patet. *Caussa.*

Et si planè fuerit exesa caruncula, curationem non admittit. Est enim pars spermatica. Sin verò tantùm ex parte cerosa sit, regenerari potest, aut potius adaugeri caro deperdita. Hinc etiam quod ex incisione factum, malum, curari non potest; à corrosione verò curationem recipit, Ab incisione enim pars tam carnosa quam spermatica, quę regenerari non potest, absumitur: A corrosiuo verò medicamento pars potius carnosa absumitur, quàm spermatica & neruosa, vnde regenerari potest.

Inditatio, & Curatio.

Quod imminutum vel absumptum, instaurandum. Quod fit medicamentis sarcoticis & consolidantibus, qualia sunt aloë, rosæ, myrtus, & vinum, in quo rosæ & myrtus & nuces cupressi sunt decocta.

Vt ℞. *Aloës, thuris an.* ℈. ij. *sangu. draconis, sumach. an.* ℈. j. cum *aqua rosar.* F. Collyrium.

Vel ℞. *Æris vsti,* ♁ *ij an.* ʒ. iij. *croci, spicæ nardi an.* ʒ. ij. *malabathri* ʒ. j. *rosar. recent.* ʒ. iij.

Siccata terito, deinde rosas per se tusas addito. Paulus collyrio diacrocu dicto vtitur.

CAPVT XXXIII.

De Pruritu Carunculæ lachrymalis.

NOnnunquam etiam ad carunculam lachrymalem materiæ acris affluxus fit, vnde pruritus excitatur. *Pruritus carunculæ lachrymalis.*

Ad quem tollendum Rhases topica quædam tradit: vnum mitius ex recenti Endiuia trita atque in globulos paruos

paruos redacta, quos cum oleo violarum; aut quod melius est rosaceo subactos oculo applicat. Quod medicamentum sua frigiditate & modica humiditate acrimoniam obtundit humoris pruritum efficientis, & oleum rosaceum additum sua adstrictione impetum affluentis materiæ nonnihil sistit: Alterum validius, ex lentibus excorticatis, sumach, rosis rubris & granatorum succo, quæ trita, & cum sapa aspersa pruriginoso oculi angulo emplastri forma imponit. Mite quoque remedium est tutia præparata subtilissimè trita & cum vino maluatico, aut vino optimo antiquo & aqua rosarum mixta, sumendo plus aut minus de vino, prout magis vel minus exsiccare & resoluere est consilium. Instilletur quotidie ter vel quater in oculum.

Deinde verò, vbi hæc propter mali contumaciam non iuuant, ad maxima illa præsidia vniuersalia, ad phlebotomiam & purgationem accedit Rhases; cum argumento sit, caussam antecedentem in toto vel capite adesse, à qua coniuncta illa seu proxima in oculo fouetur. Illam igitur demere iubet, primò sectione Cephalicæ, postea verò frontis, ac demum venæ in angulo lachrymali. Venter quoque ducendus est iis imprimis, quæ acres & biliosos humores purgandi vim habent. Postea balneum aquæ dulcis probat, quo & reliquiæ dissipentur, & relicta intemperies oculorum & totius emendetur. Multum & hoc valet.

℞. *Sanguin. dracon. aloes epatic. sarcocollæ lacte nutritæ an. ʒ. j. zingib. caryophyll. croci, camphor. an. ʒ. j. tutiæ præpar. ℥. ß.*

Terantur omnia subtilissimè & in vini maluatici atque aquæ rosarum ana ℔. ß. in vase vitreo, posito in vase altero feruentis aquæ, & quidem ad consumptionem tertiæ partis, bulliant. Postea vsui seruentur vas vitreum sæpe agitando. Ante vsum collyrij huius vtile fuerit oculos fomentare decoctione aliqua emolliente, in curatione albuginis oculi descripta.

CAPVT

CAPVT XXXIV.

De Humoris aquei vitiis.

HIsce oculorum vitiis hactenus explicatis, proximum iam est, vt ad humorum morbos & vitia explicanda accedamus. Et primo quidem humorem aqueum quod attinet, is in oculo primo loco positus est, spatiúmque illud, quod inter corneam & humorem crystallinum est, explet, præterea natura sua tenuis est, purus ac perspicuus. A naturali verò ista constitutione variis modis recedere potest. Aliquando enim crassescit, & quidem vel totus, vel ex parte, ac tum fit suffusio. Nonnulli etiam vitium contrarium ipsi accidere & nimis tenuem fieri posse putant. Verum id credibile non est: Aliquando totus effunditur; aliquando imminuitur, & tunc cornea concidit & corrugatur, speciésque non rectè recipiuntur. Nonnulli etiam nimis augeri posse statuunt: sed nec hoc credibile est. In qualitatibus mutatur, cum qui clarus & perspicuus esse debebat, fit turbidus, aut alienam qualitatem induit, de quibus ordine dicendum. *Aquei humoris vitia.*

Crassescit primò humor aqueus ob humores vel vapores crassos admixtos, quales suppeditant cibi crassi & flatulenti, lentes, fabæ & similia, & omnino crapula & cruditas humorúmque crassorum in corpore, & præcipuè in capite, collectio & ad oculum confluxus. *Aquei humoris crassities.*

Cognoscitur hoc vitium, quod vel imagines oculis obuersantur, vel visus imminuitur, aut aboletur. Cognoscitur etiam inde, quod humor non, vt solet, tam clarus apparet.

Qua ratione autem curari possit hoc malum, satis ex iis, quæ de curatione suffusionis dicta sunt, & de visu abolito & imminuto dicentur patet.

Quantitate vbi peccat, siue planè effluxerit, siue imminutus sit, oculi globus non satis distenditur, sed cornea tunica nonnihil corrugatur & concidit, vnde & pupilla naturalem amplitudinem non seruat, & vuea super crystal-

linum

linum concidit, ſpatiúmque, quod ob defectum humoris aquei vacuum fit, breuius redditur, vnde externi luminis ſplendor per medium breuius cryſtallino occurrit, & viſus vel aboletur vel imminuitur, pro cauſſæ magnitudine.

Humoris aquei effuſio. Effunditur enim hic humor aliquando totus, vt in ruptura corneæ, ſiue ex vulnere, ſiue ex vlcere id fiat. Et cognoſcitur hoc malum non ſolum quod cornea tunica ſubſidet & corrugatur, ſed etiam quod vlcus præceſſit, vel vulnus oculo inflictum eſt, aqueúſque humor effluxit.

Nota. Regignitur autem hic humor ſponte; cuius rei exemplum exſtat apud Galenum, 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. Langium *lib.* 1. *ep.* 7. Beniuenium *de abdit. morb. cauſ. & curationibus cap.* 74. Columbum *lib.* 10. *anatom.* Coiterum *in obſeru. Anatom. & Cheirurgic.* atque ipſe etiam tale exemplum vidi. Ideóque vlcus aut vulnus ſaltem curandum eſt, ægérque boni ſucci cibis nutriendus, reliqua naturæ committenda.

Imminutio. Imminuitur autem vel ob calorem & ſiccitatem in febre vehementi, in febre hectica & phthiſi, vnde oculi febribus laborantium ſubſidere quaſi videntur, aut ob immodicam euacuationem, venerem nimiam, ætatémque ſenilem.

Cognoſcitur hoc malum ex cauſſis dictis præcedentibus, ex ætate, oculorum imminutione, viſus obſcuritate.

Malum hoc curatu difficile, quia ferè cum totius corporis ſiccitate, quæ non facilè emendatur, coniungitur.

Curatur autem cibis boni ſucci & ſanguinem bonum multum generantibus, fomentis oculum humectantibus, vel decocto ex malua, althæa, meliloto, lacte. Imprimis vtile eſt, ſi à puerulo ſano halitus ore in oculum immittatur. Temperatus enim ille eſt & humectat.

Obſcuratio. Obſcuratur & alieno colore inficitur humor aqueus ob humores alienos admiſtos, quorum calorem admittit; vnde idem naturalem pelluciditatem amittit.

Si obſcuretur humor; non apparet imago intuentis in oculo, oculus & colorem mutat & obſcurior redditur. Et ſi colore aliquo inficiatur, eundem etiam ſpecies viſibiles repræſentant.

Curatur

Curatur hoc malum humores vitioſos euacuantibus, vt hactenus ſæpius dictum. Poſſuntque talia medicamenta non ſolùm exhiberi, ſed & naribus hauriri; aut ſi decoctum vel infuſum rhabarbari oculis immittatur, obſcuritatem eorum ex bilioſo humore tollit; quod idem alia purgantia, aliis humoribus peccantibus, præſtare poſſunt. *Nota.*

CAPVT XXXV.

De Humoris Chryſtallini vitiis.

HVmor Chryſtallinus inter principes oculi partes facilè primas obtinet, qui coloris ferè expers eſt, pellucidus, figura ſphærica, nonnihil compreſſa, præditus, vt Galenus, *de Vſu partium lib.*10.*cap.vlt.* docet. Situs eius, ſi linea per medium pupillæ ad principium nerui optici ducatur, in medio eſt; reſpectu verò anterioris & poſterioris non planè in medio ſitus, ſed verſus anteriora & pupillam oculi declinat. *Humoris cryſtallini vitia.*

Ex his igitur, quæ ad naturalem eius conſtitutionem pertinent, ſi aliquid mutetur, morbi humoris cryſtallini, & inde variæ viſus læſiones oriuntur. Inter quæ primum eſt γλαύκωμα vel γλαύκωσις, humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Γλαυκώματος autem vocabulum à poſterioribus Grecis duplici modo accipitur: Primò impropriè, pro coloris oculi ob ſuffuſionem mutatione. Deinde pro cryſtallini humoris in glaucum colorem mutatione. Veteres equidem Græci, teſte Ruffo, γλαύκωμα & ὑπόχυμα pro eodem morbi genere habuerunt. Vnde etiam Galenus, 3.*aphor.*1. ſcribit, τὰ γλαυκώματα ἔχειν ἰδέαν τῶν ὑποχυμάτων. Poſteriores tamen Græci propriè γλαύκωμα ſaltem pro humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatione accipiunt. Quod vbi fit, viſio impeditur. Neque enim ſpecies viſibiles ob humorem cryſtallinum non ſatis pellucidum ſed obſcuratum rectè recipi, neque humor cryſtallinus glaucus redditus, & quaſi condenſatus rectè illuminari & irradiari poteſt. *Glaucoma.*

Cauſſa huius mali eſt exſiccatio, quæ fit ſeu ob ætatem,

ſeu ob aliam cauſſam, exſiccantem, incraſſantem & condenſantem. Vnde Galenus, 10. *de vſu partium* γλαύκωσιν εἶναι ξηρότητα καὶ πῆξιν humoris cryſtallini eſſe ſcribit.

Cognoſcitur hoc malum, quod circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum aut nebulam videntur.

Curatu difficile hoc malum eſt. Primò, quia omnes morbi humoris cryſtallini curatu difficiles ſunt; cum is in profundo oculi parte ſitus ſit, ad quem non facilè medicamenta pertingunt. Secundò, vt in aliis partibus, ita & hic morbi ex ſiccitate orti vix corrigi poſſunt in ſenibus præcipuè.

Cryſtallinus humor an tenuior fieri poſſit.

Nonnulli etiam contrarium vitium incurrere poſſe humorem cryſtallinum, nimíſque tenuem fieri poſſe ſtatuunt, vt non ſit aptus recipere & repræſentare viſibiles ſpecies. Exemplúmque afferunt ſpiritus vini & aquarum deſtillatarum, quæ cum ſint ſubtiliſſimæ & tenuiſſimæ, non ita recipiunt & repræſentant rerum imagines, vt aqua limpida. Verum etſi hoc ita ſeſe habeat: tamen non video, vnde tanta tenuitas humori cryſtallino induci poſſit. Sic enim ſanguis, vnde nutritur, tenuis, nunquam tamen inde humoris cryſtallini natiua conſtitutio mutabitur, ita vt inde viſio lædi poſſit.

An maior, vel minor.

Nonnulli etiam maiorem & minorem fieri poſſe ſtatuunt, & à quantitate naturali degenerare. Verum cum venæ ad eum ſenſibiliter non pertingant, ex nutritione vix hoc vitium incurrere poterit. Neque videmus in iis, quorum corpora inſigniter augentur, tale quid humori cryſtallino accidere.

Minor ſi fiat, fit hoc in exſiccatione, præcipuè in ſenibus, aut qui ſenili ætati ex alia cauſſa ſimile quid patiuntur. Verum illud in magnitudine decrementum vix tantum eſt, vt inde viſio lædi poſſit. Et ſi accidat viſus læſio, fit ea potius ob condenſationem & coloris mutationem, vt modò de Glaucomate dictum.

Situs cryſtallini mutatus.

Situm mutat humor Cryſtallinus, vbi lotiore ſua parte, quæ lentis maioris inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectè opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, atque

atque tum omnes res geminæ apparent; vel dextrorſum, & tum ſiniſtra non rectè videntur; vel ſiniſtrorſum,& tum dextra non rectè videntur, quod vitium etiam Straboſitas nominatur, de qua ſuo loco dicetur. Imò ſi maior à naturali ſitu ſit humoris cryſtallini deflexio, res incuruas & inflexas exhibet, vel etiam cæcitatem inducit. Fit hoc nonnullis à natura, aliis à cauſſis externis oculíque percuſſione, & contuſione vitiúmque hoc vix curabile eſt, niſi ſponte ſua ad ſuum locum naturalem redeat hic humor.

Poteſt & aliam in ſitu mutationem pati humor cryſtallinus,ſi videlicet à ſuo loco vel verſus anteriora, vel verſus poſteriora declinet. Si verſus anteriora & pupillam declinat, tum res propinquas homo non rectè videt, melius verò res procul ab oculo remotas.

Accidit hoc nonnullis à natura & prima conformatione,nonnullis,vt ſenibus,à perpetua in legendo vel aliis rebus tractandis capitis inclinatione, ob quam humor cryſtallinus ſenſim verſus anteriora vergit. Quod vitium curabile non eſt, ſed perſpicillorum ex tenuiore vitro vel cryſtallo vſu defectum hunc compenſare neceſſe eſt.

Contrà nonnunquam cryſtallinus humor verſus originem nerui optici nonnihil declinat, quod vbi fit, homo propinqua rectè & acutè videt,diſtantia verò minimè. Accidit hoc plerúmque à natura & prima conformatione, nec vitium infrequens eſt. Vnde etiam proculdubio factum, vt Anatomici nonnulli in talium corporum ſectionem incidentes ſi tum cryſtallini in medio oculi eſſe ſcripſerint. Vitium etiam hoc incurabile eſt, & defectus hic perſpicillis ex craſſiore vitro vel cryſtallo paratis compenſatur. Parſpicilla tamen hæc (vt & in priore contrario vitio)non vnius planè generis eſſe debent, ſed prout humor cryſtallinus minus vel magis à ſuo loco receſſit, ita minus vel magis propinquè oculo adhiberi, & magis vel minus craſſa eſſe debent. Qualia autem illa exactè eſſe debeant vix deſcribi poteſt,ſed experientiâ cognoſcendum.

Si tandem continuitas humoris cryſtallini ſoluatur, fit, vt res diuiſæ vel geminatæ videantur. Vt enim ſi ſpeculum

in plures partes frangatur, singulæ partes imaginem totam exhibent: ita idem accidit in cryſtallino. Hoc vitium equidem facilè accidere non poteſt; cum humor cryſtallinus in parte profundiore ſitus ſit; & potius totus oculus turbetur, antequam humor cryſtallinus in duas partes diuidatur; ſi tamen fieri debet, non aliunde, quam ex cauſſis externis & violentis, id accidere poteſt.

CAPVT XXXVI.

De Morbis Humoris vitrei.

Vitrei humoris morbi.

SPecies viſibiles vbi humorem cryſtallinum tranſierunt, in vitreo recipiuntur: cuius quis vſus ſit, *in Inſtit. part.* 1. *cap.* 12. dictum, quem vt præſtare poſſit, naturalem ſuam conſtitutionem vt habeat, neceſſe eſt. Sit nimirum pellucidus, coloris expers, ſitum ſuum habeat poſt cryſtallinum. Hæc vero naturalis conſtitutio ſi mutetur, morbi humoris vitrei oriuntur, & viſio inde læditur. Diſputant quidem nonnulli, an vitreus humor à naturali conſtitutione deflectens poſſit immediatè viſionem lædere: an verò ſaltem quia nocet cryſtallino; & ſunt quidam in ea opinione, inter quos Mercurialis, humorem vitreum non poſſe mediatè viſionem lædere, ſed ſaltem quatenus cryſtallino nocet. Sed falſa eſt hæc opinio, & ex falſa hypotheſi orta. Præſupponit enim vſum vitrei eſſe nutrire cryſtallinum. Verum aberrat à vero hæc opinio, & in Inſtitut. *loco allegato*, monſtratum, vitreum humorem æquè comparatum & neceſſarium eſſe ad recipiendas ſpecies viſibiles, ac cryſtallinum. Neque enim in cryſtallino, vt in ſpeculo, ſpecies viſibiles ſiſtũtur, & in eo viſio terminatur, ſed per eum tranſeunt, & in humore vitreo recipiuntur. Itaque ſi à naturali ſua conſtitutione ille deflectat, ad ſpecies viſibiles recipiendas fit ineptus.

Id quod fit primò, ſi fiat obſcurior, & tale quid patiatur, quale cryſtallinus in glaucomate. Id quod accidit, ſi impuro alimento nutriatur.

Sed vtrum hoc vitium ſit in cryſtallino, an verò in vitreo,

vitreo, non facilē dignoſci poteſt. Neque etiam facilè hoc malum curari poteſt,cum loco adhuc profundiore, quam cryſtallinus,hic humor ſitus ſit.

Situm etiam aliquando mutat vitreus. Secundum naturam poſt cryſtallinum ſitus eſt: ſi verò accidat, vt pars eius ſuâ ſede mota ante cryſtallinum feratur,eíque præponatur,non quidem cœcitatem (niſi forſan tanta eius pars eò ſit detruſa, vt penitus cryſtallinum obtegat, & ita tota ferè oculi ſtructura turbetur) ſed viſus aliqua hallucinatio accidit.Denſior enim eſt humore aqueo.

Cauſſa huius mali eſt ictus vel contuſio oculi, vel punctura & acus in ſuffuſione curāda nimis profundè adacta.

Cognoſcitur verò, quod ſub pupilla albuminis inſtar ipſe humor apparet, viſúſque aliqua hallucinatio deprehenditur.

Curabile verò vix eſt hoc malum; niſi humor ſua ſponte in naturalem ſuam ſedem redeat.

CAPVT XXXVII.

De Neruorum opticorum vitiis.

NEruorum opticorum is vſus eſt, vt ſpiritum animalem ad oculos ferant. Sunt verò aliqua vitia,ob quæ hunc vſum præſtare nequeunt.Obſtructio nimirum, compreſſio ſeu coarctatio, contorſio & conuulſio, vulneratio, ruptura. *Opticorũ neruorũ vitia.*

Primò ſiue intus humores pituitoſi in neruos illabantur,eoſque obſtruant,ſiue extra iidem,vel etiam ſanguis ex vaſe læſo effuſus origini neruorum opticorum incumbat, atque anguſtiam in iis efficiat, viſio aboletur,quod vitium vulgò gutta ſerena, Germanis *der ſchvvartze Graar* nominatur,quod pupilla equidem clara, ſed tamen quaſi nigricans apparet. *Anguſtia.*

Tranſmittuntur enim pituitoſa & aquoſa cerebri excrementa ad baſin cerebri,vbi nerui optici originem habent, & ad infundibulum,& propè neruos in nares defluunt. Et quidem materia hæc interdum ſolum neruos opticos oc-

cupat,atque tum ſola viſio,reliquis ſenſibus integris, læditur; interdum ſimul principium neruorum,vnde etiam alij ſenſus læduntur.Nonnunquam etiam ex apoſtematibus eo loci ortis malum hoc originem ducit, & poſt cerebri inflammationem & phrenitidem in febribus malignis & peſtilentialibus prouenit. Nonnunquam ſubitò ex humoribus in cerebro agitatis oritur. Sic memini hîc ante biennium ſtudioſum, cum ipſi à quodam medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcœcatum fuiſſe, proculdubio humoribus in cerebro agitatis & in principium neruorum opticorum effuſis.Interdum fœminis hoc malum accidit ob menſes ſuppreſſos,& nonnunquam quidem recedit menſibus fluere iterum incipientibus, nonnunquam toto vitæ tempore perſiſtit.

Fœmina grauida obcœcata. Et in ſpecie obſeruatum,fœminas quaſdam,cum in vtero concepiſſent, obcœcatas ex neruorum opticorum anguſtia fuiſſe, malúmque hoc ad menſes quatuor, quinque vel ſex duraſſe; nonnullis etiam vſque ad tempus partus.

Signa Cognoſcitur hoc malum, quod oculi planè clari apparent,nihílque vitij in iis animaduertitur, niſi quod pupilla nigrior,& amplior apparet.Et ſi à vitioſis humoribus à cerebrò eò delatis malum originem habeat: excrementorum in cerebro redundantium ſigna adſunt. Si à ſanguine in eum locum effuſo id fiat,vulnus,ictus,caſus præceſſit.

Prognoſtica. Malum curatu difficile eſt,neque humores ſemel neruos illos obſidentes,& occupantes facilè diſcutiuntur,vel loco dimouentur.

Eſt tamen aliqua curationis ſpes reliqua, ſi viſio non ſit planè abolita, & aliquid adhuc agnoſcat æger. Si verò viſus ita ablatus ſit, vt lumen amplius non videat æger, neque an dies vel nox ſit, diſcernere poſſit,malum incurabile eſt.

In grauidis quibuſdam menſe quarto,quinto, ſexto, vel poſt puerperium malum hoc ſponte ceſſare,modò dictum.

Curatio. Curatur autem hoc malum,vbi adhuc ſpes aliqua curationis ſupereſt, & corpore toto & capite euacuato, ſicut ſupra *part.* 1. *de Intemperie capitis cum pituita* dictum. Et ferè talis curatio inſtituenda, qualis in ſuffuſione.

Possunt etiam vesicatoria ceruici imponi vel setaceum, quod efficacius est, ceruici applicari. Hinc, vt humores pituitosi discutiantur, lotiones capitis adhibeantur.

Vt ℞. *Stœchad. Arabic. betonic. euphrag. an.* M. ij. *sarsæparillæ* ℥. ij.

Coquantur in lixiuio pro lotione capitis.

Vel ℞. *Saponis Veneti* ℔. j. *rad. Ireos* ℥. ij. *styrac. liquid. ladani an.* ℥. j. *olei caryophyll.* ʒ. ß. *moschi, ambræ an.* ℈. iij.

Misceantur in mortario, affusâ aqua rosarum pauca & manibus oleo de been imbutis F. globuli.

℞. *Ligni Guaiaci* ℔. j. *sarsæparill.* ℥. iij. *rad. dictamni albi* ℥. i.

Coquantur in aquæ ℔. xij. ad tertiæ partis consumptionem. Manè & vesperi exhibeatur. ℥. vj.

Reliquis adde *euphrag.* M. ij. *granor. iuniperi, cinamomi fœniculi an.* ℥. j. Affunde *aqu.* ℔. xij. *vini Rhenani* ℔. iij.

Coquantur ad tertiæ partis consumptionem.

Vel ℞. *Sem. fœniculi* ʒ. iij. *sileris montani, piper. zingiber. cinamomi, pulegij, hyssopi, anethi, granorum iuniperi, flor. rorismarini, saxifrag. an* ʒ. ij. *chamædr. rad. chelidon. cinamomi, apij, anisi, petroselini an.* ʒ. j. Cum s. q. mellis F. Electuarium.

Contorsio neruorũ opticorũ.

Nonnunquam quoque accidit, vt in magnis conuulsionibus, vt epilepsia, nerui optici contorqueantur, & inflectantur, ita vt spiritibus animalibus transitus denegetur, quod post fortiorem sternutationem accidisse à Guilh. Fabritio, *centaur.* 1. *obseru.* 81. notatum, & cæcitas inde inducatur, quæ nisi intra paucos dies desinat, & sponte visio redeat, immedicabile malum est.

Vulnera nerui optici.

Si ex vulnere vel quacunque insigni læsione ad neruum opticum vsque pertingente cæcitas introducta sit, immedicabilis illa est.

CAPVT XXXVIII.

De Spirituum Opticorum vitiis.

Spirituũ opticorũ vitia.

Atque hi sunt morbi & vitia, quæ singulæ partes oculorum incurrere possunt. Verùm cum ad visioné perficien

ciendam partes hactenus enumeratæ non sufficiant, nisi spiritu animali perfundantur, atque ab illo vltimam quasi perfectionem accipiant, & denegatis spiritibus visio aboleatur, etsi reliquæ partes in oculo omnes saluæ sint, vt ex angustia neruorum opticorum, de qua præcedente capite dictum, patet: necessarium est ad visionem absoluendam, vt spiritus animalis oculos irradiet & rectè sese habeat, quod nisi fit, etiam visio læditur.

Spirituũ opticorũ naturalis constitutio.

Cum autem spiritus optici lucidi esse, rectà in oculos influere, & iusta quidem quantitate debeant; vitium patiuntur, si impuri sint, non rectâ in oculos ferantur, nec sufficienter & iusta copia oculos irradient.

Spirituũ opticorũ crassities.

Spiritus ipsi quidem per se non crassescunt, verum si vapores crassi & turbidi ipsis commisceantur inde visio fit obscura, vel ægri ea se videre existimant, quæ reuera non sunt, vt muscas, culices, floccos & filamenta, telas aranearum, vel alia corpora minuta: qui affectus à nonnullis nubecula appellatur, eò, quod tali vitio affecti plerúmque se nubeculam quoque videre arbitrantur: aut res simplices geminas esse putant, vt ebriis sæpe accidit, vel rectas curuas, sicut accidit militi, cuius mentionem facit Forestus *lib. 11. obseru. 39.*

Spirituum etiam nimia agitatio, quæ fit vel ob vapores commixtos spiritus turbantes, vel ob corporis agitationem, visionem turbat. Motus item corporis & capitis eodem modo diu continuatus facit, vt spiritus eâdem ratione secuti agitatique, eadem etiam forma in oculum influant; de qua re in vertigine dictum.

Nonnulli tamen affectionem, quæ à spirituum opticorum agitatione prouenit, à vertigine distinguunt, & falsam visionem cum rerum circumgyratione nominant, quâ qui afficiuntur, res, quas intuentur, etsi firmæ & stabiles sint, circumagi & in gyrum circumrotari, vel aliter inclinare, & subuerti existimant, ita vt licet falsam esse hanc imaginationem cognoscant, tamen cùm ex illa rerum circumuersione visus firmam, qua corpus subsistere possit, sedem non amplius cernat, idem quoque titubat, & vacillat. Nonnunquam quoque pauimentum, cui insistunt, ipsis inuerti

inuerti videtur. Hinc nisi sustineantur, subitò integris sensibus in terram cadunt, priùs ter quaterve pedibus, quibus se sustinere cupiunt, terram pulsantes. Et quamuis hæc affectio cum vertigine propriè dicta magnam conuenientiam & similitudinem habeat, résque non minus in ea, quàm vera vertigine, circumgyrari videantur, ac propterea etiam δῖνος & vertigo à plerísque vocetur: distat tamen à vera vertigine, quod in hac vt plurimum cerebrum cum oculis, seu potius spiritus in illis existentes afficiantur, sensuúmque interiorum operationes aliquo vsque imminuãtur, in falsa autem visione, quæ hîc describitur, soli oculi afficiantur, cerebro eiúsque spiritibus nihil patientibus. Vnde fit, vt si in hoc affectu claudantur oculi, malum protinus cesset, résque non amplius circumrotari appareat. At in vertigine cerebri vitio nata, licet arctissimè etiam palpebræ occludantur, nihilominus tamen omnia adhuc, ac si circumuerterentur, sensui communi offeruntur. Præterea in falsa visione res adhuc oculis repræsentantur, nisi quod circumgyrari videantur: at in vertigine vera acies oculorum etiam ferè hebescit, & quædam visus obtenebratio seu scotomia accedit cum aurium tinnitu, & graui auditu, nonnunquam & capitis dolore, ita vt res non distinctæ, sed quasi per nebulam vario colore tinctam oculis appareant.

Opticorũ spirituũ defectus.

Si spiritus etiam in oculo deficiant vel minus copiosè influant, visio vel aboletur vel imminuitur. Spiritus autem in oculo deficiunt, vel quia à cerebro non transmittuntur; vel quia ob neruorum opticorum angustiam influere non possunt.

An spirituũ opticorũ vitio perspicillorum vsu corrigi possint.

An verò ob spirituum vitium, crassitiem puta, & obscuritatem, visio lædatur; an verò ob humoris crystallini vel vitrei morbos, non ita facilè est agnoscere. Mercurialis equidem pollicetur, se signum à nemine animaduersum propositurum, quod sumatur à perspicillis, statuítque, si visus læsio corrigatur perspicillorum ope, vitium esse à spiritibus: Vitium verò, quod sit in humore crystallino, vitreo, albugineo, vel tunicis, beneficio perspicillorum corrigi non posse. Verum contrarium potius verum est, &

qui caussas nouit, ob quas perspicilla visus læsionem corrigere possunt, ille facilè credet, spirituum vitium nullo modo corrigi posse perspicillorum vsu; contrà vitium humorum & tunicarum aliqua ex parte perspicillorum vsu corrigi posse. Malo itaque hîc assentiri Platero statuenti, visus læsiones, quæ vulgo in spirituum vitia referuntur, potius in situm crystallini vitiosum, vel alia humorum vitia referenda esse. Talia enim vitia, vt in Institut. *l. 2. p. 3. s. 2. c. 3.* dictum, sæpe iuuenibus accidunt, in quibus nullum spirituum vitium vel defectus animaduertitur, & perspicillorum ope talia vitia corrigi possunt; quod non fieret, si à spirituum vitio hoc accideret. Quomodo enim perspicilla vllum spirituum vitium emendare possent? Etenim cum cornea tunica, vt & omnes humores, ob admissionem & refractionem spirituum visibilium facti sint, si situ vel alio vitio peccent, refractio illa debito modo non fiet; quod perspicillorum ope corrigi potest. Sic etiam aliàs sanos perspicillorum vsu res longè dissitas & minimas videre animaduertimus; quod fit saltem ob peculiares specierum visibilium refractiones, nullo verò modo ob spiritus, quos perspicilla nec clariores nec copiosiores reddere possunt.

Spiritus opticos confortantia.

Vitium autem spirituum corrigitur per medicamenta ὀφθαλμικὰ, quæ ὀξυδερκικὰ nominantur, de quibus proinde agere huius loci est. Sunt autem illa; *Fœniculum, Euphragia, Ruta, rad. Valerian.* (de qua Tabernæ montanus videatur) *verbena, Rorismarinus, Saluia, Maiorana, Betonica, radic. Helenij, Calendula, Chelidon. maius, & aromata* pleráque, Quæ quia cerebrum confortant, etiam simul faciunt, vt spiritus animales puri & copiosi generentur, præcipuè nux moschata, calamus aromaticus, myrobalani chebulæ; quibus componuntur varia medicamenta. Commendatur Electuarium Humaim descript. Mesue *in 1. cap. de ægrit. oculor.*

Electuar. Humaim

♃. *Euphragiæ* ℥. ij. *sem. fœniculi* ʒ. v. *macis, cubebar. cinamomi, piperis longi, caryophyll. an.* ʒ. j. Puluerisentur & cribrétur, Postea ♃. *Mellis despumati* ℔. j. *succi depurati fœniculi,* ℥. j. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥. ß. Coq. succi cum melle ad mellis fluidioris

fluidioris consistentiam,& adde species.F.Electuarium,cuius dosis sunt ʒ.iij.

Habentur etiam medicamenta talia apud Valescum de Taranta, *lib.2.cap.30.* Electuaria duo visum confortantia descripsit Langius, *libr.3.Epistol.* Et occurrunt passim alia, & proponentur etiam aliqua infra, *cap.44.* Vnum atque alterum saltem hic addemus.

Species Occonis ℞. *Spec.diaplir.sem.fœnic.an.*℥.ß. *macis, cubebar. cinamomi,piperis long.caryophyll.an.*℈.ij.*pulu. fol. euphrag.saluiæ,rutæ,verben.an.*ʒ.ij.& ℈.ij.M. *Species Occonis.*

Vel ℞. *Pulu.nucis mosch.ligni aloës,sem.siler.mont.mastich. euphras.sem. anisi,fœniculi, carui præpar. an.* ʒ. j. ß. *sacchari albi* ℥.j.ß.M.pro Tragea,de qua manè & vesperi, quantum duo cuspides cultri capiunt,sumatur.

Vel hora decubitus sumatur de sequenti Electuario quantitas nucis moschatæ.

℞. *Conseru.fl.euphrag.*℥.j.*rosar.* ʒ.vj.*saluiæ,anthos an.* ℥.ß. *succini albi præpar.*ʒ.j.*spec.diarrhod.*ʒ.j.ß.*Margarit. præpar.*ʒ.ß.*essentiæ salu.*ʒ.j.C.*Syr.de betonic.*F.Electuarium.

Læsio visus ex spirituum nimia agitatione cognoscitur ex vertigine coniuncta. Si spiritus deficiant ob cerebri vitium,etiam alij sensus afficiuntur. Si ob neruorum opticorum angustiam,oculi partes reliquæ sanæ sunt, nihílque vitij etiam in cerebro animaduertitur.

CAPVT XXXIX.

De Musculorum Oculos mouentium vitiis.

VT homo non solùm, quæ rectà oculis opponuntur, sed & quæ ad latera,& supra & infra sunt, sine capitis motione videre possit,dati sunt oculis musculi,quorum genera descripta videantur apud Coiterum in tabulis, Bauhinum, Iul.Casser. Placentinum, Hier. Fabricium ab Aquapend.& alios Anatomicos. *Musculi cur oculis dati.*

Horum vitia sunt Paralysis & conuulsio, in quibus affectibus & motus oculorum & situs vitiari, & ex situ oculorum vitiato ipsa visio lædi potest.Etenim si omnes musculi

resol

resoluantur, præsertim verò is, qui optico neruo adhæret, oculus extra tendit & prominentior fit. Contra verò si is musculus conuellatur, intrò oculum trahit. Si verò illi, quæ ad exteriorem angulum mouent, resoluantur, oculi ab oppositis sanis musculis versus interiorem angulum trahuntur. Sed si conuellantur musculi ad suum angulum, oculum secum trahunt & conuertunt. Si resoluantur musculi superiores, oculus versus inferiora inclinatur; si verò inferiores, versus superiora.

Caussæ sunt eædem, quæ supra in conuulsione & Paralysi sunt explicatæ.

Cognoscitur hoc malum visu, & strabismus inde oritur, de quo suo loco dicetur.

Paralysis curatur medicamentis caput euacuantibus & humorem pituitosum absumentibus, de quibus supra dictum. Nonnulli sanguinem turturis instillatum, vt peculiari proprietate efficacem, commendant. Si à conuulsione, relaxantia & humectantia exhibeantur, ex decocto seminis lini, maluæ & altheæ, de quibus etiam supra de conuulsione dictum.

CAPVT XL.

De Oculi defectu.

Oculi defectus. ATque hi sunt morbi, qui singulas oculi partes infestare solent. Sunt præterea quidam morbi, qui toti oculo accidunt, de quibus iam dicendum.

Et primò quidem monstrosæ oculi constitutiones occurrunt, & nonnullos vno, nonnullos tribus vel quatuor oculis natos fuisse obseruatum est, vt eius rei historias Schenckius, *lib. 1. obseru.* 278. collegit, quas tamen neque ars, neque natura corrigere vel tegere potest.

Deinde interdum oculus vnus deesse solet; id quod fit per magnas inflammationes, ob quas oculus rumpitur, vel in pus mutatur, post ictus, vulnera. Quod vbi accidit, nulla equidem oculi amissi reparandi spes est. Vt verò deformitas illa tegatur, alij linteolo serico locum tegere solent; alij

alij in oculi deficientis locum alium factitium aureum argenteúmve pictum reponi curant, qui natiuum oculum referat. Ita Ioan. Thomas Minadous, *de externis affect. lib. 3. cap. 14.* refert, se Byzantij vidisse fœminam, quæ vno oculo deficiente factitium ex argento tectorio opere adeò expolitum & pictum insertum habebat, vt verum magnitudine, luciditate, colore æquaret. Modum etiam Paræus, *libr. 22. Chirurg. cap.* 1. habet, quo oculus fictitius formari possit.

CAPVT XLI.

De Oculi Atrophia.

ALiquando verò solùm imminuitur oculus, & minor, quam naturalis constitutio, & ad corpus reliquum proportio requirit, redditur, cum scilicet omnes oculi partes imminuuntur & contabescunt. Vnde non solum deformitas ob partium inconcinnitatem & proportionem læsam oritur, sed & visio læditur. ***Oculi atrophia.***

Caussæ.

Quæ autem aliàs atrophiæ caussæ esse solent, eæ & in oculo locum habent, si partes corporis superiores & præcipuè oculum occupent, vt nimia euacuatio & exsiccatio, puta fletus continuus, humorum acrium in lippitudine diuturnus fluxus, vigiliæ diuturnæ, febris hectica, obstructio vasorum oculis alimentum aduehentium.

Signa Diagnostica.

Ipsum malum per se facilè cognoscitur: quæ verò eius caussæ fuerint, relatio ægri patefaciet.

Prognosticum.

Malum curatu difficile est. Neque enim siccitas in vlla corporis parte facilè curatur; & nisi maturè ei succurratur, caussa cæcitatis esse solet.

Curatio.

Curatur medicamentis humectantibus, lacte muliebri imprimis imposito, vel fomentetur oculus hoc decocto:

℞. *Rad. altheæ, maluæ an.* ℥. j. *sem. fœnigræci, althææ, maluæ an.*

an. ℥. ß. Coqu. in aqua, & oculus decocto foueatur, vel ex iis destilletur aqua, quæ oculo sæpe instilletur.

CAPVT XLII.

De Oculi procidentia.

Oculi procidentia.

ALiquando etiam accidit, vt oculi de naturali sua sede & orbita præter modum emineant, quod vitium oculi prominentia dicitur; vel etiam excidant, & ita propendeant, vt palpebris amplius tegi nequeant, quod malum Græcis ἐκπίεσμα & ἐκπιεσμὸς, Latinis oculi procidentia, exitus prolapsus & expressio nominatur.

Caussæ.

Caussæ ad tria genera referri possunt. Ad primum pertinent omnia, quæ vi quasi oculum ex orbita sua extrudunt, vt vehemens inflatio & vocis intentio, vehemensque spiritus suppressio: id quod accidit in clamore nimio, tubarum iuflatione, strangulatione, & suffocatione, quocunque modo ea fiat, vomitu, tussi, partu laborioso, cum maximo conatu feces detruduntur. Spiritus enim retentus cum sanguine & vaporibus versus cerebrum tendit, illud inflat, vnde etiam oculi & vicinæ partes quasi intumescunt, & loco suo pelluntur. Quo pertinet casus ab alto, quo cerebrum valde concutitur.

Secunda caussa est resolutio musculorum & neruorum in oculo, quæ fit ob humores pituitosos & aquosos à cerebro ad oculum confertim affluentes.

Tertia caussa est vulnus adnatæ tunicæ, quæ oculum orbitæ annectit, & propterea etiam coniunctiua dicitur, vel musculorum oculi.

Quibus & quartum caussæ genus addi potest, tumor oculum ex orbita quasi extrudens, cuius rei historiam habet Trincauellius, *lib. 4. de ratione. curandi particul. corpor. human. affect. cap. 6.* de quodam Veneto, cui dexter oculus adeo prominebat, vt vniuersam ferè faciem deformaret, quod contigerat à scirrhoso tumore, qui erat in interna parte, qua membrana adnata oculum ossibus annectit.

Signa

Signa Diagnostica.

Malum ipsum per se intuentibus patet. Quænam verò sit caussa, ex iis, quæ præcesserunt, patet. Et quidem si resolutio adsit, ac visio sit integra, musculi solùm erunt resoluti; si verò etiam amittatur visio, neruus opticus.

Curatio.

Vniuersalia primò, si opus sit, præmittenda, & vel vena aperienda, vel purgandum corpus. Oculus verò ipse, quantum fieri potest, in locum suum reponendus, & conuenienti ligatuta in eo detinendus. Postea cucurbitulæ ceruici, ipsis verò oculis repellentia & roborantia adhibeantur, ex decocto rosarum, balaustiorum, myrti, nucum cupressi, acaciæ, hypocistide; vel succus psyllij, polygoni, plantaginis imponendus.

Christophorus à Vega, *lib.3.cap.12.* quendam, cui ex casu ab alto oculi extra palpebras exciderant, ita curauit. Primò oculos, quantum potuit, sensim reduxit, & iisdem linteolum duplicatum madefactum decocto rosarnm & balaustiorum & inspersa acacia, imposuit, & statim sanguinem ex cubiti dextri externa vena misit, decentique victu adhibito ægrum restituit.

Si inflammatio oculo procidenti accidat, integrum ouum cum vino & rosaceo lana vel hapso lini exceptum oculis imponendum. Si procidentia sit à resolutione musculorum & neruorum oculi, apophlegmatismi vsurpandi, humores pituitosos euacuantes, odoramenta item eosdem absumentia & oculos roborantia. Extra Cataplasma vsurpandum est, è farina fabarum, rosis, thure, spica, cum albumine oui. Et quia humores resolutionis caussa sæpè à partibus vicinis affluunt, fronti etiam astringentia imponenda.

Vt ℞. *Florum rosar. rubrar. balaustior. myrtillor. acaciæ, rad. bistortæ an.* ʒ.ij. *boli armeni* ℥.ß. *cortic. thuris, croci an.* ʒ.ß. *aceti rosacei* ℥.j. *olei rosacei q.s.* F. Cataplasma.

Si cum humiditate flatus adsint, aliqua calida, quæ simul adstringunt, admiscenda, vt spica, radix cyperi, cariophylli, mastix, &c.

Vt ℞. *Fol. cupress.* ℥.ß. *fl. chamæmel.* ʒ.ij. *thuris, mastic. an.* ʒ.j.

Fiat

Fiat Sacculus in aqua rosarum madefactus, qui oculo imponatur. Vide Aëtium *tetrabibl.3.serm.2.c.* 55. Valesc. de Taranta, *lib.2.cap.23.*

Si verò oculus ita prolapsus sit, vt nulla de eius repositione spes supersit, vt deformitas illa, quæ ex eo in faciem propendente oritur, tollatur, totus oculus exscindi potest. Ideóque corpore euacuato, ægro rectè collocato, instrumento idoneo, quale quidem apud G.Fabric. *Cent.1.obseru.* 1.depingitur, vel alio conueniente, quod se orbitæ oculi accommodet, oculus exscindendus, ne tamen palpebra lædatur, & noua deformitas inde fiat, cauendum, postea vulnus vt alia oculorum vulnera, curandum.

CAPVT XLIII.

De Strabismo.

Strabismus. AD situm oculi vitiosum pertinet etiam Strabismus cum pupilla rebus videndis non recta sed obliquè opponitur, neque ipsa in medio oculi apparet, sed ab eo declinat, ita vt in vna oculi parte plus albi appareat, quam in alia, & amborum vnus aspectus esse nequeat. Quo morbo qui laborant, cum res recta intueri volunt, vt pupilla rebus recta opponatur, oculos intorquent, toruúmque aspectum exhibent.

Caussæ.

Huius mali caussa à plerisque in vitiosam musculorum oculos mouentium dispositionem refertur. Et verum est, interdum conuulsis & contractis aut resolutis musculis oculum ad vnum latus mouentibus hoc malum excitari: Sic & sani, ac quorum oculi naturalem constitutionem habent, studiosè musculos contrahendo, strabismum quandoque imitantur. Conuulsio hæc accidere potest in Epilepsia, in febribus malignis. Nonnullis verò a primo ortu accidit, contractis nonnihil & in eo situ manentibus oculis. Quod fit, si mater vterum gerens moribundos, vel animalia mactata oculos conuertentia aspiciat, vel rerum fulgentium, vtpote gladiorum, ignis vel fulguris intuitu

obstupes

obſtupeſcat : ſicut & ex conſuetudine idem accidere poteſt ; dum nimirum muſculi oculos mouentes ad vnum latus vel ſurſum vel deorſum continuò mouentur, vnde illi ſitui aſſueſcunt,& in eo poſtea permanent. Sicut infantibus in cunis interdum accidit, dum ſurſum verſus lucem, vel lucernam ardentem continuò oculos mouent, & quaſi fixos habent. Ita memini puellam in Patria, quæ etſi à primo ortu nihil vitij in oculis habebat, cum tamen nouercam metueret,& poſt fornacem ferè ſemper ſedens, limis oculis nouercæ aduentum obſeruaret, ſtrabiſmum contraxiſſe. Et quod ex conuulſione accidit, idem ex Paralyſi muſculorum oculos mouentium fieri poteſt. Sic interdum poſt Apoplexiam aut ex affluxu humorum pituitoſorum ad oculos hoc malum contrahitur.

Verùm præter hanc cauſſam, quæ ex ſitu muſculorum eſt, alia adhuc ſtrabiſmi cauſſa eſſe poteſt. Situs nimirum humoris cryſtallini vitioſus; cum is pupillæ non rectè opponitur; ſed ad latûs alterutrum vel ſurſum aut deorſum declinat ita,vt qui hoc modo cryſtallinum ſitum habent,ſi rem recta intueri volunt, oculum ad latus contorquere neceſſe habeant.

Differentiæ.

Sunt autem quatuor Strabiſmi differentiæ. Aliquando enim verſus nares, aliquando verſus tempora, aliquando deorſum pupilla declinat & oculus contorquetur.

Signa Diagnoſtica.

Strabiſmus facilè per ſe patet intuentibus,neque ſignis, quibus cognoſcatur, opus habet. A qua cauſſa verò pendeat, cognoſcere non ita facilè eſt. Si aliquis morbus præceſſit, aut cauſſa adſit, quæ reſolutionis & contractionis muſculorum indicium exhibeat, muſculis affectis ſtrabiſmum fieri argumento eſt. Si verò à primo ortu cauſſam habeat ſtrabiſmus,pupillæ ſitus diligenter attendendus. Nam ſi à vitioſo ſitu cryſtallini ſit, pupilla non erit ad latera contracta, vt in ſtrabiſmo ex conuulſione. An verò ex mala aſſuetudine,vel defixo oculorum obtutu contractus ſit Strabiſmus,parentes, vel qui infantibus inſeruierunt,docebunt.

Prognostica.

Strabiſmus à primo ortu & mala conformatione non curatur; nec quia mala aſſuetudine, vel etiam conuulſione aut paralyſi, ſi ſit inueteratus, vnquam curatur. Recens verò malum interdum curationem ſuſcipit.

Curatio.

In infantibus hoc malum curatur, ſi larua aliqua vel cappa faciei obducatur, ac foramen oculis oppoſitum ita diſponatur, vt infans in partem oppoſitam ei, quo & pupilla & oculi præter naturam vergunt, oculos dirigere cogatur. Quod vt commodius fiat, ex lamina ferrea vel argentea canales inſtar infundibuli formentur, & foraminibus illis in larua vel cappa aſſuantur, vt per eam aſpectus dirigatur. Vel lucerna in partem oppoſitam, quò oculi præter naturam declinant, ponatur, vt infans fixo obtutu eam aſpiciens in contrarium oculos deflectat.

Si à ſpaſmo vel paralyſi ſit ſtrabiſmus, curatur vt ſpaſmus vel paralyſis, de quibus ſupra.

CAPVT XLIV.

De Cæcitate & viſus debilitate.

Atque ita hactenus omnes morbos, qui tum ſingulas oculi partes, tum ipſum oculum totum infeſtare poſſunt, explicauimus. Reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ circa viſionem & oculo accidunt, dicamus. Inter quæ cum primo loco ſit læſa actio, primò de viſione læſa dicendum.

Læditur autem viſus tripliciter; vel quia planè aufertur; vel quia imminuitur; vel quia deprauatur.

De abolita & imminuta viſione hoc capite dicemus. *Cæcitas.* Cum planè aufertur viſus, cæcitas nominatur, Græcis τυφλότης: à quacunque etiam cauſſa inducatur.

Imminuitur verò viſio plurimis modis. Primò cum *Viſus hebetudo.* res in quacunque etiam diſtantia non clarè videntur; quod vitium ſi citra manifeſtam oculi affectionem accidat,

dat Græcis ἀμβλυωπία & ἀμαύρωσις nominatur; ita vt etiam ἀμβλυωπία, vt mox dicetur, per ἀμαυρότητα definiatur. Aut si quæ est inter ea differentia, mala sunt gradibus solùm distincta. Nam si manifestum aliquod in oculo vitium appareat, vt accidit in suffusione, albugine, crassitie corneæ & similibus affectibus, peculiare nomen à caussa læsio illa visus accipit, vt ex superioribus patet.

Quanquam sæpe & ista vitia generalibus nominibus exprimantur. Ita vbi senes humoribus & tunicis nonnihil exsiccatis obscurè vident, caligo oculorum appellatur. Idem vitium si iuuenibus accidat, hebetudo oculorum & obscuritas visus nominatur.

Ἀμβλυωπία ergo (quæ & Hippocrati, *in Prognosticis* ἀμβλυωγμὸς est; sicut & quibus per morbos visus hebetescit eidem ἀμβλυώσσειν & ἀμβλυώπτειν dicuntur) vt à Paulo, *lib.3. cap.22.* definitur, ἀμαυρότης τοῦ ὁρᾷν ἀπό τινος ἀδήλου αἰτίας γινομένη, est visus obscuritas sine manifesta caussa oborta, seu hebetudo oculorum & videndi debilitas, sine manifesto in oculis vitio; quomodo & Actuarius, *libr. 2.* περὶ διαγνώσ. παθ. definit. ἀμβλυωπία.

Eadem visus obscuritas & ἀμαύρωσις nominatur. Ita enim Gal.2. *Prorrhet.* definitur, ἀμυδρὰ τῶν ὀργάνων αἴσθησις οὖσα χωρὶς τῆς μετὰ τὴν ἀχλὺν φαντασίας, hebescens & languida instrumentorum sensatio absque vlla turbationis visione. Vbi ἀμαυρώσεως καὶ τῆς ἀχλυώδους ὄψεως, hoc est, obtusæ & caliginosæ visionis constituit discrimen. Nam, inquit, cum in vtrisque obtusus sit aspectus, in caliginosa tamen visione ægris ipsis veluti cuiusdam caliginis sensatio accedit, exterius verò cernentibus nullam humidi præter naturam consistentiam hebescens oculus habere videtur. At in eo periit lucidus oculorum fulgor, qui in acutè cernentibus inest, suntque hebescentes oculi mortuorum similes: ac permultis morientibus & adhuc viuis eiusmodi oculi apparent, velut etiam in extrema senectute. At non omnibus caliginosi videntur, verùm iis solis, quibus humor, qui circa pupillam est, & sanitatis tempore tum splendius tum albus erat, conturbatus cernitur.

Ἀμαύρωσις. Interdum tamen pro visione ablata Ἀμαύρωσις accipitur, & est perfectum videndi impedimentum citra manifestum oculorum vitium,& pura apparente pupilla, vnde etiam, vt supra dictum, gutta serena(*der schvvartze Staar*) à nonnullis appellatur. Ita ἀμαύρωσις Isagoges autori est, ὅταν παντελὴς παρεμποδισμὸς ᾖ τοῦ ὁρᾶν χωρὶς φανερᾶς αἰτίας, totius visionis impedimentum absque vlla manifesta caussa. Sic Paulo *lib. 3. cap. 22.* ἀμαύρωσις ἐστι ὁ παντελὴς ὡς ἐπιπολὺ τοῦ ὁρᾶν παρεμποδισμὸς χωρὶς φανεροῦ πάθους περὶ τὸν ὀφθαλμόν: id est,plerumque perfectum cernendi impedimentum, citra vllam manifestam oculi affectionem.

Secundò cum res in debito spatio, & eo, quo aliàs sani res videre solent, homo videre non potest, sed vt eas videat, propius oculis admouere cogitur, nisi perspicillorum vsu hoc vitium corrigat, vnde sæpe accidit, vt amicos & notos prætereuntes non agnoscat. Vitium hoc nonnullis à primo ortu contrahitur. Imò sunt ex illis, qui nisi res minores oculis planè admoueant, &, vt vulgò dicitur, naso attingant, & conniuentibus & clausis nonnihil oculis videant, eas planè non agnoscunt, quod vitium μυωπία nominatur. Contrarium nonnullis accidit, vt res nonnihil distantes rectius videant, quam propinquas, & proinde cum res minores exactè cognoscere cupiunt, eas nonnihil ab oculis remouere coguntur, quod vitium senibus familiare est, & perspicillorum idoneorum vsu quodammodo emendatur. Iisdem plerumque accidit,vt etsi de die sic satis videant,ad lumen tamen accensum res minores non satis agnoscant; ideóque lumine copiosiore opus habent.

Nyctalopia. Νυκταλωπία autem & νυκτάλωψ (quanquam posterius vocabulum & hominem ipsum sic affectum significat, quem Plinius *lib. 28. cap. 11.* Lusciosum nominat) Latinis nocturna cœcitudo, Celso generaliori vocabulo imbecillitas oculorum, eiusmodi affectio est, qua detenti interdiu quidem satis, occidente verò Sole obscurius, noctu denique nihil cernunt. Hippocrati contra Νυκτάλωπες *in 2. prorrhet.* dicuntur, qui noctu cernunt melius, quam interdiu, qua significatione & vocabulum in definitionibus

nitionibus medicis, quæ Galeno adſcribuntur, exponitur in introduct. verò ſeu Medico vtroque ſenſu hæc vox accipitur. Sed recentiores Græci ea ſignificatione vocem vſurpant, qua diximus, quam & in præſentia retinemus. Eſt igitur Νυκταλωπία ſymptoma diminutæ facultatis videndi, qua affecti mediocribus ingruentibus tenebris, quæ oculorum ſanorum viſioni nullum impedimentum afferrent, parum aut nihil cernunt, atque ita viſus iis in nocte, vt Anicenna loquitur, hoc eſt in obſcuro euaneſcit.

Cauſſæ.

Quia autem viſio perficitur oculo, qui pluribus partibus conſtat, & ſpirituum animalium beneficio, cauſſa læſæ viſionis aut in cerebro, & ſpiritibus opticis, aut in neruo optico, aut in humoribus, aut in oculi tunica cornea & pupilla, aut in muſculis quærenda eſt.

Cœcitatis & viſus debilitatis cauſſæ.

Et quidem cœcitas & viſus debilitas ferè cauſarum magnitudine ſaltem differunt. Etenim ſi cauſſa ſit maior, cœcitas; ſi minor, viſus debilitas introducitur.

Si viſio cerebri vitio lædatur, plerumque reliqui ſenſus ſimul afficiuntur; quia ſpiritus animales in cerebro generati commune omnium ſenſuum inſtrumentum ſunt, & in omnia ſenſuum organa diffunduntur. Si autem ſenſus reliqui integri ſint, viſione læſa, non totum cerebrum afficitur, ſed vel neruus opticus ſaltem, vel cerebrum ea parte, qua nerui optici prodeunt. Cerebrum autem afficitur vel intemperie ſimplici aut cum materia, vnde ſpiritus exigui aut impuri gignuntur, vel debilitate ex nimia euacuatione, diuturno vel graui morbo, animi mœrore, vel denique anguſtia prohibente liberum tranſitum ſpirituum.

Quomodo viſio lædatur vitio ſpirituum opticorum.

Si autem quæratur, quomodo ſpirituum vitio viſio lædatur, ex vulgata doctrina ſpiritus lucidus, tenuis, multus facit, vt exquiſitè & diſtinctè omnia cernantur, tàm propinqua, quàm remota; Lucidus, tenuis, paucus, propinqua tantum facilè agnoſcit, non perſpicit etiam res valde luminoſas, taléſque dicuntur μύωπες ſeu luſcioſi, qui tantum conniuentibus oculis cernunt; atque hi iuuantur

perſpicillis, vt vocant, minorantibus, quæ ſecu illorum ſententiam radios illos viſiuos tenues colligunt ac coërcent, ne in longiore diſtantia de Lucidus, craſſus, multus remotiora melius cernit, craſſitie ad intuitum remotiorum continente lumen, ne diſſipetur; ad propinquiora hebetante; cum in ipſo progreſſu largiore ſpiritus craſſus nonnihil ſubtilior & purior reddatur, Iuuare hi dicuntur perſpicillis, vt vocant, ingroſſantibus, quibus res viſa maiori ſpecie offertur. Lucidus, craſſus, paucus, nec propinqua nec remota expeditè cernit. Atque ad hanc cauſſam referunt νυκτάλωπίαν. Obſcurus ſpiritus viſioni incommodus eſt, & tantò magis, quò craſſior fuerit.

Verùm vulgata illa doctrina non ſine cauſſa in quibuſdam ſuſpecta eſt. Primò enim nititur falſa hypotheſi, viſionem fieri per emiſſionem radiorum. Spiritus equidem ad viſionem neceſſarii ſunt, ſed non eo modo, quem ipſi ſtatuunt. Deinde μυωπίας cauſſa ponitur paucitas ſpirituum: Cum tamen multi hoc ſymptoma in iuuentute patiantur, in quibus nullus ſpirituum defectus animaduertitur. Ideóque ſymptomatum horum, in viſu cauſſa potius ex humorum & præcipuè cryſtallini, vitiis deducitur, vt poſtea dicetur, & vitiis his ſuccurri poteſt per perſpicilla, quibus tamen ſpirituum vitia emendari non poſſunt. Hinc potius probabile eſt, eam ſolùm viſus debilitatem à ſpirituum defectu & impuritate fieri, cum res minutæ & remotæ non videntur, atque etiam magnæ non ſatis diſtinctè percipiuntur. Atque tum proculdubio in ſenſibus etiam aliis vitium aliquod percipitur: cum cerebrum ſpiritus non ſolùm oculo, ſed & aliis ſenſuum & motus organis ſuppeditet; quod ſi abſit, proculdubio in humoris aquei, cryſtallini vel vitrei obſcuritate & impuritate cauſſa viſus læſi & debilis quærenda, vel etiam in neruo optico.

Neruorũ opticorũ. Neruus autem opticus læditur interdum ex nimia refrigeratione, ſi quis ventorum frigidorum flatum fronte & oculis minus tectis excipiat, frigore ad ea loca vſque, vbi nerui optici oculis inſeruntur, penetrante. Idem ex oxyrrhodino

rhodinorum frigidorum valde nimio vsu quandoque accidisse,& visum abolitum fuisse obseruatum est.

Sed & alia neruorum opticorum vitia visum lædunt,& quidem,vt supra *cap.* 35.dictum,angustia, ruptura vel contorsio quæ pluribus,de caussis accidere possunt, à percussione,casu vel ictu,epilepticis conuulsionibus,immoderata & violenta spiritus retentione, vt nonnunquam tubicinibus accidit,& fœminis in partu difficili, ex vehementi conatu; nonnunquam sine caussa violenta, post morbos graues, pestem, vehementes capitis dolores & similes caussas,& quod frequentissimum est,ex cerebri excrementis pituitosis,seu extra neruos opticos comprimentibus & irrigantibus,seu intus obstruentibus. Neque enim video, quid obstet, cur non etiam ex ipso cerebro humores in neruos opticos tam amplos infundi, eósque obstruere possint. Memini studiosum ex scabie in febrem incidere, cui asthma & cœcitas accidebat,ita vt nullo vitio in oculo apparente per triduum nihil videret. Is medicamentis idoneis adhibitis & vrina nigra reddita conualuit. Puer verò ex eadem caussa,scabie scilicet, in febrem & cœcitatem incidit,qui,epilepsia accedente,mortuus est. Memini etiam quendam ex affectu hypochondriaco in cœcitatem incidisse. Referunt quoque nonnulli inter caussas læsæ visionis siccitatem nerui optici, quæ post febres ardentes relinquatur. Sed cum credibile non sit, in cerebro & loco cerebro vicino tantam siccitatem induci posse, probabilius est,humorem aliquem vitiosum ibi relinqui, qui neruos opticos seu obstruat seu comprimat.

Humorum tandem & corneæ tunicæ ac pupillæ vitio visus sæpe aut debilitatur aut imminuitur. Cum enim istæ partes omnes ad specierum sensibiliũ receptionem comparatæ sint,si debito modo sese non habeant,receptio illa impeditur,vnde visus vel planè tollitur,vel impeditur pro magnitudine caussæ,de quibus omnibus capitibus præcedentibus & *lib.2.Instit.part.3.s.2.c.3.* dictum. *Humoris vitio.*

Vt de Nyctalopia saltem aliquid in specie addã, Aëtius malum hoc oriri statuit propter aliquã cerebri imbecillitatem,& maximè ob spiritus visiui humorúmque & tuni- *Nyctalopia.*

carum oculi crassitudinem. Et credibile est, maxima ex parte ex spirituum & humorum vitio hoc malum accidere. Equidem spiritus crassus non sufficit ad illustrandum in crepusculo oculum. Et humores, præcipuè crystallinus, si obscuriores fiant, maiore luce, vt illustrentur, opus habent, & proinde non nisi in clara luce perfectè vident; ea autem deficiente vel obscurius vel nihil vident.

Sed potest & in pupilla Nyctalopiæ caussa esse, eius nimirum angustia; qua qui præditi sunt, copiosiore lumine ad bene videndum opus habent, & propterea de die, vbi lucis quantum satis per angustam etiam pupillam in oculum penetrare potest, satis vident; sub noctem verò & tenebris iam ingruentibus, cum lucis quantum satis ad videndum per angustam pupillam penetrare non possit, parum aut nihil vident. Contra si pupilla sit amplior, quam par est, lumen copiosius per eam admittitur, quæ visioni obest. Ideóque luce obscuriore melius vident, quam in clariore, & propterea melius in crepusculo, quàm in meridie. Documentum huius rei præbent noctuæ & catti, quæ animalia noctu quoque vident, atque ad splendorem luminis diurni pupillas coarctant, vt lumen copiosius repellant, & tenebras quasi captent, noctu verò dilatant, vt imagines promptius recipere possint.

Signa Diagnostica.

Cum verò à tot caussis visus debilitas & cœcitas ortum habere possit, quibus signis eæ discerni queant, videndum: quod factu difficillimũ; & omnino certitudo adeo exacta hic nulla datur, nisi plurima inter se conferantur, & vt Auicennas loquitur, *cognitio ista existimatiua est*, id est, coniecturalis. Etsi enim visu discerni possit, an vitium sit in cornea, tamen si in cornea vitium non sit, an sit in humore aqueo, crystallino vel vitreo, aut neruo optico, distinguere non ita facilè est.

Primò ergo oculus diligenter inspiciendus, & videndum, an in cornea aliquid vitij appareat. Si in hac nullum adsit vitium, considerandum, an in neruo optico caussa læsæ visionis hæreat.

In

In neruo autem optico vitium non esse, ex eo cognosci posse putant, si fricando vnum oculum, & alterum comprimendo in pupilla eius, qui fricatur, dilatatio & constrictio percipiatur. Cum enim liberè transeunt spiritus, neruus opticus apertus erit. Verum signum hoc, quod certissimum vulgò habetur, pro certo non habet Platerus, cum spiritus animales non flatus instar oculum distendant, neque oculum adimpleant, sed retiformi neruo persistant. Ideoque ea, quæ præcesserunt, consideranda. Si in neruo optico vitium sit, caussæ eæ præcesserunt, quas supra recensuimus; Præterea plerúmque subitò inuadit visus læsio, quæ à neruo optico est, cum si ab aliis caussis sit, paulatim generetur. Deinde etiam videndum, *An homo oculi*, vt appellant, id est, imago illa & idolum adspicientis in pupilla ægri appareat. Si enim non appareat, videndum; An Cornea, vel tota, vel parte, quâ pupillam obtegit, obscura sit. Si enim obscura non sit, vel in humore aqueo, vel in aranea, quæ obtegit crystallinũ, vel in humore crystallino vitiũ est. In crystallino enim aranea obducto, quæ instar speculi sese habet, fit reflexio, & simulachrum tale secundum naturam apparere debet. Si caussa in humore aqueo sit, & initium suffusionis adsit, vapores aut παχυμελῆ σώματα, crassæ quædam corpuscula per humorem aqueum dispersa sint, tanquam pusilli culices, vt supra dictum, & lanarum filamenta, vel aranearum telæ oculis obuersantur. Vbi tamen considerandum. An continuò tales imagines appareant; An per interualla quædam. Si enim aliquando tantum appareant, fit hoc per consensum partis alicuius inferioris: Si continuò, est initium suffusionis. Si in cornea vel pupilla vitium sit, aspectu illud cognoscitur, an scilicet macula vel aliud vestigium in ea appareat. Si caussæ externæ præcesserunt, ex ægri relatione cognoscuntur.

Nerui optici affecti signa.

Prognostica.

1. Debilitas visus ex senio vix curationem suscipit.

2. Similiter, quæ ex crystallini & vitrei humoris confirmata obscuritate vel siccitate ortum habet, aut ex pertinaci obstructione nerui optici.

3. Glaucedo crystallini vel vitrei ab ortu contracta, vel

quæ ſenibus accidit, incurabilis eſt; Item quæ ab humore exiſtit, poſt ſuffuſionem congelato, teſte Aëtio, & quæ à ſiccitate confirmata. Ita rectè dixit Galenus, *in* 10. *de vſu partium cap.* 7. Glaucedinem potiſſimum parere cæcitatem.

4. Debilitas viſus genita poſt euacuationes nimias vel morbos diuturnos inſtaurato rurſum corpore corrigitur.

5. Quæ paulatim fit viſus obſcuratio, non admodum difficulter curationem recipit, niſi ſenibus accidat; quæ verò ſubitò fit ob fortem capitis plagam, aut caſu ob alto, difficilius curatur, atque eò difficillius, ſi neruus opticus læſus ſit.

6. Si corneæ vitium ſit magnum, viſio in totum aboletur. Incurabile etiam eſt vitium, ſi rugoſa ſit facta, vt in ſenibus.

7. Nyctalopia, præſertim inueterata, raró curatur, cum ob humoris plerúmque cryſtallini vitium accidat. Reliqua prognoſtica è ſuis locis ſecundum cauſarum varietatem petantur.

Curatio.

Curatio viſus debilis & aboliti variat ſecundum cauſarum varietatem, vt ex ſingulis capitibus patet. Vt pauca ſaltem addamus; Etſi, vt dictum, vbi nullum extra in oculo vitium animaduertitur, facilè definiri non poſſit, in qua oculi parte cauſſa viſus læſi hæreat: tamen id adeo ad curandi rationem non facit. Siue enim in vitreo, ſiue in cryſtallino ſit, eâ ſublatâ viſus reſtituitur, modò morbus ſit curabilis. Non enim omnis viſionis læſio ex partium internarum vitio curabilis eſt. Quæ enim, vt dictum, ex cryſtallini & vitrei humoris confirmata obſcuritate vel ſiccitate, incurabilis eſt. Si autem viſum recuperandi ſpes ſit, præcipuè cerebrum, quod oculo cauſſam morbi ſuppeditat, euacuandum, & purgantia talia, tum apud alios; tum apud Platerum, *lib.* 1. *Pract. pag.* 248. *& ſeqq.* deſcribuntur. Nec omittenda maſticatoria, gargariſmi, apophlegmatiſmi, veſicatoria, cauteria, & ſimilia, quæ vitioſos humores è cerebro euacuant.

Tandem

Tandem vsurpanda medicamenta ὀξυδερκικὰ, seu visum roborantia, id est, quæ spiritus puriores reddunt, & obscuritatem in humoribus, quantum possibile est, tollunt, oculósque roborant.

Topica an visũ confortent.

Nonnulli hic multi sunt in externis describendis. Verum etsi, vbi vitium est in cornea, atque illa est obscurior, talia accommodatissima sint: tamen vbi caussa mali est in penitioribus oculi partibus, ad quas penetrare non possunt, non video, quid vtilitatis afferre possint; nisi materia forsan circa pupillam mox sub cornea contineatur, vt de suffusione dictum. Imò non rarò acribus eiusmodi medicamentis non parùm oculi læduntur.

Externa talia fiunt, *ex euphragia, fœniculo, chelidon. valeriana, astere attico, ruta, calendula, & similibus ophthalmicis.* Passimque multa extant.

Vt ℞. *Aq. rosar. opt.* ℔. ij. *cyani, euphrag. an.* ℔. ß. *vini Maluat.* ℥. ij. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. vj. ß. *camphor.* g̃. viij. *caryophyll. crassè incisor.* num. xxxij. Bulliant simul in fictili vel vitro moderato feruore. F. Colatura, in qua calente adhuc dissolue *vitrioli alb.* g̃. vj.

℞. *Euphrag. rutæ, consolid. reg. an.* ℥. j. *nucis moschat. macis an.* ℥. ß. *caryophyllor. zingiber. an.* ℥. j. Contusis affunde vini optimi ℔. iv. vel q. s. Digerantur per aliquot dies, postea destillentur in balneo. Aqua quotidie manè & vesperi oculis instilletur.

Vel ℞. *Euphragiæ, rutæ, betonicæ, verbenæ, chelidoniæ, flor. cyani, rorismarini, consolidæ Regalis, an.* M. j. *thuris, aloës, myrrhæ, an.* ʒ. ij. *calami aromatici, macis, caryophyll. an.* ʒ. ij. Concisis affunde *aquæ rosarum.* ℔. ij. *rutæ vini maluatici an.* ℔. j. *vrinæ puerorum* ℔. ß.

Macerentur per dies 8. postea destillentur.

Vel ℞. *Euphrag. fœniculi, rutæ, chelidoniæ, verbenæ an.* M. j. *flor. rorismar. sem. fœniculi, anisi, carui, sileris montani an.* ℥. ß. *rad. calami aromatici* ℥. ß. *macis, thuris, myrrhæ. an.* ʒ. j. *aq. rosar. rutæ, vini maluatici an.* ℔. ij.

Macerentur per dies aliquot, postea destillentur.

Vel ℞. *Mellis despumat.* ʒ. j. *succi fœniculi* ℥. j. *fellis accipitris, lucij piscis, perditis an.* ℥. j. M. Vel ℞. *Rad. genti. minut. conc. q. v.*

Coqu.

Coqu.in aq.& vini partibus æqualibus,& Colatura oculo inſpergatur. Viſum poſt morbillos & cicatrices ab iis relictas clarificat.

Aqu. ophthalmica, quæ Maximiliano Imperatori tribuitur.

Nota. ℞. *Stercus recens anſerum iuniorum* menſe Martio vel Aprili,deſtilla aquam, quæ ter de die oculis inſtilletur.

Alia: ℞. *Tutiæ præparat* ʒ.ij *vitrioli albi,ſarcocollæ nihili albi.aloës lotæ an.*℈.j.*camphoræ* ℈.ß.*aq.fœniculi,roſar.chelidoniæ,pimpinellæ,nymphææ an.*℥.ij.*oſſ.ſepiæ* ʒ. j. Miſc F. Collyrium.

Veteres,ac imprimis Arabes, vehementer commendant epar hircinum,cuius vel aſſati ſaniem oculis inſtillant, vel vaporem apertis oculis ſuſcipere,vel ipſum aſſum cum ſale edere iubent.

Alij epar ipſum cum felle aſſant. Ita enim diſtillans ſanies plus virium acquirit.

Aqua de epate hircino. Commendatur & hæc Aqua de hepate hirci.

℞. *ſucci fœniculi, chelidoniæ,rutæ,euphragiæ an,* ℥.ij. *mell. opt.* ʒ.x.*tutiæ,ſarcocollæ,* ♁ *crudi, aloës opt. an.*℥.ß. *nuc. moſc. caryophyll.croci an* ʒ.j.*fel. caponis,gallor.gallin.an.* ℥. ß. *ſacch. candi de ſyrup.roſar.*ʒ.vj. *hepatis hirci* ℥. ij. ß. *flor.roſar.roriſmar.an.*M.ß.

Epar. fruſtillatim incidatur, reliqua contundantur omnia.Miſce & ſ.a.deſtillentur.

Auicennas & epar Leporis ad hunc vſum commendat. Fortius eſt & hoc,quod ſic paratur.

℞. *Piperis longi in epate hirci non caſtrati cocti* ʒ.ij. *fellis hircini* ℥.ß.*liquoris ab epate hirci,dum aſſatur, & deſtillantis* ʒ. vj. M. & colentur.

Commendatur & fel animalium, ac nonnulli omnibus fel viperæ præferunt.

Aqua Sapphirica. Opt. Agittæ aquam Sapphiricam commendare ſolent, quæ tamen ex ſapphiro non paratur, ſed à colore ita dicitur. Paratur enim ex aqua calcis viuæ, in qua parum ſalis ammoniaci diſſolutum eſt, quæ in peluim æneam infunditur & per noctem relinquitur, donec ſapphiri colorem acquirat.

Verùm

Verùm iſta aqua & ſimiles propriè, vt dictum, oculos non confortant, ſed vlcera eorum ſanant, cicatrices exterunt, craſſitiem & obſcuritatem corneæ tunicæ extenuant.

Plura vide apud Aëtium *tetrabibl.2.ſerm.3.cap.46.* & apud Auicennam *ſub titulo de Nyctalopia.*

Interna ſupra *cap.*38.deſcripſimus, vnum & alterum ſaltem adhuc addemus.

Vinum euphragiatum hoc valde commendatur.

♃. *Rad.heleny* ℥.iv.*euphrag.*M.iv.*ſem. fœnicul. ſileris montani an.*℥.ij.

Suſpendantur in muſto, vel in hydromelite recens cocto, donec deferbuerit, de hoc vino æger ſingulis diebus mane vel in prandio hauſtum vnum ſumat.

Commendatur etiam ſequens vinum ophthalmiam.

♃.*Herbæ euphrag.*M.ij *ſem.fœnicul.*℥.ß.*cinamomi* ʒ. iij.

Conciſa ligentur in nodulo, qui ſuſpendatur in vini Rhenani menſur.ij.

Et euphragia quocunque modo ſumpta,& medicamenta ex ea parata,conſerua, eſſentia & Sal ad viſum confortandum plurimum omninò conducunt.

Sequens quoque aqua Ophthalmica efficax eſt, ſi eius cochl.ß.vel j.manè ieiuno ventriculo ſumatur.

♃.*fol.rutæ,euphraſ.verben.fœnic.an.*M.j.*ſummitat.roriſmar. ſaluiæ,fl.roſar.an.p.*ij.*granor. iuniperi* ℥.j.*caſſ. ling.* ℥. ß. *ligni aloes* ʒ.ß.*ſem.fœnicul.*ʒ.ij.*ſileris montani* ʒ.j.*rutæ* ʒ.ß. *Aqua ophthalmica ad intra.*

Infunde *in vini Maluatici* ℔.vj.

Macerentur per dies quinque, poſtea ſ. a. deſtillentur.

Aqua Ophthalmica,D.Andr.Doreri.

♃. *rad.valerian. communis,phu pont.an.*℥. ij. *caryophyllat.* ℥.ß. *fol. rutæ, verben. fœnic. euphrag.cum fl.an.* ʒ. vj.*baccar. iuniperi rec.*℥.j.*lauri recent.*℥.ß.*flor.calend. meliſſ.Turc.ſaluiæ, roriſmar.roſar. alb.an.*ʒ.ij.*ſem.fœniculi* ℥.ß. *caryophyll. cardamomi min.cubebar. an.*ʒ.j. *cinamomi ac,* ℥.j. *ligni aloës,rhadij an.*ʒ. j.

Præparatis ſ. a. affund. *vini Maluat.* ℔. xij. poſtea in B. deſtillentur.

Spiritus Euphragiæ compoſitus.

♃. *ſpir. ceraſor. nigr.* ℔. j. *aq. hirund. comp. maior.* ℥. vj.

doronici

doronici veri, caſſ. lign. veræ, amomi veri, rad. valerian. chelidon. an. ʒ.ij. *mari veri, fol. rutæ an.* ʒ.j. *fl. euphrag.* ℥.j.ß.

Infund. per noctem in liquoribus his: mane per B. deſtillentur leni igne, deſtillatum ſeruetur.

Aqua viſum fortificans alia.

℞. *ſpir. euphrag. comp.* ℥.iij. *aq. Epilept. Lang. Elixir. vitæ Matthioli an.* ℥.j. *eſſentiæ roriſmar.* ℥.ß. *ambræ* g̃.vj. *moſchi* g̃.iiij. *Syr. de cinamomo* ℥.j.ß. Miſc.

Vel ℞. *ſucci fœniculi* ℥.iij. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥.j. *mellis* ℔.j.

Coquantur ad iuſtam ſpiſſitudinem.

Denique adde *pulu. Euphrag.* ℥.j. *ſem. fœnicul.* ℥.ß. *macis, cubebarum an.* ʒ.ii. F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. Euphrag.* ℥.iij. *Theriac. And.* ʒ.ij.ß. *ſuccini albi præp.* ʒ.ß. *Margarit. præp.* ℈.j. *ſpec. diapœon.* ʒ.ß. C. *Syr. de roſis.*

F. Electuarium, quo cubitum iturus vtatur æger.

Vel *Elect. Humaim. Meſ.* ℥.iij. *Conſ. Euphrag.* ℥.ij. *pulu. ſem. fœniculi* ʒ.j.ß. *ſileris montani* ʒ.j. *extract. rad. valerian.* ℈.j. *ſal. rutæ, verbenæ an.* ℈.ß. *ſpec. Occonis* ʒ.j. Cum *Syr. de ſtœchade* F. Mixtura.

Vel ℞. *Conſeru. euphrag.* ℥.j.ß. *betonicæ, roriſmar. an.* ℥.j. *rad. enulæ cond.* ʒ.ii. *fœnicul. cond.* ℥.ß. *myr. chebul. cond.* ʒ.iii. *extr. ſem. rutæ* ℈.ß. *ſiler. montan.* g̃.vii. *eſſent. vel ſpir. rad. Valerian.* ʒ.i. Cum *Syr. de beton. q. ſ.*

F. Electuar. de quo manè & veſperi capiatur aliquid, nucis caſtaneæ magnitudine.

Vel ℞. *Cinamom. zingiber. nucis moſchat. cubebar. caryophyll. macis an.* ʒ.i. *cardamomi, cumini an.* ʒ.ß. *ſem. aniſi, fœniculi. an* ʒ.ii. Adde Sacchari ad pondus omnium. F. Electuarium.

Vel ℞. *ſem. fœniculi* ʒ.i. *rad. valerian.* ℥.ß. *ſem. aniſi, piperis, zingiberis, cumini, pulegij, flor. roriſmarini, baccar. iuniperi, galangæ, caryophyllor. an.* ʒ.i. *euphrag.* ℥.ß. Puluerifentur omnia ſubtiliſſimè, & cum melle deſpumato F. Electuarium.

Vel ℞. *Euphrag.* ʒ.v. *maioran. cinamomi an.* ʒ.ii. *ſem. fœnicu. coriandri præp. an.* ʒ.iii. *aniſi, carui, piperis longi, caryophyll. macis, nucis moſchat. zingib. galang. an.* ʒ.i. *Spicæ* ʒ.ß. *ſacchari albi* ℥.ii. F. Puluis.

Vel

Vel hic Sal cibis admisceatur:

℞. *fol. euphrag. maioran. an.* ℥. ß. *sem. fœnicul. calui an.* ℥. i. *piperis longi, nigri an.* ℈. i. *cinamomi* ʒ. ß. *salis.* ℥. i. ß. F. Puluis.

Vel ℞. *fol. rutæ, leuistici, flor. euphrag. an.* ℥. ß. *rad. valerian. cinamomi, sem. fœnicul. an.* ʒ. ii. *cubebar.* ʒ. ß.

Sacchari ad pondus omnium F. Puluis.

Vel ℞. *fol. rutæ, euphrag. saluiæ an.* M. i. *baccar. iuniperi* ℥. ii. *cassiæ ligneæ elect.* ℥. ß. *ligni aloes* ʒ. *sem. fœnic.* ʒ. ii. *sileris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ. ß.

Infundantur in vini maluatici ℔. vi. macerentur diebus 14. postea destillentur. Exhibeatur manè cochleari.

CAPVT XLV.

De visus deprauatione.

NOn solum autem imminuitur vel aboletur, sed & deprauatur quandoque visus; & quidem variis modis. Primò enim fit visus hallucinatio, cum res vna gemina apparet; id quod ebriis sæpe accidit. Ita Forestus, *lib. 11. obseru.* 39. refert, militi cuidam apertis oculis ambobus, quicquid videbat, duplex apparuisse, sed sinistro aperto & dextro clauso rectè eum omnia vidisse; & *in Scholio* ex Aggregatore refert historiam sacerdotis auari, qui cum haberet vnam candelam in manibus, credens esse duas, propter auaritiam exstinxit vnam, existimans remanere aliam, & ita mansit in tenebris. Deinde cum quæ recta sunt, curua apparent. Tertiò cum omnia inuersa apparent. Memorabile est hic, quod medico cuidam clarissimo Dresdæ accidit. Is cum forte scalam librum aliquem è forulis petiturus ascenderet, oculosque fortius sursum conuerteret, accidit, vt omnia ei postea inuersa apparerent, & homines in platea in capite ambulare viderentur. Adhibuit varia remedia, quæ tamen nihil profuerunt, durauítque hic affectus ferè quadrantem anni, posteà cùm fortè iterum oculos sursum conuerteret, naturalis visio rediit, & omnia in recto situ vidit.

Visus deprauatio.

Cũ vna res gemina apparet.

Quæ recta curua omnia inuersa.

Pertinet ad visus deprauationem & ille affectus, cum res

Alieno calore prædita.

Iris splēdores. res alio colore, quam quo præditæ sunt apparent. Vel cum circa candelam accensam iris quasi apparet: vel cum splendor fulguris modo aut flammæ magnæ oculis obuersatur: quod vitium ex inflicta alapa interdum accidit, ita vt ignis scintilla quasi ex oculis exsilire videatur. Vt plurimum autem, si caussa externa desit, dormientes infestat hoc malum, vnde Latinis splendores oculorum nocturni seu oculorum coruscationes, Græcis μαρμαρυγες appellantur. Vel dum res perforatæ & fenestratæ quasi apparent.

Cum res, quæ non adsunt, oculis obuersari vidētur. Præterea fit visus deprauatio, cùm res, quæ non adsunt oculis obuersari videntur, vt culices, muscæ, filamenta lanarum, telæ aranearum, catenulæ quasi, vel dum nubeculæ oculis obuersantur.

Accidit visus deprauatio etiam, cum res, quæ firmæ & stabiles sunt, moueri & circumagi videntur, quod in vertigine contingit.

Rhinoptes. Tandem ad visus deprauationem pertinet miranda illa historia, quam Schenckius, *lib.1. de obseru.* 320. recenset, de Rhinopte quodam, qui ex malè curato vulnere per patentes narium meatus species visibiles recipiebat, & proxima quæque obiecta dignoscebat, de quo etiam in *Institut. libr. 2. part. 3. sect. 1. cap. 4. & ibid. sect. 2. cap. 3.* dictum.

Caussæ.

Primo geminatæ visionis, cum res vna duplex apparet, caussa est, quod vnius obiecti species duobus temporibus recipitur, seu in vno oculo prius, quam in altero, recipitur, & ita duobus temporibus recepta duplex apparet, seu omnino cum duæ species rei visibilis binis oculis receptæ non in vno loco coëunt, sed distinctæ offeruntur.

Geminatæ visionis caussa. Qua de caussa autem hoc fiat, autores inter se non consentiunt. Nonnulli in neruis opticis caussam quærunt. Neruorum enim opticorum coniunctionem facere statuunt, vt res vna, etiamsi duobus oculis videatur, non duplex, sed vna videatur, abs qua si esset, singulas res duplices apparituras putant. Et quidem antiqui quidam putarunt, neruos opticos sese medios per χιασμὸν secare, & aduerso oppositi lateris oculo vtrinque inseri, dextrum

sinistro

sinistro oculo, sinistrum dextro. Verum aliter sese rem habere Anatomia docet, qua constat, dextrum neruum dextro oculo, sinistrum sinistro implantari; etsi in medio vniantur. Cuius coniunctionis quænam caussa sit, alij aliter senserunt, vt apud Galenum, *de vsu partium,& lib. de oculis cap.*4. videre est. Galenus præcipuam huius rei caussam esse putat, ne res vna duobus oculis aspecta gemina appareat. Verùm vix hæc præcipua huius rei caussa est. Potior illa ratio, quam Galenus tanquam secundariam affert, vt scilicet spiritus, qui à cerebro ad oculum vtrinque mittitur, vno oculo clauso, aut alia occasione requirente ad vnum oculum totus transmittatur. Idque ex eo patet, quod obseruatum est, quosdam neruos in toto ductu separatos & nullibi coniunctos habuisse, qui tamen eodem modo, vt alij, res omnes simplices, non duplices viderunt. Cuius rei historiam habet. Vesalius, *lib.* 4. *de fabr.corp.human.cap.*4. Deinde etsi in vno oculo nerui optici coniungantur: tamen paulò post iterum separantur, & separati oculis & cerebro inseruntur. Præterea etsi duo sint nerui ἀκουστικοὶ: tamen sonus non duplex, sed simplex auditur. Itaque non in neruis opticis caussa geminatæ visionis quærenda est; sed in situ pupillæ & humoris crystallini. Non quidem, vt nonnulli statuunt, quod in diuerso tali situ vtriusque oculi radius ad vnum punctum non perueniat, (satis enim solidè illa de radiorum emissione opinio dudum refutata est) sed quia axium oculorum amborum situs communis in eodem plano semper eandem obseruans planitiem in pupilla facit, vt eodem momento species visibiles percipiantur, & sensui communi offerantur. Si verò quacunqne de caussa situs mutatur, res oblata apparet statim duplex. Huius rei documentum est, quod si quis digito oculum vnum sursum vel deorsum trudat, vt cum altero æqualem situm non habeat, res omnes geminæ apparent. De quo Lucretius:

Aut si forte oculo manus vni subdita subter
Pressit eum, quodam sensu fit, vt videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo,
Bina lucernam florentia lumina flammis,

Binaque per totas ædes geminata supellex,
Et duplices hominum facies, & corpora bina.

Quod confirmat etiam historia, quem recitat. Ioan. Langius, *lib.*1. *Epist.* 7. de quodam, qui in cultellum cadens oculum ab inferiore palpebra ad supercilium vsque ad medium dissecuit, cui vulnere sanato omnia gemina apparebant, quia pupilla oculi ad palpebram inferiorem agglutinati depressior altera, stabat, sed tandem oculus frequenti motu ab inferiore relaxata palpebra, à gemina visus fallacia liberabatur.

Deinde si vapores spiritibus permisceantur, aut oculum turbent, eadem visus fallacia accidit; Id quod ebriis & furiosis euenit, de quo 4. *Æneidos*:

Eumenidum veluti demens vidit agmina Pentheus,
Et Solem geminum, duplices se ostendere Thebas.

Quâ de caussa verò ebriis & furiosis tale quod eueniat, non ita planum est. A vaporibus equidem, qui spiritibus animalibus permiscentur, hoc fieri certum. Sed quomodo vapores illi faciant, vt res eadem gemina videatur, obscurum. Nonnulli id fieri existimant, quia oculorum musculi plus nimis repleti oculos, alterum sursum, alterũ deorsum torquent, quo fit, vt species visibiles non eadem linea admittantur, atque ita oculus vterque suo vtens officio duplicem efficiat visionem. Verum si hæc caussa esset, oculorum situs diuersus omnino videri posset, quod tamen non animaduertitur. Credibile potius, vapores illos crassos spiritibus permisceri & efficere, vt species visibiles in vtroque oculo inæqualiter recipiantur. Sicut aliàs etiam videmus species Solis & stellarum transeuntes per vapores supra Horizontem refrangi.

Res inuersæ cur appareant.

Quod verò Medico illi res omnes inuersæ apparuerunt, proculdubio ex crystallini situ mutato accidit, eoque modo sese res habuit, sicuti in speculis quibusdam, in quibus res omnes inuersæ videntur.

Alieno colore tincta.

Alieno colore res apparet, cum vel cornea tunica, vel humor aqueus alieno colore infectus est, quem dum transit, species visibiles eundem colorem suscipiunt.

Iridis circa oculũ caussa.

Iris illa, quæ nonnunquam circa candelas conspicitur, non

non eſt circa candelas,ſed in oculo; quippe quæ non omnibus apparet, ſed iis ſaltem, qui oculos habent debiliores, & ophthalmia laborant. Præterea accedendo imminuitur, & recedendo fit maior; cum tamen contrarium fieri deberet, ſi eſſet circa candelam. Accidit autem hæc Iris,quia radij lucernæ tranſeuntes humorem aqueum,qui non eſt purus, ſed ob fluxionem quaſi roſcidus,& guttulis multis conſperſus, ſeſe refrangendo colores generant, qui omnes ad refractionum loca percurrentes circulum circa candelam rotundum efficere videntur; quia rotunda eſt pupilla.

Et reliqua etiam ſimulachra, quæ viſioni offeruntur, ab humoris aquei vitio proueniunt, quando is vaporibus vel humoribus inquinatus eſt.

Platerus equidem vapores hoſce ad oculos poſſe penetrare negat,& neque per venas & arterias, neque per neruos opticos in ipſum oculum peruenire poſſe putat, quia venæ & arteriæ ſaltem per adnatam oculi tunicam diſcurrant, & nullibi neque in corneam oculi tunicam, neque in oculi interiora perueniant; per neruos etiam ſpiritu animali plenos vapores turbidi deferri minimè queant.

Verum enim verò, etſi venæ & arteriæ ſenſibiliter ſaltem ad adnatam oculi tunicam perueniant: tamen cum & reliquæ omnes oculi partes nutriantur,neceſſe eſt, vt ex vaſis illis nutrimentum ſuum hauriant, etiamſi ſanguis non rubeus, ſed immutatus ad eas perueniat. Per venas itaque, per quas nutrimenta ad ſingulas oculi partes proueniunt, & per arterias, è quibus ſpiritum vitalem accipiunt, vapores etiam illi penetrare poſſunt, & in corpore viuente omnia ſunt ξύρροια καὶ ζύμπνοια; ac ſuffuſiones, quæ ex vitioſis humoribus in aqueo humore cumulatis generantur,teſtantur,tùm humores tùm vapores alienos ad interiora oculi penetrare poſſe.

Splendores & lumen, quod interdum oculis obuerſari videtur, quod attinet, contingit hoc, ante ſuffuſiones; & accidit ex reflexu ſpirituum animalium.Spiritus enim animales lucidi ſunt, quod Galenus, *lib. 1. de cauſſ. ſympt. cap. 6. & 7. de decret. Hippocratis & Platonis*, exemplo

Splendoris oculus obuerſantis cauſſa.

quorundam animalium probat, quibus lucidi splendidique noctu sunt oculi.

Cum ergo humor aqueus supra crystallinum condensari incipit, spiritus animales repercutiuntur & reflexi crystallino & vitreo offeruntur; vnde æger splendorem se videre existimat. Quæ ipsa etiam caussa est, cur obcæcati ex suffusione splendorem ac lumen sese videre interdum existiment. Ideoque plerumque splendores eiusmodi futuræ cæcitatis aut aliorum grauium capitis affectuum indicia sunt, vt exemplis docet Marcellus Donatus, *de Histor. med. mirabil. lib.* 2. *cap.* 9. Refert enim fœminam quandam, dum triennium pupillæ dilatatione laborasset, & ferè excæcata esset, subitò splendorem instar radiorum Solarium sibi offerri putasse; & aliam quandam, quæ dolore capitis intensissimo vexabatur, & pro eius curatione venam sibi aperiri curabat, quendam in media capitis parte inter crepitum, ac si vesica dissumperetur, persensisse, ex quo in leuem lipothymiam incidit, ac post non multos dies globulum igneum sibi videri visa est, qui postea in maximam flammam excreuit, ac deinceps morbis melancholicis & epilepticis symptomatibus vexata est. Ita Galenus, *lib.* 7. *de placit. Hippocrates & Platonis, cap.* 4. de obstructione neruorum verba faciens scribit: *Noui ego quendam, qui cum eodem malo affectus esset, narrabat nobis, se priusquam se in eam calamitatem incidisset, in somnis patefactis repentè palpebris magnam ante oculos lucem solitum videre.* Et Hippocrates, 5. *Epidem. Phœnicis affectio ex oculo dextro talis quædam erat, plerumque veluti fulgor elucere putabat. Cum autem non diu ipsum continuisset dolor, ad tempus dextrum instabat, & per totum caput & collum intumescebat, & lib.* 7. *Epidem.* in historia Mnesenacti refert: *Deambulanti ipsi in foro splendores præ oculis obuersabantur, & Solem non valde videbat. Cum autem parùm discessisset, extra sensum erat, & collum conuulsum est.*

Res perforata cur appareat. Quod verò res perforatæ & quasi fenestratæ apparent, caussa & imperfecta suffusio; ob quam accidit, vt rei circumferentia tantùm videatur, pars verò illa, cui humoris incipientis caussa obiicitur, non videatur,

Quo

Quo pertinet & historia illius fœminæ, quam recenset Marcellus Donatus, *de Histor. Med. lib. 2. cap. 9.* cui cum globulus igneus ob oculos versaretur, & melancholicis ac Epilepticis symptomatibus vexaretur, sinistro tantum oculo videbat, verùm non nisi dimidiata, & quasi in medium dissecta obiecta. Cuius symptomatis caussa fuit, quod humores crassi pupillæ dimidium obstruxerunt. Sicut enim, si in medio pupillæ sit exigua suffusio, omnia perforata & quasi fenestrata apparent: ita si dimidium pupillæ obstruatur, dimidium saltem speciei visibilis recipitur.

Res autem, quæ oculis obuersari videntur, & Galeno, *lib. 1. de symptom. causs. cap. 2. & 2. de loc. affect.* εἴδωλα & phantasmata nominantur, quod attinet, sunt ferè duorum generum. Vel enim fixæ & immotæ sunt, id quod accidit in suffusionibus, aut vbi macula quædam in cornea est; vel variè moueri videntur, varíosque colores referunt, quod accidit ob vapores humore aqueo permistos. Atque hi vel à cerebro communicantur, quando illud succis abundat, aut crassis pituitosis, quod plerumque accidit, vnde vapores eiusmodi ad oculos mittuntur, aut biliosis adustis, vt in phreniticis, teste Galeno, 4. *de loc. affect. cap. 2.* vel à venis & arteriis totius corporis; id quod in febrium ardentium vigore accidit, fumis adustis per venas & arterias simul cum sanguine & spiritibus sursum elatis, & instante quoque crisi per hæmorrhagiam narium; vel à ventriculo, è quo vapores sursum ad oculos feruntur, siue ex cruditate, præsertim nidorosa, siue ex humoris biliosi in ventriculum confluxu; vel ab vtero aliarúmque partium inferiorum effumante ibidem humorum illuuie; vel à pulmone, vt in peripneumonia, teste Galeno, 1. *aphor. 23.*

Signa Diagnostica.

Signa Diagnostica, quod attinet, ea proponere opus non est; cum ex relatione ægri cognosci possit, qualem visus deprauationem patiatur. Ex qua verò caussa visus deprauatio ortum habeat, ex iis, quæ hactenus diximus, patet. Quid quoque de euentu cuiusque visus deprauationis sperandum sit, ex iisdem similiter manifestum est.

Curatio quoque pro varietate caussarum varia est, quæ

etiam ex iis, quæ hactenus de morbis oculorum dicta sunt, patet.

QVÆSTIO.

Cur vapores & humores intra oculum videantur.

Verum hic non sine caussa quæritur, qui fiat, quod, vt Aristoteles, *2. de anim. text.* 106. docet, cum sensibilia supra sensum posita non videantur, vapores & humores intra oculum existentes videantur; appellátque Mercurialis hanc controuersiam grauissimam, difficilem, magnam, & quæ diu torserit multos medicos. Et reuera multi medici in ea soluenda frustra se torserunt. Verùm enim verò res non adeo intricata est, paucisque explicari potest. Medium visionis est perspicuum. Verum illud duplex, externum, aër, aqua, & alia corpora translucida; & internum, tunica cornea, & humor aqueus, quæ ea ipsa de caussa perspicua & coloris expertia esse debent: à qua naturali constitutione si recedat, & vel cornea maculam aliquam acquirat, vel humor aut vapor in humore aqueo colligatur, id quod medium esse debebat, ea quidem parte, qua à naturali constitutione descíscit & coloratum euadit, medium esse desinit, & obiecti rationem suscipit, & ipsum etiam coloratum & non amplius perspicuum visui offertur. Quod autem res extra oculos imposita non videtur, corpuscula autem illa intra oculum hærentia videntur, caussa diuersitatis hæc est. Res coloratæ non videntur sine lumine, ac lumen actus quasi colorum est, & res visibiles lumine non illustratæ non videntur. Ideóque si res aliqua oculis imponatur, non illustratur ab externo lumine, neque color eius in actum deduci & visibilis actu fieri potest.

Contrà verò corpuscula in humore aqueo hærentia etsi intra oculum sint: tamen à luce externa, modò pupilla pateat, satis illustrari possunt; quo si careant, nec ipsa videntur. Cuius rei documentum est, quod si quis oculos claudat, vel manum oculis imponat; corpuscula talia non videt.

CAPVT

CAPVT XLVI.

De excretorum ab Oculis vitiis.

CVM autem, vt commoda fiat visio, oculus etiam motum obtineat: in læso oculi motu symptomata accidere possunt, conuulsio & Paralysis. Verùm de iis iam supra dictum. Restant tandem symptomata, quæ in excretis ab oculis accidunt. Secundum naturam quidem in animi affectibus lachrymæ ex oculis effluere solent: Verùm præter naturam, & alia ex oculis interdum excernuntur, vt λήμη, humores lachrymarum instar, quorum fluxus epiphora nominatur, lachrymæ sanguineæ. Quandoque etiam vermes ex oculis erupisse obseruatum est, de quibus iam ordine dicemus.

De Lemis seu Oculorum sordibus.

Oculorum sordes.

Interdum copiosæ sordes, præsertim nocturno tempore, ex oculis excernuntur, quæ palpebris adhærent, easque quasi conglutinant, quod vitium Græcis λήμη, seu lema appellatur. Originem habet hoc malum ex humorum ad oculos, præcipuè palpebras, confluxu, sed qui iam coctionem suscipiunt & incrassantur. Et familiare hoc ophthalmiæ malum est, ideoque eandem generationem & curationem habet, quam opthalmia. Corpus nimirum euacuandum, affluxus humorum ab oculis auertendus, sordesque ipsæ abstergendæ sunt, & topica conuenientia oculis applicandæ.

Vt ℞. *Flor. sambuci, verbasci, verbenæ, euphragiæ an.* M.j. Fiat sacculus, qui aqua rosarũ madidus oculis imponatur.

Vel ℞. *Euphrag. rutæ, pentaphylli, verbenæ, chelidoniæ an.* M.ij. *flor. fabar.* M.iij. Affunde aquæ verbasci q. s. destillentur. Aqua manè & vesperi oculis instilletur.

De Epiphora.

Epiphora.

Quanquam ἐπιφορᾶς vocabulum in genere humoris in quamcunque partem influẽtis impetũ significat, quo sensu Epiphoras vteri & ventris dixit Plinius: tamẽ de oculorum potissimũ fluxione vox hæc à medicis vsurpatur: & Græcis vel Epiphora, vel cũ adiectione ἐπιφορὰ ῥευμάτων nominatur,

qui vulgo affluxus lachrymalis & oculi destillatio, Celso pituitæ cursus, Plinio illachrymationes, Auicennæ lachrymæ. Intelliguntur autem lachrymæ non illæ naturales, quæ mœstitiam atque iram quoque comitantur, in pueris imprimis & mulieribus, de quibus videatur Iul. Casserius Placentinus, *tractat. de lachrymis*, sed inuoluntariæ, quæ non ab animi affectu aliquo, sed à caussa morbifica proficiscuntur.

Epiphora quid. Est igitur Epiphora tenuis humoris impetus lachrymarum specie præter naturam in oculos factus; & humoris quidem aliàs frigidi & aquosi, aliàs calidi, acris & salsi, è cerebro in adnatam & ad angulos potissimum delati. Comitatur hanc affectionem nonnunquam sola molestia ex perpetua illa destillatione, aliquando dolor, morsus, ardor, rubor ex materiæ acrimonia, interdum & visus hebetudo, præcipuè cum origo mali est ab internis oculi partibus; aliquando denique vlcusculum ex palpebrarum asperitate & duritie; aut ex carunculæ in angulo lachrymali corrosione.

Suntque inuoluntariæ istæ lachrymæ, aliæ natiuæ, ex imbecillitate à parentibus contractæ, siquidem malum hoc quoque hæreditarium est; aliæ aduentitiæ. Et hæc species vel caussas externas, item morbos nonnullos, vt febres acutas, lethargum & extremam virium imbecillitatem in morituris, vel caussas internas sequitur, imbecillitatem scilicet retentricis & alteratricis cerebri.

Fluxionis illius ad oculum origo est, vel, quod sæpissimè accidit, à syncipite & summo vertice inter cutem & cranium, vnde materia per pericranium in angulos & adnatam destillat; vel à toto, aut parte aliqua corporis, quando materia serosa, quæ vehiculum est sanguinis, cum sanguine ad extremitates venularum oculi penetrauit, vbi quoque ob partium imbecillitatem foras effluit.

Caussa itaque proxima Epiphoræ est humor excrementitius, tenuis ac serosus, p. n. ad angulos oculorum fluens, qui, vt diximus, aliàs frigidus & aquosus est sine dolore, ardore, rubore; aliàs calidus, acris vel salsus cum dolore aut rubore molestus, vnde palpebrarũ exulceratio sequi solet.

Remotæ

Remotæ caussæ sunt partis affectæ, quæ oculus est, imbecillitas, robúrque mittentium. Imbecillitas illa vel ab intemperie oculi est frigida & humida; vel à mala compositione, si oculi substantia sit rarior; vel à morbo in numero, si caro lachrymalis sit absumptu, quæ veluti operculum glandulosum addita est angulo maiori, vt serosam è venis capitis fluxionem obiectu suo deriuet ad nares, in quas & sanies interdum per communem oculorum ad nares meatum ex fistulis lachrymalibus exprimitur. Secundò serosi excrementi copia, siue in toto siue in cerebro, & quidem vel geniti in cerebro ob vitiosam nutriméti transmutationem, vel aliunde per vasa eò transmissi. Defertur à cerebro ad oculos; quia cerebrum aut non detinet illud, vel expellit, irritatum illius copia aut qualitate, sicuti in catarrho etiam fieri consueuit.

Differentiæ.

Differentia Epiphoræ est, quod in alia materia serosa simplex & sincera est; in alia cum pituita, & exigua bile mixta. Præterea materia in alia epiphora per vasa extra cranium affluit; in alia per vasa intra cranium. In alia item anguli oculi affliguntur, in alia etiam tunica adnata, vel totus oculus.

Quod denique alia Epiphora à caussis externis ortum habeat, alia ab internis, ex præcedentibus notum est.

Signa Diagnostica.

Signa Epiphoræ per se manifesta sunt. Et cum à caussis fit externis, æger de his docebit, defectus quoque carunculæ lachrymalis intuentium oculis patet, siue illa ablata sit corrosione siue incisione.

Quo ad caussas internas, si punctio, rosio, ardor & rubor affuerit, acrimoniæ aut salsedinis cuiusdam particeps est materia. Per venas denique externas, quæ à pericranio sunt, materia affluit, si partes circa frontem & tempora tument, & dolent, & caput quasi reuinctum videtur. Per internas intra cranium, quando interni dolores sentiuntur, & sternutationes frequentes accidunt.

Prognostica.

1. Infantes, qui lachrymantes habent oculos, ex super-

flua cerebri humiditate, ij progressu ætatis, sola bona diæta sanantur, nisi malum ipsis sit natiuum. Antiqua verò Epiphora, & quæ senibus accidit, difficulter curatur. Imò frequenter in fistulam lachrymalem degenerant.

2. Lachrymæ propter ablatam incisione aut erosione carunculam in angulo prouenientes ferè sunt incurabiles, teste Auicenna, cum frenum quasi illarum sit sublatum. Quæ tamen à corrosione facta est, curatu est facilior. A corrosione enim potius pars carnosa absumitur, quam spermatica & neruosa, vnde regenerari potest: ab incisione verò tam carnosa, quam spermatica, quæ regenerari non potest, absumitur, vt etiam supra dictum.

3. Lachrymæ à vasis intra cranium deriuatæ, difficilius etiam curatur.

4. Qui in febribus aut aliis morbis voluntariè illachrymant, absurdum non est. Qui verò citra & præter voluntatem, absurdius, teste Hippocrat. *in* 4. *aphor.* 52. quoniam summa retentricis cerebri indicatur imbecillitas.

5. Quibus in febribus acutis atque adeò ardentibus inuoluntariè erumpunt lachrymæ, his (si quidem reliqua non sunt exitialia) sanguinis è naribus effluxio exspectari potest: Qui verò malè habent, iis mortem significat, 1. *epidem.* 2. *aphor.* 80.

Indicationes.

Indicatio curatiua est, fluxionis causam abscindere, siue illa consistat in cerebro, siue aliunde eò & in oculos immittatur; deinde quod influxit discutere; ac denique partem affectam, ipsumque caput roborare.

Curatio.

Si fluxio augeatur, & dolor accedat, Galenus venam secat, 4. *de comp. m. s. loc. cap.* 8. vt inflammatio prohibeatur. Imprimis autem in curatione attendendum est, vtrum origo mali sit à toto, an à capite. Primùm enim si sit à toto, atque humor ipse calidus sit & acris, ille conuenienter expurgetur, & à capite reuellatur, ac ab oculis deriuetur modis supra propositis. Postea caput roboretur cephalicis cerebrum exsiccantibus. Applicentur etiam topica adstringentia, ne venæ laxiores materiam recipiant, cuiusmodi

sunt

ſunt roſæ, myrtilli, ſuccus plantaginis, balauſtia, hypociſtis, acacia, thus, maſtix, bolus armenus, ſanguis draconis, quæ cum albumine oui excepta addito pauco aceto, fronti & temporibus accommodantur.

Vt ℞. *Acaciæ, ſanguinis drac. an.* ℥. ß. *boli arme præp.* ʒ. iij. *maſtich.* ʒ. iij. *album. oui* N. j. *aq. plantag. q. ſ.* Miſc. & linteo inductum fronti temporibúſque admoueatur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Vel ℞. *Pulu. thuris,* ʒ. iij. *tacamahacæ* ʒ. j. ß. *lapidis hæmatitæ* ʒ. ij. *balauſtior. flor. roſar. an.* ʒ. j. ß. *album. oui* N. j. *aq. roſar. q. ſ.*

Vel ℞. *Maſtich.* ʒ. ij. *gummi animæ, tacamahacæ an.* ʒ. j. ß. *iunip.* ʒ. j. Cum pauca terebinthina & ceræ fiat. ſ. a. ceratum.

Quando materia ruit per vaſa interna, nonnulli cauterium poſt aures commendant. Vtilia quoque ſunt veſicatoria. Ipſi quoque oculo conuenit pannus lineus albumine oui vel aqua roſarum irrigatus.

In frigido humore poſt eius præparationem & euacuationem prodeſt lana infuſa in vino adſtringente, & iuxta oculos appoſita.

Aut ℞. *Gallarum immaturarum, nucum cupreſſi, ſanguin. dracon. an.* ʒ. j. *croci* ℈. j. Excepta ſufficiente quantitate tragacanth. panno lineo proximè ſuper oculos applicentur. Ad oculos ipſos probatur tutia infuſa in decocto meliloti, vel in vino craſſo; deinde in aqua maioranæ, fœniculi, & euphragiæ, addita myrrha, croco, & aliis. Imprimis commendatur aqua virgæ aureæ, in qua thus ignitum ſit extinctum.

Aut ℞. *Thuris, maſtiches an.* ℈. j. *myrrhæ, aloës ſiccæ an.* ʒ. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. j. *ſarcocollæ nutritæ* ʒ. ß. Subtiliſſimè trita excipiantur oui albumine aut ſucco cydoniorum. Tempore vſus diſſoluantur cum aqua fœniculi aut euphragiæ, & mane atque veſperi aliquid in oculum inſtilletur.

Ac ſummatim in quacunque epiphora tam calida quam frigida, conueniunt adſtringentia, præſertim in principio: Poſtea ſiccantia, quæ materiam abſumunt, ſed citra morſum; & vbi materia calida atque acris eſt, etiam refrigerantia.

Si malum à capite ortum habeat, cerebro imbecillo vel generante in se materiam, vel à toto suscipiente, primò quod genitum est, auferatur euacuando per nares & palatum, deinde prohibeatur, ne quid amplius gignatur, corrigendo capitis intemperiem, legitimámque diætam præcipiendo. Tandem oculus roboretur leniter adstringentibus, de quibus hactenus dictum est.

Lacrymæ Sanguineæ.

Lachryma sanguinea. Præter naturam etiam est, si sanguis lachrymarum instar ex oculis excernatur, id quod fœminis quibusdam accidit, quibus menses subsistentes per oculorum angulos effluxerunt: Cuius rei historias aliquot ex Brassauola, Dodonæo, Mercato, Salomone Alberto, collegit Schenckhius, *lib. 4. obseruat. 257.*

Curantur tales venæ in talo sectione, & aliis menses promouentibus remediis adhibitis.

Fit etiam aliquando sanguinis ab oculis eruptio, vt Aëtius, *Tetrabibl. 2. serm. 3. cap. 63.* docet, pueris ob assiduos eiulatus apertis circa palpebras vasis. Qui curandi sunt poscæ frigidæ, aut aquæ frigidæ perfusione, tum super angulos, tum super caput facta, infundendo etiam albumen oui per se, & cum aliquo collyrio ad tenues fluxiones conueniente. Vtendum etiam internarum partium deligatione, & cibo crassefaciente.

Rarius est, quod Forestus, *lib. 11. obseru. 13.* annotauit, de fœmina quadam octuaginaria, cui per tres ferè septimanas sanguis ex oculis lachrymarum instar copiosè emanauit. Quæ cum icterica esset, proculdubio à bile vasa eo loci aperta fuerunt: quæ quomodo curata sit, videatur apud Forestum, *loco allegato.* Sicut & illud rarum, quod puella vndecimestris lachrymas sãguineas fudit, vt refert Philipp. Hechstetterus, *obseru. Med. dec. 1. cas. 1.*

Vermis ex angulo oculi erumpens.

Vermem puellæ trimæ, aliàs rectè valenti, longitudinis semipalmaris, coloris albi, crassitudinis tineæ, viuum, nulla noxa à puella percepta, aut foramine vllo euidente relicto, ex interno seu maiore oculi angulo extractum fuisse, refert Amatus Lusitanus, *Cent. 7. curat. 63.*

LIBRI PRIMI

PARTIS III.

SECTIO TERTIA.

De Aurium Morbis & Symptomatibus.

CAPVT I.

De Intemperie Aurium.

AB oculorum morbis & ſymptomatibus ab aurium affectus recta accedimus, quarum vſum, vt Celſus loquitur, proximum à luminibus Natura nobis dedit. Atque vt viſus per ſe confert ad eruditionem & ſapientiam; quoniam res plurimas offert, quibus mens intus inſtruitur: ita auditus per accidens ad φρόνησιν conducit. Nam ſermo docentis, quem auribus haurimus, per ſe ſcientiam affert, quemadmodum hac de re docet Ariſtoteles, *lib. de ſenſ. & ſenſ. cap.* 1.

Quæ autem aurium ſit conſtitutio, & ex quibus partibus componantur, ex anatomicis petendum, & præcipuè è Iul. Caſſerio Placentino. Morbi autem, quibus aures infeſtantur, ſunt intemperies ſimplex & cum materia, inflammatio, vlcus, obſtructio, ruptura tympani, vulnera.

Primò enim interdum aures, & præcipuè earum membranæ ac nerui intemperie ſine materia frigida, à ventis & aëre frigido afficiuntur, quæ grauem dolorem excitare *Intemperies aurium.*

poteſt,

poteſt, vt experientia ſæpè teſtata eſt. An verò ſimiliter ex intemperie nuda calida à cauſſa externa aures affici poſſint, controuerſum eſt.

Græci quidem cauſſæ huius mentionem non faciunt. Arabes tamen omnes inter cauſſas externas aëris caliditatem recenſent. Verum frigida equidem neruis inimica ſunt, non verò item calida, & calor externus vix calidior eſſe poteſt cerebro & cæteris partibus internis, & ita calor per ſe vix intemperiem, quæ inſignis alicuius læſionis cauſſa eſſe poſſit, inducere poteſt; per accidens verò id facilè præſtare poteſt; nimirum humorum ad aures confluxum concitando. Quo ſenſu & Hippocrates, 3. *Aphoriſm.* 2. inter æſtiuos morbos aurium calorem refert.

Frequentius verò patiuntur aures intemperiem frigidam & humidam, ſeu quæ cum pituita ſit coniuncta. Deinde etiam Intemperiem calidam cum bile. Et quidem materia vel in ipſa aure colligitur, ob coctricis, retentricis vel expultricis imbecillitatem, meatuum anguſtiam, craſſitudinem excernendorum. Aliunde verò ad aures confluit, vel à calore aut dolore attracta, vel aliunde tranſmiſſa. Solet autem materia ad aures tranſmitti nunc à toto, quod in criſibus febrium fieri ſæpe ſolet: nunc ab aliqua parte; imprimis verò à cerebro, quod vt vicinum excrementa ſua facilè auribus communicare poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Si temperies ſit nuda, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus tumor percipitur, quæ ſi adſit, intemperies eſt cùm materia; quo caſu & auditus magis impeditur. Et ſi intemperies ſit frigida, æger in aëre & vento frigido, aut niue verſatus eſt; quod fit nonnunquam in longis peregrinationibus tempore hyberno, dolórque eſt citra ardorem; calidiſque lenitur. Si verò tale nihil præceſſerit, quod nudam intemperiem inducere potuerit, & caput ſit grauius, procul dubio quædam materia adeſt, ſcilicet aut ſpiritus flatulentus; quod cognoſcitur ex dolore vehementi ſine pondere & grauitate, & tinnitu ac

ſtrepitu

ſtrepitu manifeſto, & quod dolor non eſt continuus, ſed per interualla quædam vel intermittit, vel nonnihil imminuitur, aut humor frigidus craſſus, & tum ſigna frigiditatis adſunt; aut humor bilioſus, & tum ſigna caloris adſunt.

Curatio.

Si Intemperies ſit frigida, calefacientia, vaporis, fumi, liquoris, vel alia forma vſurpanda. Et propterea calida vel inſtillanda, vel per infundibulum vapor decoctorum excipiendus, vel per ſpongiam, lanam aut linteum extra applicanda. Fiat nimirum euaporatio decocti rutæ, origani, chamæmeli, abſinthij: Vel decocto lana vel ſpongia imbuatur, & auri applicetur. Vel inſtilletur oleum rutaceum, de caſtoreo, amygdalarum amararum, nardinum, irinum, maioranæ. Vtilis eſt & ſuccus ceparum cum liquore aliquo conueniente mixtus. Oleum item è ſemine cannabis & vitellis ouorum. Ante omnia verò commendat Scribonius Piſſelæum ſeu florem picis; quas vires etiam habent olea deſtillat. terebinth. ceræ, rutæ, iuniperi, & ſimilia. Si vehementior ſit frigiditas, aliquid euphorbij admiſcere licet.

Si ab intemperie calida affluxus aliquis humorum metuatur, inſtilientur auri (ſed tepidè omnia,) lac muliebre, & ſuccus refrigerantium herbarum, lactucæ, ſolan. album. oui, oleum roſac. violac. de cucurbit. ſalic. Si ſpiritus flatulentus adſit, cum flatus præſupponat materiam, è qua attollitur, primò materia illa, ſiue frigida ſiue calida ſit, expurganda, deinde topica, quæ flatum illum diſcutiunt, vſurpanda.

Vt ♃. *Mily, furfuris, ſalis an.* M. j. *ſem. aniſi, fœnicul. baccar. lauri ana* ʒ. iij. Calefiant in ſartagine & ſacculo incluſa calidè auri applicentur, vel vino forti prius aſpergantur.

Vel fiat euaporatio ex ruta, betonica, maior. aneth. flor. chamæmel. melilot. ſem. cumini, carui, caſtoreo.

Vel ♃. *Cepam* & impone *ol. chamæmel. rutac. ana* ʒ. ij. *pulu. ſem. cumini, aniſi, piper. an.* ℈. j. Imponatur cepa cineribus calidis vel ad ignem, donec oleum abſumatur.

Poſtea

Postea contundatur & succus exprimatur, qui auribus instilletur. Et cum plerumque,vbi spiritus flatuosi adsunt, simul humor crassus & viscidus esse soleat, qui aurium meatus obstruit, ne flatibus exitus pateat, incidentibus attenuantibus & aperientibus vtendum,qualia modò sunt proposita.

Si verò ab humore aliquo sit intemperies, purgandum est cerebrum, ne plus materiæ affluat, postea topica medicamenta adhibenda. Et quidem si à materia frigida sit intemperies; humor præparetur & euacuetur iis medicamentis, quæ suprà *par.* 1. *cap.*10. sunt proposita.

Purgationes autem per interualla repetantur. Corpore toto euacuato, caput euacuetur Apophlegmatismis, Gargarismis, Errhinis. Itemque calefacientia & siccantia medicamenta vsurpentur, interna & externa,quæ supra sunt proposita.

Vel lauetur caput lixiuio ex cineribus sarmentorum vitis, & ligno guajaco, in quo maioran. beton.serpill. stœchad. Arab.fol. lauri,sena,agaricum cocta sint. Nec vesicatoria omittenda,& primò collo, deinde post aures apponenda, & diu aperta seruanda; imò si malum sit pertinacius, setaceum adhibendum est.

Tandem Topica, seu quæ in aurem instillanda sunt, vsurpanda, & primò quidem à mitioribus incipiendum, hinc ad fortiora progrediendum.

Talia sunt oleum amygdal. amar. iuniperi, de castoreo, quibus admiscere licet sp. vini, succum rutæ, absinthij, cyclaminis, ol. nucl. persicor. cerasor. fœniculi, caryophyll. cinamomi,moschum,vrinam arietis vel capræ,tauri, anguis senecta puluerisata & cum aceto mista.

Laudatur & tabula cupressi calida, quantum fieri potest, auri applicata.

Vtiles sunt quoque euaporationes ex decocto chamæmel. origani, hyssopi, maioranæ, fol.lauri, cyclaminis,fol. & baccarum lauri, sem. cumini. Sed fiat decoctum potius in vino,quam in aqua, cum aqua nimis humectet.

Vt ℞. *fol. lauri, betonic.maioran. serpilli,origani,calaminthæ, stœchad. Arab. an.* M. j. *Cepam contusam* num. j.

Coque

Coque in vino Rhenano,& vapor tepidus in aurem per infundibulum immittatur. Vide etiam Instit. *lib. 5.part. 3. sect.3.cap.32.*

Vel ℞. *Ol.amygdal. amar. castor. an.*℥.ij. *succi ceparum* ℥. ß. M. & guttæ ij. vel iij. mane & vesperi auribus instillentur.

Vel ℞. *Ol.amygdal. dulc.*℥.iiij. *aq.vitæ* ℥. ij. *fol.lauri minut. incisor.* num. vj. Bulliant in vase duplici, & exprimantur.

Vel ℞. *Colocynth.ellebor.albi,aloes an.*℥.j.

Mista terantur in calido aceto & postea exsiccentur. De hoc aliquid cum penicillo melli intincto auri immittatur,& per 3.aut 5. horas ibi relinquatur, vt pituita sensim inde extrahatur.

Crato plurimum commendat aquam carduibenedicti. Folia carduibenedicti sicca aspergit spir.vini,& postea affundit aquam carduibenedicti & in vitreo vase per arenam destillat,& aquam istam auribus instillat.

Commendatur & hoc ℞. *Formicas cum ouis*,affunde vinum, iisdem adde *rad. armoraciæ contusas & baccas lauri contusas*. Coquantur & succus exprimatur; aut quod consultius est,aqua inde destilletur. In liquorem istum gossypium intingatur & auribus immittatur.

Alij olei sinapi quotidie gutt. j. instillant. Efficax est & Balsamum Orientale.

Vel ℞. *Spir.vini* ℥.iiij.*rad. cyclam.* ℥. ß. *nucleor. persicor. amygdalar. amar. an.* num. v. Stent in infusione per dies 3. deinde fortiter exprimantur. Succi guttæ ij. manè & vesperi auri instillentur,& gossypio,cui gr.ij.vel iij.moschi inclusa sint,auris obstruatur.

Vel ℞. *Silices fluuiatiles paruos* & ignitos insperge vrina,& vapor aure excipiatur.

Vel ℞. *Vermiculos intra cortices ligni querni natos* num. xx.bulliant in olei comm. ℥. ij. ß. Deinde excauetur *radix cyclaminis*, & cauitas impleatur *vermiculorum istorum oleo, rutac.castor.an.* f. q. *pulu. pyrethr. castor.an.* ℈. ß. Radix hoc modo repleta assetur sub cineribus, assa contundatur, & succus exprimitur, qui quotidie auribus instilletur.

Vel ♃. *Fol. lauri, origani, hyssopi, calaminth. an.* M. ß. *Aristoloch. hederæ terrestris, marrub. hellebor. nigri an.* ʒ. ij. Coqu. in vino, contundantur. Contusis adde *fell. tauri, capræ, pingued. anser. an.* ʒ. ij. *euphorb. galbani aceto dissolut. an.* ʒ. j. *myrrhæ, aloes an.* ʒ. ß. *piperis, nitri pulverisati an.* g̃. v. *succi cepæ* ʒ. j. *farinæ tritici* ℥. j. ß. *ol. nuc. mosch. express. irini q. s. ad impinguandum.* F. Emplastrum, cuius particula linteo excepto auri inseratur; de reliquo fiat Emplastrum, quod auri applicetur. Galenus inter *εὐπόριστα, lib. 3. cap. 3.* habet fel leporis cum mellis portione mixtum, quod & in cæpe tunica seu cortice liquefactum auri immittit.

Quidam tanquam singulare remedium commendant oleum murinum, quod fit è muribus recens natis, dum adhuc sine pilis sunt, in oleo maceratis. Alij aquam ex illis destillant, & in aurem immittunt. Efficax est & oleum destillatum è ligno Guaiaci.

CAPVT II.

De aurium inflammatione.

Aurium inflammatio.

NOn in frequens aurium malum est inflammatio, quæ & ipsa ad intemperiem cum materia pertinet. Quanquam enim auris fabrica præcipuè ossibus constat: tamen membranas etiam habet, in quas exiles venæ immittuntur, per quas sanguis tenuis & biliosus è venulis membranarum cerebri & vicinarum partium in aurem illapsus inflammationem parit. Quæ autem caussæ affluxus sint, ex iis quæ in genere de inflammatione dicentur, & antea de oculi & aliarum partium inflammationibus dicta sunt, patet.

Signa Diagnostica.

Cognoscitur auris inflammatio ex dolore continuo pulsatili vehementissimo cum caliditate & rubore, ad malas & tempora vsque sese extendente, cum febre, interdum & cum delirio, motibus conuulsiuis, syncope, & extremorum frigiditate. Et prout inflammatio magis tendit ad interiora, eò pulsatio maior percipitur; quoniam

arteriæ

arteriæ maiores comprimuntur. Dolor quoque est vehementior ob vicinitatem cerebri, & febris intensior.

Prognostica.

1. Inflammatio aurium malum periculosum est; cum delirium producere & hominem in vitæ discrimen coniicere possit. Hipp. 3. *Progn. aphor.* 13. Solet & cerebrum in consensum trahi; vel etiam fluxio, quæ inflammationis caussa erat, ad cerebrum conuerti, vnde ægri nonnunquam subitò tanquam attoniti moriuntur. Galenus, *in Comm. in allegatum locum*, & Trallianus, *lib. 3. cap. 2.* Ideoque monente Celso, *lib. 6. cap.* 7. mox inter initia succurrendnm est, ne maiori periculo locus sit.

2. Et quidem iuuenes in aurium inflammationibus magis periclitantur, qui septimo die, aut citius moriuntur, antequam suppuratio accidat, ob biliosi humoris in iis abundantiam, & quod febribus acutis magis sint obnoxij. Qui autem septimum diem superant, euadunt, materia in pus conuersa, imprimis si pus bonum effluxerit; & deinde æger melius habeat.

3. Senes autem in aurium inflammationibus minus periclitantur. Quanquam enim Galenus, 7. *aph.* 42. docet, omnia mala peiora fieri propter ætatis imbecillitatem, & 1. *Prognost.* 69. ex nullo morbo senes magis, quàm natu minores, conualescere, ne dum posse citius humorem suppurare: tamen hic aliquot caussæ concurrunt, cur senes minus periclitentur, quam pueri. Primò enim humores in senibus sunt frigidiores, & propterea inflammationes, quæ in iis generantur, non sunt exquisitæ, nec tantum dolorem excitant. Deinde pueri ob sensus acrimoniam minus dolorem sustinere possunt: Senes verò habent sensus hebetiores, & propterea dolores non ita sentiunt. Atque inde accidit, vt inflammationes aurium in pueris raro ad suppurationẽ veniant, sed pueri ferè moriantur ob doloris vehementiam, antequam ad suppurationem veniat inflãmatio.

4. Si inflammatio aurium in partibus interioribus hæreat, cum magno periculo coniuncta est; cum neruus ἀκουστικὸς sit affectus: vel si sanetur, difficultatem auditus relinquit.

5. Abſceſſus aurium, qui criſis modo obtingit, ſi accidat ante coctionem, & die non critico, & cum aliis ſignis malis, periculoſior eſt & contrà.

Indicationes & Curatio.

Generalis inflammationes curandi ratio & hic rectè applicanda eſt. Primò ergo reuellentia vſurpanda: inter quæ valde vtilis eſt venæ ſectio, & quidem venæ Cephalicæ, quæ etiam, ſi inflammatio maior ſit, repetenda. Aliis quoque modis ſanguis ad aures fluens reuellendus, cucurbitulis, frictionibus. Humores etiam bilioſi, ſi admixti ſunt, expurgandi.

Repellentia hic, niſi ingens ſit dolor, vix adhibenda ſunt, ne materia intrò conuerſa cerebrum & membranas eius inuadat; niſi forſan pauca ſit humoris quantitas, è qua nullum cerebri malum vereri oportet. Et ſint potius, quæ adhibentur, ſaltem mitigantia dolorem, & refrigerãtia, quam aſtringentia. Qualia ſunt, lac muliebre, ſuccus auriculæ muris, ſuccus cucurbitæ, cum modico aceti, mucilago ſem. pſyllij, cydonior. aqua roſar. extracta.

Vbi tamen repulſione opus, tale vel ſimile inſtilletur.

♃. *Ol. roſar. vel violar.* ℥. iij. *aceti roſacei* ℥. vj. *nitri præp.* ℈. j. M. Potius reuulſionibus præmiſſis adhibeantur ea, quæ materiam concoquere & ſimul dolorem lenire poſſunt.

Vt ♃. *Lenticul. paluſtr.* M. ij. *medull. panis in lacte muliebri infuſi* ℥. iv. F. Cataplaſma, quod auri applicetur.

Vel ♃. *Maluæ vtriuſque, violar. lactucæ, ſalic. an.* M. j. *ſem. cydon. maluæ an.* ℥. ij. *flor. chamæmel. melilot. roſar. rubr. an.* p. ij. Coqu. & decocto aures foueantur.

Vel ♃. *Ol. roſac. nympheæ an.* ℥. ß. *mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. an.* ℥. iij. *lact. muliebr. ſucci papauer. vel ſolani an.* ℥. ß. Miſceantur & auri applicentur, atque aliquid auri inſtilletur. Si addatur farina & puluis flor. chamæmel. fieri poteſt Cataplaſma. Reliquiæ tandem diſcutientibus tollendæ.

Verùm ſi perſeueret morbus, nec materia reſolui poſſit, ſed ad ſuppurationem tendat, quod ex dolore, pulſatione & febre aucta cognoſcitur, ſuppuratio adiuuanda maturantibus adhibitis, quæ vim emplaſticam habent, leniterque calefaciunt, calorémque includunt, & coctionem

nem adiuuant: qualia sunt rad. althææ, lilior. albor. flor. chamæmel. meliloti, ficus, farina tritici, sem. lini, fœnigræc. & mucilagines eorundem, pinguedines animalium recentes, butyrum recens, oleum sesaminum cum croco.

Vel ℞. *Cepam rubram* num.j. *sub cineribus assatam butyri* ℥.ß.*ol.chamæmel.*℥.j.*amygdal.dulc.*℥.ß. *croci* ℈.j. Misceantur & calefacta Cataplasmatis modo auri applicentur.

Vel ℞. *Fol.maluæ vtriusque, violar.an.*M.j.*flor.chamæmel.* p.j.*rad.altheæ* ℥.j.ß.*lilior.albor.*num.j.*caricar.pinguium* num. iij.Coqu.in aqua ad mollitiem & contundantur. Contusis adde *farinæ tritici* ℥.ß.*sem.lini, fœnigræc.an.*ʒ.ij.*pingued.porci gallinæ an.*ʒ.iij. *butyri* ʒ.ij.*ol.amygdalar.dulc.q.s.* F. Cataplasma. Commendatur & hoc Cataplasma.

℞. *Rad.altheæ, lilior.albor.an.*℥.ß. *flor. chamæmel. melilot. an.*℥.j.Coqu.& contundantur minutim. Contusis adde *farinæ sem.lini, fœnigræc.an.*℥.ß. *bdellij in aceto dissoluti* ʒ. iij, *croci* ʒ.j.*vitell.ouorum* j.*ol.sesamin.butyr.recent.an.* ʒ. ij. Fiat Cataplasma, εὐπόριστα sunt ficus in lacte coctæ & cum axungia porci tritæ, item puls auenæ.

Si maturatum sit apostema, ruptio eius expectanda & procuranda, continuatis eiusmodi medicamentis. Nonnulli instillant succum cyclamin. aut ranunculi cum quadruplo lactis muliebris.

Vel ℞.*Succi cyclaminis* ℥. ß. *stercoris columbini* ʒ. j. *lactis muliebris* ℥. i. ß. M.in aurem guttam vnam atque alteram instilla, & lana lacte muliebri tepido madida auris occludatur.

Abscessu rupto sanies eluenda, atque abstergenda hydromelite, melle rosato colato, decocto lupinorum, succo absinthii, marrubii, centaurii minoris cum melle, aut syrupo, vel melle rosaceo.

Fortius id præstat succus cyclaminis cum melle. Et tandem vlcus consolidetur & cicatrice occludatur, ideóque quæ maiorem exiccandi vim habent, thus, myrrha, aloë, sarcocolla addenda.

Verùm de vlcere aurium in specie aliquid dicendum.

CAPVT III.

De Vlcere aurium.

Aurium vlcera.

INflammatio auris abſceſſu rupto ſæpe in vlcus degenerat, quod peculiarem curationem requirit. Non tamen ſolùm ab apoſtemate ſeu abſceſſu rupto vlcus auris gignitur, ſed etiam à cauſſis aliis. Sæpè enim acres & mordaces humores ſiue in auribus geniti, ſiue è cerebro eò effuſi acrimonia ſua aurem exulcerant. Nonnunquam à ſordibus aurium diutius coërcitis id accidit, quarum diuturna coaceruatione, præſertim ſi pituitoſa ſint, accedente putredine, quemadmodum ex ſanie ſuppreſſa, vermes gigni poſſunt in auribus, quæ ὦτα σκωληκοῦντα, aures vermiculoſæ nominantur. Interdum acris aliquis liquor, aut ſimile quid forinſecus in aurem illapſum mordendo vlcus efficit. Sæpiſſimè ab ictu vel à caſu hoc fit, vt ſcilicet ad vulnus vlcus ſequatur.

Ex quacunque igitur cauſſa vlcus producatur, ſolutio illud eſt continui in aure cum ſanie profluente. Interdum tamen ſanies ex auribus effluit abſque vlcere, cerebro & vicinis partibus ab excrementitia humiditate & ſordida illuuie ſeſe expurgantibus, quæ mora longa in tortuoſa illa via in eiuſmodi cænoſum quid conuertitur, quod poſt diuturnos capitis dolores, aut poſt ictum ſeu contuſionem capitis ſine vlcere accidere ſolet. Ita fit, vt quibus cerebrum valdè humidum & impurum eſt, iis ex affluxu ſemper nouæ materiæ auris diu purulenta ſanie fluat, quæ πυοῤῥοῦντα ὦτα Græcis dicuntur. Aëtio *tetrabibl. 2. ſerm. 2. cap.* 81. ſunt aures abſque exulceratione humectæ, quæ veluti exſudant, & ſeroſam humiditatem excludunt, ad quas & remedia quædam ibi exponit.

Differentiæ.

Differentiæ vlcerum auris ſumuntur aliæ à particula ipſa auris, quam obſident, quæ vel externa eſt, & oculis patet; vel interna, membrana ſcilicet; vel tympanum auris, neruus ipſe auditorius, interdum & oſſeus ille meatus, in quo

quo ficut & in aliis offibus hæc vnitatis folutio περνδων propriè feu caries nuncupatur.

Aliæ ab ipfis vlceribus, qua ratione vlcus aurium vel recens vel inueteratum eft; mundum vel faniofum, aut fordidum: quoddam præterea putridum, virulentum corrofiuum; aliud denique fuperficiale; aliud verò ita profundum, vt in fiftulam abierit.

Signa Diagnoftica.

Cognofcitur vlcus aurium ex fanguine vel fanie egrediente. Diftinguendum tamen, vtrum fanies illa ab aure ipfa profluat, an à cerebro: Ab hoc quidem vel rupto in ipfo apoftemate, vel citra apoftema, fanie è venis cerebri imprimis ad aures tranfmiffa. Si enim fanies ab apoftemate eft rupto in cerebro, illa primò fatis magna copia exit, deinde paulatim emittitur, donec omnis fit abfumpta; præcefferunt etiam figna inflammationis cerebri, & capitis grauitas & dolor, quæ fanie exclufa remittunt. Ab apoftemate verò in aure rupto dolor, qui præceffit, in aure magis, quam in capite perceptus fuit. Sin fanies abfque apoftemate cerebri in eius venis genito ad aures tranfmittatur, pruritus quidam in auribus fentitur, & fanies ipfa, poftquam femel exhaufta eft; denuò coaceruatur, quæ, nifi liber exitus pateat, vertiginem & alia cerebri fymptomata affert. Sed veri vlceris auris indicia funt, dolor, ardor, punctio vehemens, quæ tactu exacerbatur, egreffio faniei, interdum & fanguinis. Si in neruo auditorio vlcus fit, dolor acerbiffimus adeft vel præceffit. Profundum vlcus pus copiofum & lentè emittit: mundum, bonam faniem; fordidum, craffam, copiofam; virulentum, faniem tenuem & citrinam; putridum, faniem fœtentem; corrofiuum, fanguinem poft faniem fundens: Fiftulofum denique ex vlceris antiquitate, faniei virulentia, carnis callofitate & duritie cognofcitur.

Prognoftica.

1. In vlceribus aurium, ficut & aliis, pus & fanies fpectanda funt, quæ vlceris bonitatē aut malitiam arguūt. Pus enim vel fanies alba, æqualis, mediocris fubftantiæ, ita

vt non ſit vna pars craſſa, altera tenuis, vna rubra, altera alba, non fœtens, vlceris non maligni nec praui indicium eſt. Ex contrariis verò de prauo vlcere ſignum capitur.

2. Inueterata & diuturna vlcera peiora ſunt; quia facilè in fiſtulam degenerant. Aliquando & ad os petroſum penetrant, quod detegunt, teſte Auicenna.

3. Sanie recens effluente ab vlcere auris, cum prius capitis dolor, & ſenſuum perturbatio adeſſet, ſi hæc iam remittant, bonum eſt, & vlceris curatio paulò pòſt ſperanda.

4. In vlcere humido diuturno non corrodente, ſi non reſiccetur, metuendum eſt, ne ὑπερσάρκωμα excreſcat, quod auditum obturet.

5. Vlcera aurium, quæ ad os cranii pertingunt, raró aut nunquam curantur; quemadmodum & fiſtulæ profundæ. Sæpe profunda & putrida eiuſmodi vlcera continuitate quadam ad cerebrum deſcendunt; Ideo Hippocrates, 6. *Epidem. ſect. 6.* inquit, *Propter aures & ex auribus plerumque tertia die moriuntur*, hoc eſt, inflammationes, quæ circa aures ſunt, ipſarúmque inflammationes, & non tantum vlcera ſerpentia, tertia die occidere ſolent.

Indicationes.

Generales Indicationes ex iis, quæ in genere de vlceribus traduntur, nota ſunt, nimirum vlcus eſſe detergendum; quòd amiſſum, inſtaurandum, & tandem vlcus conſolidandum.

Atque hæc de ſimplici vlcere ſufficiunt, corpore ab humoribus prauis vacuato.

Quod verò cum intemperie aliqua, aut cum corporis impuritate, aut cum phlegmone, aut cum calore inſigni coniunctum eſt, hæc ipſa remoueri poſtulat, priuſquam curationem recipiat, de quibus *cap. præcedente* dictum eſt.

Speciatim, quia auris eſt membrum natura ſua ſiccum (nam cartilaginibus imprimis & oſſibus conſtat,) medicamenta quoque, vbi ad alienam qualitatem, ad humiditatem, ſcilicet lapſum eſt, ſicciora requirit, vt & naturalis temperies ipſius conſeruetur, & quæ præter naturam acceſſit, humida conſtitutio corrigatur.

Curatio.

Curatio.

Vlcera autem aurium interdum per se sanescunt, post puris effluxum sedatum: plerúmque verò artis auxilium expetunt. Eluatur igitur auris vino calente veteri, vel solo, vel in quo lenticulæ aut rosæ ebullierint, repulsionis gratia, vt iubet Ægineta. Alij folia hederæ, & cortices mali punici addunt.

Postea leniter detergunt hydromel, succus absinthij, apij, marrubij, betæ, agrimoniæ, centaur. minor. cum melle aut syrupo, vel melle rosato; aut vinum, in quo betonica decocta sit: item decoctum hordei & lupinorum.

Vt ℞. *Succi betæ* ℥.j. *marrubij* ℥.ß. *mell. opt.* ʒ.vj.

Coqu. parum postea admisce *syrupi absinthij* ʒ.ij. *vel extr. liquidi absinthij* ʒ.ß. Misc.

Potest etiam admisceri fel animalium mitius, vt fel porci, veru ecis, bouis castrati.

Fortius id præstant succus cyclaminis cum melle, vel aqua mellis, in qua radix hellebori albi prius ebullierit, additis, si maiore desiccatione opus sit, & vt putredo prohibeatur, thure, myrrha, sarcocolla lota, gentiana, & modico succi betæ.

Vel ℞, *Succi cyclam.* ℥.j. *myrrh.* ʒ.j. *croci* ℈.ß. *thuris* ℈.j. *viridis æris* ℈.j. vel ʒ.ß. *vini antiqui* ℥.j.ß.

Bulliant leniter ad vini consumtionem: de liquore isto vna atque altera gutta in aurem bis quotidie ad minimum instilletur, ac hydromelite iterum eluatur.

Efficax quoque est medicamentum, quod à Rhase in hunc vsum descriptum est.

℞. *Mellis* ʒ.v. *aceti* ℥.j.

Leniter bulliant ac despumentur, quibus adde *viridis æris* ʒ.iij. Liquor auri cum gossypio immittatur, qui præsentaneum in auris vlceribus remedium. Vlcus etiam ad curationem deducunt pompholyx, tutia, cerussa in vino decocta. Suffitus quoque ex mastiche, thure, myrrha, ladano, gummi iuniperi, sarcocolla, galbano & similibus, per infundibulum auri immissus vtilis est.

Vt ℞. *Gummi iuniperi* ʒ.ß. *thuris, myrrhæ an.* ʒ.j. *sarcocollæ, ladani an.* ℈.j.

M. F. puluis vel cum terebinthina F. pastilli.

Veteres ad detergendum & exsiccandum vtebantur glaucio ex aceto, quo Paulus recentia vlcera sanat: trochiscis item Polydæ, Andronis, vel Musæ cum sapa & modico aceti solutis. Et quod cætera superat medicamento, è scoria ferri cum aceto acerrimo trita vel cocta, vt docet Galenus, *9. de simpl. fac.* & Aëtius. Habet hoc vim maximè siccandi, & durioribus corporibus conuenit. Clementius redditur aliis præparandi modis de quibus Hollerius videatur, *Periocb. 3. ad lib. 3. Galen. de comp. med. sec. loc. cap. de vlceribus aurium*, qui Arabes melius præparare scribit. Scoriam enim tritam ex aceto lauant, hinc siccant, siccatam iterum aceto terunt, rursúsque, siccant, & hoc septies repetunt. Postea in pollinem redigunt, coquuntque longa coctione ex aceto acerrimo, dum ad mellis spissitudinem abeant, atque ita siccant. Valescus de Taranta *l. 2. c. 54.* sequens ex Haly commendat, & scribit se eo Presbyterum, qui aurium vlcere & sanie 8. annos laborauerit, sanasse.

℞. *Mell.* ℨ. x. *aceti* ℨ. viij. Coquantur, & despumentur: deinde add. *viridis æris* ℨ. j.

Misc. & cum turunda auri impone. Potest & vnguentum triapharmacum vel Apostolorum in aceto & hydromelite dissolutum instillari.

Vlcera aurium antiqua. Iisdem in diuturnis vlceribus aurium vti licet, abstersione tamen prius facta diligenter per leniora. Vbi crusta adest, curandum, vt decidat, ne in molem aucta auditum impediat. Valet etiam & efficacissimum est in vlceribus antiquis Ægyptiacum dissolutum cum vino vel œnolomelite, vel vrina pueri impuberis. Aëtius hoc medicamento vtitur.

℞. *Aloës, thuris, myrrhæ an.* ℨ. ij. *myseos* ℨ. j.

Excrescentis in auribus carnis remedia. F. Massa cum aceto, quâ resoluta cum aceto aut rosaceo vtere.

Excrescentem in auribus carnem citra dolorem deprimit, cicatricémque obducit hoc asscriptum ab eodem medicamentum.

℞. *Alum. scissi, myseos vsti an.* ℨ. ij. *æruginis terræ Lemniæ, gummi Arabici an.* ℨ. j.

Tritis

Tritis iis cum aceto acerrimo F. Pastilli, qui vsus tempore cum vino vel aqua soluantur.

Mitius est, quod à Paulo in hunc vsum præscribitur, Nasturtij & nitri parum caricis excipitur exemptis granis, & de factis pastillis aliquid in aurem immittitur, quod post triduum rursus excernitur.

Si vlcus fistulosum sanie perpetua fluat, iniiciatur per idoneum instrumentum, vel clysterem auricularem, fel tauri cum vrina pueri impuberis: aut vinum, in quo decoctum sit thus, aut helleborus albus & mel. *Vlcus aurium fistulosum.*

Ad fœtores aurium Aëtius primò mali corij & lentisci decocto vtitur, quo aures illinit, postea inter alia fel vrsi liquidum instillat, aut si aridum sit, cum aceto & sapa diluit. Concedit & commendat etiam Ægyptiacum cum ad hanc tum ad similes omnes aurium affectiones. Vtilis est & succus oliuæ cum melle, aut betonica decocta cum vino, aut dracuntij succus cũ melle, & vrina pueri impuberis. *Fœtor aurium.*

Ad sordium in auribus duritiem soluendam idem inspergit nitrum torrefactum subtilissiméque tritum, postea acetum calidum instillat, & apposita lana pernoctare sinit, sequenti die aqua & oleo calefactis eluit.

Si sanies ab aure fluat, absque huius vlcere, ex cerebri magna impuritate, quod in pueris frequens esse solet, Aëtius misy linteolo inuolutum & sub prunis crematum, vnâ cum exusto linteolo terit, & per arundinem inflat; aut gallis tritis linteolóque illigatis & exustis similiter vtitur; aut alumine in testa vsto, & cum oleo trito.

Hæc & similia topica nonnisi purgato prius corpore & capite vsurpanda esse omnino attendendum.

Nonnunquam post ruptum abscessum pure etiam per aures excreto, dolor tamen permanet, quod indicium est, de sanie aliquid aut grumum sanguinis in profundo auris relictum esse, eámque materiam diuturnitate prauam & rodentem qualitatem contraxisse; aut à capite debili excrementitiam nouam semper materiam affluere. Tum igitur instandum mundificatione auris cum oleo amygdal. amarar. aut cum mulsa adiecto felle tauri. Si suspicio sit de grumo sanguinis, prodest acetum tepefactum

cum

cum melle optimo, aut cum oleo laurino, ſucco porri, addito lacte muliebri & oleo roſaceo.

Materia è capite in aurem fluente capitis ſimul ratio habenda erit, & materia ipſa, ſi mordax ſit, attemperabitur; ſi craſſa & viſcida, incidetur ac detergetur, præmiſſis ſemper vniuerſalibus, vacuatione nimirum, ab aure diuertentibus, gargariſmis, apophlegmatiſmis, errhinis, ſternutatoriis, capútque poſtea roborantibus adhibitis.

CAPVT IV.

De vermibus & aliis, quæ præter naturam in auribus hærent extrahendis.

Vermes in auribus. SOlent nonnunquam tum alia forinſecus illabi in aures, tum vermes quoque in has irrepere, præſertim dormientibus: imò etiam vermes interdum in auribus gignuntur, non ſolum ex ſanie vlcerum, ſed & ex alia humiditate putrefacta. Ita Foreſtus *lib. 12. obſeru. 8. in ſchol.* refert, ſe vidiſſe in iuuene febre acuta laborante vermes duos tréſue ad formam granorum pini paulò craſſiores ex auribus expulſos, iuuenémque ſanatum fuiſſe. Nam, vt Ariſtoteles *2. de gener. animal. cap. 3.* ſcribit, non ſolum in ſeminibus animalium, ſed etiam in excrementis ſpiritus quidam viuificus ineſt, elemento ſiderum analogus, à quo *Nota.* ζωτικὴν ἀρχὴν ea accipiunt, quæ inde producuntur.

Signa diagnoſtica. Signa autem vermium in auribus ſunt titillatio & pruritus, dolor quidam mordicans, interdum & corroſiuus, quando vermes ad neruum auditorium irrepunt, ægri anguſtia & inquietudo; interdum & vermes ab aure egrediuntur.

Curatio. Siue igitur in auribus geniti ſint vermiculi, ſiue in has irrepſerint, opera danda eſt, vt extrahantur. Nam vt Rhaſes ait, ſi talia, ſiue vermiculi ſint, ſiue aliquid aliud, diutius in aure relinquantur, præſertim vbi malignâ aut venenata aliqua qualitate prædita ſunt, acerbos dolores aut inflammationes aurium, atque hinc conuulſiones, & alia grauia

uia πάθη concitare poterunt.

Qua ratione autem tum vermes, tum aliæ res præter naturam in auribus hærentes extrahendæ ſint, dictum, *lib.* 5. *Inſtit. p.* 1. *ſ.* 2. *cap.* 10. quæ hîc repetenda non cenſeo: pauca ſaltem addam. Galenus, ſi reliqua ad vermes illapſos necandos non conferant, ſulphur viuum & calcem melle excipit, & cum aceto in aurem inſtillat. Necant & vermes ſuccus abſinthij, centaurij min. fol. perſiccor. vermicularis, cucumeris aſinini. Nonnulli inſtillant ſuccum ſambuci, & cannabis. Alij radicem ellebori albi in vino infundunt & liquorem auri immittunt. Alij caſtoreum in aceto decoquunt, & calidè in aurem infundunt. Fumus etiam ſulphuris per infundibulum exceptus vermes occidit. Chymici ad aurium vermes occidendos & extrahendos vtuntur ol. philoſophorum guttatim inſtillato, quemadmodum & oleo coryli cum pauxillo ☿ ij dulcis miſto.

Exempli gratia.

℞ *Pingued. caponis* ℥. ß. *ol. coryli gutt.* xv. ☿ *ij dulcis* g̃. iiij. Miſc.

Vel ℞. *Colocynthid.* ℈. ß. *hellebori albi* ℈. j. *aloës* ℥. ß.

Cum ſucco perſicariæ vel fol. perſicor. Miſce inſtar linimenti.

Aqua auribus illapſa. Si aqua in aurem illapſa ſit, antiquum remedium eſt oleum auri infundere, & aurem pronam ſeruare. Ariſtoteles, *ſect.* 32. *probl.* 10. duas huius rei cauſſas affert, vnam, quod oleum lubricam reddat aurem; per lubricum autem facilè effluat humor aqueus, quia oleum facilè adhærer auri, propter lentorem; alteram, quia aqua facilè adhæreat oleo, ideo vbi oleum exit, ſimul aqua educitur. Verùm hæc rei naturæ non videntur conſentanea. Neque enim oleum facilè adhæret aquæ, ſed illam maximè auerſatur. Ideóque probabilius eſt, cum oleum in aurem infunditur, & aurium partibus adhæret, aquam, vt ſibi aduerſam, non admittere, quæ propterea promptius effluit. Hinc etiam ſolent vrinatores oleo aures implere.

Eſt & alius modus aquam ex auribus extrahendi, ſi nimirum caulis cauus vel cannula anethi vel fœniculi ſumatur longitudine quinque digitorum tranſuerſorum, & dimidia

midia pars illinatur oleo,& gossypio circumuoluatur,& in fine gossypij apponatur circulus ferreus digitum latus, eo fine,ne ignis aurem attingat,postea cannula hæc,qua parte oleo non est illita , & gossypio caret,auri indatur , reliqua pars accendatur ; si calor communicatur auri , & ab eo consumitur & exuritur humiditas.

Quidam cum ad liquida tum ad arida extrahenda cucurbitam magnam affigunt, qua tota auris comprehendatur. Sed cum moderari ita illam tractationem non liceat, tutius est,exsuctionem,præsertim liquidorum,fieri ore per syringam aut cannulam perforata , cuius extremitas , quæ auri immittitur, gossypio , vel , vt Ægineta præcipit , cera diligenter sit præcincta , ne spiritui trahenti vlla parte foris transitus pateat. Plures modi videantur apud Arculanum *in 9. Rhasis cap.* 41.

Interdum nonnulli post exempta eiusmodi in aurem illapsa aliquandiu malè loquuntur , cuius exemplum Forestus, *lib.* 12. *obs.* 13. *in schol.* proponit , sed curauit illum infusione olei amygdalar.amarar. frequenti. Ita enim humores cum sordibus extrahuntur. Vide Hieron. Fabricium ab Aquap. *de operat. Chirurg. tit. de aurium Chirurgia.*

CAPVT V.

De vulnere aurium.

Aurium vulnera. TAndem vulnera aurium quod attinet, cum organum auris maxima ex parte intus reconditum lateat,auris verò externa iniuriis externis pateat , vulnera magis auri externæ,quam internæ infliguntur.

De vulneribus autem aurium præter ea,quæ alias in genere de vulneribus traduntur, notandum, si cum cute cartilago sit transcissa, vulnúsque magnum sit,suendum esse,& cum externa auris è cute & cartilagine sit composita & temperamento sicco prædita,siccantia,& adstringentia requirit.Vitanda verò in aurium vulneribus omnia vnctuosa,crassa,grauia & emplastica,& ligaturæ arctiores.De quo Hippocrates 2. *de articul.* in fractura auris quodlibet vinculum

culum inimicum est, neque etiam ita laxum circumdabitur, quod si magis adstringatur, plurimum officit, quandoquidem integra auris sub vinculo adstricto doleat, pulsatione vexatur, atque inflammatione. Sed cataplasmata, quæ onerosa sunt, penitus aliena sunt, pleráque etiam noxia sunt, & abscessum excitant, plurimásque mucositates, suppurationémque infestam reddunt, quibus minimè opus auri comminutæ. *Et post*: Vbi quis aurem secuerit, abstinere ab omni cataplasmate debet, mederíque vel medicamentis, quæ protinus cruentis vulneribus iniiciuntur, vel alio, quod neque onere lædat, neque molestiam offerat. Hæc Hippocrates. Vt verò vulnerata auris in suo naturali statu conseruetur, inter caput & aures gossypium ponendum, & in opposito latere cubandum.

CAPVT VI.

De sonitu & tinnitu aurium.

ATque hi sunt morbi, qui auribus accidere solent. Rumpitur quidem interdum etiam tympanum, sed quia malum id incurabile, nihil de eo dicemus. Iam ergo symptomata explicanda sunt.

Sonitus & tinnitus aurium.

Et primò actionem læsam quod attinet, auditus vel deprauatur vel imminuitur, vel aboletur. Auditus deprauati vitium est, quando aures citra omnem externi aëris commotionem intra seipsas sonant. Græcis ἦχος & συριγμός, Latinis sonitus, sibilus vel tinnitus aurium appellatur. Etsi verò sanæ quoque auri accidat, vt admotâ propius caua manu, vel concha auri apposita leuem quendam susurrum intus percipiat: tamen medici sonitum aurium hic intelligunt, qui etiam citra talia obstacula externa intus sentitur, aure malè affecta, siue per se, siue per consensum, & à quo audiendi facultas offenditur, vt operam medicam desideret.

Sonitus, tinnitus, sibilus aurium an differant.

Nonnulli species appellationibus distinguunt. Arculano sonitus est generale; Tinnitus grauis & fortis sonus; Sibi

Sibilus acutus, tinnitus medius inter illos, vt pluuiæ, foliorum arborum. Fernello ſibilus eſt ex tenui flatu leniter elabente; Tinnitus ex eiuſdem curſu interrupto; Sonitus ex craſſiore flatu plenius erumpente; Strepitus ex eiuſdem valido impulſu; Fluctuatio ex humoris inundatione: quibus tamen appellationibus autores alij promiſcuè vti ſolent. Prouenit illa ſonorum diuerſitas à craſſitie aut tenuitate maiore vel minore; tum congeniti aurium aëris, tum materiæ imprimis aërem illum præter naturam impellentis; ſiue flatus ſit, ſiue humor, quemadmodum dicetur.

Tinnitus aurium quid. Tinnitus itaque aurium eſt ſenſus ſonitus cuiuſdam moleſti intra ipſas aures, etiam cum foris omnia ſilent, Etſi enim ſonitus ille internus per ſe leuis eſt & exiguus: tamen magnus eſſe putatus, quia in parte eſt cerebro admodum vicina.

Affectio ipſa eſt ſymptomata deprauatæ facultatis audiendi, quoniam facultas ſentit id, quod ſentire non debebat, & cuius cauſſa foris ſecundum naturam non offertur.

Pars affecta eſt porus ἀκουστικὸς, ea maxima ſui portione, qua neruum quinti paris expanſum ſiue dilatatum excipit, prope labyrinthum & cochleam dictas cauitates; quæ nerui expanſi portio; vel finis potius pori, vbi dilatato neruo coniungitur, præcipua auris pars eſt. Nam minus principales partes auris cenſentur membrana tympano obtenſa, oſſa, quæ meatum oſſeum, & cartilagines, quæ cartilagineum conſtituunt; tria verò oſſicula intus, etſi alij vſus ab aliis iis aſſcribantur, tamen ad firmitatem potius & tutelam membranæ, cui connexa ſunt, condita videntur.

Cauſſæ.

Cauſſam ſonitus & tinnitus aurium plurimi aut in ipſam facultatem audiendi; aut obiectum aliquod internum, ſiue materiam, à qua facultas illa, eiuſque organa moueantur, referunt.

Vitium facultatis dicunt eſſe ſenſum exquiſitum nimis, quæ Galeno eſt ἀκρίβεια τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως, leuem quoque impul-

impulſionem percipiens etiam internam. Cùm enim aër congenitus intus à validiore agitatione quieſcat (aliàs ſonum externum non agnoſceret, nec diſcerneret, ſicut cryſtallinus quoque in oculo coloris ipſe expers colorata alia percipit) ſi leuis aliqua impulſio à cauſſa ſiue interna, ſiue externa accidat,auditum acutiorem illam ſentire ſtatuunt. Acris autem illius auditus cauſſam eſſe dicunt calorem partis modum excedentem, quo aër congenitus facilè impellatur. Fieri etiam poſſe putant, vt meatus auditorius, à prima conformatione vel nimis patens ſit, vel nimis, quam conueniebat tortuoſus, vel membranâ tympani tenuior ſit & ſiccior,vel nerui auditorij textura rarior,à quibus illud ſenſus acumen exiſtit.

Auicennas debilitatem facultatis addit,qua facultas ob dyſcraſiam partis à qualitatibus omnibus, ſiue primis ſiue ſecundis promptè afficiatur,atque ita leniſſimo etiam quolibet ſono cum moleſtia & offenſione percellatur : ſicut qui à morbo conualeſcunt, ob debilitatem corporis relictam facilè à frigore aut calore externo offenduntur.

An ſenſus acumen ſit cauſſa tinnitus aurium.

Verum vix credibile eſt, ſenſus ἀκρίβειαν ſymptomatis p. n. cauſſam, & actionis deprauatæ principium eſſe poſſe. Sit ſanè, vt qui ſenſum habeat exquiſitiorem alio, qui eundem obtuſum habet leuiora obiecta percipiat : tamen obiectum etiam leue adſit neceſſe eſt, quod ſenſui offeratur, & cum qui ita docent, acrimoniam ſenſus à calore partis mediocritatem excedente deducant, facilè hinc patet, conſtitutionem illam non eſſe planè ſecundum naturam, ſed à calore excedente agitationem aliquam fieri, & obiectum, quod ſenſui offertur, ab eo excitari.

Debilitas auditus an ſit cauſſa tinnitus.

Minus verò probabile eſt, quod debilitas auditus facere poſſit tinnitum. Perfectio enim auditus eſt, non debilitas exigua & leuiora obiecta percipere.

Quod verò conualeſcentibus interdum aures tinniunt, non ex debilitate auditus eſt, ſed quia in conualeſcentibus multi vapores ob calorem debilem attolluntur, qui auditui oblati tinnitus cauſſa ſunt.

Igitur vnica tantum tinnitus aurium cauſſa proxima

Cauſſa proxima tinnitus aurium.

eſt, Obiectum nimirum, ſiue materia intra aurem hærens, & facultatem præter naturam mouens.

Obiectum autem hoc, vt vulgata fert ſententia, eſt πνεῦμα φυσῶδες, id eſt, ſpiritus flatulentus, ſiue ἀτμὸς, hoc eſt, vapor craſſior, ex craſſa & frigida plerumque materia reſolutus, qui congenitum aurium aërem agitat & impellit. Spiritus ille flatulentus vel in auribus ipſis genitus eſt ex humore ibidem collecto vel aliunde auribus communicatur. Et quidem vel à toto mittitur, vt in febribus, per initia potiſſimum paroxyſmorum, ob humorum incipientem in venis & viſceribus ebullitionem; in criſi quoque per vomitum aut per narium hæmorrhagiam futuram, vel in parte aliqua, vt à cerebro præcipuè, à quo vapores & flatus auribus per quintum par neruorum, & per venas ac arterias, ad aures deriuatas tranſmittuntur. A ventriculo item ἀτμοὶ ſurſum continenter aſcendentes tinnitum aurium efficiunt. Item in bilioſis famem diutius tolerantibus aures ſonoræ fiunt, calore ventriculi in inopia cibi halitus ex prauis ſuccis ſoluente, & in ebriis quoque vapores ex ingurgitato potu ad caput magna copia alleuatis, qui dum exitum in anguſtiis illis quærunt, ad oſſa & membranam tympani, expanſúmque neruum alliſi tinnitus cauſſa exiſtunt. Ab vtero denique, epate, liene, & viſceribus aliis malè affectis euaporationem ſurſum fieri in corporibus cacochymicis & repletis minimè dubium eſt.

Nonnulli ab humoris in capite inundatione hoc malum oriri putant, vnde fluctuationis cuiuſdam ſenſus auribus offeratur. Et flatus proxima materia ſemper eſt humor, à quo caloris vi ille reſoluitur.

Auicennas etiam à ſaniei & puris in aure feruore & ebullitione ſonitum in auribus accidere ſtatuit.

Externæ cauſſæ ſunt, aëris nimia refrigeratio & calefactio patentibus auribus, nimia cibi repletio & crapula à vino, vnde cruditas in capite & toto corpore cumulatur, vomitus difficilis, fames, calore naturali in defectu cibi conuerſo ad humores prauos in corpore, à quibus vapores noxij eleuantur, medicinæ quædam retinentes humo-

res & flatus in capite; pharmacum commouens humorem, ſed non educens, percuſſio in caput circa aures, fragor validus, qualis eſt tonitru vehementis & bombardarum.

Circa hanc tamen communem, quam modo expoſuimus, de cauſſis ſonitus & tinnitus aurium, ſententiam quædam monenda videntur. Et primò quidem notandum, alium eſſe continuum, qui ſæpe ſeptimanas aliquot, & interdum menſes, imò annos aliquot durat; alium verò ſubitò exoriri & ſubitò euaneſcere, aut certè non diu durare. Deinde in ipſo ſono aliquam eſſe differentiam. Breuem illum aurium ſonitum à vapore tenui oriri, extra dubium eſt; cum ille è capite per anguſta aurium foramina erumpere conatur, qui ſonitus, nunc ſtrepitus, nunc ſibili, nunc tinnitus modum refert, prout ille per anguſtiores vel latiores, rectos & tortuoſos meatus vagatur & mouetur.

Diuturni auriũ ſonitus cauſſa.

Verùm cum ſonitus aurium ſæpe non ſolùm aliquot ſeptimanas, ſed & menſes ac annos duret, & quidem continuò, ac ſine vllo interuallo, vix à vapore exitum per auditus organum ſibi quærente is fieri poteſt, cum vaporis continua talis generatio nulla eſſe poſſit. Ideóque continui illius ſibili cauſſa quærenda videtur in arteriola, quæ aurem ſubit, ſi illa copioſo & calidiore ſpiritu impleatur. Tunc enim pulſu validiore ſubitò in auribus ſonus talis percipitur. Eodem modo ſicut ſi quis digitum ἀνευρίσματι imponit, talem ſtrepitum in arteria percipit.

Cur manu caua auri admota ſonitus percipitur.

Poteſt forſan & alia huius rei ratio reddi, quæ pendet ex explicatione quæſtionis, cur nimirum manu caua vel concha, vel alia re caua auri admotâ ſonitus etiam in ſanis percipiatur. Alij rei huius cauſſam eſſe putant, quia aër implantatus ſemper moueatur, motus verò eius non percipiatur, niſi aure tecta. Alij verò aërem implantatum natura ſua immotum eſſe ſtatuunt, ſonitum verò illum manu caua vel concha auribus admota fieri, quia aër, qui in anfractibus aurium continetur, ſemper natura ſua exilire conatur, & ſeſe diffundere, vnde cum ab obſtaculo cohibetur, impingit, & hinc fit ſonitus. Et quidem verò non videtur abſimile, aures cum ſint anfractuoſæ &

Aaaa 2 cauer

cauernosæ,in cauis suis spatiis aërem continere,qui à calore auris agitatus erumpere conatur, ac si cohibeatur ab aliquo obstaculo, repercussus sonitum facit. Tamen etiam non videtur absurdum, cum calidum innatum auris sit aëreum, & à spiritu ἀκουστικῷ eiusdem naturæ moueatur, spiritus verò ille influens sit in perpetua generatione & motu, ab aëris illius motu, si ad obstaculum aliquod impingat,sonitum fieri posse. Et quidem non solum ab obstaculo externo,puta manu caua,aut concha id fieri potest, verùm etiam ab humore aures obstruente, aërísque illius motum impediente. Atque ita inter caussas sonitus etiam referenda videtur obstructio aurium,quam alij prætereunt, ob quam spiritus illi ἀκουστικῷ & aëris interni liber motus impeditur, & ad obstaculum allisione sonitus excitatur. Cuius rei argumētum est, quod plerúmque cum sibilo aurium diuturno coniuncta est auditus difficultas,& sonitus aurium coutinuus tandem in difficultatem auditus & surditatem degenerat, quæ ex obstructione meatus auditorij ortum habet.

Differentiæ.

Differentiæ à forma sunt, quod malum hoc vel sibilus est,vel tinnitus, vel sonitus, vel strepitus,aut fluctuatio. Et Galeno in 3.*de compos.medica.s.*.vel paulatim colligitur,vel aceruatim irruit; denique vel per interualla repetit, vel continenter affligit.

Signa Diagnostica.

Externæ & antecedens quidem caussæ ex ægro cognoscuntur. Et monet Galenus,*loco allegato*, adhibendum esse τεχνικὸν quendam στοχασμὸν, ex caussis procatarcticis desumptum,quarum vi,sicut aliæ affectiones,ita & hæ varietatem suam accipiunt. Si paulatim malum cæpit,& recurrat per interualla, sonitúsque clarior sit,à flatu est plerúmque frigido & pituitoso, sicut pituita imprimis flatuum materia esse consueuit; præcessit victus ratio, quæ pituitam & flatus coaceruauit, & caussæ aliæ caput refrigerantes & humectantes. Si continenter affligit, ab aurium affectione est priuata; Per consensum verò, si subitò inuadens per interualla repetit. Et per consensum quidem cerebri, quando

quando capitis dolor & grauitas adest, & plures simul sensus sunt affecti. A consensu verò aliarum partium vel totius quando fiat, id suis signis etiam cognoscitur, & malum post inanitionem aut repletionem, post motum aut quietem, post vehementem calorem aut frigus quiescit, rursúmque concitatur. Si à crassis & viscidis humoribus fiat, non repentè suboritur, sed paulatim increscit, estque sonus magis confusus, & fluctuatio atque grauitas percipitur. Præcesserunt cruditates, balneum intempestiuum & similia, ægérque calidis iuuatur. Si ab obstructione aurium fiat sonitus, est is diuturnus, & adest simul grauitas auditus. Si in febribus aut harum aliorúmque morborum crisi sonitus aurium existat, à caussis morbos illos excitantibus prouenit. Si fit ab apostemate, præcessit dolor auris & sanies continenter emanat.

Prognostica.

1. Leuissimum hoc malum est, vbi est ex grauedine; peius, vbi ex morbis capitísque longis doloribus incidit; pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit, Celsus, *lib.6.cap.7.*

2. Si in febre ardenti sonitus aurium fuerit, cum oculorum caligine, proueneritque è naribus grauitas; mente ex melancholia aberrat, *in 1. Prorrhetic. aph.18.* In Coacis addit; nisi sanguis ex naribus effluxerit. Caussas aphorismi Galen. *in Comment. Prorrhetic.* exponit.

3. Si in febribus sonitus aurium fiat, ex spiritu vel humore frigido & crasso, sponte sonitus ille cessare solet, absque medicamentorum vsu, calore febrili materiam discutiente. Galen. *in 3. de compos. medic. s. l. cap. 1. sub titulo de sonitu aurium.*

4. Bombus, id est, tinnitus grauior in acutis & sonitus in auribus lethale. Hippocr. *in Coacis.* Si scil. in febri acuta sonitus ille ex inflammatione cerebri, vel ex vehementius commoto habitu corporis, ab incendio interno existat, & praua alia signa, præsertim mentis perturbatio coniungatur.

5. Pulsationes in capite & sonitus aurium, hæmorrhagiam narium significat. Hippocr. *in Coacis.* Commotione

enim feruentis & ad exitum concitati ſanguinis ſuſcitantur vapores, qui anguſtis aurium anfractibus ſeſe inſinuantes ſonitum efficiunt.

6. Sonitum aurium ex ſenſus ἀκριβείᾳ præſertim inueteratum non facilè curari etiam ſtatuitur. Galenus tamen quendam ex hac cauſſa laborantem ſe ſanaſſe, ſtupefaciente ad accommodata alia medicamento admixto, *3. de compoſ. medic. ſ. l. loco antea allegato* ſcribit; *cap. 1. tit. de ſonitu aurium.* Verùm quid de cauſſa hoc ſentiendum, ſuprà dictum. Adfuit proculdubio intemperies aliqua calida aurium, & feruor ſanguinis.

7. Si aurium tinnitus biennium vel longius durauit, rarò curationem admittit, ſed plerúmque ad ſurditatem tendere ſolet; quod ipſum, vt ſuprà in cauſſis dictum, ſatis arguit, tinnitum talem aurium diuturnum, ab obſtructione aurium prouenire.

8. Sonitus aurium ex vento boreali flante poſt auſtrinum, ex capitis pleni ſubita calefactione, ex fame item, vel cibi repletione facilè remouetur. Difficilius ex plenitudine aliqua diuturna, vel ex reſolutione virium, à nimia aliqua euacuatione.

9. Tinnitus aurium ex frequenti percuſſione in caput vel tempora, non facilè curatur. Verti enim ſolet in ſurditatem, humoribus præ dolore ad organa auditus confluentibus, tranſitúmque ſpiritus auditorij impedientibus. Quod ipſum etiam confirmat, tinnitum fieri ab obſtructione aurium, ſpiritui auditorio tranſitum denegante.

10. Sicut ſurditas bilioſorum deiectione finitur, *4. aphor. 28.* ita & de tinnitu aurium pronunciari poteſt, ſi ex viſcerum repletione ortum ille habeat.

Indicationes.

Si tinnitus aurium à calore immoderato & flatuoſo ſpiritu in arteriola proueniat, vniuerſalibus præmiſſis, refrigerantia conueniunt. Galenus narcotica quædã admiſcet, vt diximus. Si flatus cauſſa ſit, ille diſcutiatur & reuellatur. Si humor, præparetur & euacuetur: ſi ſanies abſtergatur, & educatur, ſi obſtructio adſit, aperiatur. Externę quoq; cauſſæ, ſi quę adſint, remoueantur, habita ratione ſemper totius & capitis.

Cura

Curatio.

Pro varietate igitur caussarum, à quibus sonitus aurium existit, alio atque alio modo curatio instituitur. Et quidem si malum sit ab intemperie calida & sanguine ac spiritu feruidiore, vtimur refrigerantibus & humectantibus; vt decocto hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, papaueris albi, pro fomento. Validiora sunt, succus portulacæ, mandragoræ, papaueris albi. Galenus ex Archigene, castoreum & semen cicutæ, trita in aceto in aurem immittit. Alij euaporationé ex semine cicutæ in aceto cocto excipere iubent. His non conferentibus, vtendum opio, sed exigua quantitate, & cum magna cautione opij g̃.j. in olei rosacei ℥.ß. dissoluto.

Si ex humore crasso & viscido affectus ortum habeat, totius corporis aut saltem capitis præmissa euacuatione, vt suprà *parte* 1. dictum, attenuantia & discutientia auribus adhibeantur. Quo in genere sunt oleum amygdal. amarar. rutæ, castorei auribus instillatum, vel solum vel cum melle mistum, aut oleum, in quo castoreum, cuminum, ruta, anethum, nigella, nardus decocta fuerint, quibus & parũ aceti admisceri licet, si attenuandum sit. Aëtius castorei & spicænardi p.æ. cum aceto & ol. rosac. miscet & instillat. Prodest etiam ceparum aut porri succus cum lacte muliebri vel oleo rosaceo coctus. Vel oleum oliuarum coctum similiter in cortice colocynthidis. Experimento probatum est, prodesse vaporem aceti, & aceti cum felle bubulo. Item fel capræ cum succo porri. Alij pani recens cocto & ex clibano adhuc calenti spiritum vini affundunt, & panem auri applicant, vt vapor in aurem recipiatur.

Montanus sequens commendat oleum, eiusque gutt.j. manè & vesperi auri instillat, & deinde gossypio moschato aurem obstruit.

♃. *milleped*. num. xxx. Lauentur & bulliant in *ol. amygdal*. ℥.ij. *aceti* ℥.iiij. ad consumptionem aceti
Facta diligenti expressione Colatura vsui reseruetur.

Aut ♃. *Pulpæ colocynth*. ʒ.ß. *succi rutæ, maioran. an*. ℥.j. *cumini, carui an*. ʒ.ij. Coqu. in vino oleo amygdal. amar. ad vini consumptionem. De expresso & colato aliquid in aurem immittatur, aurísque bombace moschato obturetur.

Vel ℞. *elleb.albi* ℥.iij. *fol. lauri rutæ fraxini an.* M. ß. Coq.in *ol.amygdalar.*& Colentur.

Vel ℞. *sem.porri,caryophyllorum an.* ℈.j. *mosch.* g̃.v. Cum *succo maioranæ & rutæ.* Misce & auri instillato.

Aut ℞. *nitri,myrrhæ an.*℥.j.*ellebori albi* ℥.ß.*castor.* ℈.j. Terantur cum oleo rosaceo & aceto p. a. & guttatim in aurem immittantur.

Commendatur etiam valdè fel lucij piscis, quod nonnulli ita præparant.

℞. *fella lucior. recent.* num.iij. Indantur vitro,quod diligenter claudatur,& fermento obducatur,ac in clibanum ponatur, & tam diu coquantur, donec panis sit coctus. Liquoris, qui in vitro inuenitur, vesperi & mane gutt. iij. auri instillentur.

Efficaciora hæc erunt,si prius euaporatio fiat ex sequenti decocto manè & vesperi.

℞. *fol.calaminth.maioran.centaurij minor.rorismar.an.*M.ij. *baccar.iuniperi electar. fol.lauri, absynth. an.* M. ß. *lupinorum* nu.xij. *lumbricorum vino lotorum & in sindone ligatorum.p.*ß.

Coqu.in s.q.aquæ & duplo vini albi ad consumptionem tertiæ partis. Colatura pro euaporatione seruetur. Quâ dum æger vtitur, fabas aut pisa aliquot in ore detineat & masticet, vt patente ita meatu auditorio fumus magis penetret. Sacculus etiam parari potest ex foliis saluiæ, betonicæ,maioranæ,rutæ, hyssopi, calaminth. floribus chamæmeli,stœchad.Arabic.fol.pini & lauri,sem.carui, anisi, qui calefactus auri post euaporationem & liquoris instillationem imponatur. Qualis est sequens,

℞.*fol. maioranæ,saluiæ an.*M.ß.*rutæ* M.j.*absynthij,summit. anethi an.p.*ij. *baccar.lauri* ℥.j.*granor.iuniperi* ℥.j.ß.*sem.cymini* ℥.j.*carui* ℥.ß.*fl.chamæmeli p.*ij.

Concisa indantur sacculis duobus ex tela linea paratis.

Prosunt quoque pulueres & tabulæ, quæ flatus discutiunt, à cœna sumtæ.

Non etiam omittendum,quin lenibus clysteribus aluus interdum eluatur, ne retentis excrementis noua in capite materia colligatur.

Ad

Ad Tinnitum aurium inueteratum, qui ſurditatem minatur, Montanus vtitur olei de pice, olei amygdal. amarar. an. ℥.ß.& mixta guttatim frequenter inſtillat, quo & cerebrum confortatur. Et omnino deſtillata olea ex plantis modò enumeratis efficaciſſima ſunt. Maximè etiam ſternutamenta ad tinnitum aurium curandum vtilia ſunt. Monendum autem de topicis iſtis, commodiſſimè tempore matutino & ante cœnam adhiberi. Cubitum enim ituris caput vaporibus repletum eſt, parúmque commodi è medicamentis eiuſmodi ſperari poteſt. Reliqua ex iis, quæ capite ſequenti de auditus grauitate & ſurditate dicentur, & ſupra de intemperie aurium cum humore frigido dicta ſunt, patent.

Si in febribus tinnitus aurium fiat, aut in harum ad criſin apparatu, ſinendus eſt, nihilque adhibendum, donec morbus finitus vel criſis abſoluta ſit; quia, vt in prognoſticis diximus, plerumque ſponte ſua ſedatur, præſertim poſt criſin. Si quid ſupereſt, diſcutiente remedio vtendum, quale eſt abſinthij decoctum ex aqua & pauco aceto pro fotu; aut decoctum eiuſdem ex oleo roſaceo inſtillatum. Si quæ cauſſa externa adeſt, illa quoque amouenda erit.

Si ex partis alicuius conſenſu malum oriatur, parti, quæ primò afficitur, ſuccurrendum, vt ſuprà *parte* 1. *cap*. 6. dictum.

Diæta.

Diæta in genere medicamentis pro varietate cauſſarum reſpondeat. Abſtineat æger à potu liberaliore veſpertino, & ſub ingreſſum lecti capiat cochlear j. de ſemine carui in aceto macerato & exſiccato, vel tantundem ſeminis fœniculi, aniſi, coriandri. Vel his commixtis addatur aliquid macis, cinamomi, & cum duplo ſacchari vſurpetur. Nonnunquam parum æger mithridat. ſumat, aut de ſpeciebus plirarchontic. vel diamoſchi dulcis, ſi malum à frigido ortum ſit. Qui vino aſſueti ſunt, iis diluatur cum aqu. ſemin. coriandri præparati. Aures æger occluſos habeat, & munitas aduerſus frigus & ventos. Cogitationes & animi nimia intentio vitanda. Frictiones extremorum ſemper

commodæ ſunt & matutinæ exercitationes. Pectinationes item capitis, corpore & capite prius euacuato. Venus in hoc malo valde noxia, illúdque inducere poteſt.

Obauditio. Cognatum ſonitui aurium vitium eſt, quod Græci παράκουσιν, Latini Obauditionem vocant, compoſitum quaſi ex deprauato & graui auditu vitium, quo auditus confuſa percipit, non aliter atque viſus aliena cernit in ſuffuſione ex conſenſu ventriculi orta. Exiſtit illud ab vlcere non probè exterſo & conſolidato, quando ſpiritus per arterias impulſus auditum impetu ſuo offendit. Fit etiam in ſummo febrium ardore, vaporibus per arterias in caput ad aures effuſus. Denique ſine febri, dum è viſceribus impuris calida copioſáque euaporatio continenter in caput effertur.

CAPVT VII.

De graui auditu & ſurditate.

Βαρυηκοΐα & δυσηκοΐα & ὑποκώφωσις, Latinis grauitas & difficultas auditus, & κώφωσις, id eſt, ſurditas ſolùm magnitudine cauſſæ differunt, ideóque vno capite de his agemus. Si æger ſolum ſonos magnos audiat, leues verò non percipiat, βαρυηκοΐα & δυσηκοΐα & ὑποκώφωσις nominatur. *Grauis auditus.* Si verò neque magnos neque paruos percipiat, Surditas nominatur. Eſtque ſurditas miſerandum malum. Cum enim aures ſint quaſi porta mentis, per quam menti ea intromittuntur, quæ doctrinæ & inſtitutioni traduntur, ad vitam coram Deo & hominibus rectè tranſigendam: miſerum eum hominem eſſe neceſſe eſt, qui audiendi facultate deſtitutus adminiculo hoc ad ſalutem æternam & ad præſentem incolumitatem vti nequit. Miſeriores adhuc ſunt, qui ſimul cæci ſunt. Miſerrimi, qui cæci, ſurdi, muti. Cuius rei exemplum habetur apud Platerum, *lib. 1. obſeruat.* de quodam Abbate, qui ex lue venerea cæcus, mutus, ſurdus factus, mentem aliorum non alio pacto intelligere & percipere potuit, quam illi ſupra brachium nudum literas digito vel ligno ſententiam aliquam exprimentes

mentes ducendo, ex quibus singulis sensu perceptis verbum, atque ex pluribus verbis sententiam colligebat.

Surditas nimirum functio auditus est abolita; grauitas diminuta: atque ita vtraque affectio est symptoma in genere læsarum functionum animalium, atque in his facultatis audiendi. *Surditas.*

Caussæ.

Quia verò ad auditum perficiendum requiruntur & ipsum audiendi instrumentum, auris, & spiritus animales, & qui ad hunc defert, neruus ἀκουστικὸς: Caussæ etiam læsionis auditus quærendæ sunt vel in spiritu animali, & neruo eum deferente, vel in auditus organo.

Primò ob vitium spiritus læditur auditus, cum in cerebro vel non generatur, vel ab eodem non transmittitur, vel à neruo auditorio, qui spiritum illũ aduehere debebat, non defertur. Cerebri vitium generale est, & ab eo, vt reliqui sensus, ita etiam auditus læditur. Si verò è neruo ἀκουστικῷ extra cerebrum, & in eius ad aurem progressu caussa mali hæreat, auditus, non reliqui sensus, afficiuntur. Fit hoc sæpe in prima conformatione, dum vel ille non rectè formatus est, vel non rectè ductus, vnde surdi ab infantia fiunt; vel ab obstructione, vel à tumore aliquo.

Oritur & grauitas auditus à spiritibus factis paucioribus, crassis & impuris, siue ex errore victus tales gignantur, siue ex ambiente aëre. Hinc venti Australes auditui nocent.

Organum verò auditus quod attinet, quodnam illud sit, dictum in Institutionibus, quæ hîc repetenda non censemus. Vt rem paucis complectamur, cum instrumentum auditus primarium non possit esse nisi pars corporis viuens, res eò videtur redire, vt instrumentum auditus primarium sit nerui auditorij ea portio, quæ meatui interno implantatur, vel potius, vt Galenus ipse definit, 1. *de sympt. caus. cap.* 3. τὸ ἔνδον πέρας, hoc est, externus finis, siue extremitas pori acustici, vbi extremitas illa dilatati nerui auditorij portionem excipit. Cúmque eo loci σύμφυτος aurium aër contineatur, verisimile est, Galenum ipsum etiam mentione τοῦ ἔνδον πέρατος complexum esse. Vt *Auditus instrumentum proximũ.*

enim

enim visus organum lucidum est, vt obiecto respondeat: ita organum auditus aëreum. Et neruus auditorius, qui vt alij nerui communis soboles est cerebri, ad sonos speciatim percipiendos contrahitur & determinatur beneficio proprij & peculiaris sui organi, quod aër aurium est congenitus, seu calidum, & spiritus aurium insitus naturæ aëreæ. Auditio enim non fit, nisi illa extremi aëris commotio interno aurium aëri communicetur per tortuosos aurium anfractus, vbi membranæ tympani allisus aër externus qualitate soni affectus internum aërem ferit, qui deinceps ministro neruo auditorio ad cerebrum sentiendi principium sonum transmittit.

Nerui auditorij morbi.

Vitium verò nerui auditorij iam expansi & in aurem dilatati ferè à communi caussa semper dependet. Si enim ille neruus non rectè sit conformatus, vel non rectè auri inseratur, spiritus ἀκουστικὸς in aurem transire non potest: quod etiam accidit, si neruus idem obstruatur, vnde auditus læditur; & præterea implantato aëri necessarium alimentum & commeatus, quo fouetur, denegatur. Si verò humores vitiosi quicunque ad aurem ferantur, & obstruere interdum meatum possunt, & aërem illum inquinant, crassumque & impurum reddunt, & ad præstandum suum vsum ineptum. Materia illa plerumque est frigida & pituitosa, nonnunquam & biliosa, vt ex 4.*aphor.* 28.patet, vbi biliosas deiectiones surdis prodesse Hippocrates docet. Interdum & sanguinea: siquidem surditatem, quæ crisin scilicet comitatur, quoque fieri ex sanguinis per aures fluxu compertum est.

Mittitur autem illa ad aurem interdum à toto corpore, vt in febribus, solétque talis surditas vel difficultas auditus crisin antecedere, vapore vel humore ad aures detruso; quæ auditus læsio peracta crisi sponte cessare solet.

Aërem quoque congenitum crassum reddit & impurum vapor caliginosus & crassus sursum eleuatus aëri innato sese permiscens, & non solùm citra hunc oberrans, & tinnitum aurium, qui auditus grauitatis & surditatis præludium est, excitans, verùm etiam eidem sese permiscens.

Si

Si tamen sit humor crassus vel copiosior, nonnunquam etiam post crisin difficultas auditus adhuc durare solet. Interdum etiam sine crisi à toto corpore ad aures materia mittitur. Aliàs materia,quæ auditum lædit,plerumque crassa & pituitosa est,atque à cerebro præcipuè prodit alimentum suum probè non coquente & excrementis abundante. Vt in alias partes,ita & in aures è capite materia catarrhosa fluit, & se in interiorem auris cauitatem per foramen,quod neruus auditorius transit, insinuat; id quod senibus propter excrementorum pituitosorum copiam familiare est. Obiecto proprio etiam, sono scilicet violento & nimio, subitò & affatim per aurem ad cerebrum vsque penetrante,offenso neruo, spiritibúsque dissipatis surditatem introductam fuisse obseruatum est.

Reliquas auris partes quod attinet, meatus auditorius externus, vsque ad tympani membranam nihil præter aërem continet,ísque nonnunquam obstruitur vel totus, vel ex parte,& obstructus potius difficilis auditus, quam surditatis, caussa est. Fit verò obstructio vel ab externis rebus,quales sunt lapilli,nuclei,vermes, aqua & similia; vel tumore aliquo & tuberculo in meatu illo post vlcus nato. Nonnunquam etiam sordes aurium, seu naturalia illa aurium excrementa,si diu retineantur,& incrassentur, aures obstruunt, præcipuè,si, quod interdum accidit,auriscalpio ad tympanum vsque propellantur,ibíque hæreant, vt non facilè excerni possint. *Meatus auditorij morbi.*

Membrana quoque tympani,quam *myringam* vulgò appellant, auditui obesse potest, si vel ab externo aëre frigido(vt frigidum omnibus neruis & membranis inimicum est) contrahat frigiditatem, vel narcoticorum vsu obstupescat,(quæ tamen vitia,si actio caussæ vehemens sit,etiam penitioribus partibus communicari possunt)vel redditur crassior, quod inflammatione in cerebrum conuersa accidere solet; vel ab humoribus affluentibus nimium humectatur,& crassior euadit; quæ satis frequens caussa est difficultatis auditus in senibus. Vt enim oculorum tunicæ in senibus crassescunt, & obscuriores fiunt: ita etiam proculdubio ætatis progressu hæc membrana aliquam mutatio *Membrana auriũ morbi.*

tationem suscipit. Eadem nonnunquam rumpitur vel tenditur & laxatur vi externa, vt ab auriscalpio vel alia re violenter immissa, sonitu tubarum, & vehementi clamore, eroditur ab vlcere. Ita etiam si ossicula illa tria, quæ membranæ huic adiacent, loco dimoueantur, ictu vehementi, sonitu, vel humoris alicuius affluxu, vel quacunque de caussa, grauitas auditus vel surditas sequitur.

Signa Diagnostica.

Verùm ista caussarum varietas suis signis discernenda est, vt curatio rectè institui possit. Si primò vitium sit in cerebro, epilepsia, lethargus, apoplexia præcesserunt vel adsunt, & aliæ animales facultates simul læsæ sunt. Si autem in solo neruo auditorio sit vitium, reliqui sensus integri erunt. Præcessit tamen aliqua cerebri debilitas, diuturnus capitis dolor, & similia, quæ excrementitios humores in cerebro collectos & ad neruum auditorium delapsos testantur. Ita quoque si aër impurus sit, signa aderunt imbecilli & excrementis repleti cerebri, aut æger versatus est diu in aëre impuro, qui spiritus turbidos & impuros reddit.

Vtrum verò excrementitij humores, qui neruum obstruunt, & aërem implantatum inquinant, à toto, vel à cerebro tantum prouenerint, propria signa testabuntur. Si à consensu ventriculi fiat, ægri acutius audiunt ventriculo ieiuno, & vacuo magis, quàm pleno. Præterea malum per interualla repetit. Ab aëris etiam vel spiritus vitio vix omnino surdi euadunt, sed surdastri, surdis tamen finitimi. Criticus motus in morbis latere non potest. Obstructionẽ etiam in neruo, & meatibus internis sensim factam esse, indicio est, si capitis dolor diuturnus, sibilus, & aurium tinnitus, lethargus, apoplexia, & affectus similis præcesserit; & natura morborum præcedentium naturam humoris obstruentis declarabit. Si calidus humor caussa sit, dolor acutissimus accidit, adest febris, & calor in aure percipitur. Si verò ab humore fit frigido, dolor absque sensu caloris & sine febre est. Si obstructio sit in externo auris meatu, oculis id facilè cerni & instrumentis explorari potest. Et si aliquid extra immissum sit, ex relatione ægri

cognosci

cognoſci poterit. Ita quoque facilè patet, ſi phlegmone adſit vel ab vlcere relictum tuberculum craſſum. Si in membrana tympani ſit affectio, dolor vehemens præceſſit, vel vulnus, à quo cicatrix in membrana relicta.

Verùm cum adeò exactè ſemper cognoſci non poſſit, an in neruo auditorio extra aurem, vel in aure, & in qua parte auris vitium hæreat, vtiliſſimum fuerit, diſcernere, an à cauſſis internis vel externis malum pendeat. Si enim quid in aurem miſſum ſit, externum meatum obſtructum eſſe, indicio eſt. Si vulnus præceſſit, vel vehemens ſonitus, membranam tympani ruptam vel laxatam, aut oſſicula illa loco ſuo mota eſſe, argumento eſt. Si cauſſa verò externa abſit, an aliquis morbus præceſſerit, conſiderandum. Ille enim facilè humoris naturam indicabit, qui rurſum curationem præſcribit. Etſi in qua auris determinata particula hæreat, non ita perſpectum eſt. Si verò nullus morbus præceſſit, an ſubitò vel ſenſim ſurditas vel difficultas auditus orta ſit, inquirendum. Illud enim à calido facilius humore, hoc à frigido accidit.

Prognoſtica.

1. Grauitas auditus non contemnendum malum eſt. Temporis enim progreſſu paulatim incrementum ſumens in perfectam ſurditatem degenerat. Galenus 3. *de compoſ. medic. ſ. l. cap. 3. titulo, ad auris grauitatem.*

2. A primo ortu, aut poſt ortum diuturna & perfecta ſurditas orta non curatur: quæ verò non perfecta eſt, ſed tamen diuturna, nec ipſa curabilis, aut difficulter admodum curatur. Paulus Ægineta *lib. 3. c. 23.*

3. Obſtructio in meatu externo facilius tollitur; difficilius in meatu interno, & meatu auditorio, præſertim, ſi ſit conſummata: & difficilius ſoluitur obſtructio, quæ à pituita eſt, quam quæ eſt à bile.

4. Membrana tympani rupta, vel cicatrix ab ea relicta, aut oſſicula luxata non curantur.

5. Surditas in febribus, & vrina abſque ſedimento, in quibus craſſa quædam ſublime petunt, mentis alienationem ſignificant, 1. *prorrhet. comm.* 1. *aph.* 31.

6. Surditas in acutis & malignis febribus non ſemper malum

malum signum est, sed sæpè bonum; cum scilicet cum bonis signis coniuncta est, & delirium ac symptomata remittunt: id quod sæpe obseruaui. Denotat enim materiam è cerebro ad exteriora propelli.

7. Quibus deiectiones sunt biliosæ, superueniente surditate cessant; & contra quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur; 4. *aphor.* 24. Eodem libro, *aphor.* 60. addit, surditatem eiusmodi in febribus sanguine quoque è naribus fluente solui. Materia enim surditatem efficiens vel ad aures retrahitur, vel à cerebro ad venas colli atque hinc ad cauam, & tandem per epar ad intestina deriuatur.

8. Surditas in acutis & turbulentis morbis, mala, 1. *prorrh. comm.* 1. *text.* 32. extincta scilicet per morbi vehementiam audiendi vi, aut humoris praui copia cerebrum & aures occupante.

9. Et omnino melius est, si surditas delirium, quam si delirium surditatem sequatur. Melius enim est materiam ab internis ad externa, quam ab externis ad interna conuerti. Et si mala symptomata, vt vomitus, vigiliæ, & similia surditati coniungantur, delirium & morbum periculosum significant.

10. Surditas per interualla crescens & decrescens vel ab humore tenui & exigua est, qui interdum minuitur, vel à flatulento spiritu, quæ surditas etiam facilius curatur.

11. Surditas, quæ per idiopathiam aurium genita est, difficilius curatur, quam per sympathiam.

12. Ex surditate mansuetæ parotides existunt, cum aliàs, tum si quid fastidiosi superuenit; sed & comate superueniente magis fiunt parotides. Hippocrat. *in Coacis.* Itaque surditas & coma commune signum sunt desipientiæ & parotidum. Nam in materia calida & acutiore magis desipientia, in non ita acuta, & quæ cruda est, magis parotides accidunt, vtraque verò proprium signum est translationis materiæ in caput.

13. Quibus surditas adest cum capitis grauitate & hypochondrij tensione, & oculi ad splendorem perturbatione, iis sanguinis profluuium significat. Hippocrat. *in Coacis.*

Indica

Indicationes.

Pro varietate caussarum etiam hîc Indicationes & cura variant. Si externus ille aurium meatus obstructus sit, impedimentum illud obstructionem pariens, qualecunque etiam sit,tollendum.Si ab humoribus vitiosis vel aër congenitus inquinetur, vel aurium meatus obstruatur, materia excrementitiá debito modo euacuanda, nisi post crisin sponte sua cedat. Si facultas læsa sit, ratione nerui auditorij, adsitque obstructio, caussa hanc fouens ac conseruans auferatur: Si ratione cerebri, huic legitima curatione prospiciatur.

Curatio.

Cum verò frequentissimè ab humore pituitoso accidat surditas, si sanguis simul abundet: vena aperiatur. Si verò venæ sectione opus non sit, humor mox præparetur & euacuetur iis medicamentis, quæ supra *part.* 1. *cap.* 10. de Intemperie capitis cum pituita fuerunt proposita. Et purgatio per interualla repetatur. Et quidem in surditate medicamenta purgantia & frequētiora & fortiora sint,quam in graui auditu. Corpore toto euacuato,caput etiam euacuetur apophlegmatismis, gargarismis, errhinis. Idemque exsiccetur sacculis, lotionibus & aliis medicamentis,quæ etiam *ibidem* fuerunt proposita. Ad totum corpus euacuandum, & humores, flatus ac vapores etiam in capite discutiendos valde vtiles sunt thermæ, & quasdam peculiari vi grauitati auditus & surditati conferre creditur, & imprimis sulphureæ commendantur; in quibus æger non solum lauet, sed & spongia ampla, vel quæ totum caput tegat, capite imposita aquam thermarum per epistomium effluentem embrochæ modo excipiat. Inter particulares capitis euacuationes imprimis vtilia sunt masticatoria, quæ non tantum, dum excrementa cerebri euacuant,præstant, ne materia ad aures fluat, sed & per foramina in basi caluariæ auditus organum subeuntia expurgatio humorum aures obstruentium iis fieri potest.

Vtilia sunt & errhina. Sternutatoria tamen hic non vsque adeò tuta sunt; cum incertū sit,quò motus humorum ex agitatione illa vehementi concitatus vergere possit.

Corpore toto & capite euacuato Topica etiam auribus applicentur & instillentur, quæ cum supra *cap. 1. de Intemperie aurium* sint proposita, ea hic repetere opus non est, vnum atque alterum saltem addere licet.

Aqua origani ex sicca planta cum vino destillata commendatur. Vtilis est & hæc aqua.

℞. *Rad. raphani, porri an.* ℥. j. *cyclam.* ℥. ß. *hellebori albi* ʒ. j. *origani* ℥. ß. *rutæ, maioran. an.* ʒ ij. *flor. lauend. sem fœniculi, cumini, castorei an.* ʒ. j. *baccar. lauri* Num. xv. *fellis tauri* ℥. ß. *vini albi q. s.* Macerentur aliquaudiu & destillentur.

Olea destillata vtilia sunt, rutæ, rorismarini, maioranæ, saluiæ, seminis fœniculi, carui, baccarum lauri, caryophyllorum, cinamomi. Eadem etiam medicamenta locum habent, si à nudâ intemperie sit auditus grauitas. Fel etiam animalium laudatur, & imprimis perdicum, quod à proprietate prodesse dicitur, si imprimis cum olei succini parte æquali misceatur, & in aures immittatur. Crato valde commendat aquâ carduibenedicti, cuius supra facta est mentio. D. Brunnerus sequenti oleo frequenter vsus est.

℞. *Ol. porror. nardini an.* ℥. j. *castorei* ℥. ß. *spir. vini* ℥ iij. *fellis tauri* ʒ. ij. *helleb. nigri* ʒ. ß. *nuc. moschat. salis nitri an.* ʒ. j. Ebulliant parũ, & ad vsum seruentur. De quo oleo gutt. iij. auri instillentur, aurísque gossypio, maci suffumigato, obturetur, & sacculus ex sale, cymino & milio paratus, vel modò dictus imponatur. D. Næuius sequenti oleo feliciter vsus est. ℞. *Fol. rutæ, serpilli an.* P. iij. *origani cretic.* P. ij. *fellis apri in vesica sua exsiccati* ℈. j. *euphorbij* ʒ. ß. *hellebor. albi, castorei an.* ʒ. j. *lumbric. terrest.* ʒ. ß. *apum siccatarum* ℈. j. *pulp. colocynth.* ʒ. ß. ⊖ *præparati* ℈. j. Incisa & contusa grosso modo infundantur in *ol. amygd. amarar.* ʒ. ij. ß. *rutac.* ℥. j. *aq. vitæ* ℥. x. *ol. laurini* ʒ. ij. ß. Stent in loco tepido, per 2. vel 3. d. dehinc bulliant ad aquæ consumptionem; postea colentur, & colatura seruetur. Vel ℞. *Rad. raphan. maior. porri, ceparum an.* ℥. ij. *cyclamin.* ℥. j. *helleb. alb.* ℥. ß. *fol. origan. rutæ, maioran. an.* ℥. ß. *flor. anthos, lauend. salu. an.* ʒ. ij. *sem. fœniculi, cymini an.* ʒ. iij. *baccar. lauri* N. xxx. Contunde omnia grosso modo, add. *fellis vaccini* ʒ. j. ß. Postea macerentur in *vini opt. q. s.* ac tandem destillentur.

Chymici Balsamum 🜍 laudant spiritu vini extractum: alij aquam è ligno fraxini destillatam. Capite euacuato clamores etiam & soni vehementiores, vt tubarum vtiles sunt. Calefaciunt enim meatum auditorium, & residuum humorem discutiunt,& locis illis impactum elidunt.

Si verò surditas, vel auditus grauitas sit ab vlcere aurium, eius curatio instituenda, vt supra dictum. Atque hic abstinendum ab oleis.Nam oleum est vlceribus inimicum, & maximè vlceribus aurium.

Si quid in aurem extra immissum eam obstruat, id eximendum, in Institut. & supra etiam fuit traditum *l. d.*

Tandem si à materia biliosa per febres, absque insigni aliqua instrumenti auditus læsione, auditus grauitas vel surditas ortum habeat, spontè ferè malum cessat, materia per aluum euacuata,vel per nares effusa,vt Galen.4.*aph.6o.* habet, vel etiam insensibiliter discussa. Si tamen malum duret, medicamenta bilem euacuantia adhibeantur,& debita victus ratio: auribus etiam instilletur oleum violarum,nymphææ, & similia, ne inflammatio excitetur.

Si verò citra febrem contigerit,bilioso redundante sanguine, curatio à phlebotomia inchoanda erit, venà humerali lateris eiusdem incisa; hinc humoris biliosi præparatio & purgatio instituenda; postea topica admoueantur: vbi vapor ex decoctione herbarum sequentium per infundibulum in aurem receptus prodest.

℞. *Fol. salic. lactuc. malu. alth. an.* M. j. *flor. violar. rosar. an.* p. ij. Concisa coqu. Vel iniiciantur guttulæ ij. aut iij. ol.lactuc. ex semine expressi, vel olei salicis, nymph. aut violarum,vel lac humanum cum albumine oui permistum immittatur. Vel sequens iniectio paretur.

℞. *Succi sedi maior. recent.* ℥.ij. *lact. mulieris* ℥.j. M. Conclusionis loco saltè aliquot regulas generales,quæ in omnibus aurium morbis curandis obseruandæ, proponemus.

Regula in aurium curatione obseruanda.

1. Medicamenta, quæcunque auribus immittuntur, sint tepida, non intensè calida vel frigida.

2. Noua medicamenta non imponantur, nisi auris à sorde præcedentis medicamenti optimè expurgata sit.

3. Vna vice 3. vel 4. guttas immittere sufficit.

4. Post medicamenti in aurem immissionem æger super aure sana iaceat.

5. Eligantur autem ea, quæ auribus immittuntur, quæ non valde vnctuosa & viscosa sunt. Talia enim in aures immissa, & in aurium anfractus penetrantia, vix iterum rectè extrahi possunt; ideóque quæ forma euaporationis & suffumigiorum adhibentur, spirituosa medicamenta & destillata commodissima sunt.

6. Caput tandem in omni surditate & difficili auditu diligenter roborandum, cum internis, tum externis medicamentis, supra *part.* 1. propositis.

Diæta.

Diæta medicamentis & varietati caussarum respondeat. Vt saltem de grauitate auditus & surditate dicamus, quæ ex frigida & humida materia prouenit, quæque frequentissima est, ea diæta tunc conuenit, quæ supra, *part.* 1. *cap.* 10. est proposita. Aër sit purus, ad siccitatem vergens, æger vitet ventos, & præsertim austrinos, & aërem frigidum & humidum, atque ab eo aures muniat, abstineat à cibis, qui crassos humores gignunt & vapores multos in caput mittunt, atque imprimis allium & cepe auditui nocent.

CAPVT VIII.

De aurium dolore.

Aurium dolor. INTER aurium symptomata est etiam aurium dolor, Græcis ὠταλγία, grauissimũ & periculosissimum malum; cui nisi tempestiuè succuratur, in symptomata grauissima, ac mortem denique hominem præcipitat. Et quidem quam oculorum dolor grauius; cum oculorum dolores in oculis persistant; aurium verò dolores cerebrum in consensum trahant, vnde delirium & mors sequi solet. *Verba Celsi.*

Cum autem dolor sit tristis sensatio à solutione continui partium sentientium, membranarum puta, orta: doloris etiam in auribus subiectum partes sunt membranosæ

illæ

illæ auris internæ,& neruus auditorius (quatenus scilicet membranosus.) Quanquam autem partes externæ dolore quoque tentari aliquando possint: tamen cum dolor ille magnus non sit, cum de dolore aurium agimus, eum præcipuè intelligimus,qui internum meatum ac membranam & neruum auditorium occupat.

Caussæ.

Subiectum, vt modò dictum est, vt in aliis corporis partibus, ita & hîc sunt membranæ, quæ auris cauitates inuestiunt,& sensu exquisito sunt præditæ. Affic[illegible] vel membrana in exterioris auris [illegible]acta externo exa- grauissimos dolores [illegible] cauitate post tympanum. cerbatur equidem proxima est soluto continui. Verùm oritur illa porrò ab aliis causis. Atque hinc dolor aurium vel fit ab externis rebus immissis, vel à vulnere,vel ab intemperie, vel à flatibus, vel ab humoribus calidis & frigidis; vel ab inflammatione. *Caussa.*

Quod intemperies frigida dolorem excitare queat, extra controuersiam est, & experientia id sæpe docuit. An verò Intemperies sola calida à caussa externa inducta dolorem inducere possit, controuersum est. Græci quidem huius caussæ mentionem non faciunt: Arabes tamen omnes inter caussas externas aurium doloris etiam aëris caliditatem recensent. Verùm frigida quidem neruis inimica sunt, non verò ita calida; ac calor externus aëris vix calidior est cerebro ac auris parte interna. Atque ita aër per se tantùm altero vix dolorem aurium excitabit. Pruritum tamen in aure excitare valet. Per accidens verò id facilè præstare poterit, nimirum affluxum humorum ad aures commouendo; quo sensu proculdubio Hippocr. 3. *aphor.* 2. inter æstiuos morbos aurium dolorem recenset. Soléntque dolores, qui ab inflammatione oriuntur, in auribus esse frequentissimi, & grauissimi, punctorij, pulsantes & diuellentes, cum magno plerúmque ardore; eósque plerúmque febricula comitatur, solétque is dolor maximè intendi,cum inflammatio ad suppurationẽ tendit,& rupto abscessu remittere. Solet autem materia illa, quæ aurium

An sola intemperies calida sit caussa doloris aurium.

dolorem excitat, nunc à toto, vt in crisibus febrium, vel etiam sine crisi quandóque, nunc à cerebro aut parte alia communicari. Interdum etiam materia maligna est, vt in lue venerea, quæ circa periostia hærens cùm diuturnos in aliis capitis partibus, tum etiam aurium dolores excitat.

Signa Diagnostica.

Signa dia-gnostica. Signis ad ipsam affectionem cognoscendam opus non est, cum æger, qualis sit, satis prodat. In infantibus au- ...loratus augetur, si pars affecta tangatur, & præter iam retine... ...iquid ex aure effluit, aut quod effluxit,

Signis verò, è quibus ... opus est. Primò nimirum inquirend... cognoscatur, auri immissum sit, quod dolorem pariat, quod id extrà ægri relatione & auris inspectione & exploratione cognoscitur. Si etiam vulnus auri inflictum vel alia externa violentia illi allata sit, & illud ex ægri relatione patet.

Deinde, si sit ab intemperie nuda, nulla grauitas, nulla tensio, nullus tumor percipitur; quæ adsunt, si intemperies sit cum materia, quo casu & auditus magis impeditur. Et si intemperies sit frigida, æger in aëre & vento frigido diu versatus est; quod fit nonnunquam in longis peregrinationibus tempore hyberno, idque ex ægri relatione cognoscitur, dolórque est citra ardorem, calidisque leuatur.

Si verò nihil tale præcesserit, quod nudam intemperiem inducere potuerit, & caput sit grauius, proculdubio quidem materia adest; aut spiritus turbulentus, quod cognoscitur ex dolore vehementi sine ardore, & grauitate, ac tinnitu & strepitu manifesto, & quod dolor non est continuus, sed per interualla quidem vel intermittit, vel nonnihil imminuitur: aut humor frigidus crassus; & tum adest dolor leuior citra ardorem, & signa alia frigiditatis in capite adsunt; aut ex humore bilioso; & dolor est vehemens cum calore mordaci.

Frequentissima autem doloris caussa est tumor calidus seu inflammatio, vt suprà dictum, quæ cognoscitur ex dolore continuo, pulsatili, vehementissimo, & eodem ac

rubore

rubore ad malas & tempora vſque ſeſe extendente, cum febre, interdum & cum delirio, motibus conuulſiuis, ſyncope & extremorum frigiditate. Et prout inflammatio magis tendit ad interiora, eò pulſatio magis percipitur; quoniam arteriæ maiores comprimuntur; dolor quoque eſt vehementior ob vicinitatem cerebri & febris intenſior.

Si verò ab vlcere & ſanie ſit dolor, rupto abſceſſu pus ex aure effluit, cum doloris aliqua mitigatione, vlcúſque relinquitur, vnde ſanies aliqua effluere ſolet.

Si ex nerui auditorij vitio dolor oriatur, auditus ſimul læditur, & ſæpe vel caput compatitur, vel vnus aut plures ex ſenſibus internis aut externis.

Prognoſtica.

1. Maius periculum eſt in aurium, quam oculorum affectibus. Nam vitium oculorum intra ipſos ſubſiſtit, aurium verò inflammationes, doloréſque interdum cerebro communicantur, & hominem ad delirium & mortem deducunt, vt *de aurium inflammatione Prognoſtico* 1. dictum. Ideóque monente Celſo, *cap.7. lib.6.* mox inter initia ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit. *Prognoſtica.*

2. Et quidem iuuenes in vehementibus aurium doloribus magis periclitantur, & ſeptimo die aut citius moriuntur, antequam ſcilicet inflammatio ſuppuretur; quoniam biliosi humores in hac ætate abundant, & temperamenti conſtitutio eſt calida & ſicca, quæ febribus acutis & deliriis reddit magis obnoxios.

3. Senes verò in vehementibus aurium doloribus minus periclitantur; quia ob temperamenti frigiditatem, & pituitæ copiam febribus acutis & deliriis ita facilè non corripiuntur, & proinde aures ipſorum facilius ſuppurantur. Recidiuæ tamen periculum magis ſuſtinent; cum ob temperamenti frigiditatem materia dolorem aurium pariens exactè concoqui non poſſit, 3. *Prognoſt. aphor.* 14. & 1. *aphor.* 14. Quia etiam ſenſus tactus in ſenibus eſt obtuſior; ideò facilius dolores illos tolerant.

4. Si dolor aurium vehemens ſit, in profundo hæreat, mortis periculum eſt; quoniam neruus auditorius ipſe etiam eſt affectus. Aut ſi malum ſanetur, noxa tamen quædam in ſenſu auditus relinquitur.

5. In doloribus aurium hypostrophæ interimunt, aut valde sunt periculosæ. Materiam enim non integrè co-ctam, nec partem affectam restitutam esse significat. Itaque malignior redditur materia, & ægro magis debilitato, mortis periculum metuendum est.

Indicationes.

Curatio. Commodissima quidem dolorem aurium, vt & alios dolores, curandi via est, si caussa, à qua pendet, tollatur. Verùm quia is sæpe ita vrget, vt, nisi tollatur vel mitigetur, ægro periculum minetur, dolor tum mitigationem indicat.

Primò ergo si dolor sit à rebus externis immissis, qua ratione illæ tollendæ sint, iam antea dictum.

Sicut etiam antea explicatum, quomodo intemperies cum & sine materia curanda sit.

Si à spiritu flatulento sit dolor, cum flatus præsupponat materiam, à quo attollitur, ea primò, siue sit calida aut frigida, expurganda, deinde topica, quæ flatum illum discutiant, vsurpanda.

Frequentissima verò doloris caussa est inflammatio: sed qua ratione & illa curanda sit, antea quoque dictum.

Dolorem verò ipsum quod attinet, tollitur ille cum anodynis, tum, si opus sit, narcoticis seu stupefacientibus. Conuenit igitur oleum calens amygdalar. dulcium, liliorum alborum, aut rosaceum siue solum, siue cum lacte muliebri aut oui albumine mistum, quæ cum specillo molli lana inuoluto tepidè in aurem immittantur. Serosus item cruor, qui ex carnibus bubulis, dum assantur, destillat, tepidè infusus vtilis est. Item ol. rosar. cum succo rorismarin. vt & mucilago semin. psyllij, fœnigræci. Nonnulli folia Tabaci viridia, aut saltem aqua propria vel aqua rutæ humectata auribus applicant & sæpius renouant. Commendatur & oleum Scarabæorum, quod paratur, Scarabæos num. iij. iniiciendo in olei rosar. ℥. iij. & coqu. ac colando.

In vehementiore dolore succus portulacæ, lactucæ, hyoscyami, coriandri vtilis est. Vbi denique acerbissimus

dolor

dolor vrget, vt ſyncopes & mortis periculum immineat, ſtupefacientibus ſemel atque iterum vti licet.

Vt ♃. *Opij* g. iij. *caſtorei*, *croci an.* g. j. ß. Cum lacte muliebri vel albumine oui, vel ſapa aut vino tepidè inſtillentur. Solum opium vix conuenit, vtpote cuius vſu quendam vocem & ſenſum amiſiſſe refert Trallianus, *lib.*3. *cap.* 2. propterea quod Cerebrum neruo auditorio affecto proximum eſt.

Si reliqua omnia non proſint, neceſſarium eſt, vt ægro ſub ſomni horam exhibeatur Philonij Perſici ℈. ß. vel ℈. j. vel laudani opiati g. iij.

Foris imponantur, quæ dolorem leniunt, & materiam impactam concoquunt & reſoluunt; quo in genere butyrum alia ſuperat, in mollibus præcipuè corporibus.

Aut ♃. *Lenticulæ paluſtris*, M. ij. *medullæ panis in lacte muliebri infuſæ* ℥. iij. Contuſa applicentur forma Emplaſtri. Fortius eſt paratum ex oleo dulci calente, adipe anſerino, oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, lacte muliebri.

Aut ♃. *Fol. maluæ*, *vtriuſque violariæ*, *lactucæ*, *ſalicis an.* M. j. *ſem. ſydonior. maluæ an.* ʒ. ij. *flor. chamæmeli, meliloti roſarum rubrarum an.* p. ij. Fiat Decoctio, qua auris affecta tepidè lentéque foueatur.

Vtile eſt & hoc: ♃. *Ol. roſar. nymph. an.* ℥. ß. *ſucci papauer. ſolani an.* ʒ. ij. Miſta ponatur circa aurem; aliquid etiam immittatur. Addita farina hordei vel tritici & puluere florum chamæmeli cum butyro recenti, Fiat Emplaſtrum ad eundem vſum.

In applicatione remediorum monet Galenus, 3. *de compoſ. medicament. ſecundum loca*, vbi dolor valde vrget, aurem non tangendam eſſe, id eſt, neque manu, neque vllo inſtrumento durius tractandam. Augetur enim hoc modo dolor, & malum redditur deterius. Quapropter quæ extra applicantur, aurem non grauent, & leniter applicentur, & quæ inſtillentur, blandè inſtillentur.

CAPVT IX.

De excrementis præter naturam & fluxu aurium.

TANDEM vt etiam aliquid de ſymptomatis in excretis dicamus, habent equidem aures ſua naturalia excrementa, ſed ea pauca. Accidit verò ſæpè, vt præter naturam multa ex auribus excernantur. Primò enim poſt inflammationes aurium, abſceſſu rupto, pus & ſanies ex auribus effluit. Deinde idem accidit in vlceribus aurium.

Interdum quoque ſanguis ex auribus effluit: quod accidit non ſolùm in capitis percuſſione, caſu ab alto & ſimilibus cauſſis, quæ venas in auribus rumpere poſſunt, ſed & criſis modo, ſicut Platerus obſeruauit, cuidam, qui frequenter narium hæmorrhagia infeſtabatur, non ſolùm è naribus, ſed & auribus ſanguinem largiter effluxiſſe, quod ex ἀναστομώσει venarum in auribus factum. Quandóque aquoſus humor aut ſaniei aliquid ſimile ex auribus effluit, nunc tenuius, nunc craſſius, obſeruauitque Platerus è cuiuſdam puellæ aure menſuras aliquot aquoſi humoris diu per vices citra vllam aliam læſionem profluxiſſe. Atque eum fluxum ex cerebro fieri non poſſe exiſtimat Platerus. Cum enim nulla alia via ſit è cerebro, quàm per foramen neruo auditorio paratum, neque ſaluo tympano, ſi humor in interiorem auris cauitatem primò effunderetur, ex aure effluere poſſet: Id in hoc fluxu locum non habere putat; cum fiat citra auditus læſionem. Ideoque hunc humorem è venis meatum externum implicantibus fluere ſtatuit.

Nota.

Verum per quamcunque etiam viam ſanies illa affluat, certum eſt, vt ſuprà, *cap.3.* dictum, è cerebro etiam humido & impuro, ac vicinis partibus ſordidam eiuſmodi illuuiem ad aures deriuari, quæ ſæpe tanta copia effluit, vt facilè colligi poſſit, in ſola aure eam non fuiſſe collectam, refértque Schenckius è Mar.San. Barolitano, Venetiis quendam eiuſmodi a uris fluxu intempeſtiue ſuppreſſo repente mortuum eſſe.

Tandem & vermes aliquando in aurium sordidis vlceribus generari, atque inde emergere obseruatum est.

Curatio.

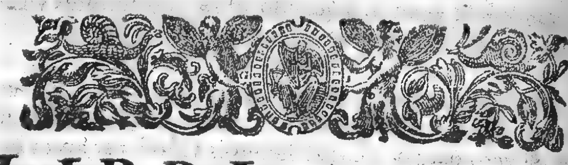
Qua ratione autem inflammatio, item vlcera aurium curari debeant, vt & vermes ex auribus tolli, suprà dictum est. Si verò natura aliquid humoris vitiosi per aures excernere tentat, solet is fluxus ferè ætatis progressu & corpore iam ficciore reddito sponte sedari. Si verò etiam ad annos pubertatis protrahatur, danda opera, vt sistatur, quòd fit corpore prius & capite diligenter purgato, & sudoriferis etiam exhibitis, & vesicatoriis applicatis, ac fonticulis, si opus, excitatis, per medicamenta caput & aures siccantia cum interna tum externa iam antea proposita. In quem finem adhiberi potest vinum, in quo alumen, gallæ, & balaustia cocta sint: Item succus virgæ pastoris, aristolochia, spiritus ex vrina puerorum.

Si sanguis per aure fluat per crisin, fluxus is, nisi superfluus sit, non compescendus. Si verò ex alia caussa, vt externa violentia, fluxus ille sit, interdum periculo non vacat; ideoque sistendus. Quod fit, si opus sit venæ sectione in contraria parte præmissa, adstringentibus & roborantibus frigidis applicatis; qualia sunt, succus plantaginis, virgæ pastoris, decoctum rubi, malorum, prunorum, rosarum, mastiche.

Vel ℞. *Acaciæ hypocistidis, balaustiorum, rosarum, sumach, mastiches, thuris, an.* ʒ.j.

Coquantur in vino vel aceto, & Colatura vsurpetur. Auicennas coagulum leporis cum aceto commendat.

LIBRI

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO QVARTA.

De Narium affectibus.

CAPVT I.

De Narium vlceribus & Ozænis.

Narium vsus.

POST morbos & symptomata, quæ circa auditum & eius organa contingunt, proximum est, vt ad olfactus organum accedamus, & quibus morbis illud obnoxium sit, quæque inde oriantur symptomata, videamus.

Odoratus organum nares esse extra controuersiam est: etsi quæ in iis pars primarium olfactus organum sit, controuersum sit, vt in Institut. dictum. Naribus tamen, vt in aliis etiam partibus fieri consueuit, natura simul ad alios fines & commoditates vtitur, & ita narium plures vsus sunt.

Primarius & præcipuus narium vsus est, vt dictum, odores cauitate sua excipere & iis ad præcipuum olfactus organum transitum concedere. Secundus vsus est, vt aëri, qui ad cerebrum & pulmones transire debet, aditus permittatur, quo modo ad perspirationem nares necessariæ sunt. Tertiò ad sermonem rectè formandum faciunt, dum per

per ipſas aër ſenſim expulſus ad ſermonis formationem facilè, vt ex ſermonis læſione patet, in iis, quibus nares obſtructæ ſeu eroſæ ſunt. Quartò natura hac via etiam ad ſuperfluitates & excrementa cerebri expellenda, & quandóque etiam ad hæmorrhagias criticas abutitur.

Vna ergo opera de narium morbis & ſymptomatibus, quæ & in olfactu & aliàs circa nares accidunt, dicemus, nimirum de vlceribus narium & ozœnis, de cancro narium, de polypo, de narium obſtructionibus, de rebus in nares immiſſis extrahendis, de læſo olfactu, de narium graueolentia, de ſternutatione nimia, de hæmorrhagia narium, de coryza.

Narium vlcera. Et primò narium vlcera quod attinet, habent ea plures differentias. Alia enim à cauſſis oriuntur externis, ab ictu, caſu, vulnere: alia ab internis, videlicet à vaporibus vel humoribus acribus aut malignis, ſiue ij ab inferioribus partibus ad nares ſurſum efferantur, vt in lue fit venerea, ſiue à cerebro aut à toto corpore eo expellantur. A pituita etiam ſalſa in catarrhis nonnunquam vlcuſcula narium excitantur, quæ ſponte ſua facilè ſanantur. Poſtea vlcera in ſe conſiderata alia recentia ſunt, alia vetuſta: atque hæc etiam vel cruſtoſa ſine ſanie, vel ſordida, vel putrida ac virulenta, vel corroſiua, vel fiſtuloſa vel cancroſa. Paulus & γλυκία, id eſt, dulcia quædam vlcera nominat, fortaſſis ab humore benigno & non ita erodente, quarum curationem etiam Auicennas tradit. Denique quod ad partem affectam, alia externa ſunt & oculis expoſita, alia interna in intima narium parte vel in oſſe ethmoide, vel in proceſſibus cerebri, qui neruis colore & figura ſimiles organum olfactus ſtatuuntur.

Signa vlceris narium. Signis verò diſcernenda ſunt narium vlcera cum inter ſe, tum ab aliis narium affectibus. Recentia enim vlcera ſæpe nec dolore nec acrimonia ſeſe produnt. Nares tamen frequenter ichore ſanguineo madent, aut cruſta ſicca & nigra emungitur. Dum cruſtula diutius hæret, perpetuo ſub ea aliquid exceditur, quod vlcus majus efficit. Vetuſtius & putridum vlcus, quod ozœna vocatur Græcis, fætorem de ſe emittit, ita vt æger cum ſibi tum aliis terri

tetri spiritus vapore molestus sit. Si diutiùs duret, paulatim serpit longiùs, & vel alas narium, vel earum interstitium, vel tenella ossa exedit, paulatímque perforat, maximè si vel cancri speciem habeat, vel à lue venenerea contractum sit. Nam humor prauus & malignus veneni instar carnem & ossa corrumpit, ac sæpe ista priùs, quàm carnem. Tenuitate verò sua carnem, quæ rara est & foraminibus quasi pertusa, facilè transit, sine insigni primùm offensione; os verò, quod densitate sua magis resistit, aggreditur, atque in eo hærens erosionem efficit. Recentibus vlceribus non adeo prauis aut malignis neglectis, caro plerumque enascitur, quæ σάρκωμα narium appellatur. Caro illa aut mollis est, alba & doloris expers, aut rubra, aut denique liuida cum dolore, quæ in cancrum degenerat. Si in eam longitudinem excrescit, vt vel è nare foras propendeat, vel per palati foramina in fauces illabatur, Polypus dicitur, de quo postea.

Ozæna. Iam vt speciatim de ozœna dicamus, vlcus illud est narium putridum & graueolens, sicut & nomen ἀπὸ τοῦ ὄζειν accepit. Causa proxima acris est humor, simul & putridus. Nam, vt Galenus inquit, in 3. *de s.m.f. cap.* 3. si humor saltem acris esset, ægrè curabilia vlcera produceret, non graueolentia. Caussa antecedens est cerebri intemperies, humores eiusmodi coaceruans, aut venarum in toto corpore intemperies talis, quæ & capiti communicatur. Interdum occulta viscerum & venarum est malignitas, vt in lue Gallica. Suffumigia etiam è ☿ io & cinnabrio incautè adhibita, vlcera narium & ozœnas excitare possunt, cuius rei quatuor historias recenset G. Fabricius, *Cent.* 2. *obseru.* 3.

Signa Diagnostica.

Vlcera externa oculis conspiciuntur; interna & occulta ex effluente sanie & crustis decedentibus cognoscuntur.

Munda ex laudabili sanie; sordida, ex crassiore; putrida, ex fœtore; corrodentia, ex sanguinis cum saniei effluxu; cancrosa, ex cancris signis cognoscere licet. Si processus ipsi cerebri affecti sint, olfactus impeditur.

Ozœna

Ozœna in ſpecie cognoſcitur ex tetro odore ex putredine contracto, qui & ipſi ægro & aſtantibus moleſtus eſt. Olfactus etiam ſæpe læditur, inſtrumento olfactus malè affecto à vapore, quem ſanies putrida de ſe emittit. Et ſi malum ſit diuturnus, cartilago narium inter ſepimentum erodatur, narium figura vitiatur.

Læditur & reſpiratio, quia ab vlceris cruſta nares obſtruuntur: interdum etiam narium figura diſtorquetur. Vitiatur & vox quandoque, eadem de cauſſa, & malum palato communicatur, ſub quo tanquam ſub teſtudine fit vocis reflexio. Interdum & narium hæmorrhagia coniungitur, vaſis narium ab vlcere eroſis.

Prognoſtica.

1. Narium vlcera, omnia curatu difficilia ſunt, & plerumque cacoethe ſunt, ob humiditates & excrementa cerebri ad partem hanc defluentia.

2. Vlcera narium ſuſpecta ſunt, propter ſymptomata, quæ ſecum afferunt, quæ modo recenſuimus.

3. Etſi narium vlcera externa, ſuperficialia, recentia, munda facilius curantur: occulta tamen, profunda, antiqua, immunda, cruſtoſa, fiſtuloſa, oſſibus narium & ἠθμοειδεῖ imprimis communicata difficulter; putrida, corrodentia, cancroſa, periculoſa plerunque exiſtunt.

4. Vlcera & ozœnæ narium, ſi omnibus rectè adminiſtratis non curentur, pro deſperatis habentur: quia ſuſpicio eſt, ne talia in cancrum degenerent, quem ſatius eſt, non attingere.

5. Si ozœnæ contumaciter pro ratione reſiſtunt, odoratum extinguunt vlcere ampliato, & fœtore contagioſæ putredinis ad cerebrum ſerpente.

Indicationes & Curatio.

Quæ alia vlcera indicationes ſuppeditant, eædem in narium vlceribus obſeruandæ. Propterea primò totiùs corporis ratio habenda, & humores ſuperflui venæ ſectione, cucurbi

cucurbitulis vel purgatione euacuandi, & à capite omnibus modis auertendi, capútque ipſum, quod fons eſt fluxionis, exſiccandum & roborandum. Poſtea ad partem ipſam affectam accedendum, vlcuſque detergendum, exſiccandum & conſolidandum. Eſtque obſeruandum, quod ſemper ozœnæ deſiccandæ ſunt medicamentis mixta facultate præditis, repellentibus, ſeu adſtringentibus & diſcutientibus. Etſi enim vlcera illa ab humoribus excitentur acribus, qui potentia ſicci ſunt: tamen actu iidem ſunt humidi, quam humiditatem tolli oportet.

Caput itaque, vt celſus docet, *lib. 6. cap.* 8. vſque ad cutem tondeatur, aſſiduéque fricetur, deinde imponatur oleum myrtinum, puluis coralliorum & ſantalorum, roſarum rubrarum ſiccar. maſtich. manna thuris cum aceto penetrationis cauſſa. Imponantur etiam alia medicamenta ad exſiccandum humidum caput, ſuprà *parte* 1. propoſita. Alexander Trallianus *lib. 3. cap.* 8. hoc vtitur.

℞. *Myrrhæ, thuris an.* ʒ. j. *cochlear. integr.* num. v. addita ſ. q. ceræ & albumine ouorum duorum cum linteo capiti inducantur, diebus nouem continuis.

Vel ℞. *Limacum* num. vij. *cruſtæ panis ſiliginei toſtæ* ℥. j. Contundantur, & admiſceantur *puluis balauſtior. roſar. rubr. an.* ʒ. ß. *gummi ſandarach.* ʒ. j. *thuris, maſtiches an.* ʒ. ij. *album. ouor.* num. ij. Contundantur, & F. ſ. a. Cataplaſma.

Ad partem affectam poſtea, hoc eſt, nares ipſas quod attinet, interdũ cruſta ozœnæ prius auferenda eſt, quod fit aliquo pingui, vt anſerino adipe, vel butyro recenti illito loto prius aliquoties cum aqua roſarum vel decocto plantaginis. Celſus mel cum exiguo reſinæ aut terebinthinæ in nares iniicit & ſpiritu ſuccum attrahere iubet, donec in ore guſtus eius ſentiatur. Ita enim cruſtæ reſoluuntur, quæ per ſternutationem eiici debent.

Cruſta remota vlcus dimouetur eluendo cum ſaccharata aqua, aut cum vino albo, vel vino, in quo mel incoctum ſit, vel vino decoctionis verbenæ aut agrimoniæ cum melle. Illinantur poſtea vel inſpergantur in nares, quæ adſtringendo & deſiccando glutinant. Ita Celſus prius vlceribus primò vaporem aquæ calidæ ſubiicit; deinde adhibet

adhibet lycium vino dilutum, vel menthæ aut marrubij ſuccum, vel omphacium, horum cuiuis mel adiiciendo, eáque cum linimento oblongo in nares immittit, per hyemem & verbis quotidie, per æſtatem & autumnum ter. Corpora mollia & delicata, quæ à medicamentorum acrium vſu facilè offenduntur, roſis aridis contuſis & linteis ſanantur. In diuitibus in curatione ozænarum Galenus, 3. *de compoſ. med. ſecund. loc.* hedychroum in vino generoſo ſolutum adhibet. Galenus calaminthæ ſuccum naribus infundit, vel tritam herbam inflat; aut malorum punicorum ſuccum in vaſe æneo vſque ad medietatem coctum indit.

Vel ℞. *Hordei non excortic.* M.j. *fol. lapath.* M.ij. *aq.* q. ſ. F. decoctum, quo cruſtæ detergantur. Ablatis cruſtis.

℞. *Succum granatorum*, & miſc. cum melle. Deinde add. *boli armeni, C.C. vſti præpar. an.* ʒ.j. *cortic. granator.* ʒ.ß. Miſc.

Vel ℞. *Cortic. granator. nucum cupreſſi an.* ℥.ß. *fol. ſcabioſ.* M.j. Coqu. in aqu. ℔.j. Colaturæ adde *mellis deſpumati* ℥.j.ß. Poſtea vſurpetur vnguentum de tutia.

Vtilis eſt & aqua aluminis deſtillata & aqua plantaginis, in qua aliquid de ☿io dulci diſſolutum ſit. Prodeſt etiam medicamentum ex ceruſſa, thure, cadmia & ſcillæ interiore parte confectum, ſi hæc omnia cum melle miſceantur, & cum ſpecillo lana inuoluto vlceribus, remota iam cruſta, admoueantur, & linimentum demum hiſce remediis impletum in nares indatur quotidie bis aut ter.

Sequens etiam ſiccandi & conſolidandi vi præditum eſt.

℞. *Flor. roſar. rubr.* p.ij. *balauſtior.* ʒ.ß. *rad. tormentill.* ʒ. j.ß. *fol. plantagin.* p.iij. Coq. in *aqu. communi* pro ℥. iij. in quibus colatis diſſolu. *mell. roſat. col.* ℥.ß. *omphacij* ʒ.vj. Miſc.

Sumatur ſpecillum, eiúſque cuſpis lana goſſypina obuoluatur, & in hunc liquorem intingatur, inunctum vlceri immittatur, quod bis vel ter in die repetendum. Deinde hoc vnguentum illinatur.

℞. *Aloës, myrrhæ an.* ʒ. ß. *gallar.* ℈. j. *lithargyri, ceruſſæ an.* ʒ.j.ß. *plumbi vſti & loti* ℈. ij. Cum *olei roſac.* q. ſ. F. Vnguentum.

Fortius erit, ſi aliquid aluminis adiiciatur. Rondeletius ad exſiccandum vtitur candela ex cera rubra confecta, cuius accenſæ fuliginem naribus excipere iubet. Ita enim profundæ etiam partes exſiccantur. Idem & hoc habet.

♃. *Ladani puri, hypocyſtidis, maſtich. myrrhæ an.* ʒ. ij. *ſtyrac. rubr. & calamith. cortic. thuris, ſandarachæ, auripigmenti rubr. an.* ʒ. ij. Excipiantur cum terebinthina, & fiant trochiſci, è quibus ſuffitus fiant in cubiculo manè & veſperi.

Vel ♃. *Gummi ſandarach. myrrh. an.* ʒ. ß. *olibani, maſtich. an.* ʒ. j. ß. *ladani* ʒ. ß. C. ſ. q. *terebinthinæ* f. ſ. a. Trochiſci. Poſſunt & ex his trochiſcis cum cera rubra candelæ parari, & fumus ex illis ſuccenſis in loco anguſtiore collectus excipi.

Efficax imprimis eſt aqua viridis à Platero de curatione oris doloris deſcripta, quæ hoc modo paratur.

♃. *Æruginis æris* ʒ. j. *auripigmenti* ʒ. j. ß. Terantur ſubtiliſſimè & coquantur in vini ℥. iij. ad conſumptionem mediæ partis: vbi refrixerint, adde aquæ roſarum & ſolani an. ℥. j. ß. Efficax eſt & hæc aqua, quæ non ſolum in ozænis, ſed omnibus narium & oris fœtidis vlceribus vtilis eſt.

Aqua ad vlcera narium & oris.

♃. *Mellis roſacei* ℥. ij. ♀ *ris viui, aluminis crudi an.* ℥. j. *albi græci, ſummitat. ſabinæ an.* ℥. ß. *ſpongiar. ſambuci* ʒ. j. *fol. hyperici, rutæ, roriſmarini, plantaginis, ſaluiæ, pulegij an.* M. ß. Coquantur omnia in vini & aquæ ℔. ij. ad conſumptionem digiti tranſuerſi, ſub finem add. *æruginis æris* ℥. j. & relinquantur, donec refrixerint, poſtea colentur & ſeruentur vſui.

Tempore vſus in cochleari calefiant, & penicello aqua madido locus exulceratus illinatur, vel lana mollis, aut linteum ea madidum naribus immittatur. Vide Guilielm. Fabricium *loc. allegat.*

Si ſuſpicio ſit inflammationis, vſurpetur vnguentum de ceruſſa, cum melle aut cum adſtringente aliquo oleo, vt myrtino vel omphacino.

Vlceris corroſiui curatio.

Si corroſiuum ſit vlcus, validiora pro abſterſione vſurpentur, ne profundius depaſcatur, vt aqua marina, muria, aqua nitri, acetum ſalitum, vinum ſalitum, ligni Guaiaci decoctum,

decoctum, in quibus parum vnguenti Ægyptiaci dissolui potest. In vlcere antiquo valet hoc Aëtij.

℞. *Lithargyri, cerussæ an.* ʒ.iij. *plumbi vsti & loti* ʒ.ij. *myrrhæ, aloes an.* ʒ.j. *gallarum* ʒ. ß. Vino & oleo myrtino dilutis vtere, quod & ad sedis rimas & vlcera vtile est.

Fortiter exsiccat & conglutinat hoc medicamentum.

℞. *Putamin. interior. mali punici* ℥.j. *thuris, myrrhæ, an.* ʒ.j. *tragacanthæ* ℈.ij. *gallar. ossium dactylorum, myrobalanorum, persicorum, omnium vstorum an.* ℈.ij. *chalcanti* ʒ. ß. Trita omnia subigantur in mortario fortiter tundendo addendóque mellis & vini odorati q. s. donec linimenti formam acquirant.

Si dolor vlceribus narium coniungitur. *Doloris cum vlceribus narium.*

℞. *Olei rosar. myrtini an.* ʒ. ß. *plumbi vsti, lithargyri an.* ℈. j. *cerussæ, boli armeni, balaustiorum an.* ℈. ß. *ceræ albæ* q. s. F. Vnguentum.

In contumaciore malo corpus vsu decoctionis ligni Guaiaci præparetur & mundetur.

Diæta.

In victu vitentur omnia, quæ acres & biliosos succos gignunt, caussæ item omnes calefacientes corpus & exsiccantes, vt exercitia immoderata, vigiliæ, animi affectus. Historiam Ozænæ grauissimæ cum ossis palati erosione feliciter curatæ vide apud Guilelm. Fabricium, *Cent. 2. obseru. 22.*

CAPVT II.

De Cancro narium.

VLcera narium quandoque in cancrum degenerant, vt & polypus, si non [illegible]ctè curatur. *Cancer narium.*

Cognoscitur ex signis cancri aliàs notis: Caro est callosa, sicca, malúmque ad palatum vsque serpit.

Morbus hic in naribus vix curabilis est, sed præmissis vniuersalibus, & bile atra euacuata mitigantia saltem requirit. Adhibenda ergo oleum rosaceum modico camphoræ addito, solani succus. Antiqui dracuntij semen

 tritum

tritum cum melle immittebant, vel hanc mixturam.

℞. *Minij, chalcitidis, sandarachæ, an.* p.j. *atramenti sutorij* p.ij. Vtile est & hoc medicamentum.

℞. *Succi solani* ℥.iv. *pompholyg.* ʒ.j. *cerussæ lotæ aq. rosar. & iterum exsiccat.* ʒ.ß. M. pauco oleo rosaceo adiecto, & cera alba liquata, in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo. Chymici vt ad aliarum partium, ita etiam ad narium cancrum commendant liquorem arsenici, qui ita paratur.

℞. *Arsenici albi, nitri puri an.* q.v. Fluant simul in tigillo in igne circulari posito, cauendo fumum (ideóque subdio ventum obseruando commodissimè fit hæc operatio: vbi refrixerint, tantundem nitri iterum addatur, idque bis vel ter repetatur.

Arsenicum hoc modo fixum in humido loco resoluitur in liquorem. Huius pauxillum, vt gustu saltem sapor parum percipiatur, in aqua plantaginis dissoluatur, qua cancer oblinatur.

CAPVT III.

De Polypo & Sarcomate.

Polypus. SIcut Ozæna vlcus est narium, ita Polypus tumor quidam & excrescentia cancrosa est in naribus. Nomen, vt Galenus, 2. *m.m.* docet, accepit, sicut & alij nonnulli morbi à similitudine rei alicuius externæ, à carne scilicet Polypi, quam substantiæ suæ proprietate refert, vt idem explicat, 3. *de comp. med. s.l. cap.* 3. Etenim mollis & lubrica hæc caro est, colorémque, vt piscis ille, alium atque alium habet, pro natura humorum, è quibus gignitur. Et quod Paulus addit, *lib.6. cap.*25. sicut Polypus scirrhis vel pedibus suis venatorum manus prehendit: ita hæc excrescentia radice tanquam pediculo vno vel pluribus sese ita in naribus affigit, vt ægro & respirationis & loquelæ vsum expeditum adimat. Nasi enim interna tunica ita humore repletur, vt enata hinc caro à tenui pediculo suspensa in latum & crassum sese extendat, & speciem hanc Polypi ventre amplo, rotundo & oblongo repræsentet.

Arabibus

Arabibus hæmorrhois eſt narium, à ſimilitudine excreſcentiarum inano, quas figura nonnihil imitatur. Eleganter Polypum ſic Celſus deſcripſit, *lib. 6. cap. 8. Eſt caruncula*, inquit, *modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per foramen id, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, vt poſt vnam conſpici poſſit, ſtrangulátque hominem maximè Auſtro aut Euro flante, feréque mollis eſt, rarò dura; eóque magis ſpiritum impedit & nares dilatat, quæ ferè καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud vlceris genus ferè quidem ferro curatur, interdum tamen medicamentis inareſcit.* Hæc Celſus. Breuiter; Polypus eſt caruncula mollis in naribus orta, ex radicibus quibuſdam tenuibus pendens, & in latum ſe pandens, & nunc è naribus propendens, vel eas certè implens, nunc etiam in palatum deſcendens. *Nota. Polypi deſcriptio.*

Cæterum differt à Polypo ſarcoma, vt genus à ſpecie; figura item & magnitudine. Nam ſarcoma rudis quædam carnis maſſa eſt, certa figura carens, & ſæpe in magnam molem excreſcit. Etiam carne è Polypo diſtat; quoniã durior eſt, & dolorem infert ac nigreſcit aut liueſcit, ac venas circumquaque craſſo ſanguine turgidas habet, ac plerumque intus prope viciniam narium & palatum naſcitur. *Sarcoma.*

Cauſſæ.

Cauſſa Polypi eſt humor craſſus & viſcidus, qualis eſt pituita ſanguinis portioni permiſta, è cerebro defluens; cum quæ acris non ſit, ideo quoque non exulcerat. Rarius ex humore melãcholico oritur, qui Polypus etiam facilius in cancrum degenerat. Quod verò ex narium nutrimento ſuperfluo in carnem quaſi luxuriantem commutato producitur, Sarcoma potius, quàm Polypus, vocatur.

Differentiæ.

Differentia Polypi à duritie vel mollitie, à nigredine, à figura & colore, à radicis tenuitate aut craſſitie, à ſitu in naribus, à prauitate ad cancrum tendente ſumitur.

Prognoſtica.

1. Polypus, ſi mollis fuerit & albus, & doloris expers, facilius curationem admittit; ſubrubeus difficilius. Qui autem fuſcus vel liuidus eſt, curationem penè reſpuit;

 præſer

præsertim si simul liuidus & fœtidus sit: quoniam cancro est cognatus.

2. Quantò profundius hæret Polypus, tantò est periculosior; quia propinquior est cerebro, & tractationi ac medicamentis minus aptus. Qui verò oculis cernitur, & foris nonnihil existit, facilius tractari & curari potest.

3. Polypus ex humore melancholico in corporibus melancholicis προφυλακὴν magis, ne in cancrum abeat, quam θεράπευσιν desiderat. Hippocrates, *6. aphor.* 32. Ideo Celsus quoque illum attingi vetat.

4. Polypus inueteratus, qui cancrosi nihil habet, chirurgiam admittit. Ita Celsus hunc ferro ferè curari ait; interdum vsu medicamentorum inarescere.

Indicationes & Curatio.

Vniuersalis corporis euacuatio, vt in omnibus affectibus capitis, ita & hic præmittenda, quæ cum sæpius proposita sit, nihil de eo hîc amplius addimus. Hinc caput roboretur & exiccetur admoto cataplasmate ex cochleis, & aliis formulis supra enumeratis, frontalíque aliquo epithemate adstringente ad intercipiendam fluxionem applicato. Cucuphæ etiam parentur ex saluia, maiorana, meliss. lauend. betonica, stœchade, nuc. moschat. caryophyll. maci, ligno aloës, thure, mastich & aliis iam sæpius declaratis. Quod verò particularem Polypi curationem attinet, caro illa præter naturam in naribus genita tollenda & eradicanda. Quod fit vel ferro, vel medicamentis. Et quidem si Polypus ita naribus inhæreat, tenui scilicet pediculo, vt commode eius sectio fieri queat, statim à radice ferro exscindatur, fronti & temporibus defensiuo prius applicato, vlcúsque, vt par est, curetur, de quibus videatur Ægineta, *lib. 6. cap.* 35. Si quid post sectionem remansit, id medicamentis acutis & scharoticis, vel ferro etiam candente aufertur. Quidam narem discindunt, vt fit in equis, atque ita Polypum ferro resecant, aut cauterio absumunt. Sed tutius est, si fieri omninò possit, Polypum ligare circa radicem filo serico bene cerato, aut pilo caudæ equinæ. Ita enim inter septem aut decem dies sine omni negotio excidit, nutrimento destitutus.

Curatio per chirurgiam.

Verùm

Verùm etsi radix Polypi loco penitiori hæreat, vt scalpello eximi non possit: alio tamen modo per chirurgiam curari potest, quam semel atque iterum feliciter tentaui. Forceps scilicet paretur instar rostri gruini vel anserini Chirurgis dicti, sed extrema parte acutus, ita tamen, vt in se coire & claudi possit, vt sine læsione in nares immitti queat. Hic forceps clausus in narem vsque ad polypum detrudatur, hinc aperiatur, & eo, quantum fieri potest, de polypo prehendatur & abscindatur; ac postea medicamentum aliquod adstringens & exsiccans, qualia postea proponentur, naribus indatur. Sequenti die iterum abscindatur, iterúmque medicamentum naribus immittatur, & ita pergatur, donec polypus totus abscissus & absumptus sit.

Si verò abscissio fieri non possit, eo quod latiori basi naribus inhæreat, medicamentis curatio eius tentanda. Sint autem illa duplicia: alia mitiora, quæ partim adstringunt, partim extenuant & incidunt, partim exsiccant & discutiunt: alia erodentia & ἐσχαρωτικά. Quæ per pharmaca mitia fit polypi curatio, in mollibus præsertim corporibus, scopos habet ipsum attenuandi, incidendi, exsiccandi. Corpore itaque & capite purgato, caput tondeatur & exsiccetur, roboretúrque, vt in ozæna & supra *part.*1. dictum. *Per medicamenta.*

Topica, quæ naribus immittuntur, partim attenuēt, partim discutiant, & exsiccent. Galenus itaque *3. de comp. med. s.l.* quod & Aëtius *tetrab. s.2. c.29.* repetit, ex malis punicis trium generum confectum medicamentum vsurpat, è quibus recentibus contusis succum exprimit, eúmque ad mediocrem consistentiam coquit, naribúsque infundit, feces expressas conformat in pessulos naribus indendos. Polypū citra mordacitatem absumit, etsi longiore tempore. Confert & dracunculi succus cum lana naribus impositus, teste Dioscoride: & vt Aëtius scribit, puluis rosarum siccarum exactissimè tritus mirificè prodest; sicut & puluis balaustiorum. Confert & succus pomorum, austerorum quidem, si mollior sit polypus; acidorum verò, si durior: qui in mortario æneo diligenter agitetur cum

pistillo æneo, vt acquirat crassiorem consistentiam. Sæpissimè autem talia medicamenta repetenda sunt, nec permittendum, vt vnquam pars affecta medicamento vacua sit.

Si polypus aliquantum durus est,nec tamen cancrosus, emollientia præmittantur fotus forma, aut linimentum fiat ex medulla vitulina & adipe anserino, cui progressu temporis aliquid ammoniaci & bdellij addi poterit. Postea exsiccantia illa & absumentia vsurpentur, quæ modò proposuimus. Rondeletius aquam parat ex aquis adstringentibus & parum corrosiuis.

Vt ℞. *Vuarum maturarum* ℔.iij.*cortic.malorum granator. balaustior.sumach an.* ℔. ij. Macerata in aceto destillentur, postea add. *aluminis* ℔. j. ⊖*li* ℥. iij. iterum destillentur. Aqua hæc parti affectæ cum linteis applicetur.

Vel ℞. *Terebinth.lotæ aquæ plantag.* ℥. j. ß.*succi plantag. solani,acetosæ an.*ʒ.v. *seui hircini* ℥. ß.*plumbi calcinati* ʒ. ij. *lithargyri,cerussæ,tutiæ an.*ʒ.j.*camphoræ* ʒ.j.ß.*olei rosacei* ℥.j. Cum f.q.*ceræ*,F.Emplastrum.

Si verò malum pertinax sit,ad validiora & caustica medicamenta accedendum.

Escharotica medicamenta nota sunt, quæ fiunt ex chalcantho,misy,chalcitide,squamma æris cum melle: oleum item vitrioli, vel aqua fortis, vnguentum Ægyptiacum. Commendatur & hic puluis.

℞. *Pulu.rosar.rubr.*ʒ.ß.*malicorij* ℈. j. *lithargyr. alum. vsti an.*℈.j.ß.*ærugin.*g̃.v.M.pro puluere.

℞. *Chalcitidis vstæ* ʒ.j. *nitri* ʒ.ß.*succi veronicæ* ℥.ß.M.

Vel ℞.*Vitriolum album* & misce cum aqua rosarum & plantaginis,& polypus eo illinatur.

Vel ℞. *Aq.solani,rosar.an.*℥.j.*plantag.*℥.ß.*camphoræ* ʒ. ß. *cerussæ* ℈.j.*mercurij sublimati* g̃. vj. M. Efficax ad polypum remedium est.

His producta eschara semper demitur, & denuo medicamenta illa imponuntur,donec radix etiam polypi sit absumpta.Sed tentare hæc non licet,nisi in polypo,qui cancri suspicione caret,& in corporibus durioribus.

Vtilis etiam ad Polypum tollendum est turunda ex radice

radice gentianæ sequenti vnguento illita.

℞. *Pinguedinis caponis vel gallinæ, butyri recentis, ol. oliuar. an. q. s.* add. *ceræ parum.* F. Vnguentum. *Vnguenti huius* ℥.j. add. ☿ *ij sublimati, vel arcani corallini,* ʒ. ß. *vel* ℈.ij. F. vnguentum quo turunda ex radice gentianæ illinatur & naribus indatur. Aut si polypus totam narem replet, eo Polypus inungatur.

Tutius autem adhibentur medicamenta caustica per fistulam argenteam ita in nares inditam, vt causticum medicamentum in eâ inclusum saltem polypum attingat, partes autem nasi sanæ à fistula intactæ conseruentur. Polypus autem niger cum ad cancrum accedat curâ non verâ, sed palliatiuâ tractari debet. Blandiendum igitur illi succo solani vel succo fol. salicis rec. aut aquis earundem, in quibus parum tutiæ dissolutum sit; nec non puluere eorum insufflato.

CAPVT IV.

De angustia narium.

Nares naturaliter patere debent, non solum in meatu externo, sed etiam intus ad os Ethmoides, vt odoribus transitus ad primarium olfactus organum pateat. Hi verò meatus cum interni tum externi interdum angustiores redduntur. Angustiæ autem caussa est θλίψις, id est, compressio à caussa aliqua externa, vt ab ictu seu cõtusione; aut πύκνωσις, id est, constipatio, facta à tumore aliquo præter naturam, vt à phlegmone, scirrho, cancro; aut ἔμφραξις, seu obstructio, quæ vel à carne aliqua excrescente fit, vt à sarcomate, & Polypo, vel ab humore crasso & viscido ad nares, & foramina membranæ, quæ os Ethmoides intus subducit destillante, seu putrido, seu non putrido, vt in coryza & catarrho; vel à materia purulenta, vt in ozæna; vel à vermibus è materia putrida genitis, vel à grumo sanguinis, vt in hœmorrhagia narium accidere solet. Nonnunquam etiam res externæ, vt pisa & similia, ab infantibus incautè naribus intruduntur. *Angustia narium.*

Curatio.

Si nares à materia è cerebro effluente obſtruuntur, & catarrhus adhuc duret, is primò tollendus, & caput curandum. Capite mundato & curato meatus obſtructi attenuantibus medicamentis aperiendi, quæ forma ſuffimenti, liquoris, pulueris adhiberi poſſunt. Puluis nimirum ex agarico, ſemine nigellæ & maioranæ naribus excipiatur.

Vel ℞. *Aq. maioran.* ℥. iij. *aceti* ℥. ß. Suſpendatur in ea *pulueris nigellæ* ʒ. j. Acetum etiam in quo caſtoreum infuſum ſit, naribus attrahere vtile eſt. Alia quoque errhina ſupra *part.* 1. propoſita hîc locum habent. Vel olfacienda aſſiduè adhibeantur calamintha, ſerpillum, ſemen nigellæ aceto maceratum, caſtoreum.

Si ex Sarcomate vel Polypo ſit obſtructio, curatio inſtituenda, vt modò dictum.

Si quid extra in nares immiſſum ſit, extrahendum, vt res auribus immiſſæ.

CAPVT V.

De Vulneribus narium.

Narium vulnera.

SI naſus vulneratus ſit, vt aliarum partium vulnera curandus. Hoc tamen monendum, ſi pars illa anterior, quæ cartilaginea eſt, ita vulnerata ſit, vt parum naſo cohæreat, mox ſutura, ſiue ea acu ſiue glutino fiat, prout commodius videtur, cum reliquo naſo coniungenda, ne pars abſciſſa refrigeretur & emoriatur. Cartilago tamen ipſa acu non eſt perforanda. Cauendum etiam in naſi vulneribus penetrantibus, ne excreſcentia aliqua carnis in parte interna oboriatur, quæ meatum illum anguſtiorem reddat & ſermonem deprauet. Ideóque turunda conuenienti vnguento illita nari indenda; aut emplaſtrum in formam canalis vel fiſtulæ efformatum. Si autem externa pars naſi planè amputata ſit, reparari illa nihilominus poteſt, ſicut de curtorum Chirurgia in Inſtitut. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 15.* dictum.

CAPVT VI.

De læſo Olfactu.

QVantum verò ad ſymptomata, quæ naribus accidunt, & quæ ad actionem læſam pertinent, quemadmodum aliis functionibus in corpore accidit, vt à cauſſa aliqua præter naturam vel minuantur, vel planè aboleantur, vel deprauentur: ita idem etiam odorandi facultati euenit, quoties organo aliquid accurrit, quod naturalem eius conſtitutionem peruertit, aut aliena qualitate perfundit. *Olfactus læſio.*

Quod autem Olfactus organum ſit, & quomodo olfactus fiat, in Inſtitutionibus dictum, quod hîc non repetimus. Ex illis autem facilè patet, quomodo lædi olfactum contingat; quod fit, vbi aliquid vel in meatibus externis, vel oſſi ἠθμοειδεῖ, vel membranis huic oſſi nariúmque internis anfractibus ſubſtratis, ac ipſis quoque cerebri meningibus vel proceſſibus denique nerueis cerebri occurrit, quod impedit, quò minus odor à ſenſu olfactus percipitur. Neque enim ad vnum morbi genus hæc læſio referri poteſt, ſed ſimilaris morbus eſt, vbi ab intemperie hoc malum naſcitur; morbus compoſitionis in via, vbi ab ictu, contuſione vel vulnere,

Cauſſæ.

Cauſſa aboliti olfactus eſt intemperies, præſertim frigida & humida, cum materia plerúmque pituitoſa coniuncta, vt in coryza & catarrho euenit. Et intemperies quidem aut in cerebri anteriore parte, aut proceſſuum illorum neruorum, qui olfactus organum ſtatuuntur. Angugia verò, quæ morbus eſt inſtrumenti, eſt etiam aut cerebri, ſicut fit in Apoplexia, vbi ſpiritus animales ad organa ſenſuum permeare non poſſunt, aut proceſſuum cerebri, aut naſi interni & oſſis ἠθμοειδὲς atque membranæ huius, aut denique naſi externi, de cuius cauſſis capite præcedente dictum. Hoc ſaltem adhuc de obſtructione narium monendum, interdum poſt catarrhos olfactum ita aboleri, vt toto vitæ tempore vix recuperari poſſit. *Aboliti olfactus cauſſa.*

Quod

Quod ſit præcipuè, cum quis coryza laborans balneum incautè ingreditur, cuius calore materia catarrhi & pituita ad foramina oſſis ἠθμοειδοῦς induratur, vt poſtea vix amoueri queat; vnde meatibus illis obſtructis permanentibus olfactus planè aboletur. Quibus verò in extrema virium imbecillitate & mortis articulo olfactus perit, iis hoc accidit ex reſolutione ſpirituum animalium, ob quem & cæteri ſenſus omnes vita tandem extinguitur.

Imminuti olfactus cauſſa. Eadem imminuti olfactus cauſſæ ſunt, minus tamen vehementes, quibus additur partium huic ſenſui inſeruientium debilitas, ſiue natiua, ſiue ætatis decurſu acquiſita, vt in ſenibus, & mala etiam ab ortu conformatio.

Deprauati olfactus cauſſa. Deprauati olfactus cauſſa eſt, dum vapor putridus continenter nares ferit, ſiue in ipſis ſcaturiens, ſiue à cerebro, gingiuis, ventriculo, aliiſque partibus eò delatus, cuius ratione contingit, vt omnia ægro, etiam quæ ſuauiter olent, fætere videantur; ſicut quibus lingua bile ſuffuſa eſt, omnia amara eſſe putant: vt Galen. declarat, 1. *de ſympt. cauſſ.* c. 4. Poteſt & humor prauus eſſe proceſſibus nerueis impactus, qui efficit, vt fætidis æger delectetur, aut certè ab iis non offendatur, propter aſſuetudinem; ſicut cloacarum mundatores oléta, vt & alia fætida, non ſentiunt; quoniam organum olfactus ſpecie fætorum iam repletum eſt, vt noui fætores accedentes illud immutare nequeant, cum ad perfectam αἴσθησιν organum ab aliis ſuis obiectis denudatum eſſe oporteat.

Signa Diagnoſtica.

Si olfactus læſio cauſſam habeat in cerebro ſiue intemperie affecto, ſiue à materia obſeſſo, cognoſcitur id, quia noxa etiam aliis ſenſibus communicatur. Ferè etiam aliàs guſtatus ferè offenditur, quod in grauedine ſiue coryza manifeſtum eſt, propterea, quod ab eodem tertio neruorum cerebri pari demiſſæ propagines quædam tenuiores narium tunicam, craſſiores aliæ linguæ tunicam efformant. Si cauſſa eſt in proceſſibus nerueis ſolis, nulla in cerebro & cæteris ſenſibus læſio percipitur: præterea nec vox obſcura eſt, nec reſpiratio difficilis; id quod contingit, quando in oſſe ἠθμοειδεῖ vel in ipſo naſo eſt obſtructio.

Nam

Nam vt nares respirationi, ità voci simul inseruiunt. Quæ etiam sit materia obstruens, dilatatis ad lucem naribus, nonnunquam cerni potest; vtrum scilicet tumor præter naturam, an caro vel pus, vel crusta, vel vermis, vel grumus sanguinis. Si in apostemate narium pinnæ earundem frigidiores & sicciores fiant, periculum est à cancro. Intemperies cerebri vel organi olfactus ex sensu caliditatis, vel frigiditatis, ex caussis antegressis, ex iuuantibus & lædentibus, ex eo etiam, quod nihil per nares destillat, æstimatur. Humor obstruens ex grauitate, & si quid de hoc effluat, è colore, odore, consistentia, specie noxæ impressæ cognoscitur. Si inflammatio adsit, febris ferè adest, dolor, tensio, grauitas.

In deprauato à fætida materia olfactu, si materia illa in cerebro, aut processus nerueis sit intra cranium, ab ægro non percipitur: adstantes tamen fætorem sentiunt. Si extra cranium materia consistat, tam ægro, quam adstantibus ille odor molestus est. **Nota.**

Prognostica.

1. Olfactus læsio à destillatione humoris, vel obstructione sola proueniens facilius curatur, & ferè olfactus læsio ob catarrhum catarrho cessante cessat; difficulter, quæ à confirmata organi dyscrasiâ existit. Non corrigitur, quæ à natura contracta est, maximè per malam narium conformationem, vt & quæ à senio, vel alio morbo chronico prouenit olfactus abolitio.

2. Fætor olfactum ex putredine offendens ferè argumento est affectionis ægrè curabilis. Nam locum à materia maligna insigniter esse affectum significat.

3. Quando æger in morbis acutis odores non consuetos sentit, odorabili re nulla præsente, qualis est odor piscium, luti, butyri, aut similium, & mala signa adsunt, mors imminet, teste Auicenna.

4. Olfactus læsio non negligatur, præsertim dum cerebrum materiâ est oppletum, quia sequi potest carus, apoplexia, epilepsia, humoribus ibidem auctis, cerebrique meatus occupantibus, vt spirituum animalium transitus impediatur. Id quod maximè fit, quando æger pleno

cerebro supinus noctu cubat.

Indicationes.

Morbi cerebri quid indicent, ex superioribus clarum. Processus cerebri neruei si intemperie laborant, indicant alterans per contraria; si obstructionem ex humore crasso & lento, attenuans & detergens. In externis narium partibus, quid grauedo, aut inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, aut polypus, aut vermis, aut grumus sanguinis indicent, per se est notum.

Curatio.

Itaque si læsio olfactus ortum habeat ab intemperie cerebri, corrigitur contrariis, eo modo, sicut suprà *parte* 1. dictum. Si obstructio sit ab humore frigido & crasso, sicut plerúmque est, præmissâ eius præparatione & euacuatione, eáque aliquoties repetita, ad particulares capitis euacuationes veniendum, vt pituita ex capite educatur; id quod fit apophlegmatismis, gargarismis, errhinis & ptarmicis, vt etiam suprà *parte* 1. dictum. Sint autem soluentia illa obstructiones moderata, ne nimia caliditate & siccitate organum olfactus lædant, aut inflammationem excitent in membranis narium, aut humores nimis incrassent. Vt pauca saltem addamus. In pueris conuenit aqua & succus maioranæ, chamæmeli, abrotani, origani in nares infusus. Narium radix inungatur butyro aut oleo amygdalar. dulcium, aut mucilagine sem. althææ, maluæ, cydonior. aut pinguedine gallinæ vel anseris. In adultis succus betæ, imprimis verò semen nigellæ quocunque modo vsurpatum vtile est, vt & castoreum, & omne fel immissum: imprimis masticatio radic. papaueris rhæados prodest. Fortiora & efficaciora sunt succus cyclaminis, ceparum, chelidoniæ minoris iniectus: puluis elaterij, tabaci, euphorbij, & gummi gutte insufflatus, &c.

Inprimis sternutatoriis vtendum, & primò quidem lenioribus, deinde fortioribus, quale hoc est.

♃. *fol. tabaci* ℨ.j. *pulu. radic. helleb. albi* ℨ. ß. *elaterij* g̃. vij. *piperis longi* g̃. ix. *gummi gottę* ℈.j. M. pro puluere.

Alij solam radicem cyclaminis recentem pro nasali indunt.

Nonnulli

Nonnulli naribus olea destillata admouent.

Exempli gratia.

℞. *Ol. nuc. mosch. express.* ʒ.ß. *destill. cort. citri* ℈.j. *maioranæ* ℈.ß. M. Quidam nares balsamo rutæ, maioranæ, succini & castorei inungunt.

Intus commendatur acetum scilit. quotidie ieiunis trium cochlearium mensura assumptum, ex Aëtio, Castoreum item & Theriaca.

Commendatur & extr. maioranæ, singulis diebus manè & vesperi, vt & sal eiusdem vel per se g̃.vj. vel vij. pondere in vino propinatum, vel cum extracto permistum. Prosunt & Balsa[illegible]m & oleum maioranæ gutt. ij. vel iiij. pondere sumta. Commendantur etiam sequentes Rotulæ:

℞. *Extract. maioran.* ʒ.ß. *essent. pulegij* ʒ.ij. *Sacch. optim.* in aqua maioranæ dissolueudi ℥.iij.ß. F. l. a. Conf. in Rotulis, quæ illinantur. *Ol. destill. nuc. mosch.* gutt. vij.

Nonnulli, si malum aliis remediis non cedit, retractionem materiæ suadent ad frontem, illinendo fronti vnguenta calida ex succo chelidoniæ, scillæ, pyrethro, euphorbio, oleo laurino & cera; vel raso capiti sinapismum applicant, vsque ad frontem & nasum ex Aëtio. Quæ si non ferat æger, ad thermas ducatur, vbi stillicidio supra suturas coronali vtatur. Si olfactus læsio sit ab humore aliquo præter naturam, vel à carnis excrescentia, vel ab vlcere, illa suam peculiarem curam habet.

CAPVT VII.

De fœtore narium.

Molestum etiam est symptoma fætor narium. Ille equidem ab ipsis ægris non percipitur. Cum enim odoratus organum læsum & humore fætido infectum & occupatum sit, fætorem illum non percipit. Adstantibus verò fætor ille molestus est; vnde ij colloquia & conuersationem talium auersantur. *Fætor narium.*

Caussæ.

Caussa proxima est vapor putridus. Emittitur autem

vapor

vapor ille vel proximè ex ipsis naribus, cum aut humor putridus in toto aut interiore parte cerebri continetur aut putredo est in osse ἠθμοειδεῖ, aut polypus, ozæna, aut vlcus sordidum in naribus; vel per consensum aliarum partium excitatur, dum aut ex ventriculo, aut thorace fætidus vapor eleuatur, & nares transit.

Signa Diagnostica.

Fætor narium ipse ab astantibus percipitur. Quod verò materia fætoris caussa contineatur in naso, vel cerebro naribus vicino, cognoscitur ex eo, quod æquè post & ante cibum fætor percipitur, & si nares claudantur, fætor talis non percipitur. An verò à polypo, sarcomate, vlcere proueniat, facilè visu potest discerni. Si verò à partibus inferioribus vapor ille proueniat, assumpto cibo non ita fætor molestus est; cum vapores illi fætidi à cibo deprimantur & temperentur. Nares quoque si claudantur, ex ore idem fætor exhalat. An verò pulmones affecti sint, aut ventriculus laboret, suis signis dignoscitur.

Prognostica.

1. Fætor, qui est per consensum inferiorum partium, faciliùs curatur, quam qui ex ipsis naribus aut cerebro est.

2. Fætor ab ossibus narium corruptis vix curatur.

Indicationes & Curatio.

Si fætor sit ab humoribus putridis, vel in cerebro & processibus nerueis, vel circa os ἠθμοειδὲς, præmissis vniuersalibus euacuationibus & reuulsionibus, per errhina caput euacuetur, tandémque ea adhibeantur, quæ abstergunt, quicquid humoris corrupti naribus inhæret, & quæ suauem odorem conciliant. Abluantur ergo nares vino albo odorato, vel vino, in quo myrrhæ, rosæ, cyperus, lignum aloës cocta sint.

Vel ♃. *Myrrhæ, cinamomi, an.* ℥. j. *rosar. siccar.* ℥. ß.
Excipiantur melle despumato, F. Linimentum.
Vel ♃. *Spicæ, galliæ moschatæ, caryophyllor. an. p. æq.*
Coqu. in vino, quod naribus excipiatur.
Vel ♃. *Hieræ picræ, schœnant. an.* ℥. j. ß. *vini q. s.*
F. Glandes, & naribus immittantur.

Vel

Vel ♃. *Flor. rosar. rubr.* p. j. ß. *spicæ nardi* p. j. *rad. cal. aromat.* ʒ. j. *cinamomi, caryophyllor. an.* ʒ. ß. *macis*, *nuc. mosch. an.* ℈. j. Coqu. in vino albo odorato pro ℥. iv. In Colat. dissolu. *Extr. calami arom.* ℈. ß. *ligni aloës* g̃. iij. M.

Vel ♃. *Fol. maioran.* M. j. *rad. glicyrrh.* ʒ. ij. Ebulliant in aq. s. pro ℥. iv. & colentur. ol. etiam myrtinum naribus inunctum vtile est. Suauem odorem conciliat vinum, in quo Gallia moschata dissoluta, quo nares & os colluantur.

Si fætor sit ab vlcere aliquo narium, succus foliorum hederæ naribus attrahatur.

Si ab ozæna vel polypo fit fætor, iis sublatis & ipse cessabit.

Si à ventriculo vel pulmonum vitio sit fætor, eo ablato is cessat. Ad fætorem tamen narium, qui stomachi vitio fit, commendantur à nonnullis mala persica, item radices eryngij per se vel conditæ.

CAPVT VIII.

De Hæmorrhagia narium.

NAres etsi sint propriè odoratus gratiâ factæ: tamen & alios vsus habere suprà diximus. Et quandóque etiam natura sanguinem vitiosum per nares effundit, vel à venis & arteriis imam cerebri sedem per reptantibus, vel à vasis è palato ad nares descendentibus, quæ instar obtinent venarum hæmorrhoidalium in ano & vtero.

Vocabulum autem αἱμοῤῥαγίας sæpe apud Hippocr. simpliciter sanguinis profluuium significat, ex quacunque parte is fundatur, præsertim tamen copiosum & liberale. Interdum non addito partis nomine de ea vsurpatur, quæ per nares fit sanguinis eruptione, teste Galeno, *in* 1. *Epidem. comm.* 1. *aph.* 9. Et *in* 6. *Epidem. comm.* 3. *aphor.* 25. *Hæmorrhagia.*

Est autē hæmorrhagia nariū symptoma in genere immodicè excretorum, & quidē toto genere p. n. cū natura aliàs sanguinem tanquam thesaurum vitæ diligenter asseruare studeat. Succedit hoc symptoma interdum alij sympto- *Hæmorrhagia narium.*

mati; actioni ſcilicet læſæ, quæ eſt venarum retentrix debilitata, interdum morbis, quibus reſerantur, ſcinduntur, rareſiunt vaſa ſanguinem continentia.

Cauſſæ.

Quod ergo ad cauſſas hæmorrhagiæ narium attinet, fit illa per vaſorum vel ἀναστόμωσιν, vel διαίρεσιν, vel διαπήδησιν.

Ἀναστόμωσις.

Ἀναστόμωσις eſt oſculorum inuaſis paulò maioribus apertio, à cauſſis vel externis, vt calidorum & acrium illitu, irritatione expultricis ac titillatione, dolore; vel internis, quæ ſunt primò vaſorum ἀτονία ſiue imbecillitas & mollities; ſecundò ſanguinis aut copia fuſi calore, ira, motu corporis immoderatiore, aut praua qualitas, hoc eſt, eiuſdem tenuitas, feruor, acrimonia, putredo in febribus ardentibus; tertiò facultatis retentricis imbecillitas, vt vaſa à modici etiam ſanguinis copia aperiantur, aut expultricis irritatio à copioſo ſanguine vel vitioſo in cacochymia ſeu bilioſa ſeu melancholica; Denique natura criticè ac vtiliter expellente id, à quo moleſtiam ſentit, quod in acutis nonnunquam fit morbis, in quibus vitioſi humores cum ſanguine miſcentur. Ita febris ſynochus & cauſus, & epatis inflammatio & morbilli ac variolæ, & phrenitis & angina per hæmorrhagiam narium terminari ſolent. Interdum & pleuritis, rarius peripneumonia.

Διαίρεσις.

Διαίρεσις eſt vaſorum diuiſio, quæ fit aut ab erodentibus per ἀνάβρωσιν ſeu eroſionem, ab humore videlicet acri, à vehementi medicamento, interdum & ab hirudine naribus per natationem in paludibus attracta; aut à vulnerantibus ſecando, pungendo; aut à contundentibus, vt ab ictu, caſu; aut denique à rumpentibus, quibus vaſa nimium diſtenduntur, vt niſu vehementi, ſaltu, curſu, quò etiam pertinet ſanguis feruidus in flatus ſolutus.

Διαπήδησις.

Διαπήδησις ſoluta eſt vaſorum continuitas, per quam ſanguis è venis quaſi tranſcolatus, aut ſudoris modo tranſmiſſus effluit. Id quod contingit vel vaſorum tunica rareſacta, ipſoque ſanguine attenuato, vel gracilium vaſorum ore adaperto, vbi etiam ſanguis cum impetu & copia non emanat, ſicuti in vaſorum per ἀναστόμωσιν apertione.

Diffe

Differentiæ.

1. Hæmorrhagia narium alia eſt critica, quam natura gubernat & moderatur, expellens ea, quæ ſibi noxia & moleſta ſunt; alia ſymptomatica, quæ non naturæ, ſed morbi aut potius cauſſæ morbificæ opus eſt, ideóque certo modo à Natura non gubernatur.

2. Alia è vaſis fit ipſarum narium; alia è venis & arteriis cerebri, in eius præſertim baſi. Non ſemper enim ſanguis ex venis capitis ad frontem tendentibus fluit, ſed ſæpe è vaſis à tertio craſſæ meningis ſinu prodeuntibus gracilioribus. His enim dehiſcentibus, largæ nonnunquam & periculoſæ hæmorrhagiæ oriri ſolent, ita vt Bauhinus, *in Theatro Anatom. lib.* 3. *cap.*8. ex hiſce venis apertis 24. libras ſanguinis aliquando effluxiſſe obſeruatum eſſe ſcribat. Atque in tali narium profluuio, vt non ſine ratione idem monet, non fronti, ſed parti cranij poſteriori, occipiti, nimirum, topica remedia reuulſionis cauſſa adhibere accommodatiſſimum eſt. Per ſinus enim poſteriores ſanguis adſcendit, antequam in tertium deriuetur. Hinc legimus, Hippocratem *lib.* 1. *de morb. vulg. ægr.* 7. ægrotantis Metonis, cui hæmorrhagia narium ſuperueniebat, occiput aqua tepida fouendum iuſſiſſe, vt è naribus cruor liberalius flueret. Probè itaque videndum, vt remedia loco conuenienti applicentur. Nonnunquam in violenta tuſſi aut vomitione ſanguis ſimul per os & nares redditur, quæ tamen hæmorrhagia narium propriè non vocatur.

3. Alia hæmorrhagia narium ſalutaris eſt, vbi ſcilicet magna adeſt plethora, vel ſanguis in venis eſt acrior & feruentior, ac natura modum excretionis ſeruat; alia noxia, vbi modus exceditur, potiſſimum in corporibus frigidis & pituitoſis.

4. A Cauſſa efficiente, alia ab ἀναστομώσει, alia à διαιρέσει, alia à διαπηδήσει vaſorum accidit.

Signa Diagnoſtica.

Quando ἀναστόμωσις cauſſa eſt hæmorrhagiæ narium, ſanguis copioſè effluit. Et quidem ſi à copia eſt ſanguinis, adeſt rubor in facie atque venarum tenſio, præ-

cessit victus liberalior & calidior, & caussa aliqua externa fundens sanguinem. Plerúmque verò talibus hepar dyscrasia calida laborat. Sin à qualitate vitiosa sanguinis fit hæmorrhagia, cognoscitur id tum ex sanguine ipso profluente, tum ex signis cacochymicum corpus arguentibus. Si à facultatis irritatione, signa quoque adsunt cacochymiæ biliosæ aut melancholicæ, vel etiam corruptionis & putredinis sanguinis. Si à retentricis imbecillitate, cæteræ etiã ferè facultates languent, & sanguis per interualla exit, isque non multus, ac morbus præcessit, quo epar imprimis & venosum genus debilitatum fuit.

Quando διαιρέσις vasorum caussa est hæmorrhagiæ, sanguis maiore adhuc copia & impetu profluit, & præcessit contusio, aut alia quæpiam caussa violenta externa, vel signa adsunt cacochymiæ aut vlceris.

Quando διαπηδήσις caussa est, sanguis, qui exit, paucus est & tenuis atque serosus, qualis est in cacochymicis & hydropicis conspicitur.

Cæterum & alia signa obseruanda sunt. Si enim sanguinis per nares fluxus criticus est, ægrum leuat: quia cum ipso morbus prior & symptomata euanescunt. Sin symptomaticus, æger difficulter eum sustinet, & cum pulsu languidiore vires paulatim attenuantur.

Deinde si sanguis immediatè è venis narium prodit, nullus in capite dolor prægressus est. Facilè etiam iste fluxus sistitur per adstringentium intra nares applicationem; cum via non sit longinqua. Contrarium accidit, quando è venis cerebri mittitur.

Postremum qui ab arteria sanguis profunditur, is calidus, rubens cum claritate & subtilis est, & cum spuma atque impetu exilit; crassior & nigrior est, qui à vena.

Prognostica.

Hæmorrhagia narium futura indicia.

1. Hæmorrhagia narium præcognoscitur ex humorum ad superiora conuersione siue eorundem ἀναῤῥοπίας, quam capitis & colli dolor, temporum grauitas, oculorum caligo vel splendores, lachrymæ inuoluntariæ, rubor nasi & malarum, pruritus & titillatio narium, tremor etiam nonnunquam manuum significant. Præcessit diaphragmatis tensio,

tensio, sine tamen dolore, inde respiratio facta fuit difficilior, sanguine per thoracem transeunte. Hippocrates, 1. *prognost. aphorism.* 32. *&* 3. *prognost. aphor.* 33. *&* 3. *prorrhet. aphor.* 43. *& aliquot sequentibus.* Galenus *in* 3. *de crisibus cap. vlt. & de præcognitione ad Posthum. cap.* 13.

2. Quibus in febribus acutis atque adeo ardentibus lachrymæ inuitæ profluunt, his sanguinis è naribus eruptionem exspectare oportet, si etiam alia perniciosè non habeant. Nam his, qui malè habent, non sanguinis eruptionem, sed mortem significat. 1. *epid. comm.* 2. *aphor.* 80.

3. Et largiores sanguinis profusiones, & eiusdem suppressiones morbos excitant. Hæ conuulsionem, epilepsiam, carum & similia. Illæ animi deliquia, syncopen, cachexiam, hydropem, singultum & conuulsionem quoque 5. *aphor.* 3. *& in* 3. *prorrhet. aphor.* 53. *& seqq.*

4. Quibus principio hæmorrhagiæ largæ adsunt, rigor superueniens fluxionem sistit. Sin larga hæmorrhagia rigori superueniat, reuulsio fit, rigores verò longi efficiuntur, 3. *prorrhet. aphor.* 58. *&* 59. Id Galenus ita explicat. Si *Nota.*
hæmorrhagia narium morbum non sedauerit & rigor illum exceperit, tum rigor, tum morbus in longum producuntur. Nam corpus exhaustum spiritibus infrigidatur. Frigus autem morbos diuturnos parit, cum materia facilè concoqui nequeat.

5. Quibus in febre ardenti (vt Galenus accipit) capitis dolores adsunt & ceruicis labor, & totius corporis cum tremore imbecillitas, sanguis è naribus profluens morbum soluit 3. *prorrhet. aphor.* 60.

6. In affectibus epatis aut lienis fluxus sanguinis è naribus ἀνάπαλιν factus, siue è nare diuersa, hoc est, è dextra, si lien laborat; è sinistra, si epar, malum. Non enim fit illa euacuatio κατ' ἴξιν vel κατ' εὐθυωρίαν recto tramite; ideóque non motu naturæ, sed morbi vel materiæ. Deterius autem est, si cum sudore thoracis aut capitis fluat, 1. *prorrhet.* 33.

7. Fluxus sanguinis narium, non tam aduersus est biliosis, quam pituitosis & melancholicis, teste Auicenna. Hi enim sanguinis profusione magis refrigerantur & debili-

litantur. Ita & Hippocrates ſcribit, *7. aphor. 82. quibus in febribus quartanis ſanguis è naribus fluxerit, malum.*

8. Quibus ſanguis multus è naribus profluit, ſi quidem immoderatæ decolorationes adſunt (ſcilicet ob ſanguinis penuriam, humorum impuritatem, & bilis flauæ admiſtionem) iis parum confert. Qui verò prærubro ſunt colore, non eodem modo afficiuntur: Et quibus caput facilè tolerat, prodeſt; quibus verò ſecus, minimè *6. epid. ſ. 6.*

9. Quibus febricitantibus ſanguis multus ex quacunque parte fluxerit, iis conualeſcentibus aluus humectatur, calore natiuo debilitato, vt nec concoquere, nec in ſanguinem conuertere, nec diſtribuere alimentum rectè poſſit, vnde initia hydropis exiſtunt. 4. *aphoriſm. 27. & in Coacis.*

10. In febre ardente fluxio ſanguinis è naribus quarto die mala eſt, (multitudinem enim ſanguinis in toto aut in corpore ſignificat, teſte Aëtio, *Tetrabl. 2. ſ. 1. cap. 124.*) Niſi aliquid boni coinciderit. Verùm quinto die minus periculoſa eſt, Hippocrates *in Coacis.* Fortaſſis autem de ſtilla narium loquitur Hippocrates, quæ prauum ſignum eſt in febribus ardentibus, pæſertim ſi quarto die accidat; quia abſoluta morbi malitia indicatur. Ita ſcribit, 1. *epidem. comm. 2. aphoriſm. 63.* ſanguinis è naribus largam eruptionem in febribus ardentibus multos ſeruaſſe, modicam verò occidiſſe. Nam vt Galenus docet, nihil eorum, quæ critica ſunt, exiguè ſecerni conuenit: alioquin aut copia tanta ſignificatur, quæ à facultate regi nequeat, aut imbecillitas naturæ tanta, vt ſuperflua, etſi conetur, excernere non valeat.

11. Quibus in febribus ardentibus aures obſurduerunt, his non ſoluta febri, delirare neceſſe eſt. Soluit autem inter alia & ſanguinis è naribus eruptio. Hippocrates *de criſibus.*

12. Quibus febrire incipientibus ſanguis è naribus ſternutatione contingente deſtillat, & vrina ſubſidentiam albam in quarta habet, iis in ſeptima ſolutionem ſignificat. Hippocretes *in Coacis.*

13. Διαίρεσις in magno vase, præsertim in arteria, periculosa est, & erosio vix curatur; quia leui occasione crusta iterum decidit. Et Auicennæ est, quod fluxus sanguinis narium est mistura venarum aut arteriarum in reti cerebri mirabili ferè incurabilis sit. Ἀναστόμωσις, quæ à crisi, hoc est, à natura propriis viribus operante sit, bona est, præsertim in febre ardente, phrenitide, viscerum inflammatione. Διάπηδησις ratione accidentis mala est, quia sanguis tenuis cachexiam indicat.

14. Si sanguine è naribus erumpente sudores exigui adsint, & perfrigatio accidat, siue extremorum siue totius corporis, malum; quia nimia virium exsolutio indicatur.

Stillicidiũ sanguinis quid significet.

15. Stillicidium sanguinis, id est, exigua sanguinis & stillatim è naribus fluxio, quæ ex partis, per quam fertur, densitate accidit, vt hyeme ob frigus, minus, periculosa est: ita deterior, quæ in acutis, æstate vel autumno, quia tunc flaua bilis abundat, & aër ambiens calidior est, qua de caussa sanguis promptius fluere debebat. Si ergo subsistit, arguit vel naturæ nimiam debilitatem, vel sanguinis adusti crassitiem tantam, vt excerni commodè nequeat, teste Galeno, 4. *in acutis aphorism.* 67. Pessimum est stillicidium, quod quarto die accidit, sanguinis præsertim nigri & crassi, & cum symptomatis malis, vt torpore & surditate, quæ cerebrum & facultatem animalem grauiter offensam esse significant. In morbis pulmonis etiam valde rubicundæ stillæ sanguinis malæ sunt. Hippocrates *in Coacis.* Item in morbis longis paruæ fluxiones sanguinis perniciosæ. *Ibidem.*

16. Oculorum rectitudo in morbo acuto & motus velox, & somnus turbulentus & vigiliæ, & quandoque sanguinis è naribus stillationes, nihil boni significant. Hippocrates *in Coacis.*

17. Qui statis certísque temporibus sanguinem profundunt, si siticulosi sint, difficiles & exsoluti, nec sanguinem profuderunt, in epileptici moriuntur. 3. *prorrhet. aphor.* 39. Ex retenta scilicet, quæ consueta antè erat, euacuatione.

18. Ex sanguinis defluxu delirium aut conuulsio, malum. 7. *aphor.* 9. *In Coacis* singultus quoque additur.

19. Mensibus deficientibus sanguinis è naribus fluxio, bonum. Hippocrates, 5. *aphor.*33.

20. Sanguinis è naribus fluxio surditatem ex febribus soluit. Spinæ etiam distorsionem & spirandi difficultatem. Hippocrates *in Coacis*. Et dolorem fortem in infernis partibus, 2. *epidem.s.*5. *Et in bello de crisibus*. Præterea ab abscessu liberat, 4. *aphor.*47. Et vertigines ab initio sanguinis narium fluxio soluit. Hippocrates *in Coacis*.

21. Interdum sanguis è naribus critica expulsione ad libras quatuor exit sine virium insigni lapsu, vbi & reprimi non debet, teste Auicenna *in* 3. *can. fen.*5. *tract.*3. *cap.*8. *Sequenti capite* addit, quandoque hominem viuere in fluxu sanguinis narium, donec 20. circiter libræ effluxerint; mori verò, si vsque ad xxv. continenti scilicet vna affluxione, exeant. Nam copia sanguinis maior in corpore vix contineri simul vna vice putatur. Recentiorum obseruationibus compertum, sanguinem citra vitæ iacturam profluxisse nonnullis ad ℔. XII. aliis ad ℔. XVIII. cuidam spatio quinque dierum ad ℔. XX. alij ad totidem libras die vna & noctibus duabus; aliis denique intra sex dies exiisse libras XL. teste Amato Lusitato, instaurato semper sanguine & viribus reparatis exhibitione cibi boni succi ac præsertim sorbilis. Vide Schenckium *in obseruationibus Medicinalibus*.

22. Sanguinis fluxus immodicus plurimum nocet. Ex hoc enim in corporibus biliosis facies citrina euadit, ebulliente bile, sanguinémque residuum adurente; In pituitosis pallida & plumbea, humore pituitoso multiplicato; melancholico fusca, & sæpius in omnibus mortuorum colorem producit spiritibus absumptis. Præterea extremitates refrigerantur, lypothymia & syncope accidit. Interdum mors subsequitur, imprimis dum magna sanguinis copia breui tempore egreditur. Vbi verò multa copia pluribus diebus fluit, paulatim epar refrigeratum debilitatur, vt cachexia & hydrops succedat. Auicenna *loco antea citato cap.* 7.

Indicationes.

1. Ratione vasorum, Si sanguis per eorundem ἀναστόμωσιν effluit,

effluit, oſcula illorum claudere & adſtringere oportet. Si per διαίρεσιν, vniendum, quod quacunque ratione ſolutum eſt. Si per διαπήδησιν, condenſans remedium requiritur. Cauſſæ etiam externæ remoueantur.

2. Ratione ſanguinis effluentis, ſi ille copioſus ſit, minuatur. Si impetu ruat, coërceatur & aliò conuertatur. Si calidus ſit & acris, refrigeretur, & ad benignum reducatur, ac quod prauum planè eſt, debito modo euacuetur: Si tenuis, incraſſetur; ſi malignus, corrigatur. Si denique epar calidius ſit, temperetur.

3. Ratione facultatis, Retentrix imbecilla roboretur; Expultrix nimium incitata cohibeatur, ſanguinis vel copia adempta vel correcta praua qualitate.

4. Si fluxus ſit criticus, non coërceatur, niſi modum excedat, natura ob imbecillitatem limites ſuos egrediente. Ac in his omnibus totius ſemper ratio habeatur.

Curatio.

Antequam verò curatio ſecundum indicationes has ſpeciatim tradatur, generales hoſce canones obſeruare prodeſt.

1. Siſtunt hæmorrhagiam narium Phlebotomia, cucurbitulæ, ligaturæ fortes extremorum, frictiones deorſum factæ, immerſio extremorum in aquam calidam, aſperſio partis, vnde fluit, frigida, apertio menſium aut hæmorrhoidum. *Canones in curatione hæmorrhagiæ nariũ obſeruandi.*

2. Caput in hæmorrhagia narium non perfundendum eſt aqua frigida, niſi reuulſiones præceſſerint per phlebotomiam, extremorum frictiones, oppoſitorum ligaturas & cucurbitulas in hypochondriis, aut in ceruice, quibus ſcilicet ſanguis vel ad inferiora corporis, vel ad poſteriora capitis retrahitur; alioquin, niſi hæc præmittantur, ſanguis per refrigerantia intrò compulſus venas, quæ in alto ſunt, implebit, vt Galenus *5. m. m. cap. 6.* docet. Itaque fluxus ſanguinis augebitur tum hac de cauſſa, tum quod calor per antiperiſtaſin intus collectus ſanguinis motum & impetum adiuuat. Aut ſi ſanguis retineatur, conuulſioq́, apoplexia, parotis, aut ſanguine in aſperam arteriam procumbente dyſpnœa ſequetur. Quin & hoc ſuſpectum eſt, quod

vulgus linteum frigida madidum toti collo mox inter initia iniicit. Etenim metus est, ne viis inter cor & cerebrum præclusis apoplexia aut syncope accersatur. Denique frigida, mammis, testibus, collo, occipiti, & spinæ dorsi adhibita suspecta sunt, vbi in febribus hæmorrhagia narium existit.

3. Si puluis aut liquor in nares immittendus est, os aqua frigida plenum teneatur, præsertim vbi medicamentum vim causticam habet, ne de hoc per palatum aliquid in os incidat. Sed & aliàs æger quoque supinus iaceat reclinato prius capite. Quod si naribus obstructis sanguis intus per gulam defluat, repurgatis naribus, ore frigidam etiam contineat, aut lac acidum actu frigidum.

In fluxione non quæ spectandi. 4. Sicut in omni fluxione, ita & hic spectanda sunt. Primò membrum, vt appellatur, mandans, siue quod sanguinem p.n. & in maiori copia de se mittit; postea recipiens; mox sanguinis erumpentis quantitas, qualitas, σύστασις: tandem viæ, per quas sanguis fertur. Deinde motus sanguinis, num criticus sit & symptomaticus: atque si criticus, num moderatè, an cum excessu effluat. Postea tempus fluxionis. In hæmorrhagia narium, quæ per ardentem fit febrem, cócurrunt æstus capitis attrahens materiam, epar calidum, sanguinem sursum mittés, sanguis ipse feruidus sua sponte sequens. In plethora mandans est totum corpus, imprimis epar; vtrobique recipiens est caput. Sanguis pro natura sua varia alias atque alias curandi indicationes de se præbet, quemadmodum diximus. Viæ, per quas sanguis ab inferioribus ad caput fertur, sunt venæ à iugularibus, tam internis quàm externis propagatæ, quarum eadem cum humerariis origo est, à trunco cauæ venæ ascendente. Motus sanguinis si criticus sit, aut consuetus, & modum seruet, non supprimatur; nisi sit cum virium lapsu. Nunquam autem statim in initio supprimatur, ac multò tardius sistatur in iis, qui ætate sunt iuuenili, & constitutione corporis sanguinea, & quibus hæmorrhoides aut menses substiterunt. Symptomaticus celeriora præsidia requirit. Denique quo longiore tempore motus durauit, eò maturius occurrendum est, ne vires tandem collabantur,

quod vltra ℔. iv. effusionem Auicennas fieri censet: cùm tamen idem modus in omnibus statui nequeat, vt diximus.

Sed vt ad specialia perueniamus, immoderata narium hæmorrhagia cohibetur præsidiis, quæ respiciunt vel sanguinem prohibendo, ne is amplius profluat; vel vasa, claudendo illorum apertionem; vel vtrumque, quod tutissimum est. Prohibemus sanguinem fluere, cum ad cõtraria ipsum reuellendo, tum deriuando ad vicina, vt docet Galenus, *5. m. m. cap.* 3. Id præstat imprimis venæ sectio. Itaque si æger adhuc ferre potest, & nondum resolutus est, secetur media aut interna brachij dextri vena, dum epar membrum mandans est, & sanguis è nare dextra profluit; sinistri, dum è nare sinistra; vtriusque, dum è nare vtraque; non quidem euacuationis gratia, sed reuulsionis, vt dictum. Fiatque foramen angustum, vt subtilis sanguis effluat, maneátque crassior, minus ad fluendum idoneus. Et moderatè sanguis educatur, ad ℥. j. vel ℥. ij. atque iteratò post horæ spatium, vt maior fiat reuulsio, viresque non simul dissipentur. Sic enim cursus sanguinis à naribus ad locum venæ apertæ conuertitur, nec exigua hæc quantitas in plures partes diuisa vires deiicit. Idque ideo tutius est, quàm ad animi deliquium sanguinem mittere.

Hæmorrhagiæ curatio.

Reuellentia.

Venæ sectio.

Si caput magis sanguine abundare videatur, cephalica aperiatur. In magna plethorà prius venam tali incidere licet, præsertim vbi ex suppressis mensibus & hæmorrhoidibus malum extiterit.

Adhibeantur & alia, de quibus diximus, reuulsoria præsidia, vt cucurbitulæ cum scarificatione in suris, scapulis, & ceruice; hirudines post aures, extremorum frictiones, ligaturæ eorundem dolorificæ, lotiones quoque ex aqua feruefacta, vel sinapismi plantis pedum applicati. Aqua verò aliisque frigidis vtendum est in iis partibus, vnde sanguis promanat, quandoque non in iis ipsis planè, sed potius circa has, vt Hippocrates docet, *5. aphor.* 23. Cucurbita magna sine scarificatione hypochondrio dextro, si è dextra nare sanguis fluat, sinistro, si è sinistra effluit, vtrique, si ex vtraque applicetur. Sed diligenter animad

animaduertendum, qualis ſanguis profluat, ne vitioſus aut malignus ad epar tanquam ad fontem retractus ibi putreſcat.

Vt verò hœmorrhagia narium præcaueatur, ſi à plethora ea proueniat, ſanguinis nimium prouentum conueniente diæta impedire debemus, & ſi iam adſit, venæ ſectione imminuere.

Purgatio. Et quidem ſi hæmorrhagiæ narium cauſſa eſt ſola in corpore & capite ſanguinis abundantia, ſola etiam ſanguinis reuulſio ſufficit, nec purgatione aliqua opus eſt. Vbi verò vitioſi alij humores in corpore ſanguini ſunt admixti, purgatio inſtituenda eſt, qua ſimul humorum ad inferiora fiat reuulſio. Et quia bilis ferè peccat, vtendum tamarindis, myrobalanis citrinis vel chebulis, ſyrupo ex multiplici infuſione roſarum & ſimilibus, quæ etiam nonnihil adſtringunt.

Reuulſionum præſidiis adminiſtratis, ad medicamenta veniendum eſt, quæ tàm intrò ſumpta, quam foris impoſita, ſanguinis fluxionem compeſcunt.

Fluxion ſanguinis ſiſtentia. Frigefacientia. Commodè hæc in quinque claſſes diſtribuuntur. Prima claſſis infrigidantia complectitur, è quibus intra corpus vſurpanda, *ſyrupi* refrigerantes *è cichorio, Iulepus & ſyrupus roſarum, ſyrupus de ſucco acetoſæ, de nymphæa, de papauere cum aquis portulacæ, lactucæ, plãtaginis, ſemperuiui, ſolani, & ſimilibus. Conſerua, item roſarum, violarum, nymph. radices cichorij conditæ, caules lactucæ conditi, Species diatrion ſantalon, diamargariti frigidi.*

Opiata. Ad hanc claſſem referuntur etiam Opiata, vt philonium Perſicum, Romanum, requiem Nicolai, Laudanum opiatum. Sed alibi monſtratum eſt, opium non eſſe frigidum, ſed calidum. Et quamuis in hæmorrhagiis narium exhiberi poteſt; tamen eam non ſiſtit refrigerando, ſed potius ſpirituum impetum ſiſtendo. Verùm opiatis non niſi extrema vrgente neceſſitate vtendum, & dum vires adhuc conſtant.

Inter refrigerantia Ioan. Langius *lib. 3. epiſt. cap. 6.* hoc habet.

℞. Syrupi papau. ℥.ß. aqu. polygoni ℥.iij. *philonij Perſici vel*

Romani

Romani ℈.j.*lapidis hæmatitæ* ℈.ß.M. F.Hauſtus.

Foris tanquam topica applicentur fronti, temporibus, collo, ſcapulis, epati, teſticulis, *aqua vel ſuccus roſarum, lactucæ, plantaginis, polygoni, ſemperuiui, ſolani cum aceto*, quibus aliquid *mandragoræ, hyoſcyami, opij* addere licet. *Topica refrigerantia.*

Vt ℞. *Aqu.roſarum* ℥.iiij.*aceti roſacei* ℥.j.*boli Armeni* ʒ.j. M. & frigidum fronti applica cum intincto panno lineo, qui vbi incaluerit, denuo intinctus imponatur. Fortius adhærebit, addito albumine oui. Vtilis eſt etiam ſpongia aqua ſimplici frigida, aut roſarum cum pauco aceto madida fronti frequenter adhibita.

Teſticulis circumligetur pannus hoc liquore madidus.

℞. *Aqu.plantag.portulacæ, burſæ paſtoris an.* ℥. iij. *pulueris roſar.ſiccar.* ʒ.ij.*trochiſcor.de camphora* ʒ. j.Miſc.
Pro epithemate ad epar.

℞. *Aq.cichorij, endiuiæ, acetoſæ, lactucæ an.* ℥. iij.*ſpec. diatrion ſantal.* ℈.ij.*diarrhod.abbatis, trochiſc. de ſpodio an.* ℈.j. *lapidis hæmatit.* ʒ.ß.*aceti* ℥.ß. M. Aut ceratum ſantalinum, vel vnguentum roſarum Meſue epati inungatur.

Manus quoque & pedes refrigerare vtile eſt, quod fit lotione cum aceto & aqua, præcipuè ſi volis & plantis è carpi regione, vbi arteriæ pulſant, adhibeantur. Vel ſilices, ferrum, vel alia frigida manibus teneantur, aut pedibus laminæ plumbeæ vel lapideæ ſubſternantur.

In ſecunda claſſe ſunt adſtringentia, quanquam & ex refrigerantibus, quæ attulimus, quædam eandem vim obtinent. Initio verò vtilia ſunt *pentaphyllum, plantago, polygonum, burſa paſtoris, myrtus, equiſetum, piloſella, conſolida maior, minor & media, bolus armenus, terra ſigillata, corallia rubra, balauſtia, acacia, hypociſtis, cortices granatorum, cornu cerui vſtum, ſanguis draconis, lapis hæmatites, alumen vſtum*, quod tamen foris ſolum vſurpatur. *Adſtringentia.*

Seorſim intro ſumuntur *Syrupus cydoniorum, myrtinus, de ſucco ribes, de limonibus, de ſucco citri, de roſis ſiccis, de agreſta, de granatis acidis, cum aquis conuenientibus, conſerua roſarum rubrarum, acetoſæ, radices conſolidæ conditæ, rob de ribes, de berberis, trochiſci de terra ſigillata, de berberis, de ſpodio, de carabe, miua cydonior, ſine ſpeciebus.*

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Conseru. rosar. rubrar. antiquæ, miuæ cydonior. sine speciebus an.* ℥. j. *trochisc. de spodio, de berberis an.* ʒ. j. *corallior. rubror. præparat.* ℈. j. *C. C. usti* ℈. ß. *spec. diamargar. frigid.* ℈. ij. Cum *syrup. de rosis siccis* q. s. F. Electuarium.

Dosis ʒ. ij. vel ʒ. iij. & postea bibantur ℥. ij. vel ℥. iij. aquæ plantaginis.

Vel ℞. *Sem. plantag. portulacæ, lactucæ an.* ℈. iiij. *rosar. rubrar.* p. ij. Coqu. in aqua chalybeata ad ℥. ix. in Colatura dissolue *Iulepi rosar. syrup. cydonior. an.* ℥. ij. *trochisc. de carabe* ℈. iiij. M. pro tribus dosibus,

Vel ℞. *Pulu. trochiscor. de terra sigillata* ʒ. j. *corall. rubror. C. C. usti an.* ℈. j. *syrupi myrtillorum* ℥. j. *aquæ vel succi plantaginis* ℥. iij. Misc. Vtilis est & *Corallinus syrupus, & tinctura coralliorum, essentia rosar. rubrar. tinctura lapid. hæmatit.* Item *crocus* ♂ *& extract. Croci* ♂. si eius gutt. iiij. in aqua plantaginis exhibeantur.

Laudatur & sperniolæ compositum apud Crollium, tanquam efficacissimum ad quæuis hæmorrhagiam sistendum remedium, si quantitate auellanæ in aqua plantaginis exhibeatur. Efficacius verò fit medicamentum, si aliquid laudani opiati addatur.

Vt ℞. *Sperniolæ compositi Crollij,* ʒ. j. *extract. tormentillæ* ʒ. ß. *laudani opiati* ℈. ß. *vel* ℈. j. F. Pilulæ mediocres. Dentur 4. vel 5. in aqua bursæ pastoris vel plantaginis.

Pro Frontali. ℞. *Boli armeni, sanguinis draconis, an.* ʒ. iij. *mastiches, farinæ volatilis an.* ʒ. ij. cum *albumine oui, vel succo plantaginis & aqua rosarum.* F. Massa. Puluis ad hæmorrhagiam narium ad extra, D. Casp. Kegleri.

℞. *Lap. hæmatit.* ʒ. j. ß. *Corall. rubr.* ʒ. ß. *Chalcitid. ustæ* ʒ. ij. *gummi Arab. ass.* ʒ. ß. *trochisc. de spodio* ʒ. j. *pulu. sanguinar.* ʒ. ij. *sang. dracon.* ʒ. j. ß. Contusa misc. pro puluere.

Alius ℞. *Pilor. lepor. combustor. farinæ volatil. an.* ʒ. ß. *boli Arm. præparati* ℈. j. *succ. acaciæ, hypocist. sang. dracon. lapid. hæmatit. an.* ℈. ß. M. f. puluis.

Alius D. And. Doreri. ℞. *Spongiam marinam* numero j. Lauetur aqua bursæ pastoris. Imbuatur deinde aceto acerrimo, imbuta intingatur in picem liquefactam,

combu

comburatur postea in vase fictili, & ad vsum tandem reponatur.

Vel ♃. *Myrrhæ, thuris, sarcocollæ an.* ʒ. ij. *boli Armeni, terræ sigillatæ an.* ʒ. ß. *acaciæ, hypocistidis an.* ʒ. j. Terantur in puluerem, de quo aliquid ex aquis refrigerantibus prius enumeratis inspergatur, ac spongia his immersa ac leniter expressa fronti & temporibus applicetur.

Refrigerantia autem medicamenta etiã colli lateribus, vbi iugulares venæ & arteriæ adscendunt, & ramos ad nares quoque mittunt, commodè applicantur, vt ita viæ, per quas sanguis ad caput & nares fluat, intercludantur.

In hæmorrhagiis narium etiam commendatur aqua spermatis ranarum, si in ea addita pauca camphora & saccharo Saturni linteamina intingantur & collo, vbi venæ iugulares descendunt, applicentur.

Non autem solum epithematum forma, sed & ex bolo & similibus cum aceto & albumine oui emplastrum fieri, & colli lateribus vtrinque, vbi iugulares venæ adscendunt, applicari possunt.

Tertia Classis glutinantia continet, cuiusmodi sunt, *thus, aloë, mastiche, tragacantha, gummi Arabicum, farina volatilis, gypsum, lutum figulinum, telæ aranearum, pili leporis combusti, lanugo arborum, flores & nucumenta salicis, vel populi arboris aceto macerata & iterum exsiccata, coryli item, nucis iuglandis, cinis chartæ ex linteo confectæ, spongia aceto macerata & cremata in vase fictili*, quorum pleraque vel pulueris forma naribus insuflantur, vel cum aqua aliqua albuminis oui subacta naribus aut fronti applicantur. *Glutinantia.*

Imprimis verò ad sistendum sanguinem vtilis est muscus crescens in craniis humanis, & fungus ille, quem crepitum lupi appellant. Galenus in *Euporistis ad Solonem cap.* 13. *& alibi* inter alia commendat thus masculum & aloën, quæ in puluerem trita albumine oui excipit, & cum linteolo aspersis prius pilis leporis in nares immittit.

Vel ♃. *Telæ aranearum, farinæ volatilis, pilorum leporis combustorum, aloes, thuris, sanguinis draconis an.* ʒ. j. *succi plantag. q. s.* Gossypio excepta naribus imponantur.

Aut ♃. *Gummi Arab. tragacanth. pilor. leporis, C. C. vsti an.* ʒ. j.

aloes,

aloes, boli Armeni, sanguin. dracon. mastiches, thuris au. ℈.j. *succi bursæ pastoris* ℥.ij. Subigantur cum albumine oui; naribúsque aliquid indatur.

Peculiari vi sanguinem sistentia. In quarta Classe ponuntur, quæ à proprietate valere creduntur, vt sunt: *Succus vrticæ, portulacæ, millefolij, succus ocymi maioris cum camphora.* Quo etiam referuntur, *muscus in craniis* crescens, & alia suprà secunda classe proposita, *stercus porcinum, asininum, & succi ex his expressi cum bolo armeno inditi, ranæ virides vstæ & in puluerem tritæ, sanguis, qui effluxit, tostus & tritus, vt & sanguis columbarum, perdicum, turdorum, turturum, cinis combustorum, quæ sub hydriis reperiuntur, asellorum, qua scilicet in nares sufflentur: Radix pæoniæ subiecta linguæ, lapis item carpionum in ore detentus, radix equiseti trita & naribus imposita aut herba trita fronti applicata. Radix melanthij masticata & naribus indita, ac de collo suspensa.* A nonnullis plurimum commendatur radix cichorij albi circa festum Iacobi collecta circa meridiem, si dentibus teratur.

Quædam etiam collo appensa & manibus versata ac cutim corporis attingentia hæmorrhagiam narium sistere creduntur; vt folia vrticæ maioris, item flores bdellid. maioris in manu detenti, donec incalescant: vmbilicus marinus, iaspis, sarda, seu carneolus, corallium corpori applicatum.

Ita commendatur bufo transfossus ☀le in ♌ existente exsiccatus & sindoni illigatus ac regioni cordis applicatus, vel brachio eiusdem lateris. Vsnea item humana in sindone rubro de collo suspensa: herba anagallid. phænicea manibus detenta, radix cyani.

Laudatur & hoc amuletum.

℞. *Cinerem bufonis vnius, lapidis hæmatitæ* ʒ.ß. *musci cranij humani puluerisati, vmbilici marini, corall. rubr. præpar. an.* ℈.j. *rad. tormentill. bistortæ an.* ʒ.ß. *bursæ pastoris, flor. bdellid. minoris, anagallidis rubræ an.* p.j. F. Puluis, qui in sericum rubrum includatur. F. Saccus collo appendendus. Aëtius tanquam expertum laudat vaporem, ex aceto lapidi molari ignitæ insperso, si naribus excipiatur. Prodesse etiam ferunt coahlear. carnes cum aceto tritas, aut cum thure naribus

naribus inditas; aut cochleas cum domiciliis suis vstas ac tritas, si fronti & naribus imponantur.

Plurimum hic nonnulli commendant sperma ranarum vere collectum siccatum, quod cum vino propinant.

Postremæ classis sunt caustica, vt vitriolum & chalcitis, calx viua, alumen, quò etiam referri potest sulphur accensum, si extinguatur, & vapor naribus excipiatur.

Diæta.

Victus ratio in hoc malo sit infrigidans & adstringens, ratione vasorum apertorum & sanguinis feruidi atque acris; & tenuis quoque & parca, si sanguis copia peccet. Itaque aër ad frigidum & siccum declinet, sitque aliquàntum obscurus; cum lucidus aspectus sanguinem commoueat; sicut & rubrorum intuitus, & calor externus immoderatior, & motus animi vehementior. Quapropter nec frequenter loquatur æger. Si etiam parùm coopertus, præcipuè in collo & in capite. Caput non pronum teneat. Comedat pedes & capita veruecum, aliorúmque animalium, quæ succum præbent lentum & glutinosum. Vtatur in cibis amylo, cremore ptisanæ, hordeatis, amygdalatis cum seminibus frigidis maioribus & saccharo rosato. Caueantur omnia, quæ sanguinem multiplicant, & calefaciunt, exacuunt, attenuant, fluxilémque reddunt. A vino abstineat æger, nisi virtus deficiens plus possit ad indicandum, quam affectio ipsa ad prohibendum, hoc est, vbi spiritus iam deficere incipiunt, & syncope imminet. Tùm enim vinum conceditur, sed oligophorum & nonnihil adstringens, & cum aqua aliqua adstringente vel chalybeata temperatum, & quidem vinum minima quantitate ad frigidum. Somnus sit multus, sed interruptus, ne sanguis ad pulmones vel ad ventriculum confluat.

CAPVT IX.

De Sternutatione.

Sternutatio.

INter symptomata, quæ circa nares accidunt, est & Sternutatio, qua natura per nares, quod anteriori cerebro & membranis nasi molestum est, excutere conatur. Quod enim tussis est in pulmone, id sternutatio est in cerebro & naribus. Nam sicut per tussim natura ea, quæ pectori & gutturi molesta sunt, eiicit: ita in sternutatione, quæ naribus molesta sunt. Sternutatio tamen motus, quam tussis, vehementior est. Ad tussim enim saltem pectoris motio requiritur: ad sternutationem & pectoris & membranarum cerebri. Vnde etiam sternutatio pro parua epilepsia habetur. Aër enim, qui è pectore egreditur, ei, qui per nares ad cerebrum attrahitur, coniunctus, quidquid molestum est membranis narium, impetu quodam & cum magno sono elidit, qui generatur, quoniam aër copiosior confertim per angustas narium vias transit. Etsi verò à caussa præternaturali originem habeat sternutatio naturam stimulante: tamen quia naturæ molestum expellentis fit opera, sæpe cum commodo accidit, & medicamentis concitatur; vnde lethargo, apoplexiæ, epilepsiæ & similibus capitis affectibus subuenit. Ad partum etiam facilius edendum, ad secundinam expellendam, ad singultum sedandum vtilis est. Si tamen immoderatior sit, etiam sua habet incommoda, dolorem capitis excitat, nocétque pectoris & pulmonis morbis, vt & herniæ.

Sternutationis commoda.

Incommoda.

Caussæ.

Caussa Sternutationis est, quidquid internam narium tunicam irritare potest: quod faciunt vel caussæ internæ, humores & vapores acres à cerebro eò delabentes: vel externæ, vt acria; puluis scilicet piperis, sinapi, nigellæ, pyrethri, hellebori albi, euphorbij & alia ptarmica: Vapores item è cœpis, allio, raphano agresti & similibus

exhalan

exhalantes; ventus & aër frigidus; radij item Solis & lux magna, quæ ſicut lachrymas ciere oculos vellicando ſolent, ita & per conſenſum narium tunicam ſenſibilem afficiunt.

Signa Diagnoſtica.

Affectio ipſa per ſe manifeſta eſt. Si à cauſſis externis ortum habeat, eæ ex relatione ægri innoteſcunt: quæ ſi abſint, prouenit à cauſſis internis.

Prognoſtica.

1. Sternutatio, vt antè etiam dictum, quandoque nihil nocet, ſed pro bono ſigno & omine vulgo quoque habetur, ac in ſanis illud, quod moleſtum eſt, excutit. Interdum etiam in morborum declinationibus finem illorum præſagit, validámque virtutem, & materiam attenuatam ac in halitum conuerſam indicat. Si tamen ſit immoderatior, & diu continuetur, capitis dolorem parit, & ſpiritus diſſipat.

2. Inſtantis quoque catarrhi indicium eſt quandoque, vt & in diſpoſitis quandoque Epileptici paroxyſmi, & aliorum capitis morborum præſagium eſt.

3. Mulieri vteri ſtrangulationem patienti, aut difficulter patienti, ſi ſternutatio ſuperueniat, bonum, Hippocrates, 5. *aphor.*35.

4. Sternutatio in morbis, in quibus prouocari debet, vt in Apoplexia, prouocata non adueniens, ſignum lethale eſt. Naturam enim ſuccumbere ſignificat. *Nota.*

5. Sternutatio in corpore plethorico in principio morbi cum deſtillatione mala eſt.

Indicationes.

Sternutatio, quæ nimia eſt, ſiſtenda eſt & impedienda; ſicut & quæcunque in hæmorrhagia narium, quam commouet; in hernia, cum inteſtina ſuo loco depellat; in oculorum, pectoris, aliarumque partium doloroſis affectibus, quos exaſperare ſolet. Quæ verò in declinationibus

morborum, vel ante paroxyſmum Epilepticum accidit, impedienda non eſt. Impeditur autem & inhibetur ſternutatio, ſi ea, quæ vim expultricem irritant, & narium ſenſilem tunicam vellicant, tollantur,& vellicatio ipſa inhibeatur.

Curatio.

Itaque ſi à capitis excrementis ſit ſternutatio,caput euacuandum. Si à cauſſis externis, illæ amouendæ. Vbi verò cauſſæ externæ ſtatim tolli non poſſunt, præſertim internæ, vt illa irritatio tollatur, nares demulceantur vapore aquæ tepidæ, vel inungantur lacte, butyro, oleo violarum, roſaceo, ſalicis, amygdalarum dulcium, ſeminis cucurbitæ, papaueris, vel albumine oui, & mucilagine ſeminis cydoniorum & pſyllij. Eadem olea etiam auribus immitti poſſunt. Nonnulli os frigida fouent, & faciem etiam frigida lauant. Decoctum Baſilici exhibitum ad ſiſtendam ſternutationem vtile eſſe, nonnulli docent, vt & ſi eodem decocto caput lauetur. Aniſum etiam cum apio olfactum, ſternutationem inhibere fertur.

Vt materia à naribus reuellatur & deriuetur, extrema ligentur & fricentur, aures vellicentur, oculi premantur aut fricentur, naſus trahatur, caput pectinetur, palatum digito fricetur. Spiritus retentio, vt & valida attractio, ſternutationem etiam ſedat. Et cum lux ac ſplendor ſternutationem excitent,tenebræ eam ſedant.Si verò à frigore & borea proueniat ſternutatio, olea calida ſine mordicatione naribus attrahere, & in nares infundere, calida item olfacere conuenit.

CAPVT X.

De Coryza.

TAndem inter excretorum per nares vitia eſt Coryza, Latinis Grauedo, ita dicta, quod in ea in capitis parte anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis perci

percipitur, humoris ſcilicet excrementitij à cerebro per nares defluxus nimius.

Verum quia Coryza catarrhi ſpecies eſt, de catarrho verò ſuprà ſatis dictum, vt in ſpecie de coryza multa dicamus, opus non eſt. Hoc ſaltem monemus, inter reliquas catarrhi ſpecies leuiſſimam eſſe, quæ fit in nares, & minus periculoſam, quam quæ fit in aſperam arteriam vel pulmones. Et plerumque, ſi vniuerſalia præſidia adhibeantur, & recta diætæ ratio inſtituatur, ſponte ceſſat. Ad compeſcendam tamen coryzam iubent medici excipere naribus vaporem è decocto maioranæ chamæm. meliloti, violar. ſiſymbrij, vel aq. maioranæ naribus attrahere, vel acetum roſaceum ferreæ laminæ ignitæ infundere, vel roſas cum aceto laminæ iniicere, vel fabas integras aceto madidas, & vaporem naribus excipere. In fluxione frigida etiam nigellæ & cumini vel thuris vſti odor naribus ſuſcipiatur, vel pulegium olfaciendum præbeatur. Odores enim eiuſmodi & cauſſam proximam ſiccando abſumunt, & remotam quaſi, id eſt, intemperiem cerebri frigidam corrigunt. Qui coryza laborant, balneum ingredi non debent, ne materia ad nares fluens circa os ethmoides exſiccetur, & obſtructionem pariat, vnde olfactus tollitur. Si nares ex continuo defluxu humoris acris exaſperentur, & rubeſcere atque exulcerari incipiant, vnguento pomadæ inungantur.

* * *

LIBRI PRIMI PARTIS III.

SECTIO QVINTA.

De Linguæ morbis & Symptomatibus.

CAPVT I.

De Linguæ asperitate & scabritie.

OSTQVAM narium affectus explicauimus,& de olfactus læsione egimus:restat tandem , vt de morbis ac symptomatibus linguæ & gustatu læso dicamus, atque ita tractationi de morbis & symptomatibus, quæ in sensibus externis & eorum organis accidunt , finem imponamus. Etsi verò lingua non solum gustatus organum sit, sed & motum obtineat,vt cibum in ore regere,& tanquam manus dentibus porrigere , deglutionem promouere , collectionem quoque & eiectionem saliuæ adiuuare possit : præcipuè verò vt sermonis organum sit,& propterea affectus , qui linguæ præter naturam accidere solent , non omnes huius loci sint , vbi de læso gustatu eiusque organo præter naturam affecto agere nobis propositum est:tamen cum affectus hi magnam cognationem habeant,& vnus linguæ morbus & gustatui & sermoni obesse possit,ob affinitatem, & quia vni subiecto insunt , de omnibus linguæ morbis & symptomatibus hoc loco agemus.

Linguæ vsus.

Et

Et linguæ morbos quod attinet, primò quidem lingua sæpe aspera & sicca euadit, ita interdum, vt etiam rimas & fissuras agat. Idque accidit à vaporibus calidis, acribus & putridis, linguam exsiccantibus & quasi comburentibus; quod fieri solet in febribus cõtinuis, malignis, ardentibus, in inflammatione pulmonum, pleuræ, & partium thoracis, ac cordis calidis affectibus, vt & si à ventriculo, epate, liene & partibus vicinis, vapores tales per œsophagũ ascendant. *Linguæ asperitas.*

Curatur quidem rectissimè hoc malum, si morbi, à quibus fuligines illæ acres & calidæ suppeditantur, tollantur: verùm quia ægri hæc ipsa etiam mala leniri cupiunt, calorem, asperitatem & siccitatẽ linguæ temperant colluitione oris ex aqua portulacæ, rosarum, nymph. decocto hordei, cum exigua portione aceti, vel iulepo rosarum aut violar. vel decocto violar. lactuc. cum syrupo violarum & diamor. Vel detineatur in ore succus citri, radic. lactucæ, ceräsa acida, tamarindi, pulpa cucumer. cucurbitarum. Vel nodulus ex semine cydonior. cum pauxillo sacchari candi, decocto hordei vel aqua rosarum aut violarum madidus.

Vel ℞. *Mucilag. psyllij, sem. cydon. aq. violar. extract. an.* ℥.ß. *syrup. violar.* ℥.iij. *sacchar. penid.* ℥.ß. Misce.

Vel ℞. *Hordei contusi, passular. an.* ℥.j. *glycyrrh.* ʒ.ij. *sem psyllij, cydon. an.* ℥. ß. Coqu. & colentur, & addita sacchar. s.q. ad syrup. formam coquantur. Videtur plura in doctrin *de Febribus, de Curatione sympt. quæ febribus accidere solent.*

CAPVT II.

De linguæ magnitudine nimia, tumore, calculis.

DEinde interdum lingua præter naturã augetur, & quidem non vno modo. Nonnunquã enim incrementum saltem quoddam linguæ est. Ita Galenus, *de diff. morb. c.9.* scribit, se vidisse cuiusdam linguam suprà modum absque vllo doloris sensu excreuisse, vt neque œdema, neque scirrhus, neque inflãmatio esse videretur. Neque enim premẽti manui cedebat, neque omni sẽsu carebat, neque dolore infestabatur, sed hoc ipsum incrementum duntaxat erat, nihil ipsa substantiæ particula vitiata, quod accidit ob copiam *Linguæ magnitudo nimia.*

vtilis alimenti in eius ſubſtantiam conuerſi. Nonnunquam verò ex affluxu humorum p. n. vitioſorum lingua tumeſcit, & quidem cum vel ſine inflammatione. Sicut Galenus, 14. *de meth. med. cap.* 8. ſcribit, ſe vidiſſe linguam ita tumefactam, vt ore contineri non poſſet: quod & Foreſtus vidit, *lib.* 14. *obſeru.* 18. Id quod accidit plerúmque ex materiæ calidioris ad linguam affluxu, ob quem interdum etiam inflammatur, & quandoque inflammatio in abſceſſum degenerat. Interdum verò tumor eſt ex pituitoſæ materiæ affluxu: nonnunquam etiam à morbo Gallico, humoribus prauis & corruptis ad linguam affluentibus, vnde ita intumeſcit, vt ex ore emineat, ſicut Alexander Benedictus id annotauit *lib.* 5. *cap.* 10. Idem interdum ex inunctione hydrargyri accidit. Nonnunquam verò & ex materia venenoſa, vt eſu fungorum venenatorum, vel alterius rei venenatæ, vel morſu beſtiæ venenatæ linguæ tumor excitatur.

Linguæ tumor.

Signa Diagnoſtica.

Magnitudo præter naturam aucta & tumor ipſe viſui patet: Cauſſæ verò ita diſcernuntur. Si magnitudo illa linguæ ſit ſaltem quaſi nimium linguæ incrementum, lingua ſecundum partes omnes æqualiter augetur, & dolor ac ſigna vitioſorum humorum abſunt.

Si verò fiat ex affluxu humorum vitioſorum, ſigna eorum & dolor plerúmque adeſt, & ferè in vna parte magis apparet, quam in alia. Et quidem ſi tumor ſit à ſanguine & materia calida, adeſt ſimul rubedo faciei & linguæ, habitus corporis eſt calidior, & manifeſta caliditas ac dolor plerúmque percipitur. Si verò materia ſit pituitoſa, lingua albicat, multúmque pituitæ effluit, ſaporque eſt inſipidus. Si ex lue venerea ſit tumor, eius notæ etiam alibi in corpore apparent. Si ex veneno, aut re venenata ſumpta, id æger patefaciet, & alia etiam ſigna veneni aderunt.

Prognoſtica.

1. Linguæ tumor malum eſt non contemnendum. Nam lingua motu ſuo & ſermoni & maſticationi inſeruit, qui in lingua tumida læditur: Imò interdum ex nimio linguæ tumore periculum ſuffocationis imminet.

2. Si

2. Si linguæ tumor sit durus, liuidus, & ad cancri naturam ferè tendens, incurabilis est.

Curatio.

Materia ad linguam confluens auertenda, euacuanda, repellenda, & quæ influxit, discutienda, vel etiam suppuranda. Ideóque si sanguis abundat, vena cephalica in brachio aperienda, & cucurbitulæ ceruici apponendæ. Deinde etiam venæ sectio sub lingua instituenda. Humor biliosus & pituitosus conuenienti modo euacuandus.

Præmissis vniuersalibus & reuulsionibus ac diuersionibus adhibitis in tumore à sanguine in principio vtendum medicamentis repellentibus, vt succo citri, limon.ribes, granatorum, acetosæ, succo lactucæ, quo solo Galenus, 14. *m. m. cap.* 8. purgatione præmissa, quendam sanauit. Nam succi hi & repellunt sua frigiditate, & ratione acetositatis humiditatem cum saliua educunt. In augmento addatur diamorum versus declinationem acetum quoque admisceatur scilliticum.

In materia pituitosa in principio vtendum oxymelite simpl. In augmento addatur parum zingiber. aut salis gemmæ & ammoniaci, vel os colluatur decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Versus declinationem frictio fiat cum sale & aceto, vel cum cepis aut scillæ. Frequenter exspuendum: quemadmodum hæc à Rhase peculiari explanantur. Pituitam quoque ex ore efficaciter ducit hæc oris collutio.

℞. *Maluæ cum toto, violar. fol. scabiosæ, hyssop. an.* M. j. *rad. altheæ* ℥. ß. *flor. melilot.* P.j. *ficuum.* Num. iij. *passular. enucleatar.* ℥.j. *sem. fœnicul.* ʒ.ij. *nid. hirund. dimid.* Coqu. in aqua communi.

℞. ℔. j. ſ. Colaturæ, *mell. rosat. colat.* ℥. iij. pro oris collutione.

Si tumor pituitosus sit, & humorem melancholicum admisceri suspicio sit, humor is euacuandus & lingua assiduè lacte vel decocto caricarum, passularum maiorum, radic. altheæ, glycyrrhyzæ, sem. fœnigræci fouenda.

Linguæ tumor cancrosus.

Si linguæ verò tumor callosus & cancrosus sit, cuius mali historias aliquot recenset Forestus *lib.* 14. *obseru.* 24. *in*

in schol. malum ferè incurabile est, & putredine ad radicem linguæ, vel sanguinis fluxu in venis erosis accedente tandem ægri moriuntur.

Linguæ inflammationis. Si linguæ tumor cum inflammatione coniunctus sit, secetur primò cephalica, hinc venæ sub lingua & cucurbitulæ vsurpentur, postea curandum, vt abscessus rumpatur, colluendo os decocto tepido foliorum lactucæ, maluæ, violarum, hordei, ficuum, passularum maiorum, sem. cydonior. fœnugræc. addito syrupo violarum, & de iuiubis ac diamoro. Ficus etiam per medium scissæ, & continuò tumori impositæ suppurationem promouent: vt & decoctum earum & vuarum in ore detentum. Furfures etiam si in aqua coquantur, donec liquor lubricus fiat, & colatum decoctum in ore sæpius detineatur, abscessum aut rumpit aut discutit.

Si tumor sponte non aperitur, scalpello aperiatur, Pure excreto decocto hordei, folior. scabiosæ, plantagin. agrimon. cicer. rubr. addito melle rosac. eluatur: abstersum vlcus ferè per se consolidatur; aut curatur, vt oris vlcera.

Tumor linguæ. A veneno, Si ex lue venerea sit tumor, curatio ad eundem morbum dirigatur.

In materia venenosa ex esu fungorum prauorum aut alterius rei venenatæ, vel morsu bestiæ venenatæ ad magnas antidotos, & propria remedia confugiendum est; & vitanda purgantia, quæ materiam ad centrum corporis trahunt, ac venenum intus retinent. Os verò colluendum decocto plantaginis, scabiosæ, ac syrupo vel melle rosaceo.

Calculi in lingua. Obseruatum etiam, Calculum in spongiosa linguæ carne genitum fuisse, & tandem tumore, qui calculum continebat, emollito ac aperto, excidisse, cuius rei exemplum habet Forestus, *lib. 4. obs. 26.*

Vlcera verò, quæ post inflammationem interdum relinquuntur, curantur, vt reliqua oris vlcera, vt postea dicetur.

CAPVT

CAPVT III.

De linguæ vulneribus.

LIngua interdum etiam vulneratur, quod plerumque dentibus accidit, in conuulsionibus & lapsu; imò interdum particula linguæ hoc modò amputatur. *Linguæ vulnera.*

Vulnera autem talia nonnulli suturis coniungenda docent: verùm vix commodè hîc sutura institui potest; ideóque solùm medicamenta conuenientia adhibenda. Quia verò emplastra adhiberi commodè non possunt, linctus & linimenta ex syrupo de rosis siccis, melle rosato colato, syrup. vel similibus adhibenda: Vel paretur tale decoctum, quo os colluatur.

℞. *Hordei mundi* M.j. Coqu. *in aqua pura*, donec crepet, sub finem adde *folior. myrtill. summit. hyperic. fol. plantag. rosar. rubrar. an.* M.ß. *balaustior.* P. j. Coqu. Decocto os colluatur. Potest & mel rosatum addi. Si verò, quod interdum accidit, linguæ particula amputata sit, ea non regeneratur.

CAPVT IV.

De ranula sub lingua.

NOnnunquam tumor sub lingua in mollioris parte, qua lingua connexa est, oritur, pueris familiaris, rarius inflammationis, sæpius œdematis speciem præ se ferens, quem à figura, quam exprimit, βάτραχον, siue ranulam linguæ Aëtius & Paulus appellant. Quanquam interdum globuli rotundi speciem exhibeat. Aperto illo tumore mucus prodit, oui albumini colore & consistentia similis: nonnunquam tamen & colore citrino. Compertum verò est, & lapillos simul cum muco vel ipsos solos sine sanie & sanguine ex apertis eiusmodi tumoribus excretos fuisse. *Ranula sub lingua.*

Caussa

Caussa mali est sanguis crassus & terrestris, seu, vt loquuntur, humor tartareus in venis sub lingua coaceruatus, aut pituita & humor lentus à cerebro eò delatus, partibusque illis infixus.

Quod ad curationem attinet, post vniuersalia, phlebotomiam scilicet, diuersionem & purgationem, collutines oris fiant, ex incidentibus & resoluentibus, vt ex decocto origani, mentastri, pyrethri cum sale communi tosto, vel cum sale gemmæ. Vel hic puluis vsurpetur.

♃. *Piperis, zingiber. an.* ʒ. j. *sal. gemm. comm. an.* ℈. ij. *origan. calaminth. rad. ireos, hermodactyl. an.* ʒ. ß. *mastich.* ℈. j. Fiat Puluis, quo Ranula fricetur.

Aliqua etiam pars pulueris huius incorporetur cum albumine oui, & cum petia imponatur, semper renouando, postquam æger crebro id exspuerit.

Auicennas laudat origanum, cortic. granator. & sal, quibus mixtis & puluerisatis ranulam fricare iubet. Item tragacanthum vstum & hermodact. mixta cum albumine oui, & sub lingua posita.

Aut ♃. *Balaust. alumin. gallar. an.* ℥. ß. F. Decoctio in aqua. Colatura sub lingua teneatur. Fortius est, si frictio fiat cum flore æris & tragacanth. Aëtius ærugin. rasæ, chalcitidis & gallæ æquas partes miscet, & puluerisata inspergit, cauendo, ne quid de hisce deglutiatur. Aut cum passo collutionem ex iisdem parat; aut iis vtitur, quæ ad aphthas & vlcera oris valent. Commendat & hoc, quod

♃. *Nuc. iugland. veteres integras, vnà cum corticibus vstas*, quibus tritis addit *piperis* g̃. xij. *thur.* g̃. iij. & cum melle mixta illinit.

Chirurgia. Si his nihil perficitur, tumor scalpello vtrinque aperiatur, & vbi humoris copia effluxerit, os aliquot diebus colluatur cum posca exiguo sale addito, donec nihil amplius humoris in loco affecto reliquum sit. Alij acu per tumorem transfixa vulnus postea cum scalpello dilatant, vt materia contenta effluat, qua exhausta aquam mulsam gargarisare iubent, quam & per siphonem in transfixum tumorem immittunt, & vlcus tandem legitimè claudunt. Sunt, inter quos Ambrosius Paræus, *lib. 7. cap. 5.* qui

qui potius ferro ignito tumorem aperiendum cenſent, ne malum reuertatur. Nigram verò vel fuſcam & duram ranulam, quæ cancroſa eſt, ne attingas.

CAPVT V.

De linguæ adſtrictione.

Accidit etiam interdum, vt lingua freno aut vinculo ſuo arctius adſtringatur, vt veluti decurtata liberè moueri ad ſermonem formandum nequeat, ſiue id fiat à primo ortu, ſiue pòſt ab vlcere aut cicatrice. Ac tales ἀγκυλόγλωσσοι & μογιλάλοι, appellantur; Vitium ipſum ἀγκύλωσις. *Lingua adſtrictio.*

Malum hoc oculis patet, & ſermoni impedimentum affert: infantes etiam eo laborantes lac promptè ſugere nequeunt. *Ἀγκύλωσις.*

Vinculum ergo hoc tranſuerſim incidendum eſt, vt Aëtius docet, *tetrabibl.2.ſerm.2.c.26.* Paulus Ægineta *lib.6.c.29.* Nimirum lingua ſenſim eleuanda eſt, & forcipe acuta frenum quantum opus diſcindendum, cauendo, ne venæ ſub lingua lædantur. Vide Inſtitut. *l.5.p.1.ſ.2.cap.7.*

Si verò cicatrix cauſſa eſt, vncino apprehenſa extendatur, & quicquid durum eſt, & cum naturali carne nō conſentit, exſcindatur: ſectione peracta os poſca abluatur, poſtea inſpergatur manna thuris, imponatur linteum carptum & conuulſum, & os aqua mulſa colluatur, vel mel roſatum illinatur.

Atque hæc de morbis linguæ dicta ſunt. Iam de ſymptomatibus dicendum.

CAPVT VI.

De Læſo Guſtatu.

Linguæ à natura tum motus tributus eſt, quo promptè in omnem partē impellatur, qua de cauſſa etiam muſculos plures accepit; tum ſenſus tactus & percipiendi

ſapo

sapores. Motum habet à neruis, qui musculis linguæ implantantur; sensum ab iis, qui in extremam linguæ superficiem & tunicam eius sparguntur. Ita fit, vt lingua partibus extimis sapores dignoscat, moueatur verò à musculis, vt scribit Galenus, 8. *de vsu part. cap.* 5. Nerui motui linguæ inseruientes sunt à septimo pari neruorum cerebri; qui gustui inseruiunt, à tertio pari propagantur.

Quanquam autem gustus tactus quidam est, vt Aristoteles disputat 2. *de anim. cap.* 10. & vtrumque habet à neruis tertij paris: tamen aliquando accidit, vt manente sensu tactus in lingua gustus pereat. Nam ad gustum, qui subtilior sensus est, exquisita admodum in organo sentiendi facultas requiritur, quæ facilè ab aliqua præter naturam caussa hebetatur; hebetata tamen sufficere potest ad sensum tactus, qui non ita facilè, vt gustus, in eadem parte læditur & afficitur.

Gustus læditur seruato motu linguæ.

Sed vt pereunte tactu in lingua gustus maneat, fieri nequit. Sæpe verò & hoc vsu venit, vt constante gustu tactúque linguæ, motus eius impediatur; cuius ratio manifesta est, ex diuersis sensus & motus neruis, vt diximus. Sensus igitur linguæ inest, tum vt tactiles qualitates percipiat, tum vt gustabiles, qui sunt sapores, eorúmque discrimina varia. Motus inest, vt cibum in ore regat, & tanquam manus dentibus porrigat, & etiam deglutitioni inseruiat, & vt collectionem & exspuitionem quoque saliuæ adiuuet, præcipuè verò vt sermonis formandi sit instrumentum.

Postquam igitur de morbis linguæ dictum; proximum iam est, vt de symptomatibus eius dicamus. Inter actiones læsas hic sunt, Gustus læsio, & motus linguæ læsio.

Vt lingua gustatus organum sit, non solùm peculiarem substantiam, carnem scilicet raram, spongiosam ac mollem obtinet, sed & neruos à tertio neruorum pari accepit: quæ eius naturalis constitutio si lædatur, gustatus læditur.

Læditur autem gustatus tripliciter; vel quia imminuitur, vel aboletur, vel deprauatur. Imminuitur, cum saltem sapores excellentes percipit: aboletur, cum planè nullos: deprauatur, cum obiectum alterius, quam est, saporis esse iudicat.

iudicat. Imminuitur & aboletur iiſdem de cauſſis, quæ in imminuto guſtatu ſunt minores, in abolito grauiores.

Fit hoc, cum vel ſpiritus animalis non tranſmittitur, quia paulatim deficit, quod fit in moribundis; vel quia eius influxus impeditur, ab obſtructione aut tumore p.n. in neruis tertij paris, & parte cerebri, vnde nerui illi originem habent; vel quia nerui tertij paris refrigerantur, aut lingua frigida; aut humida materia perfunditur, vt fit in catarrho, aut puſtulis; vel vlcere obſidetur. *Cauſſa guſtatus læſio.*

Deprauatur verò guſtus, quia vel linguæ ſubſtantia aut membrana illam inueſtiens vitioſo aliquo humore imbuta eſt, ita ſi bile lingua perfunditur; omnia, quæ guſtantur, amara eſſe putantur, in aliis affectibus ſalſedo vel acor cibis ineſſe videtur. Nam ſuccus extrinſecus à cibis accedens vitioſum linguæ ſuccum, qui prius quieuerat, excitat mouétque; guſtandi autem facultas non eum, qui iam acceſſit, ſed qui per linguam anteà fuſus erat, ſentit ac percipit, atque ita quod intus exiſtit in lingua, prohibet extraneum, quemadmodum hac de re docet Galenus, 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 4. Addit ibi Galenus, aliquando, quamquam rarius, accidere, vt lingua ob ἀκρίβειαν ſenſus guſtandi ſuccos, quos in ſe continet, prius ſentiat, quàm aliquid ore acceptum guſtet.

Cauſſæ.

Vt ergo cauſſas breuiter complectamur, imminuitur vel aboletur guſtus, neruis ſuis perfrigeratis & emollitis, vel iiſdem obſtructis, aut malè affecta ea parte cerebri, vnde illi prodeunt; aut malè conformatis neruis, neque ad linguam pertingentibus, quod in Lazaro illo vitriuorace, qui nullo prorſus guſtu, dum viueret, præditus erat, accidit, cuius mentionem facit Columbus *l.* 13. *Anatom.*

Deprauatur vel à cauſſa externa, vt aſſumptis quibuſdam in os, quorum ſapor non facilè è lingua eluitur; vel internis, vt ab humore vel vapore, quo lingua imbuitur. Humor ille vel vapor defertur interdum ex ventriculo, vel inteſtinis (quorum tunica communis eſt cum linguæ & faucium tunica) item ex vtero, epate, liene, pulmone, thorace malè affectis: interdum ex faucibus vlcere

ſanioſo

saniosо obsessis ad linguam mittitur: frequenter denique è cerebro ad fauces & linguam confluit.

Signa Diagnostica.

An sapor imminutus, abolitus vel deprauatus sit, æger patefaciet. Qualis verò ille humor sit læsi gustatus caussa, ex sapore & linguæ colore dignoscitur.

Nam dulcedo & rubedo sanguinis est; amaror & color citrinus bilis; salsedo & albedo pituitæ putrescentis; acor & color ater, humoris melancholici: Sapor abominabilis prauos in ore ventriculi humores hærere arguit. Pustulæ, tumor & apostema linguæ oculis cernuntur. Si lingua sit sana & mediocriter rubra, & gustatus imminuatur vel aboleatur, ægritudo est in capite vel neruis, à quibus gustandi facultas dependet.

Prognostica.

1. Gustus læsio diu perseuerans facultatem naturalem lædit. Neque enim homo alimenta discernere potest.

2. Gustus læsio ab intemperie frigida & sicca difficilius curatur, quam ab intemperie calida & humida.

Curatio.

In curatione obseruandum primò, an vitium hæreat in ipsa lingua, an verò cerebri vel neruorum vitio, vel ventriculi, pulmonis aliarumque partium accidat, vt ad fontem mali & membrum primario affectum curatio dirigatur. Si gustus lædatur à caussa calida, eáque humor sit, is conuenienter euacuandus. Deinde diu in ore teneatur leniter gargarisando acetum, vel succus malorum granatorum, item succus endiuiæ, lactucæ, portulacæ, mucilaginis seminis psyllij & cydoniorum cum aqua rosarum vel acetosæ; fricetur lingua carne limonum & citriorum ad appetitum & gustum reuocandum. Si malum sit à caussa frigida, materia præparetur, & conuenienter euacuetur; deinde gargarismus fiat ex hyssopo, glycyrrhiza, caricis, melle, cui aliquid de Rob nucum admisceri potest, ad tollendum saporem extraneum. Si caussa sit in pustulis, vel vlcere linguæ, aut lingua per consensum alicuius partis afficiatur, his omnibus, sua peculiaris curatio adhibeatur.

CAPVT

CAPVT VII.

De linguæ motu læso.

Linguæ motus læsio oritur, affectis neruis septimi paris cerebri prope spinalis medullæ initium, atque ita musculis linguæ affectis, siue intemperie nuda frigida & humida, siue coniuncta cum materia & nernos illos seu irrigante, seu angustiam in iis pariente, vnde post apoplexiam sæpe paralysis linguæ accidit; siue soluta vnitate. *Linguæ motus læsus.*

Interdum, vt dictum, lingua freno aut vinculo suo arctius adstringitur, vt veluti decurtata liberè moueri ad sermonem formandum nequeat, siue id ab ortu accidat, siue post ab vlcere aut cicatrice, Et qui à natura tales sunt, principio quidem tardè in sermonem prorumpunt: vbi verò loqui cœperunt, citra difficultatem, & satis festinanter loquuntur. Impediuntur tamen in appellatione nominum & verborum, quorum aliàs difficilior est pronunciatio, veluti in quibus R & L literæ frequenter occurrunt, vt describit Aëtius *Tetrabibl. 2. serm. 2. cap. 36.*

Nonnunquã tumor sub lingua, quẽ Ranulam appellant, oritur, de quo *c.*4. dictum, quæ etiam motũ linguæ impedit.

Læditur & lingua motus, quando ea tota intumescit, vt etiam antea dictum. Ex ebrietate quoque linguæ motus impeditur, vt homo in loquẽdo vel titubet, vel mutus reddatur, & nonnunquã cõuulsus moriatur, neruorum principio nimia vini potatione obruto, teste Hippocrate, 5.*aphor.*5.

Ex concussione quoque cerebri per ictum vel casum linguæ motus impeditur, eodem Hippocrate teste, 7.*aphor.* 59. & Galenus, 1.*de loc.affect.cap.*6.

Tandem aliquando à vermibus in intestinis linguæ motus impeditur, cuius exemplum insigne est apud Alexandrum Benedictum, *lib.*5. *cap.* 15.

Motus linguæ læsi differentiæ.

Ex his igitur caussis motus linguæ læditur, vt vel planè auferatur, vel imminuatur, vel deprauetur.

Motus abolitus.

Aufertur motus linguæ, atque ita loquela simul, siue conformationis vitio à primo ortu, siue post, quando spiritus

animalis vel non transfertur ad linguam; siue ob cerebri obstructionem & neruorum angustiam, vt in apoplexia, caro, catoche, siue ob spirituum animalium consumptionem aut ad interiora retractionem, vt fit in morti proximis, in syncope & vteri suffocatione; vel non recipitur in lingua, propterea quod obstructio vel tumor est in neruis septimi paris cerebri. Ad hanc ergo neruorum angustiam, si perfecta sit, sequitur linguæ paralysis, eáque interdum citra gustus offensionem: Sin leuior, ex interuallo modo loquitur homo, modo obmutescit sano corpore.

Imminuitur autem motus linguæ, vt tarda vel difficilis euadat loquela, vel citra vitium linguæ, dum spiritus animales alio auocantur, vt in ira, terrore, nimio gaudio; vel eiusdem vitio. Vitium autem hoc est vel natiuum, & tales homines non possunt incipere loqui, nisi prius multoties linguam mouerint, & labia, atque hinc expeditè loquuntur, aut multo tempore vnam dictionem proferunt, aut postquam loqui cœperunt, non possunt in sermone progredi, & sæpe eandem syllabam repetunt, quod vitium Græci ἰσχνοφωνίαν & hæsitantium linguæ vocant; etsi hoc vocabulum exilitatem vocis potius significat: vel aduentitium à linguæ vulnere aut apostemate, aut vlcere, excrescentia magna sine apostemate, paralysi secundum medietatem dextram & sinistram.

Linguæ hæsitantia.

Deprauatur motus linguæ, vt vna litera vel syllaba pro altera præter voluntatē proferatur in vitio, quod τραυλότης blæsitas, & ψελλότης balbuties nuncupatur; quarum hæc literas aut syllabas quasdam inter pronunciandum absorbet, vel quasi supprimit: Illa literam vnam pro altera vitiosè effert, imprimis literam R.

Motus linguæ deprauatus. Blæsitas, balbuties.

Caussa primò est intemperies linguæ & neruorum atque musculorum huius, eaque plerumque humidior, siue natiua sit, vt in pueris, qui post ætatis decursum, vel febre superueniente absumpti humiditate superuacanea, rectè loquuntur; siue ascititia ex humoris affluētis copia à cerebro humidiore; vel ab ebrietate, ob quam humiditatem imbecilliores musculi linguæ eam nō firmiter ad dentes primos stabilire & allidere possunt. Interdum verò intemperies

linguæ ſiccior,ob quam lingua conuellitur & contrahitur, vt rectè extendi & dilatari nequeat. Deinde in cauſſa eſt mala conformatio,aut in nimia linguæ breuitate,longitudine,craſſitie, aut in muſculorum linguæ conformatione.

Signa Diagnoſtica.

Linguæ motus læſus ex ſermone læſo,vt & maſticatione & deglutitione percipitur.

Cauſſas quod attinet,ſi lingua lædatur per conſenſum à cerebro, noxa etiam in cæteris functionibus animalibus deprehenditur; quod non accidit, ſi vitium tantùm ſit in neruis ſeptimi paris cerebri, atque tum ſi tenuis humiditas linguæ muſculos penetrat,ipsóſque reſoluit, paralyſis linguæ exiſtit.Conuulſio verò cognoſcitur ex linguæ contractione.Connulſa quoque lingua neque ab ægro, neque ab aliis flecti & moueri facilè poteſt: Paralytica verò per alium non difficulter mouetur.Mala conformatio ligamenti oculis patet.Sicut & tumor,qui,ex quo humore conſtet, colore aliíſque indiciis proditur. Si tumor eſt inflammatorius,durities,dolor & febris adeſt.

Prognoſtica.

1. Grauitas & tarditas linguæ relicta poſt apoplexiam, carum, lethargum & ſimiles affectiones raro & difficulter admodum curatur.

2. Ex confirmata paralyſi omnes obmuteſcunt.

3. Dum lingua tota paralyſi afficitur,grauis metus Apoplexiæ impendet.Galenus,4.*de loc.affect.c.* 2. Scribit tamen Foreſtus *lib.*14.*obſ.* 31. *in Schol.* ſe non rarò obſeruaſſe linguæ paralyſin obortam, quam nulla apoplexia conſecuta eſt. Quod & ego obſeruaui in profeſſore quodam huius Academiæ, qui ex catarrho ſubitò decidente planè mutus reddebatur,& in tabulam ſcribere opus habebat,quid mali pateretur,(ſenſus & reliquarum partium motus integer erat) qui frictionibus adhibitis & clyſtere iniecto paulò poſt iterum loqui cæpit,& à catarrho liberatus nunquam apoplexiam paſſus eſt.

Curatio.

Si linguæ motus ſit à Paralyſi,videndum, an ſanguis ſimul peccet,& tum præmiſſa alui lenitione,mittatur à Ce-

phalica primò; deinde è venis sub lingua, quod sæpè præsẽtissimum huius affectionis fuit remediũ. Quidam etiã cucurbitulas cum scarificatione sub mento ponunt, quæ & scapulis applicari possunt. Nonnunquam etiã vsurpentur diuersiones per clysteres, frictiones, vincula & similes.

Si à materia est frigida, pituitosa præparata illa expurgetur. Vsurpentur etiam diuersionis omnis generis, vt suprà *parte 2. de Paralysi*, ex hac caussa traditum fuit.

Topica quod attinet, vsurpentur collutiones oris, gargarismi, apophlegmatismi, *ex stœchad. hyssopo, origano, puleg. thym. radic. cappar. calamo aromat. zingib. pyrethr. nigella, pipere* & similibus.

Lingua fricetur *pulu. spec. diatrion. pipereon, diacalaminth. dianth. diagalang. cum conserua flor. saluiæ, stœchad. primul. veris, pulu. sem. staphydis agr. sinapis, salis Ammoniac. cum theriac. mithridat. Aurea Alexandrin.* quæ & fabæ magnitudine in ore detineantur, donec sensim liquescant.

Aut dissolui etiam possunt in spiritu vini, in quo aliquid castorei antea infusum sit, vel in oxymel. scillit. in quo calam. aromat. & hyssop. ebullierint.

Vtile est & Castoreum sub lingua detinere.

Aut ℞. *Nuc. mosch.* ʒ. j. *castor.* ʒ. ij. cum *succo saluiæ.* Fiant Pastilli, lupinorum forma, qui in ore detineantur.

His & similibus & antecedens in capite caussa & coniuncta in lingua tolletur.

Foris probantur vnguenta & inunctiones ex oleo vulpino, nardino, costino & similibus. Stillicidium item ad partem posteriorem capitis & primas colli vertebras, ascendendo vsque ad Phænigmos aut cauteria ad primam vel secundam colli vertebram, quæ diu aperta seruentur; Vsus denique thermarum.

Si linguæ motus impeditur ob linguæ conuulsionem, ceruici medicamenta conuulsioni commoda apponantur.

Si motus linguæ sit impeditus vitio vinculi linguæ, id transuersim incidendum, vt *cap. quinto* dictum.

Si ob tumorem lingua moueri non possit, vel non rectè moueatur, is curandus, vt antea etiam dictum.

FINIS LIBRI PRIMI.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A

B

C

D

E

Epilepsia

O

V

FINIS.